LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE :
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՕԳՈՍՏՈՍ
1928

1er AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 713

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Երէկ հատուած մը հրատարակեր էինք «Հայրենիք»ի Յու-
...ա 10ի խմբագրականէն, որ պարզելով Լեհերու, Ուկրայնացի-
...երու, Վրացիներու եւ Ազրբէջանցիներու բռնած դիրքը խոր-
...րդային իշխանութեան դէմ, կ'եզրակացնէր.

— «Որքան գիտենք, չկայ հայ քաղաքական կուսակցութիւն
...ը, որ Ուկրայնացիներու, Ազրբէջանցիներու եւ վրացիներու հետ
...ասին մասնակից դարձած ըլլայ նման դաւադրական աշխա-
...անքներու՝ խորհրդային միութեան դէմ:»

Աւելի բացորոշ խօսելով, մեր պաշտօնակիցը կ'աւելցնէր.

— «Անկախութեան մենք կը ձգտինք, այո՛, նոյնքան մոլեգին
...երպով, որքան վրացիք կամ Ուկրայնացիք. բայց մեր անկախու-
...եան պայքարը մենք չենք ուզեր տանիլ ճանապարհով մը որ կա-
...ող է մեր ժողովուրդին գոյութիւնն իսկ վտանգել:»

Այս տողերը կարդացողները պիտի կարծեն թէ նոր ուղ-
...ութեան մը կը հետեւի Դաշնակցութիւնը:

Մինչդեռ իրողութիւն է որ, 1921ի եղերական դէպքերէն
...ետոյ, մեր բոլոր ժողովներն ու Մարմինները ուրիշ ուղեգիծ
...են ունեցած: Ու մեր գործունէութիւնն ալ, Հայաստանի մէջ,
... շեղած այդ ճամբէն, հակառակ բոլոր զրոյց-զրպարտութիւններուն:

1921 Փետրուար 18ի ժողովրդային ապստամբութիւնը յետոյ, ո-
...ուն շարժառիթները գաղտնիք չունին ո՛ր եւ է պարկեշտ մար-
...ու համար, խորհրդային իշխանութիւնը չի կրնար ցուցնել մէկ
...ատիկ փաստ, որ ապացուցանէր թէ Դաշնակցութիւնը փորձած
...զէնքով, դաւադրութեամբ տապալել տիրող կարգ ու սարքը:

...կարողութի՞ւնը կը պակսէր թէ առիթը:

Ո՛չ մէկը եւ ոչ միւսը: Եւ Երեւանի վարիչները, որոնք ահ
...ւ սարսափի մատնուեր էին հասարակ սրիկայի մը ահաբեկու-
...էն (Խուշոյեան), ու խեղկատակ դատավարութիւն մը սարքեցին,
...աշնակցական դաւադրութիւն մը ապացուցանելու համար»,
...ատ լաւ գիտեն այս պարագան:

Հասկցողներուն համար բացատրութեան կարօտ չէ այս
...աղաքականութիւնը: Իսկ չհասկցողներուն եւ սուտ-խնդրե-
...ուն հետ գործ չունինք:

Այս հիմնական գիծը անխախտ պահելով հանդերձ, մենք
...ւելի քան ամուր կը մնանք մեր անողոք ընդդիմադիրի, խա-
...ազանողի եւ բողոքողի դերին մէջ, իբրեւ թարգման հալածա-
...ան ժողովուրդի մը զգացումներուն:

Ուրիշ խօսքով, մեր պարտականութիւնն է որ կը կա-
...արենք:

Այս պայքարը օգտո՞ւտ ունեցած է թէ վնաս:

Լրագրական սիւնակներով չէ որ պիտի տրուի այդ հարցու-
...ին պատասխանը:

Ամէն պարագայի մէջ, մեր պայքարները աւելի վնասակար
...են եղած, քան կեղծաւոր եւ շողոքորթ փառաբանութիւնները
...ա խարդախ ասպետներուն, որոնք հայրենասիրութիւն կը հա-
...արեն սեւը ճերմակ ներկել, եւ աչք ու ականջ փակել անողոք
...ականութեան առջեւ:

Ընդհակառակն, շնորհիւ այդ փաստացի պայքարներուն,
...յսօր հայ համայնավարներուն մէջ ալ կան մարդիկ, որ իշխա-
...ւորներէն, «չինովնիկ»ներէն տարբեր կը մտածեն, եւ ճիշտ
...որ համար ալ կը հալածուին, ինչպէս Դաշնակցականները:

Օրինակ՝ վիճելի հողամասերու խնդիրը:

Պարապ տեղը չէ որ համայնավարներ անգամ խառնուեր
...ն Ղարաբաղը և Նախիջեւանը Հայաստանին միացնելու առթիւ
...ատարուած բողոքներուն եւ ցոյցերուն: Հոգ չէ թէ տարիներու
...այքարէն յետոյ:

Գաղտնիք չէ որ Դաշնակցութիւնը հրապարակ դրաւ այս
...նդիրը, եւ կ'արծարծէ անդադար: Երբ համայնավարներն ալ
...րդար կը գտնեն այս պահանջը, կը նշանակէ թէ խորապէս
...ողովրդականացած է նշանախօսքը:

Ժողովներու մէջ խօսքեր չենք տեսներ այս մասին: Կամ
...րեւս խորհրդային մամուլը հրատարակութիւն չի տար զա-
...նք: Բայց գաղտնիք չէ որ, շատ մը հայ համայնավարներ ալ
...ծաղելի, տաղտկալի կը գտնեն Երեւանցիներուն յանկերգը —
...ող չկայ» — եւ թուանշաններով կ'ապացուցանեն առնուազն
20,000 տարագիրներու տեղաւորման հնարաւորութիւնները:

Եւ այսպէս շարք մը խնդիրներ:

Տակաւին երէկ մատնանշեցինք ընդվզեցուցիչ անարդարու-
...իւն մը,— Թուրք փախստականներու արագ եւ մեթոտիկ տե-
...աւորումը Հայաստանի մէջ, երբ քիթէ բերնէ կը բերեն քանի
...ը հազար հայ տարագիրներու «վիզա»ն անգամ: Երբ պատ կը
...աշուի նոյնիսկ անոնց դէմ, որոնք պատրաստ են իրենց սե-
...ական ծախքով երթալու եւ երկիրը շէնցնելու:

Ինչպէ՞ս կարելի է «անհետացնել ազգային հակամարտու-
...իւնները մեր երկրի թուրք, հայ եւ ռուս ազգութեանց միջեւ»,
...ր մեծամասնութիւնը (հայ) կը զրկուի, կամ փշրանքներ կը
...տանայ, իսկ փոքրամասնութիւն մը (թուրք եւ ռուս) լիուլի
... վայելէ: Չէ՞ որ զրկանքին հետեւանքը քէն է եւ ատելու-
...իւն: Հանգի՞ստ է տուն մը, երբ տանտէրը ակռայ կը կճրտէ
...մին վրայ, իսկ դրացին կուշտ-կուշտ կը խնդայ պատուհանէն...

Իսկ ասոնք ընթացիկ հոգերն են:

Տակաւին չխօսեցանք բուն իսկ երկրին պաշտպանութեան
...ասին, որ կը պահանջէ բացառիկ ուշադրութիւն, մանաւանդ
...ս օրերուն, երբ կարմիր համագումարներն ու մամուլը մէկ
...րան պատերազմ կը նախատեսեն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքեւիտալական դաշնագրին առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ, Ամերիկայի «Կոչնակ» շաբաթաթերթը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, այս խորագրին տակ. (14 յուլիս).

—«*Իտալօ-թրքական յարաբերութեանց նոր երեւոյթին հանդէպ ի՞նչ է Անգլիոյ դիրքը: Շատ դժուար է պատասխանել այս հարցումին: Որովհետեւ Ֆորին Օֆիսի միայն պաշտօնեաները, որ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան բուն ղեկավարներն են, սովորութիւն չունին դուրս տալու իրենց խորհուրդները: Բայց կարելի է ըսել թէ այդ մերձեցումը հաճոյքով կ'ող ջունուի Լոնտոնի դրամատիրական շրջանակներուն մէջ, գոնէ: Ատով անգամ մըն ալ կը շեշտուի Թուրք հանրապետութեան դէպի արեւմուտք հակումը եւ Խորհրդային Ռուսիայէն ուծացումը, ինչ որ աւելի՛ կը զօրացնէ Թուրքիոյ պահանջատէրներուն գեղեցիկ յոյսերը: Պարտքերու կարգադրութեան խնդիրը երկու երեք տարիէ ի վեր բանակցութեան նիւթ եղած է, եւ կայացած վերջին համաձայնութեան համեմատ՝ տոկոսներու կտրօնները պիտի վճարուին պարբերաբար, այս տարուան դեկտեմբերէն սկսեալ: Պահանջատէրները այն օրուան կը սպասեն սրտատրոփ: Ուստի անոնք ուրախ պիտի ըլլան, եթէ Թուրքիա յաջողի, նոյնիսկ մեծամեծ զոհողութեանց գնով, փոխառութիւն մը կնքել Իտալիայէն:*

Հարկ կը մնա՞յ ըսելու թէ Էնկիւրիի վարիչները ինչո՛ւ հարկադրուած են բռնելու Հռոմէն կարկառուած ձեռքը...: Միամիտ լաւատեսներու գծած վարդագոյն պատկերներուն հակառակ՝ Թուրքիա չարաչար կը տառապի տնտեսական տագնապէն: Ժողովուրդը ո՛չ դրամ ունի, ո՛չ ալ վաստակի բաւարար միջոց: Ամէն կողմ աղքատութիւն կը տիրէ, մինչ ամէն բանի գինը բարձրացած է անհամեմատօրէն: Երկրէն արտաքսուած Հայերու եւ Յոյներու միլիոնաւոր տոլարնոց հարստութիւնը խլելով, կառավարութիւնը պահ մը գոհացուց կուտար բազմաթիւ դըժգոհներու, բայց ատոր ալ վերջը եկաւ: Զինուորական եւ քաղաքական յաղթանակներուն խանդավառութիւնը անցած է: Եւ անօթի փորը չի կշտանար պարերով, խաղերով, թատրոններով — որոնք արդէն իսկ քայքայած են հազարաւոր երիտասարդներու ֆիզիքական եւ բարոյական կեանքը: Ժողովուրդը գործ կ'ուզէ իր հացը ճարելու համար, իսկ գործ չի գտնուիր առանց դրամագլխի: Վաճառականութիւն, երկրագործութիւն, արհեստ, ճարտարարուեստ,— ատոնց ամէնքն ալ դրամագլխով միայն կ'ապրին ու կ'ապրեցնեն: Եւ դրամագլուխ ապահովելու համար է որ կնքուեցաւ Իտալօ-թուրք Համաձայնութիւնը:»

ՏԷՅՎԻՍԻ ԲԱԺԱԿԸ

Ֆրանսա կրկին յաղթեց Թէնիսի մրցումին մէջ: «Տէյվիսի բաժակ»ը, զոր շահած էր անցեալ տարի, այս տարի եւս կը մնայ Ֆրանսայի մէջ, յաղթած ըլլալով Ամերիկացիներուն: Ֆրանսացի Քոշէ յաղթեց Թիլտընի 9—7, 8—6 եւ 6—3. իսկ Լաքոստ յաղթեց Հէնըսիի՝ 4—6, 6—1, 7—5 եւ 6—3:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ընկերվարականներու համագումարը

Օգոստոս 5ին Պրիւսէլի մէջ կը բացուի Ընկերվարական Միջազգայինի Գ. Համագումարը: Բ.ը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ, 1925ին:

Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են այս առթիւ:

Մինչեւ Յուլիս 25 ծանուցուած պատգամաւորներու թիւն էր 500: Բոլոր երկիրներն ալ այս անգամ աւելցուցած են իրենց ներկայացուցիչներուն թիւը: Այսպէս, Անգլիա, որ 38 պատուիրակ ունէր Մարսէյլի համագումարին, Պրիւսէլ պիտի ղրկէ 65 հոգի, Ֆրանսա՝ 56, փոխան 33ի, Աւստրիա՝ 67, փոխան 44ի, Գերմանիա՝ 100 (Մարսէյլի մէջ՝ 75) եւլն.: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ կը մասնակցի իր պատգամաւորներով:

Ժողովը պիտի տեւէ մէկ շաբաթ: Օգոստոս 12ին հսկայ ցոյց մը տեղի պիտի ունենայ Լիէժի մէջ, ուր պիտի համախմբուին 100,000 բանուորներ:

Անգլօ-ֆրանս. նաւային համաձայնութիւն

Անգլիա եւ Ֆրանսա հասան նաւային հասկացողութեան մը որուն մանրամասնութիւնները շուտով պիտի հաղորդուին միւս պետութեանց, այն յոյսով թէ բոլորն ալ կարելի պիտի ըլլայ միացնել նաւային ընդհանուր համաձայնութեան մը շուրջ:

Այս մասին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն՝ Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, ուր վիճաբանութիւն կ'ըլլար Պրիան-Քէլլօկ դաշնագրի մասին:

Ինչպէս կը յիշուի, Նաւային զինաթափութեան համար Ժընեւ գումարուած խորհրդաժողովը չէր կրցած դրական արդիւնքի մը յանգիլ: Անկէ յետոյ է որ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները ուղղակի բանակցութեան ձեռնարկեցին, ու թէեւ շատ դժուարութիւններու բախեցան, սակայն ի վերջոյ կրցան իրաւախոհութեան մը հասնիլ: Սակայն մինչեւ որ այդ հասկացողութեան գլխաւոր գիծերը միւս կառավարութեանց չհաղորդուին, Չէմպըրլէյն չուզեր մանրամասնութիւններ տալ: Կը բաւականնայ ըսել միայն թէ խնդիրը պիտի քննուի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին մէջ:

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը յառաջիկայ Սեպտեմբերին պիտի ճշտէ թուականը այն մեծ խորհրդաժողովին, որ պիտի քննէ ընդհանուր զինաթափութեան խնդիրը: Նախապատրաստական յանձնաժողովներ արդէն քննած են մասնագիտական հարցերը եւ ապահովութեան պայմանները:

Քանի մը ամիս առաջ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը կը տրամադրէր որ Ֆրանսա գոհացում պիտի ստանայ ցամաքային բանակներու մասին, ատոր փոխարէն կ'ընդունէր Անգլիոյ տեսակէտը նաւային ուժերու մասին:

Ֆրանսական թերթերը ուրախութեամբ արձանագրելով հանդերձ այս փաստը, դիտել կուտան թէ ամէն ինչ չէ վերջացած դեռ եւ կրնան ուրիշ տարակարծութիւններ ծագիլ՝ մինչեւ վերջնական համաձայնութեան կնքումը:

ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԵԱԼ ԵՒ ՄԷԿ ՎԻՐԱՒՈՐ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յուլիս 16ին, Պէյրութի վրանաքաղաքին մէջ, խիստ անպատուաբեր եւ գազանային կռիւ եւ ոճիր մը տեղի կ'ունենայ երկու գինով խումբերու միջեւ:

Գիշերը ժամը 11ին, երկու խումբի բաժնուած երիտասարդներ, սրճարանի մը մէջ օղիի սեղանին շուրջ նստած, անվերջ կը պարպեն գաւաթները:

Գինովցած խումբերը կը սկսին իրարու հետ կռուելու պատճառներ փնտռել: «Հերոս»ներէն Պետրոս անուն երիտասարդը մօտակայ խանութը կ'երթայ աղանդերի գնումներ ընելու համար եւ հոն գինովութեան հետեւանքով կը սկսի աջ ու ձախ շիշերը խառնել: Սրուակներէն մէկը խանութի մէջ հանգիստ նստող Եսայի անուն մարդու մը ոտքին կը զարնուի: Եսային չափազանց զայրացած, կը յարձակի Պետրոսին վրայ եւ կը սկսի կռիւ մը երկուքին միջեւ:

Կարապետ Ֆընտըգճեան վրայ կը հասնի եւ կը մասնակցի կռիւին: Ուրիշներ կուգան, որոնք եւս մասնակցելով, կը ծաւալի կռիւը եւ բոլոր շրջապատի բազմութիւնը կը ստիպէ միջամտել կռիւին:

Եսայի իսկոյն կը մերկացնէ իր դաշոյնը եւ կը յարձակի իր հակառակորդներուն վրայ: Մահացու վէրքեր կը ստանայ Պետրոսը իր կուրծքէն եւ անշունչ գետին կը փռուի, արեան ճապաղիքներու մէջ: Կռուի մասնակցողներէն Ֆընտըգճեան Կարապետը մահացու կերպով կը վիրաւորէ Կարապետ Աճէմեանը, որ յուսահատ վիճակ մը ունի: Կան նաեւ հինգ վիրաւորներ, որոնք հիւանդանոց փոխադրուած են:

(Ազդակ)

Խռովարարները հանդարտութիւն կ'ուզեն

«Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Նէթթունոյի դաշնագիրները վաւերացնելու մասին նոր դահլիճին որոշումը խրուաթ կուսակցութեանց զայրոյթը իր գագաթնակէտին հասցուց: Այս պայմաններուն մէջ, հետզհետէ անկարելի կը դառնայ համաձայնութիւն մը ներկայ կառավարութեան եւ այս կուսակցութեանց միջեւ: Բոլորին ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ այն բանակցութեանց վրայ, որոնք տեղի պիտի ունենան Զագրէպի մէջ քանի մը օրէն, խրուաթ երկու կուսակցութեանց միջեւ:

«Թայմզ»ի թղթակիցը կ'ըսէ որ թերեւս դժուար պիտի ըլլայ այս երկու խմբակցութիւններու միջեւ համաձայնութիւն գոյացնել: Որովհետեւ մինչ Ռատիչի կուսակցութիւնը կը մտածէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԻՆՉՊԷ՞Ս Կ'ԱՅԼԱՍԵՐԻՆ

Այլասերման վտանգին դէմ որքա՛ն պայքար մղուի, այնքան քիչ է:

Յառաջ ահազանգը կը հնչեցնէ ամէն օր եւ անդադար կ'արծարծէ կայծերը՝ թմրած հոգիները շարժման մէջ դնելու, վեհերոտներուն քիչ մը աշխոյժ ներարկելու համար:

Այլասերումը մէկ տեսակ չէ սակայն: վտանգը միայն նորահաս կամ անչափահաս սերունդին չէ որ կը սպառնայ: կայ դասակարգ մը, որ Ֆրանսա եկած ատեն կազմուած էր արդէն, խելահաս էր ու գիտակից: Սակայն քանի մը տարի չանցած, արդէն իսկ այլասերած է ու ապազգայնացած:

Հայրեր ու մայրեր կան, քիչ շատ ուսում տեսած— այդ պատճառով ալ սոփեստ դարձած—, որ այսօր «չեն գիջանիր» հայերէն խօսիլ տան մէջ, վախնալով որ իրենց պզտիկը մեր մայրենի քաղցր լեզուն կը սորվի, ու կը նախընտրեն իրենց կիսովին թոթոված ֆրանսերէնը խօսիլ՝ աղճատ ու անճոռնի:

Կան ծնողներ, որ իրենց 4—5 տարեկան զաւակին կը սորվեցնեն թէ ինք Հայ չէ այլ..Ֆրանսացի: Ու այդ խեղճ մանուկին միտքը կը թունաւորեն այս մատղաշ տարիքէն:

Երբ կը հարցնես թէ ինչո՞ւ այսպէս կ'ընեն, առանց կարմրելու կը պատասխանեն.

— *Զաւակս Փարիզ ծնած է և Ֆրանսացի է: Մենք ի՞նչ խեր տեսանք հայութենէն որ...*

Եւ կամ՝

— *Պզտիկս ֆրանսական դըպրոց կը յաճախէ: Ու եթէ տունը հայերէն խօսի, դպրոցին մէջ հայերէնն ու ֆրանսերէնը իրար կը խառնէ...*

Հապա՞ Թուրքիոյ մէջ մենք ինչպէ՛ս կը սորվէինք 3—4 լեզուն մէկ անգամէն, առանց իրար խառնելու...

Եթէ կը կարծէք, որ ձեր երախաները ֆրանսերէն չեն սորվիր, ի զուր մի՛ մտահոգուիք. անոնք փողոցին մէջ իսկ կը սորվին տեղական լեզուն, դեռ դպրոց չգացած:

Իրենք զիրենք «Ֆրանսացի» ծախող ուրիշ Հայեր ալ կան: Բոլորին ծանօթ է հայանուն նպաստաւ մը, որ գլուխը կտրես հայերէն բառ մը չարտասաներ ու հայութիւնը կ'ուրանայ, եւ սակայն հայ յաճախորդներու շնորհիւ շէնքեր կը շինէ: Մինչ Հայու հետ ամուսնացած ֆրանսուհիներ կան, որ հաճոյքով հայերէն կը սորվին:

Երբ ծնողները սկսած են կորսուիլ, ա՛լ ինչ օգուտ զաւակներէն: Երբ հայր մը կամ մայր մը միտքը դնէ հայ մեծցնել իր զաւակը եւ քիչ մը ճիգ ընէ, ո՛չ մէկ միջավայր կրնայ զայն օտարացնել:

Իսկ երբ տգէտ կամ թերուս ծնողքն է որ դէպի այլասերում կը մղէ իր փոքրիկը, այն ատեն է որ վտանգը անյաղթելի կը դառնայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՇՈՒԷՏԻ ՄԷՋ

Սթոքհոլմէն կը հեռագրեն թէ շուէտական ոստիկանութիւնը ձերբակալած է ռուս հեռագրական գործակալութեան գրասենեակի տնօրէն Ալեքսանդրովն ու ռուս առեւտրական պաշտօնեայ Միշէլը, որոնք ամբաստանուած են թէ լրտեսութիւն կ'ընէին ի հաշիւ բոլշեւիկներուն:

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՍԻՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 28 Յուլիս (Թղթ. Յառաջի).— Ամէն տեղ երիտասարդութիւնն է որ մղում պիտի տայ ազգային եւ ընկերային կեանքին։

Այսպէս ալ Պերլինի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը՝ հաւատարիմ իր կոչումին՝ կը կատարէ գործեր, որոնք օրինակելի են։ Ապրի՛ն մեր տղաքը որ կ՚աշխատին աննկուն, առանց անափառ ակնկալութեանց, առանց նայելու թէ որքա՞ն են գիրենք քաջալերողները կամ ձեռնպահները։ Անոնք գիտեն թէ լաւ գործ մը կատարեն եւ այդ բաւական է որ շարունակեն գայն։ Եւ մինչ կրաւորական եւ պարապ գովեստներ յաճախ կը լսուին, ճշմարիտ քաջալերողներ ալ չեն պակսիր։ Յունիս ամսուընէ սկսած ապահովուած է հաւաքատեղիին 20 մարք (120 ֆրք.) ամսական վարձքը, զոր ստանձնած է յայտնի Տոքթ. Հայկ Եաղճեան։ Իսկ նոր բացուած գրադարանի գրքերը, որոնք Հ. Հ. Պերլինի դեսպանատան կը պատկանէին, տրամադրուած են Տօքթ. Կրինֆիլտի կողմէ։

*** Այս Չորեքշաբթի իրիկուան (25 Յուլիս) հաւաքոյթը ինչպէս ծանուցուած էր մասնաւոր հրաւէրներով, նուիրուած էր Գրադարանի բացման եւ Մ. Մեծարենցի յիշատակին, անոր մահուան քսանամեակին առթիւ։

Քասնըհինգի հասնող ընտրեալ երիտասարդներ եւ քանի մը հայրենակիցներ հաւաքուած են Շթայնփլացի սրահը։ Կը սկսի կենդանի թերթը խմբագրական, գիտական եւ երգիծական մասերով, կը շօշափուին ազգային եւ օրուան հարցեր։ Յետոյ, նորընտիր վարչութեան քարտուղար Պ. Ա. Յարութիւնեան շնորհակալութիւն յայտնելով Գաղթային Միութիւն վարչութեան եւ Տօքթ. Կրինֆիլտի որոնք բարեհաճած էին օժանդակել գրադարանին հիմնումին եւ խոստացած էին նոյնիսկ ապագային ճոխացնել զայն, յայտարարեց գրադարանը բացուած, որմէ «ամէն հայ անհատ ձրիաբար կրնայ օգտուիլ»։

Պզտիկ դադար մը։ Յանկարծ խունկի անուշ հոտ մը սկսաւ բուրել սրահին մէջ... Տղաքը ուզեր էին այսպէս յիշել Մեծարենցը, իր մահուան քսանամեակին առիթով։

Պ. Պ. Ֆրունճեան համառօտակի վերլուծելէ ետք բանաստեղծին հակումները, անոր կոյս սրտին գիշերի սէրը, յետոյ այգի եւ արեւի տրամադրութիւնները, տալաւ կենսագրական նօթեր, մէջընդմէջ բացատրեց առանձին զանազան քերթուածներու ոգին, ոճը եւ ձայնակրկնութեան պարագաները, կարդալով կարեւոր մասեր «Ծիածան»էն եւ «Նոր Տաղեր»էն։ Արտասանուեցաւ իր կարգին «Գիշերն անուշ է» սիրերգը Պ. Տիրայրի, յետոյ «Արեւ»ը Պ. Գ. Կիւլխանդանեանի կողմէ։

Բանաստեղծին «Նոր Տաղեր»ուն մէջ երեւան բերած փոփոխութիւնը յիշելով, դասախօսը նկատեց նոր գրողները, որոնք «Փայլիքա», «մեքենայ» յորջորջումներով աշխատանքը եւ նուիրումը կ՚ուզեն երգել եւ անոնց դէմ դրաւ Մեծարենցի «Ջրտուք»ը եւ «Հիւղը»ն։ Խոր տպաւորութեան տակ վերջացաւ ծրագրուած մասը «Իրիկունը»ին վերջին տողերովը.

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
 ճամայնական, չքնաղ, քաղցրիկ,
  լուսագէս,
 եւ ամէնուն տայի ճուրքէս, ոսկիէս։
Սա իրիկունն ըլլայի ես։

*
**

Երիտասարդութեան խնդրանքին վրայ Շահլամեան վարդապետ խօսք առնելով, վեր հանեց ընդհանրապէս գաւառացի բանաստեղծներու եւ մասնաւորաբար Մեծարենցի այն գործերը, որոնք գաւառի շաղախներով շինուած են, այսպէս «Ջրտուք»ը, որուն մէջ բանաստեղծը, հակառակ երիտասարդ իր տարիքին, շատ լաւ կազմուած կը ներկայանայ։ Եզրակացնելով, Շահլամեան վրդ. ըսաւ.

— «Մեր ամէնէն արժէքաւոր բանաստեղծները գաւառէն են, բայց մեզի ծանօթներէն դեռ շատ շատեր ունեցած ենք որ մոռցուած, անտեսուած կամ լոյս չտեսած անհետացած են։ Ծայրէն ի վեր չենք ունեցած Հրատարակչականներ, բացի Կովկասինէն, որ հիմա չկայ այլ եւս, բախտի բերումով այս կամ այն հրատարակիչը բան մը լոյս բերած է։ Մեր երիտասարդութիւնը պէտք է յաճախ հետաքրքրուի այս նիւթով եւ աշխատի անցեալի սխալը սրբագրել. ձեռագիրներ հաւաքել եւ հրատարակել»

Յետոյ, յիշեց Սանասարեանի աշակերտներէն այն ատեն 26 տարեկան ճեմարանական եւ գերմանագէտ Մշեցի Կորիւն Մկրտիչեան բանաստեղծը, որ 1893ի քոլերայի դէպքին զոհ գնած։ Ձեռագիրները մնացած պէտք է ըլլան կամ ընդօրինակուած եւ պահուած Պալաքեան եպիսկ.ի մօտ. բայց 35 տարի անցած են հէք քերթողին մահէն ի վեր եւ դեռ ոչ մէկ Հայ կը ճանչնայ զինք։ Մկրտիչեան գերմանական ուղղութեամբ գրպրոցական դասագիրքեր պատրաստած էր, գեղեցիկ թարգմանութիւններ բայց եւ մանաւանդ արժէքաւոր բանաստեղծութիւններ, զորս շատ մը տղաք, Կարնոյ մէջ, գոց գիտէին։ Դասախօսը, ինքն ալ յիշեց հատուածներ «Մշեցի Քաջուհին» անուն բանաստեղծական կտորներու շարքէն, որոնք կը պատմեն թաթարական արշաւանքի ատենէն հայ մայր մը, որ նախ իր զաւակը կը զոհէ, յետոյ ինքզինքը ժայռէն կը նետէ.

Ցար ու ձոր կրակ ընկեր է բորբոք,
Մշուշ է պատեր սարեր ու ձորեր,
կրա՛կ են ձգեր, կրակ անողոք,
կը լափէ կանաչ սարերն ու ձորեր։

...կ՚այրին, Թո՛ղ մոխիր ու փոշի դառնայ.
ինչ որ սայրասուր սուսերը թողուց,
Լափող կրակին Թող արդ զոհ դառնայ...
...Արդեօք դիպածից արի պատանուն
Զի՞ շաչեր մռունչ երկթեւեան նետին,
Որ կուգայ բերել սեւ իր արեւուն...։

Ու վերջը՝

Հայո՛ց աշխարհ, Հայոց հաւատ,
Հոգիս տուի սուրբ, անարատ,

Կորիւն Մկրտիչեանի նախազգացման մէկ ինքնատիպ պատկերն ալ կուտայ հետեւեալ կտորը.

Աշնան Թօշնած Թփերու հետ,
Հովը զա՛յն ալ քշեց տարաւ.
վ. աղաթարշամ ծաղիկն անհետ
դեռ չը բուրած անհետ կորաւ։
Խոր գերեզման մը փորեցին,
Լացող չեղաւ անոր վրան,
Սիրոյ համար ծնած ոգին,
Անսէր իջաւ ի գերեզման։

Եւ իրաւ ալ այդպէս անհետ կորած է բանաստեղծը։ Նոր սերունդին կը մնայ լոյսին բերել այս եւ նման վաստակաւորները եւ տալ անոնց իրենց արժանի տեղը մեր գրականութեան մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Թուրք Երաժշտանոցին կողմէ Անատոլու ղրկուած պատուիրակութիւնը Զանղըրի մէջ յիսունէ աւելի ժողովրդական երգեր ձայնագրած է։ Այս մարմինը կը շարունակէ իր աշխատանքները, այցելելով բոլոր քաղաքները։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՆՍԷՆ — ԱՄՈՒՆՏՍԷՆ — ՍՔՈԹ

Բեւեռային արշաւանքները հինէն ի վեր ներկայացած են իբրեւ կատարեալ արկածախնդրութիւններ, ուր հակառակ ամէն կարգի նախապատրաստութիւններու, վտանգը, անակնկալը, չարաշուք պատահարը կը գրաւէին լայն տեղ. բեւեռագնացութեան հերոսական շրջան մը կար մանաւանդ երբ այս արկածախնդիր ճամբորդներուն պէտք կ՚ըլլար բաժնուիլ բոլորովին աշխարհէն, մէկ, երկու, երեք, նոյն իսկ աւելի տարիներ մեկուսանալ, մխրճուիլ լեռնակուտակ սառոյցներու ետին, ու առանց լուր մը կարենալ ստանալու, առանց լուր մը կարենալ տալու, հոն պայքարիլ — ցուրտին, փոթորիկին, սառոյցներու գրոհին, յուսահատութեան դէմ, տեւայտիլ քանի մը փարսախ եւս աւելի յառաջ երթալու եւ երբեմն ալ անվերադարձ կորսուելու համար։

Բազմակողմանի պատրաստութեամբ հիւսիսային Բեւեռը հետախուզելու առաջին լուրջ ձեռնարկը ըրած է Նանսէն, որուն անունը յիշելու շատ մը մեծ-ի-մեծ պատճառներ ունինք մենք Հայերս ։

Սառուցեալ գօտիի պայմաններուն տեղեակ, նախընթաց ճամբորդութիւններու փորձառութիւններէն օգտուելով անիկա շինել տուած էր բացառիկ տոկունութեամբ եւ ինքնայատուկ ձեւով նաւ մը՝ Ֆռամը (Յառաջ) որ հանգստաւէտութեան բոլոր պայմաններն ունենալով հանդերձ, ընդունակ էր երբեք չազդուելու սառոյցներու ճնշումէն. մինչ ուրիշ նաւեր ամէն կողմէ խուժող եւ կուտակուող սառնալեռներու մէջ սեղմուած, ջարդ ու փշուր եղած էին, Ֆռամը իր կորնթարդ կողքին պատճառաւ կը սահէր, օդը կը բարձրանար,— սառնակոյտերու վրայ, անոնց հետ վար կ՚իջնէր։

«Ֆռամ»ը տակաւին օժտուած էր գիտական գննութիւններու յատուկ բազմաթիւ գործիքներով, ի միջի այլոց ջերմաչափը, ծանրաչափը, խորաչափը եւայլն. սիպերիական երեսուն շուներ կ՚ընկերակցէին իրեն բալխիրները քաշելու համար ի հարկին. իր ուղեկիցներն էին տասներկու եփած, փորձառու եւ մասնագէտ բեւեռախոյզներ, ամէնն ալ Նորվեկիացի։

Նանսէն Քրիստիանիայէն (Օսլօ) մեկնեցաւ 1893ի Յունիսին. ինք պատճառներ ունի ենթադրելու որ ծովային մեծ հոսանք մը Սիպերիայի ափերէն սկսելով կ՚ուղղուի դէպի բեւեռ, կը քերէ կամ աւելի ճիշտ կը քշէ հիւսիսի սառնալեռները եւ ապա կ՚իջնէ դէպի Կրօէնլանտա. ու Նանսէն յախուռն որոշումը տուաւ «Ֆռամ»ը առաջնորդելու մինչեւ սիպերիական ափերը ու ձգելու զայն այդ հոսանքի քմահաճոյքին։

Ամբողջ երեք տարի, մինչեւ 1896ի Օգոստոսը աշխարհը լուր մը չառաւ Նանսէնեան արշաւախումբէն։

Ի՞նչ պատահած էր։

«Ֆռամ»ը արդարեւ մխրճուելով դէպի հիւսիս, ինկած էր հոսանքի մը մէջ, որու ընթացքը չափազանց թոյլ էր ու դանդաղ, հակառակ Նանսէնի ակնկալութեան. քիչ ատենէն վիթխարի սառնակոյտեր պաշարած էին նաւը. վրայ հասած էր բեւեռային գիշերը, մթակալար ձմեռը՝ ամիսներով «Ֆռամ»ը կալանաւոր մնացեր էր մռայլ գիշերի մը խորը, մինչ իր շուրջը ովկիանոսը կը սառէր, կը փշրուէր եւ կոյտ առ կոյտ կը լեռնանար . . . ։ «Ֆռամ»ը խաղալիք եղած էր սառած կոհակներուն գիրկը։ 1894 Յունուար 5ին սարսափելի փոթորիկ մը տակնուվրայ կ՚ընէր իր շուրջ սառոյցի վիթխարի դանգուածները. պզտիկ նաւը ամէն կողմէ ճնշումը կը զգար իր վրայ խուժող եւ իր շուրջը բարձրացող սառնակոյտերու, Թուռոսներու. վտանգ մը անխուսափելի էր. անոնք կրնային յանկարծ փլիլ նաւուն վրայ, թաղել, ծածկել ամէն ինչ. պէտք եղաւ նաւը, պարպել մրրկոտ օր մը պաշար եւ զէնք, շուն եւ մարդ մռայլ գիշերով լքեցին նաւը. ի՞նչ կրնար ըլլալ հետեւանքը. — չէին համարձակեր մտածել...

Բայց քանի մը ժամէն փոթորիկին կատաղութեան նոպան անցաւ. սառնալեռները տեղի տուին. «Ֆռամ» փրկուած էր։

Եկաւ 1894ի գարունը. նոր ձմեռ մը յաջորդեց անոր. «Ֆռամ» գրեթէ կաշկանդ մնացած էր ովկէանոսի նոյն ամայքին մէջ. յուսահատական դանդաղութիւն մը դէպի հիւսիս արեւմուտք. բեւեռը կը մնար տակաւին շատ հեռու, ինչպէս աշխարհը. բեւեռախոյզներու համբերութիւնը, կորովը ալ յոգնած էր։

1895ի գարունին Նանսէն, յանդուգն վճռականութեամբ մէկ կողմէն հրաժան կուտայ նաւուն, սառոյցներու մէջէն վերադարձի ճամբան բռնել, իսկ ինքը իր մէկ ուղեկիցին Եոհանսէնի հետ, երկու բալխիրով, երկու «քայաք»ներով (բեւեռական նաւակ մը) պաշար, զէնք և շուներու խումբ մը առած միասին, կը վճռէ մխրճուիլ դէպի հիւսիս, յառաջանալ եթէ կարելի է մինչեւ բեւեռ եւ անկէ իջնել Ֆրանց Եոզէֆի երկիրը... Այս ծրագիրը կը նշանակէր փորձել յուսահատական քայլ մը, խաղալ մահաշուք վտանգին հետ։

1895ի ամառը, ձմեռը եւ անոր յաջորդող գարունը երկու խիզախ ուղեւորները, բեւեռի անեզր տարածութիւններուն մէջ թափառող երկու ուրուականներ յամառեցան յառաջ երթալ. քալել չէր այդ, այլ մշտական աշխատանքի պայքար մը դժուարութիւններու դէմ. սահիլ, թիավարել, արջերու հետ պայքարիլ եւ քալել, սայթաքել, սողոսկել, մագլցիլ եւ քալել...

Իրենց պաշարը կը սպառէր աստիճանաբար, իրենց շուները սպաննեցին մի առ մի. մռայլ գիշերներուն երկու ուղեկորոյսները կը մտնէին նոյն պարկին մէջ. կռնակ կռնակի, զգեստներով, իրենց մարմնի ջերմութիւնները կը խառնուցնէին իրենց կեղտոտ շորերը, ու ցուրտին այդ զգեստները կը կարծրանային եւ կը քերծէին իրենց մորթը. ճարպի, ազոտի, սառոյցի խաւը փակած, ծածկած էր զիրենք, մարդկային ձեւը եւ արտայայտութիւնը կորսուած էին, երկարատեւ գիշերուան մէջ յաճախ կը մնային ժամերով պառկած սառնապատ խռոչի մը խորը, առանց բառ մը փոխանակելու, ունկնդրելով վայրավատին համերգը հովին, գազաններուն կամ ճաթռտող սառոյցներուն... դժուար էր իրենց հոգին եւ երբ մէկը քունի մէջ կը խռկայ, միւսը աքացիներով կ՚արթնցնէր զայն՝ չկարենալով հանդուրժել անոր հանգիստը կամ մոռացումը։

Բայց եւ այնպէս քալեցին. քանի մը անգամ մահը իրենց շատ քովէն անցաւ, մանաւանդ անգամ մը, երբ ալիքներ սառոյցի ափէն կորզեցին իրենց «քայաք»ները. անոնք էին իրենց փրկութեան միայն լաստերը, անոնցմով միայն պիտի հասնէին հաստատուն ափերու... ու Նանսէն չվարանեցաւ ծովը նետուիլ զգեստով, քայաքներուն ետեւէն։

«Հովը, կը պատմէ Նանսէն, կը փչէր եւ արագօրէն ափէն կը հեռացնէր քայաքները դէպի բաց ծով. Ջուրը սառուցիկ էր և զգեստներս կը դժուարացնէին իմ մարմնիս շարժումները. ինձ անկարելի կը թուէր հասնիլ անոնց։ Բայց կը մտածէի որ այդ նաւակներուն հետ կը կորսուէր փրկութեան ամէն յոյս, ու նաեւ մեր ունեցած չունեցածը։ Նոյնիսկ դանակ մը անգամ չէր մնար մեր քով... խեղդուէի թէ առանց քայաքի ափ դառնայի, արդիւնքը նոյնն էր մեզ համար։

Հետեւաբար, վերջին ճիգ մը ըրի. երբ ինքզինքս յոգնած կը զգայի, կռնակիս կը դառնայի... երբ կը շրջէի, ինքզինքս նաւակներու աւելի մօտ կը զգայի, ինչ որ ինձ նոր քաջութիւն մը կուտար...»

Նանսէն կը յաջողի բարձրանալ մէկուն վրայ ու թիավարելով երկուքն ալ վերադարձնել ափ. այլեւս փրկուած էին։

Նանսէնի եւ Եոհանսէնի այդ յախուռն փորձը հետիոտն հասնելու բեւեռ, ձախողեցաւ անշուշտ. հազիւ 86րդ լայնութեան աստիճաններուն հասած էին իրենք . . .

1896ի Յունիսին արդէն կը գտնուէին Ֆրանց Եոզէֆ կղզեխումբին սահմաններուն մէջ, ուր կը յուսային հանդիպիլ եւրոպացի ձկնորսներու։

«Յանկարծ, Յունիս 17ին, կը գրէ Նանսէն, կարծեցի լսել շան մը հաչիւնի մը ձայները. սարսռացի յուզումէս, լարեցի լսողութիւնս, բայց թռչուններու ձայնէն զատ ոչինչ իմացայ. խաբուեցա՞յ արդեօք։ Բայց ոչ, անհաւասիկ նոր հաչիւններ. այլ եւս ոչ մէկ կասկած։

Անմիջապէս ձայն կուտամ Ժոհանսէնի.

— Շունե՛ր... կը կրկնէ ան մեքենաբար քունէն նոր արթնցողի ապշութեամբ։ Անմիջապէս ոտքի կը ցատկէ երթալ մտիկ ընելու համար։ Անիկա բացարձակապէս թերահաւատ է. կը կարծէ թէ ես պատրանքի մը զոհն եմ. բայց ես վստահ եմ թէ չեմ խաբուած։»

Արդարեւ քանի մը ժամ ետք, Նանսէն ինքզինքը դէմ դիմաց կը գտնէ անգլիացի Ճէքսընի հետ, որ մասնաւոր արշաւախումբի մը իբրեւ պետը եկած էր այդ կղզեխումբին շուրջը ուսումնասիրութեան։

Քիչ վերջ Նանսէն եւ Եոհանսէն, գիտախոյզ, կեղտի մէջ անճանաչելի, կը փոխադրուէին անգլիական կայանը, ուր երեք տարուան զրկանքներէն վերջ կը վերագտնեն . այն բարիքները զորս քաղաքակրթութիւնը կ՚ապահովէ. մաքրութիւն, հանգիստ, լոյս, ջերմութիւն եւ վայելք։

1896ի Օգոստոսին անգլիական նաւ մը զիրենք կ՚առաջնորդէր դէպի Նորվեկիա, ուր համատարած խանդավառութիւն սպասած էր իրենց ողջամբ վերադարձի լուրը...

Ու բարեբաստիկ զուգադիպութեամբ գրեթէ նոյն օրերուն Նորվեկիա կը վերադառնար Ֆռամը, որ ամբողջ ճամբու ընթացքին սառոյցներու գրոհին դէմ քայլ առ քայլ ճամբայ բացած, ճամբայ շահած էր եւ եթէ ոչ լիայաջող, բայց յաղթական կը վերադառնար հայրենիք։

Նանսէնի բեւեռային այս արշաւանքը իրեն հետ կը բերէր գննութիւններու եւ փորձառութեան նոր պաշար մը, եւ մանաւանդ կ՚ամրապնդէր ձախող փորձերէն խախտած այն հաւատքը թէ բեւեռն անմատչելի չէ վերջապէս եւ պէտք է գիտնալ կազմակերպել գիտականապէս եւ նոր մեթոտներով բեւեռագնացութիւնը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՑԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Երկրի ճերմակ ցեղերու մարդկային համրանքը ամէն տարի հինգ միլիոն կ՚աւելնայ։

*** Մարդու մը տարեկան կերած - խմածին կշիռը միջին հաշուով հազար քիլոկրամ է։

*** Հացէն աւելի եւ անոր տեղ գետնախնձոր կը գործածուի Գերմանիոյ մէջ, այնպէս որ վերջերս գետնախնձորի մառքա մը որոշուեցաւ ընդունիլ։ Հանովրի մէջ կազմուած միութեան մը անդամակցողները որոշ գտուժով գետնախնձոր պիտի ծախեն «Հանովրի գետնախնձոր» անունով։

*** Բնակիչ ունեցող ամենաբարձր վայրը պուտտայական վանք մըն է, որ կը գտնուի Թիպէթի մօտ եւ վեց հազար մեթր բարձր է։

*** Նորածինները առաջին վեց ամիսներուն ամէնէն շուտ կը զարգանան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿ
ԴԱՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹ

ԱՐԱԲ ԴԱՏԱԻ
ԴԱՍ ԿՈՒՏԱՅ ՀԱՅ ԱՂԱՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 15 Յուլիս
«Յառաջ»ի) — Նախընթ
թակցութեամբս գրած
ի՛նչպէս ժողովուրդը՝
որոշեց իր արդար իրաւ
ձեռքով ձեռք ձգել, գոց
զեցւոյ դռները եւ փակ
Առաջնորդարանի դրան վ

Այօրէն քաղաք. ժող
առթիւ ինը հոգի ամբաստ
իբրեւ գործին ղեկավարն
տավարութիւնը տեղի
Յունիս 9ին։ Առաջին անգ
ցաքննուեցաւ Խաչատուր
Դարման, որ զոյգին օրը
բագիչ ըլլալով. ականատ
էր այդ դէպքին եւ բ
անձամբ յանձնած Ժ
ներկայացուցիչներուն։
Հարցաքննուեցաւ Առժ
Ժողովի խաղամոլ ատեն
Արգար Յովհաննէսեանը
տարարեց թէ «Ազգ. Սա
դրութիւնը 1915ին թ
կողմէն ջնջուած ըլլալով
կանութիւնը իրաւունք չ
նուն այդ Սահմանադր
ընտրութեանց մասնակցե

Դատաւորին այն հ
թէ՝ «Մինչեւ հիմա ի՛նչ
ներով կը կառավարուէին
գային գործերը», Պ. Արգ
տասխանեց թէ՝ «Ազգային
մանադրութեամբ»։

Դատաւորը — Հայ
կ՚ըլլայ որ ձեր Ազգային
նադրութիւնը 1915ին ջն
կը յայտարարէք, եւ
1928ը նոյն օրէնքներով
ռավարէք ձեր գործերը։

Պ. Առենապետը խ
մնացած, այս անելէն ա
յօյսով, կ՚ըսէ.
—«Մինչեւ հիմա
տեր մեր Ազգ. Սահմ
թեան ջնջման մասին
ստացանք Հրովարտակ
թերթը»։

Կարծեմ ասկից աւել
եւ տգէտ պատասխան յ
խնդրերն իսկ չեն տար։

Յետոյ դատաւորը
տուաւ թէ հոս Իրաք է.
չէ։ Նախկին օսմանեան օր
ինչպէս նաեւ Հայոց Ազգ
Նադրութիւնը ի զօրու են
ւին այս երկրին մէջ։
պատերազմի ժամանակ
բակուած ջնջման Հրով
Թուրքիան յետս կոչած է,
սօր Թուրքիոյ մէջ նոյն
Սահմանադրութիւնն է
բարկուի։

Պ. Առենապետը յայ
եկեղեցւոյ գոցուելու օրը
կեղեցիին մէջէն գրամ
մը գողցուած է տարագ
կողմէն։ Թէեւ դատաւորը
կարեւորութիւն չտուաւ ա
բաստանութեան, սակայն
լու համար թէ որչափ ան
յերիւրածոյ է ամբաստա
նը, ըսեմ որ նախ եկեղեցի
մեքենայ չունի, եւ ոչ
պահելու տեղ։ Գալով Ա
դարանին, ժողովուրդը
դրան վրայ միայն
փականք մը դրաւ, իսկ
ները մինչեւ վերջը Առ
Քաղաք. Ժողովին մօտ էի
է թէ Առաջնորդարանը երկ
մեքենայ ունեցած է։ Մէկ
առանց մնացած հանգուցեա
բագրելոց Մարմէն, որ
գաղթականական կոմիտ
խագահ Պ. Լեւոն Շաղ
Նահր-իւլ-Օմար տանելու
իսկ միւսը՝ մինչեւ օր

...գարանի մէջ է, եւ կը գոր-
...ծուի օրուան պէտքերուն հա-
...մար։ Մէջտեղն են Առաջնորդա-
...նի տնօրակներն ու գոյքերու
...ձանագրութիւնը։

...գատաւորը յետոյ առանձին
...քննելով ամբաստանեալ-
...տուաւ իր վճիռը, որուն
...ւոր մասերը իրենց շահեկա-
...թեան համար կը ներկա-
...յենք ստորեւ.—

«Ա.— Այս ամբաստանեալնե-
...հայ են եւ ուղղափառ համայն-
...ն կը պատկանին եւ բոլորն ալ
...կին գաղթականներէն են, ո-
...ք կը մասնակցին եկեղեցա-
...ն ծէսերուն տեղացի ուղղափառ
...յերու հետ միասին, որովհետեւ
...նեւոյն գաւանանքին կը պատ-
...նին եւ խնդրոյ առարկայ եկե-
...ցին ալ կը պատկանի առանց
...րութեան թէ՛ գաղթականու-
...եան եւ թէ՛ միւսներուն։

«Բ.— Այս համայնքը ժո-
...վ մը ունի, որ երկու հատուած-
...րու կողմէն ընդհ. քուէարկու-
...եամբ կ'ընտրուի եւ կը կոչուի
...ծ ժողով (գաւառական), որ կը
...ղկանայ 28 անդամէ, որոնց 4ը
...ռնականներ են։ Եւ այս մեծ
...ղովը ուրիշ ժողով մը կ'ընտրէ
...կը կոչուի փոքր ժողով (քա-
...քական) որ կը կառավարէ էվ-
...ֆները եւ խնդրոյ առարկայ
...եղեցին։

«Գ.— Այս մեծ ժողովը մէկ
...կէս տարի առաջ լուծուեցաւ եւ
...նչեւ հիմա գոց է, հետեւաբար
...յս փոքր ժողովն ալ (քաղաքա-
...ան) վաւերական չէ։

«Դ.— Այն Հայերը որոնց
...ղթական անունը կը տրուի, պա-
...նջեցին այս մեծ ժողովին (գա-
...ւականին) ընտրութիւնը, որպէս
...էվքաֆները եւ եկեղեցին գո-
...թիւն ունեցող կրօնական օ-
...քներու համաձայն բոլ ա-
...յնոյն կառավարուին, որուն տե-
...ղի Հայերը կընդդիմանան եւ
...նց ընտրութեան մասնակցելու
...ւունքը կը ժխտեն։ Վերեւ
...ուածներէն բացայայտ է որ
...յս եկեղեցւոյ մատակարարու-
...նը կախուած է այն ժողովէն
...ւն անդամները կ'ընտրուին թէ
...ղթական եւ թէ տեղացի ամ-
...ջ համայնքին կողմէն։»

Դատաւորը իր վճռին եզրա-
...ութեան մէջ կ'ըսէ թէ յիշ-
...ամբաստանեալները ո եւ է
...աւորութիւն չունին եկեղեցին
...ելով, արգիլել ո եւ է մէկուն
...պաշտամունքի վայրը յա-
...ելէ. այլ պարզապէս ըրած են
...նց խնդրոյն շուտափոյթ լու-
...մը տալու նպատակով, հե-
...աբար բոլորն ալ անպարտ կ'ար-
...կուին»։

Ահա շարաչուն ապտակ մը
մեր ծեծուած ազաներուն, որոնք փո-
խանակ զգաստանալու, վճռաբեկ
ատեանին դիմեցին, բայց ան ալ
հաստատեց դատաւորներու վճիռը
նոյնութեամբ։

*** Թէեւ զանազան ստոր գա-
ւերով ու «ժուռնալ»ներով մեր
անարժան հակառակորդները ար-
գիլեցին Կիլանի գաղթակայանին
մէջ տօնել մեր մէկ միլիոն զո-
հերու անմահ յիշատակը. սա-
կայն Հինէյտիի մէջ (անգլիա-
կան գլխաւոր զինուորական կա-
յան. Պաղտատէն կէս ժամ հե-
ռու) մեզ կարելի եղաւ տօնելու
Ապրիլ 24ն ու Մայիս 28ը միա-
գած։ Հանդէսը լաւ անցաւ։ Եղան
արտասանութիւններ ու երգեր։
Օրուան բանախօսները վեր հանե-
լով տօներուն նշանակութիւնը,
շեշտեցին թէ պէտք է մենք միշտ
բարձր բռնենք անկախութեան
դրօշը. կազդուրուինք եւ ապրինք
Հայաստանի համար, հոգ չէ թէ
ի՞նչ վարչաձեւ կը տիրէ. վար-
չաձեւերը անցաւոր են, կուգան ու
կ'երթան, կանգուն կը մնայ մի-
այն ժողովուրդը, որուն պէտք է
նեցուկ դառնայ գաղութահայու-
թիւնը, ինչ միջոցներով որ կարե-
լի է։

Հանդէսին ներկայ էին բա-
ւական թուով ասորի գաղթական-
ներ ալ, որոնց համար ասորերէն
ճառ մը կարդացուեցաւ օրուան
տօներու մասին։

ՊԵՐՃ

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՊԱՅՔԱՐԸ ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ.— Պոռնկութեան դէմ պայ-
քարի միջոցները ուսումնասիրող
յանձնախումբը աւարտեց իր աշ-
խատանքները։

Համապատասխան զեկուցում-
ներէն եւ անոնց շուրջը ծագած
վիճաբանութիւններէն յետոյ, ո-
րոշուեցաւ Վրաստանի կենտգործ-
կոմին կից հիմնել պոռնկութեան
դէմ պայքարի խորհուրդ մը ո-
րուն պիտի մասնակցին զանազան
միութեանց ներկայացուցիչներ։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ.— Պաշտօնական վիճա-
կագրութիւններու համաձայն,
Վրաստանի քաղաքներու բնակ-
չութիւնը զգալի կերպով աճած է
վերջին տարիներս։

Չորս տարուան մէջ, վրացա-
կան քաղաքներու բնակչութեան
թիւը բարձրացած է 500,000էն
580,000ի, այսինքն աճած է հա-
րիւրին 16 համեմատութեամբ։

Իսկ գիւղական բնակչութիւնը
աճած է հարիւրին 7 համեմա-
տութեամբ միայն։

Գիւղական բնակչութեան հա-
մեմատաբար նուազ աճումը կը
բացատրուի անով որ հողի սակա-
ւութեան պատճառով գիւղացինե-
րը սկսած են գաղթել դէպի քաղաք։

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ.— Անդր-
կովկասեան... ժողկոմատի Վրաստանի
լիազօր Սահակեան, հետեւեալ
յայտարարութիւնները ըրած է
հացի տագնապին մասին.

— Հացի տագնապը առաջ ե-
կաւ այն պատճառով, որ ցորենի
մթերման պայքարը թոյլ կեր-
պով մղուեցաւ անցեալ տարի։

«Յուլիս 1էն սկսած է արդէն
ցորենի մթերման նոր պայքարը։
Միջոցներ ձեռք առնուած են որ-
պէսզի նոր բերքը տեղին վրայ հա-
ւաքուի ամենալայն չափով, մին-
չեւ որ Ռուսաստանէն ստացուի ցո-
րենի բաւարար քանակութիւն մը։

«Ներկայիս տեղի կ'ունենան
հաց թխելու մեքենական փորձեր։
Հացագործարաններ եւ մեքենա-
կան թոնիրներ կը կազմակերպուին.
այս միջոցներով կը յուսացուի
հացին գինը աժանցնել։

«Համագործակցականներու ար-
տադրած հացին սպառումը ցարդ
կը գտնուէր կապալառուներու ձեռ-
քը։ Անոնք սկսեր էին չարաչար
գործածել իրենց իրաւունքները եւ
զբաղիլ ալիւրի շահագործումով»։

Սահակեան կը յուսայ որ կարգ
մը անհատներու շուայէն փտա-
ռումը կը բարելաւէ կացութիւնը։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Շաբաթ, Յուլիս 28, 9րդ. Ո-
ղիմպիական խաղերուն բացումը
կատարուեցաւ Ամստերդամի
մէջ, Հոլանտայի իշխանիննախա-
գահութեամբ։ Բառասուն հազա-
րէ աւելի բազմութիւն մը ներ-
կայ էր։ Անձրեւը որ ամբողջ ա-
ռաւօտ կը տեղար, դադրեցաւ կէս-
օրուան մօտ եւ բացման պաշ-
տօնական արարողութիւնները
սկսան, երբ իշխանը ժամանեց
իր հետեւորդներով։

Քառասուն ազգերու մարզա-
կան ներկայացուցիչներու տող-
անցքէն յետոյ, երբ խումբերը
կանգ առին իրենց յատկացուած
հողին վրայ, լսելու համար օր-
ուան ճառախօսները, Ողիմպիա-
կան հանդէսը բացուած հռչակ-
ուեցաւ։ Թնդանօթի հարուած-
ներ օդը թնդացուցին ու պահ մը,
ճամբորդ-աղաւնիներու շուքին
տակ մնաց ամբողջ մարզարանը։
Յետոյ, հոլանտական խումբին
դրօշակիրը Հարրի Տընի, որուն
շուրջ եկան բոլորուիլ ժամանա-
կից 40 ազգերու դրօշակները,
ֆրանսերէն լեզուով երդում կա-
տարեց «հաւատարմութեան եւ
ուղղամտութեան»։

Երդումէն յետոյ, բացման ա-
րարողութիւնները վերջացան
խումբերու տողանցքովը, որուն
միջոցին, սաւառնակներ կը շըր-
ջէին մարզարանին վրեւ։

Ողիմպիականի առաջին օրը
սակայն արձանագրեց միջադէպ
մը որ թէեւ կրնար ծանր հաքե-
մատութիւններ առնել, բայց
շնորհիւ երկուստեք ցոյց տըր-
ուած բարի տրամադրութիւննե-
րուն, շուտով վերջ գտաւ։

Ֆրանսական խումբը մերժեց
մասնակցիլ բացման տողանց-
քին, հետեւեալ պարագաներու
բերումով։

Ուրբաթ օր, մարզարանին
պահապաններէն մէկը, բանա-
լիով մը զարկեր էր ֆրանսացի
մարզիկի մը։ Ֆրանսացիները
կարգ մը պայմաններու կար-
գին, պահանջ դրեր էին նաեւ
որ պահապանը տեղափոխուի,
ինչ որ խոստացուած էր իրենց։

Շաբաթ առտու, երբ ֆրան-
սական խումբը մարզարան կը
մտնէր փորձի համար, տեսաւ
որ յանցաւոր պահապանը միշտ
իր տեղն էր. ենթադրեց որ
պաշտօնական բացումէն առաջ
խոստացուած պատիժին պիտի
ենթարկուի ան։ Արդ, ժամը 1ին,
երբ խումբը մարզարան կը
մտնէր, ոստիկան մը կեցուց
զանոնք փոխադրող ինքնաշար-
ժը՝ մարզարանին դրան առջեւ և
ստիպեց Ֆրանսացիները որ վար
իջնեն եւ անցնին պահապանին
առջեւէն, որուն փոխարումը խոս-
տացուած էր։ Զայրացած Ֆրան-
սացիները մերժեցին եւ այս
կերպով չմասնակցեցան բացման
տողանցքին։

Բայց նոյն իրիկունն իսկ,
փոխադարձ բացատրութիւննե-
րէ յետոյ, միջադէպը փակուած
յայտարարուեցաւ ու ֆրանսա-
կան խումբի ներկայացուցիչը
երդումի արարողութիւնը կա-
տարեց։

Կիրակի օր արդէն բուն մըր-
ցումները սկսան եւ տեւեցին
2էն 8ը։ Վեց ժամուան մէջ կա-
տարուեցան 47 փորձեր, այ-
սինքն՝ 400 մեդր ցանկարգել
վազքի վեց շարքեր, չորս շարք
բարձր ոստում, երկու շարք
ծանրութիւն նետել, 100մէթրնոց
վազք՝ 16 շարք, 800 մեթրնոց
ութը շարք, եւլն.։

Բարձր ոստումի մրցումները
միայն որոնք սկսեր էին ժամը
երկուքին, վերջացան հինգ ժա-
մէն։

Ծանրութիւն նետելը տեղի
տուաւ վերջնական յաղթանակի
համար լաւագոյն մրցումի մը, ո-
րովհետեւ, մէկ անգամէն իսկ ա-
մերիկացի Պրիքս, երկաթ գըն-
դակը նետեց 15 մեդր 75, իսկ
գերմանացի Հերշֆէլտ՝ 15 մ.
72։ Վերջնական մրցումին մէջ
էր, որ ամերիկացի Քուքը կըր-
ցաւ գնդակը նետել 15 մ. 87 և
խլել մրցանիշը, որ երկու ամի-
սէ ի վեր կը մնար Հէրշֆէլտի
վրայ՝ 15 մ. 79ով։ Եւ առաջին
անգամ ըլլալով, մարզարանին
վրայ պարզուեցաւ ամերիկեան
դրօշակը։

Բարձրութիւն ցատկելու մէջ,
քիչ մնաց որ յաղթանակը շահէր
ֆրանսացի Մէնար, որ ցատկեց
1 մ. 94, բայց յետոյ, երրորդ
դասուեցաւ։

Տասը քիլոմեթրի ֆինալը վի-
ճակեցաւ երկու Ֆինլանտացի-
ներու՝ Ռիտոլայի եւ Նուրմիի։
Ռիտոլա ողիմպիական ախոյեան
հռչակուած էր 1924ին 30' 23"
1/5ով, իսկ Նուրմի այս տարի՝
30' 18" 4/5ով։ Մրցումի ամբողջ
ընթացքին, Նուրմի իր հակա-
ռակորդին՝ Ռիտոլայի հետեւե-
ցաւ քայլ առ քայլ եւ միայն
վերջին 100 մեթրին էր որ յա-
ջողեցաւ անկից երկու մեթր ա-
ռաջ անցնիլ։

Ցանկարգել 700 մեթրի վերջի
մրցումը տեղի պիտի ունենայ
երկու Ամերիկացիներու, երկու
Անգլիացիներու, մէկ Շուէտացիի
եւ մէկ Իտալացիի միջեւ։

Առաջին օրուան մրցումներուն
վերջաւորութեան մօտ, Ռոժէ
Ֆրանսուա՝ միջակ ծանրութիւն-
ներու ախոյեան հռչակուեցաւ։
Ֆրանսական դրօշը պարզուեցաւ
մեծ կայմին վրայ, մինչ նուա-
գախումբը կը հնչեցնէր ֆրան-
սական ազգային քայլերգը։

Բ. Գ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՀԱՊԱ ԳԱՒԱՌՆԵ՞ՐԸ»

Վիէն, 28 Յուլիս.— Այս խո-
րագրին տակ Ցէսինէն հայրենա-
կից մը կը յայտնէր. «Վերջապէս
փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունեցաւ իր
Շրջ. Վարչութիւնը, իսկ գաւառի
մասնաճիւղերը ի՞նչ պիտի ընեն»։
(Յառաջ, 24 Յուլիս)

Եւ կ'առաջարկէր որ Վալանս,
Լիոն, Ցէսին, Կրընոպլը, Վիէն,
ճաւաքուին տեղ մը եւ ընտրեն ի-
րենց Շրջ. Վարչութիւնը, որ վա-
րէ իր մասնաճիւղերը եւ լայն
ժողովրդականութիւն ստեղծէ։

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնա-
ճիւղը ճամամիտ է այս առա-
ջարկին։ Այս առթիւ խորհրդակ-
ցական ժողովի մը մէջ, նկատե-
լով որ վերեւ յիշուած վայրերու
Լեդրոնը Վիէնն է, եւ թէ Վիէնի
մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սարքած
Ողիմպիականի խաղերուն մաս-
նակցելու համար շրջակայ մաս-
նաճիւղերը Վիէն պիտի ճասնին,
որոշեց Շրջ. խորհրդակցական
ժողովի հրաւիրել Հ. Մ. Ը. Մ.ի
չորս մասնաճիւղերը 19 Օգոս-
տոսին, Ողիմպիական խաղե-
րէն անմիջապէս վերջը։

Կը թելադրենք սոյն մասնա-
ճիւղերուն, որ իրենց պատգա-
մաւորները ընտրեն եւ առանց
որեւէ զոհողութեան առջեւ ըն-
կրկելու, նոյն օրը ներկայ
գտնուին վերոյիշեալ վայրը։ (կը
խնդրուի որ նախօրօք իմացնեն
իրենց որոշումները, հետեւեալ
ճասցէին.— A. K. Rue Maugiron
13, Vienne (Isère).

Արսէն Խաչեան

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շըր-
ջանային վարչութիւն մը՝ գա-
ւառը ցրուած մասնաճիւղերուն
ճամար, անհրաժեշտութիւն մըն
է այլեւս։ Կան կատարուելիք
շատ մը գործեր, զորս շրջանա-
յին զօրաւոր վարչութիւն մը
միայն կրնայ գլուխ ճանել։ Ու-
նինք, զոր օրինակ, ճայաշատ
վայրեր, ինչպէս Սէն Թ'էթիէն,
փօն տը Շէրիւ եւլն., ուր քիչ մը
ջանքով կարելի է կազմել նոր
մասնաճիւղեր, տարածել մարմ-
նակրթանքի սէրը եւ ոյժ տալ
Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանաբանին։

Ցետոյ՝ ուրիշ բան մը, Հ. Մ.
Ը. Մ.ը Ֆրանսայի մէջ մինչեւ
այսօր եղեր է, շատ քիչ բացա-
ռութեամբ, զուտ մարզական
—կամ աւելի ճիշտ միայն ֆութ-
պոլի— կազմակերպութիւն մը,
ուր երբեմն ալ մուտ են գործած
շուկայիկ ճաշիւներ, իրենց ցա-
ւալի ճետեւանքներովը։ Հարկ է
որ այլեւս վերջ մը գտնէ այս
վիճակը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը մտնէ
այնպիսի ճամբու մը մէջ որ
կատարէ մեր պատանիներուն
միջեւ դաստիարակիչի այն դերը
որու սաճմանուած է։ Այս բանին
իրագործումը կը սպասենք նաեւ
փարիզի Շրջ. վարչութենէն։

Արդ՝ մեր կարծիքով, իբրեւ
ամենաճին եւ ամէնէն աւելի
կազմակերպուած մասնաճիւղե-
րէն մէկը, Վիէնի մասնաճիւղին
կը մնայ, առանց դժուարութիւն-
ներու առջեւ տեղի տալու, կազ-
մակերպել մօտ օրէն *աթլէթիք*
խաղերու շրջանային մրցաճան-
դէս մը եւ, ճրաւիրելով մօտա-
կայ միւս մասնաճիւղերէն ներ-
կայացուցիչներ, գումարել նոյն
օրն իսկ պատգամաւորական ժո-
ղով եւ կազմել վարչական մար-
մին մը։

Վ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆՏԸ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏԵՆ.— Ցանդուգն գողութիւն մը տեղի
ունեցաւ Մըլէօնի բանտին մէջ
իսկ։ Անցի գիշեր, երեք անծա-
նօթներ մտան բանտ ու տարին
դրամարկղը որ 150,000 ֆրանք
կը պարունակէր։

Ոստիկանական քննութիւննե-
րը երեւան հանեցին որ բանտին
մօտերը կառուցուող շէնքէ մը,
գողերը վերցուցեր էին սանդուխ
մը, անով բարձրացեր մինչեւ երկ-
րորդ յարկ, սղոցեր էին երկաթ
ձող մը ու ներս մտնելէ յետոյ,
բոպիկ ոտքերով, գացեր էին մին-
չեւ դրամարկղին քով, զոր պա-
րաններու միջոցով իջեցուցեր էին
փողոց, յետոյ իրենց ինքնաշար-
ժով փախեր էին։

Կէս օրուան մօտ, գործաւոր
մը որ հեծանիւով տուն կը դառ-
նար, քաղաքէն եօթը քիլոմեդր
հեռու, նշմարեց դրամարկղը, զոր
կոտրեր էին ու պարպելէ յետոյ
նետեր ճամբուն մէկ անկիւնը։

Կը կարծուի թէ՝ նախկին բան-
տարկեալներ են, որոնք առիթը
ունեցած են լայնօրէն ուսումնա-
սիրելու բանտին ներքին ու ար-
տաքին մասերը։

Ոստիկանութիւնը կը յուսայ
շուտով ձերբակալել գողերը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՆԸ

Ա՛հ, եթէ գոնէ վրիժառու զա-
...կը ապրէր, ի՛նչպէս պիտի
...նէր իրեն, իրեն պէս թշուա-
...ւանի մը։ Ա՛հ, եթէ ինքն իրեն
...ր, բայց նորէն մութը կը կո-
...իր գանկին տակ։ Ո՛չ, ճակա-
...գիրը բնաւ չպիտի գթար իրեն։
...Ֆրօզին չէր կրնար փէլիօն
...ալ. բայց լերան խորհրդաւոր
...երը կը հսկէին անոր վրայ։
...իօն ինքը կուգար Ֆրօզինի
...։ Ներողամիտ լեռը կը խղճար
...ւառ կնոջ։ Գերմարդկային
...քինութիւնները որ Էլին շրջա-
...տած էին իր ծննդեան օրն իսկ,
...ջապէս այս դժբախտ կինը
...որ փրկէին մղձաւանջէն, իրեն
...հէին փրկարար մահը։ Ասա-
...ծային տղան կը մօտենար։
...հանդարտ, խաղաղ դի-

մագծերով, իր ոսկեզօծ, խարտեաշ,
աղուոր մազերով, երբ բարձունե-
քէն դէպի դաշտ կ'իջնար, Էլին
պիտի նմանցնէին Ապողոնի, որ իր
կապոյտ անողոք աչքերուն խորը
կը կրէր իր թշնամիներուն անխու-
սափելի կործանումը։

Թերեւս նման մտածումներ
կը դառնային Էլիի գանկին տակ,
երբ լերան բարձունքէն կը դիտէր
Լազարինան։ Գագաթնագիծի աւա-
զակախումբին մէջ մտած էր ան։

Էլի այս լեռները կը բաղդա-
տէր փէլիոնի իր լեռներուն հետ։
Հոն ուր հիմա կը գտնուէր, չոր
էր, ցամաք, լերկ։ Ծաղիկ մը չէր
բուսներ հոն։ Կարմիր ժայռը եւ
սեւ հողը իրենց գոյները կը
լծորդէին այս վայրի կողերուն
կարծրութեան վրայ։ Ան ալ անո-
ղոք պիտի ըլլար անոնց պէս։ Ան

իր գործը կը պահէր փէլիոնին
համար։ Ո՛հ, կատարէն մինչեւ
ստորոտը՝ ի՛նչ հմայք կար հոն,
ի՛նչ բուսականութիւն, ի՛նչ անսպառ
հարստութիւն։ Լեռը կուտար, միշտ
կուտար։ Ոսկի լեռն էր։ Այն լեռն
էր ուր պէտք էր ապրիլ, երբ ա-
զատ Յունաստանը կարենար ինք-
զինքը յանձնել իր ուժին եւ հան-
ճարին թռիչքներուն։ Բայց հիմա,
ուա՛ր։ Զոր լեռներուն վրայ պէտք
էր ապրիլ։ Անոնք իրենց ազքա-
տութեան հպարտութեամբն իսկ
ինքզինքնին կը պաշտպանեն։ Հա-
րուստ լեռները դաշտերուն պէս
են, յաղթականը կը հմայեն ու
կը քաշեն, հազիւ թէ դիմադրու-
թիւն մը կ'ընեն անոր։ Ամբողջ
երկիրը, հազիւ դեռ ազատութեան
վարժուած էր, այնպէս որ երազն
ու բանաստեղծութիւնը դեռ չէին
կրնար անոր ներշնչել պայքարի
անզուսպ եռանդը, ազատութեան
սէրն ու ըմբռնումը կեանքի
գնով։

Էլի վճռեց ուրեմն քանի թե-
սալիան գերի կը մնար, իր Միր-
թինը խլել հայրենական փէլիոնէն,
ուր պիտի վերադառնար ուրախու-
թեան օրերուն։ Այսօր, իրեն եւ
իր սիրականին համար իսկ, փախ-
քարիան կը նախընտրէր մերկ
լեռները, որոնք գոնէ թոյլ կու-
տան ազատօրէն շնչել իրենց կա-
տարներուն վրայ։ Իրօք, գիտենք
թէ՝ Թրքական գրաւման ատեն,
Թեսալիոյ շատ մը լեռնային
կէտերուն վրայ, յաղթականի ոտք
չկոխեց ու շատ մը գիւղեր անկախ
մնացին։ Էլի որոշած էր այդ գիւ-
ղերէն մէկն ընտրել։

Բայց, երբ աչքերը կ'իջեցնէր
Լազարինայի վրայ, աւելի հա-
մազգեստին տեսքը, այս Թուր-
քերուն դրացնութիւնը կը վրդո-
վէր զինքը։ Վճռեց ուրեմն զանոնք
մէջտեղէն վերցնել, շատ պարզ
բան, այնպէս չէ՞։ Այս տղան՝ ո՛չ
մէկ բանի առջեւ կանգ կ'առնէր։
Զգենք որ արդէն շատ սեղմ կը

տրամադրանէր։ Ան այժմ, կ'ուզէր
գոհանալ Միրթինէ փրկելով փէ-
լիոնէն, առանց վայրկեան մը կանգ
առնելու ձեռնարկին դժուարու-
թեան առջեւ։ Անմիջապէս իսկ
սկսելու էր։ Պէտք էր զայն քա-
շել մօտակայ վայրերը։ Ո՞ր կը
մնար հազա իր տուած երդումը,
պաշտպանումը այն սարսափելի
օրէնքին, որ պարտադրուած էր
Գագաթնագիծի կողմէ եւ որուն
համաձայն, հրոսակ մը որքան
ատեն կը մնայ խումբին մէջ,
պէտք չէ որ կնոջ մը նայի։ Խրա-
ղութիւնը ծանօթ է բոլորին։ Ամ-
բաստանեալ հրոսակ մը՝ մեռած մէկը
կը նկատուի։ Եւ եթէ տարածուած
աւելորդապաշտութեան մը հա-
մաձայն, թշնամին գնդակէն
կ'ինայ, իր ընկերները յանձն
կ'առնեն զայն վեր զրկել, որովհե-
տեւ, կը հաւատան թէ՝ իրենց
դժբախտութեան պատճառ կրնայ
ըլլալ։ Շատ լաւ։ Բայց, հրոսակ-
ներուն օրէնքին խոհեմութիւն-

ներ ունի։ Եթէ Էլի կարենար քա-
նի մը փայլուն գործեր կատարել,
պիտի կրնար դիւրաւ քաշուիլ
հրոսախումբէն, բարեկամներ պի-
տի յարգէին զինքը, մէկ անպա-
մէն, պատուակալ հրոսակ մը պի-
պի դառնար եւ պիտի կրնար ու-
զածին չափ իր Միրթինոն զըր-
գիլ։ Ցետոյ, պէտք է ըսել թէ
տարօրինակ մղումներ կ'ունենար։

— Պատերազմի պահուն բան
մըն ալ չըլլի, կ'ըսէր ինքն իրեն։
Գոնէ խաղաղութեան ատեն, կ'ու-
զեմ բաներ մըն ընել։

Այս խորհրդածութեան վրայ,
ճամբայ ինկաւ։ Դէպի ո՞ւր։

Լազարինա երթալու համար։

Այս կերպով էր որ, նոյն իրի-
կունն իսկ, Էլի ինքզինքը գտաւ
պարտիզպան Գրիգորի խրճիթին
մէջ։

ՄԷՅԷՐ ՊԷՅ

Համաձայնութիւնը շուտով
գոյացաւ Էլիի եւ գիւղացիներուն
միջեւ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Պելկրատի կառավարութենէն պահանջել տեսակ մը «ինքնավարութիւն», միւս կողմէ Փրիպիչեվիչի կուսակցութիւնն էր, որ ուրիշ սերպ կուսակցութեան մը հետ, դեռ քանի մը տարի առաջ միայն կը ջատագովէր կեդրոնացման դրութիւնը։

⁂ Իտալիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ չի կարծուիր որ խրուած կուսակցութեանց ընդդիմութիւնը կարենայ արգիլել Նէթթունոյի դաշնագրին վաւերացումը։

Ընտրական պայքար Ամերիկայի մէջ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն.— Նախագահական ընտրութեան առթիւ պայքարը կը մղուի բուռն կերպով եւ հանրապետական ու ռամկավար՝ երկուքն ալ կը յայտարարեն թէ յաղթանակը ապահոված են։ Երկու կուսակցութեանց վարիչներուն մեծագոյն մտահոգութիւնն է ապահովել քուէները կիներուն, որոնք ընտրողներու կարեւոր մասը կը կազմեն։

Հանրապետականներուն համաձայն, բոլոր Ամերիկուհիները «չոր» են, այսինքն ոգելից ըմպելիներու հակառակ։ Ռամկավարները այս կարծիքէն չեն եւ ընդհակառակն կը կարծեն թէ «թաց» են՝ ոգելից ըմպելիներու կողմնակից։

Հանրապետական ծերակուտական Սմութ՝ կը յայտարարէ թէ ռամկավարները հաւատարիմ կը մնան ազատ փոխանակութեան իրենց քաղաքականութեան եւ եթէ Սմիթ Նախագահ ընտրուի, Ամերիկա պիտի կործանի։

Սմութի այս յայտարարութիւնները անմիջապէս հերքուեցան ռամկավարներուն կողմէ, որոնք այժմ նոյնքան դէմ են մաքսային դրութեան վերացման, որքան հանրապետականները։

Մինչ կուսակցութեանց պետերը ճառ կը խօսին և պայքար կը մղեն, հանրապետականներու թեկնածու Հէրպըրթ Հուվըր կը հանգստանայ Քալիֆոռնիոյ մէջ, ուր ձուկ կ'որսայ և երբեք քաղաքականութեամբ չի զբաղիր։

Հայ մը կը վիրաւորէ Ալճերիացի մը

Փարիզ, Տէօնքէրք փողոց, ծանր կռիւ մը ծագեցաւ հայ որմնադիր Յակոբ Կերպասճեանի եւ Ալճերիացի Ահմէտ Պէն Շայիի միջեւ։ Կռիւը պահ մը ա'յնքան տաքցաւ, որ Հայը ինքնիրմէն ելած, ատրճանակ մը հանեց գրպանէն եւ կրակեց հակառակորդին վրայ։ Գնդակը Ալճերիացիին փորը մտաւ։ Շուտով ոստիկաններ հասնելով ձերբակալեցին Յակոբը, որ բանտ տարուեցաւ։ Ալճերիացին ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ Լարիպուազիէր հիւանդանոցը։

Հայը 30 տարեկան է եւ որոշ հասցէ չունի, իսկ Ալճերիացին 40 տարեկան բանուոր մըն է։

Փախստականներու կալուածները

Թուրքերէն թերթերը կը գրեն թէ ելմտական գործավարութենէն լքեալ գոյքերու վարչութեան հասած հրահանգի մը համաձայն, փոխանակելի Յոյներու կալուածները միայն պիտի տրուին գաղթականներու, իսկ փախստականներու պատկանող կալուածները չպիտի տրուին։ Այս տեղեկութեան վրայ նոյն թերթերը կ'աւելցնեն որ մինչեւ հիմա գաղթականներու տրըւած կալուածները «լքեալ» գոյքերէ կը բաղկանան եւ միւս կալուածները ծախուելու համար նուազ են։

Հետեւաբար զետեղման տնօրէնութիւնը այս վիճակը հաղորդած է ներքին գործավարութեան։ Եթէ նոր հրահանգը այս կացութիւնը չուղղէ, զետեղման գործերու դժուարութիւնը պիտի շարունակէ։

Պոլսահայ թերթերը կ'աւելցնեն թէ՛ այս նոր հրահանգին համաձայն փախստական նկատուած Հայոց կալուածներն ալ բնականաբար չպիտի տրուին գաղթականներու, որովհետեւ գործավարութեան հրահանգը ընդհանուր սկզբունք մը կը շօշափէ եւ Յոյն ու Հայ փախստականի յատուկ վիճակ չի կրնար գոյութիւն ունենալ։

Հիճազի երկաթուղին

«Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հաղորդէ որ Հիճազի երկաթուղիին խորհրդաժողովը բացուեցաւ Յուլիս 29ին Հայֆայի մէջ։ Խորհրդաժողովին կը մասնակցին անգլիական, ֆրանսական եւ վէհապի կառավարութեանց ներկայացուցիչները, որոնք պիտի խորհրդակցին Հիճազի երկաթուղագիծը ամբողջովին նորոգելու մասին։ Պատերազմի ատեն գնդապետ Լօրանսի արաբական զօրագունդերը մեծ վնաս հասցուցած էին այս գիծին։

Վէհապի կառավարութիւնը կը պնդէ որ իրաւունք ունի իր հակակշռին ենթարկելու ամբողջ գիծը, որովհետեւ անիկա շինուած է շնորհիւ իսլամներու նուիրատուութեանց, հետեւաբար կարելի է իբրեւ «վագֆ» մը նկատել զայն։ Կը կարծուի սակայն թէ այս տեսակէտը պաշտպաններ չպիտի ունենայ խորհրդաժողովին մէջ։

⁂ Հիճազի երկաթուղին, որ կ'երկարի Դամասկոսէն Մէտինէ, տէրա'յէն դէպի Հայֆա ճիւղաւորումով մը, աւարտեցաւ 1908ին եւ ծախք եղաւ մօտ 2,500,000 անգլիական ոսկի, — մղոն գլուխ 3000 ոսկի։ Ծախքերը հոգացուեցան հետեւեալ կերպով.— 50,000 ոսկի նուիրեց Սուլթան Համիտ, 250,000 ոսկի գոյացաւ՝ Թուրք պաշտօնեաներու եւ զինուորներու թոշակէն որոշ մաս մը գանձելով, աշխարհի զանազան կողմը գտնուող իսլամներու դրամական եւ այլ նուիրատուութենէն գոյացաւ 1,000,000 անգլիական ոսկի, մնացած մասը հոգաց Թուրք կառավարութիւնը։ Գիծը նեղ է՝ 1.05 մեթր։ Հաւրանային շրջանին մէջ կառախումբերը ժամը 8 մղոն միայն կրնան առնել, իսկ հիւսիսային կողմերը հազիւ ատոր կրկինը։ Ներկայիս Հիճազի երկաթուղիին 190 քիլոմեթրը կ'անցնի սուրիական հողէն, 96ը՝ Պաղեստինէն, 280ը՝ Անդրյորդանանէն եւ մօտ 640ը վէհապիներու (Հիճազ) հողէն։ Գիծին կէսը միայն կը բանի այժմ, մինչեւ Մաան, մնացեալ մասը կը նորոգուի։ 1912ին երկաթուղին Մէտինէ փոխադրեց 48,000 ուխտաւորներ։ Թուրքերը այս գիծը շինած էին կրօնականէն աւելի ռազմագիտական նպատակներով։

Երկու տարի բանտ Միւզան Շառնոյի

Փարիզի պատժաղատ ատեանը երկու տարի բանտարկութեան դատապարտեց գոհարավաճառ Մէսթորինոյի քենին՝ Օր. Միւզան Շառնօն, որուն հակասական խօսքերը կասկած ներշնչած էին Եղեռնադատ Ատեանին։ Միւզան կ'ամբաստանուէր ոչ թէ իբրեւ սպանութեան մեղսակից, այլ իբր գողօնամթաքոյց, որովհետեւ Մէսթորինոյի ձերբակալութենէն յետոյ, Թրիւֆէմէն գողցուած կարգ մը քարեր իրենց պաշտօնեաներէն Օր. Միւզան Լանկլուայի յանձնած էր, պատուիրելով որ մարդու բան չըսէ։

Դատարանը իբր վկայ լսեց Օր. Լանկլուան։ Միւզան Շառնոյի պաշտպաններն էին Ժան Լավալ եւ Ռէյմոն Իւպէր։ Պզտիկ խորհրդակցութենէ մը վերջ, դատարանը երկու տարի բանտարկութեան դատապարտեց Միւզան Շառնօն։ Վճիռը լսելուն, Միւզան նուաղեցաւ, ըստ սովորութեան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

պատասխանատուական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Մանրամասնութիւնները վաղը։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

5 Օգոստ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը մասնակցին՝ Ջ. Ե. Ո. Միութեան նուագախումբը եւ դերասաններ՝ Մարութեան եւ Գաբրիէլեան։

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Ջ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

5 Օգ. կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Հ. Յ. Դ.

Տէսինի «*Կայծակ*» *խումբի ատենապետական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7ին* Café de la Paix*ի սրահին մէջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Լիոնի *Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երէկ և այսօր»։*

Մարսէյլի «*Քրիստափոր*» *ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 6 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։*

Լիոնի «*Քրիստափոր*» *խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լը Փիւի, *Յ. Է.— 35։*

Լա Սիօթա, *Ղ. Թ.— 70։*

Նանթ, *Գ. Մ.— 35։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քէօթահիացի Տիկ. Նազիկ Բաթբաթեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յար. Բաթբաթեան, 13 14 տարեկան, հօրը անունն է Ստեփան, մօրը՝ Զուռոփ։ Իմացնել Արման Գըլըճեանի. Chez M. Verin, Tulette (Drôme).

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտի Լճէ գիւղէն Միսաք Մանուկեան, որ 1917ին յիշեալ գիւղաքաղաքը ձգելով դէպի ներքին գաւառները կ'ուղղուի իբրեւ փախստական։ Այժմ լուր առնուած է թէ ողջ է։ Կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Մարիծայ եւ որդին՝ Անդրանիկ Տէր Ղազարեաններուն, լուր տուողին 500 (հինգ հարիւր) ֆրանք նուէր։ Գրել՝ Maritza Der Ghazarian, au Bâtiment H. No. 60, Charvieu (Isère).

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն *Դաշնակցութեան Տան* շինութեան։ Կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել։ Կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. դաշնակցութեան տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱճԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

գին՝ ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ դիմել՝ *Յառաջ*ի։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Նոր Յայտնութիւններ Իզմիրի Աղէտի Մասին

LA VÉRITÉ

Sur UN DRAME HISTORIQUE

La Catastrophe de SMYRNE

Հեղինակ՝ E. Dourmoussis

դիմել՝ *Յառաջ*ի։ Ֆրանսա՝ 10 ֆր., գաւառ 11, արտասահման՝ կէս տոլար։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928
2 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 714 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Օ՛Ն ԱՆԴԻՐ, ՅԱՌԱ՛Ջ

Յաճախ դիտած ենք, — ամէն անգամ որ կիրքերը կը մեղմանան եւ քիչ-շատ բնականոն կացութիւն կը տիրէ, խելօք խօսքեր կ'արտասանեն մեր հակառակորդները:

Այս տպաւորութիւնը կրեցինք, կարդալով «Արեւ»ի Յուլիս 24 թուակիր խմբագրականը, «Վերակազմութեան պէտքը»:

Փոթորիկը մեղմացած է եգիպտահայ գաղութին մէջ, Նորդ վարչապետ Նահաս փաշայի ծանօթ կարգադրութեամբ: Իբրեւ վերջին լուր, ըսենք որ երկու կողմերն ալ կը պատրաստուին լրացուցիչ ընտրութեանց:

Երեւի առժամեայ խաղաղութենէն օգտուելով, Եգիպտոսի Ռամկավար պաշտօնաթերթը կը գրէ իր խմբագրականին գլուխը.

— «Մեզ համար ամէն ժամանակ, բայց հիմա աւելի քան երբեք պէտք մըն է, հրամայական պահանջք մը, քով քովի բերել, համախմբել մեր փոքր ու անբաւական ոյժերը, հնարաւոր եղածին չափ կրդաշնակել մեր բոլոր ճիգերը, անհատական թէ հաւաքական, որոնք կը ձգտին հանրային բարօրութեան» (Արեւ, 24 յուլիս):

Ասոնք միտքեր են, որոնց մասին թուղթ եւ մելան կը սպառենք «Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր: Իսկ մեզմէ առաջ, կուսակցական ժողովներ եւ ամբողջ դաշնակցական մամուլը տարիներով արծարծեր, տքներ, ձեռնարկներ կատարեր են: Դեռ Եօզանի դաշնագրի օրերէն բանակցութիւններ կը կատարուէին Պոլսոյ եւ Փարիզի մէջ, դաշնակցական եւ ռամկավար պատասխանատուներու միջեւ, նպատակ ունենալով «քով քովի բերել, համադրել մեր փոքր ու անբաւական ոյժերը»: Մէջտեղ կար համաձայնեցեալ ծրագիր մը — ստեղծել Գաղթային Ընդհ. Միութիւն, կեդր. Խորհուրդ մը կամ Վարչութիւն մը: կազմակերպել գաղութները:

«Արեւ» ընդհանուր գիծերով կը պարզէ գաղութներու վիճակը, տիրող կազմալուծումն եւ հակամարտութիւնը, ուժերու վատնումն ու այլասերման վտանգը, եւ կ'եզրակացնէ.

— «Ազգային վարչական մեքենային վերակազմութեան պէտքը ընդհանուրէ զգալի է, առաւել կամ նուազ չափով, բայց ամէն տեղ անխտիր»:

Ու կ'առաջարկէ մշակել «ազգային ընդհանուր Օրէնսդրութիւն մը, որ իր էական գիծերուն մէջ համաձայն ըլլար մեր ազգային Սահմանադրութեան սկզբունքներուն ու պատշաճէր նաեւ տեղական պայմաններուն»:

— «Ահա այս տեսակ Օրէնք մը, — ճանչցուած ամէն մէկ գաղութի հովանաւոր պետութեան կողմէ, — ու անոր կիրառութիւնը պիտի կրնան առաջքն առնել այն քաոսային վիճակին որ գոյութիւն ունի գրեթէ մեր բոլոր գաղութներուն մէջ, առաւել կամ նուազ չափով»:

Ռամկավար պաշտօնաթերթը յետոյ կը բացատրէ այսպիսի ձեռնարկի մը արժէքը, իբրեւ «հզօր ազդակ մը պահպանելու մեր ազգային արժէքները՝ Եկեղեցին, Մշակոյթը, Ընտանիքը եւ Հայ Ոգին», եւ անգամ մըն ալ կը շեշտէ.

— «Ասիկա՛ է ստեղծուած ազգային նոր կացութեան կարեւոր մէկ պահանջքը»:

Ընթերցողները պիտի յիշեն որ, տարբեր բացատրութիւններով, բայց նոյն ընդհանուր գիծերով, մենք ալ շեշտեր ենք միշտ կը յիշեցնենք այդ պահանջը: Եւ «մենք»ով միայն «Յառաջ»ը չէ որ կը հասկնանք:

Ուրեմն, տարակարծութիւն չկայ սկզբունքի մասին:

Հարցը չխճողելու համար, մենք չենք ուզեր յիշել նախընթաց պարագաները, փորձերն ու ձախողանքները, և այնպէս ընդունինք թէ նոր սեղանի վրայ կը դրուի այս խնդիրը:

Արդ, ի՞նչ կը թելադրէ «Արեւ»ը, խօսքէն գործի անցնելու համար:

Չի բաւեր գեղեցիկ առաջարկներ դնել: Պէտք է նաեւ արձեցնել զանոնք:

Ռամկավար կուսակցութիւնը — կամ գոնէ անոր Եգիպտոսի շրջանը — ունի՞ որոշ ծրագիր, անմիջապէս գործնականացնելու համար իր մտածումները:

Կամ արդեօք նոր ուղեգծի մը արտայայտութի՞ւնն է այս խմբագրականը, թէ պատահաբար մէջտեղ նետուած օդապարիկ մը, «ի պէտս» վարանող ռամկավարներու:

Մենք մեր կողմէ ո՛ր եւ է պայման չունինք, խօսքէն գործի անցնելու համար:

Միայն մէկ դիտողութիւն, — Չենք հանդուրժեր որ այսպիսի ձեռնարկ մը, — գաղութներու կազմակերպութիւնը կամ, «Արեւ»ի բառով, «Վերակազմութեան պէտք»ը նկատուի ճակատի արդարում, Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դէմ:

Այս պզտիկ դիտողութիւնն ալ անոր համար որ, մինչեւ հիմա կազմակերպութեան ձախողման գլխաւոր մէկ պատճառը՝ այդ նախապաշարումն էր: Կամ գէթ այնպէս կ'արտայայտուէին ձեռնպահներն ու խափանարարները:

Եթէ ռամկավարները թօթափեր են այս կանխակալ կարծիքը, մեզի ուրիշ բան չի մնար, եթէ ոչ կրկնել.

— Օ՛ն անդր, յառա՛ջ...:

Եւ ո՛րքան շուտ, այնքան լաւ: Արդէն շա՛տ ենք ուշացեր: «Արեւ»ի մատնանշած քաոսը իր աւերը ցանած է ամէն տեղ, եւ թանկագին կորուստներ կ'ունենանք ամէն օր, մեր աչքերուն առջեւ:

Երբ կարելի ըլլայ քով քովի գալ, այն ատեն է որ պիտի պարզուի ահաւոր պատկերը ամբողջութեամբ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՃՈՌՆԻ ԲԱՐՔԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը, խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ դառն խորհրդածութիւնները կ'ընէ դէպքի մը մասին, զոր հաղորդեր էինք երէկ (18 յուլիս).

— «Երկու օրէ ի վեր տեղական թերթերը սկսած են զբաղիլ դարձեալ Հայերով եւ զանազան բացատրութիւններ կուտան վրա նաքաղաքի մէջ պատահած դէպքերուն:

Իրականութեան մէջ ալ դէպքը չափազանց գռեհիկ է և վայել՝ անկիրթ եւ անուս ժողովուրդներու:

Կոտորա՛ծ, կոտորա՛ծ, հաւէ՛ք շուտով...:

Իսկոյն կը հաւաքուին շուկայի հերոսներ, օղիի ասպետներ, և դաշոյնները մերկացուցած իրարու դէմ կը ճօճեն, զարկէք հա՛ զարկէք: Շուտով կը բազմանան շրջականներէն կողմնակիցներ եւ բոլորը իրար անցած՝ անգթօրէն իրար կը կոտորեն: Դանակները կը շարժին, անմեղ արիւններ կը թափին եւ ոստիկանական միջամտութեան շնորհիւ կը ցրուին կռուողները: Երիտասարդ մը, կռուազաշտին վրայ, անշունչ կը մնայ իր ստացած ծանր վէրքերուն հետեւանքով. ուրիշ մը մահամերձ վիճակի մէջ հիւանդանոց կը փոխադրուի եւ երկու օր դարմանուելէ վերջ հոգին կ'աւանդէ, և դեռ հինգ հոգի ալ անորոշ վիճակի մէջ վիրաւոր կը պառկին հիւանդանոցի մէջ:

Մենք բազմաթիւ անգամներ շեշտած ենք այն դժուարին կացութիւնը, որուն մէջ կը գտնուի ներկայիս մեր գաղութը:

Դժբախտաբար կացութիւնը չէ փոխուած. գինետուններու թիւը փոխանակ նուազելու, օրէ օր աւելցած է: Հակառակ մեր ուած սաստիկ պայքարին, հայհոյութիւնն ու թրքախօսութիւնը վրանաքաղաքներու իշխող լեզուն մնացած են: Կրօնական խայտառակ աղանդները, իրենց բոլոր սխրագործութիւնները կը շարունակեն միեւնոյն թափով: Չեն պակսած, վերջապէս, կռիւներն ու ծեծկռուքները:

Ժամանակն է այլ եւս մոռնալու մեր թուրքէն որդեգրած զարշելի բարքերը: Մեր ներքին վէճերն ու անհամաձայնութիւնները կրնան շատ վտանգաւոր պատրուակներ ծառայել թուրք գործակալներուն ձեռքը, որոնք հետ ի հետ կը հետեւին մեր քայլերուն եւ գիտեն օգտագործել մեր տկարութիւնները:

Որքան ալ աննշան ըլլան մեր անհամաձայնութիւններն ու վէճերը, աչքեր կան տնկուած մեր վրան, որոնք կ'ուզեն միշտ խոշորացոյցով տեսնել դէպքերը և վարկաբեկել մեզ:»

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Ֆրանս. համայնավար կուսակցութիւնը որոշած էր մարզական դաշտահանդէս մը կազմակերպել, որ տեղի պիտի ունենար Օգոստոս 5, կիրակի օր, կարշի անտառին մէջ: Այս առթիւ, համայնավար կուսակցութիւնը կը թելադրէր որ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, այդ օրը նկատուէր «հակազինուորական ազգային օր»:

Ներքին գործերու նախարարը, որոշած է յատուկ հրամանագրով մը արգիլել համայնավարներու այս ցոյցը եւ կարգը պահպանելու համար, հրահանգներ տուած է Սէն-է-Ուազի նահանգապետին: Համայնավարները այժմ կը ծանուցանեն թէ ցոյցը ուրիշ տեղ պիտի կատարեն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի բողոքը Ռումանիոյ

Չիչերին հեռագիր մը ուղղելով Ռումանիոյ արտաքին նախարարին, կը բողոքէ որ Կալացի մէջ աճուրդով ծախու հանուած են նախկին ռուսական բանակին պատկանող կարգ մը գոյքեր: Ասոնց կարգէն են նաեւ 200 նաւաձիգներ եւ ուրիշ գոյքեր, որոնք կը պատկանէին ռուս նաւային ընկերութեան մը, որ պետական դրամագլուխներով կազմուած էր: Միջազգային իրաւունքի տրամադրութեանց համաձայն, այս գոյքերը կը պատկանին Խորհրդային Միութեան, որ զանոնք կը նկատէ ռումանական կառավարութեան մօտ պահ դրուած, մինչեւ այն վայրկեանը, երբ երկու կողմերու միջեւ յարաբերութիւնները վերսկսին: Խորհրդային իշխանութիւնը 1921 Օգոստոս 18ին բոլոր կառավարութեանց — մէջն ըլլալով ռումանականը — հաղորդած էր թէ իրեն պատկանող գոյքերու մասին կատարուած ո եւ է գործողութիւն չպիտի ընդունի:

Վերջացնելով, Չիչերին կ'ըսէ թէ ռումանական կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ Խորհրդային Միութեան հասցուած վնասներուն համար եւ թէ ինք ալ նոյն միջոցները ձեռք պիտի առնէ Խորհրդային Միութեան տրամադրութեան տակ գտնուած ռումանական գոյքերուն մասին:

Նոր երկաթուղիներ Թուրքիոյ մէջ

«Անգլեւիտալական» անուն ընկերութիւն մը Թուրք կառավարութեան առաջարկ բերած էր երկաթուղիէ զուրկ քաղաքներու մէջ գիծեր հաստատելու եւ Վոսփորի տակ Ռումէլիի եզերքէն մինչեւ Անատոլուի եզերքը փապուղի մը շինելու: Կառավարութիւնը այս ձեռնարկը սկզբունքով օգտակար նկատելով հանդերձ, հետեւեալ երեք կէտերը ընկերութեան ուշադրութեան յանձնած է. 1.— Թուրքիոյ մէջ շինուելիք երկաթուղիները պետութեան կը վերաբերին: 2.— Շինուելիք նոր գիծերը ուղղակի Թուրք կառավարութեան կողմէ պիտի բանեցուին: 3.— Ընկերութեան շինելիք գիծերուն ծախքերը մասամբ պիտի պատկանին այն հարուստ ազգերուն, որոնք ամէնէն աւելի պիտի օգտուին այս գիծերէն:

«Միլլիյէթ» կը գրէ թէ «Ընկերութեան առաջարկած երկաթուղիներէն ամէնէն աւելի հարուստ ազգերն են որ առեւտրական եւ տնտեսական կերպով պիտի օգտուին, որով Թուրք կառավարութիւնը ծախքին մեծագոյն մասը չի կրնար ընդունիլ»:

Արեւելեան երկաթուղին եւ Թուրքիա

Արեւելեան Երկաթուղիներու Ընկերութեան եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ բանակցութիւնները ելքի մը յանգած չեն դեռ եւ Ազգ. Ժողովի առաջիկայ նստաշրջանին յետաձգուած են: Հանրօգուտ գործավարութիւնը բանակցութեան մտած էր Ընկերութեան հետ եւ համաձայնագիր մը ստորագրած հինգ միլիոն ֆրանսական ոսկեդրամ ֆրանքի վրայ: Այս գումարին վճարումով, կառավարութիւնը Ընկերութենէն իր պահանջը ստացած կ'ըլլար:

Հինգ միլիոնէն երեք միլիոն ֆրանքը նախապէս գանձուած էր արդէն, բայց նախորդ Ազգ. Ժողովը կնքուած համաձայնութիւնը չէր վաւերացուցած կարգ մը կէտեր աննպաստ գտնելով. գլխաւորապէս ընդհ. պատերազմի ընթացքին, կարգ մը վակոններու սեփականութեան և քիլոմեթրի վրայ Ընկերութեան ուզած գումարին վերաբերեալ կէտեր:

Նաւային համաձայնութիւնը եւ Ամերիկա

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ Սըր Օսթըն Չէմպըլէյնի յայտարարութիւնը թէ նաւային համաձայնութիւն մը գոյացած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, լաւ տպաւորութիւն առաջ չէ բերած կարգ մը շրջանակներու, մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ: Երբ 15 պետութիւններ կը պատրաստուին մօտ օրէն Փարիզի մէջ ստորագրել պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու դաշնագիրը, այսպիսի համաձայնութիւն մը ծանրապէս կ'ազդէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան վրայ եւ վախ կայ, որ ամերիկեան Ծերակոյտը մերժէ վաւերացնել Քելլոկ-Բրիան դաշնագիրը:

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնն ալ բոլորովին անակնկալի եկած Չէմպըլէյնի յայտարարութենէն, առջի օր կէսօրէն յետոյ հրատարակեց պաշտօնական զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ անմիջական համաձայնութիւն չի սպասուիր առայժմ եւ թէ համաձայնութիւն բառածը «ո՛չ թէ համաձայնութիւն է, այլ անհամաձայնութեան վերջաւորութիւնը:» Նախարարութիւնը կը զգուշանայ մանրամասնութեանց մէջ մտնելէ, ու կ'ըսէ միայն թէ հասկացողութիւնը իր ներկայ ձեւին մէջ կը վերաբերի միայն մասնագիտական կէտերուն և բացարձակապէս կը համապատասխանէ Ուաշինկթընի նաւային Զինաթափութեան խորհրդաժողովի որոշումներուն:

Այս կարճ զեկոյցին գլխաւոր նպատակն է փարատել այն վախերը թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա ճակատ կազմած են ամերիկեան տեսակէտին դէմ: Ըստ զեկոյցին, Նոր համաձայնութիւնը անհրաժեշտ դարձած է, որովհետեւ Ուաշինկթընի խորհրդաժողովէն ի վեր չնախատեսուած պայմաններ ծագած են: Անգլիա ծրագրած է Ուաշինկթընի կառավարութեան հաւանութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿԻՐԷ ԵՐԿԻՐ ԿԱՐՃ ՄԱԶԵՐՈՎ

Պուլկարիոյ կառավարութիւնը հրապարակ հանեց նոր նամականիշ մը, որ կը ներկայացնէ արդի կինը, կարճ մազերով:

Առաջին անգամ չէ որ կիներ կ'երեւան նամակադրոշմներու կամ թղթադրամներու վրայ: Նախ՝ իբրեւ թագուհի կամ իշխանուհի, յետոյ՝ իբրեւ խորհրդանշան բեղնաւորութեան, աշխատանքի եւ սիրոյ:

Թագուհիները գահընկէց եղան, եւ հետզհետէ կ'անհետանան ե՛ւ իրական կեանքէն, ե՛ւ պատկերներէն, ինչպէս արքաներն ու իշխանները, ինչպէս զօրապետներն ու աշխարհակալները:

Այսօր, Թուրքիոյ մէջ անգամ, արդիական խորհրդանշաններ են որ կը տպագրուին նամակադրոշմներու վրայ, փոխանակ Սուլթաններու եւ խալիֆաներու:

Հողագործը, սերմնացանը, գիտունը, բանաստեղծը, գրագէտը, յեղափոխականը, նաւորդը, «մանի՛ր մանիր իմ ճախարակ» (Թղթադրամ Հ. Հանրապետութեան), — մէկ խօսքով՝ շարքը այն բոլոր հերոսներուն որոնք մարդկութեան իրական արժէքն ու փառքերը կը ներկայացնեն:

Եւ ահաւասիկ բուն կինը, նամակադրոշմի վրայ:

Գեղուհի մը՝ կարճ, կտրուած մազերով եւ ածիլուած ծոծրակով, իբրեւ ժամանակակից նորութիւն:

Կինը՝ առանց խորհուրդի:

Մի՛ հարցնէք թէ ի՛նչ բանէ ներշնչուած՝ Պուլկարիան հրապարակ հաներ է այս նորօրինակ նամակադրոշմը:

Կ'ուզէ կարճ մազերու շնո՛րհը պտտցնել երկիրէ երկիր, թէ նոր հրապոյրով մը զարկ տալ կնոջական շարժումին:

Խնդիրը այն է որ, աւելի քան երբեք «ի պատուի» է կինը, նոյն իսկ իր մազերը վրայ տալով:

Ու կ'արշաւէ աշխարհէ աշխարհ, չարաճճի ծիծաղ մը շրթներուն:

Սեւ սաթի գոյն մազերուդ գիսակները,
Քանի տեսնեմ բորբոքում է իմ սէրը...

Հոգ չէ թէ, մկրատն ու ածելին իրենց քմահաճոյքը պտտցուցած ըլլան այդ գիսակներուն վրայ...

Վ.ԱՀԷ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Մոսկուայի եւ Վարշաւայի յարաբերութիւնները վերջին ծայր ձգտուած են: Բոլշեւիկ մամուլը կը շարունակէ յարձակողական լեզու գործածել Լեհաստանի դէմ: Գ. Միջազգայինի համաժողովին մէջ, Բուխարինի խօսած մէկ ճառին առթիւ լեհ դեսպանը բողոքած էր Քարախանի: Այս վերջինը դիտել տուած է թէ Կոմինթէրնը բոլորովին տարբեր հիմնարկութիւն մըն է և կառավարութիւնը պատասխանատու չէ անոր գործերուն: Յետոյ յարձակողականի անցնելով, Քարախան մեղադրած է Լեհերը թէ իրենց հողին վրայ ապաստան կուտան ուկրայնական, վրացական եւ կովկասեան կոմիտէներու, որոնք կ'աշխատին կռուիլ բոլշեւիկ վարչաձեւին դէմ:

⁂ Լոցի (Լեհաստան) քիմիական մէկ գործարանին մէջ պայթումի մը հետեւանքով 44 հոգի մեռան:

Վիլնայի մէջ 65 հոգի կայծակնահար եղան. 17 հոգի մեռան:

ՊՈԼՍԷՆ նոր հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ վերջին հրդեհէն այրած են միայն...երկու տուն:

ՔԻՒՐՏ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Այս յօդուածը յատկապէս «Յառաջ»ի համար գրած է քրտական «Խոյբուն» կոմիտէին վարիչ անդամներէն մէկը, որ կը ճամբորդէ մասնաւոր պաշտօնով.— ԽՄԲ.

Էնկիւրիի վարիչները շարունակ կը պնդեն ու կը յայտարարեն թէ Քիւրտիստանի շարժումը ազգային բնոյթ չունի, թէ Քիւրտերը նոյնիսկ անընդունակ են ազգայնութեան գաղափարն ըմբռնելու, թէ բոլոր այս շարժումները պարզապէս տեղական աւազակութիւններէ կը բաղկանան, թէ Հանրապետութիւնը ժողովուրդին կատարեալ հաւասարութիւն ապահոված եւ ապակրօնութիւն հաստատած ըլլալով, զօրաւոր հարուած մը տուած է շէյխերու շահերուն, թէ այս ձեւով իրենց անձնական շահերը կորսնցուցած քանի մը աղաներ ու շէյխեր կրօնքի ու խալիֆայի անունով ժողովուրդէն մաս մը տգէտներ իրենց միացուցած՝ զանոնք իբրեւ գործիք կը ծառայեցնեն եւ տեղական սովորական աւազակութիւններ կը յարուցանեն։

Մենք հոս դէպքերը պիտի քննենք ո՛չ իբրեւ Թուրքին թշնամի, ո՛չ ալ իբրեւ Քիւրտին բարեկամ։ Կ'ուզենք պարզապէս քաղաքակիրթ աշխարհին յայտնել ճշմարտութիւնը, բացատրել թէ ինչո՛ւ արիւն կը թափեն այս հայրենասէրները, որոնք իրենց անկախութեան և ազատութեան համար կը կռուին եւ իրենց անձնազոհ շարժումներով իրապէս բոլորին գնահատութեան արժանացած են։

Քիւրտ ազգային շարժման պատմութիւնը շատ հին է։ Թուրքերը չորսուկէս դար է ի վեր կը տիրապետեն Քիւրտիստանի։ Թուրքերը պատերազմով չէ որ գրաւած են Քիւրտիստանը։ Հետեւաբար Թուրքերը այս երկրին վրայ «յաղթանակի իրաւունք» մը չունին։ Սկիզբը Քիւրտերը դաշնագրով մը միայն Քիւրտիստանէն դէպի Պարսկաստան անցքի իրաւունք մը տուին Թուրքերուն։ Սկզբնական շրջանին Քիւրտերը իրենց երկրին մէջ կ'ապրէին բոլորովին ազատ, վայելելով վեհապետական բոլոր իրաւունքները։ Շնորհիւ Քիւրտերուն թոյլտուութեան եւ զանցառութեան, Թուրքերը Պարսկաստանի մէջ յաղթանակներ շահելէ յետոյ է որ կամաց-կամաց եւ խաբեբայական միջոցներով տեղաւորուեցան Քիւրտիստանի մէջ։ Այդ թուականէն կը սկսի Թուրքին Քիւրտը «ձուլելու եւ բնաջնջելու» քաղաքականութիւնը եւ Քիւրտին անոր դէմ «ընդդիմութիւնն ու պայքարը»։

Քիւրտը ո՛չ մէկ ժամանակ ետ կեցած է իր անկախութիւնը պաշտպանելէ։ Չորս դարու պատմութիւնը լեցուն է Քիւրտին զանազան ձեւերով եւ զանազան վայրերու մէջ անկախութեան պայքարներով։ Քիւրտերը նողկանք կը զգային թըրքական գերիշխանութենէն եւ Թուրքը իրենց հայրենիքին մէջ չմտցնելու համար բովանդակ կամքով ու հաւատքով կը դիմադրէին եւ կը կռուէին. ասոր ամէնէն մեծ ապացոյցն ալ ա՛յն է թէ 1514ին սկսած Թուրք աշխարհակալութիւնը հազիւ կարելի եղած է ամբողջացնել 1864ին, այն ալ անկատար եւ տկար չափով։

Քիւրտին աշխարհագրական դիրքը եւ գրաւող պետութեան նոյն կրօնքէն ըլլալը անոր դժբախտութեան պատճառ եղած են։ Քիւրտ ազգը շարունակ կեղեքուած է, որովհետեւ միշտ խաւարով շրջապատուեր է, ուղղակի ելք չէ ունեցեր դէպի ծով եւ չէ ուզած հպատակիլ իր հարեւան ժողովուրդներուն։ Հակառակ ասոր, այս ազգը, որ իր անկախութիւնը ամէն բանէ վեր կը դասէ, յաջողած է մինչեւ ներկայ դարս պահպանել իր գոյութիւնը։ Եթէ Քիւրտը կրցած է պահել իր ազգութիւնն ու լեզուն հակառակ ա՛յսքան կեղեքումներու եւ տիրապետութեանց, ատիկա եղած է պարզապէս այս ազգին յատուկ բարեմասնութեանց շնորհիւ։ Շատ քիչ են այն հաւաքականութիւնները, որոնք այսքան երկարատեւ եւ վայրենի տիրապետութեանց դէմ դարերով կուրծք տալով պահպանած են իրենց գոյութիւնն ու լեզուն։

Դժբախտաբար այս կռիւներուն եւ պայքարներուն վերաբերեալ վաւերաթուղթերը պահուած չեն։ Ինչպէս Քիւրտերու պատմութիւնը, նոյնպէս ալ այս կռիւները պատկերացած են ժողովրդական երգերու մէջ։ Այս ուղղութեամբ մեր ձեռքը հասած առաջին վաւերաթուղթն է խնդրագիր մը, զոր կը գտնենք Լութֆիի Պատմութեան մէջ։ Յիշեալ պատմութեան 474րդ էջին մէջ հրատարակուած է 17 Րէճէպ 1262 թուակիր խնդրագիր մը, որուն մէջ ժամանակին մեծ-եպարքոսը, նախարարական խորհուրդի որոշումները Սուլթան Մէճիտի ներկայացնելու առթիւ կ'ըսէ.

«Ինչպէս ծանօթ է ձերդ վեհափառութեան, Վանի խնդրին մասին տակաւին կարելի եղած չըլլալով անհրաժեշտ կարգադրութիւնները կատարել, Էրզրումի միւշիրը բարձրապատիւ Էսատ փաշայի Էրզրում հասնելէն ի վեր այդ խնդրին կարգադրութեան մասին ամէն կարգի տեղական միջոցներ ձեռք առնուած են։ Սակայն հակառակ այս բոլորին, *կայսերական հրովարտակին հակառակ գործելու համար միացած են՝ բնիկ Վանեցի Մուսթաֆա պէյ, որ համբաւ հանած է, Խան Մահմուտ, Հէքքեարիի պէյը Նուրուլլահ պէյ եւ Վանէն յայտնի Պէտրխան պէյ։* Տրուած հրահանգներն ու ազդարարութիւնները բնաւ չեն զգաստացներայսմարդիկը եւ չեն ազդեր անոնց վրայ։ Հնազանդութեան ո՛չ մէկ նշան կը տեսնուի անոնց մօտ եւ խնդիրը հետզհետէ աւելի ծախուեր կը դառնայ։ Ուստի ձերդ կայսերական դիւրութեան շնորհիւ, բռնի ուժ գործածելով, անհրաժեշտ է օր առաջ ասոր ճարը նայիլ...»։

Այս խիստ երկար խնդրագրին մէջ, քիչ մը աւելի վարը, մեծ եպարքոսը իր վախը հետեւեալ կերպով կը յայտնէ.

«Ստացուած տեղեկութեանց եւ այլ պատմութեանց ու լըսուածներուն նայելով, *այս ապըստամբութեան եւ դիմադրութեան մէջ Վանեցիները մինակ չեն, այլ յիշեալ Խան Մահմուտը, Նուրուլլահ պէյն ու Պէտրխան պէյը միացած են. կասկած կայ որ Մուշի գայմագամ Շէրիֆ պէյն ալ անոնց հետ կը գործակցի. նոյնպէս՝ յիշեալ Բէօր Հիւսէյին պէյը Եգիպտոսէն հոն փախչելով, ներկայիս Վանի մէջ յիշեալ երեւելիներուն կողմէ յարգանքի ու մեծարանքի կ'արժանանայ եւ կ'աշխատի գրգռել ու պղտորել Կարսի եւ Աճարիստանի կողմերը։* Երբ ակնարկ մը նետենք այս վիճակին վրայ, կը տեսնենք որ խնդիրը թեթեւ չէ այլ լուրջ է։ Մանաւանդ անոնց պայմանագրութեան առաջին յօդուածին մէջ գրուած է, թէ յիշեալ Մուսթաֆա պէյ, Խան Մահմուտ, Նուրուլլահ պէյ եւ Պէտրխան պէյ *յանձնառու կ'ըլլան աջակցիլ իրարու, երբ կայսերական կառավարութեան կողմէ հրաման կ'ըլլայ պատժել իրենցմէ ո եւ է մէկը։*

«Եթէ զանոնք պատժելու համար ղրկուելիք զինուորները բաւարար չըլլան եւ ապստամբական շարժումը ծաւալի, այն ատեն, Աստուած մի՛ արասցէ, ասկէ ծագելիք զանազան անպատեհութիւնները կրնան ծաւալիլ *բոլոր արեւելեան նահանգներուն մէջ, թերեւս Անատոլուի ներսերն ալ, ու մանաւանդ, անկասկած մինչեւ Սեբաստիոյ կողմերը։* Չէ ըսուած թէ այսպիսի հաւանականութեան մը պարագային, ինչպէ՛ս կարելի պիտի ըլլայ ատոր առաջքն առնել։ Եթէ ասոնց դէմ ղրկուին բացի էյալէթին մէջ գտնուած 5000 կանոնաւոր զինուորներէն, ուղղուած երկու կամ մէկ գունդ կայսերական կանոնաւոր զինուորներն ու 5—600 հեծեալ պաշը-պօզուքները ամբողջութեամբ, դարձեալ բաւարար չպիտի ըլլայ։ Մանաւանդ որ յիշեալ Պէտրխան պէյը ժամանակէ մը ի վեր շնորհիւ իր խորամանկութեան եւ կեղծ արդարամտութեան, խիստ մեծ ազդեցութիւն շահած է։ Վերջապէս, այս երկու կողմերն ալ մէկ անգամէն հպատակեցնելու համար առնուազն 20,000 զինուորի պէտք կայ։ Խան Մահմուտի, Նուրուլլահի եւ Պէտրխան պէյի վնասակար միտքերը այստեղ եւս ծանօթ են։ Նախապէս ալ որոշուած էր արդէն յիշեալ Պէտրխանը այդ շրջանէն վտարել՝ անմիջապէս որ Անատոլուի կայսերական բանակը իր ամբողջ պատրաստութիւնները լրացնէ։ Շնորհիւ ձերդ կայսերական վեհափառութեան, արեւելեան շրջանները պիտի բարեկարգուին։ Վանեցիներն ու յիշեալ Պէտրխան պէյը ձերդ աշխարհահռչակ քաջութեան շնորհիւ իրենց արժանի պատիժը պիտի կրեն։ Միայն թէ խնդիրը սոսկ Վանի ապստամբութեան մասին չէ, այլ ձեռք առնուելիք միջոցները երկու կողմին համար ալ պիտի գործադրուին։ Ուստի եւ նախազգուշութիւնը կը պահանջէ որ պատրաստութիւնները երկու կողմէն ալ տեսնուին։

Առ այժմ պէտք է միջոցներ մտածել թէ ի՛նչպէս կարելի կ'ըլլայ կարգադրել, որ յիշեալ Պէտրխանը չկարենայ օգնել Վանի խնդրին, որ ներկայիս արծարծուած է։ Կը կարծենք թէ երբ մէկ կողմէն այդ միջոցները ձեռք կ'առնուին, միւս կողմէն ալ, միեւնոյն ժամանակ, մէկիկ մէկիկ եւ վարպետութեամբ պէտք է մաքրել օրինակ Խան Մահմուտը, Նուրուլլահ պէյը եւ Շէրիֆ պէյը. եթէ երբ կարգը անոր գայ, գործը կը դիւրանայ...»։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷ

«Պրաւդա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, Յուլիս 23ի թուի մէջ կը գրէ.

— «Երիտասարդ բժիշկ Տրօեան եւ իր բժշկուհի կինը որոշած էին հեռանալ կեդրոնէն եւ անցնիլ երկրի որ եւ է հեռաւոր մէկ անկիւնը, աշխատելու գիւղացիներու մէջ։ Անոնք եկան Սամարկանդ, ուր պայմանագրութիւն կնքեցին Թուրքիստանի Հանրապետութեան ներկայացուցիչներուն հետ, հոն աշխատելու համար։ Եւ միայն ամիս մը սպասելէ վերջ հրամանագիր մը առին երթալու Օշ քաղաքը, ուրկէ պիտի մեկնէին իրենց պաշտօնատեղին։ Խումբին պետն էր ընկեր Ռամհանցեւ, Թուրքիստանի ներկայացուցիչը։ Ընկեր Ռամհանցեւ մերժեց իր հետ առնել գեղորայքը, որպէս զի կարենայ իր հետ տանիլ մեծ քանակութեամբ օղի (վոդկա)։ Կարաւանը ճամբայ ելաւ։ Ճամբան բոլոր կայաններու մէջ Ռամհանցեւ «քէյֆ» կը կազմակերպէր, ուր բոլորն ալ կը գինովնային։ Բժիշկը եւ բժշկուհին ալ քով չէին գործածեր, ուստի խումբին անդամները քէն ըրին անոնց դէմ։ Գինարբուք, ծեծ, հայհոյանք, ամբողջ ճամբան։ Կայանի մը մէջ Ռամհանցեւ որոշեց թէ օղիի քանակը բաւարար չէ, ուստի երկու օր կեցնելով կարաւանը, յատուկ մարդ մը ճամբեց Օշ քաղաքը, բերելու բժիշկի ոգելից ըմպելին։ Գուլշը կայանի մէջ խնճոյքը կը շարունակուի երեք օր երեք գիշեր, որու ընթացքին ներս կը բերուի գծուծեան քոյր մը։ Կը գինովցնեն զայն պատասխանատու պաշտօնեաներ Պէլեաեւ եւ Կալեգանով, իսկ վերջը կը բռնաբարեն ամէնուն աչքերուն առջեւ, նախապէս ենթարկելով «բժշկական քննութեան»։ Բժիշկ Տրօեան եւ իր կինը կը բողոքեն այս խայտառակութիւններու դէմ, սակայն կը ծաղրուին եւ կ'անուանուին «մտաւորականներ»։ Լեռան մը գագաթին վրայ բժիշկի կինը կը հիւանդի եւ չի կրնար շարունակել ճամբան։ Ամբողջ կարաւանը հայհոյելով եւ ծիծաղելով կը թողու զոյգը ճամբուն վրայ եւ կը հեռանայ։ Բժիշկը միայնակ կ'օգնէ իր կնոջը, ուշքի կը բերէ, սակայն կը կորսնցնեն ճամբան եւ միայն հետեւեալ առտուն կը հասնին կայանին։

Մուզկալ կայանին մէջ կարաւանը կը վերջացնէ ոգելից ըմպելին եւ բոլորը գինովցած կը քնանան։ Գիշերը սոսկալի աղմուկ եւ հայհոյանքներով, ատրճանակը ձեռքին, Ռամհանցեւ կ'արթնցնէ բժիշկը եւ կը սպառնայ սպաննել։ Ընկերները հազիւ կը զսպեն կատղած պետը։ Անոնցմէ մէկը կը բացատրէ թէ տիկին Ռամհանցեւ հիւանդացած է։ Չորս ժամ բժիշկը կ'աշխատի ուշքի բերելու գինով տիկինը։ Ռամհանցեւ շարունակաբար կը պոռար,

— «Եթէ կինս մեռնի, քեզ ալ կը սատկեցնեմ, կինդ ալ»։

Բարեբախտաբար տիկինը առողջացաւ եւ կարաւանը ճամբան շարունակեց։ Ամբողջ ճամբան բժիշկը եւ իր կինը նորէն կ'ենթարկուին վիրաւորանքներու, ծաղրանքի եւ այլն։ Բժշկուհին կ'անուանեն պոռնիկ եւ այդպէս ալ կը կանչեն։

Երբ կարաւանը կը հասնի Օրշ քաղաքը, բժիշկը կը գանգատի դատախազին։ Դատախազը երեք ամիս քննութիւն կը կատարէ, որու ընթացքին շարունակաբար կը գինովնայ Ռամհանցեւին հետ եւ վերջը յայտարարութիւն մը կ'ընէ՝ «Կը հրաժարիմ քննութիւնը շարունակելէ, վասնզի Ռամհանցեւ իմ լաւագոյն ընկերն է»։

Վերջ ի վերջոյ Տրօեանը կը հասցնեն գրեթէ խելագարութեան։ Յառաջած բժիշկը հրաժարական կը ներկայացնէ եւ կը մեկնի Խորդ քաղաքէն. Բայց առաջին կայանի մէջ իսկ դժբախտ բժիշկը կը ձերբակալուի եւ կը վերադարձուի Խորդ. հոն կ'առաջնորդեն բանտ։ Կինը կը յաջողի փախչիլ, միջոցներ ձեռք կ'առնէ եւ ամուսինը կ'ազատէ բանտէն։ Բժիշկը ճամբայ կ'ելլէ ձիով եւ 15 օրուան տաժանելի ճամբորդութենէ մը յետոյ կը հասնի Սամարկանդ։»

Այս սոսկալի պատմութիւնը տեղի կունենայ ոչ Հաբէշիստան եւ ոչ ալ Մարոքի խորերը, այլ «բանուոր-գիւղացիական ընկերվարական հայրենիք»ի մէջ։ Եւ այս բոլոր խայտառակութիւնները կը կոչուին «Հոկտեմբերեան նուաճումներ»։ Տասը տարուան «ընկերվարական շինարարական» աշխատանքներ տուեր են իրենց բարի պտուղները։ Աղէկ կը բռնաբարեն բազմութեան աչքին առջեւ, համեստ աշխատաւոր բժիշկը մինչեւ խելագարութեան կը հասցնեն եւ կը խորտակեն անհատի մը ամբողջ բարոյականն ու ֆիզիքականը։ Լրբութիւն, արբեցողութիւն, համայնավար պաշտօնեաներու անօրինակ բռնութիւններ— ահա սովորական պատկերը խորհրդային միութեան առօրեայ կեանքին։

Եւ մտածել, որ մեր ժողովուրդը կ'ապրի հոն, եւ ահա ութ տարի է ենթակայ է Ռամհանցեւներու համայնավար դաստիարակութեան...

Ս. ԱՐԱՄԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՆՍԷՆ — ԱՄՈՒՆՏՍԷՆ — ՍՔՈԹ

Բ.

Նանսէնի արշաւանքը խրախուսիչ ազդեցութիւն մը սփռած էր բեւեռի մոլեռանդութիւնը ունեցող շրջանակներու մէջ։ Այնուհետեւ ձեռնարկները իրարու յաջորդեցին դէպի հիւսիս, մինչեւ որ 1909 Ապրիլ 7ին ամերիկացի նաւապետ Փիրին շատ մը ապարդիւն ճիգերէ ետք, վերջապէս կը հասնի հիւսիսային բեւեռակէտը և հոն սառնակոյտի մը վրայ կը տնկէ իր ազգային դրօշը...

Ինքնախաբէութիւն մը թերեւս, որովհետեւ հիւսիսի այդ հեռակէտը խորունկ ծովու մը ծփացող անկայուն մէկ սառոյցի բեկորն էր, որ մինչեւ այսօր ապահովաբար սահած, տեղափոխուած է այլուէտ, ինքն ալ, դրօշն ալ միասին։

Քիչ չէին նաեւ այն հետախոյզները, որոնց ուշադրութիւնը յառած էր դէպի հարաւային բեւեռը, որ կը մնար եւ կը մնայ մինչեւ այսօր ալ մեծ մասամբ կոյս եւ առեղծուածային աշխարհ մը։

Մինչեւ 1900 թուականները շատ քիչ ճամբորդներ համարձակութիւնը ունեցած էին դէպի հարաւային բեւեռը, հարաւի սահմանները երկնելու, որովհետեւ եւ մարդաբնակ քաղաքակիրթ ափերէ շատ, շատ հեռու, ալ աւելի անմատչելի արգելքներու ետեւ կը մնար իբրեւ անառիկ գաղտնիք մը։

Յայտնի է որ բոլոր ցամաքամասերը մեծ մասամբ կուտակուած են հիւսիսային կիսագունդի վրայ, իսկ դէպի հարաւային կիսագունդ ցամաքները կը նեղնան, կը հատնին եւ անոնցմէ աւելին կը տարածուի հարաւի լայնարձակ մեծ ովկիանոսը։

Բեւեռային գիշերը հարաւի աստիճաններու վրայ շատ աւելի երկար է քան հիւսիսի կողմերը. արեւի ջերմութիւնը աւելի նուազ եւ տկար, և այդ պատճառաւ սառնակոյտերը դէպի հարաւ կը ներկայանան անհամեմատ աւելի վիթխարի և այլանդակ ցանցառ ծովերով եւ անոնք կը հասնին մինչեւ բարեխառն գօտիի սահմանները, ինչ որ հիւսիսի կողմերը անծանօթ երեւոյթ մըն է։

1900էն առաջին զանազան արշաւախումբեր (Սքոթ, Նորտէնսքիոլտ, Շարքօ, Շէքըլթըն, Ամունտսէն) այլեւս կասկած մը չթողուցին թէ հարաւային բեւեռի սառոյցներուն տակ կը տարածուի ցամաքամաս մը՝ այնքան մեծ որքան Եւրոպան, իր լեռնաշղթաներով, հրաբուխներով, իր պատառատուն ծովափներով. սառոյցի ուղղաձիգ պատուար մը, 50-60 մեթր բարձր, կը ցցուի այդ ցամաքամասին շուրջը գրեթէ ամբողջութեամբ եւ կը գոցէ մերձեցումի ամէն ճամբաները։

Այսուհանդերձ մարդոց վճռականութիւնը այդ պատուարներն ալ անցած է. 1909ի Յունուարին անգլիացի Շէքըլթըն արդէն 88o աստիճանը անցած էր. նոյն տարին Ամունտսէն կը փորձէր իր նշանաւոր արշաւը, որ զինքը պիտի դարձնէր այլեւս աշխարհահռչակ դէմք մը։

Ամունտսէն, որուն անունը այսօր չարագուշակ հարցականի մը առջեւ դրուած է, բեւեռաշխարհի մէջ թրծուած ռահվիրայ եղած է միշտ։

Իբրեւ նաւապետ 1903-906 թուականը Ամունտսէն, առաջին անգամ ըլլալով ճամբորդած է Կրօէնլանտայի և Գանատայի հիւսիսային կողմը սառուցեալ գօտիի շրջանակին մէջ տարածուած կղզեխումբերու բաւիղին մէջէն եւ ինք հաստատած է որ Եւրոպայէն դէպի արեւմուտք, Ամերիկայի հիւսիսային ծովերը քերելով կարելի է հասնիլ մինչեւ Պէհրինկայի նեղուցը, մինչեւ Ասիա, անցք մը որ սակայն

գործնական կարեւորութ
չի ներկայացներ։

1910-11ին Ամունտսէ
դէպի հարաւային բե
արշաւանքին համար իր
մաղրուած էր Նանսէնի
«Ֆռամ»ը։ Հարաւային
կայքէն մեկնելով
կանգ կ'առնէր հարաւ
եալ մեծ պատնէշին

Ամունտսէն հոն թող
եւ քանի մը ուղեկիցներ
սին, սահնակներու եւ
խմբակի մը հետ նետու
պի հարաւ։

Այդ փոքրիկ կարաւ
մանէր անկոխ տարածու
րու մէջ, ուր հողին ան
թիւններուն վրայ կը
սառնակոյտերու քառ

Տաժանագին յառաջ
մըն էր իրենցը. յաճախ
բալխը կը մխրճուէին
ալիքներու տակ. լ
դէգ կոյտերուն վրայ
ները փոխանակ առաջ
ետ կ'ընկրկէին. ցուրտ
փանցէր մինչեւ մարդ

Դեկտեմբեր 3ին արշ
ըը կը թափանցէր
վտանգաւոր մարգերո
մէկ հարթութիւն, այլ
ճաթռտուքներու եւ
անձաւներու խառնարան
քայլափոխի չունէր կը
քէին փոսերու մէջ. ամ
ներու վոհմակը կապուած
բաշէն կաշիներով, դիրար
համար։

Քալողներու ոտքին
ռոյցները կը դղրդէին.
պարապ խոռոչներու վրայ
չէր իրենց քայլը. բայց
նենգ չէր ինչպէս հիւսիսի
սառնակոյտերը. Ամունտ
բակը հաստատուն եւ
յատակի մը վրայ քալե
ւորութիւնն ունէր։

Դեկտ. 7ին հոն էին,
սած էր իրենցմէ առաջ
բեւեռախոյզը Շէքըլթ

Ու 911 Դեկտ. 14ին,
սէն եւ իր խումբը
հարաւային բեւեռակէտ
թերեւս առաջին մարդ
չաւոր էակներն էին որ հոգ
նէին գերազանց նպատ
անծիր տարածութեան վ
մակ, միօրինակ, որուն
կեցած էին իրենք։

Ահա պատմական ա
նկարագրուած իր իսկ, Ամ
նի կողմէ։

«Անմիջապէս որ կ
ունք, փոխադարձ շնոր
թիւններ ընելէ վերջ, կա
յուղիչ արարողութիւն մը
յին մեր դրօշը բացուեցա
բեկնիքի այդ խորհրդանիշ
հպարտութեան զգացում
ռեցուց մեր կուրծքերը.
ծումները թռան դէպի
սիրեցեալ մեր երկիրը,
մեր Նորվեկիան։

«Այս դաժան պայքար
գոր ապրեցանք, իմ ընկ
ներս հաւասար կորովով
տուին դժուարութիւններ
րենց կեանքը նոյնքան
րութեամբ դրին այս բախ
ղին մէջ. վտանգի, տառա
մէջ հաւասար, ամէնն ալ
սար պէտք է ըլլան այսօր
ուի մէջ։ Ուրեմն մեր դրօշ
է որ բարձրացնենք եւ
ոչ թէ մէկ-մէկնիս, այլ
խումբը միանգամայն։

«Ուրեմն հինգերնիս
բռնելով ձողը, կը բարձր
դրօշը եւ մէկ հարուածով
կը մխրճենք սառոյցին մէ

— «Սիրելի դրօշակ,
չեմ ես, մենք քեզ կը
երկրագունտի հարաւային
ուին վրայ եւ մեզ շրջապա
դաշտը կը կոչենք Հաակոն

...աւորի Հարթավայր, ի պատիւ ...իր յարգելի վեհապետին»։ ...Ամունտէնի խումբը երեք ...կը մնայ բեւեռի վրայ։ ...գեկա 17ին վերադարձի ագ... ...նչանը կը տրուի, հոն կը թող... ...պզտիկ վրան մը, ուր կը ձգուի ...րվեկիոյ թագաւորին ուղղուած ...ակ մը, արշաւանքի պատմու... ...եան վերաբերեալ։ ...Վերջին անգամ գլխարկները ...կ'իջնեն դրօշին առջեւ եւ ա... ...պզտիկ խմբակը կը բռնէ հիւ... ...ի, Հայրենիքի ճամբան։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

...Ռուսիոյ Հանրային կրթու... ...եան գործավարութիւնը այս ...եզոյն, կազմակերպելու վրայ է ...եղարուեստի եւ գրականութեան ...եան մը, որ պիտի կրէ «Գլա... ...ւսկուսթ» կրճատուած անունը։ ...ւյս նոր հաստատութեան գլխա... ...որ ջանքը պիտի ըլլայ կազմա... ...կերպել ու վարել բոլոր այն ձեռ... ...նարկները, որոնք նպատակ ունին ...րգացնել ժողովուրդին գեղար... ...ւեստական կրթութիւնը, դիւ... ...րացնել ստեղծումը եւ ապահովել ...ղղութիւնը նոր տպագրութիւն... ...րու, հսկել թատրոններու եւ սի... ...նեմաներու խաղացանկին վրայ, ...անգակել թանգարաններու ճո... ...ղեան, թելադրել եւ իրակա... ...ցնել այն տեսակ ձեռնարկներ ...որ կապ ունին երկրին գեղար... ...ւեստական եւ գրական կեանքին ...(երաժշտութիւն, ցուցահան... ...դէսներ, թատերական ներկայա... ...ցումներ եւայլն)։

...Նոյնպէս, Խորհրդային Միու... ...թեան մասնակցող զանազան եր... ...կիրներու եւ արտասահմանի գրա... ...կանութեան ու գեղարուեստին ...ալ, այս գիւանն է որ պիտի ջա... ...յ կապ հաստատել։

...Գիւանը պիտի ունենայ զա... ...նազան ստորաբաժանումներ, — ...ական, երաժշտական, թատե... ...րական, շարժապատկերային, ինչ... ...պէս նաեւ գիւղերու եւ ազգային ...փոքրամասնութեանց յատուկ թան... ...գարաններու, յիշատակարաններու, ...ղարուեստի եւ արուեստագի... ...տական աշխատանքի առանձին ...մասներ։

ԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

...Խորհրդային Միութիւնները ...անգամին առաջ կը տանին ...ութիւնները մարզական ...ազգային մեծ հանդէսի մը, ...տեղի պիտի ունենայ Մոսկուայի ...Օգոստոս 12էն 22։ Հանդէ... ...յայտագիրը բաժնուած է զա... ...զան մասերու։

Ա.) Մարզական հաւաքական ցոյցեր, որոնց նպատակը պիտի ըլլայ ժողովուրդին մէջ տարածել մարմնակրթանքի սէրը։ Այս նպատակով պիտի կազմակերպուին թափօրներ, վազքեր, լողալու մրցումներ, ժողովրդական խաղեր, մարզական ժամանցներ եւայլն։

Բ.) Ազատ շարժումներ, շարժումի խաղեր, ազգային մարզանք, մարզանքի զանազան եղանակներ, եւայլն։ Սովետական կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ օտար բանւորական մարզական միութիւններն ալ պիտի մասնակցին այս բաժնին։

Հանդէսին գլխաւոր մասը կը կազմէ սովետական եւ օտար կազմակերպութիւններու մասնագիտական ընդունակութիւններու ցուցադրումը։

Իւրաքանչիւր իւրաքանչիւր հանրապետութիւն պիտի ղրկէ իր խումբերը։ Մօտ 5000 սովետական մարզիկներ պիտի մասնակցին այս խաղերուն։ Հրաւիրուած են օտար 20 երկիրներ, որոնց կարգին Գերմանիա, Զուէտ, Նորվեկիա, Զուիցերիա, Թուրքիա, Անգլիա, Ֆրանսա, Պարսկաստան եւայլն։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախ քան հանդէսի նկարագրութիւնը երկու խօսք կազմութենէն առին ու նեցած գործունէութեան մասին։

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Մարսէյլի կեդրոնին կազմութեան առաջին օրէն իսկ, այս օգտաշատ գաղափարին շուրջ հաւաքուեր էին երեսունի մօտ տիկիններ ու օրիորդներ։ Անոնք ուխտեր էին չընկրկիլ ո՛ր եւ է խոչընդոտի առջեւ եւ առանց նեղմտութեան օգնել հնաւոր թէ մօտաւոր բոլոր արկածեալներու, փրկել հայ մանուկը ու թեթեւցնել հայ կնոջ ծանր բեռը, որ աւելի ծանրացեր էր մշտնջենական աշխատանքով։

Հայ կինը՝ այս օտար ափերուն վրայ լեզու չունի խօսելու եւ իր ցաւը յայտնելու ֆրանսացի բժիշկին, դայեակին կամ հիւանդապահուհիներուն։ Հայ կինը հոս Ֆրանսայի մէջ գրեթէ համր է եւ անկարող իր իրաւունքը պաշտպանելու։

«Եւ աՀա կինը՝ կնոջ ու մանուկին համար»։ Չէ՞ որ մայրերն են մանուկներուն առաջին բժիշկը։

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչը այս գաղափարէն առաջնորդուած, իրեն անմիջական պարտականութիւն նկատեց օգնել Ֆիլիպէի շարժի աղէտեալներուն եւ ձեռնարկեց մեծ հանգանակութեան մը, որուն արդիւնքը օրը օրին կը յայտարարուէր «Յառաջ»ի մէջ։ Վեց ամիսը շարթուան ընթացքին, Ֆիլիպէի աղէտեալներուն կլոր գումար մը հայթայթելէ վերջ, իրենց անդամներուն թիւը բարձրացած է մօտաւորապէս 75-80ի եւ սկսած են հետաքրքրուիլ իրենց շուրջը գտնուող աղքատ ընտանիքներու հիւանդ զաւակներով։

Կեդրոնական վարչութիւնը իր բացում տուաւ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը Մարսէյլի Salons Massiliaին մէջ։

Ընտրեալ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալ։ Սրահին թէ մուտքը և թէ բեմի ճակատը զարդարուած էին հայկական ու ֆրանսական դրօշակներով։

Նուագը՝ «Մեր Հայրենիքով» բացումը կատարեց, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Ընկեր Յ. Աղայեան կարճ բացման խօսքով մը բացատրեց Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի նպատակը եւ անոր տեւականութեան համար անդամուհիներու ցոյց տուած եռանդը շնորհաւորելէ յետոյ, կոչ ըրաւ Մարսէյլահայ իգական սեռին, որպէս զի ձեռք ձեռքի տալով, օգնեն թափառական հայ ժողովուրդի մանուկներուն եւ աղէտեալներուն։

Գեղարուեստական բաժինը անցաւ խիստ հաճելի։ Առաջին տեսարանը կենդանի պատկեր մըն էր՝ «Հայկական Հերոսամարտ»ը։ Հայ ռազմիկներ վիրաւոր կ'իյնան ու Կարմիր Խաչի անդամուհիներ կը փութան օգնութեան, քահանաներ եւ զինուորներ կ'իյնան իրարու ետեւէ, Կարմիր Խաչը կը գործէ եւ յետոյ դիակներու վրայէն ծերունի հայ զինուոր մը կը բարձրացնէ Հայկական եռագոյնը։ Օր. Հայկանուշ Տօղրամաճեան մեներգեց «Հայաստան» ու «Դլէ Եաման»ը, որոնք խոր տպաւորութիւն ձգեցին ներկաներուն վրայ։ Ալիս Եփրեմաշեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Բանւորուհին», կատարեալ յաջողութեամբ։

Մեծ վայելք մը եղան նաեւ Օր. Գոհարիկի Կովկասեան պարերը։

Այս հանդէսին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին նաեւ, բացի Հայերէ, ֆրանսացի գեղարուեստասէրներ։ Օր. Olivierի ֆանթէզի արտասանութիւնները, ջութակահարներու նուագածութիւնները եւ մեներգները անցան շատ յաջող։

Մանկապարտէզի տասը պզտիկներու պարը եղաւ կատարեալ անակնկալ մը։ Տիկին Սվաճեան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ շատ գեղեցիկ կերպով մարզած էր պզտիկները։

Հանդէսին կիսուն, դերասաններ Մարութեան եւ Ազարեան սիրուն անակնկալ մը ըրին. կատակի ձեւով աճուրդի դրին պզտիկ տուփ մը շաքար, որ բարձրացաւ 410 ֆրանքի։ Ցերեկոյթը վերջ գտաւ, Մ. Մարութեանի մէկ արար տրամով՝ «Դեբասանին ցնորքը»։

Ս. Միլտոնեան

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ԿՈՐՍՈՒԻՆ

ՕՇ (Ժէոռ) 29 Յուլիս.— Մինչեւ հիմա բան չէ գրուած այս տեղի որբերու մասին։ 1923էն ի վեր հոս եկած որբերու քանակը երկու հարիւրը կ'անցնէր, սակայն երթալով պակսեցաւ։ Հիմա 125 հոգի են։ Որբերը հոս փոխադրուեցան հողագործութեամբ զբաղելու համար եւ գիւղին մէջ բաժնուեցան։ Մէկ-երկու տարի աշխատելէ յետոյ, սկսան քաղաք թափիլ, արհեստ սորվելու համար։ Քանի մը հոգի յաջողեցան արհեստի մտնել, իսկ մեծամասնութիւնը կառավարիչին հրամանին վրայ նորէն դարձաւ հողագործութեան, լրացնելու իրենց պայմանագրուած տարին (21)։ Քանի մը տղաք մտիկ չըրին եւ բանտարկուեցան։ Անոնց մէջ կան որ արդէն արհեստաւորներ էին եւ իրենց դժուար կուգար հողագործութիւնը։ Վերջապէս 20 որբեր յաջողեցան արհեստի մտնել եւ մէկ-երկու տարի աշխատելէ վերջը, սկսան բարեկեցիկ վիճակ մը ունենալ։ Լաւ ապագայ խոստացող որբեր կան զանազան արհեստներու մէջ։

Երբ հոս եկանք, մեզ իբրեւ «փաթրոնաժ» կը համարէին, սակայն երթալով վարժուեցան մեզի, շնորհիւ մեր աշխատասիրութեան։ Անկից ետքն է որ այլասերումը ծայր տուաւ։ Մեր տղաքը սկսան մոռնալ ֆրանսացի բարեկամուհիներու հետ, եւ ամուսնանալ ու օտարանալ։

Առջի օր սեննեկս եկաւ որբ մը զոր չորս տարի առաջ տեսած էի։ Ես հայերէն կը խօսէի, ան ֆրանսերէն կը պատասխանէր։ Հետաքրքրուեցայ թէ ինչո՞ւ հայերէն չի խօսիր։ «Կը հասկնամ, սակայն չորս տարի է որ Հայու երես չտեսայ, հայերէն չխօսեցայ եւ վարժութիւնս կորսնցուցի»։ Երբոր Յառաջ մը տեսաւ սեղանիս վրայ, «Հայերէն թե՞րթ Ֆրանսայի մէջ» գոչեց...։ Եկած էր պաշտօնական թուղթերը շինելու, Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնանալու համար։ Այս ոչ առաջինն է եւ ոչ ալ վերջինը։ Եթէ այսպէս շարունակուի, բոլորն ալ պիտի այլասերին։

Ուրիշ ցաւալի պարագայ մը, — շատեր օտար օրիորդներու հետ սիրահարուելէ յետոյ, աղջկան հայրը կամ մայրը չուզեր որ իր աղջիկը օտարի հետ ամուսնանայ եւ մեր սիրահար երիտասարդները կը դառնան սիրոյ զոհ։ Դեռ անցեալ տարի մէկը ինքզինքը կախեց իր փողկապով, հիւանդանոցի մէջ։ Ուրիշ մըն ալ այս օրերս իր մտքի հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, հիւանդանոց դրին։ Բայց փախաւ եւ այժմ տղաքը բոպիկ, գլուխը բաց կը թափառի աղէն անդին, մինչեւ նոյն ատեն հիւծախտէ բռնուած։

Մինչեւ ե՞րբ պիտի սպասենք որ Հայաստանի երկաթէ դռները բացուին։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն կարմիր դոնապաններ...։

Շնորհք

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մասնագիտութեան եւ դըպրոցի ընտրութիւնը ուսանողին «ցաւոտ» հարցերէն է։ Շատ անգամ ան կը լուծուի հակառակ իր կամքին։

— Եղբայր, գործնական բան մը սորվէ, — սովորական դարձած, բնորոշ ազդարարութիւնը, շատերը կը ձգէ փնտռտուքներու եւ փորձերու ճամբուն վրայ։

Չգելով մէկ կողմ թէ ո՞ր չափով գործնական է, վազել միշտ «գործնական բան» սորվելու ետեւէն եւ ու՞ր կը տանի երբեմն այդ ճամբան, ես միայն կ'ուզեմ մեր փնտռող ուսանողներուն ուշադրութեանը յանձնել բարձրագոյն դպրոց մը որ բոլոր յատկութիւններն ունի գործնական կոչուելու, — l'Ecole Nationale supérieure du Pétrole et des combustibles liquides.

Հիմնուած 1927ին Office Nationale des Combustibles liquides»ի գործօն մասնակցութեամբ, իր յատուկ ծրագրով եզակի է Եւրոպայի մէջ։

Դպրոցը ունի 3 բաժանմունք՝

1.— Երկրաբանութիւն (Géologie).

2.— Շահագործում (Exploitation).

3.— Տարրաբանութիւն (Chimie).

Շրջանի տեւողութիւնն է իւրաքանչիւր բաժանմունքի համար՝ մէկ տարի։

Կ'ընդունուին ուսանողներ որոնք արդէն աւարտած են, — համապատասխան ընտրած բաժանմունքին — բարձրագոյն դպրոց՝ (երկրաչափներ եւ գիտական ֆաքիւլթէի շրջանաւարտներ)։

Դպրոցին հասցէն է՝ Strasbourg, 2 Rue Boussingault.

Անոնք որոնք կը մտադրեն հետեւիլ երկրաբանական բաժանմունքի դասընթացքներուն, կարող են պատրաստուիլ տեղւոյս Institut des sciences géologiqueին մէջ։

Ուսման շրջանը երկու տարի է եւ կուտայ ճնժէնիէօր-երկրաբանի վկայական։

Սթրազպուրկ Ա. Սահակեան

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Գերմանիոյ առաջին տպագրեալ քարտէսը 1491ին լոյս տեսած է։

*** Էտիսըն մօտաւորապէս հազար արտօնագիրներու տէր է։

*** Անաթոլ Ժոզէֆօ երիտասարդ փախստական Ռուսը, որ Ամերիկայի մէջ 20 երկվայրկեանէն 8 զանազան ձեւի լուսանկարներ մեքենականօրէն տալու գործիքը (photomat) հնարեց, մէկ միլիոն տոլար ստացաւ այս գիւտին արտօնագրին փոխարէն։

1928 յուլիսի 31ին, ընտանեկան նեղ շրջանակի մէջ տեղի ունեցաւ ամուսնութիւնը՝

ՕՐ. ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ
(Դուստր Համբարձում Մելիքեանի)
ԵՒ
Պ. ԳԷՈՐԳ ՔԷՄՀԱՃԵԱՆԻ
(Որդի Բժշ. Մ. Քէմհաճեանի)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՌՆԻԼ Կ'ՈՒԶԷՐ.— Երէկ առտու, Պուլօնեյի անտառին մէջ, ոստիկանները նշմարեցին մարդ մը, որ խոտերուն վրայ բռուած, արիւնթաթախ, հոգեվարքի հոընդիւններ կ'արձակէր։ Անոր քով, ատրճանակ մը կար։ Մարդը փամփուշտ մը պարպած էր իր քունքին։ Վիրաւորը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր կարելի եղաւ զինքը ենթարկել կարճ հարցաքննութեան մը։ Հանրի Լաքասսա, 35 տարու Անիէռի մէջ դրամատան պաշտօնեայ, խոստովանեցաւ թէ՝ խաղացած եւ կորսնցուցած էր եւ իր պարտքերը վճարել կարենալու համար, տիրոջը արկղէն վերցուցեր էր 300,000 ֆրանք։ Դեռ ո՛չ ոք նշմարեր էր արկղակալին այս գողութիւնը, որովհետեւ, բոլորին վստահութիւնը կը վայելէր։ Բայց վախնալով որ օր մը մէջտեղ կ'ելլէ, միւս կողմէ, չկարենալով գողցած դրամին տեղը դնել, ուզեր էր անձնասպան ըլլալ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յուլիս 28ի «Յառաջ»ին մէջ կարդացի Մ. Ե.ի երկտողը, ֆրանսերէն թերթի մը մէջ գրած քրոնիկներուս առթիւ։

Ինչպէս կ'երեւայ, Մ. Ե. կանոնաւոր չէ հետեւած իմ աշխատակցած թերթիս, ուր չորս ամիսէ ի վեր գրած զանազան «Écho»ներէ զատ 40ի մօտ յօդուած ունիմ։

Եթէ բոլորը կարդացած ըլլար, գոնէ diamantaireներու մասին գրած 12 յօդուածներս, պիտի տեսնէր որ ոչ մէկ ատեն Հայ մը վարկաբեկուած է։ Ընդհակառակն, ամէն անգամ որ Հայ մը ազնիւ գործ մը կատարած է, կարելին ըրած եմ իր անունը եւ ազգութիւնը պահելու, եւ, օրինակ Արթինեանի մը համար գրել Mr. A. de nationalité Turque, ուրիշի մը համար Ottoman, կամ originaire de Stamboul եւայլն եւայլն։

Ինչ որ կը վերաբերի մերիններուն լաւ կողմերը ցոյց տալու եւ հայկական պրոպագանդին ծառայելու, այդ մասին կարելիս ըրած եմ, եւ դեռ աւելին կրնամ ընել։

Հ. Թ. Արման

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԵՅԵՐ ՊԷՅ

...Լազարինայի մէջ, ժամանցի ...թեններ չունէին շատ. Հիւրերը ...կ'ընդունէին հոն, երբ քրիս... ...եայ էին։ Արդ, Էլի լեռնէն կու... ...ր։ Խրճիթին մէջ, այդ իրիկուն ...րը կը հսկէին։ Ագարակի աշ... ...աւորին՝ Եորկիի անուան տա... ...րաձը կը տօնէին, եւ Ցունաս... ...ի մէջ, ինչ որ ալ պատահի, ...ան տարեդարձը առանց տօ... ...չեն անցըներ։ Հաւաքուած ...եկամները եռանդագին կը խօ... ...Անոնք ուզեցին տեղեկու... ...քաղել իրենց այցելուին ...Սթամպաթիս որ միշտ հա... ...երպելու իր բնական տրա... ...ութիւնը կը պահէր, պէտք ...Էլիին յայտնելու թէ՝ իրեն ...ք ընելու համար չէր որ կ'ու... ...զինքը հարցափորձել, այլ պարզապէս խօսելու, նոր բան մը իմանալու համար։

Էլի ծածկելիք բան մը չունէր իր հայրենակիցներէն։ Անոնց ըսաւ թէ հիմակուհիմա հրաւէր էր։ Վարժապետը Ցէմէթրիուս դէպի անկիւնները շարժում մըն ըրաւ։ Ջօրեպան Աթանասը որ միշտ կը զարմանար, զարմացաւ որ ան դեռ չէր բռնուած։ Ագարակի ծառան Եորկի որուն անունը կը տօնէին, յանդուգն եւ համակրական ակնարկ մըն ուղղեց անոր իբր թէ ըսել ուզէր որ ինքն ալ կրնար հրաւէ դառնալ։

Բարի Դրիգորը հառաչեց, մտածելով վտանգներուն, որոնց կ'ենթարկուէր երիտասարդը։ Սեմփոն իբր եղբայրութիւն՝ գիտել տուաւ թէ գէշէն գէշ կը ծնի։

Այս անգամ սակայն, փափա Էփթիմիոսն եղաւ վերջին խօսքը առնողը։ Թօթուեց երկար ու խարտեաշ մազերով իր գլուխը, քաշեց Յիսուսի իր մելամաղձոտ դէմքը տխրութիւն եւ համակրութիւն կ'արտայայտէր։ Ամօք ձայնով մը ըսաւ Էլիի թէ կը պարսաւէր զինքը, թէ հրոսակութեան մէջ անարդարութիւն կար, թէ լաւ չէր, եթէ աւելցուցած քահանան՝ աչքերը երկինք բարձրացնելով, հոն, լեռներուն վրայ, իրենց կարելին չընեն ազատութեան եւ հայրենիքին ծառայելու։

Այս խօսքերը ուղղակի Էլիի սրտին գացին։ Անշուշտ, իր գլխուն մէջ անարդար ծրագիրներ չունէր ան։ Անշուշտ ան միայն ազատութեան եւ իր հայրենիքին փրկութիւնը կ'ուզէր։ Կարմրեցաւ նշմարելով որ զուշակեր էին իր ինքնութիւնը կարծեր էր թէ քահանան իր վերջին խօսքով, անձնապէս իրեն կ'ակնարկէր, եւ անմիջապէս համակրանք մը, բարեբար եւ ջերմ հոսանուտ մը կապեց այս գրեթէ տարեկից երկու մարդերը, տաքարիւն փալիքարիան եւ տառապակոծ, մտածկոտ քահանան։

— Ցէր հա՛յր, պատասխանեց Էլի, դեռ անունդ չեմ գիտեր։ Բայց կը խօսիս այնպէս ինչպէս որ է։ Ես երբ Միրթիին տիրանամ, կ'ուզեմ որ դուն մեզ պսակես։ Այս կերպով, պիտի տեսնես թէ գիտեմ գնահատել զգացումներուդ շիտակութիւնը։

Բայց աւա՛ղ, փափա Էփթիմիոսի համար շատ դժուար պիտի ըլլար այս պսակը կատարել, որովհետեւ, գիւղին մէջ, մատուռ մը միայն կար, գղեակին մատուռը, ու գղեակը գրաւուած էր զինուորներուն կողմէ։ Այդ օրէն ի վեր որ զինուորները հոն մտած էին, այլեւս մատուռ չկար, եւ քահանան գործը ուրիշ տեղ մը կը պատարագէր, որպէս որ շնորհիւ Աստծոյ բարեացակամութեան, կրցեր էր հոն փոխադրել եկեղեցական անօթները, բուրվառ, խաչ եւայլն։ Եւ թերեւս անոր այս մեծ շնորհին համար էր, որ քահանան քաջութիւնը չէր ունեցեր անօրէն կերպով դատապարտելու Փրօղինը։

Բայց դեռ պսակի կրօնական արարողութիւններուն շատ ատեն կար։ Էլիի ամուսնութիւնը յաջորդ օրն իսկ տեղի ունենալու չէր, դեռ այդ մասին խօսելու ատեն կար։ Էլի տեղեկութիւններ քաղեց գիւղին վիճակին մասին, մինչդեռ միւսները լուր կ'ուզէին Միրթինէն։ Այս խօսակցութիւններուն հետեւանքը եղաւ այն որ, գիշերանց, յարմար չգտնուեցաւ որ Էլին պտտի Լազարինայի մէջ։ Ցետոյ, պէտք էր որ տեղ մը բնակավայր ընտրէր ան։ Դիւրաւ կ'պարտիզպանին տունը ամէնէն յարմարն էր, Գրիգոր այդ կերպով կը վտանգէր ինքզինքը։ Գիտէր։ Բայց ի՞նչ։ Ան պիտի խուսափէ՞ր այս պարտականութենէն, որ իր հայրենիքին անթիւ չարիքներուն մէջ, իրեն կ'իյնար։ Խեղճ մարդը՝ ինքզինքը ծերացած կը զգար։ Ցիրաւի, ինքզինքին համար վախ չէր զգար։ Նոյնիսկ հպարտ կը զգար ինքզինքը որ կրնայ այս տեսակ քաջ տղու մը համար բաներ մըն ընել։

Այս բոլոր դժբախտներուն միջեւ, եղբայրական քաղցր մթնոլորտ մը տարածուեցաւ։ Միասին ըլլալու, կող կողքի սեղմուելու պէտքը կը զգային։ Այնքան գոհ էին որ երբ լոյսը կը ծագէր եւ արշալոյսը կը ճերմկցնէր պատկերները, անոնք դեռ կը խօսէին, նստած աթոռակներուն վրայ, որ մէկը քնացած, որ մէկը կէս քուն՝ կէն արթուն։

Ցանկարծ բոլորը ցնցուեցան երբ դուռը բացուեցաւ եւ փութկոտ ձեռք մը զայն գոցեց զուրսէն։ Մարիկոն էր։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

ենթարկել համաձայնութիւնը. ասկէ զատ Անգլիա ընդունած է 1925 էն ի վեր Ֆրանսայի ըրած բոլոր վերապահումները։

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ հակառակ ֆրանսական պաշտօնական զեկոյցին, յամառ զրոյց կը շրջի թէ Ֆրանսա և Անգլիա զինաթափութեան խնդրին մէջ հաստատօրէն համաձայնած են, Միացեալ Նահանգներու տեսակէտներուն բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ։ Ֆրանսա, որ ցարդ Ամերիկայի կողքին կեցած էր, այսուհետեւ կ'անցնի Անգլիոյ կողմը։

Նոպիլէի յաղթական մուտքը Հռոմ

Զօրավար Նոպիլէ, Վիյլիէրի, Պիաճի, Թրոյանի եւ Ցափփի առջի առաւօտ հասան իտալական սահմանագլուխը, ուր ընդունուեցան Մուսոլինիի ներկայացուցիչին, Զօր. Նոպիլէի եղբօր եւ այլ պաշտօնական անձերու կողմէ։ Կայարան եկած էին նաեւ ալպեան որսորդներու վաշտին սպաները։ Ֆաշիստներու մեծ բազմութիւն մը ուրախութեան աղաղակներ արձակեց, երբ կառախումբը կայարան մտաւ։ Աղջնակներ ծաղկեփունջեր մատուցին Նոպիլէի։ Սահմանագլուխէն սկսած մինչեւ Հռոմ այն բոլոր կայարաններուն մէջ, ուր կանգ առաւ մասնաւոր կառախումբը, ֆաշիստները խանդավառ ընդունելութիւն ըրին, երգելով ազգայ'ին նոր երգը' «Ճովինէցցա»։ Թրէնթէնի մէջ Զօր. Նոպիլէի հետ ողջագուրուեցաւ եղբայրը մեքենագէտ Փոմէլլայի, որ դեկաւոր օդապարիկէն իյնալով մեռած էր։

Միլանի մէջ Վիյլիէրի խումբէն զատուելով Պորկէթթօ գնաց' մայրը տեսնելու։ Գիշերը ուշ ատեն բեւեռախոյզները Հռոմ հասան։ Կայարանին մէջ ծաղկեփունջերու տարափ մը կը տեղար։

⁂ Նոպիլէի ընկերներէն Չեխոսլաւաք Փրոֆ. Պէհունէք Փրակա հասաւ նոյն օրը։ Փրոֆէսէօրը անմիջապէս ամարանոց պիտի երթայ հանգստանալու եւ բեւեռային արշաւանքին մասին երկու գիրք գրելու համար, մէկը գիտական, միւսը նկարագրական։ Գիտականին համար նախապէս պիտի դիմէ Զօր. Նոպիլէի եւ Թրոյանիի, խնդրելով անոնց աշխատակցութիւնը։ Եթէ չկարենան համաձայնիլ եւ դժուարութիւններ ծագին, այն ատեն փրոֆէսէօրը առանձին պիտի գրէ։ Գալով նկարագրականին, փրոֆէսէօրը պիտի պատմէ իր տպաւորութիւնները արշաւի սկիզբէն մինչեւ վերջը։

⁂ Ամունտսէնը եւ կիլպօն փնտռելու աշխատանքները կը շարունակուին։

Օդանաւային աղէտներ Պաղտատի մօտ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Սուրիայէն դէպի Միջագետք ճամբայ ելած ֆրանսական երեք զինուորական օդանաւեր Պաղտատէն 50 մղոն հեռու աւազի փոթորիկի մը բռնուեցան։ Օդանաւերէն երկուքը ուզելով վար իջնել' գետնին զարնուեցան եւ լրջօրէն վնասուեցան։ Օդանաւորդները ողջ առողջ են։

Անգլիական օդանաւեր անոնց օգնութեան փութացին եւ Պաղտատ տարին շարժիչ-մեքենաները ֆրանսական երկու օդանաւերուն, որոնց կմախքը նախապէս այրուած էր ֆրանսացի օդանաւորդներուն կողմէ։ Նախկին վարչապետ Եասին փաշա Ֆրանսացիներուն օգնութեան փութացած էր արդէն։

Ֆրանսական երրորդ օդանաւը անվնաս Պաղտատ հասաւ։

Ֆրանսացիները Պաղտատ կ'երթային' այցելութիւն մը տալու համար անգլ. օդային տորմիղին։

⁂ Պաղտատէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.— Երեք հոգինոց լեհական օդանաւ մը, որ Յուլիս 30ին Տամպլինէն մեկնած էր դէպի Պաղտատ եւ Գահիրէ, Յուլիս 31ին Պաղտատ ցամաք իջած ատեն ջարդ ու փշուր եղաւ։ Մեռաւ օդանաւորդներէն Յալաս։

Գեղեցկութեան մրցում Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ կուսակալութեան մօտ դիմում կատարուած է' Պոլսոյ մէջ գեղեցկութեան մրցում մը կատարելու արտօնութիւն առնելու համար։ Մրցումը պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւով.—

1. Զանազան անձերէ բաղկացած մարմին մը Պոլսոյ բոլոր կեդրոններուն մէջ գեղուհիներ պիտի ընտրէ։ Մարմինը պիտի բաղկանայ լրագրողներէ եւ Խալք կուսակցութեան անդամներէ։ 2. Օգոստոս 21ին գեղեցկութեան թագուհիները կիւլհանէի փարքին դրան առջեւ պիտի հաւաքուին եւ կառքեր նստելով պիտի մեկնին։ 3. կառքերէն մէկը պիտի յատկացուի Թուրք հանրապետութիւնը խորհրդանշող աղջկան մը, որ ծաղկազարդ կառքի մը մէջ պիտի նստի, իր շուրջ ունենալով ուրիշ երկու իրմէ աւելի փոքր օրիորդներ։ 4. Վերոյիշեալ կառքին հետեւող երկրորդ կառքին մէջ ժիւրիին կողմէ ընտրուած գեղեցկութեան թագուհին պիտի գտնուի, որուն պիտի հետեւին միւս գեղուհիները կրող կառքերը։ 5. Ժիւրին գեղեցկութեան թագուհիին 300 ոսկիի գումար մը' իսկ միւս գեղուհիներուն ալ զանազան նուէրներ պիտի տայ։

Ստալին եւ Տրոցկի

Ռիկայէն կը հեռագրեն.— Մոսկուայի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Ստալին բանակցութեանց մտած է Տրոցկիի հետ եւ կ'առաջարկէ ներման արժանացնել զայն' կարգ մը պայմաններով։

Ըստ այդ զրոյցին, Տրոցկի յանձն առած է հրաժարիլ ընդդիմադիր ամէն գործունէութենէ, սակայն բացարձակապէս մերժած է հրապարակաւ յայտարարել իր ծրագրին «սխալները», ինչպէս կը պահանջէր իրմէ Ստալին։ Տրոցկի յայտնած է թէ սխալ հասկցուած իր ծրագիրը ներկայիս գործադրուելու վրայ է Խորհրդային Միութեան մէջ։

Կասկածելի մարդ մը Իզմիրի մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ գաղտնի ճամբով մը Իզմիր հասած է Թորպալըցի փաստաբան Ալի Րիզա, որուն համար կ'ըսուի թէ մարդն է Մուսթաֆա Քէմալի դէմ մահափորձ կազմակերպող Մուսթաֆա Սապրիի։ Ալի Րիզա ձերբակալուած եւ հարցաքննուած է։ Ցիշեալը կը յայտնէ թէ Սեւ Ցանկին մէջ անցած Ալի Րիզան ինքը չէ երբեք։

Քննութիւնները կը շարունակուին։

50 ՄԻԼԻՈՆԻ ԱԴԱՄԱՆԴ ԾՈՎՈՒՆ ՏԱԿԷՆ

Պէլ-Իլ-ան-Մէրէն կը հաղորդեն թէ իտալական *Արթիլիօ* նաւուն սուզակները յաջողած են *Էլիզապէթվիլ* շոգենաւին մէջէն թանկարժէք սնտուկ մը դուրս հանել։ *Էլիզապէթվիլ* պատերազմի ատեն ընկղմած էր Լորիանի բացերը (Ատլանտեանի ֆրանս. եզերք)։ Սնտուկին մէջ կար 50 միլիոն ֆրանք արժէքով ադամանդ եւ թանկագին քարեր։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը' այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէրմէն, Քաֆէ Պար լա Փըթիթ Սուրսի սրահը, Մէթրօ Օտէոն։ Նիւթ'

1. Հայ Յամայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։
2. Գանձակի քաղաքական անցուդարձերը 1917—1918։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ' Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը մասնակցին' Զ. Ե. Ո. Միութեան նուագախումբը եւ դերասաններ' Մարութեան եւ Գաբրիէլեան։

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած' Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ, աղբիւրին մօտը։

կը նախագահէ' Պ. Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ

կը մասնակցին' Թաւլիստ Աբգար եւ վրացի կինտօն։ Պանժօ, նուագ, պար եւ անակնկալներ։

ձոխ պիւֆէ, պաղ խմիչքներ եւ պտուղներ։

Հ. Յ. Դ.

փարիզի *Քրիստափոր խումբի ժողովը' այս Երկուշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին* Rue des Ecoles *լա Շօփ Փարիզիէնի վերնայարկը։*

փարիզի *Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը' այս Կիր. առաւօտ ժամը 10ին*, 184 Ave. Italie.

Մարսէյլի *Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը' այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Ներկայանալ անդամատոմսով։*

Մարսէյլի *«Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը' 6 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։*

ՍԻՎՐԻ-ՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենկց. Միութեան մայր դիւանի եւ վարչական մարմնոյ Ը. շրջանի ընտրութեանց առթիւ ընդհ. ժողովը' 12 Օգոստոս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին տեղի կ'ունենայ։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք ֆրանսաբնակ մեր բոլոր հայրենակիցներուն' որ հաճին իրենց մասնակցութիւնը բերել միութեանս։ Վստահ ենք որ մեր Սիվրի-Հիսարցի հայրենակիցները չպիտի զլանան իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, իրենց օգտին համար կազմուած սոյն միութեան։

Միութեան հասցէն' Union des Compatriotes Arméniens de Sivri-Hissar, 57 Rue Ste. Barbe, Marseille. *(Կնիք)*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը' այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլ։ Օրակարգ' նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 9ին Floria*յի սրահը։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Տիգրանակերտի Լճէ գիւղէն Միսաք Մանուկեան, որ 1917ին յիշեալ գիւղաքաղաքը ձգելով դէպի ներքին գաւառները կ'ուղղուի իբրեւ փախստական։ Այժմ լուր առնուած է թէ ողջ է։ Կը խնդրուի իմացնել' Տիկ. Մարիձայ եւ որդին' Անդրանիկ Տէր Ղազարեաններուն, լուր տուողին 500 (հինգ հարիւր) ֆրանք նուէր։ Գրել' Maritza Der Ghazarian, au Bâtiment H. No. 60, Charvieu (Isère).

ՆԱՄԱԿ եւ հեռագիր ունի դեբասան Յ. Զարիֆեան։ Կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել *Յառաջի*։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Մասիս Սայլանճեանէ հանդիպիլ խմբագրատուն այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

կարմիր աստղի տակ 30, Սիդոննա 12, Աւազակապետ ... Ալիսի սիրահարը 15, Սիրանուշ 15, Ճէք (790 էջ, կազմուած ...) Սիրային ոճիր մը 12, Յարութիւն (Թոլսթոյ, 610 էջ) 50, ... նիքին ուխտաւորները 9, կին, խաղ եւ գինի 12, կարմիր ... 10, Լեռան ոգին 15, Մացառներուն մէջ (2 հատոր) 25, ... գոնսթանթէն 10, Երուսաղէմը Տարլէքարլիի մէջ 10, ... Լէսքօ 15, Սիրոյ խորանին առջեւ 4, Հին Աստուածներ 15, ... լումէ 4, Ապերախտ գրագիրը 4, Տարաբախտ ուսանողը 5, ... ըէտոին հօճա 17.50, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Քէօր օղլու ... ձեպընթաց նորածինը 2, Բիւրեղեայ խիցը (294 էջ) 10, ... Ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ 5, ... սիանոս 2, Մահացու սէր 3, Մակաբոյծ 5, Օթէլլօ 10, Հա... ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, երազահաններ 5, 10, եւ 12, ... րաններ' 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30, Հայաստանի մեծ քա... 20, ինչպէս նաեւ հին կամ նոր ամէն տեսակ գիրք։ Պահ... մեր գրացուցակը եւ ընտրեցէք ձեր նուէրցու գիրքերը։ ... թիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ։

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին 15 ...

Դիմեցէք' L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928 — 3 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 715 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Այսօր կը հրատարակենք վերջին մասը այն ուսումնասիրութեան, զոր յատկապէս «Յառաջ»ի համար գրի առած է քրտական «Խոյբուն» կոմիտէին գործօն անդամներէն մէկը:

Մեր բարեկամը դարձեալ «Յառաջ»ի համար պատրաստած է աւելի երկար եւ այժմէական շարք մը, որ պիտի հրատարակուի հետզհետէ:

Ինչպէս կը տեսնուի այսօրուան հրատարակութենէն, քրտական շարժումը այլ եւս անցած է փորձի, մարզանքի շրջանը, եւ մտած՝ գործնական ճամբու մը վրայ: Այսօր Քիւրտերն ալ ունին կազմակերպութիւն մը եւ ուխտ մը, որ կը պակսէր մինչեւ երէկ:

— «Քիւրտ ազգը ուխտած է ամէն գնով փշրել եւ իր վիզէն նետել Թրքական շղթան, զոր խորտակելու համար 300 տարիէ ի վեր արիւն կը թափէ»:

Քիւրտ գործիչին այս յայտարարութիւնը աւելի թանձրացաւ ձեւով նուիրագործեց քրտական առաջին համագումարը (1927 Հոկտեմբեր 5), որուն գծած քաղաքականութիւնը ո՛րքան հաւատարմութեամբ գործադրուի, այնքան պիտի նպաստէ քրտական դատին յաջողութեան:

Արդարեւ, Քիւրտերու ազատագրական կռիւը բնական եւ առագործելի ճամբու մէջ դնելու համար, անհրաժեշտ էր որ սրբագրուէին կարգ մը սխալներ եւ նախապաշարումներ:

Ատոնց մէջ գլխաւորն էր այն ընթացքը, զոր Քիւրտերը բռնեցին բախտակից հայ ժողովուրդին հանդէպ:

Գոնէ «Խոյբուն»ի կապուած շրջաններուն մէջ, այսօր ամէնքն ալ կը խոստովանին թէ՝ չարաչար սխալած են ու կը զգան որ յիմարաբար նպաստեցին Թուրքիոյ հայաջինջ քաղաքականութեան, եւ հիմա իրենք ալ հասած են մեր օրին:

Անշուշտ հաւաստիքները չեն որ պիտի մխիթարեն մեզ: Բայց երբ մարդիկ իրենց մորթին վրայ կը զգան չարիքը, ուշ-անուխ կը զգաստանան, եւ գէթ կը զգուշանան կրկնել նոյն արիւնոտ մեղսակցութիւնը:

Ուրիշ նախապաշարում մը, որ կը տեւէ մինչեւ այսօր, այն է թէ Քիւրտերը Թուրքիոյ դէմ կռուելով, Հայերու հացին համ կը քսեն, թէ «Հայաստան պիտի կազմուի քիւրտ ժողովուրդի դիակին վրայ»:

Այս եղանակը հնչեցուցին, վերջերս, կարգ մը ցեղապետներ եւ թրքացած կամ իսկապէս Թուրք-Քիւրտեր, շռնդալից յայտարարութեամբ մը, որ լոյս տեսաւ արաբական թերթի մը մէջ:

Ճիշտ է որ Թուրքերու կողմէ կազմակերպուած այս գարշելի ձեռնարկը մնաց անհետեւանք: Բայց կրնայ կրկնուիլ և շփոթութեան ենթարկել Քիւրտերը, ինչպէս եղած է տարիներու ընթացքին:

«Խօյբուն»ի զօրացումէն եւ առ հասարակ քիւրտ յեղափոխականներու աչալրջութենէն կախում ունի այս չարիքին խափանումը: Թշնամին արթուն է և կը հսկէ ամէն ճակատի վրայ: Էնկիւրի, սպասած օգուտը չգտնելով ջարդերէն եւ տեղահանութիւններէն, կը փորձէ խաղաղութեամբ նուաճել,— բաժնել- պառակտել եւ եղբայր եղբօր դէմ հանել:

Երրորդ փորձութիւն մը, որուն կրնան ենթարկուիլ Քիւրտերը, աշխարհակալ պետութեանց եւ հարեւան երկիրներու …րքն է:

Անմիջական հարեւաններէն Պարսկաստան մէկ մտահոգութիւն ունի քրտական շարժման հանդէպ,— Թոյլ չտալ որ Թուրքիա, Ռուսիա եւ Անգլիա պատրուակ դարձնեն զայն, նոր …րձանքներ ստեղծելու իր գլխուն, կամ իր հողերուն վրայ: Պարսկաստան բոլորին հետ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատած ըլլալով, կը ձգտի կատարել խաղաղութեան, որպէսզի կարենայ գլուխ հանել ծրագրուած բարենորոգումներն ու վերակազմութիւնը:

Այս մասին ամէն ապահովութիւն տուած են եւ կուտան Քիւրտերը, գործնապէս ալ ապացուցանելով թէ ո՛ր եւ է խնդիր չունին Պարսկաստանի հետ:

Միւս դրացին, խորհրդային իշխանութիւնը, մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւի քրտական շարժման, մանաւանդ վերջերս:

Երկու տարի զայն ծաղրելէ, եւ իբրեւ յետադիմական-ֆէոդալական վարկաբեկելէ յետոյ, Մոսկուա նշանաւոր դարձ մը կատարեց, եւ այժմ հրապարակաւ ու պաշտօնապէս կը խոստովանի.— «Այս շարժումները ոչ թէ աւազակային են, այլ շարունակութիւնը ազատագրական պայքարին: Ապացոյց՝ ապստամբութեան համաժողովրդական հանգամանքն ու նշա-…խօսքերը: Բոլոր դէպքերը կը ցուցնեն թէ շարժումը ունի քաղաքական հանգամանք»: («Զարիա Վոստոկա», 25 Ապրիլ):

Եւ այժմ այս գետնին վրայ կ'աշխատին օգտագործել զայն, մինչեւ անգամ յանձն առնելով օգնել նիւթապէս եւ ստեղծել «Կարմիր Քիւրտիստան»:

Դեռ ժամանակը եկած չէ, այս ճակատին վրայ կատարուած զանազան ձեռնարկները մանրամասնելու:

Իսկ երրորդ դրացին, Անգլիա, կը շարունակէ իր վերապահ, երկդիմի քաղաքականութիւնը: Լոնտոնի մէջ առ այժմ գոհ են քրտական շարժման զարգացումէն, և պարապ տեղը չէ որ, «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը անցեալ օր կը թելադրէր խորհրդաժողով մը գումարել Միջագետքի (Անգլիա), Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մասնակցութեամբ, և հաւաքական գործողութեան ծրագիր մը մշակել, «այս անելին ելք մը գտնելու համար»:

Այո՛, իրողութիւն է որ քրտական շարժման զարգացումը …օրէն կը զբաղեցնէ սահմանակից եւ շահակից երկիրները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Յուսաբեր Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութեանց առթիւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր Յուլիս 25ի խմբագրականով.

— *«Հանրապետականները իրենց ընդհանուր քաղաքականութեամբ* Թրքասէրներ են, *մինչդեռ Դեմոկրատները* հակաթուրք *ուղղութեան կը հետեւին: Այս տեսակէտով Հուսթընի համաժողովին ընդունած որոշումը կը պահէ իր քաղաքական և բարոյական արժէքը մեր աչքին: Այս որոշումը մեզ այն յոյսը կը ներշնչէ, որ Լօզանի խայտառակ փաստաթուղթը փոխարինող դաշնագիրը պիտի չվաւերացուի Ծերակոյտին կողմէ, որուն անդամներուն կէսը Դեմոկրատները կը կազմեն, մինչդեռ դաշնագրի վաւերացումին համար անհրաժեշտ է Ծերակոյտի երկու-երրորդի համաձայնութիւնը:*

Իսկ դաշնագրին մերժումով, առաջին հերթին պիտի խորտակուին ամերիկեան փոխառութեան կապուած Թուրքիոյ բոլոր յոյսերը:

Հայկական Հարցը, որ ուրացուած դատ մըն էր Հանրապետականներու օրով, Դեմոկրատներու յաղթութեան պարագային կրկին հրապարակ պիտի գայ, շնորհիւ Հուսթընի համագումարին մէջ ընդունուած բանաձեւին:

Այս հնարաւորութիւնները անկարող են բաղձանք չստեղծել մեր մէջ, որ յառաջիկայ ընտրութեանց յաղթանակը մնայ Դեմոկրատներուն, որոնց շարքերուն մէջ կը գտնուին մեր Դատին լաւագոյն բարեկամները:

Հայ Դատը կը շարունակէ պահել իր միջազգային հանգամանքը, իսկ Հիւս. Ամերիկան կը շարունակէ մնալ իբր հզօրագոյն ուժերէն մէկը միջազգային քաղաքական կրկէսին մէջ:

Այս ճշմարտութիւնները չեն կրնար համապատասխան կեցուածք չպարտադրել մեզ, մեր հարցի պաշտպանութեանը մէջ:»

ՉԻՆԱՑԻ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅՈՒԻ ՄԱԶ ԿՏՐԵԼ

Չինաստանի ազգայնական կառավարութիւնը հրամայած է բոլոր կիներուն եւ երիտասարդ աղջիկներուն՝ որ մինչեւ երեք շաբաթ, կտրեն իրենց մազերը: Հակառակ պարագային՝ պիտի ենթարկուին ոստիկանական հետապնդման եւ բանտարկութեան:

Միայն 30 տարեկանէ վեր «այլասերածներ»ը զերծ կը մնան այս պարտադրութենէն:

Այս պարտադիր հրամանը խոր յուզումի մատնած է Չինացիները. որովհետեւ, երկար մազը անոնց համար ազգային աւանդական սովորութիւն մը եւ պատիւ մըն է:

Բայց չինական կառավարութեան այս յեղափոխական . . . վճիռը մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է սափրիչներուն կողմէ:

ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ ԱՆԹԵԼՈՎ

Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8ու. կէսին P. T. T.*ի անթելի կեդրոնէն հայ երգչուհի Օր. Աղապէկեան երգեց վեց եւրոպական երգեր՝ Մասնէէն,* (Մառի Մատլէն, Մանոն), *Լէօ Տէլիպէն, Մոցարտէն (Տոն Ժուան), Թոմթիէն եւ Ռէյնալտօ Հանէն:*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Ֆրանսա

Ֆրանսական նորընտիր դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի Պոլիս հասնելուն առթիւ, Եօնուս Նատի պէյ *Ճիւմհուրիյէթ*ի մէջ խմբագրականով մը կը վերլուծէ Թուրքեւֆրանսական յարաբերութիւնները: Ըսելէ յետոյ թէ Ֆրանքլէն Պույեոն մեծ յաջողութիւն ունեցաւ Էնկիւրիի մէջ, Ալպէռ Սառօ շատ լաւ յիշատակներ թողուց եւ Տը Ժուվընէլ 4—5 օրուան մէջ կնքեց Էնկիւրիի վերջին համաձայնութիւնը, Եօնուս Նատի կը շեշտէ թէ նորընտիր դեսպանն ալ յաջողելու ամէն հաւանականութիւն ունի, մանաւանդ որ այլեւս տարակարծութեան մեծ պատճառներ չկան:

«Լօզանէն մնացած միակ փշոտ խնդիրը, կտրօններու հարցն ալ վերջերս լուծուեցաւ, հետեւաբար, Թրքական տեսակէտով այլեւս անհամաձայնութեան հիմնական ո և է խնդիր չէ մնացած: Սուրիոյ սահմանային անվերջ վէճերը, աւելի շատ արդիւնք են տեղական պաշտօնեաներու ծայրայեղ եռանդին: Սահմաններու ճշդումը, որ տարիներէ ի վեր առկախ կը մնայ, անլուծելի հարց մը չէ և չի կրնար ըլլալ: Այդ կէտին մէջ, մեր ուզածն այն է որ արդարութեան և բանականութեան համաձայն գործ տեսնուի: Եւ կասկած չունինք որ Ֆրանսացիներն ալ վերջ ի վերջոյ իրաւունք պիտի տան մեզի:

Սուրիոյ հոգատարութեամբ ստեղծուած մեր հարեւանութիւնը միայն 4—5 քիլոմեդրնոց սահմանի մը չի վերաբերիր: Կարեւորը՝ փոխադարձ ապահովութեան կէտն է, որ կատարուած է Տը Ժուվընէլի կնքած համաձայնութեանց մէջ: Սուրիա դեռ երէկ բաժնուած ըլլալով Թուրք հայրենիքէն, անոր բնակչութիւնը միայն սէր և համակրանք կրնայ տածել մեզի հանդէպ: Մենք ալ նոյն զգացումն ունինք անոնց համար:

Հետեւաբար, ո՛չ Սուրիոյ, ոչ իսկ Ֆրանսայի քաղաքական տեսակէտն է ապաստան տալ Թուրք հայրենիքին եւ ներկայ վարչութեան հակառակորդներուն: Պատճառը, թերեւս, գաղթային վարչութեան ընթացքն է, որ դժբախտաբար միշտ շիտակ չէ: Մինչդեռ բացատրել իսկ պէտք չէ թէ անպատեհ է այսպիսի վարչութեան մը նեղմիտ ընթացքէն բխեցնել երկու մեծ ազգերու յարաբերութիւնները:

Յետոյ, մեր արտաքին քաղաքականութիւնը ամբողջովին խաղաղասիրական է: Օրինակ՝ Ռուսիոյ հանդէպ սկիզբէն ի վեր մեր հետեւած քաղաքականութիւնը, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ հետ վերջերս կնքուած դաշնագիրը: Այս պետութեանց հետ մեր ստորագրած դաշնագիրները հեռու են նմանելէ ուրիշ համաձայնութեանց, եւ ուստի կը նպաստեն աշխարհի խաղաղութեան: Հետեւաբար, Ֆրանսա կրնայ վստահ ըլլալ որ այս գետնին վրայ Թուրքիոյ բարեկամութեան հող մը պիտի գտնէ, զերծ ոեւէ պետութեան դէմ ուղղուած քաղաքականութեան մը կասկածէն:

Գերմանական վտանգը եւ Իտալիա

Իտալական մեծ թերթ մը՝ «Թրիպունա» իր Օգոստոս 1ի թիւին մէջ կը հրատարակէ կարեւոր յօդուած մը՝ համերաշխութեան հրաւէր կարդալով բոլոր անոնց, «որոնք պատերազմ չեն ուզեր», դէմ դնելու համար խաղաղութեան սպառնացող վտանգներուն, եւ ամէնէն առաջ գգաստութեան բերելու համագերմանութիւնը: Ինչպէս պատերազմէն առաջ, պատերազմէն վերջն ալ համագերմանական վտանգը եւրոպական կեանքի կեդրոնական խնդիրը կը կազմէ: «Անշլուս»ը ատոր արտայայտութիւններէն մէկն է միայն:

Թերթը կ'աւելցնէ թէ այդ վտանգին առաջքն առնելու համար չի բաւեր միայն Փոքր Համաձայնութիւնը շարժման մէջ դնել, այլ եւրոպական վտանգի մը դէմ պէտք է կռուիլ եւրոպական ուղղութեամբ:

Սերպ խորհրդարանին բացումը

Պելկրատէն կը հաղորդեն թէ առջի օր Սքուփչինան նիստ գումարեց: Խորհրդարանը փակ կը մնար Յունիս 20էն ի վեր, երբ ծանօթ սպանութիւնները տեղի ունեցան: Ժողովին ներկայ գտնուեցան 315 երեսփոխաններէն 150ը միայն:

Միւս կողմէ 88 ընդդիմադիր երեսփոխաններ Զաղրեպի մէջ նիստ գումարեցին նախագահութեամբ Փրիպիչեւիչի:

Սքուփչինայի նիստին արմատական կուսակցութենէն ներկայ էին 11 երեսփոխաններ, սակայն այս կուսակցութեան կեդրոնի անդամները, ինչպէս նաեւ գիւղացի կուսակցութեան եօթը ներկայացուցիչները ժողովի չէին գացած: Այս եօթը երեսփոխանները յայտարարութիւն մը հրատարակելով կ'ըսէին թէ Խրուաթներուն հետ իրենց համերաշխութեան պատճառով է որ ներկայ չեղան նիստին:

Ընդդիմադիրներէն ներկայ էին միայն գերման փոքրամասնութեան երեսփոխանները:

Ժամը 11էն յետոյ խորհրդարանի նախագահը, վարչապետը նախարարները ժողովասրահ մտան: Նախագահը նախ կարդաց Յունիս 20ի նիստին արձանագրութիւնը, որուն մէջ կ'ակնարկուէր ծանօթ ոճիրին և կ'ըսուէր թէ նիստը ընդհատուեցաւ ընդհանուր ժխորի մէջ:

Ընթերցումէն վերջ, Նախագահը ճառ մը խօսելով մեծա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ճիշտ երեք տարի առաջ, այս թուականին է որ կը հիմնուէր *Յառաջ*ը, Փարիզի մէջ (1925 Օգոստոս 2):

Ժան Կուժոն փողոցին մէջ ցրուուած Թռուցիկներ քանի մը շաբաթ առաջուընէ կը ծանուցանէին այս լուրը:

Առաջին անգամն էր, որ Փարիզի մէջ լոյս պիտի տեսնէր երկօրեայ թերթ մը, այն ալ անհատական միջոցներով:

Յանդուգն ծրագիր էր: Քառասուն միլիոն բնակչութեան մէջ կլանուած քանի մը տասնեակ հազար հայութիւնը հազիւ կը սկսէր շնչել: Առաջին օրէն գործարաններու ծուխին ու քրտինքին մէջ նետուած գաղթական բազմութիւնները դեռ նոր կը սկսէին աչք բանալ:

Ու պուտ մը կայծ, պտղունց մը կրակ կ'ուզէին իրենց տառապակոծ հոգիներուն համար:

Հայրենիքէ ու սեփական երդիքէ զրկուած՝ սրտապնդող խօսք մը, դաշնակցութեան խօսքը կ'ուզէին լսել:

Պահանջը մեծ էր:

Յառաջ եկաւ այդ պահանջին գոհացում տալու:

Նեղ պայմաններ էին: Ներսէսին տպարանը, դրան մօտ, մէկ մետր լայնքով խցիկ մը, երկու աթոռ մէկ սեղանով, իբր խմբագրատուն կը ծառայէր: Վարչութիւնը աւելի բախտաւոր էր, —ունէր խոշոր սեղան մը եւ մէկ աթոռ: Իսկ գրաշարները կ'աշխատէին խուցի մը մէջ, որ պատուհան անգամ չունէր:

Երբ այցելու մը գար խմբագրատուն, շարժելիք տեղ չէր մնար: Յաճախ մեր աթոռները կուտայինք հիւրին եւ ոտքի վրայ կը գրէինք՝ ձեռագիր հասցնելու համար գրաշարին:

Վարչական միակ պաշտօնեան —կարօն— հազար կտոր կ'ըլլար, թերթին պահանջներուն հասնելու համար:

Ամէն օր խմբագրատուն կը հանդիպէին խանդավառ ընկերներ, սիրայօժար թերթ ծալլելու, հասցէ գրելու կամ դրոշմ փակցնելու համար:

Թերթին մէկ մասը կը տպուէր իրիկունը, միւս կէսը կը մնար յաջորդ առտուան, չխանգարելու համար հարեւաններու հանգիստը:

Ահա՛ այս պայմաններուն մէջ ծնած *Յառաջ*ը շուտով զարգացաւ: Երեք ամիս վերջ ունեցաւ իր աւելի հանգստաւէտ խմբագրատունն ու տպարանը: Հասակ նետեց արագօրէն, ու երբ դեռ մէկուկէս տարեկան իսկ չէր, օրաթերթ դարձաւ:

Սպառումը առաջին օրերու ակնկալութենէն եռապատիկ աւելի եղաւ:

Ու այսօր, աւելի քան երբեք ամուր, *Յառաջ* կը շարունակէ իր ճամբան, սպասելով այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի փոխադրուի Հայաստան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ ՄԵՐ ՄԷՋ

Երէկ մեր խմբագրատան մէջ ողջունեցինք երիտասարդ գրագէտ Համաստեղը, ուրիշ երիտասարդ գրողի մը, նկարիչ Պ. Եղիա Գասպարեանի հետ:

Երկուքն ալ կուգան Ամերիկայէն: Համաստեղ ատեն մը Փարիզ մնալէ յետոյ, պտոյտներ պիտի կատարէ զանազան երկիրներու եւ գաղութներու մէջ:

*** Կ'իմանանք թէ Ջափաճաս Երկսեռ Որբերու Միութիւնը թէյասեղան մը սարքած է ի պատիւ Համաստեղի, Օգոստոս 11ին:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԻՋԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Հ. Քէլլոկ, Ամերիկայի արտաքին նախարարը, ամսոյս ընթացքին Փարիզ պիտի գայ, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող միջազգային դաշնագիրն ստորագրելու։ Միեւնոյն ժամանակ՝ Եւրոպա պիտի գտնուի ելմտական նախարարը, որ ամէն տարի կուգայ իր արձակուրդի օրերը Ֆրանսայի մէջ անցընելու։

Այս կրկնակ այցելութիւններն այժմէութիւն կուտան միջդաշնակցային պարտքերու յաւիտենական խնդրին։ Այս չի նշանակեր անշուշտ թէ շռնդալից լուրերու կը սպասուի եւ թէ մէկ օրէն միւսը այդ կնճռոտ խնդիրը իր լուծման պիտի յանգի։ Միացեալ Նահանգներուն համար Ֆրանսայի պարտքի գումարն արդէն որոշուած է եւ վճարման եղանակն ալ կարգադրուած, Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագրով, որուն ամերիկեան Ծերակոյտն ալ իր հաւանութիւնը տուած է։ Պատերազմական պարտքերու կարգադրման յանձնաժողովը շատոնց ցրուած է արդէն։

Ամերիկեան Ծերակոյտը արձակուրդ ունի մինչեւ յառաջիկայ Նոյեմբեր, նախագահական ընտրութեան թուականը, երբ միաժամանակ պիտի կատարուին ամերիկեան Երեսփ. Ժողովի ընտրութիւնները, եւ անօգուտ չէ դիտել տալ թէ ընտրական պայքարին մասնակցող ոչ մէկ կուսակցութիւն կամ երեսփոխան միջդաշնակցային պարտքերու կարգադրումը անցուցած է իր յայտագրին մէջ։

Այս պայմաններուն մէջ, այժմեան ելմտական նախարարն ի վիճակի չէր ո եւ է վճռական կարգադրութիւն ընելու, քանի որ իր վերընտրելիութիւնը խնդրական է եւ ամերիկեան Ծերակոյտը տրամադիր չերեւիր ընդունուած համաձայնութիւնը վերաքննութեան ենթարկելու։

Անշուշտ տեսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան համապատասխան նախարարներու միջեւ, պայմանաւ որ հետեւանքները կախում ունենան Նոյեմբերի ընտրութեանց յառաջ բերելիք փոփոխութիւններէն։

Աւելորդ չէ վերյիշել այս առթիւ թէ՝ 1929 Օգոստոս 1ը այսինքն ճիշտ մէկ տարի յետոյ վճարօրն է ամերիկեան «սթոք»ներու փոխարէն գնահատուած չորս հարիւր միլիոն տոլարի առեւտրական պարտքին, որ այժմեան սակով հաւասար է տասը միլիառ ֆրանքի պատկառելի գումարի։

1918ի Զինադադարին՝ Ամերիկա Ֆրանսայի մէջ ունէր անհելի քանակութեամբ ռազմամթերք եւ զինուորական զանազան պիտոյքներ։ Որովհետեւ այն ժամանակ եւրոպական երկիրներն ամէնքն ալ պէտք ունէին այդ ապրանքներուն, դիմեցին Փարիզի ամերիկեան սպայակոյտին եւ գնեցին ապառիկ վճարելու պայմանով։ Լեհաստանը, Ռումանիան եւլն. մեծաքանակ մթերք ստացան նպաստաւոր գիներով։ — Նուիթէն չեղելով, յիշեմ այստեղ թէ Հայաստանն ալ այն ժամանակ Փարիզի Հ. Հ. Պատուիրակութեան միջոցաւ դիմեց յիշեալ սպայակոյտին եւ քանի մը տեսակցութիւններէ վերջ, սպայակոյտի պետն ընդունեց կէս միլիոն տոլարի արժէքով— այն ժամանակուան սակով իբր երեք միլիոն ֆրանք— զգեստ, անկողին, կօշիկ, երկաթեայ գործիքներ եւլն. տալ Հայաստանին, ապառիկ վճարումներով։ Իբր մէկը այդ բանակցութիւնները վարողներէն, գիտեմ թէ ապրանքներու ցանկը պատրաստուեցաւ եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահն ալ ստորագրեց հաշուեցոյցին տակը։ Երբ ապրանքներու յանձնումին պիտի ձեռնարկուէր, պատասխանուեցաւ թէ «դժբախտաբար չպիտի կրնանք տալ, որովհետեւ Հայաստանի այժմեան կառավարութիւնը վճարման բաւականաչափ երաշխիքներ չընծայեր — «n'est pas assez solvable...»։ Մութ ձեռքեր աշխատած էին վարկաբեկել Հայաստանի կառավարութիւնն իբր բոլշեւիկեան հակում ունեցող եւ յաջողեցան զրկել Հայաստանի ժողովուրդը այնչափ կենսական պէտքերէ..., թէեւ, որչափ կը յիշեմ, այն ժամանակի հայկական դահլիճը միատարր Դաշնակցական ալ չէր...։

Ամերիկեան սպայակոյտը զանազան երկիրներու պահանջները գոհացնելէ վերջ, մնացորդ ռազմամթերքներու կարեւոր մէկ մասը նուէր տուաւ Ֆրանսային, իսկ ապրանքները ծախեց անոր՝ Քլէմանսօ-Թարտիէօ դահլիճին հետ պայմանաւորուելով 400 միլիոն տոլարի։

Ընթերցողները կը յիշեն թերեւս այդ «սթոք»ներու վաճառման եւ յանձնման ժամանակ տեղի ունեցած գողութիւններն ու կաշառակերութիւնները, որոնց պատճառով կառավարութիւնը մեծկակ վնասներու ենթարկուեցաւ։ Բայց Զինադադարի սկզբնական շրջանին գումարները տակաւին այն նշանակութիւնը չունէին, ինչ որ ունին հիմա. պատերազմի անսահման ծախսումները մոռցնել տուած էին մարդոց՝ դրամի իրական արժէքը։

Անտարակոյս ֆրանսական գանձին մէջ շատ աւելի մեծկակ գումարներ վճարելու բաւարար դրամ կայ եւ Ֆրանսա այժմ ի վիճակի է վճարման բանակցութիւնները վարել առանց դանակը կոկորդին վրայ զգալու, բայց 10 միլիառի միանուագ վճարումը չի կրնար անզգալաբար անցնիլ ֆրանսական հրապարակին վրայէն և պէտք է վճարօրէն առաջ կարգադրել խնդիրը, մանաւանդ որ միայն այդ գումարի վճարումով կարելի չէ միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը վերջացած համարել։ Կան տակաւին Ամերիկայի պատերազմական տալիքը, Անգլիոյ տալիքը, ինչպէս նաեւ Տօըսի ծրագրին վերջնական կարգադրութիւնը։

Ամերիկան ի զուր կը յայտարարէ ամէն առթիւ թէ՝ ոեւէ կապ չկայ պարտքերու եւ պատերազմական հատուցումներու միջեւ։ Յաղթող պետութիւններէն եւ ոչ մէկը տրամադիր է սիրով վճարելու աւելի քան պիտի ստանայ իբր պատերազմական հատուցում։ Այս խնդրին մէջ Անգլիան ալ Ֆրանսայի կողմնակից է, թէեւ շատոնց համաձայնած է իր պարտքերու գումարին համար։

Անգլիոյ պարտքին համար ալ 1925 Յուլիսին Քայօ 600 միլիոն անգլիական ոսկիի անուանական գումարին համաձայնեցաւ իբր Ֆրանսայի պարտք, վճարելի 62 տարիէն, պայմանաւ որ գեղչեն այդ գումարը, եթէ Գերմանիայէն եւ միւս դաշնակիցներէն ստանան աւելի քան իրենք կը վճարեն Ամերիկայի։

Քայօ շատ աշխատեցաւ բանակցութեանց ընթացքին յօդուած մը դնելու որ, եթէ Գերմանիա չվճարէ իր տալիքները, Ֆրանսա ազատ պիտի ըլլայ վերաքննելու համաձայնութիւնը, բայց Անգլիա չկրցաւ համաձայնիլ, որովհետեւ Ամերիկան ալ համաձայն չէր այդ պայմանն ընդունելու Անգլիոյ պարտքին համար։

Անգլիոյ հետ բանակցելէ վերջ, Քայօ Ամերիկա գնաց, բայց այնտեղ ալ չյաջողեցաւ, որովհետեւ ինք 100 միլիոն տոլարէն աւելիի համար յանձնառութիւն չկրցաւ ընդունիլ, մինչդեռ Ամերիկա կը պահանջէր մօտ երեք միլիառ տոլար, բացի վերոյիշեալ 400 միլիոն առեւտրական պարտքէն։ 1926ի Ապրիլին է որ Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագրով Ֆրանսայի ամբողջ պարտքը հաստատուեցաւ երկու միլիառ 800 միլիոնի, վճարելի 60 տարուան մէջ, այսինքն մինչեւ 1987 թուականը։ Այս համաձայնագրին մէջ ալ չկայ յօդուած մը որ իրաւունք տայ Ֆրանսային վերաքննութեան ենթարկելու իր յանձնառութիւնները, եթէ Գերմանիան չվճարէ իր պարտքերը։

Clause de Sauvegarde-շահերու պաշտպանութեան յօդուած կոչուած այս պայմանն էր որ այնչափ վիճաբանութեանց պատճառ դարձաւ այն ժամանակ եւ ֆրանսական խորհրդարանը այժմ վաւերացուցած չէ այդ համաձայնագրերէն եւ ոչ մէկը, աւելի ճիշտ կ'ըլլայ ըսել թէ ոչ մէկ դահլիճ համարձակած է առաջարկել անոր վաւերացումը։

Փուանքարէ, որ այն ատեն պատասխանատու պաշտօն չունէր, դէմ արտայայտուեցաւ առանց պաշտպանութեան յօդուածի կնքուած ոեւէ համաձայնութեան եւ այժմ ալ փոխած չէ իր գաղափարը, թէեւ երբ ստանձնեց ելմտական նախարարի պաշտօնը, սկսաւ առժամապէս գործադրել համաձայնութեան յանձնառութիւնները, վերապահելով Ֆրանսայի ապագայ իրաւունքները։

Փուանքարէի այս որոշումը բաւական տարօրինակ թուեցաւ շատ մը երեսփոխաններու, որովհետեւ այսպիսով գործադրութեան կը դրուէր անվաւեր եւ աննպաստ դաշնագիր մը եւ Փուանքարէ քանի քանի անգամներ ստիպուեցաւ յայտարարել թէ Երեսփ. Ժողովի իրաւունքներուն դէմ ոեւէ բռնաբարում եղած չէ։

Այս առժամեայ վճարումները կը նկատուին առ հաշիւ եւ որովհետեւ տոկոսներու խնդիրը կարգադրուած չէ, այսինքն տոկոս եւ գլխավճար միասին հաշուուած չեն, Չըրչիլ կը յայտարարէր վերջերս թէ թէեւ Ֆրանսա 1926էն 1928 տասը միլիոն անգլ. ոսկի վճարած է Անգլիոյ, բայց անոր տալիքը 58 միլիոն ոսկի աւելցած է։

Այս անկանոն վիճակը չի կրնար երկար շարունակուիլ եւ Փուանքարէի առաջին գործը պիտի ըլլայ յառաջիկայ խորհրդարանին լուծել տալ միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը, կարելի եղածին չափ շուտ։

Ամերիկա անհաշտ է շահերու պաշտպանութեան յօդուածն ընդունելու, Ֆրանսա ալ կը մերժէ որ եւ է յանձնառութիւն առանց այդ յօդուածին։ Արձակուրդներէն վերջ պիտի տեսնենք թէ ինչպէս պիտի հաշտեցուին այս երկու անհաշտ սկզբունքները։

Մ. Տ.

ԴԷՊԻ ՋԻՆԵԱԼ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Այն միջոցին իսկ որ ամերիկեան կառավարութիւնը եռանդագին կ'աշխատի միջազգային համաձայնութիւն մը կնքելու, «օրէնքէ դուրս» յայտարարելու համար պատերազմը, իր գիտնականները կը փնտռեն ու կը յաջողին գտնել շատ զօրաւոր հեղձուցիչ կազ մը, որ ատրճանակի փամփուշտներէն աւելի դիւրութեամբ կրնայ սպաննել մարդ եւ անասուն։

Այս նոր գիւտին վրայ փոքրիկ բարեփոխում մը մտցնելով, ոստիկանութիւնը մտադիր է զայն շահագործել մէկ քանի նշանաւոր մաքսանենգներու դէմ։ Ասոնց հաւաքատեղիները պիտի մաքրուին այս կազին միջոցաւ, որ առնուազն մէկ ամիս անբնակելի պիտի դարձնէ զանոնք։ Հնարուած է նաեւ կազի փոքր ատրճանակ մը, որ ինքնահոս գրիչէ մը աւելի մեծ չէ։

ԹԱՑ ՈՒ ՉՈՐԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Նիւ-Եորքի մէջ, 18 ակումբներ փակուեցան առջի օր եւ 108 անձեր ձերբակալուեցան։ Յարդ, այս ակումբներուն մէջ, թոյլ կը տրուէր որ ոգելից ըմպելիներ գործածեն։ Ռամկավար թերթերը դիտել կուտան թէ, ընտրական պարզ խաղ մըն է այս, որուն նպատակն է նեղը դնել Պ. Սմիթը։

ՔԻՒՐՏ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Հանգուցեալ Սիւլէյման Նազըֆ պէյ, որ Տիգրանակերտցի Սայիտ փաշայի զաւակը, հետեւաբար եւ Քիւրտ օղլու Քիւրտ ըլլալով մէկտեղ Իթթիհատականներուն եւ Թուրքերուն հաճելի ըլլալու համար։ Զինադադարի տարիներուն չէր ամչցած յօդուածի մը մէջ գրել թէ՝ «Մուսուլէն մինչեւ Էրզրում եկայ, ո՛չ մէկ Քիւրտի հանդիպեցայ», եւ քէն ստիպուեցաւ ու ճշմարտութիւնը խոստովանիլ։ Սոն Թելեգրաֆ թերթի 1924 Հոկտեմբեր 22ի 128 համարին մէջ յօդուած մը հրատարակելով 1250—1260ի(1834-24) դէպքերուն մասին, գրեց.

«Ամէնէն առաջ ղրկուած ուժերը պարտուեցան Պէտրխան պէյի բանակին կողմէ։ Յաղթանակէն վերջ, օսմանեան պետութեան հետ կապը բոլորովին կտրելով անկախութիւն հռչակած եւ Սղերդ քաղաքը գրաւած էր։ Կը յիշեմ թէ մանկութեանս տեսած եմ «Էմիր Պէյթան Պէտրխան» արձանագրութեամբ դրամ մը, որ կարծեմ 1258 թուականը կը կրէր։ Պէտրխան իր գրաւման շրջանակը տարածեց մինչեւ Տիգրանակերտի մօտերը...։ Այս ճանգամանքը բաւական էր որ քիւրտ պէյ մը այդ շրջանին մէջ «Էմիր էլ Միւմինին» («Հաւատացեալներու Թագաւոր») աստիճանին բարձրանար կամ բարձրանալու գետին պատրաստէր։ Այդ կողմերու իսլամներու սիրտը Պոլսոյ Թագաւորէն աւելի դէպի այս քիւրտ պէյը հակած եւ գրաւուած էր։»

Եթէ պահ մը կանգ առնենք Թրքական աղբիւրէ մէջ բերուած այս տողերուն վրայ, պիտի տեսնենք, որ Արեւելքի իսլամ ազգերէն ո՛չ Արաբները, ոչ Ալպանացիները, ո՛չ ալ Չէրքէզները եւլն. Թրքական տիրապետութենէն գոհ էին։ Էնկիւրիի վարիչներուն ազգային ու ցեղային ամէն զգացումէ զուրկ որակել ուզած Քիւրտը իր ազգային անկախութեան համար կռիւ կը մղէր, եւ Թուրքը՝ այս եկուոր ու անգութ բռնակալը իր հայրենիքէն դուրս քշելու կ'աշխատէր։

Կը հարցնենք Թուրք հանրապետականներուն, որոնք 1925ի ապստամբութիւնը կ'ուզեն ցոյց տալ իբրեւ ծնունդ կրօնական մոլեռանդութեան եւ խալիֆայութիւնը պաշտպանելու, ինչո՞ւ 1262 թուականին Պէտրխան, Խան Մահմուտ, Նուրուլլահ, Շէրիֆ, Մուսթաֆա եւ Հիւսէյին պէյերը միացած ապստամբեցան աշխարհի խալիֆա եւ տիեզերքի շահնշահ սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի դէմ, ինչո՞ւ Պէտրխան պէյ ամբողջովին անկախութիւն հռչակելով, մէկ կողմէ Սղերդը կը գրաւէր, միւս կողմէ մինչեւ Տիգրանակերտ կը տարածուէր։ Արդեօք ո՞ր կրօնքը պաշտպանելու համար կ'ըլլային այս բաները։ Այն ատեն կրօնքը ոեւէ վտանգի ենթակայ չէր, խալիֆան իր գահին վրայ կը բազմէր իբրեւ ստուերը Աստուծոյ։ Ընդհակառակն, ինչպէս Սիւլէյման Նազըֆ ալ կը խոստովանի, այս շարժումներն է որ իսկական վտանգ կը սպառնային խալիֆայութեան։ Ասկէ երկու հարիւր տարի առաջ ալ, 1262ին ալ, 1925ին ալ միեւնոյն փափաքն էր, որ կը մղէր Քիւրտը զէնքի դիմելու, այն է՝ ազգային անկախութիւն, մայր հայրենիքին ազատագրումը թշնամի գրաւումէն։

Ասկէ 300 տարի առաջ բանաստեղծ Ահմէտ Խանի Թուրքիոյ մասին խօսելով կը գրէ.

Թէեւ անոնց հպատակին ամօթ է,
Այդ ամօթը ժողովուրդին երեւելիներունն է.
Թո՛ղ պետերն ու մեծամեծները ամչնան անկէ.
Այլապէս մենք խեղճ քերթողներս ի՛նչ ուժ ունինք։

Նոյն խտէալը, նոյն բաղձանքը, նոյն սէրն ու հաւատքը կ'արտայայտեն վերի ոտանաւորը եւ 1925ին Տիգրանակերտի մէջ Թուրքերուն կողմէ կախաղան հանուած փաստաբան Մէհմէտ Թէվֆիքի, ուրիշ անունով Հաճի Ախթիի սա՛ խանդավառ բացագանչութիւնը.— «կեցցէ՛ քիւրտ իտէալը. կեցցէ՛ քիւրտիստան»։

18րդ դարէն ի վեր, միայն Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ մղուած անկախութեան այս սուրբ պատերազմը 1898ին որդիական ձեւ մը առնել սկսաւ եւ այդ թուականին է որ Գահիրէի մէջ հրատարակուեցաւ Քիւրտիստանի անկախութիւնը պահանջող քիւրտերէն առաջին թերթը։ Թէ՛ գրիչով եւ թէ սուրով պաշտպանուիլ սկսած այս գաղափարականին համար ծագած ամէնէն կարեւոր ապստամբութիւնները պատահեցան 1880ին, 1895ին, 1897ին, 1913ին եւ 1925ին։ Եւ սակայն կռիւը ո՛չ մէկ ատեն ընդհատուեցաւ եւ քիւրտ հայրենասէրներու արիւնը կը շարունակուի թափուիլ այն օրէն ի վեր, որ առաջին Թուրքը ոտք կոխեց քիւրտ հայրենիքը։ Եւ այս արիւնը պիտի թափուի մինչեւ որ վերջին Թուրքը դուրս չելլէ Քիւրտիստանէն եւ կամ մինչեւ որ այլ եւս թափուելիք արիւն չմնայ։

Վերջին երեսուն տարիներէ ի վեր, քիւրտ ազգին վրայ իր մտաւորականներու ազդեցութիւնը հետզհետէ կ'աճի։ Մեծ Պատերազմի Զինադադարով այս ազդեցութիւնը մէկէն ի մէկ աւելցաւ եւ այսօր իր գագաթնակէտին հասած է։ Քիւրտ մտաւորականները, շնորհիւ իրենց դաստիարակութեան՝ արեւմտեան քաղաքակրթութեան ուղին ու ծուծը քամած ըլլալով, նպատակ ընտրած են իրենց պատկանած ազգը քաղաքակրթութեան այդ մակարդակին բարձրացնել՝ իբրեւ Քիւրտ։ Այս մտաւորականներուն իրենց ազգին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը աւելցուցած է քիւրտ ազգին իր բարեմասնութեանց մասին ունեցած հաւատքը։ Իսկ այս հաւատքը ազգին իտէալը աւելի կենդանի եւ աւելի ուժեղ կը դարձնէ։ Առնուազն քսան տարիէ ի վեր Քիւրտերուն մէջ նոր կեանք մը ծնած է, իբրեւ հետեւանք այդ հաւատքին ու այդ կեանքին բերմունքով զանազան միութիւններ առաջ եկած են։

Պոլսոյ մէջ կազմուեցաւ «Քիւրտ յառաջդիմական եւ իրերօգնութեան միութիւն»ը, «Քիւրտ Ուսանողական Հիկի Միութիւն»ը, «Քիւրտ կրթասիրաց Միութիւն»ը, «Քիւրտիստանի Բարձրացման Միութիւն»ը, «Քիւրտ կրթասիրաց եւ Հրատարակչական ընկերութիւն»ը, «Քիւրտ Ազգային կուսակցութիւն»ը, «Քիւրտ ընկերային կազմակերպութեան միութիւն»ը։ Եգիպտոսի մէջ կազմուեցաւ «Քիւրտ Անկախութեան կոմիտէ»ն։

Այս բոլորը Քիւրտերուն քանի տարիէ ի վեր գիտական կերպով կատարած շարժումներուն առանձին արտայայտութիւններն են։ Այս կազմակերպութիւնները, որոնց իւրաքանչիւրը ծնունդն է տեսակ մը կենդանի դէպքի, քանի տարիէ ի վեր Քիւրտերու կեանքին մէջ կարեւոր յեղաշրջում առաջ բերին։ Այս կենդանի յեղաշրջումները Քիւրտերը մղեցին հիմնական հարուածներ տալու՝ Թրքական լուծէն ազատագրուելու համար։

Քիւրտին համար արժանապատուութեան խնդիր դարձաւ ա՛յն իրողութիւնը թէ՝ մինակ ինք է որ մնացած է դեռ թուրքին անհանդուրժելի եւ ամօթալի գերիշխանութեան տակ։ Քիւրտ ազգը ուխտած է ամէն գնով փշրել եւ իր վիզէն շպրտել Թրքական շղթան, զոր խորտակելու համար 300 տարիէ ի վեր արիւն կը թափէ։

1925 Փետրուարի ապստամբութիւնը իր մեծութեան համապատասխան արդիւնք չտուաւ։ Զայն զսպելու համար Թուրքերը ծախսեցին 9,000,000 Թրքական ոսկի, զոհեցին երեք զօրաբանակ եւ հեծելազօրքի երկու զօրաբաժին։ Անուրան… այդ ապստամբութ… զան շրջաններու մէջ շարունակուի։ Քիւր… մէկ ծայրէն միւսը պատիւը, կեանքն ու… թիւնը պաշտպանելու… կռիւներ կը մղուին։

1927 Հոկտեմբեր 5… յիշեալ քիւրտ զանազ… մակերպութիւնները… տիստանի շատ մը ց… բերու եւ շրջաններու… ցուցիչները միանալով… կան համաժողով մը… ցին։ Համաժողովին ներ… գամաւորները, որոնք… քիւրտ ազգը կը ներկա… հանգամանօրէն քննե… Թուրքիոյ մէջ քիւր… գոյութեան սպառնաց… գը, կազմեցին Խոյբուն… խութիւն) քաղաքական… ցութիւնը, որ այս… քիւրտ կազմակերպու… ձուլելով ու միացնել… վարէ քիւրտ ազգի… թեան պայքարը։ Այ… Խոյբունն է, որ կը… ու կը վարէ չազ… Քիւրտերը։

Համաժողովին առա… եղաւ ընդունիլ եւ յ… քիւրտ «Ազգային Ու… Խոյբունի նպատակին… մէկ բացատրութիւնը… է համարել.

ՔԻՒՐՏ ԱԶԳԱՅԻՆ Ու…

Քիւրտ ազգը բացար… որոշած է հաստատե… կառավարութիւն մը,… վեր իր սեփականութ… ճողերէն բաղկացեալ… սահմաններու մէջ եւ… յին, քաղաքական ու… կան շահերը ապահո… լով։ Քիւրտ ազգը այս… կին ձգտող իր ջանքե… բոլորովին պիտի յարգ… նակից ազգերու եւ պե… շահերը եւ փոխադա… րու հիման վրայ պ… ծակցի իրեն ց… բախտակից եւ իր… իրաւունքները յարգ… ազգերու հետ։ Քիւր… կռուի ճակատն է… գրաւման տակ գտնուող… տիստանը։ Քիւրտ ազգը… նու պայքարիլ շարուն… ռանց ընկրկելու նիւթ… բարոյական զոհողութ… ջեւ՝ իրականացնելու… Ուխտը, որ հիմնուած է… մական եւ ցեղային իր… րուն վրայ։

Համաժողովը… արձ… որ այսօրուան արեւմ… ղաքակրթութիւնը իր… նած արիական ցեղի… կրթութիւնն է,… քիւրտ ազգին հետեւ… քաղաքակրթութիւնը… Այս քաղաքակրթու… մէկ կէտին վրայ իր… ընդունակութեանց… մը չի տեսներ Հայա… զինքը այդ քաղաքակր… հեռու պահող պատճառ… տաքին, պատահական… անկախ եւ իր հոգիէն… աղբիւրներէ կուգան… մտաւորականներն ու… գը համոզուած են որ… գերութենէն ազատ… ընդունակ են այս ար… քաղաքակրթութեան… րութիւնները մարսել… ցնելու։ Կայ քիւրտ լեզ… հնդկեւրոպական լեզու… լոր առաւելութիւններ… րեմասնութիւններն ու…

Թուրքերը ամբողջ… արգիլած էին այդ լեզ… իսկ երեք տարիէ ի վեր… ցութիւնն ալ արգիլ… Թրքական գերութեան… րուն տակ իսկ քիւրտ… գրականութիւնը ամ… պահպանած է իր… ընդունակութիւնը։… ռաջին ազատութեան շ… քիչ ժամանակի մէջ… թոյլ պիտի տայ… նիւթական եւ բարոյ… լոր կարողութեանց… րենց լեզուէն։ Ո՛չ… մէկ կը կասկածի թէ… ազ… շունչը խիստ մօտիկ… պիտի փչէ։

…ԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՎԻԼ.— Կիրակի օրը Շա…լի գերեզմանատան կից ան…աին մէջ տօնուեցաւ Խանա…արին արշաւանքին 31րդ տարե…րձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Դաշնակցութեան Շավիլի Ար…ութեան ենթակոմիտէի։ Հա…րակ աննպաստ օդին, կոկիկ …զմութիւն մը լեցուած էր հան…խավայրը։

Հանդէսէն առաջ, ընկերներու ժողովուրդի բազմութիւնը …ցելեց Խանասորի հերոսներէն …նկեր Իշխան Արղութեանի գե…զմանը, իր ցաւակցութիւնը …յտնելով հանգուցեալ ընկե…ջ այրիին եւ աղջկան։ Գերեզ…անին վրայ յարգանքի խօսքը …րտասանեց ընկեր Թ. Մեծա…ուրեան։

Հանդէսին կը նախագահէր …նկ. Ա. Ջամալեան, որ իր սո…որական զուարթ եւ տիրական …ձով մինչեւ հանդէսին վերջա…ալը բարձր ու խանդավառ տրա…մադրութեան մէջ պահեց ժողո…ուրդը։

Հետզհետէ խօսեցան Լեւոն …անթ, Արմէն Սասունի, Կարօ …սունի, Աշոտ եւայլն։ Բոլոր …նախօսներն ալ հակիրճ պատ…ականը ընելով Խանասորի ար…աւանքին, թելադրեցին ժողո…ուրդին, որ տոգորուի այն նուի…ական գաղափարով, որով տո…րուած էին Խանասորի եւ բո…ր միւս Խանասորներու հերոս…երը։ Բոլորն ալ անխտիր ցաւ…յտնեցին որ ինչպէս մեր բո…ր միւս տօները այս տօնն ալ …ատապարտուած ենք տօնելու …այրենիքէն հեռու, օտար եւ …նհարազատ անտառներու հո…անիին տակ, մեր սրբազան …նտառներու հուր կարօտը մեր …րտին։ Ու մաղթեցին աւելի …անդավառ հանդիսութիւններ, …լոր ժողովուրդով մեր հարա…ատ հայրենիքի երկնքին տակ, …ր սեփական հողին վրայ։

Գեղարուեստական բաժինին …րենց մասնակցութիւնը բերին …նկերներ Նաւասարդեան, Մա…առեան, Սաքօ եւ ուրիշ հայ…ենակիցներ. Պ. Արզար իր թա…րով ոգեւորեց ժողովուրդը, որ …ինչեւ ժամը իրիկուան 8.30ը …րգեց ու պարեց եւ երեկոյին …կամայ բաժնուեցաւ հանդի…ավայրէն։

Բարեբախտ թէ չարաբախտ …զուգադիպութեամբ մը, միեւ…ոյն օրը Շավիլի ֆրանսական …անակրթարանի ամավերջի …անդէսը տեղի կ՚ունենար, ուր …աանի չափ հայ մանուկներ, …ղայ ու աղջիկ, իրենց ցեղա…ին ուշիմութեան եւ աշխատա…րութեան ապացոյցը կուտա…ին, գրեթէ բոլորն ալ լաւա…յն նիշեր եւ նուէրներ ստա…ալով։ Ընկեր Մ. Տէր Ստեփան…անի աղջիկը՝ Օր. Աշխէնը, որ …իայն մէկուկէս տարիէ իվեր …ը հետեւի դպրոցի ընթացքին, …30 աշակերտուհիներէն երկրորդ հանդիսացած էր եւ շրջանաւարտ կ՚ըլլար «քաջալաւ» վկայագրով։

Խնդ՜ծ ուշիմ պատանիներ եւ աղջիկներ, որոնք, չես գիտեր իրենց ո՛ր մեղքին համար, պարտաւորուած են օտար դպրոցական տոմարներու փառքը աւելցնելու։

Ա՜յս պիտի ըլլար մեր նոյակապ Խանասորներու արդիւնքը։

Գ.. Կիւլեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԻԷՆ, 30 Յուլիս.— Խանասորի Արշաւանքին 31րդ տարեդարձին առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վիէնի Շրջ. կոմիտէի սարքած ընտանեկան դաշտահանդէսը անցաւ բաւական յաջող։

Հակառակ տեղին հեռաւորութեան, կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայր։ Հայկական եւ ֆրանսական դրօշներ կը ծածանէին հսկայ ծառի մը գագաթէն, որուն շուքին տակ գեղեցիկ եւ յիշատակելի օր մը անցուց ժողովուրդը։

Օրուան նախագահ ընկ. Ե. Եաղլեանի բազման խօսքէն եւ քանի մը երգերէ ու արտասանութիւններէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսներէն ընկ. Զուլլէրեան, որ Խանասորի Արշաւանքի հակիրճ պատմականը ընելէ վերջ, ծանրացաւ անոր բարոյական մեծ արժէքին վրայ եւ յիշեց Կարօի եւ Զօրայի սրտաճմլիկ եւ միանգամայն դիւցազնական պարագան։ Անոնք դաշնակցական փէտայիի գաղափարական մաքուր եւ վեհ հոգիի մարմնացումն էին։ Յետոյ խօսք տրուեցաւ ընկ. Հ. Ոսկանեանի որ երկարօրէն ծանրացաւ քիւրտ եւ հայ ժողովուրդներու փոխադարձ յարաբերութեան վրայ, եւ ըսաւ թէ ինչպէս այդ ժողովուրդը անցեալին անգիտակցաբար գործիք դառնալով թուրք բռնակալ կառավարութեան ձեռքը, կը ջարդէր ու կը կեղեքէր հայ ժողովուրդը, իսկ այսօր Քիւրտը կը զգայ իր գործած մեծ սխալը եւ ձեռք կ՚երկարէ հայ ժողովուրդին եւ կը խնդրէ անոր թանկագին աջակցութիւնը։

Բանախօսութիւններէ վերջ, տեղի ունեցան երկու աճուրդներ ամերիկեան ձեւով։ Ցապկուած հաւ մը բարձրացաւ մինչեւ 240 ֆրանքի, շնորհիւ ընկ. Գ. Ալօեանի եւ Պ. Մաղաքեանի, որոնք առատաձեռն մասնակցեցան։ Խախտը վիճակուեցաւ Պ. Մաղաքեանի, որ տոլար մը եւս նուիրելով, ստացաւ հաւը։ Երկրորդ աճուրդը նոյնպէս շահեցաւ Պ. Մաղաքեան, որ կրկին նուէրով մը ստացաւ գայն։

Ասկէ վերջ ժողովուրդը ազատ կերպով սկսաւ զուարճանալ մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը, որմէ վերջ մեկնեցաւ ուրախ տրամադրութեան տակ, տանելով իրեն հետ գեղեցիկ օրուան մը յիշատակը։

Արսէն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ, 31 Յուլիս.— 1927 Դեկտեմբեր 4ին Լիոնի մէջ օրինաւորապէս եւ ազգային օրէնքներու հիման վրայ ընտրուած կեդր. վարչութիւնը միայն ընդունելի է մեզի համար, որուն կ՚ատենապետէ Պ. Ա. Կիւլպէնկեան։ Ասկէ դուրս կազմուած կամ կազմուելիք որ եւ է մարմին օրինաւորութեան ո եւ է հանգամանք չի ներկայացներ մեզի համար։ Անգամ մը եւս պարտք կը սեպենք հրապարակաւ յայտնել այս պարագան։

Ս. Փափազեանի եւ «քլիք»ին ազդեցութեան ու հրամանին ենթարկուած հոգեւոր պաշտօնեան արտօնուած չէ ծառայելու մեր թեմին մէջ, եւ կը սպասենք որ օրինաւոր վարչութեան կողմէ Վիէնի հայ գաղութին հոգեւոր հովուութեան գործը կանոնաւորուի ընդ փոյթ։

Ի դիմաց Վիէնի Ազգ. Միութեան Մասնաճիւղին՝ Ատենապետ՝ Ց. Մկրեան, Վ. Ատենադպիր՝ Ց. Թադէոսեան։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ Յ. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԹԱՒՐԻԶ, 16 Յուլիս (Սեփ. Թղթ.).— Յուլիս 15ին Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կատարուեցաւ հոգեհանգիստ՝ տարաբախտ Յովակիմ Բուդաղեանի յիշատակին։ Տարագիր եւ տեղացի ընկերներ եւ հանգուցեալի ազգականները ներկայ էին հոգեհանգստին։

Առաջնորդ Ներսէս արքեպս.ը յայտնեց, որ «Հանգուցեալի եղբօր աղջիկները՝ Տիկին Բժշկուհի Վարդուհի Մելիքեան եւ Տիկին Արուսեակ Պօղոսեան քոյրերը իրենց հօրեղբօր յիշատակին 25ական թուման (տոլար) նուիրած են Ատրպատականի Հայոց թեմական դպրոցին, որու հոգաբարձութիւնն ալ որոշած է հանգուցեալի յիշատակին պահել մէկ սան-աշակերտ, մինչեւ աւարտիլը»։

Պ. Վահէ Արծրունին ներկայացուց հանգուցեալին կեանքը։ Իբրեւ կուսակցական եւ հանրային գաւառական համեստ գործիչ Յովակիմ Բուդաղեանը, ամէն տեղ սիրուած էր իր անաչառ գործերով եւ վերին աստիճանի համարձակ եւ ուղղամիտ ընթացքով։ Եւ հայրենիքէն հեռու, Փարիզի մէջ փակեց իր աչքերը, որոնք անշուշտ կը ցանկային տեսնել Հայաստանի նոր արշալոյսը։

Մասիս

ՓԱՐԻԶ - ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՄԷԿ ԹՌԻՉՔՈՎ

Ցենդագրին գործունէութիւն մը կը տիրէ այս օրերս Պուրժէի օդանաւային կայանին մէջ։

Քօսթ որ յայտարարած է թէ Օգոստոս 4ին ճամբայ կ՚ելլէ Ատլանտեանը կտրելու համար առանց կայքի, Վիլլաքուպլէյի մէջ արդէն կատարած է իր օդանաւին վերջին փորձերը, որոնք գոհացուցիչ են։ Բայց պիտի կրնա՞յ իր որոշած օրը մեկնիլ։ Օդերը շատ նպաստաւոր չեն թուիր։

Աւելի ապահով կը թուի ըլլալ մեկնումը Տը Մարմիէի, որ փակ շրջանակի մէջ, տեւողութեան եւ հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրել պիտի փորձէ։

Արրաշար եղբայրներն որոնք հազարապետ Ռինեոյի հետ պատրաստուած են կոտրելու հեռաւորութեան մրցանիշը ուղիղ գիծով, չպիտի կրնան այսօր մեկնիլ, ինչպէս յայտարարած էին, օդի աննպաստ վիճակին պատճառով։ Իսկ Տյուէնի եւ Լը Պրիի մեկնումը դէպի Ամերիկա, յետաձգուած է։ Իրենց օդանաւը դեռ պատրաստ չէ թռիչքի։ Կարգ մը փոփոխութիւններ որոնք անհրաժեշտ էին դեռ չեն վերջացած։

Իսկ երկու Լեհերուն՝ Իծիքովսքիի եւ Քուհալայի օդանաւը պատրաստ է ու մէկ վայրկեանէն միւսը կը սպասուի անոնց մեկնումին։ Միւս կողմէ սակայն, սպանիացի հազարապետ Ֆրանքօ մեկնեցաւ արդէն իր սաւառնակով Օգոստոս 1ին, առտուն ժամը 7,15ին, կտրելու համար Ատլանտեանը։ Առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Ասորեան կղզիները։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԵՒ ՌՈՒՍԵՐ ՀԱՒԱՍԱՐ 3 — 3ՈՎ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Ռուսական Ա. խումբերու միջեւ որոշուած մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Ս. A. Seizièmeի դաշտը։

Մարզարան փութացեր էին, բաւական մեծ թիւով հանդիսատեսներ, որոնց մէջ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէին Ռուսերը։ Նախ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի խումբը մրցեցաւ ռուսական պահեստի խումբին դէմ։ Մեր նորաբաս խաղացողները եռանդուն խաղարկութիւն մը ցոյց տուին եւ հակառակ իրենց նուրբ խաղին, հաւասար մնացին անոնց դէմ 0 - 0ով։

Ասոնցմէ վերջ դաշտ ելան Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ ռուսական Ա. խումբերը։ Այս վերջինը 1926ին չորս խումբերու միջեւ կազմակերպուած Բաժակի մրցումներուն Հ. Մ. Ը. Մ.էն պարտուած եւ սնկից ի վեր պատեհութիւն չէր ունեցած մրցելու անոր դէմ։ Այս անգամ յաղթանակը խլելու մեծ յոյսով իրենց գաղութին բոլոր լաւագոյն խաղացողները հաւաքած՝ կազմեր էին խիստ զօրաւոր խումբ մը, որ ունէր նաեւ 1926ին Պուլկարիոյ Ազգային խումբէն երկու պուլկար խաղացողներ։

Մրցումը սկսաւ ժամը 6ին։ Ա. կիսախաղին Ռուսերը հովէն եւ արեւէն նպաստաւորուած՝ լաւ յառաջացումներ ըրին եւ 10 վայրկեան նեղեցին մեր բերդը։ Անմիջապէս վերջ մեր յառաջապահները փոքրիկ «փաս»երով սկսան յառաջանալ անոնց բերդը եւ Սարգիս Կարապետեան իր զօրաւոր հարուածով նշանակեց Ա. նշանակէտը։ Քիչ վերջ Ծուկանովսքի օգտուելով մեր ձախ միջապահին սխալէն, յաջողեցաւ նշանակէտ մը շահիլ։ Ռուսերը կրկին յառաջուցումով շահեցան երկրորդ նշանակէտը։ Ասկից վերջ գնդակը բաւական ժամանակ երկուստեք տարուբերուելէ վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները զայն մօտեցուցին հակառակորդ բերդին եւ Ժիրայր նշանակելով հաւասարեցուց արդիւնքը։

Բ. կիսախաղին երկու խումբերն ալ աւելի եռանդով, արագ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին։ Այս անգամ մեր խաղացողները բաւական նեղեցին անոնց բերդը, բայց ռուս բերդապահը իր ճարպիկ շարժումներով ետ կը մղէր մերիններուն քաշած զօրաւոր հարուածները։ Ռուս խումբին պուլկար յառաջապահը անձնական խաղով մը նշանակեց երրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու քսան վայրկեան մնացած էր։ Այս միջոցին Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը տիրապետէր խաղին եւ անոնց վերջապահին պզտիկ սխալէն օգտուելով, Ս. Կարապետեան շահեցաւ երրորդ հաւասարեցնող նշանակէտը։ Մրցումը վերջացաւ 3ի դէմ 3 հաւասար։

Նկատի ունենալով ռուսական խումբին զօրաւոր կազմը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին ձեռք բերած հաւասար արդիւնքը իսկապէս գնահատելի է։

Կը լսենք թէ Ռուս գաղութը չափազանց գոհ մնալով այս մրցումէն, խնդրած է կազմակերպիչ մարմինէն նորէն կազմակերպել նման մրցում մը, որ հաւանաբար տեղի ունենայ յառաջիկայ 12 Օգոստոսին, միեւնոյն մարզարանին մէջ։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՆ ԽԱՂ՝ ՆՈՐ ՀՆԱՐՔ.— Էտմոն Կիւզէտտա, 38 տարու, ապրուստը հայթայթելու համար կը վազէր մէկ ձիարշաւէն միւսը, ու խաղին մէջ կորսնցուածին տեղը կը գնէր՝ ուրիշները խաղի բերելով։ Ձիարշաւի մասնակցութեան այն տոմսերը որոնք իբր պարապ գետին նետուած էին, կը հաւաքէր եւ ուրիշ օր մը կ՚ ծախէր հետեւեալ կերպով։

Տոմս գնելու համար խռնուած բազմութեան կը խառնուէր, մէկ քանի հոգիներու հետ խօսակցութեան կը բռնուէր եւ անոնց կը պատմէր թէ՝ սխալմամբ առած է թիւ մը որ ինք չէր ուզեր եւ անոնց կ՚առաջարկէր կոտրած գինով իրենց ծախել իր տոմսը։ Եւ միշտ ալ կը գտնէր աչքը բաց… արաբածներ որոնք յուսախաբ չէին ըներ Էտմոնը, որ արդէն կծիկը դրած կ՚ըլլար, երբ անոնք զգային իրենց խաբուած ըլլալը։

Խաբուածներէն մէկը սակայն, անցեալ օր խելք ըրաւ լուր տալ ոստիկանութեան, որ շատ դիւրաւ կրցաւ ձերբակալել Էտմոնը ու վերջ դնել անոր շահատակութեան։

ԻՆՆ ՕՐ ՑԵՏՈՅ.— 20 տարու երիտասարդ մը Փէրիկէօի կողմերէն, ինն օր առաջ ամուսնացեր էր, բայց դեռ մեղրալուսնի քաղցրութիւնները չճաշակած, կռիւ մը ծայր տուաւ նորապսակ ամոլին միջեւ։ Այրը այնքան դառնացաւ որ քաշուեցաւ սենեակ եւ ինքզինքը կախեց պարանով մը։ Դրացի մը որ լսեր էր անոնց կռիւը, ուզեց միջամտել. ներս մտաւ, տեսաւ կախուած երիտասարդը, փրցուց պարանը ու փրկեց զայն։ Բայց այնքան յուզուած էր որ, կաթուածահար ինկաւ։ Վիճակը յուսահատական է։ Իսկ այր ու կին արդէն հաշտուած են ու կը ջանան ամուսնական կեանքի առաջին դառնութիւնները փարատել։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Յառաջիկայ Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ Անգլիայէն կը մեկնին 11,000 նախկին մարտիկներ, մասնաւոր 20 կառախումբերով եւ 11 շոգենաւերով։ Անոնց կ՚ընկերանան իրենց ընտանիքները։ Անոնցմէ մէկ մասը կ՚երթայ Պելճիքա, մնացեալը կուգայ Ֆրանսա, այցելելու համար պատերազմի դաշտերը։

Բոլոր ուխտագնացները ամէնէն վերջը պիտի հաւաքուին Իփրի մէջ, ուր կրօնական արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Եօրքի արքեպիսկոպոսին կողմէ, ի յիշատակ հոն ինկած 55.000 անգլիացի զինուորներու։

Այս արարողութեան պիտի նախագահէն Ուէլսի իշխանը, մարաջախտ Ֆօշ եւ անգլիացի ծովակալ Ճէլլիքօ։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԷՅԷՐ ՊԷՅ

Այլեւս բնաւ չէ՞ր քնանար …րեմն։ Ամէն տեղ էր ու ո՛չ մէկ …ղ կը տեսնուէր։ Այլանդա՜կ …ն։ Տեղ մը չէր կենար ու գի…էր ամէն ինչ։ Տեսե՞ր էր ուրեմն …ւին գիւղ գալը։ Դրիգորի տան …էջ ըսուած խօսքերը լսե՞ր էր, …ր տուե՞ր էր Ֆրօզինի։ Այս …որհրդաւոր կնոջ շարժումները …քննելի կը մնան։ Իրողութիւնը …ն է որ երբ դուռը բացուեցաւ, …էր որ Ֆրօզինը առաջ քշեց։

Անբացատրելի լոյս մը կը շո…ր այս տխուր ու վշտաբեկ դէմ…ն վրայ։ Ահմէտի գալէն ի վեր, …ոճրէն ի վեր, երբեք Ֆրօզին …ք չէր կոխած իր ազգական…րուն մէկուն կամ միւսին տունը։ Անոր ներս մտնելը տեսնելով, …որը մէկ ոտքի ելան։ Սեւերու մէջ պլլուած, դէմքը նրբացած տառապանքէն, շատ գեղեցիկ էր ան։ Այս կինը որ հոն ներկայ եղողներէն շատերը կը դատապարտէին, յարգանք եւ համակրանք կը ներշնչէր։ Կարծես չէր անգիտանար ինչ որ մարդիկ գաղտնօրէն կը խորհէին իր մասին։ Որովհետեւ հակառակ իր գեղեցկութեան, իր շարժումներուն մէջ անպարտելի նեղութիւն մը կար, երկչոտութիւն մը որ իր վարմունքը կ՚անդամալուծէր։

Ո՜հ, ան արդէն բաւական կը գարշէր ինքզինքէն, այնքա՜ն որ չէր զարմանար թէ ինչո՞ւ ընդհանուրին արհամարհանքին ենթարկուած էր։ Այս իմաստով էր որ բացատրեց անոնց ոտքի ելլելը։ Բայց անոնց զարմանքը կրկնապատկուեցաւ, երբ տեսան որ այս քօղարկուած գեղեցիկ արձանը, այս աստուածուհին, դողդոջուն քայլերով կը մօտենար ու կը նետուէր Էլիի ոտքը։ Երկարօրէն անոր ձեռքերը բռնած, կը պաղատէր անոր, կ՚ըսէր թէ ինք անարժան մէկն էր, գիտէր, լաւ գիտէր, թէ երբ նորէն Փէլիոն դառնար, ան՝ Էլի պիտի բացատրէր իր հօրը Սթավրոսի իրեն պէս խեղճ կնոջ մը կացութիւնը, անոր պիտի ըսէր թէ ալ չէր կրնար դիմանալ, թէ կը մեռնի, անկէ պիտի իմանար ու իրեն հաղորդէր գաղտնիքը որմէ կախուած էր իր կեանքը, հանդերձեալ կեանքի փրկութիւնը, կ՚երդուընցնէր Էլին իրեններուն, Միրթինին անունով։ Անոր ձեռքերը կը համբուրէր։

Էլի վեր բարձրացուց Ֆրօզինը։ Խոստացաւ ընել ինչ որ ան կ՚ուզէր, մանաւանդ որ ինքն իսկ արդէն Փէլիոն կ՚ուզէր երթալ։ Ֆրօզին իր սաստիկ ուրախութեան մէջ, սկսաւ զառանցել։ Էլի մտածեց պահ մը։ Ժպիտ մը դողդղաց իր շրթներուն վրայ։ Թերեւս իր հոգիին խորէն՝ Յօյնը՝ միշտ խորամանկ, կը հրճուէր այս անակնկալ դիպուածէն։ Ֆրօզին իր զառանցանքին մէջ, ըսած էր թէ թերեւս իրեն ուղեկցողներ պիտի ունենար իր գործը դիւրացնելու համար։ Արդ, ընկերակցութիւնը ունենալ Թուրքերուն որոնք անշուշտ պիտի ուզէին զինքը հալածել, սովորական բան մը չէ։ Բայց ահա՛, մինչեւ լեռ, անոնց ընկերակցութեամբ քալելէ յետոյ, ինքը պիտի կրնար զանոնք խողխողել։ Բայց ան հանդարտօրէն պատասխանեց Ֆրօզինի։

— Միշտ դիւրին է երթալ գալու միջոցը գտնել։ Դժուարը՝ Լազարինա մտցնելն է անոնք որ հետս պիտի բերեմ։ Դուն ինձմով մի զբաղիր։ Ես այծերու ճամբէն կ՚երթամ, այս տան կանանց։ Հայրս շատ ծեր է եւ չի կրնար այս ճամբաներէն քալել։ Նայէ միայն որ ներս մտած ատենս ճամբաներն ազատ ըլլան։ Դուն դռներուն առջեւ կեցիր։ Երեք օրուան պէտք ունիմ, ամէնը։ Եթէ այս երեք օրուան մէջ, զիս չտեսնես, ըսել է թէ ամէն ինչ վերջացած է։

Յաջորդ օրը արշալոյսին մեկնեցաւ, որովհետեւ, ռազմականօրէն Լազարինան ուսումնասիրելու համար, օր մը պէտք եղաւ։ Մեկնեցաւ այն ճամբէն, որով եկած էր։ Դաշտը այդ միջոցին ամայի էր։ Այս կերպով աւելի ապահով էր, այնպէս որ կարելի էր անվախ անցնիլ։ Բայց այն միջոցին որ Էլի կը պատրաստուէր դաշտը կտրել, մէկը սկսեր էր յառաջանալ։ Այս մէկը որ բոլորին՝ Յօյնին, Թուրքին եւ ամբողջ Եւրոպայի աչքին անբռնաբարելի էր, Մէյէր պէյն էր։

Հոյակապ ձիու մը վրայ հեծած, Մէյէր պէյ կը պտտէր Փարսալի եւ Լազարինայի մէջտեղը, կը դիտէր, կը դիտէր, կը զննէր եւ մանաւանդ կը հիանար իր գործին վրայ։ Իրօք, շատ գոհ էր Մէյէր պէյ։ Դաշտին այս ամայութիւնը իր գործն էր։ Ինք խորհուրդ տուած էր որ քանդեն ու ամայացնեն ամէն տեղ եւ ապուշի պէս կը հրճուէր այս հոյակապ բանին համար որուն կուտան բիրտ ուժ անունը։

— Հրաշալի է գոչեց, մարդ մարդասանք չկայ։

Իր առջեւ, միայն ենթարկուած երկիր մը կը տարածուէր, եւ դաշտին հեռաւոր հորիզոնէն անդին, ի՞նչ կրնար նշմարել, աշխարհի մէջ, որ իր փառքովը լեցուած չըլլար։ Յունաստանը նուաճելով, նուաճած կ՚ըլլար Թուրքիան, Թուրքիոյ նուաճումը կը նշանակէր Ցարական կայսրութեան նուաճումը, կը նուաճէր Միջերկրականը, կը նուաճէր Ասիան։ Այս մտածումը զինքը մղեց ազնուր շարժումի մը։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

րեց յիշատակը մահափորձին զոհ երկու երեսփոխաններուն՝ Ռատիչի եւ Վասարիչի։

85 խրուած երեսփոխանները ընդունեցին հետեւեալ բանաձեւը ․

«Ներկայ Սքուփչինան իրաւունք չունի քուէարկելու օրէնքներ՝ որոնք կաեենան գործադրուիլ ամբողջ երկրին մէջ։ Այս օրէնքները անարժէք եւ չեղեալ կը նկատուին նոր կցուած նահանգներուն համար։ Քանի որ եուկոսլաւ նոր Սահմանադրութիւնը հաստատուած է գերակայական նպատակով մը, ներկայ պետութեան հիմը քանդուած պէտք է նկատուի։ Այս պատճառով է որ գիւղացի կուսակցութիւնը բուռն պայքար կը մղէ ի նպաստ նոր Սահմանադրութեան մը, որ հաւասար իրաւունքներ տայ ժողովուրդիններկայ պետութիւնը միայն այս ձեւով կրնայ փրկուիլ»։

Դաւադրութիւն Վէնիզէլոսի դէմ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Սելանիկի մէջ Վէնիզէլոսի դէմ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է։ Արքայականներն ու համայնավարները ծրագրած էին սպաննել վարչապետը։ Հելլէն ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, զինուորական մեծ ուժեր և զրահաւորներ ղրկուած են Սելանիկ։

Ռումբ մը կը պայթի Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն Օգոստոս 1 թուականով.— Կէս գիշերին ատենները Ոստիկանական Տեսչութեան պաշտօնատան մէջ՝ ոստիկանական տեսուչին ինքնաշարժի վարիչին սենեակին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ։

Պայթումը շատ քիչ վնասներ միայն պատճառեց։

Կը կարծուի թէ ինքնաշարժի վարիչին դէմ անձնական վրէժխնդրութեան արդիւնք է այս եղեռնափորձը։ Մարդը ազատեցաւ դիպուածի մը հետեւանքով։ Օդը սաստիկ տաք ըլլալով, փոխանակ իր սենեակին մէջ քնանալու, քնացած էր կառքին մէջ, ուստի եւ հոն չէր երբ ռումբը պայթեցաւ։

Պոլսոյ հրդեհին շուրջ

Յուլիս 28ին, ժամը 11ի միջոցներուն, հրդեհ ծագեցաւ Պոլիս Թահսին պէյ անուն մէկուն ապարանքէն։ Հրշէջներուն ուշ լուր տրուելուն և հովին սաստկութեան պատճառաւ, կրակը մեծ արագութեամբ տարածուեցաւ եւ անցաւ դիմացը գտնուած ապարանքին որ կը պատկանէր Նախկին ծովային Նախարար Ճէլալէտտին փաշային։ Երկու ապարանքներն ալ բոցավառուած էին երբ հրշէջները հասան եւ ամէն ջանք ի գործ դրին կրակը սահմանափակելու։ Հրդեհը մինչեւ իրիկուն տեւեց եւ երկու մեծ ապարանքները միայն այրեցան։ Հրդեհը ծագում առած է Թահսին պէյի խանութէն ուր սմբուկ կը տապկէին։ Ըսողներ կանթէ հրդեհը ծագած էր Սիւլէյմանիյէի մզկիթին քովի տուներէն մէկէն եւ հովին ուժգնութեան եւ տուներուն փայտաշէն ու չոր ըլլալուն հետեւանքով, քիչ ժամանակի մէջ այրած են բազմաթիւ տուներ եւ խանութներ։ Պահ մը հրդեհը սպառնացած է նաեւ Սիւլէյմանիյէի պատմական մեծ մզկիթին, քանի մը թեւերու բաժնուած։

Գորգի մախսանենգութիւն

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ գորգի առեւտուրին մէջ խարդախութիւն մը երեւան հանուած է։ Խարդախութեան հեղինակները օտար երկիրներէ բերուած գորգերը մաքսային նուազագոյն սակացոյցով ներս կը մտցնէին, եկած երկիրներու հիւպատոսարանէն հաստատել չտալով զանոնք։ Խարդախութիւնը կատարուած է պարսկական գորգերու շուրջ, եւ նոյն թերթին գրածին համաձայն, հայ գորգավաճառ մըն է՝ Գէորգ Ապաճեան, որ Համատան գացեր է վերջերս եւ անկէ պարսկական գորգեր կը ղրկէր Պոլիս։ Գրիգոր Իսկէնտէրեան ալ Քիրմանշահէն գորգ կը ղրկէ եղեր նոյն անձին։

Օդային մեծ արշաւներ

Անգլիացի հարիւրապետ Քըրթնի, որ Ասորեան կղզիներու մէջ լաւ օդի կը սպասէր, շարունակելու համար իր թռիչքը դէպի Նիւ-Եորք, առջի օր ժամը 17ին ճամբայ ելաւ դէպի Նիֆաունտլէնտ։

⁂ Չարլս Լէվին, հրեայ միլիոնատէրը, որ անցած տարի Չէմպըրլինի հետ մէկ թռիչքով Նիւ Եորքէն Գերմանիա գնաց, Փարիզ հասաւ քանի մը օր առաջ։ Լէվին տրամադիր է Գերմանիա երթալ՝ կարգ մը գործերու համար։ Միս Մապէլ Պոլ, «ազամանդներու թագուհին», որ ուզած էր Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ, եւ մինչեւ Նիւֆաունտլէնտ եկած էր, նոյնպէս այժմ Փարիզ կը գտնուի։ Զրոյցի մը համաձայն, օրիորդը կը բանակցի Լէվինի հետ՝ Եւրոպայէն դէպի Ամերիկա թռիչք մը կազմակերպելու համար։

⁂ Լորտ Ինչքէյփ, հայրը էլզի Մաքէյի, որ անցեալները անգլիացի միականի օդանաւորդ Հինչքլիֆի հետ ճամբայ ելաւ դէպի Ամերիկա եւ ճամբան ովկիանոսին մէջ իյնալով կորսուեցաւ, բարեգործական նպատակներու համար 500,000 անգլ. ոսկի հիմնադրամ մը հաստատեց՝ ի յիշատակ իր աղջկան։ Ասկէ զատ 10,000 անգլ. ոսկի ևս յանձնեց Անգլիոյ ելմտական նախարարին, որպէսզի յանձնուի Հինչքլիֆի այրիին։

Մեծ ողողումներ Սիպերիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Սիպերիոյ մէջ Ամուր եւ Սէյա գետերը յորդած ըլլալով, ողողած են ընդարձակ շրջաններ։ Պարպուած են 50 գիւղեր, ամբողջովին քանդուած են 100 տուներ եւ առանց ապաստանի կը մնան 60000 հոգի։

Նաւային համաձայնագիրը եւ Գերմանիա

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած նաւային համաձայնութեան լուրը գէշ տպաւորութիւն առաջ բերած է Պերլինի մէջ, ուր կը կարծեն թէ այդ համաձայնութենէն պիտի տուժէ Գերմանիան։ Մասնաւորաբար վախ կը յայտնուի թէ՝ երբ Հռենոսեան հողամասերը պարպելու խնդիր ծագի, Գերմանիա իր դէմ պիտի գտնէ անգլեւֆրանսական միացեալ ճակատ մը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ 10,000 գործազուրկներ Քանատա պիտի ղրկուին՝ աշխատելու համար հունձքի գործերուն մէջ։

ՖՐԱՆՔ - ՔԷԼԼՈԳ, Ամերիկայի արտաքին նախարարը Օգոստոս 10ին «Իլ-տը-Ֆրանս» շոգենաւը պիտի նստի Նիւ Եորքէն՝ Ֆրանսա գալու համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէրմէն, Քաֆէ Պար լա Փըթիթ Սուրսի սրահը, Մէթրօ Օտէօն։ Նիւթ՝

1. Հայ համայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

2. Գանձակի քաղաքական անցուդարձերը 1917—1918։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը մասնակցին՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան նուագախումբը եւ դերասաններ՝ Մարութեան եւ Գաբրիէլեան։

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Ս Է Ն Թ'Է Թ Ի Է Ն

կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Թ'էթիէնի ենթակոմիտէի կողմէ։

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ռօն-Փուանի ընդարձակ ծառաստանին մէջ։

երգ, նուագ, զանազան պարեր։ կը հրաւիրուին Սէն Թ'էթիէնի եւ շրջանի հայրենակիցները։ փափաքողները կրնան միասին ուտելիք բերել ։

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.Ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ *Յառաջ*ի խմբագրատունը։

Դ Ա Շ Տ Ա Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Այս կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ, աղբիւրին մօտը։

կը նախագահէ Պ. Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ

կը մասնակցին՝ Թառիստ Աբգար եւ վրացի կինտօն։ պանծօ, նուագ, պար եւ անակնկալներ։

ջոխ պիւֆէ, պաղ խմիչքներ եւ պտուղներ։

Հ. Յ. Դ.

փարիզի *Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Երկուշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին* Rue des Ecoles *լա Շօփ Փարիզիէնի վերնայարկը։*

փարիզի *Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիր. առաւօտ ժամը 10ին,* 184 Ave. Italie.

Պուա-Քոլոմպի *Եռագոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 154* Ave. d'Argenteuil, Asnières.

Մարսէյլի «*Իշխան*» *ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս *խումբերը վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։*

Մարսէյլի *Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Ներկայանալ անդամատետրով ։*

Մարսէյլի «*Քրիստափոր*» *ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 6 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կայարանին դիմաց Պառ Մօնիւմանթալի սրահին մէջ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նէօյեի, *Իշխ. Ա.— 42։*
Սէն Սիկուլէն, *Յ. Մ.— 35։*
կառտան, *Ե. Ա.— 70։*
Լուառէ, *Յ. Ս.— 35։*
փարիզ, *Գ. Օ.— 70։*

Ատամնաբոյժ *Յ. ՊՈՒՌՆԱԶԵԱՆ* կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

ՆԱՄԱԿ ունի Պ. Թադէոս Մեծատուրեան։ դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Տիգրանակերտի Լճէ գիւղէն Միսաք Մանուկեան, որ 1917ին յիշեալ գիւղաքաղաքը ձգելով դէպի ներքին գաւառները կ'ուղղուի իբրեւ փախստական։ Այժմ լուր առնուած է թէ ողջ է։ կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Մարիծայ եւ որդին՝ Անդրանիկ Տէր Ղազարեաններուն, լուր տուողին 500 (հինգ հարիւր) ֆրանք նուէր։ Գրել՝ Maritza Der Ghazarian, au Bâtiment H.No. 60, Charvieu (Isère).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ եւրոպական գրասենեակի մը համար, ներկայանալի հայ օրիորդ մը 17էն 25 տարեկան, որ գիտնայ ֆրանսերէն եւ անգլերէն։ Նախապատուութիւն պիտի տրուի մեքենագրել գիտցողի։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

Վ Է Պ Ը

գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ դիմել՝ *Յառաջ*ի։

Լ Ի Ո Ն Ի Մ Է Ջ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

191 Cours Lafayette, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

4 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 716

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑԵՂԵՐՈՒ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԸ

Լրագրական բանավէճը կը շարունակուի «Անշլուս»ի շուրջ։ Այս ...աչակրութիւնը ոչ միայն չէ դադրած, այլ և ձեւ ու մարմին ...առնէ։

Արդարեւ, իբրեւ լուրջ հռչակուած թերթերու ծանրաբարոյ ...մբագիրներն ու հրապարակագիրները հետզհետէ աւելի ուժ...նութեամբ կը մատնանշեն «վտանգը», անդադար կը հնչեցնեն ...ահազանգը, եւ կը թելադրեն կազմակերպուիլ, «կանխելու հա...ար նոր պատերազմը»։

Նոյն իսկ հրապարակաւ կը մեղադրուին անոնք որ, պէտք ...ած ուժգնութեամբ չեն պայքարիր «Անշլուս»ի հեռանկարին ...ռջեւ։

Ինչպէս դիտել տուինք նախընթաց խմբագրականով մը, ...իայն ընկերվարականները կը փորձեն հակազդել այս նոր պայ...արին։ Մասնաւորապէս Ֆրանսայի ընկերվարականները, պա...ասխանելով քաղքենի-պահպանողական մամուլի շեշտակի ...րցումներուն, կրկին եւ կրկին կը յայտարարեն թէ անպա...եհութիւն չեն տեսներ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման, ...ւլման մէջ. թէ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին բոլորո...ին համապատասխան է այդ պահանջը, և նոյն իսկ օգտակար՝ ...աղաղութեան դատին համար։

Այս յայտարարութիւնը աւելի կը գրգռէ նոր խաչակիրները, ...ոնք «Գերմանիոյ ծախուած» կը հռչակեն ընկերվարական ...ւսակցութիւնը, ինչպէս միշտ սովորութիւն եղած է փսփսալ ...ման պարագաներու մէջ։

Ինչպէս դիտել տուինք դարձեալ առաջին խմբագրականով, ...իայն Ֆրանսայի քաղքենի-դրամատիրական տարրերը չեն որ ...ար անցած են։ Աւելի ճիշտ, անոնք միայն Ֆրանսայի հողին ...այ չէ որ կ'արծարծեն պայքարը, այլ գայն կը մղեն սահման...րէն անդին, մասնաւորապէս գրգռելով նորակազմ կամ վե...ակազմուած պետութիւնները։

Այսպէս, մասնաւոր ջանքեր կը թափուին արթնցնելու հա...ար Լեհերը, Չեխերը, Սերպ-Խրուաթները, Հունգարացիները, ...տալացիները եւ Ռումանացիները։

Յայտնի է որ վերջին պատերազմին շնորհիւ Լեհաստան ...ւստրիա-Հունգարիոյ միացեալ կայսրութեան հողերէն ստա...ւ Կալիցիան. Չեխօ-Սլովաքիա՝ Պոհեմիան, Մորավիան, ...եզիոյ մէկ մասը եւ Սլովաքիան, Եուկօ-Սլավիա՝ Սլավոնիան, ...րուաթիան, Տալմացիան եւ Պոսնա-Հէրսէքը. Հունգարիան ...ժնուեցաւ եւ առանձին պետութիւն կազմեց առատ աւարով ...։ Իտալիա՝ Թիրօլը, վերին Ատիճէն, Ֆիումէն, Թրիէսթէն. ...ումանիա՝ Թրանսիլվանիան եւ Պուքովինան եւն.։

Արդ, այս բոլոր ժառանգորդներուն այժմ կը պատմուի որ, ...թէ իրականանայ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը, ուրիշ ...սցատրութեամբ, բոլոր գերմանածին եւ գերմանախօս ցեղերու ...ւլումը իբրեւ մէկ պետութիւն, պիտի վտանգուի իրենց գո...ւթիւնը։ Թէ պիտի ստեղծուի համագերման խոշոր միու...իւն մը, 80—90 միլիոն բնակչութեամբ, ինչ որ կրնայ նոյն...ն վտանգաւոր ուժ մը կազմել միջին Եւրոպայի եւ Պալ...ններուն տիրապետելու համար, որքան պատերազմէն առաջ, ...ր Գերմանիան կ'արշաւէր դէպի Արեւելք։

Այս փսփսուքին բնական եզրակացութիւնն է՝ ճակատ մը ...ազմել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման ճամբուն վրայ գտ...ւած պետութիւններէն եւ երկիրներէն, եւ պատուար քաշել ...ամագերման յորձանքին առջեւ։

Այդ ուղղութեամբ ալ քարոզութիւններ կ'ըլլան եւ ծրա...իրներ կը մշակուին։ Երբ այսքանը տեղի կ'ունենայ հրապա...ակաւ, կարելի է գուշակել թէ ինչե՛ր կը պատրաստուին գրա...ենեակներու եւ նրբանցքներու մէջ։ Թէ ի՛նչ խափանարար ...իջոցներ կ'որոճայ գաղտնի դիւանագիտութիւնը, որ ոչինչ ...ոխած է իր սովորութիւններէն։

Այնպէս որ, պէտք չէ զարմանալ, երբ քիչ մը զաւեշտա...ն կը գտնենք «պատերազմը օրէնքէ դուրս» հռչակելու ձեռ...րկները, աչքի առջեւ ունենալով այս պատկերը եւ ուրիշ ...ան երեւոյթներ։

Այսօր յաղթական պետութիւններէն ո՛ր եւ է մէկը պատ...ստ է պատերազմ հռչակելու, 1919-1920ի դաշնագիրներուն ...ս կամ այն կէտը պաշտպանելու, իր աւարը ապահովելու ...մար։ Իսկ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ձուլումը սերտ կապ ...նի դաշնագիրներու, մասնաւորապէս Վերսայլի մագաղաթին ...րաքննութեան հետ։ Անոնք որ կուսակից են միացման, միշտ ...չքի առջեւ ունին վերաքննութեան հաւանականութիւնը. իսկ ...կառակորդները ոչ իսկ տառ մը փոխելու կը հանդուրժեն։ Յա...տենական խաղաղութեան դաշինքն ալ, իր սկզբնական ձեւը ...ոխելով, պիտի նուիրագործէ այս պայմանը։

Ցեղերու ըմբշամարտն է որ կը շարունակուի, այս կամ այն ...ղղութեամբ։

Այս պայքարին վերեւ, համայնավարներն ալ իրենց կարգին ...հնչեցնեն կարմիր շեփորը, տագնապին լուծման բանալի ...մարելով ոչ թէ «Անշլուս»ը, այլ բանուորա-գիւղացիական ...կտատուրան։

Այսպէս կամ այնպէս, անվիճելի է որ նոր եւ արկածալի ...որումներ կը պատրաստուին Եւրոպայի սրտին վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի յուլիս 21 թուակիր խմբագրականէն.

— «Անգլիացի ճարտարագէտ մը, վերջերս Կովկասէն վերադարձած ըլլալով Լոնտոն, ռուսական «Պոսլեդնիա Նովոստի» թերթի թղթակցին հաղորդած է կարգ մը շահեկան տեղեկութիւններ, Կովկասի ներկայ վիճակին մասին։

Բագուի նաւթահորերը — ըսած է Անգլիացին — կը գտնուին մեծ մասամբ Թուրք-Թաթարներու ձեռքը, որոնք թէեւ պաշտօնապէս կոմունիստ են, բայց շատ քիչ առնչութիւն ունին կոմունիզմի հետ։ Բաւական մեծ թիւով հարստացած Թուրքեր կան արդէն, որոնք սակայն ամէն կերպով կը ծածկեն իրենց հարստութիւնը եւ համարակ կեանք մը կը վարեն։

«Քաղաքական եւ ընկերային հարցերով Ազրբէջանի Թուրքերը չեն հետաքրքրուիր,— կը շարունակէ Անգլիացին.— անոնց հոգեւորականութիւնը իր վրայ չի հրաւիրեր կոմունիստներու հալածանքը. մտաւորականներ Ազրբէջանի Թուրքերը միշտ ալ քիչ ունէին, իսկ իրենց նախկին միլիոնատէրերը կ'աշխատին եռանդագին»։

Հայերու մասին Անգլիացին կ'ըսէ հետեւեալը.

«Հայերու վիճակը Կովկասի մէջ ամէնէն վատն է։ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի մէջ անոնք չեն սիրուիր։ Առաջ Հայերը պատեհութիւն ունէին հրապարակ բերելու իրենց փայլուն գործնական ընդունակութիւնները, եւ Մեծ Պատերազմէն առաջ եղաւ պահ մը, երբ կը թուէր, թէ Կովկասի ամբողջ առեւտուրը Հայերու ձեռքը կ'անցնի։ Այժմ այդպէս չէ այլեւս։ Բոլոր հայկական տուները, խանութներն ու կալուածները ազգայնացուած են (այսինքն՝ յափշտակուած են բոլշեւիկներէն՝ Հ.), իսկ առեւտուրը կը գտնուի սովխոզներու ձեռքը, որոնք ծառայութեան կ'ընդունին միայն տեղացիներ (այսինքն՝ Վրացիներ եւ Թուրք-Թաթարներ՝ Հ.)»։

Անգլիացի ճարտարագէտը ոչինչ կ'ըսէ այն դերի մասին, զոր Կովկասի մէջ կը կատարեն ինկիւրիի գործակալները։

Սակայն անոնք խիստ գաղտնի կը գործեն, եւ Անգլիացի մը իր թռուցիկ այցելութեան ընթացքին չէր կրնար տեսնել անոնց դաւադրական գործը։ Այլապէս Անգլիացին պիտի համոզուէր, որ Խորհրդային եւ պարսկական Ազրբէջանները միացնելու ձգտումը, զոր ինք տեսած է Թուրք-Թաթարներու մէջ, ինկիւրիէն կը ներշնչուի ու առաջ կը քշուի դաւադրաբար։

Ամէն պարագայի տակ, Խորհրդային ներկայ ռէժիմէն իրապէս տուժող միակ տարրը Կովկասի մէջ Հայերն են, այսինքն՝ անոնք, որ ամէնէն նուազ տրամադիր են զէնք բարձրացնելու Խորհրդային իշխանութեան դէմ»։

ՍՈԿՈԼՈՎ, ռուս յայտնի բոլշեւիկը, որ կարեւոր մասնակցութիւն ունեցած էր յեղափոխութեան մէջ, մեռաւ Եալթայի մէջ։ Յեղափոխութենէն յետոյ զանազան տեղեր, ու ամէնէն վերջ Վարշաւայի դեսպանատան մէջ իրաւագէտ խորհրդականի պաշտօն վարած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր բանակը կասկածելի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Օգոստոս 3 թուականով.

Կէփէուն սկսաւ լրջօրէն զբաղիլ կարմիր բանակին երկրապահ զօրամասերուն մէջ տիրող մտայնութեամբ, որ զանազան կասկածներ կը ներշնչէ։ Հրամայուեցաւ կտրուկ մաքրագործում մը կատարել եւ այս հրամանին հետեւանքով ճամբու դրուեցան կամ ուրիշ տեղ պաշտօնի կոչուեցան բազմաթիւ սպաներ։

Մոսկուայի զինուորական շրջանակի պետը յայտարարած է «Ռապոչայա Կազէթթա»յի խմբագրին թէ՝ հակառակ նախզգուշական բոլոր միջոցներուն, մեծ թիւով անբաղձալի տարրեր յաջողած են սպրդիլ կարմիր բանակի շարքերուն մէջ, մասնաւորապէս նախկին ազնուականներու, կրօնականներու, վաճառականներու եւ «նէպման»ներու, նոյնիսկ նախկին իշխաններու զաւակներ։ Կրեմլինի վարիչները վտանգաւոր կը նկատեն այս տարրերուն ներկայութիւնը բանակին մէջ։

Փարիզ-Նիւ Եորք նոր արշաւը

Երէկ առաւօտ ժամը 5.41ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան լեհ օդանաւորդներ Իտցիքովսքի եւ Քուպալա «Մարշալէք Փիլսուտսք»ի օդանաւով, փորձելու համար Փարիզ-Նիւ Եորք թռիչքը։ Ճամբան հաւանաբար կանգ պիտի առնեն Նիֆաունտլէնտի կամ Հալիֆաքսի մէջ՝ պէնզին առնելու համար։

Օդանաւը 650 ձիու ուժով շարժիչ մեքենայ մը ունի եւ կրնայ մէկ անգամէն 7800 քիլոմեթր ճամբայ կտրել, այսինքն 48 ժամ. թեւերուն երկայնութիւնն է 19 մեթր 40, ամբողջ ծանրութիւնը 3900 քիլօ։ Ունի ութ ընդունարան, որոնց մէջ՝ 6100 լիտր պէնզին, քաուչուէ ազատարար նաւակ, անկարգել եւայլն։ Զունի անթելի կազմած։

Մեկնումը տեղի ունեցաւ բնականոն կերպով. ֆրանսացի օդանաւորդ մը բարի ճանապարհ մաղթելու համար ընկերացաւ անոնց մինչեւ որոշ տեղ մը ու Պուրժէ վերադարձաւ։

Ընտրական պայքար Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ընտրական պայքարը աւելի վճռական փուլի մը մէջ մտած է։ Երէկ՝ Ուրբաթ փակուեցաւ թեկնածուներու ցանկը։ Կացութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.

Վէնիզէլոսի շուրջ համախմբուած է հանրապետական զօրաւոր խմբակցութիւն մը՝ որուն մէջ մտած են Միխալաքոփուլոսէն սկսեալ մինչեւ Փափանասթասիու (հանրապետական միութիւն) եւ Քոնտիլիս (ազգային-ռամկավար)։ Իբր հերձուածող կայ միայն Քաֆանտարիսը, որ կարգ մը կէտերու մէջ կը տարբերի Վէնիզէլոսի տեսակէտներէն։

Դիտելի է որ զօրավար Փանկալոս ջանալով շահիլ բանակին աջակցութիւնը, հանրապետական մասնաւոր ցանկ մը պատրաստած է։ Հակավէնիզէլոսեանները, այսինքն զօրավար Մէթաքսասի արքայականները՝ անկախ ցանկ մը կը պատրաստեն։ Սթրայթի եւ Ցալտարիսի խմբակցութիւնը, որ կը փորձէր Աթէնքի մէջ գաղթականներու աջակցութեամբ ցանկ մը պատրաստել, մերժումներու բախեցաւ եւ մէկ թեկնածու միայն գտաւ։

Հակառակ հակավէնիզէլոսեաններու բուռն պայքարին, Վէնիզէլոսի յաղթանակը ապահովուած կը նկատուի նոր ընտրութեանց մէջ։

Սերպ տագնապը կը շարունակուի

Երէկ գրեցինք թէ խրուաթ 85 երեսփոխաններ Զաղրէպի մէջ նիստ գումարելով, քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով չեն ճանչնար ներկայ Սքուփշթինայի օրէնսդիր իշխանութիւնը և սպառնալիքներ կ'ընեն։ Խրուաթները ինքնավարութիւն կը պահանջեն այն հողերուն համար, որոնք Զինադադարին Աւստրօ-Հունգար կայսրութենէն զատուելով կցուեցան Սերպիոյ՝ եւ կազմուեցաւ Եուկոսլաւիան։ Հազարաւորներու բազմութիւն մը Զաղրէպի մեծ հրապարակին վրայ հաւաքուած՝ ցոյցեր ըրաւ ի նպաստ խրուաթ երեսփոխաններու, որոնք բոյկոտի ենթարկած էին Սքուփշթինան։

Շարժումին ղեկավար Փրիպիչէվիչ, նախկին կրթական նախարար, յայտարարեց թէ իրենց կռուին նպատակը Եուկոսլաւիան քանդել չէ, այլ բացարձակ հաւասարութիւն ձեռք բերել։ Խօսելով Սքուփշթինայի մէջ գործուած ոճիրին մասին, որուն զոհ գացին երկու խրուաթ երեսփոխաններ և վիրաւորուեցան չորս հոգի, ըսաւ թէ՝ իրենք կը պահանջեն Խորհրդարանին լուծումը, քանի որ հոն կը նստին անդամները այ'ն կուսակցութեան, որ պատասխանատու է գործուած սպանութեանց։

Ընդունուած բանաձեւին մէջ կան նաեւ հետեւեալ մասերը.

«Խրուաթիան, Գարատաղը եւ ուրիշ ազգային միաւորներ Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու պետութեան միացան, բայց չեն հրաժարիր իրենց պատմական, ազգային եւ քաղաքական անհատականութիւններէն ի նպաստ նորաստեղծ երկրին։ Կը բողոքենք որ 1918 դեկտեմբեր 1ի ակտը, որով հռչակուեցաւ եուկոսլաւ պետութիւնը, ինչպէս նաեւ 1921 յուլիս 21ի Սահմանադրութիւնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՆՏԱՌԻՆ ԱՂԲԻՒՐԸ

Քլամարի անտառին մէջ կան քանի մը աղբիւրներ, որոնք կը յիշեցնեն մեր հայրենի լեռներու զուլալ ու պաղպաջուն ակերը։

Հայրենաբաղձ Հայեր, ամէն կիրակի —երբ օդը լաւ է— հոն կը փութան Փարիզէն ու արուարձաններէն, նոյնիսկ հեռաւոր Սէն-Ժէրմէն-ան-Լէյէն, «հանդերձ ընտանեօք», հայրենիքի կարօտն առնելու եւ անտառի կոյս ծոցին մէջ բնութեան շնորհները վայելելու համար։

Այն օրէն ի վեր որ Հայերը իմացան այս աղբիւրներուն գոյութիւնը, կիրակի օրեր Քլամարի անտառը փոքրիկ Հայաստանի մը երեւոյթը կը պարզէ։

Օրինակ, աղբիւրին մօտ ծառի մը վրայ փակցուած հայերէն յայտարարութիւն մը կը տեսնէք, որուն մէջ կ'ըսուի թէ խումբին ուշ մնացած անդամները այսինչ տեղ պէտք է հաւաքուին եւ «կու-կու» պոռալով ձայն տան իրարու։

Քիչ վերջ բարձունքէ մը կը լսէք երգի ձայներ, ընկերակցութեամբ արեւելեան նուագարանի.

— Լուսին չկար, մութ գիշեր էր...

— Դաշնակցական խումբ գընանք մենք Սասուն...

Ասիկա յառաջաբանն է։ Օղիի գաւաթները քանի մը անգամ պարպուելէ ու լեցուելէ վերջն է որ կը սկսի բուն տեսարանը։ Ու երկսեռ բազմութիւնը լիաթոք կ'երգէ, անճոռնի պոռչտուքներով,

—Տունսամ նէ՞րտէն կէլիյօն.
—Ասլըմ Մ'արաշտան,
Գանատլարըն գըրըլըն
Եաղմուրտան եաշտան։
Տունսա՛մ, պէն պուրալարտա
տուրմամ։

Ու այսպէս կը շարունակուի մինչեւ իրիկուն, երբ կերուխումէն, արեւելեան պարերէն ու երգերէն յոգնած, տուն կը դառնան բոլորը։

Քլամարի լճակին շուրջ կը պտտէի, երբ ականջիս հասան ֆրանսացիի մը հետեւեալ խօսքերը.

— Ժամանակին Քլամարը Ֆրանսակա՛ն էր...

Իսկ այսօր դարձեր է հայկական եւ չափահաս որբերն ալ վաղը այդ գեղեցիկ անտառին մէջ պիտի տօնեն իրենց դաշտահանդէսը։

Հայ բանասէր մը շաբաթը քանի մը օր այդ անտառին մէջ կը զբօսնու։

Զարլսթօն տափատով հայ երիտասարդներ «Ս. Մարիամի աղբիւր»ին սրճարանը կ'երթան պարելու...

Ընտանիքներ կան, որ առտուն կանուխ դիրք կը գրաւեն աղբիւրին մօտերը եւ նոյն իսկ գաղտագողի... շիշ-քէպապը կը շինեն, առանց մուխ հանելու։

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս կ'օգտագործեն մեր հայրենակիցները՝ անտառին աղբիւրը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆՈՐ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սոֆիայէն Օգոստոս 2 թուականով կը հեռագրեն թէ՝ երկու յեղափոխականներ՝ Կարկալաշև եւ Զաֆիրով, այս վերջինը զօրավար Փրոթոկէրոֆի սպանիչներէն մէկը, Սոֆիայի սրճարաններէն մէկուն մէջ մահափորձ կատարեցին Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներէն Կալչեւ անուն մէկու մը դէմ, ատրճանակի գնդակներով։ Կալչեւ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։

Անհաբեկիչները զինաթափուեցան սրճարանը նստողներուն կողմէ եւ ոստիկանութեան յանձնուեցան։

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ութերորդ տարին է, որ Հայաստանի իշխանութիւնը անցած է հայ համայնավարներու ձեռքը։ Ութը տարի է որ խորհրդային վարիչներն ու հրապարակագիրներն ամէն օր կը տարփողեն իրենց նորանոր նուաճումներն ու յաղթանակները, աշխատելով համոզել ամբողջ հայութիւնը, թէ՝ Հայաստանի մէջ ամէն ինչ բնականոն ընթացքի մէջ է եւ, շնորհիւ կոմ. կուսակցութեան, երկրի ժողովուրդը գտած է իր քաղաքական, տնտեսական ու գաղափարական ուղիղ ճամբան։ Ութը տարի է, որ Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը ճղակտոր կ'ըլլայ ապացուցանելու, թէ բոլոր ճակատներու վրայ ինքը յաղթական է եւ ասպարէզէն քշած՝ «անցեալ»ի հետքերն ու մտայնութիւնը։

Սակայն, Յուլիսի սկիզբը, Երեւանի մէջ, Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Դ. նախագահական ընդհանուր ժողովը եկաւ հաստատել ճիշդ հակառակը։ Այդ ժողովին արդիւնքները ցոյց տուին, որ ոչ միայն որեւէ ճակատի վրայ լիակատար յաղթութիւն չեն ունեցած, այլ եւ իրենք, կոմունիստները, շեղած են «բոլշեւիկեան-լենինեան ուղիղ գիծէն»՝ յայտնապէս ցուցադրելով «ազգայնական ծռգտումներ»։

Իրենց տիրապետութեան առաջին իսկ տարիէն սկսած, Հայաստանի Կոմ. Կուսակցութեան ներսը միշտ եղած են բախումներ եւ սուր վէճեր։ Կուսակցական ներքին պայքարը ունեցած է թէ գաղափարական եւ սկզբունքի եւ թէ անձնական ու խմբակցական բնոյթ։ Այսպէս, Մեասնիկեանի խմբակը դատապարտեց Կասեան-Ալիխի կառավարութիւնը նախափետրուարեան սխալ քաղաքականութեան առթիւ, երկրէն արտաքսելով այս վերջինները։ Յետոյ սկսաւ ներքին ճղճիմ պայքարը անձնական դիրքի ու ազդեցութեան շուրջ.— Կարինեանը ելաւ Գիւլիքեւխեանի դէմ, Աշոտ Յովհաննիսեանը՝ Շահումեանի, Մռաւեանը՝ Աշոտ Յովհաննիսեանի, Գանձակեցիները՝ Ղարաբաղցիներու, Թիֆլիսեցիները՝ Երեւանցիներու դէմ եւայլն։

Ասոր վրայ հասաւ ընդդիմադիր պայքարը՝ տրոցկիականներու եւ ստալինականներու միջեւ, որ ասպարէզէն քշեց Լուկաշինը, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Աշոտ Յովհաննիսեանը, երկրորդ քարտուղար Ե. Բակունցը, Շատունցը եւ շատ շատերը։ Այդ բոլորին յաջորդեց աւելի ուժեղ պայքար «դըրսեցիներու» եւ «ներսեցիներու» միջեւ, որմէ յաղթող ելան դուրսեցիները՝ յենարան ունենալով կեդրոնական վերին մարմինները։ Այս վերջին պայքարին հետեւանքով էր, որ խոշոր փոփոխութիւններ կատարուեցան կառավարութեան եւ կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ։ Կառավարութեան նոր նախագահ նշանակուեցաւ Սահակ Տէր Գաբրիէլեանը, Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահ՝ Սարգիս Կասեանը եւ կուսակցութեան գլխաւոր քարտուղարի պաշտօնին անցաւ Հայկազ Կոստանեանը։ Երեքն ալ դուրսէն, նշանակուած Մոսկուայի ու Թիֆլիսի կողմէ։ Հեռացուեցաւ նաեւ «Խ. Հ.»ի խմբագիր Եղիա Չուբարը՝ իբրեւ կազմալուծող ու թերահաւատ։

«Հայկոմկուս»ի ղեկավար կազմին փոփոխութիւններու եւ նոր նշանակումներու բուն պատճառը հետեւեալն է.— Կատարուած քննութիւնը կը պարզէ, որ հին ղեկավարութիւնը տարիներու ընթացքին գործած է շարք մը սխալներ՝ թէ տնտեսական ու գաղափարական եւ թէ կազմակերպական ու արհեստակցական միութեանց ասպարէզին մէջ։

Նախկին ղեկավարութիւնը Հայաստանի տնտեսական կեանքը չէ կազմակերպած գուտ բոլշեւիկեան ձեւով ու չէ ներդաշնակած համամիութենական տնտեսական պայմաններուն ու զարգացման։ Երկրի շինարարութիւնը տարուեր է առանց պետական ընդհանուր ծրագրի, ինչ որ պատճառ դարձած է տնտեսական կեանքի մէջ յառաջ եկած շարք մը հակասութիւններու եւ սայթաքումներու։ Նոյնպէս ջանք չէ թափուած հաւաքական տնտեսութիւններ ստեղծելու, որու հետեւանքով զարկ է ստացած փակ տնտեսութիւնը։ Նոր կառուցուած շէնքերը չեն յարմարցուած արդի պահանջներուն եւ «Հայկական ոճ» անունին տակ կը կրեն միջնադարեան-կղերական ճարտարապետութեան կնիքը։ Առանց բաւարար ուսումնասիրութեան եւ նախահաշուի ձեռնարկած են ջրանցքներու եւ ելեկտրակայաններու կառուցման, յետագային հսկայական գումարներ կորցնելով պետական գանձէն։ Կարճեւանի ջրանցքը, որ պէտք է ոռոգէր 1200 դեսիատին հող եւ որ գլուխ պիտի ելլէր 74,000 րուբլիով, ստուգապէս արժեր է մէկ միլիոն 82 հազար։ Իսկ Իջեւանի Ջրալեկտրակայանը, որ պիտի շինուէր 60,000 րուբլիով եւ որ պիտի լուսաւորէր Ազրբէջանը եւ շարժէր Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղին,—լսենք Հայկազ Կոստանեանի զեկուցումը.

— «Այսօր ձեզ ոչ ոք չի կարող ասել թէ բաւակա՞ն է մէկ միլիոն, այդ գործը գլուխ բերելու համար, եւ որ այդ գործի մէջ ինչպիսի չափով դոնքիշոտութիւն, անտնտեսավարութիւն եւ խմբապետականութիւն կայ, — այդ այլ եւս անկասկած է»։

Այս բոլորէն զատ, տնտեսութեան ասպարէզին մէջ տիրած է վատագոյն վերաբերմունք դէպի աշխատաւորները, անխնայ մսխում ու զեղծում եւ ամենաանփոյթ ընթացք պետական գոյքի եւ երկրի արդիւնաբերութեան հանդէպ։

Այս բոլորին համոզուելու համար, բաւական է միայն հետեւիլ խորհրդային մամուլի «ինքնաքննադատութեան» բաժնին։

Գաղափարական ճակատին վրայ «նկատուել են ամէն տեսակի խեղաթիւրումներ ու սայթաքումներ»։ Նախկին ղեկավարութիւնը պայքարի սխալ գիծ է վարած Դաշնակցութեան, «սպեցիֆիզմ»ի, մտաւորականութեան եւ երկրի ունեւոր խաւերու դէմ։

Դաշնակցականներու հետ չեն վարուած «որպէս բանւոր դասակարգի ու հոկտեմբերեան յեղափոխութեան անհաշտ թշնամիների» եւ Դաշնակցութեան դէմ մղուած գաղափարական պայքարը եղած է «գրական բարբանջանք»։ Հին ղեկավարութիւնը թոյլ է տուած, որ «Դաշնակցութեան մտայնութիւնը» արտայայտուի ոչ միայն «համալսարանի նորակառոյց ամբիոններից» ու Պետական Հրատարակութեան «զանազան յանձնաժողովներում», այլեւ խուժէ «կուսակցութեան եւ Կոմ. Երիտ. Միութեան մէջ» ու մտաւորականութեան շարքերը։ Կուսակցութեան նախկին ղեկավարութեան թուլութեան եւ սխալ քաղաքականութեան հետեւանքով է, որ «Դաշնակցական-ազգայնական» ոգին երթալով կը զօրանայ թէ Հայաստանի ներսէ, մանաւանդ, Ղարաբաղի, Գանձակի եւ Ախալքալակի մէջ։

Պայքարը թոյլ է եղած նաեւ հայկական «սպեցիֆիզմ»ի դէմ, որ ներկայիս «աւելի է վտանգաւոր, քան նոյնիսկ Դաշնակցութիւնը»։ Հայաստանի Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն չէ ըմբռներ, որ «այդ կազմակերպութիւնը մեր իրականութեան մէջ գործելով իբր թէ որպէս սոցիալ դեմոկրատական կազմակերպութիւն, միշտ աշխատել է ու գործել Դաշնակցութեան հետ ձեռք ձեռքի տուած, իբրեւ ազգայնական բուրժուազիայի շահերին հաւատարիմ ծառայող, իբրեւ մէշչանական մտաւորականութեան կազմակերպութիւն, իբրեւ հակայեղափոխական բանւորական մասսաների ղեկավարութիւնը ազգայնական թոյնով վարակող»։ «Սպեցիֆիզմ»ն առանձնապէս զարկ է ստացած Ալեքսանդր Բուբէնի հայրենիքին՝ Ղարաբաղի մէջ, ուր այդ պատճառով պաշտօնանկ է եղած կառավարութեան նախագահ Արմենակ Կարագեոզովը (Խորէնիի եւ Շիրինեանի դահեճը)։

Նախկին ղեկավարութիւնը չէ կրցած իր դիրքը ճշդել հանդէպ մտաւորականութեան։ Կեդր. Կոմիտէն չէ կրցած բացատրել Հայաստանի մտաւորականներուն, թէ իրենք եթէ կը ծառայեն երկրի շինարար գործին, ատով ոչ թէ «անկախ հայրենիքի վերածնունդը կը նախապատրաստեն», այլ պիտի առաջնորդուին «համամիութենական - ինտերնասիոնալիստական» շահերով։ Գաղափարական սխալ հակումի հետեւանքով, հայ մտաւորականը այն կարծիքին է մնացած, թէ «Հայաստանը շահագործւում է հաւեան Վրաստանի եւ Ազրբէջանի կողմից»։ Միւս կողմէ, կուսակցութիւնը չէ կրցեր յաջող ընտրութիւն ընել եւ յաճախ գործածած է թշնամական տրամադրութիւններ ունեցող մտաւորականներու հետ ու հալածած անկեղծօրէն խորհրդային իշխանութեանը յարածները»։ Առանձնապէս նկատելի է սխալ վերաբերմունքը դէպի սմէնովէխովականները (Զալխուշեան, Բաջազնունի, Լէօ, Արշ. Ղազարեան եւ ուրիշներ)։ Գերագնահատելով անոնց արժէքը, կուսակցութիւնը չէ հասկցեր, որ անոնք բոլորը, հրաժարելով Դաշնակցութեան քաղաքականութենէն, կ'աշխատին իրականացնել այդ կուսակցութեան գաղափարները «խորհրդային իշխանութիւնը ազգայնացնելու» եւ «կոմկուսակցութեան վերասերումի» միջոցներով։ Այն ինչ, բոլոր սմէնովէխովականներն ըստ էութեան մնացած են ազգայնական ու հակայեղափոխական։

Կուսակցութիւնը, փոխանակ ասպարէզէն խլաղ քշելու «քաղաքի նէպմանները» եւ «գիւղի կուլակները», ամէն կերպ հովանաւորած ու աջակցած է ժողովրդի ունեւոր խաւերու տնտեսութեան զարգացման ու չարաշահութիւններուն։ Գործը այնտեղն է հասած, որ Նոր-Բայազէտի գաւառին մէջ յայտարարուած է՝ «թէ մեզ համար գոյութիւն չունին կուլակ, միջակ ու աղքատ դասեր, այլ կայ միայն աշխատաւոր գիւղացի - ժողովուրդ։»

Արհեստակցական միութիւններու մարմինները «բաւարար չափով չեն կատարում իրենց հիմնական խնդիրները, լայն մասսաներին բաւարար չեն ներգրաւում սոցիալիստական շինարարութեան ասպարէզ, բաւարար չափով չեն կիրառում ներարհմիութենական դեմոկրատիան։ Ինչպէս կուսակցութեան եւ խորհրդային, այնպէս էլ արհօրգաններում բիւրոկրատիզմ կայ։ Այդ արհբիւրոկրատիզմը բիւրոկրատիզմի վատթար տեսակն է։»

Կազմակերպչական սխալները կը կայանան անոր մէջ, որ կուսակցութեան ղեկավարութիւնն ինքզինքը անսխալական ու անքննադատելի համարած է, եւ պէտք չէ զգացած հաշուի առնել կուսակցական մասսաներուն, երբ պահանջներ դրած ու բողոքներ եղած են։ Ասկէ զատ, «ներկուսակցական պայքարը կրել է անձնական կռուոտ ու ճղճիմ բնոյթ»։

Պարզ է վերը յիշուած փաստերու եւ «սխալներու» եզրակացութիւնը։ — Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ութ տարիներու գաղափարական պայքարն ունեցած է իր անդրադարձումը երկրի կեանքին վրայ։

Մէկդի դնելով բոլոր ասպարէզներու մէջ երեւան եկած անձեռնհասութիւնը, կուսակցական մարմիններու եւ տնտեսավարներու միջեւ ծաւալած պայքարը, ինչ անունով ալ կոչուի, կը դառնայ Հայաստանի ազգային անտեսութեան եւ Ռուսաստանի գաղթային քաղաքականութեան շուրջ։

Ինչպիսի սխալներ ալ թուլատրուած ըլլան նոյնպէս պարզ է, որ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ — միասին առնելով նաեւ բոլշեւիկեան կուսակցութեան շարքերն ու ղեկավարները— երթալով աւելի ու աւելի է կ'ուժեղանայ «Դաշնակցական մտայնութեան» ազդեցութիւնը։

Եւ եթէ, «Խորհրդային Հայաստանը» իր Յուլիս 5ի խմբագրականին մէջ, խօսելով Հայկոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի չորրորդ նախագահական ընդհ. ժողովի արդիւնքներու մասին կը յայտարարէ, թէ՝ «կենտկոմի վերջին պլենումն արձանագրելով նախկին ղեկավարութեան մէջ նկատուող ազգայնական թեքումի տէնդէնցները, որոնք յետագայում կարող էին խորտակել կենտկոմի բայլշեւիկեան, լենինեան գիծը, մատնանշեց նացիոնալիստական տէնդէնցները եւ բուրժուական (?), դաշնակցական ազգայնականութեան դէմ անխնայ հետեւողական բայլշեւիկեան պայքար մղելու անհրաժեշտութիւնը»,— այդ ապացոյց է, որ յաղթանակը կը պատկանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարներուն։

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԹԱԻՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ
ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 23 Յուլիս. (Սեփ. Թղթ.) Թաւրիզի Հայոց կուլտուրական Միութեան հայ արիներու տարեկան մարզահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 10ին, կեդրոնական դպրոցի պարտէզին մէջ առաջնորդ Ներսէս արք.ի հովանաւորութեամբ։

Որոշեալ ժամանակին խուռներամ բազմութիւն մը լեցուեցաւ պարտէզը, ուր առաջին առթիւ հայ արիները կատարեցին անցքը եւ ապա անցան մարզադաշտ, եւ ղեկավարութեամբ չեխ մարզիկ Պ. Պատկերնիի կատարեցին մարզական խաղեր, մրցումներ եւայլն։ Մարզադաշտը շրջապատող պաշտօնական հիւրեր եւ հասարակութիւնը հետաքրքրութեամբ եւ հաճոյքով դիտեցին կատարուած խաղերն ու մրցումները։ Այսպէս.—

Մարզական օրինակելի դաս հինգ մարզական գործիքներու վրայ։ Արիները շատ յաջող եւ ճարպիկ կերպով կատարեցին այս փորձերը։

Վերին աստիճանի հետաքրքիր էին բուրգերը եւ նման խաղեր։

Մեծերը կատարեցին ազատ շարժումներ՝ փայտերով։

Զեւաւոր շարժումներ եւ բուրգեր հեծանիւներով։

Զուգափայտերու վրայ խաղեր եւ թռիչքներ։

Փոքրերու խաղեր, վազքեր, մրցումներ շատ հաճոյք եւ ծիծաղ պատճառեցին ներկաներուն։

Հայ արիներու 150 հոգինոց խումբը կատարեց մարմնամարզի փորձեր եւ ձեւացուց բուրգեր։

Բոլոր խաղերն ալ անցան յաջող եւ հաճելի։ Հասարակութիւնը հեռացաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Կուլտուրական Միութեան արիներու կազմակերպութեան ղեկավարն է վարչութեան Նախագահ Պ. Արամ Ալչուճեանը, որու ջանքերն իսկապէս գնահատելի են մարզական գործերու կազմակերպման մէջ։ Ամառուան ընթացքին արիները միշտ կը զբաղուին մարզական փորձերով եւ երբեմն ալ քաղաքէն դուրս պտոյտի եւ զբօսանքի կը տարուին։

Եթէ հասարակութիւնը կը ցանկայ որ իր զաւակները ֆիզիքական առողջ դաստիարակութիւն առնեն եւ արիներուն վայել բարոյական կարգ մը կենցիկ գաղափարներուն տէր դառնան, ապա ուրեմն, ամէն տեսակ բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւն պիտի պիտի ցոյց տայ հայ արիներու կազմակերպութեան։

Մասնաւորապէս Թաւրիզի մէջ հայ արիներու կազմակերպութեան գոյութիւնն ու յարատեւութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է նոր սերունդի եւ աշակերտութեան համար, որ զրկուած է բնութեան տեսարաններու վայելքներէն եւ ամփոփուած է տուներու, չոր բակերու եւ կամ փողոցներու մէջ։ Մարզական կեանքը կը լրացնէ նոր սերունդի ֆիզիքական զարգացման պակասը։

Այս պարագան նկատի ունենալով, ծնողները պէտք է գուրգուրան արիներու կազմակերպութեան վրայ, որուն մէջ աղջիկներու մասնակցութիւնն ալ անհրաժեշտ է, որպէսզի իգական սեռը մեղկ եւ թուլակազմ մարմնի փոխարէն, ունենայ զարգացած մկաններ եւ առողջ ու կայտառ կազմ։

ՄԱՍԻՍ.

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ
ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՆՍԷՆ — ԱՄՈՒՆՏՍԷՆ — ՍՔՈԹ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ամունտսէն հարաւային բեւեռի իր եզական սխրագործութենէն վերջ փակուած չնկատեց իր գործը. միշտ նոյն նպատակին հաւատարիմ, աւելի արդիական զէնքերով յուսաց հետապնդել զայն։ Մոռցուած չէ սաւառնակով իր թռիչքը դէպի հիւսիսային բեւեռ 1925ին, երբ առիթը ունեցաւ երեւան հանելու թէ ի՛նչ բարդ դժուարութիւններու հետ կապուած է սաւառնորդական այցելութիւնը դէպի սառուցեալ գօտիները. վերելքի եւ վայրէջքի դժուարութիւններ հարթ գետիններու չգոյութեան պատճառաւ. սաւառնակի ջուրին պաշտպանութիւնը սառելուն դէմ. զննողութեան դժուարութիւններ մթնոլորտի անյարմար եւ անկայուն պայմաններու բերումով. եւ տակաւին ուրիշներ որոնց մասին Ամունտսէն բերաւ փորձառական ցուցմունքներ։

Բայց ջուրի կուժը ջուրի ճամբան կը կոտրի, ըսուած է. Ամունտսէն «Իտալիա»ի աղէտէն վերջ, մէկն եղաւ այն անձնազոհներէն, որոնք առանց սակարկութեան ինքզինքնին տրամադրեցին ազատարար ձեռնարկներուն, եւ Կիլպոյի հետ նետուեցաւ դէպի հիւսիս։ Բայց ահաւասիկ ամիս մըն է, չարագուշակ լռութիւն մը կը ծանրանայ անոնց վրայ. արդեօք այս խորհրդաւոր գաղտնիքին մէ՞ջ պիտի փակուի մեծ բեւեռախոյզին կեանքը . . .

* * *

Ու ճիշդ քիչ վերջը այն օրերէն, երբ Ամունտսէն հարաւային բեւեռը կը նուաճէր, հոն թատերավայրը կը դառնար մեծ եղերերգութեան մը։

Նոյն այդ տարին, 1911ին, անգլիական արշաւախումբ մը, Նոր Զէլանտայէն մեկնելով կ'ուղղուէր դէպի հարաւային բեւեռ։ Խղճամիտ կերպով նախապատրաստուած էր ամէն մէկ մանրամասնութիւն։ Բացի շուներէն, տոկուն եւ չարքաշ ջորիներ կ'ընկերակցէին այդ բեւեռախուզութեան. մինչեւ որոշ սահման մը կարելի եղաւ անոնցմէ օգտուիլ, բայց տարապայման ցուրտին եւ գետնի անյարմարութեան առջեւ, անոնք կանգ առին տակաւին նպատակէն շատ հեռու։

Հարաւային ցամաքամասին մէկ արթուն պահակը եղող էրէպոսի հրաբխալեռին ստորո-

...ան անտեղիտալի վճռա-ցնել. ...անութեամբ դուրս կը նետուի... ...մրրիկին մէջ կը կորսուի իր ...տուները, յետոյ կը ծածկէ զայն ...ու մինչեւ այսօր, իր ոսկերոտիները կը մնան անյայտ, բեւեռի ...առնարանին մէջ:

Սքոթ եւ իր երկու ընկերակիցները երկու օրուան պաշար ...ունէին տակաւին, բայց մինչեւ ...առաջին պահեստի կայանը չորս ...հինգ օրուան ճանապարհ մը ...կար տակաւին: Օդի մոլեգնութիւնը պիտի թմ՞ղուր իրենց ...տրելու այդ միջոցը...

Յամառեցան քալել քանի մը ...ր եւս: Մարտի վերջերն էր, ...այց հասաւ րոպէ մը որ այլեւս ...տարրերու գրոհին դէմ քայլ մը ...առնելը մարդկօրէն անկարելի ...դարձաւ. պաշարնին սպառած էր այլեւս. վերջին անգամ մըն ալ ...արեցին վրանը. Սքոթ հոդ գրեց իր օրագրին վերջին էջը եւ այլեւս անխուսափելիին առջեւ ...զինաթափ՝ սպասեցին իրենց ճակատագրի լրումին:

Իրենց օգնութեան փութացող արշաւախումբ մը երկար ...փնտռտուքներէ վերջ հոն, վրանին խլեակներուն տակ գտաւ Սքոթի եւ իր զոյգ մը ընկերներուն դիակները, ինչպէս նաեւ Սքոթի օրագրութիւնը, որուն վերջին էջը ուղերձ մըն է անգլիացի հասարակութեան եւ կը ...րէ 1912 Մարտ 25 թուականը:

«Զորս օրէ ի վեր փոթորիկին պատճառաւ անհնար է մեզ մեր ...րանէն դուրս գալու:

«Մենք ուժաթափ ենք այլեւս. ...այս տողերն անգամ դժուարութեամբ կը գրեմ. բայց իմ մասիս, երբեք չեմ զղջար այս արշաւանքին համար որ ցոյց տուաւ ...թէ Անգլիացիները աւելի քան երբեք ընդունակ են տառապանքի տոկալու, իրար օգնելու եւ ...արհամարհելու մահը:

«Մեր ձեռնարկը վտանգներով լեցուն էր. գիտէինք այդ. ...թէ դէպքերը մեզ դէմ դարձան, ...երբեք չենք դժգոհիր այդ պատճառաւ, այլ կը համակերպինք ...նախախնամական որոշումին...:

«Եթէ ապրէինք, իմ ընկերներուս քաջութեան մասին ...պատմութիւն մը պիտի գրէի որ պիտի յուզէր բոլոր Անգլիացիներուն սիրտը:

«Այս պարզ նօթերը եւ մեր ...դիակները թող խօսին իմ տեղս: ...ռոյզ է եւ այդ մասին չեմ ...տակածիր երբեք որ մեծ եւ հարուստ երկիր մը ինչպիսին է ...երինը, կարօտութեան մէջ պիտի թողու անոնք որ սիրելի ...ն մեզի:»

1913ի Փետրուարի ընթացքին Անգլիոյ եւ աշխարհի մէջ ...հռչակուեցաւ Սքոթի արշաւախումբին այս ողբերգական պատմութիւնը: Ամիս մը շարունակ, Անգլիական դպրոցներուն մէջ ...փառաբանուեցաւ անունը Սքոթի ...եւ իր ընկերակիցներուն, որոնք ...պարտական կորովի և համակերպութեան գերագանց ճիգով մը ...փոխած էին իրենց կեանքը:

Ու օր մը, երբ մարդկային տիրապետութիւնը պիտի տարածուի ընդմիշտ բեւեռական աշխարհի խորհուրդներուն եւ արհաւիրքներուն վրայ, անշուշտ Նանսէններու, Ամունտսէններու, Սքոթներու սուրերները պիտի յածին հոն իբրեւ աւանդապահները մարդկային առնական առաքինութիւններուն:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Պատերազմէն ասդին, երրորդ անգամն է որ միջազգային ընկերվարութիւնը համագումարի կը նստի, այս անգամ Պրիւքսէլի մէջ:

Կը յիշուի թէ 1922ին, Համպուրկի մէջ էր որ Երկրորդ Միջազգայինի պատգամաւորները՝ Վիեննայի Գիւանին հետ գումարեցին ձուլման, միացման համաժողով մը, — երկրորդ եւ վերջինը, ինչպէս կ'ըսէին այդ շրջանին: Համպուրկը յաջողեցաւ գլուխ հանել, ինչ որ չէր կրցած ընել Պերլինը, որուն կը մասնակցէր նաեւ Գ. Միջազգայինը: Միջազգային ընկերվարութեան ներկայացուցիչները Համպուրկէն բաժնուեցան ապահովելով աշխատաւոր զանգուածներու համագործակցութիւնը եւ ծրագիրը բանաձեւելէ եւ իրենց պետերը ընտրելէ յետոյ: Մարսէյլի համագումարը որ տեղի ունեցաւ 1925ին, եկաւ փաստը տալու շարժումին կենսունակութեան: Հաւատորներու տաղանդը, պատգամաւորներու մեծ թիւն ու իւրաքանչիւրին արժանիքը, ինչպէս նաեւ ծեծուած հարցերու կարեւորութիւնը, աշխարհի ուշադրութիւնը դարձուցին համաժողովին վրայ, որ ի նպաստ աշխատաւոր զանգուածներուն, գործնական արդիւնքներ տուաւ: Ո՛չ մէկ կասկած որ Պրիւքսէլի համաժողովը պիտի գայ արժանաւոր կերպով շարունակելու նախորդին գործը:

Պրիւքսէլի համաժողովը կը բացուի Օգոստոս 5ին: Բայց արդէն, նախապատրաստական աշխատանքներն առաջ կը տարուին եռանդով: Միջազգայինի Գիւանը նիստ հրաւիրուած էր Հինգշաբթի օր: Այսօր գործադիրը եւ կիները միջազգային կոմիտէն միեւնոյն ատեն կը գումարուին: Կիներու աշխատանքը կը վերջանայ Շաբաթ օր:

Համաժողովը պիտի տեւէ ճիշտ մէկ շաբաթ, մինչեւ Օգոստոս 12: Ներքին աշխատանքները արգելք չպիտի ըլլան մեծ ցոյցերու, ուր համաշխարհային ընկերվարութեան ներկայացուցիչները պիտի պարզեն շարժումին էութիւնը, յոյսերը որ աշխատաւոր զանգուածները կը քաղեն անկէ: Ցոյցերը պիտի սկսին Կիրակի կէս օրին, ընկերվարական երիտասարդութեան հսկայ մէկ թափօրով: Երկու օր յետոյ, Պելճիքայի բանուորական կուսակցութիւնը Միջազգայինի պատգամաւորներուն պիտի ներկայացնէ իր բանուորական բարձրագոյն վարժարանը: Յաջորդ օրը, այսինքն յառաջիկայ Չորեքշաբթի, ի պատիւ անոնց, ծովային պտոյտ մը պիտի սարքէ իր նաւերուն վրայ: Ուրբաթ օր, անոնց ցոյց պիտի տայ իր թերթերուն հոյակապ կազմակերպութիւնը, եւ վերջապէս Կիրակի, համաժողովին վերջին օրը, համագործակցական մեծ հանդէս մը պիտի սարքուի, ի պատիւ Պելճիքական Միութեան 10րդ տարեդարձին:

Գալով համաժողովի ներքին աշխատանքներուն, կարեւոր երկու հարցեր դրուած են օրակարգի վրայ — ընկերվարութիւնը հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան, եւ ընկերվարութեան տեսակէտը՝ հանդէպ գաղթային հարցին: Այս հարցը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ Պելճիքայի պէս գաղթային պետութեան մը համար, ուր ընկերվարական կուսակցութիւնը դարձած է կառավարական ղեկավար մարմին:

Այս հարցով մասնաւորաբար շահագրգռուած է նաեւ Ֆրանսական ընկերվարութիւնը, այն օրէն ի վեր որ, իր անդամներէն մէկ քանին կոչուեցան գաղթային կարեւոր պաշտօններու:

Այս հարցերէն շատ աւելի շահագրգռական կը նկատուին վէճերը որ անշուշտ տեղի պիտի ունենան յետպատերազմեան վերջին տարիներու մէջ, աշխարհի կրած յեղաշրջութեան շուրջ — վէճեր՝ որոնք կոչուած են քննադատական հակակշիռը դառնալու ընկերվարական մտածումին ու գործունէութեան: Կառավարական ղեկի ստանձնումը ընկերվարականներու կողմէ, ինչպէս նաեւ պուրժուա կառավարութիւններու հետ գործակցութիւնը Պելճիքայի, Շուէտի եւ զանազան երկիրներու մէջ, յեզուն են փորձառական դասերով, միւս կողմէ, պոլշեւիզմի կրած փոփոխութիւնները նոր հորիզոններ կը բանան Միջազգայինին առջեւ, որ անշուշտ պիտի զբաղի անով: Այս եւ նման բոլոր հարցերուն շուրջ, համաժողովը չպիտի ուշանայ տալու իր յստակ եւ իմաստուն թելադրութիւնները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԿՈՒ ԲՈՂՈՔ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Մարսէյլի Առաջնորդարանին մէջ ծագած դէպքի մը առթիւ գրգռիչ Թռուցիկ մը հրատարակուած ըլլալով, բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը երկար պատասխան մը ղրկած է մեզի: Տեղի անձկութեան պատճառով, կ'ամփոփենք միայն գլխաւոր կէտերը.—

—«Վերջերս երեւան ելած են կարգ մը Թուղթ ու ժերարոնք կ'ուզեն շահագործել մեռել մը եւ գըրգռութիւն սերմանել հանրութեան մէջ, ըմբոստութեան հրաւիրելով հասարակութիւնը ազգ. իշխանութեան դէմ:

Հայրենակցական Միութիւնս տեղեակ էր իր հայրենակից Արամ Կօշկակարեանի մահուան պարագաներուն: Դանօթ Թռուցիկէն վերջ, անաչառ քննութիւն մըն ալ կատարել տալով Պ. Պ. Ա. Արծնեանի եւ Ա. Արամեանի միջոցաւ ու լսելով նաեւ Ազգ. Վարչութեան բացատրութիւնները, կուգայ հրապարակաւ իրականութիւնը յանձնել հանրութեան ուշադրութեան.—

Յուլիս 3ին երեքշաբթի ժամը 5ին Արամ Կօշկակարեան, որ առաջնորդարան գացած էր, իր կարգին ներս կը կանչուի քարտուղար Պ. Միլտոնեանի կողմէ, ի ներկայութեան Կարապետ եւ Մեսրոպ քահանաներու: Պ. Կօշկակարեան կ'ըսէ. «13 օր է հոս եկած եմ Փարիզէն. ես լուսնոտ եմ, զիս խնամող Տօքթ. Թորգոմեանը յանձնարարեց օդափոխութեան համար Մարսէյլ գալ. Տիկնանց Միութիւնն ալ 300 Փր. տուաւ. հիմա դրամ չունիմ եւ մտադիր եմ վերադառնալ Փարիզ, մօրս քով:» Միեւնոյն ատեն ցոյց կուտայ իր շապիկը, որ արիւնոտած է, նոյն օրուան անկումէն եւ քթէն հոսած արիւնէն, պանդոկին մէջ:

Պ. Միլտոնեան կը յանձնարարէ քիչ մը սպասել, մինչեւ Պալաքեան եպիսկ. ի գալը: Ժամը 5ուկէսին կուգայ Պ. Հ. Սէրէնկիւլեան որուն կը պատմուի Ա. Կօշկակարեանի մասին: Հազիւ աւարտած այս խօսքերը, ինչալու ձայն մը կը լսուի. բոլորը դուրս կը վազեն ու կը տեսնեն որ հիւանդը ինկեր է եւ բերանը սկսեր փրփրել: 7-8 ներկաներէն երկու հոգի, կռնակի վրայ պառկեցնելով զայն, կը թուլցնեն վիզը. մէջքը եւ կը սկսին շփել թեւերը: Վրայ կը հասնի Պալաքեան եպիսկ. ու երբ կ'իմանայ եղելութիւնը, կը հրամայէ գլուխը թրջել եւ սթափելէն վերջ, պատուիրել որ առտուն գայ ճանապարհածախսը ստանայ եւ դառնայ Փարիզ:

Երբ հիւանդին շնչառութիւնը կը կանոնաւորուի, ներկաները կը մեկնին: Ժամը 6ին կը մեկնի նաեւ քարտուղարը՝ 10 Փր. տալով Կարապետ քահանայի որ տայ Արամ Կօշկակարեանի, իբրեւ այդ իրիկուան ծախք: Քահանան եւս քիչ մը սպասելէ վերջ, կը մեկնի եւ պէտք եղած հրահանգը կուտայ տնտեսուհիին: Դժբախտաբար, Արամ Կօշկակարեան չի սթափիր եւ կը մնայ նոյն վիճակին մէջ, մինչեւ առտուան ժամը 6ը, երբ կ'աւանդէ հոգին: Ժամը 8ին միայն տխուր իրականութիւնը կը հաղորդուի քարտուղարին որ իր կարգին լուր տալով Մեսրոպ քահանայի, ժամը 8.10ին կուգան եկեղեցի: Երկու անգամ լուր կը ղրկեն տօքթ. Քէչեանին, որ չի հասնիր. յետոյ կ'իմացնեն թաղին ոստիկանութեան, որ այդ շրջանին պետական բժիշկը բերելով, կը հաստատէ մահը:

Ահա տխուր իրականութիւնը նոյնութեամբ:»

(կնիք)

⁂ Երկրորդ բողոք մը ստացած ենք Սէն-Ժիլիէն-Փօմոն Միացեալ Թաղերու երեսփոխան Պ. Գ. Պաղտասարեանէ, որ «պաշտօնանկ» եղած է նոյն արուարձանի ինքնակոչ Հոգաբարձութեան կողմէ: Նամակագիրը երկու սիւնակ բացատրութիւն եւ մեղադրանք գրի առած է, բայց հնարաւորութիւն չունենալով նոյնութեամբ հրատարակելու զայն, կը ներկայացնենք քանի մը կէտեր.

— «Ի՞նչ յիմարութիւն է կարծել թէ՝ ազգ. երեսփոխանները, թաղային հոգաբարձութիւններու կամ թաղականներու ներկայացուցիչներն են Երեսփ. Ժողովին մէջ եւ իրենց հրահանգները կը ստանան անոնցմէ: Ձեր ներկայ խայտաբղէտ կազմը, որ իմ ընտրութենէս ամիսներ վերջ պաշտօնի կոչուած է, որքա՛ն ծիծաղելի կը դառնայ, ինքնիրեն նման իշխանութիւն մը տալով:

Կամաւոր կոյրերը բացառութիւն կազմելով, զիս ընտրող ժողովուրդին գիտակից ու ողջախոհ մասը կրնայ վկայել որ ես իմ ազգ. երեսփոխանի պարտականութիւնս լիուլի կատարած եմ:

.. Բանի որ առիթը ներկայացած է, աւելորդ չեմ նկատեր ձեր միամեայ շահատակութեանց ամփոփ մէկ պատկերը ներկայացնել հոս:

Երբ տարի մը առաջ պաշտօնի ձեռնարկեցիք, Սէն-Ժիլիէնը կը բոլորէր լաւ շրջան մը: Ամբողջ Ֆրանսահայ գաղութին մէջ եզական դիրք մը գրաւած էր ան, եւ դուք այնքա՛ն անխիղճ եւ թեթեւօրէն վարուելով անոր ճակատագրին հետ, զայն հասցուցիք ներկայ ողբալի վիճակին:

1. Երբ Մարսէյլի Նորակազմ Թաղերը (Սէն-Լու, Սէն-Մարկրիթ, Սէնթ Անթուան եւայլն) Սէն-Ժիլիէնէն երկու տարի վերջ կազմակերպուելու սկսելով հանդերձ, շնորհիւ իրենց թաղականութեանց խղճամիտ, խոհեմ ու լուրջ աշխատանքին, սեփական դպրոց-եկեղեցիի կրցան տիրանալ, դո՛ւք, մեծխօսիկ պարոններ, թաղի ժողովուրդին վստահութիւնը չարաչար գործածելով, անոր օրապահիկէն կտրուած ստուարապէս 5000Փր.ի գումար մը ձեզ շողոքորթող «յուշարար»ին շէնքին նորոգութեան յատկացուցիք, առանց օրինական պայմանագրութիւն մը կնքած ըլլալու անոր հետ:

2. Ո՞ւր, թաղական աղաներ, ձեր մանկավարժական կարողութիւնը ցոյց տալու մարմաջով էր անշուշտ որ, տարիին կիսուն տմարդօրէն ճամբեցիք ժրաջան մանկապարտիզպանուհի մը, եւ ձեր անդամներէն մէկուն մօտիկ ազգականը տեղաւորեցիք դպրոցին մէջ, ջնջելով մանկապարտէզի դրութիւնը:

3. Ձեզ գիտեր ինչպէս որակել ձեր նշանաւոր քայլը, որով կարգ մը մութ ուժերու մեղսակցութեամբ միմոսաբար ընդօրինակեցիք Փարիզի հոգաբարձութեան վերջին գիւտը՝ «Association Cultuelle»ը, եւ առանց կարմրելու, հայ աւանդական եկեղեցին վել ածեցիք կրօնական ընկերութեան մը: Այս քայլը առիք անշուշտ, ըմբոստանալու համար Կեդրոնի Ազգ. Իշխանութեան դէմ եւ զրկելու ձեզ ընտրող ժողովուրդը, իր հակակշռի իրաւունքէն:

Պարկեշտ եւ ուղղամիտ մարդիկ, առանց սպասելու որ իրենցմէ պահանջուի, իրենց բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան հաշուետուութիւնը կ'ընեն առնուազն վեց ամիսը անգամ մը: Հակառակ անոր որ այդ բանը ձեզմէ կրկին ու կրկին խնդրուած է, ձգձգեցիք մինչեւ այսօր ու տակաւին կը յամառիք՝ անտեսելով ձեզ ընտրող ժողովուրդին տարրական պահանջքը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄՐՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսայի 1928ի հարաւային շրջանը սկսաւ Յուլիս 31ին՝ կազմակերպուած Circuit du Byrrhի կողմէ, հովանաւորութեամբ Le Petit Marseillaisի: Շրջանը պիտի տեւէ՝ 13 օր 9 հանգրուան: Կը մասնակցին 158 նշանաւոր մրցորդներ, նաեւ հայ հեծելանուորդ ախոյեան Սեպուհ Մանտրոեան: Անշուշտ հայ հասարակութիւնը պիտի քաջալերէ այս մրցումը:

Յ. Պապաիկկեան

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

ՎԱԼԱՊՐԸ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Վալապրի երկրագործական եւ Այգեգործական վարժարանը, իր ֆրանսացի աշակերտներուն կարգին ունեցաւ նաեւ հայ շրջանաւարտ մը, Պ. Յովհաննէս Մահտեսեան, որ իր 23 դասընկերներուն մէջ՝ Բ. հանդիսանալով, իր վկայականի կողքին ստացաւ նաեւ Փարիզի երկրագործական նախարարութենէն արծաթեայ շքադրամ մը:

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԷՅԷՐ ՊԷՅ

...Աւանդականներուն վրայ կանգ առաւ, ձողի պէս ուղիղ, հպարտ համաշխարհային յաղթանակ... հորիզոնին վրայ դիտելով իր ...հուն կայսրութիւնը...:

Այս միջոցին, Էլի որ զայն դիտէր, ինքն իրեն ըսաւ.

— Մարդս. շատ սիրուն ես, մօտեցաւ անոր.

— Ո՞վ կայ հոն, գոչեց Մէյէր ...կտրուկ շեշտով մը:

Նշմարեց Էլին: Ա՜հ, լա՛ւ, ...ճանչ Ցոյն մըն էր, պզտիկ ...ն մը, մէկը կոշտ ու պարտուած ...ներէն, որոնք համարձակած ...դիմադրել կայսեր: Առ...կը ուղղեց Էլիի վրայ ու ...կեց: Բայց Էլի անօրինակ ...պիկութեամբ մը, նետուեր էր ...յէր պէյի ձիուն գաւակը:

— Մարդուկս ըսաւ ան ակռաները սեղմելով, դիւրին է մէկի դէմ տասը հոգիով ելլել ու քաջութիւն ծախել: Դէմ դէմի առանձին ելած ատենն է որ մարդ ինքզինքը կը ցուցնէ:

Եւ իր մատներով այնքան սեղմեց անոր կոկորդը, որ Մէյէր ինկաւ իր ձիուն վրայէն:

Էլի դեռ կը ճառէր.

— Ինծի ըսին թէ դուք շատ կը գողնաք գրաւուած հողերուն վրայ: Ու կը գողնաք առանց շնորհի: Կը ցուցնեմ քեզի թէ՝ ինչպէս կարելի է գողութեան մէջ իսկ շնորհ գնել:

Մէյէր պէյը հանուեցաւ վերէն վար, առաւ ինչ որ գտաւ վրան, համազգեստ, թուղթեր, անցագիր, պատուանշաններ, Մէյէր պէյ ամբողջովին մերկացաւ առանց սակայն բան մը նշմարելու, որովհետեւ, արդէն մեռած էր:

Այս մահը այնքան անտարբեր ձգեր էր Էլին, որ հանդարտօրէն հագաւ անոր համազգեստը, հեծաւ ձիուն վրայ ու ճամբան շարունակեց:

Թրքական հողի վրայ պատիւներու արժանանալով եւ ապահով ճամբորդելու այս միջոցը, որուն դիմած էր Էլի, կատարելապէս յաջողեցաւ:

Այս կերպ գործելը աւելի առողջ էր քան թէ դիմել թրքական իշխանութիւններուն, անցագիր խնդրել անոնցմէ, երթալ կարգաւ տեղը իջնալ բոլոր փաշաներուն, ինչպէս ըրաւ Սթավրոս Մուրտուրիս. երբ Միրթինի պնդումներուն վրայ, Անելիօ գիւղէն ճամբայ ելաւ Լազարինա երթալու համար: Բայց առանց Էլիի միջամտութեան, բնաւ հոն հասնելիք չունէր: Թուրքիոյ մէջ կը պատահի որ մէկը ճամբայ ինայ, եւ Ալլահը միայն գիտէ թէ երբ կը հասնի. իսկ Ալլահը չէ եղած որ բան մը գիտնայ:

Երկու ամսուան յամառ դիմումներէ յետոյ, Սթավրոս, Միրթինի եւ կոստիի հետ հազիւ կրցեր էր անցնիլ Վոլոյէն, երբ Էլի հանդիպեցաւ անոնց:

Միրթին պէտք չէր ունեցած սպասելու որ Էլի գայ զինքը փնտռելու: Ինքն իսկ էր որ անոր կ'երթար: Սակայն կոստին եղաւ առաջին անգամ զայն երեւան հանողը, առանց ճանչնալու: Երեքը մէկ սայլով կը ճամբորդէին: Պահ մը կանգ առեր էին հանգչելու համար, երբ սայլէն վար իջնելով, կոստի նշմարեց թրքական սպայ մը, որ յայն ժողովրդական լեզուով, կ'ըսէր իրեն:

— Գնա՛ ըսէ անոնց որ ես եմ

Էլին էր խօսողը՝ թուրք սպայի տարազին տակ: Էլի հեռուէն ճանչցեր էր իր նշանածը, որուն դէմքին վրայ անբացատրելի ուրախութեան մը ժպիտը փայլեցաւ:

* * *

Սայլակը վերջապէս կանգ առաւ Ֆրօզինի դրան առջեւ: Էլի չիկար անոր մէջը, որովհետեւ, իր նշանածին հետ լեռն ելեր էր պահուելու: Երբ մէջինները վար իջան, Ֆրօզին սուր ճիչ մըն արձակեց, ճանչցեր էր Կոստին: Տղեկը փութաց մօրը թեւերուն մէջ նետուիլ, գլուխը դրաւ անոր ուսին եւ զայն համբուրեց կարօտով: Բայց յանկարծ, սարսափած վար նետուեցաւ ու մայրը քաշեց դէպի տուն, իր մօրն ուսին վրայէն, տղան նշմարեր էր Ահմէտ էֆէնտին որ կանգնած էր հրապարակին մէջտեղը:

— Մա՛յր, ըսաւ Ֆրօզինի, գիտե՞ս թէ ով է այս սպան: Ան էր որ հայրս սպաննեց:

Եւ մինչդեռ Ֆրօզին կ'իյնար նուաղած, կոստի կ'անհետանար գիւղին վերջին տուներուն ետեւ:

Երբ ինքզինքը եկաւ, Ֆրօզին խենթի շարժումով մը կառչեցաւ Մուրտուրիսի զգեստին.

— Խօսէ՛, խօսէ՛ հիմա, ի՞նչ եղաւ Էմմանուէլս:

Եւ այն ատեն իմացաւ զարհուրելի իրողութիւնը:

ԷԼԻ

Ֆրօզին գիւղին հրապարակը գնաց: Ահմէտ դեռ հոն էր, շիտակ անոր մօտեցաւ, քօնաքին մօտ էր եւ զինուորները պատերուն երկայնքին կեցած էին: Ահմէտ քանի մը քայլ առաւ դէպի Ֆրօզին, որովհետեւ չէր ուզեր որ ան իր մարդոց առջեւ երեւնայ:

— Անմիջապէս տունդ գնա, եւ եթէ կ'ուզես ետեւէդ կուգամ.

Ֆրօզին չշարժեցաւ:

— Գիտե՞ս ըսաւ պարզապէս թէ՝ Սէլիմ փաշա քու հայրդ չէ: Թշուառակա՛ն, քեզ անոր ծախեր են եւ դո՛ւն իմ տղաս ես, դուն իմ զաւակս ես:

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Սերպիոյ կողմէ անիրաւօրէն օգտագործուեցան՝ ի նպաստ Սերպիոյ գերակայութեան եւ ի վնաս նոր պետութեանց ազատութեանց եւ իրաւունքներուն»:

Վերջացնելով, բանաձեւը կ'ըսէ թէ կռիւը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ նոր Սահմանադրութիւն ձեռք բերուի: Բանաձեւը քուէարկողներն են Խրուաթիոյ օրինաւոր երեսփոխանները, ինչպէս նաեւ Սլավոնիոյ եւ Սերպիոյ ազատական կուսակցութեան անդամները:

*** Սերպիոյ նոր վարչապետ հայր Քորոշեց Սքուփչինայի առջեւ կարդաց նախարարական յայտարարութիւնը, որով վստահութիւն կը պահանջուի խորհրդարանէն: Կը խոստանայ կարգադրել իրեն ներկայացուած քաղաքական, դաւանական, ընկերային եւ տնտեսական բոլոր խնդիրները: Դաշլիճը վարչական մեքենային մէջ պիտի մտցնէ ընդհանուր անկողմնակալութեան ոգի, բացարձակ ուղղամտութիւն եւ վերջին ծայր արագութիւն: Տուրքերը պիտի թեթեւցնէ, դատական նոր բարենորոգումներ պիտի մտցնէ, գիւղացիներուն վարկ պիտի տայ եւն.:

ԽՐՈՒԱԹ ԱՀԱԲԵԿԻՉ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պելկրատէն Օգոստոս 3 թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ թէ սերպ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Խրուաթ մը՝ նախկին պետական պաշտօնեայ, որ ներկայ կառավարութեան խրուաթ անդամներէն Անկէլինովիչի եւ Պարիչի դէմ մահափորձ մը կազմակերպած էր:

Ուրիշ ձերբակալութեանց ալ կը սպասուի:

Ստեփան Ռատիչի վիճակը շատ ծանր է:

Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը

Քովնոյէն կը հեռագրեն թէ անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական դեսպանները բերանացի ծանուցագիր տուած են լիթուանական կառավարութեան, յայտնելով որ կը փափաքին տեսնել լեհեւլիթուանական վէճին շուտափոյթ կարգադրութիւնը: Այս ազդարարութիւնը ոեւէ ազդեցութիւն չէ ըրած լիթուանական կառավարութեան վրայ:

Լիթուանիոյ ներկայ դիկտատորական կառավարութիւնը որոշած է ամէն գնով չհրաժարիլ իր իրաւունքներէն Վիլնա քաղաքին վրայ, որ խլուեցաւ իրմէ 1920ին լեհ զօրավար Ջելովսկիի կողմէ:

Լիթուանացիներուն մեծ զարմանք պատճառեց նաեւ այն թէ՝ գերման կառավարութիւնը եւս ծանուցագիր մը ներկայացնելով՝ կը յանձնարարէ վերջ տալ ութ տարիէ ի վեր Լեհաստանի հետ ունեցած իր անպաշտօն պատերազմական վիճակին:

Օդանաւորդ Քըրթնի ճախողած

Երէկ գրեցինք թէ անգլիացի հարիւրապետ Քըրթնի Ասորեան կղզիներէն ճամբայ ելաւ դէպի Նիւֆաունտլէնտ (1500 մղոն), շարունակելու համար Ատլանտեանը երեք հանգրուանով կտրելու իր ծրագիրը: Հազիւ 500 մղոն ճամբայ կտրած էր, երբ փոթորիկին պատճառաւ ստիպուեցաւ ովկիանոսին վրայ իջնել, անթելով լուր տալէ յետոյ թէ կը գտնուի հիւսիսային լայնութեան 42, եւ արեւելեան երկայնութեան 41րդ. աստիճանին վրայ: Ամերիկեան «Սէտրիք» եւ «Փրէզիտէնթ Հէյս», գերմանական «Քոլոմպոս» շոգենաւերը հրաման ստացան փութալու մատնանշուած վայրը: Այս շոգենաւերը չկրցան բան մը գտնել:

Վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ անդրատլանտեան շոգենաւային ընկերութեան «Միննէվասքա» շոգենաւը ովկիանոսին մէջ գտած է օդանաւորդ Քըրթնին եւ իր օդանաւը՝ «Հունէյլ» (կէտ ձուկ):

Քըրթնիի կ'ընկերանային երեք հոգի, Քանատացի միլիոնատէրի մը տղան՝ Հոսմըր, մեքենագէտ Փիըրս եւ անթելի մասնագէտ Կիլմըր:

Վեց հոգի մեռած, 15 վիրաւոր

Փարիզ - Սէն-Պրիէօ ճեպընթացը Մոնփարնասի կայարանէն ճամբայ ելած էր Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9.15ին, ամարանոցի համար Պրըթանը մեկնողներու մեծ բազմութիւն մը տանելով:

Կառախումբը Լը Ման հասաւ բնականոն կերպով: Սակայն հազիւ անցած էր Պուրկ-Պիլլէի կամուրջը, կայարանի մօտաքին առջեւ, երբ վայրաշարժը սկսաւ երերտկալ վտանգաւոր կերպով: Մեքենավարը դեռ ժամանակ չունեցած զայն կեցնելու, վայրաշարժը գիծէն դուրս ելաւ, իր ետեւէն քաշելով կառախումբը: Վերջապէս կայարանին մօտ ջրամբարի պատին զարնուելով քովնտի շրջեցաւ: Իրեն հետեւեցան թղթատար վակոններ եւ Բ. ու Գ. կարգի խառն վակոն մը: Գիծէն դուրս ելան միւս վակոններն ալ: Ապակիներ ջարդուփշուր եղան, մութին մէջ կիներու եւ մանուկներու աղեխարշ ճիչերը օդը լեցուցին: Կայարանի աշխատաւորները լամբարներով օգնութեան փութացին:

Փշրուած վակոններուն տակէն դուրս հանուեցան դիակները թղթատարական հինգ պաշտօնեաներու եւ մէկ ճամբորդի: Վիրաւորուած են 15 հոգի: Առեւտրական նախարար Պոքանովսքի աղէտին վայրը փութաց՝ քննութիւն կատարելու համար: Մեքենավարը ձերբակալուեցաւ իբրեւ յանցաւոր:

Համայնավարներու վաղուան ցոյցը

Հակառակ ներքին նախարարին եւ ոստիկանական տեսուչին արգելքին, համայնավարները որոշած են իրենց ծրագրած ցոյցը կազմակերպել: Կարշի անտառը արգիլուած ըլլալով, ուզեցին Իվրիի մէջ կազմակերպել իրենց ցոյցը. սակայն ազդարարուեցաւ իրենց թէ կառավարութիւնը թոյլ չպիտի տայ ոեւէ տեղ:

Իվրիի քաղաքապետը համայնավար ըլլալով, կը ծրագրէն հաւաքոյթ մը ունենալ Իվրիի քաղաքապետարանին պատկանող մեծ սրահի մը մէջ:

Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է՝ արգիլելու համար որ կրկնուին անցեալ տարի այս եղանակին պատահած դէպքերը, Սաքքօ-Վանցցէթթիի առթիւ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ Հանրապետականները 100 միլիոն ֆրանք կը ծախսեն իրենց թեկնածու Հէրպըրթ Հուվըրի ընտրութիւնները յաջողցնելու համար:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դասախօսական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէրմէն, Քաֆէ Պար լա Փըթիթ Սուրսի սրահը, Մէթրօ Օտէօն: Նիւթ՝

1. Հայ Յամայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

2. Գանձակի քաղաքական անցուդարձերը 1917—1918:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 10 պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Կը մասնակցին՝ Ձ. Ե. Ո. Միութեան նուագախումբը եւ դերասաններ՝ Մարութեան եւ Գաբրիէլեան:

Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Թ'էթիէնի ենթակոմիտէի կողմէ:

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ռօն-փուանի ընդարձակ ծառաստանին մէջ:

երգ, նուագ, զանազան պարեր: Կը հրաւիրուին Սէն Թ'էթիէնի եւ շրջանի հայրենակիցները: փափաքողները կրնան միասին ուտելիք բերել:

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ վաղը կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ, աղբիւրին մօտը:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ

կը մասնակցին՝ Թառիստ Աբգար եւ վրացի կինտօն: Պանծօ, նուագ, պար եւ անակնկալներ:

ճոխ պիւֆէ, պաղ խմիչքներ եւ պտուղներ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել թրամուէյ թիւ 89 Սէն Միշէլէն կամ Փորթ Վէրսայլէն եւ իջնել Թէրմինիւս: Շոգեկառք՝ Մոնփառնասէն իջնել՝ Le Val, Էնվալիտէն իջնել՝ Մէօտօն:

Տիկին Վիքթորիա Գասապեան, Պր. Գրիգոր Գասապեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մ. Գասապեան, Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Կիրակոսեան, Մելքոն Կիրակոսեան եւ Արշալոյս Քիպարեան (Պոլիս), սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, եղբօրորդւոյն

Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Փարիզ յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Երկուշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Rue des Ecoles լա Սօփ Փարիզիէնի վերնայարկը:

Փարիզի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը կիր. առաւօտ ժամը 10ին, 184 Ave. Italie.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières.

Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Ներկայանալ անդամատետրով:

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 6 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Նիսի Շրջ. Կոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին «Քան»ի մէջ ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին Քանի եւ Կրասի խումբերու վարչութիւնները:

Իսի-լէ-Մուլինոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Պելվիլ: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին կայարանին դիմաց Պառ Մօնիւմանթալի սրահին մէջ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Տիգրանակերտի Լճէ գիւղէն Միսաք Մանուկեան, որ 1917ին յիշեալ գիւղաքաղաքը ձգելով դէպի ներքին գաւառները կ'ուղղուի իբրեւ փախստական: Այժմ լուր առնուած է թէ ողջ է: Կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Մարիծայ եւ որդին՝ Անդրանիկ Տէր Ղազարեանները, լուր տուողին 500 (հինգ հարիւր) ֆրանք նուէր: Գրել՝ Maritza Der Ghazarian, au Bâtiment H. No. 60, Charvieu (Isère).

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette P...
Le Gérant: E. SOU...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

5 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 717 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Այսօր, Պրիւսէլի մէջ, հանդիսաւորապէս կը բացուի Աշխատաւորական-Ընկերվարական Միջազգայինի Գ. Համագումարը։

Աշխարհի բոլոր կողմերէն Պելժիոյ մայրաքաղաքը համախմբուած են աշխատաւորական շարժման խոշոր դէմքերը։ Մինչեւ Յուլիս 25 հաղորդուած պատգամաւորներու թիւը անցնէր հինգ հարիւրը։

Այս տարի բոլոր երկիրներն ալ աւելցուցած են իրենց պատուիրակներուն թիւը։ Այսպէս, Գերմանիան, որ Բ. համագումարին (1925, Մարսէյլ) ունէր 75 խառն պատգամաւորներ, այս անգամ ղրկած է 100 հոգի, — ամէնէն բազմաթիւը։ Ֆրանսա ղրկած է 56 հոգի (Մարսէյլի մէջ՝ 33), Աւստրիա՝ 67 (առաջ՝ 45), Անգլիա՝ 65, փոխան 38ի եւլն.։

Խոշոր խնդիրներ կան սեղանի վրայ, եւ տաք վիճաբանութիւններ կը սպասուին. բայց որովհետեւ Ամսթէրտամի բանաձեւին (1904) վերաքննութեան հարց չկայ, հաւանական չէ որ առակտուլներ ծագին։

Աւելի շատ գործնական խնդիրներ պիտի քննուին։

Անուրանալի որ, միջազգային ընկերվարութիւնը խոշոր զիջումներ կատարեց իրական կեանքի մէջ, անեղծ պահել ջանալով սկզբնական հանգանակը։ Ճիշդ այս ճակատէն ալ կը դարձակին համայնավարները, դաւաճան հռչակելով արդի ընկերվարականները, եւ իրենց վերապահելով ամբողջ Մարքսի աւանդը եւ ուղղափառութիւնը։

Օրինակ, անոնք մասնակցեցան պատերազմը վարող դահլիճներուն, բոլորուելով ազգային միութեան շուրջը։ Ու մինչեւ այսօր ալ, շատ մը երկիրներու մէջ, մաս կը կազմեն խառն դահլիճներու։

Բար գայթակղութեան դարձաւ քաղքենի նոր կազմակերպութիւնը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, մանաւանդ այն օրէն վեր երբ Ֆրանսայի ընկերվարութիւնը ընկեր մը տրամադրեց, պրեւ անդամ ֆրանսական պատուիրակութեան։ Տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, այս խնդիրը նորէն վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ Փարիզի մէջ, եւ բուռն հակաճառութիւններէ յետոյ, Փօլ Պօնքուր հաստատուեցաւ իր պաշտօնին մէջ։

Համագումարը պիտի ջանայ ընդհանրական բանաձեւ մը գտնել այս փշոտ խնդրին շուրջ, որ սերտ կապ ունի զինաթափութեան, հետեւաբար եւ խաղաղութեան դատին հետ։

Արդարեւ, անոնք որ համամիտ են գործնապէս մասնակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներուն, կը պնդեն թէ այս ուղեգծով միայն կարելի է ժողովրդավար դարձնել ընեւի կազմակերպութիւնը։ Անոնք յոյս ունին թէ պիտի սկզբէն եւ թոյլ չպիտի տան որ քաղքենի-աշխարհակալ տարրերը գերակշիռ դիրք ունենան այնտեղ եւ պարտադրեն իրենց ռազմապաշտ քաղաքականութիւնը։

Այս տեսակէտին դէմ կանգնած են ուղղափառները, որոնք պառազինութիւնները եւ պատերազմը խափանելու միակ միջոց կը նկատեն ճակատ ճակտի կռիւը, թէեւ ոչ համայնավարական ուղղութեամբ։

Այսպէս, Անգլիոյ Աշխատաւորական Անկախ կուսակցութիւնը պատրաստած է բանաձեւ մը, որ մէջտեղ դնելով Ազգերու Դաշնակցութեան զինաթափութեան ձեռնարկներուն ձախողումը, անօգուտ կը հռչակէ կիսկատար միջոցները։ «Եկած ժամանակը միջազգային ընկերվարականներուն համար՝ անշտ դիրք բռնելու պատերազմին դէմ, համաշխարհային միացեալ պայքար մղելով ընդհանուր զինաթափութեան համար, եւ կազմակերպելով բանուոր դասակարգին դիմադրութիւնը ո՛ր և է պատերազմի վտանգի դէմ»։

Եւ կ՚առաջարկէ ի հարկին կասեցնել այն ճարտարագործութիւնները որոնք պատերազմի կը ծառայեն, մերժել զինուորութիւնը եւ ռազմանիւթի շինութիւնը, զինաթափութեան օրինակ հանդիսանալ, առանց նկատի առնելու միւս ազգերը, մերժել զինուորական վարկերը եւն.։

Երկրորդ կնճռոտ խնդիր մըն է գաղթային քաղաքականութիւնը։

Այստեղ ալ, արդի ընկերվարականները, մղուած՝ անողոք իրականութենէն եւ Մեծ Պատերազմին դասերէն, միջին ճամբայ մը կը փորձեն։

Գոնէ այդպէս կը հետեւի նոյն անկախ աշխատաւորականներու բանաձեւէն։

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան այս ձախ թեւը, ջնջելով հանդերձ Ասիոյ եւ Ափրիկէի գաղթավայրերու բնիկ ժողովուրդներուն զարթօնքը եւ ցեղային հաւասարութեան սկզբունքը, իր համակրանքը յայտնելով հանդերձ Չինաստանի, Եգիպտոսի, Հնդկաստանի եւ ուրիշ երկիրներու ժողովուրդներուն, դրամատիրական աշխարհակալութեան դէմ անոնց մղած պայքարին առթիւ, հետեւեալ վերապահումը կ՚առաջարկէ.

— «Ժամանակը եկած է վերջ տալու աշխարհակալութեան ձեւին, որով ցեղ մը տէր կը դառնայ ուրիշի մը ճակատագրին։ Ուր որ անմիջապէս կարելի չէ կատարել ինքնօրինութիւն այդ հպատակ ցեղի մը, պէտք է վարչական պատասխանատուութիւնը մէկ պետութեան ձեռքէն առնել եւ յանձնել միջազգային յանձնախմբութեան մը, կարելի եղածին չափ շուտ զարգացնելու համար ինքնօրինութեան կարողութիւնը եւ աշխարհակալ տիրապետութեան դէմ պաշտպանելու համար ժողովուրդը»։

Այս բոլոր փշոտ խնդիրներուն մէջ, մէկ բան պարզ է, — Համագումարը աւելի քան երբեք ամուր ճակատ մը պիտի ձեւացնէ համայնավարութեան դէմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՏՐԿՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը (չէզոք) հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ. (10 Յուլիս).

— «Մարդիկ որ դեռ երէկ հազար կտոր կ՚ըլլային եւ աջ ու ձախ շանթեր կը տեղային, ազգի եւ եկեղեցիի, սովորութիւններու եւ ինքնուրոյն բարքերու պահպանումին ախոյեան յայտարարելով ինքզինքնին, եւ մեծ աղմուկ կը յարուցանէին բացի ու գոցի եղբայրատեաց վէճը հրապարակ ձգելով, այժմ, մէկ օրէն միւսը, մէկ ոստումով գոյներնին փոխած՝ հեռուէն գովքն ու փառաբանանքը կը կարդան ստրկօրէն իրաւակարգի մը եւ պետական կազմի մը, որուն իրենք ալ ներքնապէս չեն հաւատար։ Նոյն այս մարդիկը տարիներ շարունակ «աւազակ», «դատարկապորտ» եւ այլ եւ այլ նուաստացուցիչ ածականներով կ՚որակէին հայութեան ամէնէն պաշտելի սրբացած մէկ զաւակը։ Երբ ան Զօրավարի համազգեստով եւ յաղթանակներով պսակուած կուրծքին շքանշանները շարած օտար այս ափերը հասաւ, սկսան սեղանէ սեղան հրաւիրել ու քծնիլ անոր....։ Բարքերու եւ հոգեկան ի՛նչ ինկածութիւն։ Հայրենասէրի կեղծ դիմակին տակ անձնական շահեր փնտռող այդ կաչաղակները նոյն իսկ զլացան անոր յարգանքի մարդկայնական պարտականութիւնը, առանց անդրադառնալու թէ այդ անձնուէր հոգին իրենց ազատութեան եւ անկախութեան համար կռուեր էր այսօրուան «ընկեր եւ մտերիմ» յայտարարուած թուրքերուն դէմ, թուրքեր որոնց ձեռքերը դեռ թաց են հայ սրտահատոր սիրելիներու կարմիր արիւնով։

Այսպէս է եղած միշտ ինկածներու եւ անգոյն մարդոց հիւանդոտ հոգեբանութիւնը, եւ այսպէս ալ պիտի ըլլայ։ Երկաթէ ձեռքի մը եւ տիրական ձայնի մը պակասէն, հոգեպէս եւ բարոյապէս ինկածներու Արշաւակաւան մը դարձեր է կարծես գաղթահայ իրականութիւնը, ուր հացկատակներու սերունդներ կը քծնին ու կ՚երկրպագեն բռնաւորներուն, ազատ հորիզոններու տակէն իսկ։ Կը քծնին ու կ՚երկրպագեն, կ՚երկրպագեն ու կը քծնին կարմիր իշխանաւորներուն, առանց նուիրական որոշ խտէալ մը ունենալու։

Ստրուկներու հոգեբանութիւնն է այս եւ ստրուկներու փառաբանութիւնը։»

ՆՈՐ ՎԱՐԿ ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խորհրդային իշխանութեան ջրային տնտեսութիւնը 11,300,000 րուբլի վարկ սահմանած է, զանազան հետազօտութիւններ եւ ոռոգումներ կատարելու համար Անդրկովկասի մէջ։ Մուղանի դաշտին համար (Ադրբէջան) սահմանուած է մէկ միլիոն րուբլի։ Ղըերու ոռոգման համար (Հայաստան) մէկ միլիոն, Սարտարապատի ջրանցքին համար՝ 700,000, Էջմիածնի ջրամուղին համար՝ 655,000 րուբլի, որով 5000 տեսիատին պիտի ոռոգուի։ Ծրագրին համաձայն, ամբողջ Հայաստանի մէջ պիտի ոռոգուի 36,000 հեքթար հող։ Վերոյիշեալ 11,300,000 րուբլիի վարկէն Հայաստանի բաժին կ՚իյնայ 2,355,000 րուբլի։

ՕԴԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒԸ

Մինչեւ թերթս մամուլը ղըրուած պահուն, լուր չկար երկու լեհ օդանաւորդներու մասին, որոնք Փարիզէն ճամբայ ելան ուղղակի առանց, Ատլանտեանը կտրելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Յառաջի)

ՏԻԹՐՈՅԻԹ, 18 Յուլիս.— Մօտ երկու շաբաթ առաջ, Թրքական դեսպան Մուխթար պէյ Տիթրոյիթ եկաւ ու «սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ իր չորս հազարէ աւելի Թուրք հայրենակիցներուն կողմէ», ինչպէս ատենին հաղորդեց Տիը Տիթրոյիթ Ֆրի Փրէսը։

Խիստ գաղտնի մնաց անոր առաքելութեան նպատակը եւ ատոր համար դժուար է ո՛ր եւ է գուշակութիւն ընել այդ մասին։

Այսքանը միայն ընենք, որ Մուխթար պէյ, որուն գլուխէն կը կաթի երեսուն հազարէ աւելի քրիստոնեաներու արիւնը, «Հօթէլ Սթէյթլըր»ի ութերորդ յարկի պատուհաններէն երկու օր շարունակ ժպտեցա՛ւ «Ֆրի Փրէս»ի Թրքասէր խմբագիրներուն։ Իսկ այս վերջինները վայրկեանը վայրկեանին արձագանգ եղան իր բոլոր շարժումներուն, եւ վերջին պահուն նկարել տուին շարժապատկերի մէջ ու ցուցադրեցին Տիթրոյիթի թատրոններուն մէջ։

Մուխթար պէյի այցելութեան անմիջական արդիւնքը կարելի է համարել այն շարժումը, որ անոր մեկնումէն յետոյ երեւան եկաւ Տիթրոյիթի քիւրտերուն մէջ։

Անցեալ Կիրակի, Յուլիս 15, մաս մը Քիւրտեր սրահ մը քաշուած, խորհրդակցութիւն մը ունեցան եւ բոլորն ալ շեշտեցին անկախութեան պայքարին անհրաժեշտութիւնը ու երդուեցան նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններով կազմակերպել Ամերիկայի ամբողջ քրտութիւնը, ազատելով զայն Թրքական շրջանակներէ եւ ակումբներէ։ Անոնք պիտի ստեղծեն միացեալ ճակատ մը Թրքական բոլոր սադրանքներուն դէմ։

Գոհունակութեամբ արձանագրելով այս փաստը, կը հաւատանք, որ Ամերիկայի բոլոր Քիւրտերը պիտի հետեւին Տիթրոյիթի իրենց հայրենակիցներուն օրինակին, աջակցելով այն պայքարին, որ երկրին մէջ յառաջ կը տարուի յանուն քրտական ազատագրութեան։

Հ. ԱԿԻՆԵԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ

Խիստ լաւատեղեակ աղբիւրէ մը կ՚իմանանք թէ Վիէննայի Մխիթարեաններէն ծանօթ բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեան, որ երկու տարիէ ի վեր Հայաստան կը գտնուէր, Էջմիածնի ձեռագիրները ուսումնասիրելու համար, բանտարկուած է երկու ամիսէ ի վեր։ Պատճառները անծանօթ կը մնան։

*** Ծանօթ մատենագիր Դաւիթ Անանուն Երեւանէն Թիֆլիս եւ յետոյ Ռուսաստան փոխադրուելով, բանտարկուած է Մոսկուայի մէջ։

*** Դաւանափոխ Սիմօն Յակոբեան Պերլին հասած է։

*** Թաւրիզէն հասած նամակի մը համաձայն, յայտնի մարզիչ Վահան Չերազ գնդակահարուած է Լոռեցի Ազատ Մուրատեանի հետ։ Նամակագիրը՝ տարաբախտ երիտասարդին պոլսեցի մէկ բարեկամն է, բայց նորէն վերապահութեամբ կ՚արձանագրենք այս լուրը։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովին կողմէ ընտրուած յանձնաժողովը, որուն պաշտօնն էր Նոր Սահմանադրութեան Նախագիծ մը մշակել, վերջացուցած է իր աշխատանքները։ Սահմանադրութեան գլխաւոր գիծերը հետեւեալներն են.

Սուրիա գերիշխան անկախ պետութիւն մըն է։

Իր հողամասը կը կազմէ ա՛յն որ անջատուեցաւ Օսմանեան կայսրութենէն։

Սուրիա քաղաքական անբաժանելի միաւոր մը կը կազմէ։

Սուրիա խորհրդարանային Հանրապետութիւն մըն է, որուն գլուխը կը գտնուի Նախագահ մը։

Մայրաքաղաքն է Դամասոս։

Կրօնքն է իսլամութիւնը։

Սուրիոյ դրօշակին գոյներն են՝ կարմիր, ճերմակ եւ սեւ, դրուած հորիզոնական կերպով. երկայնութիւնը լայնքին կրկինն է. դրօշակին մէջտեղը, ճերմակին վրայ պիտի ըլլան երեք կարմիր աստղեր։

Հանրապետութեան առաջին Նախագահը պիտի ընտրուի առժամեայ Սահմանադիր ժողովին կողմէ, երկու տարուան համար։ Իրեն յաջորդելիք նախագահները պաշտօնի վրայ պիտի մնան երեքական տարի։

Համայնավարները կը յամառին

Ինչպէս գրած էինք, կառավարութիւնը արգիլած է համայնավարներուն ցոյցը՝ Կարշէի անտառին կամ Իվրիի մէջ։ Այս վերջին քաղաքին քաղաքապետը համայնավար ըլլալով, առջի օր հրաւիրուեցաւ Սէնի Նահանգապետին քով, որ հրամայեց ետ առնել իր տուած արտօնութիւնը։ Քաղաքապետը մերժեց։ «Իւմանիթէ» այս լուրը տալով, կը հրաւիրէ կարմիրները նկատի չառնել դրուած արգելքը եւ մասնակցիլ այս օրուան ցոյցին, «բողոքելու համար պատերազմին և կառավարութեան բռնութեան դէմ»։

*** Ընդհ. դատախազը դատ բացաւ համայնավար «Լա Վի Ուվրիէր»ի պատասխանատու տնօրէնին դէմ, ծաղրանկարի մը առթիւ որ կը համարուի «հրաւէր մարդասպանութեան»։ Ծաղրանկարը կը ներկայացնէ խորհրդանշան մը, Հինտէնպուրկի և Մուսոլինիի և «պրոլետար»ներու բազմութեան մը պատկերներով։ Մուրճ-մանգաղին տակը դրուած են սա խօսքերը. «Պրոլետարներ, պատժեցէ՛ք պատերազմին պատասխանատուները»։

Իսկ հետեւեալ խօսքերը տպուած են ամպհովանիի մը վրայ, որ կը հովանաւորէ Փուանքարէն.— «Ֆրանսա, — 1,800,000 սպանեալ եւ ֆրանքը չորս սու»։ Իսկ տակը, սա նախադասութիւնը.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՐԻ՞ ԹԷ ՉԱՐ ՆԱԽԱՆՁ

Ըսինք թէ առեւտրական ժողովուրդ ենք։

Ունինք նախաձեռնող ոգի, բայց աւելի յաճախ կը կապկենք ուրիշները։

Եթէ մէկը մածուն շինելու գաղափարը յղանայ, անմիջապէս իր տասնեակներով հետեւորդները կ՚ունենայ։

Մրցումը կը սկսի, եւ «գին կոտրելու» հայկական ճարպիկութիւնը հրապարակ կ՚իջնէ։

Ուրիշ մը արեւելեան ասեղնագործութեան առեւտուրը կը սկսի։ Աչքբաց Հայեր պատրաստ կը սպասեն։ Շուտով մէջտեղ կ՚ելլեն մրցակիցները։

Մէկը ինքնաշարժի վարիչ կ՚ըլլայ։ Շատ չանցած, Փարիզի փողոցները հայ շօֆէօրներով կը լեցուին։

Մէկ հոգի գոհարեղէնի միջնորդ կը դառնայ. անմիջապէս Քատէի եւ Լաֆայէթի ծանօթ սրճարանները հայ միջնորդներու բոյն կը դառնան։

Ուրիշ մը քաշբոլի եւ ռոպլի գործ կ՚ընէ։

Մանաւանդ այս ճիւղին մէջ մրցումը իր գերագոյն աստիճանին հասած է։

Կը պատմեն թէ մարդիկ իրար կը լրտեսեն եւ կը հետապնդեն, ի հարկին ինքնաշարժով, հասկնալու համար թէ այսինչը ուսկի՞ց կ՚առնէ գործը։ Ու անգամ մը որ հասկնան, հինգ վայրկեան վերջ կ՚երթան «գին կոտրելու»։

Այս մրցումին մէջ շահողը կ՚ըլլայ հրեայ վաճառականը, իսկ տուժողը՝ հայ աշխատաւորուհին։

Կարգ մը պարագաներու մէջ օգտակար է օրինակ առնել, առանց ուրիշին վնաս պատճառելու։ Սակայն դժբախտաբար մեր մէջ մարմաջ մը կայ՝ հարեւանին վնասելով շահելու։

Ե՞րբ բան մը պիտի սորվինք իսկական եւրոպացիներու առաքինութիւններէն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԵՐԸ

Քիչ անդին հրատարակած ենք լուր մը, Լիթուանիոյ պատրաստութեանց, եւ տիրող մտահոգութեան մասին։

Վերջին լուրերու համաձայն, Փարիզի գերմանական դեսպանին տեսակցութենէն յետոյ, Պ. Պոլան ծանուցագիր մը ուղղած է Լեհաստանի, յորդորելով չափաւոր շարժիլ Լիթուանիոյ հանդէպ։

Գերմանական թերթերը կը կարծեն թէ մարաջախտ Փիլսուտսքի կը խորհի լիազօրութիւն խնդրել Ազգերու Դաշնակցութենէն, ի հարկին Լիթուանիա արշաւելու, Քովնօ գրաւելու եւ ստեղծելու համար այնպիսի կառավարութիւն մը, որ յանձն առնէ ստորագրել Լեհաստանի պայմանները։

Կ՚ըսուի թէ Ֆրանսան համաձայն է այս ծրագրին, իսկ մեծ զգուշութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ։ Լիթվինօֆի Պերլին այցելութիւնը սաստկացուց այս ջղագրգռութիւնը։ Կրակը արծարծողը Մոսկուան ըլլալով, շատեր կը կարծեն թէ կացութեան բանալին ալ հոն կը գտնուի։

Ռուսիոյ մէջ անխնայ յարձակումներ կ՚ըլլան Լեհաստանի դէմ։ «Պէրլինէր Տակպլատ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ՝ Մոսկուայի մէջ տիրող կարծիքը այն է որ աշունը խաղաղ պիտի անցնի, բայց 1929ի գարնան ծանր դէպքեր պիտի ծագին։ Ուրիշ խօսքով, պատերազմ պիտի ծագի Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ միջեւ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԱՊԸ

Ս. Սուրեան, «Հայրենիք»ի մէջ, կը մատնանշէ ուրիշ վէրք մը՝ գաղութներու գրական ամլութեան մասին խօսելով, կը շեշտէր որ կուսակցական մոլեռանդութիւնը իրարմէ հեռու կը պահէ յաճախ մեր գրական ուժերը, ու անկարելի կը դարձնէ որ անոնք միեւնոյն սեղանը նստին՝ գրական մտահոգութիւններէ դրդուած։ Անկարելի կը գտնէր, օրինակի համար, որ գրական հարցի մը շուրջ խօսելու հոգով քով քովի գան Ահարոնեանն ու Թէքէեանը, Լեւոն Շանթն ու Զապէլ Եսայեանը։

Հայ ժողովուրդի դժբախտութիւններէն մէկն է աս։ Չի բաւեր որ իր գրական լաւագոյն ուժերը խրուած են կուսակցական աշխատանքներու մէջ, ու օրուան հոգերով կլանուած՝ յաճախ կը սպաննեն իրենց մէջ գրական մարդը. գեռ իրենց ներսը արուեստի կրակը վառ պահողներն անգամ՝ յաճախ կը զոհեն գրական մտահոգութիւնները ուրիշ նկատումներու։

Կուսակցական կիրքը, ճիշդ է, այնպէս մը կը բռնկցնէ երբեմն հայ կեանքը՝ որ մարդիկ, ամէնէն խաղաղ հոգի կրողներն անգամ, ալիքէն կը տարուին, կը լեցուին կիրքով ու քէնով։

Ու կիրքին զոհ կ'երթան անոնք ալ որ ուրիշ ասպարէզներու սահմանուած էին, բայց մեր ժողովուրդին ապրած անբնական պայմանները զիրենք քշած է կուսակցական ու քաղաքական աշխատանքներու մէջ։ Հին ատենները, երբ վարժապետ մը գալու երթար, ամբողջ հանրային աշխատանքները կը բարդէին անոր ուսին։ Անիկա գիւղին թէ վարժապետն էր եւ թէ տիրացուն, գրագիրը, դերասանը, ճառախօսը, գրեթէ ամէն ինչը։ Հիմա աշխատանքին տեսակը միայն փոխուած է։ Այսօր, հայ գրագէտը, թէ վարժապետ է եւ թէ խմբագիր, կուսակցական գործիչ ու դիւանագէտ։ Մտքով պատրաստուած ուժերու սովը ստեղծեր է այս անբնական երեւոյթը։ Մարդիկ որ սահմանուած էին գրչի եղբայրութեան, հիմա, կուսակցական տարբեր բանակներու մէջ, նիզակ կը ճօճեն իրարու...։

* * *

Պոլիս, 16-17 տարի առաջ. Հրատարակչական մը հիմնեցինք՝ գիտեմ, «Յառաջ»ի խմբագիրը քիթին տակէն հիմա անուշ մը կը խնդայ։ Բայց այն ատեն չէինք խնդար մենք, ոչ ես, ոչ ինքը։ Այն օրերուն լարուած էին մեր կուսակցութիւնները, ու կիրքը մտած էր նաեւ գրական կալուածէն ներս։ Տարբեր կուսակցութեանց մաս կազմող մեր գրագէտները չէին հանդուրժեր իրարու, նոյն իսկ կը խրտչէին իրարմէ։ Ի՞նչ, կարելի՞ էր միեւնոյն Հրատարակչական ընկերութեան մէջ ժողվել զանոնք բոլորը. չեղաւ. ու երկու Հրատարակչական սկսան բուսնիլ մէկէն, թէեւ մէկը մեռաւ չծնած, միւսը ծնելէ քիչ մը յետոյ։

Բայց այն օրերը պէտք է ապրած ըլլալ՝ հիմա քիչ մը վերէն նայելու համար օրուան բաներուն վրայ։ Ծիծաղելու համար քիչ մը այն օրերու մեր ոգեւորութեանը վրայ։

Արդարեւ, այսօրուան պէս կը յիշեմ. ի՜նչ ոգեւորութեամբ կ'երթայինք մենք ժողովի, երբ հիմը կը դրուէր Հրատարակչականին. կարծես թէ կ'երթայինք բերդ մը առնելու։ Ու ամէն կուսակցութիւն հոն կուգար սպառազինուած, ճառախօսով, բանաձեւո՛վ ու թիւո՛վ։ Չէ՞ որ բանաձեւն ու քուէն պիտի վճռէին նոյն իսկ գրական հարցերը...։

Ճիշդ է, մեզի հետ էր գրական մարդոց մեծ մասը։ Դաշնակցութիւնը գիտցաւ միշտ գրագէտներու եւ արուեստագէտներու աղուոր փաղանգ մը ունենալ իր մէջն ու շուրջը։

Մեզ հետ էր նաեւ թիւը։ Բայց երբ կը նստէինք ժողովքի՝ ալ բարակը փնտռող չկար։ Կուսակցական խմբակներ կը կազմուէին շուտ մը, ժողովի մը մէջ, որ գիրք հրատարակելով զարկ պիտի տար հայ գրականութեան։ Բանաձեւ բանաձեւի դէմ։ Ու ամէն խմբակ կը ջանար իր թեկնածուն մտցնել վարչական ու խմբագրական մարմիններուն մէջ։ Ասոն ու փարամազն անգամ, նոյնիսկ Հմայեա՜կ Արամեանցը կը փորձէին հոն մտնել... որպէս սոցիալ-դեմոկրատ հնչակեան։ Վա՜յ անոր որ կը փորձէր միջին եզր մը գտնել...

* * *

Զարդարեա՛նը միտքս կուգայ նախ՝ որ պատերազմէն առաջ մեր սերունդին մէջ ամէնէն աւելի մեղադրուածը եղաւ։ «Ազատամարտ»ի խմբագրապետը, թէ՛ւնդ կուսակցական, երբեք չէր մոռնար սակայն թէ գրական մարդ է ինքը, եւ թէ նոյնքան նուիրական էին իրեն համար իր գրական կապերը։ Ան մինչեւ վերջն ալ բարեկամ մնաց մեր գրական բոլոր ճշմարիտ ուժերուն՝ ո՛ր կուսակցութեան մէջ ալ նետած ըլլար զանիկա բախտը։ Ան գիտէր գրականութեամբ միշտ վառ մնալուն գաղտնիքը, ու իր վարած թերթը կուսակցական թերթ մը չէր միայն՝ այլ եւ գրական մարդոց տաքուկ մէկ բոյնը։ Յաճախ օրուան նիւթերը կը զոհէր տեղ բանալու համար մեր գրական ուժերուն, առանց հարցնելու անոնց տարիքը, առանց նոյնիսկ անոնց քաղաքական ու ընկերային համոզումը փնտռելու։ Ու այսպէսով, ան մեր գրագէտները կը կապէր նաեւ կուսակցութեան, Դաշնակցութեան շուրջը ստեղծելով գրական այնպիսի մթնոլորտ մը՝ որ ուրիշ կուսակցութեանց չտրուեցաւ երբեք ունենալ։ Հայ գրականութիւնը շատ բան կը պարտի «Ազատամարտ»ին։

Բայց մոլեռանդները միշտ ալ կան։

Քի՞չ խծբծեցին Զարդարեանը ոչ-դաշնակցական գրողներու շատ երես տալուն համար։ Չէր բաւեր որ, կ'ըսէին, գրական թերթ կը դարձնէ կուսակցութեան մը օրկանը, այլ նաեւ կապ կը պահպանէ մարդոց հետ, որոնցմէ հեռու պէտք է մնալ։ Կը յիշեմ նոյնիսկ Վռամեանի մէկ սրտմտութիւնը։ Կրակ կտրած խմբագրատուն մտաւ օր մը, Զարդարեանը փողոցին մէջ թեւանցո՛ւկ տեսած էր հակադաշնակցական գրագէտի մը հետ...

Ու երբ այս դժկամակութիւնները կը պատահէին կուսակցութեան մը մէջ՝ որ իր մէջ ու իր շուրջը կը համախմբէր մեր գրական լաւագոյն ուժերը, ինչպիսի՛ մթնոլորտ կը տիրէր ուրիշ կուսակցութեանց մօտ, որոնց համար դաշնակցական մը տեսնելը սատանայ տեսնելու պէս բան մըն էր այն ատեն։ «Փալթօսըզ» էինք մենք անոնց աչքին...

* * *

Երբ Պոլիս, «Գրական Ասուլիս»ներէն յետոյ՝ թէյասեղանի մը շուրջը կը բոլորէինք մեր օրուան գրողները, հրաշքի պէս բան մը կը թուէր շատերուն։ Ի՞նչ. Թէքէեանը նստի՜ Զարդարեանին քով, ու Խաժակը՝ Արամ Անտոնեանին հետ։ Ո՛չ, ՉԸԼԼԱԼԻՔ բան էր։ Մարդիկ չէի՜ն կրնար երեւակայել որ երկու հակառակորդ գրողներ թէյ կը խմեն քով քովի, կամ Թէքէեանը կրնայ դրուատել Զօհրապը անոր նուիրուած գրական ասուլիսին մէջ, կամ Շաւարշ Միսաքեանը պիտի համարձակի քննադատել «Համակիր» Զօհրապը։ Ե՛ւ իրապէս յանդգնութիւն մըն էր ատիկա, այնպիսի օրերու մէջ, երբ ամէն գրող կարծես ստիպուած էր դրուատել իր կուսակցական ընկերը, եւ գովեստի բառ մը չըսել քաղաքական հակառակորդի մը հասցէին. այնպիսի օրերու՝ երբ չէզոքներն անգամ կը վախնային աշխատակցիլ կուսակցական թերթի՛ մը, ո՛ւր միայն գովեստ հիւսել։ Վարուժանի կամ Սիամանթոյի պէս բացառիկ տաղանդներ միայն կրնային ականածանքի կանչել բոլորը։

* * *

Պ. խմբագիրը սկսաւ դէմքը թթուեցնել. ինծի սահմանուած տեղը անցայ։

Բայց ես չլմնցուցի նիւթս։ Ու կ'արժէ զայն դարձեալ ծեծել։ Ախտը միշտ ախտ կը մնայ, հակառակ տարիներուն որ անցան։ Պէտք է միշտ օդին հանել զայն։ Չի յիշե՞ր «Յառաջ»ի խմբագիրը որ նոյն իսկ վերջին տարիներու մէջ մաքրակրօն ընկերներ ունեցանք՝ որ չհանդուրժեցին ոչ-դաշնակցականներու ընծայուած ասպնջականութեան՝ «Ճակատամարտ»էն ներս։

Ախտը ախտ ալ պիտի մնայ, եթէ քաղաքական ու կուսակցական վէճերը միշտ քէնոտ ու խոով պահեն արուեստագէտ ու գրագէտ մարդիկը։

Մինչեւ որ չստեղծուի արուեստի կապը, — արուեստի ճշմարիտ եղբայրութիւնը։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՉՔԵՐՈՒՆ...

Ահա՛ գիշերն աստղածին
—խունկ ու ստաշխ ու վարդէ,
Սա պարտէզին մեծ նոճին,
Լուսնի լուսով կ'աղօթէ։

Հոգիիս մէջ մութ յուշեր,
Աստղերու պէս կը ցաթին,
Սիրտս է մռայլ այս գիշեր
Ու կարօտներ կը կաթին։

Ու ես հարբած՝ մեղկօրօր
Աստղերուն տակ մոլորուն,
Կ'երթամ սուզիլ, ա՜հ, անոր
Տրտմութեան խորն աչքերուն...

Տիթրոյիթ Ե. Քամառ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

92.— ՊԱՐԵՐԳ ՎԱՆԷՆ

Ծառէն կախուեր է
Երկու հատ լիմոն.
Էն տղին կ'առնիմ,
Անունն ի Սիմոն։

Էս եանը դար ա,
Էն եանը դար ա,
Շուղանցին եկաւ,
Ջէօպ լեցուն փարա։

Ծառէն կախուեր է
Երկու հատ ծիրան.
Սիրեր իմ կ'առնիմ,
Անունն ի Միհրան։

Գնացինք կալեր,
Կտրեցինք շալեր.
Պաժ պօյիդ մեռնիմ,
Նշանլու եարեր։

Հաւաքեց՝ Ա. Գասպարեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՔՐՏԱԿԱՆ ԵՐԳ ՄԸ
ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Գրուած 1645 Թուականին)

Քրտական բանաւոր գրականութեան մէջ, ամէնէն արժէքաւոր քերթուածը կարելի է համարել «Մամ ու Զին»ը։

Ընդհանրապէս քիւրտ բանաստեղծութիւններու եւ մեծ քերթուածներու հեղինակները անյայտ կը մնան, շնորհիւ այն հանգամանքին, որ հեղինակները իրենց գործը կը յանձնեն ժողովուրդին բերանացի, և մէկ-երկու սերունդ յետոյ, հեղինակներու անունը կը մոռցուի։

Երկար ժամանակ հետաքրքրուած եմ «Մամ ու Զին» երգտրամով, որ իր ամբողջութեան մէջ, լրիւ ու աննման հեղինակութիւն մը թուած էր ինծի. բայց չէի գիտեր թէ՝ այս պօէմը կազմուած էր ժողովրդակա՞ն բանահիւսութեամբ, իր յաւելումներով ու կրճատումներով, թէ՝ կը պատկանէր մէկ հեղինակի։

Հիմա, բարեբախտաբար, իմ տրամադրութեան տակ ունիմ «Մամ ու Զին»ի մէկ ձեռագիրը, քիւրտերէն լեզուով՝ արաբերէն տառերով։ Ինծի կը թուի որ այս ձեռագիրն է ամէնէն հինը եւ թերեւս միակը, որ այսօր գոյութիւն ունի։ «Մամ ու Զին»ի հեղինակն է Ահմէտ Հանի, որ հեղինակած է իր երկը 1645ին։ Իր գիրքը ընդօրինակուած է 104 տարի յետոյ, այսինքն 1749ին։ Գրչագիրն է Ազիզ Շիրբար։

Ահա այս ձեռագրի մէջն է ամփոփուած «Մամ ու Զին»ը ամբողջութեամբ, եւ սկիզբը դրուած են նոյն բանաստեղծէն երեք երգեր, որոնք տեսակ մը յառաջաբան կը կազմեն գրքին։

Այդ յառաջաբան-ոտանաւորներէն երկուքը գրքի իմաստին բանաստեղծական արժէքին եւ քիւրտ բանաստեղծութեան շուրջ կը դառնան, խիստ գեղեցիկ ոճով մը կառուցուած։ Սակայն մէկը այդ յառաջաբաններէն կը շօշափէ քիւրտ ազատագրական շարժումը եւ շահեկան է տեսնել թէ Ահմէտ Հանին, (իմ կարծիքով քիւրտ մեծ բանաստեղծը) ասկէ մօտ երեք հարիւր տարի առաջ, ի՞նչ կը մտածէր Քիւրտերու ազատագրութեան մասին։

Ոտանաւորը որ գրուած է ընտիր ոճով եւ կատարեալ տաղաչափութեամբ մը, կը ներկայացնեմ՝ ազատ ու բառացի թարգմանութեամբ, որպէսզի իմաստը չտուժէ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԲԱԽՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՎԵՀԱՆՁՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԱՆՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սաքի (մատռակ), ի սէր Աստուծոյ, շնորհ ըրէ,
Մեր բաժակին մէջ ալ լեցուր ումպ մը գինի:
Թող աշխարհը արտացոլայ այդ գինիի բաժակին մէջ,
Որպէսզի մեր ճակատագիրն ալ երեւայ հոն,
Որպէսզի մեր գալիք վիճակը պայծառ երեւայ:
Ե՞րբ բախտը մեզի պիտի ժպտի,
Մեր դժբախտութիւնը գագաթնակէտին հասած է,
Մի՞թէ անոր անկումը մօտալուտ չէ:
Առնուազն կայ հաւասարութեան սահմանագիծ մը, (դժբախտութեան եւ բարեբախտութեան միջեւ),
Մինչեւ որ դժբախտութեան ժամը հասնի,
Եթէ կարելի է այդ անիւին վրայ դարձիր,
Որպէսզի բախտը մեր աստղն ալ տեսնէ,
Արթննայ իր քունէն, գոնէ անգամ մը,
Ու մեր բախտն ալ դառնայ մեզի սիրահար:
Մեզմէ ալ դուրս գայ աշխարհակալ մը,
Մեզմէ ալ ճարուի թագաւոր մը,
Մեր հնարագիտութիւնը երեւան հանուի,
Մեր գրողներուն արժէքները գիտցուին,
Մեր գիտութիւնը ծաղկի,
Որպէսզի չկրնան գտնել մեր վիշտերուն տեղ մը:
Եթէ ունենայինք ազատ ու անկաշկանդ մարդ մը,
Վեհանձն ու ազդեցիկ խօսքի տէր,
Մեր արծաթը պիտի ըլլար կոխուած դրամ,
Եւ անարժէք ու կասկածելի չպիտի մնար:
Արծաթը որքան ալ մաքուր ու զուտ ըլլայ,
Միայն դրամ դառնալով կ'ազնուանայ:
Եթէ ունենայինք թագաւոր մը
Ջոր Աստուած արժանի նկատէր թագի մը,
Եթէ որոշուէր անոր գահ մը,
Այն ատեն մեզի բախտ մը պիտի բացուէր,
Եւ անկասկած պիտի բարգաւաճէինք:
Մենք կտոր կտոր չպիտի ըլլայինք վատօրէն,
Մեր վրայ այդ Թուրքերը յաղթական չպիտի ըլլային,
Մեր հայրենիքը աւերակ մը չպիտի դառնար այդ բուերուն ձեռքը,
Այդ նորեկներուն ստրկանալու չպիտի ստիպուէինք.
Թուրքին ու տաճիկին հպատակ ու յաղթուած:
Բայց հինէն Աստուած այդպէս ըրաւ,
Այդ Թուրքն ու Ֆարսը մեր վրայ բերաւ:
Անոնց հպատակութիւնը, ճիշտ է, ամօթալի է,
Այդ ամօթը, սակայն, անուանի մարդոցն է,
Անպատուութիւնը իշխաններուն եւ տիրողներուն է,
Եւ ոչ թէ բանաստեղծներուն եւ ֆաքիրներուն:
Ով որ իր հզօր ձեռքին մէջ սուր մ'ունէր,
Ջկրցաւ գրաւել ինքն իրեն համար պետութիւն մը:
Այս աշխարհը նման է նոր հարսի մը.
Անոր վճիռը հատու սուրին ձեռքն է.
Ամուսնութեան համար անոր հետ,
Վեհանձնօրէն կուտայի իմ հարստութիւնս,
Ու ես հարցուցի այդ նոր հարսին,
Թէ ո՞րն է այն օժիտը, որով կարելի է իր ձեռքը առնել.
Ան պատասխանեց, — Ուժն ու յանդգնութիւնը...
Վերջապէս, աշխարհ կոչուած սիրուն հարսը
Կը յանձնուի մարդոց սուրին ու վեհանձնութեան:
Ես մնացած եմ զարմացած Աստուծոյ դատողութեան,
Քիւրտերն այս աշխարհային պետութեան մէջ
Ինչո՞ւ համար զրկուած մնացեր են.
Անոնք ամբողջ ինչո՞ւ դատապարտուեր են:
Անոնք սուրը գիտեն բռնել համբաւուած ձեւով,
Անոնք իրենց ուժով շատ երկիրներ գրաւած են,
Ամէն մէկը անոնցմէ խատէմի վեհանձնութիւնն ունի,
Ամէն մէկը անոնցմէ Ռոստէմի կտրճութիւնն ունի:
Տեսէ՛ք. Արաբիայէն մինչեւ Վրաստան,
Քիւրտերն են որ բերդերու շղթային դարձած.
Ջորս անկիւնները բռնած են.
Թուրքերն ու Պարսիկները անոնց կ'ապաստանին:
Երկու սահմաններու վրայ գտնուող քիւրտ աշիրէթները,
Դարձած են անկայուն աղիքներ:
Իւրաքանչիւր աշիրէթը անանցանելի պատուար մըն է,
Կարծես անոնք ըլլային սահմանի բանալին:
Այս Թուրք ու տաճիկ ծովին մէջ
Երբ յարձակողական շարժում մը ընեն անոնք,
Քիւրտերն են որ կը խեղդուին արեան մէջ.
Ու իրենք են որ իրար կը խողխողեն:
Ազնուութիւն, ուժ
հանձնութիւն,
Տղամարդութիւն, ջա
թիւն ու յանդգնութիւն,
Կատարեալ են քիւր
ըէթներուն քով:
Անոնք ցոյց տուած
հանձնութիւն եւ յանդգ
Որքան շատ կը ձգտ
սութեան,
Նոյնքան շնորհէ կը
Այս յանդգնութիւնն
հանձնութիւնը
Արգելք եղան որ Քիւ
բախտիքի բեռի տակ մն
Սակայն անոնք միշտ
մերաշխ են.
Միշտ կռուի եւ անհ
նութեան մէջ են:
Եթէ մենք ունենայի
բաշխութիւն մը,
Եթէ մենք մտածէին
գուտը,
Թուրքը, Արաբն ու
միասին,
Բոլորն ալ մեզի ծա
տի ըլլային:
Այն ատեն կ'ամբող
կրօնն ու պետութիւն
Ուսումն ու գիտութ
րացնէինք,
Կը բաժնուէինք ու
բուէինք այս հեթանոս
Եւ կը ձգտէինք տէր
մեր կատարելութեան:

ԱՀՄԷ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱ

(Մահուան քսանամեակին

908ի աշնան, Պոլսո
նաց Կղզիներէն մէկուն
հար եւ հիւծած պատ
շրթունքները, նման դե
կու տերեւներու, թ՛
մը վերջ կը թափէին
օրն իսկ ըսին թէ ար
առաջ քերթող մը մեռ

Մեծարենցի հոգին
կտոր մը, որուն այրումը
բոյրը դուրս կուգայ,
գրականութիւնն ալ հոգ
մը՝ միշտ կարմիր հ
շպարուած։

Անոր կեանքը պա
չունի. շիրիմը կայ,
գերեզմանատունը, եղե
շուքին։ Տարիներ առ
գտայ զինքը, մարգարտ
ներու խորը, և ցցուած
քարին քով։ Գլխահակ
ուած խաչերու դառն
մէջէն, համր ձայնով մը
զօթք՝ սկսայ պզտիկ մը
քէն, կտոր մը Սիրերգէ
մըն ալ Մեռելոցէն փափ

I

Մեծարենցի գործերը
նիհար հատորներ կը կ
Ծիածան եւ Նոր Տաղեր։

Առաջին անգամ «Ծի
հրատարակեց։ Երկու
ներն ալ 1907ին լոյս

Այդ երկու գործեր
ունի գեղեցիկ կտորներ
ցիր՝ «Արեւելեան Մ
«Լոյս»ի, «Ազդակ»ի եւ
ցոյցներու մէջ։ Անտիպ
քերթուածներ կը մնան
բոր եւ պզտիկ տետրակ
Հրանտ Ասատուրի մօտ
բովանդակութիւնը ը
լոյս տեսաւ Թէոդիկի
Տարեցոյցին մէջ։

Պէտք չկարենամ որ
սաւորում դնել իր երկ
րուն մէջ։ Անոնք կարծե
տագրականօրէն իրար կ
ցնեն։ Բաժանում չկար
բովհետեւ խորքէն ամէն
գեղեցիկ ստեղնաշար մը
մեն ու այդ բոլորին մէջ
մը պէս մշուշտ կ'անցնի
նաստեղծական մայր-երա
տեւեալ լայն բայց պրկո
վանդակութեամբ.—

Ա)— Բնութեան հա
նրբացած համապատկեր
իրերու մասնայատուկ
մանրամասնութիւն եւ
ճշտութիւն կուգան միա
կարկառներուն լաւագոյ
պով յարմարող հոգեկ
ճակի մը։

Բ)— Կարօտի խորո
մը, որուն մէջ կուգայ
րազուած հայրենիքի
ղին՝ յորդահոս ջուրը,
մայրի ծաղիկներուն գոյ
քաղցրութիւնը կը ցոլ
մէջ։

Գ)— Ազգայնական շեշ

...անուած հայրենաբաղձ հոգիի
...որ բուռն է, զսպուած եւ խո-
...նկ։ Անիկա իր տողերուն տակ
...ծածկէ, կարծես զգուշաւոր,
...փռնատած դաշոյնի մը աղուո-
...թեամբը լեցուն խռէալացած
...րուռ մը, որ ցեղին խորքէն
...ւգայ։

* *

Այս նկարին ծածկուած մասը
...ց տալէ վերջ անմիջապէս,
...նցնիմ արտաքինին, սակայն
...ձեւին, այլ բովանդակու-
...ան եւ նիւթերուն։

Երկու հատորներու ցանկը
...ը նկատի ունենանք, պիտի
...ննենք կրկնուած վերնագիր-
...ր, նիւթեր եւ տեսարաններ,
...նք զանազան պահերն ու հո-
...գանութիւններն են միեւնոյն
...յր տեսիլին։

Այսպէս՝ այգ, այգային, ցայ-
...սյին, ցայգանուագ, ցայգն է
...այծառ, իրիկնային, իրիկուան
...էջ խորին, իրիկուան իժծ, իրի-
...ւնը, ծովը, ծովին անցքը եւլն.։
Ամէնէն աւելի լկող պահն է
...գը եւ իրիկունը։ Յետոյ երազի
...այրկեաններ եւ առ հասարակ
...ոնց մօտիկը ու ատոնց մէջէն
...գի մը որ իրերուն մէջ կը
...գաւի, չլալու համար։

Դասաւորում մը առաջին գծին
...այ պիտի բերէ իր մօտ բնու-
...ան զգացում մը, տեսնուած՝
...զանազան երեսներուն վրայ,
...պէս գիւղական վերյիշում-
...ր, երեւակայուած անկիւններ,
...ս մինակ ծառեր եւլն.։ Եւ ան-
...ջապէս վերջ՝ կեանքի պատ-
...ըներ՝ ընդհանրապէս վերցուած
...ռաւոր գիւղէ մը, եւ հակառակ
...որ որ ապրած է Պոլիս՝ քիչ
...լացումը այդ քաղաքին։

Հետեւաբար բնութիւն, քիչ
հոգի որ կը վախնայ ինքզին-
...բանալու, առատ երազանք,
...նի եւ բոյրի ալիքներ, մաս
...յիշատակ, տղու յուզումներ
...ոսկեգոյն մշուշ մը՝ թերեւս
...րմրած իր հիւանդութենէն։

II

Երբ նիւթերու ընդհանրացման
...ջ կը մտնեմ, անոնց մէջէն ամէ-
...ն աւելի խոշոր եւ լայն կեր-
...վ առաջ եկող մասը կը կազմէ
...ւթիւնը։

Առանց նկատի առնելու մեր
...ուղական շրջանները, որոնց
...տողութիւններուն մէջ բնու-
...ան զգացումը նկատելի է՝ կը
...սնինք Դուրեանին։

Դուրեանէն Մեծարենց մեր
...նաստեղծութիւնը նկարչու-
...ան կողմէ տեսակ մը ընդ-
...տուած ճամբայ է, որուն ե-
...քը երբեմն հարսնուկներ եւ
...եմն ալ չորցած խոտերու
...ուղումներ բուսած են։

Սիպիլի պզտիկ գիծերը, Յա-
...թիւնեանի նկարները, Զօ-
...ենեանի փաստելները երբեք
...աւորութիւնը չեն տար աս-
...ած անկիւնի մը։

Վահան Թէքէեան հոգիներով
...ցած է։ Տիրան Չրաքեանի
...քնապէս թաւալող նուրբ
...անգները մեր նկատողութենէն
...րս կը մնան։

Ու կրկին Զօհրապեանի ֆրան-
սական ստուերով շրջանակուած
բնութեան տեսիլները յուզումէ
զուրկ կտորներու կը նմանին։
Այս սեռին մէջ եզակի խառ-
նուածքով բանաստեղծը որ ա-
ռաջ կուգայ՝ Մեծարենցն է։
Անոր մէջ բնութեան ծաւալը
ընդարձակ է ու կ'երկարի Պոլ-
սէն մինչեւ գաւառ։

Եթէ վայրկեան մը Մեծա-
րենցի բանաստեղծութիւններուն
մէջէն զգացումը եւ ստուերը
անջատելու ըլլանք, պիտի մնայ
միայն բնանկար մը՝ վերցուած
հեռաւոր գիւղի մը ապրուած
իրական մարզերէն, բայց շատ
աղօտ —քանի որ բանաստեղծը
կանուխէն ձգած է գիւղը— ինչ-
պէս օրինակ՝ Ջրտուք, Հիւղը,
Այգային եւայլն։ Այդ բնութիւնը
տեսիլքի մը պէս երկար ատեն
իր հոգիին խորը պարփակելէ
վերջ կ'ամբողջացնէ, գիծերու
փափկութեամբ, գոյներու քաղց-
րութիւնով մը։ Կ'աւելցնէ նաեւ
այդ երազային դաշտանկարին
պզտիկ հողի կտոր մը Արեւել-
քէն եւ ատով իսկ՝ կրկնակի գե-
ղեցիկ։

Նկարներուն նիւթերը։ Գետ,
ճամբայ, աղբիւր, միս մինակ
ծառ, ջուրի գնացք, տրցակ մը
հուսամ, այծտերեւ, ցանկապատ
ու ամբողջ սարսուռները Արե-
ւելքին։

Պարիկներ կամ համբոյրով
գողդողացող բերաններ՝ որոնց
դէմքը կը պակսի։

Պզտիկ կենդանիներ, հովի
ձայն, թիթեռնիկ եւ ամբողջ
հաւաքածոն գեղեցիկ քարերուն,
տերեւներ մերթ կանաչ, մերթ
ոսկեգոյն որ յամրընթաց կը
թափին ու անկէ վերջ՝ աղջկան
անորոշ ձեւափոխում։ Ուռենի-
ներ որոնց շուքը մինչեւ սառած
ճամբաներուն կ'երկննայ։ Մա-
նաւանդ ցայգեր հազար անգամ
կրկնուած, բայց միշտ՝ տարբեր
եւ գոյնզգոյն շղարշով մը փաթ-
թուած։

Ամբողջութիւնը լրացնելու
համար պէտք է աւելցնել նաեւ
բնութեան երկրորդուած սաճ-
ման մը՝ այսինքն թէ երբ Մե-
ծարենցի գիւղանկարներէն տող
մը կը կարդանք, ան իր տուած
պատկերովը մեր աչքերուն առ-
ջեւ շատ աւելի լայն և հարուստ
խորութիւններ կը բանայ եւ
մեզ առիթը կուտայ իրեն հետ
մտածել, զգալ ու վերջապէս քիչ
մըն ալ ստեղծել։

Ու որքան որ ընդարձակ է
այն իրականութիւնը որ պար-
փակուած է բանաստեղծին տը-
ւած բնանկարին մէջ, այնքան
ալ մեծ է թռիչքը՝ որ կ'ընէ մեր
միտքը գեղարուեստական պատ-
կերին տպաւորութեանը տակ։

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

×

Մեր մեռելներուն մօտենալու,
զանոնք տեսնելու ամէնէն ապա-
հով ճամբան՝ անոնց պէս մեռ-
նելուն մէջ չէ, այլ ապրելուն
մէջ։ Անոնք մեր կեանքով կ'ապ-
րին եւ մեր մահով կը մեռնին։

Ռոմէն Ռոլան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պատա-
տանեկան Միութիւնը, իր չոր-
րորդ տարելիցին առթիւ սար-
քած էր գեղարուեստական ցե-
րեկոյթ մը, ուր տեղի ունեցան
բանախօսութիւններ, արտասա-
նութիւններ, մեներգ, եւայլն։

Մեր նպատակը չէ այդ օր-
ուան հանդէսին նկարագրութիւ-
նը ընել, շեշտելով սակայն պա-
տանիներու գաղափարական ճի-
գը երկրէ երկիր։

Ցերեկոյթին ներկաները ան-
պատճառ պիտի խանդավառուին,
եթէ երբեք կուրացած չեն կու-
սակցական կիրքերով։

Ամէնէն ուրախալի պարագան
այն է, որ այս տղաքը տարրա-
կան նախակրթարան չաւար-
տած, և շատերը հարկադրանքի
տակ իրենց մայրենի լեզուն բո-
լորովին մոռցած, այսօր կը ցուց-
նեն որոշ յառաջդիմութիւն, կը
խօսին մաքուր հայերէն և մղուած
կուտան հայկական մշակոյթին։
Վերապրող պատանիները այսօր
ձեռք ձեռքի տուած, խոր հա-
ւատքով հաւաքուած են գաղա-
փարի մը շուրջ, որուն մարմնա-
ցումն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Երեկուան վեհերոտ պատա-
նիները բուռն պայքարի մէջ են,
հակազդելու համար սպիտակ
վտանգին, որ կը սպառնայ նոր
սերունդին։

Քաղաքիս մէջ, ոչ մէկ միու-
թիւն այնքան փայլուն գործու-
նէութիւն մը ցոյց տուած է, որ-
քան Հ. Յ. Դ. Պատ. կազմակեր-
պութիւնը, եռանդուն աշխա-
տանքով եւ մեծ զոհաբերու-
թեամբ։ Այսօր Միութիւնը ունի
գրադարան մը 1500 հատոր գր-
քերով, որոնք երկսեռ երիտա-
սարդութեան սնունդ կը հայ-
թայթեն Հինգշաբթի եւ Կիրակի
օրերը։ Այդ երկու օրերը գրա-
դարան-ընթերցարանը տեսակ
մը դպրոց մը կը դառնայ, ուր
յաճախող երիտասարդութիւնը
կը դաստիարակուի հայրենա-
սիրական զգացումներով։ Քա-
ղաքին մէջ մեծ համակրանք կը
վայելէ Պատ. Միութիւնը։ Ապա-
ցոյցը այն է որ հայ ծնողքներ
իրենց տասներկու տարեկան
պատանիները անդամագրել կու-
տան, իբրեւ կանխազգուշական
միջոց՝ ապազգայնացման վտան-
գին դէմ։

Փափաքելի է որ հեռաւոր
գաղութներու մէջ եւս ունենանք
յար եւ նման ազգօգուտ կազ-
մակերպութիւններ, որպէսզի մեր
տարեկից պատանիները ազա-
տին փողոցներու մոլութիւննե-
րէն եւ հաւաքուին գաղափարի
մը շուրջ։

Յ. Խանոեան

ԿԵԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Նիսի Հայ գաղութը
եւս կամաց-կամաց կը թօթափէ
հօկի տնաւէր քունը, որ բացի Հայ
Հասարակութիւնը իրարու դէմ
գրգռելէ, ուրիշ ոչ մէկ արդիւնք
ունեցաւ։

Մեզ կը մնայ ուրեմն լրջօրէն
աշխատիլ եւ այս գաղութին մէջ
եւս վառ պահել ազգային ոգին։
Այս գործը ամէն մէկ Դաշնակ-
ցականի եւ ազնիւ հայու
պարտքն է։

Մեր ընկերները պէտք է զգոյշ
ըլլան այն տասնեակ մը դիմուո-
ներէն, որոնց տէրերը փափաք
յայտնած են մեր շարքերը մտնելու։
Պէտք է լաւ քննել անոնց բարո-
յականը եւ տեղեկանալ անոնց անց-
եալին։ Առտուն կանուխ արթնցողը
Դաշնակցական չի կրնար մկրտուիլ։

Թղթակից

ԿԱՐՄԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

Վերջին չորս տարիներու ըն-
թացքին, ինքնաշարժի զոհերուն
թիւը Ֆրանսայի մէջ կը հասնի
8223ի, ըսել է տարեկան միջին
աւելի քան 2000ի։

Այս առթիւ պատրաստուած
վիճակագրութիւնը՝ հետեւեալ հե-
տաքրքրական մանրամասնութիւն-
ները ցոյց կուտայ։ Մէկ տարուան
մէջ պատահած 383 արկածնե-
րու պատճառ տուած են 446 զանցա-
ռումներ, որոնք կը բաժնուին հե-
տեւեալ կերպով։ 118 արկած, այն
պատճառով որ ինքնաշարժները չեն
կանգ առած իրենց յատուկ տե-
ղերը,— 96 չափազանց արագու-
թիւն,— 34 արկած՝ հետիոտն
ճամբորդներու սխալով,— 34 լոյսի
պակաս,— 16 ճամբու գէշ վիճա-
կին հետեւանքով,— 16 զօրաւոր
լուսարձակի պատճառով,— եւայլն,
եւայլն։

Վիճակագրութիւնը ամիսնե-
րու վրայ բաժնելով արկածները,
ամէնէն աւելի վտանգաւոր գտած
է Յուլիս ամիսը՝ մեկնումներու
եւ ժամանումներու ամիսը։

Իսկ օրուան ժամերէն՝ ամէ-
նէն աւելի վտանգաւորը եղած է
իրիկուան ժամը 6ը, երբ գործա-
րաններ ու վաճառատուններ
կ'արձակեն իրենց պաշտօնեանե-
րը, ու հրապարակները ու ճամ-
բաները կ'ողողուին մարդերով։

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ ՄԷՋ

Մաքսիմ Կորքի որ այս մի-
ջոցիս կը ճամբորդէ եւ վերջերս
Հայաստան հասաւ, յուսացած
ընդունելութիւնը չգտաւ Ուկրա-
յինայի մէջ։ Ուկրայինայի գի-
տական ակադեմիան ուզած էր
տպել Կորքիի գործերը եւ հեղի-
նակին առաջարկած էր շատ
նպաստաւոր պայմաններ։ Կորքի
մերժեց այդ առաջարկները, ո-
րովհետեւ ուկրայնական լեզուն
կը նկատէ պարզ գաւառաբար-
բառ մը։ Ատկից զատ, ան բոլո-
րովին հակառակ է ուկրայնական
անջատողական շարժումին։

Խորհրդային կառավարութիւ-
նը արգիլեց մամուլին որ եւ է
հրատարակութիւն ընել այս մի-
ջադէպին մասին։ Արտասահմա-
նի ուկրայնական մամուլն է որ
լուրը տարածած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆ «ԼԱՆՏՐԻԻ» ՄԸ ՌՈՒ-
ՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ.— Չեռնովիցէն կը
հեռագրեն թէ ոստիկա-
նութիւնը ձերբակալած է կին
«Լանտրիւ»ն մը, որուն զոհերուն
թիւն է ինը հոգի։ Կինը կը կոչուի
Աքսեննիա Վարլան։ Իր մօտ գըտ-
նուեցան մարդու ականջներ եւ
այլ կտրուած անդամներ։ Աքսեննիա
շնականօրէն խոստովանեցաւ թէ
այդ անդամները կտրած էր իր
ինը զոհերուն դիակներուն վրա-
յէն, իբրեւ «յիշատակ» պահե-
լու համար զանոնք։

Աքսեննիան ոստիկանութեան
մատնողը եղաւ իր վերջին սպա-
սուհին՝ Ռաշել Հոյֆան, որ քիչ
մնաց ինք ալ պիտի սպաննուէր։
Մեգերան իմացած ըլլալով որ
սպասուհին շատախօսութիւն ըրեր
է իր մասին գիւղին մէջ, կացինի
հարուած մը իջեցուցած էր գլխուն։
Չորս տարիէ ի վեր այս գարշելի
կինը կը սպաննէր ձեռքն ինկած զո-
հերը՝ կողոպտելու համար զանոնք։
Հրէշը սպաննած եւ կտոր կտոր ը-
րած էր իր չորս զաւակները, մայ-
րը, հայրը, գոքանչը, տագրը եւ
եղբը։

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Երիտասարդ տաղանդաւոր գրող
Համաստեղի ի պատիւ՝ Զափահաս
Երկ. Որբերու Միութեան կեդր.
վարչութիւնը կուտայ թէյասեղ-
ղան - երեկոյթ մը «Ֆլօրիա»յի
սրահին մէջ 11, Օգոստոս Շաբաթ
իրիկուն։

Միութիւնը պատուելով Համաս-
տեղը՝ կ'ուզէ իր համակրութիւնը
եւ խանդավառութիւնը յայտնել
անոր մշակած հայեցի եւ տոհմիկ
գրականութեան եւ կը յուսայ որ
Հայ գրականութիւնը սիրողները
բազմութեամբ պիտի փութան
թէյասեղանին՝ իրենց յարգանքի
հարկը տալու համար հայ երի-
տասարդ գրականութեան։

Թէյասեղանին հրաւիրուած են
մեր գրեթէ բոլոր գրագէտները։
Մանրամասնութիւնները շու-
տով։

(կնիք)

×

Արուեստը... Դրկել կեանքը՝
ինչպէս արծիւն իր որսը, վեր
հանել զայն, անոր հետ բարձրա-
նալ պայծառ միջոցին մէջ...։
Ասոր համար ճիրաններ պէտք
են, լայն թեւեր ու հզօր սիրտ մը։

Ռոմէն Ռոլան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Իր «Aiguillon - Խթան»ով ծա-
նօթ Պ. Արամ Թիւրապեան, հայ
թերթերու մէջ հրատարակած
ազդով մը, կը ծանուցանէ թէ
ձեռնարկած է «L'Eternelle Vic-
time de la Diplomatie Euro-
péenne» ուսուցիկ տիտղոսով
գիրք մը հրապարակ հանելու։

Նոյն ատեն փաստաբան Պ.
Մարմարեան, երբ ատենապետ
ֆրանս. բանակի մէջ ծառայած
Հայ Կամաւորներու Միութեան,
բաց նամակով մը կը յանձնա-
րարէ վերոգրեալ գիրքը եւ կը
յայտնէ թէ իրենց Միութիւնը
կը հովանաւորէ անոր հրատա-
րակութիւնը։

Ձենք ուրանար Պ. Թիւրապ-
եանի մատուցած ծառայութիւն-
ները պատերազմի միջոցին հայ
կամաւորներուն, եւ 1922ին
Մարսիլիա հասած հայ գաղթա-
կաններու տեղաւորման ու գործ
հայթայթելու աշխատանքին
մէջ։ Բայց մեր բարեկամը ունի՞
անհրաժեշտ ձեռնհասութիւնը,
վերոգրեալ ուսուցիկ խորագրով
աշխատութիւնը հրապարակ
հանելու համար, այն ալ ֆրան-
սերէն լեզուով։ Առեւտրական
մը՝ ինք ոչ Մանտէլշթամ
մըն է, ոչ ալ Լեփսիուս մը, հե-
տեւաբար, չի կրնար յաւակնիլ
հայկական հարցին «եւրոպական
դիւանագիտութեան յաւիտենա-
կան զոհը» ըլլալուն մասին
պատճառաբանել, լուրջ եւ
վաւերական աշխատասիրու-
թիւն մը պատրաստել։ Այդ աշ-
խատութեան համար ոչ պէտք
եղած վաւերաթուղթերն ունի
ի ձեռին եւ ոչ ալ հասունու-
թիւնը։

Եթէ Պ. Թիւրապեան «L'Eter-
nelle Victime de la Diplomatie
Européenne» հրապարակ հա-
նէր ինքն իր գլխուն, երբ ան-
հատական գործ մը, անոր պա-
րունակութեան ոչ ոք կարեւո-
րութիւն կուտար. բայց քանի
որ «Ֆրանս. Բանակի Հայ Կա-
մաւորներու Միութիւն»ը կը հո-
վանաւորէ զայն հրապարակաւ,
հրատարակութիւնը կիսապաշ-
տօնական հանգամանք մը կը
ստանայ։

Կը հարցնենք ուրեմն նոյն
Միութեան ատենապետին եւ
անդամներուն թէ այդ գիրքը իր
ամբողջութեամբ կարդացա՞ծ են
եւ կը ստանձնեն անոր ամբողջ
պարունակութեան պատասխա-
նատուութիւնը, ազգային շահե-
րու տեսակէտէն։

Պ. Մարմարեան հայ թեր-
թերու մէջ յանձնարարելով
հրատարակելի գործը, ուղղակի
անոր փրոփականտը կ'ընէ. հե-
տեւաբար, պարտաւոր է հրա-
պարակաւ լուսաբանել հանրու-
թիւնը։

Հ. Տ. Ն.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷԼԻ

— Կի՛ն, լռէ՛ պատասխանեց։
...իսկ եթէ առասպելը իրական
...ր, ես թուրք եմ եւ դո՛ւն,
մայրս չես։

— Դուն թո՞ւրք ես, Ահմէտ,
...։ Լաւ ուրեմն, ես քրիստոնեայ
Ահմէ՛տ։

Եւ Ահմէտի մէջքէն իսկ ա-
...դաշոյնը քաշելով, զայն ուժ-
...մխեց անոր սիրտը։

Յետոյ, իր իսկ տղուն արիւ-
...տաքցած երկաթը դարձուց
...ինքին, զարկաւ իր կուրծքին
...նկաւ արիւնթաթախ. քաշ-
...եցաւ սակայն Ահմէտէն հե-
...ու մեռաւ, որովհետեւ կ'ու-
...մահուան մէջ իսկ հեռու
...անկից, ինչպէս կեանքի մէջ։
...ուր կանչ մը բարձրացաւ
...ին մէջ այն ատեն։

— Դեռ չեն մեռած, կ'ռռնար
սարսափած ձայնը։

Մարիկօ վար կ'իջնար հիւղակ-
ներէն եւ ուժգնօրէն կը բանար
բոլոր դռները։ Զինուորները պէտք
չունէին այս նշանին։ Ջարդը սկսաւ։

Ալի անցեր էր մարդոց գլուխը։
Երկար ատենէ ի վեր ան կը սպա-
սէր Աստուծոյ նուիրական ժա-
մուն, իր վրէժի յագեցման։ Ա-
տենը եկած էր։ Անոր առաջին
գործը եղաւ նետուիլ Ֆրօղինի
վրայ, որ գետինը բռնուած էր ան-
կենդան։ Անոր կողերը ծակծկեցին
սուրի հարուածներով, գլուխը
կտրեցին եւ մազերէն բռնած՝ զայն
նետեցին ծառի մը վրայ, ուր կառ-
չած մնաց ճիւղէ մը։ Դիակին
վրայ անոնք ի գործ դրին անբա-
ցատրելի վայրագութիւն մը։

Ստինքները կտրեցին, ինչպէս նաեւ
բազուկներուն եւ սրունքներուն
ծայրերը, յետոյ զանոնք նետե-
ցին աջ ու ձախ։ Զգոհացան։ Դիա-
կին իրանը կը մնար դեռ։ Այն ա-
տեն զայն հանուեցուցին ու ցու-
ցադրութեան դրին հրապարակին
վրայ։

Յետոյ, կարգը մխսներուն
եկաւ, հիւղակներուն։ Ա՜հ, անոնք
վերջապէս կրցեր էին տէր դառ-
նալ։ Շատ տառապեր էին այս
քրիստոնեաներուն եւ մանաւանդ
քրիստոնեայ կնոջ երեսէն։ Անոնք
փնտռեցին այն թշուառ մարդը,
Սթավրոս Մուրտուրիսը, որ նոյն
առտուն իսկ գիւղ եկած էր։ Ան-
կասկած, գուրսէն եկող մարդերը
դժբախտութիւն կը բերէին Լա-
զարինայի։ Մարդը տնկեցին եր-
կաթ ձողի մը վրայ, եւ անոր
սրունքներէն բռնած, քաշեցին,
մինչեւ որ սուր ծայրը դուրս
ելաւ վերէն, վիզէն, ուսերուն
մէջտեղէն։

Դեռ կ'ուզէին վրէժ լուծել,
պատժելու վայրագ ուրախութիւ-
նը վայելել։ Արիւնի հեշտանքը կը
բարձրանար անոնց գանկերը։
Զինուոր մը ծծկեր մանկիկ մը
բռնեց ոտքերէն, զայն պատին
զարկաւ, այնպէս որ ուղեղը տա-
րածուեցաւ պատին երեսին վրայ։

Բոլոր զինուորները դուրս կը
խուժէին ամայացած քոնաքէն։
Ամէն մէկը իր բաժինը կ'ուզէր
ունենալ։ Ասդին անդին կը վա-
զէին։ Ինչ վայրագութիւն որ կը
հնարէին նոյն պահուն իսկ, ան-
միջապէս կը գործադրուէր։ Մար-
դիկը կանակի վրայ կը պառկեցնէին,
կ'անդամատէին եւ այնպէս կը
ձգէին։ Հրապարակին վրայ, փո-
ղոցները, տնակներուն մէջ, ամէն
տեղ որքան գոհացնէին իրենց
վայրագութիւնը, այնքան կը
կատղէին։ Միայն զգացական փա-
փաքը չէր որ կը մղէր այս մար-
դիկը, այլ նաեւ բիրտ փափաքը
այս քրիստոնեաներուն սորվեցնելու

թէ՝ իրենք են տէրը բոլոր մար-
միններուն, թէ իրենց ամբողջ
մարմինը՝ աչքերը, քիթերը, գան-
կերը, ականջները պէտք էր որ
հրէին անարգանքի, արհամար-
հանքի եւ յաղթանակի կատաղու-
թիւնը։

Միշտ եւ անմիջապէս բոլորը
չէին սպաններ. կիներուն դէմքերը
կը կտրէին, մարդոց աչքերը կը
փորէին, հոգեվարք կը սերմանէին
ասդին ու անդին։ Տեղ մը, մէկ
քանի զինուորներու միջեւ արագ
համաձայնութիւն մը գոյացաւ.
իմացան, գացին շատ մը մեռ-
նողներ հաւաքեցին։ Երկուքի ծալ-
լած, զանոնք կրեցին իրենց թեւե-
րուն կամ ուսերուն վրայ, յետոյ
զանոնք բոլորը մէկ տարին Ֆրօ-
ղինի տնակը։ Այն ատեն վայրագ
ուրախութեան աղաղակներ սկսան
արձակել։ Անոնցմէ մէկը ջահ մը
մօտեցուց, եւ պատուհանէն ներս
նետեց տախտակամածին վրայ,
ուրիշ մը կրակը տուաւ տնակին։
Բոցերը սկսան բարձրանալ։

Հոն մեռաւ,— եթէ կարելի է
մեռնիլ ըսել,— բարի Սթամա-
թիսը, այն որ ամէն բանի կը հա-
մակրէր։ Ստեֆան, ագարակի
գործակատարը այրեցաւ, բայց
ուրիշ կերպով մը։ Անոր մարմին
թափեցին թիթեղ մը քարիւղ եւ
վրան նետեցին վառող լուցկի մը,
հսկելով այն տնակին շուրջ, ուր
խեղճ փիլիսոփան պատսպարուած
էր՝ խորհրդածելու համար հա-
մաշխարհային աւերին վրայ։

Հայկական ջարդերուն եւ Թե-
սալիական բոլոր սարսափներուն
սկիզբն էր։ Կիները, ծերերն ու
տղաքը մանաւանդ, ամէնէն ա-
ւելի տառապեցան։ Տկարներէն ոչ
մէկուն խնայեցի։ Դպրոցին վար-
ժապետը Տէմէթրիոս՝ գիւղէն
դուրս կը փախէր, երբ կացինով
մը կտրեցին անոր սրունքները։

Ջարդարարներուն ամէնէն
սիրական տանջանքն էր գանկերը
ջախջախել բիրերով, որոնք կ'ել-
լէին ու կ'իջնային։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

— «Միայն Ռուսերը պատժեցին իրենց ցաւը, որ պատասխանատու էր պատերազմին եւ ոտքի կանգնեցան, իսկ մենք ողջ ծգեցինք մերինը, որ այժմ ոտքի տակ կ'առնէ մեզ»:

Հարցաքննիչ դատաւորը գրաւել տուաւ թերթին 13,000 օրինակները, Հաշէթի մթերանոցին, լրագրին խմբագրատան եւ տպարանին մէջ:

Խռուածները կը գործեն

Զագրէպէն կը հեռագրեն թէ Խռուած երեսփոխաններու խորհրդաժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները: Խմբակցութեան գործադիր կոմիտէն պիտի կազմակերպէ պայքարը կառավարութեան կեդրոնաձիգ քաղաքականութեան դէմ եւ պիտի համախմբէ ազգային բոլոր ուժերը, իրենց սկզբունքները ընդունիլ տալու համար:

⁂ Սերպ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պետական պաշտօնատար մը, որ կ'ամբաստանուի թէ մահափորձ մը կազմակերպած է դահլիճին երկու խռուած Նախարարներուն դէմ: Ուրիշ ձերբակալութիւններու կը սպասուի:

Թուրքիոյ հին թղթադրամները

Թուրքիոյ ելմտական գործավարութիւնը հետեւեալ ազդը հրատարակած է.— 1.) Հին թղթադրամները մինչեւ Սեպտեմբեր 4 թուականը պէտք է փոխանակուին: 2.) Այդ թուականէն յետոյ հին թղթադրամները ոչ վճարման համար պիտի ընդունուին և ոչ ալ Հանրապետութեան թղթադրամով պիտի փոխանակուին: Հետեւաբար անոնք որ հին թղթադրամներէն ունին իրենց քով, մինչեւ Սեպտեմբեր 4ի պայմանաժամը պէտք է դիմեն թղթադրամներու փոխանակութեան պաշտօնատան:

Մուսուլի քարիւղները եւ Ֆրանսա

Մուսուլի քարիւղին շահակից ընկերութեանց միջեւ բանակցութիւնները գրեթէ աւարտած են: Մանաւանդ լուծուած է խողովակներու հետեւելիք ճամբուն մասին յարուցուած վէճը: Կողմերուն միջեւ առժամեայ համաձայնագիր մը ստորագրուած է արդէն:

Իտալական բանակ սերբ սահմանին վրայ

Պելկրատի «Պոլիտիկա»ն Շուշաքէն կը տեղեկանայ թէ Իտալացիները աւելի քան 100,000 զինուոր համախմբած են իտալեւեուկոսլաւ սահմանագլուխին վրայ: 15րդ զօրաբաժինը կեդրոնացած է Քլանա-Ֆիումէի շրջանին մէջ: Թրիէսթէի 12րդ զօրաբաժինը, որ կը գտնուի Իստրիայի շրջանին մէջ եւ Ալպեան 3րդ կիսաբաժինը, որ Թրեկլաւ կը գտնուի, համախմբուած են Թրէվիզի մօտ: Ասկէ զատ, Ուտինէի 13րդ զօրաբաժինը նոյնպէս Թրէվիզի մօտերը կը գտնուի:

Բոլոր այս զօրաբաժինները թնդանօթ ունին:

«Պոլիտիկա» կ'աւելցնէ թէ 1924ին, Եուկոսլաւիոյ հետ բարեկամական դաշնագիր կնքելէ յետոյ, Մուսոլինի յայտարարած էր թէ Սերպիա այդ դաշնագիրը ստորագրեց՝ որպէս զի Իտալիա սահմանագլուխէն քաշէ իր զօրաբաժինները: Հիմա որ բարեկամական դաշինքին պայմանաժամը լրացաւ, Մուսոլինի դարձեալ իր զինուորները կը կեդրոնացնէ սահմանին վրայ՝ ցոյց մը ընելու նպատակով:

ԽՄԲ.— Պելկրատի թերթին հաղորդած այս լուրը վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ:

Ուրիշ զինուոր. պատրաստութիւններ

«Տէյլի Մէյլ»ի Վարշաւայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Լիթուանիա զինուորական մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ լեհ սահմանագլուխին վրայ: Թնդանօթի կայաններ եւ փշոտ թելեր շինել կուտայ: Գիշերային հետազօտութիւններ կը կատարուին սահմանագլուխի երկայնքը:

Լեհեւլիթուանական սահմանագլուխին մօտ, Սլիթայի մէջ Լիթուանական ռազմանիւթի մթերանոց մը օդը ելաւ: Ինը զինուորներ սպաննուեցան և վաթսուն հոգի վիրաւորուեցան: Մեծ մասը մեռնելու վտանգին տակ են: Պայթումէն քանդուեցան քանի մը շէնքեր:

Կացութիւնը կը կնճռոտի երկու երկիրներուն միջեւ: Մեծ պետութիւնները կը խստացնեն իրենց դիմումները երկու հակառակորդներուն մօտ: Գերմանիա դիմած է Ֆրանսայի՝ խնդրելով որ խօսք հասկցնէ Լեհաստանի: Միւս կողմէ Լիթուանիոյ դիտել տրուած է, որ ո՛չ մէկ օգնութիւն պէտք է ակնկալէ Ռուսիայէն կամ արեւմտեան պետութենէ մը:

Եթէ ազգերու Դաշնակցութիւնը չկարենայ ոեւէ բան ընել, պատերազմը անխուսափելի կը նկատուի՝ Վիլնայի համար:

Նոր երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն Օգոստոս 3 թուականով.— Նոր և ուժգին ցնցումներ զգացուեցան այսօր Իզմիրի շրջանին մէջ: Քաղաքին մէջ ցնցումները թեթեւ էին: Զոհ չկայ:

Խորհրդաւոր ախտ մը Անգլիոյ մէջ

Քանի մը օրէ ի վեր Լոնտոնի թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն խորհրդաւոր ախտի մը մասին, որուն զոհ կ'երթան միայն ոստիկաններ: Քանի մը հոգի մեռած են արդէն, իսկ հիւանդները ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն: Դիագննութեան համաձայն, զոհերը թունաւորուեր են աւրուած ուտելիքներով: Գաւառական կարգ մը քաղաքներու մէջ ալ ծայր տուած է հիւանդութիւնը:

Առողջապահական նախարարութիւնն ալ պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ համաճարակը (ժանտատենդ, աղետապ եւայլն) հետեւանք է աւրուած սերի եւ կաթի:

Կալլէսի երկրին մէջ 25 հոգի թունաւորուեր են, աւրուած խոզեղէն ուտելով:

Ամունտսէն եւ Կիլպօ ո՞ղջ են

Քոփէնհակէն հեռագիր մը կ'ըսէ.— Օսլոյի խորհրդային դեսպանին կինը կ'ըսէ թէ «Կրասին»ի մարդոց կարծիքին համաձայն, Ամունտսէն եւ Կիլպօ կը գտնուին Ֆրանց-Եոզէֆի երկրին մէջ: Այժմ հետախուզութիւնները պիտի կատարուին այդ շրջանին մէջ:

⁂ Օդանաւորդ Պապուշքին եւ Վայգ տեղեկագիր մը ներկայացուցին օգնութեան կոմիտէին, բացատրելով այն ծանր դժուարութիւններն ու վտանգները, որոնց ենթարկուեցաւ քանիցս «Կրասին», իր վերջին հետազօտութեանց ընթացքին: Ամբողջ հինգ օր ստիպուեցաւ պայքարիլ փոթորիկին դէմ: «Կրասին»ի պաշտօնէութիւնը թանկարժէք ուսումնասիրութիւններ կատարած է բեւեռի մասին:

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Այսօր կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ, աղբիւրին մօտը:

կը նախագահէ՝ Պ. Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել թրամուէյ թիւ 89 Սէն Միշէլէն կամ Փորթ Վէրսայլէն եւ իջնել Թէրմինիւս: Շոգեկառք՝ Էնվալիտէն, իջնել՝ Մէօտօն-Վալ Ֆլէօրի:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Rue des Ecoles լա Շօփ Փարիզիէնի վերնայարկը:

Փարիզի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այսօր Կիր. առաւօտ ժամը 10ին, 184 Ave. Italie.

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Տէսինի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Իսկ ժամը 6ին դասախօսական ժողով: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շւ.	40շւ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

7 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 718 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄ...

Քանի նորանոր շանթարգելներ կը հնարուին պատերազմը փանելու համար, այնքան շատ կը խօսուի պատերազմի վտանգին մասին։

Անգամ՝ բուն աշխարհակալներուն կողմէ, քաղքենի-ամատիրական շրջանակներէ։ Անգամ՝ խորհրդային իշխանութեան պաշտօնական ժողովներէն եւ բեմերէն։

Երկիւղը վառ պահելու համար, հիմքեր ալ չեն պակսիր։ րէկ՝ Իտալիոյ «պայթելու կամ տարածուելու» աղաղակն էր կը թանձրացնէր մթնոլորտը։ Այսօր՝ լեհ-լիթուանական վէճը։ Լիթուանիա, որ 18րդ. դարուն ինկած էր Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ լուծին տակ, Մեծ Պատերազմին շնորհիւ դարձաւ անախ պետութիւն (1918 Փետր. 16) եւ 1921 Սեպտ. 21ին մտաւ գերու Դաշնակցութեան մէջ։ Բուն մայրաքաղաքն է Վիլ-ս, որ կը գտնուի Լեհաստանի ձեռքը։

Այս իսկ պատճառով, դատ ունի այդ հարեւան հզօր պեութեան հետ։ Անցեալ տարի, սաստկացաւ վէճը եւ կացուհւնը այնքան ծանր կը համարուէր, որ Ազգերու Դաշնակցուհւնը միջամտեց։ Ժընեւ կանչեց երկու երկիրներուն լիազորը, եւ չափաւորութեան յորդորներ տուաւ։ Թելադրեց դիւագիտական միջոցներով կարգադրել վէճը։

Աւելի ճիշտ, երես դարձուց Լիթուանիոյ, քանի որ Վիլնան հաստանի տրուած է դեսպաններու ժողովին կողմէ, Ազգերու աշնակցութեան վաւերացումով։

Այս յորդորներն ու ձգձգումները ուրիշ արդիւնք չունեցան, թէ ոչ աւելի սրել կիրքերը։ Եւ ահա նորէն փոխադարձ սպառնալիքներ ու գանգատներ։ Մինչեւ անգամ, զինուորական պատասութիւն, երկու կողմէն ալ։ Զափազանցութիւններ կան տրրած լուրերուն մէջ. բայց անվիճելի է կացութեան փափկութիւնը։ ծ մայրաքաղաքներուն ուշադրութիւնը նորէն դարձած է պի Վարշաւա և Քովնօ։ Լեհաստանը ուղղակի քաջալերողներ ն, ինչպէս եւ անոր դէմ ակռայ կճրտողներ։

Առաջին գծին վրայ կը գտնուի Ֆրանսան, որ չի հանդուր Լեհաստանի տկարացման։ Փարիզի պաշտօնական օրկանը այժմէն կ'ազդէն, որպէսզի Ազգերու Դաշնակցութիւնը ջոցներ ձեռք առնէ եւ թոյլ չտայ որ գործը պատերազմի ւնգի։ Անոնք յայտնապէս ուժ կուտան Լեհաստանի։ Կիսաաշտօնական «Թան»ը կը զարմանայ որ գերմանական կառաւրութիւնը չափաւորութեան խորհուրդ տուած է Լեհաստանի, նչդեռ այս «վերջինը միշտ հաշտարար ոգի եւ անսպառ համբերութիւնը ցոյց տուած է Լիթուանիոյ վարչապետին ծայրայեղ ընական արտայայտութեանց հանդէպ, որոնք իսկապէս գրիչ են»։

Պնդողներ կան թէ Լիթուանիոյ կռնակը կեցած է խորհրդային իշխանութիւնը, որ առանցատոր ալ շատ վէճեր ունի հաստանի հետ։ Խորհրդային թերթերը անընդհատ սլաքներ տեղացնեն Լեհաստանի դէմ, մեղադրելով թէ կը գրգռէ ու զինէ Ուկրայնացիները եւ կովկասցիները, խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու համար։

Կասկած չկայ որ Լեհաստանի համար ձեռնտու է Ռուսիոյ տկարացումը։ Հզօր եւ միաձոյլ Ռուսաստան մը կրնայ միշտ վտանգ սպառնալ նորազատ Լեհաստանի։ Ասոր համար ալ, Վարշաւա կը խրախուսուի Անգլիոյ կողմէ, որ նմանապէս չի հանդուրժեր զօրաւոր Ռուսաստանի մը գոյութեան։ Միւս կողմէ, գաղտնիք չէ որ կովկասի Անկախութեան կոմիտէին (Պրոմէթէ»ի խմբակին) մէկ ծայրը կը գտնուի Վարշաւա։

Այս թնճուկին մէջ դեր կատարել, կամ կրակէն շագանակ հանել կ'ուզէ նաեւ Գերմանիան, որուն ձայնը հետզհետէ կը բարձրանայ։

Տիրող կարծիքին համաձայն, Գերմանիա կրնայ գործիք դառնալ խորհրդային իշխանութեան ձեռքը, վնասելու համար Լեհաստանի։ Օրինակ, հաւատացողներ կան որ եթէ ապստամբութիւն ագի Ուկրայնայի մէջ, եւ Լեհաստան միջամտէ, Մոսկուան կարացնելու կամ նոր աւար ստանալու համար, Գերմանիա նայ կռնակէն զարնել։ Նոյնը՝ լեհ-լիթուանական պատերազմի պարագային։ Դժուար է հաւատալ այսպիսի արկածախնդրութեան մը. բայց Գերմանիա անշուշտ պիտի փորձէ արցնել իր դիրքը, Հոենոսը պարպել տալու կամ «Անշլուս»ի դիրը լուծելու համար։

Ուշագրաւ է որ, Գ. Միջազգայինի վերջին համագումարին ջ, ոչ միայն շեշտուեցաւ պատերազմի վտանգը, այլ եւ ագիրներ մշակուեցան, անոր դէմ կռուելու համար։ Համագումարին մասնակցող օտար պատուիրակները որոշ հրահանգներ ստացած են, աւելի գործօն դեր կատարելու իրենց պատկանած երկիրներուն մէջ, եւ ի հարկին ըմբոստութիւններ սարքելու, որպէսզի ջլատուին աշխարհակալ ուժերը։

Այս բոլոր իրադարձութեանց առթիւ, մե՞ղք է հարցնել թէ ինչ կը մտածեն Երեւանի մէջ. քանի որ կովկասի եւ մասնաւորապէս Վրաստանի անունն ալ շատ կը յիշուի նոր արկածախնդրութեանց լուրերուն մէջ...

Չենք պնդեր թէ մատնանշուած կասկածելի շարժումները պատճառ պատերազմի պիտի յանգին, կամ թէ ճիշտ են որ վրդովիչ լուրերը։ Բայց գիտենք որ, Լեհաստանի նախաձեռնութեամբ սկսած գործողութիւն մը, նոյնիսկ Լիթուանիոյ դէմ, չի կրնար իր հետեւանքները չունենալ կովկասի մէջ։

Արդ, Երեւանը, նկատի առնելով տեղական պայմանները, նական կը համարէ՞ կոմինտէրնին տուած հրահանգները, մութ հեռանկարին առջեւ։

Եւ այս հարցումը անոր համար որ, Հայաստանի վարիչներն մէջ այս միջոցին շա՛տ է տարածուեր իրար սեւցնելու եւ պարէզէն քշելու ախտը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը նորէն անդրադառնալով գաղթակայաններու մէջ տիրող անձուռնի բարքերուն եւ ապականութեանց, կը գրէ (28 յուլիս).

— «Ինչո՞ւ ուրանանք, անբարոյականութիւնը վրանաքաղաքի բոլոր կողմերէն գրեթէ կը սողոսկի։ Ամէն երկրէ և կլիմայէ հաւաքուած, տարբեր նկարագրի եւ սովորութեանց տէր բնտանիքներ կողք կողքի բնակութիւն հաստատած եւ որդեգրած են իրարու աղտոտ նկարագիրները։ Մեծ մասամբ Թրքախօս, Թուրքի պէս հայհոյող եւ անբարոյական դարձած են հոն բնակող մեր հայրենակիցները։ Լաւերը, անշուշտ կը գտնուին, բայց համակերպած են ապականած միջավայրի պայմաններուն։ Գինեմոլութիւնը, մեր վրանաքաղաքներուն մէջ, Սուրիոյ բոլոր մասերէն աւելի զարգացած է, կրնայ ըսուիլ։ Հայհոյութիւնը սարսուռ կը պատճառէ հոն այցելող պարկեշտ Հայու մը։

Եւ այս աղէտը կը շարունակուի տարիներէ ի վեր միեւնոյն թափով։

Կռիւ, ծեծկուուք, հայհոյութիւն եւ եղբայրասպանութիւն մէկ կողմէն, հիւծախտը միւս կողմէն կը մրցին լրացնել թըրքական ջարդերուն եւ տարագրութեանց պակաս թողածը։

Այժմ ամենէն անհրաժեշտ եւ անմիջական միջոցներ պէտք են, վրանաքաղաքներէն հեռացնելու համար տուն վարձելու կամ շինելու ի վիճակի եղողները, որոնց թիւը վստահ ենք որ հարիւրներու կը հասնի։ Պէտք է աշխատիլ համոզելու համար մեր այդ հայրենակիցները, որ փրկութիւն չկայ այդ ճահապարհին մէջ, ուրկէ իրենք կը քալեն։ Պէտք է ըմբռնեն անոնք որ դէպի գերեզման կը տանին իրենց զաւակները եւ իրենց հետ ուրիշներ, որոնք ոչ միջոց ունին եւ ոչ ալ կարելիութիւն տուն վարձելու եւ այդ ժխորէն դուրս ելլելու։

Մեր խօսքը կը վերաբերի գլխաւորաբար ունեւոր դասակարգին, որոնց թիւը քիչ չէ վրանաքաղաքներուն մէջ։ Աններելի մեղք եւ ոճրագործութիւն է, մնալ այդ ճահիճին մէջ, երբ միջոցներ ունին դուրս գալու անկէ եւ հաստատուելու քաղաքին մէջ կամ շրջակաները։»

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ պէյ, որ ասկէ առաջ համայնավարական խնդրով դատապարտուած էր Անկախութեան ատեանին կողմէ, Ռուսիայէն Թուրքիա մտած ըլլալով, ձերբակալուած եւ Ընկիւրիի եղեռնադատ ատեանին ղրկուած է։

Նազըմ պէյ երիտասարդ բանաստեղծ մըն է եւ ծանօթ է իր ուժեղ քերթուածներով։ Յետոյ, համայնավար կուսակցութեան մէջ մտած էր եւ երբ բանուորները խռովութեան մղելու ամբաստանութեամբ կը հետապնդուէր, Ռուսիա փախաւ։

Յիշեալը համայնավարական կարգ մը համաժողովներու մասնակցած է, իբր Արեւելեան համուածին ներկայացուցիչ։

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ Ֆրանսա հասան 11,000 լեգէոնականներ, 1914ի ռազմադաշտերը պտտելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ԽԱՓԱՆՈՒԱԾ

ՄՕՏ ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

«Իւմանիթէ», Ֆրանսայի համայնավարներուն կեդրոնական օրկանը, կիրակի առտու խոշոր տառերով կը յայտարարէր թէ ծանօթ բողոքի ցոյցը տեղի պիտի ունենայ Իվրիի քաղաքապետարանին մէջ, հակառակ ամէն բանի։

Կառավարութիւնն ալ, իր կարգին, որոշած էր խափանել զայն, հակառակ բոլոր փորձերուն։

Արդէն Շաբաթ օր շարժման մէջ դրուած էր ոստիկանութիւնը։ Նոյն գիշերը, համայնավարները ժողով մը գումարեցին Սիրք տը Փարիի մէջ։ Այս առթիւ, մանաւանդ ժողովին փակումէն յետոյ, զանազան պատճառներով ձերբակալուեցան 250—300 հոգի, որոնց կարգին շատ մըն ալ կարմիր պահակներ եւ օտարականներ։ Գիշերը ուշ ատեն, «Իւմանիթէ»ի խմբագրատան դիմացը, սրճարանի մէջ ձերբակալուեցաւ երեսփոխան Վայեան Քուտիւրիէ, թերթին խմբագրապետը, որ քանըչորս ժամ բանտարկուելէ յետոյ, ազատ արձակուեցաւ։

Կիրակի առտու, ոստիկանական կարեւոր ուժեր կեդրոնացուած էին Իվրիի մէջ։ (Կարգ մը թերթեր մինչեւ 3500 կը հաշուեն կառավարական ուժերուն թիւը)։ Առտուն կանուխէն ոստիկանները գրաւեցին քաղաքապետարանին այն երեք սրահները ուր տեղի պիտի ունենար բողոքի ցոյցը։ Բաց թողուեցաւ միայն քաղաքապետարանին դուռը, որպէսզի ժողովուրդը չնեղուի սովորական գործերու համար։ Կէս օրին, Իվրի գնաց նաեւ ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ, իր օգնականներով, անձամբ վարելու համար գործողութիւնները։ Փարիզի հրշէջները դիրք բռնած էին ջուրի ծորակներուն մօտ, իսկ զօրաւոր պատուար մը քաշուած էր բոլոր կասկածելի կէտերուն վրայ։ Ցուցարարները սկսան հասնիլ փոքր խումբերով։ Ոստիկանները թոյլ չէին տար թափօր կազմել, եւ անոնք որ կ'անսաստէին հրամանին, անմիջապէս կը ձերբակալուէին։ Նոյն արգելքին հանդիպեցան Փարիզի դուռներէն հասած ցուցարարները։ Այնպէս որ, առաջին առթիւ 1839 հոգի ձերբակալուեցան, իբրեւ հրամանի անսաստող կամ ոստիկանութիւնը անարգող։ Ասոնց մէջ էին Իվրիի քաղաքապետին օգնականը (համայնավար), որ ձեռք վերցուցած էր ոստիկաններուն վրայ, երիտասարդ համայնավարներու վարիչներէն երկուքը, փախստական երեսփոխան Տիւքլոյի եղբայրը եւն.։

Իրիկուան դէմ կալանաւորներէն մեծ մասը արձակուեցան եւ ութ հոգի միայն վար դրուեցան։

Ձերբակալուած էին նաեւ շատ մը կիներ, բայց ոստիկանական տեսուչը անմիջապէս արձակել տուաւ զանոնք։

Այս գործողութեանց պահուն, ոստիկանութեան մէկ օդանաւը կը յածէր քաղաքին վրայ, եւ անթելով ժամը ժամին կը հաղորդէր ցուցարարներուն շարժումները։

Լեհ օդանաւորդները ձախողեցան

Շաբաթ եւ կիրակի անհամբեր լուրերու սպասելէ յետոյ, հեռագրական գործակալութիւնները կրցան ստուգել որ երկու լեհ օդանաւորդները, Իցիկովսքի եւ Քուպալա, ծովը ինկած են Շաբաթ օր, ժամը 4.45ին։ Գերմանական «Սամոս» շոգենաւը յաջողեցաւ օգնութեան հասնիլ եւ փրկել երկու օդանաւորդները, իսկ օդանաւը փճացած է։ Օդանաւորդները, որոնք փրկուեցան Փորթուկալի ծովեզերքին բացերը, 170 քիլոմեդր հեռուն, օդին մէջ մնացած են 35 ժամ։ Ճամբայ ելեր էին Ուրբաթ առտու, Փարիզէն Նիւ Եորք երթալու համար։ Հաւանաբար Շաբաթ առտու կը գտնուէին Փարիզէն 3000 քիլոմեդր հեռու, Ատլանտեանի վրայ։ Յետոյ հաշուելով որ չպիտի կրնան շարունակել արշաւը, որոշեր են վերադառնալ և ծովը ինկեր են։

⁂ Վերջին լուրի մը համաձայն, պէնզինի խողովակը աւրուած ըլլալով, օդանաւորդները փորձեր են ծովը իջնել, Ֆինիսթէռի հրուանդանէն 60 մղոն անդին։ Բայց օդանաւորդը այնքան ուժգնութեամբ զարնուած է ջուրին որ, թեւերը ջախջախուեր են։ Օդանաւորդներէն մէկը իյնալով «Սամոս» շոգենաւին մէջ, վիրաւորուեր է թեւէն։ Երկու հերոսները Փարիզ կը սպասուին այսօր։

Ընկերվարական Գ. համագումարը

Կիրակի առտու տեղի ունեցաւ Ընկերվարական - Աշխատաւորական Միջազգայինին Գ. Համագումարին բացումը, Պրիւսէլ, Ժողովուրդի Տան մէջ։ Ներկայ էին 600 պատուիրակներ եւ հարիւրաւոր ունկնդիրներ։ Նախ բոլորը յոտնկայս երգեցին «Ինթէրնասիօնալ»ը։ Նախագահական աթոռները գրաւած էին Պ. Պ. Վանտէրվէլտ, Հէնտըրսըն, Ատլէր եւ Վան Րօզպոռք։

Առաջին ճառը խօսեցաւ Հէնտըրսըն (Անգլիայէն), որ ներկայացուց վերջին տարիներու աշխատանքները, սկսելով Համպուրկի եւ Մարսէյլի համագումարներէն։ «Այժմ Պրիւսէլի մէջ պիտի քննենք, ըսաւ, այժմէական, ստիպողական խնդիրներ, շինարար գործունէութեան ծրագիր մը պատրաստելու համար։ Մեր հոգերուն առաջին շարքին վրայ կը դնենք դժուարին եւ կնճռոտ խնդիր մը — Գաղթային հարցը։ Պիտի ուսումնասիր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

61րդ Ցանկ

	Ֆր.
Լոնտոնէն, Cityին մէջ հաւաքուած, նախաձեռնութեամբ Պ. Մարկոս Քէշիշեանի 67:17:0 ստ. Midland Bankի Nº982550 թիւ չէքով	8,407.20
60րդ ցանկին գումարը	80,642.65
ընդհ. գումար	89,049.85

×

ԽՄԲ.— Ցանկը փակելու համար, կրկին կը յիշեցնենք փութացնել առկախ հաշիւները (Տորք, Փէշթա եւն.)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Պէյրութի մէջ, կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարուած է մարզպանին նախաձեռնութեամբ, Տէր Զօրի մէջ 500 ընտանիքէ բաղկացած հայկական գաղութ մը հաստատելու համար։

Վերջնական որոշում չկայ տակաւին։

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ ԵՒ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը ծախու հանած է Անթիլյասի մէջ ունեցած ստացուածքը՝ որբանոցի ամբողջ շէնքերն ու հողերը։

Պէյրութի «Ազդակ»ը դիտել կուտայ թէ Անթիլիասի որբանոցի շէնքերն ու հողերը, ամէն յարմարութիւն ունին կանոնաւոր երկրորդական վարժարան մը կամ ո եւ է ազգային վերին հաստատութիւն մը ըլլալու։ Մանաւանդ որ ամէնէն նպատակայարմար վայրն է կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան աթոռանիստ քաղաքը ըլլալու։

«Մենք վստահ ենք թէ ամերիկեան Նպաստամատոյցը, որ այնքան մեծ զոհողութիւններ ըրած է մեր ժողովուրդին համար, չի պիտի խնայէ ամէն դիւրութիւններ, երբ մեր ազգային վերին մարմիններն ու հոգեւոր պետերը պաշտօնական դիմումներ կատարեն եւ խնդրեն մեր որբերու քրտինքով եւ աշխատանքով շքեղացած այդ սեփականութիւնը ազգին տրամադրել»։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Լատին այբուբենի կազմութեան յանձնախումբը, որ բաւական ատենէ ի վեր ժողովներ կը գումարէր Ընկիւրիի մէջ, իր աշխատութիւնները աւարտած եւ այբուբենը պատրաստած է։

Նոր այբուբենին մէջ իւրաքանչիւր հնչիւնի համար մէկ գիր որոշուած է։ Միջազգային այբուբենին մէջ գտնուած ոչ մէկ գիր ընտրուած է։ Նոր տառերուն ձայնաւորներէն են a e i o։ Ասոնցմէ երկար հնչում ունեցողներուն վրայ շեշտեր դրուած են։ Գալով բաղաձայններուն, ճի համար ընտրուած է c գիրը, իսկ չ կամ ջի համար ալ նոյն գիրը կը գործածուի տակը սետիլ մը աւելցուած։ Շ գիրին համապատասխան ընտրուած է sը՝ սետիլով, ժի համար j կը գործածուի։

Թրքական նոր այբուբենին մէջ գլխագիրի գործածութիւնը պարտաւորիչ չէ նկատուած։ Գլխագիրի տեղ, սովորական գիրերը մեծ պիտի գրուին միայն։

Ազգշատ կը գրէ թէ յանձնաժողովին պատրաստած այբուբենը վերջնական հանգամանք մը չունի. պիտի քննուի աւելի ընդարձակ յանձնախումբի մը մէջ եւ հաւանական է որ կարգ մը փոփոխութիւններու ենթարկուի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՆՈՐ ԻՐԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐ-ԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՎՐԱՅ

Գրեթէ բոլոր կարեւոր գրողները, բանաստեղծները, հրապարակագիրները կեդրոնացած են Թէհրանի մէջ։ Տպարանական յարմարութիւնները եւ ընթերցողներու խոշոր թիւը, ուրիշ վայրերու գրագէտներն ալ կը քաշեն դէպի մայրաքաղաք։

Արաբական արշաւանքները ոչ միայն բռնի մահմետական կրօնը պարտադրեցին պատմական Իրանին, այլ եւ ոչնչացուցին գրականութիւնը, աղճատեցին հին փարսերէնը, կեանքի կոչելով այսօրուան արաբախառն պարսկերէնը։ Պարսիկ լեզուին եւ գրականութեան հանդէպ գործադրուած բռնութեան դէմ իբր ամէնէն մեծ ու ազդու բողոք կարելի է ընդունիլ Ֆիրտուսիի հռչակաւոր «Շահնամէ»ն, — հսկայ հատոր մը՝ ամբողջը հին փարսերէնով եւ վերջին քառեակին մէջ միայն՝ մէկ հատիկ արաբերէն բառ։

Պարսիկ գրականութիւնը սակայն իւրացուց եւ զարգացուց արաբախառն պարսկերէնը եւ լաւագոյն բանաստեղծներ դարեր շարունակ, մինչեւ մեր օրերը, այդ նոր լեզուով երգեցին։ Պարսիկ բանաստեղծութիւնը, որ համաշխարհային հռչակ ունի, ոչ միայն արտաքին երեւոյթով, այլ եւ բովանդակութեամբ ընդհանրապէս կը կրէ արաբական ազդեցութիւն եւ այնքան արմատացած, որ նորագոյն ժամանակներու մէջ անգամ չկրցան վանել զայն։ Պարսիկ միտքը զանազան ժամանակներու մէջ փորձեր է ըրած թօթափելու այն բոլորը ինչ որ արաբական է, սուիններու ուժով պարտադրուած։ Պարտութեան հետեւանքով ընդունուած օտարածին կրօնն անգամ համարուեր է մխասակար եւ անպատուաբեր՝ վեց հազար տարուան անցեալ հաշուող երկրին։ Բաբիներու շարժումը եւ անոր յաջորդող Բահայականութիւնը կուզան տապալել արաբական քաղաքակրթութեան սուրի ուժով պարտադրած մտայնութիւնը, հարազատ, ինքնածին կրօնի հրաւիրելով հանրութիւնը։

Որքան որ ժամանակին առաջացէմ հոսանքները ամբողջ երկրին մէջ տարուեր են նոր կրօնով, աւելի քան երբեք զայն կը գտնեն անընդունելի։ Բահայականութիւնը չարդարացուց իր վրայ տրուած յոյսերը, ստեղծեց աղանդաւորներու խումբեր, որոնք հեզութեան եւ խոնարհութեան քարոզ կուտան նոր հաւատացեալներուն։ Իսկ իրենց նպատակին հասնելու համար ընդգրկած միջոցները կոչուած չեն կտրուկ կերպով քանդելու հինը՝ անհարազատը եւ հանրութիւնը կապելու նորին, հարազատին հետ։ Կը թուի թէ Բահայները միայն այն չափով օգտակար եղան, որ խախտեցին պարսիկ ժողովուրդի մէջ մահմետականութեան մասին ունեցած խոր հաւատը, թուլցուցին հոգեւորականութեան ազդեցութիւնը եւ կրօնամոլութեան ամուր կապանքները եւ հանրութիւնը մղեցին դէպի որոնումներու անորոշ, հորիզոններ։

Ահա թէ ի՛նչպէս պարսիկ մարդը տեսաւ դարերու փոշիին տակ իր հին, իսկական պարսիկ մարգարէն՝ Զրադաշտը։ Բայց միայն տեսաւ, մտմտաց, նախանձեցաւ այն Փարսերուն, որ պահեցին Զրադաշտի պատգամները այստեղ կամ Հնդկաստան գաղթելով. ափսոսաց, թէ ինչո՞ւ իր նախնիքները չկրցան պաշտպանել զայն արտաքին վտանգներու դէմ։ Այդ բաւական չէ, նորէն կառչած մնաց իր կրօնական արտաքին ծէսերուն, միշտ պատրաստ իր ստած կրօնաւորներու բանսարկութեան ենթարկուելու եւ օրը ցերեկով ամերիկեան հիւպատոսը քարերով սպաննելու…

* * *

Որոնումները կրօնական խնդիրներու մէջ, որ եւրոպական քաղաքակրթութեան եւ ռուսական յեղափոխութեան ազդեցութեան տակ կ'երթան դէպի անաստուածութիւն, դէպի կրօնական հաւատալիքներու բացարձակ ժխտումը, արշաւեցին գրականութեան մէջ եւ հրապարակ եկան նոր գրողներ, որոնք մինչեւ պաշտամունքի աստիճան սիրելով հանդերձ պարսիկ հին գրականութիւնը, կը փորձեն ստեղծել նոր գրականութիւն։ Եւ նորերը կը սկսին գրել, կը գրեն եւ կը սայթաքին։ Կ'արտադրուին պարսկերէն լեզուով եւրոպական նորավէպեր եւ բանաստեղծութիւններ։

Պարսիկ ինքնուրոյնութիւնը կը կորսուի,— պարագայ մը որ աւելի օգտակար կ'ըլլայ հին ձեւերու կողմնակիցներուն։ Կ'երեւան բանաստեղծական փորձեր, հին հեթանոս երգերը վերակենդանացնելու համար,— չհամեմատել մեր Պոլսոյ «Բագին»ի շուրջ համախմբուած բանաստեղծներուն հետ—։ Միւս կողմէ, թէեւ աւելի ուշ, նոր մոլեռանդներ կը գտնուին, որ կը հայհոյեն հինին։ Տաղանդաւոր երիտասարդ Եահիա Ռէյհան իր «Նօվրուզ»ի մէջ նոյն իսկ չէր քաշուիր զզուելի աւագակներ անուանելու Իրանի պարծանքը համարուած Շահ Ապասը եւ Նատիր Շահը։

Այս բոլորին հետ, հրապարակ կ'իջնեն գրողներ, որոնք հիմ կը դնեն պարսիկ նոր գրականութեան, հնարաւորութեան չափ խուսափելով հին ձեւերէն եւ եւրոպականի կոյր նմանողութենէն։

Այս շարքին մէջ արժէքաւոր տեղ ունի Միրզադէ Էշղի զգայուն բանաստեղծը, որ չորս տարի առաջ (12 Թիրմահ 1303) երկու անծանօթ չարագործներու ձեռքով սպաննուեցաւ Թէհրանի իր բնակարանին մէջ եւ կառավարութեան կողմէ հարկ եղած պատիւներով թաղուեցաւ Ապտիւլ Ազիմի մօտ։ Ծնած էր Համատան, 1893ին։ Մեծ պատերազմի ժամանակ Դաշնակիցներու դէմ ըլլալով, պարսիկ տարագրութեան հետ կ'երթայ Պոլիս։ Կողմնակից էր թուրք-պարսիկ միութեան, կը հիանար թալէաթի եւ Էնվէրի վրայ, բայց կ'երեւայ լաւ էր ճանչցեր թուրքերը։ Յուսախաբ՝ անոնց կեղծ բարեկամութենէն, ահա թէ ի՞նչ կը գրէ Պոլիս գտնուած միջոցին, երբ թուրք գրողներ Զրադաշտին թուրք մարգարէ կը համարէին.

— «Կամ խօսք մի տաք, թէ մեզ հաւատարիմ էք, կամ ձեր խոստման համաձայն հաւատարիմ եղէք. կողոպտեր էք, այո՛, մեր սիրտն ու հաւատը. ե՞րբ պիտի թողուք ձեր հին սովորութիւնը… Զարդօշթը (Զրադաշտ) յափշտակելի բան չէ. ի՞նչ շահ այս ազահութենէն, բաւականացէք մի միայն սիրտ յափշտակելով։ Այսօր կը մտածէք մարգարէները յափշտակել, վաղը —հեռու չէ— որ Աստուծոյ համար (այդպէս) մտածէք։»

Տասնեւութողնոց բանաստեղծութիւն մըն է այս, որ կը սկսի փոխաբերական ձեւով թուրք աղջիկներուն ուղղուած «Է՛յ թուրք աղջիկներ ամչցէք Աստուծմէ» բառերով։

Նոյն անսպառ քննադատութեամբ մօտեցաւ Էշղին հանրապետական շարժման։ Միշտ դըժգոհ տիրող կարգերէն, յեղափոխական խառնուածքով, իր գրուածքներու եւ հրապարակային ճառերուն մէջ միշտ արեան մասին խօսող, տարիներ առաջ երբ Ղաճարները տապալելու եւ հանրապետութիւն հռչակելու շարժումը սկսաւ, երկրի շահերուն մխասակար համարելով զայն, իր «Ղարնը Բիստում» (Քսաներորդ Դար) պարբերականի վերջին համարին մէջ դէմ արտայայտուեցաւ, ինչ որ պատճառ դարձաւ իր մահուան։

Իր գլուխ գործոցներն են «Ռասթախիզը Սալաթինը Իրան» պատմական հայրենասիրական օպերան, որու խաղարկութեան ժամանակ, հեղինակի կենդանութեան օրով, պարսիկ բեմի հայազգի տաղանդաւոր դերասանուհի Տիկին Փէրի (Աղաբաբեան) գնահատելի մասնակցութիւն է ունեցած, «Բաֆանը Սիահ» (Սեւ Պատան), «Իդէալը մարդը Դէհղան» (Գիւղացի մարդու իտէալը) եւլն.։

Էշղին եւ ընկերները հետեւողներ ունին, բայց հին գրականութեան հմայքը շատ ուժեղ է եւ հին ձեւերով գրելու սովորութիւնը արմատացած։ Իրական յեղաշրջում դեռ չկայ. կատարուած եւ շարունակուող աշխատանքները արժէքաւոր են, աւելի մտքերը պատրաստելու տեսակէտէն։ Թէհրանի գրախանութները կը հարստանան թարգմանական գրքերով. օրաթերթերու թերթօնները օտար վէպերու թարգմանութիւններ կը հրամցնեն ընթերցողներուն, մեծ մասամբ ֆրանսերէնէ։

* * *

Ճամբաս շարունակելու համար պէտք է անցնիմ Ղում, ուր կը գտնուի ծանօթ ուխտատեղին։ Ստիպուած եմ այդտեղ գիշերել։ Յաջորդ օրը մինչեւ մեկնիլս կը հանդիպիմ հայերու, կապուած այդ անհրապոյր վայրի հետ՝ պետական պաշտօններով կամ մասնաւոր գործերով։ Ամրան տաքը անտանելի է. երբեք չես կրնար շնչել։

Ինքնաշարժերու երթեւեկը նեղ փողոցներով հանգիստ չի տար։ Թէհրանէն Իսֆահան, Քաշան եւ Սուլթանապատ տանող գծերը կը բաժնուին Ղումէն։ Վեբաշինական եւ ոչ մէկ աշխատանք, բայց ինչպէս կը պատմեն, իւլէմաներու ազդեցութիւնը բաւական թուլցած է։ Շատ ուժեղ ոստիկանութիւն կայ։ Սէֆէլ անհվալի (ինքնութեան թուղթերու) վարչութիւնը կը ցուցակագրէ ազգաբնակչութիւնը, հակառակ իւլէմաներու 3—4 տարիէ եւ վեր յարուցած արգելքին։ Այժմ ոչ միայն դիմադրութիւն չկայ, այլեւ առաջինը՝ կարեւոր հոգեւորականներն են արձանագրուեր իրենց պարագաներով։ Ղումին ենթակայ մօտիկ գիւղերու մէջ, արդէն կը հաւաքեն զինուորցուները։ Մէկ խօսքով, կ'երեւայ կեդրոնական իշխանութեան անմիջական ներկայութիւնը։

Մուրացիկներու թիւը չափէ դուրս է։ Զարմացած անցորդին կը բացատրեն պատճառը։ Երկրի բոլոր կողմերէն ուխտի կուգան, յաճախ ոտքով կը կտրեն հարիւրաւոր փարսախ, կը ծախսեն ինչ որ ունին եւ առանց սանտիմի մնալով, չեն կրնար վերադառնալ։ Երիտասարդ պարսիկ ուղեկիցս անհրաժեշտ կը գտնէ կամ ուխտատեղին թանգարանի վերածել եւ կամ արգիլել ուխտագնացութիւնը, որ այնքան չարիքներ կը բերէ այս տգէտ ժողովուրդին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիոյ տնտեսական տագնապը երթալով կը սաստկանայ։ Թերթերը կը շարունակեն երկար յօդուածներ նուիրել հարցին։ Անգործներու թիւը կը շարունակէ մնալ մէկ միլիոն հարիւր հազար եւ 1,250,000ին միջեւ։

Ածուխի արտադրութիւնը որ դար մը ամբողջ կը գերակշռէր բոլորը, չափազանց մխասուած է, գերման եւ ամերիկեան արտածումներուն հետեւանքով։ Նուազագոյն 200,000 հանքագործներ ստիպուած են բաժնուիլ հանքէն, առանց հոն վերադառնալու յոյսն ունենալու։

Պատերազմէն առաջ Ամերիկա կը մտնէին բազմաթիւ անգլիացի գաղթականներ։ Այսօր սակայն, Ամերիկա պատ քաշած է անոնց առջեւ ալ։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

(Մահուան քսանամեակին առթիւ)

Բ.

Արծաթուած բարտիներու տակ. եւ կամ այն պահուն ուր արեւը քամուելէ վերջ կը տարածուի թափանցիկ. կապոյտ քօղը իրիկուան, եւ վերջապէս այն պահուն ուր լռութեան երաժշտութիւնն է որ կը տիրէ, կը նշմարենք գլխահակ հոգի մը որ կը քաշքշուի թաւուտքներու եզերքը, ցանկապատերու տակ եւ պատերու կողքին։

Պահը որ ըստ Տէրեանի «լոյս է եւ մութ», ամէն նիւթ կը հագնի իր սեփական անանուն երաժշտութիւնը. տերեւ մը որ կ'իյնայ, լոյս մը որ կը քալէ, ծղրիթ մը որ կ'երգէ, ինքնայատուկ քերթուած մըն է որ աչքերու խօսելու չափ գիտէ դըպչիլ ականջին ալ։ Մեծարենց կրցած է իւրաքանչիւր երեւոյթի կշռոյթը զգալ եւ ուսումնասիրել հոգեվին։

Այսպէս իր «Կիրակմուտքը» ոչ թէ բառերու ներքը պահուած միահնչիւն գիրերու երաժշտական միաւորումն է, այլ նիւթին ունեցած սեփական երաժշտութեան իւրացումը բանաստեղծին կողմէ, որ կրցած է պահել տարրին իր մէջ ունեցած խոյանքը, շարժումը եւ կեանքը։

Մեծարենց աշակերտն է դպրոցի մը որուն վարպետը յայտարարած է իր «L'Art Poétique»ին մէջ, «De la musique avant toute chose»։ Մեծարենց գիւղի տղայ, երաժշտական միջավայրի մը մէջէն, ամէնէն առաջ ինքն էր որ պիտի նստուէր գիրկը այդ դպրոցին։ Իսկապէս իր ազդեցութիւններու ամէնէն գլխաւորը կազմեց ժողովրդական ոգին, որուն մէջէն առաւ մեծ մասամբ իր մտային եւ հոգեկան կազմաւորումը։

Ան մեծ թափով ձգտեցաւ հաւաքել ռամիկ գեղջուկներու բերնէն ժողովրդային ասացուածքներ, երգեր եւ զրոյցներ։ Իր ծերուկ մայրը յուզումով կը յիշէր այն անդառնալի անուշ պահերը, երբ Միսաքին հետ գլուխ գլխի կ'արտասանէր երգեր՝ ընդօրինակելու համար։ Իր գրականութեան ուսուցիչը՝ Հ. Ասատուր ալ տեսած է անոր ձեռագիր տետրակները, որոնք լեցուն են եղած Ակնայ Անտուններով։

Անոր ոճը կազմուած է գլխաւորաբար մեր աշուղներուն եւ մասնաւորաբար Ն. Քուչակի մօտ։ Նարեկացիէն վերջ իր ամէնէն սիրած հեղինակը եղեր է Քուչակ։ Ոճին հետ երբեմն փորձած է նոյնիսկ վերցնել մօտաւոր պատկերներ մեծ երգիչէն, անշուշտ չմոռնալով իրմէ ալ երակ մը աւելցնել։

Բանաստեղծը ժողովրդային երգերուն կշռոյթը միայն որդեգրելով, զետեղած է բառերուն ներսը առանձին հնչիւն եւ առանց շնորհիւ կրցած է հասնիլ լաւագոյն արդիւնքներու, ինչպէս՝ «Ջուրէն Դարձին»ը որ կը նմանցնէ ձայնին բնականութիւնը։ Եւ մենք լսել կը կարծենք բլուրն ի վար սափոր մը ձեռքին իջնող աղջկան ոսկինեբուն ձայնը։

* * *

Լուսեղէն ճամբու մը եզերքէն, պատանի Մեծարենց երազուն ու գինովթափառելէն սէրը կը փնտռէ, որ օր մը այդ ճերմակ ճամբուն մէջ ժպիտով մը ծնունդ առաւ եւ որմէ հիմա մնացեր է միայն բոյրը աղջկան՝ քաշքշուող իր կեանքի թելին պէս։

Իր թափառումին մէջ պիտի գտնէ՞ էակը, որ իր հոգիէն ներս ամէն բան լոյս եւ համբոյր կը դարձնէ.

Համբոյրներ կուգան ծովէն ու
ծովէն
Համբոյր՝ լոյսէն որ չորս դիս կը
ծաղկի՛,
Այս գիշեր ցօղ է ծիգւոյս՝ կի-
րակի՛,
Համբոյրներ կուգան ծովէն ու
ծովէն։

Մեծարենցի մէջ Սէրը հէքեաթ մըն է, անսկիզբ ու անվերջ երգ մը, որ մարդկային ոչ մէկ մաս դաշնաւորած է։ Նոյնիսկ կ'անգիտանայ թէ ատիկա ցնորք մըն է, անանուն էակ մը որ բանաստեղծին մէջէն ծնունդ առեր է, կ'կին իր մէջը վերադառնալու համար։ Ան չգիտեր թէ ո՛վ կը տորէ իր սիրտը։

Մեծարենցի սէրը ինչպէս նաեւ իր բոլոր տրամադրութիւնները եւ ապրումները չունին իրական գետին մը այս աշխարհի վրայ։ Կը կարծէ թէ մտներ տրցակ մը հոսում ու տրցակ մըն ալ ուրց պիտի թափին իր ճամբու երկայնքին…

Յուսախաբ պահ մը կանգ առած կը հարցնէ հոգիին.

…դեռ մինչեւ ե՞րբ, ըսէ՛, ծիգիս՛,
դեռ մինչեւ ե՞րբ տառապիմ
Պրպտելով անրջանքիս
թօշ ծաղիկը մտերիմ:

գուցէ վաղը մթնէ ծիգի՛ս,
գուցէ դուն ալ թարշամիս,
մ'եղծեր ծիրմայքն անրջանքիս,
ու ծաղիկը պաշտումիս…:

Իտալացի արձանագործ մը իր սիրած աղջկան մարմարէ արձանը կերտելէ վերջ, իւրաքանչիւր մօտենալուն կը կարծէր թէ անոր մէջ հոգի մըն ալ կ'ապրի եւ նոյնիսկ քարէ շրթունքները կը շարժին։ Համսունի «Պան»ի հերոսին ալ կը թուէր թէ իր խրճիթին առջեւ ինկած կոշտ քարն անգամ բարեւական է տրամադրուած դէպի աղջիկը՝ Եդուարդան։

Մեծարենցի մէջ ալ հոգեկան տրամադրութիւններ զինքը կը հասցնեն որոշ գետին մը, ուրկէ անդին սէրը ձեւափոխում մը կը ստանայ ու փոխանակ քարէ շրթունքի մը, ինքզինքը կը տանի ծածկել բնութեան խորունկը աքասիաներու շուքին, ուր վստահ գիտէ թէ յաւիտեան չպիտի հասնի։

Այսպէս Մեծարենցի համար բնութիւնը դարձաւ գեղեցկութեան եւ սիրոյ աղբիւր մը, որմէ խենթեցած մոռցաւ իր եսը ու գնաց խառնուիլ, հիւսուիլ քիչ մը հովին, քիչ մըն ալ դաշտի ճամբու մը վրայ սպասող միս մինակ հիւղին հետ։

Իր հոգիէն ներս բաղձանքներ ծնունդ կ'առնեն նմանելու, ըլլալու իրիկուններ եւ ծիրանի լոյսեր։ Վայրկեան մը ինքզինք այնքան նոյնացած կը զգայ անոնց հետ որ առտնըմէ հարստացած այդ տխուր էակը ինքզինքը կը բաշխէ «վրան ամէն հոգիի»։

Մեծարենց մեռելոց է վերնագրեր քերթուածը որուն մէջ միս մինակ ձմեռ օր մը, ձիւնին մէջ չէն կը տանի սէրը թաղել։

… գարուն մըն էր եւ ճամբոյրով
մը բացուած,
դամասկեա՛ն վարդ, գինով ար-
փին գաղջ գոյլէն,
Նըլաղեցաւ ուրիշ սէր մը, սէ՛րն,
Աստուած,
Ջոր թաղեցի՝ յուսատ կեանքին
կանչելէն:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

(Մնացեալը վաղը)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՈՍԿԻՆ

Թերթ մը հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կուտայ Չեխօ-Սլովաքիոյ մէջ, Համայնավար կուսակցութեան ծագման եւ զարգացման մասին։ 1920ի ամրան, Մոսկուայէն ղրկուած մասնաւոր սուրհանդակ մը, հետը կը բերէր փոքր պայուսակ մը, որուն մէջ կար մէկուկէս միլիոն քուրոնի արժէքով ադամանդ։

1921ին, դէլլա քուն իր կարգին չեխոսլովաք համայնավարներուն կը յանձնէր նոյնքան գումար մը։ 1922ին Մոսկուայէն անոնց կը ղրկուէր 5 միլիոն քուրոն։ Ցետոյ, անոնք սկսան տարեկան ստանալ 7 միլիոնի նպաստ մը, որ Ջինովիեվի հրաժարումէն յետոյ իջաւ 1,750,000ի։ Ցեղեկատու թերթին հաշուով ուրեմն 1920-27 թուերուն, չեխոսլովաք համայնավարները Մոսկուայէն ստացած են 47 միլիոն քուրոն։ Անկից զատ, նոյն շրջանին մէջ իբր բացառիկ նպաստ ստացած են 58 միլիոն 400,000 քուրոն։

րկէ գաղութիս հոգեւոր կա ւքները մասամբ պակսեցնելու համար։

Մենք ստիպուած ենք նոր սե ւնդը անաղարտ պահելու, եւ զա նք իսկական հայ հոգւով դաս իարակելու, որովհետեւ անոնք եր նահատակներուն մեզ ձգած ատանդներն են։ Ինչպէս մեր ախնիքները ամէն տեսակ զու միներու ենթարկուելով հանդերձ նք չեն խնայեր եւ պահեր ու աշտպաներ են մատղաշ սե ւնդը օտարացումէն, նոյնպէս ւ մենք որ՝ հոս ամէն ազատու իւն կը վայելենք՝ չի հետեւի՞նք եր նախնիքներու օրինակին. եւ գենք որպէսզի նիւթականի հա ար օտարանան մեր փոքրիկ երը։ Ընդհակառակն մեր պար ականութիւնն է ամէն ջանք նել զանոնք հայ պահելու հա մար։ Եւ կը սիրեմ յուսալ որ յն խնդիրը պատկան մարմին երու ուշադրութեան առարկայ իտի ըլլայ։

Հոս տեղւոյս վրայ կազմուած «Հայ Երիտասարդաց Միու իւն» մը, եւ իր գոյութիւնը հելու համար իր լաւագոյն նքերը չի խնայեր ի խնդիր իր պատակներու հետապնդման։ այց տեղւոյն աննպաստ պայ անները արգելք կ'ըլլան իր րգացման. այսուհանդերձ իր րաջան անդամները միշտ կառ ած կը մնան իրենց միութեան, իշտ աշխատելով որ տեղւոյս էջ եւս ստեղծեն ազգային ոգե րութիւն։ Իրաւ է որ իր վրայ ինայ ազգային բոլոր պարտա անութիւնները, քանի որ Ռիօի ւսկ հայ կազմակերպութիւնն բայց յայտնի է որ խոպան ետնի մը վրայ լաւ հունձք անալու համար անխոնջ աշխա ութիւն պէտք է. եւ այս Միու իւնն ալ խոպան գետնի մը վրայ րծունէութիւն ունենալուն իպուած է համբերատար ու քնաջան աշխատութեամբ յա ջանալ, որպէսզի իր վրայ ին ած պարտականութիւնը կարո նայ կատարել։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(…ադուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

…ՐՀՐԴԱՑԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԱԾ ՍԵՐՄԵՐԸ

Հետեւեալ գրութիւնը որ կը …աղենք «Պրոլետար»էն (Թիւ …7-211) յստակ գաղափար մը …տայ խորհրդային պաշտօնա…ն շրջանակներու մէջ տիրող …անձարձակ խայտառակութեան …այ։

ԲԱԳՈՒ, 26 Յունիս.—«Վիշ…» թերթը հրատարակեց նիւ…եր Ադրբեջանի ելեւմտական ժողովրդական գործավարութեան (փինժողկոմատ) ղեկավար մարմնի քայքայման մասին։

Փինժողկոմատի մէջ կը կատարուէին ամէն տեսակ խայտառակութիւններ։ Ադիգոզալովի պաշտօնատան մէջ կը բռնաբարուէին փինժողկոմատի աշխատակցուհիները։ Ադիգոզալովի պաշտօնատունը դարձեր էր վայր մը ուր իւրաքանչիւր նոր աշխատակցուհի կ'անցնէր իր «քննութեան ժամանակամիջոցը»։ Ադիգոզալովին անձնատուր չեղող աշխատակցուհիները՝ զանազան պատրուակներով կ'արձակուէին իրենց պաշտօնէն։ Ադիգոզալովէն զատ, աշխատակցուհիներու բռնաբարմանը կը մասնակցէին բջիջի քարտուղար՝ ելեւմտական հակակշռի վարչութեան պետ Դատաշեւը, հարկային վարչութեան պետ Սադիխովը եւ վարչական բաժնի պետ Հասաովը։ Անոնք բռնաբարեր են փինժողկոմատի աշխատակից համայնավար երիտասարդուհի մը, զայն վարակեր են վեներական ախտով եւ յետոյ վռնտեր են պաշտօնէն։

Իր ժամանակին բանթղթակից կոլկովի յօդուածի հիման վրայ, «Պրավդա»յի խմբագրութիւնը առաջարկեց դատախազին, քննել փինժողկոմատին մէջ տիրող դրութիւնը։ Ցատուկ յանձնաժողովը այն ժամանակ երեւան հանեց, որ սկսած 1926ի դեկտեմբերէն մինչեւ 1928ի մարտը, հանրային տեսուչներն ու գործակալները 6649 անգամ ցուցակագրեր են զանազան քաղաքացիներու գոյքեր՝ 970,000 ռուբլի գումարով։ Այս գումարէն իրականացած է ընդամէնը 57,000 ռուբլիի գոյք. ցուցակագրուած մնացած գոյքը, աւելի քան 900,000 ռուբլի գումարով, փինժողկոմատի «իրաւաբարները» կը նուիրեն մասնաւորներու՝ ի վնաս պետական պիւտճէի։

Անդրֆինժողկոմատի Ադրբեջանի փինժողկոմատին մէջ կատարած հետազօտութիւնը կը պարզէ, որ եկամուտներու հարկագրումը յաճախ կը պակսեցնեն։ Բագուի մէջ յայտնի կապալառու Բոչինովներու եկամտահարկը 55,000 ռուբլիէն իջեցուցած են 21,700 ռուբլիի։ Չափազանց շատ են նման դէպքերը։

Երկրորդ հարկաշրջանի վարչութիւնը կազմուած է եղեր հակայեղափոխական տարրերէ։

Այս հարկաշրջանի գլուխն էր կանգնած Կենգերլինսկի, Նախիջեւանի խանը, որ իր ժամանակին արտաքսուած է եղեր Նախիջեւանի հանրապետութենէն իբրեւ սոցիալապէս վտանգաւոր տարր։ Կենգերլինսկին բարեկամական կապեր ունի շահագործողներու ու հարուստներու հետ, որոնց հարկերը կը կրճատէր։

Փինժողկոմատին մէջ կար յատուկ անձ մը, որ կը զբաղէր կին մատակարարելով։ Զայն հեռացնելու բազմիցս փորձերը յաջողութիւն չունեցան։ Ազնիւ եւ կարեւոր աշխատակիցները կը հալածուէին, իսկ գործունեաներու, ազնիւ կուսակցականներու դէմ կը կազմակերպէին սիստեմաթիկ գրգռում։ Փինժողկոմատին մէջ գոյութիւն ունէր հետեւեալ լոզունգը. «Թուրք շահագործողը մեզ աւելի մօտ է, քան մի ուրիշ ազգի կոմունիստը»։ Այս լոզունգը խիստ կերպով կը կիրարկուէր կեանքի մէջ։ Բազմաթիւ կուսակցականներ, որոնք անցեր են ցարական բանտերն ու տաժանավայրերը, ստիպուած են եղեր հեռանալ փինժողկոմատէն,— այսպէս են եղեր այնտեղ աշխատանքի պայմանները։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի առաջնորդարանին կողմէ մեզի ղրկուած պաշտօնական յայտարարութենէ մը կը տեղեկանանք թէ՝ Վարչական Խորհուրդը ձեռնարկած է մարդահամարի մը։ Կ'ամփոփենք էական մասերը.

— «Սոյն վիճակագրական - մարդահամարը պիտի ծառայէ գիտնալու ոչ միայն թիւը մեր շրջանի մէջ տարտղնուած հայութեան ու անոր ներկայ վիճակը, անցեալի նիւթական թէ ֆիզիքական կորուստի բաղդատականով, այլ եւ պիտի ծառայէ մեծապէս դիւրացնելու յետ այսու մեր՝ կառավարութեան հետ ունենալիք անցագրի, քաղաքական պսակի, Carte d'Identitéի, ժառանգական խնդիրներու եւլն. եւլն. գործողութիւնները։

Այս ամէնէն զատ, կայ նաեւ աւելի հիմնական պատճառ մը գործին մօտենալու խիստ լրջութեամբ։

Ամէնուս ծանօթ է որ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ պիտի վճռուի ռուս եւ հայ գաղթականութեանց ինքնութեան թուղթերու վերջնական ձեւը, որուն համար արդէն իսկ խօսուած է հիմ ունենալ Ազգային Առաջնորդարաններու տուած վկայականները, ըստ որում հրամայական պահանջ կը դառնայ ամէն հայու իր ինքնութիւնը այժմէն արձանագրել տալ Առաջնորդարան։ Սոյն վիճակացոյցը կը ծառայէ ուրեմն ուղղակի այդ նպատակին ալ, որուն համար պէտք է պատրաստ գտնուինք բոլորս, որպէս զի երբ քանի մը ամիսէն մեզ հարցուի մեր գաղութի մասին, կարենանք որոշ տեղեկագրով ներկայանալ եւ մեր իրաւունքը արժեցնել։

Ձեռնարկին կարեւորութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը դիտել տալով ու կրկին շեշտելով, կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն անխտիր, որ անմիջապէս ընթացք տան գործին՝ յարակից վիճակագրական հարցարանը լեցնելով։

Այն հայրենակիցները որոնք կը թերանան եւ կը խուսափին սոյն թուղթերը լեցնելէ, պիտի հանդիպին մեծ դժուարութիւններու, նոյնիսկ Առաջնորդարանի հետ գործ ունենալու պարագային։

Վիճակագրական թուղթերը կը ցրուուին բացարձակապէս ձրի։

Գործը դիւրացնելու համար, ամէն թաղամասի մէջ ծանօթ հայ խանութպաններու կամ պանդոկատէրերու մօտ ձգուած են սոյն թուղթերէն, հետեւաբար անոնք՝ որոնց չէ հասած, անձամբ պիտի դիմեն ու ստանան, եւ որքան կարելի է շուտ լեցնելով յանձնեն նոյն տեղը ուրկէ ստացան։

Հայրենակցական Միութիւնները պարտաւոր են օգնել սոյն ձեռնարկին յաջողութեանը, որ պիտի ծառայէ ցոյց տալու կեդրոնի հետ նաեւ շրջաններու մէջ իրենց հայրենակիցներուն թիւը, վիճակն ու որոշ հասցէն։

Գործը պիտի աւարտի մինչեւ յառաջիկայ Օգոստոս ամսու վերջ, հետեւաբար անհրաժեշտ է որ մինչեւ Օգոստոսի 15ը հարցարանները լեցուած եւ յանձնուած ըլլան, որպէս զի պէտք եղած դասաւորումը, եւ վիճակագրական ամփոփումը կարելի ըլլայ աւարտել մինչեւ ամսու վերջ։

Կոչ կ'ընենք ջերմապէս, բոլոր կուսակցութեանց մարմիններուն, հայրենակցական եւ այլ բոլոր միութեանց վարչութիւններուն, եւ կը խնդրենք որ իրենց բարոյական աջակցութիւնը բերեն այս կարեւոր գործին յաջողութեան։

Կը խնդրենք նաեւ ամէն գրողէ, քահանայ, ուսուցիչ, գրագիր եւայլն, որ անգիր հայրենակիցներու օգնեն եւ սիրայօժար լեցնեն ներկայացողներու վիճակագրական հարցարանները»։

30 Յուլիս 1923 (Կնիք)

Շրջաբերականին կցուած է հարցարան մը, անհրաժեշտ հրահանգներով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ԿՐԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Մալաթիոյ Կրթ. Միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղը մեզի ղրկած է իր մէկ տարուան (1927 Օգոստ.—1928 Օգոստ.) տեղեկագիրը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Վարչութիւնս իր սկիզբի օրերէն սկսեալ, աշխատած է համոզել իր անտարբեր հայրենակիցները եւ անդամագրել, ու յաջողած է կատարելապէս։ Մէկ տարուան մէջ անդամագրած է 30 նոր անդամներ։ Այժմ, հազիւ թէ 5—6 Մալաթիացիներ կան որ չեն մասնակցիր Կրթասիրացին։

Վարչութիւնս իր աջակցութիւնը բերած է՝ ազգօգուտ ձեռնարկներու համար, թէ՛ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։ Մասնաւոր խնամքով պահած է, հիւանդ եւ անտէր հայրենակիցներու դրամները եւ գոյքերը։ Սերտ յարաբերութիւն հաստատած է Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն, կեդրոնի եւ Հալէպի մասնաճիւղին հետ։ Թղթակցութիւնով կարեւոր խնդիրներ կարգադրած է։ Յաճախ գործակցած է Կրթասիրացի Տիկնանց մասնաճիւղին, ինչպէս անոնց։ Մէկ տարուան մէջ սարքած է երեք ներկայացում (մէկը Տիկնանց մասնաճիւղի հաշւոյն) եւ երկու գեղարուեստական երեկոյթներ։ Բարոյականէն վերջ, ունեցած է նաեւ նիւթական կոկիկ շահ մը։ Միշտ հետաքրքրուած է հայրենակիցներու կեանքով եւ այցելած հիւանդներու, օգնելով նիւթապէս։ Հայրենակիցներու նշանախօսութեան եւ ամուսնութեան առթիւ իր բարեմաղթութիւնները ներկայացուցած է ծաղկեփունջերով, որոնք լիուլի վարձատրուած են հարսնեւորներու կողմէ (2011 ֆր)։ Ունեցած է հայերէն եւ ֆրանսերէն դասախօսական ժողովներ, որոնցմէ օգտուած է գաղութիս հայ հասարակութիւնը՝ անխտիր։ Նոր Տարւոյ առթիւ կազմակերպած է գրական մրցում մը։ Ստացած է գիրքեր, թէ՛ Ֆրանսայէն եւ թէ Ամերիկայէն։ Այսպէսով բաւական ճոխացաւ իր ընդարձակ գրադարանը։

Բաւական աշխատանք թափած է, պզտիկներու համար երեկոյեան դպրոց մը բանալու համար։ Սակայն նոր ընտրութիւնը վրայ հասնելով, ակամայ ընդհատուեցաւ աշխատանքը։

Համերաշխութիւնը աւելի ամրապնդելու եւ հայրենասիրական ոգին վառ պահելու համար, Կրթասիրացի համար օրացոյց մը պիտի պատրաստուի 1929ին։

Նկատելով որ մէկ երկու միութիւններ լուծուած են, եւ անոնց գոյքերը եւ դրամները եւայլն. անհատներու քով կը մնան, բոլոր միութիւններէն ներկայացուցիչներ հրաւիրուած եւ խորհրդակցութիւններ կատարուած են։

Վարչութիւնը միշտ կանոնաւոր ժողովներ ունեցած է, մէկ տարուան մէջ 55 վարչական եւ 7 անդամական ժողով։

Այս տարուան ընթացքին ունեցանք 100 անդամ, բայց տեղափոխութեան պատճառով այժմ մնացած են 75 անդամներ, բոլորն ալ անշահախնդիր եւ հայրենասէր անձեր։ Իսկ մեկնողները, բոլորն ալ մասնակցած են ուրիշ տեղերու մասնաճիւղերուն։

Այս տարուան ընդհանուր մուտքը եղած է 12,500 ֆրանք, 30 հազար տոլարի հանգանակութեան ի հաշիւ հաւաքուած 2055 ֆրանքով միասին։ Ընդհանուր ելքը եղած է 3100 ֆրանք։

(Կնիք)

ԲՈԼՈՐ ՕՐՏՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Օգոստ.—Թուականէս մօտ հինգ ամիս առաջ, Մարսէյլ բնակող Օրտուցիներու նախաձեռնութեամբ, հիմ դրուեցաւ Օրտուի Հայրենակցական Միութեան, որու գլխաւոր նպատակն է հաղորդակցութեան կեդրոնի կապ մը հաստատել աշխարհի զանազան մասերուն մէջ ցրուած հայրենակիցներու միջեւ եւ օգնութեան հասնիլ անոնց այլազան պահանջներուն։

Տարակոյս չունինք որ մեր բոլոր հայրենակիցները, Ֆրանսա թէ այլուր, անհրաժեշտ պիտի նկատեն այս կարգի միութեան մը գոյութիւնը, որ ուրիշ շատ առաւելութիւններու կարգին, զօրաւոր ազդակ մը պիտի ըլլայ, բնագաւառէն դուրս, մեր ազգային գոյութեան պահպանման։

Հաւատքով, որ մեր ձեռնարկը սիրով պիտի ողջունուի բոլորէն, կոչ կ'ընենք բոլոր Օրտուցիներուն որ անդամագրուելով, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերեն գործին եւ կը հրաւիրենք որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Միութեանս հետ հետեւեալ հասցէով՝ H. Tchildjian 20, Rue Bernard du Bois (1er) Marseille. Ի դիմաց վարչական դիւանի Ատենադպիր՝ Յակոբ Աշճեան, Ատենապետ՝ Եդ. Պ. Անդրէասեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՐԷԺ.— Ռընէ Օրժըլէն, 41 տարու արտաքսուած էր ինքնաշարժի կառատունէ մը, ուր կ'աշխատէր։ Իր վտարման պատասխանատու կը նկատէր կառատան ղոնապանը, որմէ վրէժ լուծելու համար, առջի օր սպաննեց, ատրճանակի երեք հարուածով։ Ոճրի պահուն, ոստիկան մը որ հանրակառքով կ'անցնէր, նետուեցաւ վար, ու հետապնդելով, ձերբակալեց ոճրագործը որ կը կը փախէր։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷԼԻ

Անոնք նաեւ շատ կը սիրէին նկէն զարնել անկիւն մը կած խմբակները։ Այս սար փահար մարդերը բնազդաբար նց բազուկները կը բարձրացնէին նց գլուխներուն վրայ, պաշտ անելու համար, այն ատեն, րդարարները հաճոյքը կ'ունե յին անոնց արմուկները կոտրե դռներու սեմերուն վրայ, դուած ծերերու եւ կիներու եր կային։

Ջարդին հետ մէկտեղ, ջար արներու կատաղութիւնը կը նար։

Բնազդական վայրագութիւնը նին չի բաւեր բացատրելու ածուած ջարդերը։ Թուրքը ն ուժը գիտէ։ Որքան փճացնէ, քան ուժ կը ստանայ եւ կ'աշխատի ինքզինքը փառաբանելու։ Անոր վայրագութիւնները սարսափելի օրինակներ են։ Ան միայն զոհը չի տեսներ, այլ ըմբոստ աշխարհին դաս տալու կ'ելլէ։ Թուրքին յատկանշական գիծը՝ դիակներու անդամատումն է, ինչ որ կը նշանակէ՝— մեզմէ դուրս ոչ մէկ ցեղ պէտք է նշմարուի։

Այն ատեն պատիժը անհրաժեշտ կը դառնայ։ Գթալը անիմաստ բան է, քանի որ կը նշանակէ ինքզինքը փճացնել։ Թուրքին ջղագարի կատաղութեան դրդապատճառը իսլամական հպարտութեան ըմբոստացումն է անոնց դէմ որ գլուխ չեն ծռեր։ Ահա թէ ինչո՞ւ ան կը զգուշանայ հզօրներէն եւ անոնց վրայ յարձակելէ։ Ճնշած պահուն, կուիւ չուզեր։ Ուժեղ մարդ մը որ պիտի կրնար զինքն զգետնել, զգետնած պիտի ըլլար նաեւ անոր հպարտութիւնը եւ հպարտութիւնը անոր գոյութեան հիմնաքարն է։ Ասկից առաջ կուգայ անոր կատաղութիւնը անզէն ժողովուրդներու պէմ։ Ատոր մէջ, վատութիւն չկայ իրեն համար։ Ընդհակառակն, անհրաժեշտութիւն է ան, կենսական անհրաժեշտութիւն։

Եթէ կարենար, Եւրոպան իսկ պիտի խողխողէր ան։ Բայց հիմակու հիմա, անոր կ'ազդարարէ մանր մունր ջարդելով, ինչպէս Լազարինայի մէջ։

Մարդախողխող այս կատաղութեան մէջ, որ երկու ժամէ ի վեր կը ջախջախէր եղերական գիւղը, հպարտութիւնը կ'ուռեցնէր բոլոր կուրծքերը։ Ա՜հ, պատերազմէն շատ աւելի լաւ էր այս։ Այս պզտիկ գիւղը որ անպաշտպան՝ յանձնուած էր իրենց հարուածներուն, իրենց կը պարզէր գերագոյն դաշտ մը։ Ալի կը քաջալերէր ու կը գրգռէր ջարդարարները յանուն Մարգարէին։ Մոլեռանդ Ալին ամէն տեղ էր։

Ալի՜...։ Ո՞վ պիտի յայտնէ սակայն ամէնէն կորովի կամ կոյր հոգիին մէջ իսկ, անակնկալ նահանջները։ Ո՞վ պիտի լսէ թէ ի՞նչ խորհրդաւոր ուժ էր որ կը կեցնէր անոնց ձեռքերը։ Աներեւակայելի բան։ Ալի եւ իր բոլոր մարդերը որ անխնայ կը ջարդէին, չէին համարձակեր դպիլ միա՜կ արարածի մը, կնոջ մը որ իրենց մօտը կը տեսնէին, պառաւ Մարիկոյին, վհուկին, որ նորէն կը շարունակէր դռները զարնել, կը բարձրանար տափակ տանիքներուն վրայ, կ'անհետանար, նորէն մէջտեղ կ'ելլէր, դիւրաշարժ, ճկուն, զարհուրելի, յոգնաբեկ կ'իյնար գիւղին հրապարակին վրայ, ու դարձեալ ոտքի կ'ելլէր ու կ'երթար. մէկ քանի տուներու դռները բանալու, միշտ պոռալով.

— Դեռ չեն մեռած, դեռ չեն մեռած։

Ի՞նչ կը նշանակէր այս չարաշուք ոռնոցը։ Արդեօ՞ք դիպուածաւ, համաձայնած էր թուրքերուն հետ, քանի որ կարծես թէ անոնց կը մատնանշէր այն տեղերը ուր անոնք զարնելու էին, քանի որ կարծես իրօք կը բանար այդ դռները որոնց ետեւ ապաստանած հալածականները, դուրս ելլելու էին, նետուելու համար իրենց դահիճներուն գիրկը։

— Դեռ չեն մեռած, դեռ չեն մեռած։

Անշուշտ լսել կ'ուզէր թէ Ահմէտի եւ Ֆրովինի մահը բան մը չէր, թէ թուրքեր կային, ո՜հ, դեռ թուրքերու գարշանքը կար մեռցնելիք։

Անլուր կատաղութիւն մը, տենդոտ սարսուռ մը կը ցնցէին այս կինը, անոր ամբողջ մարմինը, կը պրկէին անոր դնդերները եւ ելեկտրական շիւուռի պէս կը դողդղացնէին անոր ձեռքերը՝ ոտքերը, մատներուն ոսկորները, դէմքին մորթը։ Կարծես, կատաղի յամառութեամբ մը կը ջանար գրգռել բան մը որ չէր գար։

Վերջապէս, ոստումով մը ճեղքեց աղմկոտ օդը, նետուեցաւ գիւղին վերջին հիւղակին վրայ, որ ծերուկ պարտիզպանին՝ Գրիգորին էր։ Պահ մը վարանոտ՝ կեցաւ. եւ կարծես թէ իր վերջին յոյսն ալ կ'այրէր, կը փճացնէր, դուռը լայն բացաւ միշտ ոռնալով.

— Դեռ չեն մեռած, դեռ չեն մեռած։

Ա՜հ, հիմայ կը յայտնուէր ամէն ինչ։

Ալ կը հասկցուէր թէ ի՞նչ կ'ուզէր այս զոհերը նետելով թուրքերու կատաղութեան առջեւ, ջարդի վայրագութեամբն իսկ, ան կ'ուզէր քրիստոնեաները զինել ջարդարարներուն դէմ։

Բայց այդ պահուն, շատ մարդ չկար Գրիգորի տունը։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

ուրին բանուոր դասակարգի յետպատերազմեան տնտեսական վիճակը եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը»։

Յետոյ պարզեց ընկերվարական յաղթանակները՝ վերջին ընտրութեանց առթիւ, Լեհաստանի մէջ, ուր կէս միլիոն աւելցած են քուէները, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ։ «Այս յաջողութիւնները պիտի շարունակուին յառաջիկայ տարի Անգլիոյ եւ Պելժիոյ մէջ։»

Երկրորդ ճառը խօսեցաւ Պ. Վանտէրվէլտ, բացատրելով ընկերվարական կուսակցութեանց վիճակը զանազան երկիրներու մէջ, 1891ին եւ 1928ին։ «Դժուարը իշխանութեան հասնիլը չէ, այլ իշխանութեան մասնակցիլը, խառն կամ փոքրամասն դահլիճներու մէջ»։

Պելժ ղեկավարը պարզեց ընկերվարական տեսակէտը, արտաքին խնդիրներու մասին, ակնարկեց հակապատերազմեան դաշինքին եւ մասնաւորապէս ծանրացաւ կեդրոնական Եւրոպայի վրայ։ «Հասած է ժամը Ընկերվարական Միջազգայինին համար՝ աւելի լայնօրէն իր գործունէութիւնը ուղղելու դէպի սա «անծանօթ երկիրները», դէպի Ասիա եւ Ափրիկէ»։

Բացումէն յետոյ, տեղի ունեցաւ հսկայ թափօր մը, Բրիւսէլի փողոցներուն մէջ։ Կը մասնակցէին 50,000 հոգի, 4000 դրօշակներով։

Հակապատերազմեան դաշինքը եւ Մոսկուա

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը հեռագրէ թէ՝ պ. Չիչերին կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է այն դաշնագրին դէմ որ պիտի ստորագրուի մեծ պետութեանց կողմէ, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու համար։ Ռուս արտաքին գործավարին կարծիքով, այս դաշնագիրն ալ կը ձգտի մեկուսացնել Խորհրդային Միութիւնը, աւելի ուժգնօրէն պայքարելու համար անոր դէմ։ «Քէլլոկի ծրագիրը մաս կը կազմէ խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած պատերազմի պատրաստութեանց»։

Չիչերին աւելցուցած է թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է մասնակցելու բանակցութեանց, և հաւանական է որ ստորագրէ դաշնագիրը, շարք մը վերապահումներով։ Մինչեւ հիմա Մոսկուա հրաւէր ստացած չէ մասնակցելու, ոչ ալ դաշնագրին նախագիծը ընդունած է։

Նորէն քաղաքական սպանութիւն

Պ. Վլատա Ռիսթովիչ, Պելկրատի «Եէտինստվօ» (Միութիւն) թերթին խմբագրապետը, Զագրեպէն անցած ժամանակ սպաննուեցաւ կիրակի առտու, երկաթուղիի պաշտօնեայի մը կողմէ։ Սպանեալը վերջերս բուռն պայքար մը կը մղէր խրուաթ-գիւղացիական կուսակցութեան վարիչներուն, մասնաւորապէս հանրածանօթ Ռատիչի դէմ։

Խմբագիրը շաբաթ օր կը ճաշէր Զագրեպի մէջ, երբ կարգ մը սեղանակիցներ վիճաբանութեան բռնուելով, անարգեցին եւ հարուածներ իջեցուցին իր գլխուն։ Պ. Ռիսթովիչ յաջողեցաւ ճաշարանէն դուրս ելլել, բայց յարձակողները ետեւէն գացին։ Խեղճը սկսաւ վազել, ազատելու համար։ Ոստիկան մը հրաւիրեց որ կանգ առնէ, եւ խնդիրը հասկնալով, պահականոց տարաւ։ Բայց վիրաւորը առատ արիւն կը կորսնցնէր. այնպէս որ հարկ եղաւ հիւանդանոց փոխադրել։ Իրեն կ՚ընկերանար ոստիկանը եւ անծանօթ մը։ Երբ հրապարակ մը հասան, անծանօթը ինը գնդակ պարպեց եւ գետին փռեց խմբագիրը։ Ոստիկանն ալ թեւէն վիրաւորուեցաւ, ինչպէս եւ դրամատան պաշտօնեայ մը որ փողոցէն կ՚անցնէր։ Մարդասպանը սրճարանի մը երրորդ յարկը ապաստանեցաւ, սակայն ձերբակալուեցաւ։

Ռուս-աֆղան դաշինքը

Աֆղանիստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին ատենէ մը ի վեր։ Խորհրդային կառավարութիւնը «թրանզիթ» կ՚ընդունի միայն կարգ մը օտար ապրանքներու համար, այնպէս որ Աֆղանիստան պիտի ստիպուի սուղ գնել ռուսական ապրանքները։ Աֆղանիստան անընդունելի կը գտնէ այս կէտը։

Երկու թեկնածուներ առեւանգուած

Եանեայի մէջ (Յունաստան), երկու երեսփոխանական թեկնածուներ իրենց ընտրական պտոյտը կատարած ատեն, լեռը տարուեցան աւազակներու կողմէ, որոնք 5 միլիոն տրախմի փրկանք կը պահանջեն, ազատ արձակելու համար։

Երկրաշարժ Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցում մը զգացուեցաւ Օգոստոս 5ին, ամբողջ գաւառին մէջ։

Հրդեհ Գարահիսարի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Օգոստ. 6 թուականով.— Հրդեհ մը մասամբ այրեց Գարահիսար քաղաքը։ 104 տուներ մոխիր դարձան եւ երեք մանուկներ վառեցան բոցերուն մէջ։

Նորութիւններ Չինաստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ նոր օրէնքի մը համաձայն, ամբողջ Չինաստանի մէջ քսան տարեկանէն վար երիտասարդներու արգիլուած է ծխել կամ ոգելից ըմպելի խմել։ Անսաստողները տուգանքի պիտի դատապարտուին։

∴ Չինացի զօրավար Թանկ Շու Չին հրաման տուեր է քանդել Չի Հզիէնի գերեզմանը, Փէքինէն 140 մղոն դէպի արեւելք, պահուած գոհարեղէնները եւ գեղարուեստական առարկաները դուրս հանելու համար։

Ասոնց արժէքն է 4-5 միլիոն ստեռլին։ Պեղումներ կատարուած են 15 օր, առանց ղազաններուն հասնելու։ Գողերը յափշտակած են չորս խոշոր զմրուխտներ եւ խոշոր ադամանդ մը, որ արքունի սեփականութիւն է։ Աւարին մեծագոյն մասը ծախսուած է Թիէնցինի մէջ։ Կ՚ըսուի թէ ոստիկանութիւնը յաջողած է գտնել աւարին մեծ մասը։

Խուզարկութիւն Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէի ոստիկանութիւնը Շաբաթ օր խուզարկութեան ենթարկեց ազգայնական «Վաֆտ» կուսակցութեան կեդրոնատեղին։ Կը փնտռուէին կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք վտանգաւոր են կուսակցութեան համար։ Գործողութեանց ներկայ էին լուծուած Երեսփ. Ժողովին Նախագահը և Նախկին Նախարար մը։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԻԷՌ
կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ
12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ. եւայլն։

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.-ի
«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ
ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողական խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գրադարանը ժամը 8.30ին Չորեք. իրիկուն Կայծակ եւ Վրէժ, Հինգշաբթի իրիկուն Քրիստափոր եւ Կուկունեան, Ուրբաթ իրիկուն Քեռի եւ Դժոխք խումբերը։

Իսկ կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը մեծամասնութիւն պիտի համարուի եւ բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 Rue de Rivoli, մէթրօ Chatelet
կը դարմանեն արմատապէս եւ նոր մեթոտով այրերու եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութիւնները (ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն)։ Մասնաւոր լապօրաթուար։ Արմատական դարմանում լայներակութեան (վարիս)։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—8, կիրակի օրերը 9—12, կը խօսուի նաեւ Գերմաներէն։

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքական գիտութեանց վարժարանէն։

106 Ave. Kléber, Paris (16e)
Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ Ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները։

կ՚ընդունի ամէն օր (ի բացառեալ շաբաթ) կէսօրէ ժամը 4—7.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն Դաշնակցութեան Տան շինութեան։ կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել։ կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. դաշնակցութեան տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

ՋՐԻ ՖՈՆՈԿՐԱՖ

Ով որ մեզմէ գնէ տիսքերու փոքրիկ հաւաքածոյ մը, պիտի ստանայ ձրիաբար փորթաթիֆ ընտիր ու նոր ֆոնոկրաֆ մը, ասեղով եւ սաֆիրով հաւասարապէս երգող։

կարճ ատենի մը համար միայն ըլլալով այս բացառիկ ռէքլամը, փափաքողները պէտք է փութան ղրկել մեզ իրենց հասցէն գրուած պահարան մը (վրան 15 ս. փոստի դրոշմով), իմանալու համար տիսքերու գինն ու մանրամասնութիւնները։ դիմել՝ A. Guèndjian, 3 Rue de la Barre, Issy (Seine).

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
191 Cours Lafayette, Lyon.

Ատամնաբոյժ Յ. ՊՈՒՌՆԱՋԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ՚ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

Կ՚ուզուին

«Այնթապ»ի ձեռագործի, ռոքոքոյի, թել անցընելու եւ ամէն տեսակ ձեռագործի գործաւորուհիներ։ Տեւական աշխատանք։ դիմել՝ Կարապետեանի, 8 Rue Rampal, Փարիզ։ Մէթրօ Պէլվիլ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ դիմել՝ Յառաջի։

Հայ կարուհիներուն

Առատ եւ տեւական գործ, ժէրսէ պլուզի եւ ռոպերու։ Արուարձաններու համար երկայն պայմանաժամ։

Առիթէն օգտուելու համար շուտով դիմեցէք՝ Մ. ԽԱՊՐԻԿԻ, առտուները ժամը 9—11, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30—4.30։ Թիւ 7 սենեակ, 5 Rue de Tourtille, Paais (20e). Մէթրօ Քուրոն կամ Պէլվիլ։

Բ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

վկայեալ հիւանդապահ, Նախկին տասնապետ հիւանդապահ Արեւելեան բանակին, 14 երկար տարիներու փորձառութեամբ կը խնամէ ամէն տեսակ հիւանդներ։ Մասաժ, վանտուզ, փիքիւր, փանսըման եւայլն։ վկայեալ աղքատներուն ձրի։

Հասցէ՝ 6 Rue Grégoire du Tours. Paris (6e),

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

"ARAX,, PHOTOGRAPHIE D'ART

9 Rue Papillon, PARIS (9e), Métro Cadet կամ Poissonnière
ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԳԻԾԵՐ

ԱՐԱՔՍ — չկայ աւելի թանկագին նուէր մը քան ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃԱՇԱԿՈՎ և ՆԿԱՐԱԳՐԻ ԲՈԼՈՐ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐՈՎ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ ՄԸ

"ԱՐԱՔՍ,,Ը ԿԸ ԼՐԱՑՆԷ ԱՅԴ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

«ԱՐԱՔՍ»ի վերջին յաջողութիւնը եղաւ աշխարհի գեղուհիներէն «Միս Ֆրանս»ի գեղեցիկ նկարը։ Օտար ականաւոր յաճախորդներու շքեղ ալպօմ մը ունի «Արաքս»ը, թանկագին գնահատականներով։

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ   ԳԻՆԵՐԸ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ

24, RUE ST. LAZARE PARIS (9

ԱՀԱ ԱՅՍ Է ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ
VAHRAM DJÉNAZIANի
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑԻՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Կօշկակարի գործարան մը իր ամբողջ մեքենաներով եւ վերջին դրութեամբ նորոգուած մասերով։ Ունի երկու խոշոր սալ, բազմաթիւ պատրաստ յաճախորդներ, շահաբեր գործ, վճարման դիւրութիւն։ Փափաքողները կրնան դիմել՝ Պրն. ՄԵՐՃԻՖԱՆՈՎԻ, Փլաս տէ Թէրաս, Մարսէյլ։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ
42 Rue Tourtille, BELLEVILLE, մէթրօ՝ Պէլվիլ
Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ
ԹԱՐՄ   ԼԱՒ   ԱԺԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Կարմիր աստղի տակ 30, Սիդոնիա 12, Աւազակապետ, Ալիսի սիրահարը 15, Սիրանուշ 15, ձէք (790 էջ, կազմուած), Սիրային ոճիր մը 12, Յարութիւն (Թոլսթոյ, 610 էջ) 50, Նիքին ուխտաւորները 9, կին, խաղ եւ գինի 12, կարմիր․․․ 10, Լեռան ոգին 15, Մացառներուն մէջ (2 հատոր) 25, Գոնսթանթէն 10, Երուսաղէմը Տարլէքարլիի մէջ 10, Լէպօ 15, Սիրոյ խորանին առջեւ 4, Հին Աստուածներ 15, ․․․լոմէ 4, Ապերախտ գրագիրը 4, Տարաբախտ ուսանողը 5, ․․․րէտտին հօճա 17.50, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Քէօր օղլու, Ճեպընթաց նորածինը 2, Բիւրեղեայ խիցը (294 էջ) 10, ․․․ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ իսմայիլ 5, ․․․սիանոս 2, Մահացու սէր 3, Մակաբոյծ 5, Օթէլլօ 10, Համլէտ, Ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, Երազահաններ 5, 10, եւ 12, ․․․բաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30, Հայաստանի մեծ քարտէս 20, ինչպէս նաեւ հին կամ նոր ամէն տեսակ գիրք։ Պահանջեցէք մեր գրացուցակը եւ ընտրեցէք ձեր նուէրցու գիրքերը։ ․․․թիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ։

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին 15 ․․․
Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris.

ՓԼԱՔՆԵՐ   18 ՖՐԱՆՔ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՅՈՒՆԱՐԷՆ

Ջուտ խաղողէ անարատ օղի (Պօրտօ պատրաստուած), ․․․ նպարեղէններուն լաւագոյնը, ապուխտ, երշիկ, աղի ձուկեր, ․․․ ձէթ, ձիթապտուղ, էրմիս գօնսէրվներ, թէյ եավրու, անուշեղէններ եւն.

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ քով
28, Rue Lesage, Paris (20e)   Tél. Ménil. 61․․․
Métro Belleville   Tramway 5 եւ ․․․
բաց է ամէն օր մինչեւ ժամը 9,30

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-․․․

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը ․․․ ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի ․․․ գէտը կ՚ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9—12։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴ․․․
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est   Téléphone : Nord 84-․․․
Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օր․․․

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

ԿՉԵՒՄԵՃԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
9 rue Charlot, PARIS (3e), Մէթրօ République,
Tél. Archives 05—86

Մեծաքանակ և փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան։

Քուսփօն (կռնակի մասը) Ա. կարգի, քիլօն 38, 40, 42. Բ. կարգի՝ քիլօն 34, 36. Գ. կարգի՝ 28, 30 եւ 32 ֆր.

Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար ամբողջ կէս նրբանցու.— Քիլօն՝ Ա. կարգի 32, Բ. կարգի 29, Գ. կարգի 26 ֆրանք։

5 քիլօ նմոյշ կը ղրկուի փոստով քօնթը ․․․ պուրսըման։

Մասնաւոր զեղչ հայ կօշկակարներու։ Կը խօսուի հայերէն եւ թուրքերէն։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

8 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 719

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Յուլիս 31ին, Հայաստանի հողագործական գործավար Ա. ...ղնկեանի մէկ զեկուցումին առթիւ, դիտել կուտայինք թէ ...րեւանի վարիչները յիմարաբար «արտօնեալ» վիճակ են ստեղ... ...եր Թուրք փոքրամասնութեան համար:

Ընթերցողներուն յիշողութիւնը թարմացնելու համար, նո... ...էն կ'արտատպենք այդ զեկուցումին հիմնական կէտը, այս ...նգամ քաղելով բնագրէն, եւ իրենց լեզուով.

— «Մեր երկրից արտաքսուած իսկական Թուրք ազգա...նակչութիւնը վերադառնալով կապուել է հողին: Դրանց թիւը հաս...ւմ է մօտ 80 հազարի... Ազգային փոքրամասնութիւնների վերա...րմամբ, առանձնապէս Թուրք ազգաբնակչութեան մէջ, մենք ...ռանձին քաղաքականութիւն ենք վարել՝ արտօնեալ պայմաններ ...եղծելով նրա համար... Թուրք ազգաբնակչութիւնը տնտեսապէս ...րողջովին քայքայուած է եղել, եւ այդ պատճառով մենք հնա...ւորութիւն ենք ստեղծել, որպէսզի նա ապրի»:

Շարունակութեան մէջ, գործավարը կը բացատրէ թէ՝ այս ...ղաքականութեան կը հետեւին, որպէս զի «կարճ ժամանա...միջոցի մէջ վերցնեն այն հակամարտութիւնը որ ստեղծուեր ...մեր երկրի Թուրք, հայ եւ ռուս ազգութեանց միջեւ»:

— «Որքան ալ այդ ուղղութեամբ մեր Թշնամիները շարունա...ն իրենց կրկռոցը, մենք շարունակելու ենք մեր քաղաքականու...ւնը»:

Զեկուցանողը շնո՛րհ ըրեր է յիշելու նաեւ հայ գաղթա...ն...ները: Ծրագրեր են եղեր 45,000 տարագիր տեղաւորել, եւ ...926ին զետեղեր են 4500 հոգի, 1927ին՝ 6000, 1928ին պիտի ...եղաւորեն 8500, իսկ 1929ին՝ 11,600 եւլն.:

Ի՞նչ կ'ըսէինք Յուլիս 31ի խմբագրականով (Ահա թէ ի՛նչու ...նդվզինք):

— «Ուրեմն, աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատուի որ, ...իր դժբախտ հայրենիքին մէջ, իսկական «րայա»ն բուն իսկ ...կրին ժողովուրդն է, հայ գիւղացին, ինչպէս ցարական օրե...ն»: (Քանի որ Ռուսերն ալ արտօնեալ վիճակ ունին, միշտ ...մաձայն նոյն զեկոյցին):

Երեւանի փարիզեան անձեղը, մոլեգնած՝ մեր դիտողութիւ...րէն, որոնք արտայայտութիւնն են դառն եւ անհանդուրժելի ...ականութեան մը, երկու սիւնակ խօսք շարեր է, ծանօթ ե...նակը հնչեցնելու համար:

Համբերութիւնն ունեցանք կարդալու զայն, եւ դժբախտա...ր չգտանք տող մը որ պիտի ստիպէր մեզ ետ առնել մեր ...եղադրանքը:

Ընդհակառակն, «Երեւան» ալ իր կարգին կը շեշտէ որ, կա...ավարութիւնը «առանձին ուշադրութիւն» նուիրած է, ...աշնսկցութեան «մաքրագործման» քաղաքականութեան շնոր...» փախած տասնեակ հազարաւոր Թուրք ազգաբնակչութիւնը ...ահէն ազատելու համար»:

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն, երբ հարիւր հազարաւոր հայ ...րագիրներ, այո՛, Արեւմտահայեր, կը հալին օտարութեան ...ջ, հայրենիքի կարօտէն:

Մեզի կ'ըսեն թէ՝ Վրաստան եւ Ազրբէջան ալ փոխադար...րար նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին, հայ փախստա...ններուն համար:

Եթէ Թիֆլիսի եւ Բագուի սալայատակներուն եւ պաշտօ...կան գրասենեակներուն քարերը խօսիլ գիտնային, հարկ ...ոի ըլլար լեցնել վեց ամսուան «Երեւան»ի էջերը, բուն իրա...նութիւնը երեւան հանելու համար:

Եւ տարօրինակ է որ, այս հէքեաթները կը պատմեն կով...սէն եկած խմբագիրներ, իբրեւ թէ լուսնկայէն ինկած ...լային:

Յետոյ կ'ըսեն թէ միայն յետամնաց Ղարաբաղը «կը ստա... խոշոր գումարներ, Ատրպէյճանի պիւտճէէն» եւ աստիճա...րար կը զարգանայ:

Ուրեմն, պէտք է բացատրել Երեւանի անճարակ մունետիկ...ուն, թէ հայկական Ղարաբաղը բոնի կցուած ըլլալով Ազր...ջանին, պետական ընդհ. ելմտացոյցէն անոր ինկած բաժինը ...գանձէ Բագուի կառավարութիւնը, և պատառ մըն ալ շնորհ ...նէ բուն տիրոջը, Ղարաբաղի...: Մինչդեռ, եթէ Ղարաբաղը ...ացած ըլլար Հայաստանի— ինչպէս կը պահանջէ ամբողջ ժո...ուրդը, շատ մը համայնավարներ ալ միասին— ամբողջ ...րկը պիտի գանձէր Հայաստան, եւ անշուշտ աւելի արդիւ...նաւորապէս պիտի գործածէր:

Զարմացանք որ իր երկարապատում շան-քարոզի ընթաց...ն, «Երեւան» ո՛չ եւ է պատասխան չէ գրած նեղացուցիչ ...ցի մը,— «... Քանի որ կը պնդեն թէ «անկախ» պետու...ն են, ինչո՞ւ, փոխադարձութեան սկզբունքին համաձայն, ...րք փախստականներուն հանդէպ գոնէ չեն վարուիր այն..., ինչպէս կը վարուի Մ. Քէմալը՝ Հայերուն հանդէպ»:

Ուրիշ առիթներով ալ ուղղած ենք այս հարցումը, ոչ թէ ...աստանի բնիկ մը իր բնական իրաւունքներէն զրկելու, կամ ...խստական Հայերը Թուրքիա վերադարձնելու, եւ կամ սի...ցորդ զինակիցները, քէմալական Թուրքիան եւ խորհրդային ...անութիւնը գժտեցնելու համար, այլ պարզապէս՝ օգուտ մը ...ղելու՝ միջազգային սովորութենէ մը:

Ինչո՞ւ չեն պատասխաներ...,

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Հայրենիք վերլուծելով Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան մէջ երեւան եկած նոր երեւոյթները, կը նկատէ (19 Յուլիս).

— «Անգլիոյ մէջ աւելի քան որ եւ է ուրիշ մեծ երկրի մէջ ընկերվարական լիտրները չափաւոր ու գործնական մարդիկ են, որոնք ամէնէն նուազ կը տարուին ընկերային թէորիաներէ, չեն հաւատար յեղափոխական, բռնի միջոցներու եւ խաղաղ բարեփոխութեանց ճանապարհով կ'ուզեն վարել աշխատաւորութեան դատը: Ուղղափառ մարքսիզմի տեսակէտով անոնք նոյն իսկ ընկերվարականներ ալ չեն եւ յաւակնութիւն ունին ընկերվարական շարժումը դնելու աւելի լայն հիմերու վրայ՝ լքելով նեղ դասակարգային գետինը եւ իրենց ետեւէն տանելով նաեւ բոլոր ազատական տարրերը:

Այս մտայնութիւնը, որ կը սնանի յետպատերազմեան շըրջանի նոր իրականութենէն եւ դառն փորձառութենէն, կ'արտայայտուի երկու ուղղութեամբ՝ ա) տեսական եւ բ) գործնական:

Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը խմբագրէ նոր ծրագիր մը, որ համապատասխան է իր լիտրներու խիստ չափաւոր եւ ոչ-յեղափոխական հակումներուն եւ որ, ինչպէս կ'ըսեն, հրաժարում մըն է «անմիջական» կամ «մեր ժամանակի մէջ ու ամէն գնով իրագործելի» ընկերվարութենէ:

Միւս կողմէ՝ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, իր չափաւոր լիտրներու առաջնորդութեամբ, բանակցութիւններ կը վարէ դրամատէր դասի ազատական և լուսամիտ տարրերուն հետ, համագործակցութեան գետին մը ստեղծելու համար:

Աշխատաւորութեան տեսական եւ գործնական այս մերձեցումը Անգլիոյ ազատականութեան հետ՝ հարկաւ բացարձակապէս անընդունելի է ուղղափառ մարքսիստներուն եւ լենինականներուն համար, որոնք տենդային ճիգեր կը թափեն, կրկին դնելու աշխատաւորական շարժումը անհաշտ ու կատաղի դասակարգային պայքարի ուղիին վրայ՝ ջանալով խանդավառել զանգուածները «անմիջական ընկերվարութեան» հրապուրիչ խոստումներով:

Եթէ նկատի ունենանք անգլօ-սաքսոն ցեղի ողջմտութիւնն ու նկարագիրը, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական իւրայատուկ պայմաններն ու իրերու ներկայ ընթացքը, համարձակօրէն կարող ենք ըսել, թէ կոմունիստները, ինչ ալ ընեն, իրենց ծայրայեղութիւններով չպիտի կարողանան իրենց կողմը շրջել Անգլիոյ աշխատաւորական զանգուածներու համակրանքը»:

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

62րդ ցանկ

	Ֆր.
Սոմունճեան	10.—
Օհանեան	10.—
Փ. Քէօրքեան	10.—
Ժ. Պետօեան	5.—
Գումար	35.—
61րդ ցանկին գումարը	89,049.85
Ընդհ. գումար	89,084.85

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր սարսափը Վրաստանի մէջ

Վրացական Մամուլի Դիւանէն.— Չեկան երթալով կը սաստկացնէ հալածանքը: Բանտերը խճողուած են քաղաքական բանտարկեալներով և հաւաքական ձերբակալումները կը շարունակուին: Նոր բանտարկեալներու տեղ բանալու համար, վերջին ամիսներուն՝ տեղափոխուեցան 895 բանտարկեալներ և ղրկուեցան Սիպերիոյ ամէնէն հեռաւոր շրջանները:

Առանց տարիքի և սեռի խտրութեան, Չեկան հարիւրէ աւելի բանտարկեալներ ենթարկած է ամէնէն ահաւոր չարչարանքներուն: Դէմքին տրուած զօրաւոր հարուածներով, կոտրած են ուսանողի մը բոլոր ակռաները: Պուրչուլու գաւէ և Ռամիշվիլի ծանրօրէն հիւանդացած են սաստիկ ծեծի հետեւանքով, երիտասարդի մը, Պերչէնիշվիլիի մազերը խլած ու գլխուն մորթը փրցուցած են: Փոթիի մէջ գործաւորներ գանակոծուած են չէկիստներու կողմէ: Ծեծի տակ՝ ներքին արիւնահոսում ունեցած է Ջէնքէշվիլի, որուն կողերն ալ կոտրած են:

Վրացական նահանգներու մէկ մասը դրուած է պաշարման վիճակի մէջ: Բնակիչներուն արգիլուած է տուներէն դուրս ելլել իրիկուան ժամը 7էն մինչեւ առտու: Այս արգելքին դէմ որեւէ անսաստում, իրաւունք կուտայ չէկիստներուն կրակել բնակիչներուն վրայ, առանց ազդարարութեան:

Տագնապը Պոլսոյ հրապարակին վրայ

Պոլսոյ Ժիւմհուրիէթ լրագիրը կը գրէ (2 Օգոստոս).— Գրուած էր թէ վերջին օրերս դարձեալ տագնապ կը տիրէ առեւտրական հրապարակին վրայ եւ թէ քանի մը հաստատութիւններ սնանկանալու վրայ են: Մինչեւ իսկ առջի օր թերթերը գրեցին թէ 100,000 ոսկի բաց ունեցող Կարապետ Ղազարոսեան անուն վաճառական մը Պոլիսէն փախած է օդանաւով: (Յետոյ հերքուեցաւ):

Փաստաբան Քէնան Էօմէր պէյ երէկ աղերսագրով դիմեց Հուգուգի Ա. Դատարանին, որ առեւտրական գործերով կը զբաղի դատարաններու արձակուրդին պատճառով եւ հրապարակի վրայ կարեւոր դիրք մը գրաւող «Թօհաֆիէ»ի վաճառական Պուլկուրլու գաւէներու սնանկութիւնը պահանջեց:

Զաքմաքճըլար, Կիրիւլի Մուսթաֆա փաշա խանի մէջ գտնուող այդ վաճառատունը կէս միլիոն Թրքական ոսկի դրամագլուխ եւ բնականաբար նոյնչափ ալ դրամական վարկ ունեցող հաստատութիւն մըն է: Այս դէպքին շուրջ մեր կատարած քննութեան հետեւանքով, տեղեկացանք թէ Քէնան Էօմէր պէյ սնանկութեան պահանջում ըրած է, որովհետեւ իր ներկայացուցած չորս հաստատութիւններուն պահանջը, 240,000 Թրք. ոսկիի գումարը ամիսներէ ի վեր անվճար մնացած է Պուրկուրլու գաւէներու կողմէ:

Ավունտուքգաւէներուն եւ Սեպուհեանի սնանկութիւններէն ետք, մանիֆաթուրայի վաճառականներուն միջեւ սնանկութիւններուն շարունակուիլը անհրաժեշտ կը դարձնէ արագ միջոցներ ձեռք առնել, տագնապը փարատելու համար: Պէտք է որ Առեւտրական Սենեակը եւ պատկանեալ գործավարութիւնը հիմնական կերպով զբաղին այս գործով եւ սնանկութեանց հետեւանքով օր օրի նեղուած առեւտրական հրապարակը փրկեն սպառնացող քայքայումէն:

Գերմանիա եւ կ'ուզէ գաղթավայրեր

Գերմանական նաւատորմի ընկերակցութեան օժանդակներէն բազմաթիւ մարմիններ կիրակի օր ցոյց մը կատարեցին Պերլինի մէջ, պահանջելով վերադարձնել գերմանական գաղութները եւ նոր նաւատորմիղ մը կազմել: Շաբաթ օր պատուիրակները ժողով մը գումարած էին Օփերայի սրահին մէջ: Ծովային նախկին սպաներ եւ նաւազներ մայրաքաղաք թափած էին Գերմանիոյ բոլոր կողմերէն, ինչպէս եւ գրաւուած գաւառներէն: Բանախօսները, որոնք իրարու կը յաջորդէին բեմին վրայ եւ գրեթէ բոլորն ալ նախկին սպաներ էին— քանի մը հոգին՝ ծովակալ— պահանջեցին որ Գերմանիան ալ իր գաղթավայրերն ու նաւատորմը ունենայ: Ընդծովեայ տորմիղին սպաներն ու նաւազներն ալ ժողով գումարեցին Պերլինի մէջ, իրենց յարգանքը յայտնելու համար հայրենիքին համար մեռած ընկերներուն: Այս առթիւ բանախօս մը յիշեց թէ 199 գերմանական սուզանաւեր կորսուեցան պատերազմին մէջ, 6000 զինուորներով: Սրահին մէջ դրուած էր սուզանաւի օրինակ մը, նախկին դրօշակով եւ դափնեպսակով մը:

Ուկրայնացիները կ'ըմբոստանան

Ուկրայնայէն եւ Հարաւային Ռուսաստանէն Ռիկա հասած ճամբորդները կը պատմեն թէ՝ հացահատիկի բռնագրաւման եւ ուրիշ ճնշիչ միջոցներու գործադրութեան հետեւանքով, ուկրայնացի գիւղացիներու եւ բոլշեւիկ պաշտօնէութեան միջեւ յարաճուն ձգտում մը կը նշմարուի:

Դժգոհութիւնը հետզհետէ կը փոխուի ատելութեան եւ արդէն ըմբոստական բացայայտ արարքներու տեղի տուած է: Խորհրդային կարգ մը շէնքեր հրդեհի տրուած, պաշտօնատարներ հալածուած, չարչրկուած են, եւ ամբոխը ամէն տեսակ անարգանքի ենթարկած է համայնավար հռետորները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՔԻՉ ՄԸ ՇՈ՛ՒՆՉ, ՕՐԻՈՐԴ

Համրանք չունին մեր «տաղանդաւոր գրագէտ-բանաստեղծները»:

Ահաւասիկ մէկն ալ, Օրիորդ մը, որ կ'արտադրէ անխոնջ եւ անվերջ, տաղե՛ր կը հիւսէ գրչի մէկ հարուածով, աչքերը գոց եւ մատները միայն շարժելով:

Յիշենք անունն ալ,— Նունիկ Տէր Ղեւոնդեան, որ ամէն շաբթու կը փայլի «Նոր երկիր»ի մէջ, հրաշունչ եւ հոյակա՛պ քերթուածներով:

Նմո՞յշ կ'ուզէք,— առէք հինչակեան շաբաթաթերթին ո՛րեւէ մէկ թիւը եւ ճաշակեցէք:

Կամ եթէ կ'ուզէք, ժամանակի խնայողութեան համար, միասին կարդանք այս շաբթուան ստեղծագործութիւնը (5 Օգոստ.):

Ոտանաւորին խորագիրն է՝ «Բարեշրջական»: Առաջին տունը.

Ընկերային գոյավիճակը տըխուր,
Կը կարօտի հիմնապէս լուրջ բարւոքման,
Չի քարշ կուտայ ոսինկեանքն իր առաթուր,
Անազորոյն ոտքերու տակ բազմազան:

Զհաւնեցա՞ք: Մե՛ղք որ բնութիւնը զրկեր է ձեզ բանաստեղծական խառնուածքէ եւ գեղագիտական ճաշակէ:

Գոնէ ըսելիք չունիք հինգերորդ տունին.

Ընկերային գոհը դժբախտ է յաւէ՛տ,
Կը զրկուի, կը ըլկուի վատաբար,
Անոր դատին տիրոյնը շըղաւէտ,
Թող լինի մեր սուրբ կռիւն ու գուպար:

Այո՛, Օրիորդ, անշուշտ ձեր սիրտն ալ «կը ըլկուի վատաբար», քանի որ այնքան դժուարահաճ եւ ապերախտ են մարդիկ: Մանաւանդ այսօրուանները:

Ճիշդ ասոր համար ալ, քիչ մը շունչ առէք, Օրիորդ, որովհետեւ, (փոխելով ձեր մէկ բառը).

Խակ պտուղին վէրքը խոր է արնահոս,
Թէ չբուժուի ա՛ն կը դառնայ ժահր, բորբոս:

ԱՐՇԱՒԻՐ

ԻՆՉՊԷՍ ԾՈՎԸ ԻՆԿԱՆ

Լեհ օդանաւորդ Քուպալա հետեւեալ կերպով կը պատմէ իրենց արկածը.

— Պէնզինի խողովակը պայթած ըլլալով, ստիպուեցանք հրաժարիլ մեր արշաւէն, մինչդեռ ամէն բան լաւ կ'ընթանար: Կարելի չեղաւ նորոգութիւն կատարել եւ որոշեցինք փարիզ դառնալ: Մինչ դէպի ֆրանսական ծովափը կ'ուղղուէինք, օդանաւը յանկարծ ջուրը ինկաւ ցռուկն ի վար: Եւ ծովը ինկանք գերմանական «Սամոս» շոգենաւին մօտ: Այս անկումը մեծ վնասներ պատճառեց օդանաւին, մասնաւորապէս թեւերուն: Բայց մենք չվիրաւորուեցանք: Երբ «Սամոս»ը մեզի մօտեցաւ, երկուքս մէկ ջուրը նետուեցանք եւ նաւը հանուեցանք չուաններով: Կամրջակին վրայ հասած ատեն, սահեցայ եւ ինկայ, եւ ապակիի կտորներու հանդիպելով, վիրաւորուեցայ աջ թեւէս:

Օդանաւը յածանաւի մը վրայ դրուած, Ֆրանսա պիտի փոխադրուի:

Քուպալա կը յայտարարէ թէ մօտերս նորէն պիտի ձեռնարկէ Ատլանտեանը կտրելու:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՇԱՐՔԵՐԸ

Դասն սուգի մը կսկիծին տակ, թղթատեցի Rural Life ամերիկեան շքեղ համայնագիտարանին տասը հատորներուն մէջ,

Ինչքա՜ն խօսուն են Ամերիկայի գիւղական դպրոցները, որոնք գեղեցկագիտական, առողջապահական եւ կրթական ամէն պահանջները կը լրացնեն։ Մենք ե՞րբ պիտի կրնանք նման դպրոցներ հաստատել հայ գիւղերու մէջ։ Ամերիկացիք մեծ խնամք կը տանին գիւղական եկեղեցիներու եւ դպրոցներու։ Ամերիկացիներու գիւղին հանդէպ ունեցած գուրգուրանքին արժէքը հասկնալու համար, կը բաւէ յիշել իրենց մէկ իմաստուն խօսքը, այն թէ՝ Աստուած շինեց գիւղը, իսկ մարդիկ քաղաքը։ Այս ասացուածակերտ գիւղին իսկական արժէքը լաւ հասկցած ըլլալուն համար էր, որ Խրիմեան Հայրիկ կ'ըսէր. «Երբ Անատոլուի մէջ գիւղ մը քանդուի, Պոլսոյ մէջ Սուլթանին գանձը կը սարսի»։ Ներկայ ոչ-անկախ Հայաստանի ոչ-միացեալ մասին մէջ, ոչ գիւղ մնաց եւ ոչ գիւղացիութիւն։ Հայկական դարաւոր կաղնին կացինահար եղաւ իր արմատէն։ Իսկ ներկայ Արեւելահայաստանի մէջ, ցարական երկարամեայ սադրանքներուն հետեւանքով, հայ գիւղն ու գիւղացիութիւնը աւելի յետամնաց են, բաղդատելով Վրաստանի, Ադրբէջանի գիւղերուն եւ գիւղացիներուն հետ։ Այս պատճառով, խտացեալ զօրութեամբ, լաւագոյն ձեւով եւ արագօրէն աշխատելու հարկադրանքին տակ կը գտնուինք։ Հայկական Հանրապետութիւնը իր սնունդը պիտի առնէ գիւղէն եւ պիտի բարձրանայ գիւղացիին ուսերուն վրայ։ Հայաստանի մէջ Նոր Եւդոկիա, Նոր Խարբերդ, Նոր Ակն, Նոր Արաբկիր, Նոր Բաբերդ եւն. շինելու ձեռնարկները գնահատելի են։ Լաւագոյն պիտի ըլլար նաեւ որ Հայրենակցական մըն ալ, Հայաստանի հարիւր գիւղերուն մէջ շինէր, գիւղական նոր դպրոցներ՝ արդիական դրութեամբ։ Ասիկա պիտի ըլլար, արդիական ըմբռնումով, մեծագոյն ծառայութիւն մը մեր հայրենիքին։

Գիւղատնտեսներու, աւելի ճիշդը գիւղատնտես որբերու սերունդն է, որ նուիրական առաքելութիւնը ունի վերաշինելու հայ գիւղը եւ որքան տնտեսական, նոյնքան ընկերային յեղաշրջում մը առաջ բերելու մեր գիւղացիներուն միջեւ։ Ցգեղ նախապաշարումներ, աւանդական յոռի բարքեր, առողջապահական կանոններու բացարձակ տգիտութիւն մեր գիւղացիներու յատուկ ընկերային չարիքներ են, որոնք պէտք է սրբուին արդիական սպունգով մը։ Այդ արդիական սպունգը պէտք է ըլլար բացարձակապէս գիտական, գերծ նորելուկ ափեղցփեղութիւններէ։ Անձնազոհողութեամբ եւ նուիրումով տոգորուած գիտնականներու պահանջ կայ նման յեղաշրջում մը առաջ բերելու համար։ Սիրով բռնկած եւ կամքով սպառազինուած գործիչ մը, մէկ հարուածով կ'իրականացնէ իտէալը։ Իտէալները, ինչպէս մեզի կը սորվեցնէին, անմատչելի չեն։ Աղօթքով եւ պահքով չէ որ կ'իրականանան անոնք։ Գիտակցական բիւրեղ ոգիին զսպանակէն մղուած՝ կամքի եւ կորովի յարատեւ ճիգերու, սիրոյ եւ անձնուիրութեան առջեւ է որ, իտէալը, ձիւնասպիտակ աղաւնիի մը նման, կուգայ կը թառի մեր կուրծքին վրայ։ Զափազանց ուրախ եմ հաղորդելու թէ՝ մեր որքան շրջանաւարտ նոյնքան ուսանող գիւղատնտեսներու մօտ իտէալը՝ շքեղօրէն բիւրեղացնելու մոգական զօրութիւնը կար։

Այս տղաքը 1918 — 19ին, երբ անապատներէ կը վերադառնային Պոլիս, կ'ըսէին մեզի. «կայծ մը տուէք մեզի եւ մենք զայն պիտի վերածենք բոցի»։ Տէր Զօրի բաբելոնեան հնոցին եօթնապատիկ բոցերովը պողպատուած էին իրենց ջիղերը եւ անապատի հրացայտ աւազներով ջնարակուած էր իրենց մորթը։ Իւրաքանչիւրը մէկ մէկ ելեկտրական կենդանի կուտակիչի մը հանգամանքը ունէր, առաջին հպումով բռնկելու եւ բռնկցնելու պատրաստ։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը, մէկ կողմէն եւ Ազգ. Խնամատարութիւնը միւս կողմէն հազիւ կը հասնէին կշտացնելու այդ տղաքը՝ Բայց անոնք զայրոյթով կը պատասխանէին. «Մենք սանկ նանկ ապրելով անծայրածիր անապատներու մէջ անգամ անօթի չմնացինք։ Մեզի պէտք եղածը մտքի սնունդն է։ Մեր ուղեղներուն բջիջները ծարաւի են գիտութեան լոյսին։ Սորվիլ կ'ուզենք սորվեցնելու համար, գիտնալ կ'ուզենք գիտցնելու համար։»

Քանի մը տասնեակ տղոց կըրցանք ճամբայ ցուցնել Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Քալելը իրենցմէ էր։ Անոնք ոչ միայն քալեցին, այլ վազեցին, ոչ միայն վազեցին, այլ թռան։ Զքնաղ սլացքներ ունեցան։ Պատի՜ւ իրենց։

Համալսարանի նախագահ մը կը գրէր մեզի։ «Այս տղաքը պատիւ են Հայաստանին համար։» Ուրիշ նախագահ մը կը գրէր։ «Մեր համալսարանը պատիւ կը համարի իրեն, ուրիշ հայ ուսանողներ ալ ընդունելով։» Երրորդ մը կ'ըսէր՝ «Համալսարանիս շրջափակը հայ ուսանողներու գաղութ մը տեսնել կ'ուզեմ»։

Ցոգնեցանք, իրապէս շատ յոգնեցանք այս տղոց համար, բայց արդիւնքը լիուլի փոխարինեց մեր յոգնութիւնը։ Սխալած չէինք երբեք այս տղոց ձեռքէն բռնելով։ Ի՜նչ ոգեւորութիւն կը տիրէր Ղալաթիոյ քարափին վրայ, երբ զանոնք շոգենաւ կը դնէինք, Ամերիկա ճամբելու համար։ Կային տղաք, որ աչքի հիւանդութիւն ունենալով, ակամայ կը բաժնուէին իրենց ընկերներէն։ Անոնք, զմայլելի համբերութեամբ մը, ամիսներ շարունակ, դարմանուեցան Պօյաճըգիւղի դարմանատան մէջ եւ իրենց ընկերներուն ետեւէն ճամբայ ելան։ Ասոնցմէ ոմանց աչքերը, ճամբու ընթացքին վերստին խաթարուեցան եւ շոգենաւը մինչեւ Նիւ Եորք տանելէ ետք, ետ բերաւ։ Անոնք, երթ ու դարձի ընթացքին, Ատլանտեանի վրայ քառասուն օրէ աւելի, կկոցի մը նման տատանելէ ետքը, օր մըն ալ առտուն կանուխ, Պոլիս մեր գրասենեակը կը ներկայանային ժպտերես եւ աւելի քան երբեք յուսալից։ Կարծես Պոլսէն Սկիւտար գացած եւ վերադարձած ըլլային։ Ոչ մէկ վհատութիւն։

Անցեալ եւ նախորդ տարիներ, ամերիկեան համալսարաններէ ունեցանք տասը շրջանաւարտներ։ Ասոնցմէ մէկը, Պ. Ջարեհ Փիրէնեան, Ազգ. Խնամատարութեան Գուլէլիի կեդր. որբանոցին նախորդ քարտուղարը, փայլուն կերպով շրջանաւարտ եղաւ Ֆլօրիտայի համալսարանէն։ Ֆլօրիտա՝ ամերիկացի հարուստներու ձմեռանոցն է։

Վերջերս այդ նահանգին մէջ, Հայերն ալ գործարաններէ դուրս շպրտելով, կը ձգտին արմատ ձգել եւ երկրագործականիօքը գաղութներ կազմել։ Ֆլօրիտայի համալսարանին նախագահը, հանգուցեալ Տոքթ. Ալեքսանդր Մըրֆի, ծագումով Իրլանտացի, Պ. Փիրէնեանի մասին կը գրէր մեզի. «Իրական հաճոյք մը եղած է մեզի Պ. Փիրէնեանը ունենալ մեր ուսանողներու շարքին մէջ։ Բարոյապէս մաքուր, մտաւորապէս պայծառ եւ ֆիզիքապէս քաջակազմ է։» Անցեալ դեկտեմբերին, Տոքթ. Մըրֆիի մահուան առթիւ, «Արեւ» լրագրին մէջ մեր գրած յօդուածը թարգմանուելով հրատարակուած էր Ֆլօրիտայի նահանգին կարեւոր օրաթերթերէն «Կէյնզվիլ Տէյլի Սըն»ի մէջ, ուրկէ զայն արտատպած էին նահանգին ուրիշ թերթերը։ Պ. Փիրէնեան, շրջանաւարտ ըլլալէ ետքը, նախ Ֆլօրիտայի համալսարանին ուսուցիչ եւ անցեալ տարի ալ աստիճանի բարձրացումով՝ Ալապամա նահանգի Օպըրն քաղաքին բազմարուեստեան վարժարանին ուսուցիչ կարգուած է լիաթոշակ։ Ուրիշ մը, Պ. Մկրտիչ Փափազեան Հարաւային Տէքըթայի երկրագործական համալսարանը յաջողութեամբ աւարտելէ յետոյ, նախագահին հետ ունեցած մտերմութեան շնորհիւ, Մինիզոթա նահանգի Ռոչեսթըր քաղաքին մէծիկոլտ կաճառներուն տեսուչ անուանուած է։ Մեր երրորդ շրջանաւարտը՝ Պ. Գեղամ Գէորգեան, ազնիւ նկարագրով այս մշեցին, Քոլորատօ նահանգի երկրագործական համալսարանը փայլուն կերպով աւարտելէ ետքը, Քալիֆորնիա անցած, իր մասնագիտութիւնը խորացուցած եւ այժմ կը գտնուի Նիւ Եորք, սպասելով Հայաստան վերադարձի իր անցագրին։ Քոլորատօ նահանգը, իր խրոխտ լեռներով, գուլալ ջուրերով եւ ճոխ բուսականութեամբ մեր հայրենիքին նմանելուն, ամերիկացիք այդ նահանգը կը կոչեն Միացեալ Նահանգներու Հայաստանը։

Քոլորատոյի երկրագործական համալսարանն ալ՝ իր պատուական նախագահին՝ Տոքթ. Լոռիի շնորհիւ հայ ուսանողներուն համար եղած է գիտութեանց Էլտորատօ մը։ Երկու շրջանաւարտ ալ ունինք Այովայի երկրագործական համալսարանէն, մէկը՝ Պ. Մինաս Լավեան, իսկ միւսը Պ. Արիս Ղազարեան։

Առաջինը իր մասնագիտութիւնը խորացնելով մէկտեղ, կը սպասէ իր անցագրին, որպէս զի Հայաստան անցնի։ Երկրորդը (նախապէս Երեւանի համալսարանէն), իր անցագիրը առած եւ Հայաստան հասած է։ Մնացեալ հինգ շրջանաւարտներն ալ Նիւ Եորքի Քորնէլ համալսարանէն վկայուած են եւ չորսը արդէն Հայաստան անցնելով, Երեւանի եւ Ստեփանաւանի մէջ պաշտօնի կոչուած են։ Հինգերորդը կը սպասէ իր անցագրին։

ՍԵԳՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԹՆՃՈՒԿԸ

Թուրքիոյ ելմտական գործավարութեան կողմէ՝ վերջին անգամ զեկուցուած սեփականատիրութեան հրահանգին համաձայն, փախստականներու կալուածները գաղթականներու տալու գործողութիւնը դադրած է։

Ասոր համար, զետեղման վարչութիւնը չի գործեր եւ կառավարութենէն հրամանի կը սպասէ։ Զետեղման ընդհ. տնօրէն Հաճի Մէհմէտ պէյ ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյի այցելելով, վերջին կացութիւնը բացատրած եւ ըսած է որ եթէ այդ հրահանգը գործադրուի, հարկ պիտի ըլլայ գաղթականներու տրուած գոյքերուն հարիւրին յիսունը վերադարձնել։ Լուր առնուած է որ կառավարութիւնը վերջին կացութիւնը կը քննէ։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

(Մահուան քսանամեակին առթիւ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Միսաք Մեծարենցի մօտ կը գտնենք հոգի մը որ իրերը զգացած է հոն՝ ուր ուրիշներ անորոշ նայուածքներ պիտի պտտցնէին, զողացած հոն՝ ուր ուրիշներ հազիւ պզտիկ յուզում մը պիտի կարենային պարփակել։

Դաշտի կտոր մը, կաժանի մը հմայքը, հեծք մը, թոյլ շշուկ մը Մեծարենցի համար կը դառնան անկոխ եւ անհուն աշխարհ մը, որուն մէջ թաղուելէ վերջ դուրս կուգայ մեծ, անսովոր գիտողը ու այդ պարզ նիւթերուն կը հագցնէ երանգներ՝ արուեստի հոյակապ շունչովը գեղեցկացուցած։

Շինելու համար նկարագիրը իր բերած նորութեան, պէտք է ըսել որ զգայական ըլլալէ աւելի տեսողական ստեղծագործութիւն մըն է։ Իրմէ առաջ անտեսուած յատկութիւն մըն էր տալ իրերուն իրենց անորոշ, մթամած խառնուրդին մասնայատուկ գոյնը։

Պէտք է թուել նաեւ գոյնի նորութիւն մը՝ հասած ծաղիկներէն եւ թանկագին գոհարներու անուններէն, ինչպէս հուսամը, ուրցը, ծոթրինը, բալասանը, մեղեսիկը, թարշիշը, եւն., բոլորն ալ հնչուած անուններ որոնց բոյրէն աւելի գոյնն է որ կը ցոլայ իր բանաստեղծութեան մէջ։

* *

Իր ստեղծագործութեան արտաքին ձեւերը։

Ֆրանսացի փիլիսոփայ Ժ. Մ. Կիւյօ խորհրդապաշտ բանաստեղծներու հոգեբանական խառնուածքները եւ իրենց թոյլ կողմերը վերլուծած պահուն, կ'ըսէ. «Անոնք, արտայայտութեան ձեւերը կը հասցնեն այնպիսի կատարելութեան մը՝ պարզապէս ընթերցողին մէջ պատրանք ստեղծելու եւ բովանդակութեան տկար կողմերը ծածկելու համար»։ Փօլ Վէրլէն ալ խօսելով բանաստեղծութեան մը երաժշտականութեանը մասին կ'ըսէ, «երբեմն երաժշտականութիւնը միանալով տարտամ անորոշութեան հետ կուտայ ընթերցողին այն՝ ինչ որ ստեղծագործութեան մէջ կը պակսի»։

Իսկապէս, երբեմն գրչի խաղեր այնպիսի զմայլելի երաժշտութիւն մը կը ստեղծեն, որ առոր ազդեցութեամբ կը սկսինք մեր հոգիէն ներս զգացումներ արթնցնել, որմէ բացարձակապէս զուրկ է բանաստեղծութիւնը։

Միսաք Մեծարենց ալ ըլլալով խորհրդապաշտներու ազդեցութեան տակ, երբեմն խորքին թերութիւնները կը յարդարէ արուեստով։

Ու կրկին, այդ է պատճառը որ իր գործին մէկ մասը եւ նոյնիսկ երբեմն իր ամէնէն գեղեցիկ բանաստեղծութիւններուն մէջէն, տողեր տարտամ, չամբողջացած իմաստ մը կ'առնեն, մանաւանդ իր սկսնակի փորձերուն մէջ, թէեւ պէտք է յիշել թէ հնչումները փնտռելու ճիգն ալ մեծ դեր կատարած է, զայն մղելով անորոշութեան։

Երկու գիրքերը Ծիածան եւ Նոր Տաղեր ձեւով զգալապէս կը տարբերին իրարմէ։

Ծիածանը մեծ մասամբ ազդեցութիւնը կրած է աւանդապաշտ ոտանաւորին. իսկ Նոր Տաղերուն մէջ բարեբախտաբար կը գտնենք բանաստեղծը ազատուած բոլոր կաշկանդումներէն։

*
* *

Ինքնատիպ յղկուած ոճ մը ունենալ կը նշանակէ գրականօրէն ունենալ ամէնէն էական և հազուագիւտ ճոխութիւնը։

Միսաք Մեծարենցի ոճը չափազանց նուրբ է, շքաւորուած եւ կենդանի։ Զգալի է ճիգը որ թափուած է զայն գեղեցկացնելու համար։ Ոչ մէկ աւելորդ զարդ։ Եթէ պատահինք տողերու որոնց մէջ ածականները քիչ մը չափազանցուած պզտիկ վազք մը կ'առնեն եւ, տակաւ պէտք է վերագրել բանաստեղծին ճոխ երեւակայութեանը որ գիտցած է ամէն մէկ բառին մէջ նոյնքան տարբեր իմաստ մը, խորհուրդ մը ամփոփել։ Զգուշացած է փոշիի բիծ մը նստեցնել իր որ եւ է մէկ տողին վրայ ու առոր համար զմայլելի ըլլալու չափ մաքուր է եւ ամփոփ։

Անոր ընդհանուր գրուածքին գեղեցկագիտական արժէքը ամբողջութեամբ անցած է ոճին։

Բանաստեղծութիւններու մէջ կոպտութիւններ, արտառոց ձայներ գտնել անհնարին է։

* *

Սա վերջին շրջանին, ձգեցինք որ հազի թէ մը գայ տանիլ մեր գրականութեան գեղեցիկ դէմքերուն մէջէն Դուրեան մը, Մեծարենց մը, Տէրեան մը, Զարիֆեան մը եւ տակաւին ուրիշներ։

Վայրի գեղեցկութեամբ լեցուն շունչը որ բերաւ Մեծարենց, նոր էր իր բոյրի, գոյնի և տեսակի համադրութեամբը։ Տաղերներ սահեցան իր անհետացումէն վերջ, ան կը մնայ տակաւին նոր, անկորուստ եւ աղուոր, այնպէս՝ ինչպէս կ'ըլլան աշնան մելամաղձոտ առտուներն արեւոտ։

Ֆրանսական գրականութիւնը ունեցաւ իր ամէնէն հանդարտ բանաստեղծը՝ Ալպէր Սամէնը։ Մեր գրականութիւնն ալ ունեցաւ իր ամէնէն ազնուական եւ ամչկոտ բանաստեղծ Սամէնը՝ Միսաք Մեծարենց։

ՀՐԱՆՏ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ՈՒ ԿԸ ՀԱԼԻՆ

ՍՐՏԱՃՄԼԻԿ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Նամակ «Յառաջ»ի)

ԼՈՆՏՈՆ, 2 Օգոստոս. — Շաբաթ մը առաջ այցելած ըլլալով քանի մը անգամ Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ հայ գաղթականներու կայանը, եւ Քօքինիայի հիւանդանոցը, մեծ վիշտով ականատես եղայ այր եւ կին եւ երախաներու աններեւակայելի թշուառ վիճակին։

Կայանը կը գտնուի ամէնէն վատառողջ, չոր եւ ամայի հողի մը վրայ, իսկ հիւանդանոցը եւ շրջակայքի բնակչութիւնը՝ այն հողամասին վրայ որ Իզմիրի աղէտէն առաջ քաղաքին աղտեղութեանց ընդունարանն է եղեր։ Շինուած խրճիթ եւ բնակարանները կը ներկայացնեն թիթեղի տուփերու, կոտրած սնտուկներու եւ ցեխերու եւ քարերու խառնուրդ կազմող անուանական պատեր։

Երկու մեղր լայնքով եւ 3 մեղր երկայնութեամբ այսպիսի տեղեր կը բնակին երեք չափահասներ միասին, հոս ու հոն, օրուան միջոցին ապրելով դուրսի հողին եւ փոշին վրայ։ Իսկ երախաներն և փոքրիկներ կը թափառին այդ ամայի, աղտոտ հողին վրայ, փոշիներու ամպերու մէջ, առանց կօշիկի եւ գուլպայի, կոտրած ապակիներու եւ շիշերու մէջ, առանց կարենալ մաքրուիլ, ջուրի նուազութեան պատճառաւ։ Շատերու աչքերը «թրաքօմ»է վարակուած են, եւ կուրնալու վտանգին տակ, եւ անոնց դարմանման միջոցին կարելի չէ դիմանալ սրտաճմլիկ աղաղակներու։

Չափահասներէն շատեր հիւծախտէ եւայլ հիւանդութիւններէ կը տառապին։ Կայանին մահերը շատ աւելի ըլլալով քան ծնունդները։ ականերեւ է կոտուսը։

Երկու հիւանդանոց եւս փակուած ըլլալով, մնացեալ միակը՝ Քօքինիայի հիւանդանոցը անբաւական է։ Շատ հիւանդներ ստիպուած են դուրս ելլել կիսադարման եւ ակամայ։ Այժմ հիւանդապահուհիներն ալ ճարահատ ձգած են իրենց անկողինները հիւանդներու եւ իրենք դուրսը կը մնան։ Փոխադրութեան կառք չունենալով, հիւանդանոցը ստիպուած է երբեմն կոտրած դուռներու կա... տակներու վրայ փոխա... ւանդները։

Ախտերու, երախան... փոքրերու աչքերու ... թեանց եւ հիւծախտ... ման գլխաւոր մէկ պ... եղած է կոյուղիի կա... րինակ բնական աղտեղ... ընդունարանի մը հզօ... Հարիւրաւոր կեանքեր ... ունելու վրայ են այժմ, մ... ամենաստիպողական ... չգոյութեան հետեւանք... հետեւ կայանը եւ հիւա... չեն կրցած մէկ անգամ ... նալ անհրաժեշտ 165 ... կան ոսկիի նուազագո... րը, շինելու համար կոյ... զգալապէս պակսեցնել... մեծ ու փոքր հիւանդնե...

Աչքի առջեւ ունենա... վիճակը, նոյն օրն իսկ ... մարին կէսը, 82 ու կէ... ոսկին վճարեց Նիւ-Եոր... ազնիւ հայրենակիցը ... նիկ Խարբութլեան, ... զայն հիւանդանոցի բ... Տոքդ. Լըվճոյի, ... բար այդ պէտքին հ... ային պայմանով որ իմ... քերովս Լոնտոնի եւ ... հայրենակիցները անյ... րեն մնացեալ 82 ու կէ... ոսկիի գումարը, աղաւ... մար հարիւրաւոր փոք... չափահասներ։

Ուստի կոչ կ'ընեմ ... սփիւռակներուն մէջ, մե... եւ Փարիզի բախտաւոր... նակիցներուն որ ձեռ... կամ Լոնտոնի թղթակց... ցաւ իրենց օգնութիւնը ... այս մասին անյապաղ ... ցած գումարը ղրկուի ... Նոյի բժշկապետ Տոքդ. ... որ Իզմիրի աղէտէն մին... սօր անձնապէս ազնուօ... նած է գաղթականներ... ւաքած է կարեւոր գու... Ամերիկայի մէջ անձնա... գերով, բայց այժմ ք... ամիսներ ի վիճակի չ... եալ ամերիկեան ... հասցնել մեր թշուառ հ... րուն եւ գաղթականներ...

Այս 82 ու կէս ոսկի... պողական գումարին ... ունելու համար, ես ալ ... ժողբեմ 5 անգլ. ոսկ... լով որ մեր հայրենակի... անյապաղ հասցնեն իր... նութիւնները, ազգապի... կարեւոր ծրագիր մը, իր... նական դարման այս... կայանի բնակչութեան...

ԱՐՇԱԿ ՊՕՏ...

ԽՄԲ.— Հրատարակ... տալով մեր հայրենակ... յայտնութիւնները, վս... թէ միայն քանի մը հոգ... ճարել մնացորդ 77ուկէ... լինր, դարմանելով չարի... մասը։

Մեր տեղեկութեանց ... ձայն, Լոնտոնի մէջ արդ... ձեռնարկներ կը կատար... առաջ ճարելու համար ... գումարը։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ...

(Քաղուած՝ Խորհրդ. ...

Երկաթուղիի նոր Արթիկ-Լենինական երկ... կառուցանելու համար ... յին հետախուզութիւններ... ջացած են։ Արթիկի փի... (տուֆ) արտածումը դի... լու նպատակով՝ կառու... երկաթուղային ճիւղին ... նուր ծախք նախատես... 3էն 3.5 միլիոն ռուբլ... տային հետախուզութ... հետ միասին, Արթիկի ... մէջ կատարուած են ն... բաբանական խուզարկ... որոնց շնորհիւ երեւան ... փխրաքարի մեծաքան... շարներ։ Խուզարկութիւն... շարունակուին, մօտ ապա... նոնց արդիւնքը պիտի ... բարուի։ Առ այժմ հաստա... է որ հանքաշերտի շրջ... կայ աւելի քան 300,000 ... փխրաքար, իսկ մշակ... համար պատրաստ... թիւնները կը պարփակ... րենց մէջ, մօտ 60 միլ... փխրաքար։

Երեւանի կաշեգործար... Երեւանի մէջ կաշիի ...

ական առաջին գործարանը հաստատուած է 1921ին, կը ուի քաղաքին հարաւ-արեւան կողմէ։ Գործարանին մէջ, կան կը պատրաստուին մեծ ոքր 700 մորթիներ։ Արութեան մեծ մասը կը ուի Անդրկովկասի եւ Ռուս շուկաններուն վրայ, իսկ նիւթը կը ստացուի Հատանի գաւառներէն, Վրասէն և Պարսկաստանէն։ ործարանին մէջ, ներկայիս խատին 67 բանուոր, 21 այ եւ 2 կիներ։ Բանուոր մասնագիտական զարման եւ առողջութեան վրայ ուշադրութիւն կը դարձուի։ անորոգուած է մեծ կաշիներ փակցնող մեքենան, որուն անջը գործարանին մէջ շատ է։

1927ին՝ գործարանը բրած է միլիոն 707,000 րուբլիի ծ եւ զուտ հասոյթ ունեցած 8,000 րուբլի։

Սեւանի կարմրախտը փարիզի է.— Ելենովկայէն Երեւանի այով Փարիզ ուղարկուած է տուկ համաջերային վաով՝ Սեւանի սառած կարխտ ձուկ։ Սեւանի կարմրային առաջին մասը որ Փաուղարկուեցաւ, ցոյց տուաւ փարիզի շուկան կարմրաը կը գտնէ ճաշի համար ագոյն ձուկերուն մէջ։

Արագածի հետազօտութիւնը.— Փրոֆ. Լեպետեւը կը մեկնի գածի հարաւային լանջքեշարունակելու համար Գիթեանց Ակադեմիային անց տարի սկսած հետազօտուները։ Մտադրութիւն կայ 22ի գարունէն սկսիլ Արաի վրայ, ո՛չ միայն երկրաբաան, այլ եւ ջրաչափական և բեւութաբանական զննուներ։

Այր լիճի ջուրը.— Հայասի մէջ առաջին անգամ ըլով սկսուած է օգտագործել լիճի ջուրը՝ մասնաւոր աերու միջոցով։ ոռոգելու մար շրջակայ տափաստան

Զեկոյց մը Լէնինականի շինաթեան մասին.— Անդրկովի շինարարութեան կոմիտէի ին մէջ, զեկուցում մը տրու Լէնինականի եւ անոր աններուն մէջ, 1926—27 ականներուն կատարուած շիրական աշխատանքներու ինքին մասին։

Լենինականի շինարարուն մէջ, տեղի են ունեցեր մը թերութիւններ, որոնք անուր են ամբողջ շինարաան աշխատանքներուն հա, ինչպէս օրինակ՝ նախահաերու խնայողաբար պատտուած չըլլալը կամ ծրագիրւ լիովին չգործադրուիլը։ թերութիւնները զեկուցման կը հաստատուին փաստե Յատկացուած վարկերը լիոչեն շահագործուած։ Մասրապէս, ուշադրութիւն կը դրուէ այն որ, շինարարութեան ծրագիրը լրիւ չէ կատարուեր գիւղերու մէջ, իսկ շինուած տուները զոհացուցիչ չեն յաճախ։ Դիտել տրուեցաւ նաեւ աշխատանքներու դանդաղութիւնը։

Շինարարութեան Կոմիտէի նախագահը մատնանշեց թէ՝ աշխատանքները կը դանդաղէին այն պատճառաւ, որ շուկային մէջ յաճախ կը պակսին անհրաժեշտ նիւթերը, ինչպէս նաև աշխատաւորի պակասն ալ շատ զգալի էր։

Կոմիտէն լսելէ յետոյ զեկուցումը եւ առարկութիւնները, եկած է հետեւեալ եզրակացութեան։ Յատկացուած վարկի գումարը լիովին չէ օգտագործուած, աշխատանքներու ուշ սկսուելուն պատճառով։ Գիւղացիական տուներու եւ տնտեսութիւններու համար յատկացուած միջոցները պիտի օգտագործուին 1928ին։ Լենինականը վերականգնելու գործով զբաղող յանձնաժողովը չէ համախմբած ամբողջ շինարարութիւնը։ Այդ պատճառով կարելի կ՚ըլլար ներկայացնել լիակատար պատկերը՝ Լենինականը վերականգնելու համար կատարուած աշխատանքներուն։ Այն նախագիծերը որոնց հիման վրայ առաջ պիտի տարուին տեղական տուներու կառուցումը, կը պահանջեն մանրազննին վերաքննութիւն։

ՌՈՒՍ ՈՍՏԻԿԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Բոլշեւիկեան թերթ մը կը հրատարակէ ոստիկանի մը տեղեկագիրը, որ ուղղուած իր անմիջական պետին, կը խոստանայ առաջինը եւ միակը ըլլալ իր տեսակին մէջ։ Ահա տեղեկագիրը նոյնութեամբ։

«Պատիւ ունիմ ձեզ հաղորդելու թէ ամսոյս 11էն 12ի գիշերը իմ սպասարկութեանս միջոցին, մասնաւոր որեւէ դէպք չէ պատահած, բացի հետեւեալէն։

«Դուք իսկ, ոստիկանութեան պետ, գինով վիճակի մէջ, ոստիկանատուն վերադարձաք առտուան ժամը 3ին։ Ձեզի կ՚ընկերակցէր փոքր նուագախումբ մը։ Ինծի հրամայեցիք որ ձեր տունէն գամ։ Գինիի երեք շիշեր տարիք ձեր գրասենեակը։ Յետոյ հրամայեցիք որ ձերբակալուածները ազատ արձակեմ, ինչ որ ըրի։ Անոնցմէ ութն հոգի ձեր քովը բերել տուիք։ Անոնց ներկայութեանը, նուագի ընկերակցութեամբ խմեցիք երեք շիշերը՝ մեզի ըսելով, «Շնորհաւորեցէ՛ք զիս. իմ տօնս է»։ Յետոյ, հրամայեցիք որ բանտարկեալները իրենց տեղերը տանիմ։ Իմ եւ ընկերոջս Մանժէվի խորհուրդներէն գրգռուած՝ քանիցս հարուածեցիք մեզ։ Յետոյ փսխեցիք եւ քնացաք»։

Բոլշեվիկ ստորագաս լրտես մը կրնա՞յ աւելի քաղաքավար ըլլալ իր մեծաւորին հանդէպ։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անկէ առաջ գրուած էր թէ սովետական կառավարութիւնը որոշած է հրէական «տուն» մը հաստատել Ռուսիոյ մէջ, եւ հոն տեղաւորել բազմաթիւ հրեայ ընտանիքներ, անոնց տալով ամէն դիւրութիւն։ Այժմ Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ կառավարութիւնը հոն կեցած է այդ ծրագրէն։

Բայց եւ այնպէս պիտի քաջալերուին հրեայ ընտանիքները, որ ձգեն քաղաքները եւ երթան հաստատուին ագարակներու վրայ, երկրագործական աշխատանքներու լծուելու համար։ Այս կարգի Հրեաներու հող պիտի տրուի եւ ջանք պիտի թափուի, որ անոնք հաստատուին գիւղերու մէջ։

Մոսկուայէն՝ Հրէական գործակալութեան մէկ հեռագիրը կը յայտնէ թէ՝ այս որոշման իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի ազատ հողերու պակասը, գաղութներու հաստատման համար։

Այս վերջին հեռագիրը ստացուելէն դեռ օր մը առաջ էր, որ նոյն հրէական գործակալութիւնը կը հաղորդէր թէ Պուրեայի գաղթային ծրագրին համաձայն, Արեւելեան Սիպերիոյ մէջ պիտի հաստատուէին 3000 հրեայ եւ 1500 ոչ հրեայ ընտանիքներ եւ կառավարութիւնը այս նպատակին համար 500,000 տոլար դրամական օժանդակութիւն պիտի ընէ։

Սպիտակ Ռուսիոյ կառավարական դրամատունը 117,000,000 րուբլի դրամ յատկացուցած է Մինսք եւ եւ Մոհիր գաւառներուն մէջ նորահաստատ հրեայ հաւաքական ագարակներուն համար։

Մոսկուայի հրէական օրաթերթը «Էմես» կ՚ըսէ թէ բազմաթիւ փոքր քաղաքներու մէջ հրեայ արհեստաւորներու վիճակը շատ ծանր է, որովհետեւ նախնական նիւթեր կը պակսին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՓՐԻՎԱ, 3 Օգոստոս (Թղթ. Յառաջի).— Տէսին Լիոնէն 10 քիլոմեդր հեռու գեղեցիկ եւ մաքուր քաղաք մըն է։ Լիոնէզի հսկայ մետաքսի գործարանին մէջ կը գործեն 750ի չափ Հայեր, այր եւ կին, ստանալով օրական 25էն 30 ֆրանք։ Ընկերութիւնը իրարմէ քիչ հեռու գեղեցիկ տուներ կառուցած եւ տրամադրած է Հայերուն։ Տէսինի օդը բաղդատելով Լիոնի հետ աւելի նպաստաւոր է։

Իր համերաշխութեամբ գնահատութեան արժանի է այս գաղութը։ Ունին հայկական պանդոկ, ճաշարան, նպարավաճառ եւ ուրիշ արհեստաւորներ։ Բոլորն ալ վայելուչ հագուած են եւ հայերէն կը խօսին։

Տէսինէ տասը վայրկեան հեռու կը գտնուի «Բիւսէ» կոչուած գետափը։ Հայերը այնտեղ կ՚անցընեն իրենց կիրակին կամ տօնի օրերը։ Կիրակի առաւօտ կանուխէն, ուտելիքներով եւ ըմպելիներով կ՚երթան գետափը, որը՝ անտառի մը երեւոյթը ունի։ Ամէն ոք իրեն յարմար նուագը ունի։ Մեծ դաշտին վրայ, հայ օրիորդները ուրախ զուարթ կը պարեն, իսկ այրերը իրենց սովորական մանիները կ՚երգեն։ Բոլորն ալ հայրենիքի կարօտով կը գալարուին։ Ուշագրաւ է Աֆիոն Գարահիսարցիներուն ուրախութիւնը հայկական երգերով։ Թէեւ ակամայ թրքախօս, կը նախատեն իրար, երբ կը լսեն թէ մէկը թուրքերէն կը խօսի. «Թիւրքին զուլումը պիգէ եէթմէտի տա, տահա օ... տիլի՞ մի գուլլանըյօրսըն»։

Խնջոյքի առթեն որոշեցին Ազքատախնամ մարմին մը կազմել, եւ իրենց հաւաքած անդամավճարները յատկացնել անտէր ու աղքատ հիւանդներու։ Մաղթենք որ Հայ Կարմիր Խաչ մըն ալ կազմուի։

Գ. ՍԵԹԵԱՆ

ԶԵԿՈՅՑ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Հրատարակութեան խնդրանքով)

Մարկոսեան Ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 8ին, ուր Վարչութիւնը կարդաց իր տեղեկագիրը 1927 տարեշրջանի մասին։

Դրամագլուխ.— Ընկերակցութեան դրամագլուխը որ կը բաղկանայ երեք որոշ մասերէ, — Արհեստից Դպրոցի, Սաներու եւ Որբերու, — կը ներկայացնէ ըստ 1927 Դեկտեմբեր 31ի գնահատման 7,326,627 ֆրանքի ընդհանուր գումար մը, դիզուած տոկոսներով միասին։ Այս դրամագլուխը ներկայացնող արժեթուղթերը ի պահ դրուած են զուիցերիական եւ ամերիկեան առաջնակարգ դրամատուններու մէջ։

1927ին Ընկերակցութիւնը մուտք ունեցած է 337,690 Ֆր., եւ ելք 123,593 Ֆր. (Արհեստից Դպրոցի նախածախք 52,000, Սաներու 45,000, Որբերու 10,000, Աղքատախնամի 1500, Դրամատուններու 6000 եւ գրասենեակի 8000 կլոր հաշուով)։

1928ի համար նախատեսուած է շուրջ 900,000 ֆրանքի նախահաշիւ մը, յատկացուած մեծ մասով Մարկոսեան Արհեստից Դպրոցի շինութեան՝ Երեւանի մէջ։ Այս ելմտացոյցին մէկ մասը պիտի գոցուի դրամագլխէն եւ միւս մասը դիզուած տոկոսներէն, որոնց մնացորդը պիտի գործածուի Արհեստից դպրոցի ապագայ ծախքերուն։

Արհեստից դպրոց.— Պ. Մ. Մինրզատեանց 1926 եւ 1927ին ի Հայաստան կատարած իր ճամբորդութեանց միջոցին, իբրեւ պատուիրակ Մարկոսեան Ընկերակցութեան բանակցած է Հայաստանի կառավարութեան հետ եւ կնքած է երկու պայմանագրեր, որոնք կը պատկանին Մարկոսեան հաստատութեան նուիրուած հողամասին, շէնքին շինութեանը եւ դպրոցին վարչութեանը։ Շէնքը պիտի շինուի կառավարութեան կողմէ, փոխարէն 4500 անգլիական ոսկիի Ընկերակցութեան կողմէ վճարուած, եւ շինութիւնը պիտի աւարտի յառաջիկայ աշնան սկիզբը։ Ընկերակցութիւնը պիտի վճարէ նաեւ 1500 անգլ. ոսկի դպրոցի կահաւորման եւ մեքենաներու, 300 ոսկի կեղրոնական ջեռուցման համար։ Վարչական ծախքերուն Մարկոսեան Ընկերակցութիւնը պիտի մասնակցի տարեկան 600 անգլիական ոսկիի գումարով, իսկ մնացեալ ծախքը պիտի հոգայ Հայաստանի կառավարութիւնը։ Տնօրէնը պիտի ընտրուի Ընկերակցութեան կողմէ եւ վաւերացուի կառավարութենէն։ Հաստատութիւնը պիտի կառավարուի մասնաւոր Յանձնաժողովի մը կողմէ, տնօրէնին նախագահութեան տակ, կազմուած տեղական օրէնքներուն համաձայն։ Այդ ժողովին մէջ Ընկերակցութիւնը պիտի ունենայ երեք ներկայացուցիչ։

Սաներ.— Մարկոսեան Ընկերակցութիւնը ունեցած է ցարդ 12 սաներ, որոնց 2ը շրջանաւարտ եղած են 1926ին, — Սուրէն Շաքարեան՝ մեքենական աշխատութիւններ եւ Գառնիկ Մուշեան՝ հանրօգուտ շինութիւններ։ Եղած են երեք թերաւարտներ հիւանդութեանց պատճառաւ։ Իսկ 6 սաներ շարունակած են իրենց ուսումը 1927-1928 տարեշրջանին։

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 29ին, շաբաթ գիշեր Թիէո քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ կռփամարտի մրցում մը Խօչոբեանի ու ֆրանսացի Ֆավիէէի միջեւ։

Ժամը 10ին սկսաւ խաղը խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Երկուքին ծանրութիւնը գրեթէ հաւասար էր. Խօչոբեանը կը կշռէր 65 քիլօ, իսկ ֆրանսացին 66,5 քիլօ։ Խաղը սկսած միջոցին ժողովուրդը հետաքրքրութեամբ կը դիտէր։ Ֆրանսացին շատ հապճեպով սկսաւ եւ անմիջապէս յարձակողականի դիմեց։ Մեր հայ կռփամարտիկը սակայն՝ պաղարիւնութեամբ կը փոխարինէր անոր հարուածներուն, թէեւ առաջին շրջանը ֆրանսացիին յաղթութեամբը վերջացաւ։

Երկրորդ խաղարկութեան Ն. Խօչոբեան սկսաւ դիմադրել իր հակառակորդին կանոնաւոր կերպով ու յաղթութեամբ դուրս եկաւ խաղէն։

Երրորդ խաղարկութեան միջոցին այլեւս ապահով էր Ն. Խօչոբեանի յաջողութիւնը, որովհետեւ իր հակառակորդը, ենթարկուած հարուածներուն տակ, հազիւ կրնար ինքզինք պահել ոտքի վրայ։ Քանի մը հարուածներ ստանալէ վերջ, գետին փռուեցաւ. մինչեւ 8 համրանք՝ կրկին ոտքի ելաւ, բայց չդիմանալով Խօչոբեանի իջեցուցած հարուածներուն, դարձեալ գետին փռուեցաւ եւ ալ չկրցաւ ոտքի ելլել։ Այսպէսով օրուան ախոյեանը հանդիսացաւ մեր հայրենակից Ն. Խօչոբեանը։

Օ. ՊԷՕՐԼԷՔՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԷՇԱՑԻՆ.—Մօրէնվիլ 400 հոգինոց փոքրիկ գիւղ մըն է, որուն բնակիչները մեծ յուզումի մը մատնուած են հրէշային ոճիրի մը հետեւանքով։ Բնիկ Զուիցերիացի բանուոր մը, 45 տարու՝ հայր 7 զաւակներու, որոնց վերջինը 3 ամսու միայն, կը պատրաստուէր հայրենիք վերադառնալ, երբ գիւղացիները իմացան անոր կրտսերին մահը։ Թաղապետական բժիշկը մերժեց թաղման արտօնագիրը, որովհետեւ, ոճրի մը հետքերը նշմարեր էր անոր դիակին վրայ։ Ոճրագործը որ նորածինին հայրն էր, խոստովանեցաւ թէ Զուիցերիա մեկնելու իր մտադրութիւնը կը խանգարուէր փոքրիկին գոյութեամբ։ Որոշեց ուրեմն, մէջտեղէն վերցնել այդ արգելքը։ Իր միւս տղոց ներկայութեանը, կտրեց փոքրիկին աջ արմուկը, յուսալով որ վէրքին հետեւանքով պիտի մեռնէր տղեկը։ Բայց ան կը շարունակէր ապրիլ։ Գազան հայրը կատղած՝ բռունցքի հարուածով մ՚ը ջախջախեց անոր գանկը, տղեկը հոգին աւանդեց օր մը յետոյ։ Ոճրագործը դատի յանձնուած է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՐՖԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոս 5ին, կարգ մը հայրենակիցներ հաւաքուելով, որոշեցինք կազմել Ուրֆայի հայրենակցական միութիւն մը փարիզի մէջ։

Այս առթիւ ընտրեցինք երեք հոգիէ բաղկացեալ մարմին մը, որպէսզի աշխատի մշակել կանոնագիր եւ ծրագիր ու գալիք հաւաքոյթին, որ տեղի կ՚ունենայ Քլամարի անտառին մէջ, 19 Օգոստոս (կիրակի) ժամը 1էն3։

Մէկ քանի հայրենակիցներ պիտի սպասեն Թիւ 89 հանրակառքին վերջաւորութեանը, առաջնորդելու համար տեղին անծանօթ եղողները։ Ուշացողները դիմեն St. Marieի աղբիւրին քով։

Առժամեայ մարմին

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷԼԻ

Անոնք որ հոն էին, յանկարծ տրականացան պառաւին կանչոն էր փափա Էֆիթիմիոսը, էին նաեւ Ժորժը, ջորեպան նասը, Դրիգորը եւ եռեսունի գիւղացիներ։ Բայց անոնցմէ էկը զէնք ունէր։ Ունին ինչ որ ն, երկաթ ձողեր, ջորիի հաներ, պարկեր, մկրատներ, գաւր, կաթսաներ։ Իրենց գլուխը ցին Ժորժը, որ դեռ Մարիկօն այս բոլոր մարդերը հածէր պարտիզպանին տունը։ րս ելան։ Դրան առջիւ բոլորը ի եկան։ Քահանան տարածեց զուկները, անոնց տուաւ վերհնութիւնը։ Յետոյ բանեց կաթէ խաչը, մեղմօրէն հեգ Ժորժը, եւ նուիրական ի պէս կեցաւ առաջին կարգին վրայ, եւ մռայլ կոյտի մը պէս խումբը խուժեց հրապարակ։

Սարսափելի էր Յիսուսի մենամաղձոտ դէմքով քահանային տեսքը։ Բոլորը մեռնելու կ՚երթային, գիտէին, բայց քահանան գիտէր հրէշային ագգապղծութիւնը ու նաեւ մաքրագործող սպանութիւնը որ գործուած էր գիւղին մէջ։ Քահանան կ՚ուզէր իր հաւատքին եւ հայրենիքին վրէժը լուծել։

Ամէնէն առաջ ինք յարձակեցաւ զինուորներուն վրայ։ Այս մարդոց մօտենալը տեսնելով՝ մեծ յուզումի ենթարկուեցան զինուորները։ Պատրաստուած չէին անոր։ Շուտով, ձգեցին կիները, տղաքը եւ ծերերը, հրդեհուած տուները եւ Ալիի հրամանին տակ, կռուի դիրք բռնեցին։ Քահանան նախ Ալիին հանդիպեցաւ։ Բարձրացուց իր խաչը եւ իջեցուց Ալիի գանկին, ինկաւ ան կռնակի վրայ, շանթահար։ Քահանան որ կռուի մէջ անճարակ էր, իր բուռն ճիգին հետեւանքով ինկաւ գետին եւ կուրծքը զարկաւ գետնին։ Քանի մը Թուրքեր վազեցին անոր մարմինը խլելու եւ զայն իրենց ուզած կերպով անդամատելու, մինչ իրենց ընկերները ետ պիտի մղէին յարձակողները։ Բայց անոնք չէին սպասեր որ գետինը տարածուած այս մարմինն ու խաչին շուրջ կատաղի կռիւ մը մղուէր։ Քահանան որ որքան Թուրքերէն նոյնքան եւ իրեններէն կոխկռտուած էր, այլեւս չէր շնչեր։

Բայց Ժորժը իր ձեռքը բռնած երկժանիով, առաջ կ՚անցնէր, տեղ կը շահէր, կը խուժէր թշնամիին վրայ, արդէն քահանային դիակը քանի մը քայլ ետեւ ձգած էր։

Ցոյները շուտով պիտի փրկէին զայն, կամ գոնէ անոր կծկուած ձեռքէն պիտի խլէին խաչը։ Գիրկընդխառն կռիւ կը մղուէր, դէմք դէմքի, շունչ շունչի, այնքան որ հազիւ կրնային կռուիլ։ Զէնք շարժելու միջոց չէր մնացած անոնց միջեւ։

Պահ մը, քարեր, խոշոր խիճեր թափեցան կարկուտի պէս, ճիշտ Թուրք շարքերուն վրայ։ Քարերը նետողը կին մըն էր։ Սխալ էր ըրածը, որովհետեւ, Թուրքերը զգուշանալու համար իրենց գլխու վրայ տեղացող քարերէն, աջ ու ձախ բաժնուեցան, յետոյ խուժեցին թշնամի ճակտին վրայ եւ գանոնք կողերէն պաշարելով, փախուստի որեւէ ճամբայ չձգեցին։

Խաչը կորսուած էր։ Երեք Ցոյներ, որոնք միշտ Թուրքերուն կողմէ նեղը դրուած էին, ծռեցան քահանային դիակին վրայ, որպէս զի անհաւատները չկոխկռտեն զայն։ Ինչ որ կացութիւնը կը դժուարացնէր, այն էր, թէ քահանան որ խաչը ձեռքը ինկած էր, կուրծքի վրայ բռուած էր եւ խաչը կը գտնուէր հողին եւ իր կուրծքին միջեւ, այնպէս որ խաչը փրկելու համար, պէտք էր դիակը կռնակի վրայ դարձնել, եւ այս արդէն, բացարձակապէս անհնար էր կատաղի կռուի միջոցին։

Երեք Ցոյները որոնք ծռեր էին քահանային վրայ, սուրի մէկ հարուածով ինկան։ Թուրք մը անոնց գլուխները ջախջախեր էր։ Գէշ էր կացութիւնը։ Ագարակի սպասաւորը Ժորժ, ձգեց առաջին շարքը եւ վազեց այս կողմը։ Պղինձէ կաթսայի մը ծանրութեան տակ գետին փռեց Թուրքը։

Ալ ուրեմն, քահանային դիակին վրայ չորս դիակներ եւս կային եւ շատ կը դժուարանար խաչը ազատել անոնց ծանրութենէն։ Գիւղացիներու թիւը երթալով կը պակսէր։ Թուրքերը որոնք երեք անգամ աւելի բազմաթիւ էին, շատ մարդ չէին կորսնցուցեր, եւ իբր թէ հին խարոյկ մը ըլլար, խաչին ու քահանային դիակին վրայ, դիակներու կոյտ մը կը բարձրանար։ Ցոյները այլեւս չէին մտածեր ոչ ինքզինքնին պաշտպանելու, ոչ ալ Թուրքերուն վրայ յարձակելու մասին։ Անոնց միակ մտահոգութիւնն էր փրկել խաչը, զոր ձեռք անցնելու համար, պատրաստ էին ամէն ինչ զոհելու, եւ այսպէս մի առ մի կ՚իյնային հոն։ Այլեւս Ժորժի հետ մէկտեղ, միայն մէկ քանի ընկերներ կը մնային։

Ժորժ յուսահատական վերջին ճիգով մը, խուժեց դիակներուն կոյտին վրայ, որ իրեն կը ծառայէր իբր պատնէշ։ Կ՚ուզէր այս բոլոր դիակները մղել Թուրքերուն դէմ եւ անոնց մէջ ձգելով խառնակութիւն մը, օգտուիլ առիթէն ու խաչը առնելով փախիլ երթալ։ Անոր յարձակումը իրօք կատաղի էր։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Յուզումը Խրուաթիոյ մէջ

Նէթունոյի խտալեւսերպ դաշնագրին վաւերացման առթիւ, որ երբէք պիտի վերջանար, չղագրգռութիւնը սաստկացած է Խրուաթիոյ մայրաքաղաքին, Զաղրէպի մէջ։ Ուսանողական թափօրներ դրօշակներով կը պտտին քաղաքին փողոցները, խրուաթական ազգ. երգեր երգելով։ Շուշաքի մէջ ալ պատկառելի ցոյց մը տեղի ունեցաւ առջի օրը։ Խրուաթ երեսփոխանները կ՚ըսեն թէ Նէթունոյի դաշնագիրը անարգանք մըն է իրենց երկրին համար եւ անդարմանելի վնաս մը կը պատճառէ։ Խրուաթ ընդդիմադիր երեսփոխաններու վարիչ մարմինը, որ 11 հոգիէ կը բաղկանայ, տեսակ մը տեղական դահլիճ կը նկատուի Պելկրատի մէջ։ Արդէն վարչական բաժիններ պիտի հաստատէ, քաղաքական, ելմտական եւ ճարտարագործական ճիւղերու համար։ Յիսուն հոգինոց կոմիտէ մը պաշտօն ստացած է սաստկացնել հակակառավարական պայքարը ամբողջ Խրուաթիոյ մէջ։

Միւս կողմէ, խրուաթական ղեկավարին, Ռատիչի առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով, աւելի կը սրուի գրգռութիւնը։ Կը յիշուի որ Ռատիչ վիրաւորուեցաւ խորհրդարանի այն նիստին մէջ ուր երկու երեսփոխաններ սպաննուեցան։ Վախ կայ որ մեռնի։ Մասնագէտներ հասած են Վիեննայէն եւ Միւնիխէն։

Ռատիչի մահով, ծայրայեղները ազատ ասպարէզ պիտի գտնեն, ինչ որ աւելի պիտի ծանրացնէ կացութիւնը։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 51րդ նիստը տեղի կ՚ունենայ Օգոստոս 30ին։ Օրակարգին մէջ, իբրեւ քաղաքական կարեւոր խնդիր կը գտնուի լեհեւլիթուանական վէճը։ Յետոյ կան երեսուն զանազան հարցեր, — փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ մէջ, Պուլկարիոյ փոխառութեան, Փոքր Ասիոյ գաղթականներուն, հոգատարութեանց եւյլն. խնդիրներ։

Ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի Սեպտեմբեր 3ին։

Առեւանգուած թեկնածուները

Գրեցինք թէ երկու երեսփոխանական թեկնածուներ լեռը տարուած են Եանեայի մօտ։ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կալանաւորները պահուած են իբրեւ պատանդ, գաղտնի տեղ մը, և թէ անոնց ընտանիքները չեն կրցած կապ հաստատել, պահանջուած փրկանքը վճարելու համար։ Անշուշտ աւազակները կ՚ուզեն ապահով ստանալ դրամը, առանց ձերբակալուելու։ Կառավարութիւնը որոշած է թէ վճարել փրկանքը և պատուիրած է հետապնդումներ չկատարել, որպէսզի զոհերը չվտանգուին։

Միեւնոյն ատեն եւ միեւնոյն տեղը առեւանգուած է հարուստ փաստաբան մը, որ նմանապէս լեռը տարուած է։ Աւազակները մէկ միլիոն տրախմի կը պահանջեն, ազատ արձակելու համար։

Ռուսական նոր փոխառութիւն

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է նոր փորձ մը կատարել, արտասահմանի մէջ դրամ գտնելու եւ երկաթուղիներու շինութիւնները լրացնելու համար։ Կառավարութեան որոշման համաձայն, յառաջիկայ Սեպտեմբեր 1էն մինչեւ 30 միլիոն րուբլիի (375 միլիոն ֆրանք) պարտաթուղթեր շրջաբերութեան պիտի հանուին արտասահմանի մէջ, 100ին 8 տոկոսով, եւ 25, 50, 100, 500 կամ 1000 րուբլի արժէքով։ Այս ձեռնարկը պիտի կատարուի Ծայր. Արեւելքի երկաթուղիներու ընկերութեան անունով։

Միւս կողմէ, ուժգնօրէն մղում կը տրուի ներքին ճարտարարուեստական փոխառութեան։ Սէնդիկաներու Դաշնակցութեան Նախագահ Տոմսկի յանձնարարեց բոլոր անդամներուն որ մասնակցին փոխառութեան, նուազագոյն մէկ ամսական ռոճիկով եւ ուրիշ աջակցութիւններով։

Ճափոն ման կը սպառնայ կարմիրներուն

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ արքունի ժողովը օրէնք մը հաստատեց, «խաղաղութիւնը պահպանելու համար», որ մահ կը սպառնայ համայնավարական գործունէութեան համար։ Այս առթիւ կարգ մը հրահանգներ ուղղուած են կառավարութեան, համայնավարական վտանգը կանխելու առաջադրութեամբ։ Այսպէս, կը յանձնարարուի բարեկարգել դպրոցները, որպէսզի համայնավարութիւն չքարոզուի, ոստիկանական հսկողութեան տակ առնել ծայրայեղ մտքի տէր մարդիկը, երեւան հանել բոլոր գաղտնի ընկերութիւնները եւ մասնաւորապէս վտարել այն Ռուսերը որոնք կապ ունին այս ընկերութեանց հետ։ Միեւնոյն ատեն կը հրամայուի զօրացնել ոստիկանութիւնը եւ ձերբակալել բոլոր անոնք որ հրապարակաւ նպաստաւոր կ՚արտայայտուին համայնավարութեան։

Փախստական Չէրքէզները

Սօն Սաալ կը գրէ.— Հաւաստի աղբիւրէ կ՚իմանանք թէ Յունաստան գտնուող կարգ մը Չէրքէզներ յարաբերութեան մտած են Պոլսոյ իրենց ազգականներուն հետ, գաղտնօրէն Թուրքիա գալու համար։ Նոյնիսկ զրոյց կայ թէ այս Չէրքէզներէն քանի մը հոգի ծովեզերք ելած են եւ մինչեւ Ատափազարի կողմերը գացած։ Պատկանեալ իշխանութիւնը քննութիւն կատարած է փէնտիք, Ալիի անուն մէկու մը տան մէջ։

Բոլոր պաշտօնեաները թուրք

Պոլսոյ Փարոսի ընկերութիւնը որոշած է փոխել իր օտար և ոչ - Թուրք պաշտօնեաները, համաձայն կառավարութեան հետ կնքուած պայմանագրութեան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՀՌԵԼԻ ՇԱՐԺ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՄԷՋ.— Մեքսիկայէն կը հեռագրեն թէ փինոթէփամ քաղաքը մասամբ կործանեցաւ շաբաթ օր, ահռելի շարժի մը հետեւանքով։ Յիսուն ցնցում զգացուած է շաբաթէն կիրակի։ Ուրիշ քաղաքներ ալ, մասնաւորապէս կակահուաթէփէք, Տլամաքա, Մենգիօ վնասուած են։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄՕՏ, նախկին կացէլու ամրոցին ռազմանիւթի մթերանոցը քանդուեցաւ, 400 խոշոր ռումբեր պայթած ըլլալով։ Տաքը եւ ջուրի պակասութիւնը կը դժուարացնեն հրդեհին սահմանափակումը։ Աղէտին պատճառները չեն ճշդուած տակաւին։

ՓԱՐԻԶԻ համայնավարները բողոքի նոր ժողովներ կը ծանուցանեն այս շաբթուան համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, Փլաս տ՚Իթալի։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. վիճաբանութիւն շրջ. ժողովի օրակարգի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն։

Ս Ա Ր Ս Է Լ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սարսէլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

Մանրամասնութիւնները վաղը։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողական խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գրադարանը ժամը 8.30ին այս իրիկուն Կայծակ եւ Վրէժ, Հինգշաբթի իրիկուն Քրիստափոր եւ Կուկունեան, Ուրբաթ իրիկուն Քեռի եւ Դժոխք խումբերը։

Իսկ կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը մեծամասնութիւն պիտի համարուի եւ բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի արտակարգ ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները առանց բացառութեան։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Լոնտոնի հանգանակութեան ցանկը։

Մարկոս Քէշիշեան, Իգսիտլեան, Ա. Ունճեան, Ճ. Ամասեան, Եագուպեան, Կէնճեան, Կիւլպէնկեան, Սաղըեան, եւ Ապաճեան, Պէնլեան, Զաքարեան 5ական ստերլին, Տոտիկեան 2:10, Թօսունեան 2, Ալալէմճեան 2:2, Քէհեաեան 2:10, Մազլըմեան 2:10 Արզուեան եւ Ֆլորանթին, Տ. Քէօչէքեան, Մարքէլեան, Տ. Մէրոնճեան, Էվրէնեան 1ական, Էլմարճեան 5 ,, Ուզունեան 1, գումար 67:17:0 ստերլին։

(Ֆրանք 8407.20, տես Յառաջ 7 Օգոստոս)։

չպիտի զլանան իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, իրենց օգտին համար կազմուած սոյն միութեան։

Միութեան հասցէն՝ Union des Compatriotes Arméniens de Sivri-Hissar, 57 Rue Ste. Barbe, Marseille. (Կնիք)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի-լէ-Մուլինօ, Գալֆ.— 35։
Տէսին, Հայր.— 35։
Սէն Շամոն, Կ. Մ.— 78,10։
Փարիզ, Պ. Շ.— 20։
Պուքրէշ, Ռ. Զ.— 10։
Ռանժիփոռ, Գ. Կ.— 35։
Ստացանք ղրկել։
Լիոն, Յ. Ն.— 40։
Լը Ման, Դ. Զ.— 100 ֆրանք
Ղրկեցինք։
Լա Պօքքա, Ս. Բ.— 70։ Վճարած էք մինչեւ 15 Դեկտ. 1928։
Ռընաժ, Բ. Ք.— 44։
Լիոն, Ա. Ս.— 35։
Տէսին, Ն. Լ.— 70։ Ստացանք ղրկել։
Պաղտատ, Վ. Ս.— 1 անգլ.։
Ժուանվիլ լը փոն,— 70 Ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Լեւոն Թաշճեան ուր մէկ տարի առաջ Nogent-le Retrou կը գտնուէր։ Իմացնել Ուրֆացի Յակոբ Համալեանի, 5 Rue les Chapelets, Paris (17e).

— կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Վռամշապուհ Գապարաճեան, 25 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Մառի։ Կ՚աշխատէր «Հարպիէ» անգլիացիներու մօտ։ Հետքը կորսուած է Reliefի Պոլսէն Յունաստան մեկնած օրերուն։ Իմացնել՝ Արամ Քէսթէքեանի, 1 Bld. des Dames, Hôtel Miramar, Marseille.

— կը փնտռուին Հասանքալեցի (կարին) Միսաք եւ Մաքրուհի Զարըքճեաններու զաւակները, Սիսակ, Ազնիւ եւ փայլակ Զարըքճեանները, որոնք 1915ին աքսորուած են Էրզրումէն Ուրֆայի Սիւրիճ գիւղաքաղաքը։ Մնացած են ժամանակ մը Հալէպի որբանոցը եւ աւելի վերջը Իսկէնտէրուն եւ Պէյրութի շրջակաները գտնուած են։ Իմացնել՝ M.. Rupen Tcharikgian, Str. Sft. Apstol No. 3 Bucarest-(Roumanie).

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ նոր անդամակցիլ փափաքողները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը։ Փարիզի եւ շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլան։ Օրակարգ. անդամներու ստուգում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՍԻՎՐԻ-ՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենակց. Միութեան մայր դիւանի եւ վարչական մարմնոյ Ը. շրջանի ընտրութեանց առթիւ ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ՚ունենայ 12 Օգոստոս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։

Այս առթիւ կոչ կ՚ուղղենք Ֆրանսաբնակ մեր բոլոր հայրենակիցներուն՝ որ հաճին իրենց մասնակցութիւնը բերել միութեանս։ Վստահ ենք որ մեր Սիվրի-Հիսարցի հայրենակիցները

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն Դաշնակցութեան Տան շինութեան։ Կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել։ Կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. դաշնակցութեան տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն } 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

9 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 720 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՅՆ ԱՆՃԱՐԱԿ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ

... «Անիկա ի վիճակի պիտի ըլլար շատ աւելին ընելու, եթէ …քերիալիստական պետութիւնները, նոյն դաշնակցութեան միջո…վ, չխանգարէին Զիչէրինի եւ Նանսէնի ծրագիրներուն իրա…րծման (?)։ Աւելի շատ թիւով աշխատաւորներ արդէն իսկ հաս…տատուած պիտի ըլլային Հայաստանի մէջ, եթէ հայ ազգայնական …ւսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները իրենց ափերուն …չ չպահէին ժողովրդապատկան մեծաքանակ գումարներ։»

Այս խօսքերը բառ առ բառ կ'արտատպենք Երեւանի փա…իգեան կոչնակէն (3 օգոստոս)։

Արդարեւ, ջախջախիչ են փաստերը։ Մանաւանդ Զիչէրինի …ւ Նանսէնի ծրագիրներուն ձախողման առթիւ եղած ակնարկը։ …վեց տարի է անցեր։ Զաղացքէն եկած մարդն անգամ ծա…թ է երկու ծրագիրներուն բովանդակութեան, եւ ձախողման …ական պատճառներուն։

Եւ սակայն, պէտք է միշտ ստել ու զրպարտել, նորոգել ու …արածել նոյն զզուելի հէքեաթները, որպէսզի ցիրուցան բազ…ութիւններուն ուշադրութիւնը շեղի բուն հարցէն, եւ յանցա…րներ փնտռելով մխիթարուի։

Ու մենք ալ, պէտք է շարունակ յիշեցնենք ու բացատրենք, …է Զիչէրին հայկական դատը լուծելու համար չէր որ ըրաւ իր …նդալից յայտարարութիւնը, այլ զայն վերջնապէս թաղելու …րդախ առաջադրութեամբ։

Ի՞նչ կ'ըսէր Զիչէրին, Լօզանի խայտառակութեան օրերուն.

— Մենք պատրաստ ենք գաղթականները ընդունելու Քու…անի, Վօլկայի, Քըրկըզներու երկրին մէջ, պայմանաւ որ պե…ութիւնները և հայկական կազմակերպութիւնները ճարեն փո…ադրութեան եւ տեղաւորման ծախքերը։ Մենք պատրաստ …ք մէկ հարուածով լուծելու ամբողջ հարցը…

Կը խոստովանինք որ, Նախապէս բաւական հետաքրքրու…ին շարժեց այս նենգամիտ առաջարկը, և քննութիւններ …տարուեցան, մինչեւ Մոսկուա։

Բայց, շուտով պարզուեցաւ որ Զիչէրին պարզապէս խօսք …նետեր է մէջտեղ, աշխարհակալ պետութիւնները պգտիկ …ելու համար։ Եւ այն ամերիկացի պատուիրակը որ Մոսկուա …ցած և խնդիրը ուսումնասիրած էր, գլխիկոր ետ կը դառ…ր, իր մասին յանձնարարելով Սոչիի շրջանը, ուր կարելի կը …նէր 20-25,000 գաղթականներու տեղաւորումը։

Իսկ հայկական, եթէ կ'ուզէք դաշնակցական տեսակէտով, …չէրինի արձակած գնդակը պէտք է իր երեսին զարնուէր, …ովհետեւ, հայ ժողովուրդը ո՛ր և է իրաւունք չունի ո՛չ Քու…անի, ո՛չ Վօլկայի, ոչ ալ Քըրկըզներու հողերուն վրայ։ Եթէ …կիրէ երկիր պիտի թափառինք, աշխարհի մէջ տեղ չի պակ…ր, և աւելորդ է նոր կնճիռներ ստեղծել, այս անգամ Ղազախ…րու, Ռուսերու, Քըրկըզներու եւ ուրիշ ժողովուրդներու հետ։

Մեր ըսածը շատ պարզ էր, — Եթէ Մոսկուա կ'ուզէ օգնել …յկական դատին լուծման, կամ ամբողջովին ինք լուծել զայն, …դ պարպել տայ բուն հայկական հողերուն գոնէ մէկ մասը, …հայ գաղթականները հանգիստ կը տեղաւորուին։

Տակաւին քայլ մըն ալ առաջ երթալով, կ'ըսէինք. — Եթէ …այժմ կարելի չէ Հայաստանի մէջ ընդունիլ թափառական …մութիւնները, կարգադրեցէք որ անոնք տեղաւորուին սահ…նակից, մօտիկ շրջաններու մէջ։

Ո՞վ լսեց։ Մոսկուա ոչ մէկ ատեն լրջօրէն զբաղած է հայ…կան պահանջներով։

Արդէն, օդապարիկը թռցնելէ յետոյ, Զիչէրին անգամ մըն …չարտասանեց այդ խօսքը, միայն մնամէջ փամփուշտնե…ւ անսպառ դրամագլուխ մը հայթայթելով Երեւանի անճա…կ խմբագիրներուն։

Նոյնքան յստակ եղած է մեր դիրքը՝ Նանսէնի ծրագրին …նդէպ։

Մենք զայն համարած ենք ոչ թէ հայկական դատը լուծե…միջոց, այլ ազդակ մը՝ ներկայ Հայաստանի վերաշինու…ան համար։ Եւ իբրեւ այդպիսին ալ, ուժ տուած ենք անոր։ …համիտները կամ նենգամիտները միայն կրնան հաւատալ թէ …ղթականութեան խնդիրը կը լուծուի, քանի մը ճահիճ ցամ…ցնելով եւ հինգ-տասը առու բանալով։

Նանսէն ինքն անգամ այդպիսի յաւակնութիւն չէ ունե…։ Այն ատենէն որ, երկու տարի առաջ, քիչ մնաց պարզ …ետրական մենաշնորհի մը ձեւը կ'առնէր իր ծրագիրը։

Զափազանց վրդովուած՝ յաղթական եւ աշխարհակալ պե…թեանց անորակելի ընթացքէն, Նորվեկիացի բեւեռախոյզը …ւզէր չեղածէն բան մը ստեղծել, եւ 15—25,000 գաղթակա…տեղ պատրաստել։ Մէջտեղն է իր ծրագիրը։ Մէջտեղն են …երու Դաշնակցութեան արձանագրութիւնները։ Մէջտեղն է, …ջապէս, Նանսէնի գիրքը, անգլերէն, նորվեկերէն եւ գերմա…էն։ Երեւանցիները կրնան առնել, կարդալ և լուսաբանուիլ։ Այս մարդիկը գիտեն ամբողջ իրականութիւնը։ Եթէ շատ …ը ղնես, կը խոստովանին ալ։

Սակայն, ի՞նչպէս հրապարակաւ յայտարարեն թէ իրենք …իսկական հայրենիք շինելու, ամբողջացնելու միտք եւ կա…ութիւն ունին, ոչ ալ կը հետաքրքրուին հարիւր հազարաւոր …թափառական բեկորներով։

Ի՞նչպէս գրեն թէ Զիչէրին սուտ մը գլորեց, իսկ Նանսէնի …գիրը խայտառակողը նորէն նոյն Մոսկուան է, որ տասպ…ներով ոսկի կը ղրկէ Անգլիա կամ Չինաստան, բայց տասպ…ը ձեռքը դրամ կը մուրայ հայ գաղթականներուն համար…

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՀԱՒԱՔՄԱՆ ԴԷՄ

Սելանիկի Հորիզոնը այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (2 օգոստոս).

— «Զարհուրելի են իրապէս մեր հայրենիքի վարձկան վարիչները, որոնք, իրենց զանազան ձեւերով, հայկական թանկագին բեկորներ կորստեան կը մատնեն Խորհրդային Միութեան անծայրածիր սահմաններուն մէջ։ Ազգուրաց եւ անհայրենիք՝ ինչպէս վայել է աշխարհաքաղաքացի կոմունիստին, անոնք, հանդարտ խղճով կը նպաստեն մեր ցեղային անճիտումին, անգա՛մ հայրենի հողին վրայ։

Հանդարտ խղճով մինչեւ Ափխազիաները ղրկուելէ վերջ, նոյնքան հանդարտ խղճով, Գ. Սարգսեան «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կը գրէ թէ, ցրուումի առթիւ, «564 չափահաս որբեր գնացել են Սեւ Ծովեան շրջաններն աշխատանքի»։ Սխալ է «գնացել են» բացատրութիւնը եւ ճիշդը պիտի ըլլար ըսել «ղրկուել են», որովհետեւ, նոյն այդ Սարգսեանը, իր յօդուածի ուրիշ մէկ կէտին մէջ, տեսակ մը գոհհիկ հպարտութեամբ կը խոստովանի որ, իրենց «երբեք չի զբաղեցրել եւ չի զբաղեցնում ազգահաւաքման որ եւ է գործ»։ Հետեւաբար, այդպիսի «ազգայնական» եւ «հակայեղափոխական» գործով չհետաքրքրուող հայ բոլշեւիկ վարիչները, անհրաժեշտ դատած ըլլալու են բացը մնացած որբերը հեռացնել կեդրոնէն, տարադնելով զանոնք խորթ եւ անհրապոյր միջավայրերու մէջ, ուր, անոնք, ժամանակի ընթացքին, անկարելիութեան առջեւ պիտի գտնուին պահելու իրենց Հայու դիմագիծը։

17 տարեկանէն վեր 564 տղաներ ու աղջիկներ, որոնք, հազարումէկ չարչարանքներով փրկուած են անապատներէն ու հարէմներէն, խնամուած են ու պատսպարուած օտարներու կողմէ, կարելիութեան սահմանին մէջ կրթուած՝ ամերիկեան որբանոցներու մէջ եւ մեծցած, հասակ նետած իբրեւ Հայ,— կ'ըսենք, 564 որբեր ու որբուհիներ, կորիզները ապագայ 564 հայկական ընտանիքներու, սրտի ամենայն թեթեւութեամբ կը ճամբուին դէպի Ափխազիաները, օտարանալու, ձուլուելու, անհետանալու համար։»

ՁԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ մարդ մը մտաւ Փիլզուտսքիի ամարանոցը, զայն սպաննելու մտադրութեամբ, սակայն ձախողեցաւ։ Բուռն դիմադրութենէ մը վերջ միայն կարելի եղաւ ձերբակալել ահաբեկիչը։ Կը կարծուի թէ խենդ է։

ՊԱՅՔԱՐԸ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պուտափէշթի թաղապետութիւնը մտադրած է քաղաքին մէջ ստեղծել բարոյական խիստ հակակշիռ մը եւ այս մտադրութեամբ, բնակչութեան պարտադրած է կանոնագիր մը, որուն մէկ հատուածը մանաւանդ, անակնկալ մըն է։ «Այր մը եւ կին մը որոնք օրինաւորապէս չեն ամուսնացած, չպիտի կրնան պարտէզներու մէջ նստիլ, մայրամուտէն յետոյ։ Այն զոյգերը որ գիշերը մութին մէջ կը բռնուին հանրային վայրի մը մէջ նստած, պարտաւոր պիտի ըլլան ցոյց տալ իրենց ամուսնութեան վկայագիրները, անցագիրները կամ ինքնութեան ուրիշ թուղթեր»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսեւթուրք պայմանագիրներ

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանը եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարութիւնը վաւերացուցին այն պայմանագրութիւնը որ կը ճշտէ Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ սահմանակից գետերու (Հայաստան) ջուրերէն օգտուելու իրաւունքը։ Պայմանագրութիւնը կը նախատեսէ ոռոգման միջոցներու նորոգումը կամ նոր առուներու շինութիւնը, ինչպէս եւ ջրաելեկտրակայաններու եւ աղօրիքներու կառուցումը։ Այս առթիւ ստորագրուած է նաեւ պայմանագիր մը, խորհրդային իշխանութեան կողմէ Արաքսի մէջէն թումբ մը շինելու մասին, որ կապ ունի Սարտարապատի ջրանցքին շինութեան հետ։ Այս պայմանագրին շնորհիւ, Թուրքիա պիտի կրնայ ջուր առնել Սարտարապատի ջրամբարէն, Իգտիրի հովիտին ոռոգման համար։

⁂ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, վերջացած են բանակցութիւնները Մոսկուայի թուրք դեսպան Զէքեայի պէյի եւ Պ. Սուրիչի միջեւ, հետեւեալ չորս պայմանագրութեանց մասին.— 1.— Դաշնագիր մը արօտավայրերու մասին, ստորագրուած Կարսի մէջ, եւ որուն պայմանաժամը կը լրանար այս տարի։ 2.— Դաշնագիր մը սահմանային հաղորդակցութեանց մասին, որ վերանորոգուած է։ 3)— Դաշնագիր մը մանր-մունր վէճերը տեղին վրայ կարգադրելու համար։ 4.— Դաշնագիր մը արջառի առողջապահակա հսկողութեան մասին։

Տագնապը Խրուաթիոյ մէջ

Պելկրատի կառավարութիւնը մեծ ճիգեր կը թափէ, խորհրդարանի բնականոն աշխատանքները վերահաստատելու համար, բայց կը հանդիպի ծանր դժուարութեանց։ Բոլոր ընդդիմադիր երեսփոխանները քէն ըրած են եւ չեն մասնակցիր նիստերուն։ Միայն 18 սերպ գիւղացիական երեսփոխաններ կը մասնակցին, բայց անոնք ալ շարունակ խափանարար ցոյցեր կ'ընեն։

Զաղրէպի մէջ կացութիւնը խառնակ է միշտ։ Ռատիչի հիւանդութիւնը վառ կը պահէ յուզումը։ Անհամար հիացողներ կը շրջապատեն ազգային հերոսին բնակարանը։ Բոլոր եկեղեցիներուն մէջ մաղթանքներ կ'ըլլան, ապաքինման համար։ Բժիշկները գիտակցաբար լաւատես տեղեկագիրներ կը հրատարակեն, որպէսզի աւելի չսաստկանայ ջղագրգռութիւնը և խառնակութիւններ ծագին։

Ոստիկանութիւնը 10 Խրուաթ եւս ձերբակալեց, սերպ լրագրող Ռիսթովիչի սպանութեան առթիւ։ Խմբագրին գրպանէն գտնուած են նամակներ, որոնք բացէ ի բաց կը թելադրեն սպաննել Խրուաթ պետերը, իբրեւ միակ միջոց լուծելու Եուկոսլավիոյ խնդիրը։ Մասնաւորապէս կը յիշուի կրթական նախորդ նախարար Փրիպիչէվիչի անունը, անոր եկած-գացած տեղերու մանրամասնութիւններով։ Շաբաթ օր, երբ տեղի ունեցաւ սպանութիւնը, սերպ խմբագիրը եւ Փրիպիչէվիչ կը գտնուէին միեւնոյն տեղը։ Կասկած կայ թէ խմբագիրը Զաղրէպ գացած էր կա՛մ անձամբ սպաննելու խռուաթ վարիչը, եւ կամ ուրիշներու տեղեկութիւն հաղորդելով, սպաննել տալու համար։

Բուռն ճառեր կարմիրներու եւ սեւերու դէմ

Ընկերվարական համագումարի առջի օրուան նիստին մէջ, խօսք առին Ապրամովիչ (Ռուս) եւ Թուրաթի (Իտալացի)։ Թուրաթի պախարակելով Մուսոլինիի մենատիրութիւնը, հաստատեց թէ հակառակ ամէն բանի, իտալական աշխատաւորութիւնը յուսալից կը նայի ապագային։ «Ո՛չ ֆաշիսմ, ո՛չ բոլշեւիսմ», գոչեց Թուրաթի, որուն ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց։

Ապրամովիչէ յետոյ, որ խստօրէն քննադատեց բոլշեւիկեան վարչաձեւը, խօսք առաւ Դան (Ռուս)որ իր երկրին քաղաքական կացութիւնը պատկերացուց։ Մասնաւորաբար դիտել տուաւ թէ, մինչդեռ ռուս գիւղացիները կ'ըմբոստանան սովետական իշխանութեան դէմ, տեսակ մը պոնաբարդականութիւն երեւան կուգայ Ռուսիոյ մէջ, այն պատճառով որ սովետներու քաղաքականութեան ձախողումը, կրնայ զանոնք մղել արտաքին արկածախնդրութեան։

— Խորհրդային իշխանութիւնը, ըսաւ Դան, կը կորսնցնէ իր ուժը։ Այս պատճառաւ, կը ջանայ զօրավիգ փնտռել միջազգային կալուածին մէջ։ Աշխարհի խաղաղութեան համար վտանգ մըն է ան։

Անգլիացի պատգամաւոր Պըքսդըն խօսք առնելով, պահանջեց զինաթափութիւն կատարել, Հռենոսը պարպել և ստորագրել Քէլլոկի դաշնագիրը։

Պատերազմի պատրաստութիւն կա՞յ

Շրջած զրոյցները ստուգելու համար, «Շիքակօ Թրիպիւն» թերթը երկու մասնաւոր թղթակիցներ ղրկեց լեհալիթուանական սահմանագլուխը։

Լեհական գիծը այցելող թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ո՛ր և է զինուորական պատրաստութիւն չէ տեսած. իսկ այն որ լիթուանական սահմանը գացած էր, նմանապէս կը գրէ թէ արտասովոր բան մը չկայ։ Սահմանապահ պահակներ տեսեր է, բայց ոչ իրական զինուորներ։ Լեհաստանի մասին, թղթակիցը կը հեռագրէ.— Միայն մէկ կիսաբաժին, 1600 զինուոր կը գտնուի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

"ԿԱՐՃ ՈՒ ԿՏՐՈՒԿ„

«Հայհոյութիւնը տկարին զէնքն է», ըսեր է Պարոնեան։

Բայց մանաւանդ, պիտի աւելցնենք, մեղադրանքի մը խոստովանութիւնը։

Այս տպաւորութիւնը կը կրենք, յունահայ թերթուկի մը մէջ կարդալով 21 տող հայհոյութիւն՝ «կարճ ու կտրուկ» վերնագրին տակ, ստորագրուած իր շրջանին մէջ ծանօթ ռամկավար գործիչի մը կողմէ։

Ի՞նչ է պատահեր։

Հակառակորդ մը անոր նկարագրին կոյուղին է պայթեցուցեր պարզապէս։

Ու Թէքէեանի եւ Չօպանեանի այս արժանաւոր կուսակիցը, ինքզինքը մաքրելու համար ուրիշ միջոց չէ գտեր, եթէ ոչ Լազի պէս հայհոյել մեղադրողին մօրն ու քրոջը, կնոջն ու եօթը պորտին (իր բառով՝ *սիւսիւէ*ին)։

Գում Գափուի ջրհանկիրները, սպառելէ յետոյ դասական հայհոյութիւններու պաշարը, երբ ուզէին նորը հնարել, իրենց մոլուցքին մէջ անգամ գիտէին յարգել նոյնիսկ ոխերիմ թշնամիի մը սրբութիւնները։ Պարզ ու անուս այս հոգիները գիտակցութիւնը ունէին նուիրական զգացումներու եւ իրենց էն կոպիտ պայքարներուն մէջ իսկ, գիտէին դնել հպարտ արժանաւորութիւն։

Բայց ի՞նչ ըսել «պարկեշտութեան ու կարողութեան» յաւակնութիւններով ուռած մէկու մը, որ թուրք հնոցպանի իր հայհոյութիւնները տպող թերթ մըն ալ կը գտնէ։

Ի հարկէ, չպիտի ուզէինք զբաղիլ փողոցային նման թափթփուքներով, եթէ դէպքը չիգար հաստատել ընդհանուր երեւոյթ մը։

Հայհոյողը ռամկավար է, տպող թերթը «Հօկճի» (*Արձագանգ*, 29 յուլիս, Աթէնք)։

Հայ կեանքի այս երկու խորթ վիժուքները, դէմ առ դէմ սպառելէ. յետոյ իրենց գարշահոտ թուքը, ի՛նչ սիրով կը փութան դաշնակցիլ հո՛ն ուր քսելիք մուր կայ, մտքի ու հոգիի խաթարում կայ, դաւ ու հայհոյութիւն կայ։

Վաշխառուներու, մեծապատիւ մուրացկաններու եւ ստոր միջնորդներու սիրալիր համաձայնութիւն...

Հերիք է որ խնդիրը դառնայ դաշնակցութեան ու դաշնակցականի վրայ։

Եւ ասոնք յաւակնութիւնն ունին հանրային կարծիքը առաջնորդելու, լսարանի եւ կրթարանի պակասը լրացնելու...

Պարզապէս, ամէնէն «կարճ ու կտրուկ» ճամբով,— հայհոյելով, ստելով, կեղծելով ու խաթարելով,— սերունդ կը պատրաստեն «ըստ իրենց պատկերին» . . . :

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԴԱԳԱՂԸ ԿԸ ՓԱԽՑՆԵՆ...

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Զաղրէպի մէջ սպաննուեցաւ սերպ խմբագիր Ռիսթովիչ։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուէր երեքշաբթի օր, Պելկրատի մէջ, ուր ամէն պատրաստութիւն տեսնուած էր։

Բայց, վերջին պահուն երեւան եկաւ որ, խմբագրին մարմինը փոխադրող վակոնը անջատուեր է կառախումբէն։ Խուզարկութիւններէ յետոյ, մեռելակիր վակոնը գտնուեցաւ գաւառական կայարանի մը մէջ։

ԸՆԿԵՐՎ.-ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ
Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՊՐԻՒՍԷԼ, 5 Օգոստոս

Ամէն աշխատանք, նոյն իսկ ամէնէն խոնարհը սուրբ է եւ ազնիւ եւ միայն աշխատանքն է որ սուրբ է եւ ազնիւ:

Քարլայլ

Ոսկի եւ գլխաբաց, ունկնդրելէ յետոյ զոռ, ռազմաշունչ եւ հետզհետէ աւելի յաղթական «Ինտէրնասիօնալ»ը, որ ապահովաբար մօտ ապագային պիտի դառնայ շատ մը պետութեանց պաշտօնական քայլերգը, Պրիւսէլի Ժողովուրդի Տան ընդարձակ եւ տօնական սրահին մէջ, ամէն երկիրներու ընկերվարական եւ աշխատաւորական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, մտիկ կ'ընեն ահա Արթըր Հէնտըրսընը, նախկին նէրքին նախարար բրիտանական կայսրութեան եւ ընդհանուր քարտուղար անգլիական աշխատաւորական կուսակցութեան: Հէնտըրսընը կը խօսի կտրուկ եւ խանդավառ նախադասութիւններով, ոգեկոչելով միջազգային աշխատաւորութեան կտրած դառն, դժուար եւ փառայեղ ճամբան: Հակառակ իր տարիքին, դեռ երիտասարդ եւ ամուր ու լայն ուսերով, ծռած ամբիոնին վրայ, ան կ'անցնի արագ ակնարկով մը, իւրաքանչիւր երկրի քաղաքական վիճակի վրայէն ու կը յիշէ դերը զոր կը կատարեն ընկերվարական կուսակցութիւնները: Ահա երկիրներ ուր անոնք արդէն կը վարեն ժողովուրդը, ուրիշներ ուր կը հանդիսանան ամէնէն զօրաւոր քաղաքական կազմակերպութիւնը՝ առանց սակայն իշխանութիւնը կարենալ ձեռք անցընելու: Կան նաեւ երկիրներ՝ ուր անոնք կը տանին ամենօրեայ դժուար ու յամառ պայքար մը, կազմակերպելու համար դեռ քաղաքականապէս թոյլ ու անգիտակից աշխատաւորութիւնը:

Ու մինչդեռ, երէկ, բանւորական եւ աշխատաւորական շարժման սկիզբը, այս բոլոր մարդիկը, կքած տարիներու բեռան տակ այսօր ու շրջապատուած հսկայ կազմակերպութիւններով, ծերունի պետեր՝ որոնց ամբողջ անցեալը պատկանած է միակ դատի մը, կը հանդիպէին օրուան տիրողներու ծաղրին եւ արհամարհանքին, այսօր միջազգային քաղքենիութեան դէմ յանդիման, առաջնորդելով ամբողջ ընկերվարութեան բանակը, անոնք յարգանք ու վախ կը ներշնչեն նոյն ատեն տիրող եւ շահագործող դրամատիրութեան:

Ո՞վ կրնար ենթադրել, դեռ կէս դար առաջ, որ ընկերվարութիւնը, այսքան արագութեամբ պիտի նուաճէ միլիոնաւոր մարդկային բազմութիւններ ու բազմաթիւ երկիրներու մէջ պիտի տիրանայ իշխանութեան: Բուռ մը հաւատացեալներու եւ խանդավառ մոլեռանդներ էին նախ իւրաքանչիւր երկրի մէջ, որ կը բարձրացնէին միջազգայնութեան դրօշը: Այսօր՝ կազմակերպուած եւ ուժեղ բանակներ են՝ որ կը յառաջանան յաղթական քայլերով դէպի վերջնական նպատակը, ազատագրութիւնը գարերով գերի ու վիրաւոր Աշխատանքին որ դեռ կը հեծէ դրամագլուխի լուծին տակ:

Եւ մտահոգ է Դրամագլուխը: Ապացոյց՝ այն բացառիկ շահագրգռութիւնը զոր ցոյց կուտայ միջազգային քաղքենի մամուլը: Ընկերվարական հարիւրաւոր թերթերու ներկայացուցիչները չեն միայն որ գրաւած են՝ լրագրողներու յատկացուած վերնայարկը: Գրեթէ աշխարհի բոլոր կարեւոր քաղքենի թերթերը ունին իրենց ներկայացուցիչները՝ որ ուշադրութեամբ կը լսեն Հէնտըրսընի բացման խօսքը, մինչդեռ դուրսը, Ժողովուրդի Տան պատերուն առջեւ, հազարաւոր երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, զարդարուած կարմիր գլխանոցներով, առաջնորդութեամբ բանւորական նուագախումբերու, խռնուած հրապարակին վրայ եւ յարակից փողոցներուն մէջ, եկեր են իրենց երիտասարդ խանդավառութիւնը յայտնելու միջազգային բանւորութեան ղեկավար և գերագոյն մարմինին:

Ցերեկէն յետոյ համագումարը պիտի դադրեցնէ իր աշխատանքները, մասնակցելու համար Պելճիքայի ընկերվարական եւ յեղափոխական այդ երիտասարդութեան մեծ տօնին:

Ներշնչող եւ սրտառուչ է նայիլ, վարը հաւաքուած այդ կարմիր երիտասարդութեան վրայ: Ու միայն Պելճիքայի մէջ չէ որ ընկերվար. նոր ու խանդավառ սերունդ մը կայ այսպէս, կազմակերպուած եւ յեղափոխական, պատրաստ՝ դիմագրաւելու ապագան: Աւելի ուժեղ եւ բազմաթիւ են՝ երիտասարդական կազմակերպութիւնները Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Անգլիոյ, Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Երիտասարդութիւնը՝ կուգայ դէպի ընկերվարութեան՝ հակառակ այն բոլոր յետպատերազմեան պայմաններուն, որ կը հեռացնեն նոր սերունդը քաղաքական եւ ընկերային մտահոգութիւններէ: Բացառիկ երկիրներէն է Ֆրանսան ուր շարժումը համեմատաբար տկար է եւ անկազմակերպ: Այսու հանդերձ, ինչքան խանդավառութեամբ, բանւոր եւ երիտասարդ տղաք, տասնեակներով, կատարեցին Փարիզ-Պրիւսէլ ճամբորդութիւնը, մասնակցելու համար, ընկերվարական շաբաթի ցոյցերուն եւ հանդիսութիւններուն:

Աննման խանդավառութիւն, եռուզեռ, և շարժում ստեղծուած է Ժողովուրդի Տան շուրջը: Հազարաւոր երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ հաւաքուած են Պրիւսէլ, ոմանք մասնակցելու Կիներու Ընկերվարական համագումարին, ուրիշներ Ուսանողներու Միջազգայինին: Բազմաթիւ են նաեւ անոնք որ եկած են հոս, տեսնելու համար ընկերվարական ղեկավար դէմքերը մօտէն, ուսումնասիրելու և լաւագոյնս ըմբռնելու համար ընկերվարական շարժումը, որ հետզհետէ առաջնակարգ դիրք կը գրաւէ բոլոր երկիրներուն մէջ:

Համագումարին ներսն իսկ, կարեւոր մաս մը կը կազմեն երիտասարդները: Քանի սերունդներ արմուկ արմուկի կ'աշխատին այս ընդարձակ սրահին մէջ: Ահա՛ ծերերը, անոնք՝ որ ներկայ եղած են Ա. Միջազգայինի կազմութեան, կքած տարիներու բեռան տակ, ահա՛ անոր յաջորդող միւս սերունդը՝ նոյնպէս արդէն ծեր, որ քառորդ դարու աշխատանք ունի իր ետեւը: Ահա՛ միջին սերունդը որ սկսած է, դանդաղօրէն, գրաւել միջազգային բանւորութեան կազմակերպական մեքենան ու վերջապէս կան շատ երիտասարդները, գրեթէ բոլո՛ր պատգամաւորութեանց մէջ, արթուն ու զօրաւոր դէմքերով, խորապէս գիտակից այն մեծ պարտականութեան զոր պիտի կրեն միշտ իրենց ուսերուն վրայ, մինչեւ վերջը: Միշտ նո՛յն դէմքերն են, ընտանի, ծանօթ:

Ահա՛ պելժ ընկերվարութեան գլխաւոր առաջնորդը, Էմիլ Վանտէրվէլտը, որ կը յաջորդէ Հէնտըրսընի, ամբիոնին առջեւ: Ամբողջ համագումարը, ոտքի է, խանդավառ, ծափով կ'ողջունէ զայն: Երէկ նախարար էր ան, պելժ արքային արտաքին գործերու նախարարը, այսօր կրկին ընկերվարութեան պարզ զինուոր մըն է, որ կը խօսի իր կուսակցութեան անունով, երբեմն հեգնող ու դառն լեզուով մը, երբեմն ալ հաւատքով ու ուժով, դատապարտելու համար միջազգային դրամատիրութեան անասելի կեղծաւորութիւնը: Խնդիրը միջազգային քաղաքական կացութեան շուրջն է ու ան իրաւամբ կը նկատէ, որ ընկերվարութիւնը այսօր, գլխաւոր գործօններէն մէկն է, եթէ ոչ միակը, աշխարհի խաղաղութեան: Նուրբ բայց անվթար հեգնութեամբ մը, կ'ապացուցանէ քաղքենի խաղաղասիրութեան կեղծաւորութիւնն եւ սնանկութիւնը եւ կ'աւելցնէ թէ միայն ընկերվարութիւնն է որ կրնայ իրապէս ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը: Այդ խաղաղութիւնը պէտք չէ հիմնուած ըլլայ, սակայն, դասակարգերու հակամարտութեան, հապա անոնց ջնջումին վրայ: Ատիկա հնարաւոր է միայն դրամատիրական պետութեան տապալումով: Քաղքենի իրաւակարգին մէջ խաղաղութիւնը չի կրնար տեւական եւ հիմնական դառնալ: Իրաւակարգը ինքը, ճակատագրապէս ծնունդ կուտայ պատերազմներու: Ահա՛ թէ ինչու, ամենօրեայ դժուար և յոգնեցուցիչ պայքարի ընթացքին, երբեք պէ՛տք չէ մոռնալ, ընկերվարութեան վերջնական նպատակը որ ազատագրութիւնն է գերի եւ շահագործուած ժողովուրդներու, գերի եւ շահագործուած աշխատաւորութեան:

Դուրսը, Ժողովուրդի Տան պատերուն առջեւ, պելժ երիտասարդութիւնը կ'աղմկէ միշտ: Նուագի ձայներ կուգան վարէն: Ու Վանտէրվէլտ կը խարանէ իտալական ֆաշիսմն ու բո՛լոր ֆաշիսմները, որ կ'ըսէ, պիտի վերջանան, նոր արեան ու պատերազմի ալիքի մը մէջ, եթէ միջազգային ընկերվարութիւնը, չկարենայ, գերագոյն կամքի պրկումով մը, տապալել այդ սակաւապետութիւնները:

Մեզի համար ալ են այս խօսքերը: Քանի մը տարիներէ ի վեր մոռցեր ենք թէ միջազգային քաղաքական կեանքի մէջ, ընկերվարութիւնն ու ընկերվարական միջազգայինը՝ վճռական խօսք ունին ըսելիք: Թէ ընկերվարութիւնը վաղուան քաղաքական շարժումներու գըլխաւոր լծակն է եւ թէ պէ՛տք է աչալրջութեամբ հետեւիլ շարժումի մը որուն կը պատկանի ապագան: 1914ին՝ Լէնինի բուռ մը հաւատարիմները, որ միայն ծաղրը կամ ատելութիւնը կը հրաւիրէին միջազգային քաղքենի դասուն, ահա՛ աւելի քան տասը տարիներէ ի վեր կը վարեն ռուսական երկիրները: Ո՞վ կը հաւատար, եթէ 1914ին մէկը ըսեր թէ հայ ժողովուրդի ճակատագիրը կախում պիտի ունենայ Լէնինի բուռ մը հետեւորդներու կամքէն: Այսօր նոյն պատմութիւնը կը կրկնուի:

Հարկ եղածին չափ ուշադրութեամբ չենք հետեւիր, միջազգային ընկերվարութեան աշխատանքներուն:

Փոքր ժողովուրդներու ճակատագիրը սերտօրէն կապուած է՝ ընկերվարութեան յաղթանակին հետ: Ահա՛ թէ ինչու, խանդավառութեամբ եւ ուշադրութեամբ է որ պիտի հետեւինք համագումարի աշխատանքներուն, յառաջի մէջ, խորապէս հաւատալով որ ատիկա օգտակար է հայ աշխատաւոր ժողովուրդին:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Չեխոսլովաքիոյ մայրաքաղաքը՝ Փրակա, կ'ուզէ մեծ քաղաք մը դառնալ, ասոր համար մինչեւ 1928ի վերջ շինուած տուները 35 տարի տուրքէ զերծ պիտի կառուցուին:

*** Միլանոյ Սքալա Թատրոնին վարիչը Թոսքանինի՝ խօսքը անցընող մարդ մըն է, որովհետեւ մերժեց նուագել Մուսոլինիի առաջարկած ֆաշիստական քայլերգը, եւ դեռ պաշտօնին վրայ է:

*** Սըր ճօրճ կրիըրզըն որ 60 տարիներու աշխատութեամբ 179 լեզուներ եւ 554 բարբառներ ուսումնասիրած է, ոսկի շքանշան ստացաւ Բրիտանական կաճառէն:

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԹԵՄԸ
ԵՒ ԻՐ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(մեր սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 1 Օգոստոս

Ասկէ առաջ գրած էի անգամ մը թէ ռումէն Դաւանութեանց Նախարարութիւնը Ռումանահայ Թեմական իշխանութենէն պահանջած է վիճակագրական տեղեկութիւններ Ռումանահայ եկեղեցիներուն, անոնց ծխականներու թիւին, քահանաներու ստացած կրթութեան եւ հպատակութեան, ինչպէս նաեւ եկեղեցապատկան կալուածներու եւ անոնց եկամուտին մասին: Այս հարցումներուն կարենալ պատասխանելու համար, Թեմական իշխանութիւնը իր կարգին նման հարցարան մը ուղղեց Թեմին բոլոր Թաղականութեանց:

Պատասխանները ստացուած ըլլալով, Թեմ. Խորհուրդէն նշանակուած յանձնախումբ մը այս պահուս պատրաստելու վրայ է վիճակագրական տախտակ մը՝ ներկայացնելու համար ընդհուպ Դաւանութեանց Նախարարութեան:

Հարկ կը տեսնեմ այդ առթիւ տալ քանի մը տեղեկութիւն:

Ռումանիոյ մէջ 24 քաղաքներ կան ուր եկեղեցի ունին լուսաւորչական Հայերը,— Պուքրէշ, Քոստանցա, Կալաց, Սիլիսթրէ, Պազարճըք, Պրայլա, Թուլչա, Սուլինա, Փիթէշթ, Պաքով, Քիշնէվ, Պլոյեշտ, Հընչէշթ, Չէթարէ Ալպա, Թրկօ Օքնա, Եաշ, Պոթոշան, Ռոման, Ֆօքշան (2 եկեղեցի), Պոթոշան (2 եկեղեցի) Սուչավա (4 եկեղեցի) Իսմայիլ, Կուրա Հօմօր, Օրնէյ: Վերջին երեքը գրեթէ փակ են, իսկ Սուլինա եւ Իսմայիլ կը մնան առանց քահանայի:

Հռոմէական Հայերը եկեղեցի ունին Կեռլա, Եղիսաբեթուպօլիս, Սէնթ-Միքլօշ, Չիք-Սիփիվիզ եւ Չէրնովից:

Այդ 24 եկեղեցիները հետեւեալ թիւով ծուխեր ունին, համաձայն Թաղականութիւններէն ստացուած տեղեկագիրներուն.— Պուքրէշ 7000, Քօսթանցա 3800, Կալաց 1000, Քիշնէվ 1000, Պազարճըք 900, Սիլիսթրէ 600, Պրայլա 600, Ֆօքշան 525, Չէթարէ Ալպա 440, Պոթոշան 350, Պաքով 350, Սուչավա 290, Եաշ 200, Ռոման 200, Պլեշ 150, Թրկօ Օքնա 124, Թուլչա 100, Սուլինա 100, Կուրա Հօմօր 100, Օրնէյ 100, Հընչէշթ 76, Իսմայիլ 75, Պազարտղ 69, Փիթէշթ 57, համագումար 17206 հոգի: Այս գումարին վրայ աւելցնելով մօտ 8000 հոգի՝ ցրրուած ուրիշ քաղաքներու մէջ, կամ վրիպած եկեղեցիներու արձանագրութենէն, հազիւ 25,000 հոգիի կը հասնի հայ լուսաւորչական համայնքին թիւը: Ու ենթադրելով 4.5000 անձ Թրանսիլվանիոյ կաթոլիկ հայութիւնը՝ ամբողջ ռումանահայութեան թիւը 30000ը չանցնիր,— հինն ու նորը մէկտեղ:

Ռումանահայ եկեղեցիները մօտ 60 միլիոն արժէքով կալուածներ ունին, որոնց 16 միլիոնը Պուքրէշ, 10 միլիոնը Եաշ, 8ուկէս միլիոնը Կալաց, 4 միլիոնը Ֆօքշան, 10 միլիոնը Ռոման, 2 միլիոնը Սիլիսթրէ, 1.200.000ը Պաքով, 1 միլիոն Թուլչա, մօտ 1միլիոն Պազարճըք 600 հազար Քիշնէվ, 500,000 Պազարտղ, 600,000 Փիթէշթ, 500,000 Քոնսթանցա, 400 հազար Պլեշ, եւայլն: Այս գումարներուն մէջ կը մտնեն դըպրոցներու շէնքերն ալ: Իսկ այս ցանկէն դուրս են Քիշնէվի թեմապատկան կալուածները, որոնք վէճի տակ են եւ որոնց արժէքը 300 միլիոն լէյ կը գնահատուի:

Այս կալուածները մօտ 3ու կէս միլիոն տարեկան եկամուտ կը բերեն Թեմին եկեղեցիներուն: Պուքրէշի եկեղեցին կը ստանայ 700,000 լէյ եւ նոյնքան մըն ալ հաւանաբար Եաշը, 350,000ական լէյ Ռոմանն ու Ֆօքշանը, 250,000 լէյ Կալացը, 180,000 լէ Պաքովը, 110 հազար լէյ Սուչավան, 170,000 լէ Սիլիսթրէն, 125,000 լէ Պրայլան, 100,000 լէ Թուլչան, եւայլն: Քոնսթանցան կալուածական եկամուտ գրեթէ չունի:

Դպրոցներ կան Պուքրէշ, Քօնթանցա, Կալաց, Սիլիսթրէ, Պազարճըք եւ Քիշնէվ: Ծուրճօվա մանկապարտէզ մը կար որ փակուելու վտանգին տակ է, Ֆօքշանի մէջ մանկապարտէզի պէս բան մը կայ, իսկ Պրայլայի մէջ ծրագիր կայ քանի մը դասարան բանալու: Փակ կը մնան Ռոմանի, Եաշի, Պօթօշանի, Պաքովի, Չէթարէ Ալպայի և Սուչավայի դպրոցները, գրեթէ առ յաւէտ:

ԿԷՍ - ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԵՄԱՏ

Մարդը օժտուած է գոյութեան պայմաններուն յարմարելու նշանաւոր կարողութեամբ մը, որոնք առաջ կուգան արտաքին ազդեցութիւններէ, օդի բարեխառնութենէ, մթնոլորտի ճնշումէ, խոնաւութենէ, սննդառութենէ:

Այն կարողութիւնը որ ունինք ջերմութիւնը ստանալու և կորսնցնելու, մեզի կը թոյլատրէ կրել այրեցեալ գօտիներու տաքութիւնը եւ դիմագրաւել բեւեռային երկիրներու ցուրտին դէմ:

Մարդը, որուն մարմինին միջին ջերմութիւնը 36° 5 սանտիգրատ է, ինչպէ՞ս կրնայ տոկալ ծայրայեղ ցուրտին կամ չափազանց տաքին:

Ինչ կը վերաբերի ցուրտին, մեզի ծանօթ է այն դերը զոր կը կատարեն զանազան նիւթեր մեր սննդառութեան մէջ: Գիտենք թէ ճարպային մարմինները կը կազմեն գերազանցօրէն այրելի նիւթեր, որոնք մեր մարմինին մէջ այրելով ջերմութիւն առաջ կը բերեն, ինչպէս իւղը կանթեղի մը մէջ: Ասոր համար, Լափոնացիք, Էսքիմօները, որոնք մուշտակներով պաշտպանուած են, մեծ քանակութեամբ ձուկի իւղ կը սպառեն, որպէսզի կարենան իրենց մարմնոյն ջերմութիւնը զարգացնել, տոկալու համար ամենաստորին բարեխառնութեան:

Հետեւաբար, ցուրտ երկիրներու մէջ ապրելու կարելիութիւնը կախում ունի մարդուն հագուելու եղանակէն եւ սննդառութեան տեսակէն: Եթովպիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող 75° ջերմութիւնը տաքութեան ամէնէն բարձր աստիճանը չէ, որուն մարդ կրնայ տոկալ: Յաճախ տեսնուած են աճպարարներ, որոնք յաջողած են 130° տաքութիւն ունեցող փուռերու մէջ մնալ:

Հին ատեն, Ռոշֆուքոյի մէջ կար հասարակ փուռ մը, ուր աշխատաւոր աղջիկներ, առանց նեղութիւն զգալու, տասը վայրկեան կը մնային հացերու եւ մսերու մէջ, որոնք 132 աստիճան տաքութեան տակ կը խորովէին, մինչդեռ անոնց մարմնոյն ջերմութիւնը այդ դժոխային տաքութեան մէջ հազիւ 3—4 աստիճան կը բարձրանար:

Այս երեւոյթը բացատրելու համար, պէտք է քննել մորթին կազմութիւնը:

Արտաքին մորթին տակը, որ խիստ նուրբ է եւ պաշտպանող ջնարակի դերը կը կատարէ, կը գտնուի իսկական մորթը, որ իր թանձրութեան մէջ կը պարունակէ ամենափափուկ գործարաններ. մենք զանազան մարմիններու գոյութիւնը կը զգանք եւ կրնանք ձեռքի ամէնէն նուրբ աշխատութիւնները կատարել ջղային բջջերու միջոցաւ, որոնք շօշափման գործարաններն են:

Մազերուն եւ աղուամազերուն արմատներուն քով կան պզտիկ պարկեր, որոնք ընդունարանի դերը կը կատարեն,
գեղձերով լեցուած են
պայծ հիւթ մը կ'ա
իւրաքանչիւր մազ կը
թեւօրէն շարժիլ պզ
մը ազդեցութեան տա
մազարմատ, որ բաւ
նութիւն ունի բոլոր
արմատին հետ, կապ
պզտիկ բշիջներ, որոն
ցիչ հեղուկներով կը բ
ուին. արմատը սոխի
ընդարձակուի եւ պէ
սնունդը կը հայթայթ
Ինչ որ մեզ կը շահագր
քրտնաբեր գեղձ կոչ
զովակներու գոյութիւ
րաքանչիւր գեղձ աչք
սանելի է, եւ մեր ձեռ
մէջ 1 քառակուսի
տարածութեան վրայ
պարունակէ մօտաւոր
գեղձեր, որոնց ամէնք
թի մակերեսին վրայ
ուին եւ կ'արտադրեն
Քրտինքի արտադրու
ռատ է ա՛յն չափով
որ օդին բարեխառնու
տիճանը բարձր է.
լորտը չոր է, քրտին
րէն կը շոգիանայ: Ս
զի հեղուկ մը շոգիի
պէտք է տեղէ մը ջե
առնէ. քրտինքը այ
թիւնը կը ստանայ մա
այս եղանակով կը

Հետեւաբար մորթ
քրտինքին շոգիացու
մարմինին բարեխառնու
նուազակշռութիւնը ա
պահէ, իրմէ աւելի տ
մթնոլորտի մը մէջ: Եթ
լորտը միանգամայն
խոնաւութեամբ բեռն
շոգիացումը դանդաղ
կ'ունենայ եւ մենք
նէն շատ աւելի կը նե

Զօրաւոր կլիմաննե
մարդ կրնայ իր գոյու
հել. սակայն չի կրնա
ապրիլ: Սիպերիոյ, Ին
Ափրիկէի կիզիչ եր
մէջ ծերերը հազուա
Տաք կլիմաներու տա
աճումը կանխահաս է
տեւողութիւնը կարճ
կայ սոսկալի հիւանդ
ինչպէս՝ աչքի բորբ
ծաղկախտի, բոր
թանչքի, կարմիր
Չափազանց ցուրտ
տաքին պէս, մեր
սական ոյժը կը սպառ
լու համար արտաքի
խառնութեան դէմ:
կիրներու մէջ մարդի
նին խոյլէ (սըրաճա
դատէ, շնչառական
ներու հիւանդութիւն
բեմն սաստումէ:

Մարդկային կազմ
է ապրելու համար բ
գօտիներու մէջ, ուր
կը ստիպէ աշխատելու
լու համար մեր մար
ռանց ենթակայ ըլլալու
բայեղ կլիմաներու
թեանց: Ցուրտ կլիմա
գաւոր է. սխալ է կ
ցուրտը ընդհանրապէ
ազդեցութիւն մը ունի
այդ ազդեցութիւնը
կերպով կը ներգործէ
ու քաջառողջ մարդ
ստիպելով զանոնք
մարզանքի մը, բայ
ցուտը կը տկարացնէ
ուժը եւ իր ազդեցութի
տարբեր է տղոց, ծեր
ւանդութենէ նոր ապա
րուն, տկարակազմ
բարոյական ու ֆիզիք
կանքներու ենթակայ
համար:

Տաք եղանակներու
պէտք է զգուշանալ
րութենէ, որ շնչառու
դժուարացնէ: Տարբեր
արեւահարութենէ կրնա
մէջ արեւան համախ
նալ, այսինքն իջեւծք
դեղի երակներուն պա
առաջ կուգայ եւ մահ
ճառէ: Գործաւորները
րենց աշխատութիւնն
րեցնեն արեւին տակ,
մինչեւ ժամը 3.
տաւորները կամ գրա
պաշտօնեաները պէտք
ատեն օդափոխութեան
ծովեզերեայ վայրեր,
զերքներ, լեռնային

ային զով ու օդասուն տեղեր։ առուան եղանակին պէտք է գնել շատ բարակ, Թեթեւ եւ ց գոյն հագուստներ, յարդէ Թեւ գլխարկներ, զգուշանալ ղ չափիկներու եւ հաստ ու րձր օձիքներու գործածութե-ն. ծծել մաքուր ու զով օդ, ւսափել փոշիներէ ու ծուխե- եւ յոգնեցուցիչ մարզանք-րէ. Թեթեւ պահել ստամոքսը, տել միս, խմորեղէն, ծանր մեծամօր կերակուրներ, այլ հանալ բանջարեղէնով, պտու-վ եւ զովացուցիչ ըմպելիննե-վ, մանաւորապէս՝ առատ աղ ջուրով. պաղ սուրճը եւ աղ Թէյն ալ օգտակար են։ Գի-րը ննջասենեակներու պատու-հանները պէտք է բաց պահել և կար ու խաղաղ քունով մը զգուրել տաքութենէն պար-ասած մեր մարմինը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԵՐՔԸ

Անդրկովկասեան վիճակագրա-ն գիւանին մէկ զեկոյցին հա-մաձայն, Յուլիս ամսուան երկրորդ ւէն ասդին, օդերը ընդհանրա-ս նպաստաւոր եղած են երկրա-րծութեան համար։ Սակայն, յդ ժամանակաշրջանին, եղանակը էտք է բնորոշել իբր անկայուն փոփոխական բարեխառնու-թեամբ։

Արեւելեան Վրաստանի, Հայաս-անի եւ Ազրբէջանի կեդրոնա-ն-միջին շրջանի արեւմտեան սին մէջ, բարեխառնութիւնը ս մը բարձրացաւ սովորականէն ելի։ Իսկ Արեւմտեան Վրաս-անի մէջ կայուն էր։

—Հացաբոյսերու վիճակը այս րի ընդհանրապէս աւելի լաւ է ն անցեալ տարի։ Մինչեւ Յու-ս I, ցորենին ու գարիին բերքը, յս տարի Ազրբէջանի մէջ կը աշուէ 12.5 տոկոս աւելի, ն անցեալ տարի նոյն շրջանին։ յաստանի մէջ.բերքին բարելա-մը նշանակուած է 25,9ով, իսկ րաստանի մէջ՝ 13.3ով։

Մասնաւորապէս, աշնանացան ենի վիճակը Ազրբէջանի մէջ, նչեւ Յուլիս I կը բնորոշուի րեւ միջակէն բարձր (3.6), րնանացան ցորենը՝ 3,45,—աշ-ցան գարին՝ 3.6,— գարնանա-նը՝ 3.4։

Իսկ Հայաստանի մէջ, աշնա-ցան ցորենի վիճակը միջակ է 3.1), գարնանացանը՝ միջակէն րձր (3.5) իսկ գարին՝ միջակի տ (2.6 եւ 3.5)

ԲԱՄՊԱԿԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Անդրկովկասեան Բամպակի իտէն խորհրդակցական նիստ ունեցած է, ուր զեկուցումներ ուած են բամպակի մշակման սին։

Հայաստանի մէջ, բամպակի մշակման յառաջացած տարա-ծութիւնը՝ այս տարի գերազանցած է ծրագիրը 19 տոկոսով։ Իսկ փաստացի տարածութիւնը կազմած է ծրագրային տարածութեան 99 տոկոսը։ Բամպակի ցանքին մէջ, տեսնուած կարգ մը Թերութիւն-ներ՝ զեկուցանողը կը բացատրէ անով, որ Այղր լիճի ջրմուղը ուշ սկսած է գործել եւ այդ պատ-ճառով, 1500 դեսեատինի տեղ՝ ցանուած է 600 դեսեատին։

Երկրագործական մեքենանե-րու (Թրաքթէօր) աշխատանքն ալ, Հայաստանի մէջ նոյնպէս գոհա-ցուցիչ չէ եղած, որովհետեւ մե-քենաները չունին պահեստի մա-սեր։ Այս պատճառով 137 մեքե-նաներէն կ'աշխատէին 81ը։ Այս մեքենաներով կարելի եղած է վարել ընդամէնը 1300 դեսեա-տին, ըսել է, իւրաքանչիւր մեքե-նայ վարեր է 22 դեսեատին հող, սովորական 200 դեսեատինի փո-խարէն։ Այս Թերութիւնը արգելք հանդիսացած է ցանքերու ընդար-ձակման։

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՏՈՒՆԵՐ

Վերջերս, Թիֆլիսի բնակա-րանային դատարանին որոշումով, ձեռնարկուած էր բռնագրաւելու անհատներու սեփական տուներ։

Նոր որոշման մը համաձայն, բռնագրաւուած տուներուն մէջ քննութիւններ պիտի կատարուին եւ անոնց արդիւնքին համաձայն, ոչ-աշխատաւոր տարրերուն՝ վա-ճառականներու եւ նախկին կալ-ուածատէրերու պէտքին համա-ձայն միայն սենեակներ պիտի տրա-մադրուին՝ իրենց բնակարաննե-րուն մէջ։

«Խոսդման» այս քննու-Թիւնները պիտի կատարուին բան-ուորական 30 յանձնախումբերու կողմէ, որոնք ազատ մնացած սեն-եակները պիտի տրամադրեն ար-հեստակցական միութիւններուն, անոնց միջոցաւ հոն տեղաւորելու համար վատ բնակարան ունեցող կամ բնաւ բնակարան չունեցող բանուորները։ Բռնագրաւուած տուներէն առայժմ 500ը միայն պիտի ենթարկուին այս քննու-Թեան։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Թիֆլիսի մէջ կազմուած են 3 յանձնախումբեր, ստուգելու համար գեղարուեստական խմ-բակներու կատարած աշխատանք-ները, իրենց տաւելութիւններով ու Թերութիւններով։

Հայ Թատերական խմբակ-ները ստուգող Յանձնաժողովին մասնակցելու հրաւիրուած է նաեւ Հայ արուեստի տան ներկայա-ցուցիչը։ Զեկուցումէն հասկցուած է որ 1.—Թատերախումբերու խա-ղացանկը գոհացուցիչ չէ։ 2.—Ղե-կավարներէն շատերը, տարուելով արտաքին ձեւաւորման հոգերով, ուշադրութիւն չեն դարձուած խաղի կանոնաւոր կազմակերպման վրայ։ 3.—Անոնք փոխանակ կանա-ցի նոր ուժեր երեւան հանելու, դերասանուհիներ կը հրաւիրեն դուրսէն։ 4.— Ղեկավարներէն շա-տերը անկարող են ու անտեղեակ իրենց գործին պահանջներուն, եւայլն։

Յանձնաժողովը մատնանշելէ յետոյ այս եւ ուրիշ Թերութիւն-ներ, ըրած է կարգ մը Թելադրու-Թիւններ կանոնաւորելու եւ զար-գացնելու համար Թատերական գործունէութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Օգոստ.— «Յա-ռաջ»ի հարցարանի պատասխան-ներու կարգին, նկարագրեր էի նաեւ այս պզտիկ արուարձանին հայկական կեանքը։ Այն ատեն հազիւ 6—7 տուներ շինուած էին ու մաս մըն ալ կիսկատար։

Շնորհիւ գորգի գործարանին ու քանի մը մօտակայ գործա-րաններուն, մէկ ու կէս տարուան ընթացքին մօտաւորապէս 75 տու-ներ կառուցուած են, այնպէս որ երկու տարի առաջ, 15 ֆրանքի ծախուած հողերուն քառակուսի մեդրը այսօր 40 ֆրանքէն կը ծախուի եւ ան ալ դժուար կարե-լի է գտնել։

Գաղթական Հայը երկար տա-րիներ օտար հորիզոններու տակ Թափառեր է ու ենթարկուեր ա-մէն տեսակ անարգանքի։ Իր տա-ռապանքին մէջ, միակ սփոփանքն է եղեր հայրենիքի մը գոյու-Թիւնը։ Բայց ի զուր սպասելով փր-կարար ձեռքերու, այժմ ճարա-հատ կը կազմակերպուի եւ տուն-տեղ կ'ըլլայ...

Ահա Մարսէյլը իր շրջաննե-րով, եկեղեցիներով եւ մանկա-պարտէզներով։ Հայաշատ արուար-ձաններուն կարգին պէտք է անցը-նել նաեւ Սէն Ժէրոմը, ուր Թէեւ անկազմակերպ, սակայն քիչ մը զոհաբերութեամբ կրնայ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ, օժտուիլ տի-պար մանկապարտէզով մը։ Այժմ Սէն Ժէրոմի պզտիկներու Թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 60ի։ Գրե-Թէ բոլորն ալ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, եւ, Թէ՛ փողոցներու եւ Թէ իրենց տան մէջ միշտ ֆրան-սերէն կը խօսին։ Բնակչութեան մեծամասնութիւնը Թրքախօսներ են։ Ծնողները առանց հաս-կնալու գնծութեամբ կ'աւետեն.— Իմ զաւակս հիանալի ֆրանսերէն կը խօսի։ Դեռ երկու օր եղած է դպրոց երթալը. Ֆրանսերէն «Հայր մեր»ը գիտէ արդէն...

Այս հայկական գիւղով ազ-գային ոչ մէկ մարմին չէ հետա-քրքրուած եւ ոչ ալ առաջնորդ կամ քահանայ մը եկած է, գոնէ հե-տաքրքրութեան համար։

Հոս տուները շինուած են հա-մաչափ, գրեթէ բոլորն ալ աղիւսէ։ Ամէն տուն ունի 2—5 սենեակ-ներ, որոնց աւելինները վարձու տր-ուած են զանազան տեղերէ եկած Հայերու։

Երեկոյեան, հայ մայրեր ի-րենց պզտիկները գրկած հանրա-կառքի ճամբուն վրայ կը սպասեն իրենց այրերուն, որոնք իրարու ե-տեւէ վար կ'իջնեն, հացի պայու-սակները ուսերնուն եւ գինիի շի-շերով։

Մայրամուտէն վերջ.լուսնի լոյսին տակ ամէն տան առջեւ կիներ, աղ-ջիկներ եւ երիտասարդներ կը խօ-սին ու յաճախ ալ կ'երգեն հայե-րէն, Թուրքերէն եւ ֆրանսերէն։ Ընդհանրապէս նախապատուութիւն կը տրուի Թուրքերէն երգերուն։

Գրեթէ ամէն սեփականատէր իր պարտէզին մէջ կը պահէ հա-ւեր, վառեակներ, աղաւնիներ եւ նապաստակներ որոնք անմեղ եւ օգտակար զբաղումներ են հայ աշ-խատաւոր ընտանիքներու համար։

Վերջերս ամէն տուն 350 ֆրանք ծախքով ստացաւ բաւա-րար ջուր։ Կարելի է նաեւ օժտել ելեկտրականութեամբ շատ չնչին գումարով մը, տան տէրերու փո-խադարձ համաձայնութեամբ։

Տարի մը վերջ, Սէն Ժէրոմը կրնայ Մարսէյլի տիպար արուար-ձաններէն մին նկատուիլ, եթէ քիչ մը հետաքրքրուին մեր ազգային մարմինները ու քիչ մըն ալ Սէն Ժէրոմցիները ցոյց տան զոհաբե-րութիւն, նախաձեռնելով մանկա-պարտէզի մը բացման։

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 5 Օգոստոս.— Միօ-րինակ ու անփոփոխ է մեր գա-ղութին կեանքը, ամէն տեսակէ-տով։ Թերեւս ատեն մը աւելի կենսունակ ու շարժուն էր, քան՝ այժմ։ Ասոր ալ գլխաւոր պատ-ճառը եղած է գաղութին նօսրա-ցումը՝ գործազրկութեան երեսէն։

Այժմ, առատ գործի շրջան է, բոլո՛ր գործարաններն ալ գործա-ւորի պէտք ունին։ Ու անոնք որ Պոլէնէն հեռացած են ժամա-նակին եւ դժգոհ են իրենց միջա-վայրէն, կամ անյաջողութեան մատնուած՝ կը վերադառնան։ Եւ այսպէսով վերադարձողներուն Թիւը հետզհետէ աչքի կը զարնէ, Թէեւ տեղիս աղիւսի գործերը ան-համեմատ ծանր են քան այլո՛ւր։ Իսկ ապրուստի պայմանները աւելի ձեռնտու են քան մեծ քաղաքնե-րունը եւ այս՝ մանաւորապէս ըն-տանիքներու համար։ Այս իրողու-Թիւնը կը հաստատեն վերադար-ձողներն ալ։

Մեր հայրենակիցներէն շա-տերը, անգիտակցաբար, գերադաս կը համարեն զանազան կարգի Թեթեւ գործերը, ուր կազերու եւ Թոյներու ազդեցութեան տակ, ա-ւելի շուտ կը հալին ու կը մաշին քան ծանր կարծուած, բայց ա-ռողջապահիկ գործերէն։

Ընդհանրապէս փոքր գա-ղութները աւելի խաղաղ են ու պարզ, քան մեր հայաշատ կեդ-րոնները։

Այդ վայրերուն մէջ քիչ-շատ ներկայացումներ եւ հանդէսներ կը սարքուին։ Հապա 100, 200, 300նոց գաղութները իրենցի՞նչ մի՞ է որ պիտի պարծենան... մանկա-պարտէզո՞վ, դպրոցո՞վ։

Ու մեր գաւառի Թղթակից-ները ընդհանրապէս հանդէսներու ու ներկայացումներու կը սպասեն, երկու տող հանրութեան յանձնե-լու համար, մինչ անդին կան յուռ ու համր բազմաթիւ շրջաններ, որոնք ոչ իսկ բառ մը կ'արձանա-գրեն իրենց օրուան կեանքէն։

Այս մանր գաղութներուն մէջ աւելի մեծ դեր կրնայ խաղալ հայ գիրն ու Թերթը, որքան կեդրոն շրջաններու հանդէսներն ու բանա-խօսութիւնները։ Իսկ ատոր համար ալ, ամէնէն աւելի մեր ընկերնե-րը պէտք է, որ դեր մը, ոտանաւոր մը սորվելու չափ գոնէ ժամանակ վատնեն մեր Թերթերու տարած-ման համար։

Ներկայ Թղթակցութեամբ կուգամ «Յառաջ»ի եւ մանաւանդ անոր բարեկամ ու Թղթակիցնե-րու ուշադրութեան յանձնել, պարզ ու խաղաղ փոքրիկ գաղութները մոռացութեան չտալու պարագան։ Հոն ուր 4—5 հայ կայ,— խօսքս անտարբերներու կամ այլասերած-ներուն չէ— ինչ գաւանանքի ալ պատկանին, հացէն անմիջապէս վերջ պէտք է մտածեն մտաւոր ու հոգեկան սնունդի մասին, որ մամուլը կրնայ տալ միայն։

Եւ «Յառաջ»ի գործազրկու-Թեան շրջանին իսկ օրաթերթ դառնալն ու բարգաւաճիլը, կը ցուցնէ Թէ որքա՛ն մօտիկ է հայ կեանքին ու մտածումին։ Միայն երախաները չէ որ կ'այլա-սերին...։

Ձանք մը եւս կեդրոններէն դուրս՝ դէպի խուլ ու անտարբեր անկիւնները։

*** Մեր ընկերներէն Վահրիճ Զօպանեան, 18 տարեկան քանի մը օր առաջ փրկեց Ֆրանսացի երիտասարդ՝ մը, որ գետին մէջ լոգանքի պահուն պիտի խեղդուէր։ Խոր տպաւորութիւն ձգեց մեր հայրենակցին քաջագործութիւնը։

Աստ-Անդ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷԼԻ

Ան հիմա կը սպաննէր հրա-ի մը կոթովը, որ ձեռք անցու-էր։ Ինքն իսկ ինկաւ դիակնե-դէզին վրայ, եւ իր անկումով ը հրեց առաջ։ Խաչը գրեթէ ան ելած էր։

Ահաբեկող ձեռք մը, այդ կներէն մէկուն ձեռքը, կմախ-մը ձեռքը բռնեց յանկարծ րական երկաթը, վայրենի ղակներով զայն օդը բարձրա-ու տեսնուեցաւ սեւ ու նի-, անէծաւոր կմախքմը, յա-ուրուական մը որ կը վազէր տանիքներուն վրայէն, խաչը ժելով։

Մարիկօն էր։ Նոյն վայրկե-նին, երգ մը որ սարսռացուց յաղ-Թական Թուրքերը, մաքուր ձայ-նով մը երգուած պատերազմական տաք երգ մը լսուեցաւ քօնաքին բարձր պատուհաններէն։ Բանաս-տեղծ տղեկն էր, Կոստանդինն էր որ կ'երգէր այսպէս։ Յաղթական ու հեգնոտ՝ Կոստի կը կենար անոր քով։

Կոստի, երբ նշմարեր էր Ահ-մէտը հրապարակին վրայ, այս չարաճճի փոքրիկը նախազգուշա-կան ամէն միջոց ձեռք առնելով, իր լեռնական բարեկամին քով վազեր էր, որովհետեւ Էլի արդէն իր բարեկամն էր։

Էլի կէս օրուան մօտ միայն կը յուսար գիւղ իջնալ։ Ղրիգորի տան մէջ հաւաքուած գիւղացի-ները անոր կը սպասէին։ Հայրաս-պան ազգապիղծին սպաննուիլը, Ահմէտի սպանութիւնը դէպքերը փութացուցեր էր։ Ճակատամարտը կը տեւէր երկու ժամէ ի վեր, երբ Էլի իր ընկերներով խուժեց գիւղին վրայ եւ գրաւեց քօնաքը։

Կոստի եւ Կոստանդին կը դի-տէին Էլին որ հրապարակին վրայ, Թուրքերուն դէմ կը յարձակէր մոլեգնութեամբ։ Թուրքերը սկսան փախչիլ ու վախը անոնց այնքա՜ն կորուստ պատճառեց, որքան յար-ձակողներու աննկարագրելի կո-րովը։

Թիւով երկու անգամ աւելի շատ ըլլալով մէկտեղ, ստիպուե-ցան լքել իրենց դիրքերը։ Հրա-պարակը մաքրուեցաւ։ Երիտա-սարդին՝ Էլիի երեւումը հրաշք գործեց։ Գրեթէ մինակը՝ ապա-հովեց յաղթանակը։ Այս անգամ, վրէժը փայլուն էր։ Թուրքերը կ'ողողէին հրապարակը։ Ողջ մնա-ցողները կը փախէին ամէն կողմէ։

Ցոյները Թաղեցին իրենց մե-ռելները։ Ուրախութեան եւ միան-գամայն վշտի արցունքներ կը Թափէին։ Կոստի կը դիտէր իր մօր տնակին տեղը եւ երկինքը բարձ-րացնէր իր մատը։ Կոստանդին միշտ կ'երգէր, Էլի եւ իր ընկեր-ները աւելի երկար ատեն Լազա-րինա մնալու քաջութիւնը չունե-ցան։ Բոլորը երկու օր յետոյ, լեռ-ներ, բարձրացան սպասելով ազա-տութեան։

Ու հողը ուր գործուած էր ուրացողին ազգապղծումը, մնաց աւերակ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

ՎԷՐԴ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ԿՏՐԵԼԷ ԱՌԱՋ

Անգլիոյ շոգենաւային ընկե-րութիւնները որոնք Եւրոպայի եւ Միացեալ-Նահանգներու միջեւ կ'ապահովեն ծովային սպասարկու-Թիւնը, սկսած են լրջօրէն մտա-հոգուիլ՝ Ատլանտեանը կտրելու համար, վերջին ձախորդ փորձե-րուն առթիւ։

Իրօք շատ մը ընկերութիւններ ստիպուած են ածուխի մեծկակ ծախքեր ընել, իրենց նաւերով օգ-նութեան փութալու համար այն օդանաւորդներուն, որոնք աղէտի ենթարկուած են։

Հրապարակ նետուած է Թե-լադրութիւն մը, որուն համա-ձայն, Ատլանտեանը կտրելու որեւէ փորձ չպիտի արտօնուի, մինչեւ որ օդանաւորդը որոշ գումար մը չտրամադրէ նախապէս՝ փրկու-Թեան ծախքերու հաշուոյն։

Կ'ենթադրուի սակայն որ կա-ռավարութիւնը պիտի մերժէ նման առաջարկ մը, չվհատեցնելու հա-մար փորձարկուները։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօր կը վերջանայ մեր Թերթօնը՝

"ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ,,

Յառաջիկայ շաբթու կը սկը-սինք մեր նոր Թերթօնը՝

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԳՈՐԾ ՄԸ՝

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկեր Ա. Աճարոնեան մեզմէ կը խնդրէ իր ջերմ շնորհակա-լիքը յայտնել բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով կամ նամա-կով, իր տկարութեան օրերուն իրենց համակրանքի զգացում-ները արտայայտեցին իրեն։

*** Ընկերը Զուիցերիա կը մեկ-նի, իր ապաքինումը լրացնելու համար։

ՋԱՖԱՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՔԼԱՄԱՐ.— Խումբ-խումբ կը հասնին հանդիսականները, աղ-բիւրին մօտ, պաղ ջուրին քով որ մեր հայրենիքը կը յիշեցնէ։ Յանկարծ կը լսուի խմբերգ մը՝ «Դարձիալ փուլեց»։ Բազմու-Թիւնը խռնուած է արդէն։

Օրուան Նախագահը, Պ. Նա-Թանեան պատշաճ խօսքերով բա-ցաւ հանդէսը եւ շեշտեց, «Դուք էք մեր հեռաւոր յոյսը. բոլորս ձեզի կը նայինք»։ Յետոյ խօսք առաւ Պ. Ս. Յակոբեան. «Որբերը կը նմանին կաղնիներու որ անտա-ռը կը կազմեն։ Հայ որբերն ալ Հայաստանի կաղնիէ սիւներն են»։

Մէջ ընդ մէջ կը նուագէր Թառիստ Արգար, շուրջը բոլորած բազմութիւնը։ Ոգեւորութիւն ստեղծեց նաեւ Սաքոյի երգչա-խումբը։

Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։ Փոքրիկն Հրանուշ պարեց կովկասեան պարեր։

Անդրանիկի իւղաներկ նկարը աճուրդի դրուելով, 800 ֆրանքի բարձրացաւ որուն զուտ շահն է 650 ֆրանք։ Աճուրդը կը վարէր Պ. Մկրտիչ Տէր Ստեփանեան։ Լայ-նօրէն մասնակցեցան Չիչէքճեան եւ Շահրիկեան, իսկ 50 ֆրանքի յաւելումով շահեցաւ Պ. Հ. Կիւ-րինեան։

Միութիւնը խոստացաւ ուրիշ անգամ հանդէսը սարքել աւելի ճոխ եւ մօտիկ տեղ մը։ Զուար-ճութիւնը տեւեց մինչեւ ժամը 8։

Մ. Կ.

*** Զ. Ե. Ո. Միութեան փա-րիզի մասնաճիւղի կողմէ նուիրա-տոմսեր հանուած են, «Նուագա-խումբի ֆոնտ» անունով եւ 5, 10, 15 եւ աւելի ֆրանքի արժէ-քով։ Մանրամասնութիւնները յա-ռաջիկային։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ

Պ. Գ. Պաղտասարեանին

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Օգոստոս.— Յառաջի 4 Օգոստոս Թիւին մէջ Սէն-Ժիլիէն-Պօմօն Թաղերու Թաղականութեան դէմ գրած ձեր պատասխանին մէջ, կ'ըսէք որ գիրենք «շողոքորթող յուշա-րար»ին շէնքին նորոգութեան համար մօտ 5000 ֆր. ծախսած են։ Իբրեւ յիշեալ շէնքին տէրը, ձեզի վերադարձնելով այդ ածա-կանները, կը պահանջեմ որ խօ-կոյն հերքումը տաք դարձեալ Յառաջի մէջ, ձեր երեւակայած կամ գիտակցաբար սահեցուցած այդ խոշոր սուտին։ Ութ օր ժա-մանակամիջոց՝ ձեր սխալը դար-մանելու, հակառակ պարագային նկատելով զայն արժանապատ-ւութեան հարց, պիտի դիմեմ օ-րինական միջոցի։

Յարութիւն Ժամկոչեան

×

Պուքրէշի մեր սեփական Թղթակիցը, որ համառօտակի նկա-րագրած էր Ռումանիոյ Ազգ. Միութեան Պատգ. Ժողովին նիստը (Տես Յառաջ, 3 Յուլիս), խմբագրութեանս գրուած նամա-կով մը կը յայտնէ Թէ իրակա-նութեան չեն համապատասխա-ներ նոյն Թիւին մէջ պատահա-կան Թղթակցի մը նամակէն եւ «Նոր Արշալոյս»էն արտատպուած լուրերը։ (Այս վերջին մասը վարկաբեկիչ կէտեր կը պարու-նակէր Պ. Մէշտուտճեանի մա-սին)։

*** Տիկին Ա. Ջատրճեանի (Մար-սէյլ).— Ձեր բացատրական նա-մակը ստացանք երէկ, մինչ ար-դէն հրատարակուած էր ուրիշ Թերթի մը մէջ, անցեալ շաբթու

ամբողջ սահմանին վրայ եւ պահակագունդ մը։ Անշուշտ ռազմափորձեր կը կատարուին, բայց լեհ սպայակոյտը գաղտնի կը պահէ իր ծրագիրները։

Լիթուանական ճակատի թղթակիցն ալ իր մասին կը գրէ.— Սպայակոյտին կողմէ տրամադրուած օդանաւով մը չորս ժամ թռիչք կատարեցի լեհեւլիթուանական սահմանին վրայ, և ո՛ր և է գործունէութիւն չտեսայ։ Կրնամ ըսել թէ պատերազմի վախ չկայ, որովհետեւ այդպիսի բան մը պիտի յանգէր Լիթուանիոյ անձնասպանութեան։ Սահմանին վրայ ծագած միջադէպերու հետեւանքով, Լիթուանիա հինգ տարի առաջ քաշեց իր զինուորները եւ անոնց տեղ դրաւ սահմանապահներ, որոնք տարէց մարդիկ են եւ գիւղերու մէջ կ՚ապրին։ Այժմ 1200 սահմանապահ կը գտնուի այս ճակատին վրայ։

30,000,000 ունկնդիր

Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութեանց պայքարին առթիւ, հանրապետական կուսակցութիւնը աննախընթաց պատրաստութիւններ տեսած է։ Իր թեկնածուին ճառերը պիտի լսեն 30,000,000 հոգի, շնորհիւ բարձրախօսի ընդարձակ ցանցի մը։ Արդէն պատրաստ են 38 կայաններ, իսկ բոլորը մէկ վաթսունը պիտի անցնի։

Նախագահ Քուլիճ ջերմապէս պաշտպանելով Պ. Հուվըրի թեկնածութիւնը, այժմէն ապահով կը գտնէ անոր յաջողութիւնը։

Երկրաշարժ Լենինականի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուեցան Լէնինականի մէջ (Հայաստան)։

Հրդեհներ Քէօթահիայի եւ Պրուսայի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Օգոստոս 7 Թուականով.—

Այս առտու հրդեհներ ծագեցան Քէօթահիայի եւ Պրուսայի մէջ։

Վերջին հրդեհը ծագեցաւ նոր փողոցի մը մէկ պանդոկէն եւ չորս թեւերու բաժնուեցաւ, որոնց երեքը մարած են արդէն։ Չորրորդն ալ մարելու վրայ է։ Կ՚ըսուի թէ 60 շէնքեր կամ վաճառատուններ մոխիր դարձած են։

Քէօթահիայի հրդեհը սկսաւ առտուան ժամը 2ին եւ տեւեց հինգ ժամ։ Հարիւրի մօտ շէնքեր կամ վաճառատուններ մոխիր դարձան։

Մխիթարեաններու խանութները այրած

Օգոստոս 3ին ահաւոր հրդեհ մը ծագեցաւ Պոլիս, Բանկալթի սինէմային դիմացի խանութներէն, որոնք կը պատկանէին Մխիթարեան Միաբանութեան։

Օրը Ուրբաթ ըլլալուն, գրեթէ բոլոր խանութները գոց էին։ Այնպէս որ հրդեհին լուրը շատ ուշ իմացուեցաւ, և այս պատճառաւ կրակը լայն միջոց ունեցաւ տարածուելու եւ աւերելու։

Երբ հրշէջ գունդը հասաւ, կրակը արդէն տարածուած էր եւ կէս մը մոխիր դարձուցած խանութները։ Եօթը խանութները այրեցան, բոլոր ապրանքներով միասին։

Հրդեհին պատճառը յայտնի չէ, եւ կը քննուի ոստիկանութեան կողմէ։ Խանութները գոց ըլլալով, կրակը տեսնուած է միայն այն ատեն, երբ բոլորը կը մխային։ Նոյնպէս որ չգիտցուիր թէ ո՛ր խանութէն ծայր տուաւ հրդեհը։

Հացի պակաս Մոսկուայի մէջ

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ ճերմակ հացի սով կը տիրէ Մոսկուայի մէջ՝ եւ թէ քանի մը օրէ ի վեր փռապանները միայն գորշ ադտոտ հաց մը կրնան հանել։ Ժողովուրդը հանգստացնելու համար, լուր կը տրուի թէ մօտերս մեծաքանակ ալիւր պիտի գայ Ամերիկայէն։

Սպանիա կը վերադառնայ

Սպանիա անցեալ տարի քաշուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութենէն, որովհետեւ մնայուն աթոռ մը պահանջած էր Խորհուրդին մէջ, բայց պետութիւնները մերժեցին։ Այդ օրէն ի վեր, փորձեր կ՚ըլլային Սպանիան նորէն փարախ վերադարձնելու համար։

Ազգերու Դաշնակցութեան նոր ժողովին առթիւ, գերմանական, անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները հաւանութիւն յայտնեցին որ յառաջիկայ օրակարգին մէջ դրուի Սպանիոյ կէս-մնայուն աթոռ մը տալու խնդիրը։ Յոյս կայ որ այս զիջումով Սպանիա վերադառնայ փարախ։

Զորս օդանաւորդներ սպաննուած

Զորս ֆրանսացի զինուորական օդանաւորդներ, որոնց կայանն է Շարթր, առջի գիշեր փորձ մը կատարած ատեն, օդանաւը ինկաւ եւ բոլորը մէկ ջախջախուեցան։

Իտալական սուզանաւ մը ընկղմած

Իտալական F 14 սուզանաւը (ընդծովեայ) ընկղմեցաւ Ադրիականի մէջ, Փոլայի մօտ, թորփիլանաւի մը զարնուելով։ Երեսունըմէկ նաւազներ կը գտնուէին սուզանաւուն մէջ։ Ծովակալի մը հսկողութեամբ եւ օդանաւերու աջակցութեամբ գործողութիւններ կը կատարուին, զոհերը փրկելու համար։ Կը կարծուի թէ հազիւ 40 ժամ բաւելու չափ օդ կայ սուզանաւուն մէջ, որ կը գտնուի 40 մեդր խորութեան տակ։ Ծովը ալեկոծ ըլլալով, ազատարար գործողութիւնները դժուարութեան կը մատնուին։

⁂ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, կարելի եղած է ջուրին երեսը հանել սուզանաւը, ընկղմելէն 34 ժամ յետոյ։ Բայց բոլոր նաւազները, 31 հոգի, մեռած էին, թունաւորուելով ջրային կազէն։

Խալիտէ Էտիպ Ամերիկայի մէջ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Խալիտէ Էտիպ հանըմ, տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց որ մեծ պատերազմէն ի վեր Թուրքերը ուշադրութեամբ կը հետեւին երկու ժողովուրդներու, Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն, որոնց մէկը կը ներկայացնէ ժողովրդապետութիւնը, իսկ միւսը դիկտատորութիւնը։ «Կ՚ուզենք տեսնել թէ երկու շարժումներէն ո՛րը պիտի յաջողի։ Այսօր Թուրքիա համոզուած չէ ամերիկեան քաղաքակրթութեան արժէքի մասին, բայց լաւագոյնը կը յուսայ։

Թուրք գրագիտուհին աւելցուց թէ այսօր ալ, ինչպէս երէկ, կիները կը կառավարեն այրերը, Թուրք առտնին կեանքին մէջ, եւ թէ Թուրք այրերը միշտ են եւ եղած են կիներու ազդեցութեան տակ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը, Փլաս տ՚Իթալի։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. վիճաբանութիւն շրջ. ժողովի օրակարգի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն։

ՄԱՐՍԷԼ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» եւ Սոնուվիլ-Լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մարսէյլի Hôtel Beauséjourի պարտէզին մէջ, Արտասանութիւն, երգ, նուագ եւայլն։

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ Թ՚ԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. «Վ.ՌԱՄԵԱՆ» ենթակոմիտէի եւ «ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ» խումբի կողմէ։

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա՛Լանտրի պար տը փլաթան 30 րուտ Նասիօնալ, Սէն Թ՚Անթուան-Մարսէյլ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Ծանօթ.— Մարսէյլէն առնել թրամվ. թիւ 27 եւ իջնել թէրմինիւս։ Ժապաւէն կրող ընկերներ ցոյց կուտան հանդէսին տեղը։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ-ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

կը նախագահէ՝ Ս. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

կազմակերպուած՝ Զ. Ի. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին Ֆլօրիայի մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները եւ հայ գրականութիւնը սիրողները։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ցէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5.30ին, Noveltyի Cinémaին մէջ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Հայրունիի, կը ներկայացուի՝

ԽԵԼԱԳԱՐԸ ԵՒ ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՋԸ (Զաւեշտ)

կը խօսի՝ Պր. Վ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ մարզական կեանքի մասին։ Տեղի կ՚ունենան Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի աքիներու կողմէ բուրքեր, մարզական խաղեր եւայլն։

ՄՈՒՏՔ 4 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողական խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գրադարանը ժամը 8.30ին այսօր Հինգշբ. իրիկուն Քրիստափոր եւ Կուկունեան, Ուրբաթ իրիկուն Քեռի եւ Դժոխք խումբերը։

Իսկ կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի արտակարգ ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները առանց բացառութեան։

Փօն տը Շէրիւիի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Hôtel de Franceի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի Փօնթ-Էվէքի Հայ. Ժող. Լսարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ նոր անդամակցիլ փափաքողները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Փարիզի եւ շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլան։ Օրակարգ. անդամներու ստուգում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ե. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին 34 Rue Villroy, ընկերուհի Տ. Մկրտիչեանի բնակարանը։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուի նաեւ ընկեր Դ. Ա.։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Քէմախցի Ստեփան Մինասեանէ իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ եկող Պ. Բիւզանդ Քիւթնէրեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Յ. Տ. Յակոբեանի 17 Rue Damesme, Paris (13e).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիվռի-կառկան, Յ. Ա.—35,
կուէնշէն, Ա. Հ.— 125,
Պուա քոլոնպ, Մ. Հ.— 35,
Մարսէյլ, Գործ.— 900,
Ցէսին, Մ. Դ.— 35,
Վալանս, Գործ.— 223.70,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Լեւոն Թաշճեան ուր մէկ տարի առաջ Nogent-le Retrou կը գտնուէր։ Իմացնել Ուրֆացի Յակոբ Համալեանի, 5 Rue les Chapelets, Paris (17e).

— Կը փնտռուին Հասանքալէցի (Կարին) Միսաք եւ Մաքրուհի Զարըքճեաններու զաւակները, Սիսակ, Ազնիւ եւ Փայլակ Զարըքճեանները, որոնք 1915ին աքսորուած են Էրզրումէն Ուրֆայի Սիւրիճ գիւղաքաղաքը։ Մնացած են ժամանակ մը Հալէպի որբանոցը եւ աւելի վերջը Իսկէնտէրուն եւ Պէյրութի շրջակաները գտնուած են։ Իմացնել՝ M.. Rupen Tcharikgian, Str. Sft. Apstol No. 3 Bucarest-(Roumanie).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette P...

Le Gérant: E. SOU...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

10 AOUT 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 721

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՈՒԾԵՐԸ ԹՕԹՈՒԵԼՈՒ ՋԳՏՈՒՄԸ

Ոչ մէկ ատեն այնքան շեշտուած է ազգերու անկախու-թ]ն տենդը, որքան մեր օրերուն, եւ մանաւանդ Մեծ Պատե-րազ]մէն ի վեր:

...քիչ-շատ գիտակցութեան հասած ամէն երկիր եւ ամէն ժողովուրդ, Եւրոպայէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, կը ձգտի թօթուել իր վրայ ծանրացող լուծը: Շատեր յաջողած են, ու-րիշ]ներ կը մաքառին, եւ կան որ նոր կ'արթննան:

Ամէնէն բարբարոս պետութիւնը, Թուրքիա, այսպէս կամ այնպէս իրականացուց իր քաղաքական անկախութիւնը, սկսե-լով օտար առանձնաշնորհներու (կապիտիւլասիօն) ջնջումէն մինչեւ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու ժխտումը: Ուրիշ ...ու յետամնաց երկիրներ, Աֆղանիստան և Պարսկաստան, հե-տեւեցան շարժումին, թէեւ առանց բուռն ցնցումներու:

Նոյն վարակիչ երեւոյթը՝ Պալքաններուն մէջ, թէեւ բոլո-րովին տարբեր շարժառիթներէ մղուած:

Սովորական դէպք մը չէ Եուկոսլաւիոյ անցուդարձը:

Պատերազմին շնորհիւ, Նախկին Սերպիան դարձաւ Սեր-պ...ու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու թագաւորութիւն (Եու-կոսլա]վիա), 1918 Դեկտեմբեր 1ին: Շատ չանցած Սեւ Լեռն ալ ...ցաւ (1921 Մարտ 1): Այս ընդարձակ պետութիւնը այժմ ...ւնի] 96,134 քառ. մղոն տարածութիւն եւ 12,017,320 բնա-կիչ], ...մէջն ըլլալով հիւսիսային եւ հարաւային Սերպիան, Սեւ ...Լեռ] (Մոնթենեկրօ), Պոսնա-Հէրսէքը, Խրուաթիան, Սլավոնիան ...Տալմացիան:

Համասլաւական քաղաքականութիւնն էր որ միացուց այս ...երկ]իրներն ու ժողովուրդները, բայց ահա տասը տարի յետոյ, ...դժգոհութիւն կը տիրէ բաժնեկիցներուն միջեւ:

Մասնաւորապէս դժգոհ է Խրուաթիան, որ ունի 16,920 ...քառ]ակուսի մղոն տարածութիւն եւ 2,739,600 բնակիչ (հիւսի-սայի]ն եւ հարաւային Սերպիոյ միացեալ բնակչութեան գրեթէ ...): Տարբերութիւնը մեծ չէ Պելկրատի (111,740) եւ Զաղրէ-պի] (Նախկին Ակրամ, 108,340) բնակչութեանց միջեւ: Իսկ ...կրթ]ութի տեսակէտէն, վերջինը անհամեմատ բարձր է Պելկրա-տէն] ..., վայելած ըլլալով գերմանական (Աւստրիա) քաղաքակր-թու]թեան բարիքները: Մինչ Պելկրատը մէկ համալսարան ունի, ...Խրու]աթիան կը պահէ երկու հատ:

Երեւութապէս հաւասարութեան վրայ հաստատուած այս ...թագ]աւորութիւնը քրոնիկ տագնապներ կ'անցընէ մեղրալուս-նէն] ի վեր: Խրուաթները կը գանգատին թէ Պելկրատ չափա-զանց] կեդրոնաձիգ ուղղութեան մը կը հետեւի: Ինչպէս, ժա-մանա]կին, Ֆրանց Եօզէֆ մը իր անձնական հեղինակութեամբ ...կը] հնազանդեցնէր վտանգը, կանգուն պահելով Աւստրիա-Հունգա-րիան], Եուկոսլաւիոյ մէջ ալ հին աղուէս մը, Փաշիչ, յաջողե-ցաւ] կանխել շատ մը փոթորիկներ: Փաշիչը մեռած է հիմա, ...անոր յաջորդները չունին զօրաւոր հմայք: Միւս կողմէ, ...ինչպէ]ս ուրիշ ժողովուրդներ, Խրուաթներն ալ արթնցած են, ...կ'ուզ]են հանդուրժեր որ Պելկրատը տէր-տիրական դառնայ իրենց ...ճակ]ատագրին: Իրենց յարափոփոխ, յաճախ յախուռն այլ ժո-ղովր]դական առաջնորդը, Ռատիչ, որ բառերը ծամծմել չէր գի-տեր], իր մէջ կը խտացնէ այդ գիտակցութիւնն ու դժգոհու-թիւ]նը: Մասնաւորապէս 1924էն ի վեր, ան իր կուսակցութեան ...բռնած է ուղի մը, որ կը տանի դէպի անջատում:

Եւ պարապ տեղը չէ որ այսօր իրար անցած են Պելկրատի ...անոր մահուան հետեւանքով: Սովորական ձեւով չմեռաւ ...Ռատ]իչ, այլ զոհ գնաց մահափորձի մը, որուն հեղինակն է կա-ռավ]արական երեսփոխան մը: Ռատիչ գաղափարը արծարծելով ...դերձ, գիտէր սանձել ծայրայեղութիւնները: Եւ ատոր հա-մար] է որ, Պելկրատի մէջ զգուշութեամբ կը վարուէին իրեն ...նոյն իսկ ներողամտութեամբ կը նայէին իր զանազան ձեռ-նարկ]ներուն:

Արդ, մեռաւ Ռատիչը, եղերական պարագաներու մէջ, եւ ...դէպքեր] անխուսափելի կը գտնեն փոթորիկը: Իր հետեւորդ-ներու]ն մէջ շա՛տ են ծայրայեղները: Սերպ խմբագրին սպա-նու]թիւնը՝ Զաղրէպի մէջ, ախտանշան մըն է ինքնին:

Խրուաթները թէեւ շատ չեն խօսիր անջատման մասին, ...կ'արծարծեն թագաւորութիւնը դաշնակցային հանրապե-տու]թեան վերածելու խնդիրը, որ նոյն վախճանին կը տանի: ...այս] պարագայի մէջ, կ'ուզեն թօթուել սերպիական լուծը: ...Մինչ]աակ բոլոր ճիգերուն, խրուաթ երեսփոխանները եւ առհա-սարա]կ ընդդիմադիրները խորհրդարանի նիստերուն չեն մաս-նակց]իր Յունիս 20ի սպանութենէն ի վեր, եւ կը պահանջեն ...Սկուբշինան: Անշուշտ այսուհետեւ աւելի պիտի սաստ-կանա]յ պայքարը:

...Շատեր ընդհանուր դաշնակցութեան մը մէջ կը գտնեն ամ-բողջ] Պալքաններուն փրկութիւնը, ինչպէս ուրիշներ, աւելի ...ընդարձակ սահմանի մը վրայ, կ'առաջարկեն ստեղծել Եւրո-պայի] Միացեալ Նահանգները:

Խնդիրը այն է որ, նախ պէտք է հանգստացնել արհեստա-կանօ]րէն իրարու կապուած, կամ մէկուն եւ միւսին լուծին են-թարկ]ուած ժողովուրդները, եւ գոհացնել տրտնջացող հարե-ւանն]երը:

Ամէն բանէ առաջ, լուծերը թօթուել:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԷՏՔ Է ՍԱՆՁԵԼ

Գրած էինք թէ արիւնալի դէպքեր պատահած են Պէյրութի գաղթակայանին մէջ: Պոլսոյ Ազդարարը, խմբագրականի մը մէջ քննելով այս խնդիրը, կը նկատէ (4 Օգոստոս).

— «Դիւրին է երեւակայել շր-ջապատին տպաւորութիւնը: Կարգ մը տարրեր, որ բան գործ ըրած են ժողովուրդ ժողովուրդի դէմ գրգռել, հրաշալի առիթ գտած են իրենց արհեստը ար-ժեցնելու: Լուն ուղտի վերածե-լով, անոնք արդէն սկսած են հրապարակը աղմկել եւ խորհր-դաւոր խօսքեր փսփսալ ամբո-խին.— գաղթակայանները մէկ մէկ զինարան են, եւ օր մը պի-տի պայթին մեր գլխուն: Հետե-ւաբար, պէտք է մէջտեղէն վեր-ցնել զանոնք, որպէսզի երկիրը կարենայ շնչել:

Եւ այս հէքեաթը այնքան ճշմարտանման գոյն առած է, որ «Լա Սիրի»ի նման բարեկամ օր-կան մը անգամ կը ստիպուի հարցնել. «Ե՞րբ պիտի հաւաք-ուին մասնաւորաբար Պէյրութի ժողովուրդին զէնքերը»:

Կը տեսնէ՞ք թէ մինչեւ ո՛ւր կ'երկարեն թելը: Եղածը շատ պարզ դէպք մըն է, յաճախադէպ ամէն ազգի մէջ, եւ պարզապէս արդիւնք մարդ արարածի վայ-րենի բնազդին: Բայց տարբեր գոյն կուտան անոր, և մանաւանդ կը տանին կը կապեն ամբողջ համայնքին: Արաբը կամ Ֆրան-սացին կրնայ զինուիլ եւ աւելի ծայրայեղութիւններ գործել: Սակայն ինքն է միայն պա-տասխանատուն իր արարքին: Հայը կամ ուրիշ օտարակա՞ն մը գտնուեցաւ նոյն յանցանքին մէջ.— մեղքը նախ կը բազմա-պատկուի, այլանդակ չափեր սառնալով, եւ յետոյ կը փաթ-թուի ամբողջ ժողովուրդի վի-զին: Կարծես մարդոց խմած օ-դին չէ որ պրկած է բազուկը դաշոյնին վրայ, այլ անոնց կրած պղտոր արիւնը: Պարզ խօսքով, Արաբին ոճիրը անհա-տական է եւ այդ լոյսին տակ կը քննուի. իսկ Հայուն ոճիրը՝ ազգային է, եւ պէտք է համայն-քին մաքրել տրուի:

Վճիռ այս խտրական ոգիի արդարութեան մասին, միա-ձայնութիւն է. իսկ նկատի չառ-նել զայն եւ անսանձ շարժիլ՝ մահացու ոճիր:

Պէյրութի գաղութին պարտքն է չթողուլ որ ինքը զոհ երթայ այս տեսակ ոճիրներու, սանձ դնելով անուղղայ տարրերուն: Կարգապահական մարմնի մը ստեղծումը, ինչպէս աւելէ առաջ եղաւ Յունաստանի մէջ, կրնայ կարեւոր դեր կատարել:»

ՇԱՀՎԷՐՏԵԱՆԻ ԵՐԹԵՒԵԿԸ

«Ազդարար»ի մէջ կը կար-դանք.—

Պերլինէն մեզի կը հաղորդեն թէ Պ. Դ. Շահվէրտեան հաւա-նաբար մօտերս Պոլիս գայ: Կ'ըսուի թէ ռուսական առեւ-տրական ներկայացուցիչ պիտի կարգուի Պոլսոյ մէջ: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Հայաս-տան պիտի մեկնի, հոն պաշտօնա-վարելու համար,

Ինչպէս յայտնի է, Պ. Շահ-վէրտեան պաշտօն ստանձնած էր Փարիզի խորհրդային դես-պանատան մէջ, եւ հոն երթալու համար Պերլին գնաց: Բայց կ'ե-րեւի թէ ֆրանսական իշխանու-թիւնը հոն ալ վիզէ չէ տուած, և հարկ եղած է փոխել պաշտօնը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ռատիչի մահը եւ Խրուաթներուն յուզումը

Հակառակ տրուած լաւատես լուրերուն, խրուաթ ծանօթ վարիչ Ստեփան Ռատիչ մեռաւ չորեքշաբթի գիշեր:

Վախ կայ որ այս դէպքը ծանր հետեւանքներ ունենայ. ո-րովհետեւ, Ռատիչ ոչ միայն ազգային հերոս մը կը համարուէր Խրուաթներուն կողմէ, այլ եւ զոհն է այն մահափորձին որ տեղի ունեցաւ Յունիս 20ին, Պելկրատի Խորհրդարանին մէջ: Մարդ սպանը, Ռաչիչ, այդ օրը կ'ուզէր սպաննել Ռատիչը, որ միայն վիրաւորուեցաւ, իսկ երկու ուրիշ երեսփոխաններ ալ սպաննուեցան: Հաւանաբար խռովութիւններ ծագին եւ սաստ-կօրէն արծարծուի Խրուաթիոյ անջատման խնդիրը: Ծանօթ սպանութենէն յետոյ, անմիջապէս հաշտարար միջոցներ ձեռք առնուեցան, թագաւորն ալ միջամտեց, և հաւաստիքներ տրուե-ցան թէ մարդասպանը իր արժանի պատիժը պիտի կրէ: Բայց Խրուաթները չհանգստացան, եւ հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն յայտնեցին թէ Սերպերը չափէն աւելի կեդրոնացուցած են իշ-խանութիւնը: Այժմ ընդդիմադիր երեսփոխաններու խորհրդա-րան մը կազմուած է Զաղրէպի մէջ, որ կրնայ կորիզը դառնալ ըմբոստական շարժումի մը: Շատեր կը նախատեսեն Խրուա-թիոյ անջատումը Սերպիայէն եւ Եուկոսլավ թագաւորութեան կազմալուծումը:

⁂ Ռատիչ գիւղացիի մը զաւակն էր, ծնած՝ 1871ին: Փիլիսո-փայութեան եւ քաղաքական գիտութեանց հետեւած էր Մոսկուայի, Փրակայի եւ Փարիզի մէջ: Իր երկար ճամբորդութեանց ընթացքին, տասը լեզու սորվեցաւ եւ կապ հաստատեց համսլաւական շարժման առաջնորդներուն հետ: Այնուհետեւ արագօրէն աճեցաւ իր ազդե-ցութիւնը քաղաքական կեանքի մէջ: Եուկոսլավիան դաշնակցային կառավարութեան վերածելու համար, մեծ պետութեանց եւ մաս-նաւորապէս Անգլիոյ աջակցութիւնը խնդրեց, բայց յուսախաբ ե-ղաւ: Յետոյ գնաց Մոսկուա, գործակցութիւն հաստատելու համար համայնավարներուն հետ: Շարունակ սպառնալիք մը եղած է Պել-կրատի կառավարութեան գլխուն, իբրեւ ընդդիմադիր կամ հան-րապետական: 1924ին բուռն պայքար մը բացաւ Տավիտովիչի կա-ռավարութեան դէմ, հանրապետութիւն պահանջելով, եւ տապա-լեց դահլիճը: Յաջորդը հրամայեց լուծել Խրուաթներու գիւղացի-ական կուսակցութիւնը եւ ձերբակալել վարիչները: Ռատիչ պահ-ուըտած էր, բայց գտնուեցաւ 1925ին եւ բանտարկուեցաւ: Մինչ պիտի դատուէր իբրեւ համայնավար, ջախջախիչ մեծամասնու-թեամբ վերընտրուեցաւ երրորդ ընտրութեանց մէջ, 69 աթոռ շա-հելով իր կուսակիցներուն հետ: Անկէ ի վեր անընդհատ պայքար կը մղէր:

⁂ Ալեքսանդր Թագաւորը, որ Պոսնա գացած էր արձա-կուրդով, Պելկրատ վերադարձաւ, օրուան դէպքերուն պատճա-ռաւ: Իրեն կ'ընկերանայ արտաքին Նախարարը: Լիփնիքի ջեր-մուկներուն մէջ, պելկրատցի բժիշկի մը ամարանոցը քար-կոծուեցաւ: Քանի մը ցուցարարներ բիվըլվէր ալ արձակեցին: Զաղրէպի մէջ շատ դժգոհ են որ պահակազօրքը մեծ մասով Սերպերէ կը բաղկանայ:

⁂ Զաղրէպէն կը հեռագրեն թէ՝ խռովութիւններէ վախ-նալով, կառավարութիւնը ուզեց գաղտնի պահել Ռատիչի մահ-ուան լուրը. բայց գոյժը տարածուեցաւ անմիջապէս եւ բոլոր պաշտօնատուները փակուեցան: Կարգապահութիւնը չխան-գարուեցաւ, շնորհիւ խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան աշալրջութեան:

Հակապատերազմեան դաշինքը

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը շաբաթներէ ի վեր կը զբաղի հակապատերազմեան դաշինքին հրաւիրագիրներու պատրաստութեամբ: Ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ, Օգոստոս 27ին: Թէեւ նախաձեռնութիւնը Ամե-րիկայի կը պատկանի, բայց քանի որ ստորագրութեան վայր նշանակուած է Փարիզը, Պ. Քէլլոկ ալ յարմար տեսաւ որ հրա-ւէրները ուղղուին Ֆրանսայի կողմէ, փոխանորդութեան ձեւով:

Այս փափուկ հարցը կարգադրելէ յետոյ, կը մնար երկրորդ խնդիր մը,— ո՞ր պետութեանց ղրկել հրաւէրները: Ըսի-բսաւ-ներ կանխելու համար, ամերիկեան եւ ֆրանսական կառավա-րութիւնները որոշեցին պաշտօնապէս հրաւիրել միայն այն պետութիւնները որոնց անունները յիշուած են Քէլլոկի վեր-ջին ծանուցագրին մէջ, թէեւ նախատեսուած են 15 պետու-թիւններ: Պ. Չէմպըլէն հիւանդ ըլլալով, Անգլիոյ կողմէ պիտի գայ փոխանորդ մը: Գերմանիոյ կողմէ կը սպասուի Շթրէզէ-ման, իսկ Իտալիոյ կողմէ թէեւ Մուսոլինին կը սպասուէր, բայց հաւանական չէ որ հեռանայ Հռոմէն:

⁂ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ վրդովուած են որ Գերմանիա Հռենոսը պարպելու խնդիր պիտի յարուցանէ, դաշինքը ստորագրելէ առաջ: Չէմպըլէն հարցուցեր է Շթրէզէ-մանի թէ ճի՞շտ է այս լուրը, եւ Գերմանիոյ արտաքին Նախա-րարը հաստատական պատասխան տուեր է: Միւս կողմէ, Մու-սոլինին ալ պաղ ջուր լեցուցած է, լրացուցիչ տեղեկութիւն-ներ պահանջելով անգլեւֆրանսական նաւային համաձայնու-թեան մասին: Իտալիոյ դիկտատորը կը կասկածի թէ գաղտնի յօդուածներ կան այդ համաձայնութեան մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՈՎ ՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ՄԸ ԲԱՆԱՅ, ՍԵՐՈՒՆԴ ՄԸ ԿԸ ՓՐԿԷ

Կ'երեւի իրօք հայկական սո-վորութիւն է կրակը մարելու վա-զել այն ատեն միայն, երբ տես-նուի թէ այրելիք բան չէ մնացած:

Ա՞յս է պատճառը որ տարի-ներէ ի վեր շարունակուող թե-լադրութիւններէ, ծրագրի մշա-կումներէ, խոստումներէ ու կի-սատ ձեռնարկներէ յետոյ, դրա-կան ոչ մէկ քայլ առնուած է, չափով մը ապահովելու համար՝ նոր սերունդին նախնական կըր-թութիւնը գոնէ:

Բոլորը այլասերումէն կը ճա-ռեն, բոլորը համաձայն են վտան-գը մատնանշելու եւ ողբալու գիտակից, զոհաբեր ու կազմա-կերպուած ճիգերու բացակա-յութիւնը:

Չկայ միութիւն մը որ իր ծրագրին մէջ չդնէ այլասերման դէմ պայքարի ուռուցիկ բանա-ձեւ մը:

Չկայ ազգային մարմին մը որ խոստումներ չշռայլէ:

Բայց, ո՞վ ինչ կ'ընէ:

Ինչ որ կայ արդէն, — հին ու նոր հրատարակչականներ, գրա-կան, լսարանական միութիւն-ներ — անոնց համար են, որոնք հասած են որոշ տարիքի եւ նկա-րագրի:

Անշուշտ. անուրանալի է նման միութիւններու բարիքը, — պահել եղածը:

Բայց եղածը պահելու այս մտահոգութեան մէջ, պէտք չէ մոռնալ կենսականը, — նորը հասցնել:

Անյետաձգելի այս պահանջն է որ նախ պիտի ջանանք գո-հացնել: Անոր վրայ է որ պիտի կեդրոնանան բոլոր ճիգերը, եթէ կ'ուզենք բան մը փրկել հինէն, անցեալէն, ներկայէն ու մեզմէ վերջապէս:

Մանուկները արդէն սկսեր են չհասկնալ իրենց ծնողքին լե-զուն:

Վաղուան եղերերգութիւնն է որ կը պատրաստուի:

«Յառաջ»ի սիւնակնեսը կը յորդին դէպքին ազդանշաննե-րովը:

Եւ սակայն, ո՞վ ի՞նչ կ'ընէ:

Անոնք որ կրնային շատ բան ընել, ո՛չ իսկ կը շարժին: Պէտք չունին...

Իսկ անոնք որ պէտք ունին, ոչ ինչ կրնան: Առօրեայ տաժա-նակիր յոգնութենէ մը յետոյ, երազելու ժամանակ իսկ չեն գտներ:

Եւ սակայն, պահանջը կը մնայ պահանջ:

Կը մնայ քաջութիւնը ունենալ լծուելու տարրականին, հիմնա-կանին, գործին որ կը պահանջէ համեստ ու յամառ աշխատանք:

Ով որ մանկապարտէզ մը կը բանայ, սերունդ մը կը փրկէ:

Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

63րդ Ցանկ

	Ֆր.
Թուրքումանի (Արժանթին) հայ գաղութէն, նախա-ձեռնութեամբ Պ. Գրի-գոր Շահրիկեանի (ցան-կը յաջորդով)	1,490.—
62րդ ցանկին գումարը	89,084.85
ընդհ. գումար	90,574.85

×

... Խմբագիր,

ԹՈՒՔՈՒՄԱՆ, 10 Յուլիս.—Կար-դալով Յառաջի կոչը, Թուքու-մանի հայութիւնն ալ, խորապէս ազդուած Ֆիլիպէի (Պուլկարիա) մեր հայրենակիցներու անմխի-թար վիճակէն,նուիրական պար-տականութիւն սեպեց իր եղբայ-րական օգնութիւնը հասցնել:

Իրաւ է թէ կաթիլներ է որ կը ղրկենք մեր ծով ցաւերուն, բայց կաթիլներէն գետեր կը կազ-մուին: Ներփակ կը ստանաք 1490 ֆրանքի չեք մը:

Գ. Շ.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԶԱՐԴԵՐ ԵՒ ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Այս ուսումնասիրութիւնն ալ, յատկապէս «Յառաջ»ի համար գրած է քրտական «Խոյբուն» կոմիտէին գործօն անդամներէն մէկը, որ մասնաւոր պաշտօնով կը ճամբորդէ զանազան երկիրներ :

Մուսթաֆա Քէմալի եւ ընկերներու կողմէ Թուրքերուն գլուխը գլխարկ անցուիլը, Զուիցերիոյ քաղաքային եւ Իտալիոյ պատժական օրէնքներուն չարափոխուելով Թարգմանուիլն ու ընդունուիլը, կիներու գլուխէն քօղը քաշելով պատռելը եւ զանոնք մէջտեղ նետելը կարգ մը միամիտներու մօտ այն տպաւորութիւնն առաջ բերած էր թէ՝ Թուրքերը այլեւս քաղաքակրթուած են, մոնկոլական ու Թաթարական մտայնութենէն հրաժարելով, եւրոպական ազգ մը դարձած են։ Բազմաթիւ եւրոպացի պետական մարդեր, նոյնիսկ կարգ մը արեւելքցի դիւանագէտներ հաւատացին թէ՝ Էնկիւրիի հերոսներուն քանի մը ժամուան մէջ տուած որոշումը լուսաւորեց ու փոխեց մտայնութիւնը Թուրքերուն, որոնք ամբողջ վեց դար, Եւրոպայի հետ շփման մէջ գտնուած եւ սակայն ո եւ է կերպով չէին օգտուած եւրոպական քաղաքակրթութեան բարիքներէն։ Կարծեցին թէ Թուրքը այլեւս լքեց մոնկոլական մտայնութիւնը, թէ գըլխարկին հետ միասին՝ գլխուն մէջ ալ նոր մտայնութիւն մը մտաւ, թէ ա՛ն ալ սկսաւ Ֆրանսացիի, Անգլիացիի, Դանիացիի մը պէս մտածել։ Սակայն այսպէս մտածողներուն խաբուած ըլլալը շուտով երեւան ելաւ, երբ Թուրքերը արիւնարբու միջոցներու դիմեցին քիւրտ հայրենասէրներուն դէմ, որոնք Թուրքին բռնակալ տիրապետութենէն ազատուելու համար, զինեալ ապստամբութենէ զատ ուրիշ միջոց չգտան։

Զէն ի ձեռին քաջաբար կըռուող հայրենասէրներու դէմ ոեւէ բան ընելու անկարող, Թուրքերը հետեւեցան Թրքական նշանաւոր առածին. «Էշուն չհամնողը համետէն կ'առնէ վրէժը»: Ու սկսան իրենց հերոսութիւնն ու քաջագործութիւնը ցոյց տալ, գիւղերու մէջ մնացած տղոց ու երախաներուն, կիներուն եւ ծերերուն։ Տեղի անտեղի կազմուած շրջուն եւ մնայուն Անկախութեան դատարանները, իրենց ձեռքն ինկած անձնազոհ մարտիկները մահուան դատապարտեցին սա տեսակ վճիռներով. «դատարանին համոզումն ա՛յն է որ դուք ոճրագործ էք: Եւ որովհետեւ չկրցաք ձեր անմեղութիւնը հաստատել, միաձայնութեամբ մահուան դատապարտուած էք:» Մինչ մէկ կողմէ զինուորական պատերազմական ատեաններըամէն օր, հարիւրաւոր Քիւրտեր կը գնդակահարէին, միւս կողմէ զինուորական ջոկատները իրենց անցած տեղերուն մէջ քար քարի վրայ չէին ձգեր։ Քիւրտիստանի մէջ, որուն մեծ մասը այսօր աւերակոյտի վերածուած է, երկու տարիէ ի վեր նահատակուած Քիւրտերու թիւը ամէնէն չափաւոր հաշիւի մը համաձայն 30,000 հոգիի կը հասնի։ Այս մասին գաղափար մը տալու համար, ստորեւ կը հրատարակենք ցանկը այրուած կարգ մը գիւղերու եւ ջարդուած անմեղներու.—

Շրջան	Գիւղի քանակ	Այրուած տուներ	Ջարդըւածներ
Լճէ	30	1284	6183
Տարհինի	54	2197	1112
Արտէշին	7	125	178
Ճապաղջուր	11	576	210
Նիսիպին	10	440	429
Հապապ	21	905	872
Էլպան	19	740	1706
Միտիաթ	6	450	613
Պաճրին	14	505	902
Քէրպօրան	3	72	172
Հասանքիֆ	3	37	71
Ղուրղճը	4	143	176
Կէնճ	16	723	1595
Ըղնուք	13	590	804
	211	8787	15023

Բոլոր այս թիւերը մեզի տըրուած են նոյն ինք վերոյիշեալ գիւղերու բնիկներէն, որոնք հրաշքով ազատուած են ջարդերէն։ Ասոնք կը պատմեն թէ ի՛նչպէս իրենց աչքերուն առջեւ, ողջ ողջ այրուած կամ սուիններով ջարդուած են այն 15000 անմեղները, որոնց երկու երրորդը կը կազմէին կիներ ու մանուկներ։ Վստահ ենք թէ այս տողերը կարդացողները զզուանքով ու զայրոյթով պիտի լեցուին դահիճներուն դէմ։

41րդ զօրաբաժնի հրամանատար Մուսթաֆա պէյ, Տարհինիի շրջանի գիւղերը պաշարելէ վերջ, բնակչութիւնը գնդացիրներով եւ թնդանօթներով ռմբակոծած է։ Բնակիչներէն ո՛չ ոք ներման արժանացած է։ Թնդանօթաձգութեան երեսէն գիւղերու մէջ հրդեհ ծագած է, Ռմբակոծութենէն եւ հրդեհներէն փախչող բնակիչները խուժած են դէպի պաշարման գիծը, բայց ետ մղուած։ Այս ձեւով քանդուած 430 գիւղերէն ազատուած են հազիւ 40—50 հոգի։ Թուրք զինուորները, իրենց սուիններուն ծայրն անցուցած քիւրտ մանուկները կրակի մէջ նետած են։

Հազարապետ Հայտար պէյ, որ հեծելազօրքի հրամանատար էր, ամբողջ մէկ ամիս զօրագունդին մէջ հազարումէկ չարչարանքներու ենթարկած է Արղնի Մատէնի բնակիչներէն Եուսուֆ, Ապտիւրրահման եւ Մուսթաֆա էֆէնտիները։ Յոբեկուան տաժանակիր աշխատանքներէն յետոյ, ամէն իրիկուն, 30ական գաւազան կը զարնէին եւ յետոյ կ'արտօնէին որ կերակուր ուտեն։ Ամբողջ ամիս մը, այս դժոխային կեանքը ապրելէ յետոյ, գութէ շարժելով, զանոնք գնդակահարեցին ու այսպէս փրկեցին։

Տարհինիի շրջանի Տէրի Նալը գիւղին աղան՝ Ահմօ աղա եւ իր 14 մարդիկը, նախ սուիններով վիրաւորուելէ յետոյ, ձիերու պոչին կապուելով սպաննուեցան։

Լճէի շրջանի Տայլա գիւղին մէջ, հեծելազօրաց հարիւրապետ Հըֆզի պէյի հրամանին ենթակայ գումարտակը 12 քիւրտ աղջիկներ առեւանգեց. հարիւրապետն ու զինուորները իրենց անասնական կիրքը գոհացնելու համար, այդ աղջիկները բռնաբարելէ յետոյ, դաշունահար սպաննեցին բոլորն ալ։ Դարձեալ նոյն շրջանի Թուզլա գիւղին մէջ, 9-10 տարեկան Ալիշօ եւ Կիւլէ անուն երկու անմեղ աղջնակներ՝ Թուրք զինուորներու կողմէ բռնաբարուելով սպաննուեցան։

Այնքան երկար է շարքը այս վայրենութեանց, որ թուելով չի հատնիր։ Անմեղներու արիւնին ծարաւի Թուրք սպաներն ու զինուորները, իրենց այս գազանութիւններով կ'ուզէին սարսափ ազդել քիւրտ ապստամբներուն եւ Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս գտնուած քիւրտ հայրենասէրներուն վրայ։

Սակայն եւ այնպէս քիւրտ ազգը այդքան զոհեր տալով հանդերձ, հիւլէի չափ չէ կորսնցուցած իր պայքարի կամքը եւ անկախութեան հաւատքը։ Ընդհակառակն, այս վայրենի ջարդերը արթնցուցին քիւրտ ազգային գիտակցութիւնը, որ դարերէ ի վեր եղերական ու ցաւագին քունի մէջ մխրճուած էր։ Տեղ տեղ հրոսախումբեր կազմելով, սկսան վրէժ լուծել։ Եօթը ամիս առաջ, Պայազիտի մօտ գերի ինկած Թուրք գնդապետ մը՝ քիւրտ ապստամբական ուժերու պատերազմական ատեանին կողմէ դատուելով՝ մահուան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ հրամայած էր ջարդել քիւրտ կիներն ու մանուկները։ Յիշեալը գնդակահարուեցաւ քիւրտ ապստամբ զինուորներու կողմէ, Մէկու կէս տարիէ ի վեր, քիւրտ ապստամբական ուժերուն կողմէ յանկարծակիի բերուելով սպաննուած Թուրք զինուորներուն թիւն է առնուազն 5000 հոգի։ Բնականաբար ատոնցմէ գրաւուած ռազմանիւթը, զէնքերը եւ պարէնը քիւրտ ապստամբ ուժերուն համար կարեւոր աղբիւր մը կը կազմեն։

Հետեւակազօրաց 29րդ գունդէն 200 հոգինոց ջոկատ մը, անկէ չորս ամիս առաջ, Թափախլըի եւ Գայապըունի կողմերը դարանակալ բռնուելով՝ ամբողջովին բնաջնջուեցաւ։

Անցեալները, Փէրնատուք գիւղախումբին վրայ յանկարծակի յարձակում մը գործուելով, մեծաքանակ ռազմանիւթ և պաշար գրաւուեցաւ. տեղւոյն ոստիկան զօրքերն ալ ամբողջովին սպաննուեցան։

Թուրքերը զինուորական ուժ ղրկած էին Մոտկացի մարտիկներու վրայ, որոնք Տիգրանակերտ-Բաղէշ ճամբան բռնած էին։ Սղերդէն եւ Տիգրանակերտէն ղրկուած քրտական ուժեր, այդ Թուրքերուն նահանջի գիծը կտրելով մեծ վնասներ հասցուցին անոնց:

Մուշի, Գարաքիլիսէի և Վանի ապստամբական շրջաններէն ղըրկուած քիւրտ ուժերուն և Թուրք զինուորներուն միջեւ, կռիւ մը տեղի ունեցաւ Բաղէշի հովտին Տէլիքլի Թաշ ըսուած վայրը։ Թուրքերը 500է աւելի մեռեալ թողլով փախան։

Այս դէպքերուն վրայ, իննեւորդ զօրաբաժնին բանակատեղին Կարսէն Իկտիր փոխադրուեցաւ։ Այս զօրաբաժնին հրամանատարն է գնդապետ Ղալիպ պէյ։ Ժամանակ մը վերջ, այս զօրաբաժնին հետեւակազօրաց մէկ գունդը յարձակեցաւ Քիւրտերու Ղուրխանի ճակատին վրայ. սակայն քանի մը ժամուան ճակատամարտէ յետոյ, Թուրքերը ստիպուեցան նահանջել դէպի Իկտիր։ Քիւրտ ապստամբ ուժերը զանոնք հետապնդեցին մինչեւ Գարագոյունլու գիւղը, Իկտիրէն 11 քիլոմեդր դէպի հիւսիս-արեւելք։ Այս կռիւին մէջ Թուրքերէն գրաւուեցաւ 3 ծանր գնդացիր, երկու ինքնաձգարկ հրացան, 50 հետեւակազօրքի հրացան, մեծաքանակ ռազմանիւթ եւ 12 ջորի։ Քրտական հողի վրայ մնացին աւելի քան 140 սպաննուած Թուրքեր, որոնց 4ը սպայ։

Անցեալ Յունիսի ընթացքին Րէս Իւլ Այնի մօտ, Թրքական պահականոցը Իպրահիմ փաշազադէներու կողմէ յարձակումի ենթարկուեցաւ։ Պահականոցի զինուորները՝ 12 հոգի՝ բոլորն ալ սպաննուեցան. անոնց զէնքերն ու ռազմանիւթերը գրաւուեցան։

Մենք յիշեցինք քիւրտ ազգային պայքարին մասնակցող ապստամբական ուժերու գործունէութենէն քանի մը փոքր օրինակներ։ Ասոնք ինքնին ցոյց կուտան թէ Թուրքերուն սարսափի ու բնաջնջումի քաղաքականութիւնը պարզապէս գրգռած եւ կենդանացուցած է ազգային շարժումը։

Այս տեսնելով, Թուրքերը դիմեցին ուրիշ դիւային միջոցի մը, որու մասին պիտի խօսինք յաջորդով։

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Եյլէն Թերրի անգլիացի դերասանուհին, որ վերջերս մեռաւ, իր կտակին մէջ ճշդած էր թէ իր դագաղին հետեւողները ամառուան բաց գոյն հագուստներ եւ ծաղիկներ ունենալու էին: Այդպէս ալ եղաւ:

⁂ Ամերիկացի հաւաքիչ մը 580 գաւազաններ իրար բերած է, որոնք զատ-զատ փայտի տեսակներէ շինուած են:

⁂ Խոզակի թելը յաճախ 1000 մեթրէն երկար կ'ըլլայ:

⁂ Բաբելոնի Բաաղ մեհեանին մէջ տարեկան 29,000 քիլօ խունկ կը ծխուէր:

⁂ Պերլինի մէջ միայն 18 կառքեր կային 1740 Թուականին :

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Անկախութեան տասնամեակը այս տարի ամէն տեղ, արտասահմանի հայկական խուրաքանչիւր գաղութին մէջ, նոյնիսկ հոն ուր հազիւ քանի մը ամուսին և քանի մը ընտանիք վտարանդի հայութիւն կայ, տօնուեցաւ անօրինակ խանդավառութեամբ։ Ամէն ուր, խուռն ու յոգնաբեկ բազմութիւնները խոնարհ խաւերուն՝ աշխատաւորութեան եւ երիտասարդութեան՝ խելայեղ ոգեւորութեամբ մը, բայց խորապէս գիտակից ու զգաստ բոլորուեցան իրենց հայրենիքի եւ ժողովուրդի նուիրական դրօշակին շուրջը եւ բարձրաղաղակ կամ լռելեայն, արտայայտեցին իրենց տոչորուն կարօտն ու արդար պահանջը հայրենիքի ազատութեան։ Շատ տեղ, աշխատաւորութեան եւ երիտասարդութեան յոգնախուռն բազմութիւններուն եկան միացան նաև անոնք, որոնք կը սիրեն ինքնակամ մեկուսանալ հայ կեանքէն ու նաեւ անոնք, որոնց զոհ անարժան գրգռութիւններու՝ հայկական ազգային եռագոյնին վրայ կուսակցական, նոյնիսկ հակահայաստանեան գոյներ կը տեսնեն։

Այս բոլորը լաւագոյն ապացոյցներն են թէ Հայաստանի անկախութեան գաղափարընուաճած է շատ աւելի մեծ բազմութիւններ, քան անկէ տարիներ առաջ եւ թէ հայրենիքի ազատութեան եւ սեփական դրօշակի պահանջը համազգային է ու անտեղիտալի։ Անիկա դարձած է միս ու ոսկոր, որմէ անհնարին է բաժնուիլ։ Ու նաեւ նուիրական ուխտ մը, զոր եթէ դրժես՝ ինքզինքդ կը ժխտես ամէն բանէ առաջ։ Ուխտ մը, առանց որու չարժեր ապրիլ ու անկարելի է ապրիլ։

***

Խորապէս սփոփարար է անշուշտ, տեսնել գունդագունդ բազմութիւնները հայ հաւատաւորներուն, հաւաքուած Հայաստանի անկախութեան դրօշակին տակ։ Բաջալերական է ու սրտալոյզ, երբ տեղ մը ծնկաչոք կը համբուրեն եռագոյնը, ուրիշ տեղ մը դրամ կը վճարեն, որպէսզի լսեն Մայիս 28ի հետ տորը։ Կամ կը բողոքեն, որ անկախութեան հանդէսի սրահը հինգ հազարներ տեղաւորելու չափ լայն չէ… Ու նաեւ յաղթանակի ու զինուորութեան ընդհանրական, զոռ ու արու շեշտ մը կայ այն բոլոր խլացուցիչ ծափերուն և կեցցէներուն մէջ, ուղղուած Հայաստանի անկախութեան յաւիտենական գաղափարին՝ հեռաւոր Ամերիկայէն մինչեւ Պարսկաստան ու Եգիպտոս եւ Եւրոպայի ամէն մէկ անկիւնը։

Մխիթարական ու քաջալերական է այդ բոլորը։ Բայց որպէսզի առաջ նետած քայլդ աւելի հաստատուն ըլլայ, որպէսզի առաջին քայլերուդ յաջորդեն ուրիշները նոյնքան հաստատուն ու վստահ՝ դէպի անկախութիւնը եւ, վերջապէս, որպէսզի անկախութեան գովքն ու հետապնդումը միայն տօնական օրերու եւ լոկ, թո՛ղ ըլլայ գիտակցական, բաղձանքի սահմաններուն մէջ չմնայ, հարկ է որ դրական ու անմիջական աշխատանքի լծուի գաղթահայութիւնը։ Հարկ է որեւէ դրական քայլով մը արժեցնել, Մայիս 28ի տօնը։

Այդ ուղղութեամբ ամէնէն վճռական քայլը առնելու պատիւը այս տարի Եգիպտոսի հայ գաղութին մնաց։

Մայիս 28ի տօնակատարութեան ընթացքին, Գահիրէի մէջ, մեր նոր գրականութեան պատկառելի ներկայացուցիչը, Լեւոն Շանթ, հանդիսականներու ընդհանուր եւ անխառն ոգեւորութեան ու ողջոյններուն մէջ աւետած է թէ այդ օրն իսկ, Մայիս 28ին հիմը դրուած է Հայ կրթական եւ Հրատարակչական համազգային Ընկերութեան:

Ընկերութեան անունն իսկ կը բնորոշէ իր նպատակի մեծութիւնը եւ հրամայական անհրաժեշտութիւնը։ Հաւասարապէս և հարազատօրէն ան կը խօսի ամէն մէկ հայ հայրենասէրի՝ առանց կուսակցական խտրութեան ու ամէն մէկուս, մտաւորական ըլլանք թէ կիսագրագէտ, որբ թէ ընտանիքի հայր։ Վստահ ան նպատակ ունի հայ լեզուով եւ հայ ոգիով հայ ժողովուրդի կրթական մակարդակի բարձրացումը:

Եգիպտոսի հիմնած Համազգայինը հրապարակ կուգայ մեր կեանքի ամէնէն կենսական, ամէնէն անյետաձգելի պահանջներու հրաշալի խոստումներով եւ գերազանցօրէն համազգային նպատակներով։ Ահա՛ նորահաս սերունդ մը, որ աչքերը կը բանայ օտարութեան մէջ, որ հայկական դպրոցի լոյսէն զրկուած է եւ իր առաջին թոթովանքին մէջ իսկ օտար է։ Ահա հասակաւորներու անհամար բազմութիւններ, որոնք կամայ-ակամայ կ'օտարանան, կը զրկուին հայ գիրքէն ու լեզուէն, հայ կեանքէն ու պատմութենէն։ Ահա՛ հայկական ու հինաւուրց ու փառաւոր մշակոյթը, հայ հին ու նոր մատենագրութիւնը, որ փոշիներու տակ կը մնայ, որմէ անմասն է այսօր գաղթահայ ոչ միայն զանգուածը, այլ եւ մտաւորականը։

Ահա հայ հին ու նոր գրողը, չարքաշ ու տաղանդաւոր որ հրա՛շքկը համարէ եթէ, իր հոգու ստեղծագործութեան համար փեբեզակ հրատարակիչ մը գտնէ։ Ու ահա հայ գրական հրապարակը, ուր գիրքի սովը իր հասատարած աւերը կը գործէ եւ ուր միակ մխիթարութիւնը մէկ հատիկ ամսագիր մըն է (Հայրենիք)։ Եւ այս բոլորի արդիւնքն ու համագումարը անխուսափելի ապազգայնացումը, ձուլումն ու ասափճանական մահացումը գաղութներու հարիւր հազարաւոր հայութեան, որ մեր առանց այն ալ կոտորակուած ժողովուրդի լաւագոյն մէկ նեցուկը կ'ուզենք որ ըլլայ մեր հայրենիքի անկախութեան լաւագոյն մէկ սատարը…

Եգիպտոսի մէջ հիմնուած Հայ կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութիւնը կուգայ ուրեմն, ամէնէն առաջ ապազգայնացումէ փրկելու գաղթահայութիւնը։

Միջնակարգ վարժարաններ, մանկական հաստատութիւններ, երեկոյեան դասընթացներ, դասագրքեր, մանկական գրադարաններ, հանրամատչելի դասախօսութիւններ, ինքնագիր եւ թարգմանական հրատարակութիւններ, հայագիտութեան զարգացման նպաստող շարք մը ձեռնարկներ եւ, մանաւանդ, «ամէն հայ տունն ու խանութը հայերէն գիրքը մտցնելու գործի կազմակերպումը», — ահա՛ թէ գլխաւորաբար ինչ կը խոստանայ Եգիպտոսի մէջ հիմնուած Հայ կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութիւնը :

Խոստումը անշուշտ բաւական չէ։ Անհրաժեշտ է յամառ ու անյուսահատ աշխատանք, գործի լայն ու բեղուն կազմակերպութիւն, բոլոր ճիգերու համակամ ու անկեղծ կեդրոնացում։ Անհրաժեշտ է, մանաւանդ, դրամ ու զոհաբերութիւն:

Հայ կրթական եւ հրատարակչական համազգային ընկերութեան նախաձեռնողները կը յայտնեն թէ իրենք պէտք եղած գումարը ունին, նախապատրաստական աշխատանքներու անցնելու համար։ Անոնք առնուազն մէկ տարի ժամանակ կը նախատեսեն իրենց հիմնած ընկերութիւնը լայն զանգուածներու սեփականութիւնը դարձնելու համար։ Անոնք, մեր մտքի և լեզուի լաւագոյն վարպետները — Շանթ, Ադբալեան և ուրիշներ — կը սպասեն որ հայ մամուլն ու մըտաւորականութիւնը, հայ ծնողն ու ունեւորը. հայ ամ[…]
տասարդութիւնը, […]
ղթահայութիւնը […]
բարոյական բոլոր […]
աջակցութեան հան[…]
Ընկերութիւնը կը ձգ[…]
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ դառնալ[…]
սպասէ իր «նիւթակա[…]
ղութիւններու աճումի[…]
գի տակաւ գործադրու[…]
իր կենսական նպատա[…]

Ընկերութիւնը հա[…]
է նպատակներով։ Պէ[…]
համազգային ըլլայ իր […]
կերպութեամբ։ Իսկ գա[…]
պէս համազգային […]
լու համար, անհրաժեշ[…]
լորիս, ամէն մէկ հայ[…]
յու, անկեղծ ու ան[…]
նուիրումը անոր։

Ահա ընկերութիւն […]
կուգայ վախճան դնե[…]
ծես, գաղթահայութե[…]
ու գորշ տարիներուն […]
սաւորելու անոր […]
հայ հոգիի, հայ լեզու[…]
մտքի նորոգ զարթօն[…]
ընկերութիւն մը, որ […]
զենք, ընդունակ կը[…]
լուսցնելու մեր մէջ […]
մասնաւոր գարշելի վէ[…]
տալու մեր ախտաւոր […]
տաւոր պառակտման […]
հանուրդաղթահայութե[…]
բելու հոգեւոր ճոխ ու […]
սեղանին շուրջ։

Հայ մամուլի պա[…]
լայնօրէն ու ամէն […]
զանգել Եգիպտոսի Հա[…]
նէն եկող բոլոր կոչեր[…]
խաստանքի ու զոհաբե[…]
հրաւէրները։ Թող հայ […]
բականը կամաւոր զին[…]
լայ Համազգայինին […]
միտքն ու հոգիին ա[…]
անոր գաղափարներու […]
ման և անոր աշխատ[…]
արդիւնաւորման։ Թող […]
տասարդութիւնը, ամբ[…]
թահայութիւնը, իր […]
սեփականութիւնը համ[…]
մազգայինը եւ գոհ[…]
գիտակից ու բոլորանո[…]
անոր շարքերը, անդա[…]
նոր, խանդավառ[…]
ծոյն ու գաղափարներ[…]
գի Համազգայինը ո՛չ […]
լագոյն պաշտպանը […]
ընդդէմ ապազգայնա[…]
նողոք հրէշին, այլ […]
մէկ ազդակը մեր հոգե[…]
ղաքական վերածնու[…]

ՕՆՆԻԿ ՄԽԻԹ[…]

ՀՐԵԱՅ-ԱՐԱԲ ԲԺԻ[…]

Երկու տարի առաջ […]
բարոնապետ Դաւիդ […]
Նախկին տնտեսական […]
այժմ ծերակուտական […]
Թաուի փաշայի ջանքեր[…]
կան պատմութեան ու[…]
րութեան առաջադրու[…]
ութիւն մը կազմուեցա[…]
րէի մէջ։

Միութիւնը սարքած […]
մը բանախօսութիւններ[…]
վերջին դասախօսութիւն[…]
ուած ակնաբոյժ տոքթ[…]
Հօֆի կողմէ, որուն բաղ[…]
նի ուսումնասիրութիւններ[…]
բական բժշկութեան մա[…]
գիտական աշխարհի գ[…]
թեան արժանացած են։ […]
է մասնաւորաբար ընդհ[…]
թեան համար։ Գերմանիա[…]
ներու կեդր. Միութեան […]
մէջ սոյն դասախօսութի[…]
բամասնօրէն հրատարակ[…]
լալով, կ'առնեմ կարեւոր […]
միայն։

Յունական գիտութիւ[…]
առաջին անգամ արաբներ[…]
խանդումը կատարուած է […]
բորդ դարուն, պարսիկ […]
Մազհար Ճավահի կողմէ […]
որ սուրիական թարգմ[…]
մը արաբերէնի թարգմ[…]
բժշկական մեծ գործ […]
ետք, 9րդ դարուն, նե[…]
քրիստոնեաներուն վիճակ[…]
նական բժշկական գրքեր[…]
ծագոյն մասին արաբերէն […]
մանութիւնը։ Բայց այս […]

նութեննէն գործնական օգուտ-
քաղելու մէջ, Նորէն Հրեայ
ն է որ աշխատած է, Իսահակ
րայէլ, ժեռած 950 թուականին
յրուանի մէջ (Թունուզ): Խորա-
ծառայեց իշխանական շրջա-
կներուն մէջ իբր բժիշկ, վայե-
մեծագոյն յարգանք եւ գրեց
ո մը գրքեր, ջերմի, բազկե-
զարկի, մէզի եւ տարրերու մա-
, որ այն ատեն կը հասկցուէր
ր կրակ, ջուր, օդ եւ հող: Այս
քերը շատ յարգի էին Արաբնե-
ն մօտ եւ կը պատկանին այն
աբական բժշկական գրութիւն-
րու շարքին, որ վերջը լատինե-
նի թարգմանուելով Եւրոպայի
ժամադրուեցաւ: Թարգմանիչն
եղած է Կոստանդինոս Աֆրի-
կանոս, որ մեռած է 1087ին,
նթէ Քասինոյի մէջ (Իտալիա):
ցասը եւ տասնըմէկերորդ դա-
րուն, Գահիրէի մէջ կը գտնուի
րկար շարք մը Հրեայ բժիշկ-
ներու, որոնք մեծ մասով արքու-
բժիշկներ էին Ֆաթիմեան խա-
ֆաներուն: Նոյնիսկ վերջը խեն-
ցած Ալ-Հաքիմ խալիֆան, մե-
ծ՝ 1020ին, որ Հրեաներն ու
քրիստոնեաները հաւասար գայ-
յթով կը հալածէր, Հրեայ անձ-
կան բժիշկ մը ունէր՝ Ալ-Հա-
որուն պատուոյ տիտղոս մըն
տուած էր, «Ալ Նաֆի» «օգ-
տակար» նշանակութեամբ,
մնացեալ բժիշկներուն մէջ,
նաւոր էին գրքերու սիրահար
րահիմ Բէն Ջաֆուն, որ ինչպէս
պատմեն, ձեռագիրներու մա-
տենադարան մը, ունէր 30.000
քերէ բաղկացած: Ցետոյ Իբն
մի, որ անգամ մը թաղումի
թափօր մը դիմաւորելով, փողո-
մէջտեղ կեցուց դագաղը եւ
ց տուաւ որ երեւութապէս մե-
ռ ողջ մը գերեզման կը տա-
ն: Բժիշկը նկատած էր որ
ռեալ»ին ոտքերը, որոնք բաց
ղաղէն դուրս երկարած էին,
չէին կախուած, այլ կը պա-
ն իրենց ուղիղ դիրքը:

Սուլթան Սալահէտտինի եւ
ր յաջորդներուն՝ Այուբեաննե-
ն օրով ալ 12-13րդ դարերուն,
այ բժիշկներու դիրքը լաւ էր
մեծ էր ասոնց թիւը արքունի-
ն մէջ: Ամենէն նշանաւորը ե-
Մայմոնիտես, որուն բժշկա-
փոփայական գլուխ-գործոցը՝
ատակարան Մովսէսի», դեռ
տարակուած կը մնայ արա-
կան ձեռագիրներու շարքի մը
: Անոր գործերէն լաւագոյն
ցածը, հաւանաբար այն է որ
գտնուի այժմ Գերմանիա՝
նայի մէջ, Մայմոնիտէսի
ղուն եւ աշակերտին կողմէ
ագրուածը:

Տոքթ. Մայերհոֆ կը հաստատէ Փրոֆ. Ա. Ս. Եահուտայի այն կարծիքը, թէ պարտք մըն է վարպետին այդ եւ ուրիշ չհրատարակուած գրութիւնները տըպագրութեան տալ, մինչեւ 1935 թուականը, երբ կը լրանայ Մայմունիտէսի ծննդեան 800 ամեակը:

Ուրիշ Հրեայ բժիշկ մը եւս, Ապու-էլ-Մունա որ կոչուած է Քոհէն-էլ-Աթթար, շատ նշանաւոր հանդիսացած է միջին դարուն: Իրմէ մնացած է բաղադրեալ դեղերու գրութիւն մը միայն, բաժնուած 25 առանձին գլուխներու: Միջնադարեան դեղագործներու գիրք մըն է այս, որ մինչեւ այսօր բազմաթիւ արտագրութիւններով եւ տպագրութիւններով, արեւելքցի փերեզակներուն կողմէ կը գործածուի, Մարոքէն մինչեւ Հնդկաստան:

Հակառակ Հրեայ բժիշկներու գիտական այս արժէքին, հալածանքներ պակաս եղած չեն, մասնաւորաբար Սպանիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ, ուր միշտ ստիպուած կար մահմետական դառնալու: Հրեայ բժիշկները սակայն, իրենց յարատեւութեամբ գործնական այս գիտութեան մէջ, յաջողած են յաճախ խոնարհեցնելու իրենց թշնամիները իրենց գիտութեան առջեւ, եւ ինչ որ աւելի կարեւորն է, անոնք են որ դարերու ընթացքին եղան մեծ միջնորդները գիտական միտքին, որուն տարածումը ոչ մէկ հալածանք կրցաւ արգիլել:

Պ. Փ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՕՄԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

ԼԸ ԿՈՏԻՆԻԷՌ. — Յուլիս 31ին, ինչպէս ֆրանսական բոլոր նախակրթարանները, Գարակէօզեան Հօմի դպրոցն ալ փակեց իր կրթական տարին:

Ջեւաւորումի եւ վերակազմութեան շրջան մը եղաւ 1927—28ի այս տարին: Միջավայրի պահանջներուն ընդառաջ երթալով, Հօմը անցնող շրջանին իր դասարանները եւ ուսումնական ծրագիրը դրաւ ֆրանսական վարչութեան տակ: Վանտոմի վերաքննիչի կողմէ որոշուած ուսուցիչ մը, Մ. Թռէփռօ, իր կնոջ մասնակցութեամբ եւ հայ պաշտօնակիցներու ներդաշնակ գործակցութեամբ, յաջողեցաւ շատ փափկանկատօրէն ու նոյնքան խղճմտօրէն հաշտեցնել կրթական ծրագիրը Հօմի պայմաններուն եւ մեր տղոց լեզուական մակարդակին հետ:

Ըլլալով փոխանցումի շրջան մը, առաւելապէս ուժ տրուեցաւ ֆրանսերէնի. եւ միւս ճիւղերը օգտագործուեցան աւելի եւս զօրացնելու աշակերտներու լեզուական զարգացումը: Այդ ուղղութեամբ թափուած ջանքերը ապարդիւն չանցան, ինչպէս հաստատեցին տարեվերջին Հօմ այցելող քննիչներու կամ այցելուներու տպաւորութիւնները:

Հօմը իր պաշտօնական հարկը հատուցանելով հանդերձ, իր խորքին եւ կեանքին մէջ չէր կրնար չմնալ հայկական: Իրիկուան եւ գիշերուան պահերը յատկացուած էին հայ վարժարանին, ուր հայերէնը, պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը եւ մատենագրութիւնը իրենց արժանի տեղը ունէին: Առաւօտեան եւ կիրակնօրեայ պաշտամունքի պահերը կը պահէին իրենց որքան բարոյական, նոյնքան ազգային հանգամանքը:

Ու Հօմը ոչ մէկ առիթ չփախցուց մեր տղաքը բաժնեկից ընելու հայ համայնական կեանքի գրուագներուն. այս տարուան ընթացքին, բացի տօնական համախմբումներէ, Ապրիլ 24ը, Մայիս 28ը, Խանասորի տարեդարձը տօնուեցան արժանաւոր հանդիսաւորութեամբ:

Հօմի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 5ի կիրակին, Նահանգապետ Մ. Մարթէնի նախագահութեան տակ: Ներկայ էին բարերարը՝ Պ. Գարակէօզեան, համայնքի ծանօթ անձնաւորութիւններ եւ հաստատութեան բարեկամներ:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ շէնքին յարակից ամառանոցին նորոգուած սրահին մէջ, ուր խըռնուած էին բացի հանդիսականներէ եւ դպրոցի սաներէն, արձակուրդային գաղութի ֆրանսացի պաշտօնէութիւնը, յիսնեակ մը տղաներու հետ: Յուզիչ էր տեսնել անշուշտ, ջերմիկ իրարանցումը հայ եւ ֆրանսացի մանուկներուն:

Աւելորդ է ըսել որ հանդէսին մէջ տիրապետող միակ շեշտը ֆրանսական էր, ինչպէս կը պահանջէին պարագաները: Եղան երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ ինչ որ կը վայելէ դպրոցական հանդէսի մը: Հանդէսը վերջացաւ մրցանակներու բաշխումով: Ամէն տղայ, համաձայն իր դասարանական յառաջդիմութեան վարձատրուեցաւ վայելուչ գիրքերով:

Այս առթիւ բաշխուեցան նաեւ Հօմի դաշտահանդէսի օրը առաջնութիւն շահող մրցորդներու շքանշանները:

Նահանգապետը մեկնելէ առաջ իր խնդակցութիւնը յայտնեց, որ ֆրանսացի եւ հայ պաշտօնակիցները գիտցած են այնքան ուշագրաւ արդիւնքի մը հասնիլ, շնորհիւ իրենց սերտ գործակցութեան:

Փ. Սանասար

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՇԱԼԱՄՕՆ, 6 Օգոստոս (Թղթ. «Յառաջ»ի.— Ասկէ առաջ գրած էի, թէ Շալամօն կը գտնուի Փլիվայէն երկու քիլոմեդր հեռու, ուր կը գործեն մեծ թիւով Հայեր, այր թէ կին, ստանալով օրական 15—19.75 ֆր.: Գործաւորներուն մեծ մասը կը կազմեն Եօզղատցիներ, բոլորն ալ համերաշխ, եւ համակիր Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Գործարանատէր Պ. Անտրէ Սավիգ չափազանց գոհ մնալով Հայերուն ժրաջան աշխատանքէն եւ հայրենասիրութենէն, ուրախութեամբ կը նկատէ, որ անոնք հազիւ ազատուած թրքական սարսափներէն, կ'ուզեն ունենալ ազատ եւ անկախ Հայաստան: «Իրաւունք ունիք պայքար մղելու Հայաստանի ներկայ կառավարութեան դէմ. քանի որ թուրք ժողովուրդին յատկացնելիք հող ունի, իսկ ձեզի համար ոչինչ»:

Կիրակի օր, 12 Օգոստոսին Շալամօնի մէջ երկու հարսնիք, մէկ նշանտուք եւ մէկ մկրտութիւն տեղի պիտի ունենայ, ինչպէս եւ պատարագ:

Գործարանատէրին չափ բարեացակամ է «քոնդրըմէթրը» Պ. Մոնտոն՝ մեր ժրաջան աշխատանքին համար: Անոնք որոնք կը փափաքին այստեղ աշխատիլ եւ բնակութիւն հաստատել մաքուր եւ օդասուն կահաւորուած սենեակներու մէջ, կրնան ինծի գրել:

Գ. Սէթեան

ԿԵԱՆՔԸ ՓՕՆ. ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 5 Օգոստ.— Օդին տաքութիւնը անտանելի դարձած է: Ամէն ինչ սուղ է. խեղճ հայերը գործարանի աշխատութենէ վերջ պարտէզները կ'աշխատէին չարաչար, քանի որ իրենց վաստակը չէր բաւեր: Դժբախտաբար օդերուն տաքութեան պատճառով չորցած է ամէն ինչ: Գործարանին մէջ կը շահին ժամը 2.60, ինչ որ համապատասխան չէ ապրուստի սղութեան հետ: Շատեր սկսած են հեռանալ:

Ե. Շահպազ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՃԻԳԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Օգոստոս.— Ասկէ չորս տարի առաջ էր որ Փարիզէն հոս եկաւ մարդիկ մը, կազմակերպելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ը:

Հիմա որ «Արարատ» մասնաճիւղը հաստատուն կերպով գործի սկսած է ֆրանսական ֆետէրասիոնին հետ, խառնակիչ պարոն մը ձեռքը հոս ալ երկարած է՝ դիմելով ամենէն վարկաբեկիչ ու ստոր միջոցներուն, որպէսզի անոնք չընդունին «Արարատ» մասնաճիւղը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով: Իր դաւադրական գործունէութիւնը հոս յաջողութիւն չգտնելով, խնդիրը հաղորդեց փարիզի կեդրոնական Մարմինին: Արդիւնքը տակաւին մեզի յայտնի չէ, բայց առաւօտուն կանուխ, խառնակիչը փարիզ վազեց որպէսզի տեղին վրայ կարգադրէ գործը:

Երկու կողմին հասկացողութեան գալէն վերջը, հազիւ քանի մը օր անցեր էր երբ խառնակիչը մոռցաւ սկաուտական ամէն սրբութիւն եւ գործը տարաւ այնպէս ինչպէս որ ինքը կ'ուզէր: Շատերը չկրցան դիմանալ այս ակներեւ աճպարարութեան, անմիջապէս գործը երեսի վրայ թողլով հեռացան. իսկ մէկ մասը հոն մնաց, տարաւ ամէն լուտանք ու լռեց որպէսզի գործը չտուժէ. եւ վերջապէս տեսնելով որ այլ եւս լռութիւնը բարիքէն աւելի չարիք է սկսուած գործին համար, մանաւանդ փարիզի վերջին Շրջանային ժողովէն ետք, շատերը նորէն հեռացան: Ասկէ վերջը կազմուեցաւ «Արարատ» մասնաճիւղը, որուն կ'անդամակցին 85է աւելի երիտասարդներ: Միութիւնը վաւերացուեցաւ տեղական իշխանութենէն հետեւեալ անուան տակ «Union Sportive Arménienne»: Հիմա որ «Արարատ» մասնաճիւղը կազմուած է, կան տակաւին մարդիկ որ պղտոր ջուրին մէջ ձուկ որսալ կ'ուզեն եւ ամէն ներելի ու աններելի միջոցներու կը դիմեն, Միութիւնը ենթարկելու համար իրենց անհատական ստոր հաշիւներուն:

Պէտք է վերջ տրուի այս կատակերգութեան եւ օր առաջ այս խնդիրը վերջնական լուծումը գտնէ, որպէսզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իրականացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը:

Ա. Որբունի

ՄԱԼԱՐԻԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ հանրային առողջապահութեան եւ խնամատարութեան տեսուչը եւ Պէյրութի զինուորական հիւանդանոցին բժշկապետը Հարաւային Լիբանան մեկնած են, քննելու համար մալարիայի դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն գործադրումը:

Տեղական իշխանութիւնները անցեալ տարի արդէն, հետաքրքրուած էին այդ շրջանի առողջական պայմաններով եւ սպասելով մէկտեղ ճախճախուտներու չորացման, տեղին վրայ բաշխած էին բաւարար քանակութեամբ հեղուկ մը, որ կայուն ջուրերուն վրայ թափելով, կը սպաննէ ժժեղները:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան Գործադիր Խորհուրդը վճռեց մահացու պայքար մղել համայնավարներուն դէմ:

Գործադիր Խորհուրդը պատասխանատու կը նկատէ զանոնք այն գործադուլներուն, որոնք վերջերս յայտարարուեցան ոստայնանկ եւ մուշտակագործ բանւորներուն կողմէ եւ աղիտաւոր հետեւանք ունեցան անոնց համար: Այս գործադուլներուն հետեւանքով՝ ոստայնանկներու եւ մուշտակագործներու սենդիկաներէն վտարուեցան համայնավար անդամները: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը որոշած է այլ եւս զանոնք ներս չառնել: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է խափանելու համար հրապարակային կամ գաղտնի ամէն պրոպագանդ, զոր համայնավարները կը կատարեն Ամերիկայի գործաւորներուն մէջ:

Դաշնակցութեան Նախագահին կարծիքով, համայնավարները մեծ վտանգ մըն են ամերիկացի գործաւորներուն համար եւ ամէն գործադուլ որուն միջամուխ կ'ըլլան համայնավարները, դատապարտուած է ձախողութեան:

«Հանքագործներու գործադուլին ատեն, ըսած է ան, կարմիրները փորձեցին իրենց ձեռքն առնել գործաւորները: Անոնց նպատակն է ամերիկեան աշխատաւորական շարժումը քայքայել: Բայց մեր երկրին գործաւորը խելացի է եւ չի հետեւիր այս յոռի մարգարէներուն»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑԱՆԴՈՒԿՆ ԵՒ ԱՆԽՈՀԵՄ. — Շան զ'Էլիզէի վրայ, մեծ վաճառատան մը գիշերապահն էր Ռափէն: Օր մը, փորձութեան ենթարկուեցաւ, գողցաւ 100.000 ֆրանքի արժէքով մուշտակ եւ ադամանդ ու շունչը առաւ Սթրազպուրկ:

Հոն, հարիւրապետի կոկիկ համազգեստ մը կռնակն անցուցած, կրցեր էր բոլորին համակրութիւնը գրաւել: Մարոքի մէջ, իր անունով քաջագործութիւններ կը պատմէր, դէպքեր, տեղեր ու թուականներ կը յիշէր եւ Սթրազպուրկի զինուորականներուն, որոնց մէջ նաեւ ոստիկան հազարապետ մը,— սեղանակից կ'ըլլար: Բայց Սթրազպուրկի խնջոյքներն ու պատիւները չէին գոհացներ զինքը: Փարիզի կարօտէն կը տանջուէր եւ օր մըն ալ, նոր անխոհեմութիւն մը եւս գործելով, նետուեցաւ շոգեկառք ու հասաւ իր սիրական քաղաքը, որուն կարօտը դեռ չէր առեր, երբ առջի օր, գաղտնի ոստիկան մը ձեռքը դրաւ անոր ուսին, ու զայն առաջնորդեց բանտ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐԾԱԹ ԲԱԺԱԿԸ

(Շուետական պատմուածք)

Սիրուն նունուֆար մը որ
մօրէն կը ծփար լուսնին տակ՝
աթագօծ ջուրին երեսը, ինծի
մեց այս հէքեաթը:

կար ու չկար աղջնակ մը կար
ն անունն էր Լիզալիլ: Անոր
քը մեռած էին ու ծովուն
քը, աղքատիկ հիւղակի մը
կ'ապրէր ան՝ իր կոյր մեծ
հետ:

Ամառը, մեծ հայրը ձուկ
ր. իսկ Լիզալիլ կը քաղէր
կ, ելակ կամ արքայամոր
'երթար զանոնք քաղաքը
լու:

Բայց ձմեռը, շատ դժուար
մեծ հայրը հազիւ թէ կրնար
իր ուռկանը նետել, իսկ
լիլ ուրիշ միջոց չունէր եթէ
ներ շինել՝ անտառի մանր
ով:

Սակայն, հակառակ իրենց նեղութեան եւ զրկանքներուն, ծերուկն ու տղեկը շատ երջանիկ էին: Մեծ հօրը համար, ոչինչ կար աւելի քաղցր քան թոռնիկին փայփայանքները, իսկ Լիզալիլ այնքա՜ն գորովով կը սիրուէր, որ աշխարհի մէջ, ուրիշ բան չէր ուզեր եթէ ոչ ապրիլ, ինչպէս ապրած էր միշտ:

Օր մը որ արեւը անողոք կերպով խարակին վրայ կը թափէր իր տաք ճառագայթները, մեծ հայրը առաջարկեց խորշին միւս կողմը երթալ: Հոն, ծառերու զով հովանիին ապաստանած՝ ինքը պիտի հանգստանար, մինչդեռ փոքրիկը պիտի վազվզէր ու խաղար իր բոլորտիքը:

Այնպէս ալ ըրին: Բայց դեռ նոր հասեր էին միւս եզերքը ու մեծ հայրը դեռ չէր նետած իր ուռկանը, երբ զգաց թէ շատ ծարաւած էր:

— Լիզալի՛լ, ըսաւ, առ սափորը եւ գնա՛ ինծի աղբիւրէն քիչ մը ջուր բեր: Ես այս ջուրը չեմ կրնար խմել, շատ աղի է:

— Հարկա՛ւ, հարկա՛ւ, խնդալով վրայ բերաւ Լիզալիլ եւ եռանդուն, հլու ինչպէս միշտ, առաւ սափորը ու մտաւ անտառին մէջ՝ աղբիւր մը փնտռելու համար:

Բայց Լիզալիլ անխոհեմ աղջնակ մըն էր եւ փոխանակ աղբիւր երթալու, որուն տեղը լաւ գիտէր, սկսաւ ասդին անդին զուարճանալ, վազվզելով թիթեռնիկի մը ետեւէն, ծաղիկներ քաղելով, այնքա՜ն որ դեռ փնտռածը չգտած, բոլորովին յոգնած էր:

Այն ատեն ստիպուեցաւ հանգստանալ՝ ուժ առնելու համար. եւ մինչդեռ ճամբուն եզերքը նստած էր, այն տեսակ այլանդակ մտածումներ ունեցաւ, որոնց նմանը դեռ մտքէն չէր անցուցած:

Իրեն այնպէս եկաւ որ ծառերն ու ծաղիկները իրեն կը նային եւ զինքը կը պարսաւեն, որ չէր կրցած գտնել ջուրը որուն կը սպասէր իր մեծ հայրը..., թէ խոտերուն ու տերեւներուն սրսփուքը լեզուն էր բոյսերուն եւ թէ, թերեւս իրօք, անոնց վեհապետն էր անտառին Իշխանը, որուն զայրոյթներուն մասին յաճախ պատմութիւններ ըրած էր մեծ հայրը:

Եւ յետոյ, ինքզինքը մինակ զգաց, ո՜հ, մի՛ս-մինակ: Մինա՜կ, երբ թէ իրօք, մարդ մարդասանք ունեցած չըլլար աշխարհի մէջ...:

Ալ մեծ անտառին մէջ էր ան: Ծառերուն ճիւղերը վերէն իրարու կը միանային ու կը կազմէին մռայլ կամար մը, որ կ'արգիլէր արեւուն ճառագայթները:

Լիզալիլ մտիկ կ'ընէր տերեւներուն սօսափիւնը... եւ ահա, իր մտածումներուն չափ այլանդակ բան մը պատահեցաւ:

Ան հասկցաւ թռչունի մը դայլայլիկը եւ այս թռչունը կ'ըսէր:

— Ո՞ւր կ'երթաս այսպէս մի՛ս մինակ, Լիզալիլ. հապա ո՞ւր ձգեցիր անոնք որ կը սիրես:

Լիզալիլ վերցուց գլուխը եւ միայն նշմարեց ցարասիի մը ճիւղին վրայ թառած արտոյտ մը որ կ'երգէր:

Այն ատեն, վախ զգաց եւ սկսաւ վազել այնքա՜ն շուտ, այնքա՜ն շուտ, որ սայթաքեցաւ եւ քրա՛ք, ինկաւ գետին: Սափորը հազար կտոր եղեր էր:

Սկսաւ լալ: Մինչդեռ արցունքները կը հոսէին, Լիզալիլ լսեց ուրիշ ձայն մը որ կ'ըսէր:

— Ո՞ւր այսպէս մի՛ս-մինակ Լիզալիլ: Հապա ո՞ւր ձգեցիր անոնք որ կը սիրես:

Նորէն գլուխը վեր առաւ, բայց հոն միայն սկիւռ մը կար որ խիտ եղեւնի մը ճիւղերուն մէջէն, վախնվախ իրեն կը նայէր:

Բարկացաւ Լիզալիլ...: Սկիւռին ի՞նչ թէ ինքը մինակ է եղեր անտառին մէջ:

Բարձր ու կապոյտ երկինքէն, ոսկեփետուր անծանօթ թռչուն մը կը ճռուողէր.

— Ո՞ւր այսպէս մի՛ս մինակ Լիզալի՛լ: Ո՞ւր ձգեցիր անոնք որ կը սիրես:

Փոքրիկին շուրջը, կարծես ամէն ինչ կեանք կ'առնէ ծառերը, թուփերը, քարերն իսկ, ելակները կը ճարճատեն, մամուռը կը հառաչէ.

— Ո՞ւր այսպէս մի՛ս-մինակ Լիզալի՛լ: Ո՞ւր ձգեցիր անոնք...,

Ալ չափը կ'անցընեն:

Լիզալիլ կը կենայ եւ այնքա՜ն ուժով կը պոռայ, որ բլուրը իրեն կը վերադարձնէ իր ձայնին արձագանգը:

(1) (Շար.)

Լեռը տարուած թեկնածուները

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Եանինայի մէջ լեռը տարուած երկու երեսփոխանական թեկնածուներէն Միլոնաս, նախկին խորհրդական Յունաստանի ելմտական նախարարութեան, ազատ արձակուած է Օգոստոս 6ին։ Աւազակները գիշերանց անտառին մէջ ձգեր են Միլոնասը, որ ենթակայ սաստիկ ցուրտին եւ գայլերու սպառնալիքին, սկսեր է քալել մինչեւ լուսաբաց։ Ութ ժամ յետոյ, բանուկ մը ճամբայ հասնելով, պահակներու աջակցութեամբ փոխադրուեր է Եանինա։

Քաղաք հասած ատեն, թեկնածուն ողորմելի վիճակ մը կը ներկայացնէր, աղտոտ, երեսները մազոտ, յոգնաբեկ եւ աւազակներուն կողմէ տրուած անձրեւարգել մը՝ իր մետաքսէ հագուստին վրայ։ Իր պատմութեան համաձայն, աւազակները փափկութեամբ վարուած են, բայց երկու օր քալել տուած են Միցիքելիի անմատչելի լեռներուն մէջ։ Միշտ կը յիշեցնէին թէ տեղն ու տեղը պիտի մորթուին, եթէ ոստիկան հասնի իրենց ետեւէն։ Կը կարծուի թէ Միլոնասը արձակեր են, որպէս զի կարգադրէ փրկանքի խնդիրը։ Նախկին պաշտօնատարը խնդրած է զօրք չղրկել, որպէս զի աւազակները չսպաննեն իր ընկերը, Միլասը։ Իր կարծիքով, գործը քաղաքական հանգամանք ունի։ Երրորդ զոհը, փաստաբանն ալ կը մնայ աւազակներուն քով։ Նկատի առնելով իր նիւթական վիճակը, փրկանքը իջեցուցեր են 100,000 տրախմիի։

Վէնիզէլոս անմիջապէս նախարարական ժողով գումարեց, այս խնդիրը քննելու համար։ Կառավարութիւնը նախապէս տրամադիր էր փրկանքը վճարելու, բայց այժմ ետ առած է այդ որոշումը, վտանգաւոր նախընթաց մը չստեղծելու համար։

Նոր երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Օգոստոս 8 թուականով.— Երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահեցան այսօր, ամբողջ Իզմիրի գաւառին մէջ։

Դարձեալ օդանաւ մը ջախջախուած

Ֆրանսական Առք-ան-Սիէլ օդանաւը, որ փորձեր կը կատարէր, մօտերս Ատլանտեանը կտրելու համար, չորեքշաբթի օր վար ինկաւ Օրլիի մէջ եւ ջախջախուեցաւ։ Օդանաւը ճամբայ ելած էր ժամը 4ին, առաջնորդութեամբ վարիչ Տրուհէնի, մեքենավար Լանէի եւ ուրիշ երկու մասնագէտներու։ Երեք փորձեր յաջող անցան։ Որոշուեցաւ չորրորդ թռիչք կը կատարել, ժամը 5.45ին։ Մէկ ժամ անցած էր եւ օդանաւը կը գտնուէր 100 մեդր բարձրութեան վրայ, երբ յանկարծ թեւերը սկսան տատանիլ, արագութիւնը պակսեցաւ եւ ամբողջ կազմածը գետին ինկաւ քարի մը պէս։ Ականատեսներ օգնութեան հասան եւ հանեցին մեքենավարին դիակը։ Դժբախտ երիտասարդը մեռած էր տեղն ու տեղը, ճարտարագէտ Ժիանոլի անշարժ կը մնար, բայց դեռ կը շնչէր։ Միւս երկուքն ալ ծանրապէս վիրաւորուած էին։ Վարիչին՝ Տրուհէնի երկու սրունքը եւ աջ թեւը կոտրած էին։ Ճարտարագէտին վիճակը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ, իսկ անթելի վարիչ Մանուէլ բազմաթիւ վէրքեր ունի։ Արկածին պատճառը չէ հասկցուած տակաւին։

⁂ Օդանաւի վարիչ Տրուհէն, որուն երկու սրունքները եւ մէկ թեւը ջախջախուած էին, մեռաւ կէս գիշերին։ Բժիշկները կտրեցին աջ ոտքը, բայց անօգուտ։ Կը թողու կին մը, երկու երախաներով։

Վեզուվի բորբոքումը

Վեսուվի դիտարանը կը հաղորդէ թէ՝ Օգոստոս 7ի կէսօրին, կրակի բերան մը բացուած է խառնարանին հարաւ-արեւմտեան լանջքէն, ուրկէ մեծ քանակութեամբ լավա կը ժայթքէ։ Հեղուկ եւ լուսաւոր, լավան կազմած է 70 մեդր տրամագծով ձուաձեւ լիճ մը, որմէ կը բաժնուին երկու հեղեղներ ու կ՚ողողեն խառնարանին ամբողջ արեւմտեան մասը։

Կը կարծուի թէ լավայի այս մակընթացութիւնը պիտի հասնի մինչեւ խառնարանին ամէնէն ցած եզրը եւ պիտի իյնայ Դժոխքի հովտին մէջ։ Հրաբխային բերնէ մը որ 40 մեդր տրամագիծ ունի, անընդհատ կը լսուին պայթիւններ եւ անփայլ նիւթեր կը ժայթքեն։

Դիտարանին շարժագիրները, որոնք մէկ ամիսէ ի վեր զօրեղ ճօճումներու ենթարկուած էին, ցոյց կուտան բազմաթիւ, բայց անկարեւոր տեղական ցնցումներ։

Հրաբխային այս գործունէութիւնը պիտի տեւէ քանի մը օր։

Պրուսայի հրդեհին աւերը

Էնկիւրի, 8 Օգոստ.— Պրուսայի մէջ ծագած հրդեհին պահուն, բոլորովին մոխրացան չորս պանդոկներ, 6 տուներ, 48 վաճառատուններ։ Տուն մը եւ հինգ վաճառատուններ մասնակի կերպով այրեցան։

Նիւթական վնասը կը հասնի 200,000 ոսկիի։ Ապահովագրուած էին միայն 10,000 ոսկի արժէքով կալուածներ։

Հրդեհի շրջանակին մէջ գտնուած պէնզինի շտեմարան մը պատճառ եղած է կրակին տարածման։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ։

Նորէն պիտի փնտռեն

Նորվեկիոյ ծովային նախարարութիւնը որոշեց վերսկսիլ խուզարկութիւնները, գտնելու համար Ամունտսէնն ու Կիլպօն։ Գործողութիւնները պիտի շարունակուին հաւանաբար մինչեւ Օգոստոսի վերջը, Շփիցպէրկի արեւելեան կողմը։ Շարք մը նաւեր պիտի մասնակցին խուզարկութեանց։

Վիլհելմ Բ. միշտ կը գործէ

Գերմանիոյ Հանրապետական Դիւանը, որ պաշտօն ունի հետեւիլ Հանրապետութեան սպառնացող վտանգներուն, գանգատագիր մը ղրկած է հոլանտական կառավարութեան, յայտնելով թէ Վիլհելմ Բ. կը շարունակէ քաղաքական գործեր կատարել։ Գահընկէց կայսրը շարունակ հեռագիրներ կը ղրկէ եղեր Գերմանիա, զանազան հրահանգներ տալով։ Բողոքողները կը շեշտեն որ եթէ այս ճամբան շարունակուի, վտանգ պիտի ծագի ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ եւ Եւրոպայի խաղաղութեան համար։ Հոլանտական կառավարութիւնը պատասխանած է թէ նկատի պիտի առնէ խնդիրը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջանի ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. վիճաբանութիւն շրջ. ժողովի օրակարգի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն։ Ճոխ պիւֆէ։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

ԾԱՆՕԹ.— Առնել՝ շոգեկառք Սէն Լազարէն, Թռամվ. Թիւ 40 Քլիշիէն, Թիւ 64 Փոռթ Շամփէրէէն եւ իջնել կառ տ'Արժանթէօյ։ Մասնաւոր օթոպիւս կայարանէն մինչեւ անտառ։ Եռագոյն ժապաւէն կրող առաջնորդներ պիտի սպասեն կայարանը եւ անտառին մօտ ժամը 9էն 2։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մարսէյլի Hôtel Beausé. jourի պարտէզին մէջ, Արտասանութիւն, երգ, նուագ եւայլն։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱՐՕԵԱՆ

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. «ՎՌԱՄԵԱՆ» ենթակոմիտէի եւ «ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ» խումբի կողմէ։

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա'Լանտրի Պար տը Փլաթան 30 րուԹ Նասիօնալ, Սէն Թ'Անթուան-Մարսէյլ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԾԱՆՕԹ.— Մարսէյլէն առնել Թրամվ. Թիւ 27 եւ իջնել Թէրմինիւս։ Ժապաւէն կրող ընկերներ ցոյց կուտան հանդէսին տեղը։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ-ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Կը նախագահէ՝ Ռ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները եւ հայ գրականութիւնը սիրողները։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ցէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5.30ին, Noveltyի Cinémaին մէջ

ղեկավարութեամբ՝ Ղ. Հայրունիի, կը ներկայացուի՝

ԽԵԼԱԳԱՐԸ ԵՒ ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ (Զաւեշտ)

Կը խօսի՝ Պր. Վ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ մարզական կեանքի մասին։ Ցեղի կ'ունենան Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներու կողմէ բուրգեր, մարզական խաղեր եւայլն։

ՄՈՒՏՔ 4 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 84 Rue Chapeի Թատերասրահը

Դերասան Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ, մասնակցութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի եւ տեղական ուժերու կը ներկայացնէ Ա. Ահարոնեանի

«ՈՍԿԷ ՀԷՔԵԱԹ»Ը եւ «ՊԱՂՏԻԿԻ ՆՇԱՆՏՈՒՔ»Ը (Զաւեշտ)

ԳԻՆԵՐԸ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 72 Rue Etienne Dollet, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Կոբիւն խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողական խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գրադարանը ժամը 8.30ին այսօր Ուրբաթ իրիկուն Քեռի և Դժոխք խումբերը։

Իսկ կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի արտակարգ ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ-Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները առանց բացառութեան։

Փօն տը Շէրիւիի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Hôtel de Franceի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի Փօնթ-Էվէքի Հայ. Ժող. Լսարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Քան Օթթօյի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Բաբգէն Սիւնի, Սիամանթօ, Վաքաճ, Վարուժան եւ Ակօ խումբերու բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. ընտրութիւն պատգամաւորներու։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ նոր անդամակցիլ փափաքողները, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը։ Փարիզի եւ շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը եւ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլան։ Օրակարգ. անդամներու ստուգում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ե. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին 34 Rue Villroy, ընկերուհի Տ. Մկրտիչեանի բնակարանը։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուի նաեւ ընկեր Ղ. Ա.։

Հ. Յ. Դ. Ցէսինի Վրէժ խումբի վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Թիւֆէնկճեանի և Զարիֆեանի տուներուն դիմացի բաց դաշտին մէջ։ Կը խնդրուի ընկերներէ հաշիւները փակել և չծախուած տոմսակները վերադարձնել մինչեւ Օգոստոս 10։

ՖՕԹՕ «ԱՐԱՔՍ» կը խնդրէ իր յաճախորդներէն նկատի ունենալ իր հեռաձայնի թիւը՝ PROVENCE 49-34։

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: E. SOUVIG...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928
11 AOUT 1928

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 722 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԿԷ՞ ՈՒՐ...

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ հրատարակած ենք տարօրինակ տեղեկութիւն մը:

Պուքրէշի մեր թղթակիցը կը պատմէ թէ, Ռումանիա հասեր է գերմանահայ առաքելութեան պատուիրակը, Տոքդ. Պարոնիկեան, որ Պալքանեան երկիրները կը պտտի եւ յարմար վայր մը կը փնտռէ, հոգեւոր դպրոց մը բանալու համար: Հաստատութեան նպատակը պիտի ըլլայ «յատկապէս հոգեւորականներ պատրաստել հայ եկեղեցիին համար»:

Պատուիրակին պատմութեան համաձայն, իր հիմնած ընկերութիւնը կը գտնուի Տրէզտէն, ունի մօտ 10,000 անդամ, որոնք առաջնորդուած են միայն «մարդասիրական - քրիստոնէական նախանձախնդրութեամբ»:

Պուքրէշի պաշտօնական ներկայացուցիչները և պատուիրակը խորհրդակցական ժողով գումարելով, քններ են ծրագիրը ու ընդուներ են դպրանոցը հաստատել Ռումանիոյ մայրաքաղաքին մէջ: Մանրամասնութիւնները կը կարդաք թղթակցութեան մէջ:

Թող չզարմանան մեր բարեկամներն ու ընկերները, եթէ «տարօրինակ» բառը գործածեցինք այս տեղեկութեան համար:

Նախ ըսենք որ, մենք բարի վկայութիւններ չենք լսած Տոքդ. Պարոնիկեանի մասին, թէեւ ոչինչ գիտենք փաստացի, մինչեւ հիմա կը գործէր հայ որբերու անունով: Այժմ նոր ընդարձակեր է ասպարէզը, եւ Գերմանացիներ ալ համոզած՝ հայկական դպրանոցի մը անհրաժեշտութեան մասին, ճիշդ այն միջոցին երբ մենք դառնօրէն կը գանգատինք վարդապետներու եւ եպիսկոպոսներու բազմութենէն...

Ենթադրելով իսկ որ լուրջ է Տոքդ. Պարոնիկեանի ծրագիրը, նորէն կը զարմանանք որ Պուքրէշի մէջ բան-գործ ըրեր ընդուներ են այդպիսի ծրագրով մը:

Որովհետեւ, երբ տասը հազար Գերմանացիներ դրամ կը համախմբեն դպրանոցի մը համար, դժուար չէ համոզել զանոնք թէ, այս հալածական ժողովուրդը շատ աւելի ստիպողական պահանջներ ունի, մինչեւ հոգեւոր ճեմարան հանելու համար: Եթէ քահանաներ պիտի պատրաստեն, ամէն առաջնորդ-եպիսկոպոս կրնայ յարմարագոյնը զատել տիրացուներէն վարժապետներէն: Իսկ եթէ վարդապետի պահանջ կայ եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը կանգուն են, ձգելով նոյն իսկ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կանգուն են, ձգելով նոյն իսկ Վիեննան...

Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ՝ խնդրա՞նքը շատ է, թէ մատուցումը...: Մենք հոգեւորականներ գիտենք, մանաւանդ քահանաներ, որոնք անօթութենէ կը գանգատին, մինչ ուրիշներ իսկական պորտաբոյծներ, իւղ կը կապեն, կատարեալ անպատկառութեամբ:

Իբրեւ Վասպուրականցի, հայագերման առաքելութեան պատուիրակը պիտի գիտնար այսքան մը բան: Եւ, տակաւին Տրէզտէնէն ճամբայ չելած, պիտի բացատրէր բարեկամ Գերմանացիներուն, թէ աւելի մարդասիրական, նոյն իսկ աստուածահաճոյ գործ է հայ պատանիներու համար բանալ արհեստագիտական վարժարան մը, գերմանական դրութեամբ, Սուրիոյ կամ ուրիշ հայաշատ վայրի մը մէջ, քան գումար մսխել վեղարաւորներ և պորտաբոյծներ արտադրելու առաջադրութեամբ:

Հուշտ հայերէն թերթ կը կարդայ Տոքդ. Պարոնիկեան, կը տեսնէ թէ ի՛նչ լեղապատառ կանչեր կ'արձակուին ամէն տեղ եւ ամէն կողմէ, դպրոցի, արհեստանոցի, մասնագիտական կրթութեան կամ, եթէ կ'ուզէք, թոքախտաւորներու ապաքինարանի մը համար: Աղաւասիկ հայկական բոյներ կը շինուին Լիբանանի ափերուն վրայ, եւ նոր պահանջներ երեւան կուգան, երկրագործական դասընթացք, մեքենաներ եւայլն: Եթէ անհրաժեշտութիւններ կան այս ճակատին վրայ,— թող ակնարկ ուղղէն դէպի Պուլկարիա եւ Յունաստան:

Մէկ խօսքով, այնպիսի պահանջներ ունինք, որ նոյնիսկ մեր՝ գերմանական ընկերութեան մը օժանդակութիւնը օրհնութիւն պիտի ըլլայ, եթէ յատկացուի գործնական, ստիպողական նպատակներու:

Դժբախտաբար թղթակցութենէն որոշ չիմացուիր թէ՝ ա՞յնք որ ժողովի նստեր են, սեղանի վրայ դրա՞ծ են այսպիսի խնդիրներ: Ընդհակառակն, կը թուի թէ դիւրութեամբ ընդուներ են դպրանոցի ծրագիրը, կէտերն ալ ճշդելով, եւ հաստատութեան հայկական դիմագիծը ապահովելով:

Թերեւս մտածողներ կան թէ այս դպրանոցը, եթէ իրականանայ, պիտի ունենայ այն դերը ինչ որ ժամանակին, անուղղակի կատարած է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, վարդապետէ աւելի ուսումնական աշխարհականներ պատրաստելով:

Չենք ուզեր վիճաբանութեան բռնուիլ այս կէտին վրայ, որովհետեւ բոլորովին սխալ մեկնակէտ է, մանաւանդ մեր ներկայ վիճակին մէջ: Եւ անընական է կովկասի մէջ տեսնուած պատահական իրողութիւն մը փորձել Եւրոպայի սրտին վրայ, աչօք-բացօք եւ ամէն օր կը տեսնենք թէ ի՛նչպէս կ'ընթանայ կեանքը:

Ուրկէ՞ ուր այս անհեթեթ ծրագիրը, երբ հայ եկեղեցիին պաշտօնէութիւնը անգամ այնքան իրար անցած չեն եւ հոգեւորականներու տագնապ մը չեն մատնանշեր: (Բացի Պալաքեան եպիսկոպոսէն, որ տասը վարդապետ մէկէն պիտի ձեռնադրէր, և միայն երկուքով գոհացաւ, եւ յետոյ երկուքն ալ ուրացաւ . . .):

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

«Արեւ»՝ եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, երեք խմբագրական - պատասխան գրած է «Երեւան»ի դէմ, որ ծաղրած էր գաղութներու մէջ կատարուած ճիգերը՝ հայկական մշակոյթի մասին: Վերջին խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածները (31 Յուլիս).

— «Գաղութները պէտք է ապրին մայր-հայրենիքներուն համար եւ այս վերջինները պէտք է իրենց արմատները տարածեն գաղութներուն մէջ ու քաղեն անկէ հնարաւոր ամէն օժանդակութիւն:

Այս ձգտումը մեզ համար աւելի՛ եւս հրամայական է ու պարտադիր, անոր համար որ գաղութներու մէջ դժբախտաբար զուրկ ենք մեզ պաշտպանող պետական միջոցներէ, զորս կը վայելեն ուրիշ ազգեր, և այս պատճառով եւս մենք օ եւ է ազգէ աւելի ենթակայ ենք օտարացման վտանգին: Անոր դէմ պաշտպանուելու համար պէտք ունինք ո՛չ միայն մեր բոլոր ազգային արժէքներուն, անոնցմով ներշնչուելու ու զօտեպնդուելու համար, այլ նաեւ պէտք ունինք մայր-հայրենիքին օժանդակութեան: Ան պէտք է խորապէ՛ս զգայ այդ անհրաժեշտութիւնը եւ իր միջոցներուն ներած չափով օգնութեան գայ գաղութները օտարացման վտանգին դէմ պաշտպանելու ճիգին արդիւնաւորման:

... Հի՞ն թէ նոր գրականութեամբ պէտք է ներշնչել մեր գաղութահայ երիտասարդ սերունդը, որպէսզի ան կարենայ ինքզինք պաշտպանել օտարացման վտանգին դէմ. չէ՞ որ հայ համայնավար օրկանը «ծիծաղելի» ու «զզուելի» կը գտնէ բոլոր այն ճիգերը որ կը ձգտին Հայը պահել իր «ազգային պատեան»ին մէջ: Եւ, բնականաբար, Խորհրդային Հայաստանի մշակոյթն ալ չունի եւ չպիտի ունենայ Հայը հայ պահելու «մեղապարտ» ձգտումը: Պէտք չէ մոռնալ, սակայն, որ արտասահմանի հայութիւնը գրեթէ չի հետաքրքրուիր եւ չի սնանիր Հայաստանի նոր գրականութեամբ, որուն ուղղագրութիւնը այնքան անխնայօրէն նահատակուեցաւ, ու, հակառակ տեղի ունեցած համագաղութային եւ, կարելի է ըսել, համազգային դժգոհութեանց ու բողոքներուն՝ դեռ կարելի չեղաւ դարմանել գործուած անհեթեթութիւնը՝ եւ սա՛ իսկ ալ պատճառ կ'ըլլայ որ գաղութահայութիւնը չհետաքրքրուի ու չսնանի Հայաստանի նոր գրականութեամբ:

Միւս կողմէ, կը բաւէ՞ արդեօք ըսել թէ ամէն ինչ հայրենիքէն պիտի գայ, երբ այս քանի մը տարուան ընթացքին գաղութահայութեան հասածը բոլորովին անբաւական եղած է իբր մշակոյթ եւ յայտնապէս ալ աննպատակայարմար՝ գաղութահայութիւնը իբր հայ պահպանելու եւ համագործակցութեան ճամբուն վրայ դնելու՝ Հայրենիքի հետ»:

ԼՈՎԷՆՇԹԱՅՆԻ ԿՏԱԿԸ

Ծովամոյն միլիոնատէր Լովէնշթայնի կտակը բացուելով, հաստատուեցաւ թէ 5,500,000 ստերլին ձգած է իր կնոջը եւ տղուն: Թերթերը կ'ըսեն թէ մահէն քանի մը շաբաթ առաջ 6,500,000 ստերլին կորսնցուցած էր: Պելժիոյ կառավարութիւնը ժառանգական տուրք պիտի գանձէ 1,900,000 ստր.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խրուաթները անկախութիւն կ'ուզեն

Տոքթ. Տրումպիչ, խրուաթ դաշնակցականներու վարիչը, որ մտերիմ գործակիցը եղած է հագուցեալ Ռատիչի եւ արտաքին նախարար Եուկոսլավիոյ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ անգլիական թերթի մը.

— Վախճանը հասած է. բոլորովին անկարելի է շարունակել մեր նախկին մտերմութիւնը Սերպերուն հետ: Վերջին տասը տարիներու փորձառութիւնը հաստատեց թէ չափազանց դժուար է իբրեւ մօտիկ հարեւան եւ բարեկամ ապրիլ ժողովուրդի մը հետ որ այնքան արեւելեան հոգեբանութիւն ունի, որքան այն մարդը որ ատրճանակ պարպեց խորհրդարանին մէջ: Մենք միտքէ չենք անցըներ անդամատել Թագաւորութիւնը, բայց պիտի պահանջենք որ Խրուաթիան ազատուի Պելկրատի ոտնձգութենէն եւ ապականութենէն: Դուք ալ կը տեսնէք որ մենք ամբողջովին արեւմտեան ժողովուրդ մըն ենք, բոլորովին տարբեր՝ Սերպերու հոգեբանութենէն: Սուտ է՝ այն առասպելը թէ Սերպերը ազատեցին մեզ: Խրուաթիան իր անկախութիւնը հռչակեց 1918 հոկտեմբեր 25ին, երբ Սերպիան տակաւին աւստրիական գրաւման տակ էր: Մենք ազատօրէն միացանք Սերպերուն, իբրեւ անկախ ժողովուրդ, բայց անոնք մեր վրայ կը նային ինչպէս նուաճուած գաւառի մը վրայ: Մենք կ'ուզենք մեր սեփական խորհրդարանն ունենալ Զագրէպի մէջ:

Կ'ըսուի թէ Ռատիչ իրեն յաջորդ նշանակած է Տրումպիչը:

Ռատիչի մահէն յետոյ

Խրուաթիոյ բոլոր թերթերը երկար սիւնակներ կը նուիրեն Ռատիչի մահուան: Լուրը խոր սրտաբեկութիւն պատճառեց ամբողջ երկրին մէջ: Բոլոր կոչնակները սկսան զօղանջել: Նոյնը տեղի ունեցաւ Պելկրատի մէջ: Բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները որոշած են ներկայացուցիչներ ղրկել յուղարկաւորութեան, որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր: Կը ծանուցուի թէ հանգուցեալը քաղաքական ձեռագիր կտակ չէ ձգած, իր ամբողջ ուղեգիծը ծանօթ ըլլալով: Մահէն անմիջապէս յետոյ, խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան վարչութիւնը շրջաբերական մը ղրկեց բոլոր կազմակերպութեանց, յորդորելով պահպանել կարգ-կանոնը եւ ցոյցեր չկատարել ուրիշ կուսակցութեանց դէմ: Ռատիչի մարմինը զմռսուելով, ցուցադրուեցաւ գիւղացիներու Տան մէջ:

Սկուբչինայի մէջ ալ յանգանքի արտայայտութիւններ եղան եւ նիստերը ընդհատուեցան, իբրեւ սուգի նշան:

⁂ Սկուբչինայի վերջին նիստին մէջ, 300է աւելի երեսփոխաններէն 180ը միայն ներկայ էին, կլոր հաշուով: Իբր 90 երեսփոխաններ անցած են Զագրէպ, ուր տեսակ մը հերձուածող խորհրդարան կը կազմեն: Ռատիչի մահէն յետոյ չէ որ Պելկրատ պիտի դառնան անոնք: Միւս կողմէ, ճիշդ այս միջոցին սեղանի վրայ է Նէթունոյի դաշնագրին վաւերացման խնդիրը: Վաւերացումը կրնայ տեղի ունենալ, շնորհիւ Իտալիոյ սպառնական դիրքին, բայց խրուաթ երեսփոխաններուն բացակայութիւնը մեծապէս պիտի պակսեցնէ անոր արժէքը: Իսկ ներքին, կուսակցական կիրքերը այնքան բորբոքած են որ, Սերպիա կրնայ ծանր դէպքերու մատնուիլ: Եուկոսլավիա այժմ ամբողջ յոյսը դրած է թագաւորին ազդեցութեան եւ բանակին վրայ:

Հռենոսի պարպումը կը պահանջեն

Ընկերվարական համագումարի առջի օրուան նիստին մէջ, Պ. Փօլ Ֆոռ Ֆրանսայի ընկերվարութեան անունով պահանջեց անմիջապէս եւ առանց պայմանի պարպել Հռենոսի գաւառները:

Պատուիրակը անհրաժեշտ պայման կը համարէ այս գործողութիւնը, ամրապնդելու համար ֆրանքագերման մերձեցումը, առանց որու խախուտ պիտի մնայ Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութիւնը:

⁂ Համագումարը քննութեան առնելով ութ ժամուան աշխատանքի խնդիրը, «զայրոյթով» հաստատեց թէ Ուաշինկդընի պայմանագրին կնքումէն ինը տարի յետոյ, օրական ութ ժամուան օրէնքը վաւերացուած է միայն սակաւաթիւ կառավարութեանց կողմէ: Պելժիա վաւերացուցած է, Ֆրանսա՝ պայմանաւոր, Գերմանիա՝ վաւերացնելու միտք ունի, իսկ Անգլիան իր երկդիմի դիրքով կը խանգարէ ամբողջ գործը:

Բարձր պաշտօնատար մը բանտարկուած

Փարիզի դատական իշխանութիւնը որոշեց բանտարկել բարձր պաշտօնատար մը, Սայլի, որ ամբաստանուած է թէ գաղտնի պաշտօնաթուղթեր գողնալով ծախեր է, ազատագրեալ գաւառներու վարչութեան մէջ: Քննութիւնները շատ գաղտնի կատարուած են եւ ծանր յայտնութիւններու կը սպասուի:

Հակապատերազմեան դաշինքը

Անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնագրով մը Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանին հաղորդեց Գոլոգ-Քէլլոկի հակապատերազմեան ծրագիրը: Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԴԷՊԻ ՏԷՐ ԶՕՐ

«Մեծ սէրային մէջ, կարեւոր ժողով մը տեղի ունեցաւ Տոքթ. Գողըրիէի եւ բարձր քոմիսէրութեան հանրային խնամատարութեան եւ առողջապահական սպասարկութեանց միջեւ: Հոն մասնաւորապէս ուսումնասիրուեցաւ Տէր Զօրի մէջ 500 ընտանիքէ բաղկացած հայ գաղութի մը հաստատման ծրագիրը: Այս խնդրին շուրջ, դեռ ոչ մէկ վերջնական որոշում տրուեցաւ» (Ազդակ, 28 Յուլիս):

Դեռ վերջնական որ եւ է որոշում չէ տրուած, ուրեմն:

Բայց Ապրիլ 1ի լուր մը չէ:

Վաղը կրնայ իրականանալ:

Եթէ խնդալու սիրտ ունենայինք, պիտի ըսէինք թէ՝ այս ծրագրին հեղինակները գէշ խաղի մը ելած են:

Հապա ուրեմն, ի՞նչ ընելու կ'ուզեն դէպի Տէր Զօր ճամբելով խումբ մը Հայեր:

Իրենց նահատակներուն ուրուականնե՞րը փնտռել տալու:

Արեւուն տակ ափ մը հող չմնա՞ց որ ճղակոտոր ցեղի մը մէկ բեկորը կը ղրկեն, այս անգամ ալ գաղթականի վրան կանգնելու հո՛ն իսկ, ուր՝ դեռ երէկ, վայրագ ուրախութեան մը կանչերովը կը փութային հայ արեան հեղեղումին:

Գիտենք թէ բարգաւաճ ու անփոյթ մարդկութեան մը մէջ, ինչ է խորթ ու աղքատ զաւկի մեր ճակատագիրը:

Հովը կը փչէ, տերեւը կ'իյնայ:

Տիրողը կը կամի, Հայը կը շարժի . . .

Բայց եթէ խղճի ու գութի կուտ մը մնացեր է անոնց մէջ որ անտէր ամբոխներու բախտը կը բռնեն իրենց ձեռքերուն մէջ, եթէ փափկանկատութիւնը եւրոպական քաղաքավարութեան կեղծիք մը չէ, ու մեծաշուինդ սկզբունքները որոնց դեռ կ'ուզենք հաւատալ, աչք-կապուկի խաղեր չեն, թող մեր խնամակալները խնայեն մեր բոպիկ հայրենակիցներուն՝ հայկական սպանդանոցին մղձաւանջները:

Չենք ուզեր դատել ու դատապարտել որ եւ է քայլ, զգացումներու ազդեցութեան տակ:

Գիտենք թէ Տէր Զօրի բարեբեր հողը կրնայ հրաշք արտադրել հայ ժրաջան ձեռքերու աշխատանքին տակ:

Բայց սպանդի յիշատակները դեռ շատ թարմ են. Հայը որ սորված է քիչով գոհանալ, պէտք ունի նախ հոգեպէս կազդուրուելու, աշխատելու խաղաղութեամբ, մոռնալու մօտիկ անցեալին արհաւիրքը:

Իսկ եթէ ահով, դողով ու երկիւղածութեամբ պիտի քալէ հոն, ուր ամէն մէկ քայլի տակ նահատակ մը կը պառկի, միակ բարիքն է զայն ձգել իր տեղը եւ անոր ապահովել քիչ մը ազատութիւն ու աշխատանք:

Հայը գիտէ քարէն իսկ հաց հանել:

Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԲԵՐՔԸ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ՝ այս տարուան բերքը այնքան վնասուած է, որ կառավարութիւնը ստիպուած է կարգ մը երկրագործներու նիւթական օգնութեան հասնելու համար, միջոցներ ձեռք առնել: Այս միջոցներէն մէկն է ամէն տուրքէ ազատ կացուցանել բոլոր այն երկրագործները, որոնց բերքը այս տարի հազիւ կը հասնի անցեալ տարուան իրենց բերքի քառորդին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԻԽՍԷԼԷՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐ. ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎՆ ՈՒ ԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԵԼՃԻՔԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԱԶԴԵՑԻԿ ՅՈՅՑՈՎ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՈՒԷ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

ՊՐԻԽՍԷԼ, 6 Օգոստոս

Երէկ Պրիւսէլի եռուն եւ տօնական փողոցներուն մէջ, Պելճիքայի ընկերվարական բանուորութիւնը, մեծ, ազդեցիկ եւ անմոռանալի ցոյցով մը, ո՛չ միայն եկաւ շեշտել իր կենսունակութիւնն ու կազմակերպչական առաջնակարգ ուժը, հապա նաեւ, փաստօրէն հաստատեց որ հարկ եղած ատենը պիտի գիտնայ զէնքով պաշտպանել իր վտանգուած շահերը։

Քաղաքական այս վտանգաւոր եւ փափուկ շրջանին, երբ միջազգային դրամատիրութիւնը, յետպատերազմեան իր խախուտ դիրքերը կրկին ամրացնելէ յետոյ, ուր որ հնարաւոր է, ծնունդ կուտայ դասակարգային սակաւապետութիւններու կամ իշխանապետութեանց, մանաւանդ այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր ժողովրդավար կարգերու ամրապնդումն ու զարգացումը մեծ խոչընդոտ մը եւ յարաճուն վտանգ մը կը հանդիսանայ, դրամատիրութեան սանձարձակ տիրապետութեան դէմ, պելճ ընկերվարութեան կազմած «բանուորական պաշտպանութեան զումարտակները», լաւագոյն զէնքը կը հանդիսանան կռուելու համար, ամէն տեսակ եւ մեծ կամ փոքր դիկտատորներու դէմ, որ կազմակերպուած եւ շնական կերպով կը խոշտանգեն աշխատաւոր եւ խոնարհ դասերը։

Ատոր համար էր անշուշտ որ, կեցած չորս պողոտաներու միացման կէտին վրայ, խուռն եւ խանդավառ, եւ երբեմն նոյնիսկ յուզումէ թաց աչքերով՝ ի տես մատղաշ մանուկներու որ կ՚անցնէին շարք-շարք, միջազգային ընկերվարութեան ղեկավարները որ հանդարտ եւ քաղցր ուրախութեամբ մը կը դիտէին իրենց առջեւէն զինուորական քայլերով անցնող պելճ երիտասարդ ընկերվարականները, օտար ուսանողներն ու հազարաւոր կարմիր հագած պատանիներն ու պատանուհիները՝ բացարձակ եւ աննկարագրելի խանդավառութեամբ ողջունեցին բանուորական զաւազանակիր զումարտակներու յաղթական և անվերջ թափօրը։ Ելան ոտքի ու որոտընդոստ ծափերով ու անվերջ կեցցէներով իրենց համակրութիւնը յայտնեցին այդ կարմիր ու ժողովրդական զունդերուն՝ որ ամբողջ ժամ մը անցան, խիտ ու կարգապահ շարքերով, ընկերվարութեան այդ յեղափոխական ու պայքարի պատրաստ զինուորները, առաջնորդուած նուագախումբերով կամ լիահագագ երգելով յաղթական «Միջազգային»ը պատգամաւորներու հետզհետէ աւելի ընդարձակուող ծափերու տարափին տակ։ Եւ կը ծափէին բոլորը, վիրաւոր եւ արինաքամ Իտալիոյ ծերունի եւ աքսորական զինուորեալ Ֆիլիփփօ Թուրաթիէն, որ անշուշտ մասնաւոր պատճառներ ունէր այդքան հրճուելու եւ յուզուելու, մինչեւ գերման կարշնեղ, առոյգ ու յաղթակամ պատգամաւորուհիները, մինչեւ մենք՝ Հայերս, որ կը դիտէինք այդ բոլորը, պզտիկ ժողովուրդի մը կենսունակութեան եւ ուժին այդ անժխտելի ապացոյցները, տրտմութեամբ մը, որ մինչեւ վերջը պղտորեց մեր հաճոյքը։

Ու այսպէս, ամբողջ ժամերով պելճ ընկերվարական ժողովուրդը, անցաւ բոլոր ժողովուրդներու ներկայացուցիչներու առջեւէն։ Նախ երախաներն էին, առոյգ, մատղաշ ու Ֆլամաններու յատուկ կապոյտ, պարզ, անկեղծ աչքերով։ Անոնք կարմիր հագած էին կամ ճերմակ ու կ՚երգէին, իրենց պզտիկ եւ սրտառուչ ձայներովը ու ցընծագին՝ աշխատաւորութեան մեծ քայլերգը որ այդ օրը անընդհատ, մեծալիքներով զարնուեցաւ քաղքենիներու պատերուն։ Տը Պրուքէր՝ պելճ ազնիւ ու վեհանձն ծերակուտականը, իրաւամբ կ՚ըսէր, որ այդ երախաները իրենց ամբողջ յոյսն ու ամբողջ ուրախութիւնն էին, իրենց ապագան։ Անոնց ետեւէն կուգային ուրիշ ժողովուրդներու երիտասարդ ընկերվարականները, նախ Չեխ մարզիկներու առոյգ խումբ մը, յետոյ գերման ընկերվարական մարզիկները՝ որ կը յառաջանային երգելով սրնգի վրայ ու ողջունելով «Միջազգային»ը։ Յետոյ երիտասարդ Ֆրանսան էր, իր տղոցը աշխոյժ եւ համակրելի դէմքերովը։ Հոլանտան, Աւստրիան։ Եւ յետոյ կրկին Վալոններ ու կրկին Ֆլամաններ, խանդավառ, շէնշող, յաղթական, տիրելով քաղաքին ու գրաւելով փողոցները ու բոլորին ետեւէն բանուորական զումարտակներու անվերջ ու բացառապէս գեղեցիկ թափորը, որ ժամերով կը խուժէր հեռուէն ու կը լեցնէր հորիզոնը։ Յետոյ այդ անսահման թափօրը յանկարծ վերածուեցաւ կարմիր եւ ալեծածան դրօշներու երկնասլաց անտառի մը։ Ի՜նչքան կարմիր դրօշ, ի՜նչքան կարմիր դրօշ։ Իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէր արհեստակցական մը, կուսակցական կոմիտէ մը, համագործակցական մը, խնայողական սընտուկ մը եւայլն.։ Ամբողջ արհեստակցական, համագործակցական և ընկերվարական Պելճիքան էր՝ որ այդպէս կ՚անցնէր, բացատրելով ու շեշտելով ինքզինքը, այդ կարմիր և ծածան-ծածան դրօշներով։ Լէոն Պլում, այսօր Միջազգայինին ի պատիւ տրուած մեծ խնջոյքին, այդ դրօշներու անտառը անուանեց յաղթական ու մօտալուտ յեղափոխութիւնը, որ կ՚երեւի հեռուէն ու կը լեցնէ յղի հորիզոնը։

Միայն թէ՝ այս ամբողջ բազմութեան դիմաց, միջազգային եղբայրութեան եւ հակադրամատիրական ատելութեան այս խուժումին առջեւ, մարդ ստիպուած ինքզինքին կը հարցնէր թէ միթէ՞ այս նոյն տենդէ բռնուած ժողովուրդը չէր, որ բոլոր միւսներուն պէս, ռազմադաշտին վրայ նետուեցաւ թշնամիին կոկորդին։ Արեան հոտը շնչեց տարիներով։ Վաղը կը սկսի՞ն արդեօք կրկին։ Վաղը կը վերսկսի՞ն արդեօք...։

* * *

Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Ժողովուրդի Տան սրահներուն մէջ գումարուեցաւ եւ իր աշխատանքները վերջացուց ընկերվարական կիներու Միջազգային Խորհրդաժողովը։ Կիներու այս կազմակերպութիւնը, նախապէս տկար, հետզհետէ հող կը շահի եւ իր շարքերը կը ստուարացնէ զանազան երկիրներու մէջ։ Այսուհանդերձ՝ Աւստրիան, Գերմանիան եւ Մեծն Բրիտանիան կը մնան այն երեք երկիրները, ուր կիները, կը կատարեն բացառապէս առաջնակարգ դեր՝ թէ իրենց քանակով եւ թէ իրենց կազմակերպչական ընդունակութիւններով։ Մարսէյլի համագումարէն ի վեր, կիները մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց կուտան ոչ միայն վերոյիշեալ երեք երկիրներուն, այլ եւ կարգ մը փոքր երկիրներու մէջ՝ ուր իրենց թիւն ու ազդեցութիւնը հետզհետէ կը մեծնայ։

Համառօտակի խօսելէ առաջ իրենց խորհրդաժողովի մասին՝ կ՚արժէ որ ակնարկ մը նետենք իրենց ներկայացուցած ուժին վրայ՝ զանազան երկիրներու մէջ։ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ կան 300,000 կիներ՝ կազմակերպուած կուսակցականօրէն եւ 382,000՝ արհեստակցականներու մէջ, կան 3 կին երեսփոխաններ։ Աւստրիոյ մէջ՝ 225,000 կուսակցականներ (հարիւրին 31) եւ 174,991՝ արհեստակցականներու մէջ, 6 կին երեսփոխան։ Գերմանիոյ մէջ՝ 181,54 կին ընկերվարականներ, 679,000՝ արհեստակցականներու մէջ (հարիւրին 15),20 կին երեսփոխան։ Դանիա՝ 48,469 կին ընկերվարական (հարիւրին 33)եւ 49,514 արհեստակցականներու մէջ (հարիւրին 16)։ Խորհրդարանին մէջ 3 պատգամաւորուհի։ Շուէտ՝ 26,018 (հարիւրին 14) կուսակցութեան մէջ եւ 34,868 (հարիւրին 9) արհեստակցականներուն, 5 երեսփոխան։ Չեխոսլովաքիոյ մէջ (գերմանուհիներ) 24,000 եւ 53,000։ Պելճիքայի մէջ կիները քուէարկութեան իրաւունք չունին, այսուհանդերձ 20,000 կիներ կան կազմակերպուած՝ բանուորական կուսակցութեան մէջ եւ 60,000 արհեստակցականներուն, Հունգարիա՝ 20,000 եւ 15,746։ Չեխոսլովաքիա (Չեխուհիներ) 18,822 եւ 63,523 (հարիւրին 18)։ Հոլանտա՝ 15,364 (հարիւրին 29) եւ 12,180, 2 կին երեսփոխան։ Մեծն-Բրիտանիոյ Անկախ-Աշխատաւորականները, իրենց մէջ կը հաշուեն 14,000 կին (հարիւրին 46)։ Լեհաստան՝ 9600 (հարիւրին 16) եւ 35,547 (հարիւրին 12), 9 կին պատգամաւոր։ Աւելի կամ նուազ զօրաւոր, ընկերվարական կիներու կազմակերպութիւններ կան նաեւ Ֆինլանտայի, Զուիցերիոյ, Պուլկարիոյ, Ֆրանսայի, Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ, Եուկօ-Սլավիայի, Լիւքսէնպուրկի, եւ Յունաստանի մէջ։

Կարգ մը երկիրներու մէջ, կիները ունին առանձին կազմակերպութիւններ, իսկ ընդհանրապէս, այն երկիրներուն մէջ, ուր քուէարկութեան իրաւունք ունին, անոնք հաւասար իրաւունքներով կը մասնակցին կուսակցական կեանքին։ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Մեծն Բրիտանիոյ, Շուէտի մէջ անոնք կը կատարեն բացառապէս առաջնակարգ դեր։ Գերմանիոյ մէջ, օրինակ, կը մասնակցին 4000 տեղական կազմերու եւ ունին 1500 առանձին կնոջական խումբեր։ Բաւական կոկիկ թիւ մը կը կազմեն նաեւ՝ Ընկերվարական Միջազգայինի Գ.րդ համագումարին մէջ։

Իրենց վերջին խորհրդաժողովին մէջ, անոնք զբաղեցան գլխաւորաբար իրենց վերաբերեալ հարցերով, որ հետեւեալներն են՝ 1) Մայրը եւ երախան, 2) կինը ճարտարարուեստի մէջ, 3) Հիւանդներ, ծաշմանդամներ, ծերեր, 4) կինը պատերազմի դէմ, 5) կինը որպէս քաղաքացի եւայլն։ Տեղ չունինք տալու համար իրենց բանաձեւերը, ուր առօրեայ պայքարի եւ դժուարութեանց դէմ առաջարկած իրենց գրական միջոցները՝ չեն մթագներ այսուհանդերձ յստակ ըմբռնումը վաղուան մեծ պայքարին։

Իրենց եւ իրենց խորհրդաժողովին յատկացնելով այս յօդուածին մէկ մասը, կ՚ուզէի որ «Յառաջ»ի ընթերցողները ըմբռնէին այն բարերար եւ մեծ դերը որ ընկերվարութիւնը կը տանի բազմաթիւ երկիրներու մէջ։

ՎԱՉԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Պերլինէր Թակէպլաթ Թերթը մէկ կողմ դնելով կոթական գրերը, ամիսէ մը ի վեր լատինական գրեր կը գործածէ, առաջինը ըլլալով գերման օրաթերթերուն մէջ։

*** 250 դպրոցական տղաք, որ Պերլինէն Փարիզ անցնելով, իրենց արձակուրդը ֆրանսացի ընտանիքներուքով անցուցեր էին, վերադարձան, իրենց հետ փոխադարձաբար հիւր տանելով 250 ֆրանսացի դպրոցականներ։

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Յայտնի ընդդիմադիրներ Զինովիեւ եւ Կամենեւ, ինչպէս յայտնի է մեղայի եկան եւ վերադարձան Մոսկուա, ուր ներկայիս կը վարեն երկրորդական պաշտօններ։

Անոնք բոլորովին կորսնցուցած են իրենց հեղինակութիւնը։ Անշուշտ, ողորմելի կ՚երեւան մարդիկ, որ տարի մը առաջ «գաղափարական մարդիկներ» հռչակուեցան, իսկ այսօր Քանոսայի ճամբան բռնեցին։ Ինչպէս կը հաստատէ «Neue Freie Presse»ի Մոսկուայի թղթակիցը, Կամենեւի եւ Զինովիեւի մուտքը Մոսկուա շատ աննշան անցաւ։ «Անոնք այլեւս ոեւէ դեր չեն կատարեր կուսակցական կեանքի մէջ»։

Տրոցկի առ այժմ անսասան կը մնայ պատնէշին վրայ, կ՚ապրի իր աքսորավայրին մէջ եւ Ստալինի ամէնէն ոխերիմ թշնամին կը համարուի։ Պաշտ մը Ստալին փոխեց իր քաղաքականութիւնը, որպէսզի որոշ չափով հաճոյանայ Տրոցկիստներուն։ Նոյն իսկ գաղտնի բանակցութիւններ վարած է Տրոցկիի հետ, համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար։ Ստալին պահանջած է, որ Տրոցկի հրապարակաւ մեղայի գայ եւ ընդունի իր ծրագրին սխալը։ Սակայն Տրոցկի մերժած է եւ նոյն թղթակցին տեղեկութեան համաձայն, պատասխանած է. «Ներկայիս կուսակցութիւնը կ՚երթայ իմ գծած ճամբով»։

Ներկայիս Ստալին նորէն կը վարէ աջ քաղաքականութիւն, հետեւաբար անհնարին կը դառնայ հաշտութիւնը երբեմնի դիկտատորին հետ։

Նոր խմորումներ կ՚երեւան կառավարական շրջաններու մէջ ալ։ Ստալինի դէմ խուլ պայքար մը կը մղէ Րիքով, Գործավարներու Խորհուրդին Նախագահը, իրեն հետ ունենալով Կալինին։ Թէեւ Ստալին այժմ ալ կը վարէ համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր քարտուղարի պաշտօնը եւ արտաքնապէս հանդէս կուգայ իբրեւ դիկտատոր, սակայն ներքնապէս իր դիրքը խախտուած է։

«Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի թղթակցին վկայութեան համաձայն «ամենուրեք կը տիրէ եռանդի պակաս, պատասխանատուութեան վախ։ Կայ տիկտատոր, բայց չկայ տիկտատուրա»։ Այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնց կը համբերէ իշխանութիւնը իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ, չէրվոնէցի սակին անկումը եւ այլ տնտեսական դժուարութիւններ, վերջ ի վերջոյ նոր հիասթափումներ յառաջ պիտի բերեն ժողովուրդին մէջ, առաջին հերթին բանուորական զանգուածներուն մէջ։

«Վտանգաւոր» տրամադրութիւններու երեւան գալը, անշուշտ պիտի ստեղծէ նոր «դժգոհներ» եւ թերեւս յանգի ընդդիմադիրներու նոր խմբակի մը կազմութեան։

Այժ վախերը անշուշտ ջղային մթնոլորտ մը ստեղծած են շրջաններու մէջ եւ լենինեան երբեմնի միաձնական կուսակցութիւնը կը շարունակէ ապրիլ խոր տագնապ մը, իբրեւ հետեւանք քաղաքական եւ տնտեսական ընդհանուր անորոշութեան եւ անկարողութեան։

Միջոցներ չեն խնայուիր ժողովուրդը հեռու պահելու մայլ հեռանկարներէ։ Գիտումնաւոր լուրեր կը տարածուին պատերազմի վտանգի մասին, որ իբր թէ կը սպառնայ «բանուորներու եւ գիւղացիներու» հայրենիքին, եւրոպական աշխարհակալներու կողմէ։ Վերջերս Լենինկրատ եւ Մոսկուա ականատես եղան բազմաթիւ ռազմափորձերու, որոնց ամէնէն կարեւորն էր փորձնական յարձակում կազերու միջոցաւ։ Փողոցներու մէջ, ժողովուրդը կը պաշտպանուէր կազերէ յատուկ դիմակներով։ Սակայն մասնակցողներու թիւը քիչ էր։ Չեն կրցած շարժել ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը։

Այս պայմաններուն մէջ, բացուեցաւ համայնավար միջազգայինի հերթական համաժողովը, որու մասին տեղեկութիւններ պիտի տանք յաջորդաբար։

Ս. ԱՐԱՄԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԵՒՀԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՁԵՌՆԱՐԿԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 2 Օգոստոս

Այս շաբթու այցելութիւնը ընդունեցինք գերմանեւհայ առաքելութեան մը հիմնադիր, լիազօր պատուիրակ Տօքթ. Արմենակ Պարոնիկեանի, որ Պալքանեան երկիրները կը պտտի՝ ուսումնասիրելու եւ ընտրելու համար հայաշատ վայր մը, ուր նոյն առաքելութիւնը պիտի հիմնէ հոգեւոր դպրոց մը, յատկապէս հոգեւորականներ պատրաստելու համար հայ եկեղեցիին։ Տօքթ. Պարոնիկեան անմիջապէս շփման մէջ մտաւ թեմական իշխանութեանց հետ, եւ յայտնեց թէ իր հիմնած ընկերութեան կեդրոնն է Տրէզտէն, բաղկացած 10,000ի մօտ անդամներէ, որոնք որեւէ յարանուանական նպատակ չեն հետապնդեր, հաւաքուած ըլլալով միմիայն մարդասիրական - քրիստոնէական նախանձախնդրութեամբ, եւ պարզապէս ծառայելու համար հայ ժողովուրդին։

Իր առաջարկը լսելու համար՝ թեմական առաջնորդին հրաւէրով խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ մասնակցութեամբ թեմական խորհուրդի անդամներուն եւ դուրսէն հրաւիրուած քանի մը անձերու, որոնց Տօքթ. Պարոնիկեան պարզեց իր նպատակը, շեշտելով մանաւորապէս որ իր բանալիք դպրոցը, թէեւ գերման եւ հայ միութեան մատակարարութեան եւ հսկողութեան տակ պիտի գտնուի՝ բայց անոր նպատակը պիտի ըլլայ զարգացած հոգեւորականներ պատրաստել հայ եկեղեցիին համար, եւ անոր հոգեւոր տեսուչը պիտի ըլլայ հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր պետը կամ անոր ներկայացուցիչը։

Կարծիքներու երկար փոխանակութենէ մը յետոյ, խորհրդակցական ժողովը սկզբունքով ընդունեց հոգեւոր դպրոցի մը ծրագիրը, պայմանաւ որ պահպանուի անոր հայ ոգին, եւ ծրագրին մանրամասնութիւնները ճշտելու պաշտօնով յանձնախումբ մը, ինչպէս կ՚իմանամ, արդէն լրացուցած է իր աշխատանքները, եւ յանգած է հետեւեալ եզրակացութեանց.—

Ա. Գերմանեւհայ լուսաւորչական առաքելութիւնը (ի Տրէզտէն) կը հիմնէ հոգեւոր ճեմարան մը Պուքրէշի մէջ, արտօնութիւնը ստանալով թեմական խորհուրդին անունով։

Բ. Հոգեւոր ճեմարանին նպատակը պիտի ըլլայ պատրաստել հայ հոգեւորականներ համաձայն Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ եւ ազգային ոգիով դաստիարակուած մտաւորականներ։

Գ. Հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր պետը կամ անոր ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ ճեմարան[ին] տեսուչը։

Դ. Կրթական ծր[...] լայն տեղ պիտի [...] եկեղեցւոյ վարդապետ[...] եւ աստուածաբանութ[...] լեզուն եւ գրականութ[...] պատմութիւնը եւ [...] աշխարհագրութիւնը եւ [...] նուսիրութիւնը։

Ե. Ճեմարանին ամբողջ հոգն ու մա[...] թիւնը, ինչպէս նաեւ [...] կը մնայ գերմանեւհա[յ] [...] լութեան։

Զ. Ճեմարանը կ[...] գաբարձութիւն մը որ [...] հետեւեալ կերպով.— տեսուչը նախագահն է [...] ձութեան, թեմական [...] մէկ անդամը եւ գե[...] միութեան լիազօրը [...] դամներն են, իսկ այս [...] հրաւիրեն երկու հոգ[...] համար հոգաբարձու[...]

Ծրագրին միւս մ[...] ռամասնութեանց կը [...] կէտ մը միայն, եւ [...] սականը, անլուծելի [...] Ի՞նչ պիտի ըլլայ [...] բարձութեան պաշտօն[...] կանի ներկայացուցի[...] տեսակէտին վրայ են [...] բարձութեան պիտի պ[...] վանդակ բարոյական [...] նատուութիւնը՝ մէջ[...] նաեւ տնօրէնի եւ ուսո[...] անուանումը, իսկ Տօք[...] նիկեան իրեն կը վերա[...] իրաւասութիւնը՝ հո[...] թեան հսկողի դեր մ[...] տալով։

Խնդիրը պիտի [...] թեմ. խորհուրդի [...] նիստին, որ պիտի [...] այն հարցը թէ ո՞ր[...] եւ հիմնական՝ Տօքթ. [...] եանի կողմէ ներկայա[...] ծրագիրը, եւ թէ թեմ[...] խանութիւնը ինչ չափ[...] տալ իր մասնակցութ[...] տասխանատուութիւնը [...]

ԽՄԲ.— կարդալ [...] խմբագրականը։

ԱՄՍԹԵՐՏ[...] ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՈՂ[...]

Աշխարհի խնդիր[...] պիական խաղերը որ [...] սան Ամսթէրտամի մէ[ջ] 29ին, կը լրանան այս[...]

Խաղերը չսկսած, [...] բոլոր թերթերը գուշ[...] ները բրած էին, վեր [...] գերմանական պատրաս[...] ները։

Վերջապէս, խաղեր[...] քին տեսնուեցաւ որ ա[...] ներ տեղի ունեցան եւ [...] վին անյուսալի ար[...] ստացուեցան։ Ամերիկ[...] իսկ, հակառակ անոր ո[...] առաջնութիւնը խլած [...] կնկալներու հանդիպ[...] վազքերուն մէջ միա[...] մեղը շահեցան, [...] 4×100 դրօշարշաւը [...] Այս երկու դրօշարշա[...] հաշուէր, որովհետեւ [...] կան արդիւնքներ չեն [...] այլ ձեռք բերուած են [...]

Գերմանացիները [...] անակնկալի եկան եւ [...] րենց իսկական արժէք[...] տալ։

Բայց դեռ վերջնակա[...] լորումը չէ ճշդուած, [...] խաղերը կիրակի օր վե[...] Անկէ վերջ, հեծելան[...] մարտ լողալ եւայլն, [...] խաղերն են որ շարուն[...]

Բայց, դասաւորութ[...] խը կը գտնուին Ամեր[...] րը, որոնցմէ անկարելի [...] սափի առաջնութիւնը [...] արդէն կիրակի օրը 14[...] պահուած էին։ Դեռ [...] չսկսած՝ բոլոր աշխար[...] որ Ամերիկացիները [...] հէին առաջին տեղը։

1912էն ի վեր եւ անկէ առաջ միշտ անոնք շահած են։ ... Գերմանացիները իբր վերջաւոր մրցորդներ կը ներկայանային։ Բայց, կիրակիի արդիւնքներուն մէջ, Ֆինլանտացիները կուգային երկրորդ եւ երրորդ կը դասուէին Գերմանացիները, այնպէս որ Գերմանացիները դարձեալ պէշ պատճանի մը վրայ չեն գտնուիր։

Անգլիացիներն ու Ֆինլանտացիներն էին որ Ամերիկացիներէն խլեցին վազքերը։

Աթլէթիք խաղերու ընթացքին, երեք՝ աշխարհի եւ չորս՝ ողիմպիական մրցանիշները բարելաւուեցան։ Այս մրցանիշներէն ամէնէն յատկանշականը անոնց է, որ ամերիկացի Kneck ... 15 մեղր 87։ Նախկին մրցանիշն էր 15 մեղր 44. ամէնէն զարմանալին այն է, որ երկրորդը եւ երրորդը շարունաբար կը նետէին 15 մեղր 75 ու 15 մեղր 72, այնպէս որ երեքն ալ կը կոտրեն մրցանիշը։

Գունդէն վերջ բարելաւուած 110 մեղր արգելարշաւի մրցանիշը որ շահեցաւ Atkinson (Հարաւային Ափրիկէ) 14 3/5ով։

10.000 մեղր վազքը շահեցաւ Nurmi (Ֆինլանտացի), 30 վայրկեան 18 4/5ով։ Նախկին մրցանիշն էր 40 վ. 6 4/5երորդ, դարձեալ կը պատկանի նոյն անձին։

800 մեղր վազքը շահեցաւ Lowe (Անգլիացի) 1 վ. 51 4/5. բարելաւելով 1924ի Փարիզի ողիմպիականի իր մրցանիշը, որ է 1 վ. 51 9/10։

Իսկ 800 մեղր աշխարհի մրցանիշը կը պատկանի Գերմանացի Peltzerի 1 վ. 51 3/5։

Ուրեմն երկու մրցանիշ գոյութիւն ունի իւրաքանչիւր խաղի մէջ։ Առաջին Ողիմպիական խաղերու ընթացքին հաստատուած մրցանիշները կը կոչուին Ընդհանուր Ողիմպիական մրցանիշ (որովհետեւ այս խաղերը չորս տարին անգամ տեղի կ'ունենան), այդ չորս տարիներու միջոցին կրնայ ըլլալ որ ուրիշ ազգի պատկանող մարզիկ բարելաւէ ողիմպիական մրցանիշը եւ այդ կը կոչուի աշխարհի մրցանիշ. իսկ ողիմպիականի մրցանիշը կը մնայ մինչեւ յաջորդ խաղերը։ Ասոնցմէ զատ բարելաւուած երկայնութիւն ցատկելու եւ ... նետելու մրցանիշները։

Գալով կին մարզիկներուն, անոնք ալ կոտրեցին մրցանիշ... եւ հաստատեցին միեւնոյն ...ներն, որ մարզանքը լայնօրէն ... տարածուած են անոնց։

Այսպէս Օրիորդ Koropacka (Լեհուհի), բարելաւեց սկաւառակի մրցանիշը, նետելով ... մեղր 17։ 4×100 դրօշարշաւը 48 2/5 երկվայրկեանով շահեցաւ Քանատայի խումբը, այնպէս բարելաւելով աշխարհի մրցանիշը։ 800 մեղր վազքէն (2 վ. 16 4/5) ալ շահեցաւ Օրիորդ Radke Գերմանացի։

Մէկ խօսքով կիներն ալ այրերու նման լաւ արդիւնքներ ձեռք բերին։ Կին մարզիկներու մասին դեռ կանոնաւոր դասաւորում մը չէ եղած։ Բայց շատ հաւանական է որ Գերմանացիք շահին կին մարզիկներու առաջնութիւնը։

Գ. Կարապետեան

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՅԹՈՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Այթոս պուլկարահայ գաղութներուն մէջ ամէնէն հիներէն մէկն է։

Հեռաւոր անցեալին մէջ, այստեղ ապրած է հայութիւն մը, որ կը կարծուի թէ Անիէն գաղթած է։

Պուլկարահայ գերեզմանատան մէջ այսօր կը մնան մօտ 170 մարմարէ տապանաքարեր, որոնցմէ 7 հատը միայն իրենց վրայ կը կրեն հայերէն ընթեռնլի արձանագրութիւններ։ Այդ տապանաքարերէն ոմանք 2-300 տարուան հնութիւն ունին։

Հայերը անցեալին մէջ ունեցած են նաեւ իրենց սեփական եկեղեցին։ Այսօր կան ծերունի պուլկարներ, որոնք կը յիշեն Հայոց եկեղեցիի մը գոյութիւնը եւ անոր շէնքին քանդումը՝ երբ ան լքուած է եղեր, տեղւոյն հայ գաղութին անհետանալէն յետոյ։

Այսօր, Հայոց քանդուած եկեղեցիին տեղը կը գտնուի պուլկարական մատուռ մը։

Այթոսի հին գաղութը զանազան պատճառներու հետեւանքով չքանալէն յետոյ, ասկէ քանի մը տասնեակ տարի առաջ, կրկին այս քաղաքին մէջ հաստատուած են մատի վրայ համրուող ընտանիքները։ Գաղութը բազմացած է այս վերջին գաղթին հետեւանքով, ուր Անատոլուէն քանի մը հարիւր Հայեր եկած են հաստատուելու։

Ասկէ քանի մը տարի առաջ, Այթոսի հայութիւնը կը բաղկանար 90 ընտանիքէ, այժմ այդ թիւը իջած է 70ի։

Այթոսի շրջակայ գիւղերէն՝ Գարնոպաթի, Էյմա Տէրէի, Թօյ քէօյի, Տիգքոթնոյի, Պուրունճուքի եւ Գայալըի մէջ կ'ապրին 20-25 հայ ընտանիքներ։ Այթոսի քահանան է որ կը հովուէ այդ գիւղերու հայութիւնը։

ՍԻՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒԸ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը Սուրիոյ մէջ հաստատելու հարցով զբաղող յանձնաժողովը իր գ. նիստը գումարեց կաթողիկոսին բնակարանին մէջ։ Տեղեկաբեր յանձնախումբը բերած ըլլալով իր տեղեկագիրը, գրեթէ առանց փոփոխութեան ընդունեցաւ ժողովին կողմէ։ Գլխաւորներն են. Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հաստատումը Սուրիոյ մէջ։ Առժամեայ կերպով գայն տեղաւորել Հալէպի Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ շրջափակը գտնուող աղջկանց վարժարանի շէնքին մէջ, վարժարանը ուրիշ շէնք մը փոխադրելով։ Դիւանատուն մը կազմակերպել կաթողիկոսին տեղակալ մը նշանակելով, կամ Աթոռակից մը օծելով։ Հիմնադրամ մը գոյացնելու համար պէտք կազմուի տնտեսական յանձնախումբ մը, որ թէ տեղւոյս եւ թէ Սուրիոյ այլ եւ այլ քաղաքներուն մէջ հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ

Կեսարիոյ առաջնորդական փոխանորդը ձեռնարկներ կատարած է, իրենց ազգականներուն մօտ ղրկելու համար տեղւոյն 60ի չափ որբերը։ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը յանձն առած է հոգալ ճամբու ծախքը։

Որբերուն փոխադրութիւնը անհրաժեշտ կը դատուի Առաջնորդին կողմէ, որովհետեւ նիւթական միջոցներ չկան զանոնք ապրեցնելու։

Եթէ յաջողի փոխադրութիւնը, Կեսարիա պիտի մնան միայն 20ի չափ խեղանդամ սրբեր։

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԸ

Անվէրսի «Գիտութիւն եւ Գիտելիք» ամսագիրը կ'արձանագրէ պելճիքահայ ճարտարագէտ Պ. Տիրան Սեֆէրեանի մէկ գիւտը, դիտակ մը որով կարելի է մինչեւ 20 միլիմեդր հաստութեամբ մետաղէ անօթներուն ներսի կողմը տեսնել։

Գործիքը գնահատուած է պելժ կառավարութենէն եւ արքայական հրամանագիր մը պարտաւորիչ դարձուցած է անոր գործածութիւնը՝ խտացած կազի հետ գործ ունեցող բոլոր հաստատութեանց համար։

ԿՈՒՇՏ ՈՒ ԿՈՒՌ ՈՒՏԵԼ ԿՈՒԶԷՐ

Ռուսական թերթ մը կը պատմէ, որ այս օրերս, Թուրքիստան-Սիպերիա երկաթուղային վարչութիւնը քննած է գործաւորի մը խնդրագիրը, որով ան կը գանգատէր թէ շահածը այնքան քիչ է, որ չի կրնար պէտք եղածին պէս սնանիլ։ «Եթէ տաք կերակուր մը ունենամ, կը գրէ գործաւորը, օրական 5 քիլօ հաց կ'ուտեմ։ Եթէ ոչ, 7 քիլօ հացի պէտք ունիմ։»

Խնդրարկուն հսկայակազմ մէկն է, որուն հասակը կը հասնի 2 մեդր 20ի։ Վարչութիւնը հաւանեցաւ գայն վարձատրել համաձայն իր հասակին։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՌՈՆԻ ՍՈՒ ՊՈՒԱ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռոնի Սու Պուաի մասնաճիւղին կազմութեան տարելիցին առթիւ, թէյասեղան մը սարքուեցաւ Շաբաթ իրիկուն ընդարձակ սրահի մը մէջ։ Ներկայ էր գիւղին հայ հասարակութիւնը։ Պ. Նշան Սերգոեան պարզեց մասնաճիւղիս մէկ տարուան կարճ շրջանի մէջ կատարած յառաջդիմութիւնը, մասնաւորաբար շեշտելով անդամներու մէջ տիրող սէրն ու միութիւնը եւ աշխատելու փափաքը։ Յետոյ մեներգեց։

Պ. Ս. Պալապանեան արտասանեց զանազան կտորներ։ Պ. Զ. Յովհաննէսեան արտասանեց Շուշանիկ Կուրղինեանի «Բանուորները», իսկ Պ. Թ. Ղազարոսեան ներկայացուց Երուանդ Օտեանի «Զարշըլը Արթին աղա»յէն պատկեր մը։ Բոլորն ալ խիստ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ։ Տեղի ունեցան նաեւ վիճակահանութիւն եւ աճուրդ, գոհացուցիչ արդիւնքով։ Հանդէսը փակուեցաւ կէս գիշերը անցած, և ներկաները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Խ. Շահինեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, 6 Օգոստ.— Խանասորի արշաւանքին 31րդ տարեդարձին առթիւ թէեւ «Յառաջ»ի մէջ ազդ հրատարակուած չէր, սակայն մեծ ոգեւորութեամբ տօնուեցաւ այստեղ ալ։ Օդին խստութեան պատճառով, հարկ եղաւ հանդէսը կատարել Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Բացումէն առաջ, բոլոր ժողովուրդը խռնուած էր տան առջեւը։ Տեղի չգոյութեան պատճառաւ, շատեր կը գանգատէին թէ ինչո՞ւ բացօթեայ չեղաւ հանդէսը, որուն համար պատրաստութիւններ տեսնուած էին։ Նախագահ ընկ. Խ. Արզումանեան հանդէսը բացաւ պատշաճ խօսքերով։ Ութը օրիորդներ եռագոյն հագուստներով բեմ եկան ջութակի մը ընկերակցութեամբ եւ երգեցին «Մեր Հայրենիքը»։ Յետոյ խօսք առաւ ընկեր Բ. Միլտոնեան որ յիշեց Խանասորի արշաւանքէն դրուագներ։

Երկրորդ բանախօսն էր դեբասան ընկ. Մ. Մարութեան, որ վեր հանեց հայ յեղափոխութեան արժէքը ու շատ մը ոգեւորիչ դրուագներ պատմեց։

Հանդէսին փայլ կուտային գլխաւորաբար պզտիկներու պարերը, հրեշտակի թեւերով եւ եռագոյն զգեստներով։ Գնահատելի էին Տիկ. Անուշի, Օր. Եաթերի, ընկ. Բէշիրեանի թափած ջանքերը։ Յաջող էին նաեւ արտասանութիւնները ընկ. Կ. Տօնապետեանի եւ ընկ. Հ. Ներկարարեանի, ինչպէս նաեւ Օր. Եաթերի, Օր. Անահիտի եւ փոքրիկն Սմբատի։ Պ. Մ. Ծերուկեան մեներգեց «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը, իսկ ընկ. Մ. Տօշեան նուագեց Ա. Ահարոնեանի «Սեւ խաւար»ը։ Հանդէսը փակուած յայտարարուելէն վերջ, ծպտուած օրիորդներ Հ.Յ. Դ. Տան եռեւիդոնէն դուրս եկաններգելով «Կարկուտ տեղաց»ը ու սկսան պարել բացօթեայ։ Ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ, երբ կը տեսնէր իր փոքրիկներու դայլայլիկը։ Խումբ մը երիտասարդներ կը հառաչէին. «Մինչեւ ե՞րբ պիտի ստիպուինք այս հայկական հանդէսները տօնել օտար երկինքի տակ»։

Վիրապ

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ատենէ մը ի վեր, մաքսանենգութիւնը Անգլիոյ եւ ցամաքին միջեւ, վտանգաւոր համեմատութիւններ առած է, շնորհիւ ինքնաշարժ նաւակներու եւ օդանաւերու։ Անգլիական իշխանութիւնները լրջօրէն կը մտահոգուին։ Ինքնաշարժ նաւակները եւ օդանաւերը որոնք կը խուսափին մաքսային պաշտօնեաներու հսկողութենէն, շատ դիւրաւ կրնան Անգլիոյ որեւէ մեկուսացած մէկ անկիւնը հանել արգիլուած ապրանքներ, ինչպէս ասուեղէն, ադամանդներ եւ թմրեցուցիչներ, ու նոյնիսկ անբաղձալի անձեր։

Անգլիոյ Արեւելեան եզերքներուն վրայ, կը պատմուին օդանաւային այլանդակ պատմութիւններ, եւ վերջերս գտնուած օդանաւու մը բեկորները տեղի կուտան զանազան մեկնութիւններու։

Յաճախ, ջրասաւառնակներ կանգ կ'առնեն ծովեզրէն 1 կամ 2 մղոն հեռու։ Ինքնաշարժ նաւակներ կը մօտենան անոնց, արագօրէն փոխադրելու համար արգիլուած ապրանքը։ Կան նաեւ որ օդանաւերով կը կատարեն մաքսանենգութիւնը. այս պարագային՝ անկարգելով վար կը նետեն ապրանքը։

Կառավարութիւնը կը խորհի օդանաւային խիստ հսկողութեան մը ենթարկել անգլիական ծովեզերքը, վերջ տալու համար այս մաքսանենգութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՏԱՍԵՐԱԾ ՀԱՅՐ ՄԸ.— Կալուածատէր մը, 41 տարու, երկրագործական շատ ծանր աշխատանքներ կը պարտադրէր իր 9 տարու զաւկին։ Երբ խեղճ փոքրիկը պէտք եղած աշխոյժը ցոյց չի տար գոհացնելու համար իր հայրը, խթանով մը կը կճէր զայն կամ բուռն հարուածներ կ'իջեցնէր անոր։

Դատարանը 6 ամիս բանտարկութեան դատապարտեց այս անարժան հայրը։

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ԵՒ
ԳԷՈՐԳ ՃԵՐԱՀԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Կնքահայրութեամբ
Պ. ՍԱՄՍՈՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ
7 Օգոստ. 1928 Լա Հէյ (Հոլանտա)

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
ԵՒ
ՈՍԿԱՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
5 Օգոստ. 1928 Առնուվիլ-լէ-Կոնէս

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԶԴ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 5 Օգոստոս.— Լիոնի մէջ տիրող ազգային անկերպարան վիճակը ջուալուսի մատնած էր մեր գաղութը, որ չէր գիտեր թէ իրենց գործերուն կարգադրման համար, նոյն քաղաքին մէջ կազմուած երեք կեդր. վարչութիւններէն որի՞ն նախապատուութիւն տալու են։

1928 Յուլիս 15ին, ժողովրդային ազատ քուէարկութեամբ ընտրուած Ազգ. Վարչութիւնս, որ կազմուած է դաշնակցականներէ եւ չէզոքներէ, նոյն թուականէն սկսեալ գործի լծուած ըլլալով, սկսած է յարաբերութեան մտնել միակ օրինաւոր վարչութեան հետ, որուն ատենապետն է Պ. Աղեք. Կիւլպէնկեան։

Նորակազմ վարչութիւնս իր կարելին պիտի ընէ վերաբանալու մատուռը, որ երկար ժամանակէ ի վեր փակուած էր։ մինչեւ որ իր մնայուն քահանան ունենայ, առ այժմ տասնեւհինգ օրը մէկ անգամ պատարագ պիտի մատուցուի կեդրոնի քահանային միջոցաւ. (այս առթիւ կը խնդրենք տրամադրելի քահանայ հայրերէն, շուտով դիմել, համաձայն Լիոնի ազգ. վարչութեան ազդին)։

Մայրենի լեզուի ուսուցումը որ արծակուրդէն առաջ դադրած էր, պիտի ջանանք աւելի հաստատ հիմերու վրայ դնել նոր տարեշրջանին։ Պիտի ջանանք մանկապարտէզ մըն ալ բանալ։

Շուտով եւ աւելի նպաստաւոր կերպով հետեւանք պիտի տանք բոլոր հայրենակիցներու դիմումներուն (ամուսնութեան վկայագիրներու եւն. եւն.)։

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն նորակազմ վարչութեանս շուրջը բոլորուելով, իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ զօրավիգ ըլլալ մեզի։

Ի դիմաց Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատրան Ազգ. Վարչութեան՝ Ատենապետ Խաչիկ Գարիպեան, *Ատենադպիր* Նշան Դաբբինեան։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Լօզանի համալսարանը աւարտած են երկու Հայեր՝ Կարապետ Մանսուրեան եւ Զարեհ Փէհլիվանեան, ստանալով ճարտարագէտի վկայական։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐԾԱԹ ԲԱԺԱԿԸ

(Շուետական պատմուածք)

— Գացէք տեսէք իմ մեծ ... որ իր նաւակին մէջ նստած է։ ...էր որ զիս ղրկեց ջուր փնտռելու։

Այն ատեն, նախորդ պահերու ...ուկին ու յուզումին յաջորդեց ...ութիւն մը ու Լիզալիլ ...ս, մտածեց թէ վերջապէս ...ի կրնայ հանդարտութեամբ ...ել աղբիւր մը եւ երթալ իր հօրը միանալ։

Բայց իր ակնարկը ինկաւ գեղեցիկ մասրենիի մը խոշոր ծաղիկ վրայ։ Մօտեցաւ եւ որքա՜ն ...եցաւ ու կատղեցաւ անոր ...ճեայ թերթերուն վրայ կարդ... ճակատագրական խօսքը,

— Ո՞ւր այսպէս միս-մինակ, ...լէ Հապա ո՞ւր ձգեցիր անոնք որ կը սիրես։

Լիզալիլ ինքինքը անկարող զգաց անասուններու եւ բոյսերու չարութեան հանդէպ, վազեց ու վազեց անտառէն փախելու համար, փախելու համար զազրելի խօսքերէն որոնք գինքը կը հալածէին...։

Վազելով, իյնալով ու ելլելով, վերջապէս հասաւ մեծ հօրը նաւակին մօտերը եւ կը պատրաստուէր մեծ աղաղակ մը արձակել, անոր իմաց տալու համար թէ ինքը հասած է, երբ ժայռի մը մէկ խորշին մէջ նշմարեց քիչ մը ջուր, որ վերջին անձրեւներէն մնացեր էր հոն։

— Ծառի կեղեւ մը կը գտնեմ, մտածեց եւ անով անուշ ջուր կը տանիմ մեծ հայրիկին։

Արագ արագ մագլցեցաւ եւ ափ ի բերան մնաց, տեսնելով արծաթէ հոյակապ բաժակ մը, որ հոն, ճերմակ աւազին վրայ կը փայլէր յուլօրէն։

Երկարել բազուկը, զայն բռնել, պաղպաջուն ջուրով լեցնել վայրկենի մը գործն եղաւ աղջնակին համար։ Բայց ջուրը՝ կայծկլտուն մետաղին մէջ այնքա՜ն յստակ էր, որ չկրցաւ քանի մը շիթ խմելու փափաքին տոկալ։

Խմեց...։ Անմիջապէս իրեն այնպէս եկաւ որ արիւնը կը փախէր իր երակներէն։ Անոր մէջ, ամէն ինչ այնքա՜ն հանդարտ այնքա՜ն խաղաղ էր։ Ալ ոչ մէկ անդոհանք, ոչ մէկ տառապանք կը զգար, ծիծաղելի ո՛չ մէկ մտածում կ'ունենար։ Եւ Լիզալիլ խաղաղօրէն նստաւ առանց յիշելու իր մեծ հայրը, որ միշտ նաւակին մէջ, կը սպասէր իր թոռնիկին որ թարմ ջուր բերելու գացեր էր։

Այսպէս տարիներ անցան։

Շատ մարդեր անցան անկից. ան միշտ հոն էր, նստած։ Բոլորը խմեցին այն բաժակէն ու բոլորն ալ այլանդակ բաներ մը եղան։

Մայրերը կը մոռնային իրենց տղաքը, որոնք չէին կրնար ապրիլ առանց իրենց։ Ցանցաւորները չէին յիշեր իրենց մեղքերը, ո՛չ ալ զղջում կ'ունենային, ու սարսափելի ոճիրներ կը գործէին։ Բոլորն ալ անտարբեր էին իրենց գոյութեան պատճառին հանդէպ իսկ եւ անոնցմէ լաւագոյնները կը դադրէին մարդիկը սիրելէ ու չար կը դառնային։

Լիզալիլ կը տեսնէր այս բոլորը. բայց որովհետեւ ինքն ալ խմած էր բաժակէն, ո՛չ կը յուզուէր, ո՛չ ալ կը տխրէր, այլ միայն կը զարմանար։

Օր մը, երիտասարդ նաւաստի մը անցաւ եւ տեսնելով երիտասարդ աղջիկը որ հոն նստած էր այնքան հանդարտ, հարցուց անոր.

— Ինչո՞ւ հոս միս-մինակ կեցեր ես։ Հապա ո՞ւր ձգեցիր անոնք որ կը սիրես։

Լիզալիլ սարսռաց, աչքերը խոշոր մը բացաւ եւ շուրջը նայեցաւ... Հո՛ն, ո՛չ արծաթէ բաժակ կար, ո՛չ յստակ ջուր, ո՛չ ալ մեծ աղջիկ... բայց միայն անտառին մէջ, իր ոտքերուն տակ սափոր մը եւ պզտիկ աղջիկ մը զոր կուգար արթնցնել սիրուն մանչ մը եւ ծռած իր վրայ կը հարցնէր,

— Ո՞ւր մնացիր այսքան ատեն։

Լիզալիլ լաւ կը ճանչնար զայն։ Փոքրիկ Էրիքն էր որուն հետ կը խաղար ամէն օր։

— Հապա՞ մեծ հայրիկը որ միշտ ջուրի կը սպասէ, բացագանչեց Լիզալիլ, յանկարծ ոտքի ելլելով։

— Մեծ հայրդ շատ մտահոգ է։ Նաւակին քովէն անցայ։ Զիս ղրկեց որ քեզ փնտռեմ։

— Վազենք, վազենք, ըսաւ այն ատեն Լիզալիլ։

Առաջին յուզումը անցնելէ յետոյ, Լիզալիլ անոր պատմեց թէ ինչպէս թափառած էր ազդին ու անդին, ինչպէս քնացեր էր եւ ինչ որ երազեր էր անտառին եւ մոգական բաժակին վրայ։

Մեծ հայրը շատ այլանդակ գտաւ այս բոլորը, բայց մանաւանդ շատ գոհ մնաց դասէն, զոր երազը տուեր էր Լիզալիլի, որովհետեւ շատ շիտակ է որ անտարբերութիւնը եւ մոռացումը մեր ամէնէն վատ թշնամիներն են։

Այս աշխարհի մէջ, ամէնէն մեծ բարիքը սիրով կը ստացուի։ Սէր՝ հանդէպ իր նմաններուն, գաղափարի մը, իտէալի մը, բայց սէր։

Անտարբերութիւնը միայն ոչնչութեան կը տանի։

Ու Լիզալիլ երբեք չմոռցաւ իր երազը եւ անոր տուած դասը։

ՎԵՐՋ

մեծ կարեւորութիւն կուտան այս քայլին, յայտնելով թէ 1. Այս առաջին պաշտօնական ծանուցումն է որ կ'ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ անոր անդամներուն. 2. Ատով Մեծն Բրիտանիան ապահովութիւններ կուտայ Ազգերու Դաշնակցութեան, նոր դաշնագրի հանգամանքի մասին, զայն համաձայն գտնելով Ժընեւի Ուխտին հետ։

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը սեպտեմբերին պիտի զբաղի այս դաշինքով եւ հաւանաբար պիտի վճռէ որ բոլոր անդամակից պետութիւնները ստորագրեն զայն։

Կացութիւնը Միջագետքի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ խզուած են այն բանակցութիւնները որ ամիսներէ ի վեր կը կատարուէին բրիտանական պատուիրակին եւ Իպնը Սուուտ Թագաւորին միջեւ, վիճելի խնդիրները կարգադրելու համար։ Այս խզման հետեւանքով, անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնուեցան, Միջագետքի սահմանագլուխը պաշտպանելու համար։

Այդ բանակցութիւնները կատարուեցան իբրեւ հետեւանք այն արշաւանքներուն զորս Արաբները պարբերաբար կը գործէին Իրաքի հողին վրայ եւ որոնց հետեւանքով Անգլիացիները ռմբակոծութիւն կատարեցին օդանաւով։ Վախ կայ որ բանակցութեանց խզման հետեւանքով, վերսկսին թշնամութիւնները Վեհապետներու կողմէ։ Հրաման տրուած է կասկածելի կէտերուն վրայ փոխադրել տրամադրելի օդանաւերն ու հրասայլերը։

Նոր մահապատիժներ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցան կովկասեան պետական այգիներու (Տաղստան) ընդհ. տնօրէն Խասյեւ եւ փոխանորդը, Կալմանօֆ, տնտեսական հակայեղափոխութեան մեղադրանքով։ Դատը սկսած էր երեք ամիս առաջ։ Հինգ տնօրէններ ամբաստանուած էին թէ լաւ չեն վարած պետական այգեգործութիւնը եւ երկու միլիոն րուբլի (200,000 ոսկելին) վնաս պատճառած են։

Երեսփոխան մը թունաւորուած

Կուլյանայի (ֆրանս. գաղթավայր) կառավարիչը կը հեռագրէր թէ նախկին երեսփոխան Ժան Կալմօ մեռած է։ Նոր լուրերու համաձայն, դիազննութիւնը կը հաստատէ որ Կալմօ թունաւորուած է։ Այս յայտնութեան վրայ, ծանր դէպքեր պատահեցան կուսակիցներու եւ հակառակորդներու միջեւ։ Կառավարիչը կը հեռագրէ թէ չորս հոգի սպաննուած են, որոնց մէկը խորհրդական։

Գործազրկութիւնը Անգլիոյ մէջ

Լոնտոնի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ գործազրկութեան տագնապին սաստկութեան առթիւ։ Վարչապետ Պ. Պոլտուին, որ Էքս-լէ-Պէն պիտի երթայ մէկ ամսուան արձակուրդով, անձնական նամակներ ուղղեց տասը հազար գլխաւոր գործատէրերու, հրաւիրելով որ աւելի սերտօրէն գործակցին տեղական իշխանութեանց հետ, գործազուրկներուն աշխատանք ճարելու համար։ Դահլիճը լրջօրէն կը նեղուի, տիրող կացութենէն։ Վարչապետին կոչը պիտի հրատարակուի Օգոստոս 23ին, բոլոր թերթերուն մէջ։

Մ. Քեմալի արձանին բացումը

Չորեքշաբթի օր, Բերա, Թաքսիմի մէջ բացուեցաւ Մուսթաֆա Քէմալի արձանը, զոր շինած է իտալացի Կանոնիկա։ Այս առթիւ զանազան մեծարանքներ եղան եւ ճառեր խօսուեցան, որոնց մէկը՝ կրթական գործավար Նէճաթի պէյի կողմէ։

Աւազակներուն որջը

Եանեայի ծանօթ առեւանգութեան առթիւ, յունական կառավարութիւնը որոշեց պաշտօնապէս յայտարարել այն օրինագիծը որ քուէարկուած էր ութը ամիս առաջ եւ որուն համաձայն Յունաստան եւ Ալպանիա կը ստանձնեն փոխադարձաբար յանձնել ոճրագործները։ Այս որոշումը տրուած է անոր համար որ, կառավարութիւնը լուր առած է թէ յոյն աւազակներ ապաստան կը գտնեն Ալպանիոյ մէջ եւ խարիսխ հաստատած են հոն, դէպի Եպիրոս արշաւելու համար։ Ստուգուած է որ այժմ 27 աւազակներ կան Ալպանիոյ մէջ, բոլորին ալ գլուխը պարգեւի դրուած։

Թուրք-ռուս առեւտրական դաշնագիրը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային դեսպանը եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Օգոստ. 9ին ստորագրեցին թուղթ մը, որուն համաձայն կ'երկարաձգուի երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը։ Պայմանագրին կցուած է յաւելուած մը, կովկասեան սահմանի հսկողութեան մասին։

Համաճարակ մը Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ջերմի ծանր համաճարակ մը կը տիրէ մայրաքաղաքին և Պիրէոսի շրջանին մէջ։ Իբր 15,000 հոգի վարակուած են այս ջերմէն, որ կը կոչուի «տանկրա» եւ ծանօթ է Հնդկաստանի եւ հասարակածային երկիրներու մէջ։

Վէյմարի տարեդարձը

Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են Գերմանիոյ մէջ, արժանաւորապէս տօնելու համար Վէյմարի սահմանադրութեան 9րդ. տարեդարձը (այսօր, 11 Օգոստոս)։ Ցերեկին Րայխսթակին մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր նիստ մը, ուր ներկայ պիտի ըլլայ Նախագահ Հինտէնպուրկ։ Աւուր պատշաճի ճառերէն յետոյ, նախագահը աչքէ պիտի անցընէ պատւոյ գունդը, խորհրդարանին առջեւ։ Գիշերը Օփէրային մէջ տեղի պիտի ունենայ շքեղ երեկոյթ մը, որ կազմակերպուած է Գերմանիոյ եւ Փրուսիոյ կառավարութեանց եւ Պերլինի քաղաքապետութեան կողմէ։ Յետոյ ջահագնացութիւն մը պիտի կատարուի փողոցներուն մէջ, եւ նուագահանդէսներ պիտի տրուին։

Պավարիա չի մասնակցիր այս հանդիսութեանց։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

ՎԱՂԸ ԱՌԱՒՕՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ
ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ **Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

Արտասանութիւն, երգ, ճայկաական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն: ձոխ պիւֆէ: փափաքողները կրնան ճաշը միասինբերել:

ԾԱՆՕԹ.— Առնել՝ շոգեկառք Սէն Լազարէն, Թռամվ. Թիւ 40 Քլիշիէն, Թիւ 64 փոռթ Շամփէրէէն եւ իջնել կառ տ'Արժանթէօյ: Մասնաւոր օթոպիւս կայարանէն մինչեւ անտառ: Եռագոյն ժապաւէն կրող առաջնորդներ պիտի սպասեն կայարանը եւ անտառին մօտ ժամը 9էն 2 ։

ՍԱՐՍԷԼ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սարսէլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

վաղը կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Սարսէլի Hôtel Beauséjourի պարտէզին մէջ, Արտասանութիւն, երգ, նուագ եւայլն:

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱՐՕԵԱՆ

պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով: փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել:

Առնել շոգեկառք Gare du Nordէն ժամը 10.40, 11.50 եւ 1.43:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. «ՎՌԱՄԵԱՆ» ենթակոմիտէի եւ «ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ» խումբի կողմէ:

վաղը կիր. իրիկուն ժամը 8.30ին, Ա'Լանտրի Պար տը փլաթան 30 րուԹ Նասիօնալ, Սէն Թ'Անթուան-Մարսէյլ:

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

կը մասնակցի՝ Ջ. Ե. Ռ. Միութեան նուագախումբը, երգ, մեներգ, արտասանութիւն:

ԾԱՆՕԹ.— *Մարսէյլէն առնել Թրամվ. Թիւ 27 եւ իջնել Թերմինիւս։ Ժապաւէն կրող ընկերներ ցոյց կուտան հանդէսին տեղը։*

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ-ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

կը նախագահէ՝ **Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ**

կազմակերպուած՝ Ջ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները եւ հայ գրականութիւնը սիրողները ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Լեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ
վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5.30ին, Noveltyի Cinémaին մէջ
ղեկավարութեամբ՝ Գ. Հայրունիի, կը ներկայացուի՝

ԽԵԼԱԳԱՐԸ ԵՒ ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ (*Զաւեշտ*)

կը խօսի՝ Պր. Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ մարզական կեանքի մասին: Տեղի կ'ունենան Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներու կողմէ բուրքեր, մարզական խաղեր եւայլն:

ՄՈՒՏՔ 4 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 84 Rue Chapeի Թատերասրահը
Դերասան Յ. ՁԱՐԻՖԵԱՆ, մասնակցութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի եւ տեղական ուժերու կը ներկայացնէ Ա. Աճարոնեանի

«ՈՍԿԷ ՀԷՔԵԱԹ»Ը *եւ* **«ՊԱՂՏԻԿԻ ՆՇԱՆՏՈՒՔ»Ը** (*Զաւեշտ*)

ԳԻՆԵՐԸ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Ս. Մինասեան *ենթակոմիտէի ընկերահամակրական ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին,* 72 Rue Etienne Dolet, *ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։*

Լիոնի *Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին նոյն տեղը ընդհ. ժողով։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։*

Մարսէյլի *Իշխան ենթակոմիտէի արտակարգ ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին* Արամ,Ագբիւր Սերոբ, եփրեմ-խան, Համազասպ *եւ* Վարդգէս *խումբերու ընկերները առանց բացառութեան։*

Փօն տը Շէրիւիի *կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին,* Hôtel de France*ի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով ։*

Վիէնի *Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի Փօնթ-Էվէքի Հայ. ժող. լսարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։*

Քան Օթթօյի(*Մարսէյլ*) *Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Հրայր եւ Մուրատ *խումբերը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Մարսէյլի *Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ* Բաբգէն Սիւնի, Սիամանթօ, Վահագ, Վարուժան եւ Աւօ *խումբերու բոլոր ընկերները այս Երկուշաբ. իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. ընտրութիւն պատգամաւորներու։*

ՖՕԹՕ «ԱՐԱՔՍ» կը խնդրէ իր յաճախորդներէն նկատի ունենալ իր հեռաձայնի թիւը՝ PROVENCE *49-34։*

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Թաւքսմանի (*Արժանթէօյ*) *գաղութին հանգանակութեան ցանկը.—*

Գ. Շահրիկեան (Շ. Գարահիսարցի) 150, Ա. Մամիկոնեան (Վանեցի), Մ. Մանուկեան (կիւրինցի), Լ. Պէգճեան (Պէյլանցի), Ա. Բաբուեան (*Մխալըճցի*), Ե. Գանդարեան (*Թոքատցի*) 100ական, Գ. Թօբպաշեան (կիւրինցի), Տ. Ն. Թօբպաշեան (Տօփօլցի), Բ. Պալեան (Տ. Եոլցի), Յ. Շաքլեան (Տ. Եոլցի), Ս. Նավրուզեան (*Էվէրէքցի*), Գ. Ճիզմէճեան (*Պէյլանցի*), Հ. Ճիզմէճեան (*Պէյլանցի*), Ա. Ճապրաեան (*Պէյլանցի*), Գ. Յարութիւնեան (Վանեցի), Գ. Ճէրիդճեան (*Եոզկատցի*), Լ. Հեղինեան (*Մարաշցի*), Յ. Գազէեան (Ա. Գարահիսարցի) 50ական, Վ. Սարգիսեան (Տ. Եոլցի) 43, Հ. Նալպանտեան (Եոզկատցի) 30, Ե. Ապաշեան (*Քէսապցի*), Մ. Մինասեան (*Պարտիզակցի*), Ա. Մաքէնիսեան (*Ատանացի*) 20ական, Ա. Գամպէրեան (Քէսապցի) 10, Սարգիս Մինասեան (*Պարտիզակցի*) 10 ֆրանք: Գումար 1490 ֆրանք:

(*Տես ցառաջ 10 Օգոստոս*)։

ԽՄԲ.— Մեզի ղրկուած գումարն է 1490: Այս ցանկին գումարը՝ 1403: երեւի անուն մը մոռցուած է:

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Ե. Կ. ԽԱՉի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին 34 Rue Villroy, ընկերուհի Տ. Մկրտիչեանի բնակարանը: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: կը հրաւիրուի նաեւ ընկեր Գ.Ա.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, 41 Rue Thubaneau, Gd. Bar de l'Etoile*ի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները ներկայ ըլլալ։*

ՇԱՎԻԼԻ Կիւրինցիներու Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 13 Ave. Ville d'Avray, Chaville. *Օրակարգ, միութեան վերամսեայ հաշուետուութիւնը։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 7 Օգոստոս.— Ջ. Ե. Ռ. Միութեան վալանսի մասնաճիւղը պէտքը զգաց իր կիրակնօրեայ դպրոցը երկուքի վերածել, ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9.30էն մինչեւ 11.30: իսկ Դշ. երեկոները 5էն մինչեւ 7: Մասնաճիւղս նկատելով որ գաղութիս համար խիստ կարեւոր է մանկապարտէզ մը, որ գաղութին կազմուելէնէն ի վեր, մինչեւ ցարդ դպրոցի հարցը ծեծուած է, բայց ոչ մէկ դրական արդիւնք ունեցած է, միանգամ ընդ միշտ վերջնական լուծում մը տալու համար, հայ ծնողքները ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իր ընթերցասրահին մէջ, 8 Rue Battazar Bero, Valences, Drôme.

Մասնաճիւղիս գրադարանը բաց է հանրութեան առջեւ Բշ. եւ Դշ. օրերը երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ 10:

(*Կնիք*)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄՇԵՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Մօտ օրէն հրապարակ կ'ելլէ Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակց. միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղի կողմէ, Տարօնի հերոսներու խմբանկարը, Տարօնի Արծիւները, փաշաներ չավուշներ եւայլն): Մաքուր տպագրութիւն, գին 5 ֆր.: Ստանալու համար դիմել անձամբ կամ նամակով՝ K. Garadedianի, 7 Rue Croix-Geuthier, St. Chamond (Loire).

ԾԱՆՕԹ. — Լուսանկարներու հասոյթը պիտի յատկացուի կարօտ եւ հիւանդ հայրենակիցներու ։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette ...
Le Gérant: E. SOU...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

12 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 723

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

1926ի արիւնոտ ընդհարումներէն յետոյ, բնականոն վիճակ ...աստատուած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Տեղացի ազ...այնականները այժմ կը ջանան օրինական միջոցներով ար...ժեցնել իրենց պահանջները։

Քանի մը ամիս առաջ, խաղաղութեամբ կատարուեցան Սու...իոյ երեսփոխանական ընտրութիւնները, մեծամասնութիւն ա...պահովելով ազգայնական տարրերուն։ Իբրեւ Սահմանադիր ժո...ղով, այս հաստատութիւնը գործի ձեռնարկած է արդէն, և Նա...խագիծ մըն ալ պատրաստած։ Օգոստոս 5ին հրատարակեր էինք ...նոր գլխաւոր կէտերը, իսկ բնագիրը աչքի առջեւ չունէինք ...տակաւին։

Այնպէս որ, այսօր չպիտի կրնանք ճշդել թէ որո՛նք են ...յն հինգ յօդուածները, որոնց մասին բացորոշ վերապահում ...յտներ է մարզպանը, համաձայն այսօրուան հեռագիր...ներուն։

Սահմանադրութեան Նախագծին առաջին յօդուածը կ՚ըսէ.— ...ուրիա գերիշխան անկախ պետութիւն մըն է։ — Իր հողամասը ...ը կազմէ այն որ անջատուեցաւ Օսմ. կայսրութենէն։ — Սուրիա ...ղաքական անբաժանելի միաւոր մը կը կազմէ։

Հաւանաբար այս յօդուածներուն շուրջ կը դառնայ վէճը։ ...ը թուի թէ Ֆրանսա, իբրեւ հոգատար պետութիւն, իր յանձ...առութեանց համապատասխան չի գտներ այս տրամադրու...թիւնները, որոնք բացարձակ անկախութիւն կը թելադրեն։

Սուրիան անկախ հռչակուեցաւ պատերազմէն յետոյ, բայց ...րր հոգատարութեան ենթակայ երկիր յանձնուեցաւ Ֆրանսա...ի, Դաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ, 1920 Ապ...իլ 25ին (Սան Ռէմօ)։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հաստատեց ...յս որոշումը, 1922 Յուլիս 23ին։ Տարածութիւնն է 60,000 ...առ. մղոն, իսկ բնակչութիւնը՝ 2ուկէսէն 3 միլիոն։ Երկիրը ...աժնուած է հինգ վարչական մասերու.— 1. Դամասկոսի շր...ան (Համա, Հոմս, Դամասկոս, Հաւրան). 2. Հալէպի շրջան ...Հալէպ, Ալէքսանդրէտ, Տէյր Զօր). 3. Ալէվիներու շրջան (Լա...աքիա եւն.). 4. Լիբանան (Տրիպոլիսէն մինչեւ Պաղեստին). ... Ճէպէլը Տրիւզ։ Լիբանանը առանձին պետութիւն հռչակուե...աւ 1920 Սեպտ. 1ին եւ ունի իբր 630,000 ժողովուրդ։

Հոգատար պետութիւնը իշխանութեան ձեռնարկելէն ի վեր, ...անազան միջոցներ փորձեց, այս ընդարձակ եւ բազմացեղ եր...իրը իր շահերուն համապատասխան եղանակով մը վարելու ...ամար, եւ միշտ ալ դժուարութեանց բախեցաւ։ Ինչ որ տե...անք մինչեւ հիմա, փոխանցման շրջանի յատուկ անօրինու...թիւններ էին, մեծ մասով կախուած՝ յաջորդական մարզպան...երու հայեցողութենէն։

Զօր. Կուրօ, Վէկան, Սառայ, Ժուվնէլ եւ արդի մարզպանը, ... Փոնսօ, գործեցին տարբեր ըմբռնումներով, բայց նոյն գըլ...խաւոր մտահոգութեամբ,— ամրապնդել ֆրանսական տիրա...պետութիւնը։ Մանաւանդ որ, տեղական խլրտումներնն զատ, ...րանսայի մէջ ալ ուժեղ հոսանք մը կը տիրէ՝ հոգատարու...թիւնը թօթուելու, կարճ խօսքով՝ Սուրիան պարպելու։ Մինչեւ ...յսօր ալ այս տեսակէտը կը պաշտպանեն համայնավարները՝ ...ժգնօրէն, եւ ընկերվարականները՝ առանց շատ աղմուկ հա...ելու։ Եւ ամէն տարի, ելմտացոյցի քուէարկութեան ատեն, ...արծարծուի հարցը, զինուորական վարկերը քուէարկելու ...ամ մերժելու առաջարկներով։

Բայց փաստ է որ եկող-գացող դահլիճները ոչ մէկ ատեն ...իտքէ կ՚անցընեն քաշուիլ այդ ճակատէն։ Անոնք ձեւեր կը ...որձեն, հոգատարութեան լուծը անզգալի դարձնելու համար, ...այց համոզուած են որ կիլիկիայէն յետոյ Սուրիան ալ պար...ել՝ կը նշանակէ խաչ քաշել Ֆրանսայի արեւելեան քաղաքա...անութեան վրայ։ Նոյն տրամաբանութեամբ, անոնք անհան...ուրժելի կը գտնեն ո՛ր և է սակարկութիւն, հոգատարութիւնը ...ալիոյ փոխանցելու համար։

Այս հիմնական տեսակէտէն առաջնորդուած — ինչպէս ...նգլիա՝ Միջագետքի եւ Պաղեստինի մէջ — Ֆրանսա կ՚ուզէ ...րջ դնել պարբերական խլրտումներուն, սահմանադրութեամբ ...ստատելով Սուրիոյ իրաւական դիրքը եւ յարաբերութիւն...ը հոգատար իշխանութեան հետ։

Պարզ է որ Սուրիացիները կ՚աշխատին կարելի եղածին ...փ չէզոքացնել հոգատարութիւնը եթէ ոչ բոլորովին ժխտել ...յն։ Եւ այդ ոգիով ալ խմբագրած են Սահմանադրութեան ...խագիծը։ Եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութեան գետին մը ...նել, հաւանօրէն պիտի շարունակուին փոխանցման միջոց...ը, մինչեւ որ կողմերէն մէկը տեղի տայ։

Տարակոյս չկայ որ, սահմանակից Թուրքիան ուշադրու...ամբ կը հետեւի Դամասկոսի ազգայնականներու պայքարին ...կը ճգնի պղտորել զայն, իր շահերուն ծառայեցնելու համար։ ...ւս կողմէ Սուրիան ալ ըլլալով բազմացեղ երկիր, հոգատար ...խանութիւնը կը ջանայ պահպանել հաւասարակշռութիւնը։

Սահմանադիր ժողովին մէջ կան երեք հայ երեսփոխաններ, ...նք ո՛ր եւ է դեր չունին — և լաւ է որ չունենան — իսկ վեց ...ւրտ երեսփոխանները կը ներկայացնեն քրտական կազմա...րպութիւն մը, որ զանազան պահանջներ կը հետապնդէ։

Մեզի կը մնայ ուշադրութեամբ հետեւիլ դէպքերուն, առանց ...ք բռնելու այս կամ այն կողմին դէմ։

Շ.

МАМՈՒԼ

ՏԱՊԱԼԱԾ ԿՈՒՌՔԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մոջ, Յուսաբեր քննելով Հայաստանի երբեմնի դիկտատոր Աշոտ Յովհաննիսեանի անկման պարագաները, կը գրէ (3 Օգոստ.).

— «Կոմսոմոլը» կը պաշտէր իր վարիչը, որովհետեւ վարիչը կը յորդորէր Էջմիածին երթալ եւ ածիլել Հայոց Կաթողիկոսին մօրուքը. «Չեկա»ն անոր անունէն կը ճառէր, որովհետեւ քար՝ տուղարը շարունակ կախաղաններ կը զառանցէր, որոնց վրայէն ականաւոր Դաշնակցականներու դիակները կը ճօճէին. «շարքերը» անով կը խանդավառուէին, որովհետեւ առաւելապէս ան էր որ «սրբազան պատերազմ»ի գաղափարը կը հրահրէր Դաշնակցութեան դէմ։

Այսօր... մինչեւ իսկ այս մարդը այլեւս չի բաւարարեր իր հետեւորդները։

Գիտէինք, որ զրկուած է իր բոլոր «փառքերէն», որ ո՛չ իր խօսքը կշիռ ունի եւ ոչ ալ իր գործը՝ արժէք. գիտէինք, որ կիս կերած ու նետուած է ժէկգի եւ ապա աքսորուած հեռաւոր հիւսիս, Պետրոկրատ, ուրկէ իր ձայնը այլեւս չի լսուիր։

Պատճառները չգիտէինք ու չենք գիտեր նաեւ այսօր։

Սակայն այսօր «Խորհրդային Հայաստան»էն կը տեղեկանանք, որ պաշտօնապէս պայքար բացուած է երբեմնի «կուռք»ին դէմ։

Ուշագրաւ է յօդուածին խորագիրը.

— «Հայ եկեղեցին, հայ սպեցիֆիկները եւ էջմիածնի փաստաբանը մեր կուսակցութեան մէջ»։

Այսպէս ուրեմն. Աշոտ Յովհաննիսեանը... հայ եկեղեցիի, հայ սպեցիֆիկներու (ակնարկը՝ մենշեւիկներուն) եւ Էջմիածնի... փաստաբան։

Զկարծէք, թէ երէկուան պաբագլուխը ինչ որ նոր մեղքեր ունի գործած. ոչ. քրքրած են անցեալը, հինէն ու հնագոյնէն քանի մը «փաստեր» հրապարակ բերած եւ անմիջապէս խաչը տնկած խաչելու համար։

«Զարմանքով միայն պէտք է յիշել եւ այն պատմական փաստը, որ ընկ. Աշոտ Յովհաննիսեանը, լինելով դեռ 14—16 թւականներին «Արարատ»ի ամենամօտ աշխատակիցներից մէկը՝ կարողանում էր հաշտեցնել բոլշեւիկի կոչումը եւ մարքսիզմը «Արարատ»ի եւ Նիկոլա 2րդի տրուած մաղթանքների հետ։ Բայց այս մեր «զարմանքը» փոխւում է ամենաբուռն բողոքի, երբ 26 թւականին դեռ նա ճգնում է փաստաբանել, որ նա կատարել է «մարքսիստական», «բոլշեւիկեան» աշխատանք «Արարատում»։ Մենք ամէն ինչ կարող ենք տանել, եւ տանում ենք, բայց այս արդէն վեր է բոլշեւիկների նեարդների կարողութիւնից»։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՎՐԱՅԷՆ

Ատլանտեանի վրայ՝ մթնոլորտային պայմանները նպաստաւոր են այս օրերս, այնպէս որ կարգ մը օդանաւորդներ մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան՝ դէպի Ամերիկա Թռիչքի իրենց պատրաստութիւնները փութացնելու համար։

Հարիւրապետ Գուտուրէ եւ տեղակալ Մայեի Նէլ մանրակրկիտ քննութենէ մը անցուցին իրենց օդանաւը՝ «Ֆրանսա»ն, որուն մեկնումը մօտալուտ է։

Իսկ Քոսթ եւ Պէլլոն վերջին Թռիչք մը եւս փորձեցին, որ յաջող անցաւ։ Հաւանական է որ քիչ ատենէն անոնք ալ փորձեն կտրել Ատլանտեանը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԽՐՈՒԱԹԻՈՅ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԶԱՂՐԷՊ ԿԸ ԹԱՓԻՆ ՀԱԶԱՐՆԵՐՈՎ

Զաղրեպէն կը հեռագրեն թէ մօտ 300,000 հոգի ներկայ պիտի ըլլայ Ռատիչի յուղարկաւորութեան։ Խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան կողմէ ներկայ պիտի ըլլայ Նոր Նախագահը, Մաչէք, որ առ այժմ կը յաջորդէ Ռատիչի։ Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։ Խրուաթ գիւղացիական խմբակցութիւնը եւ Ռատիչի ընտանիքը մերժեցին ընդունիլ Պելկրատի կառավարութեան և Սկուբչինայի մասնակցող կուսակցութիւններու ցաւակցական հեռագիրները։ Մերժեցին նաեւ պետական թաղման որոշումը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր, կիրակի։ Ծախքերը պիտի հոգան խուաթ կուսակցութիւնը եւ Զաղրեպ քաղաքը։

∴ Խրուաթ կուսակցութիւնը կէս պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ Ռատիչի մահով չի թաղուիր ինքնօրինութեան պայքարը։ Ամբողջ երկիրը խոր սուգի մէջ է եւ սեւ դրօշներ կը ծածանին բոլոր հանրային հաստատութեանց եւ մասնաւոր շէնքերու վրայ։ Երկրին բոլոր կողմերէն գիւղացիներ Զաղրէպ կը թափին, խորտ ու բորտ ճամբաներէ անցնելով։ Հանգուցեալին մարմինը գիւղացիներու տունը փոխադրուեցաւ հսկայական թափորով մը։ Գիւղացիները թոյլ չտուին որ կառավարութեան պատուիրակները ներկայ ըլլան։

∴ Սկուբչինայի մէջ, սերպ ընդդիմադիր երեսփոխան Եուվանովիչ փորձեց կառավարութիւնը մեղսակից ցուցնել խրուաթ երեսփոխանին սպանութեան, բայց Նախագահը թոյլ չտուաւ որ խօսի։ Կառավարութեան հրամանով, համալսարաններն ու դպրոցներն ալ սեւ դրօշ պարզեցին։ Ռատիչ երբեմն կրթական նախարար եղած է։

∴ Լաւատեղեակ լուրերու համաձայն, Պելկրատի կառավարութիւնը տրամադիր է վարչական ինքնօրինութիւն տալու Խրուաթիոյ, ճիշդ այնպէս ինչպէս Անգլիա տուած է Իրլանտայի։ Կը կարծուի թէ այսպիսի կարգադրութիւն մը բարերար հետեւանքներ պիտի ունենայ։

∴ Խրուաթ խմբակցութիւնը հրամայեց վեց շաբաթ սուգ պահել, Ռատիչի մահուան տաթիւ։ Առաջին տասնըհինգ օրուան միջոցին, բոլոր ցոյցերը պիտի արգիլուին։ Նոր լուրերու համաձայն, անդադար գիւղացի պատուիրակներ կը հասնին Զաղրէպ, իրենց ազգային դրօշներով։ Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են, բնակարան ճարելու համար։ Արդէն իսկ տասը հազար հոգի հասած են։ Դէպի Գիւղացիներու Տունը տանող ճամբուն լապտերները, սեւ շղարշներով ծածկուած, կը վառին գիշեր ցորեկ։ Տան ճակատը ամբողջովին ծածկուած է սեւ շղարշներով, իսկ ներսը՝ դափնիներով եւ կանանչ տունկերով։ Դագաղը ցուցադրուած է մեծ սրահի մը մէջ, ուր պատուի կեցած են երկու խրուաթ ուսանողներ, պատմական տարազներով, երկու ուսանողուհիներ եւ քանի մը գիւղացիներ։ Ռատիչի հագցուցած են սեւ զգեստ մը, առանց ո՛ր և է պատուանշանի։

Սուրիոյ սահմանային վէճը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Թուրքասուրիական սահմանային վէճը, որ տարիներէ ի վեր անլոյծ կը մնայ եւ արգելք կ՚ըլլայ Թուրքաֆրանսական յարաբերութեանց բնականոն վիճակ ստանալուն, մօտերս կրկին բանակցութեանց նիւթ պիտի դառնայ։ Ֆրանսական Նորընտիր դեսպան Պ. Տը Շամպրէօն այս մասին հրահանգներ ստացած է արտաքին Նախարար Պրիանէն, եւ կ՚ըսուի թէ հրահանգները չափաւոր են։

Էնկիւրի գացած ատեն, դեսպանը բանակցութեան չսկսաւ, որովհետեւ դեռ ներկայացուցած չէ իր հաւատարմագիրը։ Բայց և այնպէս, անպաշտօն կերպով արտաքին փոխ գործավարին իմացուցած է իր հրահանգ ստանալը։

Այնպէս որ, բանակցութիւնները անմիջապէս պիտի սկսին, երբ կազի փաշան վերադառնայ Էնկիւրի եւ ընդունի դեսպանին հաւատարմագրերը։

Սուրիոյ Նոր Սահմանադրութիւնը

Անցեալ օր հրատարակեցինք Սուրիոյ Նոր Սահմանադրութեան Նախագիծը։ Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ մարզպանը Սահմանադիր Ժողովին մէջ կարդաց յայտարարութիւն մը, որ բացորոշ վերապահումներ կ՚ընէ հինգ յօդուածներու մասին, զանոնք հակասական գտնելով հոգատարութեան սկզբունքին եւ միջազգային դաշնագիրներու հետ։

Սահմանադիր ժողովը ընդդիմացած ըլլալով մարզպանին այս յայտարարութեան, դիտել տուած է թէ այս ընթացքը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Հաւանաբար պիտի առաջարկուի յետաձգել վիճելի խնդիրները։

Միւս կողմէ, Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Լիբանանի դահլիճը տապալեցաւ եւ հրաժարական տուաւ։

Իրաքի մէջ ալ տագնապ

Գրեցինք թէ խզուած են բրիտանական պատուիրակին եւ եւ Իպնը Սաուտի միջեւ կատարուած բանակցութիւնները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՐԱԿԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Անցեալները, Թուրք կառավարութիւնը, Յելլէն կառավարութեան առաջարկած էր, հատուցումի փոխարէն Յունաստանի գիշլի Գարաղաճի (Էտիրնէ) եռանկիւնը եւ առաջարկը մերժուած էր Յելլէն կառավարութեան կողմէ։

Այս առթիւ Սելանիկի «Մակետոնիա» թերթին Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալ ուշագրաւ թղթակցութիւնը ղրկած է.

—«Թուրք կառավարութիւնը, կարգ մը փոխադարձ զիջումներու փոխարէն, առաջարկած էր Յունաստանին յանձնել Գարաղաճի եռանկիւնը։

Գարաղաճի եռանկիւնէն, այս փոքրիկ հողաշերտէն դուրս, որ այսօր ոչ մէկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ, գոյութիւն ունի ամբողջ Արեւելեան Թրակիոյ մեծ խնդիրը։ Թուրքերը Յունաստանի կը զիջին Գարաղաճի եռանկիւնը։ Բայց եթէ նոյն իսկ չզիջէին, ի՞նչ պիտի ըլլար։ Իրենց ինչի՞ն կը ծառայէ այդ հողաշերտը հիմա։ Ամայի չոր հող մը մնացած է այսօր։ Եւ այս եռանկիւնէն, մինչեւ Ռոտոսթօ, մինչեւ Չորլու, կը տարածուի անկենդան եւ ամուլ հողամաս մը։

Գաղթականներու զետեղում չէ եղած Արեւելեան Թրակիոյ մէջ։ Այս շրջանի զանազան գիւղերու Թուրք բնակիչները կէս առ կէս մնացին։ Արեւելեան Թրակիոյ բնակչութիւնը այնքան ցանցառ է որ, ամէն շարժում մեռած է։

Կէլիպոլուէն մինչեւ Ռոտոսթօ երկարող ծովեզերքին վրայ գիւղեր կան, որոնք, իրենց յոյն բնակիչներու մեկնումէն աւդին անբնակելի մնացած են։ Տուները քանդուած են, փայտերն ու տախտակները՝ գողցուած, անտառները՝ կտրուած, արտերը՝ չորցած, դիակնային նեխութիւն մը պատած է ամբողջ տարածութիւնը եւ աղաւնիներու չարաշուք կռինչը կուգայ լրացնել քստմնելի ճակատագրին քմահաճոյքը։

Բնակիչները կը բաղկանան ներսերէն եկած քանի մը Թուրք ընտանիքներէ եւ պետական պաշտօնեաներէ։ Ոչ մէկ գործ ու աշխատանք։ Շատ քիչ բաներ կը նշմարէ անցորդը Էտիրնէի, Ռոտոսթոյի եւ Կէլիպօլուի մէջ։

Թուրքիան թող իրեն պահէ Գարաաղաճի եռանկիւնը։ Թող պահէ նաեւ Արեւելեան Թրակիան, մինչեւ Չորլու։ Պիտի չորնայ ան ալ, ինչպէս, երեք տարիներու ընթացքին չորցաւ Գարաաղաճի եռանկիւնը։ Թող յիշուի թէ որքա՛ն ճիգ թափուեցաւ, որպէսզի առեւտրականներու, գործարանատէրերու, ձեռնարկուներու, քաղաքացիներու եւ զինուորներու զետեղումով եւ ազգային պայմաններով ու աօնակատարութիւններով շարժում ստեղծուի։ Հակառակ ամէն ջանքերու եւ ներարկումներու, Գարաաղաճի եռանկիւնը կը ներկայացնէ այսօր, ամէնուն կողմէ լքուած եւ նոյնիսկ զինուորներու կողմէ լքուելու վտանգին ենթակայ հողաշերտ մը։

Արեւելեան Թրակիոյ բոլոր բնակիչներուն մօտ ընդհանուր յոռետեսութիւն մը կը տիրէ։ 1923էն մինչեւ այսօր, այս շըրջանի բոլոր քաղաքներէն ու գիւղերէն դէպի Պոլիս եւ Փոքր Ասիա մեկնած են աւելի քան 600 ընտանիքներ։ Մեկնումի գաղափարն ու ձգտումը կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ այնպիսի ձեւով մը, որ վաղը անակնկալներու դուռ պիտի բանայ։»

ԳՐԱԿԱՆ ԱՄՈՒԼԻՍ

ՉՈՐՍ ՍԵՐՈՒՆԴ

Պուքրէշի գրադարանը պըրպտած ատեն, անցեալները թուղթ մը ձեռքս ինկաւ։ Հարիւր տարուան մը կար այդ թուղթը, ու արդէն մեռել կը հոտէր։ Պէտք եղաւ փոշիները թօթուել՝ որպէսզի մէջտեղ ելլէր ոտանաւորը։

Արդարեւ, բանաստեղծութիւն մըն էր գտածս, գրաբար, ու քսան տուն մը կար։ Շարադրողը Պուքրէշցի Հայ մը ապահովաբար՝ որ Աստուածատուր Բօբօվիչ ստորագրեր էր։ Ու այդ Պուքրէշցի Հային հայերէ՛ն գրել գիտէր, ու ան ալ գրաբա՛ր ու ոտանաւո՛ր։ Հիմա եթէ գերեզմանէն ելլէ՝ խնդիր տեղ պիտի դնեն զինք այսօրուան մարդիկը, ու սանկ, ծուռ մը պիտի նային իրեն մեր վարժապետները։ Բայց դար մը առաջ Պուքրէշի մէջ դեռ հայերէն գիտցող կար, ու կրնար գրաբար քերթել։

Այն տարին Պոլսէն նոր առաջնորդ մը եկեր է Պուքրէշ ու կառքերով մինչեւ Ճուրճովա են գացեր զինք մայրաքաղաք հրամցնելու համար. կարծես Վալաքիոյ իշխանն ըլլար եկողը, ու գար երկիրը փրկելու համար. բայց դար մը առաջ, ուրի՜ հրճուանք կուտայ եղեր մարդոց՝ հայ եպիսկոպոսի մը գալը...

Աստուածատուր Բօբօվիչ ալ նոր գալուստն է որ կ'ողջունէ իր գրաբար ոտանաւորին մէջ.

...Մշակ ժրրաջան հայր մեր հոգեծին
Արա զմեզ յուռթի քոյդ սատարութեամբ.
Հանցես յարմատոյ ըզբոյսըս չաբին
Զի համայն գործք մեր լի լիցին արդեամբ...

Արդ այսուհետեւ միաբանութեան
Ցունկ քաղրապտուղ հաստարմատ լիցի,
Երկպառակութեան եւ ատելութեան
Փուշք, տատասք խլեալ յաճիւն դատեսցի...

...Եւ արդ ցնծասցէ սուրբ եկեղեցիս
Տեսեալ զիւր մանկունս յանձնեալ ի ձեր ծոց.
Անշուշտ ժիրաժիր յաւէտ տըքնեսցիս
Հոգւոյ եւ մարմնոյ ի շահ ձեր որդւոց...

Այս հարի՛ւր տարի առաջ էր։

* * *

Պաշտօնակից մը ունիմ՝ որ գրեթէ ինձմէ սերունդ մը առաջ կ'իյնայ։ Երբ մենք մեր աչքերը դեռ նոր կը բանայինք այս զզուելի աշխարհին՝ ան արդէն ճանչցած էր զանիկա լաւ մը։ Ու հիմա որ մենք ալ քիչ մը ճանչցած ենք, ան հիմա մեր վրայ կը խնդայ արդէն։ Կը խնդայ մեր միամտութեանը, ու այս աշխարհին համար մեր ցոյց տուած այս մանկական գուրգուրանքին վրայ։

Ան մեզի կը պատմէ երբեմն հին օրերու բաները, իր երիտասարդութեան օրերը, ու անուշ մը քիթին տակէն կը խնդայ։ Ան գիտէ հին օրերու Պոլիսը, ու մարդիկը որ երբեմն ազգ ու ժողով կը խաղային հոն։ Ան կը յիշէ հին պատրիարքները ու անոնց ձգած շուքը, ու անոնց հին հմայքը որ ա՛լ նորերը չունին։

Բայց ինծի հաճոյք կը պատճառէ հին երգի մը կտորը՝ զոր ան կը մռլտայ երբեմն, երբ միտքը կը բերէ Պատրիարքին այցը իրենց դպրոցը։ Թէ ինչպէս, ինք ու բոլոր տղաքը, կը շարուէին սանդուղներուն վրայ, երբ Պատրիարքը կուգար։ Ու ինչպէ՛ս կ'երգէին եռանդով, սիրով, ոգեւորութեամբ բոլոր տղաքը մէկ՝ երբ հեռուէն Պատրիարքը կ'երեւար։ Ու հիմա այդ երգն է որ կը մռլտայ երբեմն՝ երբ միտքը գայ իր տղայութիւնը.

Կեցցէ հայր մեր պատուական
վեհապետեան սրբազան...

Ու աս ալ քսան տարի առաջ, երբ դեռ նոր կ'արթննար մեզմէ առջի սերունդը։

* * *

— Տղա՛ք, շաքար պիտի բաժնեն այսօր...

Ու աւետիսը կը պտտէր բերնէ բերան, ու բոլոր տղաքը հրճուանքով կը լեցնէր։

Այն օրը, կեանքը կ'եռար Լուսեան վարժարանի մէջ, որովհետեւ Պատրիարքը այցի պիտի գար. իրար կ'անցնէին թաղական ու վարժապետ ու տղաքն ալ անոնց հետ, որովհետեւ Օրմանեան, ամէն դպրոց այցելելուն, շաքար բաժնել կուտար մեզի, ամէնուս։

Օրը կ'իմանայինք կանուխէն ու կը պատրաստուէինք՝ օրեր առաջ շաքարի քսակներուն, որ Հաճի Սարիմէն պիտի գային։ Գիշերը մեր քունը չէր տաներ, ու դպրոց կը վազէինք առտուն կանուխ, որպէս զի չփախցնենք շաքարը։

Ու ի՛նչ աշխուժով կը շարուէինք սանդուղներուն վրայ՝ երբ տնտեսը կ'իմացնէր թէ կառքը կուգայ։ Ու ի՛նչ միամիտ ոգեւորութիւն՝ երբ բոլորս մէկ կ'երգէինք Օրմանեանը երեւցածին պէս. ո՛վ գիտէ ո՛ր ապուշ վարժապետն էր շարադրած այդ երգը, բայց անոր քանի մը տողը միշտ կը յամառի կառչած մնալ ուղեղիս.

Ահա հայր մեր վեհ սիրավառ
Քան զարուսեակ ծագիպայծառ...

* * *

Քառորդ դարէն աւելի անցեր է այդ երանելի օրերէն ի վեր։ Ու մարդ ի՞նչ կը կարծէ թէ փոխուեր է աշխարհը։

Երբ Պոլսոյ մէջ Հիւրրիէթը եկաւ՝ կարծեցինք պահ մը թէ պիտի փոխենք աշխարհը։ Մեզի այնպէս կուգար թէ մեր սերունդը պիտի սկսի նոր դարը. բայց ի՜նչ վրիպում, երբ «Ազատամարտ»ը առաջին քանի մը ճիգը փորձեց փլցնելու համար թումբերը։ Ի՞նչ. կարելի՞ բան է պատրիարքին անունը տուած ատեն «Սրբազան» տիտղոսը զլանալ, ու «վսեմ. Գաբրիէլ էֆէնտի»ն յիշատակել պարզապէս իբրեւ «Գ. Նորատունկեան»։ Հաւա՛ր. պիտի կործանի աշխարհը։

Բայց ան չկործանեցաւ, ու դարձեալ սկսաւ դառնալ։

Հասաւ զինադադարը, հինն ի վար դարձան հին աշխարհն ու իր բաները, ու ա՛լ յուսացինք թէ հայ ժողովուրդը թօթուեր է իր պատուտած վերարկուն։

* * *

Ու ահա, յանկարծ, հեռաւոր Քալիֆորնիայէն երգի մը ձայնը կառնեմ։ Իրենց նոր առաջնորդը դիմաւորեր են երգով, ուղերձով։

Բարի եկար հայր Սրբազան
Արեւմտեան երկիրն այս լայն,
ջերմ համբոյրներ քու սուրբ աջին
կը նուիրեմք յոյժ ցնծագին։

Աս ալ նոր սերունդն է...

Ան որ մեզի պիտի յաջորդէ, աւա՜ղ...

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Մարոքի Սուլթանը Մոհամմէտ պին Եուսուֆ, որ 19 տարեկան է, ժառանգեց հօրը ամբողջ ունեցածը, ի մէջ այլոց ամբողջ... հարէմը, 300 կիներով։

*** Կարմիր Սուլթան Ապտիւլ Համիտի միակ լաւ գործը եղած է Բազանլըքէն Պրուսա փոխադրել 500,000 վարդի տունկեր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

Յետպատերազմեան Տնտեսական Կացութիւնը եւ Ընկերվարական Միջազգայինի Տնտեսական Քաղաքականութիւնը

ՊՐԻՒՍԷԼ, 8 Օգոստոս

Եւրոպայի մեր ընկերները, ընդհանրապէս հարկ եղած ուշադրութիւնը չեն ընծայեր այն հիմնական իրողութեան, որ միջազգային տնտեսութեան ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած է պատերազմէն յետոյ Մ. Նահանգներու մէջ։

Մորիս Հիլքուիթ
(Պետ՝ ամերիկեան պատուիրակութեան)

Միջազգայինի Գ. համագումարը տենդոտ կերպով կը շարունակէ իր աշխատանքները, թէ՛ լիակատար նիստերու եւ թէ յանձնախումբերու մէջ։ Քաղքենի մամուլը կը շարունակէ մեծ ուշադրութեամբ հետեւիլ համագումարի աշխատանքներուն, հասկնալի պատճառներով։ Գ. համագումարը բացառիկ կարեւորութիւն ունի՝ ո՛չ միայն իր օրակարգին վրայ գտնուած խնդիրներուն համաշխարհային հանգամանքին պատճառով, այլեւ քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական խնդիրներու մէջ, հեղինակութիւն համարուած եւ միջազգային համբաւ վայելող բազմաթիւ առաջնակարգ անձերու ներկայութեամբը։

Տասնեակներու կը հասնի այն պատուիրակներու թիւը որ իրենց երկիրներու քաղաքական կեանքին մէջ, վերջին տարիներու ընթացքին, բացառիկ դեր խաղացած են։ Սկսելով գերման Ռայխսթակի արդի նախագահ Լօպէն, մինչեւ Պելճիքայի եւ երկուան արտաքին գործերու նախարար Է. Վանտէրվէլտը, Հոլանտական արհեստակցականներու պետ Ուտըկէյթէն մինչեւ Աւստրիական ընկերվարութեան անժխտելի պարագլուխ Օթթօ Պաուէրը՝ ընկերվարական բանուորական միջազգայինի Գ. համագումարին աշխատանքներուն գործօն մասնակցութիւն բերողները՝ մարդիկ են որոնց տաղանդը, անցեալն ու անհատականութիւնը՝ ընդհանրապէս քաղքենի դասուն իսկ յարգանքին կ'արժանանան։

Պէ՛տք է այլ եւս ըմբռնել որ վաղուան միջազգային տնտեսական եւ քաղաքական կացութեան ղեկավարները պիտի ըլլան այս մարդիկը։ Ատոր համար է որ քաղքենի դասը տենդագին կը հետեւի անոնց շարժումներուն։ Ատոր համար է որ համագումարի սեղանին վրայ դրուած խնդիրները կը ստանան բացառիկ նշանակութիւն։ Անոնք բոլորն ալ ունին համաշխարհային հանգամանք եւ իրենց հասուն ու քրոնիկ վիճակովը կը պարտադրեն կտրուկ եւ դրական լուծումներ։

Նախորդ երկու յօդուածներով տալէ յետոյ Գ. համագումարի ստեղծած մթնոլորտին ու կենսունակութեան մասին ընդհանուր գաղափար մը, պիտի աշխատիմ, չխճողելու համար «Յառաջ»ի էջերը, փոխանակ ամէն օր յօդուած մը գրելու՝ օրուան աշխատանքներու մասին, տալ համառօտ պատկեր մը ծեծուած իւրաքանչիւր օրակարգի հարցին շուրջ ու քանի մը խօսքով համառօտագրել լուծումը որ ընկերվարութիւնը կ'առաջարկէ՝ մղուած միջազգային աշխատաւորութեան շահերէն։

Միակ հարցը, որուն ընդհանուր քննութիւնը եւ վճարանութիւնը վերջացած է՝ օրակարգի չորրորդ կէտն է՝ այսինքն՝ յետպատերազմեան տնտեսական կացութիւնը եւ միջազգային աշխատաւորութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը։ Երկու լիակատար նիստերու մէջ՝ ընդհանուր քննութեան ենթարկուելէ յետոյ՝ մանրամասն վէճի նիւթ է դարձած, նաեւ համապատասխան յանձնախումբին մէջ, որ գլխաւորաբար կազմուած է միջազգային համբաւ վայելող տնտեսագէտներէ եւ փորձագէտներէ։ Ընդարձակ եւ մանրամասն բանաձեւը, որ սեղանիս վրայ է, արդիւնքն է երկար եւ դժուար աշխատանքներու ու կ'ընդգրկէ գրեթէ բոլո՛ր տնտեսական խնդիրները, որ հեռուէն կամ մօտէն, կը շահագրգռեն միջազգային աշխատաւորութիւնը։

Լիակատար նիստերուն մէջ, այդ խնդրի շուրջ արտասանուեցան երեք գլխաւոր եւ խնամուած ճառեր, երեք գլխաւոր արդիւնաբերական երկիրներու ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Առաջին խօսողն էր ամերիկեան ընկերվարութեան պետ՝ Մորիս Հիլքուիթը, որուն մեծ խնամքով եւ ձեռնհասութեամբ պատրաստուած տեղեկագիրը խոր տպաւորութիւն թողուց։ Մորիս Հիլքուիթ խնդրին անդրադարձաւ գլխաւորաբար աշխարհագրական տեսակէտէ, եթէ կարելի է ըսել։ Շարեց անառարկելի թիւեր ու աշխատեցաւ ապացուցանել թէ միջազգային տնտեսութեան ծանրութեան կեդրոնը՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ է։ Միացեալ Նահանգները տնտեսապէս հետզհետէ հող կը շահին Եւրոպայի վրայ։ Մեծ յուզումով խօսեցաւ ճարտարարուեստի ամերիկացման մասին, որ մարդը կը դարձնէ մեքենայ։ Միջազգայինը պէտք է իր հակակշիռը դնէ այս բոլորին վրայ։ Կռուիլ այս բոլորին դէմ հնարաւոր է միայն միջազգային գետնի վրայ։

Նաֆթալի, գերման տնտեսագէտը, խնդիրը շօշափեց բացառաբար տնտեսական տեսակէտէ, մեծ ու անառարկելի հմտութեամբ մը։ Մօտեցաւ խնդրին բոլոր մանրամասնութեանց, առօրեայ փոքր համարուած բայց դժուար կէտերուն։ Ապացուցուց թէ ինչպէս այսօրուայ տնտեսական դժուարութիւնները ծնունդ են՝ ընդհանուր տնտեսական օրէնքներու եւ թէ անհնար է մասնաւոր ու ազգային լուծումներ տալ խնդրի մը, որ բացառաբար համաշխարհային հանգամանք ունի։ Պէտք է ունենալ արդիւնաբերութեան միջազգային քաղաքականութիւն մը, հակակշռուած, տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ եւ գործօն մասնակցութեամբ բանուոր դասակարգին։

Երրորդ խօսողը, Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակ Քրէմփն էր։ Առողջ եւ դրական դատողութեամբ արհեստակցական մեծ պետ մը, այս յաղթակազմ ու գեղեցիկ մարդը ընդհանուր գծերով տուաւ Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսութեան տխուր հեռանկարները եւ բերաւ միջազգային տնտեսական քաղաքականութեան նախագիծ մը, որ քիչ մը շատ խոհական էր։ Միջազգային հակակշռի միակ հնարաւոր մարմինը այս վայրկեանիս, համարեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը որուն հեղինակութիւնն ու ուժը պէտք է մեծցնել, մանաւանդ այս կալուածին մէջ, բանուոր դասակարգի գործօն եւ ազդու միջամտութեամբը։

Յանձնախումբին բանաձեւը, իր առաջին եւ երկրորդ հատուածներուն մէջ, կը նկատէ թէ դրամատիրական արդիւնաբերութիւնը որ հիմնուած էր անհատական մրցակցութեան վրայ՝ հետզհետէ կը միջազգայնանայ։ Արդիւնաբերական մեծ ընկերութիւնները (Trust, Cartel եւլն.) սահմանները կը ցատկեն ու սպառող դասակարգերուն եւ կառավարութեանց կը պարտադրեն իրենց տնտեսական գերիշխանութիւնը։ Քանի արդիւնաբերութեան կեդրոնացումը կը շարունակուի, այնքան կը կատարելագործուին շահագործման եւ մեքենականացման ձեւերը, բանուորը վերածելով տեսակ մը մեքենայի ու անոր պարտադրելով կանխահաս ծերութիւն մը։

Հինգերորդ հատուածին մէջ, բանաձեւը՝ անհերքելի թիւերով կ'ապացուցանէ որ, պատերազմէն տասը տարի յետոյ, ամբողջ աշխարհի մէջ, հետզհետէ մեծ ծաւալ կը ստանայ գործազրկութիւնը։ Վերջին կէս դարու ընթացքին երբեք աւելի մեծ թուով գործազուրկներ չեն եղած, որքան հիմա։ Հազարաւոր մարդիկ կան Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, որ կորսնցուցած են իրենց երկրին մէջ աշխատանք գտնելու ամէն յոյս։ Երկրէ երկիր, գործաւորներու շրջանառութիւնը կը ստեղծէ ազգային հակամարտութիւններ՝ շուկաներու փնտռտուքը կը շեշտէ զայն եւ կը ստեղծէ պատերազմի հաւանականութիւններ։

Իններորդ հատուածին մէջ, Միջազգայինը կը հաստատէ որ դրամատիրութեան անժխտելի կեդրոնացումն իսկ կը թելադրէ միջազգային աշխատաւորութեան՝ փոխարինել դրամատիրական տնտեսական տիրապետութիւնը՝ ազգի մը եւ կամ ազգերու հաւաքական ղեկավարութեամբ։ Ատոր համար, իւրաքանչիւր երկրի աշխատաւորութիւն պիտի ջանայ երկրէն ներս, ձեռք ձգել բանուորական ապահովութիւններ, աշխատանքի հաւաքական պայմանագրութիւն, գործազրկութեան դէմ ապահովութիւն, զարգացնել բանուորական, արհեստակցական եւ համագործակցական ձեռնարկները։

Վերջին չորս հատուածներուն մէջ, բանաձեւը կը գծէ միջազգային տնտեսական քաղաքականութեան մը ընդհանուր նախագիծը եւ կը բնորոշէ գործադրութեան կերպերը։ Միջազգային աշխատաւորութիւնը ուժեղ պայքար պիտի մղէ ապրանքներու ազատ շրջաբերութեան ու
փոխանակութիւնը
ամէ՛ն ձեռնարկի
ջնջել աշխատի
պան զրութիւնը,
սային սակերը, ըլլ
ծումի, ըլլա՛յ ներածում
ջանայ որ Խ. Ռուսի
միջազգային տնտեսակ
քին մէջ։

Միջազգային աշխա
թիւնը ձեռք պիտի ձգ
րին կեանքն ու ապագ
հսկող միջազգային
գրութիւններ, մանաւ
տարարուեստի տեսակ
մնացած շրջաններու
թավայրերու եւլն., ա
որ աժան ձեռք բերու
ւորական զանգուածն
ճառ չգտնան անցանկ
ցակցութեանց, Պիտի
բանուորական եւ արհես
կան կազմակերպութե
համաձայնութեան
գտնել բանուորական
կանոնաւորելու համար

Առաջարկել որ
միջազգային բանուո
հակակշռին տակ, Տն
Միջազգային Գրասենե
կից՝ Ազգերու Դաշնակց
միջազգային արդիւնա
ընկերութիւններու գո
թիւնը հակակշռելու
Այս գրասենեակը
կազմէ վաղուան մի
տնտեսական կազմ
թեան։

Այս անմիջական եւ
հեռա
նպատակները
հանդերձ, կը վերջացն
ձեւը, պէտք չէ մոռնալ
վերջնական նպատակն
րինել՝ քաղքենի տնտես
միջազգային համայնակ
տեսութեամբ։

Վ.ԱԶԳԷՆ ՇՈՒ

ՏԵՆԴԻ ԿԱՆՉԵՐ

I

Երբ կը խօսիմ, կ'ըսեն՝ «ի՞նչ կը հայհոյես»,
Ու երբ խնդամ, կ'ըսեն՝ «ինչո՞ւ այսքան լաց»։

Ալ չեմ խօսիր. Թող խօսի այն որ գիտէ
Ցաւն իր լռել եւ անցնիլ
գերեզմանէն, գինովի պէս երգելով։
Ալ չեմ խնդար. Թող խնդայ այն որ գիտէ
Սիրտն իր կըրել աճպարարի իբրեւ տուփ։

Լո՛կ, ես ինձ հետ պիտի խօսիմ խենթի պէս,
Որ իր ցաւին կուտայ շունչ.
Պիտի խօսիմ, ինչպէս Թռչունն որ կ'երգէ
Անդունդն ի վար նետուելով։

Թող ունկնդրէ այն որ կ'ուզէ պահ մը լալ
Ինքն իր վըրայ իբրեւ ցօք։

II

Ջախջախեցի գահը ցոյսին բազմադէմ,
Ցաղթողն ես եմ։ Հըպարտօրէն կը դիտեմ
Փըշուրներն որ մինչեւ մահըս կ'երկարին...։
Ես չուզեցի մատնիչ սուտն այդ ժըպիտին
Ու փշրեցի։

Դղեակ առանց իշխանի՝
Ա՛լ սրտիս մէջ Թող ո՛չ մէկ լոյս չըվառի.
Լոյսը վաղն է. ա՛լ չեմ նայիր աստղերուն.
Ու ցաւիս մէջ զերդ բանտըւած իմաստուն
Կ'երգեմ երգը հին օրուան ու կը գիտնամ
Դեռ գինովնալ՝ բոյրէն ծաղկի մը Թառամ։

III

Լոյսէն վերջ որ մտածումէս շատ առաջ
Նայուածքիս տակ մարեցաւ,
Ու բոյլին տակ աստղերուն որ կը մարին
Հետզհետէ, նըման քընատ աչքերու,
Նորէն մութ է գանկիս տակ եւ ամէն տեղ։

Ցակաւին լոյս ծըծել հողը չը գիտցաւ.
. . . .
Այսքա՛ն արեւ ո՞ւր կ'երթայ։

IV

Մտքիս մէջ, հին պատկերներ մը կը դիտեմ...։
Ո՞վ է զանոնք հոն կախեր։

Սա՛...։ Արե՛ւն որ երբեք պիտի չըմարէր։
Ամէն գիշեր, տղու սրտիս մէջ կուգար
Մարը մտնել, երբ հոգիները գիւղին
Խաղաղօրէն կ'երթային
Աստղերուն տակ՝ վաղուան հաճոյքն երազել։

Անոր յոյսին տակ բարի՝
Ես այն ատեն, իրօք, նայիլ գիտէի...։

Ու սա՛...։ կեա՛նքն որ խոստացան...։
Նըկարի մը փարչին նըման անհատնում
Քիմքիս պիտի հոսեցնէր
Ջերմակ օղին վայելքի...։

Իմ ո՞ր պապըս իր հտպիտի մատներով
Այս պատկերներն իմ մտքիս մէջ է կախեր։
Թէ գիտնայի՝ անիծելով կ'երթայի
Աճիւններն իր՝ կեանքի ցաւին դարձընել
Եւ իր սրտին մէջ իմ հոգիս բանտարկել...։

ՄԿՐՏԻՉ

...ՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

...ՈՐ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ամէն օր, մեր աչքին առջե... կը քալէ մեծ յեղափոխո... ...նը կենցաղին, որ բռնած է ...ւս իր նոր ուղին։ Երբ առնենք ...ն տարի առաջուան լուսանկար ...ու փողոցը դիտելով պահ մը ...ղղատենք, կը զարմանանք որ ...նք ալ սասնկ շուտ կրնա՞նք ...խուիլ եղեր, կամ ի՜նչ արգա... ...ելի են եղեր մեր մայրերը ...նց հագուստներուն մէջ...։ ...սօր, ո՞ւր է հինը իր երկար ...ագգեստով, որ «չըլլալ»ու չափ ...րծգած է, ո՞ւր են այն մազերը, ...կա՞ր, աղուո՞ր, կամ հիւսեակը ...վերջապէս զանազան վիպական ...րքերը։

Այո՛, անցեր են բոլորը եւ ա... ...նց տեղ կան նոր պատկերներ, ...ր տիպարներ։

Շատ չէ անցած, փոլ Մարկը... ...թի «Մանչ-աղջիկ»ին երեւու... ...ն. ամէն մարդ կը յիշէ զայն, ...արտակարգ չի գտներ զայն ...ւս, որովհետեւ իրականը կը ...նէ քիչ մը ամէն տեղ, աւելի ...մ նուազ չափով։

Ու մտածումով ալ, կեանքի ...քանումով ալ փոխուած է մար... ...նոր մանչուն համար ամուս... ...թիւնը անպէտ եւ տաղտուկ ...ն մըն է, իսկ նոր աղջիկը կը ...հի. «ըլլայ չըլլայ նոյն բանն ...Աւելին՝ մեծամասնութիւն մը ...յ նոր աղջիկներու, որոնց մտա... ...մը չի սեւեռիր այլեւս ամուս... ...թեան վրայ... Մնաս բարո՛վ ...ո՛ւն, անուշ տուն»։ ընդհակա... ...ն՝ «դո՛ւրս, դո՛ւրս»...։

Այնոյ ամէն բանի մէջ էրիկ ...րդուն հաւասարիլը, առաձգա... ...վիճակի մը հասցուց նաեւ ...ուսնական սկզբունքը եւ ա... ...սնալուծման գիտումները ան... ...իւ ըլլալու չափ շատցան մա... ...անդ կեդրոնական Եւրոպայի ...Ամերիկայի մէջ։ Ընհաւասար, ...իտ ու տաժանելի ամուսնու... ...ններ կային, որոնք ամօթին ...հին բարքերուն տակ քօղար... ...ած կը մնային, աւելի կը հի... ...ն... իսկ այսօր, զարմանալի ...ագութեամբ մը վարագոյրը ...առուած է։ Հաւասարութիւնը ...ի նուիրագործուի...։

Ամերիկացի դատաւոր Բէն ...տսէյ գիրք մը գրած է, որուն ...կ՚առաջարկէ աղջիկներու եւ ...մ միջեւ հաստատել «ընկերա... ...միացումներ», ծնողներու հա... ...թեամբ՝ բայց միեւնոյն ...ն՝ չուտլուծուելու միջոցնե... Ամերիկացին կը խորհի որ ...մը խայտառակութեանց, ...ոտ զբօսարաններ յաճախելու,

դէշ կենցաղի եւ ընդհանրացած գաղտնի յարաբերութեանց առաջքը առնելը աւելի լաւ է այս կերպով, որովհետեւ ասիկա է բնական ճամբան, որովհետեւ վիճակագրութիւններէ հետեւցուած է եւ պարզուած թէ՝ ի՞նչ է երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան իրական վիճակը։ Պէտք չէ այլեւս երկար ատեն աչք գոցել 18—20 տարեկաններու սիրային առեղծուածին առջեւ։ Պէտք է «փորձ-միութիւններ»ու դրութիւնը ընդունիլ եւ կանուխ ամուսնութիւնները քաջալերել։

Տէր Լինտսէյի երկար տարիներու ուսումնասիրութիւնները բերեր են զինքը մանաւանդ այն եզրակացութեան, թէ նոր օրէնքներ պէտք է մշակել ամուսնալուծումներու դիւրացման համար, փոխանակ թոյլ տալու որ շարունակման դատապարտուած միան, մեռեալ եւ «ա՜խ»ով տարուած ամուսնական կեանքերը։

Կրնանք մենք ալ նոր կենցաղին պահանջները յարմարցնել կամ հաշտեցնել մեր ազգային բարոյականին հետ...

Պէամթրիս Ֆ.

ՏՐՈՒՀԷՆԻ ՄԱՀԸ

Մորիս Տրուհէն, հանրածանօթ օդանաւորդը, որ ծանրօրէն վիրաւորուեր էր արկածի մը հետեւանքով, առջի գիշեր մեռաւ հիւանդանոցին մէջ. 37 տարու էր. օդանաւորդութեան սկսած էր 1917ին, բայց արդէն, իբր յանդուգն ու ճարտար, համաշխարհային համբաւ կը վայելէր, շնորհիւ իր արտակարգ յաջողութիւններուն, որոնցմէ յիշենք փոխադրութեան օդանաւերու մեծ մրցանակը, օդանաւակներու Ֆրանսայի շրջանը, Ջենիթի բաժակը եւ վերջերս ալ, թեթեւ օդանաւերու համար, ուղիղ գծով հեռաւորութեան աշխարհի մրցանիշը։

Դեռ չէ մոռցուած վէճը որ անցեալ տարի ունեցաւ Ամերիկացի միլիոնատէր Լէվինի հետ, Ատլանտեանը կտրելու մասին՝ որուն մէջ ալ առաջնութիւնը շահելու իր արդար փառասիրութենէն չէր հրաժարած։

Բայց պարզ ու ժուժկալ իր կեանքին պէս ալ հերոսական մահ մը ունեցաւ։

Իր օդանաւին՝ Արք-ան-Սիէլի արկածէն յետոյ, որուն պատճառները դեռ չեն ճշդուած, Տրուհէն փոխադրուած էր հիւանդանոց, ծանրօրէն վիրաւոր։ Երկու սրունքները ճզմուած էին, ձախ ոտքը կէս մը կտրուած, ձախ բազուկին վրայ բազմաթիւ կոտրուածքներով։ Մեծ քանակութեամբ արիւն կորսնցուցած էր։ Սակայն, վիրաբոյժները կը յուսային զինքը փրկել։ Զինքը խնամող հիւանդապահուհիներուն կը ժպտէր, զսպելով ցաւի աղաղակները ու կ՚ըսէր անոնց.— Ի՛նչ ազնիւ էք։ Շնորհակալութիւ՛ն. ձանձրոյթի կ՚ենթարկեմ ձեզ։

«Արք-ան-Սիէլ»ի հնարիչճարտարապետը Բուզինէ, երբ գնաց զինքը լալով տեսնելու, Տրուհէն ըսաւ անոր.

— Երեսունեւեօթ տարու եմ, արդէն մաշած պարան դարձեր էի. ի՛նչ արժէք ունի իմ կեանքս։ Բայց դո՛ւն, քաջ եղիր, երիտասարդ ես, հանճարեղ. գործիքդ հրաշալի է. վերաշինէ զայն ու վստահ եմ որ պիտի հասնիս։

Յետոյ դարձաւ աղէտի իր ընկերոջը՝ Ժիանոլիի եւ անկէ ներողութիւն խնդրեց որ իրեն ընկերացուցեր էր զինքը։

Իր ամէնէն մեծ ցաւն այն էր որ չպիտի կրնար Ատլանտեանը կտրել, երբ այնքան վստահ էր յաջողութեան։

Քանիցս տեղեկութիւններ ուզեց իր ընկերներուն մասին, որոնք իրեն պէս վիրաւորուեր էին ծանրօրէն։ Բայց չուզեց որ անհանգստացնեն իր կինը ու պարզապէս, իր բարեկամներուն յանձնարարեց «իր կողմէ ողջագուրել զայն, եթէ իր վիճակը վատանայ»։

Բժիշկները դեռ կը յուսային փրկել զինքը։ Բայց կէս գիշերէն յետոյ, բոլորը կը նախզգային թէ՝ Տրուհէն դատապարտուած է։ Շատ արիւն կորսնցուցեր էր։ Այսուհանդերձ, երկու անգամ շիճուկի ներարկումներ ըրեր էին։ Բոլորը՝ չմնաց խնամք որ չշռայլէին. բայց ի զուր։

Մինչեւ վերջին պահը, պահեց իր հանդարտութիւնը եւ մտքի պայծառութիւնը։

Իր վերջին խօսքը եղաւ,

— Ե՜ս որ այնքան կ՚ուզէի Ատլանտեանը փորձել...։

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ

ԱԻԱԶԱԿՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԴԱՒ

Գրած էինք թէ Յոյն աւազակները Եաննեայի մօտերը լեռը տարած են երեսփոխանական թեկնածուներ։ Իբր պատանդ՝ անոնք վար դրած էին միայն Մելասը եւ ազատ արձակած իր երեք ընկերները, յանձնարարելով որ իբր փրկագին 5 միլիոն ճարեն եւ իրենց հասցնեն։

Մելասի ընտանիքը որ Փարիզ կը գտնուի այս միջոցիս, ահա թէ ինչ յայտարարած է ֆրանսական թերթի մը խմբագրին.

— Այս դէպքին հետեւանքով, Յունաստանի մէջ յուզումը մեծ է մանաւանդ այն պատճառով որ, առաջին անգամն է որ աւազակները կը յանդգնին յարձակիլ Ժողովուրդին ներկայացուցիչներուն վրայ։ Յարդ, անոնք կը գոհանային 100,000 կամ 200,000 փրկագին պահանջելով ագարակապաններէ և անասնաբոյծներէ։ Բայց այս անգամ բոլորովին տարբեր է։ Ութը հոգի էին անոնք, գրեթէ բոլորն ալ զինուած։ Ութը ժամ անընդհատ, անոնք քալեցուցին առեւանգուածները։ Ճամբու ընթացքին, աւազակներէն երկուքը մէկ կողմ քաշեցին Մելասը, 10 վայրկեանի չափ առանձին խօսեցան անոր հետ, յետոյ յանձնարարեցին որ իր ընկերներուն հաղորդէ պահանջուած փրկագինը,— 5 միլիոն, որ պիտի կրկնապատկուէր եթէ իշխանութեանց լուր տրուէր։ Անկից յետոյ է որ միայն Մելասը վար դրին եւ միւսը ազատ ձգեցին որպէսզի երթան փրկագին փնտռեն։

«Երբ այս վերջինները Եաննեա մտան, Կիրակի էր։ Մեծ խռնջոյք մը սարքուած էր ի պատիւ Վէնիզէլոսի։ Պոցարին եռանդուն ճառ մը կ՚արտասանէր, մինչ Վէնիզէլոս իր կարգին կը յայտարարէր թէ՝ ամէն միջոց ձեռք առած է զսպելու համար աւազակութիւնը։

«Նոյն օրն իսկ, Մելասի ընտանիքը որ Փարիզ կը գտնուի, հեռագիր մը կը ստանար, որով կը հաղորդուէր, «Մելաս բռնուած աւազակներէն։ Փրկագին գտնուած ամբողջովին։ Կը յուսանք, կը փրկուի քանի մը ժամէն», Քիչ յետոյ երկրորդ հեռագիր մը եւս կը հասնէր, «Վէնիզէլոս հրամայեց ելեւմուտքի նախարարին որ փրկագին վճարէ»։

«Արդ, Չորեքշաբթի օր, յոյն կառավարութիւնը կը զեկուցանէր թէ փրկագին չի վճարեր։ Պահանջուած գումարը արդէն գտնուած է եւ կը յուսացուի որ Մելաս շուտով փրկուի։ Բայց, ո՛չ մէկ կասկած կայ որ ան զոհ գացած է իր քաղաքական հակառակորդներու սադրանքին։ Երեսփոխանական ընտրութիւնները կը կատարուին Օգոստոս 19ին։ Հակառակորդները կը յուսային որ այդքան քիչ ատենուան մէջ, Մելասի ընտանիքը չպիտի կրնար գտնել 5 միլիոնի փրկագինը, որով, Մելաս չպիտի կրնար մասնակցիլ ընտրութեանց։

«Մելաս արդէն կը սպասէր նման յարձակումի մը, բայց ընտրութիւններու նախօրեակին միայն։ Այս մասին խօսած էր իր բարեկամներուն, մասնաւորաբար Գաֆանտարիսի, որ պէտք եղած ատենը, անհերքելի փաստաթուղթերով պիտի կըրնայ ապացուցանել թէ՝ Մելաս զոհն է ընտրական սադրանքներու։

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Ամերիկեան երկաթուղային երեք գլխաւոր ընկերութիւններ հետաքրքրական ձեռնարկի մը գլուխն անցած են։ Օգոստոս 15էն սկսեալ, պիտի կազմակերպած ըլլան ուղեւորութեան կանոնաւոր սպասարկութիւն մը, որուն կէսը պիտի կատարուի շոգեկառքով, մնացեալ մասն ալ օդանաւով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
«ՄՈԽԻՐԸ»
ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

ԳՈՐԾ՝ ԻՏԱԼԱՑԻ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱՅԻ, որ արժանացաւ Նոպէլեան մրցանակին։

(Թարգմանուած՝ իտալերէն բնագրէն)

Ճամբորդները Նիւ-Եորքէն պիտի մեկնին իրիկունը շոգեկառքով։ Յաջորդ օրը կէս օրէն յետոյ ժամը 2ին պիտի հասնին Ճիքակօ։ Հոն կառախումբէն վար իջնալով պիտի մտնեն ամերիկեան օդանաւերու մէջ, երեքուկէս ժամ յետոյ հասնելու համար Միացեալ Նահանգներու կեդրոնական երկու քոյր քաղաքները՝ Սէն-Փօլ եւ Մինէապոլիս։ Այս կերպով, ճամբորդները 9 ժամ պիտի շահին։

Այս ձեռնարկը որուն յաջողութենէն կախուած է աւելի լայն ծրագրի մը իրականացումը, կազմակերպուած է Լինտպէրկի կողմէ։ Մտադրութիւն կայ ճամբորդութեան այս կրկնակ միջոցներով կապել Նիւ-Եորքը Սան Ֆրանչիսկօյին, այսինքն Ատլանտեանը Խաղաղականին։ Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ հեռաւորութիւնը կտրել երկուքուկէս օրէն, փոխանակ հինգի։ Ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի գիշերը՝ շոգեկառքով, ցերեկին՝ օդանաւով։

ԹԱՑ ՈՒ ՉՈՐԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Նիւ-Եորքի մէջ, բանտերը այլեւս սկսած են քիչ ու պզտիկ գալ։ Կառավարութիւնը հսկայ շէնք մը տրամադրած է, հոն բանտարկելու համար անոնք որ դատապարտուած են արգիլուած ըմպելիներ ծախելու յանցանքով։

Դատարաններն ալ իրենց կարգին, չեն հասնիր դատելու անոնք որ հետզհետէ կը ձերբակալուին նոյն յանցանքով։ Անոնցմէ շատերը ստիպուած են ամբողջ տարի մը սպասել, դատուելու համար։

ԱՆԹԵԼԻ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԷՆ

Փիցպուրկէն կ՚իմացնեն թէ՝ առաջին անգամ ըլլալով փորձեր կատարուեցան շարժապատկերի խաղ մը փոխանցելու՝ անթելով։ Փորձերը շատ յաջող արդիւնք տուած են։ Գիտնականներու եւ մասնագէտներու խումբ մը ներկայ էր շարժապատկերին փոխանցման։

Դէմքերը դիւրաւ կը ճանչցուէին եւ վիտառութիւնները ընթեռնելի էին։ Փորձերը վարող գիտնականը յայտարարեց թէ շատ չանցած, անթելի սիրահարները պիտի կրնան օգէն որսալ Հօլլիվուտի շարժապատկերային լաւագոյն արտադրութիւնները։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄՈՒԿԵՐՈՒ ԱՒԵՐԸ ԼԷՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Ռուս համայնավար «Կրասնայա Կազէթա» թերթը կը գրէ թէ մուկերը կը վնասեն քաղաքին մէջ, տարին աւելի քան 60 միլիոն ֆրանքի վնաս պատճառելով։ Մկնաջինջ պայքար մը բացուած է, եւ յատուկ յանձնաժողովներ մասնաւոր ցուցահանդէս մը սարքած են, թակարդի եւ ջնջման ուրիշ միջոցներ ցուցնելու համար։ Մասնաւորապէս, աչքի կը զարնէ վանդակ մը ուր կը գտնուի «մուկերուն գայլը», այն որ միւսները կ՚ուտէ։

ԾԽԱԽՈՏ ԵՒ ԹԻՒԵՐ

1861ին՝ միայն 7 միլիոն գլանիկ կը սպառէր Ֆրանսայի մէջ։

1880ին՝ 800 միլիոն։

1900ին՝ 1 միլիառ 8 հարիւր միլիոն։

1910ին՝ երեք միլիառ 250 միլիոն։

1913ին՝ վերջին թիւը այնքան ալ վրայ չէր դրած եւ կը հասնէր 3 միլիառ 800 միլիոնի։

Բայց 1923էն սկսեալ, գլանիկի վաճառումը կը բարձրանայ 8 միլիառ 300 միլիոնի։

1924ին արդէն գումարը բարձրացած էր 10 միլիառի եւ հակառակ 1926ին դրուած ծանր տուրքերուն, 1927ին 10 միլիառն ալ կ՚անցնէր։

Գլանիկի վաճառման այս անօրինակ յաւելումը առաջ կուգայ, նախ գործածուած ծխախոտին քանակէն։ Իրօք, գլանիկի համար գործածուած ծխախոտի խառնուրդը, երկար տարիներ, նոյնն էր ինչ որ կը ծախուէր ծրարներով։

Ֆրանսական Ռէժին, երկար փորձերէ յետոյ եկաւ այն համոզման թէ պէտք էր տարբերութիւն դնել գլանիկին եւ ծրարով ծխախոտին միջեւ։ Որովհետեւ, ծխախոտը որ հաճոյք կը պատճառէր մորճի սիրահարներուն, դառն համ մը կուտար գլանիկի մոլիներուն եւ փոխադարձաբար։

Ծխախոտները ուրեմն ենթարկուեցան մանրամասն քննութեան ու տարրալուծման, այնպէս որ, Ռէժին կրցաւ իւրաքանչիւր շրջանի ծխախոտը դասաւորել համաձայն իր յատկութիւններն եւ ըստ այնմ գործածել։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Քազապլանքայէն Պ. Քերովբէ Յարութիւնեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Քեաշկեանի (Մուսուլ) գաղթակայանին 1 Օգոստոս 1928 — 1 Օգոստոս 1929։

...ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՂԻ ԴԷՄՔՈՎ ՄԱՐԴԸ

—Այո՛, ես գող եմ, ըսաւ ծե... ...ը գառնօրէն։ Բայց կեանքիս ...մէկ անգամ միայն գողցեր ...Եւ կարծեմ ամէնէն այլան... ...գողութիւնն էր որ երբեք ...րուած ըլլայ։ Լեցուն դրա... ...պանակ մըն էր։

—Այդքան ալ անօրինակ բան ...չէ, դիտել տուի։

—Թողէք որ շարունակեմ։ ...Երբ դրպանս դրի այդ դրա... ...ո՛չ իսկ սանդիմ մը աւելցաւ ...արին վրայ որ ունէի գողու... ...էն առաջ։ Իսկ բան մը ...կսեցաւ անկէ, որմէ գող... ...էի։

—Ինչ որ կ՚ըսէք, զարմանալի ...այ բերի։ Բայց անկարելի է ...արդ գողնայ, լեցուն դրա... ...պանակ մը դնէ գրպանը եւ ...նեցած գումարին վրայ բան ...ենայ...

— Ո՛չ իսկ սանդիմ մը, կրկնեց ծերուկը, գրեթէ մեքենաբար։

Եւ աչքերը պարապին յառած՝ կեցաւ, կարծես թէ չէր նշմարեր մարդոց բազմութիւնը որ ծխոտ կապելային միւս սեղաններուն շուրջը նստած, խառնիխուռն կը խօսէին։

— Ո՛չ իսկ մէկ սանդիմ...

Առանց սպասելու որ զինքը հարցուփորձեմ, ծերուկը գլուխ դիտեց եւ ըսաւ.

— Ձեզի պիտի պատմեմ այս պատմութիւնը։ Մտիկ ըրէք, պարո՛ն, բայց յետոյ, չըլլայ որ գիս արհամարհէք, ինչպէս կ՚ընեն միւսները։ Զիրար չենք ճանչնար։ Դիպուածով իրարու հանդիպեցանք այս սեղանին շուրջը եւ քիչ յետոյ, իրարմէ պիտի բաժնուինք, եւ հաւանաբար, ալ զիրար չտեսնելու պայմանով։ Եթէ քիչ մը ճանչնաք մարդկային հոգին եւ անոր թշուառութիւնները, պէտք է ինծի խոստանաք...

— Կը խոստանամ, պատասխանեցի, հետաքրքրութեամբ դիտելով, այս այլանդակ մարդը,

— Շնորհակալ եմ, պարո՛ն։

Ծերուկը իր աթոռը մօտեցուց իմինիս, որովհետեւ, կապելային խորը նոր վէճ մը ծագած ըլլալով, անկարելի էր որ զինքը լսէի սեղանին միւս ծայրէն։

Յետոյ, գունաւոր խոշոր թաշկինակով մը քիթը խնչեց եւ զայն խնամքով ծալլելով մէկտեղ, սկսաւ։

«Այդ օրէն առաջ, բնաւ չէի գողցած եւ անկից վերջն ալ երբեք չգողցայ։ Ցանցանքը գործեցի այն դանդաղ ու փոքր կառախումբին մէջ, որ Իզմիրէն Քարա-Հիսար կ՚երթայ, աւազակներով լեցուն վայրի լեռներուն մէջէն։ Երրորդ կարգի խուցի մը մէջ տեղաւորուած էի։ Հոն կար նաեւ ուրիշ ճամբորդ մը, բոպիկին մէկը, որ ձեռքը աչքին դրած կը քնանար. եւ կարծես թէ իմ ներկայութիւնս չէր նշմարած անգամ։ Երբ կառախումբը ճամբայ ելաւ, թարթիչները վեր առաւ ու գիս դիտեց։ Այն ատեն քարիւղի ճրագին կարմրորակ լոյսին տակ՝ երեւան ելան անորոշ, շիլ ու շատ դժգոյն դէմքի մը հասարակ գիծերը։ Շաբթուան մը մօրուքին տակ աւելի չարաշուք արտայայտութիւն մը կ՚առնէր անոր դէմքը, որուն վրայ, յստակ գիրերով կը կարդացուէր անօթութիւն ու յանդգնութիւն։ Աւելի ուշադրութեամբ դիտեցի մարդը եւ նշմարեցի որ երկար սպի մը կ՚արատաւորէր անոր ձախ այտը։

Քանի մը վայրկեան յետոյ, ճրագին դողդոջ լոյսին տակ, ստիպուեցայ սարսափով հաստատել թէ՝ ճամբու ընկերոջս դէմքը, որ նախ հեռու նկատած վստահութիւն ներշնչելէ, որքա՜ն աչքառու էր։

Պիտի ուզէի տեղափոխուիլ, բայց որովհետեւ խցիկէ խցիկ անցնելու համար նրբանցք չկար, աւելորդ էր մտածել այդ մասին, մինչեւ յաջորդ կայան։ Ինչ որ կը նշանակէր թէ՝ մօտաւորապէս երեք ժամ անցընելու էի այս չարաշուք անձին հետ։ Այդքան ժամանակ արդէն, բաւական էր կատարելու համար ամէնէն բարբարոս ոճիրը, գծի մը վրայ, ուր աղաղակը արձակուած պիտի ըլլար անապատին մէջ, եւ ուր, տղու խաղ էր դիակ մը անհետացնել, զայն նետելով փոսի մը մէջ։

Կառախումբը կ՚առաջանար եւ փապուղիները իրարու կը յաջորդէին։ Դուրսը, մութը կը ծածկէր դաժան բնակարանը. ամէն ինչ նպաստաւոր էր անաղմուկ սպաննելու համար։ Ցեղս գամուած, կը զգայի թէ վայրկեանէ վայրկեան վախս կը շատնար։ Ակնարկս չէր հեռացներ դիմացի վատ դէմքէն եւ կը հսկէի անոր ամէն մէկ շարժումին ու միւս կողմէ, աչքիս ծայրովը կը դիտէի վտանգի ազդանշանը, պատրաստ ոտքի ելլելու եւ զայն բռնելու, անմիջապէս որ ճամբու ընկերս շարժում մը փորձէր, գործադրելու համար յարձակումի իր ծրագիրը, որ անշուշտ կ՚ուսումնասիրէր, դատելով գիս դիւրաւ դիտելու իր եղանակէն։ Ջղուշացեր էի պայուսակս գետին դնելէ. բրդէ ծածկոցի մը տակ պահած՝ զայն բռներ էի ծունկերուս վրայ։ Իբր գերագոյն միջոց, ատենը մէյ մը գրպաններս կը խառնէի, այնպէս ձեւացնելով թէ՝ կ՚ուզէի վստահ ըլլալ որ ատրճանակս վրաս է։ Իրականութիւնը այն էր, որ ո՛չ ատրճանակ ունէի, ո՛չ ալ ուրիշ զէնք.— մեծ անխոհեմութիւն այս գծին վրայ։

Ցանկարծ մարդը ոտքի ելաւ, գիս դիտելով, ոտքի ելայ ես ալ, ահազին զանգակին կառչելու համար։ Միւսը կեցուց գիս, ինծի ուղղելով պաղատագին ակնարկներ։

(1) (Տար.)

Նոր հեռագիրներու համաձայն, ա՛լ էն միջոց ձեռք առնուած է, ծանր խռովութիւններ կանխելու համար։

Պասրայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ արքայական օդանաւային իշխանութիւնը ծանր կը նկատէ խցումը, բայց երբեք մտահոգ չէ, որովհետեւ օդանաւերու եւ ինքնաշարժերու բազմաթիւ կայաններ հաստատուած են Հիլլահի (հիւսիս) եւ Քովէյթի միջեւ (հարաւ)։

Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ, խզման պատճառ կը նկատեն այն որ Իպնը Սուուտ կ'ընդդիմանար ոստիկանական պահականոցներու հաստատման, կարգ մը կէտերու վրայ։

Հինգշաբթի օր, Իրաքի Երեսփ. Ժողովին մէջ, վարչապետը պաշտօնապէս հաղորդեց խզումը։ Իրաքի (բրիտանական) պատուիրակութեան տրուած հրահանգներն էին.— 1. Ճանչնալ Իպնը Սուուտի վեհապետութիւնը Հիճազի վրայ. 2. Հաւանիլ քաղաքական յանցաւորները յանձնելու. 3. Ապահովութիւն տալ թէ Իրաք իր կարելին պիտի ընէ, նոր դէպքեր արգիլելու համար. 4. Իրաւունք ստանալ ոստիկանական պահականոցներ շինելու, որպէսզի բարեկարգութիւնը պահպանուի սահմանի ցեղերուն միջեւ եւ արգիլուին Շէմմարցիներու արշաւանքները Նէճտի վրայ. 5. Հրաժարիլ հատուցման իրաւունքէ՝ մարդկային եւ նիւթական կորուստներու համար։

Բարեկամութեան դաշնագիր մը խմբագրուած էր Իպնը Սուուտի կողմէ անձնապէս, որուն համաձայն էին բրիտանական եւ իրաքեան պատուիրակները։

Առ այժմ հանդարտութիւն կը տիրէ սահմանին վրայ, բայց զրահապատ հրասայլեր կը հսկեն անապատի շրջանին մէջ։

Նոյէն Հոէնոսի պարպումը

Պրիւսէլի ընկերվարական համագումարին Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Պ. Լէօպէ, Գերմանիոյ խորհրդարանին նախագահը, իր կարգին ճառ մը խօսելով Ֆրանքեւգերման մերձեցման վրայ, յայտարարեց.— Այդ մերձեցումը անհրաժեշտ է Եւրոպայի խաղաղութեան համար։ Իսկ խաղաղութիւնը ապահովելու համար, Հոէնոսի պարպումը հազար անգամ աւելի արժէք ունի, քան կրնայ ունենալ գրաւումը՝ անոր հեղինակներուն տեսակէտով։ Հոէնոսի պարպումով, զինաթափ պիտի ըլլան մեր ազգայնականները, որոնք մասնաւորապէս ծանր վտանգ մը կը համարուին Ֆրանսայի մէջ։ Մենք ալ մեր կարգին պիտի աշխատինք ուժովցնել, անխորտակելի դարձնել ապահովութիւնը։ Համամիտ ենք որ սպառազինութեանց վրայ հակակշիռ մը գործադրուի բոլոր երկիրներուն մէջ, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին։

Նաւային համաձայնութիւնը

Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները տակաւին չեն որոշած իրենց վերջնական համաձայնագրի հրատարակութեան թուականը։ Կը հաւաստուի թէ համաձայնագիրը գլխաւորաբար կը վերաբերի յարձակողական մարտանաւերու, 10,000 թոնոյէն պակաս տարողութեամբ յածանաւերու սպառազինութեան։

«Տէյլի Քրոնիքլ»ի համաձայն, 6 եւ 8 բթաչափնոց թնդանօթներով սպառազինուած յածանաւերու թիւը պիտի սահմանափակուի, իսկ միւսները անփոփոխ պիտի մնան։ Պիտի սահմանափակուի նաեւ 600 թոնոնոց սուզանաւերու թիւը, բայց ո՛ր եւ է կրճատում չպիտի ըլլայ պակաս տարողութեամբ սուզանաւերու։

Հրաշունչ կոչ մը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Գ. Միջազգայինը հրաշունչ կոչ մը հրատարակեց, որով կը հրաւիրէր Լեհաստանի, Լիթուանիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ բանուորները՝ ոտքի կանգնիլ անյապաղ եւ տապալել Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ ֆաշիստ կառավարութիւնները, որոնք դաւեր կը պատրաստեն։ Կոչը կ'ըսէ թէ Փիլզուտսքի ապահոված է Անգլիոյ աջակցութիւնը և պատրաստ է Լիթուանիոյ վրայ քալելու։ Եւ եզրակացնելով, կը հրաւիրէ բանուորները ընդհանուր գործադուլ կազմակերպել, պատերազմի վտանգը հեռացնելու համար։

Վեզուվի բորբոքումը կը շարունակուի

Նափոլիէն կը հեռագրեն թէ Վեզուվի բորբոքումը փոխանակ մեղմանալու, կը սաստկանայ, թէեւ մասնագէտներ ո՛ր և է վտանգ չեն նախատեսեր։ Բազմաթիւ շրջիկներ եւ թղթակիցներ առաջնորդներու ընկերակցութեամբ կը մօտենան մինչեւ հրաբուխի խառնարանին, ուր դիւթական տեսարան մը կը պարզուի, մանաւանդ գիշերը։

Օգոստոս 7ին բացուած բերանէն առատ լավա կը ժայթքէ ծայրայեղ ուժգնութեամբ, իսկ գլխաւոր կոնը հրավառ նիւթեր կ'արձակէ եւ կը ցնցուի սարսափելի պայթիւններով։ Բոցեղէն սիւնը աւելի քան հինգ մեղր բարձրութիւն ունի։ Դիտարանի տնօրէնին կարծիքով, բորբոքումը պիտի ծաւալի տակաւին։

Արիւնալի դէպք մը օրը ցերեկով

Ուրբաթ օր, ծանր դէպք մը պատահեցաւ Ֆօպուռ տիւ Թամփլ փողոցին մէջ, որ այնքան բանուկ է։

Ցերեկուան ժամը 2ին, մարդ մը մտաւ գոհարավաճառ Շարլ Մէնէի խանութը, եւ յայտնեց թէ մատնիներ պիտի գնէ։ Գոհարավաճառը, առանց ո՛ր եւ է կասկած ունենալու, փութաց գոհացում տալ։ Մարդը իբրեւ թէ մատնիները լաւ նայելու համար, աւելի մօտեցաւ գոհարավաճառին, եւ ահա ատրճանակ մը։ Խանութպանը գետին փռուեցաւ անշունչ, կնոջը ոտքերուն առջեւ։ Մարդասպանը սպառնաց նաեւ կնոջ, եթէ ձայն հանէր։

Կինը լեղապատառ կանչեր արձակելով, ապաստանեցաւ խանութին ետեւ, բարձրացաւ դէպի սենեակ։ Ու տեսնելով որ մարդասպանը կը հետեւի, պատուհանէն վար նետեց ինքզինքը։

Բազմութիւնը խռնուած էր փողոցին մէջ, որ արդէն զարհուրելի խառնիճաղանճ մը կը ներկայացնէ կառքերու, հանրակառքերու եւ մարդկային բազմութեան։ Ոստիկաններն ալ հասեր էին։ Մարդասպանը տեսնելով որ պաշարուած է, փոխանակ անձնատուր ըլլալու, պատուհանը ելաւ եւ սկսաւ կրակ տեղալ աջ ու ձախ։ Այս կերպով վիրաւորուեցան երկու ոստիկաններ եւ երեք քաղաքացիներ։

Ասոր վրայ, ոստիկան մը հարեւան տան առաջին յարկը բարձրանալով, երկու գնդակ արձակեց եւ գետին փռեց մարդասպանը, որուն ինքնութիւնը չէ ճշտուած տակաւին։ Վիրաւորներէն երկուքին վիճակը ծանր է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

ԱՅՍՕՐ ԱՌԱՒՕՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր նուագ եւայլն։ Ջոխ պիւֆէ։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

ԾԱՆՕԹ.— Առնել՝ շոգեկառք Սէն Լազարէն, Թռամվ. Թիւ 40 Քլիշիէն, Թիւ 64 Փոռթ Շամփէրէէն եւ իջնել կառ տ'Արժանթէօյ։ Մասնաւոր օթոպիւս կայարանէն մինչեւ անտառ։ Եռագոյն ժապաւէն կրող առաջնորդներ պիտի սպասեն կայարանը եւ անտառին մօտ ժամը 9էն 2։

ՍԱՐՍԷԼ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սարսէլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբերուն կողմէ։

Այսօր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Սարսէլի Hôtel Beauséjourի պարտէզին մէջ, Արտասանութիւն, երգ, նուագ եւայլն։

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱՐՕԵԱՆ

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գինով։ Փափաքողները կրնան ճաշը միասին բերել։

Առնել շոգեկառք Gare du Nordէն ժամը 10.40, 11.50 եւ 1.43։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Բաքգէն Սիւնի, Սիամանթօ, Վահագ, Վարուժան եւ Ատօ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Երկուշաբթի երեկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ. ընտրութիւն պատգամաւորներու։

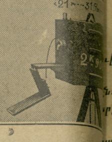
Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ-Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։

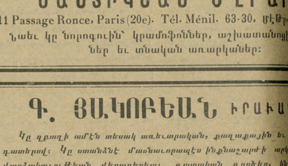
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին իր մասնաւոր ընթերցասրահին մէջ, 128 Rue Etienne Dollet. կը խօսի՝ Ա. Աճէմեան։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ կարիպ Վէյսմեանէ (Փօն տը Շէրիւի) իր հասցէն հաղորդել Պ. Վ. Եարճանեանի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

14 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 724 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺՈՂՈՎԻ ՆՍՏԱԾ ԱՏԵՆ

Տարուան այս եղանակին տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային Ժողովները։

Ամերիկա, Յունաստան և Ռումանիա վերջացուցած են արդէն։ Պուլկարիոյ Շրջանային ժողովը կը գումարուի օգոստոսի վերջերը, իսկ Եւրոպայի մէջ՝ օգոստոս 30ին։

Ամփոփուելով մեր շրջանին վրայ, կ'ուզէինք ուշադրութիւն հրաւիրել կարգ մը կէտերու մասին, մանաւանդ որ արդէն սկսած են նախապատրաստական ժողովները, իւրաքանչիւր վայրի մէջ։

Ամէն բանէ առաջ, ուրախալի է տիրող հետաքրքրութիւնը։ Ընկերներ, որոնք տարին հազիւ քանի մը անգամ կ'երեւան սովորական ժողովներու մէջ, իբրեւ հետեւանք տեղական դժուարութեանց եւ աշխատանքի պայմաններու, կը ջանան իրենց պարտականութիւնը կատարել այս նախապատրաստական խորհրդակցութեանց առթիւ։

Ուրիշներ, որոնք առհասարակ հեռեւած են, նոր ոգեւորութիւն կը ստանան, սեղանի վրայ դրուած հարցերով։

Եւ ընդհանրապէս կ'ունենանք լեցուն ժողովներ։

Այս կազդուրիչ պատկերին քով, հարկ է արձանագրել երեւոյթ մը, — ուշացած ժամուն կամ ուշացած օրը ժողովի գալու սովորութիւնը, որ կրնայ հայկական սովորութիւն ըլլալ, բայց ոչ դաշնակցական։

Որովհետեւ, ի՛նչքան ալ խոնարհ ըլլան, այս ժողովներուն մէջ է որ կը մանրուին ու կը ծեծուին մեզ հետաքրքրող հարցերը, կը մաղուին ու կը փոխանցուին Շրջ. ժողովի եւ յետոյ Ընդհ. ժողովի, ձեւ, շեշտ եւ գոյն տալով կուսակցութեան քաղաքականութեան։ Եւ ո՛վ որ իր մտածումը չարտայայտեր, իր քուէն չի տար գիտակցօրէն, իրաւունք չունի զարմանալու, եթէ այսինչ ասպարէզին մէջ քաղաքականութիւնը կ'ընթանայ ուրիշ ուղիով, տարբեր՝ իր հասկցածէն։

Անշուշտ մեծամասնութիւնն է որ տուն կուտայ բանաձեւերուն եւ հետեւաբար քաղաքականութեան. բայց փոքրամասնութիւնը պէտք է ունենայ այն միթարութիւնը թէ իր կարծիքին ըրաւ, եւ ոչ թէ պարտուեցաւ դիպուածով, եւ հարեւանցի նայելով դրուած հարցին։

Յետոյ, վիճաբանութիւններու ատեն, ո՛րքան կարճ խօսուի, այնքան օգտակար է։ Իւրաքանչիւր ժողովական որ խօսք պիտի առնէ, ուշադրութեամբ հետեւած պիտի ըլլայ նախորդ խօսողներուն, որպէսզի աւելորդ կրկնութիւններ չպատահին, եւ ժամանակը չճապաղի։

Եթէ կարելի ըլլար մեր գիշերային ժողովները սկսիլ ժամը 9ին եւ վերջացնել ժամը 11ին, առանց այլեւայլի, ապահովաբար աւելի շատ կ'ունենանք լեցուն նիստեր՝ թէ թիւով եւ թէ բովանդակութեամբ, եւ մեր աշխատաւոր ընկերները կրնան հանգիստ քնանալ, յաջորդ առտուան աշխատանքին համար։

Երրորդ պարագայ մը, — բանաձեւեր մշակած կամ քուէարկած ատեն, պէտք է արժէք տալ որոշ, թանձրացեալ առաջարկութեանց, և ոչ թէ ուռուցիկ և երկդիմի նախադասութեանց։ Մասնաւորապէս տեղական խնդիրներու առթիւ, բանաձեւերը պէտք է նպատակ ունենան գործնական ուղեգիծ պատրաստել։ Աւելի պարզ խօսելով, ճշդել թէ ընտրուած մարմինը ի՞նչ գործեր պիտի կատարէ մէկ տարուան ընթացքին, մինչեւ յաջորդ Շրջ. ժողովը։ Այլապէս, որոշումները կը մնան թուղթի վրայ, ինչպէս յաճախ կը պատահի, եւ յաջորդ ժողովը ժամավաճառ կ'ըլլայ տեղի-անտեղի մեղադրանքներով, — «ինչո՞ւ այսպէս ըրիք, եւ ոչ այնպէս...»։

Չորրորդ. յաճախ կը դիտենք որ այս կամ այն բանաձեւը քուէարկած կամ մերժած ատեն, շատեր նկատի կ'առնեն անձը, ո՛չ թէ գաղափարը եւ բովանդակութիւնը։ Անշուշտ կարելի է պահանջել որ բոլորը հաւասարապէս հասուն մտածեն, սակայն արդար է պնդել որ՝ անձնական նախասիրութիւնները պէտք է աւելի եղածին չափ քիչ դեր կատարեն։ Ամէն բանէ առաջ գործը, որ կրնայ նսեմացնել կամ փայլեցնել անձերը։ Քաղաքական կեանքի մէջ, միշտ ալ կան հոսանքներ եւ պէտք է որ ըլլան, այլապէս կանգ պիտի առնէր կեանքը։ Արդ, ուղեգիծ մը որդեգրուած ատեն, գլխաւոր ճիգը այն չպիտի ըլլայ որ իմ ուզած մարդս յաղթէ եւ չուզածս սեւնայ, այլ գործին եւ կազմակերպութեան պահանջած մարդիկը ասպարէզ իջնեն, եւ բարեխղճօրէն կատարեն իրենց յանձնուած պարտականութիւնը։

Բարեբախտաբար մեր կուսակցութեան մէջ միշտ ալ տիրապետած է առողջ բնազդ մը, որ գիտէ զանազանել չարն ու բարին, մինչեւ անգամ կիրքի պահուն։

Կը խօսին, կը վիճին, կը կրքոտին, բայց ոչ մէկ ատեն կը մոռնան թէ անդամներն են քառասնամեայ համասփիւռ ընտանիքի մը, որ ամէն ճակատի վրայ կը մաքառի, կարելի բարիքը իրագործելու համար։

Յաճախ բարի նախանձն է որ տեղի կուտայ թիւրիմացութեանց. բայց կենդանի գործի ատեն, ամէնէն անվարժն ալ կազմակերպութեան ձայնը միայն կը լսէ։

Դեռ առիթ կ'ունենանք շարունակելու այս մտերմական զրոյցը, ընդհանրապէս ամէն տեղի համար։

Շրջ. ժողովները առիթ ընծայեցին այս քանի մը խորհրդածութիւնները գրի առնելու։ Օրուան կեանքին մէջ, ուրիշ երեւոյթներ ալ կան, որոնց լաւ է անդրադառնալ երբեմն։

Շ.

МАМОՒԼ

ՆՓՈԹ ՀԱՇԻՒՆԵՐ

Հայրենիք, խմբագրական մը հրատարակելով Բարեգործականի հաշուական զեկուցումներուն առթիւ, կը նկատէ (26 յուլիս).

— «Այսօր մենք կ'ուզենք մեր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել Բարեգործականի մէկ ուրիշ շրջաբերականին վրայ, զոր նոր ենք ստացեր։

Այս շրջաբերականով Բարեգործականի կեդրոնը կ'աշխատի երկու բան ապացուցանել։

Առաջին, որ Բարեգործականը «հարուստ չէ եւ չի կրնար ըլլալ, ըլլալով ներկայացուցիչը կամ խնամակալը կարօտեալներու եւ նպաստընկալներու, որ չքաւոր են, բայց որ չքաւոր պիտի չըլլային, եթէ անիկա խակապէս հարուստ եղած ըլլար»։ Հետեւաբար, շատ ալ մեծ պահանջներ ընելու չէ այդ «աղքատ» կազմակերպութենէն։

Եւ երկրորդ, որ Բարեգործականի ըրած վարչական ծախքերը արտակարգ եւ մեծ չեն, համեմատած ընդհանուր հասոյթներուն հետ։ Հետեւաբար, վատնում տեղի չունենար։

Առաջին կէտը ապացուցանելու համար, շրջաբերականը կը յայտարարէ, թէ Բարեգործականի «իրական եկամուտն է տարեկան 3000 ոսկի»։ Այս գումարը 60,000 ոսկիի հիմնադրամին տարեկան տոկոսն է, որ կրնայ գործածուիլ ազատօրէն, քանի որ միակ հաստատ եկամուտն է, զոր Միութիւնը ունի իր ձեռքին տակ եւ որ կանխորոշ նպատակի մը կապուած չէ»։

Սակայն, քիչ մը վարը նոյն շրջաբերկանին մէջ կեդրոնը կը խոստովանի, թէ այդ 3000 ոսկիէն զատ ունի 5500—8000 ոսկիի ուրիշ հաստատուն հասոյթ մը, որ կը գոյանայ անդամավճարներէ։

Դուրս կուգայ ուրեմն, որ Բարեգործականի «իրական», «ազատ գործածելի» եւ «հաստատուն» տարեկան եկամուտը ոչ թէ 3000, այլ 8500—11000 ոսկի է։

Ասկէ զատ, Բարեգործականը ունի նաեւ տարեկան ուրիշ կարեւոր հասոյթներ՝ զանազան նուիրատուութիւններէ եւ հանգանակութիւններէ։

Վերջապէս նոյն այդ շրջաբերականին մէջ իսկ եղած անուղղակի խոստովանութեամբ, Բարեգործականը ունի այսօր աւելի քան 700,000 ոսկիի դրամագլուխ մը, որուն տուած հասոյթները տարեկան կը հասնին 50—70,000 ոսկիի։

Ինչպէս կը տեսնենք 3000 ոսկիի տարեկան միակ հաստատուն եկամուտի խօսքը պարզ չքմեղանք մըն է՝ Բարեգործականի խիստ սահմանափակ գործունէութիւնը արդարացնելու համար։

Խնդիրը, սակայն, Բարեգործականի հարո՞ւստ թէ աղքատ ըլլալը կամ մե՞ծ թէ պզտիկ եկամուտ ունենալը չէ, այլ Բարեգործական հաստատութեան մը ոչ յատուկ շահակցական, շահադիտական կամ առեւտրական այն մտայնութիւնն է, որ կը տիրէ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան ղեկավարող անձերուն մէջ»։

ՉԻՉԷՐԻՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ.— Մոսկուայէն կը գրեն թէ մտահոգութիւն կը պատճառէ Չիչէրինի առողջական վիճակը։ Արտաքին գործավարը շաքարախտ ունի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովը փակուած

Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովին կողմէ մշակուած նոր Սահմանադրութիւնը համապատասխան չգտնելով հոգատար պետութեան շահերուն, մարզպան Պ. Փոնսօ դիտողագիր մը ղրկած էր։

Մարզպանը կ'առաջարկէր անջատել այն յօդուածները որոնք վիճելի են։ Սահմանադիր ժողովը իր վերջին նիստին մէջ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչին հետ համաձայնութիւնը պահպանելու փափաք յայտնելով մէկտեղ, 6ի դէմ 44 ձայնով մերժեց մարզպանին պահանջը։ Ասոր վրայ, մարզպանը երեք ամսուան համար փակեց սահմանադիր ժողովին նիստերը, որպէսզի ժամանակ ունենան ելք մը գտնելու։ Հրամանագիրը ծանր տպաւորութիւն գործեց, բայց ո՛ր եւ է միջադէպ չպատահեցաւ։

Երկու հարիւր հազար յուղարկաւոր

Կիրակի օր խաղաղութեամբ կատարուեցաւ Ռատիչի յուղարկաւորութիւնը, Զագրէպ, Գիւղացիներու Տան մէջ։ Թագաւորը Պելկրատէն ղրկած էր մասնաւոր ներկայացուցիչ մը, Զօր. Մաթիչ, որ ցաւակցութիւն յայտնեց հանգուցեալի ընտանիքին։ Ներկայ էին բազմաթիւ օտար պատուիրակութիւններ։ Ծաղկեպսակներուն մէջ աչքի կը զարնէին Թագաւորին ղրկածը եւ չորս փուշէ պսակներ։

Թափօրին առջեւէն կ'երթային ձիաւոր մարզիկներ, իսկ շարք-շարք կը հետեւէին գիւղական եւ գաւառական պատուիրակութիւնները, իրենց տեղական տարազներով և դրօշակներով, կիներու ընկերակցութիւնները, համալսարանական երիտասարդութիւնը, Զագրէպի Թաղապետութեան ներկայացուցիչները, օտար պատուիրակութիւնները։ Եկեղեցիին մէջ, արարողութեանց նախագահեց Զագրէպի արքեպիսկոպոսը։ Յետոյ դամբանական մը խօսեցաւ Պ. Մաչէք, խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան փոխ-նախագահը։ Խօսեցան նաեւ Ռատիչի միւս երկու գործակիցները և Զագրէպի քաղաքապետը։ Ամէն ինչ խաղաղ անցաւ։ Ներկաներու թիւը 200,000ը կ'անցնէր, իսկ դագաղին մինչեւ վերջը հետեւեցան 40,000 հոգի։ Թափօրը գերեզմանատուն չմտաւ։ Այնտեղ մէկ ճառ միայն խօսուեցաւ, և Ռատիչի մարմինը ամփոփուեցաւ առժամեայ դամբարանի մը մէջ, իր եղբօր և Պասարիչէքի քով, որոնք սպաննուած էին Յունիս 20ին, խորհրդարանի ծանօթ միջադէպին ատեն։

Ծանր լուրեր Ռուսիոյ մասին

Պերլինի ռուսերէն «Ռուլ» թերթը ծանրակշիռ լուրեր կը հաղորդէ Տոնի նահանգի մասին։ Այդ լուրերուն համաձայն, Խազախները եւ գիւղացիները հրոսախումբեր կազմելով, կը յարձակին խորհրդային իշխանութեանց դէմ։ Արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցած են շարք մը վայրերու մէջ։ Կ'ըսուի թէ Տոնի Խազախները դասալիք կ'ըլլան կարմիր բանակէն։ Կառավարութիւնը որոշած է եղեր Հիւսիսային Կովկասի հրամանատարութեան տակ դնել Մոսկուայի հետեւակ որսորդներու զօրաբաժինը, որ ամբողջովին բանուորներէ կը բաղկանայ։

⁂ Գերման համայնավար ընդդիմադիր թերթ մը կը գրէ թէ Տրոցկիի կուսակիցներուն դէմ հալածանքները կը շարունակուին յարաճուն սաստկութեամբ։ Ստալինի կողմէ աքսորուած Տրոցկիականներու թիւը 8000ի կը հասնի։ Վերջերս բազմաթիւ նոր ձերբակալութիններ կատարուած են եւ մարդ բան չի գիտեր զոհերու վիճակի մասին։

⁂ Նոր հրամանագրով մը, 1929 Յունուարին ձգուած են խորհուրդներու ընտրութիւնները, որոնք արդէն յետաձգուած էին 1928 Սեպտեմբերին։

Անջատման ձգտումներ

Տոքթ. Մաչէք, Խրուաթ կուսակցութեան նոր վարիչը, տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ իր նպատակն է ունենալ չէզոք խորհրդարան մը, որուն անդամները ընտրուին խրուաթ գիւղացիներու ազատ քուէարկութեամբ։ Այս խորհրդարանը պէտք է ընդունի մաքսային միութիւն մը եւ դիւանագիտական հասարակաց ներկայացուցչութիւն մը, բայց պէտք է մերժէ ո՛ր եւ է առաջարկ որ չի ճանչնար Խրուաթիոյ, Սլաւոնիոյ եւ Տալմացիոյ բացարձակ ինքնավարութիւնը, ներքին գործերու մէջ։

⁂ Զագրէպի Քաղաքապետական ժողովին մէջ, փոխ-քաղաքապետը բուռն ճառ մը խօսեցաւ Պելկրատի դէմ։ Մասնաւորապէս յայտարարեց թէ Ռատիչի մահը պիտի մղէ խրուաթ ժողովուրդը շարունակել իր պայքարը, Խրուաթիոյ իրաւունքներուն համար։ Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւին մէջ, գրուած է թէ «Խորհրդարանին մէջ կատարուած սպանութիւնը խորհրդանիշն է Եուկոսլավիոյ միջեւ տիրող կացութեանը։ Ռաչիչ, մարդասպանը, պարզապէս գործադրողը եղած է դրութեան մը որ կը տիրէ Պելկրատի մէջ, եուկոսլաւ պետութեան հաստատումէն ի վեր, եւ որ կանգ չառներ ոչ բռնութեան, ոչ ալ ոճիրին առջեւ, պահպանելու համար Սերպերու գերակշռութիւնը։

«Այս իրողութիւնը կը ցուցնէ թէ եուկոսլաւ սահմանադրութիւնը անկարելի է, որովհետեւ պետութեան մը մէջ ուր մարդիկ կրնան գետին փռել խորհրդարանի անդամներ, խօսք չի կրնար ըլլալ ոչ ազատութեան, եւ ոչ ալ ժողովրդապետութեան մասին»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵՒՀԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Պոլսոյ Միլլիյէթ լրագիրը կը հրատարակէ զանազան հատուածներ՝ Մ. Քէմալի պատմական ճառէն, արեւելեան նահանգներու դէպքերու մասին։ Հետաքրքրութեան համար կ'արտատպենք Թուրքեւհայ պատերազմին վերաբերեալ մասը.

— «Ինչպէս գիտէք, Մունտրոսի զինադադարի կնքումէն ի վեր, Հայերը թէ Հայաստանի մէջ և թէ սահմանագլուխին մերձակայ վայրերը, Թուրքերը խմբովին սպաննելէ վայրկեան մը չէին դադրեր։ 1336 տարւոյ աշնան, հայկական չարագործութիւնները անհանդուրժելի վիճակ առին ու Հայաստան արշաւելու որոշում տուինք։

1336 Յունիս Թուականին արեւելեան շրջանակի մէջ առժամեայ զօրաշարժ հրատարակեցինք եւ 15րդ զօրաբանակի հրամանատար Քեազիմ Գարապէքիր փաշան արեւելեան ճակատի հրամանատար կարգեցինք։ 1336 Յունիսին Հայերը Օլթիի մէջ կազմուած Թուրք տեղական վարչութեան դէմ շարժելով, գրաւեցին այդ շրջանը։ Մեր արտաքին գործավարութիւնը Հայերուն 7 Յուլիս 1336ին վերջնագիր մը ղրկեց։ Հայերը իրենց այդ ընթացքին մէջ շարունակեցին, վերջապէս զօրաշարժէն Յուլիս 4 ամիս վերջ Քէօթէկ, Պուրտիզ շրջանակին մէջ հաւաքուած մեր ուժերուն դէմ Հայերու յարձակումով, պատերազմական շարժումը սկսաւ։

Հայերը 24 Սեպտ. 1336 առաւօտուն՝ Պուրտիզի ճակատէն իրենց ըրած յանկարծակի յարձակման մէջ յաջողեցան։ Այս մասին արեւելեան ճակատի տեղեկագիրը կարդալու ատեն, Հայոց յարձակման օրը, 24 Սեպտեմբերին Ճէլալէտտին Արիֆ պէյի վերջնագիրը կը ստանայի։ Հայերը վռնտուեցան եւ մեր բանակը 28 Սեպտեմբերի առաւօտուն յառաջխաղացութեան սկըսաւ։ Նոյն օրը Էրզրումէն եկած 50 ստորագրութիւններու վրայ Էնկիւրիի դէմ յարձակման հրամանը տրուեցաւ։ Ինչ դժբախտ զուգադիպութիւն, երբ թէ Հայոց հետ մեզի դէմ շարժելու խօսք մէկ ըրած ըլլային։

Բանակը 19 Սեպտեմբերին Սարըղամիշ մտաւ, 30 Սեպտեմբերին Մէրտէնէկ գրաւուեցաւ, բայց կարգ մը պատճառներով մինչեւ 28 Հոկտ. 336 մէկ ամիս Սարըղամըշ Կաղզըլու գծին վրայ մնաց։ Այդ պատճառներէն մէկն ալ Էրզրում գտնուող Ճէլալէտտին Արիֆ պէյի եւ ընկերներուն ստեղծած վիճակն էր։

Քեազիմ Գարապէքիր փաշա, 30 Սեպտեմբեր 339 Թուականին Սարըղամըշէ Ճէլալէտտին Արիֆ պէյի ուղղած ծածկագիր հեռագրով ըսած էր «Էրզրումի ժողովուրդին անունով 40—50 ստորագրութեամբ հեռագիրը վաւերագիր մըն է զոր միլիոններ ծախսելով չպիտի կրնային ձեռք բերել արտաքին թշնամիները։ Այս հեռագիրը թշնամիին սպառնալիքէն աւելի ծանր տեսնելով, վաղը Էրզրում պիտի գամ։»

ՀԱՑԻ ԽՆԴԻՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնաթերթ Փրավտա շարք մը հեռագիրներ կը հրատարակէր, որոնց համաձայն կատարեալ ձախողանքի մատնուած է գիւղացիներէն ցորեն հաւաքելու ձեռնարկը։ Օրինակ, Ուկրայնայի մէջ հաւաքուած ցորենի պաշարը մինչեւ օգոստոս 1 հասած էր 6000 թոնի ողորմելի գումարին, ինչ որ նախատեսուած գնումին հարիւրին 20ը միայն կը ներկայացնէ։ Հիւսիսային Կովկասի մէջ մթերուած է միայն նախատեսուածին հարիւրին 10ը։ Կեդր. Ռուսիոյ եւ Սիպերիոյ մէջ ալ նոյն վիճակը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ
ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀՐԱՊՈՒՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(ՄԵՐ ՔԻՒՐՏ ԱՇԽԱՏԱԿՑԷՆ)

Նախորդ յօդուածով ըսի թէ Թուրքերը բոլորովին նոր միջոցի մը դիմեցին, խեղդելու համար Քիւրտերու ազգային շարժումը։

Անոնք Քիւրտիստանը Թուրք Հանրապետութեան միւս նահանգներէն զատեցին «Արեւելեան Նահանգներ» անուան տակ եւ այդ շրջանին համար, փոխարքայի մը իրաւասութիւններով ընդհանուր քննիչ մը՝ մարզպան մը կարգեցին։ Եթէ ըսենք թէ կարգուած մարզպանը՝ Իպրահիմ Թալի պէյ Խալք կուսակցութեան Պոլսոյ շրջանի քննիչն էր, կրնաք հետեւցնել թէ այս մարզպանութիւնը ի՛նչ նպատակով ստեղծուած էր։

Անկէ զատ, «պատիժներու յետաձգման» օրէնք մը հրատարակեցին եւ իրենց երկիրները վերադարձուցին կարգ մը քիւրտ ընտանիքներ, որոնք արեւմտեան նահանգները տարագրած էին եւ ճամբան առանց մեռնելու կամ ջարդուելու հասած էին իրենց աքսորավայրը եւ հոն հազարաւոր զրկանքներու եւ թշուառութեանց կուրծք տալով, ողջ մնացած էին։ Այս գործողութենէն վերջ, Քիւրտերուն դառնալով ըսին․

«Ահա՛ ձեզի ինքնավարութիւն տուինք։ Ձեզի ներումը շնորհեցինք։ Ինչո՞ւ համար տակաւին լեռներու մէջ մեզի դէմ կը կռուիք։ Մենք կրօնակիցներ ենք։ Թշնամիներու խօսքին մի՛ խաբուիք։ Ձեզմէ անոնք որ արտասահման փախած եւ հոն Թուրք կառավարութեան դէմ կազմակերպութիւններ ըրած են, անոնք ալ թող դառնան անվախ։ Այլեւս ձեր երկիրը շէն ու երջանիկ պիտի ըլլայ։ Կառավարութիւնը ձեր բոլոր ուզածները պիտի տայ։»

Այս քաղաքականութեան նպատակը յայտնի է։ Այսպէսով կ՚ուզէին թէ՛ արտասահմանի եւ թէ լեռներու մէջ գտնուած մարտիկները խաբելով, զանոնք իրենց գիւղերն ու քաղաքները հրապուրել եւ անգամ մը որ բոլորն ալ Թուրք զինուորներուն եւ ոստիկան-զինուորներուն հսկողութեան ենթակայ շրջանին մէջ մնէին, բոլորը մէկ եւ առանց ոեւէ մէկը փախցնելու, սուրէ պիտի անցընէին, որպէս զի միանգամ ընդ միշտ լուծեն Քըրտական Հարցը, գոնէ ժամանակի մը համար։

Թուրք պաշտօնեաները այս նպատակին հասնելու համար ամէն միջոցի դիմեցին։ Իբրեւ նմոյշ, ստորեւ կը հրատարակենք Պայազիտի կուսակալ Սիւրէյեա պէյի գրած մէկ նամակը Հասէքեցի Իպրահիմ Աղայի եւ այս վերջինին տուած պատասխանը։ Նոյնութեամբ կը հրատարակենք նաեւ նամակ մը, զոր Պայազիտի երեւելիներէն Լօրտզատէ Իպրահիմ էֆէնտի եւ Թղթատար-հեռագրական տնօրէն Խալիլ պէյ կառավարական պաշտօնեաներու դրդումով գրած են Տունկտարզատէ Նա՛ման էֆէնտիի, ինչպէս նաեւ այս վերջինին պատասխանը։

ՀԱՍԷՔԵՑԻ ԻՊՐԱՀԻՄ ԱՂԱՅԻՆ

Արեւմտեան նահանգները փոխադրուելէ յետոյ, անկէ փախչելով Աղրի եկած անձերը եթէ մինչեւ երեք ամիս անձնատուր ըլլան, ընդհանուր ներման պիտի արժանանան։ Նոյնպէս, անոնք որ քեզի պէս արեւմուտք չերթալու համար Աղրի փախած են, եթէ անձնատուր ըլլան եւ ներողութիւն խնդրեն, նոյն ձեւով ներման պիտի արժանանան։ Պայազիտի կուսակալ կարգուած օրէս ի վեր, քննութիւններ կատարեցի արեւմուտք փոխադրըուած անձերու եւ փախստականներու մասին։ Հասկցայ որ կարգ մը մարդիկ առանց ոեւէ յանցանք կամ ոճիր գործած ըլլալու, պարզապէս անձնական թշնամութեան պատճառաւ տարագրուած են։ Մեր հանրապետական կառավարութիւնն ալ խնդիրը իմանալով հրամայեց, որ առանց յանցանքի ղրկուածները ետ դարձուին, ու այսպէսով մեծ արդարամտութիւն մը ցոյց տըուաւ։ Համոզուեցայ նաեւ որ դուն շատ պատուաւոր, անվնաս եւ քաջ տղամարդ մըն ես․ բացարձակապէս ոեւէ յանցանք չունիս։ Հետեւաբար, սրտաբաց կը յանձնարարեմ որ դուն եւ քեզի պէս ուրիշներ ալ եթէ կան, այս առիթէն օգտուելով անմիջապէս անձնատուր ըլլաք։ Այս ձիւն-ձմեռին իմ մինչեւ Պայազիտ գալս, լոկ մարդասիրական զգացումի եւ խղճմտութեան հետեւանք է։ Ներքին նախարարութենէն ինծի ո՛չ մէկ հրահանգ կամ հրաման տրուած է հոն գալու համար։ Կառավարութիւնը օրէնքը հրատարակեց եւ տալիք հրամանները տուաւ։ Երեք ամիս պայմանաժամ նշանակեց։ Այս մասին յայտարարութիւն եղաւ։ Որու որ գործին կուգայ, կը յանձնուի, չեկողն ալ ուզած տեղը կ՚երթայ։ Սակայն ես տեղեկացայ որ շատ մը անմեղ մարդիկ, փոքրիկներ ու երախաներ սարերու ու ձորերու մէջ խեղճ ու կրակ կը թափառին, սիրտս ցաւեցաւ, ուզեցի գալ եւ մօտէն հաղորդել մեր կառավարութեան հրամանները ու խրատներ տալ, յուսալով որ թերեւս կը յաջողիմ փրկել անմեղ եւ յանցանք չունեցող կարգ մը հայրենակիցներ ու կրօնակիցներ։ Ես ոեւէ նիւթական շահ կամ յոյս չունիմ եւ չեմ կրնար ունենալ։ Միայն թէ, ինչպէս ըսի, եթէ յաջողիմ քանի մը անմեղ շիտակ ճամբու բերել եւ ազատել, այն ատեն աստուածային վարձատրութեան կ՚արժանանամ։

Իպրահիմ աղա՛, պարծանքով կը յայտնեմ թէ ես ամբողջ կեանքիս մէջ *մէրտ*, պատուաւոր, սուտ չխօսող եւ խիստ ուղղամիտ պաշտօնեայ մը եղած եմ։ Ո՛չ ոքի դէմ կեղծարար չեմ եղած։ Սուտ չեմ խօսիր։ Բնաւ չեմ ուզեր որ այսպէս դժուար վիճակի մէջ լերան գլուխը թափառի մարդ մը, որ ազգականն է խիստ յարգելի երեսփոխան՝ Շէֆիք պէյի։ Ուստի, թէ՛ Շէֆիք պէյի եւ թէ կառավարութեան անունով քեզի ամենավերջին խրատս կուտամ։ Հաւատա՛ եւ անմիջապէս կառավարութեան գթասրտութեան ապաւինէ։ Ձեզի համար փրկութեան ուրիշ միջոց չկայ։ Ետքէն շատ կը զղջաք։ Զգո՛յշ, չխաբուիք մեր կրօնքի թշնամիներուն, ուրիշ կառավարութեանց մարդերուն ձեզի տուած սուտ խոստումներէն եւ ոսկեզօծ խօսքերէն։ Ահաւասիկ մէջտեղն է Թուրք կառավարութիւնը, որ 600 տարուան պետութիւն մըն է։ Ձեր մէջէն կարդացողները գիտեն։ Ամբողջ այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին հազարաւոր մարդիկ կառավարութեան դէմ գլուխ վերցուցած, ապստամբած են. հետեւանքը ի՞նչ եղած է. ոչի՛նչ. կառավարութիւնը դարձեալ կառավարութիւն է։ Ես քիչ ժամանակի մէջ շատ ապստամբութիւններ տեսայ. բոլորին ալ հեղինակները կերպով մը աստուածային պատիժներու ենթարկուելով բնաջնջուեցան։ Կառավարութեան դէմ դնելը անմտութիւն է, խենթութիւն է։ Աւելի շատ կը ցաւիմ Նա՛ման էֆէնտիի պէս մարդոց, որ կառավարական պաշտօնեայ եղած են ժամանակին։ Անիկա այս բաները պէտք է գիտնար եւ չհասկցողներուն ալ խրատ տար։

Տեղեկացայ նաեւ որ ձեր մօտը սպայ մը կայ։ Իբրեւ զէնքի ընկեր եւ պաշտօնակից աւելի շատ կը ցաւիմ այդ երիտասարդին վրայ։ Չէի գիտեր թէ յանցանքը ի՛նչ է։ Սակայն քանի որ իր նպատակին մասին ցարդ կուսակալութեան մօտ ոեւէ դիմում չէ կատարուած, կը կռահեմ թէ շատ հպարտութեամբ կը շարժի։ Իմ միջնորդութիւնս ու բարեխօսութիւնս բոլորին համար ալ կրնայ ըլլալ. միայն մեր կուսակալութեան ժողովուրդին համար չէ։ Եթէ այս էֆէնտին ալ կը փափաքի անձնատուր ըլլալ, թո՛ղ իմացնէ ինծի. անձամբ իր մասին գրեմ, ու եթէ կարելի բան մը կայ, կ՚ընեմ, անկէ վերջ պատասխան կուտան։

Խօսքերուս հաւատացէք։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու, անմիջապէս եկէք։ Դեռ երկու օր այստեղ կը գտնուիմ։ Անձնատուութեան եւ յանձնումի մասին լայն իրաւասութիւններ տրուած են կուսակալութեան։ Թէ՛ դատական եւ թէ զինուորական պատճառներով ոեւէ հետապնդում չպիտի կատարուի։

18 Փետր. 1928

Պայազիտի կուսակալ
ՍԻՒՐԷՅԵԱ

ԻՊՐԱՀԻՄ ԱՂԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Պայազիտի բարձր կուսակալութեան,

«Ձեր ղրկած 18 Թուակիր նամակին պատասխանն է։ Մեծ հպարտութեամբ կարդացինք մեր մասին գրած ձեր նամակը։ Շատ շնորհակալ եւ երախտապարտ ենք։ Սակայն մեր մասին գրած ձեր այդ նամակը ներման նամակ չէ, այլ անոր մէջ կ՚ըսուի թէ մեր անձնատուութիւնը կ՚ընդունուի։ Մեր տեսակէտով, մենք ոեւէ պաշտօնատան անձնատուր չենք եղած։ Ներկայ քաղաքակիրթ դարուն մէջ, միայն ընդհանուր ներում գոյութիւն ունի։ Ձերը ընդհանուր ներում չէ, այլ վայրենի մարդ մը համոզելու ուրիշ ձեւ մը։ Մեզի պէս մարդոց ասանկ առաջարկ պէտք չէ ընել։ Որովհետեւ մենք աշխարհ տեսանք։ Հիմա, այլ եւս ոեւէ տեղ վայրենի մարդ չէ մնացած։ Թուրք կառավարութեան բարձրաստիճան վարիչները ասոր վստահ թո՛ղ ըլլան։ Եթէ ասկէ յետոյ մեր քաղաքակիրթ դարուն եւ ազգին վայել ընդհանուր ներում մը ըլլայ, մեծ հպարտութեամբ պիտի ընդունինք։ Սակայն եթէ ձեր նպատակն է կարգ մը վայրենի մարդեր համոզել, այսուհետեւ մարդ չի խաբուիր։ Բնականաբար, եթէ ասիկա ներումի խնդիր է, այն ատեն պէտք է իրենց երկիրը վերադարձուին երկու տարի առաջ տարագրուած մեր պէյերն ու կարգ մը անմեղ ու խեղճ զաւակները։ Այն ատեն մենք ալ սիրով կուգանք եւ կը յանձնուինք։

Հասէքեցի Իպրահիմ Հաճի
Հիւսէյին զատէ Սպտիւլ Գատէր

ՀԱՅՈՑ «ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Թուրքիոյ «լքեալ» գոյքերու վարչութեան նորընտիր տնօրէն Ալի Րիզա պէյ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ լրագրողներու.

— *«Թուրքիայէն անյայտացածներուն կալուածները ըստ օրինի կը պատկանին պետական գանձին։ Հին օրէնքի մը համաձայն, հոն ուր փոխանակելի Յոյներու կալուած չկար, կարելի էր փախստական Հայերու եւ Յոյներու կալուածներն ալ տրամադրել գաղթականներուն։ Մինչդեռ, վերջերս հրատարակուեցաւ օրէնք մը որ եկաւ ամէն ինչ տակն ու վրայ ընելու։*

Այդ օրէնքին համաձայն, Յուլիս 1էն սկսեալ այլ եւս կարելի չէ փախստական Հայու եւ Յոյնի կալուած տալ գաղթականներուն։ Այդ թուականէն վերջ տրուած տուները ետ պիտի առնուին եւ պետական գանձին հաշւոյն պիտի ծախուին։ Ետ պիտի առնուին նաեւ այն տուները, որոնք Յուլիս 1էն առաջ տրուած են գաղթականներուն, բայց ոչ իբրեւ վերջնական սեփականութիւն, այլ իբրեւ առժամեայ բնակարան։

Կարգ մը գաղթականներ ալ, իրենց իրաւունքէն աւելի սուղ տուն առած են։ Օրինակի համար, 10,000 ոսկիի իրաւունք ունեցողը 40,000 ոսկինոց «ափարթըման» մը ձեռք ձգած է։ Աւելորդ բաժինը պետութեան հաշւոյն պիտի արձանագրուի։

Այսպէսով, շատ նեղ կացութեան կը մատնուինք, որովհետեւ մեր ձեռքը ուրիշ կալուած չկայ։»

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԾՓՈՒՆ ԿՂԶԻՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐԱՏԻՊ ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐ

Այսպէս ուրեմն յախուռն գաղափար մը յանկարծ հրապարակ կը նետուի, ստեպտիկներու եւ թերահաւատներու ծաղրանքին հակառակ, իր հաւատացեալները, երբեմն նահատակները, բայց անպայման իր յաղթական հերոսները կ՚ունենայ ու վերջապէս աստիճանաբար ինքզինքը կը պարտադրէ, կը մտնէ բարքերու մէջ, կը դառնայ աշխարհի գոյավիճակին մէկ մասը։

Ատլանտեանի կամ Խաղաղականի վրայէն անդրովկէանեան սաւառնորդութիւնը, տակաւին այսօր ալ ցնորք մը նկատողները չեն պակսիր. բայց անիկա իր զոհերը ինչպէս նաեւ իր ռահվիրաները ունեցած է երկու տարիէ ի վեր։ Այսօր լուրջ իրագործումներու նախօրեակին կը գտնուինք եւ 1928ի ամառը անպայման յաջող թռիչքներու արձագանգը պիտի բերէ մեզ։

Մեծագոյն մտահոգութիւնը սաւառնակի մը համար, հեղուկ միջոցները կարելու ատեն ոեւէ անակնկալ արկածի պարագային՝ վայրէջքի կայաններու չգոյութիւնն է. սաւառնակ մը որ ստիպուած է ալեկոծ ովկիանոսին ապաւինիլ՝ մեքենայի մը խանգարումի հետեւանքով շատ քիչ հաւանականութիւնը կրնայ ունենալ անվտանգ դուրս գալու այդ ծանր կացութենէն։

Ուրեմն կարելի չէ՞ միթէ ովկիանոսներու վրայ ստեղծել ծփուն կղզեակներու ցանց մը, որոնք որոշ երաշխաւորութիւն մը ընծայեն երթեւեկող սաւառնակներու։ Գաղափարը նոր չէ եւ Ժիւլ Վէռնի գրչին տակ ապրած է իր վիպական շրջանը, բայց այսօր լրջօրէն կը զբաղեցնէ միտքերը եւ մշակուած մանրակրկիտ ծրագիրներ չեն պակսիր երբեք։

Ի միջի այլոց աչքի տակ ունիմ երիտասարդ Ֆրանսացի ճարտարապետի մը Անրի տը Ֆրանսի մէկ ծրագիր ուրուագիծը, որ մասնաւոր գնահատութեան արժանացած է։

Իր նախատեսած այդ ծփուն, շարժուն կղզին պեթոնակերտ, 220 մեղր լայնքի վրայ 480 մեղր երկայնութիւն ներկայացնող լայնանիստ նաւակոնքի մը ձեւը պիտի ունենայ, որուն ջրամոյն խորութիւնը 25 մեղր ըլլալով, ալիքներու ցնցումներուն պիտի կարենայ դիմադրել առանց ազդուելու։

Եռեւի կողմէն դէպի իր կեդրոնը յառաջացող 6 մեղր խորութեամբ աւազան մը կը նախատեսէ հեղինակը, ընդունելու համար ջրասաւառնակները։ Մընացեալ մակերեսը կը ներկայացնէ հարթ ջուրէն բաւական բարձր գետին մը, որ իր վրայ կրնայ հիւրընկալել եւ կամ ի հարկին ճամբայ հանել մէկէ աւելի սաւառնակներ։

Գիշերային սպասարկութիւնը ապահովուած պիտի ըլլայ, շնորհիւ զօրեղ փարոսներու, որոնք միջոցին մէջ պիտի յառեն իրենց թափանցիկ ակնարկները։

Ծփուն կղզին, նման արդիական շոգենաւերու կամ զերզօր զրահաւորներու, օժտուած պիտի ըլլայ ելեկտրաշարժ կամ շոգեշարժ պտուտակներով, որոնք պիտի ապահովեն անոր շարժումը եւ գնացքը։

Աւելորդ է ըսել որ այդ արուեստական կղզիին մէջ նախատեսուած է հաստատել ոչ միայն բազմակողմանի աշխատանոց մը սաւառնակներու նորոգութիւններուն նուիրուած, ոչ միայն անթել հաղորդակցութեան կայան մը, կամ ապատարարական կեդրոն մը, այլ նաեւ ներկայ հանգստաւէտութեան բոլոր պայմաններով օժտուած պանդոկ-փալաս մը։

Երանելի՜ ճամբորդներ, ինքնատիպին եւ նորօրինակին քմայքէն մղուած, պիտի ուզեն անյայտ ովկիանոսին վրայ ծփացող այդ կղզիին վրայ կանգ առնել պահ մը, զգալու համար թէ յաճախ վտանգին սարսափը կամ հաճոյքը որքան իրարու մօտ ապրումներ են։

Զուգընթացաբար այս լայնաշունչ ծրագիրներուն, գլուխ ելլելու վրայ է ներկայիս շինութիւնը կարգ մը սաւառնակներու, որոնք իրենց ծաւալով, ուժով եւ տարողութեամբ սահմանուած են մասնաւորաբար անդրովկիանեան թռիչքներու։

Ատոնց կարգին էր, օրինակ, Ջրասաւառնակը ողբացեալ Կիլպօյի որ սակայն մաղկային պարտականութեան զոհելով փառքի հմայքը, օգնութեան հասնելու համար Նոպիլէի եւ իր արկածեալ խմբակին, հիւսիսի պատուհասին զոհ գնաց։

Վերջերս ֆրանսական մամուլը չափազանց շատ կը զբաղէր նոր միաթեւ սաւառնակով մը, որ գործն է տակաւին 24 տարեկան հանճարեղ ճարտարապետի մը, Ռընէ Քուզինէի։

Այս նոր սաւառնակը, ծիածան (Առք-ան-Սիէլ), ամբողջութեամբ շինուած էր փայտէ, 27 մեղրի լայնութիւն մը ունի թեւէ թեւ, 5 մեղրի բարձրութիւն մը վըրայ։ Իւղի եւ պէնզինի ընդունարանները զետեղուած թեւերուն մէջ 6200 լիդրի բովանդակութիւն մը ունէին։

Սաւառնակը օժտուած էր երեք շարժանիւներով, որոնց համագումար արժէքը 600—700 ձիու ուժ մը կը ներկայացնէր։ Ինչ որ այս նոր սաւառնակին ինքնայատուկ մէկ առաւելութիւնը կը կազմէ, սա է որ իր երեք շարժանիւները ճամբու ընթացքին մատչելի եւ քննելի են։ Ընդհանրապէս ընթացիկ սաւառնակներու մէջ տեղի անձկութեան պատճառաւ մեքենավարը դատապարտուած է նստելու եւ ի վիճակի չէ օդի մէջ այցելելու մեքենաներու եւ քննելու անոնց վիճակը. թեթեւ աննշան խանգարումները չեն դարմանուիր անմիջապէս եւ ասիկա յաճախ պատճառ կ՚ըլլայ անդարմանելի պատուհասներու։

Քուզինէի սաւառնակին մէջ մեքենաները օդին մէջ իսկ, ոեւէ խանգարումի մը պարագային, անմիջապէս կրնան ընդունիլ մեքենավարին այցելութիւնը եւ դարմանուիլ որքան որ կարելի է։

Նոյնպէս անհրաժեշտութեան մը առջեւ, սաւառնակին պէնզինի եօթը ընդունարանները ամենակարճ ժամանակի մը ընթացքին կրնան պարպուիլ, ինչ որ կը սահմանափակէ հրդեհի հաւանականութիւնը։

Իր տարողական ուժը պիտի ըլլար 5000 քիլոկրամ, ժամական 200—220 քիլոմեդր արագութեամբ եւ մինչեւ 7—8000 քիլոմեդր ուղեգիծով մը։ Աւելորդ է ըսել որ օժտուած էր անթել հեռագրի լաւագոյն կազմածներով։

Ահա այս սաւառնակն է որ ողբացեալ սաւառնորդ Տրուհէնի եւ Պրիի ղեկավարութեան տակ պիտի փորձէր Փարիզէն Նիւ Եորք անդրովկէանեան իր թռիչքը, բայց ջախջախուեցաւ փորձի մը ատեն։

Ռընէ Քուզինէ տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարած էր վերջերս.

— «Նպատակս բացառիկ մրցանիշ մը շինել չէ, ոչ ալ մթնոլորտական նպաստաւոր պայմաններէն օգտուելով, անցողական թռիչք մը գործել։ Ինչ որ կը փափաքիմ, սա է որ իմ ճանապարհորդութիւնս առեւտրական արժէք մը ներկայացնէ եւ կարենայ լայն երաշխիքներ տալ թէ կրնայ որոշ չափով անկախ ըլլալ մթնոլորտական քմայքներէ։

«Նոյն իսկ նկատի առած եմ հարկադրումի տակ ծով իջնելու պարագան։ Սաւառնակիս 7 ընդունարանները 58 երկվայրկեանի մէջ պարպուելէ յետոյ մասամբ ջրով պիտի լեցուին, ինչ որ սաւառնակիս պիտի տայ նաւու հաւասարակշռութիւնը։ Այս ձեւով մենք կրնանք սպասել ուրիշներու աջակցութեան»։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պ. Ժաք Սէտըլ որ մասնա-ա է արեւելեան գործերու, հե-եւալ խորհրդածութիւնները -նէ յօդուածի մը մէջ.

— Իտալիա մեծ գործու-ութիւն կը ցուցնէ Սոֆիայի մէջ. -ս ուշացուց, յետոյ արգիլեց -ն բանակցութիւնները, որ պիտի -էին Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ -ջեւ։ Այլեւս չի խօսիր Նիշի հա-ձայնութեանց մասին (1914) պատրաստած էր Սթամպուլ-եւ որուն նպատակն էր կար-գրել Մակեդոնական խնդիրը։ -նչ Պուլկարիա զգալապէս կը -ոտենայ Իտալիոյ, Հռոմ նոյն-ս կը գործէ Աթէնքի մէջ եւ -էնիզէլոսի իշխանութեան գլուխ -ցնիլը պիտի օգնէ իտալական -ղաքականութեան։ Արդէն, կը -ենենք որ մեծ կրետացին նորէն փորձէ մօտենալ Թուրքերուն, -րձեցում մը որ ցանկալի է -ալացիներուն համար, մինչդեռ -կան պիտի ըլլար մտածել, թէ -ները նախ պիտի մօտենային -պերուն, թէ Սելանիկի փափուկ -իրը լուծելու եւ թէ կազմե-համար Պալքանեան խմբակ-թիւնը, որ կատարել չի կրնար -ալ առանց Յունաստանի։

Եթէ Յունաստան եւ Թուրք-ա յաջողին համաձայնիլ Ի-լիոյ մականին տակ, մեծ քայլ առնուած պիտի ըլլայ իտալա-ն քաղաքականութեան հա-ր, որ հետզհետէ կ'աւելցնէ իր -ցութիւնը Միջերկրականի -եւելեան աւազանին մէջ. ազդե-թիւն մը որ կը ծնի ո՛չ միայն -ղաքական պատճառներէ, այլ ծաւալման ձգտումէն։

Այսպէս, Մուսոլինիի քաղա-կանութիւնը կը զարգանայ -պի Արեւելք։ «Ցուչէ»ն սկսաւ -անջներ դնել Միջերկրականի -եւմտեան աւազանին մասին, -անջներ որոնց իրքը պիտի ըլ-ընդհարում մը Ֆրանսայի -տ Արդ, հիմա իմաստութեամբ -կդի դրած է այդ յաւակնու-ւնները, որովհետեւ գիտէ որ -ր դիրքը շատ զօրաւոր է հիւ-ային Ափրիկէի ափերուն վրայ։ -նի որ Յունաստանի եւ Թուր-յ հետ կնքուած խաղաղասի-ան համաձայնութիւններով -լիա կը ջանայ մանաւանդ -գացնել իր առեւտուրը եւ -տարագործութիւնը, վերա-տատել Վենետիկի եւ Ճենո-վայի աւանդութիւնները Արեւելքի մէջ, մենք ոչ մէկ պատճառ ունինք արգիլելու, բայց պարագան նոյնը չէ Պալքանեան քաղաքականութեան համար։ Այնտեղ Իտալիա դի՛րապէս կը ջանայ եթէ ոչ պաշարել, գոնէ մեկուսացնել Եուկոսլավիան, բան մը որ կրնայ վտանգաւոր դառնալ։ Մեկուսացման երկիւղը, մշտապէս իտալական սպառնալիքի տակ գտնուելու զգացումը կրնան զայրացնել երիտասարդ Սերպիան, եւ ահա թէ ինչո՞ւ անհրաժեշտ է կատարել համաձայնութիւն մը Պելկրատի եւ Հռոմի միջեւ։

ՀԱՅԵՐԸ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

Պուէնոս Այրէսի «Նուեվա Բոմբեժա» կոչուած թաղին մէջ բացուեցաւ սեփական առաջին հայ եկեղեցի եւ դպրոց։

Բացումին ներկայ էին բազմաթիւ հայրենակիցներ։

Շէնքը փայտաշէն է եւ պիտի յատկացուի եկեղեցի-դպրոցի, ուր մասնաւորապէս անուանուած դասատու մը ամենօրեայ հայերէն դասաւանդութիւններ պիտի ընէ հայ մանուկներուն. ամսաթօշակին կէսը վճարել յանձն առած է Պ. Խաչիկեան։

Անմիջապէս ձեռնարկուած է հանգանակութեան ներկաներուն մէջ։ Պ. Խաչիկեան նուիրեց 250 բէսօ, հաւաքուեցաւ 1000 բէսօ որով գոցուեցաւ շէնքի շինութեան համար ստանձնուած պարտքը։

Պ. Ե. Խաչիկեան «Վալէնթին Ալմինա»յի Դպրոցասիրաց Միութեան նուիրած է 6000 բէսօ (2500 տոլար) արժէքով գնուած 800 արտավար հողը, հայկական եկեղեցի եւ դպրոց շինելու համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ Բ. ԺՈՂՈՎԸ

Սուրիոյ Որբերու Ընդհ. Միութիւնը իր Բ. պատգամաւորական ժողովը գումարած է Պէյրութի Մասնաճիւղին ակումբին մէջ։

Ցասնեւմէկ մասնաճիւղեր ղրկած էին իրենց պատգամաւորները։ Ժողովին կը մասնակցէր նաեւ ընդհանուր քարտուղար Մըրֆի, որուն բացման ուղերձէն յետոյ, ժողովը անցած է օրակարգի հարցերուն քննութեան։

Վիճաբանութեանցընթացքին, պէտքը զգացուած է հիմնադրամ մը գոյացնելու անհրաժեշտութեան։ Պատգամաւորները խոստացած են մինչեւ Յունվար 1929, հաւաքել 200 սուրիական ոսկի եւ զայն յատկացնել հիմնադրամին, որուն կորիզը արդէն կազմուած է։

Պատգամաւորները միաձայնութեամբ ընդգծած են Միութեան հեռանկարը.— Ապագային զայն դարձնել համահայկական, երկսեռ, երիտասարդական ուժեղ կազմակերպութիւն մը, որ սատար հանդիսանայ հայ երիտասարդութեան մտային, ֆիզիքական եւ բարոյական զարգացման։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ՀԱՒԱՔԷ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ հրատարակուած յօդուածով մը, բոլշեւիկեան կարեւոր դէմքերէն Պ. Սարգսեան խօսելով Ամերիկեան որբանոցներու հաշուեյարդարին եւ չափահաս որբերու Հայաստանէն արտագաղթին մասին, կը գրէ.

«Որբերէն 8533ը յանձնուեր են իրենց ծնողներուն եւ ազգականներուն։ 1227ն եւս հեռացուեր են մանկատունէն եւ աշխատանքի են անցեր զանազան գործարաններու, գիւղատնտեսական կայաններու պետական հիմնարկներու, դպրոցներու մէջ, որպէս ուսուցիչ, եւ այլն։ 137 որբեր արձանագրուած են զանազան ընտանիքներու կողմէ, օրէնքով նախատեսուած կարգով եւ 564 որբեր գացեր են Սեւ ծովու շրջանները՝ աշխատելու։ Այս վերջինները բաղկացած են չափահաս 17 տարեկանէն բարձր տղաքներէ եւ աղջիկներէ։ Անոնք բոլորն ալ ստացեր են տարրական կրթութիւն։ Ատկէց զատ իրենց դպրոցներուն մէջ սորվեր են նաեւ զանազան արհեստներ։

«Անոնց համար (այսինքն հայ ազգի ամէն կարգի վարիչներու) գուցէ աւելի ձեռնտու ըլլար, որ «ազգահաւաքման» դատարկ, բայց աւելորդաբանութեան տուրք տալով, այդ քանի մը հարիւր որբերը առանց այլեւայլի փողոց նետուէին Հայաստանի մէջ եւ ենթարկուէին գործազրկութեան բազմապիսի հետեւանքներուն եւ զրկանքներուն։ Այդ՝ Դաշնակցական գործելակերպ կ'ըլլար, որու գնահատականն արդէն պատմութիւնը տուեր է։ Իսկ մենք կը նախընտրենք որ երիտասարդներն ամէնէն առաջ անգործ չմնան եւ այդ արդէն, անկախ այն բանէն թէ անոնք ո՞ւր կը յաջողին գործ գտնել, մեզ համար, ընդհանուր սովետական հայրենիքի՞ն, Ար՞խագիայի՞ թէ Հայաստանի մէջ, այդ մեզ համար բոլորովին միեւնոյնն է։ Մեզ երբեք չէ զբաղեցուցեր եւ չի զբաղեցներ ազգահաւաքման որեւէ գործ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Արձակուրդ է եւ բոլոր փոքր մանչերը փողոց կը թափին։ Մեր երիտասարդները իրենք զիրենք աւելիազատ կը զգան ու կը տապլտկին փողոցները, քարերու վրայ եւ փոշիներու մէջ։ Հետաքրքրուող կա՞յ։ Բնա՛ւ երբեք։ Ո՛չ մէկ կողմէ ճիգ կը թափուի։ Ծնողները մինչեւ իսկ փոքր ճիգ մը չեն ըներ, սորվեցնելով գոնէ շատ պարզ ու վտիտ գրել-կարդալ մը իրենց հոգեհատորներուն։ Գուցէ մէկ երկու բացառութիւններ գտնուին։

Անցեալ օր ծանօթի մը տունը գացեր էի։ Տեսայ սեւ տախտակ մը կախուած է պատէն, եւ վրան լաւ ընթեռնելի գիրերով գրուած էր, «հիմա լաւ կրնամ գրել»։ Հետաքրքրութեամբ հարցուցի.

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս, Պ. Գրիգոր։

= Մեր պզտիկներուն հայերէն կը սորվեցնեմ. թող սորվին գոնէ ինծի չափ։

— Քանի՞ ամիս է որ կը շարունակես։

= Երեք ամիս հազիւ կ'ընէ։ Առաջ բնաւ կարդալ-գրել չէին գիտեր։

Ահա՛ տիպար հայրենակից մը որ կրնայ ուրիշներուն օրինակ ըլլալ։ Եթէ ամէն ծնող պզտիկ եռանդ մը ունենայ այս գործին շուրջ, արդէն իսկ գործը յաջողած կ'ըլլայ։

Եւ այսպէս, հազուագիւտ բախտաւոր մանուկներ կան։ Ծնողները չե՞ն գիտեր եւ չե՞ն զգար սպառնացող վտանգը։

Շուկ մը կար թէ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութիւնը, երեկոյեան դպրոց մը պիտի բանայ փոքրիկներուն համար, բայց տակաւին չիրականացաւ։ Կ'ըսուի թէ՝ նոր ընտրութիւնը վրայ հասնելուն, վարչութիւնը փոխուած է եւ պիտի ուշանայ։ Բի՛չ մըն ալ կը սպասենք։

Կը խոստովանինք որ, բաւական դժուարութիւններու էջպրոցի մը հարցը իրականացնելու համար։ Սակայն, որքան դժուար, նոյնքան ալ ստիպողական, պարտաւորիչ եւ նուիրական է այդ ձեռնարկը։ Ինչո՞ւ աւելի անբախտ եւ սակաւաթիւ գաղութներ կրնան ընել, եւ մենք չենք կրնար։ Չորս տարի անցեր է, և հայ մանուկները կ'երգեն խումբ-խումբ, փողոցներուն մէջ.

— «Elle a perdu son pantalon.
«Tout en dansant le charleston...»

Դեռ ինչի՞ կը սպասենք։ Սեբուինդ մը փրկելը տարրական պարտականութիւն չէ՞։

Մ.

ՎԱՂԸ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

«Մ Ո Խ Ի Ր Ը»

ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

ԳՈՐԾ՝ ԻՏԱԼԱՑԻ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱՅԻ, որ արժանացաւ Նոպէլեան մրցանակին։

(Թարգմանուած՝ իտալերէն բնագրէն)

ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 Օգոստոս.— Ներկայիւս կը ծանուցանենք ազգային մարմիններուն եւ մեր բոլոր հայրենակիցներուն, թէ՝ Մարսիլաբնակ Բալուցիները տարիուկէս անկազմակերպ վիճակ մը անցընելէ յետոյ, քանի մը հայրենասէր երիտասարդներու հրաւէրով, 29 Յուլիս 1928, Կիրակի երեկոյեան, Պառ Մոնիւմանթալի մէջ գումարուած խորհրդակցական ժողովին մէջ, կազմեցին իրենց Հայրենակցական Միութիւնը, որ արդէն գործի սկսած է եւ իր ժողովները կը գումարէ կանոնաւորապէս։

Իր առաջին անդամակցական ժողովին մէջ, երեք հոգինոց յանձնախումբ մը ընտրեց, որ այժմ կ'աշխատի Միութիւնը հաստատել տալ Ազգ. Վարչութեան եւ կառավարութեան։

Կը խնդրենք Ֆրանսայի թէ արտասահմանի մէջ գտնուող Բալուի Հայրենակցական Միութիւններէն, եւ այն անհատներէն, որոնք թղթակցիլ կ'ուզեն Միութեանս հետ, նկատի առնեն մեր հասցէն.— Union Compatriotique de Palou c/o H. K. Markarian, 16 Rue de la Far, Maseille, France։ Միրով պիտի պատասխանենք մեզ ուղղուած բոլոր նամակներուն։

Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Այս պահուս՝ երբ կը մտնենք ֆութպոլի նոր եղանակին մէջ, առաջարկ մը ունիմ Փարիզի հայ խումբերուն։

Անցեալ եղանակին, մեր խումբերը բազմաթիւ անգամներ այցելեցին գաւառ։ Մինչեւ հեռաւոր Փրովանսի ափերը տարածուեցաւ Փարիզի հայ մարզիկներուն համբաւը, բայց Ֆրանսայի ճիշտ այն մասը՝ ուր ամէնէն աւելի պէտք կար այդ այցելութիւններուն, Լիոն եւ իր շրջականները՝ իրենց մէջ ցրուած հոծ հայութեամբ, մնացին անծանօթ հայ մարզիկին։ Իրաւ է թէ այս շրջանին մէջ չկան շատ զօրաւոր խումբեր, բայց եղածներն ալ բոլորովին արհամարհելի ուժեր կարելի չէ համարել։ Չեմ գիտեր, ի՛նչ պատճառաւ, մինչեւ հիմա որ եւ է մրցում մը տեղի չունեցաւ մեր խումբերուն եւ «Ligue Lyonnaise»ի պատկանող խումբի մը միջեւ։ Այսպիսի խաղ մը փափաքելի էր մանաւանդ Սէն Շամոնի եւ Փոն տը Շէրիւիի մէջ, ուր ձեռք բերուած յաջող արդիւնք մը կրնար այդ շրջանի հայ երիտասարդներուն մինչեւ մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերել եւ սթափեցնել զիրենք այն խոր քունէն, որուն մէջ թաղուած ըլլալ կը թուին։

Կը յուսամ թէ՝ յառաջիկայ ամիսներուն, Փարիզի մեր խումբերէն մէկը բանակցութեան մտնելով ֆրանսական այդ միութեանց հետ, կը յաջողի գլուխ հանել այսպիսի մրցման մը կազմակերպութիւնը, ի հարկին պզտիկ զոհողութեամբ մը։

Վ. Մ.

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ ԵՒ ՀԱՅ ՈՐԲԵՐԸ

Աթէնքի Ազգային Վարչութիւնը իր վերջին նիստին մէջ, նկատի առած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Տնօրէնութենէն եկած գրութիւն մը, որով կը հաղորդուի թէ Նպաստամատոյցը որոշած է քանի մը ամիսէն ազգին վերադարձնել 350 անչափահաս որբեր, իւրաքանչիւրին համար վճարելով տարին հարիւրական տոլար, մինչեւ 3-4 տարի, եթէ Մելքոնեան հաստատութիւնը ընդունի զանոնք։ Որոշուած է գրել Հայ Բարեգործական Միութեան որ կարգադրութիւն մը ըլլայ այդ որբերուն համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ.— Լիոնէն կը հաղորդեն.— Լիոնի մէջ վերջերս, յաճախադէպ դարձած են մանր գողութիւններ, մեր հայրենակիցներուն բնակած պանդոկներուն մէջ։ Անցեալ շաբթու, նման դէպքի մը զոհ գացած է ամուրի երիտասարդ մը, կարպիս Պօյաճեան, գողցնելով ինչ որ կար իր սենեակին մէջ, զգեստեղէն, ժամացոյց եւայլն։

Ուրիշ մըն ալ իր գզրոցէն գողցուած է 700 ֆրանքի գումար մը, զոր հաւաքած էր ծայրայեղ խնայութեամբ։

ԿՕՇԻԿԻՆ ՄԷՋ.— Երիտասարդ Անգլուհի մը որ Նիս կը բնակի, լողնալու համար հանուեցաւ եւ ըստ սովորութեան, իբրեւ ապահով պահարան, իր կօշիկին մէջ զետեղեց ձեռքի պայուսակը, որուն մէջ կար 50,000 ֆրանքի արժէքով գոհարեղէն։ Եւ մինչդեռ իր մարմինը յանձնած ծովին լողալու հաճոյքը կը վայելէր, մէկը որ կ'երեւի ադամանդի հոտ առեր էր, մտաւ բաղնիքին ա՛յն խցիկը ուր անգլուհին հանուեր էր, գրպանեց ադամանդները ու հեռացաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՂԻ ԴԷՄՔՈՎ ՄԱՐԴԸ

Ու նշմարած ըլլալով իմ սարսափս, ուզեց հանդարտեցնել զիս, պարո՛ն, ըսաւ, կը կարծէք թէ գող եմ։ Հանդարտեցէք ուրեմն, -րը այդպէս կը կարծեն, երբ տեսնեն. բայց կը սխալին։

= Իրա՞ւ կ'ըսէք, բացագան-, հմայուած իր անկեղծ -տարարութենէն, որ զիս մղձա-էն մը կը խլէր։ Չեմ կարծեր -ուք գող մը եղած ըլլաք։

Այս խօսքերը լսելով, մարդը -ւ նստեցաւ.

— Ես գող չեմ, կրկնեց ապի-ը, եւ աւելցուց,

— Դժբախտաբար։

Նորէն սարսափը կոխեց վրաս, -ան կը շարունակէր։

— Պէտք էր գող դառնայի, կ'ուզէի ըլլալ։ Ի՞նչ ուրանամ։ -նաւորութիւնս, կրթութիւնս, -վայրը ուր ծնած եմ եւ -ած՝ նպաստեցին ինծի որ ըլ-կոչումիս ու նախասիրու-ն, համապատասխան բան մը, գող մը։ Բայց, աւա՜ղ, բան մը կար որ զիս արգիլեց ու դեռ կ'արգիլէ գողնալէ։

= Թերեւս, հարցուցի, գողնալ չէք գիտեր։

— Ուրիշ բան ընել չեմ գիտեր, պատասխանեց առեղծուածային արարածը։ Չէ թէ գողնալ չեմ գիտէր։ Չեմ կրնար գողնալ։

= Բացատրեցէ՛ք, խնդրեցի։ Ի՞նչ բան է որ ձեզ կ'արգիլէ։

Դիրացիս վեր առաւ իր դէմքը, ճրագին մօտ եւ լոյսին տակ կեցաւ։

— Ինծի նայեցէք ըսաւ. ի՞նչ կը տեսնէք։

Պիտի ուզէի պատասխանել.

= Սրիկայի մը դէմքը։

Բայց զգուշացայ դէպքերու, պատմութիւններու տեղի չտալու համար եւ պարզապէս պատասխանեցի։

= Չեմ գիտեր, անբնական բան մը չեմ տեսներ։

— Ա՛հ, ըսաւ, մարդս, բան չէ՞ք նշմարեր։ Բացատրեմ ուրեմն։

Ուղղակի աչքերուս մէջ նայեցաւ եւ խեղդուկ ձայնով մը ըսաւ.

— Ես, պարո՛ն, գողի դէմք ունիմ։

Շանթահար մնացի։ Չէի կրնար հակառակն ըսել։

= Ի՞նչպէս կարելի է գողնալ շարունակեց ան, պահ մը յետոյ, սուր ու հեգնական ձայնով, ի՞նչպէս կարելի է գողնալ նման դէմքով մը։ Եթէ ամբոխին մէջ մտնեմ անցած պահուս, ամէն մարդ բնազդաբար ձեռքը դրամապանակին եւ ժամացոյցի շղթային կը տանի։ Կիները երբ զիս տեսնեն, իրենց մանեակներուն եւ թանկագին գոհարներուն վրայ կը հսկեն։ Ճամբու ընկերներս չեն դադրիր իրենց պայուսակները պահպանելէ։ Ոստիկանները երբ ինծի հանդիպին, ուշադրութեամբ զիս կը դիտեն, եւ եթէ գողութիւն մը պատահի, ամէնէն առաջ ինձմէ կը կասկածին։

×

Ծերուկը նորէն քիթը խնչեց եւ շարունակեց իր պատմութիւնը։

— Հիմա ըսաւ, ցաւալի խոստովանութիւն մը պէտք է ընեմ ձեզի։

Եւ մինչդեռ ան կը խօսէր, դիւային գաղափար մը բռներ էր ուղեղս։ Եթէ ես կողոպտէի գողի գլխով այս մարդը, այս գողը որ չէր կրնար գողնալ։ Անգութ բան որ զիս փորձութեան կը մղէր։ Խորամանկ եւ ճկուն եմ։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, մարդուն ուռած դրամապանակը աջ գրպանս էր։ Կառախումբը կանգ էր առեր։ Պէտք չունեցայ նոյնիսկ վակոն փոխելու, որովհետեւ այս չարաշուք մարդը ոտքի ելաւ ըսելով։

— Ես հասայ տեղս, պարո՛ն։ Մնաք բարով։

Ու վար իջաւ։

Սպասեցի որ կառախումբը շարժի, եւ մարդը հեռանայ եւ անհետանայ։ Ցեսայ որ ան կայարանին ցանկապատէն կ'անցնէր իր փոքր կապոցով, գաւազանը ձեռքին։ Եւ յետոյ, աչքէս բոլորովին հեռացաւ ան, ձախողած գողը, այս խեղճ բոպիկը որ իմ գողութեանս զոհն էր։ Կառախումբը հազիւ թէ շարժած էր, երբ ուզեցի գողօնիս պարունակութիւնը քննել։ Դրամապանակը դուրս հանեցի եւ ապշութեամբ նշմարեցի թէ իմս էր։ Այո՛ իմս։ Այն միջոցին որ իր դժբախտութիւնը կը պատմէր, սրիկան կողոպտեր էր զիս։ Բարեբախտաբար, առանց գիտնալու, ետ առեր էի իմ սեփականութիւնս։ Այս է ահա, պարո՛ն, իմ գողութեանս պատմութիւնը։ Կը տեսնէք որ չեմ ստած։

*
**

Ծերուկը հազիւ թէ իր պատմութիւնը վերջացուցեր էր, ոտքի ելայ, ողջունեցի զայն եւ աճապարանքով հեռացայ կապելայէն, որ կէս մը պարպուած էր։

Ահա փախուստիս պատճառը։ Մինչդեռ ծերուկը իր գողութիւնը կը պատմէր, ես յաջողեր էի արագօրէն կորզել անոր դրամապանակը եւ անհամբեր էի գիտնալու թէ՝ ի՞նչ կար անոր մէջ։ Մանաւանդ որ ծերուկին իմ դրամապանակս գողցնելու վտանգին ենթակայ չէի, այն պարզ ու ցաւալի պատճառով, որ դրամապանակ չունէի։ Հազիւ թէ հասեր էի փողոցին անկիւնը, կանգ առի լապտերին առջեւ, ձեռքս տարի աջ կողմի գրպանս, ուր պահեր էի գողցուած առարկան։ Աւա՜ղ, դրամապանակը հոն չէր։ Գողօնը թռեր գացեր էր։ Հասկցայ թէ ի՞նչ էր պատահեր։ Այդ դիւային ծերուկը, կարծելով թէ զիս կը կողոպտէ, կեանքին մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով, իր իսկ դրամապանակը գողցեր էր։

Երկրո՞րդ անգամ։ Ես ի՞նչ գիտնամ։ Ո՞վ գիտէ, քանի անգամ խեղճը ինքզինքը կողոպտեր էր։

ԱՇԻԼ ՔԱՆՓԱՆԻԼ

ՎԵՐՋ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅԵՒՐՈՊԱ, Սահակ Բ. կաթողիկոսի կիլիկիոյ։ Գրի առաւ Վ. Լ. Խուպէսէրեան։ 1928։ Տպագր. Հալէպ։ Գին 20 ֆր.։

ՄԱՏԱՄ ՊՕՎԱՌԻ, Գիւսթավ Ֆլօպէռի։ Թարգմ. Յ. Քէշիշեան։ Հրատ. Եր. Յովհաննէսեան։ Կ. Պոլիս։ 1928։ Գին 7ուկէս շիլին։

Գերմանական տարեդարձը եւ «Անշլուս»ը

Ինչպէս ծանուցած էինք, մեծ հանդէսներ տեղի ունեցան Գերմանիոյ մէջ, Վէյմարի սահմանադրութեան տարեդարձին առթիւ: Րայխսթակին մէջ քաղաքական հանդիսաւոր ցոյց մը կատարուեցաւ, որուն ներկայ էին հանրապետութեան Նախագահը և Նախարարները: Աւանդական ճառը խօսեցաւ Պ. Ռատպրախի, ցարական նախկին նախարարը, որ պարզելէ յետոյ երկրին քաղաքական եւ տնտեսական կեանքը, արծարծեց Գերմանիոյ և Աւստրիոյ միացման խնդիրը:

— «Այդ խոշոր դէպքը, այդ որոտումը տեղի պիտի ունենայ այն պահուն երբ Աւստրիա, օգտուելով ինքնորոշման իրաւունքէն. որ խոստացուած է բոլոր ժողովուրդներուն, պիտի միանայ գերմանական մեծ մայր-հայրենիքին: Այն ատեն երանութեան շունչ մը պիտի անցնի գերմանական հոգիէն. ոչ թէ կոպիտ գինովութիւն մը, ինչպէս կրնայ կարծել կասկածոտ օտարը, այլ ազնիւ գինովութիւնը իրականացած եղբայրակցութեան մը, գինովութիւն մը հաւասար այն բերկրութեան զոր պիտի տօնենք ազատութեան օրը, այն օրը ուր օտար վերջին զինուորը պիտի պարպէ գերմանական հողը, այն օրը երբ Հռենոսը, Պալատինան եւ Սառը նորէն բոլորովին մերինը պիտի ըլլան: Չկայ մէկ Գերմանացի որ այս մասին համամիտ չըլլայ միւս բոլոր Գերմանացիներուն հետ»:

Մ. Քեմալ եւ Մուսոլինի

Մ. Քէմալի արձանին բացման առթիւ, Մուսոլինի շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Թուրքիոյ Նախագահին: «Այն օրը ուր Պոլսոյ մէջ կը բացուի Թուրք հանրապետութեան յիշատակարանը, ինծի համար հաճոյք մըն է ամէնէն սիրալիր ողջոյնս ղրկել ձեզի:

«Հոյակապ իտալացիին արտադրած գործը, որ կը պանծացնէ Թուրք ազգին նոր կեանքը, կը համապատասխանէ իտալական կառավարութեան եւ ժողովուրդին բարեկամական զգացումներուն, որոնք վերջերս ամրապնդուեցան դաշնագրով մը»:

Մ. Քէմալ շնորհակալութիւն յայտնելով, իր կարգին կը շեշտէ թէ «յայտնուած զգացումները ամբողջովին կը համապատասխանեն Թուրք ազգին և կառավարութեան զգացումներուն»:

Կը յիշուի թէ արձանը շինողը Իտալացի մըն է:

Օդանաւային ռազմափորձ մը

Երէկ Լոնտոնի մէջ սկսաւ հետաքրքրական ռազմափորձ մը, որ պիտի ապացուցանէ թէ Անգլիան ո՛րքան ապահովուած է օտար օդանաւային յարձակման մը դէմ: Հարիւր յիսուն օդանաւեր, իբրեւ թէ ցամաքային պետութեան մը կողմէ յարձակում պիտի փորձեն Անգլիոյ դէմ եւ պիտի ջանան ռմբակոծել Լոնտոնը:

Անոնք իրենց դէմ պիտի գտնեն թնդանօթի պատուարներ եւ օդապարիկներ, իսկ 200 օդանաւեր յարձակում պիտի գործեն, թշնամին ետ մղելու համար: Պաշտպանողական բոլոր գործողութիւնները պիտի ղեկավարուին ստորերկրեայ կեդրոնական խարիսխէ մը, որ մասնաւորապէս պաշտպանուած է թունաւոր կազին դէմ. որովհետեւ կասկած չկայ թէ յառաջիկայ պատերազմը աւելի շատ քիմիական պատերազմ մը պիտի ըլլայ եւ գլխաւորաբար կազային յարձակման մը դէմ է որ կ'ուզեն ապահովել մայրաքաղաքը:

Շթրեզեմանը Փարիզ կուգայ

Այս շաբթու Փարիզ կը սպասուի Գերմանիոյ պատասխանը՝ Քէլլոկի դաշինքին ստորագրութեան առթիւ ուղղուած հրաւէրին: Կը հաւաստուի թէ Շթրեզէման անձամբ պիտի գայ ստորագրելու եւ դէպի Փարիզ ճամբայ պիտի ելլէ Օգոստոս 25ին:

Այս այցելութիւնը նոր քայլ մը կը նկատուի ֆրանքօ-գերման մերձեցման ճամբուն վրայ: Չէմպըլէն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, չպիտի կրնայ անձամբ գալ, որով հաւանական չէ որ Հռենոսը պարպելու խնդիրը յարուցուի Շթրեզէմանի կողմէ:

Կացութիւնը Իրագի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ անստուգութիւնը կը շարունակուի, Իպն Սուուտի հետ կատարուած բանակցութեանց խզման հետեւանքով: Այս իսկ պատճառաւ, խոշոր գումարներ ծախսելու ստիպուած է Միջագետքի պաշտպանութեան նախարարութիւնը: Այսպէս, հաւճեպով հաւաքեց ինքնաշարժի արաբ վարիչներ, վարժութիւններ կատարելու համար զրահապատ ինքնաշարժներով: Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնուած են: Մասնագէտներու կարծիքով, գնդացիր ինքնաշարժներու շարք մը շատ աւելի ազդեցիկ պիտի ըլլայ քան աւանդական ուղտը:

Ամսթերտամի ողիմպիականը փակուած

Կիրակի օր, 12 Օգոստոս, փակուեցաւ Ամսթէրտամի ողիմպիականը: Յաջորդը տեղի պիտի ունենայ Լօս-Անճելէսի մէջ, 1932ին: Փակման հանդէսին նախագահեց Վիլհէլմէնա թագուհին, անձամբ բաժնելով առաջին մրցանակները:

Միացեալ Նահանգները շահած են 22 առաջին մրցանակ: Յետոյ կուգան Գերմանիա՝ 11, Ֆինլանտա եւ Հոլանտա՝ 8, Իտալիա եւ Ֆրանսա՝ 7, Անգլիա՝ 4 եւյլն.: Երբ մրցանակներու բաշխումը վերջացաւ, թնդանօթը գոռաց, ծանուցանելով փակումը,

Ընկեր. համագումարին փակումը

Կիրակի օր փակուեցաւ ընկերվարական համագումարը, մէկ շաբթուան աշխատանքէ յետոյ, եւ օտար պատուիրակները մեկնեցան Պրիւքսէլէն: Նոյն օրը հսկայական ցոյց մը տեղի ունեցաւ Լիէժի մէջ, այդ գաւառի գործակցական ընկերութեան հաստատման 10րդ. տարեդարձին առթիւ: Միութիւնը հաստատուած՝ պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, ունի 70,000 անդամ եւ 270,000,000 ֆրանքի գործառնութիւն:

Անտառի հրդեհներ Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ տաքութեան ալիք մը իջած է Անատոլուի կարգ մը գաւառներուն մէջ, ծաւալելով անտառի հրդեհները: Իզմիրի մէջ ջերմաչափը 40 աստիճան կը ցուցնէ շուքին մէջ:

∴ Պոլսոյ մէջ ալ սաստիկ տաք կը տիրէ, շուքին մէջ՝ 40, արեւին տակ՝ մինչեւ 62: կամուրջին ասֆալտը խմորի վերածուեր է տաքէն:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ'Բլէօ որ Լիւնի վերնայարկը, Փլաս տ'Իթալի, Մէթրօ Իթալի:

Օրակարգ՝ Շրջ. ժողովի օրակարգի փճաքանութիւն:

ՇՐՋ. ԸՆԴՀ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, Փոնտէվէքի մարզադաշտին մէջ

Ողիմպիական խաղերէ վերջ տեղի կ'ունենայ բաժակի մրցում (ֆութպօլ): Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԾԱՆՕԹ.— Վիէնի մօտաւոր շրջաններէն ողիմպիական խաղերուն եւ բաժակի մրցման մասնակցիլ փափաքող բոլոր խումբերը կամ անհատները պէտք է մինչեւ այս Հինգշաբթի տեղեկացնեն Mardig Papazianի, Etablissements H. Pellet, Vienne, Isère.

Վիէնէն հեռու գտնուող խումբերէն կը խնդրուի որ անձրեւոտ օդի պարագային չգան:

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօ, Գէորգ-Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք:

Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին: 63 Rue de la Républiqueի սրահին մօջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Հասանքալէցի (կարին) Միսաք եւ Մաքրուհի Զարբբճեաններու զաւակները, Սիսակ, Ազնիւ եւ փայլակ Զարբքճեանները, որոնք 1915ին աքսորուած են Էրզրումէն Ուրֆայի Սիւրիճ գիւղաքաղաքը: Մնացած են ժամանակ մը Հալէպի որբանոցը եւ աւելի վերջը Իսկէնտէրուն եւ Պէյրութի շրջակաները գտնուած են: Իմացնել՝ M.. Rupen Tcharikgian, Str. Sft. Apstol No. 3 Bucarest-(Roumanie).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Վռամշապուհ Գապարաճեան, 25 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Մառի: Կ'աշխատէր «Հարպիէ» անգլիացիներու մօտ: Հետքը կորսուած է Reliefի Պոլսէն Յունաստան մեկնած օրերուն: Իմացնել՝ Արամ Քէսթէքեանի, 1 Bld. des Dames, Hôtel Miramar, Marseille.

ՖՕԹՕ «ԱՐԱՔՍ» կը խնդրէ իր յաճախորդներէն նկատի ունենալ իր հեռաձայնի թիւը՝ PROVENCE 49-34.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

Ուշադրութի՛ւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԳՐԱՏԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆ...

ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ'ԻՄԱՑՆԵ...

50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10...

Հայրենիքին ուխտաւորները 7.50, Մանօն Լէսքօ 15, պարտեալը եւ երազի մը գինը (Ա. Արփիարեան) 7.50, ... լիկ աղջիկը (նոյն) 7.50, Աբբա Գօնսթանթէն 10, Ոսկե... նալի Ֆր. լեզուի 12, Հայ. մեծ քարտէսը 20, Աւազակա... դիակներուն մէջէն 2, վարդանանք 5, Մելիհա Նուրի ... Բռնի սիրուըտուք 3, Հին Աստուածներ 15, Հօճա Նա... 17.50, կէս-կոյսեր 20, Թէօտօրա 10, Աշուղ Ղարիպ 5, ... զրոյցներ 30, Լուսանկարը 2, Վեցուկէս պորտի ժառան... գած սնտուկը 4, Զարիքի նախարար կամ Ռասբութին 1... րամիտ վարձակալը 3, Նէնովիվա հիքիայէսի 10, Աշըք ... Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք: Պահանջեցէ՛ք ... էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով ... զատելի գիներով:

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-...neaux (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

15 AOUT 1928

.. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 725

"ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՈՒՂԹԻ ԴԷԶԵՐ, ՎԱՌՕԴՆ ԱԼ ԿՈՂՔԻՆ

կատարեալ հէքեաթ մը՝ ժամանակակից քաղաքական կեանքը: Բոլորը կը ճառեն պատերազմի դէմ, բայց ոչ մէկը միւսէն կը մնայ, պատերազմը լաւ կազմակերպելու եւ դրացին կամ ...նամին, մրցակիցը խորտակելու համար:

...տարբերութիւն չկայ կարմիրին եւ ճերմակին միջեւ: Ո՛չ ալ ...ծերուն եւ փոքրերուն միջեւ:

Յաղթականները եւ անոնց հաւատարիմները կը պատրաս...ուին օգոստոս 27ին, Փարիզի մէջ ստորագրել Քէլլոկի դա...նքը, որ կը ձգտի օրէնքէ դուրս հռչակել պատերազմը: Բայց ...իւնոյն ժամանակ, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կնքեն Նաւային ...մաձայնութիւն մը, որ լուրջ կասկածներ կը ներշնչէ: Օրինակ՝ ...ալիան, թէեւ հաւանութիւն յայտնած է ստորագրելու ...կապատերազմեան դաշինքը, բայց միեւնոյն ատեն հարցում... ...ր կ'ուղղէ, անգլեւֆրանսական համաձայնութեան մասին: ...Նահանգներն ալ չծածկեցին իրենց տհաճութիւնը:

Ազգերու Դաշնակցութիւն, ապահովութեան դաշինք, բա...կամութեան դաշնագիրներ երկիրէ երկիր, Քէլլոկի դաշինք,— ...սակայն մառախուղ է աշխարհը:

Թուղթի դէզերու կողքին՝ չոր կը մնայ վառօդը: Շտեմա...ները կը լեցուին անընդհատ: Սուր մրցակցութիւն մը կը ...տարուի երկրէ երկիր, գիտութեան վերջին զէնքերը իւրացնե... համար: Փարիզի մէջ կը գանգատին թէ Ֆրանսան շատ ետ ...ացած է, քիմիական պատերազմի ճակատին վրայ: Ճիշդ ...յս միջոցին Անգլիա ռազմափորձ մը կը կատարէ օդանաւերով, ...անաւորապէս կազային յարձակման դէմ: Ճափոն, Գերմանիա, ...հաստան, խորհրդային Միութիւնը զանազան միջոցներ մտա...ր են, եւ միշտ ալ կ'որոճան: Մասնաւորապէս արթուն է ...ակուան: Միւս կողմէ, մեծերը պարտք կը սեպեն ազդարա...ութիւններ ուղղել փոքրերուն, մասնաւորապէս Պալքաննե...ուն մէջ, ուր բազմաթիւ են հրավառ նիւթերը: Ահաւասիկ ...շում՝ խորտակուած երկրի մը, Պուլկարիոյ կառավարու...ան վրայ, որպէսզի զսպէ Մակեդոնական կազմակերպու...իւնը եւ թոյլ չտայ որ խռովութիւններ յարուցանեն:

Միեւնոյն ուշադրութիւնը՝ Եուկոսլաւիոյ հանդէպ, որ կը ...ւելէ Ֆրանսայի ակներեւ պաշտպանութիւնը եւ Իտալիոյ ...նամութիւնը, իսկ ներքնապէս, կը ներկայացնէ նախկին ...ստրիա-Հունգարիոյ մանրանկարը: Իբրեւ յատկանշական ...նակ Խրուաթներու դժգոհութեան եւ կեդրոնախոյս ձգտում...րուն, կը բաւէ յիշել թէ 80—90 երեսփոխաններ մինչեւ ...սօր ալ չեն մասնակցիր Պելկրատի խորհրդարանի նիստերուն, ...կ Ռատիչի յուղարկաւորութեան առթիւ, ոչ միայն ետ դրկե...ն կառավարութեան ցաւակցական հեռագիրները, այլ եւ թոյլ ...ուին որ թաղումը կատարուի պետական ծախքով, կամ ներ...յացուցիչներ մասնակցին Պելկրատէն...

Տակաւին չյիշեցինք նոր նշանախօսքը, «Անշլուս»ը, որ ...րտասանուի հետզհետէ աւելի բարձր ու համարձակ, մինչեւ ...շտօնական բեմերէ: Ռայխստագի ընկերվարական Նախա...հին ճառերէն յետոյ, աւելի շեշտակի արտասանուեցաւ Գեր...նիոյ եւ Աւստրիոյ միացման բանաձեւը, Վէյմարի սահմա...դրութեան տարեդարձին առթիւ, նախկին Նախարարի մը ...մէ, դարձեալ ընկերվարական:

...կացութիւնը ճիշդ կ'ըմբռնէր Պ. Պէնէշ, Չեխօ-Սլովաքիոյ ...տաքին Նախարարը, երբ, քանի մը օր առաջ, քաղաքական ...ոի մը ընթացքին, յայտարարեց թէ այս միջոցին հանրային ...րծիքը գլխաւորապէս զբաղած է երկու խնդիրներով,— ...Անշլուս» եւ Հունգարիոյ փորձերը՝ Թրիանոնի դաշնագիրը ...րաքննել տալու համար:

Այս բոլորէն առաջ, վտանգի հնոց մը կը կազմէ միշտ խոր...դային աշխարհը:

Կոմինտէրնի վերջին համագումարը գրեթէ ամբողջութեամբ ...նուած էր մէկ հարցով,— պատերա՛զմ:

Զարհուրելի անելի մը մատնուած, կարմիր վարիչները պա...րազմ կը նախատեսեն եւ պատերազմէն կը սպասեն իրենց ...կութիւնը:

Անոնք որ ուռուցիկ ու ցնորական ծրագիր մը ներկայա...ցին Ազգերու Դաշնակցութեան, զինուորական բոլոր կազ...կերպերպութիւնները ոչնչացնելու առաջադրութեամբ, գի...ը ցորեկին խառնած՝ կ'ուսումնասիրեն կռուելու բոլոր մի...ները, կը պրպտեն ու կը կատարելագործեն: Բոնի խաղա...թիւն, ահ ու սարսափի քաղաքականութիւն երկրին մէջ, ...կէս գի տերեւ չշարժի, իսկ երկրէն դուրս՝ ամէնէն բուռն ...ոցները, որպէս զի աշխարհը բռնկի:

Եւ այս՝ աւելի քան երբեք: Ժամանակը պիտի ապացու...նէ թէ ի՛նչ հրաշագան պատուէրներ տրուած են Մոսկուայի ...մագումարի պատուիրակներուն:

Ամէնէն չափաւորը, կրթական գործավար Լունաչարսկին, ...վերջերս վերլուծելով արեւմտեան երկիրներու կացութիւնը, ...նախատեսէր թէ դրամատիրութիւնը «կաթուածահար» պիտի ...յ, եւ թէ «պատերազմի վտանգը կը ցցուի իր հսկայական ...պարանքով: Խուճապի զգացում մը համակած է բոլորը, ...դքենիէն մինչեւ պրոլետարը»:

Ինչո՞ւ չեն ըսեր, սակայն, թէ այս բոլոր խուճապին պա...ախանատուները՝ նոյն ինքն վարիչներն են, կարմիր թէ ...մակ, որոնց խմբագրած եւ ստորագրած խաղաղասիրական ...ղթերն անգամ վառօդ կը հոտին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀՐԱՏԱՊ» ՀԱՐՑԵՐ

Պէյրութի Ազդակը ինտանեալ խորհրդածութիւններով կ'ընէ խմբագրական մը մէջ, (4 օգոստ).

— «Արդեօք ճիշդ չէ՞ այն զրոյցը թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան միջեւ տեղի ունեցող թղթակցութիւնները իրաւասութեանց ճշտումին համար, անյաջող ելք մը ունեցած են: Մենք ամէն նտանելով դէպքերուն եւ իրադարձութեանց, գիտենք որ ապարդիւն մնացին այդ ուղղութեամբ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ջանքերը եւ Վեհափառը յուսահատ գնաց եւ հաստատուեցաւ Հալէպ:

Մինչ մեր հոգեւոր պետերը երկպառակութեան պայքարին մէջ են եւ չեն կրնար ճշդել իրենց իրաւասութեանց սահմաններն ու ազդեցութեանց շրջանակը, անդին Հռոմի մէջ գումարուող Հայ Կաթոլիկ հոգեւորականներու համագումարը կ'որոշէ Լիբանան հաստատել իրենց պատրիարքութեան աթոռը: Կաթոլիկ համագումարը անշուշտ իր որոշ նպատակներն ու ծրագիրները ունի այդ որոշմամբ: Բայց առ հասարակ նկատուած է որ վերջերս ուժեղ հոսանք մը սկսած է դէպի կաթոլիկ եկեղեցին, շնորհիւ այն աշխատանքներուն, որ կը տանին մեր կաթոլիկ հոգեւորականները՝ աւելցնելու համար իրենց հօտը:

Մենք այնքան նեղմիտ չենք եւ չենք ալ խտիր դներ եկեղեցիներու միջեւ: Ամէն հայ պէտք է ազատ ըլլայ իր ուզած եկեղեցին ընտրելու եւ դաւանելու: Բայց էական կէտը այն է որ իւրաքանչիւր Հայ, ո՛ր եկեղեցին ալ պատկանի, պէտք է բարքով ու նկարագրով հայ մնայ եւ չի զոհուի կարգ մը մարդորսներու քարոզչութեանց: Չենք ուզեր թոյլատրել որ մեր հայրենակիցները օտար խոստումներով իրենց խիղճերն ու նկարագիրները ծախեն: Չենք ուզեր որ ապազգայնանան եւ օտար բարքեր որդեգրեն անոնք, բռնի միջոցներով կամ ստիպումներով:

Մենք հաւատալով հանդերձ որ կրօնքը խղճի գործ է, կ'ուզենք յիշեցնել մեր հոգեւոր պետերուն որ մեր եկեղեցիին դէմ ուղղուած վտանգներ կան, որոնք կրնան աղիտաբեր ըլլալ եւ քանդել անոր հիմերը, եթէ իրենք ալ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելով, ուժեղ եւ հիմնական կազմակերպութիւն մը չստեղծեն:

Մեր եկեղեցին եւ մեր գաղութը ապազգայնացման վտանգէն զերծ պահելու համար, այժմ ամենակարեւոր միջոցն է վերջ տալով երկպառակութեան պայքարին, Կաթողիկոսական Աթոռը հաստատել Լիբանան:»

ԱՀՌԵԼԻ ԱՂԷՏ ՄԸ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լահօրէն կը հեռագրեն թէ սառոյցներու պատուար մը, որ կազմուած էր ամիսներէ ի վեր, քակուեցաւ առջի օր եւ սարսափելի հեղեղ մը կը սուրայ Ինդոս գետի հովիտին մէջ: Ամբողջ բնակչութիւնը մտահոգութեան մատնուած է, թէեւ այս աղէտը նախատեսուած էր եւ միջոցներ ձեռք առնուած էին: Երբ սառոյցները սկսան տեղի տալ ետեւը կազմուած լիճի մը ջուրերու ճնշման տակ, պահակները, որոնք շաբաթներէ ի վեր կը հսկէին, կրակներ վառեցին եւ թնդանօթներ արձակեցին, որպէս զի շրջակայ բնակիչները հեռանան:

Հեղեղը կը յառաջանայ մեծ արագութեամբ, որովհետեւ սառնակոյտը կը գտնուէր 5660 մեդր բարձրութեան վրայ, եւ ունէր 335 մեդր լայնք եւ 400 մեդր թանձրութիւն: Իսկ լիճին խորութիւնն է 40 մեդր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Երկու քիւրտ պետեր սպաննուած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ապտիւրրահման պէյ եւ շէյխ Մէհտի, շէյխ Սայիտի եղբայրները որոնք փախստական էին, հպատակութիւն յայտնած ըլլալով, կառավարութիւնը արտօնած է Մարտին անցնիլ:

ԽՄԲ.— Ընդհ. ներման պայմանաժամը լրացաւ երէկ, 14 օգոստոս: Այս երկու պետերը Սուրիա կը գտնուէին:

∴ Պոլսէն կը հեռագրեն թէ նշանաւոր աւազակ Խալիտ օղլու Րիզօ սպաննուեցաւ Մարտինի մօտ: Այս հրոսակը Թուրքիա անցած էր Սուրիայէն, բազմաթիւ սպանութիւններ եւ գողութիւններ կատարելով, և վերջերս կողոպտած էր Թղթատարը, Տիգրանակերտի եւ Սղերդի միջեւ:

Մ. Քէմալ դաս կ'առնէ լատիներէնով

Լատիներէն այբուբենով առաջին պաշտօնական դասը տրուեցաւ առջի օր, Տօլմա-Պաղչէի պալատին մէջ: Մ. Քէմալ, գործավարները եւ երեսփոխանները գրատախտակի մը առջեւ հաւաքուելով, մտիկ ըրին մասնաւոր յանձնախումբին անդամներուն բացատրութիւնները: Նոր եւ պաշտօնական բառարան մը պիտի հրատարակուի եւ գրաքննութեան դիւանը պիտի հսկէ որ թերթերը ճշդիւ գործածեն նոր ուղղագրութիւնը: Նոր այբուբենը կը բաղկանայ 23 տառերէ: Q. W. եւ X. դուրս են ձգուած: Իսկ G.ն երկու տեսակ է, մէկը՝ սովորական, միւսը՝ մասնաւոր շեշտով մը, կոկորդային հնչումի համար:

Այս կարգի դասեր պիտի տրուին նաեւ դրամատուններու, առեւտրական տուներու, դպրոցներու եւ ուրիշ հաստատութեանց համար:

Հակապատերազմեան դաշինքը

Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարար Պ. Քէլլոկ յայտարարեց թէ հակապատերազմեան դաշնագիրը պիտի պահուի Ուաշինկթընի մէջ, թէեւ ստորագրութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի մէջ: Այս կարգադրութենէն կը հետեւի թէ այն կառավարութիւնները որոնք կ'ուզեն ստորագրել դաշինքը, ամերիկեան կառավարութեան պիտի հաղորդեն իրենց մտադրութիւնը: Բայց ուղղակի դիմում չպիտի ընդունուի խորհրդային կառավարութենէն: Եթէ Ռուսիա փափաքի ստորագրել, պէտք է դիմէ ուրիշ կառավարութեան մը որուն հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունին ինք եւ Մ. Նահանգները: Այդ պետութիւնն է որ պիտի միջնորդէ:

Առաջին ստորագրողները պիտի ըլլան 15 պետութիւններ:

Բոլորը զինուոր՝ Կարմիր դրախտին մէջ

Խորհրդային իշխանութիւնը հրատարակեց զինուորական նոր օրէնքը, որուն համաձայն բոլոր քաղաքացիները ենթակայ են զինուորութեան, պաշտպանելու համար Խորհրդային Միութիւնը: Զինեալ պաշտպանութիւնը կը վերապահուի միայն բանուորներուն: Ոչ-բանուոր տարրերը պիտի կատարեն ուրիշ գործեր, թիկունքի աշխատանքներ, Չեկայի սպաներու հրամանին տակ: Նոր օրէնքը ունի մասնաւոր հատուած մը, երիտասարդներու նախնական կրթութեան համար՝ զինուորագրութենէն առաջ: Դիւրութիւններ նախատեսուած են ընտանիք ունեցողներու համար: Երկու սեռերն ալ զինուորական մարզանքներ պիտի կատարեն տարին երկու ամիս: Նոր օրէնքը կը հաստատէ նաև Քարելեան ազգային գունդեր, պաշտպանելու համար սահմանը Քարելիոյ խորհրդային հանրապետութեան (Ֆինլանտայի կից):

Մակեդոնացիներուն դէմ

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Սօֆիայի անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները ծանուցագիր մը յանձնած են պուլկար կառավարութեան, պահանջելով ազդու միջոցներ ձեռք առնել մակեդոնացի յեղափոխականներուն դէմ, որոնք կը սպառնան խանգարել խաղաղութիւնը:

Վէհապիներու սպառնալիքը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Էմիր Ֆէյսալ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ, օգտուելով Իպնը Սաուտի հետ կատարուած բանակցութեանց խզումէն: Անդրյորդանանի կողմը, Մաանի շրջանին ցեղերը, որոնք հպատակութիւն պիտի յայտնէին Էմիր Ապտուլլահի, յարձակելով Աթիէի ցեղախումբի կեդրոնին վրայ, ջարդեցին բոլոր անդամները, կիներն ու երախաներն ալ միասին:

Միջագետքի ամբողջ անապատը, հարաւէն՝ Քովէյթէն մինչեւ հիւսիս՝ Հիլլէ, սպառազէն բանակատեղի մը կը ներկայացնէ: Միջագետքի զինուորները գիշեր ցորեկ կը հսկեն, բրիտանական օդանաւերու աջակցութեամբ: Միայն սարսափելի տաքն է որ արգելք կ'ըլլայ կռիւներու: Երուսաղէմի անգլիական իշխանութիւնները կը յայտարարեն թէ ո՛րեւէ տեղեկութիւն չունին վտանգի մեծութեան մասին:

Ֆէյսալը և իր մարդիկը նորէն յառաջապահները կը կազմեն վէհապի ռազմիկներուն, այս անգամ Իպնը Սաուտի հաւանութեամբ: Կ'ըսուի թէ այս վերջինը պիտի կրնայ բազմա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՅՐԵՐՈՒ ԱՉՔԻՆ ԼՈՅՍ

Երէկ Յառաջ հրատարակեց հատուած մը՝ բոլշեվիկ ղեկավար Սարգսեանի մէկ յօդուածէն:

«Ազգահաւաքման դատարկ ու բութ աւելորդաբանութիւն»:

Անարգական երկու որակումներ ու հեգնական բնորոշում մը ուրեմն, կը կազմեն բոլշեվիկ հայուն ամբողջ գնահատականը գործին, որ աւելի քան երբեք, օրուան պահանջն է անհրաժեշտ ու կենսական:

«Այդ կ'ըլլար Դաշնակցական գործելակերպ»:

Երբ եւ իցէ, տեսէ՞ր էք բոլշեվիկ հայ մը, որ իր գործին ու խօսքին մէջ յաջողի կտոր մը ինքնատպութեան դնել: Մնած է կապկելու համար եւ երբ ուզէ ինքզինքէն բան մը ցոյց տալ, կը մատնէ իր պարապութիւնը: Անոր ամէնէն կուռ ու ամրակերտ յարձակումն իսկ դաշնակցութեան դէմ, իր մէջ կը կրէ հերքումի բոլոր տարրերը եւ իբր փաստ իր տեսակէտին արդարութեանը՝ հակառակորդին առաքինութիւնն է որ կը հաստատէ: Անկե՞ղծ է: Երբե՛ք: Պարզապէս անմիտ:

Որովհետեւ եթէ «այդ» (ազգահաւաքման դատարկ ու բութ աւելորդաբանութիւնը) կ'ըլլար Դաշնակցական գործելակերպ», եթէ «այդ»է անոր մահացու մեղքերէն մէկը, ան սիրով կ'ընդունի ամէն քաւութեան: կը բաւէ որ համնի գործելու իր մեղքը...:

Ջարդէ եւ աքսորէ դարձող Հայուն կենսական պահանջը եթէ ամփոփուիլ էր, դաշնակցութեան առաջին գործը «այդ» պիտի ըլլար ուրեմն:

Ազգային ցիրուցան բեկորներու պահանջը եթէ հաւաքուիլ է նոյն սահմաններէն ներս, դաշնակցութեան ամբողջ կորովը ուրեմն, պիտի սպառի այդ մարզին վրայ:

Եւ «այդ՝» Հայութեան պահանջն ու դաշնակցութեան գործելակերպը չէ միայն: կեանքին իսկ պարտադրութիւնն է:

Ու մենք, այո՛, գիտակցօրէն, ոճիրը? կը գործենք քալելու ճամբէն, որ կեանքէն կը մեկնի ու կեանքին կը տանի:

Բոլշեվիկ հայը շատ լաւ գիտէ «այդ»: Բայց համակերպիլ «այդ» հրամայականին, չէ՞ որ պիտի նշանակէր դրժել ինքզինքը, իր գոյութեան պատճառը:

Չի կրնար հերքել: Ուրեմն կը հեգնէ:

Այդ է իր գերագոյն փաստը: Իսկ հոն ուր անճրկի, կռնակը կուտայ սկզբունքի անհաշտութեան:

«Մեզ երբեք չէ զբաղեցուցեր ու չի զբաղեցներ ազգահաւաքման որեւէ գործ»:

Այս մէկը գոնէ դաշնակցական յերիւրանք չէ. այլ ղեկավար բոլշեվիկի խոստովանութիւն՝ գրուած ու տպուած:

Կը մնայ անով բանալ աչքերը անոնց, որ դեռ լոյս կը յուսան բոլշեվիկեան մարած աստղէն:

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

64րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փրիվայէն	
Օր. Վ. արդուհի Խաչերեան	22.—
» Ս. Կարապետեան	10.—
Սիմոն Մկրեան	5.—
Գումար	37.—
63րդ. ցանկին գումարը	90,574.85
Ընդհ. գումար	90,611.85

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

ԳԱՂԹԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐ. ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Օգոստոս

Ընկերվարութիւնը կը մերժէ հիմնական կերպով օտար տիրապետութեան սկզբունքը՝ գաղթային ժողովուրդներու վրայ։ Ու գաղթային դրութեան ջնջումը՝ նախապայման մը կը նկատէ ժողովուրդներու միջազգային համակեցութեան համար։

(Բանաձեւ Միջազգայինի Գ. Համագումարին)

Միջազգային ընկերվարութեան առջեւ դրուած յետ-պատերազմեան գլխաւոր հարցերէն մէկն է գաղթային ժողովուրդներու ազատագրութեան խնդիրը, ո՛չ միայն տեսականօրէն, հապա նաեւ առօրեայ քաղաքականութեան յարուցած դժուարութիւններու տեսակէտէն։ Շատ մը երկիրներու տնտեսական կեանքը սերտօրէն կապուած է եւ նոյնիսկ կախուած գաղթավայրերէ։ Մեծն Բրիտանիան, այսօր կը հանդիսանայ երկիր մը, որուն կեանքը վտանգաւոր չափերով կը դանդաղի, եթէ որոշ գաղթավայրերու տնտեսական և քաղաքական տիրապետութիւնը իր ձեռքէն խուսափի։ Իր ամբողջ տնտեսութիւնն ու ճարտարարուեստական արտադրութիւնը՝ կը հանգչին գաղթավայրերու մէջ, գոնէ տնտեսական ազդեցութեան մը պահպանումին վրայ։

Ու եթէ, շատ մը երկիրներու համար, ըլլան մեծ թէ փոքր, չափազանց դիւրին է ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը բարձրաձայն ընդունիլ և հանդուրժել անոր իրականացման, եթէ երկիրներ կան որ ուղղակի չեն շահագրգռուած գաղթային խնդիրներով՝ կան ուրիշներ ալ՝ որոնք մեծ պատասխանատուութեան մը առջև կը գտնուին, ամէն անգամ որ կը յարուցուի գաղթային հարցը։

Ահա թէ ինչու համար, քաղաքացիական քաջութեան եւ իր սեփական սկզբունքներուն հանդէպ յարգանքի մեծ ապացոյց մը տուաւ՝ Ընկերվ. Բանուորական Միջազգայինի Գ. Համագումարը, զբաղելով այդ ցաւոտ խնդրով եւ առաջարկելով լուծում մը, միաձայնութեամբ քուէարկուած բանաձեւով մը, որ տուեալ պայմաններուն մէջ միակ հնարաւորը կը թուէր։

Այդ եւ միւս բանաձեւերը, նաեւ համագումարի աշխատանքներուն մասին՝ ընդարձակ եւ մանրամասն զեկոյց մը պիտի երեւան Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթերին՝ «Դրօշակ»ի յառաջիկայ համարին մէջ։ Բայց մինչ այդ, աւելորդ չէ անշուշտ, համառօտ ակնարկ մը նետել ընդունուած բանաձեւին եւ արտասանուած ճառերուն վրայ, որոնք մասնաւոր կարեւորութիւնն կը ստանան, որովհետեւ, ոչ միայն ցոյց կուտան ընկերվարական սկզբունքներու եւ գաղափարապաշտութեան ուժեղ շեշտ մը, հապա նաեւ կը մնան դրապէս հնարաւոր, իրենց առաջարկած լուծումներուն մէջ, զուրկ աւելորդ խուժանավարութենէ եւ դատարկ բառամոլութենէ։ Ընդունուած բանաձեւը կ՚արտայայտէ իրականութեան մեծ ըմբռնում մը եւ անմիջականօրէն գործի անցնելու ստոյգ մտահոգութիւն մը։ Փոխանակ գոհանալու, ինչպէս համայնավարները, յեղափոխական նախադասութիւններով, որոնց դերը անպայման մեծ է, բայց որ առանձին չեն բաւեր ապահովելու ժողովուրդներու երջանկութիւնը, ընկերվարութիւնը, պատերազմէն յետոյ, մեծ ճիգ մը կը փորձէ հաշտեցնելու իր յեղափոխական սկզբունքները՝ դառն եւ դժուար իրականութեան հետ։ Գործելու՝ ամէն գետնի վրայ, ըլլալու համար ամէն տեղ, ծառայելու համար Միջազգային աշխատաւորութեան եւ նոյն ատեն, հաւատարիմ մնալու համար իր դասակարգային բնոյթին եւ իր տեսաբանութեան՝ ան անընդհատ, գերագոյն ճիգով մը, կը կռուի երկու ճակատի վրայ, թէ Միջազգալին քաղքենիութեան՝ որուն ամէնէն լուրջ թշնամին է այսօր, թէ համայնավար հերձուածին՝ որ կը գոհանայ, ապարդիւն գրգռումներ յարուցանելով եւ հրահրելով գաղթային ժողովուրդներու ազգայնական կիրքերը։

Չի բաւեր միայն, անընդհատ խարազանել դրամատիրական և աշխարհակալ պետութիւններու յարձակողական դերքը գաղթային եւ մանր ժողովուրդներու հանդէպ, հապա պէ՛տք է դրական եւ գործնական միջոցներ առաջարկել, ջնջելու եւ կամ աստիճանաբար մեղմելու համար դրութիւն մը, որ երկար տարիներէ ի վեր, իր բեռին տակ, կը ճնշէ մարդկային միլիոնաւոր բազմութիւններ։ Պէտք է սկզբունքով մերժել ժողովուրդները գաղթավայրերու վերածելու այս ճիգը, զոր մեծ պետութիւնները կը թափեն հետեւողականօրէն, կէս դարէ ի վեր։

Համագումարին գաղթային յանձնախումբի տեղեկաբերը Լորտ Օլիվըր, որ Ռամզէյ-Մաքտօնալտի դահլիճին մէջ Հնդկաստանի նախարարն էր եւ որ մեծ հեղինակութեամբ վարեց յանձնախումբին աշխատանքները, իր արտասանած կարճ բայց վճռական զեկոյցին մէջ արտայայտեց այս բոլոր մտքերը, թէեւ զուսպ բայց զօրաւոր բառերով։ Այս գաղափարները, արտայայտուած, անգլիացի պետի մը կողմէ, աւելի քան արժէքաւոր էին, որովհետեւ, Մեծն Բրիտանիան այսօր, կը հանդիսանայ մեծագոյն գաղթային պետութիւններէն մէկը, առաջինը՝ եւ հանդիսաւոր այս խոստումները, կուսակցութեան մը անունով, որ վաղը կրկին, ճակատագրականօրէն պիտի գայ իշխանութեան գլուխ, կը կազմեն գրաւական մը՝ գաղթային ժողովուրդներու ազատագրութեան տեսակէտէն։

Լորտ-Օլիվըր բացատրեց թէ ինչպէս Մեծն-Բրիտանիոյ կարգ մը խաւերուն մէջ, տակաւին գոյութիւն ունի այն միտքը թէ դրամատիրական կարգը՝ մեծագոյն բարիքն է որ մարդկութեան տրուած է վայելել եւ թէ գաղթային դրութիւնը տեսակ մը երկարաձգումն է՝ գաղթային երկիրներու մէջ, տիրող դրամատիրական դրութեան։ Կռուիլ՝ ամէ՛ն տեղ եւ ամէ՛ն ճակատի վրայ՝ ժողովուրդները գերի մարդոց հօտի մը վերածող այս սկզբունքին դէմ, անցեալին մէջ եղած է եւ ապագային ալ պիտի ըլլայ, միջազգային բանուորութեան նպատակակէտերէն մէկը։

Սկզբունքով ուրեմն, ընկերվարութիւնը ո՛չ միայն դէմ է գաղթային դրութեան, հապա նաեւ գործնական քաղաքական գետնի վրայ կուսակից է անոր բարձման։ Յայտարարել սակայն՝ իրականին մէջ բաւարար լուծում մը տալ չի նշանակեր այդ կնճռոտ խնդրին։ Սկզբունքով՝ ի հարկէ պարզ կը թուի ընկերվարութեան պարտքը։ Աշխատիլ որ աշխարհակալ պետութիւնները ետ քաշեն գաղթավայրերու իրենց ծովային կամ ցամաքային զօրքերը, հնարաւոր եղածին չափ արագ, որպէսզի բնիկ ժողովուրդները՝ ձեռք բերեն իրենց ինքնորոշումն ու անկախութիւնը։ Սակայն, յաճախ, այդ սկզբունքը, կը բաղխի մերկ իրականութեան որ երբեմն չի թոյլատրեր սկզբունքներու անմիջական կիրարկումը։ Այսպէս եթէ կան երկիրներ որոնց ազատագրութիւնը այլեւս անհրաժեշտութիւն մըն է ու անխուսափելի պահանջ մը, ժողովուրդներ, որ հարկ եղածին չափ չափահաս են ու քաղաքականապէս կազմակերպուած կան նաեւ ուրիշներ որ թէ՛ տնտեսապէս, թէ՛ մտաւորապէս եւ թէ՛ քաղաքականապէս շատ յետամնաց ըլլալով, կրնան խրիլ նոր եւ գուցէ աւելի անգութ բռնութեան մը մէջ։

Ընկերվարութիւնը կը մտատանջուի թէ՛ պահանջելով բոլոր գաղթավայրերէն բոլոր օտար ուժերու անմիջական եւ առանց պայմանի քաշուիլը, կ՚ենթարկէ որոշ յետամնաց երկիրներ տեղական ու բնիկ քաղքենի դասուն յետադէմ ու խաւարամիտ տիրապետութեան, ակամայ դանդաղեցնելով գաղթային ժողովուրդներու ազատագրութեան ընթացքը։ Թէ որքան ճիշտ է ընկերվարական Միջազգայինի այս տեսակէտը, յետագայ քաղաքական դէպքերը պիտի գան լուսաբանել։

Միջազգայինի համագումարը այս վերապահումը ընելէ յետոյ, վերապահում՝ որ դրդուած է գըլխաւորապէս, գաղթային ժողովուրդներու շահերէն, կը նկատէ որ իր առաջնակարգ պարտականութիւնն է, ամէն ճակատի վրայ ուժեղ պայքար մղել, արդէն հասուն և չափահաս գաղթային ժողովուրդներու անկախութեան իրաւունքին ի նպաստ։

Ան միաձայնութեամբ կը բողոքէ բրիտանական աշխարհակալութեան ոտնձգութիւններուն դէմ՝ Եգիպտոսի անկախութեան իրաւունքին հանդէպ։ Կը պահանջէ որ Մեծն-Բրիտանիան վերջնականօրէն ճանչնայ եւ յարգէ եգիպտական պետութեան բացարձակ անկախութիւնը։ Միւս՝ կողմէ սակայն, նկատի առնելով Սուէզի ջրանցքին բացառիկ դիրքն ու կարեւորութիւնը, կը կարծէ որ պէտք է ջրանցքը ենթարկել Միջազգային մարմինի մը հակակշռին, Օրինակ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Միջազգայինի համագումարը՝ նոյն խստութեամբ կը պահանջէ նաեւ ինքնորոշման իրաւունք Հնդկաստանի համար։ Կը կարծէ որ ժամանակը եկած է այլեւս՝ ազատ թողելու այդ ընդարձակ երկիրը որ վարէ իր ճակատագիրը։ Անցնելով անգլիական գաղթավայրերէն ֆրանսական գաղթային շրջաններուն, համագումարը կը կարծէ որ Մարոքը, Ալճերիան եւ Թունուզը պէտք է աստիճանաբար դարձնել՝ անկախ պետութիւններ, վարժեցնելով բնիկները ինքնավարութեան։ Վերջապէս ամէ՛ն ուր որ անմիջական վտանգ մը չսպառնար՝ բնիկ քաղքենի դասուն կողմէ աշխատաւոր ժողովուրդին հանդէպ՝ Միջազգայինը պիտի աշխատի ջնջել օտար տիրապետութիւնը։

Դժբախտաբար հնարաւոր չէ տալ՝ գաղթային խնդրի շուրջ Միջազգայինի Գ. համագումարին քուէարկած բանաձեւին ամբողջական թարգմանութիւնը։ Ան խմբագրուած է մեծ եւ հետատես գիտութեամբ մը ու գրեթէ կը սպառէ ամբողջ հարցը։ Սկսելով Չինաստանէն որ կը համարուի կիսագաղթային պետութիւն մը եւ վերջացնելով՝ Կեդրոնական Ամերիկայով, բոլոր առկախ խնդիրներուն վրայ, համագումարը ընկերվարական տեսաբանութեան լոյսը պատուցած է մեծ յստակութեամբ մը։ Ապացոյցը՝ այն խանդավառ ընդունելութիւնը զոր վերապահած էին բանաձեւին՝ գունաւոր պատգամաւորները՝ որոնցմէ մէկը Սթէֆանի (Մադակասքար) համագումարին խանդավառ համակրութեան առարկան դարձաւ։

Միջազգային ընկերվարութիւնը՝ աստիճանաբար իր ազդեցութիւնը կը տարածէ մարդկային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ։ Մենք չէ որ պիտի խուսափինք այդ ազդեցութենէն։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ
ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀՐԱՊՈՒՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(ՄԵՐ ՔԻՒՐՏ ԱՇԽԱՏԱԿՑԷՆ)

Շարունակենք փաստաթուղթերու հրատարակութիւնը.—

«ՊԱՅԱԶԻՏ ՆԱ՛ՄԱՆ ԷՖ-Ի ԱՂԲԸ

Առով երրորդ նամակն է որ կը գրեմ։ Միայն Աստուած գիտէ թէ ձեր անձնատուութեանց ընդունելուն համար որքան աշխատած եմ։ Փա՛ռք Աստուծոյ, փափաքիս արժանացայ եւ ձեր անձնատուութեան համար հեռագրով հրաման տրուեցաւ կուսակալութեան։ Այս խնդրին համար շաբաթէ մը ի վեր, Պայազիտ եկած է կուսակալ Սիւրէյեա պէյ եւ հիւր է ծառայականիս տունը։ Կուսակալը յարգելի անձնաւորութիւն մըն է, որ ժողովուրդին ցաւերովը կը հետաքրքրուի եւ անոր յանցանքներուն չնայելով միշտ կ՚աշխատի անոր բարօրութիւնն ու հանգիստը ապահովելու։ Բնաւ պատշաճ չեմ գտներ, որ տգէտ ժողովուրդին հետ թշուառ կեանք մը անցունէք եւ այս ձեւով տուժէք։ Ատոր համար պատուոյս վրայ խօսք կուտամ ձեզի, որ երբ հոս վերադառնաք եւ կուսակալին հետ տեսնուիք, ձեր ուզած տեղը պիտի կ(ը)նաք պաշտօնավարել՝ ձեր նախկին պաշտօնով։ Սա՛ ալ աւելցնեմ թէ այս մասին հրատարակուած օրէնքը թէեւ բաւարար չափով բացորոշ չէ, սակայն գործավարներու խորհուրդը՝ ծածկագիր հրամանով լայն իրաւասութիւն տուած է կուսակալ պէյին՝ ներելու ոեւէ մարդու, որքան ծանր յանցանք ալ գործած ըլլայ անիկա։ Այս կէտը նոյնութեամբ թերթերուն մէջ հրատարակել յարմար չէ տեսնուած, նկատի առնելով օտարները։ Թերթերուն եւայլն մի՛ նայիր։ Վախցուելիք ոեւէ կէտ չէ մնացած։ Ամէն պարագայի մէջ կը խնդրեմ որ այսօր վաղը քաղաք գաս եւ քանի՛ կուսակալ պէյը հոս է, հետը տեսնուիս, որ առաջ տգէտ ժողովուրդին առաջնորդ եղիր եւ խօսքդ մտիկ ընող ընկերներդ ալ միասին բեր։ Բնականաբար դուք խրատի պէտք չունիք. ուստի, աւելորդ բացատրութիւններ տալու պէտք չեմ զգար։ Դարձեալ մասնաւոր բարեւներ կ՚ընեմ եւ չորս աչքով ձեզի կը սպասեմ։

Պայազիտ, 12 փետր. 1928

Լորտ զատէ Իպրահիմ Հագգը

ԵՂԲԱՅՐՍ ՆԱ՛ՄԱՆ ՊԷՅ,

Մեր եղբայրական անկեղծ սիրոյն վրայ հիմնուած, պիտի խնդրէի որ անմիջապէս գաք։ Ընդհանուր ներման օրէնքը քեզի եւ իպրահիմ աղայի համար գրուած օրէնք մըն է։ Ձեր կարողութիւնը գնահատելուս համար կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ կը փնտռէք մարդ մը, որ աւելի բացատրութիւններ տայ այս մասին։ Յարգալիր բարեւներ։ Ձեր ժամանումին կը սպասենք բոլորս ալ։

Թղթատար. Հեռագրական տնօրէն

ԽԱԼԻԼ

*

ԼՈՐՏ ԶԱՏԷ ԻՊՐԱՀԻՄ ԷՖԷՆՏԻ
ՊԱՅԱԶԻՏ

Ստացայ ձեր 21 փետր. 1928 թուակիր նամակը, զոր ղրկած էիք կիւլլէր գիւղացի Մէմիի ձեռքով։ Ձեզմէ ուրիշ նամակ չեմ առած։ Կը գրէք թէ մեր անձնատուութեան եւ ներումի մասին շատ աշխատած եւ յաջողած էք։ Հաւանաբար ձեր խիղճը մղած է ձեզ այդպիսի ձեռնարկ մը ընելու։ Այլապէս մենք այս մասին ոեւէ դիմում չենք կատարած ոչ ձեզի եւ ոչ ալ ուրիշ ոեւէ մէկուն։ Որովհետեւ ներում խնդրելու, անձնատուր ըլլալու, մեղայի գալու համար մարդ ոճիր եւ յանցանք գործած պէտք է ըլլայ. անմեղները արդէն ամէն ատեն զերծ են։ Դուք ալ գիտէք որ կառավարութիւնը առանց ոեւէ պատճառի եւ առանց ոեւէ քննութեան ու զըննութեան, առանց դատի ու դատաստանի, պարզապէս կամայական ձեւով, ուրիշ հազաւոր անմեղներու պէս, ծառայականդ ալ սուրիններու տակ բնիկ երկրէս հեռաւոր տեղեր տարագրեց, ետքէն ընտանիքս ալ ճնշումներու տակ իմ մօտս աքսորեց։ Աքսորս ու մահս, ամբողջ կալուածներս փճացած, թշուառութեան մատնուեցայ։ Աքսորավայրերու մէջ շատ տառապեցանք ու չարչարուեցանք, մանաւանդ ոստիկաններուն եւ բնակութեան գրասենեակներու պաշտօնեաներուն կողմէ՝ անօրայ վերաբերումի առարկայ դարձանք։ Մեզի արգիլած էին քաղաքէն դուրս ելլել եւ օրը երեք անգամ հակակշռի կ՚ենթարկուէինք։

Այս բոլորին պատճառով, նոյնպէս չկարենալով հանդուրժել մեզի դէմ ձեռք առնուած ապօրէն եւ ներկայ քաղաքակրթութեան պահանջներուն բոլորովին հակառակ ճնշումներուն եւ չարչարանքներուն, փաւերացուած ծանօթ օրէնքին եւ թերթերու երկար բարակ ու նախադասական հրատարակութիւններուն, ամէն վտանգ աչք առնելով ձեռնարկեցինք փախչիլ՝ պարզապէս մեր հոգիները խաղաղութեան նաւահանգիստը հասցնելու եւ միանգամընդմիշտ փրկուելու համար եղերական տառապանքէն, խղճի չարչարանքներէն եւ հազար տեսակ կեղեքումներէն։ Փա՛ռք Աստուծոյ յաջողեցանք։ Հարկ չկայ բացատրելու թէ երկար ճամբորդութեանց ընթացքին ինչպիսի վախերու, վտանգներու եւ թշուառութեանց ենթարկուեցանք։ Երբ մեզ կը տարագրէին, իբրեւ պահակ մեզի ընկերացող ոստիկան զինուորները անմեղ տարագրուողներուս վճարել տուին իրենց երթեւեկի, կառքի, ինքնաշարժի եւ երկաթուղիի վարձքերը։ Ձեմ կրնար բառ գտնել՝ բացատրելու համար, ըլլայ մեր քաշած չարչարանքները, ըլլայ տառապանքը արեւմտեան նահանգներու ամէն կողմերը տարագրուած անօք եւ անօգնական բազմաթիւ կիներու եւ մանուկներու, որոնք հիւանդութիւններու երեսէն մեռնելու նախօրեակին մէջ կը գտնուին, իսկ ամէն օր կը մեռնին բազմաթիւ ուրիշներ։ Կառավարութիւնը գիտնալով հանդերձ մեր անմեղութիւնը, կամայական կերպով տարագրեց մեզ, հազար ու մէկ վնասներու, թշուառութեանց, վտանգներու եւ կեղեքումներու ենթարկելով բոլորս։ Հիմա ալ կ՚ելլէ ու կ՚ուզէ որ անձնատուր ըլլանք, ներողութիւն խնդրենք. ասիկա անիմաստ է եւ շիտակ չէ։ Կը խոստանաք որ ուզած տեղս պաշտօնի պիտի կոչուիմ։ Արեւելեան նահանգներու տեղական պաշտօնեաներուն մասին անցեալ տարի կառավարութեան տուած որոշումը վերջնական հանգամանք ստացած ըլլալով, ուշ կամ կանուխ պիտի գործադրուի։ Ուստի ապրուստս հոգալու համար ինծի տրուելիք պաշտօնն ալ ժամանակաւոր պիտի ըլլայ։ Նոյն իսկ կասկած չկայ որ այդ պաշտօնիս պատճառաւ շատ չանցած կրկին հեռու տեղեր պիտի տարագրուիմ։ Ես ոեւէ հաւատք չունիմ սա անձնատուութեան ու ներում խնդրելու հարցին, որով ես պատճառ չեմ կըրնար ըլլալ ո եւ է մէկը այդ բանին մղելու։ Կէրատի Լէզկի աղա եւ ուրիշ բազմաթիւ մարդեր, խալիտ պէյի եղբօրորդին եւ ծառաներն ալ մեզի պէս ներման արժանացան, սակայն իրենց ներումը շատ կարճ տեւեց։ Ի վերջոյ անոնց ենթարկուած ողբալի ու եղերական վախճանը բոլորին ծանօթ է։

Մինչեւ որ իրենց տեղերը չվերադարձուին այն բոլորը, անօք եւ անօգնական կիներ ու մանուկներ, որոնք առանց դատ ու դատաստանի արեւելեան նահանգներէն տարագրուեցան եւ այժմ զանազան դժուարութեանց ենթակայ, թշուառ կեանք մը կ՚ապրին, մինչեւ որ իրենց հայ-
րենիքը չդառնան այն
լոր քիւրտերը, որոնք
րաւ վարմունքներուն,
գրութեանց ու ստեղծ
երեսէն ստիպուեցան
տան, մինչեւ
պաստանիլ եւ զոր
տեսայ, անկարելի է
յագիտ վերադառնամ։
ծեմ թէ խղճմտանքի
մարդ իմ այս բացա
ներս իրաւացի եւ
գտնէ։ Թղթատար-հեռ
տնօրէն խալիլ պէյի
ցոյց տուած բարեկ
թեան եւ համակրանք
շնորհակալութիւն կը

Էյրի, 24 Փետր. 192

Տունտարդատէ Նա՛ման

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ ՆԵՐՔԻՆ

Ռուսական թերթ
եալ տեղեկութիւննե
խորհրդային Ռուսիոյ
մարմնին՝ քաղաքակա
մէջ, վերջերս տեղ
վէճերուն մասին։

Քաղաքական Բիւրօ
ուր որոշուեցաւ վեր
գիւղացիներու հանդէ
«ձախ հակում»ին, տեղ
գերագրգիռ մթնոլորտ
Հիւսիսային Կովկասի,
մէջ, Վոլկայի վրայ եւ
գիւղացիական խռովութ
նոյնիսկ ապստամբութի
սափ ձգեցին եւ պար
փութկոտ նահանջ մը
տիժ կանոնագրերու
բեկանեցին վ. րաստան
վարիչներու խորհուրդը։

Անձկութեան այս
տին տակ. Քաղաքական
մէջ՝ կրքերը հասան
թեան։ Ստալին ենթ
բուռն յարձակման,
դարձեալ յաջողեցաւ
դիրքը։

Բոլշեւիկեան հր
մէջ, կատակելով կ՚ըսեն
լին որ եւ է յարգանք
ներ Լենինի հանդէպ։
էր թէ՝ Ստալին
անտաշ մարդ է։ Արդ.
սուան մէջ միայն, ան
գամ դիրք փոխեց եւ
աօր, յաջողեցաւ կա
թիւնը պահել իր ձեռք

Ստալինի ճարպիկու
րօք, հրաշալի է։
կուսակցութեան կեդր
միտէին մէջ, բացէ ի
յայտարարուէր թէ՝ ան
ակամայ պիտի ձգէ
թիւնը, յաջողեցաւ
գլխաւոր հակառակորդը
մէջտեղ հանելով Տոմս

Այսօր, դէպի «ձախ»
բացայայտ սանկումն է։
տոյ, կրցաւ այնպէս
երբեք պարտուած չ

Երբ ժողովրդական
ներու մէջ, կ՚ըսեն թ
յաղթեց Ստալինի,
միայն իրաւունք ունի
իբր վարչաձեւի, որ եւ
գանցութեան հանդուրժ
ըլլայ։ Բայց, կազմա
տեսակէտով, ըստ առաջ
լին կը մնայ վճռական

Այս «կնճռոտ մ
նութիւնը հասկնալու
պէտք է գիտնալ թէ Քա
Բիւրոյի 9 անդամներէն
Ստալինի հետ եղած էի
միայն՝ Ռիկոֆ, կալինի
մակի, կը մնային ընդ
Բայց այժմ, կացութի
մը փոխուած է։ Երկ
աւելի է, Ստալինի կող
րէն Պուխարին դարձ
հելի ըլլալէ։ Ստալինի
միջեւ մասնակի տեսակ
ները բանի մը շաբաթ
«ձախ հակում»ի ստեղծ
ցութիւնը այնքա՛ն

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Մոսկուայի մէջ հաստատուած է ընկերային հիւանդութիւններու կաճառ մը։ «Ընկերային» կոչուած հիւանդութիւններուն մէջէն, կաճառը պիտի զբաղի թոքախտով, վեներախտով, ալքօլամոլութեամբ եւ հաշիշամոլութեամբ։

Կաճառը առ այժմ կազմակերպած է թոքախտի ճիւղը, որ ունի 370 անկողին։ Այս թիւը պիտի բարձրանայ 500ի։ Մօտերս պիտի բացուի նաեւ վեներական ճիւղը 100 կամ 150 անկողինով։ Հաշիշամոլներուն պիտի յատկացուի մասնաւոր շէնք մը։

Կաճառին տրամադրուած այս անկողինները նախընտրաբար պիտի յատկացուին այն հիւանդներուն, որոնք արդէն խնամուած են դարմանատուններու մէջ եւ որոնց հիւանդութիւնը ուսումնասիրուած են զանազան կայաններու մէջ։ Այս կերպով, կաճառը պիտի կատարէ գործնական եւ տեսական աշխատանք միանգամայն։

Ան պիտի զբաղի վերոյիշեալ հիւանդութիւններու լիակատար ուսումնասիրութեամբը, դարմանումի եղանակներով, մասնագէտներու պատրաստութեամբ եւ այլն։

Կաճառը դասաւանդութիւններ պիտի կատարէ, դասընթացքի՝ գործնական աշխատանիքի, գիտական պրպտումներու ձեւով։ Ամէն տարի 60-70 բժիշկներ պիտի կարենան հոն կատարելագործել իրենց մասնագիտութիւնը։

Երեք տարին անգամ մը, կաճառը պիտի նշանակէ 8 օգնական բժիշկներ եւ երկու տարին անգամ մը 4 «գիտական աշխատակիցներ»։ 20 բժշկական ցերեկօթիկ աշակերտներ պիտի ունենայ։

ԴԵՌ ՈՂՋ ԵՆ

Ամունտսէն եւ Կիլպօ, որոնք զօրավար Նոպիլէի օգնութեան փութալու համար մեկնած էին Բեւեռ, ամիսներէ ի վեր երեւան չեն ելած, հակառակ եռանդուն փնտռտուքներու։

Ռուսական «Կրասին» սառնաբեկը, որ Նորգութեան համար դադրեցուցած էր աշխատանքը, դարձեալ ճամբայ ելած է։ Սամուէլովիչ որ կը վարէ փրկութեան գործը, հաստատ յոյս յայտնած է թէ Կիլպօ, Ամունտսէն եւ իրենց ընկերները դեռ ողջ են։

Զանոնք գտնելու համար, ո՛չ մէկ ջանք պիտի խնայուի, եւ եթէ պէտք ըլլայ, խուզարկութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ Հոկտեմբեր։

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ի պատիւ Համաստեղի, թէյասեղան մը սարքած էր շաբաթ գիշեր։

Ներկայ էին հոծ բազմութիւն մը, առհասարակ երիտասարդներ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդր. Վարչութեան կողմէ Պ. Ա. Աճէմեան, Միութեան խոր համակրանքը յայտնելով, օրուան հիւրին, ըսաւ. «Մեզ թող որբ չկոչեն այն իմաստով, որ մենք ճակատագրի անողոք բերումովկորսնցուցեր ենք մեր ծնողները.որբ ենք անով որ մեր հայրենիքէն հալածուեր ենք։ Մենք որբ չենք, այլ Ապրիլեան սերունդ, որուն մէջ հետզհետէ պիտի ծաղկի գրականութիւնը եւս։»

Նախագահ Շ. Միսաքեան բանալով հանդէսը, ընդհանուր ակնարկ մը նետեց այն գրականութեան վրայ որ Պոլսոյ մէջ կը կոչուէր գաւառի կամ վաղուան գրականութիւն, եւ որ գետին կը գրաւէր իր թարմութեամբ եւ հարազատութեամբ, ուրիշներու սալօնի գրականութեան վրայ։ Յետոյ ներկայացուց քանի մը գիծեր Համաստեղի Գիւղըէն, ու փառաբանեց այն ճիգը որ կը թափուի Ատլանտեանէն անդին եւ ասդին, շքեղ պողոտաներու վրայ, հալածական եւ տարուբեր ժողովուրդի մը գաւակներուն կողմէ, վառ պահելու համար արուեստի կրակը։

Պ. Յ. Առաքելեան ջութակի վրայ կտոր մը նուագելէ վերջ, խօսք տրուեցաւ Պ. Արշակ Սաֆրաստեանի, որ յայտնեց թէ համ, հոտ կայ Համաստեղի «Գիւղը»ին մէջ եւ հաց՝ հայ ժողովուրդի ինքնապահպանման համար։ «Սրտագին կը բաղձամ որ Համաստեղը մեզի տայ շատ աւելի մեծ գործեր քան «Գիւղը», որպէսզի գաղթահայութիւնը ներշնչուի ապագայ մեծ Հայաստանի գաղափարով»։

Օր. Աստղիկ Առաքելեան երգեց Ն. Լուսինեանի «Երբոր բացուին դռնեմն յուսոյ»։

Պ. Կարօ Սասունի խնդակցութիւն յայտնելով որ Համաստեղի հետ մեր մէջ ունինքայսօր «Տալիլա»ի հեղինակը Պ. Գասպարեան, ըսաւ. «1915էն ետք եղած սերունդն է որ որբ կը կոչուի եւ Համաստեղ կը պատկանի այն սերունդին։ «Մեծ է արժէքը նոր սերունդին, որովհետեւ ան ցերեկը կ'երթայ գործարան ծուխին ու մուխին մէջ, իրիկունը լուսնի տակ գրականութիւն կ'ընէ, քննադատութիւն կը գրէ»։

Ապա Թաքիստ Ժօրժը իր թառին վրայ նուագեց «Մայր Արաքսի»ն։ Պատմեց իր տպաւորութիւնները, երբ առաջին անգամ լսեցին Համաստեղի անունը եւ կարդացին անոր գործերը Խ. Հայաստանի մէջ եւ բաղձանք յայտնեց որ Համաստեղ շարունակէ ուղիղ ճամբան ու երթայ Հայաստան, ուր իրեն կը սպասեն սրտատրոփ։

Դարձեալ թառ, «Կռունկ ուստի կուգաս» ու խօսք առաւ Օհան Կարօ «Յարդգող»ի կողմէ, շնորհաւորելով Զ. Ե. Ո. Միութեան ձեռնարկը։ «Այս տղաքը այսօր թէյասեղան կը սարքեն Համաստեղին, ըսելու համար թէ մենք մեր բազուկներով հաց կը ճարենք, բայց կը մտածենք հոգեւոր հացի համար ալ, տուէք մեզի, տուէք ձեր լաւագոյնը։ Ես այս սերունդին տանջուած դէմքերուն վրայ, սեւ ձեռքերուն տակ կը տեսնեմ գեղեցիկը»։

Ներկայ տիկիններուն եւ օրիորդներուն կողմէ խօսեցաւ Տիկին Ս. Տէր Դաւիթեան յայտնելով թէ՝ հայ կինը եւս տառապած է այդ ճամբուն վրայ,մաղթեց որ Համաստեղներ ազատ մնալով Զարդարեաններու ճակատագրէն, տան իրենց լաւագոյնը։

Համակրանքի խօսքեր ըրին նաեւ Պ. Հ. Զարդարեան եւ Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթերէն կողմէ Պ. Պօղոսեան, ինչպէս նաեւ Զ. Ե. Ո. Միութեան հինգշաբթիներուն մանկապարտէզի ուսուցիչ Պ.Մ.Նաթանեան։

Սրինգ մը հափահաս որբի մը կողմէ ու անհա նախագահին հրաւէրով ու ծափերու մէջ, վերջին խօսքը կ'առնէ Համաստեղ. «Մխիթարուած կը զգամ որ հայ գրականութեան մէկ անկիւնը քանի մը ծաղիկներ մշակեր եմ։ Մեր ականջին կը հնչէ դեռ գիւղի աքաղաղին ձայնը, դժբախտ են մեզմէ պզտիկները եւ իրապէս որբ, որ բռնի խլուեցան հայրենի օջախէն ու չգիտեն անոր գեղեցկութիւնը։ Կ'ըսեն թէ հէքեաթ է Հայկը, Արամը։ Որբին համար հայ գիւղին կեանքն ալ հէքեաթ է. բայց պէտք է հաւատք ունենանք որ նոր սերունդը կը ծաղկեցնէ, կ'ապրեցնէ հայրենի և ինքնուրոյն գրականութիւն մը, եթէ մենք ազգովին ուշադրութիւն դարձնենք անոր։»

Հանդէսին փակումէն յետոյ, Զ. Ե. Ո. Միութեան ներկայացուցիչը շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահին, մամուլի եւ զանազան միութեանց ներկայացուցիչներուն։

Հանդիսականները չէին ուզեր բաժնուիլ եւ կարծես ըսել կ'ուզէին. — Ո՛վ մշակ ցանէ՛, ցորեն ցանէ, հացի պէտք ունինք. վա՛րդ մշակէ. հայրենի ու քաղցր հոտի պէտք ունինք։

Ա. Յ. Ծիծեռնակ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ՀԵԾԱՆԻՒՈՎ

Երկու գերմանացիներ Համպուրկէն ճամբայ ելած են կիրակի առտու, Ատլանտեանը կտրելու համար ջրային հեծանիւով մը։ Գործիքը որուն վրայ հեծած են բաղկացած է նաւակէ մը, որ կը շարժի ճիշտ հեծանիւի պէս։

Կը յուսան Նիւ Եորք հասնիլ 50 օր ճամբորդելէ յետոյ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ — Լէոն Լըկրօ, 24 տարու, ամուսնացած էր։ Կ'աշխատէր գործարանի մը մէջ, ուր ծանօթացաւ 16 տարու աղջկան մը։ Սիրեցին զիրար։ Լըկրօ իր սիրուհիին խոստացաւ հետը մէկտեղ ապրիլ եւ ամուսնալուծման դիմել՝ անմիջապէս որ սր կինը վերադառնար գիւղէն։

Անցեալ հինգշաբթի, Լըկրօյի կինը վերադարձաւ։ Զարմացաւ որ իր ամուսինը տուն չէր գար. եւ երբ իրողութիւնը իմացաւ, գնաց այն գործատունը, ուր իր մարդը կ'աշխատէր, եւ գործարանատիրոջ գրասենեակին մէջ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ իր ամուսնին սիրուհիին հետ։ Հոն կանչուեցաւ նաեւ անհաւատարիմ ամուսինը, որ իր կնոջ ներկայութեան,կրկնեց խոստումները որ տուած էր իր սիրուհիին։

Խաբուած կինը, այն ատեն, խնդրեց իր ամուսինէն որ գոնէ տուն գար եւ իր զաւկին վերջին համբոյր մը տար։

Լըկրօ իր սիրուհինն հետ մէկտեղ գնաց իր կնոջ տունը։

— Ուրեմն ըսաւ, կինը, իրա՞ւ է որ մեզ կը լքես։

Եւ ատրճանակը քաշելով, կրակեց մարդուն վրայ, որ փորէն վիրաւոր, ինկաւ գետին։ Յետոյ ատրճանակը ուղղեց սիրուհիին վրայ ու կրակեց։ Հարուածները սակայն վրիպեցան։

Աղմուկէն հաւաքուած բազմութիւնը, խուժեր էր ներս, եւ այն միջոցին որ Տիկին Լըկրօ զէնքը կը դարձնէր ինքզինքին դէմ, յաջողեցան զէնքը զինաթափ ընել ու յանձնել ոստիկանութեան։

ԿՆՈՋ ՎՐԷԺԸ.— Եթէ կինդ ծեծելու միտք ունիս, գաղտնիքդ անոր մի յայտներ։ Այսպէս խորհրդածեց Լիւսիէն Շայլա, բայց, շատ ուշ, երբ ալ չէր կրնար փորձանքին առաջքն առնել։ Մանրավաճառ էր Շայլա. կարգուած ալ էր։ Եւ ամուսնութեան հաճոյքը կը փնտռէր ո՛չ թէ իր կինը սիրելուն, այլ զայն ծեծելուն մէջ, մինչեւ որ, կինը ըմբոստանալով հնազանդութեան և համակերպութեան բոլոր պատուիրաններուն դէմ, բողոք ներկայացուց դատարանին։ Ու փաստելու համար թէ իր օրինաւոր տէրը անարժան մարդ մըն էր, յայտնեց նաև թէ գողցուած ապրանքներ կը ծախէր։

Դատաւորները նախ մարդը դատապարտեցին 18 ամիս բանտարկութեան ու ոստիկանը որ գնաց զայն բանտ առաջնորդելու, անոր ներկայացուց նաեւ գողութեան ամբաստանագիր մը։ Վրան գտնուեցաւ կեղծուած արտօնագիր մը, որով պիտի կարենար Բրէյլի կայարանէն քաշել լեցուն պայուսակ մը։ Շայլա ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ ապրանքը իրեն ծախուած էր իր մէկ բարեկամին կողմէ. այս վերջինը զայն ձեռք անցուցեր էր կողոպտելով խանութ մը, եւ թողնելով 600ի չափ դրամապանակներ ու կնոջ յատուկ պայուսակներ։

Շայլա կրցաւ օձիքը փրկել նոր պատիժէ մը։ Իսկ իր բարեկամը դատապարտուեցաւ մէկ տարուան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Պ. Յ. Ժամկոչեանին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առանց ստորակէտ մը իսկ փոխելու,կը ստանձնեմ գրածներուս պատասխանատուութիւնը եւ կրնամ ի հարկին փաստերով ապացուցանել։ Գալով ձեր շէնքէն իբր մատուռ վարձուած սենեակի մը նորոգութեան համար, 5000 ի մօտ գումար մը ծախսուած ըլլալու խնդրին մէջ, ինծի վերագրուած «խոշոր սուտ»ին, կը մերժեմ առանց այլ եւ այլի. որովհետեւ աղբիւրս պաշտօնական է, նոյն ինքն ձեր վարձակալը՝ Թաղականութիւնը։ Անհաւասիկ իրողութիւնը իր ամբողջ մերկութեանը մէջ։

Ապրիլի վերջին կիսուն, գիշեր մը Թաղականութիւնը խորհրդակցական ժողովի կանչեց զիս։ Բացի ատենադպրէն, ներկայ էին բոլոր Թաղականները։ Յիշեալ ժողովին մէջ, ֆրանսական պաշտօնաթերթին 12 Ապրիլ թիւը ցոյց տրուեցաւ ինծի ուր յայտարարուածէրթէ Թաղին մէջ Association Cultuelle կազմուած է։ Պ. ատենապետը խօսք առնելով, դատարան դիմելու նման տղայական սպառնալիքներով, առաջարկեց ինծի որ Կեդր. Վարչութեան հետ իրենց ունեցած առկախ մէկ հաշիւը կարգադրեմ։ Դիտել տուի որ, իմ կարծիքով այդ հաշւոյն կարգադրութիւնը կը դժուարանար զուցէ այն պատճառով,որ,իրենք թերացած էին հաշիւ տալու պարտականութեան մէջ։

Անհաւասիկ պատասխանը բառ առ բառ.

— «Մենք ալ կը զգանք որ թերացած ենք այդ պարտականութեան մէջ, բայց ի՞նչ ընենք որ, մատրան շէնքին համար 4000 ֆրանքէ աւելի գումար մը ծախսած ենք, որ մեր պիւտճէին բացը կը կազմէ։ Այդ բացը գոցելէ վերջ է որ ի վիճակի պիտի ըլլանք հաշիւ տալու»։

Յիշեալ բացը գոցելու համար Թաղականութիւնը ընդհանուր հանգանակութիւն մը կատարելու նպատակով, ժապաւինեալ տոմար մը խնդրեց Պալագեան եպիսկոպոսէն, որ շատ իրաւամբ մերժեց, առարկելով թէ այդ ծախքը եղած է առանց վարչութեան գիտակցութեան և թէ իրենք ցարդ ոեւէ հաշիւ չեն տուած։

Կը յուսամ որ, այսքանը բաւական կ'ըլլայ ձեզ լուսաբանելու եւ գոհացնելու, հակառակ պարագային ազատ էք ձեր մտադրած օրինական միջոցներուն դիմելու։

Գ. Պաղտասարեան

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

«ՄՈԽԻՐԸ»

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

I

Ս. Յովհաննէսի իրիկունն էր։ Կրճատում Ռոզալիա անուշուրս ելաւ նուօրոյէն Մա...տա տանող ճամբուն անկիւնը ...ող սպիտակ տունէ մը։ Հինգ տարեկան բարձրահա...ւ գեղեցիկ աղջիկ մըն էր, խոշոր եւ քիչ մը շեղ աչքե...րը Յանկասէր բերնին վարի շր...քը ճեղքուած ըլլալով, կար...րկու կեռասներէ կը բաղկա...ներ։ Սեւ ու փայլուն մազի խու...եր կը դիզուէին ականջնե...շուրջ։ Մազերու այս զարդա...ը, նկարագեղ հագուստը ...իր պարեգօտով միասին՝ ա...եան շնորհ մը կուտային ...ն։ Մեստաղէ մատնիներով զարդարուն մատներուն մէջ կը բռնէր երիզներ, որոնցմով պիտի նշանակէր, խնդատիկի, ծօթորի, սաֆոտիլիոնի մացառները։ Յաջորդ օրն արշալոյսին, ատոնց ծաղիկներով—Ս. Յովհաննէսի ծաղիկներ — պիտի պատրաստէր դեղեր եւ յուռութներ։

Միւս կողմէ Ոլի կը մտածէր, որ առանց նշանակելու ալ մացառներուն դպող պիտի չըլլար, որովհետեւ տնակին շուրջի արտերը կատարելապէս ամայի էին։ Հեռաւոր արտի մը մէջ միայն կ'երեւար կիսաւեր տնակ մը, կանաչորակ լճակի մը մէջ ցցուած խարակի մը նման։ Շրջակայ դաշտերուն մէջ կը մեռնէր սարտենիական վայրի գարունը, տերեւաթափ կ'ըլլային որոճի ոսկէ ողկոյզները, կը տժգունէին վարդերը, կը դեղնէր խոտը, խարին ջերմ հոտը կը հոտաւետէր ծանր օդը։

Հորիզոնին վերջին փայլն ու ծիր կաթինը վերջալոյսի մը նման կը լուսաւորէին տակաւին։ Գետին մօտ, որուն ջուրը կը ցոլացնէր մանիշակագոյն երկինքն ու աստղերը, Ոլին գտաւ երկու փոքրիկ եղբայրները՝ ծղրիթներ փնտռելու հետամուտ։

— Ցո՛ւն, անմիջապէս գոչեց՝ տակաւին մանկական եւ գեղեցիկ ձայնով։

— Ո՛չ, պատասխանեց երախաներէն մէկը։

— Դուք այն ատեն պիտի չտեսնէ՛ք երկինքի բացումը։ Բարի երախաները կը տեսնեն երկինքի բացուիլը. դրախտը, Տէրը, հրեշտակները, Ս. Հոգին, այս գիշեր, Ս. Յովհաննէսի գիշերը։

— Երթա՛նք, ըսաւ երախաներէն մէկը. միւսը վարանեցաւ պահ մը, բայց վերջապէս տեղի տուաւ եւ մեկնեցան։

Ոլին շարունակեց ճամբան, գետէն անդին, արահետէն ալ անդին։ Հոս ու հոն կը ծռէր եւ կը կապէր երիզով մը՝ մացառի մը կատարը. յետոյ կը շտկուէր եւ սուր աչքերով կը հետազօտէր գիշերը։

Սիրտը կը բաբախէր ուժգին՝ անդոհէն, երկիւղէն եւ ուրախութենէն։ Բուրումնաւէտ գիշերը կը հրաւիրէր սիրոյ եւ Ոլին կը սիրէր, տասնըհինգ տարեկանին, ու Ս. Յովհաննէսի ծաղիկները նշանակելու պատրուակով՝ սիրային հանդիպումի մը կը դիմէր։

Վեց ամիս առաջ, ձմրան իրիկուն մը, գեղջուկ երիտասարդ մը, աշխատաւորը Նուօրոյի հարուստ կալուածատիրոջ, որուն կը պատկանէին կիսաւեր տան շրջակայ արտերը, քիչ մը կրակ առնելու եկած էր։ Սեւ, փայլուն մազերով բարձրահասակ երիտասարդ մըն էր։ Փայլուն աչքերն անդիմադրելի էին. միայն Ոլին կրնար սեւեռել աչքերը՝ անոր սեւ աչքերուն մէջ։

Ճամբու պահապանը դեռ երիտասարդ, բայց արդէն գորշ մազերով, պարտասած յոգնութենէ, ջլատուած թշուառութենէ, սիրով ընդունեց գիւղացի երիտասարդը, տուաւ կրակ, հարցուց տիրոջ մասին եւ հրաւիրեց վերադառնալու երբ պէտք ունենար։

Այն օրէն ի վեր երիտասարդը յաճախեց հոն։ Անձրեւոտ իրիկունները օճախին շուրջ հաւաքուած տղոց կը պատմէր հէքեաթներ, իսկ Ոլիին սորվեցուց ուտուելիք սունկերու եւ խոտերու տեղերը։

Օր մըն ալ հրաւիրեց աղջիկը բլուրի մը վրայ եւ ցոյց տալով հսկայ դամբան մը՝ աւելցուց. «Հո՛ս գանձ մը կայ։»

— «Եւ յետոյ, որքա՜ն գանձերու տեղեր գիտեմ։ Անշուշտ անոնցմէ մէկը պիտի գտնեմ եւ այն ատեն...»։

— Այն ատե՞ն, հարցուց Ոլին, հետաքրքիր աչքերը յառելով երիտասարդին։

— Այն ատեն պիտի հեռանամ հոսկէ. եթէ կ'ուզես քեզ ալ հետս կը տանիմ դէպի թերակղզին։ Քանի մը ամիս առաջ աւարտեցի զինուորական ծառայութիւնս, այցելեցի Հռոմ, Քալապրիա։ Հոն ամէն բան գեղեցիկ է, եթէ տեսնես...

Ոլի ժպտեցաւ, թէեւ քիչ մը հեգնաբար, բայց գոհ էր եւ երջանիկ։ Դաշտերու անհունութեան մէջ մարդկային ձայն մը չէր լսուեր, ոչ մէկ անցորդ կը տեսնուէր։

Երիտասարդը վերցուց Ոլին, գոցեց աչքերը եւ համբուրեց։ Այն օրէն ի վեր մոլեգնաբար սիրեցին իրար, բացին իրենց գաղտնիքը լուռ մացառներուն, գետին ափերուն, մենակեաց վայրերուն։

(Շար.) Թարգմ. ՀԷԹՈՒՄ

թիւ զինուորներ գտնել, օգտուելով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ տիրող հակեւրոպական հոսանքէն։

.˙. Արաբական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Էմիր Ապտուլլահ պահանջած է որ հրաժարի վարչապետ Խալիտ փաշան, քանի որ ժողովուրդը դժգոհ է։ Կացութիւնը տագնապալի կը համարուի մայրաքաղաքին՝ Ամմանի մէջ։ Կ'ըսուի թէ բնակիչները կը մերժեն ընդունիլ Անգլիոյ հետ կնքուած վերջին դաշնագիրը եւ ազատ խորհրդարան մը կը պահանջեն։

.˙. Աթէնէն կը հեռագրեն թէ անգլիական հոգատարութեան հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ, Սաքալօ ցեղախումբը բազմաթիւ ուրիշ ռազմիկներու հետ յարձակեցաւ Զէյտի ըմբոստ ցեղախումբին դէմ։ Այս վերջինը բացէ ի բաց ապստամբած է բրիտանական հոգատարութեան դէմ։

Արխայական մը կը խաղծուի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հարիւր հանրապետական ցուցարարներ խորտակեցին Սելանիկի Մաժէսթիք պանդոկին դուռները եւ ապակիները, քարեր տեղացնելով։ Այս հիւրանոցը իջած էր Նախկին Նախարար Ցալտարիս, որ պետն է արքայական կուսակցութեան եւ տնօրէնը՝ արքայական թերթի մը։

.˙. Արքայական վարիչներէն Սթրայթ, Մէրքուրիս եւ Տէմարտիս Վէնիզէլոսի ներկայանալով, ինքնատիպ ծրագիր մը ներկայացուցին, ընտրական խայտառակութեանց առաջքը առնելու համար։ Բացատրելով թէ ներկայ պայմաններուն մէջ շատեր կրնան քանի մը անգամ քուէ տալ կեղծ անուններով, պահանջեցին որ իւրաքանչիւր քուէարկող իր ցուցամատը թաթխէ քիմիական բաղադրութեան մը մէջ, այնպէս որ հետքը վրան մնայ երկու-երեք օր։ Վէնիզէլոս առարկութիւն չըրաւ, բայց բուռն բողոքներ կը տեղան։ Մասնագէտներու յանձնախումբ մը կազմուած է, գործածուելիք ներկը որոշելու համար։ Վարչապետը հաւանեցաւ նաեւ որ յանձնաժողով մը կազմուի ընտրութիւններէն յետոյ, վերաքննելու համար քուէարկութեան բոլոր ցանկերը։

Դէպք մը Սուրիոյ սահմանին վրայ

Պաղտատէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն դէպքի մը մասին, որ տեղի ունեցած է Օգոստոս 10ին։

Ինքնաշարժ կարաւան մը կը բռնուի Սուրիոյ սահմանէն 15 քիլոմեդր հեռու, դարանի կեցած աւազակներու կողմէ։ Այս վերջինները կրակելով, կը սպաննեն մէկ հոգի և կը վիրաւորեն երկու հոգի։ Յետոյ կը փախչին, միասին տանելով ինքնաշարժն ու սուրհանդակը։

Երկրորդ ինքնաշարժ մը կուգար ետեւէն, լեցուն՝ ճամբորդներով։ Վարիչը արթուն գտնուելով, երկար պտոյտ մը կատարեց անապատին մէջ եւ ողջ առողջ կայան հասցուց իր ճամբորդները։ Յետոյ լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ սկսաւ հետապնդել։

Եանենայի աւազակները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ազատ արձակուած է նաև լեռը տարուած երեսփոխանական թեկնածուներէն Մելաս։

Նախապէս արձակուած կալանաւորը, Միլոնաս, աւազակներուն փստահութիւնը վայելող գիւղացիի մը հետ, Եանեայէն 25 մղոն հեռու տեղ մը առաջնորդուեցաւ ուրբաթ օր, ինքնաշարժով, ուր կը սպասէին Բումպի եղբայրները, որոնք աւազակներուն պետերն են։ Այնտեղ վճարեց վեց միլիոն տրախմի, երկար սակարկութենէ յետոյ հազիւ 800,000 տրախմի զեղչել տալով։ Աւազակները խոստացան Մելասը ազատ արձակել շաբաթ օր։ Իրենց սովորութեան համաձայն, 2000 տրախմի վերադարձուցին Միլոնասին եւ 4000 տրախմի վճարեցին գիւղացիին, իսկ 750 տրախմի՝ ինքնաշարժի վարիչին, զանազան բարեմաղթութիւններով։ Յետոյ համբուրուեցան Միլոնասի հետ, դրամները լեցուցին պայուսակներու մէջ եւ չուեցին դէպի լեռները։

Մելաս արձակուեցաւ շաբաթ իրիկուն, եւ որոշուած կայանը հասաւ բոլորովին ուժասպառ, տասը ժամ քալելէ յետոյ։ Կը պատմէ թէ աւազակները անգթօրէն վարուեցան իրեն հետ, ձեռքերը եւ ոտքերը կապեցին չորս օր, յաճախ սպառնալով սպաննել, ծեծեցին, թքին երեսը եւ ենթարկեցին ուրիշ նուաստացումներու։ Իր կարծիքով, պիտի սպաննուէր, եթէ աւազակները նամակ ստացած չըլլային անծանօթ աղբիւրէ մը. որովհետեւ փրկանքի վճարման յապաղումէն կ'ենթադրէին թէ հետապնդումներ սկսած են իրենց դէմ։ Մելաս Եանեա հասաւ բոլորովին ուժաթափ, սկսաւ զառանցել եւ անկողին ինկաւ։ Երրորդ կալանաւորը, փաստաբան Կերաս ազատ արձակուեցաւ առանց փրկանքի։

Երկու գերիներուն ազատումէն անմիջապէս յետոյ, բազմաթիւ զինուորներու եւ ոստիկան-զինուորներու ջոկատներ թափեցան Եպիրոսի լեռները, աւազակները ձերբակալելու համար։ Մելաս 17 հոգի կը հաշուէ աւազակախումբին անդամները։

700,000 տոլար օդային արշաւի մը համար

Ամերիկացի օդանաւորդ Պըրտ դէպի հարաւային բեւեռ պիտի արշաւէ յառաջիկայ սեպտեմբեր 10ին։ Այս առթիւ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Հարիւրապետ Լօփիթալ, մարաջախտ Ֆօշի թիկնապահը, յայտարարեց թէ օդանաւորդը 700,000 տոլար դրամ եւ պիտոյքներ պիտի ունենայ իր տրամադրութեան տակ։ Արդէն հաւաքուած է 500,000 տոլար, իսկ 200,000 ալ խոստացուած։ Արշաւախումբին խարիսխ-նաւը Նիւ-Եորքէն ճամբայ պիտի ելլէ օգոստոս 20ին, դէպի Նոր Զելանտա, ուր Պըրտի խումբը պիտի միանայ սեպտեմբերին։ Յետոյ երկու խումբերը դէպի հարաւային բեւեռ պիտի արշաւեն իբրեւ մէկ մարմին։

Խռովարարները միշտ անհաշտ

Խրուաթ կուսակցութիւնը Ռատիչի տեղ վարիչ նշանակեց Վլատկօ Մաչէքը, որ դեր-նախագահն էր։

Պելկրատի խորհրդարանին մասնակցելու համար, Խրուաթները կը պահանջեն 1. Չէզոք կառավարութիւն մը կազմել. 2. Նոր ընտրութիւններ կատարել. 3. կատարեալ ազատութիւն տալ ընտրութեանց համար։ Ասկէ զատ, անոնք չեն ուզեր ճանչնալ Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը (Նէթունօ), ոչ ալ Պելկրատի կիսատ խորհրդարանին կողմէ տրուած ո՛ր եւ է որոշում։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի բարձր Հայքի երիտ. միութեան կողմէ Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 1ին. 62 Chalet de la Pomme. La Pomme
Կը խօսի՝ Պ. Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ՇՐՋ. ԸՆԴՀ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ
Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, Փոնտէվէքի մարզադաշտին մէջ
Ողիմպիական խաղերէ վերջ տեղի կ'ունենայ բաժակի մրցում (ֆութպոլ)։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԾԱՆՕԹ.— Վիէնի մօտաւոր շրջաններէն ողիմպիական խաղերուն եւ բաժակի մրցման մասնակցիլ փափաքող բոլոր խումբերը կամ անհատները պէտք է մինչեւ այս Հինգշաբթի տեղեկացնեն Mardig Papazianի, Etablissements H. Pellet, Vienne, Isère.

Վիէնէն հեռու գտնուող խումբերէն կը խնդրուի որ անձրեւոտ օդի պարագային չգան։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի Թատերասրահին մէջ դերասաններ՝ Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու կը ներկայացնեն՝
ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ կամ ՔՈՐՐԱՏՕ
ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, «Ռոստոմ» գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Ի՞նչ պէտք է ընել այլասերման վտանգին դէմ։

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօ, Գէորգ-Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը, այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ 63 Rue de la Républiqueի սրահին մօջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Էյպէզցի Յակոբ Աբիկեան որ 15 տարիէ իվեր փարիզ կը բնակի։ Իմացնել իր հասցէն Յակոբ Ժամագործեանի, 20 Rue Traversière, Billancourt, Seine.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Զ. Ե. Ռ. Լսարանական յանձնախումբի դաշտահանդէսը՝ 26 օգոստ. կիրակի Ռոպէնսոնի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը։

Մանրամասնութիւնները մասնաւոր յայտագրով։

Ատամնաբոյժ Յ. ՊՈՒՌՆԱԶԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 Rue de Rivoli, մեթրօ Chatelet
Կը դարմանեն արմատապէս եւ նոր մեթոտով այրերու եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութիւնները (ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն)։ Մասնաւոր լաբօրաթուար։ Արմատական դարմանում լայներակութեան (վարիս)։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—8, կիրակի օրերը 9—12, կը խօսուի նաեւ Գերմաներէն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Թաքուման, Գ. Շ.— 150։
Սէթիֆ, Լ.Ի.—151։ Ղրկեցինք։
Մարսէյլ, Լ. Ճ.— 10։
Միլան, Գործ.— 45 լիրէթ 90։
Վիէն, Հ. Ռ.— 460։
Սէն Շամոն, Կ. Մ.— 5։
Քոկոլէն, Յ. Տ.— 100։
Պոլլէն, Ռ. Գ.— 89.60։
Մէրինեաք, Ա. Գ.— 35։
Ժալիէօ Ա. Գ.— 35։ Սկսանք ղրկել։

ՓԱՐԻԶԻ մեքենագէտներու միութենէն կը խնդրուի իրենց հասցէն յայտնել Պ. Մ. Գոնիալեանի, Romagne s/Montfaucon, Meuse.

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ
E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքական գիտութեանց վարժարանէն։

106 Ave. Kléber, Paris (16e)
Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները։

կ'ընդունի ամէն օր (ի բացառեալ շաբաթ) կէսօրէ ժամը 4—7.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

Ուշադրութիւն

ՍԵԻՈՒՆԻ ԳՐԱՏԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆ...
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ'ԻՄԱՑՆԵ...
50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10

Աշըք Ղարիպ 7, ինքնուսուցիչ գրուցատրոն... 7, 10, երգարան 3. 5, 12.50, 25, 30, երազահան 5, 6... երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Ֆօքլիքօ 20, կարմիր ժա... Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. Դ... ներ 8, 10, 12, 14, Լեռան ոգին 15, Վանականին սէրը 1... 5, Ոսկի եռանկիւնը (312 էջ) 25, Աղջկան մը յիշատա... (Տքթ. Փաշայեան) 7.50, Արսէն Լիւբէն 9, Շէրլոք Հոլմս... քախտը 3, Ջերմամիզութիւն 3, Սիրոյ խորանին առջեւ... սաբեր այբենարան 5, Նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ՛ք... էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով... զատելի գիներով։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-neaux (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

16 AOUT 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 726

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՏՆ ՈՒ ԻՐԱՒԸ

Աշխատանքները կը շարունակուին Լիբանանի եւ Սուրիոյ …, հայ գաղթականներու տեղաւորման համար։

«Յառաջ»ը լայնօրէն եւ օրը օրին հրատարակած է այդ …նարկին վերաբերող տեղեկութիւններն ու ծրագիրները. այն… …ս որ, աւելորդ կը գտնենք մանրամասնութեանց մէջ մտնել։ …նք, երկու խօսքով, թէ առաջադրուած է տեղաւորել, հողի և …ւնի կապել 40,000 գաղթականներ, զանոնք ազատելով կա…մններու թշուառ եւ վատառողջ պայմաններէն։

Այս ծրագրին առթիւ պարբերաբար լուրեր կը հրատարակ…ին օտար թերթերու մէջ ալ, եւ միշտ այն տպաւորութիւնը …գոյանայ թէ դուրսէն հայ գաղթականներ կը տարուին կամ …տի տարուին եւ Սուրիա պիտի հաստատուին։

Այսպիսի շփոթութիւն մը պատճառած էր վերջերս ամե…կեան թերթ մը, ծանուցանելով թէ Ազգերու Դաշնակցութեան …տուկ յանձնախումբը «որոշած է 40,000 հայ գաղթական …ղաւորել Սուրիոյ մէջ»։

…կրկնենք անգամ մըն ալ,— հարցը կը վերաբերի արդէն … Սուրիա եւ Լիբանան հաստատուած գաղթականներու։ …ագիրը կը նախատեսէ 40,000 հոգի, իսկ մինչեւ հիմա տե…ւորուած են քանի մը հարիւր ընտանիք։ Աշխատանքները …առաջ կը տարուին համաձայն տրամադրելի գումարին, որ կը …րուի մեծ դժուարութեամբ, հանգանակութեամբ, եւ գրեթէ …բողջովին օտարներու կողմէ։

Այս մասին վերջին լուրը այն է թէ՝ Դամասկոսի մէջ ալ …արտավար տարածութեամբ հող մը պիտի գնուի, 150 հայ …տանիքներ տեղաւորելու համար, միշտ կայաններէն առնելով։

Ինչպէս կը տեսնէք, արտասովոր բան մը չկայ. բայց ան…ղեակ լրատուներ եւ թշնամի բերաններ ուրիշ ձեւ կուտան …ցին։

Այդ կարգի այլանդակ հէքեաթ մըն ալ կը պատմէ Հալէպի …ագրէթ» լրագիրը, հաղորդելով թէ Դամասկոս հասեր է Ազգե… Դաշնակցութեան պատուիրակը, հարիւր յիսուն հազար նոր …ղթականներ տեղաւորելու պաշտօնով։ Ու կ՚աւելցնէ.

— «կարծես չէին բաւեր մինչեւ հիմա Սուրիոյ գլխուն եկած …տնները, — հրդեհ, կործանում, մարախ եւայլն, հիմակ ալ շատ …ի մեծ աղէտի մը, հայկական նոր գաղթականութեան զետեղման …ը մէջտեղ կը նետուի»։

«Վագրէթ» Հալէպ կը հրատարակուի, բայց երեւի խմբագիրը …նոպ կամ Սեդրդ կը բնակի։ Եւ անշուշտ Համիտի կամ Իթ…հատի օրերէն մնացած յիշատակարան մըն է։ Այլապէս, …ն իրեն թոյլ չպիտի տար հարիւր յիսուն հայ ընտանիքի …ղաւորումը — կայաններէն, ոչ թէ դուրսէն — ներկայացնել …եւ հարիւր յիսուն հազար նոր գաղթականի փոխադրութիւն։

Այս այլանդակութիւնները պարզելէ յետոյ, պարտականու…ն կը սեպենք նորէն դիտել տալ թէ՝ մեր պաշտօնական …րմինները երբեք պահանջուած լրջութեամբ չի հետեւիր տե…ւորման հարցին։

Մինչեւ անգամ Սուրիոյ մէջ աւելի շատ անհատներ է որ …զբաղին այդ փափուկ աշխատանքով։

Օրուան հոգ է դարձեր Կիլիկիոյ կաթողիկոսին եւ Երու…ղէմի պատրիարքին իրաւասութեանց վէճը, թերթերու եւ …րմիներու մէջ։ Իսկ այս խնդիրը, 40,000 գաղթականներու …ղաւորման ծրագիրը, սովորական լուրերու պէս կը կարդան … կ՚անցնին։ Միջոց անգամ չեն գտած, տեղական թերթերը …աբանելու եւ արտառոց բսի-բսաները դադրեցնելու համար։

Արտասահմանի մէջ ալ, աւելի մխիթարական չէ պատկերը։ …գերու Դաշնակցութեան աշխատանքներն ու տեղեկագիրները … հրատարակուին թերթերու մէջ, ինչպէս եւ միջազգային …հանգանակութեան հաշիւներ։ Մարդիկ այս բոլորը կը կարդան … կ՚անցնին, առանց ո՛ր եւ է պարտականութիւն զգալու։Օտար…ը կ՚աշխատին, որո՞ւ հոգ։ Եւ Բարեգործականն ալ պիտի …է երբեմն, պայմանաւոր…

Իրողութիւն է որ ինչքան շատ ըլլայ տրամադրելի գու…ը, այնքան շուտ պիտի լրանայ տեղաւորումը, այսինքն …նկագին հաւրանքի մը փրկութիւնը՝ կայաններու, վրան…ու եւ փողոցներու տառապանքէն եւ մոլութիւններէն։ Ամ… ընտանիքներ պիտի կապուին հողին ու ջուրին։ Արդար …տակի՝ զոյգ մը լծկանով,—այո՛, օտար հողի վրայ, բայց ճա…ատ։ Ամերիկայի մէջ եկեղեցիներ կը գնուին կամ կը շինուին …պիսի գումարներով, որոնք պիտի բաւէին նոր «Հայկաշէն»…ու հիմը դնելու։

Ո՞վ կը մտածէ, երբ չկայ ազգային կեդրոնական գլուխ մը, … հոգեւոր գլուխները անվերջ կը վիճին, քաղաքներու եւ …խերու բաշխումը ճշդելու համար։

Այս բիւզանդական վէճերը քրքրած ատեն, չեն մոռնար …ել տալ թէ մարդորսութիւնը կը սպառնայ աւերներ գործել, …ր կրօնաւորներու ձեռքով։

Նո՞ր բարի լոյս։ Այդպիսի վէճերը չէի՞ն որ խրամատ բացին …արանութիւններու բաժնեցին հալածական ժողովուրդ… Իսկ հիմա որ կը յաւակնինք հասունցած ըլլալ, նորէն …»երու հոգեբանութեամբ կը քալենք, փոխանակ իրական …տանքի լծուելու։

Ե՞րբ ձեռք պիտի քաշենք «Վեհափառ»ներէն եւ «Ամենա…րիւ»ներէն, որպէսզի կարենանք շիտակ տեսնել եւ ամուր …ել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԿԵՂԾԻՔԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Անդրկովկասի վարչական անարդար բաժանումը, դիտել կուտայ (29 Յուլիս).

— «*Խորհրդային կառավարութիւնը ինքն ալ անշուշտ շատ լաւ կը հասկնայ, թէ բոլորովին անարդար եւ անգոհացուցիչ է վարչական այն բաժանումը, որ տեղի է ունեցած Անդրկովկասի մէջ եւ որով շարք մը անվիճելիօրէն հայկական գաւառներ, փոխանակ Հայաստանին կցուելու, բռնի կերպով կցուած են Ատրպէյճանին եւ Վրաստանին։*

Եթէ բոլշեւիկներու համար տնտեսական կապը իրապէ՛ս վճռող դեր կատարէր իրենց ըրած կամ նուիրագործած վարչական բաժանումներուն մէջ, ինչպէս որ կ՚ուզեն հաւատացնել, այն ատեն գէթ Նախիջեւանը անջատուած պիտի չըլլար Հայաստանէն, որ այնքան սերտօրէն կապուած է այդ գաւառին հետ եւ այնքան մօտ է անոր, եւ ընդհակառակը միացուած պիտի չըլլար Ատրպէյճանին, որ աշխարհագրօրէն իսկ ի սպառ կտրուած է այդ գաւառէն։

Այս մէկ հատիկ աղաղակող փաստն իսկ բաւական է ցոյց տալու համար, որ բոլշեւիկները անամօթ կերպով կը կեղծեն, երբ տնտեսական նկատումները պատրուակ բերելով՝ կ՚աշխատին արդարացնել Ախալքալաքի եւ Ղարաբաղի վրդովեցուցիչ կցումը Վրաստանին ու Ատրպէյճանին։

Նոյնքան կեղծ է նաեւ բոլշեւիկներու երկրորդ պատճառաբանութիւնը, որովհետեւ Վրաստան եւ Ատրպէյճան, հակառակ իրենց հարստութեան, Մոսկուայէն է որ առատ ֆինանսական օգնութիւն կը ստանան իրենց այլ եւ այլ պէտքերուն համար. հետեւաբար, Մոսկուա, Վրաստանի կամ Ատրպէյճանի միջնորդութեան պէտք չունի երբեք, իր ֆինանսական օգնութեան մէկ բաժինն ալ հասցնելու համար Ախալքալաքին ու Ղարաբաղին, եւ այդ փառաւորապէս կրնայ ընել Հայաստանի միջոցով ալ։

Արդ, ուրեմն, ի՞նչ է բուն պատճառը, որ հայկական որոշ գաւառներ, առանց բնաւոր հիմերու, այսու հանդերձ կցուած կը մնան Վրաստանին եւ Ատրպէյճանին, հակառակ որ այդ գաւառներու ժողովուրդը բազմիցս արտայայտուած է ինպաստ Հայաստանի հետ միանալու։

Պատճառը վրաց եւ թուրքթաթար բոլշեւիկներու քօղարկուած մոլեռանդ ազգայնականութիւնն է եւ հայ բոլշեւիկներու թուլամորթ հակազգայնականութիւնն ու ապիկարութիւնը։

Իսկ կեդրոնի Խորհրդային կառավարութիւնը, իր կարգին, աւելի ուժ կուտայ Վրացիներուն եւ թուրք թաթարներուն, քան Հայերուն, նախ՝ որովհետեւ Մոսկուայի մէջ իշխող Ստալինները թրքասէր Վրացիներ են եւ, ապա, որովհետեւ այդպէս կը պահանջէ բոլշեւիկներու արեւելեան քաղաքականութիւնը, որ, ինչպէս յայտնի է, կ՚ընթանայ թուրքիոյ բաղձանքներուն եւ շահերուն համաձայն։»

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ այն աւազակները որոնք օգոստ. 10ին յափշտակեր էին Միջագետքի թղթատարը, Սուրիոյ սահմանին մօտ, նոյնութեամբ Դամասկոս դրկեր են դային, վախնալով հետեւանքներէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻՆ ԴԷՄ

ԻՏԱԼԻԱ ՁԵՌՆՊԱՀ ԿԸ ՄՆԱՅ

Գրած էինք թէ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները ծանուցագիր մը ուղղած են Պուլկարիոյ, պահանջելով միջոցներ ձեռք առնել Մակեդոնական կազմակերպութեան դէմ։

Նոր լուրերու համաձայն, ձեռնարկը շատ լուրջ է։ Սօֆիայի անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները Պուլկարիոյ արտաքին նախարարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած են Մակեդոնական կազմակերպութեան ծոցին մէջ ծագած տագնապի մասին, որ հետեւանք է Զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութեան։ Պահանջած են որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ Եուկոսլավիոյ հետ միասնաբար, որպէսզի աւելի ազդու հսկողութիւն մը կազմակերպուի սահմանին վրայ եւ վէճեր չծագին երկու երկիրներուն միջեւ։

Այս ձեռնարկը գաղտնի պահուած էր մինչեւ հիմա, սպասելով վարչապետ Լիափչէֆի, որ հարաւային Պուլկարիա կը գտնուէր վերջերս։ Կը կարծուի թէ անգլեւֆրանսական ծանուցագրին բովանդակութիւնը պիտի հրատարակուի մօտերս։

Անգլիա, որ նախաձեռնակ եղած էր այս գործին, Իտալիան ալ հրաւիրած է մասնակցելու, բայց Մուսոլինի մերժած է, յայտնելով թէ Մակեդոնական խնդիրը ներքին հարց մըն է Պուլկարիոյ համար։ Իտալիա մերժած նաեւ ստորագրել այն ծանուցագիրը զոր միւս պետութիւնները տուած էին Պուլկարիոյ, մաքսային սակացոյցի յաւելման առթիւ։

Պուլկարիոյ մէջ անշուշտ գոհ են Իտալիոյ այս ձեռնպահութենէն։ Թերթերը դիտել կուտան թէ Իտալիա չէ ուզած դպչիլ Պուլկարիոյ վեհապետական իրաւունքներուն։ Իտալիոյ այս դիրքը ակներեւ նշան մը կը համարուի բարեկամութեան, իսկ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ձեռնարկը՝ հետեւանք Յունաստանի եւ Եուկոսլավիոյ թելադրութեան։

Լոնտոնի «ռմբակոծումը»

Ինչպէս գրած էինք, Լոնտոնի մէջ ռազմափորձեր կը կատարուին, օդային յարձակման մը հաւանականութիւններուն առթիւ։ Առջի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հրատարակուեցաւ այս կեղծ պատերազմի մասին.— 70 ռմբաձիգ օդանաւեր մասնակցեցան Լոնտոնի վրայ կատարուած յարձակման։ 72 օդանաւեր ղրկուեցան, անոնց դէմ կռուելու համար։ Շատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան, բայց նկատի առնելով մասնակցող օդանաւերուն մեծ թիւը, մասնագէտները տակաւին չկրցան ճշդել կորուստները։ Բայց, կարգ մը ռմբաձիգ օդանաւեր յաջողեցան Լոնտոն հասնիլ։ Փորձուած տասը յարձակումներէն ութը խափանուեցան պաշտպանող տորմիղիկներուն կողմէ։ Թիւ 32 տորմիղիկը մինակը վեց տարբեր կռիւներ մղեց Լոնտոնի հարաւային եւ արեւելեան կողմը։ Մասնագէտներուն կարծիքով, օդանաւերու դէմ գործող թնդանօթները ութ օդանաւ վար իջեցուցած պիտի ըլլային։ Ժամը 10ին սկսան գիշերային գործողութիւնները եւ հաստատուեցաւ որ թշնամի օդանաւը անցած է ծովեզերքը։

⁂ Ուրիշ լուրերու համաձայն, ռազմափորձերու ատեն, թշնամի տորմիղիկներէն երկուքը յաջողած են անցնիլ պաշտպանողական գօտին։ Անոնց մէկը տեսականապէս քանդած է օդային նախարարութեան պէնզինի մթերանոցը։ Միւսը՝ որ կը բաղկանար եօթը օդանաւէ, սկսեր է ռումբեր տեղացնել օդանաւային նախարարութեան շէնքին վրայ, Լոնտոնի մէջտեղը։

Փորձերը պիտի շարունակուին չորս գիշեր։

⁂ Վերջին պահուն կը հաղորդեն թէ, մասնագէտ-իրաւաբանները հրատարակեցին իրենց առաջին տեղեկագիրը, որուն համաձայն 28 արշաւներ կատարուած են «թշնամի» ռմբաձիգ օդանաւերու կողմէ, Լոնտոնի վերեւ և 22 օդային կռիւներ տեղի ունեցած են գիշերանց։ Օդին վիճակը մեծապէս նպաստած է յարձակման, եւ բազմաթիւ շէնքեր «քանդուած են» Լոնտոնի մէջ, ի հարկէ թուղթի վրայ։

Հակապատերազմեան դաշինքը եւ Մոսկուա

«Իզվեստիա», խորհրդային իշխանութեան պաշտօնաթերթը, նոր խմբագրականով մը դիտել կուտայ որ եթէ խորհրդային Ռուսիա հրաւիրուի իր ստորագրութիւնը դնել հակապատերազմեան դաշինքին իսկ, մեծապէս պիտի փարատի Մոսկուայի մէջ տիրող կասկածամտութիւնը եւ ռուս պաշտօնական շրջանակները այնքան չպիտի պնդէին թէ դաշնագիրը յարձակողական նոր կինակցութիւն մըն է գիւղացիներու և բանուորներու իշխանութեան դէմ։ Շարունակելով իր խորհրդածութիւնները, «Իզվեստիա» կ՚ըսէ թէ Քէլլոկի դաշինքը կրնայ սպառնալիք մը դառնալ Խորհրդային Միութեան դէմ, քանի որ Մեծն Բրիտանիա պահանջած է որ չճանչցուած պետութիւններ չընդունուին զայն ստորագրելու։ «Եթէ Խորհրդային Միութիւնը պատրաստ է զայն ստորագրելու, հաւասար պայմաններով եւ միեւնոյն իրաւունքներով ու առանձնաշնորհներով, իսկ միւս պետութիւնները չեն ընդունիր այս իրողութիւնը, կը նշանակէ թէ այդ ազգերը չեն ուզեր ո՛ր եւ է յանձնառութիւն ստանձնել՝ Ռուսիոյ դէմ չպատերազմելու համար»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԸ ՀԱՒԱՔԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆ

կարդացէք բոլշեւիկ Սարգսեանի գիւտէն արտատպումներ։ (*Յառաջ* 14 Օգոստոս)։

Բոլշեւիկ Հայը ուրեմն չի հետաքրքրուիր ազգահաւաքման գործով։

Բայց, փորձով ու փաստով գիտենք թէ ան յաճախ գաղութներով կը զբաղի այնքա՜ն, որքան անոնք պէտք են իր դանայեան գրպանին։ կտակներ կան հոն վերջապէս։ կան եւ անհատական խնայողութիւններ։ Խայծ մը պէտք է զանոնք հրապուրելու համար։ Ու բոլշեւիկը, որ միջոցներու ընտրութեան մէջ, որեւէ պատճառ չունի բարեխիղճ կամ գոնէ փափկանկատ ըլլալու, կրնայ տարին անգամ մը ներգաղթ խաղալ։

Քանի մը հարիւր հոգի ներս առնել, երբ կարելի է փոխարէն հազարներ դուրս հանել, մեծ ճիգ չի պահանջեր։ Չէ՞ որ Ռուսիոյ տափաստանները անհուն են եւ հիւրասէր։

Ու ներգաղթը՝ ***առանց ազգահաւաքման***, հաճելի զաւեշտի մը պէս կը կրկնուի տարուէ տարի։ Գոհ են հանդիսատես գաղութները եւ դերակատար բոլշեւիկները։ Առաջինները, հրճուանքով կը կարծեն հասնիլ իրենց փափքին։ Իսկ վերջինները ի՞նչ կը կորսնցնեն, իրենց ուղղափառ ուղղութենէն։ կը գոհացնեն գաղութներէն մասնիկ մը, մնացեալը կ՚օրօրեն յոյսերով ու ոչ մէկ դժգոհութիւն կը պատճառեն իրենց սահմանակից եղբայրներուն, համաձայն բարի դրացնութեան սկզբունքներուն, ամէն տեղ եւ ամէն բանի մէջ զիջելով . . . :

Որովհետեւ, ներգաղթը երբ կը ծառայէ իր բուն նպատակին՝ ազգահաւաքման, «դաշնակցական գործելակերպ» է, որ յամառ ու իրական աշխատանք կը պարտադրէ։

Բայց բոլշեւիկը խորամանկ կենդանի մըն է, որ գիտէ դաշնակցութեան բացած ճամբէն քալել, սակայն հակառակ ուղղութեամբ,— կը հաւաքէ՝ ցրուելու համար։

Անդրկովկասի մէջ, իր հաւասարակշռութիւնը պահելու համար, բոլշեւիկեան միակ միջոցը այդ է,—պահել թիւը՝ որ անհրաժեշտ կը գտնէ իր գոյութեան պահպանման, ցրուել մնացեալը։

Ու տարիներէ ի վեր, այս ողբերգութիւնն է որ կը շարունակուի։

Որովհետեւ Հայաստանը լեցնել գաղթականներով, առանց պարպելու տեղացիները, պիտի նշանակէր ուշ կանուխ պէտքը զգալ սահմաններու ընդարձակման։

Կ՚արժէ՞ գէշ մարդ ըլլալ թուրքին, թաթարին ու վրացիին հետ, հետեւելով «դաշնակցական գործելակերպ»ի, յանուն «ազգահաւաքման բութ ու դատարկ աւելորդաբանութեան»։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց փակել անապաստան երեխաներու յատկացուած տուները։ Փորձը ցոյց տուած է որ այդ պատսպարանները տխուր վիճակ ունին բարոյական առողջութեան տեսակէտէն։ Այսուհետեւ, փողոցներէն հաւաքուած երեխաները գաւառները պիտի ղրկուին եւ գիւղացիներու քով պիտի դրուին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Հին քաղաք մը.— Հայ գաղութը.— Միլիոններ կը հոսին գորգի համար.— «Էրմէնիպաֆ»ը միշտ յարգի.— Եւ սակայն չարաչար շահագործում.— Միջնադարեան ճորտատիրութիւն.— Կիներ եւ աղջիկներ՝ վարձու կը տրուին տարիներով:

Սուլթանապատ, պարսկական գորգի արտածման ամէնէն կարեւոր կեդրոնը, համեմատաբար նոր քաղաք է, հիմնուած 1777ին (Թեհրանէն հարաւ-արեւմուտք, 48 մղոն հեռու), բայց ծուռ եւ նեղ փողոցներով: Կը քանդեն եւ աւելի լայն փողոցներ կը շինեն:

Առաջին տպաւորութիւնը լաւ չէ. իր 30-35,000 բնակչութեամբ աւելի մեծ գիւղի մը կը նմանի: Համատանի եւ Ղազւինի կենդանութիւնը չկայ: Բայց գորգի գործին շնորհիւ, դրամը աւելի առատ է եւ բաւական թիւով Եւրոպացիներ ու Հայեր մօտ յիսուն տարիներէ ի վեր հաստատուած են այստեղ:

Հայերու թիւը, մանաւանդ վերջին տասնամեակին, հասեր 5-600ի: Մօտ 140 հայ ընտանիքներ կան զանազան վայրերէ, ոչ միայն պարսկական քաղաքներէ եւ շրջակայ գիւղերէ, այլ եւ հեռաւոր Պոլսէն, Ամերիկայէն, Ռուսիայէն եւլն.:

Գորգի արտածման գործը կեդրոնացած է գլխաւորաբար ամերիկահայ և երեք-չորս եւրոպական ընկերութիւններու ձեռքը: Քանի մը տարի առաջ, միայն տեղական պարսիկ վաճառականներ սկսան գորգ ղրկել ուղղակի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները: Կան Պարսիկներ, որոնք տակաւին պատերազմէն առաջ կ'արտածէին Պոլիս, Պերլին, Վիեննա, եւ կը շարունակեն մինչեւ այսօր:

Ինչպէս իրենք Պարսիկները կը խոստովանին, հայ ընկերութիւններն են, որ տասնեակ տարիներու ընթացքին Սուլթանապատի, առհասարակ Արաքի ամբողջ շրջանի գորգի արտածման գործը այսօրուան արտակարգ աստիճանին հասցուցին, ամերիկեան միլիոնաւոր տոլարներու շարունակական մուտքը ապահովելով տեղական շուկային: Պարագայ մը որ արժէքաւոր է նոյն իսկ ամբողջ երկրին տնտեսական կեանքին համար:

Ամերիկահայ ընկերութիւնները շարունակ պարսկական գորգի գոյները, նկարները և չափը յարմարցնելով ամերիկեան շուկայի ճաշակին, ամէնէն ընտիր գորգերու առաջնութիւնը տուած են Արաքին, եթէ հաշուի չառնենք Քաշան, Քիրման եւ այլուր պատրաստուող մետաքսէ եւ եւրոպական բուրդէ թելերով գործուածքները:

Այս շրջանին մէջ տասնեակ հազարներով տէզկեաճիներ *անդադար գորգ կ'արտադրեն, բայց գնորդներն այնքան շատցած են որ, շուկայ մտնող գորգը գրեթէ վաղուան չի մնար: Առանձնապէս յարգի են հայագործ գորգերը, որ* էրմէնիպաֆ *անունով ծանօթ են եւ Պարսիկներու նոյն տեսակի գորգերու վրայ միշտ իւրաքանչիւր քառակուսի զարին 10—30, երբեմն մինչեւ 50 ղռանի յաւելումով կը ծախուին, մասնաւորաբար* քէմէրէ *կոչուած տեսակը, մանաւանդ հայաբնակ Լիլիհան գիւղին եւ շրջականներուն մէջ գործուածները: Ոչ մէկ կասկած հայ գորգագործներու խոր ազդեցութեան ամբողջ շրջանի այս ձեռարուեստի զարգացման ու ազնուացման տեսակէտէն: Հակառակ Թաւրիզի, Մէշէդի եւ ուրիշ վայրերու սովորութեան, ուր տղամարդիկ, աւելի ճիշտ անչափահաս տղաքներ կ'աշխատին գորգի* տէզգ. կեաճիներու *առջեւ, Արաքի հազարաւոր գիւղերուն մէջ, ինչպէս նաեւ Սուլթանապատի մէջ բացառաբար աղջիկներ ու կիներ են կապուած այդ աշխատանքին:*

Հայ ընկերութիւններէն կը յիշեմ Կիւլպէնկեան, Գարակէօզեան, Թավշանճեան, Թէլֆէճեան եւ տասնեակներով նորերը, որոնք խոշոր գնումներ կ'ընեն եւ ոմանք ուղղակի իրենց ուզած ճաշակով գորգերու պատուէրներ կուտան հազարաւոր տէզկեաճի*ներու, նախապէս վճարելով փոխարժէքին խոշոր մասը, եւ հայթայթելով ներկուած բրդէ թել, նկար եւայլն: Չմոռնամ ըսել, որ հայ կիները բացառաբար ընտիր տեսակի գորգերու վրայ կ'աշխատին, ինչպէս* Սարուկ *եւ* Քէմէրէ *կոչուածները, իսկ աւելի վարնոցները* —Մաճալ, Մուշկապատ *երբեք հայ գորգագործի ձեռքէն ելած չեն:*

Այս գեղեցիկ ձեռարուեստը խրախուսելու ոչ միայն բոլոր անհրաժեշտ պարագաներն անտեսուած են, այլեւ դժբախտաբար ծայրայեղ շահագործման առարկայ է դարձած ուղղակի պատուիրողներուն, մեծ մասով տեղացի վաճառականներու կողմէ: Վերջինները խոշոր շահեր ապահովելով, շատ քիչ կը վարձատրեն աշխատաւորները: Օրական աշխատավարձը միջին հաշուով առանց չափազանցութեան 10—15 շահի(*), չնչին վարձատրութիւն մը որ չեմ կարծեր ուրիշ որեւէ տեղ գոյութիւն ունենայ: Թերեւս այս է գլխաւոր պատճառը, որ տղամարդիկ չեն զբաղիր այդ գործով: Գիւղացի կինը, որ տարուան մեծ մասը իր տունը կ'անցընէ, պարապ նստելու փոխարէն այդ չնչին վարձը բաւարար կը համարէ եւ կ'աշխատի անհեւակայելի վատառողջ պայմաններու մէջ: Այսպիսով անուղղակի Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հարուստները ու բարեկեցիկները իրենց սենեակները գորգերով զարդարելու հաճոյքին զոհ կը դարձնեն հազարաւոր կիներ, որոնք կը տառապին շատ հիւանդութիւններէ, մանաւանդ թոքատապով, յօդացաւով եւ աչքի զանազան ախտերով:

* * *

Արաքի և առաւելապէս այս քաղաքին մէջ տեսակ մը ճորտատիրութիւն կը տիրէ: Շատերը իրենց կիները, հարսերն ու աղջիկները Նովրուզի նախօրեակին (Մարտի սկիզբները) շէրիի կողմէ հաստատուած օրինաւոր թուղթերով մօսալըճէ *կ'ընեն, այսինքն կը վաճառեն — մէկ տարի ժամանակով եւ դրամը կը ստանան: Այս ձեւով վաճառուած աշխատաւորուհիները պարտաւոր են մինչեւ յաջորդ Նովրուզ գորգ գործել դրամ վճարողին համար: Ոչ մէկ գնով չեն կարող ձգել վարձակալը, քանի որ օրէնքով անոր սեփականութիւնը կը կազմեն: Եւ որովհետեւ աշխատաւոր ձեռքի պահանջը մեծ է, վարձակալը նախ քան տարին լրանալը, նորէն դրամ կուտայ կարօտ մարդուն ու այդ ձեւով կ'ապահովէ երկրորդ տարին եւ այսպէս շարունակ: Կիները, հարսերը, աղջիկները միշտ վարձուած, ինքը՝ միշտ պարտական ի հաշիւ գալիք տարիներու: Ինչպէս կը հաւատեն, քիչ չեն դէպքերը, երբ ուրիշ վայրերէ մարդիկ կուգան, կ'ամուսնանան գորգագործ աղջկան մը հետ, յետոյ վարձու կուտան, դրամը կ'առնեն և իրենց ծննդավայրը կը դառնան:*

Պարսիկներու մէջ սովորութեան կարգ անցած այս ձեւի ճորտատիրութիւնը Հայերու մէջ ընդունուած չէ: Աւելի անկախ եւ տանելի կեանքով ապրելու բնազդական ճիգո՞վ բացատրել այս ուրախալի պարագան: Բնազդական ըսի, քանի որ նոյն հայ գիւղացին պարսկական հագուստի, գլխարկի, մասամբ նիստ ու կացի, նոյնիսկ սափրուելու մասին երեք դարերու ընթացքին տեղի է տուեր տիրող շըրջապատին: Քիչ մը աղաւաղուած հայերէնը, անդաւաճան կրօնասիրութիւնը եւ ազատ ու անկախ ապրելու տարերային ձըգտումը կը յատկանշեն արտաքինով պարսիկ Արաքցի հայ տղամարդը. իսկ Արաքցի հայ կինը իր արտաքինէն թել մը անգամ չէ զիջած Շահ Աբասի օրերէն մինչեւ այսօր: Կովկասեան և Ատրպատականի տեսնուած հայ գեղջկուհիի տարազն է ոտքէն մինչեւ գլուխը: Աչքի զարնող չնչին փոփոխութիւնները տեղական են: Մինչեւ իսկ քաղաք եկած ատեն հայ գեղջկուհին առանց «չադրա»ի շուկայ կ'երթայ, հակառակ այն սովորութեան, որ Սուլթանապատ բնակող եւրոպական հագուստներով հայ կիներ— ոչ բոլորը անշուշտ— հայկական թաղամասէն դուրս՝ պարսկական սեւ «չադրա»ն ծածկելու հարկադրանքին տակ կը զգան իրենք զիրենք:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

(*) 20 շահին = 1 ղրանի, ղրանը 10-12 ամերիկեան սէնթ է: Վ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ, ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ

Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ Ի ՆՊԱՍՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 11 Օգոստոս

Կը յայտարարենք հրապարակաւ թէ կառավարութիւն մը որ կը դիմէ պատերազմի, առանց սպառելու հաշտութեան եւ իրաւարարութեան բոլոր միջոցները, արժանի է իր ժողովուրդին տալիք հարուածին եւ պատիժին: Եթէ Ֆրանսայի մէջ, որ եւ է կառավարութիւն, համարձակի այդպէս վարուիլ՝ կը յայտարարենք որ ապստամբութիւնը այդ պարագային, ժողովուրդին ամէնէն սրբազան իրաւունքը պէտք է համարել:

Փիէռ Ռընօտէլ

(Պետ՝ ֆրանսական ընկերվարութեան աջակողմին)

Ընկերվարական-Բանուորական Միջազգայինի Գ. Համագումարի լիակատար նիստերուն մէջ խանդավառութիւն ստեղծող եւ տպաւորող ճառերէն մէկն ալ՝ եղաւ Ժան-Ժօռէսի աշակերտ եւ ընկերվարական հին, հետեւողական ու յամառ գործիչ՝ Փիէռ Ռընօտէլի դրապաշտ, ուժեղ եւ զուսպ ճառը, զոր արտասանեց յանուն ֆրանսական պատուիրակութեան, արժանանալով ամբողջ համագումարին ծափերուն, զինաթափութեան եւ խաղաղութեան կազմակերպման խնդրին շուրջ: Ռընօտէլ իրական եւ միակ պետն է ֆրանսական ընկերվարութեան աջակողմին, անհաշտ ու անողոքելի թշնամի համայնավար շարժումին եւ այդ շարժումը վարողներուն, դէմ առհասարակ բոլոր տեսակի խուժանավարութեանց, ամբոխային տրամադրութիւններուն: Օժտուած՝ կառուցանող եւ դրական իմացականութեամբ մը, ան փոխանակ զոհանալու միայն բացասելով եւ ժխտելով տիրող իրաւակարգը, քանդելու աշխատելով գոյութիւն ունեցածը՝ կը կարծէ որ արդէն ժամանակն է սկսելու կառուցանել ընկերվարական իրաւակարգը, թափանցելով ներս ու աստիճանաբար տիրելով դրամատիրական տընտեսութեան եւ քաղաքական մեքենային: Զինաթափութեան խնդրին շուրջ իր արտասանած ճառը՝ մատնելով հանդերձ նոյն մտահոգութիւնը, կուգայ ապացուցանել որ Ռընօտէլ, հակառակ իր շատ զուսպ եւ շատ խոհական տեսութիւններուն՝ մեծ, խորապէս պարկեշտ եւ ուղղամիտ ընկերվարական մըն է: Իր քաղաքացիական քաջութիւնը արդէն բոլորին յարգանքին արժանացուցած է զինքը:

Ու անշուշտ, բացառիկ արժէք մը ունէին իր բերնին մէջ, որոշ քաղաքական վայրկեաններու ընթացքին, ժողովուրդներու ապստամբութեան ու զինեալ յարձակումի անցնելու անհրաժեշտութիւնը շեշտող խօսքերը՝ որ արժանացան Համագումարին միահամուռ ծափերուն: Ռընօտէլ համոզուած խաղաղասէր մը եւ հետեւողական ու անկեղծ ռամկավար մըն է եւ կուսակից միջազգային պարտադիր իրաւարարութեան, Ազգերու Դաշնակցութեան եւ բոլոր նման կազմակերպութիւններուն: Անգութ եւ վերջնական հակառակորդ պատերազմի, ան նոյնիսկ հաշտ աչքով չի դիտեր քաղաքացիական եւ դասակարգային պայքարի սկզբունքը որ միջազգային ընկերվարութեան հիմնաքարերէն մէկը կը կազմէ: Եւ եթէ այս բոլորին հակառակ, ան կուգայ այն եզրակացութեան թէ հնարաւոր է որ կրկին ժողովուրդները գտնուին պատերազմի անխուսափելի հաւանականութեան մը առջեւ եւ եթէ հաշտութեան եւ իրաւարարութեան բոլոր միջոցները չգործադրուին՝ պէտք է անպայման դիմել զինեալ ապստամբութեան, արգիլելու համար պատերազմը, կը նշանակէ թէ տիրող դրամատիրական իրաւակարգը բաւական յղի է սեւ կարելիութիւններով եւ կարծուածէն աւելի շահախնդիր եւ արիւնռուշտ, իրական եւ անհաշտ խաղաղասէր մը բերելու համար այդ եզրակացութեան:

Ռընօտէլ յետոյ կը շեշտէ, որ չի բաւեր միայն խիստ ու զօրաւոր խօսքեր ըսել պատերազմին դէմ, հապա պէտք է կանխատեսել զայն ու նախապատրաստուիլ: Անգամ մը որ փոթորիկը պայթի՝ շատ ուշ կ'ըլլայ զայն կասեցնելու համար աշխատիլ: Ասկէ, խաղաղութեան ժամանակ, պատերազմի դէմ կռուելու եւ խաղաղութիւնը գործնականօրէն ու միջազգայնօրէն կազմակերպելու անհրաժեշտութիւնը:

Յետոյ Ռընօտէլ կը բերէ, ֆրանսական պատուիրակութեան ամբողջական եւ անվերապահ համակրանքը ներկայացուած բանաձեւին: Կ'ըսէ որ եթէ ընկերվարութիւնը առաջնակարգ կարեւորութիւն կ'ընծայէ՝ կազմակերպուած զանգուածներու ճնշումին՝ համապատասխան կառավարութեանց վրայ, արագացնելու համար զինաթափութիւնը՝ պատճառը այն է որ պատերազմին յաջորդող տասը տարիներու ընթացքին Միջազգային Ընկերվարութիւնը կը հանդիսանայ խաղաղութեան գլխաւոր գործօններէն մէկը:

Պէ՛տք է ներդաշնակել այդ ուղղութեամբ թափուած բոլոր ջանքերը: Արդարադատական հիմունքներ պէտք է տալ խաղաղութեան: Ճանչնալու եւ նախատեսելու համար պատերազմը՝ պէտք է ճանչնալ արդի դիւանագիտութեան բոլոր ներքին խաղերն ու կազմակերպական մեքենան: Փոխանակ խաղաղութեան մասնաւոր եւ կողմնակի դաշնագրերու՝ պէ՛տք է ձեռք ձգել միջազգային պարտադիր իրաւարարութեան (arbitrage) *պայմանագիր մը: Պէ՛տք է արգիլել արագ եւ յանկարծական զօրաշարժերը՝ որ կը կատարուին, միջազգային իրաւարարական ատեանի մը խնդիրը քըննելէն եւ վճիռը տալէն առաջ: Պէտք է վերջապէս պահանջել ընդհանուր եւ միաժամանակ կերպով կատարուած զինաթափութիւնը,*

Բանուորութիւնն ու աշխատաւորութիւնը իրաւունք ունին այս խնդրին մէջ կտրուկ կերպով եւ բարձր խօսելու, որովհետեւ իրենք պիտի ըլլան կըրկին, հաւանական պատերազմի մը գլխաւոր զոհերը: Ատոր համար պէ՛տք է պահանջել նաեւ զինաթափութեան միջազգային հսկիչի մը, գործադրուած բոլո՛ր երկիրներու մէջ, բոլոր ժողովուրդները ներկայացնող ներկայացուցչութիւններու կողմէ: Ռընօտէլ կը վերջացնէ իր խօսքը, յիշելով, որ ընկերվարութիւնը, այլեւս քարոզչական նեղ հաստուած մը չէ, ինչպէս անկէ քառասուն տարի առաջ, հապա հսկայ կազմակերպութիւն մը որ իշխանութեան սեմին վրայ է կանգնած եւ թէ՛ պէտք է որ իր ճնշումը զգացուի ամբողջ աշխարհի եւ բոլո՛ր դրամատիրական պետութեանց վրայ:

Ալպարտա, որ զինաթափութեան յանձնախումբին տեղեկաբերն է, կը պատկանի հոլանտական ընկերվարութեան կեդրոնական թեւին: Ղեկավար՝ Հոլանտայի մէջ, բանուորական շարժման, նո՛յն պատասխանատուութեան զգացումն է որ կը վարէ զինքը՝ բանաձեւը ներկայացնող՝ իր ճառը արտասանած ժամանակ: Կը պատմէ երկար, դժուար եւ յաճախ ապերախտ աշխատանքի մասին որ տարուած է նախ յանձնախումբին եւ ապա փոխ-յանձնաժողովին մէջ, կազմելու համար բանաձեւ մը որ յստակօրէն կը ճշտէ բանուորական շարժման եւ ընկերվարութեան դիրքը՝ զինաթափութեան բարդ եւ ցաւոտ հարցին մէջ: Ալպարտա կուգայ բազմաթիւ ուրիշներու պէս հաստատել որ պատերազմէն տասը տարի յետոյ, դեռ աշխարհը իր խաղաղութիւնը չէ վերագտած եւ թէ քաղաքականօրէն, տընտեսականօրէն եւ բարոյապէս, դեռ աշխարհը կը տառապի, բազմաթիւ դժուարութեանց գիրկը: Ռազմապաշտութեան պարտադրած տուրքերը հետզհետէ անտանելի կը դառնան, ժողովրդական բոլոր խաւերուն համար: Ահա՛ թէ ինչու նոյն իսկ ընկերվարութենէն դուրս, բոլո՛ր երկիրներու մէջ, կ'ուրուագծուի խաղաղասիրական շարժում մը, զոր պէտք է շահագործել գիտնալ:

Բանաձեւը՝ զոր Ալպարտա կը ներկայացնէ համագումարին՝ քուէարկուած է միաձայն: Ան պէ՛տք է հիմք ու պատուանդան ծառայէ՝ պատերազմի դէմ նոր եւ կազմակերպուած արշաւի մը: Այս բանաձեւը կերպով մը կը խտացնէ թէ՛ Միջազգայինի Գործադիրէն բղխած յանձնախումբին բանաձեւի նախագիծին մտքերը և թէ զուիցերիական ընկերվարականներու տեսակէտները: Այս վերջինները կը պահանջէին պատերազմի դէմ զանգուածային ու ժողովրդական ուժեղ պայքար մը, գործօն գետնի վրայ: Բանաձեւը՝ իւրացուցած է իրենց գլխաւոր մտքերը՝ ո՛չ ի հարկէ, նոյն բուռն եւ յարձակողական շեշտով: Արդէն, ամբողջ Համագումարի ընդացքին, մեծամասնութիւնը կ'աշխատի խուսափիլ ծայրայեղ շարժումներէ, մնալու համար իրական եւ դրապաշտ գետնի մը վրայ: Ան նոյնիսկ պիտի վախնայ բառերէն ու «բուռն միջոցներ» կամ «բռնութիւն» բառերուն շուրջը պիտի վիճի, փոխարինելու համար զանոնք «զանգուածներու յեղափոխական ճնշում» բացատրութեամբ:

Կը խօսի նաեւ անկախ աշխատաւորական պետ Պրօքուէյ: Յեղափոխական մը, կուսակից բռնութեան եւ բանուորական միութեան: Ան կտրուկ կերպով կ'ըսէ, թէ որեւէ պատերազմի ժամանակ, դրամատիրական իրաւակարգի մէջ, բանուորներն ու գիւղացիները պիտի մերժեն պատերազմի երթալ: Յանձնախումբին բանաձեւը կը գոհացնէ զինքը: Պիտի քուէարկէ զայն:

Բանաձեւը որ կ'անցնի միաձայն, բաժնուած է տասը մասերու ու կը քննէ մանրամասնօրէն, զինաթափութեան եւ պատերազմի հետ կապ ունեցող բոլոր խնդիրները: Տեսակ
բողջական ու ճշգր
խտացած համառօտ
է՝ պատերազմը կանխ
մանուած միջոցներուն
խարհի զինական կա
Բացատրելէ յետոյ
յստակ կերպով, պար
բաւարարութիւնը ու մ
յին միջամտութիւնը
կառավարութեան մը
ժողովրդական ըմբոստութ
բաւունքը եւ զանգուա
յեղափոխական ճնշու
գործադրութիւնը, կը գ
նէ եւ կը բանաձեւէ պ
իրաւարարութիւնը:
որ զինաթափութիւնը
միակողմանի հապա
նի պէտք է ըլլայ,
պէտք է զինաթափել
բայց թէ յաղթական
պարտեալ կողմերը:
որ պէտք է հետեւող
կռուիլ արհեստով
շարքերու ստեղծումին
կրնան յետագային
ներու կորիզներ դառ

Յետոյ բանաձեւը
չէ զինուորութեան
այն երկիրներուն
պարտադիր զինուո
հիմք կը կազմէ ազգայ
պանութեան: Պէտք է
րութիւնը վերածել իր
գոյն չափին: Ուժգնո
բուռն կերպով, հա
կը բողոքէ մանրէական
նաւոր կազի, այսին
միական պատերազմին
գաղտնօրէն կը պատրա
կ'առաջարկէ գործնակ
ջոցներ՝ ապահովելու
այդ վտանգաւոր շարժ
խումը:

Կը պահանջէ որ
բանները բարձրագոյն
կշռի իրաւունք ունեն
նակներուն վրայ, որ
կառավարութիւն կար
բաշարժ յայտարարել
խորհրդարանի հաւա
ու կը հրաւիրէ մի
աշխատաւորութիւնը՝
աշխարհակալութեան

* * *

Տը-Պրուքէր, պե
կուսակցականը որ անյ
եւ իրական բարեկամ
փոքր ազգերու՝ քաղ
բանտարկեալներու եւ
կաններու յանձնախումբ
նունով, կը խօսի զգ
անկեղծ ճառ մը պա
հաւասարապէս՝ թէ
կան կառավարութիւն
թէ համայնավարները
վարուին անսահման
թեամբ մը քաղաքակ
տարկեալներու հետ,
բողջ յանցանքը,
դէմ իրենց մղած կռի
յիշէ օրինակներ եւ կ
ւեր: Կը պախարակէ
կարմիր սարսափները
րապէս: Կը բողոքէ թէ
եւ Վանցեթթիի սպա
և թէ Տրոցկիի բանտար
դէմ: Համագումարը
իր տեսակէտները: Եւ
արկէ նաեւ մահուան
դէմ բանաձեւ մը, մի
թեամբ:

Յաջորդ եւ վերջին
ծով մը՝ պիտի խօսի
գային քաղաքական
թեան շուրջ քուէարկ
տարարութեան մասին:

Վ. ԱԶԳԷՆ ՇՈՒ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼ

Արեւմտեան
հանքօգուտ շինութեանց
բարը՝ որ այս միջոցին
կը գտնուի, խորհրդա
մը ունեցած է անգլիա
ռավարութեան հետ: Մ
թիւն կայ 300,000
հանքային բանուորներ
երկար ատենէ ի վեր
անգործութեան գրկ
հաստատել Աւստրալիա
նոնց տրամադրելով
հեկտար հող:

Կը կարծուի թէ
պիտի հաւանի այս
որուն իրականացման
նախատեսուած է 4 միլ
անգլիական ոսկի:

ԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

...ուքրէշի Հայաստանը կը (9 օգոստոս).

— «Յայտնի է որ ինչպէս ու... երկիրներէ, նոյնպէս Ռումա... ին Նանսէնեան անցագրով ...ները չէին կրնար դարձեալ ...դառնալ, Նանսէնեան անցա...ները չունենալով վերադարձի...

...Ռումանիոյ Հայկ. Միութիւ... ...կատի ունենալով, որ Ռումանիա ...նող հայկական հպատակ Հա... ...չէին կրնար արտասահման ...իլ եւ դառնալ առեւտրական ...ուրիշ ստիպողական գործերու ...Մար իսկ. որովհետեւ Ներքին ...երու Նախարարութիւնը ա... անցագիրներուն վրայ կը «վերադարձի ուժ չունի» ...կագրութիւնը, Նկատի ունենա... ...միս կողմէ որ նաեւ մակա... ...ութիւն կրող անցագիրներու ...յ օտար հիւպատոսարանները ...մերժեն վիզէ տալ՝ այն վախով ...ոնք կ'երթան իրենց մեկնած ...անցած երկիրները հաստատ... ...անցեալ Մայիսին դիմեց Ներ... ...եւ արտաքին գործերու Նա... ...արութեանց՝ որպէսզի Ռումէն ...վարութիւնը արտօնէ գործով ...նողներուն Ռումանիա վերա...ը։

...Միութիւնը ստացած է 4 օ...ոս 1928 թուակիր եւ 50502 ...ար հետեւեալ պաշտօնագիրը ...աքին գործերու Նախարարու...էն.—

...պատասխանելով ձեր Թի... ...եւ 1928 մայիս 20 թուակիր ...եթեան, պատիւ ունինք ձեզ ...եկացնելու թէ՝ Ներքին գոր...ու Նախարարութիւնը ճակա...է Նանսէնեան անցագիր...ուն վերադարձի իրաւունքը ...ու այն հայ գաղթականնե..., որոնք կը ճամբորդեն ակ... եւ ստիպողական պարագայի ...մար»:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՒԿԻԹԸ ՍՂԵՑ

...ընթացս շաբաթ փարիզի Հա...ն մէջ հաւկիթը կ'արժէր 80 ...5 սանթիմ հատը, ըսել է ...0 եւ 1.30 նպարավաճառին...

...Այս սղութեան պատճառ կը ...ուի հաւկիթի մեծաքանակ ...ածումը։

...հաւկիթի ծանրութիւնը նկա...վ միջին՝ 60 կրամ, 1927ին ...նսայէն արտածուած է 2 ...ոն, 361,166 հաւկիթ։ ...1928ին, նոյնքան ժամանա...մէջ. Անգլիոյ եւ Սպանիոյ ...ուած է 38 միլիոն 496,000 ...կիթ։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԳԱՂՏՆԻ ՎԱՐԿԵՐԸ

Ֆրանսական պարբերաթերթի մը մէջ, շահեկան վիճաբանութիւն մը տեղի կ'ունենայ մասնագէտներու միջեւ Ռուսիոյ գաղտնի վարկերուն մասին։

Ռուս ելեւմտագէտ մը կուլէվիչ խստօրէն քննադատած էր խորհրդային Ռուսիոյ պիւտճէն, եւ արտասահմանի մէջ, բոլշեւիկեան պրոպագանդի յատկացուած գումարը գնահատած էր իբր 200 միլիոն ոսկի րուբլի։

Իսկ Լիտւինոֆ, փարիզի մէջ՝ Ռուսիոյ ելեւմտական ներկայացուցիչը, կը ջանայ հերքել կուլեվիչի փաստերը եւ «թէքնիք» պատճառներով կը փորձէ արդարացնել այդ գումարին գործածումը։

Լիտւինոֆի բացատրութիւնները չեն հերքեր գաղտնի վարկի գոյութիւնը, անժխտելի է, բայց անոր բացատրութիւնները կարդալէ յետոյ, մարդ այն տպաւորութիւնը կը կրէ թէ՝ գաղտնի վարկերը ցոյց չեն տրուած պիւտճէին մէջ։

«Ուրեմն, կ'եզրակացնէ ֆրանսական օրաթերթ մը, երկու պիւտճէ՞ կայ Ռուսիոյ մէջ Մէկը որ հանրութեան ցոյց կը տրուի իր ելքով ու մուտքով, միւսը որ յատկացուած է Գ. Միջազգայինին, եւ գաղտնի կը պահուի, այն պատճառաւ որ, կարելի չէ ո՛չ անոր գործածութիւնը արդարացնել, ոչ ալ ազբիւրը ցոյց տալ»։

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ԴԷՊԻ ՌՈՒՍԻԱ

Խորհրդային իշխանութիւնները մտադիր են օտար դրամագլուխ փնտռել ո՛չ միայն երկաթուղիներու շինութեան, այլնաեւ, ճարտարարուեստական կարգ մը մեծ ծրագիրներու համար։ Մասնաւորաբար շաքարի թրըսթը հրահանգ ստացաւ, որ շօշափէ օտար զանազան շուկաներու տրամադրութիւնները եւ Քուպանի ու Փոլթովայի մէջ, կարեւոր գտարաններու շինութեան յատկացնելու համար, ջանայ երկար պայմանաժամով փոխառութիւններ կնքել։ Փոխառութեան պայմանները դեռ գաղտնի կը պահուին։

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Համալսարանական Ուսանողներու Միջազգային Դաշնակցութիւնը, որուն կը մասնակցին 40է աւելի ազգային կազմակերպութիւններ, այս միջոցիս, լիակատար նիստեր կը գումարէ Փարիզի մէջ։

Առջի օրուան նիստին մէջ, համագումարին նախագահը մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց տարեկան աշխատանքներուն մասին ։

Միջազգ. ուսանողական դաշնակցութիւնը, փոխադարձ օգնութեան կարգ մը հարցեր կրցած է հարթել։ Երկրէ երկիր այցելութիւններ կազմակերպուած են։ Տարեգրքի մը հրատարակութիւնը որոշուած է եւ արդէն տպագրուելու վրայ է։ Դաշնակցութեան թերթը կանոնաւոր կերպով լոյս տեսած է այս տարի։ Ասկէ զատ, իրենց նախաձեռնութեամբ, ուսանողական 200 թերթեր ցոյց տրուած են այս տարի, Գերմանիոյ մէջ կազմակերպած մամուլի ցուցահանդէսին։

Մասնաւոր շնորհաւորութեան արժանացան զուիցերիացի ուսանողները, որոնք եռանդագին կ'աշխատին Միջազգային համալսարանական դարմանատունը պահելու, ինչպէս նաեւ Անգլիացիները, որոնք բարոյական եւ նիւթական մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուին գործին։

Նախագահը յետոյ, կոչ մը ուղղեց ի նպաստ պուլկար ուսանողներուն, որոնք երկրաշարժի աղէտին ենթարկուեցան։

Զորս յանձնախումբեր զբաղեցան ուսանողական ազգային միութիւններու միջեւ՝ կարգ մը ներքին խնդիրներով, գիտական շարժաշարժիրներու եւ ուսանողական ճամբորդութիւններու հարցով ։

Նիստերը փակուելէ յետոյ, դադարի պահերուն, օտար ուսանողները խմբովին պտոյտներ կը կատարին Փարիզի մէջ եւ արուարձանները ։

ԽՐՈՒԱԹ գիւղացիական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը խմբագրականի մը մէջ գրելով կ'ըսէ թէ Խրուաթները բռնութեան չպիտի չզիջեն, եւ իրենց ձեռքին տակ ունին ուրիշ միջոցներ քան թնդանօթը, հրացանը եւ դանակը. «Ռատիչ իր ամբողջ կեանքին մէջ կռուեցաւ, բայց յեղափոխական չէր, կը խուսափէր արիւնէն եւ խաղաղութիւն կը քարոզէր։ Խրուաթ ժողովուրդը՝ անոր ետեւէն կը քալէ»։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ՄԻՇՏ ԱՒԵԼԻ ՇՈՒՏ

Ֆրանսայէն Միացեալ Նահանգները ղրկուած նամակները, օր մը առաջ հասցնելու համար իրենց տէրերուն, որոշուած էր, ֆրանսական թղթատար նաւէն՝ Իլ-տը Ֆրանսէն ճամբել ջրային սաւառնակ մը, որ նաւէն 24 ժամ առաջ պիտի հասնէր Ամերիկա։

Առաջին փորձը յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր։ Թղթատար սաւառնակը որ կը գտնուէր Իլ-տը-Ֆրանս շոգենաւուն վրայ, առտուան ժամը 11ին սկսաւ թռիլ, երբ դեռ նաւը 800 քիլոմեթր հեռու էր Նիւ-Եորքէն։ Նոյն օրն իրիկուան ժամը 5.15ին, սաւառնակը հասաւ Նիւ-Եորք եւ իջաւ մաքսային շէնքերուն մօտերը։ Ծրարները անմիջապէս փոխադրուեցան Նիւ-Եորքի թղթատարական պաշտօնատունը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՆԻԷՌ.— Կիրակի օր, հակառակ աննպաստ օդին, մեծ յաջողութիւն ունեցաւ դաշտահանդէսը։ Կանուխէն բազմութիւն մը տեղաւորուած էր Արժանթէօյլի անտառին մէջ, ճոխ ուտելիքներով։ Եւ հայկական շունչ մը կը ծաւալէր ամբողջ պուրակին մէջ, եռագոյն դրօշի հովանիին տակ։

Առտուան ժամը 9ին սկսած էր ոգեւորութիւնը։ Նախագահ Ընկ. Գառնիկ Յովհաննէսեան, ժամը 3ին բացաւ բուն հանդէսը, յուզիչ ճառով մը։ «Մեր Հայրենիք»էն յետոյ, փոքրիկն Ծիլմէճեան արտասանեց «Հայ Արծիներուն»ը։ Ընկ. Զարեհ Գաբրիելեան արտասանեց «Վերջին Աղօթքը»։ Յետոյ հրաւիրուեցաւ Ընկ. Շաւարշ Միսաքեան, որ պարզելով Խանասորի դէպքին իսկական իմաստը, իբրեւ կազմակերպուած զինուորական արշաւանք, պանծացուց հայ ժողովուրդին կորովը։ Դադարի միջոցին ամերիկեան ձեւով աճուրդ մը տեղի ունեցաւ որ բարձրացաւ 420 ֆրանքի։ Շահեցան Ընկ. Հ. Տէրտէրեան եւ Պ. Պ. Պօյաճեան ։

Յետոյ կարգով խօսեցան ընկերներ Աշոտ, Լ. Գեւոնեան, Յ. Հիսաեան, Ն. Սամուէլեան եւ ուրիշներ։ Արտասանեցին ընկ. Վ. Կէվշէնեան «Ա՛խ վաղուն», Զ. Գաբրիելեան՝ «Վաղուան Հայեր»ը, Ա. Սէֆէրեան «Սարտարապատ»ը, օրիորդ մը «Մօր մը երազը»։ Երգեցին Տիկին Էքմէքճեան՝ «Պաղ աղբիւրին մօտ», Զ. Գաբրիելեան՝ «Հայաստան», և ընկեր Հրաչ՝ «Բարձր սարեր»ը եւայլն։ Նուագեցին ընկեր Մ. Կիւրեղեան եւ Գ. Պօյաճեան։

Իրիկուան անձրեւին տակ, տեղի ունեցան հայկական պարեր եւ անակնկալներ։ Մինչեւ ժամը ութը երգերը կը հնչէին անտառին մէջ եւ ճամբուն երկայնքը։

Ինչ օգուտ որ այս բոլորը տեղի ունեցան օտար հողի վրայ։ Հայրենիքը խորթ մօր մը պէս կը նայի մեզի, բայց մենք պիտի հասնի՛նք անոր...

Ա. Թագմունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 12 Օգոստոս.—Խանասորի Արշաւանքի 31րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ. Վարուժան Ակումբին մէջ, Օգոստոս 11ին։ Ժամանակէն առաջ կոկիկ բազմութեամբ լեցուած էր սրահը։ Ընկ. Միքայէլեան բացաւ հանդէսը, որ սկսաւ «Կարկուտ տեղաց»ով։ Քանի մը արտասանութիւններէ ու երգերէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ, ընկեր Ա. Գուլումճեան որ Խանասորի Արշաւանքի հակիրճ պատմականը բրաւ։ Եղան խմբերգ, մեներգ, եւ արտասանութիւններ։ Հանդէսի կիսուն ներկայացուեցաւ, «Վրէժին ոգին կամ բռնակալի մը վախճանը»։ Երիտասարդներու փափաքին համաձայն, երեկոյթը վերջացաւ պարահանդէսով։ Հանդիսականները մեկնեցան ուշ ատեն, գոհ տպաւորութեան տակ։

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն կը մտածէր դաշտահանդէս մը տալ, բայց կարելի չեղաւ տեղ գտնել։

⁂ Ս. Շամօնէն թղթակից մը երկու հազար կը հաշուէր մեր գաղութը կառավարական տեղեկութեան համաձայն, Հայերուս թիւն է 533 հոգի։

Մ. Թ.

ՑԻՐՈՒՑԵԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԲԱՆ.— Քանի փոքրիկ գիւղը կը գտնուի Քանէն երկու քիլոմեթր դէպի հիւսիս։ Այս տեղի Հայերու թիւը կը հասնի 45ի, մեծ մասով ընտանիքի տէր։ Կ'աշխատին Քանի մէջ գաչագործներ օրավարձով։ Հակառակ տիրող սղութեան, դարձեալ լաւ կ'ապրին։ Շատերը հողի ու տունի տէր են դարձած։ Փոքրիկները կը խօսին ֆրանսերէն, իսկ մեծերը ...թուրքերէն։ Երբ պիտի սթափին։ Ընչուշտ խօսք ակամայ թրքախօսներուն համար չէ, այլ նորերուն, որ լաւ հայերէն գիտեն եւ չեն խօսիր։

Մոկացի

Ի ՊԱՏԻՒ ՀՄՄԱՍՏԵՂԻ

«Յարդգող» ի պատիւ Համաստեղի սարքած է գինեձօն մը՝ այսօր, Հինգշաբթի, 16 Օգոստոս երեկոյեան ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը։ Ներկայ պիտի ըլլան անդամներն ու հրաւիրեալներ։

ՆՈՐ ՑԵՍԱԶԳՈՒՄ

Մոսկուայէն ստացուած հեռագրի մը համաձայն, Խորհրդային իշխանութիւնները երկրորդ անգամ ըլլալով յետաձգած են Խորհրդային Հանրապետ. Միութեանց երկրորդ համագումարը։

Այս համաժողովը որ տեղի պիտի ունենար գարնան, յետաձգուած էր աշնան։ Այս անգամ գումարման թուական նշանակուած է 13 Ապրիլ 1929։

Այս նոր յետաձգման պատճառ ցոյց կը տրուի, համայնավար շրջանակներու այն վախը թէ այս միջոցիս գումարուելիք ժողով մը, նպաստաւոր տրամադրութիւններով տոգորուած չպիտի ըլլայ հանդէպ սովետական քաղաքականութեան եւ թէ՝ գիւղացիները պիտի կրնան այս պարագան շահագործել, համայնավար կուսակցութեան դէմ պայքարելու համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԺՈՒԱԾ՝ ԻՐ ԻՍԿ ԶԷՆՔՈՎ.— Տեմթէքին որ կը բնակի Շանփինյի, կիրակի օր կը բացակայէր իր տունէն։ Իր գրագին ժան Ռոլլէ, նախկին ոստիկան՝ լսեց որ իր դրացիին շունը կատաղօրէն կը հաչէր։ Ռոլլէ գիտէր թէ դրացին ուշ պիտի գար։ կասկածելով դուրս ելաւ, զգուշութեամբ յառաջացաւ ու նշմարեց որ խոհանոցի պատուհանը կոտրած էր։ Գնաց առաւ իր զէնքը։

Այդ միջոցին վրայ հասաւ Տեմթէքին տղան որ զինուոր է։ Ռոլլէ խնդիրը բացատրեց անոր եւ այն միջոցին որ երկուքը մէկ կը պատրաստէին տունը պաշարել, տան առաջին յարկէն պատուհան մը բացուեցաւ, ու տեսնուեցաւ մէկը որ կը պատրաստուէր վար ցատկել։ Գողը նշմարելով որ բռնուելու վտանգ կայ, կրակեց, հարուածները վրիպեցան, իսկ Ռոլլէ իր կարգին նշան առաւ, գողը վիրաւոր՝ ինկաւ գետին։ Երբ ոստիկանը ու տանտիրոջ տղան մօտեցան, արդէն մեռած էր։

Քննութիւն մը երեւան հանեց թէ՝ Ռոլլէի փամփուշտը գայն վիրաւորած էր սրունքէն։ Գողը մեռած էր իր ատրճանակէն, որ անկումին հետեւանքով կրակ առած էր։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ կը տեսնէ Ա. Նաւարեանի մէկ կարեւոր ուսումնասիրութիւնը, Anthologie des Poètes Arméniens, մաքուր տպագրութեամբ ու պատկերազարդ։ Յառաջաբանը գրած է Գրական ճամալսարանի ծանօթ ուսուցչապետ Պ. Լիսթեմպէրժէր ։

Մեզի կը ծաղորդեն թէ՝ լուսանկարիչ Պ. Յակոբ Սէմէրճեան (Ֆէպիւս), Officier d'Académieի տիտղոսը եւ պատուանշանը ստացած է Ֆրանսայի գեղարուեստներու Նախարարութենէն։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

I

...լին կը սիրէր երիտասարդը ո...տեւ ճնշուած էր միայնութե... եւ թշուառութենէն, որովհե...սիրահարը ծառան էր հա...ո սեփականատիրոջ մը, որով... եւ քաղաքէ մը կուգար եւ ...երուն առջեւ կը պարզէր ...ուն ապագայի մը հեռանկ... Երիտասարդը կը սիրէր Ոլին, ...հետեւ գեղեցիկ էր եւ աւելի... երկուքն ալ անգիտակից, ...ական եւ եսասէր՝ կը սիրէին ...կենդուտ էին, կեանքը ըմ...ելու պէտքը կը զգային։

...լիի պատմածին համեմատ ...ն ալ տարօրինակ եւ աւելի ...նցած էր։ Բարեկեցիկ ընտա...աղջիկ մըն էր եղած։ Ծնողքը կ'ուզէին հարուստի մը հետ ամուսնացնել. հայրը, Ոլիի պապը, ժողովուրդը խանդավառող քերթող մըն էր։ Ոլի կ'արտասանէր քանի մը քերթուածներ, յետոյ կը պատմէր.

— Մօրս եղբայրը եկեղեցիներուն մէջ կը նկարէր, բայց ինքնապան եղաւ որովհետեւ դատապարտութիւն մը պիտի կրէր։ Այո՛, մայրիկիս ծնողքը կրթուած եւ ազնուական էին, բայց չուզեց ամուսնանալ հարուստի հետ։ Կը տեսնէ հայրս, որ այն ատեն գեղեցիկ էր դրօշակի մը նման, կը սիրահարի եւ կը փախի հետը։ Յաճախ ինծի կ'ըսէ. «Հայրս զիս զրկեց ժառանգութենէ, հոգ չէ, ուրիշներ թո՛ղ պահեն իրենց հարստութիւնը. ես ալ իմ Միքայէլս եւ այս բաւական է։»

⁂

Օր մը ճամբու պահապանը նորօրօ գնաց ցորեն գնելու եւ սովորականէն աւելի տխուր ու ընկճուած վերադարձաւ։

— Ոլի՛, ուշադիր եղի՛ր, Ոլի՛, ըսաւ աղջկան՝ մատով սպառնալով։ Վա՛յ եթէ այդ ծառան անգամ մըն ալ ոտք դնէ հոս։ Ան մեզ խաբեց։ Ըսաւ թէ Քուրիքօ է անունը, մինչդեռ Անանիա է եղեր։ Օրկոզոլոցի է եւ աւազակներու ազգական, ուշադիր եղի՛ր աղջիկ, կին ունի արդէն։

Ոլին լացաւ եւ արցունքներն ինկան ցորենին հետ սեւ փայտէ սնտուկին մէջ։ Երբ աշխատութիւնը լրացաւ եւ Միքայէլ հեռացաւ՝ Ոլին վազեց հարուստին ծառան գտնելու։

— Քու անունդ Անանիա է եղեր, կին ունիս եղեր, գոչեց կատաղութենէն փայլակնացայտ աչքերով։

Անանիա վերջացնելու մօտ էր ցանքը։ Երկու սարեակներ կ'երգէին ձիթենիներու տերեւներուն վրայ, ճերմակ մեծ ամպեր երկինքի կապոյտը կ'ուժեղացնէին։ Ամէն բան քաղցրութիւն, լռութիւն, մոռացում էր։

— Ճիշդ է պատասխանեց երիտասարդը, պառաւ կնիկ մը ունիմ։ Բռնի ամուսնացուցին զիս, ինչպէս մայրիկդ կ'ուզէին հարուստին տալ... որովհետեւ ես աղքատ եմ, նէ հարուստ է։ Բայց ի՞նչ փոյթ, զառամած է եւ շուտով պիտի մեռնի։ Մենք երիտասարդ ենք, Ոլի, ես միայն քու երջանկութիւնդ կը փափաքիմ։ Եթէ զիս լքես՝ կը մեռնիմ։

Ոլին խանդաղատեցաւ եւ հաւատաց։

— Ի՞նչ պիտի ընենք հիմակ, եթէ շարունակենք իրար սիրել, հայրիկս զիս պիտի ծեծէ։

— Համբերէ՛ գառնուկս։ Կինս շուտով կը մեռնի, հակառակ պարագային պիտի գտնեմ գանձը եւ կը մեկնինք այս երկրէն։

Ոլին բողոքեց, լացաւ, չհաւատաց գանձին, բայց շարունակեց սիրաբանիլ ծառային հետ։

Ցանքը վերջացած էր։ Անանիա յաճախ արտ կ'երթար ցորենի բուսնիլը դիտելու եւ աւելորդ խոտերը վերցնելու համար։ Հանգստեան պահերուն պատ մը շինելու պատրուակով, գանձը կը փնտռէր քարերուն տակ։

— «Եթէ հոս չէ ուրիշ տեղ ըլլալու է, անպայման պիտի գտնեմ» կ'ըսէր Ոլիին։ «Ինծի նման ծառայ մը ոսկի խուրձ մը գտաւ եւ գարբինի մը տուաւ առանց գիտնալու թէ ոսկի էր։ Այս կողմերը կը բնակէին հսկաները, որոնց կօշիկներուն գամերն անգամ ոսկիէ էին։ Ո՜հ, գանձեր կարելի է գտնել, լաւ փնտռելու է միայն։ Հոռմ եղած ատենս տեսայ հսկաներուն պահած ոսկի դրամներն ու իրերը։ Հիմակ ալ, աշխարհի զանազան կողմերը կ'ապրին հսկաներ, որոնց մանգաղներն ու արօրները ոսկիէ են։»

Անանիա լրջօրէն կը խօսէր. աչքերը կը փայլէին ոսկի երազներով։ Եթէ հարցուէր թէ ինչ պիտի ընէր գտնելիք գանձը, թերեւս պիտի չկարենար պատասխանել։ Ոլիին հետ փախչիլ կը մտածէր առ այժմ, ապագայի վրայ չէր մտածեր։

Աղջիկը նորօրօ երթալու պատեհութիւնն ունեցաւ։ Տեղեկութիւններ քաղեց Անանիայի կնոջ մասին, հասկցաւ որ ստուգապէս զառամած էր, բայց ոչ բարեկեցիկ։

Երբ վերադառնալով Անանիայի երեսին տուաւ սուտը, այո՛, պատասխանեց ծառան, հիմա աղքատ է բայց ամուսնացած ատենս հարուստ էր։ Ամուսնանալէս ետք զինուորութեան գացի, հիւանդացայ ու ծախսեցի։ Կինս ալ հիւանդացաւ։ Չես գիտեր ի՞նչ ըսել է երկարատեւ հիւանդութիւն մը։ Դրամ փոխ տուինք եւ չվերադարձուցին։ Միւս կողմէ կինս կը ծածկէ դրամը, կ'երդնում որ այդպէս է։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Նէթունոյի դաշնագիրները վաւերացուած

Եուկոսլաւիոյ խորհրդարանը օգոստոս 14ին վաւերացուց Նէթունոյի դաշնագիրները, որ քարգայթակղութեան դարձած էին, մինչեւ սպանութեան յանգելով։ Արտաքին Նախարար Շումէնքովիչ երկար ճառ մը խօսեցաւ, յայտնելով թէ այս դաշնագրին կնքման համար Իտալիոյ հետ բանակցութիւնները սկսան 1924 հոկտեմբեր 10ին, խառն դահլիճին կողմէ։ Երկու ընդդիմադիր երեսփոխաններ բուռն կերպով քննադատեցին դաշնագիրը, բայց կառավարական մեծամասնութիւնը վաւերացուց զայն, 158 ձայնով։

Խրուաթ երեսփոխանները միշտ կը մերժեն ժամանակցիլ խորհրդարանին։

⁂ Խրուաթիոյ թերթերը ծանուցանելով Նէթունոյի դաշնագիրներուն վաւերացման լուրը, բուռն հրատարակութիւններ կ՚ընեն Պելկրատի կառավարութեան դէմ։ Բոլորն ալ կը յայտարարեն թէ պայմանագրութիւնները ապօրէն են, որովհետեւ վաւերացուած են առանց Խրուաթներու ներկայութեան։ Բացակայ էին նաեւ երկու խրուաթ Նախարարները։

Ստալինի դիրքը խախտած ․՞

«Տէյլի Մէյլ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը գրէ թէ Ստալին մօտերս Կովկաս պիտի մեկնի։ Իբրեւ թէ բժիշկները շատոնց խորհուրդ էին տուեր Ստալինին՝ բժշկուելու համար անցնիլ Կովկաս, բայց մեկնումը յետաձգուած էր, Քաղաքական Բիւրոյին մէջ ծագած վէճերու հետեւանքով։ Թղթակիցը կ՚աւելցնէ թէ, Ստալինի վերադարձէն յետոյ, հաւանական է որ իր տեղը անցնի Բուխարինը։ Այս վերջինը կը համարուի ամենալաւ տեսաբանը Մարքսի եւ Լէնինի վարդապետութեանց։

Ձերբակալութիւն Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ չորս հոգի, որոնց մէկը նախկին երեսփոխան, ձերբակալուեցան կայարանին մէջ, ցոյցեր կատարած ըլլալով նախկին Նախարար Մաքրամ Էպէյտի դէմ, որ Լոնտոն կ՚երթար։ Հակառակ նախկին վարչապետ Նահաս փաշայի բողոքներուն, կալանաւորները ոստիկանատուն առաջնորդուեցան եւ հարցաքննութեան պիտի ենթարկուին։

Ի՞նչ կը պահանջեն հնդիկները

Կալկաթայէն հեռագիր մը ուշագրաւ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ համահնդիկ խորհրդաժողովին որոշումներու մասին։ Ժողովը, որ գումարուած էր սահմանադրութեան մը ծրագիրը մշակելու համար, նախ եւ առաջ կը պահանջէ Հնդկաստանի տալ բրիտանական գաղթապետութեանց (տոմինեըն) իրաւունքները և հաստատել ծերակոյտ մը և երեսփ. ժողով մը։ Յետոյ կ՚առաջարկէ նշանակել ընդհանուր կառավարիչ մը, իբրեւ ներկայացուցիչը Անգլիոյ թագաւորին։ Վարչական մարմինը պիտի բաղկանայ մէկ վարչապետէ և վեց նախարարէ, իսկ աւելորդ կը համարուի Հնդկաստանի Նախարար մը պահել Լոնտոնի մէջ։ Բանակին, նաւատորմին եւ օդային ուժերուն սպարապետը պիտի նշանակուի ընդհ. կառավարիչին կողմէ։

Սուրիական եւ թրքական հպատակները

Սուրիոյ մարզպանութեան եւ Պէյրութի թրքական հիւպատոսարանին միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը համաձայն, այն Սուրիացիները, որոնք թրքական հպատակութիւնը ընդունած են, արտօնուած են մինչեւ 1929 տարուան օգոստոսի վերջերը իրենց բնակութիւնը երկարաձգել Սուրիոյ մէջ։

Փոխադարձաբար, սուրիական հպատակութիւնը ընդունած եւ Թուրքիոյ մէջ բնակող նախկին Թրքահպատակները եւս պիտի օգտուին այս արտօնութենէն։ Երկուստեք թոյլ պիտի տրուի որ անոնք կարենան իրենց անշարժ կալուածներուն տիրանալ եւ ի հարկին ծախել ազատօրէն։

Ֆրանկախտէ բռնուած

Ազգէհիրէն կը հաղորդեն թէ, գաւառական կարգ մը շրջանակներուն ձիերը ֆրանկախտէ բռնուած են։ Գոնիայի անասնաբուժական տնօրէն Խալիլ պէյ հոն գացած է, դարմանումի միջոցներ ձեռք առնելու համար։

Կ՚ըսուի թէ այս գարշելի հիւանդութիւնը Սուրիայէն եկած է։

Բանուորներու փոխանակութիւն

Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը համաձայն, ամէն տարի հինգ հարիւր ֆրանսացի բանուորներ Գերմանիա պիտի երթան աշխատելու, եւ փոխադարձաբար հինգ հարիւր Գերմանացիներ ալ Ֆրանսա պիտի գան։ Պայմանագրութիւնը պիտի գործադրուի մօտերս։

Նոր դէպքեր Յունաստանի մէջ

Ինչպէս գրած էինք, հանրապետականները անարգական ցոյց մը կատարած են Սելանիկի մէջ, քարկոծելով Մաժեսթիկ հիւրանոցը, ուր իջած էր արքայական Ցալտարիս։ Նոր լուրերու համաձայն, արքայականներու ակումբն ալ յարձակման ենթարկուած է։ Վենիզէլոսի կուսակիցները կոխելով երկու արքայական թերթերու խմբագրատուները, նիւթական ծանր կորուստներ պատճառած են։ Արքայականներն ալ իրենց կարգին քանդած են հանրապետական գրասենեակի մը խմբագրատունը։

⁂ Նախկին Նախարար Քաֆանտարիս, որուն քարտուղարը լեռ տարուած եւ յետոյ արձակուած էր փրկանքի փոխարէն, կը ծանուցանէ թէ ծանր յայտնութիւններ պիտի ընէ առեւանգութեան մասին, ստրկան մը պատասխանատու ցուցնելով կառավարութիւնը։

⁂ Արքայական կուսակցութենէն երկու անդամներ Կոնստանցա հասան կիրակի օր, ուր պիտի տեսակցին Եորկիոս թագաւորին հետ։ Հաւանական է որ այս հանդիպումէն յետոյ թագաւորը պատգամ մը ուղղէ Յունաստանի ժողովուրդին։ Պուքրէշի հելլէն գաղութը, որ մեծամասնութեամբ արքայական է, մեծ յոյսեր դրած է երեսփոխանական ընտրութեանց վրայ։

Գերմանիա զրահաւոր կը շինէ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց ձեռնարկել նոր զրահաւորի մը շինութեան։ Դահլիճին ընկերվարական անդամներն ալ հաւանութիւն յայտնած են այս ծրագրին, որ բախ-բասներու տեղի տուած է յաղթական երկիրներուն, մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի բարձր Հայքի երիտ. միութեան կողմէ Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 1ին. 62 Chalet de la Pomme. La Pomme

կը խօսի՝ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՇՐՋ. ԸՆԴՀ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, Փոնտէվէքի մարզադաշտին մէջ

Ողիմպիական խաղերէ վերջ տեղի կ՚ունենայ բաժակի մրցում (ֆութպոլ)։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Վիէնէն հեռու գտնուող խումբերէն կը խնդրուի որ անձրեւոտ օդի պարագային չգան։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի Թատերասրահին մէջ դերասաններ՝ Յ. ՋԱՐԻՖԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու կը ներկայացնեն՝

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ հեղ. ՔՈՐՐԱՏՕ

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, «Ռոստոմ» գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Ի՞նչ պէտք է ընել այլասերման վտանգին դէմ։

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։

Նիսի Շրջանային կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի, Քանի, Կրասի եւ Փուժիի ենթակոմիտէները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան հաւաքոյթը՝ այս կիրակի ժամը 1ին Քլամառի անտառին մէջ, Ste. Marieի աղբիւրին քով։ Առաջնորդներ պիտի սպասեն Թիւ 89 հանրակառքին վերջաւորութիւնը։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կամ ժամագործ գառնիկ Յովհաննէսեանի խանութը կը հրաւիրուի այն երիտասարդը որուն ծրար մը յանձնուած էր կիրակի օր, Արժանթէօյլի դաշտահանդէսէն վերադարձին։

Վ.ՐԻՊԱԿ.— երէկուան Յառաջի մէջ, Գ. էջ, Գ. սիւնակ (Թէյասեդան Համաստեղի), վարէն վեր, 7րդ տող, Թառիստ ժորժէն յետոյ, «պատմեց եւլն.» պիտի ըլլայ «Ա. Արծրունի պատմեց» եւլն.։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Որբուկ.— ձեր ձեռագիրը չի կարդացուիր։

ԿԱՐՏԱՆ, Ե. Ա.— ճշտեցինք։ Ամսագրի նոր թիւը չէ հրատարակուած դեռ։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

Կ՚ուզուին լաւ աշխատող գործաւորուհիներ՝ ձեռքի բրդեղէն հիւսուածեղէններու համար։ Տեւական գործ ամբողջ տարուան համար, շատ լաւ վճարումներով։ Օրինակներ շինել չգիտցողներուն կը ստանձնեմ սորվեցնել։ Պարզ հիւսել գիտնալը բաւական է։ Դիմել՝ Տիկ. Մ. Հապոեանի, ամէն օր 9—12 եւ 4—6, 16 Bld. de la Villette. Մեթրօ՝ Պելվիլ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շ.	40շ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ.	10տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրատուն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928
17 AOUT 1928

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 727 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒՐ ԽՕՍՔ

...ՆՉ ՈՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Այլեւս կասկած չկայ, որ արաբական տառերն ալ թանգա...ն պիտի նետուին Թուրքիոյ մէջ, շատ աւելի կարճ պայմա...ժամով մը, քան կ'ենթադրուէր։

Արդարեւ, տենդագին թափով կը գործէ այն յանձնախումբը, ...պաշտօն ունի վերջնական ձեւ տալ նոր այբուբենին։ Օրէն...ն առաջ, Մ. Քէմալի կամքն է որ կը գործէ, լատինատառ ...րագրութիւններով, ճառերով եւ հրամաններով։

Արդէն իսկ պատրաստուած է նոր այբուբենը, եւ փորձեր ...կատարուին, առայժմ նեղ շրջանակի մէջ։ Մ. Քէմալ Պոլիս ...նուելով, առիթէն կ'օգտուի շարժման մէջ դնելու համար ...րքք մտաւորականութիւնն ու մամուլը։ Անցեալ շաբթու, ...ք անձամբ սարքեց դաս մը, գրատախտակին առջեւ, շուրջը ...ւաքելով գործավարներ եւ երեսփոխաններ։ Յետոյ հանդէս ...՝ Սարայ-Պուրնուի դարաստանին մէջ, «հանըմ»ներով եւ ...ճէ-սազ»ով, բայց միանգամայն եւրոպական եղանակներով ...գինարբուքով։ Բոլորը՝ մէկ նպատակի համար, — կարելի ...ծին չափ հրապուրել եւ խրախուսել, որպէս զի ժամ առաջ ...ծածուի լատիներէն այբուբենը։

«Դեռ ինչե՛ր պիտի տեսնէք», ըսած էր Մ. Քէմալ, քանի մը ...առաջ։ Եւ ահա արագ-արագ ու մաս-մաս կը քակէ իր հիմ...կան ծրագրին ծալքերը։

Վերջին լուրերու համաձայն, լատինատառ այբբենարանին ...տարակութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Նոյեմբերին, ...ամէն կողմ դասընթացքներ պիտի կազմուին, որպէսզի կա...ի ըլլայ երկու ամիսէն գործածել նոր տառերը։ Այս ընթաց...վ, կը յուսան մինչեւ հինգ տարի ընդհանրացնել նոր այբու...ը, որ արդէն կը գործածուի կարգ մը թերթերու մէջ, զա...զան հատուածներով։

Պէտք է հաւատալ թէ այս հրամանն ալ պիտի կատարուի ...պէս ինչպէս սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան, ֆէսին ...փաթթոցին, վանդակին ու իսլամական օրինագրքին ջնջու...հրաման մը, — եւ բոլորը կը խոնարհին։ Բառ մը, զաղա...ր մը Մ. Քէմալի բերնէն, — եւ ամէնէն յետադիմական ...րք հրապարակագիրն ալ կը դառնայ քարոզիչը նոր կարգերու։

Այո՛, աննախընթաց է, ինչ որ տեղի կ'ունենայ նոր Թուր...ոյ մէջ, 1922էն ի վեր։

Մէկդի նետելով նախապաշարումները, ու քար դնելով մեր ...ին վրայ, պէտք է խոստովանինք թէ կեղծ, դերասանական ...րժուձեւեր չեն յեղաշրջման, վերանորոգման այս բազմազան ...նարկները։ Այսպէս կամ այնպէս, Թուրքիոյ մէջ հասած է ...ունդ մը, որ կանգ չառներ արդիացման ամէնէն յանդուգն ...ագիրներուն առջեւ։

Ապահովելով սահմաններն ու քաղաքական անկախութիւնը, Քէմալ վճռեր է իր յաջորդներուն ձգել ոչ թէ հին կայսրու...ան մը յիշատակարանը, այլ նորոգուած, արդիական պե...ւթիւն մը։ Որքան ալ երեւութական թուին պատուաստներն ...ներարկումները, պիտի ձգեն լայն հետքեր։ Խոր ակօսներ ...ցուած են, որոնք դիւրաւ չեն լեցուիր։ Յետաշրջական ամէ...բուռն շարժում ալ ակամայ նկատի պիտի առնէ կա...րուած փոփոխութիւնները. այլապէս քար քարի վրայ չի ...։ Ճիշտ ինչպէս որ, Ռուսիոյ մէջ, եթէ նոյն իսկ ցարական ...ապետութիւնը վերահաստատուի, չի կրնար խաչ քաշել վեր...տասը տարիներու վերիվայրումներուն վրայ, եւ երկիր կա...վարել Ալեքսանդր Գ.ի աւանդութիւններով։

Անշուշտ խաղաղութիւնն է որ թոյլ կուտայ կատարել այս ...աշրջումները։ Խաղաղութիւն՝ դուրսէն, հլու հնազանդ հա...կերպում՝ ներսէն։

Բայց այս պարագան չի կրնար նուազեցնել կատարուած ...խատանքին արժէքը։

Ընդհակառակն, կ'ապացուցանէ որ Թուրքերու նոր սե...նդը ընդունակ է արմատական ձեռնարկներ կատարելու, ...իրը նորոգելու եւ զօրացնելու, ժողովուրդը արթնցնելու եւ ...րգացնելու, երբ ձեռքերը ազատ ըլլան։ Ինչպէս որ, վտանգի ...հուն ալ, պատրաստ է անխնայ ջարդելու եւ աւերելու, հա...ձայն հայրերու աւանդութեան։

Եւ ինչպէս ջարդն ու կողոպուտը, եաթաղանն ու կախա...ը, լատինատառ այբուբենն ալ մէկ օղակն է «թիւրք օղլու ...րք» Թուրքիան իրականացնելու։ Մէկ յօդուածը՝ նոյն քա...քական ծրագրին, քանի որ սահմանէն անդին ալ կը գոր...ծուի լատիներէնը։ Իսկ երբ արաբերէն տառերն ու խրթնա...ութիւնները նետուին եւ Թուրքերէնի ընթերցումը դիւրա...ն, միացորդ փոքրամասնութիւնները, արդէն թրքախօս, ինք...երաբար կը կարդան Թուրքերէնը, կը թրծուին թրքական ...ակոյթով։ Մէկ խօսքով՝ կը թրքանան։

Այս իրողութիւնները արձանագրած ատեն, նորէն ակնարկ ...կը նետենք մեր կացութեան վրայ, Փարիզէն մինչեւ Երե...ն, ու մեր աչքերը չեն կրնար համարձակ նայիլ։

Ունինք հայրենիք մը, ուր մարդիկ այնքան քանդեցին, որ ...ելու ոչ ժամանակ, ոչ ալ միջոց կրնան գտնել, եթէ ուզեն ...։ Անոնք ալ «յեղափոխական» են, եւ թթու տեսակէն։ Եւ ...այդ, հանգիստ չեն կրնար մնալ, մինչեւ որ կատարելապէս ...մալուծուին գաղութները։

...ենկիւրի առաջքելութիւններ կը ղրկէ, Աֆղանիստանը մար...ւ եւ դաստիարակելու համար։ Երեւան կը զարմանայ որ ...կական գաղութները կանգուն կը մնան, հակառակ իր խա...րութեան եւ դեռ Հայաստան կ'երազեն մուխին ու մուրին ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՆԱՑՈՂԸ ՔՆԱՑՈՂԻ ՄԱՍԻՆ

Արեւ, եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, կ'ողբայ եգիպտոսի գաղութին լճացման վրայ, «Նիրհող գաղութը» խորագրուած խմբագրականի մը մէջ (3 Օգոստ.).

— «Բաղդատութեան դրէ՛ք մեր գաղութը, օրինակ, ամերիկահայ գաղութին հետ, որուն գոյութիւնը այնքան ալ հին չէ որքան մերինին, եւ որ, մեծամասնութեամբ, կազմուած է Հայաստանի գաւառացիներէն, սարսափի շրջաններուն մերկ ու անպատսպար այդ հեռաւոր ափերը շունչերնին առած։

Կարելի՞ է նմանութեան եզր մը գտնել երկուքին միջեւ։ Բնա՛ւ երբեք։ Եղբակացութիւնն իսկ աննպաստ պիտի ըլլայ մերինին համար։

Ի՛նչ հրաշալի կենսունակութիւն է որ կը տիրէ միւսին մէջ, եւ ի՛նչ ցուրտ ձմեռ է որ սփռուած է մեր ջիղերը։ Պարզ գիւղացիներ՝ ստուար մեծամասնութեամբ՝ անոնք, հսկայ գործատեղիներու մէջ կեանքերնին մաշեցուցած, բայց որոնց կուրծքին տակ անթեղուած հայրենասիրութեան, կամ ուրիշ բացատրութեամբ մը, ազգային պարտականութեան գիտակցութեան սրբազան հուրը, քանի կ'երկարի պանդխտութեան սեւ շրջանը, կը բորբոքի ու կը բոցավառի, ջերմութիւն հայթայթելով ո՛չ միայն իրենց գաղութային, այլ և ազգային ընդհանուր ձեռնարկներուն։

Անշուշտ, այս գաղութն ալ ունեցած է, այս տեսակէտէն լաւ օրեր։ Չմոռնանք որ հոս հիմնուեցաւ Բարեգործականը, նաեւ մեր կուսակցութիւնը կազմող տարրերուն գլխաւորագոյնը, եւ ուրիշ մարմիններ՝ որոնք կարեւոր դեր մը խաղացին մեր վերջի ժամանակի ազգային կեանքին մէջ։ Բայց այսօ՞ր։ Այսօր. «Ներկան վա՛ր է հինէն»։

Ունեցած ենք, անշուշտ, բարերարներ որոնց առատաձեռնութեան արդիւնքովը եւ իրենց անունով կանգնուած են մեր եկեղեցիներն ու դպրոցները. բայց ասոնք անհատներ են, որոնց թիւը տասնի ալ չհասնիր... իսկ ո՞ւր է ժողովուրդը եւ ի՞նչ չափով կը կատարէ ան իր ազգային պարտականութիւնը։ Ա՛յն ժողովուրդը որուն հեռաւոր եղբայրներուն — ամերիկահայուն — մեր աչքին առջեւ պարզած գեղեցիկ պատկերը տեսանք։ Եւ այս գաղութը, բաղդատմամբ միւսին, անտեսապէս աւելի գէշ պայմաններու մէջ չի գտնուիր։ Եկեղեցիի հետ ռեւէ գործ կ'աշխատուի ձրիաբար կատարել, դպրոցներէ կը պահանջուի որ ձրի ընդունին մանուկները, որովհետեւ, կ'առարկուի, ազգը հարուստ է։ Ազգին հարուստ ըլլալը, կարծես կերպով մը չարիք եղած է այս գաղութին համար։»

Կարելի՞ էր հարցնել, — քնացո՞ղն է յանցաւոր, թէ քնացնողը...

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԿՏԱԿ ՄԸ

Սօֆիայի մէջ բացուեցաւ կտակը պուլկար զօրավար Սավօֆի, որ սպարապետ էր պալքանեան պատերազմին ատեն եւ մեռաւ Ֆրանսայի մէջ։ Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ զօրավարը, այնքան խոնարհամտութեամբ.

— «Իմ մարմինս տարէք ծնողքիս մարմիններուն քով, Սօֆիայի գերեզմանատունը։ Փախարութեան եւ թաղման ծախքերը իմ վրայ, եւ կարելի եղածին չափ համեստ։ Եթէ պուլկար կառավարութիւնը կ'ուզէ ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել, պէտք է քաղաքավարութեամբ մերժել այդ առաջարկը. որովհետեւ ես ինքզինքս արժանի չեմ նկատեր այդ պատիւին։

«Կայարանէն, մարմինը պէտք է փոխադրուի գիշերանց, Գ. կարգի կառքով մը, Սօֆիայի գերեզմանատան մատուռը, որ սեւերով ծածկուած պիտի ըլլայ։ Մարմինս պիտի ցուցադրուի ցորեկ մը եւ գիշեր մը, որպէս զի բարեկամներս կարենան վերջին մնաք բարովը ըսել ինծի։ Այդ միջոցին, երկու քահանաներ աղօթքնէր պիտի կարդան եւ իրենց հետ պիտի ունենան երկու պահապաններ, գիշերուան միջոցին։ Թաղումը պիտի կատարուի յաջորդ առտու, շատ կարճ արարողութեամբ մը։ Ո՛չ մէկ զինուորական պատիւ, ոչ համազարկ, ոչ պատուանշան, ո՛չ ալ ճառ։ Միայն մէկ ծաղկեպսակ կրնայ բերել աղջիկս։ Գերեզմանիս վրայ՝ միայն սա արձանագրութիւնը. «Աստհանգչի Միշէլ Սավօֆ. ծնած... մեռած...»։ Ձախ կողմը, Վիտոշ լերան Կրանիտէ պատուանդանին վրայ կիսանդրիս՝ դէպի Մակեդոնիա դարձած։ Իսկ պատուանդանին վրայ հետեւեալ բառերը.

— «Ապագայ սերունդներուն կը մնայ իրականացնել այն իտէալը ուր դարձած են աչքերս։ Իտէալ մը զոր մեր սերունդը չկրցաւ իրականացնել, քաղաքական կուսակցութեանց միջեւ միութիւն եւ համերաշխութիւն տիրած չըլլալով, արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան մասին»։

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ ՀՈՎԵՐ...

Նոր շարժանկար մը եկեր է փարիզ, «յատկապէս պատրաստուած արտասահմանի աշխատաւորութեան համար»։

Շարժանկար մը՝ որ կը պատկերացնէ «Խ. Հայաստանի տեսարաններն ու նուաճումները» եւ որ պիտի ներկայացուի փարիզի մէջ, առաջնորդութեամբ քաղաքացի Վ.արդանեանի, նորեկ պատուիրակ Հօկի։

Ախորժաբեր հով մը, որ կարօտներ ու հառաչանքներ պիտի արթնցնէ, առանց գոնէ այնքան մխիթարանք տալու, որքան տեղական «ափէրիթիֆ»ները...

Ահա Հայաստանի պայծառ լուսնկան, Հրազդանը, Սեւանը, Դիլիջանը, ցարական օրերէն մնացած խոշոր, ամրակուռ շէնքեր, պողոտաներ, իբրեւ հին ուխտի պատմութիւն, իսկ «Շիրկանալը» եւ շարք մը կիսկատար շինութիւններ կամ ծրագիրներ՝ իբրեւ «նուաճում»։

Իսկ հետեւա՞նքը, — ե՞րբ կը տեսնենք այս բոլորը, քաղաքացի Վ.արդանեան, որ ատեն մը մեծն Տիգրանի Հայաստանով կ'օրօրէիր, քարտէսի վրայ, իսկ այսօր հիւղակ միայն կը ցուցնես, պինդ պահելով բանալին։

Պատասխան ունի՞ս, երբ Ֆրանսայի եւ ուրիշ գաղութներու աշխատաւորները, տեսնելով նոր շարժանկարը, հարցնեն յանկարծ.

— Բարի, գեղեցիկ է Հայաստանը, գեղեցիկ են ձեր խոստումներն ալ։ Իսկ մեր վիճա՞կը։ Մինչեւ ե՞րբ այս կարօտն ու ծիւրումը, դիտելով եւ լսելով...

Իսկ եթէ հարկ ըլլար շարժանկար մըն ալ մեր կեանքէն քաղել ու փոխադրել Հայաստան, տասն անգամ 1800 մեդր երկայնութեամբ ժապաւէններով...

Վ.ԱՀԷ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ցորենի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ առեւտրական գործավար Միկոյեան զեկուցում մը կարդալով ցորենի տագնապի մասին, խոստովանեցաւ թէ կառավարութիւնը հարկադրուած է 250 հազար թոնօ հացահատիկ ներածել։ Այս ապսպրանքներէն 200,000 թոնօ խորհրդային նաւահանգիստները հասած է արդէն։ Պ. Միկոյեան յայտարարեց որ թէեւ կացութիւնը աւելի լաւ է քան մայիսին եւ յունիսին, բայց տակաւին «խիստ լարուած է»։

Զեկուցումէն յետոյ, Աշխատանքի եւ պաշտպանութեան խորհուրդը նոր որոշումներ տուաւ, ուտելիքի գիները դասակարգային հիման վրայ քննելու համար։ Նոր գիներու գործադրութիւնը սկսաւ Օգոստոս 15ին։

Ցորենի մթերման ձեռնարկը ձախողած է ամէն կողմ։ Վոլկայի մէջ, Յուլիսին հաւաքուած է նախատեսուած քանակին հարիւրին 10ը միայն, Եօկատէրանոսլավի շրջանին մէջ՝ հարիւրին 20ը եւայլն։

⁂ Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ օգոստոս ամիսը ամէնէն տագնապալին պիտի ըլլայ ամբողջ երկրին համար։ Արտասովոր միջոցներ կը պահանջուին, ցորեն ամբարելու համար, քանի որ գիները կը բարձրանան ամէն կողմ։

Ցորենի խնդիրը ամէնէն հրատապն է խորհրդային իշխանութեան համար։ Մինչ պատերազմէն առաջ Ռուսիա միլիոնաւոր թոնօ ցորեն կ'արտածէր, այժմ գիւղացիները միայն իրենց պէտքերուն բաւելու չափ կ'արտադրեն, քանի որ առեւտրական մենաշնորհին հետեւանքով, առաջուան գիներուն հազիւ մէկ հինգերորդը կը ստանան։

⁂ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Խարքովի մէջ գումարուած ժողով մը որոշեց պահել հաճարէ հացին բաշխումը քարտերով կատարելու դրութիւնը, ամբողջ հարաւային Ռուսիոյ մէջ։

Անհաբեկումները կը շատնան

Զանազան աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ հետզհետէ կը բազմանան համայնավարներու դէմ անհատական ահաբեկումները, բնաջնջման կռիւի մը ձեւն առնելով։ Մասնաւորաբար կեդրոնական իշխանութեան ներկայացուցիչներն են որ չափազանց եռանդ ցոյց տալով, կը գրգռեն գիւղացիներու ատելութիւնը։ «Փրավտա» և «Իզվեստիա» կը ծանուցանեն թէ վերջին ամիսներու ընթացքին, բազմաթիւ թղթակիցներ զոհ գացած են ահաբեկումներու։ Կեդր. կոմիտէն երկու մասնաւոր նիստեր յատկացնելով այս հարցին, որոշեց ազդու միջոցներ ձեռք առնել, իր ներկայացուցիչներուն կեանքը պաշտպանելու համար։

Թեվֆիգ Րիւշտի կը պտտի

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թեվֆիգ Րիւշտի Փեշթա հասաւ եւ պիտի մնայ քանի մը օր։ Մեծ ընդունելութիւններ կազմակերպուած էին այս առթիւ։ Գործավարը պտոյտներ պիտի կատարէ Հունգարիոյ մէջ։

Խրուաթները միշտ ընդդիմադիր

Նեթթունոյի դաշնագիրներուն վաւերացման առթիւ, բուռն հրատարակութիւններ կ'ընեն Խրուաթիոյ թերթերը, Պելկրատի կառավարութեան դէմ։ Բոլորն ալ բացէ ի բաց կը յայտարարեն թէ այդ պայմանագրութիւնները ապօրէն են, քանի որ ստորագրուեցան առանց Խրուաթներու մասնակցութեան։

Խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան վարիչներէն Փրիպիչէվիչ, որ սերտ գործակիցն էր Ռատիչի, ճառ մը խօսելով Զաղրէպի մէջ, միեւնոյն միտքերը յայտնեց։ Կուսակցութիւնը ընդհ. ժողով պիտի գումարէ օգոստոս 23ին, իր շուրջը համախմբելով նաեւ Սլովէնները եւ միւս դժգոհ տարրերը։

⁂ Խրուաթական չորս հատուածներ խորհրդակցելով, որոշեցին միասնաբար գործել հետեւեալ նպատակներուն համար. — 1. Լուծել Սկուբշինան եւ նոր ընտրութիւններ կատարել. 2. Արմատապէս վերաքննել Սահմանադրութիւնը. 3. Եուկոսլավ դաշնակցային պետութիւն մը կազմել, Պելկրատը ունենալով մայրաքաղաք, միեւնոյն արքայական Տունով, բայց իւրաքանչիւր պետութիւն պիտի պահէ իր վարչական, ելմտական եւ կառավարական բացարձակ անկախութիւնը։

Նորէն Մակեդոնացիներուն դէմ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ անգլիական դեսպանը ծանօթ ծանուցագիրը յանձնած ատեն, յայտներ է Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին թէ իր կառավարութիւնը չպիտի աջակցի պուլկարական փոխառութեան, եթէ չձերբակալուին մակեդոնացի գլխաւոր յեղափոխականները։

Այս պահանջը շատ նեղ վիճակի մը մատնած է պուլկարական կառավարութիւնը, որովհետեւ իր ուժէն վեր է ձերբակալել մակեդոնական շարժման վարիչները։

Տրոցկի Պերլին կը գտնուի...

Հէքեա՞թ թէ իրականութիւն։ Քանի մը օրէ ի վեր զրոյցներ պտտին թէ Տրոցկի փախած է եւ Պերլին կը գտնուի։ «Շի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՕԹԹՕ-ՊԱՈՒԷՐ՝ ՄԵԾ ՃԱՌՈՎ ՄԸ ԿԸ ԳԾԷ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 11 Օգոստոս

Միջազգայինի Գ. Համագումարը անհրաժեշտ կը գտնէ ըսել ամէ՛ն երկրի աշխատաւորներուն, որ համայնավարութիւնը նպաստաւոր գետին կը պատրաստէ, քաղաքական այն բռնակալ եւ վտանգաւոր յետաշրջականութեան (որ բազմաթիւ երկիրներու մէջ հետզհետէ հող կը շահի), իր գործունէութեան եղանակներով, երկուքի բաժնելով աշխատաւոր զանգուածները:

Միջազգայինի քաղաքական բանաձեւը

Համագումարը, իր օրակարգին ամէնէն դժուար կէտը վերապահած էր վերջին օրուան: Արդարեւ, գրեթէ միաձայն, օրակարգի բոլոր միւս խնդիրներուն շուրջ, ընկերվ. բանուորական Միջազգայինի Գ. Համագումարը քիչ մնաց որ չկարենար միաձայնութեամբ քուէարկել քաղաքական բանաձեւը: Այս անգամ այդ բանաձեւը ընդարձակ, մանրամասն եւ խանդավառ յայտարարութիւն մըն է, ուղղուած բոլոր երկիրներու աշխատաւոր ժողովուրդներուն: Այդ յայտարարութիւնը, ինչպէս կ'ըսէր գերման երիտասարդ ու ճարտասան երեսփոխանուհին, Թօնի-Սանտըրը, թէեւ զուրկ է ամբոխները խանդավառելու սահմանուած եւ զանգուածներու սրտին դպչող, յեղափոխական եւ ռազմաշունչ բառերէ, բայց իր զուսպ ու կշռուած խօսքերովը, պարսաւելով ու դատապարտելով դրամատիրութիւնն ու աշխարհակալութիւնը եւ ապացուցանելով իր այդ ցուրտ և հաշուուած մեղադրականին պատճառներուն ճշդութիւնը, զուցէ աւելի ուժգին եւ ազդեցիկ կը հանդիսանայ, գիտակից եւ մտածող աշխատաւորութեան աչքին:

Այս յայտագրութիւնը աշխատանքի պտուղն է՝ Գ. Համագումարի քաղաքական յանձնախումբին (եւ անկէ բղխած մասնախումբին) որ, ամբողջ երեք օր աշխատեցաւ, յառաջանալով քայլ առ քայլ ու ամէն վայրկեան մանրամասնօրէն վիճելով, յաճախ կռիւով, տենդով եւ անհաշտութեամբ, միջազգային քաղաքական կեանքը լեցնող բոլոր խնդիրներուն շուրջ: Անգլիական անկախ աշխատաւորականները, որ քանի մը տարիէ ի վեր, ախոյեանը կ'ուզեն հանդիսանալ բանուորական միութեան՝ անտեղի ու ապարդիւն դարպաս մը ընելով ռուս համայնավար վարիչներուն, բացառիկ յամառութեամբ մը կը վիճէին բանաձեւի նախագիծին իւրաքանչիւր միտքը, ուզելով յայտարարութիւնը աւելի յեղափոխականօրէն միակտուր ընծայել ու ամէն անգամ կը հանդիպէին աջակողմին յստակատես ու հետեւողական ընդդիմութեան: Եւ եթէ անկախ աշխատաւորականները, որ մինչեւ վերջին րոպէն, կը սպառնային չքուէարկել, յայտարարութեան համայնավարներուն եւ Խ. Ռուսիոյ վերաբերեալ մասը, ճիշդ էին եւ արդար, բանուորական միացման անհրաժեշտութեան զգացումին, մէջ. միւս կողմէ, համագումարին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, աւելի քան ճիշդ էր ապացուցանելով որ այդ միացումը իրականացնելու համար անկախ-աշխատաւորականներու բռնած ճամբան սխալ է: Համայնավար խուժանավարութեան եւ ամբոխային տրամադրութիւններուն զիջումներ ընելով չէ որ, կարելի է իրականացնել աշխատաւորական զանգուածներու խախտուած միութիւնը:

Այս տեսակէտէն՝ պէ՛տք է բացառիկ նշանակութիւն ընծայել Աւստրիոյ ընկերվարութեան անժխտելի պարագլուխ, մեծ տեսաբան եւ ընկերային գրող Օթթօ-Պաուէրի մեծ ճառին՝ որ խոր ուշադրութեամբ եւ ընդհանուր լռութեան մէջ լսուեցաւ համագումարին կողմէ: Պաուէր, որ դեռ երիտասարդ է, կը հանդիսանայ վերակազմուած Միջազգայինի գլխաւոր ղեկավարներէն մէկը: Օժտուած մեծ հըմտութեամբ մը, որ կ'ընդգրկէ ո՛չ միայն յետ-պատերազմեան Եւրոպայի քաղաքական խնդիրները, այլեւ տնտեսական, ելեւմտական եւ տեսական բոլոր հարցերը, ան իր բեղմնաւոր անհերքելի եւ բացառիկ կարողութեամբ, կը հանդիսանայ թէ իբրեւ քաղաքական վարիչ մը եւ թէ նոյն ատեն կուսակցական առաջնակարգ գործիչ մը:

Աւստրիոյ ընկերվարութեան հին պետ Վիքթոր-Ատլէրի (հայր՝ Միջազգայինի ընդհ. քարտուղար Ֆրից-Ատլէրի) մահէն յետոյ, նախարար՝ յեղափոխութեան յաջորդող կառավարութեան մէջ, հետզհետէ արդէն կը դառնայ միջազգային դէմք մը: Իր եւ կարգ մը ուրիշ ղեկավարներու նկարներն ու կենսագրական գիծերը պիտի երեւան «Դրօշակ»ի յառաջիկայ համարին մէջ:

Պաուէր, իբրեւ տեղեկաբեր քաղաքական յանձնախումբին, ընդլայնեց ներկայացուած յայտարարութեան առանձին մասերը ու ամրացուց զանոնք փաստերու ամբողջ տարափով մը՝ զոր անընդհատ ծափեց Համագումարը: Պաուէր անառարկելի կերպով ապացուցուց որ համայնավարութիւնը, տեսակ մը խախուտ եւ նոյնիսկ խարդախ դիրքի վրայ է այսօր, Միջազգային բանուորութեան դէմ յանդիման, մէկ կողմէն ինքզինքը հակառակորդ համարելով պատերազմին եւ միւս կողմէն ընկերային յեղափոխութեան եւ դրամատիրական տապալումի ամէն յոյս կապելով նոր պատերազմի մը եւ նոյնիսկ անուղղակի պատրաստելով զայն: Տեսակ մը ձեռնթափութիւն եւ համակերպութիւն է, զէնքերը վար դնել այսպէս, միջազգային դրամատիրութեան առջեւ, յուսալով նոր պատերազմ մը: Անկարողութեան տեսակ մը նոր ապացոյց, զոր կուտայ համայնավար Միջազգայինը:

Պաուէրէն յետոյ, կը խօսի Ֆրանսացի Օրիոլ, քարտուղար Խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութեան: Կը բացատրէ թէ ինչպէ՞ս յայտարարութիւնը կ'աշխատի ճշդել միջազգային աշխատաւորութեան դիրքը՝ ընդհ. քաղաքականութեան մէջ: Իր ուժեղ եւ անխոցելի տրամաբանութեամբ, ան կ'ապացուցանէ պատերազմին կապուած յոյսերուն սնանկութիւնը: Մարդիկ կը յուսային որ Մեծ Պատերազմը պիտի բարձրացնէ մարդկային բարօրութեան աստիճանը: Պատահեցաւ հակառակը: Թշուառութիւնն ու գործազրկութիւնը, տնտեսական տագնապն եւ ելմտական վերիվայրումները աւելի քան աղիտաբեր են այսօր միջազգային բանուորութեան համար:

Լէնսպրի, օրուան նախագահը, բրիտանական աշխատաւորական կուսակցութենէն, կ'ընէ որոշ վերապահումներ: Կը նկատէ որ ամբողջ Համագումարը դէմ է Խ. Ռուսիոյ ներքին գործերուն մէջ, որ եւ է արտաքին զինեալ միջամտութեան: Համաձայն չըլլալով հանդերձ հոն կատարուած բոլոր փորձերուն և դատապարտելով հանդերձ հետեւանքները, կը հաստատէ որ այսուհանդերձ մեծ իրողութիւն մը կայ, ցարական բռնակալութեան տապալումը եւ գիւղացիական զանգուածներու ազատագրութիւնը: Պէտք չէ իր ընթացքը բոլոր յեղափոխութեան անիւներուն մէջ գաւազան նետել, կ'ըսէ խանդավառ ու ծերունի աշխատաւորական գինուորը, եւ սրտագին կոչ կ'ուղղէ Անկախ Աշխատաւորական կուսակցութեան, որ Բանուորական Ընկերվարական Միջազգայինի ծոցին մէջ միաձայնութիւնը ամբողջական ընելու համար, մանաւանդ Օթթօ Պաուէրի ղեկոյցէն յետոյ, քուէարկեն յայտարարութիւնը ամբողջութեամբ: Այս վերջինները այդպէս ալ կ'ընեն:

Յայտարարութիւնը, որ միջազգային քաղաքական կացութիւնը, իր բոլոր մութ կողմերովը լուսաբանող, կարեւոր եւ արժէքաւոր վաւերաթուղթ մըն է, պիտի հրատարակուի ամբողջութեամբ «Դրօշակ»ի մէջ: Մինչ այդ կ'արժէ անշուշտ, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, համառօտագրել զայն:

Յայտարարութիւնը կը սկսի հաստատելով որ պատերազմէն տասը տարի յետոյ, քաղաքական կացութիւնը աւելի քան մթին է, Ազգային շատ մը փոքրամասնութիւններ եւ շատ մը մանր ժողովուրդներ՝ կը շարունակեն ճնշուած մնալ եւ արեւմտեան ուժերը արգելք կը հանդիսանան անոնց ազատագրութեան: Շատ մը երկիրներու մէջ, ժողովրդավար կարգերը տապալած են՝ ի շահ դիկտատորութեանց: Ամէն տեղ դրամատիրութիւնը պատերազմի մնասները կ'աշխատի բեռցնել աշխատաւոր խաւերուն վրայ և իր արդիւնաբերական միջազգային ձեռնարկներով (trust, cartel) կը տիրէ ամբողջ տնտեսութեան:

Երկրորդ մասով, Միջազգայինի Գ. Համագումարը կոչ կ'ուղղէ բո՛լոր ժողովուրդներուն, որ հաւաքուին իր դրօշին շուրջ, բացատրելով իր կատարած մեծ ու հիմնական դերը, պատերազմին յաջորդող տասը տարիներու ընթացքին, ժողովուրդներու մերձեցման եւ համակեցութեան համար: Ինք է, որ իր շուրջ հաւաքուած աշխատաւորական զանգուածներուն ճնշումին շնորհիւ, յաջողած է խաղաղութեան առաջին քարերը դնել, արիւնէ եւ հրդեհէ յոգնած Եւրոպայի մէջ: Պատերազմի դէմ եղած բոլոր ձեռնարկները՝ պտուղն են իր հետեւողական եւ աննկուն պայքարին:

Երրորդ մասով, յայտարարութիւնը կը հրաւիրէ Մ. Նահանգներու աշխատաւորութիւնը, մտնել Միջազգայինի դրօշին տակ, բացատրելով թէ ի՞նչպէս եանքի դրամատիրութիւնը անխորժ անակնկալներ կը պատրաստէ՝ աշխատելով օգտագործել գունաւոր ժողովուրդները, աշխատելով դասակարգել միջազգային աշխատաւորութիւնը:

Յետոյ, Համագումարը իր անվերապահ համակրանքը կը յայտնէ եւ իր օժանդակութիւնը կը բերէ՝ ճնշուած ժողովուրդներուն: Կը պահանջէ Հնդկաստանի, Չինաստանի, Եգիպտոսի անկախութիւնը, նոյն ատեն յիշեցնելով որ այդ անկախութիւնը երբեւիցէ պէտք չէ խափանէ աշխատաւորութեան ազատագրութեան գործը:

Հինգերորդ մասով յայտարարութիւնը հրապարակ կուգայ բոլոր ծպտուած կամ ոչ, բացարձակապետութեանց դէմ: Կը խարազանէ Մուսոլինիի Իտալիան, Հորթիի Հունգարիան, Պրաթիանուի Ռումանիան, Լիափչէֆի Պուլկարիան ու կը պահանջէ քաղաքական ազատութիւն: Վեցերորդ հատուածը կը վերաբերի Խ. Ռուսիոյ: Համագումարը գնահատելով ռուս գիւղացիութեան եւ աշխատաւորութեան հերոսական կռիւը՝ կը պախարակէ այդ գիւղացիութիւնը չարաշահող համայնավարութիւնը, զայն համարելով անհաբեկիչ փոքրամասնութիւն մը, որ կ'արգիլէ երկրին արդիւնաբերական զարգացումը:

Վերջին հատուածը սրտառուչ եւ ուժեղ կոչ մըն է՝ ուղղուած միջազգային աշխատաւորութեան եւ գիւղացիութեան հաւաքուելու ընկերվարութեան դրօշին շուրջ ու վերականգնելու խախտուած աշխատաւորական միութիւնը: Կոչ նաեւ ռուս գիւղացիութեան՝ յոյս չդնել պատերազմի վրայ եւ պատրաստել եւ կառուցանել խաղաղութիւնը, միացած ու միակամ: Այդպէս է միայն որ կարելի է տապալել դրամատիրութիւնը, գրաւել իշխանութիւնն ու հաստատել ընկերվարական իրաւակարգ:

Կոչը կը վերջանայ հաստատելով որ աւելի քան ժամանակն է. իրագործելու ընկերվարութեան մեծ նշանաբանը — Աշխատաւորնե՛ր բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

"ՊԱԽԹԻ ՐՈՒՄԻՅԱ ԴՆԻՆԱ,,

(ՄԵՐ ՔԻՒՐՏ ԱՇԽԱՏԱԿՑԷՆ)

Նախորդ երկու յօդուածներով ներկայացուցի Թրքական կառավարութեան կողմէ սարքուած խաղերը, քիւրտ ապստամբները հրապուրելու համար:

Իպրահիմ աղա, որուն նամակ գրեր է կուսակալ Սիւրէյեա պէյ, քիւրտ ապստամբական շարժման Էյրիի շրջանի (Արարատ) ժամանակաւոր վարչութեան նախագահն է: Այս հերոսը աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր բոլոր Թրքական ուժերը պարտութեան կը մատնէ եւ այդ շրջանին մէջ քրտական կազմակերպութիւնը ընդարձակելու կ'աշխատի: Կուսակալին գործածած նուաստացուցիչ լեզուն միթէ՞ մեծագոյն ապացոյցը չէ Թուրք կառավարութեան անզօրութեան:

Գալով Նա՛ման էֆէնտիին, որուն նամակ գրեր են Պայազիտի երեւելիներէն Իպրահիմ էֆէնտի եւ Թղթատար-հեռագրական տնօրէնը, ուշիմ ու կարող քիւրտ մտաւորական մըն է, որ տարիներով հաւատարմութեամբ եւ ուղղամտութեամբ ծառայած է Թուրք կառավարութեան: Իր այս ծառայութեանց իբրեւ վարձատրութիւն, արեւմտեան նահանգները տարագրուեցաւ եւ հոն իր ենթարկուած նախատինքներուն, կեղեքումներուն և չարչարանքներուն չկարենալով հանդուրժել, ուխտած է ազատագրել իր ազգը, զոր Թուրքերը կ'ուզեն տմարդօրէն բնաջնջել, ու ամիսներով լեռներու մէջ թափառելէ յետոյ, միացած է Իպրահիմ աղայի:

Այս մարտիկներու տուած պատասխանները ոեւէ մեկնութեան չեն կարօտիր:

Բնականաբար, ինչպէս բոլոր ազգերու, Քիւրտերու մէջ եւս տկար հաւատքով կարգ մը մարդիկ ուզեցին օգտուիլ Թուրք կառավարութեան այս սուտ գթութենէն ու ողորմածութենէն: Ասոնցմէ մաս մը սպաննուեցան նոյնինքն Թուրքերուն կողմէ, որոնք այլեւս ամէն յոյս կտրած էին թէ ասոնց ընդհանուր ներման արժանանալը պիտի կրնայ խաբել կռուող ապստամբները: Ուրիշ մաս մը, որ ապստամբական շարժման ատեն որոշ պաշտօն ունէին եւ իրենց պաշտօնները ձգելով անձնատուր եղան, ասոնք ալ իբրեւ դաւաճան սպաննուեցան՝ քիւրտ յեղափոխական դատաբաններու վճիռով: Գալով անոնց, որոնք անձնատուր ըլլալով, այժմ իրենց երկրին մէջ հազար չարչարանքի, տառապանքի ու վախի մէջ կ'ապրին, ասոնք ալ զղջացած են եւ փախուստի նոր միջոց մը կը փնտռեն:

Գաղափար մը տալու համար թէ քիւրտ հանրային կարծիքը ի՛նչպէս կ'ըմբռնէ ընդհանուր ներումը, հոս պիտի յիշեմ փոքրիկ դէպք մը: Երկու ամիս առաջ դէպի Քիւրտիստանի սահմանագլուխը կատարած վերջին ճամբորդութեանս ընթացքին, հանդիպեցայ քիւրտ հովիւի մը, որուն հարցուցի թէ ինք եւ իր գիւղացիները ի՛նչ կը մտածեն Թուրքերու ընդհանուր ներումի մասին: Ատոր իբրեւ պատասխան, հովիւը պատմութիւն մը պատմեց ինծի: Քիւրտերու մտայնութեան մասին յստակ գաղափար մը տալու համար կը բաւէ հոս արտագրել հովիւին պատմութիւնը եւ անոր աւելցուցած իր քանի մը խօսքերը:

— Ժամանակին հովիւ մը կայ եղեր. օր մը, երբ հօտը արածելու համար քարայրի մը առջեւ կը գտնուէր, կը սկսի սրինգ ածել: Քիչ վերջ քարայրէն դուրս կ'ելլէ օձ մը, որ երկար ատեն պարելէ վերջ, քարայրէն ներս կը մտնէ եւ բերանը ոսկի մը առած վերադառնալով, ոսկին հովիւին կուտայ: Յաջորդ օրը, նոյն ժամուն, հովիւը դարձեալ քարայրին առջեւ կուգայ եւ սրինգով նոյն եղանակը ածել կը սկսի: Օձը դարձեալ դուրս կ'ելլէ: Քարայրէն ոսկի մը բերելով հովիւին կուտայ: Այսպէս երկար ատեն ամէն օր կը շարունակուի նոյն արարողութիւնը, նուագ, պար, եւ պարէն յետոյ ոսկի: Հովիւը այս ոսկիներուն շնորհիւ կը հարստանայ եւ կ'որոշէ Մէքքէ ուխտի երթալ: Կը կանչէ իր տղան եւ խնդիրը կը բացատրէ անոր, խստիւ պատուիրելով ոեւէ չարիք չհասցնել օձին, որ իրենց բարերարն է: Հօրը մեկնելէն յետոյ, տղան, ըստ պատուէրի, քանի մը օր քարայրին առջեւ սրինգ կ'ածէ, օձին պարել կուտայ եւ ոսկին առնելով տուն կը դառնայ: Ի վերջոյ կը մտածէ թէ աւելի լաւ պիտի ըլլայ սպաննել օձը, քարայր մտնել և ոսկիները ամէնը մէկ առնել: Այսպէս կ'որոշէ եւ յաջորդ օրը հետը կացին մը կ'առնէ: Օձը պարած ատեն կացինով վրան կը յարձակի: Օձին պոչը միայն կը փրթի, իսկ տղան օձին կողմէ խայթուելով կը մեռնի: Մայրը ճերմակ շիրիմ մը կը կանգնէ իր տղուն համար: Երբ հովիւը Մէքքէէն կը վերադառնայ, խնդիրը կ'իմանայ եւ շատ կ'ազդուի: Դարձեալ կ'առնէ ոչխարներն ու սրինգը եւ կ'երթայ քարայրին առջեւ ժամերով կը նուագէ: Սակայն օձը չերեւար: Հովիւը չի յուսահատիր եւ քանի մը շաբաթ այս ձեւով քարայրին առջեւ կ'երթայ եւ ժամերով կը նուագէ: Օր մը կը տեսնէ, որ օձը քարի մը ծակէն կը նայի: Կը դառնայ անոր ու կ'ըսէ.

«— Եահո՛ւ, քեզի ի՞նչ եղաւ: Մեր այսքան տարուան բարեկամութիւնը ինչո՞ւ մոռցար: Ինչո՞ւ դարձեալ առաջուան պէս դուրս չես ելլեր ու պարեր, այսքան տարուան բարեկամներ ենք, ինչո՞ւ այդքան շուտ մոռցար վաղեմի բարեկամդ: Ես կրնա՞մ ոեւէ գէշութիւն ընել քեզի: Քեզմէ այսքան բարիքներ տեսայ: Եկո՛ւր, պարէ՛, մեր հին բարեկամութիւնը շարունակենք:»

«Օձը իբրեւ պատասխան հովիւին կ'ըսէ.

— Քանի որ այս կտրած պոչն ունիմ, ու քանի դուն ալ աչքիդ առջեւ ունիս ճերմակ շիրիմը, մեր միջեւ բարեկամութեան, մտերմութեան խօսք չի կրնար ըլլալ:»

Հովիւը իր այս պատմութիւնը աւարտելէ յետոյ աւելցուց.

— Ահա՛ պէյս, քանի՛ մեր աչքին առջեւ է Թուրքերուն թափած այնքա՛ն անմեղ ու անարատ քիւրտ արիւնը, անոնց այրած ու քանդած ա՛յնքան քիւրտ գիւղերն ու քաղաքները, մեզի համար այլեւս Թուրքերուն հետ բարեկամ ըլլալու, անոնց ներումին ու օրէնքներուն հաւատալու խօսք չի կրնար ըլլալ: Մեր միջեւ ամէն բարեկամութիւն վերջացած է: Այսօր ամբողջ ազգը այլեւս չուզեր խաբուիլ: կրկնելով այն առածը, զոր մեր նախնիքները ըսած են հարիւրաւոր տարիներ առաջ.

— «Պախթի րումիյա դնինա» (Թուրքը խօսքը չի յարգեր):

Այս առածին իմաստն ըմբռնելու համար պէտք է ըսել թէ Քիւրտիստանի մէջ մէկը, նոյն-

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆՈՎ

ՄԻՋԱԳԷՍ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻ

Պոլսէն կը գրեն թէ լատինական այբուբէնի յանձնաժողովը իր աշխատութիւնները փութով կը լրացնէ: Գործը գրեթէ աւարտած է արդէն եւ միայն գլխագիրներու մասը կը մնայ: Յանձնաժողովի անդամներէն ոմանք գերմանական, միւսներն ալ ֆրանսական գլխագիրներու որդեգրումը առաջարկած են:

Կը հաւաստուի թէ նոր այբուբէնին հրատարակութիւնը պիտի կատարուի Նոյեմբերի սկիզբը: Երկրին ամէն կողմերը դասընթացքեր պիտի կազմակերպուին, մինչեւ երկու ամիսէն գիրերու գործածութիւնը կարելի դարձնելու նպատակով:

Նախ ուսուցիչներու դասընթացքներ պիտի հաստատուին, քանի որ հաւանական է, որ այս տարի իսկ դպրոցներու մէջ նոր այբուբէնով աստիճանաբար կատարուին դասերը: Նոր դասագիրքեր պիտի տպագրուին եւ հիներու լաւագոյններն ալ նոր գիրերով պիտի հրատարակուին:

Սինէմաներուն, թատրոններուն, զբօսարաններուն եւ բոլոր հանրային վայրերուն մէջ, այբուբէնի գործածութեան ձեռնարկը ցոյց տուող ծանուցումներ պիտի կախուին: Մասնաւորապէս ուժ պիտի տրուի Անատոլուի մէջ կատարուելիք դասաւանդութեանց, այս առթիւ անգրագէտ ժողովուրդին կարդալ գրել ալ սորվեցնելու համար:

Թերթերը ամէն օր, մասնաւոր սիւնակներու մէջ լատինական տառերու գործածութիւնը պիտի սորվեցնեն զանազան հատուածներով:

*** Մ. Քէմալ Պոլիս, Սարայ Պուրնունի դարաստանին մէջ սարքուած հանդէսի մը առթիւ, ուր ինքն ալ սազ մը կ'երգէր մասնակցութեամբ թրքուհիներու, արտասանեց ճառը խօսեցաւ լատիներէն տառերու անհրաժեշտութեան մասին.

— «Ընկերնե՛ր, թրքական նոր տառերը կ'ընդունինք, մեր գեղեցիկ լեզուն արտայայտելու: Ստիպուած ենք ազատիլ այն անհասկնալի նշաններէն, որ դարերէ ի վեր երկաթէ շրջանակի մը մէջ առին մեր գլուխը: Կ'ուզենք անմիջապէս հասկնալ մեր լեզուն, նոր տառերով շուտ եւ կարճ կերպով պիտի հասկնանք: Վստա՛հ եմ, ասոր դուք ալ համոզ եղէք:

Հայրենակիցնե՛ր, շուտ սորվեցէք թրքական նոր այբուբէնը, եւ սորվեցուցէք ամբողջ ազգին,— գիւղացի, հովիւ, բեռնակիր եւ նաւավար: Խորհեցէք որ մեր ժողովուրդին հարիւրին 90ը գրել կարդալ չի գիտեր: Ասիկա ամօթ է, իսկ այս ազգը ամչնալու համար ստեղծուած չէ, այլ հպարտանալու: Բոլոր հայրենակիցները ամէնէն շատը, մէկ», երկու տարուան մէջ պիտի վարժուին նոր տառերուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլուի խորերէն Սուրիա հասած ճամբորդ մը, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Եփրատ»ի, որ կը վերապահէ քաղաքին անունը:

Քաղաքին մէջ, հայ ընտանիքներուն թիւը կը հասնի մօտ 200ի. անցեալ տարի տղաքը փողոցներու մէջ թափառելէ ազատելու մօք, խորհած են վարժարան մը բանալ: Երբ արտօնութեան համար դիմում կ'ընեն, կառավարութիւնը 2 ուսուցչուհի եւ մէկ ուսուցիչ կը նշանակէ տարապայման սակերով, որով գործը կը վիժի եւ տղաք դարձեալ կը սկսին փողոցային կեանք վարելու: Եկեղեցին գրաւուած ու զինուորական մթերանոցի վերածուած է: Հայերը նոյնիսկ իրենց անձնական տուներուն համար, պարտաւորուած են վարձ վճարելու իբր լքեալ գոյք: Արհեստաւորներն ալ դժգոհ են իրենց վիճակէն. կառավարութիւնը կը բռնադատէ զիրենք թուրք աշակերտներու արհեստ սորվեցնել. երբ ասոնք քիչ շատ կ'իւրացնեն արհեստը, զատ խանութ կը բանան եւ չեն թոյլատրեր որ յաճախորդ մը մօտենայ հայ արհեստաւորին: Այս վերջինը եթէ ուզէ արտասահման մեկնիլ, չեն թոյլատրեր ճամբորդութիւնը մինչեւ որ թուրք աշակերտ մը հասցնէ:

Ճամբորդութիւնը, նոյնիսկ քաղաքին շատ մօտ տեղ մը՝ արգիլուած է. վերջերս, հայ կին մը որուն աղջիկը տարագրութեան ատեն թուրք գիւղացիի մը հետ ամուսնացած էր, գաղտնի կերպով աղջկան երթալուն պատճառաւ, վերադարձին բանտարկուեցաւ եւ օրերով նեղութիւն կրեր է:

Ընդամէնը ալ չվերադառնալու պայմանաւ, հայերուն թոյլ կը տրուի արտասահման երթալու, թոյլ կը տրուի իրենց գոյքերը ազատօրէն ծախելու. բայց կալուած ծախել արգիլուած է: Անցագիրի գործողութեան ատեն հազար ու մէկ պատրուակ կը ստեղծեն հային գրպանը պարպելու համար, այնպէս որ հոս եկողները հազիւ կրնան հայթայթել իրենց ճանապարհածախսը: Առանց բացառութեան, հոն մնացող բոլոր հայերը մտադրած են գաղթել եթէ ի վիճակի ըլլան ճամբու ծախքը գտնելու: Քէմալական վարչութեան հաստատումը դժոխային կեանք մը ստեղծած է Անատոլուի մէջ մնացող հայ բեկորներու համար: Տան մը մէջ գեղեցիկ աղջիկ մը գտնուիլը ոճրագործի թաքստոցի մը երեւոյթ կուտայ: Խեղճ աղջիկը ստիպուած է ծակէ ծակ պահուըտիլ իր դէմքը չցուցադրելու համար. մութը կոխելուն պէս կասկածելի ստուերներ կը սլքտան տան չորս կողմը՝ աղջիկը առեւանգելու. կառավարութեան պաշտպանութեան դիմում ընել անօգուտ է, որովհետեւ ոստիկանութիւնն ալ անոնց հետ է:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐԿԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 25ին Երեւան հասած է հռչակաւոր ռուս գրող Մաքսիմ Գորկի: Երեւանի մէջ, Գորկի ծանօթացած է պրոլետգրողներու հետ: Չարենց անոր նուիրած է իր «Երկիր Նայիրի» գրքին ռուսերէն թարգմանութիւնը: Ան այցելած է հանրային գրադարանը, թանգարանը, ուր առանձնապէս իր ուշադրութիւնը գրաւած են Սարեանի նկարները: Այցելած է նաեւ ջրակայանը եւ բամպակի գործարանը: Նոյն իրիկունը ի պատիւ հիւրին, մեծ ճաշ մը տրըուած է:

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Անդրկովկասեան Գործավարներու Խորհուրդը որոշեց՝ Հայաստանի գաղթականութեան համար նշանակուած գումարէն յատկացումներ ընել վարչական սպասարկութեան, տեղափոխութեան, սնունդի եւ բժշկական օգնութեան համար: Դրամը որ այս նպատակով պիտի ծախսուի գաղթականներու առաջին փոխադրութեան ժամանակ, ետ չպիտի վերադարձուի:

Վարչական ծախքերու համար յատկացուած է 7000 րուբլի, տեղափոխութեան համար 8000 րուբլի, իսկ սնունդի եւ բժշկական օգնութեան համար 10000 րուբլի: Այս գումարները յատկացուած են 1928-29ի գաղթականական պիւտճէի նախահաշուին:

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Յունիսի վերջը, Երեւանի մէջ փակուած են ուսուցչական դասընթացքները, որոնք կազմակերպուած էին Հայաստանի լուսաւորութեան գործավարութեան կից: Փակումէն առաջ ուսանողներու խումբը շրջագայութեան ելած է դէպի Կոտայքի Շահաբ գիւղը: Հրահանգիչներու ղեկավարութեան տակ, ուսանողները ուսումնասիրեցին գիւղը եւ անոր շրջակայքը, գծելով անոր յատակագիծը, ծանօթանալով անոր կլիմայական պայմաններուն, բուսականութեան հետ եւայլն: Յետոյ, խումբը տեղեկութիւններ քաղած է գիւղին կեանքէն, անոր անցեալին ու ներկային, հին տուներու ձեւին վրայ եւայլն:

Խումբը այցելած է նաեւ մօտակայ Նլղովան գիւղի երիտասարդական դպրոցը, մանրամասն ծանօթանալով անոր գիւղատնտեսական աշխատանքներուն:

ԹՈՒՐՔ ՍԱՒԱՌՆՈՐԴՈՒՀԻՆԵՐ

Պոլսէն կը գրեն թէ երկու թրքուհիներ Եէշիլ քէօյի սաւառնորդական վարժարանը դիմած են աշակերտ արձանագրուելու համար: Վարժարանը, սակայն քաղաքային վիճակէն զինուորականի վերածուած է, ուստի կարելի չէ եղած ընթացք տալ թրքուհիներու փափաքին:

Անոնցմէ մէկը, հարուստ ընտանիքի մը Սիւրէյեա հանըմ անուն աղջիկը, մօտերս Ֆրանսա պիտի երթայ, սաւառնորդ ըլլալու համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 13 օգոստոս.— Հակառակ տիրող տաքին, խուռն բազմութիւն մը փութացած էր կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպած ներկայացումին:

Յայտագիրը ճոխ էր: Նախ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը բեմադրեցին Աճարոնեանի «Էլ մի՛ աղօթիր»ը: Խաղը անցաւ ընդհանուր առմամբ գոհացուցիչ:

Յայտագրին երկրորդ մասը՝ «Զարշըլը Արթին աղա»ն ներկայացուեցաւ Լանսէյի «Մուրատ» ակումբին անդամներուն կողմէ: Դերակատարները իրենց կարելին ըրին յաջող խաղարկութիւն մը ունենալու համար: Միջնարարներուն տեղի ունեցան նաեւ երգ, նուագ և կովկասեան պարեր:

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սարքած վիճակահանութիւնը: Շահող թիւերն են՝ 31, 80, 5, 288, 297, 215, 136, 124, 165, 60, 185: Կը խնդրուի այս տոմսակներու տէրերէն դիմել Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան, ստանալու համար իրենց նուէրները:

*** Կը լսեմ թէ Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղն ալ քանի մը շաբաթէն պիտի տայ իր բացման հանդէսը: Անշուշտ հետզհետէ բազմացող գաղութը պիտի գիտնայ իր քաջալերութիւնը բերել անոր ալ, ինչպէս եւ այդ կարգի բոլոր ձեռնարկներուն:

Վ. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ ԹՕՆԱՌԻԱՆ. — Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի եւ «Ընկեր Կարօ» խումբի կազմակերպած հանդէսը, Խանասորի արշաւանքի 31րդ. տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի իրիկուն: Ժամանակէն առաջ անսպասելի բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը: Ատենապետ ընկեր Հ. Պասմաճեան ժողովը բանալով, փոքրիկ ակնարկ մը նետեց օրուան դէպքին վրայ: Ներկաները յոտնկայս երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը, աչքերը յառած հայկական եռագոյնին: Արտասանեց Պուլվար Օտտոյի վարժարանի փոքրիկներէն Մարիամ Սաղաթէլեան: «Կարկուտ տեղաց» խմբերգէն յետոյ, արտասանեց Տիկին Ողիկեան՝ մեներգեց ընկեր Նազարէթ Գարամանուկեան: Մանկապարտէզի շատ մը փոքրիկներ փայլ տուին հանդէսին: Շնորհաւորելի են հայ ծնողքները որ իրենց փոքրիկները կը մղեն դէպի հայկական կեանքի: «Լուսին չկար» խմբերգէն վերջ, ընկեր Պօղոս Հիւսեան, որ պանծացուց ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած զոհերը, շեշտելով Խանասորի արշաւանքին արժէքը:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով: Յետոյ ունեցանք ընկերա-համակրական ժողով մը, ուր մեր շարքերուն վրայ աւելցան 7 նոր ընկերներ:

Ս. Պօյաճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՎԻՆ ՈՃԻՐԸ.— Կատղած կով մը առջի օր փախաւ Ցուէյի կայարանէն եւ փոթորիկի պէս ինկաւ Օպի աւանին վրայ, ուր յաջողեցան զայն զսպել: Սակայն կովը՝ կատաղութեան նոր նոպայէ մը բռնուած՝ խորտակեց սանձերը, խուժեց Մօրսէլ Լը Ֆօրսէթ գիւղին վրայ, ուր վիրաւորեց 6 տարու տղեկ մը: Իր արշաւը շարունակելով կանգ առաւ Մալմէզօն, ուր ծանրօրէն վիրաւորեց 24 տարու երիտասարդ մը:

Ոստիկան մը ի վերջոյ յաջողեցաւ զայն զգետնել հրազէնի երկու փամփուշտ պարպելով անոր պորտին:

ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԶԱՐՄԱՆՔԸ.— Առջի օր Անգլուհի մը դատաստանի ենթարկուեցաւ Լիվըրփուլի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ իր վրայէն գտնուած էր 7000 ոսկի (մօտ՝ 850,000 ֆրանք) արժէքով մանեակ մը, որ կը պատկանէր փարիզաբնակ կնոջ մը:

Դատարանը նախապէս հրաւիրած էր մանեակին բուն տիրուհին, որ ներկայանայ եւ իր վկայութիւնը տայ: Բայց փարիզուհին տեղէն իսկ չէր շարժեր, փոխանորդ անգամ կարգելու ձանձրոյթն չէր ուզեր յանձն առնել: Այնպէս որ դատարանը ստիպուեցաւ ազատ արձակել Անգլուհին, զարմանք յայտնելէ յետոյ, թէ կին մը որ 7000նոց մանեակ մը կը կորսնցնէ կամ կը գողցնէ, տեղէն իսկ չի շարժիր, երթայ օգնելու համար արդարութիւնը, որ երեւան հանէ յանցաւորը: Ասոր հետ մէկտեղ՝ փարիզուհին նորէն տիրացաւ իր մանեակին, իսկ դատաւորները դեռ զարմացած կը մնան...:

ՅԱՋՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՇԱՏ ԿԱՐՃ

Քիմիագէտներու ամերիկեան ընկերութեան առջեւ բանախօսութիւն մը ընելով, Սըր Ճէյմս Ըրվին, գեր-նախագահ Ուէյնտէնտրիւ համալսարանին, յայտարարեց թէ յառաջիկայ պատերազմը պիտի մղուի եւ պիտի շահուի քանի մը օրուան մէջ միայն, քիմիական աւերիչ բաղադրութեանց անսահման գործածութեամբ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Սէն-Ժիւլիէնի (Մարսէյլ) Թաղ. Խորհուրդէն ստացանք Օգոստոս 12 թուակիր նամակ մը, իբրեւ պատասխան մեղադրանքին (Յառաջ, 4 Օգոստոս):

Քաղելով միայն հաշուական հատուած մը, դիտել կուտանք թէ, մարմին մը որ կ'անսաստէ Ազգ. Իշխանութեան եւ կիրքէ մղուած՝ Association Cultuelleի կը վերածէ հայ ժողովուրդին պատկանող հաստատութիւն մը — ինչպէս ըրած են Փարիզի ջոջերը — իրաւունք չունի հանրային համակրանք սպասելու:

Միւս կողմէ, երկու կողմին ալ խորհուրդ կուտանք մամուլը չզբաղեցնել տեղական կամ անձնական վէճերով:

Թաղ. Խորհուրդը յայտնելէ յետոյ թէ մանկապարտէզի աշակերտներուն թիւը 30-35էն բարձրացած է 57ի, կը գրէ.

— «Եկեղեցւոյ մէկ անկիւնը կը մնար խոհանոցը որ շատ անյարմար էր թէ արարողութեան եւ թէ մանկապարտէզի, ինչ որ նկատուած էր նաեւ նախորդ թաղականութեան օրով: Շէնքին տէր՝ Պ. Յ. Ժամկոչեան քանիցս խնդրած էր մեզմէ ուրիշ յարմար տեղ մը գտնել, առարկելով, որ իրեն պէտք է շէնքը: Յաջողեցանք զինքը համոզել ու քակել խոհանոցը, որ գնահատուած էր վարպետներու կողմէ 2000 ֆրանք: Անհրաժեշտ էր նաեւ բանկալի կամ պահարանի մաս մը ունենալ, որու ծախք նախատեսուած էր 2300 ֆր.: Պ. Յ. Ժամկոչեան 2000 ֆրանքը յատկացուց անոր, որով մեր կողմէ եղած ծախքը տան վրայ 300 ֆրանք է, ոչ թէ 5000 ֆրանք:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

I

Ան կը խօսէր լռջօրէն, նէ կը պատար միամտօրէն: Կը հաւատար որովհետեւ պէտք ունէր հաւատալու, որովհետեւ Անանիա վարժեցուցեր էր զինք հաւատալու երազային բաներու, ինքնաստեղծուած ինքն ալ իր երեւակայութենէն: Այսպէս՝ Յունիսի ճամբաները կարմրագոյն մետաղէ շերտ մը գտնելով ոսկի կարծեց:

— Անպայման հոս գանձ մը մտածեց եւ անմիջապէս վա-լին մօտ՝ նոր յոյսերն աւետել:

...ձառը կը տիրէր վայրի դաշ- ... կապուտակ գետը կը ցոլացնէր ...թրուենիի ծաղիկները, նար-...ը կը բուրումնաւէտէին: Լուսինէն եւ ծիրկաթինէն լուսաւոր գիշերները գինովցնող նիւթ մը կ'արտաշնչէին կարծես:

Ոլին կը թափառէր հոս ու հոն: Երկարատեւ վերջալոյսերուն, երբ հեռաւոր լեռները կը շփոթուէին երկինքի հետ, տխուր նայուածքով մը կը հետեւէր եղբայրներուն, կիսամերկ եւ պղնձագոյն, որոնք կ'ոգեւորէին դաշտերը վայրի թռչուններու նման աղաղակներ բարձրացնելով: Նէ կը մտածէր այն օրուան՝ երբ պիտի լքէր զանոնք Անանիայի հետ մեկնելու համար: Տեսած էր երիտասարդին գտած օղակը, կը յուսար եւ կը սպասէր՝ գարնան թոյներէն այրած արիւնով:

*
**

— Ոլի՛, կանչեց Անանիան մազառի մը ետեւէն:

Ոլին սարսռաց, զգուշութեամբ յառաջացաւ եւ ինկաւ երիտասարդին բազուկներուն մէջ: Նստան դեռ գաղջ խոտին վրայ, խաչի եւ վայրի գափինի խուրձի մը մօտ, որ կը բուրէր ուժգնօրէն:

— Գրեթէ պիտի զգայի, ըսաւ երիտասարդը: Տիրուհին զաւակ պիտի ունենայ այս գիշեր, կինս քովը պիտի մնայ եւ կ'ուզէր որ տունը մնամ: «Ո՛չ, ըսի, այս գիշեր խաչ ու գափինի հաւաքելու եմ: Չե՞ս գիտեր որ Ս. Յովհաննէս է: Եւ ահա՛ հոս եմ»:

— Ի՞նչ բանի կը ծառայէ գափինին, հարցուց Ոլի:

— Չե՞ս գիտեր ուրեմն: Այս գիշեր քաղուած գափինն դեղ է եւ շատ մը ուրիշ բաներու կը գործածուի, օրինակի համար, եթէ ասոր տերեւները հոս հոն գրուես, որթատունկի պատերուն շուրջ կամ փարախի մը մօտ՝ գիշակեր կենդանիներ հոն չեն կրնար մտնել եւ խաղողը փճացնել, գառնուկները յօշոտել:

— Բայց դուն հովիւ չես:

— Տիրոջս այգին պիտի նայիմ, այս տերեւները պիտի դնեմ ակօսներուն մօտ, որպէսզի մրջիւնները ցորենները չտանին: Երբ ցորեն ծեծելու ատենը գայ, պիտի գա՞ս: Շատ մարդ պիտի ըլլայ, տօն պիտի կատարենք եւ գիշերը պիտի երգենք:

— Ո՛հ, հայրս պիտի չուզէ, ըսաւ հառաչելով:

— Զարմանալի՜ է այդ մարդն ալ: Կ'երեւայ որ կինս չի ճանչնար, ըսաւ Անանիա գրպանները խառնելով: Բայց ո՞ւր դրի:

— Ի՞նչ բանը, կի՞նդ, հարցուց չարամտօրէն Ոլին:

— Խա՛չ մը: Արծաթէ խաչ մը գտայ:

— Արծաթէ խա՞չ մը: Օղակը գտած տեղէ՞դ եւ ինծի բան մը չէի՞ր ըսէր:

— Ահա՛, ճի՛շդ արծաթ է:

Անութին տակէն հանեց ծրարիկ մը: Ոլին քակեց զայն, շօշափեց խաչը եւ հարցուց անձկութեամբ.

— Բայց իրա՞ւ է, գտա՞ր գանձը:

Այնքան երջանիկ կ'երեւար որ Անանիա թողուց այդ պատրանքին մէջ, չուզեց ըսել թէ արտին մէջէն գտած էր:

— Այո՛, այն տեղէն: Ո՞վ գիտէ, որքա՜ն թանկագին առարկաներ կան դեռ: Սակայն գիշերը պիտի փնտռեմ:

— Բայց գանձը տիրոջդ է:

— Ո՛չ, գտնողին է, պատասխանեց եւ կարծես ըսածին ուժ տալու համար Անանիա, սեղմեց Ոլին ու սկսաւ համբուրել:

— Եթէ ես գտնեմ գանձը, պիտի գա՞ս, հարցուց դողդողուն, պիտի գա՞ս, ըսէ՛ ծաղիկս: Շուտով պիտի գտնեմ ատիկա որովհետեւ ալ չեմ կրնար քեզմէ հեռու ապրիլ: Ահ, երբ կինս կը տեսնեմ, մեռնիլ կ'ուզեմ, մինչդեռ քեզի հետ հազար տարի ապրիլ պիտի ուզէի, ծաղի՛կս:

Ոլի մտիկ կ'ընէր եւ կը սարսռար: Խոր լռութիւն մը կը տիրէր ամենուրեք: Աստղերը կը պլպլային միշտ աւելի մարգարտազարդ, սիրով ժպտուն աչքերու նման: Անուշահոտ խոտերու բոյրերը միշտ աւելի քաղցր կը դառնէին մթնոլորտը:

— Շուտով կը մեռնի կինս, Ոլիս. սրտիկս: Ո՞վ գիտէ, թերեւս տարիէ մը ամուսնացած ըլլանք:

— Թո՛ղ Ս. Յովհաննէսի կամքն ըլլայ, հառաչեց Ոլին: Սակայն՝ ուրիշի մը մահը փափաքելու չէ: Հիմա թո՛ղ որ երթամ:

— Դեռ քիչ մըն ալ կեցի՛ր, պաղատեցաւ մանկական ձայնով մը, ինչո՞ւ կ'ուզես իրթալ, ի՞նչ պիտի ընեմ առանց քեզի:

Բայց ան ոտքի ելաւ բոլորովին դողդողուն:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Հեթում

քակօ Թրիպիւն» երէկուան թիւին մէջ կը հրատարակէ Պերլինի Թղթակցին մէկ հեռագիրը, որ չափազանց լրջութեամբ կը պատմէ թէ Նախկին դիկտատորը իսկապէս Պերլին կը բնակի, թէ ինք տեսաւ զայն գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, ճանչցաւ եւ ետեւէն վազեց, բայց Տրոցկի գոց կառք մը նետուելով, անհետացաւ մութին մէջ:

Շարունակելով պատմութիւնը, Թղթակիցը կ'ըսէ թէ երկու ամիս առաջ, Մոսկուայի վարիչները որոշեցին փակել ընդդիմադիրներու խնդիրը: Զինովիէվ, Կամէնէֆ եւ Տրոցկի հրաւիրուեցան մեղայագիր գրելու: Առաջին երկուքը համակերպեցան, իսկ Տրոցկի մերժեց եւ հետեւեալ պատասխանը տուաւ բանագնացին. «Ես չեմ կրնար համակերպիլ քաղաքականութեան մը որ գիտեմ թէ սխալ է: Բայց թոյլ եւ հաւատարիմ համայնավար եմ. չեմ ուզեր ընել որ եւ է բան որ կրնայ վնասել աշխարհի միակ համայնավար պետութեան» եւլն,:

Վերջապէս, համաձայնութիւն գոյացաւ — միշտ ամերիկեան Թղթակցին պատմութեամբ — եւ Տրոցկի տարբեր անցագրով իր աքսորավայրէն անցաւ Լիթուանիա, և Մէմէլէն նաւ նստաւ դէպի Շթէթին, ուրկէ յուլիս 28ին մեկնելով, գնաց Պերլին: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է որպէսզի մարդ չիմանայ իր բնակութեան տեղը:

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Տրոցկի մեծապէս ծերացած է և մազերը ճերմկած:

Չիչէրինի վիճակը ծանրացած

Հեռագրի մը համաձայն, այն մասնագէտները որ կը խնամեն Չիչէրինը, հաստատած են թէ հիւանդին վիճակը ծանրացած է: Արտաքին գործավարը կը տառապի քրոնիկ շաքարախտէ եւ սահմանուած դեղերը անօգուտ անցած են:

Թուրքերէնը լատիներէն տառերով

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ հետզհետէ աւելի մղում կը տրուի լատիներէն տառերու ընդունելութեան համար: Մ. Քէմալ ուղղակի շարժման գլուխն անցած է, ինչպէս կը հաստատեն Գ. էջին մէջ հրատարակուած լուրերն ալ: Թերթերը աւելի լայն տեղ կուտան լատինատառ հատուածներու: «Միլլիյէթ» հրատարակեց Մ. Քէմալի մէկ ձեռագիրը, ամբողջովին լատինատառ: Խումբ մը երեսփոխաններ եւ պաշտօնեաներ սկսած են դաս առնել:

Կը հաւաստուի թէ հինգ տարուան ընթացքին բոլոր հրատարակութիւններն ու գործառնութիւնները պիտի ըլլան լատիներէն տառերով:

Շահը Եւրոպա կու գայ

Գահիրէէի պարսկական դեսպանը կը ծանուցանէ թէ Բիզաշահ Եգիպտոս պիտի այցելէ յառաջիկայ ձմրան եւ յետոյ պիտի պտտի Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքները:

Ալպանիոյ ճակատագիրը

Իտալական թերթ մը կը գրէ թէ, իբրեւ հետեւանք Նէթթունոյի դաշնագրին վաւերացման, հաւանական է որ ջնջուի Ալպանիոյ հանրապետութիւնը եւ Ահմէտ Զօկու հռչակուի իշխան Ալպանիոյ:

Վենիզելոս պիտի շահի

Աթէնքէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, ընտրական պայքարին ընթացքը հետզհետէ կը դառնայ ի նպաստ Վէնիզելոսի, անոր թէ արքայական եւ թէ հանրապետական հակառակորդներուն դէմ: Երկուշաբթի օր, Աթէնքի մէջ, հազիւ քանի մը հարիւր հոգի ներկայ էին Քաֆանտարիսի ճառին: Այս նախկին նախարարը, կատաղի հակառակորդ մը Վէնիզելոսի, Յունաստանի ամէնէն ազդեցիկ ճառախօսն է եւ դեռ քանի մը ամիս առաջ հզօր պետ մըն էր: Միւս կողմէ, արքայական Ցալտարիս ալ պաղ ընդունելութիւն գտաւ Սելանիկի մէջ եւ բուռն ցոյցեր եղան, ինչպէս գրած էինք:

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ արքայական յաջողութիւն մը ծնունդ պիտի տայ անվերջ կռիւներու, հանրապետութիւնը տապալելու եւ Եորկիոս Թագաւորը վերահաստատելու համար:

Լոնտոնը վտանգի տակ է

Ծանօթ ռազմափորձերու մասին հրատարակուած նոր զեկոյցը կ'ըսէ թէ՝ օդանաւային ճակատամարտի ընթացքին, երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը, յարձակողները կորսնցուցին 43 օդանաւ, իսկ պաշտպանողները՝ 17: Վերջին գիշերը՝ յարձակողներու կորուստն էր 22, պաշտպանողներունը՝ 15: Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ «ջարդ ու փշուր եղաւ» Լոնտոնի օդանաւային պաշտպանութեան գլխաւոր կեդրոնը, օդանաւային նախարարութիւնը, որ «կործանեցաւ»: Չորեքշաբթի առտու, առաջին ճակատամարտին, նոյն իսկ գերիներ բռնուեցան:

Այս տեսական արդիւնքներուն վրայ, մամուլը սկսած է ահազանգ հնչեցնել, ազդարարելով թէ Անգլիոյ մայրաքաղաքը վտանգի տակ է, քանի որ «թշնամի» օդանաւերը յաջողած են, առանց տեսնելու անցնիլ ծովափը, թռիլ Լոնտոնի վրայ և հասնիլ իրենց նպատակակէտին:

Ինը միլիոն Իտալացի երկրէն դուրս

Նոր մարդահամարի մը համաձայն, 9,169,367 Իտալացիներ կը գտնուին Իտալիայէն դուրս: Ասոնց հարիւրին 83ը կը բնակին հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկա, հարիւրին 13ը Եւրոպա, հարիւրին 2ը Ափրիկէ: Ֆրանսայի մէջ կը գտնուին 962,583 Իտալացիներ, իսկ հազարաւորներ ցրուած են Եւրոպայի զանազան կողմերը: Ուրեմն, արտասահմանի Իտալացիներուն ինը տասներորդը կը գտնուին Ամերիկա եւ Ֆրանսա:

Արտասահմանի ֆաշիստ կազմակերպութեանց թիւն է 580 խումբ, 120,000 անդամներով, որոնք բոլորն ալ կանոնաւոր անդամատետր ունին: Արժանթինի մէջ կը գտնուին մէկ միլիոն 797,000 Իտալացիներ, Պրազիլիա՝ 1,839,000, Ուրուկուէյ՝ 85,000, Չիլի՝ 23,000, Մ. Նահանգներ՝ 3,706,116, Քանատա՝ 200,000:

Միեւնոյն հրատարակութեան համաձայն, որ պատրաստուած է արտաքին նախարարութեան կողմէ, այս գաղթականները կը հրատարակեն 278 իտալերէն թերթեր:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Բարձր Հայքի երիտ. միութեան կողմէ Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 1ին. 62 Chalet de la Pomme. La Pomme

կը խօսի՝ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՇՐՋ. ԸՆԴՀ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ եւ մասնակցութեամբ Տէսինի, Լիոնի, Կրընոպլի մասնաճիւղերուն եւ Լիոնի ֆութպոլի միութեան:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, Փոնտէվէքի մարզադաշտին մէջ

Ողիմպիական խաղերէ վերջ տեղի կ'ունենայ բաժակի մրցում (ֆութպոլ): Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Վիէնէն հեռու գտնուող խումբերէն կը խնդրուի որ անձրեւոտ օդի պարագային չգան:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի Թատերասրահին մէջ

դերասաններ՝ Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու կը ներկայացնեն՝

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ կամ ՔՈՐՐԱՏՕ

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Հրազդան խումբի արտակարգ ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ave. Italie ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Պէլվիլի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, «Ռոստոմ» գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ Ի՞նչ պէտք է ընել այլասերման վտանգին դէմ:

Պուա Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ:

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

Մարսէյլի ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին: 63 Rue de la Républiqueի սրահին մօջ:

Նիսի Շրջանային կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի, Քանի, Կրասի եւ Փուժիի ենթակոմիտէները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Լիոնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Գրադարանը: Բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան: Օրակարգ.— Վիճաբանութեան Շրջ. ժողովի օրակարգի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Զ. Ե. Ռ. Լսարանական յանձնախումբի դաշտահանդէսը՝ 26 օգոստ. կիրակի Ռոպէնսոնի մէջ: Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը:

Մանրամասնութիւնները մասնաւոր յայտագրով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան հաւաքոյթը՝ այս կիրակի ժամը 1ին Քլամառի անտառին մէջ, Ste. Marieի աղբիւրին քով: Առաջնորդները պիտի սպասեն Թիւ 89 հանրակառքին վերջաւորութիւնը:

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Rue Kables ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8:30ին 41 Rue Thubaneau սրճարանին սրահը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Էյպէզցի Յակոբ Աբիկեան որ 15 տարիէ իվեր Փարիզ կը բնակի: Իմացնել իր հասցէն Յակոբ Ժամագործեանի, 20 Rue Traversière, Billancourt, Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette — PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

18 AOUT 1928

... ՏԱՐԻ ԹԻՒ 728 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ինչպէս հաղորդեցինք, երեք ամսուան համար ընդհատուեցան Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի նիստերը, հոգատար իշխանութեան հետ ծագած վէճի մը հետեւանքով։

Մարզպանը աչքէ անցընելով յատուկ յանձնախումբին պատրաստած նախագիծը, դիտողութիւն կ'ընէ առնուազն հինգ յօդուածներու դէմ, իբրեւ անհամապատասխան հոգատարութեան ...ւնքին եւ կը պահանջէ անջատել զանոնք։ Սահմանադիր ժողովը գոհացում տուած չըլլալով, մարզպանը կը միջամտէ եւ երեք ամիս դադար կուտայ, որպէս զի ձեւ մը գտնուի։ Այդ նպատակով ալ, Փարիզ կը սպասուի Պ. Փոնսօ։

Որո՞նք են վիճելի կէտերը։

Փարիզի պաշտօնական մամուլը կը պարզէ զանոնք. — Նախագծին մէջ ներւում շնորհելու իրաւունքը վերապահուած Սուրիոյ հանրապետութեան Նախագահին, իսկ ընդհ. ներումը՝ ...րհրդարանին, — Դաշնագիրներ կնքելու եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները կատարեալ անկախութեամբ կարգադրելու ...ւունքը, — Մասնաւոր օրէնքով բանակին կազմակերպութիւնը որոշելու խնդիրը. — Պաշարման վիճակ հռչակելու իրաւունքը։

Նոյն պաշտօնական մամուլին տեսակէտով, եթէ նախապէս ...նագիր մը կնքուած ըլլար Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ, ...շտ այնպէս ինչպէս կնքուած է Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ, ...ստատելով հոգատարութիւնը, այս վէճը չպիտի ծագէր։ ...րեմն — միշտ պաշտօնական տեսակէտով — կը մնայ երկու ...ւ, — կա՛մ Սահմանադրութեան օրէնքին մէջ իսկ ընդունիլ ...գատարութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ առաջինը ենթարկել ...կրորդին. եւ կամ զատել Օրէնքին այն յօդուածները, որոնք ...համապատասխաններ հոգատարութեան սկզբունքին։

Անշուշտ մեր գործը չէ միջամտել այս վէճին։ Սուրիոյ ...ղովուրդը բաւական հասուն է, լուծելու համար այս տագնապը։ Մանաւանդ որ, երկու կողմերն ալ չեն ուզեր ծայրայեղութեան դիմել եւ հաւանաբար փոխադարձ բարեացակամութեամբ կը հարթուի վէճը։

Այստեղ մեզ հետաքրքրող հարցը բոլորովին ուրիշ բան է։ Թէ Սուրիոյ թերթերէն եւ թէ մասնաւոր նամակներէ ու...խութեամբ կը տեղեկանանք որ, Սահմանադիր ժողովին յա...ուկ յանձնախումբը տոգորուած է լայն բարեացակամութեամբ, ...քրամասնութեանց իրաւունքները ապահովելու համար։ Ծրա...ին մէջ դրուած են առանձին կէտեր, այդ իրաւունքներու ...ին։ Եւ Իպրահիմ Հանանօ, որ թեկնածու է Սուրիոյ հան...պետութեան, անձնապէս ունի բարի տրամադրութիւններ։

Արդ, ի՞նչ առաջարկներ եւ ծրագիրներ ունինք մենք, կա...լի եղած օգուտը քաղելու համար այս տրամադրութիւններէն։

Բաւական չէ որ Սահմանադրութեան մէջ հռչակուի փոքրա...նութեանց կրօնի ազատութիւնը եւ ինքնուրոյն մշակոյթի ...րգացման իրաւունքը։ Պէտք է ձեռքի տակ ունենալ յստակ ...ագիր մը։ Ինչ որ ժամանակին կը վայելէինք Թուրքիոյ մէջ, իբրեւ ...գ. Սահմանադրութիւն, արդիւնք էր որոշ նախաձեռնու...ան եւ աշխատանքի։ Այդ Սահմանադրութիւնը, այնքան ...յծառատեսութեամբ յղացուած՝ 60ական թուականներու սե...նդին կողմէ, մաս կազմեց պետական օրէնքին, եւ մենք իս...պէս ունէինք լայն իրաւունքներ, մինչեւ որոշ ատեն մը։

Մեզ՝ ծանօթ չէ Սուրիոյ ազգ. իշխանութեանց տեսա...տը՝ այս հարցին մէջ։ Ո՞ր ծրագիրն է որ վաւերացման պիտի ...թարկեն։ Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութի՞ւնը, թէ ուրիշ բան։

Եթէ չունին լաւագոյն ծրագիր մը, Թրքահայ Սահմանա...ութիւնը կարելի է նկատել ուղեցոյց մը, անշուշտ յարմար...ւած միջավայրին եւ մանաւանդ ժամանակի պահանջներուն։ 60ի Սահմանադրութիւնը հինցած է, բայց անոր հիմնական ...տերը արժէք ունին եւ՛ այսօր, կը բաւէ որ վերամշակուի ...նհաս անձերու կողմէ, վերածուելով իսկապէս աշխարհա...ն, ժողովրդավար եւ արդիական օրինագծի մը։

Այդ աշխատանքը եթէ չէ կատարուած մինչեւ հիմա, ուշ ...տակաւին։ Սահմանադիր ժողովին երեք ամսուան ընդհա...ւմն ալ պատեհութիւն կ'ընծայէ միտքեր փոխանակելու, ...ամադրութիւնները լիովին ուսումնասիրելու եւ գետինը հար...լու համար։ Մանաւանդ որ, միւս փոքրամասնութիւններն ...շարժման մէջ են արդէն, և կ'ուզեն գործել համախորհուրդ։ Սուրիոյ համար մշակուած Ազգ. Սահմանադրութիւն մը, ...է լրացնէ ներկայ պահանջները, կրնայ իր կարգին առաջնորդ ...դառնալ ուրիշ գաղութներու համար, անշուշտ միշտ հա...ձայն տեղական պայմաններուն։

Վերջին տարիներու ընթացքին, շատ մը գաղութներու մէջ ...սկուեցան կամ կը գործադրուին զանազան կանոնագիրներ։ ...ք է զանոնք ալ աչքի առջեւ ունենալ, որպէսզի կարելի ըլ... կազմել ամբողջական ծրագիր մը։

Հայաստանէն յետոյ, Սուրիան միակ վայրն է, ուր կրնանք ...պահել մեր ազգային դիմագիծն ու մշակոյթը, պայմանաւ ...գիտնանք օգտուիլ պատեհութիւններէն։ Այլ մանաւանդ, ...հիլ ու գործել հասուն գիտակցութեամբ, և համախորհուրդ։ Ասպարէզը բաց է բոլոր անոնց առջեւ որ միտք ու սիրտ ...ին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՆՔ ՄԻԱՆԱՐ

«Յուսաբեր»ի խմբագրականէն (10 օգոստոս).

— «Համոզուելու համար, թէ մեր դժբախտութեան պատճառը առաւելապէս մե՛ր մէջ է եւ ոչ մեզմէ դուրս, պահ մը հանգիստ ձգեցէք հայրենիքը եւ ձեր երեսը դարձուցէք դէպի արտասահման, դէպի հայ գաղութները։

Հո՛ս ինչո՞ւ չենք միանար եւ հո՛ս ինչո՞ւ չենք մէկտեղեր մեր ուժերը, չենք համախմբեր մեր բեկորները ու զանոնք չենք օժտեր համազգայնութեան պատկառազդու ու հեղինակաւոր կազմակերպութեամբ։

Հայրենիքի մէջ ու հայրենիքի համար չենք կռուիր, որովհետեւ... տկար ենք Մոսկուայի եւ Լենինի դէմ։

Իսկ արտասահմանի՞ մէջ...

Մի՞թէ հոս եւս յանցաւորը մենք չենք, այլ Մոսկուան է կամ Լենինն։

Ընդունինք, որ աշխարհակալները եկան մեր երկիրը ու տիրելու համար՝ բաժնեցին մեզ։

Իսկ ո՞վ է որ նաեւ արտասահմանի մէջ բզիկ-բզիկ կ'ընէ մեզ եւ յարատեւ վտանգներու ուրուականը միշտ կենդանի կը պահէ հալածական բազմութեանց վրայ։

Ուրիշը կը բաժնէ՝ որպէս զի տիրէ. ինչո՞ւ չենք միանար՝ որպէս զի չտիրուինք։

Քանի որ դուրսէ՛ն կը պառակտեն՝ մեր դիմադրական կարողութիւնը հարուածելու համար, ինչո՛ւ ուրեմն ներսէ՛ն չենք միանար՝ այդ ուժը պահելու համար։

«Բաժանեա զի տիրեսցես», — կը կրկնէ Հայը բերնէ բերան, թերթէ թերթ ու երկրէ երկիր՝ իր դժբախտութեան պատճառը շարունակ ուրիշներու մէջ տեսնելով։

Ու չկայ հզօր, ներշնչող ու տիրական ձայն մը, որ ի խորոց սրտի պոռթկայ այս «իմաստուններու» երեսին.

— Այո՛, կը բաժնեն՝ որպէս զի տիրեն, ուստի միացի՛ր՝ որպէս զի չտիրուիս։»

ՌՈՒՍ ԵՒ ՀԱՅ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային կառավարութեան հրաւէրով, Օտեսայի արեւելագէտները մօտ օրէն քննական պտոյտ մը պիտի կատարեն եւ Պոլիս պիտի այցելեն։ Պատուիրակութեան պիտի նախագահէ Ուկրանիոյ Գիտութեանց ակադեմիայի նախագահ Մ. Լիփսքի։ Անկէ զատ խորհրդային հանրապետութիւններու գիտուններն ալ պիտի մասնակցին պատուիրակութեան։

Պատուիրակութեան պիտի մասնակցին նաեւ Փեթրոկրատի Գիտութեանց ակադեմիայի անդամ եւ ծանօթ հայագէտ փրոֆ. Մառ, Արեւելեան կաճառի անդամ փրոֆ. Ադոնց, փրոֆ. Գէորգեան եւ ուրիշ համբաւաւոր արեւելագէտներ։

Պատուիրակներու թիւը պիտի ըլլայ 15—20։ Մասնաւորաբար պիտի քննուին բնական ուժերու կարելիութիւնները՝ լուծելու համար արդի տնտեսական կարգ մը կարեւոր հարցեր։ Կ'ըսուի թէ պատուիրակութիւնը Նոր Թուրքիոյ գիտուններուն պիտի օժանդակէ, անոնց հետ ուսումնասիրելու համար Թուրքիոյ բնական հարստութիւնները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Սոֆիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ՝ իբրեւ հետեւանք անգլեւֆրանսական ծանուցագրին, պուլկար ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ սկսաւ առջի գիշեր, վարչապետին եւ Ներքին Նախարարին հրամանով։ Գործողութիւնները շարունակուեցան ամբողջ գիշերը, մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ։ Քանի մը հարիւր անձերու ինքնութեան թուղթերը քննութեան ենթարկուեցան։ Ոստիկանութիւնը հրաման ստացաւ ձերբակալել ամէն անոնք որ զէնք ունին։ Կը հաւաստեն թէ այս կարգադրութիւնը ուղղուած է մասնաւորապէս մակեդոնական երկու հոսանքներուն դէմ։ Վերջին լուրերու համաձայն, ինը Մակեդոնացիներ ձերբակալուած են։

Նոյն թղթակիցը կը գրէ թէ՝ Սոֆիայի իտալական դեսպանը վարչապետին այցելելով, բացատրեր է թէ Իտալիա մերժեց մասնակցիլ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ձեռնարկին, հետեւեալ նկատումներով.— Առաջին՝ Իտալիա համոզուած է թէ Մակեդոնական Յեղ. կազմակերպութիւնը այսօր նոյնքան զօրաւոր է, որքան Զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութենէն առաջ. երկրորդ՝ Իտալիա բնաւ չուզեր յանձնարարել Պուլկարիոյ որ պայքարի կազմակերպութեան մը դէմ, Եուկոսլավիոյ ապահովութեան համար եւ երրորդ՝ առանց ուրանալու կարգ մը գործողութեանց անհրաժեշտութիւնը, Իտալիա կ'ուզէ ազատ ձգել Պուլկարիան, իր յարմար դատած միջոցները ձեռք առնելու։

∴ Սոֆիայէն կը գրեն թէ՝ կառավարութիւնը, արտաքին ճնշման տեղի տալով հանդերձ, կը վարանի շատ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել Մակեդոնացիներուն դէմ, որովհետեւ կը վախնայ ժողովրդային շարժումէ մը եւ նոյն իսկ քաղաքական կռիւներէ։ Մակեդոնական շարժումը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ միշտ եւ իսկապէս հայրենասիրական գործ կը համարուի Պուլկարիոյ մէջ։

Կը հաւաստուի թէ կարգ մը մակեդոնացի պետեր գաւառ փոխադրուած են, եւ պիտի մնան ոստիկանական հսկողութեան տակ։

Միջ. գաղտնի կէտեր

Ֆրանսական աղբիւրէ առնելով, կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ անգլեւֆրանսական նաւային պայմանագրութիւնն ալ գաղտնի կէտեր կը պարունակէ։ Այդ լուրերուն համաձայն, առաջին գաղտնի յօդուածը երկու մասի կը բաժնէ Միջերկրականը, արեւելեանը՝ անգլիական, արեւմտեանը՝ ֆրանսական ազդեցութեան տակ։ Կ'ըսուի թէ այս Նախատեսութիւնը եղած է, նկատի առնելով Իտալիոյ յարաճուն ազդեցութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Երկրորդ յօդուածը կը տրամադրէ թէ՝ անգլիական եւ ֆրանսական տորմիղները պիտի գործակցին Խաղաղականի մէջ, Հոնկ Քոնկէն մինչեւ Մալայեան ջրանցքը եւ Պուրմա։ Իսկ երրորդ յօդուածով լիակատար գործակցութիւն կը նախատեսուի Ատլանտեանի մէջ, բոլոր պատահականութեանց դէմ։ Պաշտօնական շրջանակները բնականաբար կը հերքեն այս լուրերը։

Պարսկական առաջին մարտանաւը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Պարսկաստան իր առաջին մարտանաւը, թորփիլահալած մը ապսպրեց Իտալիոյ։ Ծրագրուած է հինգ թորփիլահալած եւ մէկ յածանաւ շինել յառաջիկայ հինգ տարուան ընթացքին։ Ասոնց պարսիկ սպաները եւ նաւազները պիտի կրթուին իտալական նաւատորմին մէջ։

Նորէ՞ն կարմիր ոսկին

Ամերիկեան և անգլիական թերթեր կը հաւաստեն թէ խորհրդային գործակալները մեծ յաջողութիւն մը շահած են Արաբիոյ մէջ, Ռուսիոյ կողմը դարձնելով Սուլթան Իպնը Սուուտը։ Այս՛ է պատճառը որ բանակցութիւնները խզուեցան Անգլիոյ հետ, վերջին պահուն։ Արաբ թագաւորը Անգլիայէն իրաւունք պահանջեր է ազատօրէն օդանաւ, զէնք եւ ռազմանիւթ ներածելու, օտար պետութեանց հետ բանակցութեան մտնելու եւն.։ Բայց մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուէին, Ռուսիա մէջ մտաւ և յանձն առաւ ճարել Իպնը Սուուտի ուզած բոլոր զէնքերը եւ օդանաւերը, երկար պայմանաժամով...

Ցոյցեր սերպեւիտալական դաշնագրին դէմ

Ինչպէս յայտնի է, Նէթունոյի դաշնագիրներուն վաւերացումը Սերպիոյ խորհրդարանին կողմէ՝ շատ գէշ ընդունելութիւն գտաւ Խրուաթիոյ եւ Տալմացիոյ մէջ, որոնք միշտ ընդդիմացած են Իտալիոյ եղած զիջումներուն։ Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Սփալաթոյի մէջ ցոյց մը տեղի ունեցաւ դաշնագրին վաւերացման դէմ։ Իբր հինգ հազար բանուորներ եւ գիւղացիներ թափօր կազմելով, փորձեցին պտտիլ քաղաքին փողոցներուն մէջ։ Տեղ-տեղ ընդհարումներ պատահեցան ոստիկանութեան հետ, որ յաջողեցաւ ցրուել բազմութիւնը։ Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Սփալաթոյի մէջ խումբ մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Թոլսթոյի վէպին տիտղոսը չէ այս անգամ, այլ բնորոշումը ժամանակին, որ կ'անցնի խաղաղութեան մեղմաշունչ օրօրներով ու վաղուան պայքարի բացայայտ պատրաստութիւններով։

Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը կ'առաջադրէ իր պաշտօնատունը կոչել «բանակի նախարարութիւն»։

Ու սաւառնակները ամէն օր կը կատարելագործուին ու կը գործեն վաղուան ճեռանկարներով, կը բարձրանան վե՛ր, մինչեւ որ օդերուն բոլոր գիշակերները իջնեն վա՛ր, վա՛ր, հողին վրայ, բոյն դնելու համար մարդկային սրտերու մէջ։

Ու խաղաղութեան ինքնակոչ ու տիտղոսաւոր առաքեալները միաբերան կ'երգեն դիւային համերգը,— վաղուան պատերազմը շատ կարճ պիտի տեւէ»...

Կա՛րճ..., այո՛, մարդկային շունչի չափ։

Ճոխութեամբ ու վայելքներու այլազանութեամբ, մարդուն մէջ սրբել յետոյ ապրելու համոյքը, գիտութիւնը յամառօրէն կը փնտռէ ու կը գտնէ դիւրաւ, համգիստ մեռնելու եւ մեռցնելու միջոցները։

Կազ մը միայն եւ ուրիշ ոչինչ...։ Թեթեւ ու փոքր, թերեւս խաղալիքի պէս սիրուն ռումբ մը, որ յանուն խաղաղութեան կ'իյնայ երկինքէն՝ հողին վրայ, եւ վայրագ ուրախութեան ճիչերու հետ, կ'արձակէ ինչ որ կը պահէ իր պորտին մէջ,— մշուշ մը միայն, «քնաբեր» ու համգստարար, որ գինովութեան թմբիրի պէս քաղցրօրէն կ'անդամալուծէ «մարդկային մարմնի ծայրամասերը»...

Այսպէ՛ս կը հաւաստեն երկրային դրախտէն՝ Ամերիկայէն, մահացու խաղաղութեան առաքեալները։

Յետո՞յ... Յետոյ ոչի՛նչ։ Խաղաղութի՛ւն ամենեցուն...։

Ու կ'իրականանայ Սիտի վերջաբանը.

— «Կռիւը դադրեցաւ, երբ կռուող չմնաց»։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԹՈՒՐՔԵՒՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցան Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ երկու երկիրները շահագրգռող հարցերու մասին։ Արդէն իսկ բանակցութիւններ սկսած են, իրաւարարական դաշնագիր մը կնքելու համար։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

65րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փէշթայի հանգանակութեան մնացորդը, 15 տոլար։ — Օրուան սակով (Ցանկը յաջորդով)	381.—
64րդ ցանկին գումարը	90,611.85
Ընդհ. գումար	90,992.85

ԽՄԲ.— Փէշթայէն նախապէս ղրկուած էր 60 տոլար, ինչպէս հրատարակեր էինք Յառաջի մէջ, 27 յուլիս։

ԾԻԾԱՂԵԼԻ ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ռուս հակաբոլշեւիկ քաղաքական խոշոր դէմքերէն եւ Կաղէտ (Սահմանադիր-Ռամկավար) կուսակցութեան վարիչը, Պ. Միլիւքովը, որ խմբագիրն է Փարիզի ռուսերէն «փոսլիտնի նովոստի» թերթին, այս տարի եւս այցելեց Հիւսիսային Ամերիկա եւ շարք մը դասախօսութիւններ տուաւ իր տարագիր հայրենակիցներուն։

Իր քաղաքական գործիչի հանգամանքը եւ վայելած ժողովրդականութիւնը ռուս տարագրութեան մէջ, ալ աւելի կշիռ կուտան իր խօսքերուն, մանաւանդ Ռուսաստանի քաղաքական ճակատագրի մասին։

Այս իսկ տեսակէտով, մեզ եւս կը շահագրգռեն անոր խօսքերը։

Հայրենիք օրաթերթը ժամանակին անդրադառնալով Պ. Միլիւքովի ճառերուն, առանձին խմբագրական մը նուիրեց անոր քաղաքական տեսակէտներուն։

Այդ խմբագրականը, առիթ տուած է մեր ռամկավար պետերէն Պ. Ա. Դարբինեանին, մեղադրելու Դաշնակցութիւնը, թէ մինչ «խոնարհամտութիւն եւ երկիւղածութիւն» ցոյց կուտայ ռուս Սահմանադիր-ռամկավարներուն հանդէպ, բոլորովին տարբեր ընթացք բռնած է հայ Սահմանադիր-ռամկավարներուն եւ իրենց գաղափարականութեան հանդէպ։

Եւ աւելին, — Դաշնակցութիւնը այնքան կուրացած է որ, չի կրնար ըմբռնել հայ ռամկավարներու վարած քաղաքականութիւնը, «որ յար եւ նման է ռուս ռամկավարներու քաղաքականութեան։

Խոստովանինք թէ առաջին անգամն է որ կ՛իմանանք այս նորութիւնը,

Աւելի պարզելու համար, քանի մը խօսքով ամփոփենք Պ. Միլիւքովի հիմնական միտքերը եւ տեսնենք թէ, որչափով անոնք կը համապատասխանեն հայ ռամկավարներու քաղաքականութեան։

Պ. Միլիւքով եւ իր գաղափարակիցները այն համոզուած հաւատքն ունին, թէ խորհրդային Ռուսաստանը չի կրնար տեւել։ Ժամանակը կը գործէ ի նպաստ ապագայ ռուս հանրապետութեան, կազմուած ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ։ Անոնց համար երազ չէ ռուսական վերակազմուած դաշնակցային պետութիւնը, այսօրուան անուանական «հանրապետութիւններու միութեան» տեղ։

Այս ընդհանուր հաւատքով, Պ. Միլիւքովը կը կարծէ վնասակար արտաքին ամէն միջամտութեան այսօրուան Ռուսաստանի դէմ, որքան վնասակար ո՛րեւէ ներքին ապստամբական ձեռնարկ, որ կրնայ նպաստել Ռուսաստանի ալ աւելի տկարացման։

Որով ըստ Պ. Միլիւքովի, ռուս տարագիրները չպիտի քաջալերեն այդ կարգի վտանգաւոր ձեռնարկները, հաւատք ունենալով ապագայի վրայ։

Ասով մէկտեղ սակայն, Պ. Միլիւքովը կարեւոր ընդդիմադիրներէն մէկն է այսօրուան խորհրդային Ռուսաստանին։ Ան իր օրկանին եւ առանձին հրատարակութիւններու միջոցով, ամէնածանր քննադատութեան կ՛ենթարկէ արդի Ռուսաստանի վարիչները, իրենց ներքին եւ արտաքին վնասակար քայլերուն համար։

Այս քաղաքական ուղղութեանը կը հետեւի եղեր նոյնպէս հայ ռամկավար կուսակցութիւնը, ըստ Պ. Դարբինեանին։

Արդեօ՞ք։

Իսկ մեր գիտցածը այն է որ ռամկավարները չունին պարտագիր եւ ընդհանուր ուղղութիւն, ո՛չ միայն արտաքին այլ եւ ներքին քաղաքական, նոյն իսկ ազգային մշակութային եւ զանազան հարցերու շուրջ։ Չկայ խնդիր մը, որու շուրջ նոյն տեսակէտը ունենան Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը, Պոսթընի «Պայքար»ը և Գահիրէի «Արեւ»ը։

Միւս կողմէ, հազարաւոր փաստեր կարելի է շարել ի նըպաստ ռամկավարներու ստրկութեան՝ խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան հանդէպ։ Հայ ռամկավարները միշտ ալ իբրեւ օրհնութիւն կ՛ընդունին օրուան իշխանաւորները, եւ իմաստուն կը գտնեն անոնց վարած քաղաքականութիւնը։

Անոնք լռութեամբ կը խոնարհին խորհրդային իշխանաւորներու բոլոր կամայականութիւններուն առջեւ, քաղաքական, տընտեսական, կրթական, գաղթականական թէ կրօնական ասպարէզի մէջ։ Անոնք, նոյն իսկ հրապարակաւ ծափահարեցին Հայաստանի պարբերական եւ անվճելի ձերբակալութիւնները, հայ գիւղացիներուն զինաթափութիւնը, եւ էջմիածնի հանդէպ հետապնդուած տմարդի քաղաքականութիւնը։

Պ. Դարբինեան կրնա՞յ այս նոյն վերաբերմունքը գտնել ռուս ռամկավարներու մէջ։ Ո՛չ։ Ան ո՛չ միայն անկարող է այդ փաստը տալ մեզի, այլ եւ եթէ լաւ մարդ է, պիտի խոստովանի որ իրենց «գաղափարակից» Ռուսներն իսկ աւելի շատ են հետաքրքրուած եւ նոյն իսկ իրենց հրապարակային խօսքը բարձրացուցած Հայաստանի ներքին անցքերու առթիւ։

Իրենց այս ընթացքը, ըստ իրենց, բարեկամական է, ինչ որ առաջին քայլին իսկ կը հեռացնէ զանոնք ռուս ռամկավարներէն, որովհետեւ ինք Պ. Դարբինեանն ալ կ՛ընդունի թէ՝ ռուս ռամկավարները իբրեւ ընդդիմադիր, «արտասահմանէն պայքար կը մղեն խորհրդ. իշխանութեան դէմ»։

Ուրեմն, Դաշնակցութիւնը, կամ դաշնակցական հրատարակագիրները, իրաւունք ունին միեւնոյն աչքով չնայիլ ռուս եւ հայ ռամկավարներու վրայ, մանաւանդ որ, անոնք կ՛ըմբռնեն թէ հայ ռամկավար մամուլի ու [illegible] սակար տարրերը, գիտակցաբար կը մեղադրեն արտասահմանի Հայութեան յստակատեսութիւնը, խորհրդային Հայաստանի իրական կացութեան մասին։

Պ. Դարբինեան կ՛ընդունի, որ Պ. Միլիւքովը ըլլալով խորհրդային կարեւոր ընդդիմադիր սանքի մը պէս, այսօր [illegible] այլեւայլի մէջտեղ է նետած իր քաղաքական ծրագիրը, Ռուսաստանի ապագայի մասին։ Չենք վիճիր այդ ծրագրին իրականացնելու միջոցներու մասին, որոնց իբր թէ համամիտ են հայ ռամկավարները։ Բայց կրնա՞ն ցուցնել Պ. Դարբինեանին, թէ ո՛րն է հայ ռամկավար կուսակցութեան քաղաքական ուղեգիծը։ Կ՛ընդունի՞ն հայկական հարցի լուծումը՝ կարգադրուած Խորհ. Հայաստանով։ Կ՛ընդունի՞ն այսօրուան գոյավիճակը իբրեւ լուծում մեր պահանջներուն։ Կամ տարբեր պահանջներ մեր երկրի սահմաններու լայնացման եւ ազգահաւաքման մասին։ Եւ վերջապէս, պահանջ մը կամ կարծիք մը սա հազարաւոր անտուն եւ թափառական հայ գաղթականներու համար։

Մէկ խօսքով, Պ. Դարբինեան ու իր կուսակցութիւնը պէտք է որոշապէս պարզեն իրենց վերաբերմունքը այսօրուան եւ վաղուան հայ քաղաքական խնդիրքին հանդէպ։ Կամ պէտք էր ընդունէին ներկան, իբրեւ լաւագոյն, առանց ծածկուած մտքերու, եւ կամ պէտք էր հրապարակաւ ներկայացնէին իրենց պահանջները։

Այդպիսի բան չունին ռամկավարները, եւ ասիկա [illegible] ցու մեղք մըն է ռամկավար կուսակցութեան համար, քանի որ կը խօսին գլխաւորաբար, Արեւմտահայ անտուն, անտէր ժողովուրդին անունով։

Եւ շատ տարօրինակ է իրենց այս ընթացքին մէջ, ռամկավարները մեղադրելու համար Դաշնակցութիւնը, որ [illegible] կը դատապարտէ իրենց սայթաքումները։

Հայ ռամկավարները իրենց բովանդակ ուժը, ներելի եւ աններելի միջոցներով կը գործածեն Դաշնակցութեան դէմ, անոր համար միայն, որ այս կուսակցութիւնը կը զգայ թէ Հայութիւնը պահանջներ ունի տակաւին, որոնց համար պէտք է աշխատանք թափել։

Անձնապէս, այն կարծիքն ունիմ թէ, մեր ներկայ տագնապալի շրջանին, Հայութեան ամբողջ անհաւատ թշնամիներու մէջ, հայ ռամկավարներն ալ լայն տեղ ունին։

Աւելորդ են Պ. Դարբինեան, ձեր «խոհեմութեան խրատները» որոնց բովանդակութիւնը ձեր իսկ դէմ է միշտ։

Դաշնակցութիւնէն դժգոհելու փոխարէն, լաւ կ՛ըլլար, որ դըժգոհէիք ձեզմէ, եւ ամէնէն առաջ քիչ մը բան սորվէիք ձեր եւ ռուս համակուսակիցներէն։ Իսկ որքան որ, կը մնաք ուղղակի ստրուկ թմբկահարներն ու կամակատարները խորհրդային վարիչներուն, զոհելով ձեր իսկ բոլոր սրբութիւնները, ուրանալով ձեր իսկ անհատական եւ ազգային արժանապատուութիւնը, եւ մոռնալով այս անիրաւուած Հայութեան պահանջներն ու իրաւունքները, ձեր դէմ կը գտնէք ո՛չ միայն Դաշնակցութիւնը, այլեւ ամէն ոք, քանի մնայ Հայ, նոյնիսկ համայնավարները, որոնք ամենայն իրաւամբ կը թքնեն ձեր երեսին, ձեր ամսեղուկ ու կեղծաւոր ընթացքին համար։

Վերջին կէտ մը եւս։

Պ. Դարբինեանն ու իր կուսակիցները շատ վատ սովորութիւնն ունին ամէն տեղ եւ ամէն առթիւ, Դաշնակցութիւնը ներկայացնելու իբրեւ թշնամի Հայութեան եւ հայկական շահերու։ Եւ առանց կարմրելու անոնք Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնեն իբրեւ գրգռիչ ուժ, որ ապստամբութիւններ կը սարքէ Հայաստանի մէջ։

Եթէ ռամկավար շաբաթաթերթին խմբագիրը պարկեշտ մարդ ըլլար, եւ հայրենասէր հայ, անգամ մը գոնէ մէջտեղ պիտի հանէր փաստերը, բոլոր մանրամասնութիւններով։

Ժամանակն է սովորական ռամբասանքներու շարքէն դուրս նետել գոնէ այս մէկը, այս վրան բաց սուտը։ Չէ՞ որ հայ համայնավարներն իսկ, մինչեւ այսօր չկրցան ո՛ր եւ է առթիւ փաստացի մեղադրել Դաշնակցութիւնը՝ այս գետնին վրայ։

Իսկ եթէ Դաշնակցութեան ամենօրեայ քննադատութիւնները ռամկավարները կը մեկնեն իբրեւ դաւադրութիւն եւ ապստամբութիւն, կը թելադրենք որ քաղաքացիական կրթութեան դասընթացքի՝ մը հետեւին, Միլիւքովներու նմանելու ծիծաղելի մարզանքներ կատարելէ առաջ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Մօտաւորապէս երկու քուկէս ամիս առաջ, Վէնիզէլոս փորձեց տիրանալ իշխանութեան, սակայն ձախողեցաւ։ Այս պարագան չյուսահատեցուց խորամանկ դիւանագէտը։ Ան, «անգամ մը եւս փորձելու» քաղաքականութիւնը լաւ ուսումնասիրած ըլլալով, կրկին փորձեց եւ յաջողեցաւ։ Թէ ի՞նչ անցաւ-դարձաւ, ինչի՞ր տեղի ունեցան ու ինչպէ՞ս յաջողեցաւ, — Մարդ չի գիտեր տակաւին։

Առայժմ մէկ բան միայն աչքի կը զարնէ, — ծերուկ դիւանագէտը նախապէս գաղտնի կերպով համաձայնութեան եկած էր Հանրապետութեան Նախագահին հետ։

Առաջին օրերուն, տակաւին երբ կացութիւնը այնքան փափուկ էր, Վէնիզէլոս պատասխանատու երեք գործեր կատարեց, որուն ձեռնարկել չպիտի փորձէր ոչ մէկ Նախարար, Յունաստանի կամ ուրիշ նման պետութեան մէջ։ Առաջին՝ լուծեց խորհրդարանը, երկրորդ՝ փոխեց ընտրական դրութիւնը, եւ երրորդ՝ ազատ արձակեց Յունաստանի նախկին դիկտատոր՝ Փանկալոսը։

Պէտք է ընդունիլ որ այս երեք ձեռնարկներն ալ չափազանց յանդուգն ու պատասխանատու գործեր են, մանաւանդ այն երկրին մէջ, ուր Նախարարներն ու մեծամեծները անխնայ հրապարակ կ՛ըլլան։ Յանդուգն է խոկալէս, որովհետեւ, եթէ Վէնիզէլոս չյաջողի ընտրութիւններուն մէջ, կը կորսնցնէ ոչ միայն իշխանութիւնը, այլ եւ վտանգի կ՛ենթարկէ իր կեանքը։ Այս պարագան լաւ գիտնալուն համար է անշուշտ, որ ընտրական դրութեան փոփոխումը հռչակող հրամանագրին տակ, մանաւորաբար գրել տուած է թէ Նախարարական խորհուրդը հաւաքաբար կը ստանձնէ անոր ամբողջ պատասխանատուութիւնը։

Վէնիզէլոսի քաղաքական հակառակորդները, որ նոյնքան արժէք եւ ուժ կը ներկայացնեն, այժմէն իսկ սկսած են իրենց սպառնալիքները ուղղել անոր հասցէին։ Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը Օգոստոս 19էն յետոյ միայն պիտի պարզուի։ Մինչեւ այդ ու անկից վերջն ալ, սակայն, Յունաստանի վարչապետ Պ. Վէնիզէլոսի կեանքը կը մնայ վտանգուած — ընտրութիւնները կորսնցնելու պարագային՝ դատական, օրինաւոր, իսկ յաջողելէն վերջը, այսօրէն դատելով ընդդիմադիր մամուլի արտայայտութիւններէն։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ

Յունիս 20ին, Եուկոսլավիկ Սկուպչինայի մէջ գործուեցաւ այնպիսի ոճիր մը, որու նմանը չէ արձանագրուած ազգերու խորհրդարանական պատմութեան մէջ։ Բունիչա Ռաչիչ, գարատաղցի երեսփոխան մը, ատրճանակով տեղն ու տեղը սպաննեց խրուաթ երկու երեսփոխաններ ու երեք հոգի ալ վիրաւորեց։ Այս գնդակները արձակուեցան անոր համար, որ խրուաթները համարձակած էին քննադատել Պելկրատի կառավարութիւնը։

Կացութիւնը ծանրացաւ։ Խրուաթները պայման դրին թէ այն ատեն միայն խորհրդարան կը մտնեն, երբ չէզոք նոր կառավարութիւն մը կը կազմուի, որ ստանձնէ միեւնոյն ժամանակ նոր ընտրութիւններ նշանակել տալ ու անոնց օրինաւորութեանը վրայ հսկել՝ միւս կողմէ, խրուաթները սկսան ներքին ինքնավարութիւն պահանջել Պելկրատէն։ Վուքիչեւիչի դահլիճը հրաժարեցաւ ու երկար բանակցութիւններէ վերջ, Պ. Քորօշից կազմեց նոր դահլիճը։ Այս պարագան սակայն, գոհ չձգեց Խրուաթները, որոնք նոր դաւեր կը տեսնէին, այս ընտրութեան տակ։

Պելկրատի մէջ տեղի ունեցաւ երկրորդ ահաբեկում մը։ Այս անգամ, ահաբեկիչի գնդակը կ՛ուղղուէր Պելկրատի գաղտնի ոստիկանութեան պետ Ժիքա Լազիչի դէմ։ Սերպերը, այս ահաբեկումը Մակեդոնացիներու անոնց պաշտպան հանդիսացող Խրուաթներուն վերագրեցին։ Սերբ մամուլը գտաւ որ այդ դաւադրութիւնը ծրագրուած է Զագրեպի մէջ, խրուաթ պետերու հետ խորհրդակցութեամբ։

Սքուբշինան բացուեցաւ ու խրուաթները մերժեցին մասնակցիլ անոր։ Բան մըն ալ աւելին։ Անոնք ալ իրենց կարգին, Զագրեպի մէջ բացին խրուաթ ազգային խորհուրդը։ Երկու ժողովուրդներուն միջեւ բացուած խրամատը սկսաւ ծանր հանգամանք մը ստանալ, պարագայ մը որ մտահոգութեան մատնեց Պելկրատի վարիչները։ Երկու կողմերն ալ, իրենց պաշտօնական բերաններով սկսան սպառնալիքներ կարդալ իրարու։

Շատ չէր անցած, երբ Օգոստոս 5ին, Զագրեպի մէջ ահաբեկիչի գնդակին զոհ դարձաւ ուրիշ մը՝ սերպական «Եդինսթվօ» թերթին խմբագիրը, Ռիսթովիչ, որ չափազանց խիստ ու սպառնական լեզու մը կը գործածէր խրուաթներուն հանդէպ։

Խրուաթ եւ գերման թերթերը գրեցին թէ որոշ նպատակներով Զագրեպ եկած էր ան։ Օգոստոսով տիրող խառնաշփոթութենէն, ձախակողմեան ըմբոստ տարրերու միջոցաւ, Ռիսթովիչ պիտի աշխատէր նոր ահաբեկումներ կազմակերպել ու կարգ մը հաստատութիւններ, որոնց կարգին եւ խրուաթ քանի մը թերթերու խմբագրատուններ օդը հանել։ Անոր՝ Զագրեպի կայարանին հանդերձատունը ձգած պայուսակին մէջէն գտնուած են ռումբեր ու պայթուցիկ նիւթ։ Այսպիսով, Ռիսթովիչ ուզած է չափազանց խառնաշփոթ վիճակ մը ստեղծել, որպէսզի առիթ տայ զինուորական իշխանութեանը, միջամտէ եւ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, խափանելու համար խրուաթներու ինքնավարական շարժումները։

Այսօր, կացութիւնը աւելի մութ գոյն մը ստացած է։ Սքուբշինայի մէջ տեղի ունեցած ոճիրէն վերջ, այս երկու ժողովուրդներուն միջեւ բացուած վիհը շատ խորացած է։ Երկու ժողովուրդները, իրենց միացման տասնամեակին աւելի խորթ են իրարու, քան անկից տասը տարի առաջ, 1918ին։ Ու որքան աւելի կը զօրանայ խրուաթներուն ինքնավար ու ազատ դառնալու ձգտումը, այնքան ալ աւելի կ՛ամրանայ անոնց պայքարելու կամքը։ Այսօր, Ռատիչի մահէն վերջ մանաւանդ, Քօրօշեցի դահլիճը չէ այն կամուրջը, որ պիտի կրնայ միացնել ու հանդարտեցնել կրկին այդ երկու ժողովուրդները։

Յ. Մ. Մ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

Թաւրիզի Հայոց ազգային երեք դպրոցներու 1927—28 ուսումնական տարեշրջանը, սովորականին պէս անցաւ յաջող եւ խաղաղ։

Դպրոցներն այս տարեշրջանին մէջ, զարկ տուին պարսկերէնի ուսուցման։ Դ. դասարանէն սկսեալ, ծխական դպրոցներու մէջ, աշակերտ-աշակերտուհիները պարսկերէն դասեր առին։ Շնորհիւ առաջնորդի ջանքերուն, որ միջնորդեց Րիզա շահին մօտ, Ատրպատականի ազգային դըպրոցները չենթարկուեցան այն կրթական տագնապին, որը մըղձաւանջի նման կախուած մնաց հարաւային Պարսկաստանի դըպրոցներու գլխուն։ Տագնապը դեռ անցած չէ։ Կրթական համագումարի հարցն ալ մոռացութեան մատնուած է։

Յունիսի սկիզբները տեղի ունեցան Թաւրիզի ազգային երեք դպրոցներու ամավերջի հանդէսները։ Այսպէս.—

Արամեան դպրոց.— Հանդէսին առթիւ, տեսուչ Պ. Միքայէլ Ստեփանեան կարդաց ուսումնական մասի տեղեկագիրը, որմէ կը քաղեմ կարգ մը թուական տեղեկութիւններ.—

Դպրոցը վեցդասեան է։ Աշակերտութեան թիւը տարեվերջին՝ 139, (80 տղայ, 59 աղջիկ)։ Ուսուցիչներ՝ 10 հոգի, (8 ուսուցիչ, 2 վարժ[...] [...]րոցը վերաբացուեց[...] Սեպտ. 16ին։ Շաբաթ[...] սերու թիւը՝ 180, [...] դասերու գումարը 60[...] կերէնն աւանդուած է [...] րանին՝ շաբաթական[...] Միջին թուով իւրա[...] շակերտ տարուան մէ[...] է 36 բացակայութի[...] շակերտները կարդա[...] 1769 տեսակ ընթեր[...] գիրքեր։

Աշակերտներէն 7[...] բիզեցիներ են, 31ը [...] կանի գաւառներէն, 31 [...] Կովկասէն եւ Տաճկա[...] նէն։ Աշակերտներէն [...] հարուստ, 85 միջակ, [...] չքաւոր ընտանիքներ[...] ներ են, որոնց 131ը [...] իսկ 8ը թուլակազմ[...] նեցող աշակերտներ[...] 100 է, միայն մայր [...] իսկ 3 հոգի ալ միայն [...] նին։ 139էն դասարա[...] 89 հոգի։

Արամեան դպրոցի [...] աւարտող աշակե[...] կ՛երթան կեդրոնակա[...] Դպրոցի գրատունն[...] կտոր գիրք եւ կը ստ[...] րենիք ամսագիրը, [...] չական խումբն ալ կը [...] Յառաջ օրաթերթը։

Դպրոցի հոգաբարձ[...] Ալէք Սագինեանը [...] տնտեսական մասի [...] րը, որմէ կը պար[...] 1927 - 1928 ուսումն[...] րեշրջանի մէջ, դպրո[...] ունեցած է թոշակներ[...] րոնի եւ կալուածակա[...] րէն, ձեռնարկներէն, [...] րէն, օգնի պետական [...] ու պետական նպաս[...] աղբիւրներէն՝ ընդա[...] թումանի (տոլար) գու[...] Ելք եղած է ուսու[...] իբրեւ ռոճիկ՝ 2517 թ[...] Թատրոնի, եկեղե[...] ուսծական, գասակ[...] ցական, գրասենեկայ[...] ծախսերէ զատ՝ դպր[...] կ՛ունենայ 400 թ[...] սակայն սպասելիք [...] գումարներով կը փա[...] մառուան ընթացքին [...] սով մինչեւ 1 Սեպտեմ[...] Արամեան դպրոցի [...] կշիռ մէջ բաց [...] ւոյթ մը, որ շատ [...] շնորհաւորելի է։

Հայկազեան դպրոց.— Տեսուչ Պ. Արմենակ[...] տիկեանը կարդաց ու[...] մասի տեղեկագիրը, [...] մաձայն դպրոցը վերա[...] 1927 սեպտեմբեր 15[...] կերտութեան թիւը տա[...] եղած է 302, (141 [...] աղջիկ)։ Ուսուցչական [...] 14 հոգի (10 ուսուցիչ[...] ժուհի)։ Դպրոցը վեց[...] բաժնուած 9 դասար[...] Շաբաթական աւանդուա[...] դաս։ Տարեկան ընդհա[...] սերու թիւը եղած է 7[...] բաքանչիւր աշակերտ[...] թիւով տարուան մէջ [...] է 30 բացակայութիւն [...] կերտներէն (302) թաւր[...] 208 հոգի, Ատրպատա[...] ռներէն՝ 69, տաճկ[...] կովկասահայ ծնողներ[...] ներ՝ 25 հոգի։ Այս 30[...] կերտներէն՝ հարուստ [...] կեցիկ ընտանիքներ[...] ներ են՝ 19 հոգի, միջ[...] կարգէն՝ 175, չքաւոր[...] քաւ 108 աշակերտներ[...] մէ 234ը հայր եւ մայր [...] որը՝ 9 հոգի, միայն հայր [...] 16, իսկ միայն մայր [...] Աշակերտներէն 73 հոգի [...] այն ընտանիքներէն, որ[...] կան 1, 2 կամ 3 [...] կարգ կրթութիւն [...] 204 հոգի տարրական [...] թեամբ ընտանիքներէ [...] հոգի ալ անգրագէտ [...] ներէ։ Աշակերտներէն [...] կազմ են՝ 246, թուլակազմ[...] պակասաւոր՝ 9 հոգի [...] սեռ աշակերտներէն [...] կը փոխեն 226 հոգի։

Դպրոցին տարրակա[...] թացքը կ՛աւարտեն [...] (10 տղայ եւ 20 աղջիկ) կ՛երթան կեդրոնական[...]

...նակարգ ուսում ստանալու ...մար:

...աշակերտներէն ընթերցանու...ան մասնակցեր են՝ 121 հոգի ...զալով 2354 անուն գիրք: ...ոցի գրադարանն ունի 2400 ...ր գիրք, դպրոցը կը ստա... «Հայրենիք» ամսագիր: ...րբերականներով՝ 3000 ...ր):

...Տեսուչը հետաքրքիր վի...կագրական տեղեկութեամբ ...յայտնեց հետեւեալը:

...Առանց հանդիսականներու ...հայրենասիրութիւնը շոյելու ...վիրաւորելու, կը յայտնեմ, ...մեր հետազօտութեանց շնոր... ...կրցած ենք եզրակացնել, ...բաս հայկական երեք մեծ ...տուածներու բաժանման, դպ...իս աշակերտութեան յա...ջողութեան մէջ կըպարզուի, ...իբրեւ ընդունակ եւ յա...ջողած աշակերտներ՝ առա...տեղը կը գրաւեն տաճկա...յերը, երկրորդ տեղը՝ պարս...հայեր, իսկ երրորդ տեղը՝ ...կասահայերը»:

...Դպրոցի հոգաբարձու Պ. Եր...անգ Աֆթանդիլեան կարդաց ...տեսական մասի տեղեկագի...որուն համաձայն 1927 - 28 ...ուսմական տարեշրջանին ...ոցն ունեցած է դրամական ...ք՝ Թոշակներէն, ձեռնարկ...էն, նուէրներէն, օդիի պե...կան տուրքէն եւայլն. աղ...ններէ՝ 2978 Թուման (տա..., որմէ ուսուցիչներուն իբր ...ել վճարուած է՝ 2630 Թու..., գրասենեկային, դպրո...կան եւ այլ ծախսեր հաշուե...յետոյ, մինչեւ 1 Սեպտեմբեր ...28, դպրոցը բաց կ'ունենայ ...ն մօտ 150 Թումանի փոք...գումար մը: Կը յուսան ...նել եւ գոցել այդ բացը:

...հանդէսին հաճելի եւ հետա...րական մասն էր աշակերտ...ու մարզական խաղերը (վազ..., մրցումներ, շարժումներ, ...դեր եւլն.) ղեկավարութեամբ ...րամ Ալչուճեանի:

ՄԱՍԻՍ

...ԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

...պանեօլէ. Սփորթիֆի կողմէ, ...ակերպուած հեծանիւի մըր...մը տեղի ունեցաւ կիրակի ...Արձանագրուած էին 50 մր...ներ, որոնցմէ միայն 37ը ...անակցեցան: Երկրորդ հանդի...ած է Վահան Գալաթէքէ... 70 քիլոմեդր տեղ կտրելով ...մուան մէջ:

15 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ ...ՄԹԷՐՏԱՄԻ ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

...մսթէրտամի ոլիմպիակա...նիւթական արդիւնքը եղած ...ելի քան մէկուկէս միլիոն ...ին, այսինքն 15,375,000 ...նք: Այս գումարէն 145,000 ...ին վճարուած է Ամսթէր...քաղաքին, իբրեւ տուրք:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՐՔՈՒՀԻՆ

Թուրք նախկին նախարար Ճէլալ Մուխթարի աղջի՛կը, Էմինէ Ատվիէ հանըմ, ուսուցչուհի Պոլսոյ ամերիկեան վարժարանին մէջ, փարիզ հանդիպած ըլլալով, «Ժուռնալ»ի մէջ հրատարակած է յօդուած մը՝ այսօրուան Թուրք կիներուն մասին:

Էմինէ Ատվիէ հանըմ ակնարկ մը նետելէ յետոյ Թուրք կնոջ անցեալին վրայ, կը շարունակէ.

— Ինչպէս ամէն տեղ, մեր մէջ ալ քանի մը դասու կիներ կան: Գեղջկուհին որ ամէնէն առաջ, երբեք չէ արգելափակուած եւ իր ամուսնին կեանքն ու աշխատանքը կը բաժնէ: Այս դասու կիներն էին որ իբրեւ «զինուորուհի» ծառայեցին պատերազմի ատեն: Չէ մոռցուած թէ կին հեծելազօրաց գումարտակ մը կար, որուն տեղակալ սպան կին մըն էր: Նոյնպէս, գիւղացի կիներ էին, որ մինչեւ իսկ, ռազմաճիտ կը փոխադրէին պատերազմական ճակատները:

Բարձր դասու կինը կ'ապրի՝ ճիշդ ինչպէս արեւմտեան աշխարհի ամէնէն զարգացած կիները: Թէյասեղաններու կ'երթայ, պարի կը վազէ, դասախօսութեան կը հետեւի, եւ ծովեզերեայ երկսեռ զբօսավայրերը կը փնտռէ: Ինչպէս Եւրոպայի մէջ, միջին դասու կինը կ'աշխատի, ջանասէր է: Մտաւորական կիներ ալ ունինք, ուսուցչուհիներ, բժշկուհիներ, փաստաբանուհիներ, որոնք կը մրցին այրերուն հետ եւ երբեք անոնցմէ վար վարձատրութիւն չեն ընդունիր: Թուրք կնոջ ամէնէն կատարեալ վերահաստատումը նուիրականացաւ Մուսթաֆա Քէմալի եւ հանրապետական կառավարութեան կողմէ, որոնք Թուրքիոյ մէջ եւրոպական բարքերու մուտքը նուիրականացնելու համար, անցեալ տարի որոշեցին բացարձակապէս արգիլել բազմակնութիւնը եւ այր մարդուն քմահաճոյքին համեմատ գիւրին ամուսնալուծումը:

Այս դէպքը մեծապէս անդրադարձաւ ընտանիքի կնոջ կեանքին վրայ. անով՝ Թրքուհին զգաց թէ ինքն իսկ է տիրուհին: Աղջիկը որ Թուրքիոյ մէջ ամուսնութիւն մը կը կնքէ, գիտակցութիւնը ունի թէ բոյն մը կը կազմէ եւ թէ այր մարդուն կամքը ոչինչ պիտի կրնայ ընել զայն քայքայելու համար: Օրէնքը անշուշտ նախատեսած է ամուսնալուծումը: Բայց ատկից յետոյ, ինչպէս Եւրոպայի մէջ, ամուսնալուծումը կախուած է դատարանին վճռէն որ դժուարաւ կը ստացուի:

Մէկ խօսքով, Եւրոպացիներու կազմած կարծիքը Թուրք կնոջ մասին, հեռու է շիտակ ըլլալէ: Բազմակնութիւնը դեռ տեւելով հանդերձ, սկսած էր ցանցառիլ վերջին մէկ երկու սերունդներուն մէջ: Հանրային կարծիքը նորէն անոր դէմ կ'ելլէր: Ես իսկ ամբողջ կեանքիս մէջ, միայն երկու մարդիկ ճանչցայ, որոնք երկու կիներ ունէին: Ամուսնալուծումը շատ հազուագիւտ էր, անոր համար, որ Թուրք կինը շնորհիւ իր մտացիութեան, ընդհանրապէս գիտէ պահել իր ամուսինը:

Շիտակն այն է որ ընկերութեան բոլոր խաւերուն մէջ, Թրքուհիները ուրախութեամբ ընդունեցին նոր օրէնքը, որ զիրենք կը ձերբազատէր եւ երիտասարդ Թրքուհին այսօր, իրաւունք ունի դուրս ելլելու ուզած ատեն: Ան կը յաճախէ պարասրահներ, թատրոն կ'երթայ առանց «քաֆէս»ի մը ետին ծածկուած մնալու, ինչպէս առաջ: Գէտ մը միայն կայ, որով ան կը զանազանուի իր արեւմտեան քոյրերէն, այն որ Թրքուհին չի սիրաբանիր: Որովհետեւ եթէ այդպէս չարժէր, լրջօրէն վտանգած պիտի ըլլար իր ամուսնութիւնը:

ԱԶԱՏ ՄՏԱԾՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ֆրանսացի Ազատ Մտածողներու համագումարը որ տեղի կ'ունենար Ռէնսի մէջ, իր նիստերը փակելէ առաջ, հետեւեալ բաղձանքները յայտնեց:

1.— Ճնշում բանեցնել երեսփոխաններու վրայ, ջնջելու համար Ժան տ'Արքի ազգային տօնը:

2.— Հիւանդանոցներու բացարձակ աշխարհականացում:

3.— Ջնջել զանազան ծէսերու պատկանող հոգեւոր պաշտօնեաներու թոշակը:

4.— Ջնջել պատուանշանները:

5.— Ալզասի մէջ կիրարկել աշխարհականացման օրէնքները:

6.— Բաժանման օրէնքին խիստ գործադրումը:

7.— Ներում քաղաքական գործերով դատապարտուածներուն:

8.— Ջնջում Մալվիի շրջաբերականին, որ թոյլ կուտար կրօնական միաբանութիւններու ֆրանսա վերադարձը:

9.— Վերցնել շոգենաւերու վրայ հոգեւոր պաշտօնի կիրարկումը եւ կրօնական արարողութիւններէ դուրս, արգիլել սքեմի գործածումը:

10.— Արգիլել նաեւ պաշտամունքի անունով, կրօնականներու կատարած հանգանակութիւնները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՎԵՐՋ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 15 Օգոստոս.— Վերջերս սկսած է ծայր տալ հայրենակիցներու շարան մը դէպի քաղաքս: Ամէն օր փողոցներու մէջ կը հանդիպինք նոր նոր դէմքերու, ու մեր հարցուփորձին վրայ, կը հասկնանք որ եկած են Լիոնի զանազան շրջաններէն:

«Յառաջ»ը այս մասին ժամանակին գիտել տուած ու անկից առաջ եկած անպատեհութիւններն ալ մատնանշած էր, բայց ի զուր: Ամէն անգամ որ գործերու առատութեան շրջան մը կը բացուի, մեր հայրենակիցները կը սկսին գունդագունդ տեղափոխուիլ այս կամ այն քաղաքները: Չնայելով որ իւրաքանչիւրը իր միջավայրին մէջ երկար ժամանակ հաստատուելով մնայուն գործ մը ձեռք բերած, եւ տանելի կեանք մը ապահոված է, դարձեալ այս անխորհուրդ քայլերը կ'առնեն: Ընտանիքի տէրերն ալ, որոնք բնակութեան յարմար բոլոր առաւելութիւնները կը վայելեն գաւառներու մէջ, նոյնպէս այս անխոհեմ միջոցին կը դիմեն: Գիւղական կեանքը կրկնապէս նախընտրելի է, առողջութեան տեսակէտով, բայց նորէն քաղաքները կը թափին: Թէեւ քանի մը ֆրանք աւելի վաստկին քաղաքին մէջ, սակայն ծախքն ալ մեծ է, յաճախ ծայրը ծայրին:

Հակառակ անոր որ Հայերս տարիներու ընթացքին, եղած ենք շարունակ նստակեաց ժողովուրդ մը, ներկայիս տեղ մը կանգ չենք առներ:

Մեր հայրենակիցները պէտք է լաւ ըմբռնեն, որ Ֆրանսայի մէջ, ո՛ր մէկ ծայրն ալ երթանք, նորէն բանուորութիւն պիտի ընենք: Ուրեմն աւելի լաւ է մէկ տեղ հիմ դնել եւ շարունակ հոն աշխատիլ: Այդպիսով կրնան կլոր նիւթական մըն ալ ապահովել:

Այս առթիւ քանի մը տեղեկութիւններ Լիոնի գործաւորական կեանքի մասին: Ճիշդ է որ այժմ բացուած է գործերու առատութեան լայն շրջան մը: Պարապ հայրենակիցներ չկան. իսկ շրջաններէն եկողներն ալ իսկոյն գործ կը գտնեն, պայմանաւ որ իրենց թուղթերը կանոնաւոր ըլլան. իսկ նախապայման է որ ինքնութեան թուղթերու վրայ գրուի. «Travailleur industriel»: Առանց ատոր կարելի չէ գործի մտնել: Լիոնի մէջ պարբերաբար այսպէս գործերու առատ շրջաններ կը բացուին. բայց ատոր, միշտ ալ յաջորդած է կայուն վիճակ եւ գործադադարութիւն. ի հարկէ ոչ անցեալ տարուան համեմատութեամբ. այնպէս որ մատուցումը փոխանակ մէկ երկու օրէն ըլլալու, մէկ երկու շաբաթ կը տեւէ:

Լիոնի գլխաւոր ճարտարարուեստի հաստատութիւններն են մետաղի եւ մետաքսի ճիւղերը: Մեր հայրենակիցները մեծ մասով կ'աշխատին այս վերջի ճիւղերուն մէջ: Առաջին ճիւղին մէջ արհեստաւորները կը ստանան 4.50էն 5 ֆրանք ժամավարձ, պարզ գործաւորները 3.50—75: Իսկ մետաքսի ճիւղին մէջ, առհասարակ բոլորն ալ մէկ կ'առնեն, շատ ցանցառ բացառութեամբ 1-2 սու աւելի: Այնպէս որ իւրաքանչիւրը՝ նոր գործի սկսած ատեն կը վճարեն 3,10, յետոյ քանի մը ամիսէն կը բարձրանայ 3,30ի, ու այդ քանակութեան վրայ կը մնայ: Իսկ բնակութեան տեսակէտով, նախ ըսենք որ բազմանդամ ընտանիք կազմողներու համար՝ բնակարան գտնել անկարելի է, նմանապէս երախայ ունեցողներուն համար՝ սենեակ ճարելը դժուար: Սովորական սենեակի մը համար նուազագոյն վարձքը 100 ֆրանք է, իսկ յարմարագոյնը 150, 175- 200 ֆրանք ամսական:

Լիոնի ապրուստը բաղդատելով անցեալ տարուանին հետ, այս տարի տարապայման սուղ է: Բանջարեղէնները անցեալ տարուան գիներուն կրկնապատիկն է, իսկ միսը գրեթէ ամէն տեղի գիներուհետ բաղդատմամբ, տարբերութիւնը 1-2 ֆրանքը չանցնիր: Այս կէտերը կը յանձնենք հայրենակիցներու ուշադրութեան, տեղէ տեղ թափառելէ առաջ:

Ս. Փողհարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԸ ՓԻԻ.— կիրակի, 12 օգոստոս, առտուն ժամը 8.30ին տեղի ունեցաւ վազելու, ցատկելու եւ երկաթ նետելու մրցումը, Ֆրանսացիներու լայն խաղադաշտին վրայ: Ներկայ էր Ֆրանսացիներու եւ Հայերու կոկիկ բազմութիւն մը: Կային փորձ եւ ճարպիկ Ֆրանսացի խաղացողներ: Հայ ըլլալով միայն երկու հոգի կը մասնակցէին, խաչեր Աբրահամեան եւ Միհրան Աւագեան որոնք դեռ առաջին անգամ ըլլալով կը մրցէին Ֆրանսացիներու հետ:

Առաջին անգամ, Թէեւ Ֆրանսացի խաղացողները բաւական յաջող կը ցատկէին, սակայն վերջին երկու շրջաններուն չէին կրնար հասնիլ մերիններուն արագ ու ճարպիկ խաղարկութիւններուն: Ընկեր խաչեր Աբրահամեան առաջնութիւնը շահեցաւ բարձրութիւն ցատկելու եւ քայլ նետելու մէջ, արժանանալով բուռն ծափերու: Ստացաւ սիրուն ժամացոյց մը եւ գեղեցիկ արձան մը:

Ընկեր Միհրան Աւագեանը, երկաթ նետելու մէջ շահեցաւ առաջնութիւնը, Թէեւ դիմացը ունէր շատ վարժ Ֆրանսացիներ, եւ ստացաւ շքանշան մը: Թէ՛ Ֆրանսացիները եւ Թէ տեղական Թերթերը շատ գովեստով կը խօսին:

*** Օգոստոս 19ին, յողալու մեծ մրցումին համար Ֆրանսական ընկերութիւնը հրաւէր ուղղած է Հայերուն, լսելով երկու երիտասարդներուն յաջողութիւնը:

*** Լը Փիւի քաղաքը որ կը գտնուի չորս կողմէ շրջապատուած հիվասուն լեռներու մէջտեղ, ունի գեղեցիկ վայրեր, օդաւէտ եւ մաքուր տուներ: Ունի քանի մը նոր ձեռագործի գործարաններ, ուր կ'աշխատին մասնաւորապէս մեր հայրենակիցները, օրական ստանալով ժամը 2,20 ցորեկը, իսկ գիշերը 2,45:

Չկայ ոեւէ ազգային կազմակերպութիւն: Ունինք միայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արծիւ» խումբի միութիւնը, զոր մեծ ջանքով կ'ուզենք յառաջ տանիլ: Չկայ ոչ մահ կամ հիւանդութիւն: Ամէնքնիս ալ առողջ եւ կայտառ, կը սպասենք այն օրուան, երբ մեր պարտքը պիտի կատարենք մեր Մայր Հայաստանի մէջ:

Փառաւոն Անտոնեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՂՈՊՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.—Ռէնսի մէջ, 20 տարու իտալացի մը՝ Քօլլիա աոջի օր մտաւ տիկին Ընթուանէթի տունը, լուացարարուհի որ կը կենակցէր ուրիշ իտալացիի մը հետ: Երիտասարդը գացեր էր անկից ուզելու իր փոխնորդները:

Լուացարարուհին գնաց փոխնորդները բերելու: Անոր բացակայութենէն օգտուելով Քօլլիա սկսաւ կողոպտել, սենեակին մէջ: Առաւ կնոջ դրամը, որ գտաւ գզրոցի մը մէջ, առաւ նաեւ դանակ մը: Եւ այն միջոցին որ լուացարարուհին ներս կը մտնէր, Քօլլիա նետուեցաւ անոր վրայ ու դանակը մխեց անոր կոկորդը: Ջոհին աղաղակներուն վրայ, բազմութիւնը ներս խուժեց, ու վիրաւորը ծանր վիճակի մէջ փոխադրեցին հիւանդանոց: Ոճրագործը արդէն փախած էր, ամէն փնտռտուք զայն գտնելու համար ապարդիւն եղաւ:

ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՄԷՋ. — Ամերիկուհի մը որ նոր հասեր էր Փարիզ եւ իջեր էր պանդոկ մը, աոջի գիշեր, յանկարծ քունէն արթնցաւ: Անծանօթ մը գլխուն կ'իջեցնէր ուժգին հարուածներ: Կնոջ աղաղակներուն վրայ, անծանօթը փորձեց զայն խեղդել բայց չյաջողեցաւ. ի վերջոյ, ստիպուեցաւ փախիլ, սակայն ձերբակալուեցաւ: Ինքնաշարժի վարիչ մըն է որ գողութեան առաջին փորձը կ'ընէ եղեր:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

I

—Թեբեւս վաղ առաւօտ տես...որովհետեւ արեւածագէն ...խոտ պիտի հաւաքեմ, քե...համար բժժանք մը պիտի ...պատեմ, որպէսզի չփորձուիս: ...այց ան փորձութիւններէ ...խռնար, ծնրադրեց եւ երկու ...ձեռներուն մէջ առնելով Ոլիին ...ւ հեծկլտալ:

— Ո՜հ, ոչ, մի՛ երթար, մնա...մէջ մըն ալ, գառնուկս: Դուն ...անքն ես, մնացի՛ր հոս, եթէ ...մեռնիմ:

...կը դողար, ու կը հեծկլտար, ...պաղատագին եւ յուզիչ ...ցուց Ոլիին: Ու մնաց:

* * *

...ան աշնան՝ Միքայէլ նշ... որ Ոլին մեղանչած էր

Այս յոգնած ու տառապած մարդը, որ անպատուութենէն զատ կեանքի ամէն դառնութիւնները ճանչցած էր ընդվզեցաւ, մոլուցքէ մը բռնուած: Բռնեց Ոլին թեւէն եւ արտաքսեց տունէն:

Աղջիկը ողբաց, Միքայէլ անողոք մնաց: Հազար անգամ ազգաբարած էր, գուցէ ներէր եթէ մեղանչած ըլլար ազատ մարդու մը հետ, բայց ատոր չէր կրնար նետել:

Ոլի քանի մը օր ապրեցաւ կիսաւեր տան մէջ: Եղբայրները հացի կտորներ կը բերէին իրեն, բայց Միքայէլ հասկցաւ եւ ծեծեց պզտիկները:

Ան ատեն անօթութենէ չմեռնելու համար, ցուրտէն չսառելու համար որովհետեւ աշնան խոնաւ հովը կը փչէր, Ոլի նուօրօ գնաց սիրահարէն օգնութիւն հայցելու: Ազդարարուած թէ զուգադիպութիւն՝ կէս ճամբան Անանիայէն հանդիպեցաւ, որ մխիթարելէ ետք ֆոննի տարաւ, Մամոյադէն անդին լեռնային վայր մը:

— Մի՛ վախնար, ըսաւ երիտասարդը, ազգականուհիներէս մէկուն քով կը տանիմ քեզ, հոն հանգիստ կ'ըլլաս, մի՛ մտահոգուիր, երբեք պիտի չլքեմ քեզ:

Ազգականուհին այրի կին մըն էր, որ 4 տարու մանչ մը ունէր: Ոլին ցնցոտիներ հագած տղան տեսնելով, յիշեց եղբայրներն ու լացաւ: Ո՞վ պիտի խնամէր որբուկները, ո՞վ ուտելիք պիտի պատրաստէր անոնց: Ոլին լացաւ գիշեր մը եւ ցերեկ մը, յետոյ շուրջը դիտել սկսաւ տխրութեամբ:

Անանիա մեկնած էր: Այրի կինը, նիհար ու տժգոյն, կը մանէր: Խեղճուկ բնակարան մըն էր ծածկուած սարդի ոստայններով: Խոշոր ականջներով տղան չէր խօսեր, չէր ժպտեր, կը զբօսնուր միայն տաք մոխիրին մէջ շաղանակ կարմրցնելով:

— Համբերէ՛ աղջիկս, ըսաւ այրի կինը առանց աչքերը վեր վերցնելու: Աշխարհի բաներ են, կը պատահին, դեռ աւելի գէշերը պիտի տեսնես: Տառապելու համար ծնած ենք: Աղջիկ եղած ատեն ծիծաղեցայ, յետոյ լացի, հիմակ ամէն բան վերջացած է:

Ոլին զգաց որ սիրտը կը սառէր: Ո՜հ, ի՜նչ տխրութիւն, ի՜նչ անհուն տխրութիւն: Դուրսը հովը կ'աղմկէր, գիշերը կը յառաջանար, ցուրտ էր: Կրակին աղօտ լոյսով կը մանէր պառաւը, իսկ Ոլին կկզած կը յիշէր Ս. Յովհաննէսի ջերմ եւ հեշտանքի գիշերը, դաշտին բոյրը, ժպտուն աստղերուն փայլը:

Պզտիկ Ջուանէին շագանակները կը պայթէին մոխիրին մէջ: Հովը կը փչէր ուժգնօրէն, հրէշի մը նման կը զարնէր դրան:

«Ես ալ լաւ ընտանիքէ մըն էի, ըսաւ այրի կինը, երկար լռութենէ մը ետք: Այս մանչուն հօրն անունը Ջուանէ էր: Ցե՛ս, քոյրի՛կս, զաւակներուն տալու է հօրերնուն անունը, որպէսզի անոնց նմանին: Շատ ճարպիկ էր ամուսինս, բարտի մը նման երկար, տե՛ս երիճաղը պատէն կախուած է:

Ոլի դառնալով տեսաւ սեւ երկար վերարկու մը, որուն ծալքերուն մէջ սարդերն հիւսեր էին ոստայններ:

— Երբեք անոր պիտի չդպչիմ, աւելցուց այրի կինը, եթէ ցուրտէն մեռնիլ ալ ըլլամ: Զաւակներս պիտի հագնին երբ իրենց հօրը նման ճարպիկ ըլլան:

— Ի՞նչ արհեստ ունէր հայրերնին:

— Աւազակ էր, պատասխանեց կինը ուրուային դիմագիծը ոգեւորուած: Տասը տարի աւազակութիւն ըրաւ, այո՛, ճիշդ տասը տարի, մեր ամուսնութենէն քիչ ետք: Զինքը տեսնելու կ'երթայի Ճէնարճէնթու լեռներուն վրայ: Հոն կ'որսար արծիւներ, բազէներ եւ երբ երթայի վայրի ոչխարի կարմրած կը պատրաստէր: Կը քնանայինք բացին, հովին տակ, լեռներու կատարներուն վրայ, կը ծածկուէինք այդ երիճաղով: Ամուսինս ձեռքերը միշտ տաք էին նոյն իսկ ձմեռը: Երբեմն ընկերներուն հետ էր...

— Ընկերնե՞ր, հարցուց Ոլի, որ ցաւերն սկսեր էր մոռնալ կնոջ պատմութիւնը մտիկ ընելով:

Երախան ալ մտիկ կ'ընէր, հեռաւոր գայլին աղաղակը լսող նապաստակի մը նման:

Միւս աւազակներուն հետ, ամէնն ալ քաջ, ճարտար, մահուան պատրաստ մարդիկ էին: Կը կարծես որ աւազակները գէշ մարդի՞կ են, կը սխալիս, ուժերնին գործածելու, ճարպիկութիւննին ցոյց տալու պէտք ունեցող անձեր են:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

ուսանողներ թշնամական ցոյց մը կատարեցին իտալական սրճարանի մը առջեւ, ուր կը գտնուէին իտալական հիւպատոսը եւ դեր-հիւպատոսը, քանի մը հայրենակիցներու հետ։ Դեր-հիւպատոսը թեթեւապէս վիրաւորուեցաւ, ձախ թեւէն, ուսանողի մը նետած աթոռին հանդիպելով։ Ոստիկանները կրցան զսպել ցուցարարները եւ հիւպատոսն ու դեր-հիւպատոսը ինքնաշարժ մտնելով տուն դարձան։ Պելկրատի իտալական հիւպատոսը հրաման ստացաւ բողոքել եւ հատուցում պահանջել։

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պ. Փոնսօ, Սուրիոյ մարզպանը, մօտերս Փարիզ կը սպասուի, կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար վերջերս ծագած դժուարութեանց մասին։ Ինչպէս յայտնի է, Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովը ընդունած չըլլալով նոր Սահմանադրութեան հինգ կէտերու մասին եղած վերապահումները, մարզպանը երեք ամիս դադար տուաւ ժողովին։

⁂ Դամասկոսի մէջ օգոստ. 16ին ցոյցեր կատարուեցան երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ, բայց խաղաղութիւնը չխանգարուեցաւ։ Միայն քանի մը վաճառատուններ փակուեցան։

Վարակուած հազար հոգի հիւանդ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր կը սաստկանայ ջերմի տեսակ մը համաճարակ եւ 60,000 հոգի վարակուած են արդէն, Աթէնքի եւ Պիրէօսի մէջ։ Մահ չկայ։

⁂ Լոնտոնի մէջ 100ի բարձրացաւ նոր հիւանդութեան մը զոհերուն թիւը։ Ինչպէս գրած էինք, մասնաւորապէս ոստիկաններ կը վարակուին այս համաճարակէն, որ կը վերագրուի աւրուած ուտելիքներու։

Շատ մը հաստատութեանց մէջ, պաշտօնեաներու մէկ երրորդը միայն կ'աշխատի։ Թղթատարական, հեռաձայնի եւ սեղանաւորական հաստատութեանց գործերը սահմանափակուած են։ Հեռախօսի գործողութիւնները կը կատարուին միայն իշխանութեանց, դեսպանատուններու, թերթերու եւ կարգ մը խոշոր հաստատութեանց համար։

Յունական ընտրութիւնները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց, ընտրութիւններէն երկու օր առաջ, հատուցում ընել Փոքր Ասիոյ և Պոլսոյ փախստականներուն, որոնք ամէն ինչ կորսնցուցած են։ Ասոնք առ այժմ պիտի ստանան իրենց պաշտօնապէս հաստատուած իրաւունքին հարիւրէն 20ը։ Վէնիզէլոսի այս ընթացքը ուժգնօրէն կը քննադատուի ընդդիմադիրներուն կողմէ, որոնք փախստականները կաշառելու եւ քուէ շահելու հնարք մը կը նկատեն զայն։

Թուրքերէնը լատիներէնով

Օգոստոս 11էն ի վեր, Տօլմա-Պաղչէի պալատին մէջ լատինական տառերու դասընթացք մը բացուած է։ Այս դասընթացքին կը հետեւին Անգարայի երեսփոխան Քըլըճ Ալի, Պօզիւքի երեսփոխան Սալիհ, Պօլուի երեսփոխան Ճէվատ Ապպաս, Սինոպի երեսփոխան Ռէճէպ Զիւհտի, աւագ թիկնապահ Ռուսուհի պէյերն ու Հանրապետութեան Նախագահի մասնաւոր քարտուղարութեան պաշտօնէութիւնը։ Դասախօսն է խմբագիր եւ թատերական քննադատ Իպրահիմ Նէճմի պէյ։

Դասաւանդութեան մասնակցող անձնաւորութիւններն ու տիկինները մեծ շահագրգռութիւն ցոյց տուած են դասախօսին բացատրութիւններուն։

Առաջին դասը մէկու կէս ժամէն աւելի տեւած է։ Իպրահիմ Նէճմի պէյ միջոց մը եւս պիտի շարունակէ իր դասախօսութիւնները։

⁂ Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ վարչապետութեան պաշտօնատան մէջ որոշուած է այսուհետեւ լատինական տառեր գործածել։ Առ այժմ մասնաւոր բնոյթ պիտի ունենայ այս գործադրութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը նոր տառերու գործածութեան պիտի վարժուի։

Նոր օդաչուներ

Հինգշաբթի առտու Ռօքֆորտէն (Մ. Նահանգներ) դէպի Շուէտ ճամբայ ելան ամերիկացի օդաչուներ Հէսէլ եւ Քրէյմըր, որոնք Ատլանտեանը պիտի կտրեն երեք հանգրուանով։ Միասին առած են 900 լիտր պէնզին՝ առաջին շրջանին համար, որ կը բռնէ 1200 քիլոմեդր։ Անթելով շարունակ յարաբերութեան մէջ պիտի ըլլան երկրի հետ։

⁂ Ֆրանսացի օդաչուորդ Քօստ, որ կը պատրաստուի Ատլանտեանը կտրել Փարիզէն Նիւ-Եորք, նոր փորձ մը կատարեց առջի օր, պէնզինի սպառումը ստուգելու համար։ Երեւան եկաւ որ մէկ ժամուան սպառումն է 85 լիտր։

Կը սպասուի օդին բարեւլաւման, ճամբայ ելլելու համար։ Այս միջոցին օդը լաւ է Ֆրանսայի մէջ, իսկ շատ գէշ՝ Ատլանտեանի վրայ։

⁂ Իտալացի օդաչուորդ Տէլփրէթէ մեռաւ Ռիօ տը Ժանէյրոյի մէջ, ձախ սրունքին վրայ կատարուած գործողութեան մը հետեւանքով։ Կը յիշուի թէ օդաչուորդը արկածի մը հանդիպած էր վերջերս։ Մարմինը զմռսուեցաւ եւ Իտալիա պիտի փոխադրուի։ Ռիօ տը Ժանէյրոյի (Պրազիլիա) փողոցներէն մէկը պիտի կոչուի Տէլփրէթէի անունով։

Առաջնակարգ օդաչուորդ մըն է որ կ'անհետանայ։ Ողբացեալ երիտասարդը 1928 Յունիս 2ին կոտրեց տեւողութեան մրցանիշը, 58 ժամ 34 վայրկեան, որ յետոյ 65 ժ. 15 վ.ի բարձրացաւ գերմանացի օդաչուորդներ Ռիսթիցի եւ Ցիմմէրմանի կողմէ։ Կոտրած էր նաեւ ուղիղ գծով հեռաւորութեան մրցանիշը, 7163 քիլոմեդրով (1928 Յուլիս)։

Մահապարտ միապետականներ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Մոհիլէֆի դատարանը մահուան դատապարտեց ծանօթ միապետական Փրոպէյէֆը և ուրիշ երեք գիւղացի միապետականներ, Միասուտօֆ, Շիշքին եւ Պոնդրէնքօ։

⁂ Պերլինի խորհրդային դեսպանատունը կը յայտարարէ թէ սուտ են Տրոցկիի փախուստի լուրերը եւ թէ աքսորականը կը գտնուի միշտ Ալմա-Ալթա։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները ինչպէս նաեւ գանձապահները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienneի վերնայարկը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Բարձր Հայքի երիտ. միութեան կողմէ վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 1ին. 62Chalet de la Pomme.La Pomme

Կը խօսի՝ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՇՐՋ. ԸՆԴՀ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ եւ մասնակցութեամբ Տէսինի, Լիոնի, Կրընոպլի մասնաճիւղերուն եւ Լիոնի ֆութպոլի միութեան։

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ, Փոնտէվէքի մարզադաշտին մէջ

Ողիմպիական խաղերէ վերջ տեղի կ'ունենայ բաժակի մրցում (ֆութպոլ)։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Վիէնէն հեռու գտնուող խումբերէն կը խնդրուի որ անձրեւոտ օդի պարագային չգան։

Հ. Յ. Դ.

Գոյամարտ *խումբի ժողովը՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։*

Պէլվիլի *ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, «Ռոստոմ» գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Ի՞նչ պէտք է ընել այլասերման վտանգին դէմ։*

Պուա Քոլոմպի «*Եռագոյն» կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին*, 164 Rue des Bourguignons, *Անիէռ։*

Մարսէյլի *ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ 63* Rue de la République*ի սրահին մօջ։*

Նիսի *Շրջանային կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Նիսի, Քանի, Կրասի եւ Փուժիի *ենթակոմիտէները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Լիոնի *Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Գրադարանը։ Բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան։ Օրակարգ.— Վիճաբանութեան Շրջ. ժողովի օրակարգի։*

— կը փնտռեմ եղբայրս Մարաշցի Հայկ Ալէքսանեան որ 1924ին կը գտնուէր Պոլիս հետեւեալ հասցէին, «Ստամպուլտա Քիւչիւք Չամլը եանընտա»։ Իմացնել՝ Տիգրան Ալէքսանեանի, chezMr. Delorme-Goyet,Poncins, par Feurs, (Loire).

Կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

ԳՏՆՈՒԱԾ ԵՐԱԽԱՆԵՐ

Պէլվիլի շրջանին մէջ գտնուած են՝ Ֆլօրա Սիմոնեան 15 ամսու եւ Լիւսի Դաւիթեան 7ուկէս տարեկան։ Մայրերնին կորսնցուցած են փողոցը։ Երախաները յանձնուած են Commissariat, 10e arrondissement, Quartier St. Louis.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 Rue de Rivoli, մեթրօ Chatelet

կը դարմանեն արմատապէս եւ նոր մեթոտով այրերու եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութիւնները (ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն)։ Մասնաւոր լապօրաթուար։ Արմատական դարմանում լայներակութեան (վարիս)։ Խորհուրդի եւ արագ խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—8, կիրակի օրերը 9—12, կը խօսուի նաեւ Գերմաներէն։

ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՄ

դերձակ գործաւորներու եւ գործաւորուհիներու տեւական գործ, լաւ վճարում։ Դիմել՝ Nichan Elikesikian, 1 Rue des Belles Vues, Fontenay sous Bois: Առնել՝ Porte Vincinnesէն թրամուէյ թիւ 122։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

երիտասարդ սպասուհի մը, տարեց այր ու կնոջ մը քով ծառայելու եւ կերակուր եփելու համար։ Առանձին ննջասենեակ տրամադրելի է։ Ֆրանսերէն քիչ թէ շատ գիտնալ պայման է։ Դիմել՝ Մազլըմեան եղբարց գորգի վաճառատունը, 22 Ruc de la Bôétie.

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան հաւաքոյթը՝ վաղը կիրակի ժամը 1ին Քլամառի անտառին մէջ, Ste. Marieի աղբիւրին քով։ Առաջնորդներ պիտի սպասեն թիւ 89 հանրակառքին վերջաւորութիւնը։

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները վաղըկիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Rue Kables ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ո. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8:30ին 41 Rue Thubaneau սրճարանին սրահը։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Ալֆորվիլի մասնաճիւղի դասախօսական ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 128 Rue Etienne Dollet միութեան ընթերցարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ փարիզի կեդրոնի վարչութեան կողմանէ Պ. Խանէտանեան։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Քարհատ գիւղի Նպաստամատոյց միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 224, 555, 503, 257։ Դիմել շահող տոմսերով Աբգար Պէյլէրեանի. Camp Russe, Vigtor Hugo No. 10, Marseille.

Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆէ կը խնդրուի անմիջապէս ներկայանալ պուլկարական դեսպանատունը, ստանալու համար կարեւոր աւանդ մը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի մեծկերտցի Օր. Ալթուն Ունանեան որ 1927ին Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած է։ Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ, Ռահան Մինասեանի, 36 Rue Dominicaines, Marseille, France.

Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄՇԵՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Մօտ օրէն հրապարակ կ'ելլէ Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակց. միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղի կողմէ, Տարօնի հերոսներու խմբանկարը, Տարօնի Արծիւները, փաշաներ չավուշներ եւայլն)։ Մաքուր տպագրութիւն, գին 5 ֆր.։ Ստանալու համար դիմել անձամբ կամ նամակով՝ K. Garadedianի, 7 Rue Croix-Geuthier, St. Chamond (Loire).

ԾԱՆՕԹ. — Լուսանկարներու հասոյթը պիտի յատկացուի կարօտ եւ հիւանդ հայրենակիցներու։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

19 AOUT 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 729

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵՂԾ ԵՒ ԱՆԿԵՂԾ ՄԱՐՁԱՆՔՆԵՐ

Օրուան հրատապ խնդիրն է միշտ, — Խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ:

Քանի մը ճակատէ միանգամայն ձեռնարկներ կը կատարուին, խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար: Եւ նոյնքան անձնուիրութեամբ հառաչողներ կան պատերազմի համար:

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն թէ Պրիւսէլի ընկերվարական Համագումարին մէջ, օրակարգի բոլոր խնդիրներուն վրայ կը տիրապետէր մէկ հիմնական մտահոգութիւն, — Ինչպէ՞ս ընել որ աշխարհ չցնցուի նոր եւ աւելի ահաւոր պատերազմէ մը: Եւ բանաձեւերն ալ քուէարկուեցան ա՛յդ ուղղութեամբ: Յայտարարուած է խաղաղ եւ հետեւողական պայքար մը, անկարելի դարձնելու համար պատերազմը: Եթէ չօգնեն սպառազինութեանց եւ զինուորութեան կրճատումը, պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը եւ ուրիշ կաշկանդիչ միջոցներ, ի հարկին ոտքի պիտի հանեն աշխատաւոր բազմութիւնները:

Ճիշդ այն միջոցին որ այս առաջադրութիւնները կը քուէարկուէին Պրիւսէլի մէջ, բոլորովին տարբեր ձայն մը կը հնչէր Մոսկուայէն:

Գ. Միջազգայինն ալ ունի իր համագումարը, որ կը շարունակուի քանի մը շաբաթէ ի վեր: Այնտեղ ալ սեղանի վրայ է պատերազմի եւ խաղաղութեան խնդիրը: Աշխարհի բոլոր մասերէն հասած պատուիրակներ ճառեցին եւ հակաճառեցին, ապացուցանելու համար թէ՝ անխուսափելի է պատերազմը:

— «Դէպի նոր պատերազմը կ'երթանք, կը բացագանչէր Բուխարին: Շատ քիչ ժամանակ ունինք պատրաստուելու համար... Համաշխարհային պատերազմէն ծնաւ: Եթէ քաղքենի դասը պատերազմ մը պայթեցնէ, ընչազուրկ դասակարգը աշխարհի տէրը պիտի դառնայ:»

Արտասանուած բոլոր ճառերէն կը հետեւէր մէկ բան, — անխուսափելի է պատերազմը, և լա՛ւ է որ այդպէս է. որովհետեւ, պիտի օգնէ համաշխարհային յեղափոխութեան:

Եւ չարամիտներ չեն անոնք որ, ուշադրութեամբ հետեւելով համայնավարական համագումարի մթնոլորտին եւ քուէարկուած բանաձեւերուն, դիտել կուտան թէ՝ Գ. Միջազգայինը, իսկապէս պատերազմ կը մաղթէ, կ'աշխատի արծարծել և բորբոքեցնել զայն, որպէսզի կարենայ պահել խորհրդային իշխանութիւնը: Կարենայ ուրիշ երկիրներ ալ բռնկցնել, եւ պատերազմը խորացնել:

Այս տեսակէտը լայնօրէն պարզեց միջազգային հեղինակութիւն մը, Պաուէր, Աւստրիոյ ընկերվարութեան պետը, Պրիւսէլի համագումարին մէջ, շեշտելով թէ համայնավարութիւնը երեւութապէս ինքզինքը հակառակորդ կը հռչակէ պատերազմի, բայց իրականին մէջ ընկերային յեղափոխութեան յոյս կը կապէ նոր պատերազմի մը: Ան չվարանեցաւ նոյն իսկ բացատրել թէ՝ Մոսկուան անուղղակի կը պատրաստէ նոր պատերազմը:

Եւ բոլոր երեւոյթներն ու դէպքերն ալ ա՛յդ կը հաստատեն: Այս երկու հոսանքներէն դուրս, որոնք այլեւս չեն կրնար արհամարհուիլ իբրեւ հզօր ազդակներ՝ միջազգային քաղաքական եւ ընկերային կեանքը վարելու համար, քաղքենի կապիտալիստական դասն ալ կը շարունակէ իր խաղաղասիրական ջանքերը:

Վերջին ուշագրաւ դէպքն է՝ Քէլլոկի դաշինքը, որուն ստորագրութեան համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Փարիզի մէջ:

Մենք առիթ ունեցած ենք բացատրելու այս դաշնագրին ...ական կէտերը:

Սկզբնական ծրագրով, պատերազմը օրէնքէ դուրս պիտի ...կուէր առանց այլ եւ այլի: Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դիտողութիւններուն վրայ, որոշ փոփոխութիւններ կատարուեցան, զանազանուեցան յարձակողական ու պաշտպանողական պատերազմները: Ամէն միջոց պիտի փորձուի, որպէսզի ստորագրողները պատերազմի չդիմեն: Եթէ մէկը դրժէ իր յանձնառութիւնը, յարձակման ենթական իրաւունք ունի ինքնապաշտպանութեան դիմելու, եւայլն:

Խաղաղասիրական այս նուագահանդէսին մէջ, ամէնէն ուշագրաւ պարագան այն է որ, հիմնադիրները, առաջին ստորագրողները գրեթէ բոլորն ալ կուշտ բաժին ստացած են վերջին պատերազմի աւարէն, եւ նոր գրաւականներ կը ստեղծեն, զայն պահելու եւ վայելելու համար: Պարտեալներ եւ յուսախաբներ կան, ինչպէս Գերմանիան եւ Իտալիան, սակայն իրողութիւնը չի հերքուիր: Անոնք ալ այս եղանակով կ'ուզեն լրացնել ...ասը, մանաւանդ որ, միշտ հնարաւորութիւն կայ առատ ...յնքան դիւրութեամբ աւրելու ստորագրութիւնը:

Իսկ ամէնէն հեգնականը, — խաղաղասիրութեան բուն ...նարանեան կը գործադրուի փոքրերուն եւ տկարներուն ...: Բռնի, սպառնալիքով խաղաղութիւնը պահպանելու կը ...ադրուին բոլոր անոնք որ չարաչար պարտուած են, զըր...ած կամ խաբուած:

Ա՛յդ կ'ապացուցանէ ճղակտոր Պուլկարիոյ ուղղուած վերջնագրարարութիւնը՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ: Մարդիկ ...վարանիր նոյն իսկ ներքին գործերու միջամտել, պահանջել խեղդել մակեդոնական շարժումը, որ ազատագրական ձեռնարկ մըն է, հակառակ բոլոր սայթաքումներուն:

...յո՛, երբ ժամը յարմար էր, թոյլ տուին որ պատերազմի ...ի իշխանի մը սպանութեան դէպքը: Բայց հիմա երբ ոչ ...նի պէտք ունին, ոչ ալ աւարի, կ'ուզեն որ եղբայրը սեղմէ ...ի կոկորդը, և ի հարկին խեղդէ զայն, որպէսզի ձայն չհանէ:

Խաղաղութի՛ւն, ի՛նչ դիւային խաղեր կը սարքուին քու ...նով...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՁԻՆԱԹԱՓ Կ'ԸՆԵՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Քալիֆորնիոյ Մշակը, երբեմն ռամկավար, այսօր չէզոք, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (27 յուլիս).

— *«Ասկէ առաջ, այս սիւնակներուն մէջ գրած եւ շեշտած ենք թէ՝ պէտք է որ Խորհրդային Հայաստանի վարիչները զինեն հայ ժողովուրդը, որպէս զի պատրաստ գտնուի ան որ եւ է ատեն, որ եւ է պատահականութիւն դիմագրաւելու համար, քանզի չի գիտեր թէ զօղը օրուան ո՞ր ժամուն կուգայ: Բայց հակառակ արտասահմանի հայ մամուլի քննադատութիւններուն, բողոքներուն եւ պահանջներուն, մեր վարիչները երեւակայական երազներէ տարուած, կը գրեն ու կը խօսին, եւ իրենց խօսքերուն ալ արձագանգողներ գտնելով, զովքեր կ'ընեն «Թուրք գործաւոր եւ բանուոր եղբայրներուն», զանոնք Հայերուն «բնական աշխատակիցը եւ եղբայրը» յայտարարելով:*

Երբ արտասահմանի մամուլը կը մատնանշէ այդ «բնական աշխատակիցներուն» գործերը եւ այդ գործերուն տակ թաղուած քաղաքական շարժառիթը, մեր առաջնորդները չեն ուզեր հաւատալ, եւ ոչ ալ ըմբռնել կը փորձեն չարիքին ահաւորութիւնը: Անոնք նոյն իսկ չեն ուզեր ականջ տալ թաթար-պոլշեւիկ գարաեւի *յայտնութիւններուն՝ որը անվարանօրէն կը յայտնէ* «Պրաւդա»ի *մէջ թէ՝* «թաթարներուն մէջ կը տիրեն համաթըրքական տրամադրութիւններ, եւ որոնք կը ձգտին իրականացնել Համաթուրանական Պետութեան եռազը»: *Եւ տարօրինակը հոն է որ այս ահազանգը բարձրացնողը թաթար մըն է:*

Անուրանալի իրողութիւն մըն է թէ թուրքերը կը զինեն թաթարները, եւ թուրք ուսուցիչներ *եւ* սպաներ *Ատրպէյճանէն մինչեւ Թուրքիստան եւ Աֆղանիստան՝ թրքական ոգիով եւ թուրանական երազով կը դաստիարակեն տասնեւհինգ՝ միլիոն թուրք-թաթարները:*

Եւ մարդ այս բոլորը լսելէ եւ թուրք նկարագրին ծանօթ եւ իրազեկ ըլլալէ վերջ, արիւն արցունքով միայն կրնայ դիտել թէ ինչպէս մեր վարիչները զինաթափ կ'ընեն ու չարչարանքներու կ'ենթարկեն մեր ժողովուրդը, եւ թէ ինչպէս տուներու «տախտակամածներն ու առաստաղները կը քանդուին», կասկածելի հրացան մը գտնելու:

Համաշխարհային յեղափոխութեան թղթէ պատեաններով է որ մեր վարիչները կը զինեն Հայը: Այդ զէնքով է որ Հայը պիտի փորձէ արիւնարբու խուժանի երկաթապատ զրահներուն դէմ դնել: Ի՛նչ հեգնանք:»

ԴԷՊՔ ՄԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ, ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

Պէյրութի «Ազդակ»ին մէջ կը կարդանք.—

Դամասկոսի մէջ, հայ գաղթականներու տեղաւորման խնդրով զբաղող յանձնախումբը յարձակման ենթարկուած է, տեղական թերթերու մղած պայքարին պատճառաւ:

Տեղաւորման աշխատանքները ձախողեցնելու համար, Դամասկոսի արաբ թերթերը, զանազան սուտ և յերիւրածոյ պատմութիւններ ստեղծած եւ սկսած են ծանր ամբաստանութիւններ ուղղել Հայերու հասցէին: Թերթերէն ոմանք կրկին արծարծել կը փորձեն երկու տարի առաջուան առասպելը թէ՝ 50,000 Հայեր պիտի տեղաւորուին Դամասկոսի մէջ:

Սահմանադիր ժողովի երեք հայ երեսփոխանները նամակով մը դիմած են մարզպան Փօնսոյին և խնդրած անոր միջամտութիւնը՝ դադրեցնելու համար տեղական թերթերու մէջ Հայերու հասցէին ուղղուած սուտ եւ զրպարտիչ հրատարակութիւնները:

ՏՈՄՍԵՐ

ՉԱՐԻՔԻՆ ԲԱՐԻՔԸ

Ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, ըսած են հինները:

Ահա նոր ապացոյց մը.

— Քէմալական կառավարութիւնը փակեր է «Ազատ Թուրքիա» շաբաթաթերթը, որ կը հրատարակուէր Պոլսոյ մէջ, քանի մը հայանուն ապուշներու աջակցութեամբ, եւ Թուրք դերասանի մը խմբագրապետութեամբ:

«Յառաջ»ը ատենին առիթ ունեցաւ բացատրելու այդ քուրջի կտորին հրատարակութեան բուն շարժառիթը:

Տեսակ մը «շանթաժ», որ Հայերը եւ Թուրքերը հաշտեցնելու պատրուակին տակ, նոր փորձանքներ պիտի բանար:

Ու յիշեց քանի մը տող՝ հայանուն շոշորթի մը ստորագրութեամբ.

— *«Շա՛տ երջանիկ ապրեցանք միասին... Ի՛նչ հիւանդութիւն էր որ յիմարացուց մեզ, մեր բոյնը մեր ձեռքով հրդեհելու աստիճան... Արդեօք սրտնեղեցա՞նք մեր եղբայրէն: Եթէ այո, միթէ կ'ըմբոստանա՞յ փոքր եղբայրը, երբ սրտնեղեր է մեծ եղբօրմէն... Ապտակը զէնքո՞վ կը փոխարինեն, ծեծին կրակո՞վ կը պատասխանեն...»*

Յօդուածաշարքը շարունակուեցաւ նոյն գարշելի հոգեբանութեամբ, յատկապէս ապացուցանելու համար թէ՝ Պոլսոյ խեղճ ու կրակ Պատրիարքարանն է բուն պատճառը, դաւադիրն ու թշնամին, եթէ «բարեխնամ» կառավարութիւնը կը զլանայ իր «շնորհները»՝ հայ հասարակութեան:

Նոյնիսկ գրուեցաւ թէ Տօքդ. Եաղուպեան, որ մերձեցման համար կ'աշխատէր, Եւրոպա փախչելու ստիպուեցաւ, ... մահուան սպառնալիք ստացած ըլլալով:

Երեւոյթները փրկելու համար, խմբագրապետ պէյը փորձեց քանի մը խօսք նետել, մատնանշել Հայերու դէմ հաստատուած «խտրութիւնները»:

Եւ ահա կը հերոսանա՛յ: Էնկիւրի չէ հանդուրժած այդ շարժուձեւին, որ իր կարգին կեղծիք եւ «շանթաժ» էր:

Փակելով «Ազատ Թուրքիա»ն, Էնկիւրի միեւնոյն ատեն շառաչուն ապտակ մը կ'իջեցնէ բոլոր այն ճճիներուն, հայ ըլլան թէ ուրիշ ազգ, որոնք «մաս կը. յուսան կարկանդակէն», բարիքնե՛ր կը սպասեն դահիճներէն, անվերջ սողալով ու քծնելով, ոտքեր լզելով, եւ — ո՛վ սարսափ — մէկ միլիոն զոհերու ողջակիզումը ներկայացնելով իբրեւ «մեծ եղբօր ծեծը պզտիկին»...

Ջոընա՛յ ձեր բերանը, անպատիւ հրէշներ:

Որո՞ւ կաթը ծծեր էք դուք:

Ահա ջարդարարն անգամ կը թքնէ ձեր երեսին:

ԱՐՇԱԻՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակապատերազմեան դաշինքը

Առջի օր Ուաշինկդընէն ճամբայ ելաւ Պ. Քէլլոկ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, որ Փարիզ կուգայ, հակապատերազմեան դաշինքը ստորագրելու համար: Իրեն կ'ընկերանան մասնագէտներ: Նախարարը երկու կամ հինգ օր միայն պիտի մնայ Փարիզի մէջ, եւ կը հաւաստեն թէ դաշնագրէն զատ ուրիշ գործով չպիտի զբաղի:

Միեւնոյն նաւով ճամբայ ելած են նաեւ Քանատայի վարչապետը եւ քանի մը նախարարներ, նոյն նպատակով: Իրլանտայի վարչապետն ալ Փարիզ պիտի գայ:

Պ. Շթրէզէման, Գերմանիոյ վարչապետը, Փարիզ կը սպասուի օգոստոս 25ին: Անգլիա տակաւին չէ նշանակած իր պատուիրակները: Իտալիա եւ Լեհաստան պատասխանած չեն տակաւին: Դաշնագրին ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ օգոստոս 27ին:

Ֆրանսայի Նախարարական խորհուրդը սեպտ. 5ին յետաձգած էր իր հերթական նիստը. բայց վերջին պահուն որոշուեցաւ բացառիկ ժողով մը գումարել հինգշաբթի օր, նախագահութեամբ Պ. Տումէրկի:

∴ *«Տէյլի Հէրըլտ», Անգլիոյ աշխատաւորականներուն օրկանը, կը պահանջէ որ խորհրդային իշխանութիւնն ալ հրաւիրուի ստորագրելու հակապատերազմեան դաշինքը: «Այն օրէն ի վեր որ ռուս կառավարութիւնը փորձ մը կատարեց մասնակցելու Քէլլոկի դաշինքին ստորագրութեան, թանձր լռութիւն մը իջաւ: Պահանջուած հրաւիրագիրը չղրկուեցաւ եւ քէնը կը շարունակուի...: Եւ սակայն Ռուսիա էական ազդակ մըն է ի նպաստ խաղաղութեան, եւ այս սկզբունքը ժխտելը ոչ միայն ձախաւեր քաղաքականութեան նշան է, այլ եւ յիմարութիւն»:*

Հացի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն հասած նոր հեռագիրներու համաձայն, կառավարութիւնը կը խոստովանի թէ հունձքի ձախողման հետեւանքով, հացի տագնապ կը տիրէ Ուկրայնայի կարգ մը մասերուն մէջ: Ազդուած են ոչ միայն քաղաքները, այլ եւ գիւղերը եւ օգնութիւն կը պահանջեն: Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան Խորհուրդը խնդրած է ելմտական գործավարութենէն՝ մէկէն մինչեւ երկու միլիոն ռուբլի (100,000-200,000 ոսկերլին) տրամադրել, կարօտ գիւղացիներուն բաժնելու համար:

Քրիստոնեաներու կալուածները կը քննուին

Թուրքիոյ Լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը քրիստոնեաներու պատկանող բոլոր կալուածները աչքէ պիտի անցընէ, կալուածական տոմարներու մէջ, ստուգելու համար թէ որո՞նք իրապէս լքեալ գոյք են: Այս գործին ամար յատուկ գրասենեակ մը պիտի հաստատուի, մասնաւոր պաշտօնեաներով:

Միեւնոյն ատեն, խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են որ զանազան անձեր չկարենան լքեալ գոյքերու վարչութեան պաշտօնատունը մտնել, պաշտօնեաներուն՝ վրայ ազդեցութիւն գործ դնելու համար: Գործի տէրերը անձամբ պիտի դիմեն, կամ, անկարելիութեան պարագային, իրենց մօտաւոր ազգականը պիտի ներկայանայ:

«Ազատ Թուրքիա»յի փակումը

Կառավարութիւնը փակեց «Ազատ Թուրքիա» անուն լրագիրը որ շաբաթը անգամ մը կը հրատարակուէր Պոլսոյ մէջ, հայերէն և թուրքերէն բաժիններով: «Ազգամ»ի համաձայն, կառավարութեան ուշադրութիւնը գրաւած է որ յիշեալ թերթը հանրապետութեան օրէնքներուն դէմ կարգ մը յօդուածներ կը հրատարակէր:

«Ազատ Թուրքիա»յի խմբագրապետ Վէզիր օղլու Ազիզ էֆ.ի մասին օրինական հետապնդում կը կատարուի: Խնդիրը Պոլսոյ կուսակալութեան կողմէ հաղորդուած է ընդհ. դատախազութեան:

Իրար կը փառաբանեն

Ինչպէս գրեցինք, այս միջոցին Հունգարիոյ հիւրն է Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը: Առջի գիշեր վարչապետ Պէթլէն հացկերոյթ մը տուաւ թուրք հիւրին եւ այս առթիւ ճառ մը խօսելով, շեշտեց երկու ազգերուն խնամութիւնն ու դարաւոր բարեկամութիւնը: Իր հիացումը յայտնեց «Թուրք ժողովուրդի հերոսութեան եւ վիթխարի ճիգին համար, ժողովուրդ մը, որ իր հայրենիքը վերակազմելէ յետոյ, կը յառաջանայ քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ:» Մաղթեց որ ամրապնդուի երկու ազգերուն բարեկամութիւնը եւ բաժակը պարպեց «Թուրք հանրապետութեան եւ Թուրք ազգային մեծ հերոսին՝ Մ. Քէմալի կենացը»:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ալ իր կողմէ ներբողելով կոմս Պէթլէնի արժանիքները, ուրախութիւն յայտնեց Հունգարիոյ յառաջդիմութեան համար եւ միեւնոյն մաղթանքներն ըրաւ:

∴ *Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ օգոստ. 20ին, Ս. Ստեփաննոսի օրը, Ազատութեան հրապարակին վրայ պիտի բացուի յիշատակարան մը, որ կը ներկայացնէ Հունգարիոյ յաւիտենական բողոքը՝ Թրիանոնի դաշնագրին դէմ: Միեւնոյն ատեն պիտի բացուին երկու յիշատակարան-տախտակներ, որոնց մէկուն վրայ արձանագրուած է Մուսոլինիի խօսքը.*

— *«Հաշտութեան ոչ մէկ դաշնագիր չի կրնար գերեզման մը դառնալ»:*

Իսկ միւսին վրայ փորագրուած է «Թայմզ»ի տնօրէն Լորտ Ռոթըրմիրի մէկ խօսքը, դարձեալ ի նպաստ Հունգարիոյ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՄԲՈԽՆ Է ՈՐ ԿԸ ՎԱՐԷ ԲԵՄԸ

Ամէն առտու աչք կը նետեմ մեր թերթերուն չորրորդ երեսին վրայ։ Աչքէ կ'անցընեմ մինչեւ իսկ ծանուցումները, մահազդները, նամակատուփերը՝ երբ այնպէս մը նեղուած կ'ըլլայ հոգիս, որ ներսի յօդուածները մարսելու ուժ չունենար։ Մէկը չունիմ կորսուած, բայց փնտռտուքներն իսկ երբեմն կը կարդամ ախորժով, գոնէ կարճ կ'ըլլան։ Ցետոյ, շատ մտածել կուտան ինծի հանդէս-ժողովները ու հոն խօսուելիք ճառերը։ Բայց մանաւանդ թատերական ազդերն են, որ պահ մը կը գրաւեն ուշադրութիւնս։ Մեր գաղութներուն տեսակ մը պատկերն են անոնք։ Ու այնպէս բանե՛ր կը պատմեն որ անոնք մեզի...

Անոնցմէ կ'իմանամ ես այս կամ այն գաղութին խելքին ու ճաշակին չափը, թիւը, կենցաղը, բարքերն ու լեզուն, այո՛, քիչ մը ամէն բան. նոյն իսկ անոնք կը պատմեն մեզի թէ ո՛րքան անօթի են մեր դերասանները...

* * *

Այս օրերս կ'երեւայ թէ նորէն շատ անօթի են մեր դերասանները։

Գոնէ այդպէս կ'ըսէ մեր թերթերուն չորրորդ երեսը։

Աչքէ անցընենք եթէ կը հաճիք։ Ահա. «Թալէաթի անկումը», «Պանք Օթոմանի գրաւումը», «Քսան կախաղանները», «Անդրանիկ»։ Կը թուեմ միայն աս քանի մը օրուանը,

Մազերս փուշ փուշ կ'ըլլան՝ երբ այս խորագիրները կը կարդամ։ Ուրեմն ի զո՞ւր կ'անցնին դարերը. մենք կը մնանք մեր կեցած տեղը. աւելին, ետ կը քշենք մեր կառքը՝ մեր ուսերուն բոլոր ուժով։

Ահա. օտար ափեր ինկանք, լուսաւոր պողոտաներու վրայ. քաղաքակիրթ ազգեր կը շրջապատեն մեզ, ու մեզ ամէն վայրկեան կը ցուցնեն նոր կեանքը. բայց մենք, մեր աչքերը կապած, ոչինչ կը տեսնենք։ Ոչ իսկ թոյլ կուտանք որ մեր աչքերուն կապը քակեն։

* * *

Ութսուն տարի մը կայ որ հայ ժողովուրդը իր բեմն ունի։ Անցեալ դարու կէսերուն սկսած Պոլսոյ ու Թիֆլիսի մէջ՝ ան կաղն ի կաղ քալած է ամբողջ երեք քառորդ դար, իյնալով ու ելլելով։

Այսօր, երբ անոր հին օրերը կը քրքրենք՝ մեր ծիծաղը կուգայ։ Կը խնդանք կուշտ մը լսելով ութսուն տարի առաջուան դերասաններուն խաղացած խաղերը։ Ու կը մեղքնանք մեր խեղճ պապերուն որ հանդուրժեր են անոնց։

Այո՛, մեր ժպիտը կը բերէ այդ խաղացանկը։ Ան մեծ մասով կազմուած էր օտար խաղերէ՝ որոնք կապ մը չունէին հայ կեանքի հետ։ Հասնողը խաղ մը զատած էր ու հայ բեմը խոթած։ Ու մէկ մասն ալ հայ պատմութենէն քաղուած նիւթեր էին՝ երբեմն վանքերու չորս պատին մէջը գրուած։ Ջանոնք շարադրողները յաճախ թատրոնի մը դուռն իսկ տեսած չէին։ Բայց այդ խաղերը ամբոխին սրտին մէջ կրակ կը վառէին այն ատեն, ու սրահը կը պահէին միշտ լեցուն։ Ու արդարեւ, երկար ատեն հայ բեմին վրայ մնացին «Արշակ Բ.», «Կոռնակ», «Սանդուխտ», «Գնէլ», «Կոյրն Տիրան», «Անիի կործանում», «Վարդանանց պատերազմ», եւ նման բոլոր խաղերը։ Ու տարիներ պէտք եղան, որպէսզի ամբոխը անոնց համը մոռնայ, ու մեր դերասաններն ալ չփորձուին։ Արեւմտահայ բեմը, շատ չանցած, արդէն սուգը կը մտնէր, ու կովկասը կամաց կամաց կը յանձնուէր նոր սերունդի մը։ Ու այս դարուն սկիզբները արդէն հայ թատրոնը շնչել կը սկսէր։ Կը ճլտորէր՝ ինչպէս կ'ըսէ մամիկը։

* * *

Սահմանադրութիւն եղաւ Թուրքիոյ մէջ, ու նորէն խօսքը ամբոխին մնաց։ Երբ մէկու մը աչքին կապը կը քակես՝ արեւուն լոյսը կը խնդեցնէ զանիկա։ Ա՛լ երածը չի գիտնար։ Այդպէս եղանք մենք 1908էն յետոյ։ Փոշիներուն մէջէն դուրս հանուեցան «Արշակ»ները, «Կոռնակ»ները, «Վարդան»ները, ու պտտեցան թաղէ թաղ, ու գաւառէ գաւառ։ Ամբոխը չէր խնայեր իր ծափը ու «կեցցէ Հայաստան» կը պոռար։ Ու «քուլիս»ին մէջ դերասանը կը շփէր ձեռքերը գնծագին։

Ու դեռ ինչե՞ր բեմ չհանուեցան որ...

Հմայեակ Արամեանց կոչուած ցեցն անգամ թատերագի՞ր կտրեցաւ։ Անորն էր «Անմահն Միրայր» կոչուած լրբճութիւնը։ Բայց ի՞նչ փոյթ. Արամեանց «որպէս սոցիալ դեմոկրատ հնչակեան» դեռ այն օրերուն կը վազցնէր միամիտներուն շողիքը...

Միհրդատ Հայկազն անգամ բեմ հանեց տուաւ բանտին մէջ իր քաշածները։ Ու ի՜նք, իսկական «հերոս»ը, օթեակ մը նստած, կը հետեւէր խաղին, ու կ'ոգեւորուէր, ու երբ զինք անձնաւորող դերասանը՝ «Կեցի՛մ մէյհամէ փաշային առջեւ հարցաքննութեան կ'ելլէր, կը պոռար ինքնիրմէ ելած. «Հայկա՛զն, մի՛ վախնար, խօսէ՛»...

Պէտք էր տարիները անցնէին՝ որպէսզի խաղաղէր ամբոխը, ու դերասանները զգաստութեան գային։ Կովկասեան խումբերու այցը քիչ մը ճաշակները փոխեց։ Բեմը, տակաւ, իր ցեցերէն կ'ազատէր։

Բայց ան չազատեցաւ երբեք։ Երբ դերասան մը անօթի մնար՝ կ'երթար փոշիներուն մէջէն կեր մը կը փնտռէր ամբոխին համար. ու կը լեցնէր սրահն ու գրպանը։ Դերասաններ գիտեմ, որ պարապ կը պտտէին ամբողջ տարի մը, ու երբ Վարդանանց տօնը գար՝ կը հանէին իրենց ամբողջ տարուան մը ծախքը...

Ամբոխն էր որ բեմը կը վարէր...

* * *

Անցան տարիները, օտար ափեր ցրուեցանք, խառնուեցանք մեծ ժողովուրդներու, բայց մեր հոգիներուն մէջ միշտ պահեցինք մեր Անատոլուն։

Աչքէ անցուցէք գաղութներու մէջ խաղցուած թատերախաղերուն ցանկը, ու դեռ մոխիր մի ցանէք ձեր գլխուն։

Ինչո՞ւ համար «Պանք Օթոմանի գրաւումը» հապա, եթէ տարիները բան մը ուսուցին մեզի։ Որովհետեւ ամբոխը միշտ ամբոխ է, ու մարութեան զգուած է թերեւս պարապ սրահներու առջեւ խաղալով թող անգամ մըն ալ սրահը լեցուի...

Ինչո՞ւ համար «Թալէաթի անկումը», ո՞վ գիտէ. ո՞վ գիտէ ինչպիսի անճշմարտութիւններով լեցուն։ Բայց ես կը հաւատամ թէ դուռներուն առջեւ, իրա՛ւ ծեծած են իրար՝ որպէսզի տեղ մը ճարեն սրահին մէջ։

Հապա սա «Քսան կախաղաններ»ը — այդ թշուառ, քսանները զոր ամէն տարի կրկին կը նահատակին։ Եւ յանուն ինչի՞։ Յանուն քիչ մը փողի։

* * *

Թող մեզի չըսեն թէ գաղութներու մէջ թատրոնի սէրը կը ծաւալեն այս կերպով, թէ ժողովուրդը կը վարժեցնեն թատրոնի։ «Արշին մալ ալան» խաղացնողներն ալ այդ չքմեղանքը առաջ կը քշէին, բայց անոնք եղան որ սպաննեցին ճաշակը, թատրոնի սէրը։

Ոչ իսկ թող սրբանան՝ հայրենասիրական աշխատանք մը կատարած ըլլալու յաւակնութեամբ։ Ամբոխը քանի մը վայրկեան կերակրել, ու անոր ծափն ու դրամը շահիլ՝ հայրենասիրութիւն չէ։ Սպասենք որ իսկական տաղանդները գան ու մեր անցեալին մէջէն իսկական հերոսները գտնեն թատերախաղերու համար։

Մինչեւ այն ատեն, մեռելները հանգիստ թողունք իրենց գերեզմանին մէջ։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(քաղքենի ապասերած գրականութեան դէմ՝ հաւաքականութեան սկսած վերջնական արշաւին համար)

Ներկայի սեմին վրայ՝ անհրաժեշտ եւ անխուսափելի կռիւը որ ապագան կը մղէ անցեալին դէմ

Աճապարող, արթուն, անողոք ու գերազանցօրէն յեղափոխական է քսաներորդ դարու մեր ժամանակը։ Շտապօրէն կամ աստիճանաբար, բայց առանց միջնարարի, կը ձեւափոխուի թէ՛ իր արտաքին արտայայտութիւններուն եւ թէ իր խորքին մէջ, հասարակաց կեանքը։ Հին սովորութիւններ արագութեամբ կը մաշին։ Մեր զգացումները, յուզումները, մեր մտածումները, մեր վաղանցուկ եւ փխրուն երազները՝ ձեւ, բովանդակութիւն եւ շրջանակ կը փոխեն։ Եւ որովհետեւ ամէ՛ն բան, կը պատահի մեր շուրջը, կարծես թէ սովորական յաջորդականութեամբ մը, մենք դժուարութեամբ կ'ըմբռնենք ու չենք զգար խորապէս՝ մեր շուրջը ամէ՛ն օր փլչող ու նորոգուող գեղեցկութիւններուն թաքուն ձայնը։

Մեր հին բառերն ալ կը մաշին, մեր հին, մագաղաթ բուրող ու տաք, հայերէն լեզուն, ամէն օր, պարունակութեամբ ու նոր յատկանիշերով, կ'աղքատանայ կամ կը գեղեցկանայ։ Հետզհետէ նոր բառեր կը սորվինք։ Ու գրականութեան մէջ հիմա, դժբախտաբար, մեր բառերը շատ մակերեսային են ու անհամապատասխան մեր նոր ապրումներուն։ Անոնք զուրկ են հզօր ու սրբազան շնչառութենէ, զուրկ են պայթուցիկ ու յարաշարժ մեքենականութենէ՝ որ մեր ժամանակը կը բնորոշէ։ Անոնք հազիւ թէ կ'ընկերանան, դանդաղ ու յոգնած գնացքով մը՝ մեր յուզումներուն որ կը վազեն։ Մտածումներ՝ կան որոնց տակաւին չենք կրցած տարազ հագցնել, նաեւ յուզումներ որովհետեւ մեր լեզուն հին է եւ չի քալեր իր ժամանակին հետ։ Եւ որովհետեւ ամէ՛ն երեւոյթ իր պատճառը ունի, ըսե՛նք նաեւ թէ ո՞վ է պատասխանատուն։

Պատասխանատուն՝ մեր գրողներն են։

Մեր գրողները հին են եւ չեն քալեր իրենց ժամանակին հետ։

Այսօր, մեծ սպանդէն տարիներ յետոյ, գրեթէ բոլոր ժողովուրդներուն՝ գրող, մտաւորական, մտածող մարդոց մեծամասնութիւնը, հին են, ծեր, մեղկ ու վախկոտ ու չեն հետեւիր իրենց ժամանակին։ Մտաւորականութիւնն ալ այդպէս է։ Այդպէս է եղած նաեւ անցեալին մէջ, հակայեղափոխական և վատ։ Իր ծոցէն դուրս եկած՝ բացառիկ ու յեղափոխական դէմքերը՝ չեն արդարացներ իր խոշոր մեծամասնութեան անորակելի վախը՝ ամէ՛ն յեղափոխութենէ եւ ամէ՛ն պայքարէ։

Ատոր համար է որ այս գանցառելի եւ թշուառական մարդիկը չեն ուզեր արդարացնել, ներկայի սեմին, քսաներորդ դարու երկրորդ քառորդին, ա՛յսքան արեան անբարոյ խնջոյքներէ եւ սարդանաբաղեան հեշտութեան գեհիկ ու արաբական տօներէ յետոյ՝ տառապող եւ աշխատաւոր մարդկութեան եւ անոր անառարկելի կամքը արտայայտող սակաւաթիւ մտաւորականութեան մը սկսած մահու եւ կենաց արշաւը, կոկորդ կոկորդի զուպարը, հին իրաւակարգին դէմ։

Այս կռիւը, ներկայի սեմին՝ ապագայի պայքարն է անցեալին դէմ։

Այս պայքարը միշտ եղած է, դեռ հեռաւոր ժամանակներէն ի վեր, մարդկային կեանքի բոլոր կալուածներուն մէջ։ Նաեւ գրականութեան։

Ատոր համար է որ մենք գրագէտները կը դասակարգենք։ Մարդիկը դասակարգելը՝ մանաւանդ գրագէտները, դժուար է և անարդար յաճախ, բայց անհրաժեշտ։ Եւ արդէն ամէն գրագէտ, կամայ թէ ակամայ՝ կուսակից է ընկերային որ եւ է կարգուսարքի դրութեան։

I.— կամ՝ կուսակից է անցեալին։

Տաք է՝ մեր արինոտ ու դաժան անցեալին մոխիրը դեռ։ Տաք է հողը՝ ուր մեր արիւնը թափեցինք։ Տաք է մեր սրտերուն մէջ յիշատակը անոնց, որ ինկան, ցորենի շեղջերու պէս՝ երբ արտը խոզանով կը մնայ։ Մեռելներու պաշտամունքը միշտ եղած է մարդկութեան մէջ։ Ու այն հողին՝ ուր ինկած են մեռելները։ Այս մարդիկը՝ կ'ոգեկոչեն անցեալը ապագային դէմ։ Ժողովուրդի մը եւ հայրենի հողին հին եւ թաւալած կեանքը՝ նոր, հրափայլ օրերուն դէմ։ Այս մարդիկը կը կոչուին Մօրիս Պարէս, Փօլ Տէրուլէտ, Էտմոն Ռօսթան, Շարլ Մօրաս, Լէօն Տօտէ, Կապրիէլէ Տ'Անունցիօ, Ատամ Միցքիէվիչ։ Երկար է շարանը դեռ։ Այս մարդիկը՝ ներկայի եւ ապագայի դէմ մղած իրենց գիտակից կամ անգիտակից, բայց ոխերիմ կռիւին մէջ ունին իրենց արդարացումը։ Ապագան պիտի գտնէ զիրենք։

II. Գրագէտներ ալ կան որ կուսակից են ներկային։

Կը նշանակէ որ գաղջ ու խաղաղ մարդիկ են ասոնք։ Կռիւ չունին ո՛չ մէկուն դէմ։ Եկան հոս, այս տաք ու եռուն հողին վրայ ու ապրեցան հեզ ու խոնարհ խոտի մը պէս՝ որ կը ժպտի արեւին եւ անձրեւին՝ հաւասար սիրով։ Կամ հաճոյասէրներ են բառին ամբողջ շնութեամբն ու եսասիրութեամբը, ունին վայրկեանին անբարոյ պաշտամունքը։ Իրենց մխիթարութիւնն է կեանքին քաղցրութիւնը ու պզտիկ հաճոյքներ որ քաղքենի դասը կը պարգեւէ առատաձեռնութեամբ իր մանկլաւիկներուն։ Ասոնք՝ պզտիկ մարդիկ են, պզտիկ վէպերու իրենց արգահատելի բեռով։ Պիտի անցնին կեանքին մէջէն որ պայքար է եւ յաղթանակ, առանց պայքարի եւ առանց յաղթանակի։

Կամ պահպանողականներ են։ Զուրկ ընդհանուր եւ կառուցանող գաղափարներէ, անձնատուր փցուն եւ գեհիկ իրապաշտութեան մը՝ որ ողողած է արեւմտեան հրապարակը՝ իր մերկ ու քաղցրամարմինկիներովը հասարակաց։ Այս մարդիկը ամէ՛ն օր, քայլ մը առաջ անցնող մարդկութեան մակաբոյծներն են։ Դանդաղօրէն կը ծծեն ու կը թունաւորեն. մեր արիւնը՝ իրենց ծուլութեան, խաղաղութեան եւ հեզգութեան շահախնդիր քարոզներովը, երբ այնքան տառապանք կայ մեր շուրջը։ Թշնամի ամէ՛ն ճիգի, անոնք պիտի բորոտին հոս ու քաղքենիներու դրան առջեւ՝ երկու լումայի համար, իրենց հասարակ երգերը պիտի երգեն։ Այս դասակարգէն են ֆրանսական նորերը՝ Էտմոն Ժալուէն մինչեւ Ժան-Ժիրօտու, մինչեւ Փօլ-Մօրան, կամ Մօրիաք, կամ Տըլաքրըթէլ, կամ Անտրէ Մօրուա, բայց մանաւանդ Փիէր Պընուա և Մօրիս Տէքօպրա։ Չարժեր նախանձիլ իրենց։

Կամ քաղքենի, ջղագար ու ախտամէտ տղաք են, որ հաւատարիմ շուները մնալով հանդերձ այս իրաւակարգին կ'ուզեն ազատագրական ջղաձգութիւններ փորձել։ Անոնք կը զառանցեն կամ կը հայհոյաբանեն։ Անոնց եղանակը՝ ճազ պանտ է ու բնակավայրը՝ յետպատերազմեան պառերը։ Անոնք պիտի վրիպին ուշ կամ կանուխ։ Սանդուղէ սանդուղ՝ բաց դռներուն առջեւ. իզմէ իզմ, տատաիզմէ սիւրրէալիզմ, ի՞նչ փոյթ բոլոր իզմերը։ Անոնք պիտի կոչուին Տէլթէյ կամ Ֆիլիփ-Սուբօ կամ Տրիէօ լա Ռօշէլ ու պիտի երթան ծայրայեղութենէ ծայրայեղութիւն, հուսկ ապա ապացուցանելու համար որ անցեալին դէմ կարելի է կռուիլ միայն՝ աշխատաւոր եւ տառապող մարդոց կողքը կանգնելով։ Անոնց կրթնած։

Անոնց հետ եւ ո՛չ թէ անոնց դէմ։ Ծանօթութիւն։ Սիւրրէալիստներու մէկ մասը յստակօրէն ձախ է, աշխատաւորական եւ յեղափոխական։ Այս քաղքենի եւ հիւանդ մարդոց՝ շատ յոյս պէտք չէ կապել։ Հողմաղաց։

III.— Գրագէտներ ալ կան, վերջապէս, օ՛ վերջապէս որ կուսակից են ապագային։ (Ծանօթութիւն։ Չի շփոթել, խնդրե՛մ, իտալացի ֆաշիստ եւ «ապագայապաշտ» Ֆ. Մարինէթթիին հետ։ Այս մարդը հասարակ մակաբոյծ մըն էր մտքի, ձիարշաւի աճպարար եւ հոպիտ)։

Կուսակից ըլլալ ապագային՝ կը նշանակէ աշխատիլ վաղուան մարդկութեան համար։ Կը նշանակէ՝ զինուոր ըլլալ իրական

յեղափոխութեան, [illegible]
ուեստի։ Բարեկամ [illegible]
եւ տառապող մարդ[illegible]
թշուառ են ու շա[illegible]
Անկարող՝ բարձր [illegible]
հաճոյքներ վայել[illegible]
որ հանքերու մէջ կը [illegible]
Այս աշխատող մարդ[illegible]

Այս մարդիկը [illegible]
են, բայց արժէքով [illegible]
ալ հին մարդիկ են [illegible]
կը պատրաստեն անո[illegible]
գան։ Իրենց գործ[illegible]
Իրենց արտադրութի[illegible]
սաւոր են այսուհանդ[illegible]
րերու խանդավառ[illegible]
սոնք մարդիկ են որ [illegible]
քսաներորդ դարու [illegible]
գլուխէն, իրենց դէմ[illegible]
ձուցած ապագային[illegible]
մը մէջ, երբ ամէն [illegible]
քացիական արիութ[illegible]
ընտրելու, կողմ բռնել[illegible]
կից ըլլալու՝ անոնք [illegible]
նած իրենց ամբողջ [illegible]
թեամբը՝

Ըլլալ բարեկամ [illegible]

— Գիրի ու անազ[illegible]
վուրդներու, բոլորին [illegible]

— Գիրի ու անազ[illegible]
րու, սեւ թէ դեղին, [illegible]
իրենց մորթին գոյնը [illegible]

— Գերի եւ անազ[illegible]
կարգերու։ Բանուոր[illegible]
ցիներ, աղքատ ու [illegible]
մտաւորականութիւն[illegible]
խաւեր։

— Յեղափոխութեան [illegible]
ըլլալ, որու դէմ ալ ըլ[illegible]
իսկ իրենց սեփական [illegible]
նիք»ին դէմ, ք[illegible]
հայրենիքին։ Յեղափ[illegible]
Ըլլալ բարեկամ՝

— Զրկուածներուն[illegible]
պածներուն, կեղեք[illegible]

Այս մարդիկը կը կոչ[illegible]
Զօլա, Տօլսթօյեւսկի[illegible]
Ռոմէն Ռոլան, Անրի [illegible]
Անդրէաս Լացկօ, Ժո[illegible]
մէլ, Լիւք Տիւրթէն, [illegible]
Պլօք։ Կը կոչուին նա[illegible]

Այս մարդիկը մեծ [illegible]
ցիներ են։

Նախ քաղաքացի [illegible]
պայքարի մարդ, [illegible]
բանտի մարդ..

Նախ քաղաքաց[illegible]
պուէտ։ Ապա պուէտ [illegible]

Վ. ԱԶԳԻՆ Շ[illegible]

ՆՄՈՅՇ ՄԸ ՊԱՐՍԻԿ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵ[ԱՆԷՆ]

Վերջերս պարսիկ ժամանակակից բանաստեղծներ՝ [illegible] շեշտերով սկսան երգել հանրութեան միտքը ալեկոծող շուրջ, ինչպէս պարսիկ կնոջ ազատագրութիւնը, աշխա[illegible]ղացիին աննկարագրելի կեղեքումը, եւ այլն։

Անկաշառ եւ միշտ հալածական, ժողովրդական տա[illegible] բանաստեղծ-երգիչ Արէֆը, որ տասը տարի առաջ, իր [illegible] մէջ գեղեցիկ տողեր է նուիրած հարեւան Հայաստան[illegible]թեան, գողտրիկ կտորներ հրապարակ հանեց, որոնք իրենց գեղարուեստական անժխտելի արժէքին շնորհի, այլեւ իրենց մէկ-մէկ ազդու կոչեր, անմիջապէս տարածուեցան եր[illegible] կողմերը եւ կ'երգուին ու կը լսուին չտեսնուած յափշտակ[illegible]

Այդ բանաստեղծութիւններէն մէկուն, որ այնչափ [illegible] բնագրին մէջ, գրեթէ բառացի թարգմանութիւնը կը ներ[illegible] «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Վ. ԻՐ[illegible]

* * *

վարդ հարս զեփիւռի հոսանքից (1)
երեսդ պարտիզում բացեցիր.
Լսիր, ով Սանամ(2) Աստծոյ սիրուն
վարագոյրից(3) թուղթ դուրս հանիր:

Ո՞վ է տեսել երբեք վարդը սովոր լինի ծածկըւելու,
վարդը սովոր լինի ծածկը[ւելու],
Ծածկոցը նետիր, որ վարդը իր երեսը թագցընէ,
վարդը իր երեսը թագցընէ.

Պարզութեան սիրահարների սիրտը այրւում է
Սիրով ու ցոյսով, ո՛վ Սանամ, ծածկըւելուց խուսափիր.
Ա՛խ, քո դուրեկան դէմքը ինչո՞ւ է թագնըւած,
վա՜յ, քո սիրուն յօնքը, նոյնպէս քո երեսը:

Ցեմնւած չէ *փէրիի* դէմքը ծածկւած հրաշագեղ լինի
դու քանի որ *փէրիից* էլ աւելի գեղանի ես, ուրեմն ցոյ[ց տուր]

Ո՞վ է տեսել երբեք հուրին ու փէրին վարագոյրի տակ(4)
Հուրին ու փէրին վարագոյ[րի տակ]
Ո՞վ է տեսել երբեք արեւն ու լուսինը քօղի տակ(5)
Արեւն ու լուսինը քօղի տա[կ]

Պարզութեան սիրահարների սիրտը այրւում է
Սիրով ու ցոյսով, ո՛վ Սանամ, ծածկըւելուց խուսափիր.
Ա՛խ, քո դուրեկան դէմքը ինչո՞ւ է թագնւած,
վա՜յ, քո սիրուն յօնքը, նոյնպէս քո երեսը:

(1) Բնագրի մէջ «զեփիւռի քամիէն».
(2) Գեղուհի, կուռք. կիները կը կոչեն յաճախ Ս[անամ] անունով պարսկահայ կիներ եւս կան, ոչ նորերու մէջ գործածուած է «սիրելիս», «եարս» մաքով։
(3) Կ'ուզէ ըսել «չադրայէ», սեւ կտորէ ծածկոց, որ[ով] տական կինը երեսը կը ծածկէ օտար այրերէն։
(4) Հէշար.— Ծածկոցը, միաժամանակ կնոջ՝ այ[illegible] կուելու գաղափարը։
(5) Նըշար.— Սեւ քօղը, որով պարսկուհիները [illegible] իրենց դէմքը։

ԿԱՌՈՒՑՆԵՐՈՒՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ

...Բսան օրուան տիպար բանա... մէջ մը վերջ, հայ արիները ...րիզ վերադարձան չորեքշաբ... ...ի իրիկուն, առողջ, կայտառ ...ժպտուն, բերին իրենց հետ ...ւսին սիրուն յիշատակներ, ...նք խումբին ղործունէութեան ...տմութեան համար մէկմէկ ...հարներ են.

Պիքնվիլ նուիրական վայր ...դարձած է հայ արիներուն ...մար: Փարիզէն 60 քիլոմեթր ...ռաւորութեամբ այս գիւղա... ...ղաքը, անոնց ժամադրա... ...յրն է: Հոն միջազգային ոգին ...որ կը տիրէ եւ Թափառական ...յ տղան կը զգայ որ ազատ ...ղի վրայ կ'ապրի:

Այս տարուան բանակումը ...ափէն աւելի հետաքրքրական ...: Փրոֆէսէօռ Մուր, հայ ա... ...իներուն մեծազոյն բարեկամը, ...արիզ հասաւ 25 անգլիացի ...ղոց հետ միասին, որոնց ար... ...անավայել ընդունելութիւն մը ...ին հայ տղաքը: Իսկ Գերմա... ...այէն եկած էր փրոֆ. Շէֆէր ...) գերմանացի տղոց հետ: ...անսացի սկաուտներ եւ երի... ...ասարդներ ալ միացած ըլլա... ...վ, ստեղծուեցաւ մտերմական ...ջանակ մը: Ամէն գիշեր տեղի ...ւնենային զանազան հաւա... ...յթներ: Օգոստ. 4ին հայ արի... ...րուն այցելեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ...արիզի շրջանային վարչու... ...եան նախագահ Պ. Թ. Մեծա... ...ուրեան, որուն կ'ընկերանար ...յ սկաուտական խումբին անձ... ...ւէր բժիշկը, Տօքթ. Արշակ ...զոսեան:

Շատ հաւաքոյթներու ներկայ ...նուեցաւ Մառք Սանիէ, ինչ... ...ս նաեւ զանազան բարեկամ... ...ր, որոնց համար հայ արինե... ...ու ներկայութիւնը անհրա... ...շտ է:

Ամէնէն յուզիչ հաւաքոյթը ...ղի ունեցաւ օգոստ. 8ի իրի... ...նը: Հաւաքուած էին աւելի ...ն 200 հոգի դղեակին սրա... ...ն մէջ: Երգերէ եւ պարերէ ...ջ, խօսք առին նախ փրոֆ. ...ւր եւ Շէֆէր որոնք շեշտե... ...ն այն մեծ դերը զոր կը կա... ...րէ ներկայ երիտասարդու... ...ւնը, մօտեցնելու համար ե... ...կուան թշնամի ազգերը: Հայ ...րիներն խմբապետն ալ խօսե... ...ու: Բոլոր ներկաներ, կը զար... ...նային թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ ...նք տակաւին մօտէն չեն ...նչնար այսքան համակրելի ...աք եւ այսքան ազնիւ ժողո... ...րդ մը:

Հայ արիները հրաւիրուեցան ...րմանիա, յառաջիկայ տարի, ...օֆ. Շէֆէրի կողմէ:

Բանակումին ամէնէն հետա... ...քրական մասը, Արբաժօն ...ղաքի այցելութիւնն էր: Ար... ...ժօնի մէջ կը գտնուի մեծ ...նակավայր մը դպրոցական տղոց համար: Հայ արիները հրաւիրուած էին ներկայացնելու սկաուտական կեանքը եւ կատարելու զանազան փորձեր:

Հայ արիները Պիքնվիլէն մեկնեցան ինքնաշարժով: Երբ Արբաժօն հասան, ընդունուեցան Քաղաքապետին՝ Պ. Սասսի, Սէն է Ուազի լրագրի տնօրէն՝ Լըժօնի եւլլն. կողմէ եւ առաջնորդուեցան դպրոցականներու բանակավայրը, ուր տեղի ունեցան զանազան խաղեր եւ փորձեր: Կէս օրին տրուեցաւ մեծ ճաշ մը, ի պատիւ հայ արիներուն, Արբաժօնի դպրոցականներու կողմէ: Իսկ Պ. Մուր եւ հայ խմբապետը հիւրասիրուեցան Քաղաքապետին տան մէջ: Իրիկուան ընթրիքը տեղի ունեցաւ նախագահութեամբ Քաղաքապետին, որ շնորհաւորութիւններ յայտնեց հայ արիներուն: Երբ արիները համաչափ քայլերով դէպի քաղաք կը դիմէին, արժանացան բուռն ծափերու ժողովուրդին կողմէ, որ «կեցցե՛ն Հայերը» կը պոռար:

Այս այցելութիւնը խոր տպաւորութիւն մը թողուց: Կ'արժէ քաջալերել այս գեղեցիկ շարժումը: Կը բաւէ որքան լացինք: Ապացուցանենք թէ վերածնուող սերունդ մը ունինք, որ կը պատրաստուի վաղուան, վստահելով իր կամքին, մկաններուն եւ սրտին:

Գ. Մ.

ԹՂԹԱԿԻ՞Ց ԹԷ ԱՒԱԶԱԿ

Ռուսական «Զարեա Վաստոկա» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը յայտնէ Ընդրկովկասեան բարձրագոյն ատեանին մէջ տեսնուած դատավարութեան մը մասին:

Բարձրագոյն ատեանը, Մարգեկրեգի մէջ, երկու շաբաթէ ի վեր կը քննէր դատ մը:

Ամբաստանուած էին 7 տեղական հարուստ գիւղացիներ, որոնք հետապնդեր էին խորհրդային թերթերու թղթակից Բաղդասարովը:

Դատի պահուն պարզուեցաւ որ Բաղդասարովը առաջնակարգ գող ու աւազակ մըն է, եւ ամբաստանեալներու մասին ամբողջ այդ պատմութիւնը սուտ է եղեր: Ինչպէս Բաղդասարովը ամենամօտ յարաբերութեան մէջ է եղեր տեղական աւազակապետներու հետ եւ անոնց հետ միասին յարձակումներ կատարեր է գիւղերու վրայ, կողոպտելով եւ կատարելով ուրիշ շատ ու շատ ոճիրներ: Դատավարութեան 12րդ. օրը, վկաները յայտարարեցին դատաւորին, որ իրենք ստիպուած են թողուլ դատական ատեանը, որովհետեւ հաստատեցին որ, Բաղդասարովը բաղդախնդիր մըն է եւ շահագործեր է խորհրդային մամուլը:

Ամբաստանեալները լոյս յայտնեցին թէ, դատախազը կրնայ երեւան հանել այն բոլոր ոճիրները որ Բաղդասարովը կատարած է, եւ թէ կրնան իրենցմնդիրը վերջացած համարել:

Բարձրագոյն ատեանը գոհացուց ամբաստանեալները, ինչպէս կը գրէ «Խադատայստվօ» թերթը, եւ արձակեց զանոնք: Ըստ բարձրագոյն ատեանի որոշման, բոլոր ամբաստանեալները անմեղ են ճանչցուած, եւ արդարացած դատարանին կողմէ: Բոլոր անոնք, որոնք սուտ վկայութեան էին եկեր, դատի են յանձնուած:

Բաղդասարով բանտարկուած է իբրեւ աւազակ:

ՈՒՐՈՒԱԿԱՆ ՄԸ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հռոմի մօտակայ արուարձաններէն մէկը, որ 30,000 բնակչութեամբ, կանանչութեան, նոր ու վայելուչ քաղաքի մը երեւոյթն ունի, սարսափի մատնուած է այս օրերս: Ուրուական մը փողոցէ փողոց կը թափառի գիշեր ատեն, ահուգողի մատնելով բնակիչները:

Շատեր կը հաւատեն թէ բաց աչքերով տեսած են զայն, քանի մը գիշեր առաջ: Այսօր արդէն ամբողջ բնակչութիւնը կը հաւատէ թէ՝ ուրուականը իր պտոյտները կը կատարէ գիշերը: Ոստիկանները իսկ գործի վրայ են զայն ձերբակալելու համար...: Սարսափը այնքան զօրաւոր է, որ ոչ ոք կը համարձակի գիշեր ատեն դուրս ելլել: Ամէն մարդ, այր ու կին, պատուհանները թափած են, սպասելով անոր անցքին: Անոնք որ կարծած են ուրուականը տեսնել, գլխուն նետած են ինչ որ գտած են ձեռքերնուն տակ: Նոյնիսկ ատրճանակ պարպողներ եղած են անոր վրայ: Բայց անխոցելի, ուրուականը շարունակած է իր պտոյտը հանդարտօրէն...:

ՆԵՐՈՒՄ ՀԱՅ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Պէյրութէն կը գրեն.—

Մեծ պատերազմէն յետոյ Ճէպէլ-Մուսայի (Սուէտիա) եւ Քէսապի շրջաններուն մէջ պատահած ներքին երկպառակութիւններու եւ կռիւներու հետեւանքով, բազմաթիւ հայ երիտասարդներ դատապարտուած էին ծանր պատիժներու:

Դատապարտուածներէն ոմանք բանտ էին, ուրիշներ լեռներու մէջ փախստական կ'ապրէին, իսկ շատերն ալ արտասահման փախած էին:

Վերջերս Մարզպանը, մասնաւոր որոշմնագիրով մը, Ներում շնորհած է այդ դատապարտներուն: Ներումի լուրը մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերած է Քէսապի եւ Ճէպէլ Մուսայի հայ ժողովուրդին մէջ:

Այս ներումէն չեն կրնար օգտուիլ միայն Միսաք եւ Կարապետ Խսկէնտէրեանները (Ճէպէլ-Մուսայի Հաճի Հապիպլի գիւղէն), եւ Սարգիս Խըլիկեան (Քէսապէն), իբրեւ չարագործներ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ, 15 Օգոստ.— Խանասորի արշաւանքի 31րդ տարեդարձի առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սարսէլի «Հրայր» եւ Առնուվիլի «Ռազմիկ» խումբերու կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի օր, Սարսէլի Hotel Beauséjourի ընդարձակ պարտէզին մէջ: Հակառակ օդին անյարմարութեան, ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Երկու հաստաբուն ծառերու վրայ զետեղուած էին եռագոյնը, ֆրանսական դրօշակը եւ արշաւանքի հերոսներէն իշխան Յ. Արզութեանի մեծադիր նկարը: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով:

Ընկ. Մ. Գումրուեան բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկ. Ա. Աբօեանը՝ որ հասկնալի լեզուով մը նկարագրեց արշաւանքը, կարդաց գերմանացի ճանապարհորդի մը, Վանի անգլ. հիւպատոսի, ամերիկեան միսիոնարի մը եւ «Թայմզ» թերթի թղթակցի վկայութիւնները արշաւանքի կազմակերպութեան, յաջող ելքի եւ արժէքի մասին: Յիշեց ոգեւորիչ դրուագներ՝ որ շատ խոր տպաւորութիւն գործեցին եւ յորդորեց գործով յարգել հերոսներու յիշատակը:

Յաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերնել Օննիկ Կարապետեան եւ Ա. Աճէմեան: Ընկ. Բ. Աճէմեան արտասանեց քրքջալից զաւեշտ մը: Ստեղծուած էր շատ խանդավառ մթնոլորտ մը: Սակայն գեղարուեստական բաժինը դեռ նոր սկսած, տեղացող անձրեւը ստիպեց փակել հանդէսը: Ընկերական ժամանցը շարունակուեցաւ քանի մը ընկերներու բնակարաններուն մէջ, մինչեւ ուշ գիշեր:

Դ. Ներկարարեան

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի եւ Լապարասի միջեւ ժեռուտ բլուրի մը կողքին, գեղատեսիլ արուարձան մըն է Վալպարէլը, որու մասին «Յառաջ»ի մէջ գրուած է իր կարգին:

Հոս ծախու յարմար հողեր չգտնուելուն, Հայերը գրեթէ ամբողջութեամբ վարձուորներէն, բացի քանի մը բարեկեցիկ ընտանիքներէ: Այստեղ ալ Հայերը անուն հանած են իրենց աշխատասիրութեամբ, եւ այս իսկ պատճառով, յարգուած եւ սիրուած են օտար դրացիներէն, որոնք կը զարմանան թէ ինչպէ՛ս Հայը խաղաղ ու երջանիկ կ'ապրի իր զաւակներով, հարսներով եւ թոռնիկներով: Միեւնոյն տեղ բնակող ֆրանսացի տարիքոտ հարուստ կին մը զառնօրէն կը տրտնջար.

—Ես հարուստ եմ, տուն տեղ ունիմ, այգի ու պարտէզ. նոյնպէս եւ երիտասարդ զաւակ մը, որ զիս լքած է երեսի վրայ. հարսս զիս չուզեր եղեր: Գոնէ իսկական հարս ըլլա՞ր, այլ փողոցային աղջիկ մը, որ հի՞նգ տարիէ ի վեր պիծակի պէս փակած տղուս, կը ծծէ: Ոչ քաղաքական եւ ոչ կրօնական պսակ ըրած են, ու ես առանձին պառաւ կին մը, ի՞նչ ընեմ այս մեծ տունը, պարտէզն ու այգին: Այս բոլորէն վերջը երբ կը տեսնեմ հայ ընտանիքները, որոնք երկար ատենէ իմ դրացիներս եղած են, կը նախանձիմ շիտակը ու կը հարցնեմ ես ինծի, թէ ինչպէ՞ս 5—6 հոգի մէկ սենեակին մէջ կ'ուտեն, կը խմեն ու կը պառկին, առանց կռուելու:

Դժբախտաբար չկան եռանդուն երիտասարդներ: Բոլորն ալ կիներ, աղջիկներ եւ չափահաս այրեր են, որոնք կ'աշխատին մօտակայ գործարաններուն մէջ ու չեն հետաքրքրուիր իրենց մօտը, Սէն Լուի Մատուռ-Մանկապարտէզով եւ Դաշնակցութեան Ցուռով: Իսկ Մարսէյլի ազգային իշխանութիւնը եւ Սէն Լուի թաղականութիւնը մոռացութեան տուեր են Վալպարէլի հայ ժողովուրդը:

Այս ամառ, յիշեալ արուարձանըդարձած է հաճելի զբօսավայր մը թէ տեղացիներուն եւ թէ եկուորներուն համար:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 2—3 ենթակոմիտէներ գիւղագնացութիւն մը կազմակերպելով, ընտրած էին գիւղին վերեւ գտնուող ընդարձակ լեռնադաշտը, որ օժտուած էր արուեստական մեծ աւազանով մը, հովանաւորուած ուռիի եւ մայրիի հսկայ ծառերով: Աւազանին կուշտէն բխող յստակ ու պաղ ջուրը, աւելի հաճելի կը դարձնէր զայն:

Ս. Միլտոնեան

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ 14 Օգոստ.— Այս վերջին երկու տարուան ընթացքին, հայ պանդոկապետներու կեղեքումները սահման չունին:

Մարսիլիոյ մէջ կան բազմաթիւ հայ պանդոկատէրներ, որոնք բնակչութեան խճողութենէն օգտուելով, շարունակ սենեակներու վարձքերը կը կրկնապատկեն եւ կ'եռապատկեն: Քառասուն ֆրանքի սենեակը, 100, 140ի բարձրացուցած են արդէն: Ապրուստի հոգը կը ստիպէ որ լոկ երկու անձի բաւող սենեակի մը մէջ 4 5 հոգի խճողուին, եւ տառապին մութ ու խոնաւ բոյներու խորը: Ներս մտած պահուդ խօսակցութեան ձայներ կը լսես, սակայն դէմքեր չես կըրնար տեսնել: Բազմաթիւ հայրենակիցներ կը նեղուին բնակարանի սղութեան տագնապէն: «Աստծու կրակին գան», կ'ըսէր առջի օր մայր մը»:

Ինչպէ՞ս կ'ուզենք որ օտարները լսեն մեզ, երբ մեր ազգակիցներն անգամ այնքան քարացեր են: Անշուշտ բացառութիւններ ալ կան, բայց որքա՜ն սակաւաթիւ են:

Թլացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի 5Օգոստոս, երեկոյեան ժամը 8ին, Եօզղատցիներու կայանին մէջ, տեղի ունեցած է խիստ անպատուաբեր եւ ամօթալի հետեւեալ դէպքը:

Խումբ մը երիտասարդներ, մօտակայ սրճարաններէն մէկուն մէջ նստած կը սկսին բախտախաղ խաղալ եւ օղի խմել: Մարաշցի Միսաք Նազարեան կորսնցնելէ վերջ իր գրպանի դրամը, վրայ կուտայ նաեւ իր գլխանոցը: Խաղի մէջ կորսնցնելէ վերջ, Նազար կ'ուզէ բռնի կերպով ետ առնել իր գլխանոցը եւ կը յարձակի իր խաղի ընկերներուն վրայ: Տեսնելով որ իր ջանքերը ապարդիւն կը մնան, իրեն օգնութեան փութացող քանի մը ընկերներուն հետ միասին կը յարձակի շահող ընկերներուն վրայ եւ կռիւը ծայր կուտայ: Գաւազաններ, բիրեր եւ դանակներ կը ճօճին, սեղաններ եւ աթոռներ օդին մէջ կը թռին: Կռուողներու թիւը հետզհետէ կը ստուարանայ, վրայ կը հասնին նաեւ Նազարին զինուած ընկերները:

Փողոցը ռազմադաշտի մը երեւոյթը կը ստանայ, ատրճանակներ կը թնդան եւ դանակներ կը փայլին: Կը վիրաւորուին հինգ հոգի: Կռուողները բաժնելու եւ հաշտեցնելու մտօք միջամտող քանի մը Հայեր եւս վէրքեր կը ստանան: Ղազարոս Ասատուրեան ոտքէն, Նազար Փափազեան թեւէն, Միհրան Ցօնապաշեան դէմքէն կը վիրաւորուին, իսկ Գրիգոր Հէօրիւմճեան ատրճանակի հարուածով կը վիրաւորուի: Վիրաւորները կը փոխադրուին հիւանդանոց: Վրայ կը հասնին ոստիկաններ եւ կռուարարներէն քանի մը հոգի ձերբակալելով բանտ կառաջնորդեն:

Երկրորդ անգամն է որ կարճ ժամանակի մէջ, նման վայրագութիւններ կը պատահին, Պէյրութի գաղթականներուն միջեւ:

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

I

Ամուսինին սովորութիւն ունէր ...ու. «Ժամանակին մարդիկ ...երազմ կ'ընէին, հիմա չեն ... դեռ պէտք ունին կռուելու, ... համար կը թալլեն, կը կո... ...տեն ոչ թէ չարիք ընելու հա... ..., այլ ուժերնին, ճարպիկու... ...նին գործածելու համար»:

— Գեղեցի՛կ ճարտարութիւն ...դիր: Եթէ ուրիշ ընելիք չու... ...ինչո՞ւ գլուխնին պատին չեն ...եր:

— Աղջի՛կ, դուն չես հասկնար, ...այրին, խրոխտ եւ տխուր: ...տագիրն այսպէս կ'ուզէ: ...մեմ թէ ինչու ամուսինս ...ակ եղաւ:

— Պատմէ՛ ըսաւ Ոլի, թեթեւ ...մը կզալով:

Մութը հետզհետէ կը խտանար, հովը հետզհետէ աւելի ուժգին կը փչէր, կարծես ուրուականէ տապալուած անտառի մը մէջ էին: Այդ սեւ միջավայրին մէջ, լուսաւորուած տկար կրակի մը դեղին բոցէն, այրի կնոջ դիմակացած դէմքը, խօսքերը կը սարսափեցնէին Ոլիի մանկունակ հոգին: Կը կարծէր ներկայ ըլլալ Անանիային իր եղբայրներուն պատմած տխուր հէքեաթին, որուն մասնակցած էր ան ալ իր անհուն թշուառութեամբ:

Այրի կինը պատմեց.

— Քանի մը ամիսէ ի վեր ամուսնացած էինք: Բարեկեցիկ վիճակ մը ունէինք, ցորեն, գետնախնձոր, շագանակ, չամիչ, տուներ, հողեր, ձի եւ շուն ունէինք: Ամուսինս կալուածատէր էր, յաճախ կը ձանձրանար, ընելիք չունէր: Այն ատեն կ'ըսէր. «Վաճառական ըլլալ կ'ուզեմ, պարապ մնալ չըլլար, առողջ ուժեղ, ճարտար եմ»: Բայց բաւական դրամագլուխ չունէին վաճառականութիւն ընելու համար: Բարեկամ մը իրեն ըսաւ. «Ջուանէ Ատոնզու, կ'ուզե՞ս արշաւանքի մը մասնակցիլ: Ճարպիկ աւազակներով ասպատակելու պիտի երթանք ասպետի մը տունը, որ հեռաւոր տեղ մը կը գտնուի եւ ուր 3 սնտուկ դրամ եւ արծաթեղէն կայ: Այդ տեղէն մէկը հոս եկեր է եւ աւազակապետին պատմեր է իրողութիւնը, առաջարկեր է արշաւանք մը կազմակերպել, յանձն առնելով առաջնորդութիւնը: Ճամբան անցնելիք անտառներ, մագլցելիք լեռներ, տեսնելիք գետեր կան, եկո՛ւր»: Ամուսինս յայտնեց ինծի բարեկամին հրաւէրը: «Ի՞նչ պէտք ունիս ասպետին արծաթեղէններուն» ըսի: «Ո՛չ, ըսաւ ամուսինս, կողոպուտի համար չէ, այլ զուարճանալու համար պիտի երթամ: Նոր բաներ կան տեսնելիք, անտառներ, լեռներ, գետեր: Յետոյ հետաքրքրական է տեսնել թէ ի՛նչպէս պիտի յաջողին աւազակները: Բան մըն ալ չի պատահիր, այնքա՜ն երիտասարդներ կան: Աւելի գէշ չէ՞ որ գինետուն երթամ եւ հարբիմ»: Լացի, աղաչեցի,— շարունակեց այրի կինը, միշտ մանելով նիհար մատներով — բայց անօգուտ: Ամուսինս մեկնեցաւ, աւելցուց կինն հառաչելով, ես մինակ մնացի, յղի էի: Վերջէն հասկցայ թէ ի՛նչ պատահեր է: Խումբը 60 հոգիէ բաղկացած է եղեր, կը ճամբորդեն եղեր խմբակներու բաժնուած, երբեմն երբեմն որոշուած տեղեր միանալով եւ ընելիքներուն վրայ խորհրդածելով: Աւազակապետ եր հռչակուի, հսկայ մարդ մը, առաջնորդը՝ կողոպտելիք տեղէն մէկը: Արշաւանքի առաջին օրերը փոթորիկ կ'ելլէ, անձրեւ կը տեղայ, աւազակ մը շանթահար կ'ըլլայ: Այն ատեն աւազակապետը կը հաւաքէ խումբը եւ կ'ըսէ. «Եղբայրնե՛ր, օդը նպաստաւոր չէ, յետոյ կարծեմ թէ պիտի մատնուինք, առաջնորդնիս լրտես մը ըլլալու է, ուրիշ անգամ կ'արշաւենք»: Շատեր կը հաւանին, մէկը, Օրանի աւազակը կը կանգնի եւ կ'ըսէ. «Եղբայրնե՛ր ես կը մերժեմ յետաձգումը, անձրեւը վնասակար չէ, ընդհակառակը կը վարժեցնէ երիտասարդները աւելի տոկուն ըլլալու, թմրութեան յաղթելու: Իսկ եթէ առաջնորդը լրտես մըն է, կը մատնէ, կը սպաննենք: Յառա՜ջ, վախկոտներ:» Մէկ քանիները գլուխնին շարժեցին, մէկն ըսաւ որ այս մարդը հոտ չառներ: Աւազակը շարունակեց, «Եթէ խումբը ցրուենք, փառութեան օրինակ տուած պիտի ըլլանք այս երիտասարդներուն»:

Խումբը շարունակեց ճամբան: Աւազակապետը իրաւունք ունէր. ասպետին տունը զինուորներ պահուած էին, կռիւը սկսաւ, մէկը մեռաւ, ուրիշներ վիրաւորուեցան: Չճանչցուելու համար աւազակները կտրեցին վիրաւորուածներուն գլուխները, զգեստներով անտառը տարին եւ թաղեցին: Ամուսինս չճանչցուեցաւ եւ որպէսզի չբռնուի աւազակ դարձաւ:

Կինը դադրած էր մանելէ, Ոլի կը դողար ցուրտէն, սարսափէն եւ հաճոյքէն: Այրի կնոջ պատմուածքը որքա՜ն սարսափելի եւ գեղեցիկ էր: Ոլի հաւատացեր էր որ աւազակները չար մարդիկ են: Ո՛չ, դժբախտներ էին, իրեն նման դէպի չարիքը մղուած ճակատագրէն:

— Հիմա ընթրենք ըսաւ կինը ոտքի ելլելով: Ոլի երկու օրէ ի վեր գետնախնձոր եւ շագանակ կ'ուտէր:

— Անանիա ազգականնի՞դ է, հարցուց աղջիկը երկար լռութենէ մը ետք:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀէԹում

Միշտ Մակեդոնացիներուն խնդիրը

Պուլկարիոյ հեռագրական գործակալութիւնը կը հաստատէ Սօֆիայի անգլիական եւ ֆրանսական դեսպաններուն կողմէ կատարուած դիմումը՝ Մակեդոնացիներու մասին: Երկու դեսպանները ուշադրութիւն հրաւիրած են թէ սահմանագլուխի դէպքերը կրնան միջազգային կնճիռներ յարուցանել: Արտաքին նախարար Պ. Պուրօֆ պատասխանելով, յայտնած է թէ կառավարութիւնը գիտակից է իր պարտականութեան եւ շեշտած է թէ երկար ատենէ ի վեր ո՛չ մէկ դէպք պատահած է: Աւելցուցած է թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, անդորրութիւնը պահպանելու համար սահմանին վրայ:

Կը հաստատուի նաեւ թէ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են, բոլոր կասկածելի տարրերը զինաթափելու եւ սահմանագլուխէն հեռացնելու համար:

Կրօններու համագումար

Սեպտեմբեր 12—14, Ժընեւի մէջ տեղի պիտի ունենայ խորհրդաժողով մը, աշխարհի բոլոր կրօնքներուն մասնակցութեամբ, իբրեւ նախապատրաստութիւն 1930ի ընդհ. կրօնական ժողովին: Գլխաւոր պատուիրակներուն մէջ պիտի գտնուին կոմփիւկիոսի կրօնին հովուապետը, շինթոյականութեան (Ճափոն) ներկայացուցիչը, երեք պուտտայականներ՝ Սէյլանէն, Մէհմէտ Ալի՝ Հնդկաստանի իսլամութեան կողմէ եւլն.: Ներկայացուցիչներ պիտի ղրկեն նաեւ, քրիստոնեայ երկիրներէն զատ, Թուրքիա եւ Եգիպտոս: Մէկ խօսքով, պիտի մասնակցին աշխարհի բոլոր ցեղերը:

Իտալիա գոհացում կը պահանջէ

Սփալաթոյի իտալական հիւպատոսին դէմ կատարուած թշնամական ցոյցին առթիւ, Պելկրատի իտալական դեսպանը պահանջեց որ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրէ, յանցաւորները պատժուին, ինչպէս եւ այն պաշտօնեաները որոնք միջոցներ ձեռք չառին, հիւպատոսին ապահովութեան համար: Դեսպանը կը շեշտէ թէ ցոյցերը նախատեսուած էին և տեղական իշխանութիւնը ոչ մէկ միջոց ձեռք առաւ, զանոնք արգիլելու համար: Իտալիա իրեն կը վերապահէ ուրիշ հատուցումներ պահանջել:

Սերպիոյ արտաքին նախարարը անմիջապէս ցաւակցութիւն յայտնեց իտալական դեսպանին եւ ներողութիւն խնդրեց:

⁂ Նոր հեռագրի մը համաձայն, ցուցարարներէն 34 հոգի համագումար 408 օր բանտարկութեան դատապարտուած են:

Նոր առեւանգում Եանինայի մէջ

Յոյն երեսփոխանական թեկնածուները հազիւ ազատած, նոր առեւանգումի մը լուրը կը հասնի Եանինայէն:

Աւազակները լեռ տարած են Եանինայի հոլանտական փոխհիւպատոսը՝ Պ. Նիքօլէսքօ և կինը: Հիւպատոսը ազատ ձգուած է, որպէսզի 1000 ոսկիլին փրկանք բերէ, կինն ալ ազատելու համար: Հակառակ պարագային, աւազակները կը սպառնան սպաննել տիկինը:

Յունական ընտրութիւնները

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Այն մասնախումբը որ պաշտօն ունէր քիմիական բաղադրութիւն մը գտնելու, որպէս զի քուէարկուներուն ցուցամատին քսուի եւ քանի մը օր տեւէ, յայտնեց թէ առաջարկուած նիւթը չի կրնար անջնջելի դառնալ:

Մասնախումբը կ՚աւելցնէ թէ չի կրնար առաջարկել ուրիշ բաղադրութիւն մը, որ թէ անջնջելի ըլլայ եւ թէ անվնաս: Այս եզրակացութեան վրայ, ժողովրդային կուսակցութիւնը առաջարկեց որ քուէարկուներուն թեւին մէկ մասը ածիլուի, որպէսզի չկարենան քուէ տալ երկրորդ անգամ. բայց Պ. Վէնիզէլոս մերժեց, նուաստացուցիչ գտնելով այս միջոցը, եւ խոստացաւ իր կարելին ընել, խարդախութեանց առաջքը առնելու համար:

Ծանր արկած մը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Ալփին Մոնթան ընկերութեան հանքերուն մէջ, կողով մը ուր վեց հանքագործներ կային, գահավիժեցաւ 215 մեդր բարձրութենէ մը, գործաւորի մը անհոգութեան հետեւանքով: Չորս հանքագործներ մեռան, իսկ միւս երկուքը ծանրապէս վիրաւորուեցան:

Ջրահաւորի մը շինութեան համար

Գերմանիոյ մէջ մեծ յուզում կը տիրէ, զրահաւորի մը շինութեան որոշումը պահելու կամ ջնջելու որոշման առթիւ: Դահլիճին ընկերվարական անդամները հաւանած ըլլալով այս որոշման, կուսակցութիւնը կ՚ուզէ պատասխանատուութեան հրաւիրել զանոնք: Կացութիւնը այնքան փափկացած է որ, նախարարները կարճ կապեցին իրենց արձակուրդը: Ընկերվարականները կ՚առաջարկեն հանրաքուէ կատարել, համաձայն Սահմանադրութեան տրամադրութեանց: Միւս կողմէ կը ծանուցուի թէ պաշտպանութեան նախարարութիւնը հեռագրով հրամայած է Քիլի նաւարանին՝ անմիջապէս ձեռնակել զրահաւորին շինութեան: Վարչապետ Պ. Միւլլէր, որ ընկերվարական է, կ՚աշխատի միջին ճամբայ մը գտնել: Մասնաւորապէս գրգռուած են Սաքսոնեան ընկերվարականները, որոնք բացառիկ ընդհ. ժողով կը պահանջեն:

Նոր օրէնք «լքեալ» գոյքերու մասին

ԷՆԿԻՒՐԻ, 12.— Սեփականացման հրահանգը ընդունուեցաւ Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ: Հրահանգին համաձայն, փոխանակելիները իրենց ձեռք գտնուած վաւերագրերու համաձայն 100ին 50, 100ին 40 եւ 100ին 25 համեմատութեամբ կալուած եւ իրենց առած 100ին 25 աւելորդին համար միեւնոյն քանակութեամբ իրենց պարտքին համար, մինչեւ եօթը տարի հատուցանելու պայմանով, «իրօթէք»ով «թափու» պիտի ստանան: 100ին 75էն աւելի իրենց առած կալուածին համար ալ ելմտական եւ իտարէի ժողովներուն կողմէ գնահատութիւն պիտի ըլլայ:

Փոխանակելիները՝ գնահատուելիք քանակութեան համեմատ այդ բաժինը ընդունելու կամ մերժելու ազատ են: Իրենց կալուածը փոխանցելու համար դիմում կատարող փոխանակելիներու միայն Յունաց կալուածները պիտի տրուին: Հայոց կալուածները չպիտի տրուին, իսկ մինչեւ հիմա փոխանցուած կալուածներու համար տէրերուն «թափու» պիտի տրուի:

Էնկիւրի, գետեղման շրջանակէն դուրս ըլլալով, այս որոշման թուականէն յետոյ Էնկիւրիի կալուածները փոխանակելի գաղթականներու չպիտի կրնան յատկացուիլ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները ինչպէս նաեւ գանձապահները վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienneի վերնայարկը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի մեծկերտցի Օր. Ալթուն Ունանեան որ 1927ին Յունաստանէն Եգիպտոս մեկնած է: իմացնել՝ իր մօրաքրոջ, Ռուբէն Մինասեանի, 36 Rue Dominicaines, Marseille, France.

կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռեմ եղբայրս Մարաշցի Հայկ Ալէքսանեան որ 1924ին կը գտնուէր Պոլիս հետեւեալ հասցէին, «Ստամպուլտա Քիւչիւք Համամ եանընտա»: իմացնել՝ Տիգրան Ալէքսանեանի, chezMr. Delorme-Goyet,Poncins, par Feurs, (Loire).

կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել:

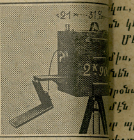
— կը փնտռուի Էյպէգցի Յակոբ Աբիկեան որ 15 տարիէ իվեր փարիզ կը բնակի: իմացնել իր հասցէն Յակոբ Ժամագործեանի, 20 Rue Traversière, Billancourt, Seine.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԻՍ, Հ.Յ.Դ.Շրջ.Կ. —Ջեր Օգոստ. 13ի նամակը ստացանք 18ին որով չկրցանք յայտարարել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

21 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 730

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ...

Ամառը կը թաւալի արագօրէն, բայց ոչ մէկ սփոփարար լոյս՝ հայկական հորիզոնէն: Ոչ մէկ ոգեւորիչ տրամադրութիւն՝ նոր ճիգ մը փորձելու եւ եղածին վրայ բան մը աւելցնելու:

Նորէն սկսինք Փարիզէն:

Ջոջերու մունետիկները աւետեցին թէ որոշուած է երկու մանկապարտէզ բանալ, եւ թէ երկու վաճառականներ տասը հազարական ֆրանք տրամադրած են:

Լուրը տրուեցաւ նախ ժամուն բեմէն, իբրեւ ծանուցում, եւ յետոյ ծանօթ ժամկոչներուն կողմէ, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ»: Անցեալ տարի, պաշտօնապէս մամուլին հաղորդուած էր որոշում մը՝ հինգ մանկապարտէզի համար: Այս տարի կը փսփսան կողմնակի: Պէտք է սպասել մէկ-երկու ամիս, հասնելու համար սուտն ու իրաւը:

Մինչեւ այդ, նորէն տաղտկալի հարցումը,— ի՞նչ բանի կը գործածուին Փարիզի ժամուն եկամուտները: Ո՞ր օրուան համար անշարժ կը պահեն կամ կը շահագործեն 700,000 ֆրանքի ([մե]ր գիտցածը) ազգային գումարը, որով կարելի էր ոչ թէ երկու, այլ տասներկու մանկապարտէզ բանալ Ֆրանսայի զանազան կեդրոններուն մէջ, սկսելով Փարիզէն:

Մենք այս խնդիրը պիտի արծարծենք տարին տասներկու ամիս, մինչեւ որ գոնէ երկու պարկեշտ մարդիկ հրապարակ իջնեն եւ լուսաբանեն մեզ: Իսկ անոնք որ կը կարծեն թէ «կրօնական ընկերակցութեան» վերածելով Փարիզի եկեղեցին, մէն դուռ փակած են ժողովուրդին առջեւ, անշուշտ չարաչար պիտի զղջան օր մը: Որովհետեւ այս երկրին՝ մէջ օրէնքը յափշտակիչներուն և գլխարկաւոր «տէրէպէյի»ներուն համար չէ: Ուշ-կանուխ կը պարզուի արդարութիւնը, որքան ալ իրենք զիրենք անյաղթելի կարծեն ափ մը գոհարավաճառներ եւ անոնց «պէնտէկեան»ները:

Փարիզէն յետոյ, նոյն լճացումը գաւառներու մէջ: Կը թուի թէ բոլորն ալ կը սպասեն զօրաւոր թաթի մը, քով-քովի գալու եւ ծաղկոց մը բանալու համար:

Միայն Մարսիլիան ունի կազմակերպուած իշխանութիւն, որ կ'ուզէինք հաւատալ թէ յառաջիկայ շրջանին աւելի ուժ պիտի տայ իր դպրոցներուն, եղածը ճոխացնելով եւ զանազան դասակներ լրացնելով:

Պարզապէս արգահատելի է Լիոնի վիճակը: Առիթ ունեցանք մատնանշելու թէ ի՛նչպէս երեք իշխանութեան բաժնուած է այդ հոծ գաղութը, շնորհիւ խառնակիչ խմբակի մը, որուն գլուխը ծածկուած է մութին մէջ, իսկ ձեռքերը կը գործեն աջ ու ձախ:

Կռիւ մատուռի մը եւ կնիքի մը համար, —ըսեր էինք անկէ առաջ, հաստատելու համար թէ մէկը միւսէն աւելի շօշափելի գործ մը չէ կատարած, որպէսզի տաքնայ ժողովուրդին սիրտը:

Եւ թող չցաւին Լիոնի մեր ընկերներն ու համակիրները, որ ստիպուած ենք այս բաղդատութիւնը կատարել: Մեզի ծանօթ չեն պայքարին սկիզբն ու զանազան փուլերը: Բայց ինչ օգուտ, երբ ընտրովի վարչութիւնն ալ, այն որ «դաշնակցական» մկրտեր են հակառակորդները, տակաւին ծաղկոց մը չէ բացած, շրջաններու կազմակերպութիւնն իսկ չէ լրացուցած (որքան գիտենք), եւ առաջին գործ համարեց «անոնց» քահանաներուն դէմ «իր» քահանաները տեղաւորել...

Նոյն հարցումը ուրիշ կեդրոններու մասին,— ի՞նչ կը բանին Վիէնի, Վալանսի, Տէսինի, Սէն-Շամոնի, Փոն տը Շէրիւի, Սէնթ-Էթիէնի եւ նման վայրերու մէջ:

Տեղ մը՝ Զափահաս Որբերու Միութիւնն է որ ձեռնարկներ կը կատարէ, դպրոց կամ դասընթացք մը բանալու (Վալանս): Ուրիշ տեղ մը (Սէն Շամօն) Հայրենակցական Միութիւն մը ծրագիրներ կ'որոճայ, անշուշտ ամէնէն առաջ իր հայրենակիցները հոգալու համար, ինչպէս վարժութիւն եղեր է, դժբախտաբար: Իսկ բուն «ազգը», եւ այն օրկանները որ անոր անունով կը գործեն, աւելի անհոգ եւ անգործ կ'երեւան, քան ամերիկեան դիտողները:

Երբ այս է պատկերը Ֆրանսայի մէջ, ի՞նչպէս կրնանք աւելի խստապահանջ ըլլալ միւս գաղութներու մասին:

Եւ սակայն փաստ է որ անոնք աւելի նախանձախնդիր եւ եթէ շատ մը բաներու մէջ կ'անճրկին, պատճառը՝ սովորաբար նիւթական անձկութիւնն է:

Օրինակ՝ Յունաստանը եւ Սուրիան:

Գլուխները քարին զարնելով, մեր հայրենակիցները դպրոցբացեր են ու կը պահեն յունական հողին վրայ: Կարելի է ըսել թէ, նոր սերունդը հայ կը մենայ այնտեղ: Անշուշտ միջավայրն ալ մեծ դեր ունի այս իրողութեան մէջ. բայց, առանց այս աշխատանքի, Հայաստանի մէջ անգամ անխուսափելի է այլասերումը: Թէ՛ Յունաստանի եւ թէ մանաւանդ Սուրիոյ տասնապատիկ աւելի արդիւնք պիտի ստանանք, եթէ կարենանք լաւ տնտեսել ազգային եկամուտները, եւ ունեցողէն ...ին հանել չունեցողին:

Բայց այստեղ արդէն կը ծագի չարաբաստիկ հարցը,— Ազգային կեդրոնական իշխանութեան մը հաստատումը, որուն պահանջը բոլորն ալ կը զգան, իսկ իրականացման համար ոչ մէկը գործնական քայլ մը կ'առնէ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՎՏԱՆԳՆԵՐ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (3 օգոստոս).

— «Որքան ալ Խորհրդային թերթերը ճգնին հակառակը հաւատացնելու, այսու հանդերձ տարակոյս չկայ, որ Թուրքիոյ զինակցութեան դաշինքները Աֆղանիստանի ու Պարսկաստանի հետ՝ մէկ կողմէն՝ եւ բարեկամութեան դաշինքը Իտալիոյ հետ՝ միւս կողմէն՝ քօղարկուած կերպով մը ուղղուած են Խորհրդային Միութեան դէմ:

Անգամ ֆրանսական ծանրախոհ Թան թերթը այդ դաշինքներուն մէջ կը տեսնէ համաթուրանական եւ համիսլամական ծրագիրներու վերարծարծումը, որ ինքնին հակառուսական բնոյթ ունի:

Աւելորդ է ըսել, թէ համիսլամական ծրագիրներու ժամանակը անցած է, եւ ո՛չ Թուրքիա, ո՛չ Աֆղանիստան եւ ո՛չ ալ Պարսկաստան անոնց մասին լրջօրէն կը խորհին: Համիսլամական ծրագիրներուն, ըստ երեւոյթին, Իտալիան է որ տակաւին որոշ արժէք կու տայ, հարկաւ իր ծաւալողական «խաղաղ ներթափանցումը» դէպի Արեւելք դիւրացնելու համար:

Իտալիա շատ ալ պէտք չունի համաթուրանականութեան և համիսլամութեան տարբերութիւններով հետաքրքրուելու: Իրեն համար բաւական է, որ մէկուն կամ միւսին ուժ տալով ինք կարող է իր տնտեսական եւ քաղաքական ազդեցութիւնը տարածել Մերձաւոր Արեւելքի ամբողջ ընդարձակածաւալ տարածութեան վրայ:

Եթէ Մոսկուայի մէջ այսօր ըլլար Ռուսիոյ շահերը պաշտպանող ազգային կառավարութիւն մը, անկասկած ան չափազանց պիտի մտահոգուէր Կովկասի ու Անդրկասպեան երկրամասին ապագայով եւ այժմէն իսկ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէր, փաշիստական Իտալիոյ գործօն աջակցութեամբ պատրաստուող համաթուրանական մեծ դաւադրութեան դէմ, որուն նպատակն է Ռուսիայէն անջատել ամբողջ Կովկասն ու Անդրկասպեան երկրամասը:

Դժբախտաբար, Մոսկուայի մէջ իշխողները այսօր թրքասէր վրացիներ եւ Հրեաներ են, որոնք շատ ալ իրենց սրտին մօտ չեն ընդունիր Ռուսիոյ ազգային շահերն եւ ապագան եւ որոնք տարիներէ ի վեր արդէն ոչինչ կը խնայեն, թուրք-թաթարական զանգուածները զինելու եւ զօրացնելու, առանց վախնալու, որ օր մը անոնք Ռուսիոյ գլխուն սարսափելի փորձանք մը պիտի դառնան:»

ԻԶՄԻՐԻ «ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐԸ

Իզմիրի «Խըտմէթ» թերթը կը գանգատի որ լքեալ գոյքերը, տուն թէ պարտէզ, հետզհետէ աւերակ կը դառնան, անբնակ մնալով: «Խըտմէթ» կը գուշակէ որ եթէ այս վիճակը քանի մը տարի ալ տեւէ, պետութեան ձեռքը ո՛չ այգի պիտի մնայ, ոչ ալ պարտէզ:

Լքեալ գոյքերէն շէնքերը շարունակ վարձակալ կը փոխեն, առանց փոքր նորոգութիւն մը անգամ տեսնելու:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓԱՆԿԱԼՈՍ ԳՈՐԾԻ ԿԸ ՍԿՍԻ ԿՐԱԿ ՏԵՂԱԼՈՎ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Յունաստանի երեսփոխանական ընտրութիւնները: Առաջին հեռագիրները կը հաստատեն թէ Վէնիզէլոս ջախջախիչ մեծամասնութիւն շահած է ամէն կողմ: Այս յաջողութիւնը կը պարտի, անշուշտ, գաղթականներուն, որոնք երախտապարտ են իրեն:

Այս ընտրութիւնը իրականին մէջ պայքար մըն է հանրապետականներուն (Վէնիզէլոս) եւ արքայականներուն միջեւ: Վերջինները կ'ուզեն վերահաստատել միապետութիւնը եւ վերադարձնել Եօրկիոս թագաւորը: Վէնիզէլոս յայտարարեց թէ ո՛ր եւ է արգելք չպիտի յարուցանէ, որպէսզի արքայականները լայն փրոփականտ ընեն իրենց դատին համար: Այնքան ազատութիւն տուած էր որ, արքայականները Եօրկիոսի պատկերը դրած էին իրենց ընտրական ազդերուն վրայ:

Թէեւ մեծ յուզում կը տիրէր կիրակի օր, բայց խաղաղութիւնը չխանգարուեցաւ: Ոստիկանները եւ զինուորները պատրաստ կեցած էին, որ և է խռովութիւն զսպելու համար: Միակ արիւնահեղութիւնը տեղի ունեցաւ նախկին դիկտատոր Փանկալոսի և անոր երկու ընկերներուն տաքարիւնութեան հետեւանքով: Կարգ մը ցուցարարներ Վէնիզէլոսի ճառը մտիկ ընելէ յետոյ, Համալսարանի փողոցէն անցան Փանկալոսեաններու ակումբին առջեւ: Փանկալոս եւ երկու ընկերները կարծելով թէ ցոյց պիտի ընեն, սկսան կրակ տեղացնել: Հինգ հոգի վիրաւորուեցան: Նախկին դիկտատորը և իր ընկերները անմիջապէս ձերբակալուեցան: Քիչ յետոյ ուրիշ դէպք մը պատահեցաւ Վէնիզէլոսեաններու եւ արքայականներու միջեւ եւ երեք հոգի վիրաւորուեցան:

Ընտրութեանց առթիւ բոլոր խանութները փակուած էին, բացի ճաշարաններէն ու դեղարաններէն: Արգիլուած էր ոգելից ըմպելի ծախել ճաշարաններու մէջ: Աթէնք տարօրինակ տեսարան մը կը պարզէր: Յիսուն ինքնաշարժ տրամադրուած էր իւրաքանչիւր քաղաքական կուսակցութեան:

∴ Նորագոյն հեռագիրներու համաձայն, վէնիզէլոսեանները յաղթած են մասնաւորապէս Աթէնքի, Սելանիկի, Թրակիոյ եւ Կրետէի մէջ: Վարչապետին տղան ընտրուած է. Փանկալոս՝ պարտուած: Նախկին նախարար Պ. Քաֆանտարիս հայհուչներու ենթարկուած եւ վիրաւորուած է հակառակորդներու կողմէ:

Կատարուած քննութիւններէն կը հետեւի թէ Զօր. Փանկալոս ինք ինը գնդակ արձակած է ակումբէն, խռնուած բազմութեան վրայ, եւ կ'ուզէ արդարանալ, յանցանքը հակառակորդներուն վրայ դնելով:

ՀԱԿԱՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

1919էն ի վեր դիւանագիտական մեծագոյն ժողովն է որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, օգոստոս 27ին, ստորագրելու համար հակապատերազմեան դաշինքը: Ինը մեծ պետութիւններ եւ վեց բրիտանական գաղթապետութիւններ իրենց ամէնէն ճարպիկ դիւանագէտներով, ու հարիւրաւոր քարտուղարներ, մանր պաշտօնեաներ, թղթակիցներ եւ դիտողներ պիտի համախմբուին Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին հովանաւորութեան տակ: Այս թուղթը ստորագրելով, առաջին անգամ է որ Մ. Նահանգները մեծ դաշնագրով մը կը կապուին Հին Աշխարհին հետ:

Արարողութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի, 27 օգոստոս, իրիկուան ժամը 4ին, Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան ժամացոյցի Սրահին մէջ, պիտի ըլլայ շատ պարզ եւ կարճ: Փարիզի Հաշտութեան խորհրդաժողովը, — ինը տարի առաջ — որ աշխարհի քարտէսը կը շինէր ու կը սրբագրէր, տեւեց հինգ ամիս: Քէլլոկի դաշնագիրը պիտի ստորագրուի քանի մը վայրկեանէն, այբուբենի կարգով, իւրաքանչիւր երկրի ֆրանսերէն անունը գործածելով: Այսպէս, — Հարաւային Ափրիկէ, Գերմանիա, Մ. Նահանգներ, Աւստրալիա, Պելժիա, Քանատա, Չեխօսլավաքիա, Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա, Իրլանտա, Հնդկաստան, Իտալիա, Ճափոն, Նոր Զելանտա, Լեհաստան:

Քէլլոկ Փարիզ կը սպասուի ուրբաթ օր, ստորագրութենէն երեք օր առաջ, եւ պիտի մեկնի երեքշաբթի:

Նշանակուած ժամէն քիչ առաջ, Քէլլոկ Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնատունը պիտի հասնի փառաւոր ինքնաշարժով մը, Փարիզի ամերիկեան դեսպանին հետ: Նոյն ձեւով պիտի գան միւս պատուիրակները: Զինուորական պատիւներ պիտի ըլլան պաշտօնատան առջեւ: Պ. Պրիան եւ ուրիշ պաշտօնատարներ պիտի ողջունեն հիւրերը. յետոյ պիտի կարդացուի դաշնագիրը, անգլիերէն եւ ֆրանսերէն: Այս այն բնագիրն է որ պատրաստուեցաւ Ամերիկայի կողմէ, 1928 Յունիս 23ին: Դաշնագրին կցուած են Ֆրանսայի մեկնաբանութիւնները, որոնց համաձայն իրեն կը վերապահէ ինքնապաշտպանութեան պատերազմը, Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը և Լոքարնոյի յանձնառութիւնները:

Երկու ընթերցումներէն յետոյ, դաշնագիրը պիտի ստորագրուի կարգով: Բացակայ պիտի ըլլան երկու խոշոր դէմքեր, Չէմպրլէն, որ հիւանդ է, եւ Մուսոլինի, որ չուզեր Փարիզ գալ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԴՐՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մարսէյլի «Լըփըթի Մարսէյէ»ն կը գրէ թէ՝ պետական շրջանակներու մէջ շատ կը զբաղին անդրհայաստանեան երկաթուղագծի մը շինութեան ծրագրով: Այս գիծը, որ մասամբ պիտի օգտուի Պաղտատի երկաթուղիէն, Ալեքսանդրէթը պիտի միացնէ Հայաստանին, անցնելով Թուրքիոյ հարաւէն, Հայաստանէն, Պարսկաստանի հիւսիսէն, Ատրպէյճանէն, որոնց համար պատուհան մը պիտի բացուի արեւմտեան աշխարհին վրայ: Այս միջազգային խոշոր երկաթուղագիծը պիտի կոչուի «Անդրհայաստանեան»:

Սոյն գիծը ոչ միայն տնտեսապէս մեծ զարկ պիտի տայ վերոյիշեալ երկիրներուն, այլ եւ առեւտրական մեծ զարգացում մը պիտի պարգեւէ Ալեքսանդրէթի նաւահանգիստին, որով եւ Սուրիոյ, ինչ որ բարոյական եւ նիւթական խոշոր առաւելութիւններ պիտի ընծայէ հոգատար Ֆրանսային:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐԸ

Ալէքսանդրէթի ինքնավար սանճագին երեսփոխանները յիշատակագիր մը ներկայացուցին Սահմանադիր ժողովի նախագահին՝ հետեւեալ պահանջներով.—

1.— Սանճագին վարչական եւ տուրքերու վերաբերեալ ինքնավարութիւնը պահել: Նմանապէս պահել բոլոր այն առանձնաշնորհները զորս կը վայելէ ներկայիս:

2— Միւթէսարըֆը պաշտօնի կոչուի Սուրիոյ վարչապետին կողմէ, սանճագի երեսփոխաններուն հետ համաձայնաբար:

3.— Սուրիացի նախարարներ պաշտօնի պիտի կոչեն զանազան վարչութիւններու պետերը. երկրորդական պաշտօնեաներու անուանումը պէտք է ըլլայ միւթէսարըֆին կողմէ:

4.— Սանճագը պիտի մասնակցի, արդար չափով, սուրիական պետութեան ծախքերուն:

Այս առթիւ Սանճագին երեսփոխանները, Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ ուրիշներ ճառեր խօսեցան, ջատագովելով Սանճագին ինքնավարութիւնը:

Դամասկոսի երեսփոխան Պ. Ֆօզի Էլ Ղազի Սանճագին ինքնավարութեան դէմ բուռն ճառ մը արտասանեց եւ ըսաւ.

—Նախընտրելի է մեզ համար հարիւր տարի յետադէմ մնալ, քան ափ մը հող անջատել սուրիական միութենէն:

ԽՄԲ.— կարդալ Գ. էջը:

ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Վանէն կը գրեն «Ճիւմհուրիյէթ»ի.— Պոլսոյ թերթերուն մէջ համեմատական ցուցակ մը կար ապրուստի սղութեան մասին: Էլ Ազիզ առաջնութիւնը շահած էր, իսկ իմ անունս չէր յիշուած: Որ եւ է ձեւով չկրցայ արդարացնել իմ համբաւիս մասին ըսուած խօսքը. «Աշխարհի մէջ Վան, անդենականի մէջ իման (հաւատք)»: Ես ալ պիտի բացատրեմ թէ որքան դրամով կ'ապրեցնեմ մարդկային զանգուածը, որ կը բնակի հինցած մարմնիս մէջ: Սղութեան մրցումին մէջ, կասկած չունիմ թէ առաջնութիւնը պիտի շահիմ.—

Հացը, հասարակ ալիւրէ շինուած, կ'արժէ 24 ղրշ., շաքար՝ 110, սուրճ՝ 240, մաքարոնի (հացուագիւտ) 120, բրինձ՝ 90, սոխ՝ 25, լուբիա՝ 40, ձէթ՝ 225, կաթ՝ 15, աղ՝ 30, պանիր՝ 50, միս՝ 50, իւղ՝ 110, հաւկիթ՝ 2.5, ածուխ՝ 25, օճառ՝ 140, քացախ՝ 80, քարիւղին թիթեղը՝ 800, գաւաթ մը լեմոնատ՝ 20 ղրշ.:

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(երկու քաղաքակրթութիւն՝ քաղքենին որ պէ՛տք է մեռնի, միւսը՝ որ դեռ չէ ծնած)

Երկու ժամանակներ եւ «արդիականութիւն» մաքրե՛նք այս իգական ու մուրացիկ բառին ճաշիւը:

Կեանքը այնքան խուճապային է մեծ քաղաքներուն մէջ հիմա, այնքան ամբոխ ենք բոլորին պէս ու խաժամուժ՝ խառնուած քաղքենիներու թափօրին, այնքան խուժան ենք ու առօրեային գերի՝ որ աղմուկէ հեռու, մտածումի եւ ինքնամփոփումի մեր պահերը հետզհետէ կը նուազին։

Աւելի շատ կը խօսինք քան կը գրենք, (օ՛ բոլոր արտասանուած ճառերը։ Ու վիճաբանութի՜ւնները հապա։ Յիշել «Յարդգող»ը)։

Աւելի շատ կը գրենք քան կը մտածենք (օ՛ բոլոր գրքերը որ կը հրատարակուին։ Այս մէկը՝ Հայերուն համար չէ)։

Ո՞վ այս բոլորին ցուցակը պիտի կազմէ օր մը։ Ո՞վ։

Զբաղած ենք։ Մեր առտնին պզտիկ հաշիւներովը, մեր քաղքենի ու յիմար սէրերովը, մեր առօրեայ հոգերովը։ Ու չենք տեսներ։ Չենք նայիր։

Եթէ նայէինք պիտի տեսնէինք, մենք, բոլոր երիտասարդ ու տունը մնացած «մտաւորականներ»ս, մենք որ օրն ի բուն, առակի ճպուռին պէս, կը շաղփաղփենք՝ առանց վաղուան համար պարէն ամբարելու, մենք՝ որ մտաւորապէս «բոպիկ» ենք, շատ յաճախ ու չարաշուք կերպով անժառանգ (մեր երէցները մեզի ի՞նչ տուին որ), մենք՝ որ կ'երազենք մեծ բաներ ընել՝ մեր ժանգոտած ու հին գործիքներով, մենք՝ որ հիմա նոյնիսկ չենք երազեր մեծ բան ընելու ու կը գոհանանք՝ ժխտելով, ուրանալով ուրիշին ըրածը, (խօսք կը նետեմ ձեզի, ո՛վ Սէն-Միշէլի «Արդիականներ») մենք, մենք վերջապէս...

Մե՛նք։ Ո՞վ ենք մենք։ Թըշուառական տղաք, որ չենք տեսներ՝

Թէ երկու մեծ ու տոկուն, երկու հաւասարապէս զօրաւոր ժամանակներ՝ իրարու կը բաղխին մեր ներկայութեան կեցած ենք ճակատագրական ճամբու մը անկիւնադարձին վրայ ու կը կրենք անվերադարձ կերպով՝ չղի ու գալիք մեծ ապագայի մը պատասխանատուութիւնը՝ քանիերորդ դարու զարմանալի մարդու մեր յոգնած ուսերուն։ Որովհետեւ՝ յոգնած ենք մենք, բոլորս ալ ապրեցանք։ Մեծ Սպանդին անչափելի եղերականութիւնը, բոլորս ալ որ հասակ նետեցինք ու սիրեցինք կեանքը, այդ չարախինդ ու չուառական տարիներուն խաւարին մէջ։ Որովհետեւ՝ ոչ միայն յոգնած, հապա նաեւ, մեծ ու ջերմէ բռնուած քայլերով, մենք, քանիերորդ դարու մարդիկս, որ տակաւին կը յամառինք մեր դէմքերը դարձնել անցեալի մութ լռութեան ու չլսել, գալիք իրաւակարգին յաղթական ու հեռաւոր դղրդիւնը, կ'երթանք անասելի ու անսանձական խեղկատակութեան մը, որ յանդուգն եւ լկտի գոհացումով մը կը կոչենք «արդիականութիւն»։ Առանց ըմբռնելու որ «արդիականութիւն»ը դատարկ ու տխմար բառ մըն է ու նաեւ անբարոյական։ Բառ մը որ քաղաքացիութեան իրաւունք չունի։

Մեր քայլերուն առջեւ՝ արգելքի պէս է այս բառը։ Մաքրենք ուրեմն նախ այս իգական ու մուրացիկ բառին տխուր հաշիւը։

Զղաձգութիւն մըն է, ծամածռութ եւ ցաւագին դիմախաղ մը։ «Նոր արուեստ»։ Իր փաստաբանները՝ չակերտաւոր ազատական, ազատ-որմնադիր ու մանր քաղքենի ժան մը Փիէնֆէօներէն մինչեւ հերոսական աղջկան մը յիշատակին հետ անկողին մտնող՝ սա շփացած Ժ. Տէյթէյը։ Նպատա՞կը, բթամիտ հեշտասիրութեան մը գոհացում տալ, կերակուր հայթայթել քանիերորդ դարու խոցուած ու սուտ եպիկուրեաններուն։ Դրօշա՞կը՝ սեւամորթի մը, կաշին քերեցէք, անցուցէք արքայական ուսանողի մը գաւազանին ծայրը։ Վրան՝ ճազ-պանտի թմբուկ մը, պոռնիկի մը կարմիր ներկին ցպիկը, (կեցցէ՛ Միսթենկէթ) եւ Ֆօրտի նկարը՝ ու եղաւ զինանշան։

Հարց.— *Ի՞նչ է արդիականութիւնը։*

Պատասխան.— *Կոյր, չտես ու տխմար պաշտամունքը այս վատթար ներկային։*

*
* *

Ինչո՞ւ կան մարդիկ, նոյնիսկ երիտասարդներ՝ որ կը յամառին ծամբուրել ներկային աղտոտ քղանցքները...

Որովհետեւ՝ «արդիականներ» են։

Որովհետեւ՝ պաշտամունքը ունին՝ այս վատթար ու ապասերած քաղքենիներու ներկային։ Որովհետեւ կ'ուզեն՝

— Մաքուր հագուիլ, տափատին վարի մասը՝ լա՛յն, գունաւոր թիկնոց, նուրբ փողկապ, մետաքսէ գուլպայ ու նեղքին հագուստներ։

Որովհետեւ կ'ուզեն՝

— Պարել։ Անցնինք արագ։ Թուենք բառերը միայն որ պատկերներ են։ Չարլսթօն, Միւզիքհօլ, քոքթայլ. *բարձր դասի պարահանդէս։* Օ՜, սփոռ:

Ա՛հ, կոյր, չտես ու տխմար պաշտամունքը այս վատթար ներկային, որ կը հետեւի մեծ սպանդին դժխեմ տարիներուն։ Յոգնած, վիրաւոր, անօթի մարդկութի՛ւն մը, տառապա՛ծ մինչեւ իր ոսկորները, պարպուած իր ողնածուծէն, շնացած, ոճրագործ որ արիւնոտ, որ ապամարդկային ու տգեղ արեան խնջոյքէ մը յետոյ, կը նետուի անզուսպ, տգէտ ու բնազդական շարժումով մը, բոլոր հասարակ հաճոյքներուն վրայ։ Կը նետուի փողոց ու գետնին վրայ, առօրեայ կիրքերու ցեխերուն մէջ, առանց հակակշռի ու զոյգն զգաստութեան՝ անձնատուր կ'ըլլայ իր շնութեան։

Բաղքենի ու անիծեալ եւ եւրոպական փալասներու, *շնական ու թշուառական* ռիվիերաներու՝ *որոնց եզերքներուն վրայ «ճարտարարուեստի իշխան»ները գոհհկօրէն կը կցուին «շարժանկարի աստղ»երու հետ, խափշիկ ու զզուելի* չարլսթօններու, *քանի մը աղտոտ լումայի համար պառաւ Ամերիկուհիներու հետ պարող* տանսէօռներու *այս տխուր ներկան, այս արգահատելի «արդիականութիւն»ը, որ հարազատ պտուղն է այս ժամանակին, այս ժամանակի աղբին, ուրացումն է, բացարձակ ու կոպիտ ժխտումը՝ հրաշալի ու յաւէտ երիտասարդ մարդկութեան մը, բոլո՛ր ժամանակներուն մէջ փորձած հըզօր ու արու խոյանքին, դէպի անեզր ու մեծատարած ապագան։*

Հարց.— *Հնարաւո՞ր է որ այս իրաւակարգը, այս տխուր ու վատշուէր ներկան ծնունդ կարենայ տալ՝ իրապէ՛ս ազատ, իրապէ՛ս գեղեցիկ, իրապէ՛ս մեծ գրականութեան մը...*

Պատասխան.— *Ո՛չ, ընդհակառակն։ Այս իրաւակարգը կը խեղդէ ամէ՛ն ազատ ու գեղեցիկ շարժում։ Գեղեցկութիւնը կը մեռնի շնչառութեան պակասէ։ Ապացո՞յց, բո՛լոր քաղքենի դպրոցներու յետպատերազմեան ջղաձգութիւնները, բո՛լոր այս լաւ հագուած, փցուն ու դատարկամիտ գրասենեակի գրականագէտ գրագէտները՝ որոնց միակ նոցները չեն դողար, նոյն իսկ եթէ՝*

— Սարդարապատի սեւ տափերուն վրայ, թուրք հորդաները կրկին, հազարաւոր հայ որբեր եւ որբուհիներ ջարդեն...

Եթէ՝

— Հայ անզգամ ու գերի ժողովուրդը, հինգ հարիւր տարի եւս հեծէ գերութեան տակ, Չինաստանի մէջ, բախտախնդիր զօրավարները ջարդե՛ն, ջարդե՛ն...

Օ՛, արուեստը բարձր բան է։ Բա՛րձր։ Ներոն՝ յաւիտենական Հռոմը այրեց։ Ու պատմութիւնը կ'ըսէ որ հրդեհը «գեղեցիկ» էր։

Բայց այս՝ անցեա՛լն է, բայց այս՝ քաղքենիներու ներկան է։

Ուրիշ է ապագան։

*
* *

(*Հօս՝ ծիծա՛ղ, քրթմնջի՛ւն, ձայնե՛ր, ծա՛ղր, հեգնութի՛ւն*)։

— Ապագա՞ն...

— Այո՛, անեզր եւ մեծատարած է ապագան որուն պէտք է երթալ զօրաւոր ու լայն ուսերով, փոխանակ հոս կենալու, «արդիականութեան» ճախճախուտին մէջ, տեղատարափէն թրջուած թռչուններու պէս, թաց հողին վրայ։ Ու եթէ հասկնալի է գրական այլապէս զօրեղ ու յամառ մարդոց տարօրինակ բայց ըմբռնելի հետեւողականութիւնը, վերադառնալ փորձելու, անցեալի գորշ մոխիրին տակ թաղուած, հեթանոս եւ արու քաղաքակրթութեան մը (ըսի արդէն որ պատմութիւնը պիտի դատէ այս մարդիկը՝ Պառէսէն մինչեւ Մօռաս, մինչեւ տ'Աննունցիօ)։ Եթէ այդ ճիգը արական է ու մարտունակ, ցցուած իր ամբողջ հասակովը, դէպի ապագայի բարձունքներուն շտապող քաղաքակրթութեան մը դէմ, խղճալի է, տխուր, վատ, պարտուած եւ էգ մարդու յատուկ յամառիլ մնալը հոս, շարունակե՛լ ինքնաբաւական ու յաւակնոտ կեցուածքով մը, գովքը ընել, սանկ ու փոքր-քաղքենի «արդիականութեան» մը, որ զուրկ է գաղափարականութենէ, հաւատքէ եւ խանդավառութենէ։ Որ զուրկ է զօրութենէ։

Կեանքը չի կենար հոս, այս գարշահոտ փողոցներուն մէջ։ Ներկան կը շտապէ սրարշաւ, ճեպընթաց արագութեամբ դէպի ապագան։ Ամէ՛ն վայրկեան, հեռուներէն ու մեր տուներէն, քանիերորդ դարու ինքնակարկառ «երկինք քերող»ներու կտուրներէն որ կ'աշտարակուին դէպի երկինք, գործարաններէն ու աշխատանոցներէն՝ ներկան կ'իյնայ մեր ոտքերուն տակ, պաղ ու անշունչ եւ անարիւն սողունի մը խոնաւ մնացորդներուն պէս։ Ջանքը կուտան անընդհա՛տ, անընդհա՛տ...

Կամ՝

Պէ՛տք է բարեկամ մնալ՝ այս պատերազմի, ջարդի, բռնութեան, գոհհկութեան տխուր «արդիականութեան», որ կիսանուաղ երկարաձգումն է անցեալին։ Պէ՛տք է դարձնել ցուկը ու խիզախել ապագային դէմ՝ յանուն անցեալի մը որ զուրկ է շնչառութենէ, երիտասարդութենէ, գեղեցկութենէ...

Եւ կամ՝

Պէ՛տք է խոշոր քայլերով երթալ ապագային, նայի՛լ հեռաւոր լոյսերուն՝ խոշոր ու երազահար աչքերով, վազե՛լ վրան՝ կեանքին, ծլարձակ գարնան, սիրոյ եւ աղջիկներուն վազող տղու մը պէս։ Երթա՛լ պայքարի՝ բոլո՛ր անզգամ ու գերի մարդոց հետ, պայքարի՛լ ու յաղթե՛լ, մտնել՝ դրախտի, նոյն իսկ մեռնելու համար...

Ամուր քայլերով յառաջանալո՛վ եւ կոխկրտելով սա ձեր ապասերած «արդիականութեան» գարշ ու աղտոտ մնացորդները։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸՆ ԱԼ

Ամերիկացի գործարանատէր մը հնարած է մեքենայ մը, որ պիտի յեղաշրջէ հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը։

Այս մեքենային շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ կտաւները նորէն վերածել թելերու եւ անոնցմով նոր կտաւներ հիւսել։

Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ միլիառներու հասնող գումարներ խնայել։

Այս գիւտը շահագործելու համար, սէնտիկաներ պիտի հաստատուին Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

(թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

Ատրպատականի կեդրոնական վարժարանն ալ կատարեց 1927-1928ի ամավերջի հանդէսը։

Բացի Առաջնորդէն եւ հանրային դէմքերէ, ներկայ էին Ատրպատականի նահանգապետը, Թաւրիզի ոստիկանապետը, կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչը, ֆրանսական հիւպատոս Պ. Malzak, *ամերիկեան դպրոցներու վարիչներ, եւլն.։*

Տեսուչ Պ. Կ. Պիոնեանի տեղեկագրէն կը քաղենք կարեւոր կէտերը.—

Դպրոցը վերաբացուեր է 12 Սեպտ. 1927ին։ Պարսկերէնի պետական ծրագրի ծանօթ հարցը պատճառ դարձաւ, որ վերաբացումը ձգձգուի։ Աշակերտներու թիւը տարեվերջին եղած է 166 (84 տղայ, 82 աղջիկ) բաժնուած 5 դասարաններու։ Շաբաթական դասերու թիւը եղած է 188։ Տարեկան աւանդուած է՝ 4885 դաս։ Իւրաքանչիւր աշակերտ միջին թուով ունեցած է տարեկան 40 բացակայութիւն։

Ուսուցչական խումբը կազմուած է 10 հոգիէ.— Տեսուչ՝ Կ. Պիոնեան, Տիկին Հ. Յակոբեան, Օր. Ս. Ամատունի, Հ. Պանիրեան, Յ. Տէր Յակոբեան, Գ. Յակոբեան, Վ. Բաբայեան, Լ. Գրիգորեան, Ա. Ալչուճեան և Միրզա Ջաֆար։ Իր տեղեկագրին մէջ տեսուչը շեշտեց, որ՝ «Դպրոցիս տնտեսական ծանր պայմաններին վարժ ուսուցիչները սովորել են իտէալիստ դառնալ»։

Դպրոցի աշակերտներէն՝ 105 Թաւրիզցիներ են, 40 Պարսկաստանի զանազան գաւառներէն, 21 տաճկահայ եւ կովկասահայ։ Ծխական դպրոցներէն կեդրոնական յաճախողներու մեծ մասը աղքատ եւ չքաւոր ծնողքի զաւակներ ըլլալով, կը վճարեն նոյն տարեթոշակը, ինչ որ ծխական դպրոցին կը վճարէին։ 166 աշակերտներէն՝ 86 հոգի միջակ, 40 բարեկեցիկ եւ հարուստ իսկ 40 ալ աղքատ եւ չքաւոր ընտանիքներու զաւակներ են։ 166 աշակերտներէն 154ը առողջակազմ են։ Աշակերտներէն 106 հոգի հօր եւ մօր խնամքի տակ կը գտնուին, միայն հօր խնամքի տակ 6 հոգի, միայն մօր խնամքին ենթակայ են՝ 41 հոգի, խնամակալներու խնամքին յանձնուած՝ 2 հոգի, որբեր են՝ 11 հոգի։

166 երկսեռ աշակերտները տարուան ընթացքին կարդացեր են 4096 գիրք (տղաներ՝ 2241 կտոր, աղջիկներ՝ 1855 կտոր)։ Դպրոցի գրադարանն ունի 1364 կտոր գիրք։ Գրադարանը 15 աշակերտներուն (չքաւոր) հայթայթեր է դասագիրքեր եւ գրենական պիտոյքներ։

Դասերու համար, հարկ եղած դասագրքերը կը պակսին եւ այս պատճառով աշակերտութիւնն ստիպուած է դասերն արտագրելու մաշեցնող եւ աւելորդ աշխատանքով զբաղուիլ, որով, յառաջ եկած է վատ ձեռագիրներու երեւոյթը։ Այս աւելորդ արտագրութիւնները թոյլ չեն տար որ աշակերտները լայն ինքնազարգացման նուիրուին։

Դպրոցի յառաջդիմութեան պատկերը,— 166 աշակերտներէն կը փոխադրուին՝ 110 հոգի, կը մնան 27, վերաքննելի են 29 հոգի։ Յառաջդիմութեան առաւելութիւնը աղջիկներու կողմն է։

1927-28 ուսումնական տարեշրջանին, դպրոցն աւարտեցին 37 աշակերտներ (18 տղայ, 19 աղջիկ)։ Աւարտական շարադրութեան նիւթերը, աշակերտներն իրենք ընտրած են ազատ կերպով։

Տեսուչ Կ. Պիոնեանը աւարտողներուն ուղղեց հետեւեալ խօսքերը.

«Սիրելի աշակերտներս,

«Հայ դպրոցի աշխատանքի արգասիքով ամենից առաջ հայ լեզուն է, հայ մշակոյթն է, հայ ոգին է, որ պէտք է յարատեւէ։ Ազգային դպրոցը հայկական օջախի, հայ ընտանիքի շարունակութիւնը լինելով հանդերձ, հայ ընկերական-հանրային կեանքի կերտող եւ յարատեւելի դարձնողն է միանգամայն։ Հայ դպրոցը կոչուած է պաշտպան հանդիսանալու հայկական մշակոյթին եւ ազատութեան»։

Առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոս գնահատեց դպրոցի վարչութեան ջանքերը, պարսիկ կառավարութեան եւ ժողովուրդին բարեացակամ վերաբերումը հայութեան հանդէպ, եւ յորդոր կարդաց ծնողներուն եւ աշակերտութեան, որ սիրեն հայ ազգային հարազատ դպրոցը։ *Յետոյ առաջարկեց, որ ժողովուրդը ծափերով եւ կեցցէներով իր յարգանքն ու համակրանքը յայտնէ Իրանի վեհապետ Րիզա Շահ Փահլէվիին։*

Դպրոցի տնտեսական մասի տեղեկագիրը կարդաց հոգաբարձու Պ. Սուրէն Աֆթանտիլեանը։

Դպրոցը իր գոյութեան 19րդ տարին լրացնելով տուած է 250 երկսեռ շրջանաւարտ, միջնակարգ կրթութեամբ։ Վերջին տարիներս կեդրոնական դպրոցը միշտ տնտեսական ծանր պայմաններու մէջ գտնուած է, եւ շնորհիւ ուսուցիչներու անօրինակ զոհաբերութեան, այդ պայմաններու մէջ անգամ յառաջդիմած է կրթական եւ բարոյական տեսակէտներով։

Դպրոցի տարեկան դրամական մուտքը՝ թոշակներէն, պարտէզէն, վարձքերէն, օղիի պետական տուրքէն, եկեղեցիէն, ֆրանսական կառավարութենէն, (շնորհիւ Թաւրիզի հիւպատոս Պ. Malzak*ի ջանքերուն* 1200 ֆրանք) *նուէրներէն եւայլն, ընդամէնը՝ 3808 թուման (տոլար)։ Իսկ ելքը եղած է՝ ռոճիկներ, նորոգութիւններ, պարտէզի ծախքեր, վառելափայտ, ձեռագործի իրեր, գրենական պիտոյքներ, մանր ծախսեր եւայլն՝ 5406 թուման (տոլար)։ Կարգ մը սպասելի նիւթեր նկատի ունենալէ զատ, առ 1 սեպտ. 1928, դպրոցը բաց կ'ունենայ 650 թուման։*

Շրջանաւարտները կազմակերպեցին զբօսանք մը յօգուտ դպրոցին եւ կրցան 114 թուման հաւաքել։

ՄԱՍԻՍ

ԱՓ ՄԸ ՈՐԲԵՐՈՒ ՃԻԳԵՐԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, *9 Յուլիս.— Գաղութիս մէջ չափազանց մեծ պահանջ կայ մանուոր տեղի մը, ուր ժողովներ սարքուէին, հանդէսներ եւ դասախօսութիւններ կազմակերպուէին։* Մեր որբերը կարօտ են հայ գրի եւ գրականութեան։ Կ'ուզեն միշտ նոր նոր բաներ իմանալ, սորվիլ։ Զ. Ե. Ո. Միութեան տեղիս մասնաճիւղը՝ որ թեւակոխեց իր երկրորդ տարեշրջանը, աւելի երբեք դրուած է ամուր հիմերու վրայ։ Մասնաճիւղը կ'աշխատի շատ շուտով բանալու իր մանուոր ակումբ-գրադարանը։

Մասնաճիւղին անդամներու թիւը կը հասնի 50—55։ Ասկէ զատ մասնաճիւղին պատուոյ անդամ արձանագրուած է Պ. Ե. Խաչիկեանը, որ կարդալով Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, եւ պատգամաւորական ժողովի օրակարգը, ամսական 100 ֆրանք կը վճարէ։ Պ. Ա. Պերկամալեան եւս կարդալով Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, միանուագ՝ մասնաճիւղին նուիրեց հազար ֆրանք եւ ընտրուեցաւ պատուակալ նախագահ։

Հոս, բաւական թուով որբեր, որբուհիներ կան, որոնք ցրուած են այս կամ այն կողմ։ Այսպէս Պուէնոս-Այրէսէն յետոյ, որբեր կը գտնուին Գորտովայի, Մոնթէվիտիոյ, Պէրկսոյի, Ռոշալիոյ, եւ ուրիշ անծանօթ շրջաններու մէջ, ապրուստի մտահոգութեամբ։ Անոնց եթէ ոչ բոլորին, գոնէ մէկ

...ԱՅԻՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ...ՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

...ԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ՃԱՌԸ

...նչպէս յայտնի է, երեք ամ... ...ան համար ընդհատուեցան ...իոյ Սահմանադիր ժողովին ...տերը, մարզպանին կողմէ, որ ...ատարութեան սկզբունքին ...ամայն չէր գտներ կարգ մը ...ւածներ:

...քանի կը շարունակուէին նիս... ...ը, ուշագրաւ վիճաբանու... ...ններ տեղի ունեցան: Օգոստ... ...օրակարգի վրայ էր ազգա... ...փոքրամասնութեանց իրա... ...նքներու խնդիրը.—

...Առեննագրութեան ընթերցու... ...յետոյ խօսք առաւ Հալէպի ...քրամասնական երեսփոխան ...օլա Ճանկէ եւ երկար ճա... ...վ մը քննադատեց օրինագծին ...ն յօդուածը, որ կառավարու... ...ան պետին կրօնքը կը յայ... ...րարէր իսլամութիւնը, խօ... ...ալ նաեւ փոքրամասնութեան ...ւունքներուն վրայ, որոնց ...ին ո՛չ մէկ յատուկ տրամա... ...թիւն կայ օրինագծին մէջ ...պահանջեց որ կրթութիւնը ...հանուր ըլլայ:

...Յետոյ խօսք առաւ Քրըք... ...նի երեսփոխանը որ յայտա... ...եց թէ Իսկէնտէրունի բնակ... ...թիւնը ընդունեց մտնել Սու... ...ական միութեան մէջ՝ այն պայ... ...աւ որ յարգուին իր իրա... ...քներն ու առանձնաշնորհ... ...ը՝ Արդ, այս բաղձանքները ...ւ նկատի չեն առնուած: Սան... ...ին պաշտօնատարները մեծ ...ամբ տեղացի չէին: Հետեւա... ...ան կը պահանջէ իր ըն... ...ղներուն կողմէ, որ Իսկէն... ...ունի սանճաքին իրաւունք... ...ը ճանչցուին ու յարգուին:

...Նոյն իմաստով խօսեցան նաեւ ...ասկոսի կաթոլիկ երեսփո... ...ը Ժօրժ Սէհնաուի: Պա... ...ջեց որ փոխանակ մէկի, ըն... ...ին երկու խորհրդարաններ ...հանրապետութեան նախա... ...ը՝ խորհրդարանին տեղ՝ ըն... ...ի ուղղակի ժողովրդական ...արկութեամբ:

...Իսկ Սուլհի պէյ Հասիպի եր... ...օրէն ընդդիմախօսեց փոք... ...ամասնականներու, հարցնելով. ...ինչ պատճառներ տուն կու... ...ն Քրըք-Խանի երեսփոխանին ...փոքրամասնութեան հարց կը ...ուցանէ, քանի որ իր սան... ...ը ներկայացուած է արդէն ...ական օրինագծի յանձնա... ...մբին մէջ:

...Կարգ մը երեսփոխաններէ ...ոյ, որոնցմէ մէկը արդար ...ւ որ «կառավարութեան» ...ը ընտրուի ժահմէտական ...մասնութեան կողմէ», խօսք ...ւ Անթաքիոյ հայ երեսփո... ...ը Մովսէս Տէր Գալուստեան, ...Թրքերէն ճառով մը համա... ...թիւն յայտնեց փոքրամաս... ...ան հոսանքներուն: Յայտնեց

նաեւ թէ կազմական կանոնագրի յանձնախումբին որուն կը մասնակցի, բանաձեւով մը առաջարկեր էր օրինագծին մէջ մտցնել Իսկէնտէրունի պահանջներուն վերաբերեալ տրամադրութիւն մը: Բայց այս առաջարկը մերժուեցաւ: Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան իր ճառը աւարտեց յայտարարելով թէ՝ Իսկէնտէրունի սանճաքը չի հրաժարիր իր իրաւունքներէն:

Բոլոր այս քննադատութիւններուն պատասխանելու համար, ամէնէն վերջը խօսք առաւ յանձնախումբին տեղեկաբերը՝ Դամասկոսի երեսփոխան Ֆէվզի պէյ Կազի, եւ վստահեցնելէ յետոյ թէ՝ փոքրամասնութեանց իրաւունքները պիտի յարգուին, աւելցուց.— Պաշտօնակիցս Ճանկէ կը հարցնէ թէ՝ յանձնախումբը որուն տեղեկաբերն եմ, կ՚ընդունի՞ մեր երկրին արդի բաժանումը: Այս բաժէն կը յայտարարեմ թէ՝ ո՛չ յանձնախումբը, ո՛չ ալ Սահմանադիր Ժողովը չեն ընդունիր այս երկրին արդի բաժանումը: Ուժը կրնայ յաղթել մարմիններուն, բայց չի կրնար սարկացնել խիղճերը: Ու կը նախընտրենք հարիւր տարի մնալ ներկայ վիճակին մէջ, քան թէ պաշտօնապէս ընդունիլ երկրին բաժանումը:

Տեղեկաբերին ճառէն յետոյ, ընդունուեցաւ օրինագծին ամբողջութիւնը, որ յետոյ, յօդուած առ յօդուած վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆՈՎ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

Լատինական այբուբենին համար մեծ աշխատութեան մը լծուած են Տոլմա Պաղչէի պալատին մէջ: Մ. Քէմալ անձամբ կը վարէ աշխատութիւնները: Պալատին վարի յարկի սրահներէն մէկը կատարեալ դասարանի վերածուած է եւ երեսփոխաններ, նախագահութեան պաշտօնատարներ ու ինքը, օրուան որոշ ժամերու մէջ կը հաւաքուին, դաս առնելու եւ վիճելու համար նոր այբուբենի գործածութեան շուրջ:

Գլխաւոր դասախօսն է Իպրահիմ Նէճմի պէյ: «Աշակերտ»ներէն մէկը սեւ տախտակին վրայ կաւիճով հատուածներ կը գրէ նոր այբուբենով, մինչ միւսները մատիտով նոյնը կ՚ընեն իրենց ձեռքը գտնուած տետրակներուն մէջ. յետոյ նմանաձայն տառերու գործածութեան մասին գանազան բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ կը տրուին:

Պալատին մէջ, կերակուրի ցուցակներ, երաժշտական յայտագիրներն ու նման գրութիւններ լատին տառերով կը գրուին:

Մ. Քէմալ խոր հաւատքով կը խօսի նոր տառերու բարեբեր դերին վրայ. «Պիտի տեսնեք թէ քանի մը տարիէն, մեր լեզուն ինչ մեծ զարգացում պիտի ունենայ»: Ինք անձամբ փորձած է թէ որքան դիւրութեամբ կարելի է ուսանիլ նոր տառերը, իր քրոջը սորվեցնելով:

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Տասը ամիս առաջ, գիտնական ճամբորդ մը փրոֆ. Էնտրիուս, արշաւ մը կազմակերպած էր դէպի Չինաստանի խորերը: Արշաւախումբին գոյքերը փոխադրելու համար, բազմաթիւ ինքնաշարժեր եւ ուղտեր սարքուած էին գործածել: Ընտմէ մեծ մասը կորսուեցաւ արշաւի պահուն:

Արշաւախումբը գիտական հետազօտութիւններ կատարեց Չինաստանի խորերը, հեռաւոր անապատներու մէջ, եւ հաստատ համոզում գոյացուց թէ՝ քարի դարուն մէջ՝ Չինաստանը ամէնէն բազմամարդ երկիրն էր:

Ուղագկոյտերը պեղելով, արշաւախումբը երեւան հանեց մեծ դի կմախքներ, անգնահատելի արժէքով, ինչպէս նաեւ մարդկային ոսկորներ, որոնք կը պատկանին անհետացած սերունդի մը: Փրոֆ. Էնտրիուս անոնց կը վերագրէ 20,000 տարիներու գոյութիւն մը:

Այդ շրջանին, Չինաստանի այս հիւսիսային մասին բնակչութիւնը՝ շատ աւելի զօրեղ ըլլալու էր, քան հիմակուան սերունդը: Փրոֆ. Էնտրիուս կը կարծէ թէ՝ Մոնկոլիստանի «աւագակոյտներու բնակիչներ»ը որոնց ոսկերոտիքը երեւան հանած է, միլիոններու կրնան հասած ըլլալ, մինչ արդի բնակչութիւնը 1,800,000 է: Այս գիւտերը շատ մեծ նշանակութիւն ունին, այն պատճառաւ որ կը հաստատեն թէ, Հիւսիսային Չինաստանը իր քաղաքակրթութեամբ կանխած է ամբողջ աշխարհ:

Փրոֆէսորը որ արդէն, նախապատմական բազմաթիւ հետքեր երեւան հանած է, հաւաքած է նաեւ 100 մետրէի չափ ոսկորներ:

Այս ոսկորներէն շատը կը կարծուի թէ կը պատկանին ստնաւորի մը, որուն ծագումը պէտք է փնտռել մօտաւորապէս 6 միլիոն տարի առաջ:

Այս ստնաւորին ծանրութիւնը կը գնահատուի 20 թոնօ: Բարձրութիւնը 25 ոտք:

ԿԱԹԸ ԹԵՐԹՈՎ

Գանիացի կալուածատէր մը գտած է միջոց մը, որով կարելի պիտի ըլլայ թարմ կաթին մէջ գտնուած ջուրը ամբողջովին զատել եւ այնպէս մը ընել կաթը վերածելով հաստատուն մարմնի մը, զայն մեքենայէն դուրս հանել թուղթի հաստ թերթի ձեւով.

Հնարիչը կը հաւաստէ թէ՝ այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ կաթը պահել երկար տարիներ, եւ քիչ մը գաղջ ջուր բաւական պիտի ըլլայ, կաթին թերթը հալեցնելու անմիջապէս ստանալու համար թարմ կաթի յատկութիւններ ունեցող հեղուկը:

Պիտի ձեռնարկուի գործարանի մը կառուցման, արտադրելու համար կաթի թերթեր:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՍԹԱՓԻՆՔ

ՏԷՍԻՆ.— Տէսինի մասին լուրեր շատ կ՚երեւան. բայց կը թուի թէ տեղեկատուները հարեւանցի անցած են մեր ամենամեծ թերութեանց վրայէն: Փրիվայէն թղթակից մը վերջերս կը գրէր թէ, «իր համերաշխութեամբ, գնահատութեան արժանի է այս գաղութը»: Եւ ...ի թէ այդպէս ըլլար: Մինչդեռ համերաշխութեան պակասէն չունինք ոչ ընթերցասրահ, ոչ հաւաքատեղի, ոչ մէկ յառաջդիմական միութիւն եւ ո՛չ իսկ փոքրիկ մանկապարտէզ մը: Գաղութը կը համրէ 1000-1500 հոգի եւ ամէն գիւրութիւն ունի շարժում մը մէջտեղ բերելու: Société Lyonnaise de Soie Artificielle-ի բարեացակամ տնօրէնութիւնը, մինչեւ զարդ ամէն դիւրութիւն ընծայած է, եւ պատրաստ է միշտ մեզի օժանդակելու, բայց, մենք չենք այն մարդիկը որ օգտուինք: Տնօրէնութիւնը մեզ տրամադրած էր ընդարձակ շէնք մը՝ երկու մեծ սրահներէ բաղկացեալ, սեղաններ, նստարաններ, որպէսզի դպրոց բանանք, եթէ չեմ սխալիր՝ նոյնիսկ դասատուին կէս թոշակը: Բայց, դժբախտաբար, դպրոցին ծնունդն ու մահը մէկ եղաւ: Պատճա՞ռ, բացարձակ անհոգութիւն: Այժմ շէնքը որպէս զարդ կը պահուի: Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անփոյթ պիտի մնանք: Ե՞րբ պիտի սթափինք: Կան բազմաթիւ երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ որոնք եթէ բարեհաճին, կարելի է միութիւն մը ստեղծել եւ պայքարիլ այլասերման փտախտին դէմ:

Յաճախ մաքուր հայերէն գիտցողներն իսկ իրարու հետ տաճկերէն կը խօսին, կարծես ֆրանսայի պաշտօնական լեզուն տաճկերէն ըլլար եւ կամ թուրքիոյ կողմէ որպէս քարոզիչներ եկած ըլլային այս ափերը:

Պարոն մը կայ որ մեր կառավարական գործերուն միջնորդի դեր (սիմսար) կատարելու գործով կը զբաղի: Խոստանալով գլուխ հանել, կանխաւ կը գանձէ իր վարձքը: Սակայն, յաճախ յուսախաբութեան կը մատնէ եւ ստացած դրամներն ալ չի վերադարձներ:

Ինչո՞ւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր գործունէութիւնը սահմանափակած է, ինչո՞ւ թափառական պատանիները իր շարքերուն չի հրաւիրեր:

Ու վերջապէս, կեդրոնական մարմին մը չպիտի ունենա՞նք, որպէսզի ի հարկին գաղութին անունով ներկայանայ որեւէ պաշտօնական տեղ:

Լուսիա

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՀԵԾԵԼԱՆՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— 15 Օգոստոս, Չորեքշաբթի օր, Լիոնի մէջ տեղի ունեցաւ հեծելանիւի մրցում մը, հայերէն կը մասնակցէին Ս. Մանտրօեան, Գ. Բամպուքճեան եւ Յ. Քէշիշեան:

Մրցորդներուն թիւն էր 107:

Խումբը Մարսէյլէն մեկնեցաւ ժամը 4ին եւ 10.30ին հասաւ Մոնթէլիմառ, ուր Բամպուքճեան կը հասնի երկրորդ: Երեսուն հոգինոց դասակ մը կը յառաջանայ դէպի Վալանս, ուր երկու հազար հետաքրքիրներ. մեծամասնութիւնը հայ, անհամբեր կը սպասէին յաղթականին հասնելուն:

Հայ ախոյեանը՝ Ս. Մանտրօեան շարքին չորրորդն էր այդ պահուն: Բայց վերջնական արդիւնքին մէջ 11րդ հանդիսացած է, հակառակ ճամբան ինկած ըլլալուն: Ասիկա փայլուն յաղթանակ մը կարելի է համարել Մանտրօեանի համար, որովհետեւ իրմէ վերջ եկողները բոլորն ալ մէյ մէկ ախոյեաններ էին:

Բամպուքճեան 30րդ, իսկ Քէշիշեան 32րդ հանդիսացած են:

Մրցումը շահած է ֆրանսացի Մարսէլ Պիտօ:

Ե. Ժամկոչեան

ՆՈՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Շրջանի կեդր. վարչութեան քարտուղարութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Billancourt ինչպէս նաեւ Alfortville արուարձաններու նորակազմ մասնաճիւղերը վաւերացուած են Շրջ. կեդր. վարչութենէն եւ կը հրաւիրէ Ա.ին մօտակայ վայրերու մէջ գտնուող հայ երիտասարդները՝ անդամագրուիլ անոր (Issy-les-Moulineaux եւյլն.): Նոյն հրաւէրը Ալֆօրվիլի եւ շրջականներու հայութեան (Alfortville, Maison Alfort, Ivry եւյլն.):

Հասցէներ.— Ա. Billancourt, M. Avédis Yacoubian, 20, Rue Traversière: Բ. Alforville, Kr. Dayian (Տայեան), 26, Rue de Dijon: (Կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ.— Երկու թարմատի աղջիկներ, անցեալ գիշեր դուրս կ՚ելլէին թատրոնէն, երբ վայելուչ երիտասարդ մը իրենց մօտեցաւ եւ քաղաքավար, փաղաքուշ եւ ժպտուն, ժրաւիրեց որ տեղ բռնեն իր ինքնաշարժին մէջ: Երիտասարդը գեղանի էր եւ մանաւանդ երբ յայտնեց որ իր նման համակրելի ընկերոջ մըն ալ կը սպասէր, օրիորդները փութացին ընդունիլ հրաւէրը, ու մտան ինքնաշարժ:

Փոխադարձ համաձայնութեամբ, որոշուեցաւ Թէանի կողմերը գիշերային զբօսավայր մը երթալ: Բայց ճամբայ ելլելէ յետոյ, ինքնաշարժը այնքա՛ն արագ

եւ երկար քալեց որ, երբ կանգ առաւ, արդէն Վէրսայլի մօտ կը գտնուէին:

Հոն, երկու երիտասարդները վար իջեցուցին իրենց ընկերուհիները եւ ատրճանակի սպառնալիքին տակ՝ ստիպեցին զանոնք որ իրենց յանձնեն ինչ որ ունին իրենց վրայ, դրամ, գոհար:

Այս կերպով հաւաքուեցան 15000 ֆրանքի արժէքով գոհարներ: Գրպանելէ յետոյ, խնդումով՝ երիտասարդները կառք նըստանեւ փախան. մինչ յուսախաբ օրիորդները բացին իրենց ոտքերը Վէրսայլ երթալու եւ ոստիկանութեան բողոքելու համար:

ԴԱՐԱՆԻՆ ՏԱԿ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ.— Կիւսթավ-Զուրպէ փողոցին մէջ, տան մը վարձակալներէն մէկը, աղմուկ մը կը լսէր վրայի յարկէն: Տանը առարկայ մը ինկած ըլլալու էր: Աղմուկէն յետոյ, մարդը հծծիւններ ալ լսեց, ու ոստիկան մը կանչելով, բարձրացաւ վրայի յարկաբաժինը ուր կը բնակէր տիկին մը:

Ստիպուեցան դուռը խորտակել: Մարդ չի կար տան մէջ: Սենեակէ սենեակ խուզարկութեան սկսան եւ սենեակներէն մէկուն մէջ գետին ինկած գտան հայելաւոր դարան մը, որուն տակէն մեղմ ողբեր կը լսուէին:

Դարանը շատ ծանր էր. երկուքը մէկ չկրցան զայն վերցնել եւ միայն ուրիշ 8—10 վարդոց աջակցութեամբ, երբ յաջողեցան վեր առնել զայն, տակէն երեւան ելաւ տանտիրուհին, որ ուշքի գալէ յետոյ, բացատրեց թէ՝ դարանին վրայ ելած էր մաքրելու համար, երբ ինկաւ, դարանն ալ իր վրայ:

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Փարիզի Ֆրանսական Ատամնաբուժական Վարժարանէն շրջանաւարտ եղած են՝ Արտաշէս Ուշաքլեան (Քէօթահեա), Միհրան Ներսէսեան (Սիվրիհիսար), Կարապետ Մալաքեան (Քէօթահեա), եւ Սարգիս Պոյաճեան (Կէյվէ):

Վենետիկէն կը գրեն մեզի.— Օր. Մառի Պոտուրեան որուն Վենետիկի երաժշտանոցին մէջ նուագած մէկ կտորը այնքան գնահատուեցաւ օտար եւ հայ թերթերու կողմէ, տարեկան քննութեանց մէջ բարձրագոյն նիշեր ստանալով, արժանացած է առաջին մրցանակի: Սեպտեմբերի սկիզբը՝ երաժշտանոցին ծախքով պիտի այցելէ Միլանի եւ Թորինոյի գեղարուեստական յիշատակարանները:

Վենետիկի երաժշտանոցը կը պատրաստէ զարգացած երաժիշտներ: Երաժշտական ուեէ ճիւղի աշակերտ՝ պարտաւոր է մշակոյթի դասերուն եւս հետեւիլ, որոնք չորս տարի կը տեւեն (իտալ. լեզու եւ գրականութիւն, թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն): Իտալերէն լեզուի եւ գրականութեան քննութեան՝ քսան երկսեռ աշակերտներու միջեւ՝ երկու հոգի միայն 10 կ՚առնեն, Օր. Մառի Պոտուրեան եւ իտալացի օրիորդ մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՅԻԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

I

— Այո՛, ամուսինիս հեռաւոր ...կանն է, բայց երբեք ողոր... ...հոգիին չի նմանիր, ըսաւ կինը ...ը շարժելով.— Ա՛հ, քոյրիկս, ...սինս կաղնիէ կը կախուէր ...իրայի վատութիւնը կատարե... ...աք:

...Ոլի լռել սկսաւ. ծունկին վրայ ...տուա: Ջուանէի գլուխը, ...եց պաղ եւ աղտոտ ձեռքը ...ածեց լքուած եղբայրիկնե... ...վրայ:

— Բոյնին մէջ լքուած ձերկ ...կներու կը նմանին, որոնց ...ը որսորդէն վիրաւոր՝ ա՛լ ...չի վերադառնար: Ո՛վ ուտե... ...պիտի տայ անոնց, ո՛վ մայ...

րութիւն պիտի ընէ, դեռ հագուիլ ու հանուիլ չի գիտեր էն պզտիկը:

— Հագուած պիտի քնանայ, պատասխանեց կինը՝ մխիթարելու համար աղջիկը: Ինչու կուլաս, յիմա՛ր, առաջ մտածելու էիր, ա՛լ անօգուտ է, համբերէ: Տէրը չի լքեր բոյնին թռչնակները:

— Ի՛նչ հով, ըսաւ աղջիկը: Արդեօք կը հաւատա՞ս մեռելներուն:

— Ես ոչ մեռելներուն կը հաւատամ ոչ ալ կենդանիներուն...:

Ջուանէ գլուխը վեր առաւ, «Ես կը հաւատամ» ըսաւ ու երեսը ծածկեց Ոլիի գոգնոցին մէջ:

Կինը վերսկսաւ պատմութիւնը:

— Զաւակ մը ունեցայ, հիմա 8 տարեկան է եւ տեղ մը կը ծառայէ եւ յետոյ սա պզտիկը: Այժմ աղքատ ենք բոլորովին, ծախեցինք ամէն բան, մինակ աս տունը մնաց մեզի:

— Ի՞նչպէս մեռաւ ամուսինդ, հարցուց աղջիկը տղուն գլուխը շոյելով:

— Արշաւանքի մը մէջ, երբեք բան չմնաց, աւելցուց կինը հպարտութեամբ, թէեւ ոստիկանութիւնը միշտ կը հետապնդէր զինքը, ինչպէս որսորդը՝ վարազը: Մինչդեռ անոնք կը փնտռէին լեռներուն վրայ, ան հոս էր, այս կրակին առջեւ ծալլապատիկ նըստած:

Երախան գլուխը վեր հանեց, խոշոր ականջները տնկեց, յետոյ նորէն վար դրաւ Ոլիի գոգնոցին վրայ:

— Օր մը, երկու տարի առաջ, իմացաւ որ ոստիկաններ կը փնտռեն զինք մօտակայ լերան վրայ: «Թո՛ղ անոնք փնտռեն, ես պիտի մասնակցիմ արշաւանքի մը», գիշերը կը վերադառնամ» ըսաւ եւ անհետացաւ: Սպասեցի, սպասեցի 4 գիշեր, չերեւցաւ:

— Ո՞ւր գացեր էր:

— Չըսի՞, արշաւանքի մը: Սպասեցի 4 օր, բայց տխուր էի, ամէն քայլի սիրտս կը բաբախէր: Չորրորդ գիշերը դուռը զարկին, բացի «կի՛ն այլեւս մի՛ սպասեր» ըսաւ դիմակաւոր մէկը, տուաւ ամուսինիս մեծ վերարկուն եւ հեռացաւ:

Կինը հառաչեց բարձրաձայն եւ լռեց: Ոլի երկարօրէն նայեցաւ կնոջ, յանկարծ ակնարկը հետեւեցաւ Ջուանէի զարհուրած նայուածքին: Երախային կարծր եւ թուխ ձեռքերը կը շարժէին դահճար եւ պատին վրայ բան մը կը ցուցնէին:

— Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ կայ:

— Դիակ մը... մալտագ:

— Ի՞նչ դիակ... ըսաւ ծիծաղելով վայրենական ուրախութեամբ մը:

Բայց երբ անկողին գնաց, մինակը գորշ եւ ցուրտ ձեղունի մը տակ, որուն տանիքին վրայ հովը կը փչէր կատաղօրէն՝ մտածեց կնոջ պատմութեան, դիմակաւորին վրայ որ ըսեր էր. «Կի՛ն, ա՛լ մի՛ սպասեր»: Մտածեց եղբայրիկներուն վրայ, Անանիայի գանձին վրայ. մտածեց վերջապէս մեռած մօրը վրայ ու վախցաւ, տխրեցաւ խորապէս եւ հակառակ անոր որ, կը զգար դժոխքի դատապարտուած ըլլալը՝ փափաքեցաւ մեռնիլ:

II

Ոլի զաւակ մը ունեցաւ գարնան սկիզբը: Այրի կնոջ խորհուրդով երախան Անանիա կոչուեցաւ: Մանկութիւնը սահեցաւ լերան գագաթը ցցուած վայրի տան մէջ, որ հանգչող բազէի մը կը նմանէր: Երկարատեւ ձմրան ձիւն ու մշուշ անպակաս էին. գարնան՝ գուհններն անգամ կը ծածկուէին խոտերով: Ճամբաները ծածկուած

էին խոշոր կոպիճներով, որոնց վրայ բզէզները կը քնանային արեւին դէմ եւ ուր մրջիւնները կը վխտային: Թուխ քարէ տնակներու տանիքները ձուկի թեփերու երեւոյթն ունէին, դռնակները սեւ, պատշգամները մաշած փայտէ եւ սանդուխները որթատունկերով ծածկուած էին: Եկեղեցիին նկարագեղ զանգակատունը կը ցցուէր վանքին բակէն, կաղնիներու կանաչութենէն վեր՝ տիրելով գիւղանկարին՝ գծուած զուարթ երկնքի վրայ:

Առասպելական հորիզոն մը կը շրջապատէր գիւղաքաղաքը լուսաւոր, կարծես արծաթով զարդարուած կատարները ճէնարճէնթու լեռներուն, կը տիրապետեն Բարբաճիայի մեծ հովիտներուն, որոնք գորշ ու կանանչ, անհուն խեցիներու երեւոյթն ունին եւ կը բարձրանան մինչեւ ֆոնի, որ իր փայտէ տնակներով եւ քարուտ գուհններով կ՚արհամարհէ հովերն ու շանթերը:

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Առաջին անգամ 1927 Ապրիլ 6ին էր որ մէջտեղ դրուեցաւ հակապատերազմեան դաշինքը, Պ. Պրիանի կողմէ Ամերիկայի ուղղուած նամակով մը։ Անկէ ի վեր կը քաշքշուէին բանակցութիւնները, մինչեւ որ յանգեցան Քելլոկի բանաձեւին։

Նոր ցոյցեր Իտալիոյ դէմ

Թէեւ վաւերացուած է Նէթունոյի դաշնագիրը, որուն համաձայն Իտալացիները պիտի կրնան հաստատուիլ Տալմացիոյ ծովափը, բայց սլաւ ժողովուրդին ընթացքը ոչ միայն կը սպառնայ արգելքներ դնել ճամբուն վրայ, այլ եւ նորէն խանգարել Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ յարաբերութիւնները։ Ամբողջ Տալմացիոյ ծովեզերքը՝ եուկոսլաւ բանուորներըպայքար կը կազմակերպեն, իտալական նաւերուն դէմ։ Բոյկոտի ծրագիրը մեծ ծաւալ կը ստանայ, հակառակ խափանարար փորձերուն։

Առջի օր նոր եւ աւելի ծանր ցոյցեր պատահեցան Սէպէնիքոյի մէջ։ Զորս հարիւր ցուցարարներ յարձակեցան իտալական հիւպատոսարանին դէմ եւ քարկոծեցին իտալաբնակ տուները։ Ոստիկանութիւնը փորձեց ցրուել ամբոխը եւ երկու անգամ կրակ ըրաւ օդին մէջ, բայց չկրցաւ արգիլել իտալական կալուածներու աւերումը։ Քարեր նետուեցան նաեւ իտալական նաւերու դէմ։ Իտալացիներու մէջ զայրոյթը՝ այնքան խոր է որ, Տալմացիոյ ծովեզերքը կռիւ ծագեցաւ սլաւ ձկնորսներու եւ Իտալացիներու միջեւ։ Պելկրատի իտալական դեսպանը նոր բողոքագիր մը ուղղեց սերպիական կառավարութեան։ Կ'ըսուի թէ Մուսոլինի կը պատրաստէ աւելի ուժգին ծանուցագիր մը, պահանջելով ոչ միայն ներողութիւն, այլ եւ հատուցում։

Միեւնոյն ատեն, կացութիւնը լարուած կը մնայ Սերպերուն եւ Խրուաթներուն միջեւ։

Ալպանիան թագաւոր կ'ուզէ

Ալպանիոյ տեղեկատու դիւանը կը յայտարարէ թէ ամբողջ ժողովուրդը անհամար հեռագիրներով կը պահանջէ միապետութեան վերածել երկրին վարչաձեւը, թագաւոր հռչակելով Ահմէտ Զօկուն։ Մամուլն ալ ուժ կուտայ այս բաղձանքին։ Բայց, վերջնական որոշումը պիտի արձակէ Ալպանիոյ սահմանադիր ժողովը, որ կը գումարուի Օգոստ. 25ին։

Կարմիր նաւատորմը կը զօրանա՞յ

Վորոշիլօֆ, Ռուսիոյ պատերազմական գործավարը, իր վերջին տեղեկագրին մէջ կը պարզէ թէ կարմիր նաւատորմին վիճակը մեծապէս բարւոքած է եւ նաւազներուն պատրաստութիւնը գոհացուցիչ է։ Բայց կը գանգատի թէ կարգապահութիւնը թուլցած է եւ անթելի սպասարկութիւնը անբաւական։ Գործավարը ստիպողաբար կը պահանջէ բարւոքել նաւատորմին վիճակը եւ աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել ծովային եւ ցամաքային ուժերուն միջեւ։

Նոր լուրեր Սուրիոյ մասին

Կարգ մը օտար թերթեր հաղորդած էին թէ նոր ապստամբութիւն պիտի ծագի Ճէպէլը Տրիւզի մէջ եւ թէ ընդհարում մը պատահած ըլլալով ֆրանսական զինուորներու եւ լեռնցիներու միջեւ, 60 հոգի մեռեր են։— Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ այս տեղեկութիւնները բացարձակապէս անհիմն են, և դիտմամբ հրապարակ կը նետուին, միտքերը պղտորելու համար։

Կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ և ո՛չ եւ է ընդհարում չէ պատահած։

Ինչպէս կ'ընտրեն նախագահը

Հռչակաւոր միլիոնատէր Մորկընի դրամատան տնօրէններէն մէկը իր աջակցութիւնը խոստացաւ Պ. Հուվըրի, նախագահական պայքարին առթիւ։ Եւ անմիջապէս 20,000 տոլար դրաւ հանրապետական կուսակցութեան ընտրական յանձնախումբին տրամադրութեան տակ։

Վեզուվը կը շարունակէ բորբոքիլ

Նափոլիէն կը հեռագրեն թէ Վեզուվի բորբոքումը, որ հանդարտած էր վերջին օրերս, աւելի սպառնալից հանգամանք առնել սկսած է։ Հրացայտ լավան այժմ լիճ մը կը կազմէ կեդրոնական խառնարանին մէջ եւ նոր խառնարան մը կը կազմուի։ Մեծ քանակութեամբ հրավառ մոխիր կ'արձակուի, ինչ որ չէր տեսնուած վերջին բորբոքումներու ատեն։ Այս առթիւ նորէն մէջտեղ կը դրուին ծանօթ գիտունի մը խիստ յոռետես գուշակութիւնները։

Ձերբակալութիւն մը Վիեննայի մէջ

Վիէննայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պուլկար համայնավար գործակալ մը, Իսկրօֆ։ Կ'ըսուի թէ բնակարանին մէջ գտած են վեց պայուսակ լեցուն համայնավարական հրատարակութիւններ, գերմաներէն, ռուսերէն եւ պուլկարերէն։ Իր թուղթերուն մէջ կը գտնուի եղեր յատակագիծ մը՝ զինեալ ապստամբութիւն յարուցանելու համար Պուլկարիոյ մէջ։

Մոնկոլիոյ եւ Մանչուրիոյ մէջ ալ

Խարպինէն կը հեռագրեն թէ չինական իշխանութիւնները ձերբակալած են արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիի պաշտօնեաներէն Լաշեվիչը, իբրեւ մեղսակից խորհրդային դաւի մը, որուն նպատակն էր ապստամբեցնել Մոնկոլիան ու Մանչուրիան եւ բաժնել Չինաստանէն։

Ի՞նչ եղաւ օդանաւը...

Լուր չկայ ամերիկեան «Կրէյդըր Րոքֆորտ» օդանաւէն, որ երեք հանգրուանով պիտի կտրէր Ատլանտեանը, Ամերիկայէն Շուէտ անցնելու համար։

Առաջին հանգրուանը յաջողութեամբ անցան. երկու օդանաւորդները, Հէսէլ եւ Քրէմըր։ Երկրորդ հանգրուանն էր Քոքրէյն (Քանատա), ուրկէ մեկնեցան շաբաթ կէսօրին եւ կիրակի առտու արշալոյսին պէտք է հասած ըլլային Կրօէնլանտա։ Մինչեւ երէկ իրիկուն (երկուշաբթի), լուր չկար յանդուգն օդանաւորդներէն։

Քոքրէյնէն Կրօէնլանտա 1660 մղոն է, եւ օդաչուները կը յուսային անցնիլ տասը ժամէն, այսինքն ժամը 160 մղոն թռչելով։

Կը կարծուի թէ հարկադրուած են իջնել ամայի վայր մը։ Պէտք է յիշել որ, օդանաւը ճամբան պիտի անցնէր 700 մղոն տարածութեամբ անապատային եւ սառուցեալ շրջաններէ։

ԱՄԵՆՈՒՆ ՋՈՒԱՐԹՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Փարիզահայ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով առիթը պիտի ունենայ վայելելու բնութեան ու միանգամայն արուեստի հրաշալի պտուղները, Ռոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական շքեղ եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, ուր այս կիրակի, տեղի կ'ունենայ Զ. Ե. Ռ. Մ. Լսարանական յանձնախումբի՝ ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ կազմակերպած խնջոյքը։ Առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը նախագահէ Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

Կը մասնակցին երգիչ Պ. Մ. Մամիկոնեան (Premier Prix de Conservatoire de Dijon), թառիստ Պ. Ժորժ, ինչպէս նաեւ ՇԱՆԹ Թատերախումբը սիրուն անակնկալներով։ Մասնաւոր նուագախումբ եւրոպական եւ արեւելեան պարերու։

Ծառերու վրայ շինուած 24 ելեկտրազարդ տաղաւարները պիտի տրամադրուին հասարակութեան։ Փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր։ Ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշերը միասին բերել։ Ջուխ պիւֆէ սովորական գիներով։

ԱՆՁՐԵՒԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՍՐԱՀ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակց. միջոցներ.— Լիւքսէմպուրկի եւ Տանֆէր-Ռօշրօյի կայարաններէն ամէն քառորդ ժամը շոգեկառք։ Փոռթ Տ'Օրլէանէն թռամուէյ թիւ 128 իջնել ՌՈՊԷՆՍՈՆ։ Ժապաւինեալ առաջնորդներ ժողովուրդը կ'առաջնորդեն դաշտը, որ 3 վայրկեան կը տեւէ։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Պատանեկան Միութեան վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահը, կարեւոր խնդրոյ մը համար։

ԴԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ալժէր, Յ. Գ.— 35։
Ալֆորվիլ, Ա. Ա.— 10։
Ռոման, Ա. Վ.— 80։
Մարսէյլ, Մ. Պ.— 222։
Մարսէյլ, Գործ.— 646։
Մարսէյլ, Արծ.— 100։
Փարիզ, Հ. Մ.— 30։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Մարաշցի Հայկ Ալէքսանեանը որ 1924ին կը գտնուէր Պոլիս հետեւեալ հասցէին, «Ստամպուլտա քիւչիւք Համամ եանընտա»։ Իմացնել՝ Տիգրան Ալէքսանեանի, chezMr. Delorme-Goyet, Poncins, par Feurs, (Loire).

Կը խնդրուի պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Թաղէոս Մեծատուրեան, Սուրէն Շահպէնտէրեան, Տ. Չիթճեան, Մանուէլ Կապուտիկեան, Երզնկացի Արշակ Ճգնաւորեան, Գարեգին Երկանեան, Հայկ Սէմէրճեան, Գարեգին Անդրէասեան, Հայ Գնդունի։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
191 Cours Lafayette, Lyon.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ Դիմել՝ Յառաջի։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 Rue de Rivoli, մէթրօ Chatelet

Կը դարմանեն արմատապէս եւ նոր մեթոտով այրերու եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութիւնները (ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն)։ Մասնաւոր լապօրաթուար։ Արմատական դարմանում լայներակութեան (վարիս)։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—8, կիրակի օրերը 9—12, կը խօսուի նաեւ Գերմաներէն։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Վայրկենական լուսանկարչութիւնը մէկ օրուան մէջ սորվելու եւ անոր վերաբերեալ ամէն գիտելիք անմիջապէս սորվելու հնարքը՝ ձեր հսկողութեան տակ շինել տալու համար, գնեցէք միակ ընդարձակ եւ գնահատուած լուսանկարչական գիրքը։

«Պատկերազարդ լուսանկարչութիւն ամէնուն համար»։

Գին՝ 10 ֆր. Արտ. 75 սէնդ.
Դիմել՝ G. MOMDJIAN,
48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire).

Պէտք ունիմ դերձակ գործաւորներու եւ գործաւորուհիներու տնական գործ, լաւ վճարում։ Դիմել՝ Nichan Elikesikian, 1 Rue des Belles Vues, Fontenay sous Bois։ Առնել՝ Porte Vincinnesէն թռամուէյ թիւ 122։

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
E. STEFIKI

Վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեանց վարժարանէն։

106 Ave. Kléber, Paris (16e)
Հեռ. Passy 72.56

Կը ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէսնաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները։

Կ'ընդունի ամէն օր (ի բացառեալ շաբաթ) կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՇԻՐԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՍՈՒՐՃԻ
26 Rue Trévise: մէթրօ՝ Cadet Tél. Provence 38.63

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ ՀԱՅԿ. ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
1bis Rue Hautefeuillé, PARIS (6e). Սէն-Միշէլի մէթրօյին դիմացը
MAISON TOSSOUNIAN

Մասնաճիւղն է Աղեքսանդրիոյ (Եգիպտոս) համանուն տունին։ Արեւելեան եւ եւրոպական լաւագոյն նպարեղէններ անմրցելի աժանութեամբ։ Եգիպտական եւ կեսարական պաստուրմա, պուլկարական քաշկավալ, Գորսիքայի ճերմակ պանիր, պոլսական չիրոզ, Յունաստանի ձիթապտուղ եւ ձէթ, Ամասիայի պամեա, Դամասկոսի փէստիլ եւ ընկոյզ, Հալէպի պուլղուր եւ մանաւանդ անդրանիկ անզուգական ֆիլ... անուանի ԲՐԻՆՁ մը, որ մասնաւոր զարդն է այս տունին, եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշ ուտեստեղէններ, եւայլն, եւայլն, եւայլն։

Մատակարար մայրե՛ր, դուք որ բծախնդիր էք ձեր խոհանոցին համար, ու կը գուրգուրաք ձեր ամուսիններուն քսակին վրայ, եկէ՛ք, եկէ՛ք ՄԷԶՕՆ ԹՕՍՈՒՆԵԱՆը ձեր փնտռածն է։

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՆՈՐ ԴԱՍԱԳ...
ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ Դ...

Ա. ՏԱՐԻՃԱՆ.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան... կան մշակումը դպրոցական առաջին եւ երկրորդ ... համար։

Բազմաթիւ ձեռագիր օրինակներ ու նկարներ նիւթին, իսկ նիւթերը մանկան կեանքէն ու շրջապատէն առնուած... ջական փոքրիկ պատմութիւններ են արտագրութեան, ... թեան եւ շարադրական նախապատրաստութեան համար... ուղղագրական ղեկավարութիւն, ամփոփ ուղեցոյց մը ... համար։

Բ. ՏԱՐԻՃԱՆ.— Շարադրութեան եւ քերականութեան... կան ըմբռնումները դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ ... համար։

Բազմաթիւ շարադրական նիւթեր ու պատկերներ... աշխատանքի միջոցով իւրացումը քերականական սոյն ... որոնք կը համապատասխանեն տղու այդ տարիքին ... ամփոփ ուղեցոյց մը ուսուցչին համար։

Առաջին գրքի գինն է եօթը ֆրանք, երկրորդ ... ֆրանք։ Դպրոցներուն 20% զեղչ։ Ճամբու ծախքը ... վրայ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։ Դպրոցները կրնան ... մէյ մէկ օրինակ, իբրեւ նմոյշ։

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.
Madame D. SEGBOSSIAN, Ave. Ed. Branly, ...
(S. et O.), France.

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ Մաքուր գործի համ... վարպետ կօշկակար... րումով։ Դիմել՝ գործարան (ՖԱՎԷՕՐ). 1 Rue Repantien, ...

"ԷԺԱՆ ԵՒ ՔԱՅՔՈՒ ՏԻՆՈՂ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵ...

Առիթէն օգտուեցէք։ 50 ֆրանքի ընտիր մետաքս գ... դիմեցէք Valeucin Charpyի, 45 Rue de l'Echiquier, 3րդ ...

ԿԱՇԻՒՄԵՂԺ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ
9 rue Charlot, PARIS (3e), մէթրօ République
Tél. Archives 05—86

Մեծաքանակ և փոքրաքանակ վաճառում ... տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան։

Բուլփօն (կոնակի մասը) Ա. կարգի, քիլօն 38, 42. Բ. կարգի՝ քիլօն 34, 36. Գ. կարգի՝ 28, 30 և 32.

Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար ամբող... կէս նրբանցու.— Քիլօն՝ Ա. կարգի 32, Բ. կարգի 29, ... կարգի 26 ֆրանք։

5 քիլօ նմոյշ կը ղրկուի փոստով քօնթռը ... պուրսըման։

Մասնաւոր զեղչ հայ կօշկակարներու։ Կը խ... հայերէն եւ թուրքերէն։

ԲԺՇԿԱ-ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱ...
ՏՕՔԹ. ՍԷԹԵԱՆ
38, Ave. St. Ouen PARIS (18me) Tél. MARCAD...

Ընդհանուր հիւանդութիւններ, սեռամիզային, վեն... թոքի, կանանց հիւանդութիւններ. վիրաբուժակա... ղութիւն, ելեկտրադարմանում։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ Ակռայի դարմանում, քաշել 10 ... արուեստական ճերմակ ակռայ 20 ֆրանք, ոսկի ... ֆրանքէն սկսեալ։

ԱՄԷՆ ՕՐ ՈՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է

ՓԼԱՔՆԵՐ 18 ՖՐ...
ՀԱՅԵՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՅՈՒՆ...

Զուտ խաղողէ անարատ օղի (Պօրտօ պատրաստուած), ... նպարեղէններուն լաւագոյնը, ապուխտ, երշիկ, աղի ձուկեր, ... ձէթ, ձիթախիւղ, էրմիս գօնսէրվներ, թէյ եավլրու, անուշեղէններ ...

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ քով
28, Rue Lesage, Paris (20e) Tél. Ménil...
Métro Belleville Tramway 5...
Բաց է ամէն օր մինչեւ ժամը 9,30

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELL...
Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱ...
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord ...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Այլ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ ... կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օր... 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9—1...

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆ...
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord ...
Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—Կիրակի եւ տօն ...

Ուշադրութի՛ւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԳՐԱՏԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆ...

ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ'ԻՄԱՑՆԵ...
50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 10 ...

Աշըք Ղարիպ 7, ինքնուսուցիչ գրուցատրու... 7, 10, երգարան 3. 5, 12.50, 25, 30, երազահան 5, 6, ... երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Ֆօքլիքօ 20, կարմիր ժամ... Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. Դ. ... ներ 8, 10, 12, 14, Լեռան ոգին 15, վանականին սէրը 15, ... 5, Ոսկի եռանկիւնը (312 էջ) 25, Աղջկան մը յիշատա... (Տքթ. փաշայեան) 7.50, Արսէն Լիւբէն 9, Ճէրլօք Հոլմս ... քախտը 3, ջերմամիզութիւն 3, Սիրոյ խորանին առջեւ ... սաբեր այբենարան 5, Նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ՛ք ... էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով ... զատելի գիներով։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՕԳՈՍՏՈՍ
1928

22 AOUT 1928

…Տ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 731

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…ԿԷՍ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Երէկ, թռուցիկ ակնարկ մը նետելով գաղութներու կրթական …գործութեան կամ անկարողութեան մասին, կ'եզրակացնէինք.

— …«Թէ Յունաստանի եւ թէ մանաւանդ Սուրիոյ մէջ, տասնա…տիկ աւելի արդիւնք պիտի ստանանք, եթէ կարենանք լաւ …տեսել ազգային եկամուտները, եւ ունեցողէն բաժին հանել …ունեցողին:

«Բայց այստեղ արդէն կը ծագի չարաբաստիկ հարցը,— Ազգ. …դրոնական իշխանութեան մը հաստատումը, որուն պահանջը …լորն ալ կը զգան, իսկ իրականացման համար ոչ մէկը գործնա…ան քայլ մը կ'առնէ…»:

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել թէ փորձեր կա…րուած են, մասնաւորապէս 1923-1924ին, Դաշնակցութեան …ռամկավարներու նախաձեռնութեամբ, յանգելով ձախողման: …ոյ համագումար մը հրաւիրելու նախաձեռնութիւնը ստանձ…ց Ռումանիոյ Թեմական Խորհուրդը, իբրեւ չէզոք մարմին: … Այս ձեռնարկն ալ վիժեցաւ, ուրիշներու խուլ պայքարին …մ ձեռնպահութեան հետեւանքով:

Այնուհետեւ խրամատը աւելի բացուեցաւ, շնորհիւ խար…ի կազմակերպութեան մը որ կը կոչուի Հօկ, եւ որ, հայրե…քին օգնելու պատրուակին տակ, կը ձգտի կազմալուծել բոլոր …գային օրկանները: Տեսակ մը քաղաքական «շանթաժ»:

Այդ խառնիճաղանճ կոմիտէին շուրջ եւ թև կուտային …չակեաններ, որոնք շուտով սթափեցան եւ հիմա նոյնքան …անդով կ'աշխատին զայն քանդելու: Անոր կողքին կանգնեցան …մկավարները, որոնք իրենց երեւելիներով մասնակցեցան վա…չ մարմնին, բայց ձեռքի տակէ եւ երբեմն ալ հրապարակաւ …հետզհետէ աւելի որոշակի ուզեցին ապացուցանել թէ աւե…որդ է Հօկը, երբ կանգուն կը մնայ Բարեգործականը: Այս …ր միտքը» շեշտուեցաւ մասնաւորապէս Ամերիկայի եւ Ե…պտոսի մէջ:

Հետեւողական մնացին միայն դաշնակցական մարմիններն …մամուլը, որոնք մինչեւ այսօր ալ կ'արծարծեն ազգային …րոնական կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը:

Իսկ հիմա որ կ'երկարաձգուի մեր բնակութիւնը արտա…հմանի մէջ, եւ Երեւանի վարիչները պարզապէս առեւտրա…ն ձեռնարկի մը վերածեր են Ներգաղթը, խափանարարներն ու …մաւոր կոյրերն ալ լեզու ելած են:

Օգոստոս 2ին, ուշադրութեան յանձնեցինք «Արեւ»ի մէկ …ագրականը, որ, հակառակ ռամկավարներու երկդիմի սովո…թեան, բացորոշապէս մէջտեղ կը դնէր «ազգային վարչական …քենային վերակազմութեան պէտքը, ամէն տեղի համար …խտիր»:

Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, պարզելով գա…թներու ներկայ վիճակը, կազմալուծումն ու այլասերումը, …շեշտէր.

— «Մեզ համար ամէն ժամանակ, բայց հիմա աւելի քան երբեք …ոք մըն է, հրամայական պահանջք մը, քով քովի բերել, համա…ել մեր փոքր ու անբաւական ոյժերը, հնարաւոր եղածին չափ …դաշնակել մեր բոլոր ճիգերը, անհատական թէ հաւաքական, …նք կը ձգտին հանրային բարօրութեան, (Արեւ, 24 Յուլիս):

Մենք երկու ձեռքով ծափահարեցինք այս անուղղակի հրա…ը: Եւ կը սպասէինք որ միւս ռամկավար օրկաններն ալ …նակցէին, մանաւանդ Փարիզի մէջ, ուր կը գտնուին իրենց …մանատարները: Մինչեւ այսօր ալ կը սպասենք, թէեւ «Արեւ»ն …գամ ձայնը կտրեց կէս ճամբէն, եթէ սխալ չենք դատեր:

Այսպէս կամ այնպէս, խնդիրը դրուած է սեղանի վրայ:

Մենք չենք ուզեր պրպտել ռամկավարներու ետ-առաջ …տատումներուն գաղտնիքը: Կ'ուզենք հաւատալ թէ՝ անոնց … ալ, տակաւին կան մարդիկ, որոնք ընդունակ են ծուռն …իտակը զանազանելու, եւ այսքան կենսական գործի մը …մբան հարթելու:

Մեզի անծանօթ չեն անոնց մտավախութեան պատճառները: …նց գլխաւոր մղձաւանջը այն է որ, Դաշնակցութիւնը մե…մասնութիւն կը կազմէ, Մարմիններու կամ Ժողովներու մէջ:

Պատասխանենք առանց բառերը ծամծմելու, — Ո՛ր եւ է …չական մարմնի մէջ, թող իւրաքանչիւր կուսակցութիւն ու…այ միայն մէկ ներկայացուցիչ: Այսպէս, օրինակ, եթէ հիմ…իր կամ Նախաձեռնարկ Յանձնախումբ մը կազմուի, գա…թներու կազմակերպութիւնը լրացնելու եւ կեդր. Վարչու…ն մը ստեղծելու համար:

Իբրեւ ռամկավար-ազատականներ, անշուշտ չեն կրնար …անջ դնել որ ընտրութիւններն ալ նշանակովի ըլլան: Քուէն …ր պիտի վճռէ այդ խնդիրը:

Բայց այստեղ անգամ կարելի է ձեւ մը գտնել, մեծամաս…թիւնը վերապահելով չէզոքներուն:

Էականը՝ նախաձեռնութիւնն է: Հրապարակ նետուիլ առանց …խակալ կարծիքներու եւ գործին, ստիպողութեան եւ պա…խանատուութեան կատարեալ գիտակցութեամբ:

Պատրա՞ստ են, թէ պարզապէս օղապարիկ մը մէջտեղ նե…ծ են, երկու սիւնակ լեցնելու համար:

«Արեւ»ը, շեշտելով գաղութներու կազմակերպութեան …քը, զայն կը հռչակէր «հզօր ազդակ մը պահպանելու մեր …յին արժէքները, Եկեղեցին, Մշակոյթը, Ընտանիքը եւ …Ոգին»,— բոլորն ալ գլխագիր:

Այդ խելօք խօսքերն ու գլխագիրները եթէ արժէք մը ու…ռամկավարներուն համար, ամէնէն առաջ իրե՛նք պէտք է …ր գործի վերածելու ճարը մտածեն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

Երկար ատենէ ի վեր, Վիեննայի Մխիթարեանները կը խորհէին վարժարան մը բանալ Ֆիլիպէի մէջ:

Պոլսոյ «Ազդարար»ը, այս առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (15 օգոստ.).

—«Ինչպէս կը հաղորդէր երէկ մեր թղթակիցը, գործը ձեւաւորուած է ամէն կերպով եւ գրեթէ մարմին առած: Արտօնութիւնը առնուած, պիտանի առձեռն, շէնքը գրեթէ պատրաստ եւ ուսուցչական կազմը մասամբ ապահովուած: Իսկ աշակերտ՝ որքան կ'ուզէք, այնչափ մեծ է պահանջը: Կը մնայ միայն կարգի դնել ընթացիկ գործերը, եւ դասաւանդութեան սկսիլ: Ասոր ալ թուականը որոշուած է.— Հոկտ. մէկ:

Կենսական եւ անխտաձգելի պահանջ մըն է որ գոհացուած կը գտնէ այս կերպով: Պուլկարահայ գաղութը, իր քանի մը տասնեակ հազար բնակչութեամբ անհրաժեշտ կարիք ունէր միջնակարգ կրթարանի մը: Որքան ալ բարեբար, նախակրթարանները չեն կրնար այդ թերին լրացնել: Անոնց դերն է միայն մտքի շաղախը պատրաստել. կաղապարումը երկրորդական վարժարաններու մէջ է որ կը կատարուի. իսկ թրծումը՝ համալսարանական բովին մէջ: Արդ, ի՞նչ օգուտ նախակրթութենէն, եթէ աշակերտութիւնը, հազիւ միտքը բացած գիտութեան լոյսին, օտար հաստատութիւններու մէջ պիտի գտնէ ինքզինքը: Ունեցածն ալ վրայ պիտի տայ անտարակոյս, եւ բոլորովին տարբեր խմորով պիտի շաղախուի, յաճախ մոռնալով նոյնիսկ մայրենի լեզուն: Գիմնազ գացողները, վերջ ի վերջոյ 11-12 տարեկան տղաներ են, թերխաշ ալ ամէն տեսակէտով: Յետագայ տարիներն են որ ճակատագրական ազդեցութիւն կը գործեն, անկորնչելի կնիքը զարնելով անոնց թէ՛ միտքին թէ սրտին վրայ:

Դեռ նկատի չունինք պուլկարահայ նախակրթարաններուն խեղճուկ վիճակը, մէկ երկու բացառութիւններէ դուրս: Մէկ մասը տեւականօրէն «հիւանդ» է պիտանի ցաւով. միւս մասն ալ շատ տարբերութիւն չունի հասարակ ծաղկոցներէ, դարձեալ նոյն պատճառով: Իսկ տեղեր կան, ուր մանուկները փողոցը մնացած են:»

ՈՉ ՄԷԿ ԼՈՒՐ ՕԴԱՆԱՒԷՆ

Երէկ մինչեւ կէսօր ո՛չ մէկ լուր ստացուած էր կրէյթըր Րոքֆորտ օդանաւէն, որ Հիւսիսային Ամերիկայէն Նուէժ կ'երթար Կրօէնլանտայի ճամբով: Քանի մը նաւեր ճամբայ ելան օդանաւը փնտռելու համար:

⁂ Օդանաւորդ Կէօպէլ Միացեալ Նահանգները կտրեց արեւմուտքէն դէպի արեւելք՝ Լոս Անճելոսէն Նիւ Եորք 17 ժամ 50 վայրկեանէն: Այսպէսով կոտրեց մրցանիշը, որ 1923էն ի վեր կը պատկանէր Մաք Րէտիի՝ 26 ժամ 56 վայրկեանով:

⁂ Ֆրանսացի օդանաւորդ Նոկէս, որ երեք շարժանիւնոց ջրօդանաւով մը Օգոստոս 16ին Մարսիլիա-Պէյրութ ճամբան —3000 քիլոմեթր— կտրած էր 36 ժամէն, յաջողութեամբ կատարեց նաեւ վերադարձը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍԻ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Յունաստանի կիրակի օրուան ընտրութեանց վերջին արդիւնքները կը հաստատեն թէ Վէնիզէլոս ջախջախիչ յաղթանակ տարած է: Խորհրդարանի 250 աթոռներէն 220ը շահած են Վէնիզէլոսի կուսակիցները: Ընդդիմադիրները 30 աթոռ միայն ունին:

Արքայականները մեծ պարտութիւն կրեցին: Բացի Ցալտարիսէն, արքայական միւս կարեւոր դէմքերը ձախողեցան: Անոնց մէջ են՝ ծայրայեղ արքայական Վոզիքիս, գահընկէց Եօրկիոս Թագաւորի մտերիմ բարեկամ եւ արքայականներու գլխաւոր վարիչ Սթրայթ, որ վերջերս յատկապէս Լոնտոնէն Յունաստան գացած էր, հակավէնիզէլոսեան պայքար մղելու համար: Պարտուած են նաեւ Մէթաքսաս, Թէոտոքիս, Տէմէրոզիս:

Կը հաստատուի թէ ո՛չ մէկ համայնավար ընտրուած է: Ընտրուած են նախկին և այժմու արտաքին նախարարներ՝ Միխալաքափուլոս եւ Քարափանոս. ընտրուեցան նաև Քաֆանտարիս եւ Փափանաստասիու, նախկին նախարար եւ վարչապետ:

Սելանիկի մէջ համայնավարները քուէներու 100ին 2ը միայն ստացան: Ձախողեցան նաեւ Գավալայի եւ Մակեդոնիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ, ուր սակայն կարեւոր թիւով բանուորներ կան:

Աթէնքի, Պիրէոնի, Սելանիկի եւ Եպիրոսի մէջ վէնիզէլոսեանները ստացան քուէներու 100ին 80ը: Կրետէի մէջ նոյնպէս շահեցան մեծամասնութիւնը: Դեռ յայտնի չեն արդիւնքները Պելոպոնէսի շրջանակին, որ արքայականներու միջնաբերդն է եղած միշտ:

Ընտրուեցաւ նաեւ Վէնիզէլոսի տղան: Նախկին դիկտատոր զօրավար Փանկալոս պարտուեցաւ Աթէնքի մէջ:

Ընտրութիւնները ցոյց տուին թէ Վէնիզէլոս վերստին շահած է իր Զինադադարեան շրջանի մեծ ժողովրդականութիւնը: Միւս կողմէ կը հաստատուի թէ հելլէն ժողովուրդը Հանրապետութեան կողմնակից է:

Վէնիզէլոս արգիլեց իրեն ի պատիւ կատարուելիք ցոյցերը վէնիզէլոսեաններուն կողմէ:

Ամբողջ Յունաստանի մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ:

⁂ Վէնիզէլոս, յաղթանակէն վերջ ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, վեր հանեց ընտրութեանց արդիւնքին կարեւորութիւնը եւ աւելցուց.

— «Ընդդիմադիր կուսակցութիւնը հիմա այլեւս չպիտի կրնայ ուրանալ հանրապետական վարչաձեւին յաղթանակը»:

Դիտել տուաւ նաեւ թէ ընտրութիւնները տեղի ունեցան կատարեալ ազատութեան մէջ եւ թէ բացի բոլորովին աննշան դէպքէ մը, ամէն ինչ հանդարտ ու կարգապահ անցաւ:

⁂ Նախկին վարչապետ Սքուլուտիս, Վէնիզէլոսի նախկին հակառակորդը, մեռաւ:

Նախարարական տագնապ Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկարիա նախարարական տագնապի մը նախօրեակին մէջ կը գտնուի: Անցած շաբաթ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ Սոֆիայի մէջ կատարուած ազդու դիմումներն են պատճառը այս նոր տագնապին:

Արտաքին Նախարար Պուրոֆ կը փափաքի խիստ միջոցներ ձեռք առնել Մակեդոնիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան դէմ, համաձայն անգլեւֆրանս. ծանուցագրին, սակայն կ'ըսէ թէ անկարելի է այդպէս գործել՝ քանի՝ պատերազմական նախարարի պաշտօնին վրայ կը մնայ՝ զօր. Վոլքոֆ:

Պուրոֆ այս մասին տեսակցեցաւ վարչապետ Լիափչէֆի հետ եւ յայտնեց որ եթէ զօր. Վոլքոֆ չհրաժարի, դահլիճէն պիտի քաշուի: Վարչապետը Վառնա գնաց՝ խնդիրը պարզելու համար Պորիս Թագաւորին: Նախկին վարչապետ փրոֆ. Ցանքոֆ եւս համամիտ է որ զօրավար Վոլքոֆ քաշուի:

Այս կացութեան առջեւ վտանգուած է Լիափչէֆի դահլիճին դիրքը: Զօր. Վոլքոֆ, որ արտասահման մեկնելէ առաջ հրաժարելու փափաք յայտնած էր, այժմ փոխած է իր միտքը: «Թայմզ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ առեւտրական Նախարար Պոպոշեւսքի եւ երկրագործական Նախարար Տիմիթրի Խրիսթոֆ եւս կը բաժնեն Պուրոֆի տեսակէտը, որ այսպէսով կը դառնայ ժողովրդական կուսակցութեան տեսակէտը:

Կնճիռին լուծումը կախուած է Թագաւորին տալիք որոշումէն:

⁂ Սոֆիայէն վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ պատերազմական Նախարար Վոլքոֆ հրաժարեցաւ:

Ֆաշիստական Մեծ Ժողովը Հռոմի մէջ

Ֆաշիստ կուսակցութեան Մեծ Ժողովը Հռոմի մէջ պիտի գումարուի Սեպտեմբերի սկիզբը, քննելու համար այժմէական զանազան քաղաքական խնդիրներ: Մեծ Ժողովը նոյնպէս պիտի կազմէ յայտագիր մը՝ Հռոմի վրայ քալելու 6րդ. տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնելու համար: Նախ քան այդ ժողովին բացումը, գաւառի ֆաշիստական բոլոր թերթերը կարեւոր յօդ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼԵԶՈՒԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Օր նոր՝ թերթ նոր: Տպագիր ու վիմագիր, օրական թէ պարբերական, չկայ գաղութ մը որ չունենայ իր քանի մը հրատարակութիւնները:

Յաճախ, միակ հաճելի բառը որ գիւտի մը թարմութեամբ, ուշադրութիւնդ կը գրաւէ, անոնց ամէն մէկուն անունն է:

Բայց ինչ որ զիս կը մտատանջէ, բովանդակութիւնը չէ անոնց, ո՛չ ալ թիւը որ ախտաւոր ու տարափոխիկ երեւոյթի մը պէս կը սպառնայ արագօրէն շատնալ:

Ա՛լ վարժուեցանք: Հիներու կոճկուած լեզուին տակ, դեռ գիտենք յարգել կենդանի կմախքներու վերջին խլրտումները: Ապրելու, «հին փառքի աւերակ»ներով հպարտանալու փորձը մարդկային է եւ իբր տկարութիւն իսկ՝ ունի իր արդարացուցիչ կողմերը:

Ու նորերու փքուռոյց գնդակներն ա՛լ անտարբեր կը ձգեն: Մրցորդ ու նախանձորդ իսկ չեն ուզեր տալ ասեղի հարուածը: Թոյլ կուտան որ օդէն ալ թեթեւ, բարձրանան՝ մինչեւ որ պայթին բնական ճնշումէն…:

Ալ գիտենք առանց կարդալու՝ գնահատել թերթի մը բովանդակութիւնը, դատելով հեղինակին անունէն ու յօդուածին վերնագրէն:

Այս բոլորը ոչինչ սակայն: Ահա՛ թէ ինչն է որ կը մտատանջէ:

Ամէն թերթ ունի փաղանգ մը աշխատակիցներու, որոնցմէ շատերը՝ ճիգի, խղճահարութեան, ո՛չ մէկ վարանումի պէտք ունին, մեռցնելու համար լեզուն: Լեզուասպանութիւնը անոնց բնատուր տաղանդն է:

Ու մեր լեզուէն արդէն, հոգեվարքի հոտ կուգայ: Պիտի մեռնի՞: Չենք գիտեր: Ինչ որ դատապարտուած է ապրելու, պիտի ապրի: Լափալիս չպիտի կրնար աւելի ճշմարիտ ըսել:

Բայց լեզուն կ'ապրի իր ազգին հետ, ճիշտ անոր պէս ու կը մեռնի ճիշտ անոր պէս, նոյն մահով:

Բայց մինչ այդ՝ ան բարդ խնդրի մը պէս կը տատանի թուաբանական չորս գործողութիւններու թնճուկներուն միջեւ: կը գումարուի՝ օտար բառերու յաւելումներով, կը բազմապատկուի բառէ բառ, կը բաժնուի բարբառէ բարբառ ու կը հանուի՝ մոռցուած բառերով:

Այս չէ՞ լեզուի մը ներքին կեանքը:

Բայց լեզուական այս թուաբանութիւնը կը պահանջէ իր թուականները:

Իսկ անոնք որ ներկայիս յաւակնութիւնը կը մնուցանեն լեզուաթուաբանական գործողութիւններով զբաղելու, հազիւ թէ թիւերը կը ճանչնան,— գոնէ շատերը անոնցմէ:

Ահա թէ ինչո՞ւ հոգեվարքի հոտ կուգայ մեր լեզուէն:

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է վեց համայնավարներ, որոնք խռովարարական թռուցիկներ կը փակցնէին պատերուն: Հակառակ ձեռք առնուած խստութեանց, համայնավար բջիջները կը շարունակեն իրենց պրոպագանդը:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՏՆՏԵՍ. ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Հայրենիք» օրաթերթին մէջ, վերջերս կը գրէի. «Հայրենիք»ի մէջ «Հացի փառաբանանքը», «Ազօթ» եւ «Ազօթի Միջազգային Համաժողովը» վերնագրերով մեր հրատարակած յօդուածները ուշի ուշով կարդացող ընթերցողները, ինծի հետ միասին ուրախութեամբ կ'ողջունեն այն ձեռնարկը, որ նպատակ ունի Զօրագետի մէջ (Հայաստան) հաստատել համադրական պարարի առաջին գործարանը, որ ինչպէս կը հաւաստեն, առաջինը պիտի ըլլայ իր տեսակին մէջ ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Ըստ իս, եթէ այս ձեռնարկը գլուխ ելնէ, ասիկա պիտի ըլլայ Հայաստանի կատարելիք շինարարական աշխատանքներուն լուսապսակը։»

Օդին տիրապետութեան շրջանին մէջ կ'ապրինք։ Օդանաւորդներու հերոսական ոգորումները իրապէս հրաշալիք են։ Հրաշքի դարը անցած է կ'ըսէին։ Մինչդեռ հրաշքի դարը, իր իսկական ըմբռնումով, դեռ նոր կը սկսի։ Հայերը ունեցած են նշանաւոր եպիսկոպոս մը՝ Եղեսեան, որ ապագային գիտութեան կատարելիք հրաշքները նախատեսելով կ'ըսէ եղեր,— պատրաստ եմ ներկայ կեանքս զոհելու, պայմանով որ 100 տարի ետքը ներկայ կեանքս վերստին շնորհուէր ինծի։ Նման փափաք մը շատերն ալ ունին այսօր, մէկ երկու դար ետքը գիտութեան ձեռքով իրագործելի նորանոր հրաշքները վայելելու համար։

Չկարծէք թէ՝ օդին տիրապետութիւնը՝ օդանաւորդներու հերոսական թռիչքներով է որ միայն ձեռք ձգուած է։ Ուրիշ հերոսութիւն մըն ալ կը կատարուի քիմիական աշխատանոցներու մէջ։ Ներոյժ աշխատանք մը, որ արդէն ծնունդ տուած է հրաշքի մը։ Գիտութիւնը սկսած է շահագործել մթնոլորտին ազօթը, անկէ պատրաստելով քիմիական նիւթեր՝ երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստներու համար։ Մանաւանդ մթնոլորտի ազօթէն քիմիական ազօթային պարարներու, որոնց համադրական պարար (անկրէ սէնթէթիք) անունը կուտան, պատրաստութիւնը ամէն երկիրներու մէջ հսկայ ճարտարարուեստներու ծնունդ տուած է։ Այս նոր ճարտարարուեստին ստացած հսկայական թափին վըրայ գաղափարմը կարենալ տալու համրափոքրիկ կրացատրութիւնմը անհրաժեշտ է։ Ներկայիս ազօթային քիմիական պարարներու գլխաւոր աղբիւրները երեք են. (1) Քօքի եւ լուսաւորութեան կազի գործարաններէն ստացուած ամոնեաքային պարարներ։ (2) Չիլիի նիթրաթի պարար։ (3) Մթնոլորտէն ստացուած ազօթային զանազան համադրական պարարներ։ 1925ին մթնոլորտէն ստացուած ազօթային համադրական պարարներու քանակը եղած է 607,000 մեղրական թոն։ Մինչդեռ Չիլիական նիթրաթինը եղած է 340,000 մեդրական թոն եւ ամօնեաքային պարարներունը 330,000 մեդրական թոն։ Այս համագումար 1,277,000 մեդրական թոն ազօթային պարարներուն հարիւրին 90ը գործածուած է երկրագործութեան մէջ։ Ճիշդ է որ այս նոր ճարտարարուեստին ներկայ հսկայական յառաջդիմութեան մէջ մեծ դեր ունեցած է զինուորական պահանջը։ Իւրաքանչիւր ազգ, իր ազգային պաշտպանութիւնը աչքի առջեւ ունենալով, զուգախառն ազօթի (ազօթ քոնպլինէ) անկախ աղբիւր մը ունենալու կը ձգտի։

Ճշմարտութիւն մըն է որ Հայաստանի նման երկրագործական երկրի մը համար, Զորագետի մէջ հաստատուելիք համադրական պարարի գործարանը, որքան ներկային, այնքան ապագային մէջ, որքան պատերազմի, այնքան խաղաղութեան մէջ պիտի ըլլայ օրհնութիւն մը, եթէ անոր արդիւնքը յատկացուի միայն մեր հայրենիքին համար։

Նոյնքան անհրաժեշտ է անասնապահական բարձրագոյն վարժարան մը Հայաստանի համար։ Պաճարախտը Ռուսիայէն է որ մտած է մեր երկիրը և մեր երկրին միջոցաւ Թուրքիա եւ ուրիշ վայրեր։ Ըսել կուզեմ թէ՝ գիտական արդիական միջոցներու կիրարկումը անյետաձգելի պահանջ մըն է մեր երկրին համար։ Մեր Ամերիկա հասցուցած անասնաբոյժներէն մէկը արդէն հասած է Հայաստան։ Ուրիշ մը, դարձեալ Ամերիկայի մէջ, երկու տարիէն շրջանաւարտ կ'ըլլայ։ Այս երկրորդը պիտի հետեւի նաեւ մանրէաբանութեան։ Այս օրերս Ամերիկայի Փլորիտայի համալսարանը մեր զրկելիք երեք «Խրիմեան սան»երէն մէկը պիտի հետեւի նմանապէս անասնաբուժութեան։

Վերջերս լսեցի թէ բամպակի վարդագոյն որդը մտած է Հայաստան։ Պիտի ուզէի որ հերքուի այդ լուրը։

Բամպակի խոզակի վարդագոյն որդը (բօթըն փինք պօլ ուորմ) պատուհաս մըն է բամպակատու կեդրոններու համար։ Այս միջատը Հնդկաստանէն մտած է Եգիպտոս եւ Եգիպտոսէն Միացեան Նահանգներ, Սուրիա, Թուրքիա եւ Պաղեստին։ Չինադաղարէն անմիջապէս ետքը, երբ իմացայ այս զազիր որդին մտնելը մեր սահմաններուն, օրուան կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեցի։ Անկէ աւելին անդադար կը մտանշեմ վտանգը։ Հայաստանի մէջ հաստատուելիք միջատաբանական կայանին վրայ պարտք կը ծանրանայ արտասահմանէն ներածելի բամպակները, բամպակի կուտերը եւ յարակից կազմածները խիստ քննութեան ենթարկել, հականեխել, քարանթինայի տակ պահել եւ ի հարկին ոչնչացնել։

Պէտք չէ մոռնալ թէ՝ բամպակի մշակութեանց աշխարհի էն վնասակար միջատը այս վարդագոյն միջատն է։Ուր որ մտած է, հոն բամպակի բերքին հարիւրին 30—50ը փճացուցած է։ Հավայի մէջ բերքին հարիւրին 50—99ը փճացուցած ըլլալուն համար, հոն բամպակի մշակութիւնը դադրեցուցած են։ Այս միջատը խոզակին մէջ հաստատուելով, բերքը կը նուազեցնէ, բամպակին տեսակը կ'իջեցնէ եւ կուտին իւղի բովանդակութիւնը կը խանգարէ։ Մ. Նահանգներուն բամպակի բոլոր հակերը ասիտ սիանիտրիքի շոգիին կ'ենթարկուին։ Աւելի բամպակի կուտերով է որ կը ներածուի։ Շատ աչալրջութիւն պէտք է։ Բամպակի հակերէն զատ պէտք է հականեխուին թղթատարով ղըրկուած բամպակի եւ բամպակի կուտի կապոցները եւ ճամբորդներու բամպակեայ անկողիններն եւ բարձերը։ Հայաստան մտնող բոլոր ճամբորդները պէտք է ենթարկուին խիստ խուզարկութեան։

Եթէ որթալուիճը մտած է Հայաստան, երկրին այգիները պէտք է նորոգուին ամերիկեան որթատունկերով, որոնք իրենց սեղմ կազմուածքին համար, որթալուիճին հարուածներուն հակազդելու մասնաւոր յատկութիւն մը ունին։ Յետոյ, այս ամերիկեան որթատունկերուն վըրայ է որ պիտի պատուաստուին մեր հայկական խաղողի տեսակները։ Որթալուիճը կ'ապրի արմատներուն վրայ։ Երբ դիմացկուն տեսակի մը շնորհիւ, արմատը փրկուի, ասոր վրայ պատուաստուած ուրիշ տեսակի ճիւղերն ու շիւղերը փրկուած կ'ըլլան։ Ֆրանսացիները վարպետ այգեմշակներ են եւ ունին տինզերական համբաւ։ Ֆրանսայի մէջ Մոնփէլիէի եւ Վալարի երկրագործական եւ այգեբանական վարժարաններէ շրջանաւարտ հայ մասնագէտներ ունինք։ Ասոնք այժմ շուարած են։ Չեն գիտեր ինչ ընեն։ Ոմանք կ'ուզեն Եգիպտոս գալ, աշխատելու համար ագարակներու մէջ, ինչ որ բացարձակապէս անյարմար է իրենց համար։ Ուրիշներ Մատակասքար երթալ կ'ուզեն, պաշտօնավարելով ֆրանսական գաղթային վարչութեան մէջ, ինչ որ կորուստ մըն է մեզի համար։ Հայաստան, որ իր այգիներուն համար մասնաւորաբար եւ իր երկրագործութեան համար ընդհանրապէս պէտք ունի մասնագէտներու, չեմ գիտեր թէ՝ ինչո՞ւ համար օգտագործել չուզեր այս երիտասարդները։ Մեզի ծանօթ մասնագէտներուն մենք խորհուրդ տուած ենք որ յարմարին օրուան կարգ ու սարքին։ Աւելի առաջ երթալով, ըսած ենք իրենց. «Թրքացէ՛ք, բայց Հայաստան մտէ՛ք»։ Ալ ասկէ անդին, բոլորովին անըմբռնելի կը մնայ հայկական կառավարութեան անթոյլատու ընթացքը։ Արդեօք այս ափ մը տղաքը զըլպելու չափ անզօ՞ր է։

Շիլ նկատումներով մի թողուք որ այս տղաքը հատնին, հալին Փարիզի մայթերուն վըրայ, ի վնաս մեր բազմաչարչար Հայաստանին, որ այնքա՜ն պէտք ունի թարմ ուժերու։ Ի՞նչ տեսակի երաշխաւորութիւն որ կ'ուզէք, պատրաստ ենք տալու ձեզի, միայն թէ՝ այլեւս վերջ դրէք աս անվերջ ձգձգումներուն։ Նմանօրինակ ձգձգումներով եւ շիլ հաշիւներով դուք Դաշնակցականներու հացին իւղ կը քսէք եւ անգիտակցաբար ու անուղղակի կը ծառայէք Դաշնակցութեան զօրացման։ Գոնէ այս մէկ նկատումով, ինչ որ զանցառելի չէ ձեզի համար, քիչ մը խելքերնիդ գլուխնիդ ժողվեցէք։

Մեր հասցուցած հողագէտներէն զատ, անծանօթ հողագէտներ ալ նամակներ գրելով, Հայաստան մտնելու համար միջոց կը խնդրեն։ Ի՞նչ պէտք է պատասխանել...

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐԸ ՏԱՐԱԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է արագօրէն իրականացնել լատինական տառերու գործածութիւնը։ Որոշուած է նոյնպէս որ Պոլիսը օրինակ ըլլայ միւս նահանգներուն, եւ առաջին անգամ ինք գործածէ նոր տառերը, պետական թէ մասնաւոր գործառնութիւններու մէջ։

Այս որոշումը գործադրելու համար, մասնաւոր յանձնաժողով մը ընտրուած է, փոխ. կուսակալ եւ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյի նախագահութեան տակ։

Յանձնաժողովը որոշեց շուտ շուտ գումարուիլ, օր առաջ աւարտելու համար իրեն յանձնուած գործը։ Առաջին անգամ, նոր գիրերուն վարժ ուսուցիչներ պիտի հաստատուին, որպէսզի անոնք ալ իրենց կարգին դաս տան պետական պաշտօնեաններուն եւ ժողովուրդին։

Որոշուեցաւ կանչել նախակրթութեան բոլոր քննիչները եւ անոնց մասնաւոր դասընթացք մը հաստատել։ Դասընթացքը աւարտելէ յետոյ, քննիչները պիտի երթան Չաթալճա, Սիլիվրի եւ Պոլսոյ կուսակալութեան ենթակայ միւս գաւառակները, եւ նոր տառերուն պիտի վարժեցնեն ուսուցիչները եւ ծերոց ժողովի անդամները։

Միւս կողմէ, առանձին դասընթացքներ պիտի հաստատուին նաեւ ուսուցիչներու համար։Ասոնց պիտի հետեւին պետական դպրոցներու բոլոր ուսուցիչները, օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններու Թուրքերէնի, Թուրք պատմութեան եւ աշխարհագրութեան,ինչպէս նաեւ գործնական գիտելիքներու (Խուրտ Պիլկիսի) դասատուները։

Լաւ մը վարժուելէ յետոյ լատինական տառերուն, այդ ուսուցիչները պիտի սկսին պետական պաշտօնեաները եւ ժողովուրդը վարժեցնել։Առաջիններուն համար երեք դասընթացք պիտիհաստատուի հետեւեալ վայրերուն մէջ.— քաղաքապետութիւն, կուսակալութիւն եւ համալսարան։

Գալով ժողովուրդին՝ անոր համար ալ դասընթացքներ պիտի հաստատուին Խալքի Ֆիշերային դպրոցներուն մէջ։ Ծերերու ժողովի անդամները, ինչպէս նաեւ քաղաքացիները պիտի յաճախեն այս դպրոցները եւ պիտի սորվին նոր տառերը։

Ցոլմա Պաղչէի մէջ սկսած դասաւանդութիւնը յաջողութեամբ կը շարունակուի,եւ մէկ շաբաթէն կ'աւարտի։ Ասկէ յետոյ, Իպրահիմ Նէճմի պէյ ուսուցիչ պիտի կարգուի Խալքի Բերայի կեդրոնին մէջ, ուր դաս առնելու պիտի կանչուին Խալքի Պոլսոյ բոլոր ներկայացուցիչները։

Թէեւ որոշուած էր որ Պոլսոյ դպրոցները սեպտ. 15ին բացուին, բայց նկատի ունենալով սաստիկ տաքը, ինչպէս նաեւ այն պարագան, որ այս տարի վարժարանները ուշ գոցուեցան, որոշուած է հոկտ. 15ին յետաձգել բացումը։

Միւս կողմէ, Ազգ. ժողովը մինչ այդ պիտի գումարուի եւ օրէնքով մը պարտաւորիչ պիտի դարձնէ նոր տառերուն գործածութիւնը։ Օրէնքը քուէարկելէ յետոյ, դպրոցներու մէջ դասաւանդութիւնը նոր տառերով պիտի կատարուի։

Լեզուական յանձնաժողովը կը շարունակէ զբաղիլ նոր բառարանի պատրաստութեամբ։ Հնչումներու համար, որոշուած է իբր հիմ ընդունիլ Պոլսոյ բարբառը։

*** Փոխ կուսակալ Մուհիտտին պէյ երեք հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ լրագրողներուն.—

— «Թէ իր ճառերուն եւ թէ մասնաւոր տեսակցութեանց մէջ, Հանրապետութեան Նախագահը միշտ փափաք յայտնած է որ շուտով ընդհանրանայ նոր տառերուն գործածութիւնը։ Մանաւանդ Պոլսոյ մէջ, ուր ժողովուրդը զարգացած է, եւ կրնայ շուտով ընտելանալ նոր գիրերուն։ Միջոցներ ձեռք առած ենք, որպէսզի Պոլիսը օրինակ հանդիսանայ միւս նահանգներուն։ Ասոր համար, որոշած ենք գործել արագ եւ քանի մը թեւի վրայ։ Մօտ ատենէն դասընթացքներ պիտի հաստատենք ուսուցիչ հասցնելու համար։ Յետոյ պետական պաշտօնեաներուն եւ ժողովուրդին դաս պիտի տանք»։

*** Լեզուական յանձնաժողովը իրեն յանձնուած պարտականութեան կարեւոր մէկ մասը լրացուցած է։ Նոր Թուրքերէն տառերը ամբողջովին ճշդուած եւ յայտնի եղած է որ այս գիրերով խիստ դիւրին կերպով պիտի գրուի մեր լեզուն։ Հիմա կը զբաղին քերականութեան խնդրով, որուն ալ կարեւոր մէկ մասը աւարտած է։ Յանձնաժողովին անդամները բառերու ինչ ձեւով գրուիլը կը ճշդեն զատ զատ եւ երբ ոեւէ դըժուարութեան հանդիպին, խնդիրը կը ներկայացնեն յանձնաժողովին, որ այդ կէտերու մասին ընդհ. վիճաբանութիւն կը կատարէ եւ որոշում կուտայ։ Յանձնաժողովը՝ միեւնոյն ժամանակ՝ կը զբաղի նոր ուղղագրութեամբ բառարանի մը կազմութեամբ, որուն կարեւոր մէկ մասը աւարտած է։ Թուրքերէն բոլո՛ր բառարաններու՝ նոր տառերով գրուիլը կը ճշդուի։ Այս բառարանին կազմութիւնը լրանալէ վերջ, անմիջապէս պիտի տպագրուի։

ԲՈՒՌՆ ԽՕՍՔԵՐ ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ԴԷՄ

«Ճիմհուրիյէթ» ծանուցանելով թէ Յունաց Պատրիարքարանը կ'աւելցնէ Սինոդին անդամներուն թիւը, զանոնք անուանելով երբեմն յունաբնակ գաւառներու անուններով, հետեւեալ շանթերը կ'արձակէ.

— Լօզանի մէջ մենք հաւանեցանք Ֆէնէրի Պատրիարքարանին Պոլիս մնալուն, պայմանաւ որ զուտ կրօնական հանգամանք ունենայ։ Նոյն Լօզանի դաշնագրին համաձայն, որոշուեցաւ — բացի Պոլսէն — Թուրքիոյ մէջ հետքը չձգել յոյնի և հելլէնականութեան։

Այս պատճառով, փոխանակութեան ենթակայ համարուեցան նոյն իսկ աղօթատեղիները ու անոնց պատկանող կալուածները։ Փոխանակութեան պայմանագրութեան համաձայն, փոխանակութեան ենթակայ տեղացի քահանաներն ու մետրապոլիտներն անգամ փոխանակուեցան։

Այդ թուականէն սկսեալ, Ֆէնէրի Պատրիարքարանը միմիայն Պոլսոյ քաղաքապետական սահմաններուն մէջ գործելու պայմանով, զուտ կրօնական գործերով պէտք էր զբաղէր։

Մինչդեռ տեղի ունեցած դէպքերը ցոյց կուտան թէ յիմարութեան հով մը փչել սկսած է Ֆէնէրի Պատրիարքարանին մէջ։ Արդարեւ ի՞նչ իմաստ ունի մետրապոլիտները մկրտել քաղաքներուն անունովը Անատոլուի, ուր ներկայիս ո՛չ մէկ Յոյն կայ եւ ապագային ալ չպիտի գտնուի։ Պատրիարքարանին այս ընթացքը պարզապէս լրբութիւն է...

Կը զարմանանք Ֆէնէրի անկիւնը ապրող աս ծերուկ կրօնաւորին, որ ինքնիրենը հարս փեսայ կ'ըլլայ եւ կը շարունակէ մետրապոլիտներ նշանակել քաղաքներու համար, ուր Յոյնին հետքն անգամ չկայ. շիտակը չենք կրնար մեր զարմանքը զսպել։

Ուրիշ տարօրինակ պարագայ մըն ալ կայ. Յունաց Պատրիարքը նոր մետրապոլիտներու անունին հետ կը յիշեցնէ եղեր թեմերու պատմական անունը։ Օրինակ Էրտէկին քով Կապադովկիա անունն ալ կ'աւելցնէ եղեր։

Այս ծերուկ կրօնաւորը թեմերու պատմական անունները վերյիշելով, արդեօք կ'ուզէ Պոլսոյ գրաւումէն առաջ գոյութիւն ունեցող Պատրիարքութի՞ւնը վերահաստատել...

Իբր թէ ասոնք բաւական չըլլային, նախապէս հելլէն կառավարութեան հաշւոյն ծառայող մետրապոլիտներ ալ կան եղեր Պատրիարքարանին մէջ։ Հելլէնահպատակ կրօնաւոր մը, որ հաւատարմութեամբ երդում ըրած է հելլէն կառավարութեան, ի՞նչպէս կրնայ գործ ունենալ Ֆէնէրի Պատրիարքարանին մէջ։

Խնդիրը ո՛ր կողմէն ալ որ դատուի, շատ տգեղ է Պատրիարքարանին վերջին ընթացքը։ Դատապարտելի է այս յանդգնութիւնը, որովհետեւ կրնայ պատճառ դառնալ այնպիսի դէպքերու, որոնք միջազգային ըսբըսանքներու դուռ բանան։

Իսկ մենք չենք կրնար ձեռքերը ծալլած մնալ՝ Ֆէնէրի Պատրիարքարանին բարբանջանքներուն հանդէպ։ Միջոցներ ձեռք առնելու է, որ Պատրիարքարանը իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ միայն գործէ։ Միւս կողմէ Պատրիարքարանին հասկցնելու է, թէ իրաւասութեան սահմաններու ոեւէ նոր բռնաբարում իր գոյութիւնը պիտի վտանգէ։

Արդարեւ ոեւէ նոր բռնաբարումի պարագային, պէտք է պատրիարքարանի գոյութեան վերջ տալ եւ խնդրին մէջէն ելլել։

Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է։

...ս երկիրը եկան մերկ եւ անօ... այսօր մէկ ճատրիկ մուրաց... չես կրնար գտնել անոնց... իսկ եթէ անոնց կրած տառապանքին ու զրկանքին մէկ ...անները դուք Պաղտատցիները ունենայիք, այսօր մէկ հոգի... ձեզմէ ողջ չէր մնար: Անոնք ...ներ դժբախտացած եղբայրներն են. գացէ՛ք, ճամծամընեք անոնց հետ ու ասպարէզ ...էք անոնց ալ գործելու:

Մենք վստահ ենք կառավարութեան ազնիւ ու արդարադատ պաշտօնէութեան վրայ և հաւատանք թէ անմօթ ...րակը իր արժանի դասը պիտի ստանայ դարձեալ օտարէն, ...ն արաբէն որ գերի էր դեռ ...էկ. իսկ այսօր հսկայաքայլ յառաջդիմէ բոլոր ասպարէզներուն մէջ, եւ որպէս պետականութեան դեռ նոր տիրացած ժողովուրդը՝ հետզհետէ իր ...ող տեղը կ'ուզէ գրաւել ազգերու պատմութեան մէջ:

** Յուլիս 24ին հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Պաղտատի ...ս Մարկոս Իսկէնտէրեան երեսնամեակին առթիւ: ...նցնցեալը Պաղտատի այն ...րաւորը եղած է, որ երեսուն ...րի առաջ ըմբռնելով իրական ...ին դաստիարակութեան արժէքը, իր վաղամեռիկ զաւկի յիշատակին շարք մը ...ւածներ կտակած է ազգին, ...նցեան անունով աղջկանց ...րժարանի մը հիմնարկութեան համար: Յետոյ տեղի ունեցաւ սգահանդէս մը, նախագահութեամբ Ուսումն. Խորհրդին: Հրաւիրուած էին ...ր տեղացի Հայերը, սակայն ...մէկ զաղթական: Կը նախագահէր Ոսկան պէյ Մարտիկեան: ...՝ նախագահին եւ Ուսումն. Խորհուրդին կողմէ խօսեցաւ ...թ. Վարդան Թօփալեան, ...րբահայերու, Կիլիկեցիներու մասնաւորապէս Չէյթունցիներու քաջածանօթ «Ներսս» ...ջբերումին, որ ծիծաղելի ...րձանց սգահանդէսը:

Բացակայ էին Ասոմալեայ ...ղթական ժողովին անդամներն ու տեղացիներու բացարձակ մեծամասնութիւնը, հակառակ մասնաւոր հրաւէրներուն, «դրսեցիները» խուռներամ ...ած էին յարգելու բարերարին յիշատակը, ո՛չ միայն քաջերէն ու մերձակայ Կիլիկիոյ զաղթականներէն, այլ քաղաքէն ...լու ժամ հեռու գտնուող Հինաիդի կայանէն: Եւ այս հաստատ անոր, որ հանգուցեալին ...հակ աղջիկը, Այրի Տիկ. Սառա ...ղէոսեան ժողովրդական պայտերին սկիզբէն իսկ հովանաւորած է սեւ խմբակը, թէ բաժլէս եւ թէ նիւթապէս:

ՊԵՐՃ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ.— ...իլիոյ մէջ սիրաճար զոյգ մը, ...տարի նշանուած մնալէ յետոյ, ...ուսնացան միայն այս վերջերս: ...սպասման պատճառն են երնշանածներուն մայրերը, ...նք դէմ էին անոնց ամուսնութեան. աղջկան մայրը մեռաւ ...0 տարեկանին. մանչունը 98ին:

Կեանքը Հայաստանի Մէջ
(քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Անդրկովկասի շինարարական կոմիտէն քննեց Լենինականի վերականգնման աշխատանքներու խնդիրը: Հաստատեցաւ որ քաղաքի եւ գիւղերու տուները շինելու գործը առաջ տարուած է անգոհացուցիչ եւ աննպատակայարմար կերպով:

1927ին Լենինականը եւ շրջականները վերականգնելու համար ծախսուած է 6,640,703 րուպլի:

Կոմիտէին կարծիքով, Լենինականն ամբողջապէս վերականգնելու համար, կը պահանջուի 18 միլիոն 995,942 րուպլի: Այս գումարէն պէտք է յատկացուի 10.618,000 րուպլի քաղքի շէնքերուն, 2.576.400 գիւղի տուներուն եւ քաղքի տուներուն նորոգութեան համար 4.750,000, իսկ գիւղական տուներուն նորոգութեան համար 406,350 րուպլի: Զանազան ծախքեր՝ 644.529 րուպլի:

— Հայաստանի կառավարութեան որոշումով, Լենինականի մէջ նոր կառուցուած տուներէն 17ը պիտի յատկացուին տեղին հիւսուածեղէնի գործարանին: Տուներու ներքին յարդարումը պիտի կատարուի գործարանին ծախքով:

— Անի կայարանին մօտ, Ջագա գիւղին փրփրաքարի հանքերուն մէջ սկսած է գործել ելեկտրակայանը: Ելեկտրական ուժը կը գործածուի տուներու լուսավառութեան եւ այն մեքենաներուն համար, որոնք կայարանէն ջուր կը մատակարարեն հանքերուն:

— Եկեղեցիները փակելու գործը առաջ կը տարուի եւ ամէն կերպով, ժողովուրդը կը քաջալերուի: Այս անգամ ալ, Լենինականի կարգ մը գիւղերու համայնքները որոշած են փակել եկեղեցիները եւ զանոնք վերածել ժողովրդական տուներու: Օջախկուլ գիւղը իր եկեղեցին դրաւ գիւղական խորհուրդի տրամադրութեան տակ: Այս կերպով Լենինականի Գ. գաւառակին մէջ 7 գիւղեր փակած կ'ըլլան իրենց եկեղեցիները:

ԿԱՐՄԻՐ ԱՍՏՂԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Հիմա որ Խորհրդային Ռուսիոյ գեղարուեստի նախկին դիկտատորը Լունաչարսկի շնորհազուրկ եղած է, Մոսկուայի մէջ ամէն մարդ կը խօսի անոր կնոջ վրայ:

Տիկին Լունաչարսկի, իր ամուսնութենէն առաջ շարժանկարի համեստ, բայց սիրուն դերասանուհի մըն էր: Բայց այն թուականին (1927) որ իր ամուսինը գեղարուեստի գործավար կոչուեցաւ, իր ալ աստղը սկսաւ փայլիլ, արձակելով համաշխարհային շողեր...:

Լունաչարսկի 1927ին ծնէվ կուգարիբը պատուիրակ. իրեն կ'ընկերանար իր կինը, որ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ, մեծ տպաւորութիւն կը ձգէր: Սիրուն էր: Ժընէվի մէջ կը վախնային որ յանձին տիկինին՝ անշուշտ «ընկերուհի» մը պիտի գտնէին: Բայց առաջին հանդիպումը արդէն ըրեկոյթի մը մէջ, ամէն կասկած փարատեր էր անոր մասին: Տիկինը հմայիչ էր...: Իբր գիտակից «ընկերուհի» եւ իբր գործավարի մը կին..., կըհագուէր փարիզեան վերջին նորաձեւութեան համաձայն, ու լեմանի եզերքներուն վրայ, ամէն մարդ իր մասին կը խօսէր: Տիկինը գիտեր նաեւ ուշադրութիւն գրաւել:

Բայց աշա՜ թէ ինչպէս կաթին մէջ ճանճ կ'իյնար: Լունաչարսկի կատղած՝ պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէր թէ իր կնոջ մուտակները հասարակ ճագարի մորթէ էին եւ անոր գոհարներն ալ կեղծ:

Այս անգամ տիկինին հիացողները կը խնդային անոր էրկանը վրայ:

Իսկ տիկին Լունաչարսկի որ «բուրժուա»յի ճաշակներ ունէր, կը զուարճանար ինչպէս որ կրնար, երբ միլիոնատէրի շփացած աղջիկ կամ կին: Եւ երբ իր «ընկեր» ամուսինն պաշտօնը վերջացաւ, «ընկերուհին» պարզապէս եւ յստակ ու անհերքելի բառերով, յայտնեց թէ չէր ուզեր Մոսկուա վերադառնալ: Գործավար ամուսինը բարի սիրտ ունէր: Մինակ դարձաւ իր պաշտօնին գլուխը, մինչ իր շնորհալի տիկինը կ'երթար Պերլին, փարթամ յարկաբաժինի մը մէջ հաստատուելու, ուսումնասիրելու համար շարժապատկերի վերջին կատարելութիւնները:

Եւ օր մըն ալ, «ընկերուհին» պայմանագրութիւն մը կը կնքէր գերմանական շարժապատկերի ընկերութեան մը հետ:

Աստղը կը բարձրանար...

Բայց հոն էին բոլշեւիկեան կատուները ու կը հսկէին համայնավար համբաւին վրայ: Ընկերուհի Լունաչարսկիի վարմունքը խրտչեցուցիչ էր գիրենք: Անշուշտ օրիորդ մը կարմիր շարքերէն Ռութ Ֆիշէր, երկար յօդուածներով կը պահանջէր որ Մոսկուա վտարէ զայն իր շարքերէն: Համայնավար թերթ մըն ալ իր կարգին խստօրէն սկսաւ քննադատել տիկին Լունաչարսկիի կեանքը: Ամէն կողմէ սկսաւ բողոքի աղմուկ բարձրանալ: Պերլինի խորհրդային դեսպանը խիստ գիտողագիր մը գրկեց ընկերուհի Լունաչարսկիի, եւ պահանջեց որ անմիջապէս Մոսկուա մեկնի:

Իսկ ընկերուհին որ շատ հանգիստ էր Պերլինի մէջ, պատասխանեց թէ անուանարկութեան դատ պիտի բանայ այն թերթերուն դէմ, որոնք զինքը վարկաբեկեր էին, եւ թէ խորհրդային դեսպանը՝ ինքը չէր ուզեր զանէն վռնտուիլ, պէտք էր զգուշանար իր տունը գալէ:

Տիկինին այս հպարտ կեցուածքը, պահ մը լուռ թիւնպարտադրեց բոլորին: Բայց Մոսկուայէն հասաւ հեռագիր մը որ կը դատապարտէր տիկինը: Կառավարական բարձր հրամանով ետ կը կանչուէր:

Ու տիկին Լունաչարսկի որ կը պատրաստուէր գեղարուեստական աշխարհը լուսաւորել իր նորածագ աստղին շողերով, դարձաւ Մոսկուա, ուր կը շարունակէ իր մարած երազը օրօրել, իր ամուսնին քով, որ իր կարգին, կ'երեւի միջոցներ կը փնտռէ հերքելու համար իրեն վերագրուած տիտղոսը՝ «քաղաքական մեռեալ»:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՓՐԻՎԱ, 17 օգոստոս.— Եւրոպահայ կարմիր խաչի դաշնահանդէսը տեղի ունեցաւ 15 օգոստոս, Դշ. օրը կէսօրէ ետք՝ ժամը 2.30ին, Շալամոնի մօտ, գեղեցիկ եւ ընդարձակ դաշտի մը վրայ:

Հակառակ տեղին հեռաւորութեան՝ դարձեալ կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր: Հայկական եւ ֆրանսական դրօշներուն շուքին տակ, անուշ օր մը անցուց հայ երկսեռ ժողովուրդը: Նախագահ ընկեր Գ. Սեթեանի բացման խօսքէն ետք, մենախօսութիւններ ըրին օրիորդներ Աննիկ Բայրամեան, Վարդուհի Խաչերեան եւ Տիրուհի Ժամկոչեան:

Երգչախումբը խմբերգներով ոգեւորեց թէ հանդիսականները եւ թէ օտար հիւրերը: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Երուանդ Թէրզեան, որ երկար բացատրութիւններ տուաւ Հայ կարմիր խաչի նշանակութեան եւ գործունէութեան մասին, յորդորեց անդամագրուիլ, փրկելու համար անտէր որբերն ու հիւանդները:

Անդրանիկ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ» Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ՝ ՀԱՅ ԸՄԲԻՇԻ ՄԸ

Ամերիկահայ ըմբիշ Մ. Նազարեան, Յուլիս 20ին, Ֆիլատելֆիոյ մէջ, 13ուկէս վայրկեանէն յաղթեց ճիկայ ռուս Մօսլերթ Զէյքինի: Գօտեմարտին ներկայ եղած են աւելի քան 10.000 հանդիսականներ:

Նազարեան նոյնպէս Յուլիս 21ի երեկոյին կռուած է Նիւ Եորքի մէջ, ընդդէմ գերմանացի ըմբիշի մը եւ զայն զգետնած է 13 վայրկեանէն: Վերջերս պիտի կռուէր Թոփալոսի դէմ, բայց անոր բացակայութեան, գօտեմարտած է գերմանացիին դէմ եւ շահած պատուանշան մը՝ Նիւ Եորքի Սփորթինկ Քըմիշըների կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵՌ ԿԸ ԶԱՐՄԱՆԱՑ.— Ժամ մը Ֆլօրան Մօրկիլէս, չոգեկառքին սպասելով մէկտեղ, վեր վար կը պտտէր կառ տունի մէջ, երբ երկու անծանօթներ մօտեցան եւ սկսան խօսակցութեան իրեն հետ:

Ցանկարծ անոնցմէ մէկը գետնէն բան մը վերցնելու համար ծռեցաւ: Այս միջոցին գետին ինկաւ անոր դրամապանակը, մինչ միւս անծանօթը կը փութար քաղաքավարօրէն զայն վերցնել, բայց փոխանակ տիրոջը վերադարձնելու, արագութեամբ կը կորսուէր բազմութեան մէջ: Բայց զարմանալին այն է որ կողոպտուած մարդը՝ փոխանակ վազելու գողին ետեւէն, լրջօրէն կ'ամբաստանէր Մօրկիլէսը թէ ինք գողցած է իր դրամապանակը:

Մօրկիլէս ժամ առաջ փրկուելու համար այս վրան. բաց զրպարտութենէն, մէկ միջոց գտաւ, իր գրպանները դարձնել, պարպել եւ ցոյց տալ ինչ որ կար:

Այն ատեն միւսը յայտնելով թէ դրամապանակը կը նմանէր ճիշտ իրենին, առաջարկեց պարունակութիւնը քննել փարատելու համար ամէն կասկած, Մօրկիլէս համաձայնեցաւ. անծանօթը քննեց, համոզուեցաւ թէ սխալած էր, ներողութիւն խնդրեց ու դրամապանակը վերադարձուց իր տիրոջ: Յետոյ մեկնեցաւ:

Քառորդ ժամ յետոյ սակայն, շոգեկառքը եկած էր. Մօրկիլէս հակակշռի պաշտօնեային ներկայացնելու համար, երբ իր դրամապանակին մէջ փնտռեց ճամբու տոմսակը, տեսաւ որ 2500 ֆրանք՝ իր ամբողջ հարստութիւնը թռեր էր:

ԿԻՆԷՆ ՑԵՏՈՅ՝ ՁԱՒԱԿՆ ԱԼ:
— Ժիւլ Լիվի հողագործ՝ բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն, որ կը կենակցէր իր սիրահարին հետ: Անցեալ օր իր 14 տարու տղուն հետ կ'աշխատէր դաշտին մէջ, երբ վրայ հասաւ իր կինը՝ սիրահարին ընկերակցութեամբ: Բարեւի չի ճմաց: Սիրահարը երկաթի հարուած մը իջեցուց խաբուած ամուսնին, որ ուշակորոյս ինկաւ: Երբ ինքզինքին եկաւ, տեսաւ որ սիրահար եւ սիրուհի՝ իր տղան առած կը փախչէին ինքնաշարժով:

ՀԱՅՐ ԵՒ ԱՂՋԻԿ.— Փիէր Ժարնօ կ'ապրէր իր երկու աղջիկներուն հետ, Ժարնօ գոհ էր իր փոքր աղջիկէն. բայց մեծը՝ օր չէր անցներ որ վէճի պատճառ չդառնար: Ուրվհետեւ օգտուելով հօրը բացակայութենէն, սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէր տեղին երիտասարդներուն հետ:

Հայրը միշտ կը յանդիմանէր զինքը իր այս վարմունքին համար: Աղջի որ վէճը այնքան սաստկացաւ որ հայրը զարկաւ իր աղջկան: Աղջիկը զայրացած բացագանչեց.

— Կ'ուզէիր զիս սպաննել, հարուածդ վրիպեցաւ, բայց իմ բարեկամիս՝ Մալուէլի ձեռքէն չպիտի փախչիս դուն:

Առտը վրայ հայրը աւ ատրճանակ մը, կրակեց աղջկան վրայ եւ զգետնեց զայն, յետոյ փախաւ տունէն: Դեռ չէ ձերբակալուած:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՂՏԿԱԼԻ ՎԷՃԵՐ

Մարսէյլէն ստացանք օգոստ. 17 թուակիր նամակ մը, կնքուած՝ «Բագուի Հայրենակցական Միութիւն», որ կը բողոքէ Յառաջի 724 թիւին մէջ, դարձեալ Բագուի Հայր. Միութեան մը կողմէ տրուած կոչին դէմ: Նամակագիրը հասցէ կուտայ Մ. Դաւթեան, եւ կը յայտնէ թէ Բագուի Հայր. Միութիւնը գոյութիւն ունի 1923էն ի վեր, իսկ նոր միութիւնը հետեւանք է «անձնասիրութեան եւ փառասիրութեան»:

Որո՞ւն հաւատալ, քանի որ երկուքն ալ կնքուած են եւ պաշտօնական...

*** Լիոնէն, Թիւ 2 վարչութեան ատենապետ Պ. Տ. Սրմաքէշեան ընդարձակ պատասխան մը ղրկած է ռամկավար շաբաթաթերթին մէջ իրեն դէմ գրուած անուանարկիչ հրատարակութեան մը առթիւ: Նամակագիրը, որ յառաջ քշուած էր ծանօթ խմբակին կողմէ, Լիոնի օրինաւոր վարչութեան դէմ, ծանր ամբաստանութիւններ կը բարդէ իր հովանաւորներուն վրայ, որոնք «պաշտօնանկ» ըրած էին զինքը: Լաւ խմբագրուած չըլլալով բողոքագիրը, կը յանձնարարենք նոր մը ղրկել, բայց շատ կարճ, եւ միայն ստոյգ փաստեր յիշելով, ոչ թէ վիճաբանութեան բռնուելով այնպիսի մարդոց հետ, որոնք ուխտած են սեւը ճերմակ ներկել եւ անդադար խառնակել:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

II

Երկիրը գրեթէ ամայի է ձմեռօրով հետեւ բազմաթիւ վաշտուն հովիւներ, հովի նման թեզ եւ գայլի նման խորամանկ, ...երով կ'իջնեն հարաւային ...ղ դաշտագետինները: Գարնան՝ ...րու, շուներու, ծեր եւ երիտա...րդ հովիւներու եռուզեռը կ'ա...որէ գիւղաքաղաքը:

Այրի կնոջ տղան ալ, Զուա..., 11 տարեկան, հովիւ էր ար...: Օրուան մէջ արածելու կը ...էր Փոնի բնակող ընտանիքներ...ն այծերը: Արշալոյսին փողոց...էն անցնելով կը սուլէր: Այծերը, կը ճօնչնային սուլիչին ձայնը, ...ներէն դուրս կ'ելլէին եւ ...գօրէն իրեն կը հետեւէին: Իրիկունը՝ զանոնք կ'առաջնորդէր մինչեւ գիւղաքաղաքին մուտքը, այծերըմինակնին՝ տէրերուն տունը կ'երթային:

Փոքրիկն Անանիա գրեթէ միշտ կը հետեւէր բարեկամին, երկար ականջն Զուանէին: Երկուքն ալ բոկոտն էին, երկար, աղտոտ, կոշտ կտաւէ տափատներով:

Անանիային աչքերը կը ցաւէին եւ ճապոտ էին: Կարմիր քիթէն աղային նիւթ մը կը վազէր եւ քթին երկու կողմը պեխերու նման անանուն նիւթէ խաւ մը կը կազմէր:

Մինչդեռ այծերը կ'արածէին երկրին լեռնոտ շրջականները, այծտերեւուկներով կանաչազած ժայռերու վրայ, երկու տղաքը ճամբուն մօտերը կ'երթային անցորդներուն քար նետելու կամ գետնախնձորի արտերուն մէջ կը մտնէին եւ կամ հսկայ ընկուզենիներու խոնաւ շուքին մէջ, հովէն վար ձգուած ընկոյզներ կը փնտռէին: Զուանէ մեծ էր եւ արագաշարժ, Անանիա ուժեղ էր եւ յանդուգն: Երկուքն ալ հաւասարապէս ստախօս, բարբարոս երազներով օրօրուած՝ Զուանէ կը խօսէր հօրը մասին եւ կ'առաջադրէր անոր օրինակին հետեւիլ, յանդուգն աւազակ մը ըլլալ եւ վրէժը լուծել: Անանիա կ'ուզէր զինուոր ըլլալ:

— Քեզ պիտի ձերբակալեմ, — կ'ըսէր հարդարտօրէն: Իսկ Զուանէ կը պատասխանէր եռանդով. «Ես ալ քեզ կը սպաննեմ»:

Յետոյ փայտէ հրացաններով զինուած՝ աւազակ կը խաղային: Անանիա երբեք չէր կրնար գտնել աւազակը, թէեւ Զուանէ ծածկուած տեղէն կկուի ձայն կը հանէր: Իրական կկու մը կը պատասխանէր հեռուէն եւ յաճախ երկու տղաքը միասին կը հետապնդէին մեղամաղձոտ թռչունը, վայրկեան մը թողելով իրենց կատաղի խաղերը: Երբ կը կարծէին թէ հասած են թռչունին՝ աւելի հեռուէն կը լսուէր տխուր կանչը: Այն ատեն, դժբաղխտութեան երկու եղբայրները ընկողմանած խոտերուն վրայ՝ կը բաւականանային կկուին հարցումներ ուղղելով:

Զուանէ համեստ էր՝ կը հարցնէր միայն. «Կկու, գեղեցիկ կկու, ըսէ՛ ժամը քանի՞ն է»: Եւ թռչունը կը պատասխանէր 7 կանչով, թէեւ ժամը 10 կրնար ըլլալ: Իսկ Անանիա կը հարցնէր. «Կկո՛ւ, ծովուն գեղեցիկը, քանի՞ տարիէն պիտի ամուսնանամ»:

— Կու - կու - կու - կու:

— Չորս տարիէ՞ն: Այսքա՜ն շուտ պիտի ամուսնանաս, — կ'երգէր Զո անէն:

Երբեմն կկուն ճիշտ թիւ մը կուտար: Այն ատեն տխուր պատգամով միայն ընդմիջուած լռութեան մէջ՝ տղաքը կը շարունակէին հարցաքննել. «Կկո՛ւ, կկո՛ւ, ըսէ քանի տարիէն պիտի մեռնիմ»:

Անգամ մը Անանիա բարձրացաւ մինակը լերան կատարը, ճերմակ ճամբայէն, կրանիտէ կոյտերուն մէջէն: Արեւն անհետացած էր, բայց կապոյտ լեռներու ետին կարծես թէ կը վառէին հսկայ բոցեր՝ վեր բարձրացնելով, դէպի կարմիր երկինքը, սաստիկ փայլուն լոյս մը: Մտածեց Զուանէի հօրը վրայ եւ շուրջը նայեցաւ սարսափահար: Թէպէտ կը փափաքէր զինուոր ըլլալ, բայց կը վախնար աւազակներէն, կը սարսափէր սեւօրակ պատէն կախուած մեծ վերարկուէն: Գրեթէ գլտորելով վար իջաւ գագաթէն, ուրկէ տեսած էր կաս կարմիր երկինքը, կապոյտ լեռները: Զուանէ կոկորդալիր կը կանչէր զինքը: Տեսածները պատմեց անոր: Այրի կնոջ տղան, նախ բարկացաւ, ապա հանդարտեցաւ եւ Անանիային նայեցաւ յարգանքով: Երկուքն ալ մտածկոտ եւ լուռ՝ գիւղ վերադարձան այծերուն հետ, որոնց զանգակները կը հնչէին տխրագին՝ վերջալոյսի լռութեան մէջ:

Երբ Զուանէի հետ չէր երթար, փոքրիկն Անանիա օրը կ'անցնէր եկեղեցիին մեծ բակին մէջ, մոմագործին զաւակներուն հետ: Մեծ ծառեր կը հովանաւորէին տխուր բակը, կիսաւեր քիւերով շրջապատուած: Քարէ սանդուխ մը կը տանէր եկեղեցին, որուն ճակատին վրայ խաչ մը նկարուած էր միայն: Մոմագործին զաւակներուն հետ, Անանիա ժամերով կը խաղար կամ մոմեր կը շինէր: Հնօրեայ վանքի մը պատուհաններէն դուրս նայէր երբեմն ոստիկան մը: Ներսի կողմը տեսնուէին մուճակներ եւ զինուորական զգեստներ եւ կը լսուէր Նաբոլիական շեշտով երգ մը.

Քեզի՛ այս վարդարանը...

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

ուածներ կը հրատարակեն կուսակցութեան կեանքին, գործունէութեան եւ զարգացման մասին։

Հակառակ անոր որ կուսակցութեան կեդրոնական եւ գաւառական մարմինները խիստ հակակշռի կ'ենթարկեն ֆաշիստ խմբակցութեանց եւ անհատներու շարժումները, սակայն տակաւին «ֆաշիստական կատարելութիւն» ըսուածը ձեռք չէ բերուած։ Երկու տարիէ ի վեր պաշտօնազուրկ եղած են հին վարչաձեւի բոլոր խմբագիրները եւ Իտալիոյ բոլոր մեծ թերթերուն գլուխը դրուած են փորձուած սեւ շապիկաւորներ։

Սերպիա գոհացում կուտայ Իտալիոյ

Սէպթէմբերի վերջին հակիտալական ցոյցերուն առթիւ Պելկրատի կառավարութիւնը մասնակի գոհացում տուաւ իտալական իշխանութեանց, բանտարկութեան պատիժ տալով մօտ 30 ուսանողներու, որոնք մասնակցած էին հակիտալական ցոյցերուն։

Պելկրատի եւ Զագրէպի թերթերը կ'ըսեն թէ Սփալաթոյի միջադէպերը ծագեցան իտալական հիւպատոսին բռնած դիրքին հետեւանքով, իսկ Սոպէնիքոյի մէջ իտալացի ֆաշիստներն էին որ ցուցարարներուն համբերութիւնը հատցուցին՝ իրենց գրգռութիւններով։

Սոպէնիքոյի մէջ մեծ թիւով ոստիկան եւ ոստիկան-զինուորներ վիրաւորուած են, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ եուկոսլաւ իշխանութիւնները ամէն ինչ ըրած են՝ կարգը պահպանելու համար, կ'ըսեն թերթերը։

Նոր զինուորներ հասան Տալմացիոյ շատ մը քաղաքները, ուր հակիտալական զգացումը կը սպառնայ նոր խռովութիւններ առաջ բերել։

Աթէնքի անօրինակ համաճարակը

Գրած էինք թէ Աթէնքի մէջ համաճարակ նոր հիւանդութիւն մը ծագած է վերջերս։ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, «Դէնգա» կոչուած այս հիւանդութենէն վարակուածներու թիւն է 100,000 հոգի։

Բազմաթիւ վաճառատուններ և գրասենեակներ ստիպուած են փակել իրենց դուռները, պաշտօնեաները հիւանդացած ըլլալով։ Փակուած են նաեւ կարգ մը պետական պաշտօնատուներ։ Հեռաձայնի կեդրոնը շատ կրճատուած կերպով կը բանի եւ ամէնէն առաջ պաշտօնական խօսակցութեանց ճամբայ կը տրուի։

Հիւանդութիւնը վտանգաւոր չէ եւ քանի մը օրէն կ'անցնի։ Սակայն շատ ցաւ կը պատճառէ եւ մարմնի ջերմութիւնը զգալիօրէն կ'աւելցնէ։

Յատկանշական է դիտել որ միայն Աթէնքի եւ շրջականերուն մէջ կայ այս հիւանդութիւնը։ Վերջերս ստորերկրեայ երկաթուղի (Մէթրօ) շինելու համար մեծ պեղումներ կատարուեցան Աթէնքի մէջ. այս առթիւ երեւան հանուած են մժեղի բոյներ։ Այս մժեղներու խայթումն է որ նոր հիւանդութեան պատճառ կը դառնայ։

Ահմէտ Զօկու թագաւոր պիտի հռչակուի

Գրած էինք թէ Ալպանիոյ ժողովուրդը բազմաթիւ հեռագիրներով կը պահանջէ երկիրը թագաւորութեան վերածել եւ թագաւոր հռչակել Ահմէտ Զօկուն։

Ալպանիոյ մամուլի դիւանը Թիրանայէն կը հաղորդէ Օգոստոս 20 թուականով.

«Այս առաւօտ տեղի ունեցաւ մեծ հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին Թիրանայի եւ շրջականերու ամբողջ ժողովուրդը մեծ խանդավառութեամբ ցոյցեր ըրաւ, պահանջելով ընդունիլ միապետական վարչաձեւը եւ թագը առաջարկել Ահմէտ Զօկուի, ի վարձատրութիւն երկրին մատուցած իր ծառայութեանց։ Մայրաքաղաքի օրինակին կը հետեւի ամբողջ Ալպանիան, ուր նման ցոյցեր կը կատարուին կատարեալ կարգապահութեան մէջ։»

⁂ Իշխան Վիլհելմ տը Վիտ, Ալպանիոյ նախքան պատերազմեան իշխանը, մտադիր է բողոքել Ահմէտ Զօկուի թագաւոր հռչակուելուն դէմ։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ իշխանը Վիեննայի մէջ Իտալիոյ հակառակ տարրերու նիւթական օժանդակութեամբ կը ծրագրէ հակայեղափոխութիւն մը յարուցանել Ալպանիոյ մէջ։

Լատինական տառերու ընդհանրացումը

Թուրք մասնաւոր յանձնաժողովը, որ նպատակ ունի Թուրքերէն նոր տառերու գործածութիւնը ընդհանրացնելու, որոշած է, բացի պաշտօնեաներէն եւ ուսուցիչներէն, ժողովուրդին համար ալ մասնաւոր դասընթացքներ հաստատել։ Այր թէ կին, բոլոր քաղաքացիները անխտիր պիտի հետեւին հիմնուելիք դասընթացքներուն։

Պոլսոյ Քաղաքապետութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Հեռաձայնի ընկերութեան թէ, հեռաձայնի բաժանորդներու տետրակը պէտք է տպագրուի նոր տառերով եւ արեւմտեան թուանշաններով։ Նոյնպէս զեկոյց եղաւ Հանրակառքի ընկերութեան, որ արաբականներուն տեղ արեւմտեան թուանշաններ գործածուին։

Մեծ հրդեհ Եագաճըգի անտառին մէջ

Օգոստոս 14ին Պոլիս, Եագաճըքէն երեք ժամ հեռու գտնուող Քուրա գիւղի բնակիչները հրդեհի մը սկզբնաւորութիւն կը նշմարեն անտառին մէջ եւ իսկոյն հրդեհին վայրը կը փութան։ Հակառակ գիւղացիներու կողմէ թափուած ջանքերուն, կարելի չըլլար սակայն մարել հրդեհը, որ հետզհետէ կը տարածուի։ Ասոր վրայ գիւղացիները ճարահատ, հեռաձայնով տեղեկութիւն կուտան Սկիւտարի գայմագամին, որ ոստիկան-զօրքի հրամանատարին եւ անտառային վարչութեան տնօրէնին հետ հրդեհին վայրը կը փութան։

Մինչ այդ, հրդեհը արդէն բազմաթիւ ճիւղերու բաժնուած կը յառաջանար զանազան ուղղութեամբ։ Մէկ ճիւղը կը յառաջանար Եագաճըքի ուղղութեամբ եւ հասած էր մինչեւ Այտօսի գագաթը։ Եագաճըքի ոստիկան-զինուորները սակայն գերմարդկային ճիգերով յաջողած են Այտօսի շրջանի հրդեհը մարել եւ ծանր վտանգէ մը ազատել Եագաճըքը։ Հրդեհին ուրիշ մէկ ճիւղը կը յառաջանար դէպի Սկիւտար։

Հրոյ ճարակ եղած են տասնեակ հազարներով ծառեր։ Ոստիկան-զօրքի գումարտակներ ղրկուած են հրդեհին առաջքը առնելու համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին քաֆէ 0 քյէու տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի։ մէթրօ իթալի։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն ։

Հ. Յ. Դ.

Հրազդան *խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին,* Ave. Gobelins *ծանօթ հաւաքատեղին։*

Աղբիւր Սերոբ *խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 184* Ave. Italie.

Քրիստափոր *խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին* 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienne*ի վերնայարկը։*

Լիոնի *Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Օրակարգ. նախորդին շարունակութիւնը։*

Լիոնի *«Վրէժ» խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։*

Լիոնի *Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Լիոնի *Պատանեկան Միութեան վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, կարեւոր խնդրոյ մը համար ։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ եղբայրս Մարաշցի Հայկ Ալէքսանեան որ 1924ին կը գտնուէր Պոլիս հիւանդանոցը, «Ստամպուլտա քիւչիւք Համան ճանըշտա»: իմացնել՝ Տիգրան Ալէքսանեանի, chezMr. Delorme-Goyet,Poncins, par Feurs, (Loire).

կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Ոսկերիչ Ակօլիի եւ Էլէնիքայի աղջիկը՝ Պապիկեան Բըրլանդի, 24 տարեկան, ծնած Եոզկատ, Քէօսէ Օղլու փողոց, կը փնտռէ իր հօրեղբայրը եւ մօրեղբօրորդին Աշճըպաշեան Յովհաննէսը, որոնք 5 տարի առաջ Տիթրոյթ (Ամերիկա) կը գտնուէին։ Գրել՝ Իսկէնտէրեան Անտոն վրդ.ի, 5 Avenue d'Orléans, Paris.

— կը փնտռեմ Սեբաստիոյ Տէնտիլ գիւղէն եղբայրս Արամ Տօնիկեան, հօր անունն Պանտիլ, մօր անունն Վարվառ։ Տեղահանութեան միջոցին իր մօրը եւ երեք քոյրերուն հետ անհետացած է։ կը փնտռեմ նաեւ հօրաքրոջս որդին կարապետ կ. Տէմիրճեան

կամ Վարդանեան, որ կը գտնուէր Ռումանիա ընդհ. պատերազմէն առաջ։ 1922ին Հայաստան մեկնիլը իմացած եմ։ Գրել՝ Djivan Donikianի chez Mr. Chezeaux, 20 Allées de Tourny, Bordeaux (Gironde), France. Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ Գրադարանը բաց է ամէն օր հասարակութեան առջեւ, ժամը 8—9, 22 Ave. Rouveyrolles, Asnières (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57·82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

23 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 732 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱԽՏՈՐՈՇ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ամէնէն լաւատեսներն անգամ, եւ նոյն ինքն Վէնիզէլոս նկարծակի եկան, օգոստոս 19ի ընտրութեանց առթիւ: վերջին լուրերու համաձայն, Յունաստանի նոր երեսփ. ողովին 250 անդամներէն 227ը կը պատկանին Վէնիզէլոսի հոանքին: Ուրիշ խօսքով, փրկուած է ոչ միայն Հանրապետութիւնը, այլ եւ Վէնիզէլոսը, որ Յունաստան վերադարձաւ և իշխանութեան գլուխ անցաւ չափազանց արկածալի շրջանի ը մէջ:

Արդարեւ, 1922ի զարհուրելի աղէտէն յետոյ, Յունաստան ը գալարուի ներքին սուր տագնապէ մը: Ամէն տարի եւ արուան մէջ քանի մը անգամ յեղաշրջումներ տեղի կ'ունեան: Քիչ-շատ յանդուգն զօրական մը կացութեան տէր կը առնար մէկ օրէն միւսը: կուսակցութիւններէն աւելի, անտոներն են որ դեր կը կատարեն: Եւ ճիշտ այդ պատճառով, ժեւնոյն հոսանքը բաժնուած է քանի մը թեւերու, շնորհիւ ս կամ այն դէմքին: Վէնիզէլոսեան էր նախկին նախարար աֆանտարիսը, բայց դարձաւ անոր դէմ, կրթնած միեւնոյն ւանքին:

Նոյնը եւ պահպանողական ու միապետական խմբակցութեանց մէջ: Սթրայթ, Ցալտարիս, Մէտաքսաս, բոլորն ալ նախին նախարարներ, Հանրապետութեան եւ Վէնիզէլոսի դէմ կը աքառէին աւելի շատ իբրեւ անհատական ուժեր, քան իբրեւ երկայացուցիչները կազմակերպուած կուսակցութեան մը:

Խնդիրը այն է որ բոլորն ալ պարտուեցան, եւ հիմա կաութեան տէր կը մնայ կրետէի երբեմնի հայդուկը, աւելի զօուոր քան իրմէ առաջ հրապարակ նետուած գոյնզգոյն գիկատորները: Միապետականներուն հետ, ջախջախուած են նաեւ ամայնավարները, որոնք անդադար կը խլրտին Փոքր Ասիոյ ղէտէն ի վեր, մասնաւորապէս շահագործելով գաղթական գմութիւնները: Անոնք մեծ յոյսեր դրած էին Մակեդոնիոյ և ռակիոյ վրայ, ուր կեդրոնացած են գաղթականները, այլ մաւանդ ծխախոտի բանուորները: Տակաւին քանի մը ամիս աջ, համայնավարները սրտատրոփ անձկութեամբ կը սպային բանուորա-գիւղացիական իշխանութեան, երբ ընդհանուր րծադուլ ծագեցաւ: Եւ սակայն, մինչեւ երէկ հասած հեռաըներու համաձայն, ոչ իսկ մէկ երեսփոխան կրցեր են ընտ: (Նախորդ Երեսփ. ժողովին մէջ ունէին 9 երեսփոխան):

Միջազգային մամուլը զանազան մեկնութիւններ կուտայ ս արդիւնքին: Շատերուն կարծիքով, ընտրական դրութեան փոխութիւնն է գլխաւոր պատճառը: Ուրիշներ Վէնիզէլոսի ախջախիչ յաղթութիւնը կը վերագրեն Փոքր Ասիոյ եւ Պոլսոյ ղթականութեան, որ թէեւ հրաշագեղ երազէ մը յանկարծ կաւ քստմնելի յուսախաբութեան մը աւերակներուն վրայ, յց եւ այնպէս չէ կորսնցուցած իր համարումը Վէնիզէլոսի նդէպ:

«Դէպի Պոլի'ս, դէպի Թրակիա'», կ'աղաղակէր ամբոխը, երբ րչապետը Սելանիկ հասաւ Յուլիս 22ին: Վէնիզէլոս, առանց քը գետնէն կտրելու, մէկ պատասխան տուաւ թէ' այս չերուն եւ թէ զանազան պատուիրակութեանց մաղթանքրուն.

— «Ես խաղաղասէր մարդ եմ եւ եթէ դուք պատերազմ կ'ուզ, սպասեցէք որ մեռնիմ. կամ ձեր քուէները տուէք պատերազսէր մարդու մը… Մեր հայրենիքը մեզի չի՞ բաւեր…

Այս ցուրտ խօսքերէն վերջն ալ, տարագիր բազմութիւնը իրենց քուէները կեդրոնացուցին Վէնիզէլոսի ցանկին այ:

Ներքին պատճառներէն դուրս, անշուշտ արտաքին ազդակալ դեր կատարած են այս ընտրութեանց մէջ:

կը թուի թէ նորէն բրիտանական դրամապետութեան ուերն է կանգնած այս բոլորին վերեւ, թէ սեղանաւորական թէ քաղաքական հաշիւներով:

Գաղտնիք չէ որ Իտալիա մասնաւոր շահագրգռութեամբ հետեւի Պալքանեան անցուդարձերուն: Ան արդէն խարխուած է Պուլկարիոյ մէջ, եւ վերջերս կ'ուզէր միջնորդի դեր տարել. Թուրքիան եւ Յունաստանը վերջնապէս հաշտեցնեհամար: Նոյն իսկ խօսքեր եղան սերտ մերձեցման եւ բարեական դաշինքի: Մեծն Բրիտանիան, որ նոյնպէս կը հովաւորէ քեմալական Թուրքիան, անշուշտ հաճութեամբ չպիտի էր Իտալիոյ ազդեցութեան զօրացումը՝ Աթէնքի մէջ: Եթէ նաստանը պիտի մօտենայ Թուրքիոյ, այդ գործը պէտք է տարուի ի'ր ձեռքով, եւ ոչ թէ' ուրիշին: Անշուշտ Ֆրանսան գոհ կը մնայ այս արդիւնքէն:

Ընտրութիւնները քննելով մեր անմիջական շահերու տեսէտէն, կը կարծենք թէ աւելորդ չէ լրջութեան հրաւէր մը՝ նաստանի մեր հայրենակիցներուն:

Որքան ալ հայ ժողովուրդին բարեկամ ըլլայ Վէնիզէլոս — կասկած չունինք որ կը մնայ նոյն անկաշառ բարեկամը — նած է գաղթական բազմութիւններուն վրայ: Մենք ալ տակիցներն ենք այդ բազմութեանց: Բայց վերջին տարիւ փորձը ցոյց տուաւ որ, մարդոց յիշողութիւնը շատ կարճ անախորժութիւններ միշտ ալ կը ծագին, «օտար» գաղթանները տեղափոխելու ձգտումներով:

Մենք վստահ ենք որ ամէն վտանգ անցած է այլեւս, Յունաստան մնացած 35-40.000 հայութեան համար: Սակայն, ծ իրաւունքները պահելու եւ նորեր ստանալու համար, անժեշտ է որ մեր հայրենակիցները, սորվին վերջապէս, մէկ ատ եւ մէկ ուղեղիծ ներկայացնել կառավարութեան առունենալ կեդրոնական օրկան մը և կարելի եղածին չափ աղմուկ հանել:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (27 Յուլիս).

—«Անմտութիւն է խօսիլ Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան սահմանադրութեանը մասին այն մտքով, ինչ մտքով կը խօսինք ամերիկեան, գերման դաշնակցական հանրապետութեանց սահմանադրութեանց մասին: Այն որ իբր Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան սահմանադրութիւնը կը ճանչցուի, իրականին մէջ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կուսակցական քաղաքական ծրագիր մը, որ բիրտ, դիկտատորական ուժով փաթթուած է Միութեան սահմաններուն մէջ բռնութեամբ պահուած հարիւր միլիոնաւոր մարդկանց վզին:

Պարզ խօսքով՝ Միութեան ոչ բաղկացուցիչ տարրերը իբր քաղաքական միաւորներ. եւ ոչ ալ անոնց բնակիչները իբր ազատ քաղաքացիներ ընդունուած, հաստատուած են զայն, այսպէս կոչուած սահմանադրութիւնը, իբրեւ երկրի բարձրագոյն օրէնքը:

Այս փաստը հիմը կը կազմէ այն դժբախտ իրողութեան թէ Խորհրդ. Հանրապետութեանց Միութեան մէջ — զոր հպարտութեամբ կը կոչեն աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը — չկայ քաղաքական ազատութիւն: Եւ երբ երկրի մը մէջ մեռած է քաղաքական ազատութիւնը, ջընջուած են անհատի քաղաքացիական իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները, այնտեղ կարելի չէ գտնել «ինքնավար վիճակ» — չխօսինք այլեւս անկախութեան մասին — ո եւ է աշխարհագրական, ցեղագրական կամ վարչական բաժանումի համար, հոգ չէ թէ ան ինչ կոչուի — Վրաստան, Ռուսիա, Հայաստան:

Գոյութիւն ունեցողը կազմակերպական՝ զօրաւոր մեքենայ մըն է, որու կեդրոնը կը գտնուի Մոսկուա. երկրի բոլոր մասերուն մէջ այդ կազմակերպութեան մասերը կը գործեն կեդրոնէն ստացուած հրահանգներով: Եւ մենք շատ լաւ գիտենք,— ինչպէս անգամ մը եւս կը շեշտէ Սթալինի վերջին քայլը — որ Կոմունիստական կուսակցութիւնը ոչ միայն դէմ է անհատներու քաղաքացիական ազատութեանց, այլեւ դէմ է ազգերու ինքնուրոյն ու անկախ գոյութեան եւ նոյնիսկ անոնց ինքնավար գործունէութեան: Անխուսափելի է այս վերաբերումը, որովհետեւ ան կը բխի Կոմունիստական կուսակցութեան հիմնական փիլիսոփայութենէն:»

ԽՍՔԷՆՏԷՐ ՊԷՅ Գ. ԱԼՊԱՆԻՈՅ

Ահմէտ Զօկու Շաբաթ օր Ալպանիոյ թագաւոր պիտի հռչակուի Իսքէնտէր պէյ Գ. անունով: Իսքէնտէր պէյ Ա., իսկական անունով Գէորգ Կաստրիոտա, Ալպանիոյ ազգային հերոսն է, որ 1442ին Թուրքերը պարտութեան մատնելով ազատագրեց Ալպանիան:

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը տեղեկանայ թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը հակառակին Ահմէտ Զօկուի թագաւոր հռչակուելուն, հակառակ Հռոմի եւ Թիրանայի հաւաստումներուն թէ Սերպիոյ կամ դրացիներուն համար ոեւէ վտանգ չկայ: Հռոմ դիտել տուած է որ Ահմէտ Զօկու պէտք է հրաժարի ինքզինքը Ալպանացիներու թագաւոր հռչակելու ծրագրէն եւ կոչուի միայն Ալպանիոյ թագաւոր, քանի որ Ալպանիայէն դուրս շատ Ալպանացիներ կան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՍԱՐՍԱՓԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Ամի տիւ փէօփլը» իր երէկի թիւով կը հրատարակէ հետեւեալ նամակը, զոր ստացած է Վրաստանի իր մէկ թղթակցէն.

Թուրքեւվրացական սահմանագլուխը պահպանող կարմիր բանակին վրայ աւելցաւ հեծելազօրաց գունդ մը եւ հրետանիի ու հեծելազօրքի ջոկատներ: Վրացի սպաները մէկիկ-մէկիկ պաշտօնազուրկ կ'ըլլան եւ իրենց տեղ կը նշանակուին զտարիւն բոլշեւիկներ. վրացական զօրագունդերը ուրիշ շրջաններ կը ղրկուին՝ Ռուսիայէն եկած զինուորներուն տեղը բռնելու համար: Ուստի քանի մը ամիսներէ ի վեր այս զինուորներուն գործած կեղեքումները կրկնապատկուած են:

Կաթոլիկ բնակչութիւնը ու քահանաներն են որ աւելի շատ կը հալածուին: Վերջերս Թուրք սահմանին մօտ Մըխեթի մէջ վեց կաթոլիկ երիտասարդներ ստիպուեցան փախչիլ՝ խուսափելու համար կարմիր զինուորներու հետապնդումներէն: Խոփիի մէջ սահմանը անցած ատեն բոլշեւիկ պահակներուն հետ կատաղի կռիւ մղեցին: Երկու հոգի մեռան. երկուքը ծանրապէս վիրաւորուեցան եւ տարուեցան Պաթում, ուր պիտի դատուին եւ հաւանաբար պիտի գնդակահարուին: Միւս երկուքը յաջողեցան Թուրքիա փախչիլ:

Նոյնիսկ Թուրքիա ապաստանած Վրացիները զերծ չեն բոլշեւիկեան բռնապետութենէն: Թուրքեւռուս դաշնագրի մէկ յօդուածին համաձայն, փախստականները կը ձերբակալուին եւ կը բանտարկուին: Ներկայիս 45 Վրացիներ բանտարկուած են Թուրք վնտաններու մէջ եւ վախ կայ որ Մոսկուայի կառավարութիւնը պահանջէ զանոնք օր մը:

Քանի մը ամիս առաջ, Ախալցխայի մէջ կաթոլիկ երիտասարդ քահանայ մը կարմիր զինուորներուն կողմէ առեւանգուելով տարուեցաւ Ավլաբար եւ գլխատուեցաւ: Անցած տարի Պոլսոյ վրացական վանքի մեծաւորը Հ. Շիվվարդ'ցէ Վրաստան վերադարձած էր: Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ եւ 10 տարի աքսորի դատապարտուեցաւ: Այժմ արգելափակուած է Արխանգէլի մէջ, ուսկից պիտի ղրկուի Սոլովկի կղզին, Սպիտակ ծովուն մէջ եւ որ «մեռելներու կղզին» կը կոչուի:

Ամէն օր մօտ քսան հոգի աքսորի կը դատապարտուի:

Պուլկարական տագնապը

Կառավարական կուսակցութեան պատկանող, այսինքն վարչապետ Լիափչէֆի խմբակէն մօտ 70 երեսփոխաններ վարչապետին մօտ բողոքեցին արտաքին նախարար Պուրոֆի բռնած դիրքին դէմ եւ յայտարարեցին թէ երբեք չպիտի ընդունին արտաքին նախարարին միջամտութիւնը քաղաքական գործերու մէջ:

Բողոքեցին այն իրողութեան դէմ, որ Լիափչէֆ՝ Պուրոֆի եւ Ցանքոֆի ճնշումին տակ, որոշած է իշխանութենէ հեռացնել պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆը, որուն մատուցած մեծ ծառայութիւնները 1903ի պետական հարուածին ատեն երախտագիտութեամբ կը յիշուի ամբողջ երկրին կողմէ եւ որուն կազմակերպիչի տաղանդը վեր հանուեցաւ կառավարական մամուլին կողմէ՝ բանակի վերակազմութեան առթիւ:

** Հեռագրի մը համաձայն, բացի զօր. Վոլքոֆէ, հրաժարած են նաեւ Պուրոֆ, Պոպոշեւսքի եւ Խրիսթոֆ:

Վէնիզէլոսի յաղթանակէն վերջ

Թայմզի Թղթակիցը Աթէնքէն կը հեռագրէ.—

Մինչեւ հիմա 244 արդիւնքներ միայն յայտնի են: Այս 244 աթոռները կը բաժնուին հետեւեալ կերպով. կառավարութեան կողմնակից՝ 203, որոնց 186ը վէնիզէլոսեան ազատական կուսակցութենէն. ընդդիմադիր՝ 37, որոնք կը բաժնուին այսպէս. Փափանասթասիուի հանրապետական միութիւնը՝ 17, Ցալտարիսի ժողովրդական կուսակցութիւնը՝ 14. Քաֆանտարիսի յառաջդիմասէր կուսակցութիւնը՝ 4. Փանկալոսի կուսակցութիւնը՝ 2: Գալով անկախ հանրապետականներուն, անոնց թիւն է 4:

Հակառակ նախատեսութեանց, անկախները հակառակ կ'արտայայտուին Վէնիզէլոսի կառավարութեան, որ սակայն դարձեալ 162 ձայնի բացարձակ մեծամասնութիւն պիտի ունենայ:

Արքայականներու չարաչար պարտութիւնը կը վերագրուի մանաւանդ այն խոր հակակրութեան, զոր առաջ բերած է զօր. Մէթաքսաս իր անձնական քաղաքականութեամբ:

Մէթաքսասի արքայական կուսակցութիւնը ջնջուեցաւ: Զօրավար Մէթաքսաս թերթերուն ուղղուած յայտարարութիւնով մը կ'ըսէ թէ վերջնապէս կը քաշուի քաղաքական կեանքէ:

Վէնիզէլոսի նոր յաղթանակը շատ աւելի մեծ է քան 1912ին տարածը:

Վէնիզէլոս ուշ ատեն զեկոյց մը հրատարակեց, ըսելով. «Հելլէն ժողովուրդը հեռացուց կուսակցական ամուլ վէճերը եւ ինծի վստահեցաւ Յունաստանի խաղաղութիւնն ու բարգաւաճումը ապահովելու գործը: Շնորհակալութիւն ինծի եղած մեծ վստահութեան համար: Պիտի ջանամ իրագործել այն ծրագիրը, զոր պարզեցի Սելանիկի մէջ՝ ընտրական պայքարի ատեն»:

** Փանկալոս նամակ մը գրեց Վէնիզէլեսի՝ փորձելով զուցարարներուն վրայ նետել Օգոստոս 18-19ի գիշերուան միջադէպին պատասխանատուութիւնը: Վէնիզէլոս չպիտի պատաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՂՕԹՔ ՎԱՍՆ ԵՐԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

Այս տարի ամէն տեղ արեւը ցոյց տուաւ իր զօրութիւնը:

Բոլոր անոնք, որոնք սկսած էին կասկածիլ թէ արեւը հետզհետէ հատնելու վրայ է եւ շատ չանցած երկիրը սառնարան պիտի դառնայ, ստիպուեցան փոխել իրենց կարծիքը:

Արեւը իր կիզիչ ճառագայթներով զգաստութեան հրաւիրեց այդ կասկածամիտները:

Ռուսիոյ մէջ, մշակուած ընդարձակ տարածութիւններ արեւահար եղան, անօթութեան մըղձաւանջը ցցելով միլիոնաւոր ժողովուրդներու աչքին:

Թուրքիոյ մէջ ամէնէն արգասաբեր ու ցորենաշատ շրջաններ մէկէն չորցան՝ սովի մատնելով Անատօլուի գիւղացիները:

Պաղեստինի մէջ ալ նոյնը պատահեցաւ, ստիպելով կառավարութիւնը որ նիւթապէս օժանդակէ աղէտեալ հողագործներուն:

Նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ, ուր ժողովուրդը հազիւ 8—10 տարին անգամ մը ամառ կը տեսնէ, այս տարի արեւը իր զօրութիւնը ցոյց տուաւ. ո՛չ միայն տաք ու հեղձուցիչ օդեր տեսանք, այլ եւ ունեցանք երաշտութիւն,— չորցան պտղատու ծառերն ու բանջարեղէնները: Փարիզէն դուրս, դէպի կեդրոնական Ֆրանսա պզտիկ պտոյտ մը բաւական է տեսնելու համար գիւղացիներու յուսահատութիւնը:

— Անձրեւ չունեցանք այս տարի: Մեր ցանքերը ժամանակէն առաջ չորցան: Կանաչեղէնները խամրեցան: Պտուղ չկայ: Կը սպասենք որ Աստուած գթայ եւ պուտ մը անձրեւ ղրկէ մեզի: Այլապէս կործանած ենք:

Այսպէս կը գանգատին բոլորը:

Ժամանակին մեր երկրին մէջ, երբ երկարատեւ երաշտութիւն պատահէր, եկեղեցիներուն մէջ մասնաւոր աղօթքներ կ'ըլլային, «Հսկում»ներ կը կատարուէին՝ Աստուծոյ գութը շարժելու եւ անձրեւ խնդրելու համար:

Կը կարծէի թէ ասիկա հայկական սովորութիւն է, արդիւնք՝ նախապաշարումի եւ տգիտութեան:

Մեծ եղաւ զարմանքս, երբ վերջերս ֆրանսական գիւղի մը եկեղեցիին մէջ, քարոզէն յետոյ, աւագերէցը յայտարարեց.

— Այսօր ժամը չորսին մասնաւոր աղօթքներ պիտի ըլլան՝ մեր գաւառին մէջ տիրող երաշտութեան առթիւ, խնդրելու համար որ բարին Աստուած քիչ մը անձրեւ ղրկէ մեր արտերուն:

Աղօթքը տեղի ունեցաւ: Ու,— տարօրինա՜կ զուգադիպութիւն, — երբ ժողովուրդը եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէր, անձրեւի կաթիլներ կ'իյնային երկինքէն վար:

Աստուած լսած էր իրենց աղօթքը…

Ուրեմն, տարբերութիւնը մեծ չէ հայ աւանդապաշտ ու կրօնասէր շինականին եւ քաղաքակրթութեան կեդրոն Ֆրանսայի լուսաւորեալ ու ազատամիտ ժողովուրդին միջեւ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ գրագէտ Հանրի Պարպիւս, որ համայնավար ձըգտումներ ունի եւ ներկայիս Նիժնի-Նովգորոտ կը գտնուի, կողատապի բռնուած ըլլալով, յիշեալ քաղաքին հիւանդանոցը փոխադրուած է:

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Ո՞ւր կը վերջանայ անոնց քաղաքակրթութիւնը, ո՞ւրկէ պէտք է սկսի մերը)

Կրկին փաստեր եւ պարսաւներ «արդիականութեան» դէմ

Նախ՝ ներեցէ՛ք որ ձեզմէ խնդրեմ արտօնութիւն մը։ Երկու յօդուածի մէջ եւս գործածելու՝ հրապարակագրութեան մէջ քիչ մը նորօրինակ այս լեզուն։ Յոգնած եմ հայ լրագրութեան հասարակ, սովորական, շատ լուրջ եւ շատ ցուրտ բառերէն, նախադասութիւններէն եւ ձեւերէն։ Մեր ժամանակին՝ տգեղ ու խոտելի իրապաշտութիւնն ու մտքի տարօրինակ աղքատութիւնը մտած են նաեւ հայ լրագրութեան մէջ։ Հանդուրժեցէ՛ք ուրեմն որ այսքան նիւթապաշտութեան, շահախնդրութեան, գձուձ եւ առօրեայ հաշիւներու դիմաց՝ մե՛նք, երիտասարդներս գոնէ, աշխատինք պահել գաղափարականութեան շղշը մը։

Ամէ՛ն մարդ՝ ամէն բան է կեանքի մէջ՝ յանձնակատար թէ միջնորդ, հասարակ թէ առեւտրական, քաղաքագէտ թէ վաշխառու, օ՜հ իրապաշտ...

Ես ձեզմէ կը խնդրեմ, բացառաբար, երեւութապէս շատ կնճռոտ այս խնդրին մէջ, իրենց՝ բանաստեղծի մը երազահար աչքերով նայելու իրաւունքը։ Այստեղ՝ փակագիծ մը։

Ընկեր մը, անցեալները, «Յառաջ»ի երկու սիւնակներուն մէջ, սրտառուչ եւ ոգեւոր նախանձախնդրութեամբ մը, կարծելով ծառայութիւն մատուցանել Հ. Յ. Դաշնակցութեան (կ՚ըսեմ երկու մանկանացու ու աղքատ սիւնակներու մէջ) աշխատած էր հեգնել՝ ամբողջ սերունդի մը, տասը տարուան ճիգերը, ռուսական հսկայ տափաստաններուն մէջ, նոր, ազատ, գեղեցիկ գրականութիւն մը ստեղծելու։ Ես կը յիշեմ որ, ի՛ պատեհի, օտեւացի այդ մտաւորական խարակլեցիին էջերուն վրայ, իմ սիրտս իր ամբողջ մանկութիւնը վերագտած է, անգամ մը, արտասուելու չափ յուզելով զիս։ Ո՛չ, պէ՛տք է տալ, կայսերը՝ կայսեր եւ Աստուծոյը՝ Աստուծոյ։ Այդպէս է արդարութիւնը։ Այլապէս, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր տարբերութիւնը, փոզոցն ի վար իրենց մաքին բորոտութիւնը պտտցնող սա արքայական ուսանողներէն՝ որ յանուն ախտաժէտ արքաներու՝ ամբողջ մարդկային քաղաքակրթութիւնը կը հեգնեն...

Ու տարաբախտ բան։ Հո՛ս ալ «արդիականութիւն» կայ։

Որովհետեւ «արդիականութիւն» է հեգնել, ծաղրի առնել հազարաւոր մարդոց յեղափոխական անկեղծ ճիգը։ «Արդիական» մարդը այսօր հակայեղափոխական է։ Թշնամի՝ նորոգութեան ամէ՛ն ճիգի։ Ամէ՛ն խոյանքի։

Որովհետեւ պէ՛տք է զգալ որ ծուլանալ, յոգնութեամբ նստիլ, այս տխուր կայքերուն վրայ գիջանալ կը նշանակէ «արդիականութիւն»ը։ Ամէ՛ն ժամանակ, ամէ՛ն դար ունեցած է իր «արդիականութիւն»ը, որ տեսակ մը նախապաշարեալ է, տեսակ մը ախտ՝ ուր գալիք դարը, ուր ապագան, ուր «նոր»ը, մարդկային կեանքի այս հսկայ, արձակ ու գեղեցիկ պալատը մտնելէ առաջ կը թողու իր դարշահոտ մնացորդները, իր աղտոտութիւնը։ Հռոմի հեթանոս եւ հեշտասէր քաղաքակրթութիւնը, միջնադարի մութ բայց երիտասարդ գեղեցկութեան երթալէ առաջ իր ապականութիւնը մաքրեց կործանող եւ մեծ քաղաքի մը «արդիականութեան» մէջ։ Այդպէս նաեւ ֆրանսական մեծ, քաղքենի ու որոշ տեսակէտէ մը՝ վրիպած յեղափոխութիւնը՝ նախորդող աւատապետութիւնն ու ազնուականութիւնը՝ այս երիտասարդ ու վայրենի քաղքենիութեան հասնելէ առաջ, իրենց աղիքները պարպեցին Տիկին Պոլաններու եւ Ռէքամիէներու արդիական «սալոն»ներուն մէջ։ Իսկ հիմա ո՞վ չիգիտեր որ քաղքենիութիւնը կը բորոտի իր «տանսինկ»ներուն և պառ»երուն մէջ, որ շա՜տ, «արդիական» են։

Պէ՛տք է ընտրել երկու քաղաքակրթութեան՝ մէկը որ ոգեվար է, միւսը որ կը ծնի եւ երկու ժամանակներու միջեւ։ Այս բոլոր «արդիական» ազմուկներուն մէջէն, պէ՛տք է արութեամբ եւ առնականութեամբ լսել ու հնազանդիլ ապագայի ձայնին։ Յաւագնօրէն խախտուած է մեր լսողութիւնը։

Ու աղքատ ենք եւ սովալլուկ։ Մեծ ու հոյակապ կատարներու, արեւածագներու եւ լուսոտ բարձունքներու կարօտը չունինք ալ։ Փոխանակ արու եւ յաղթական գնացքով մը երթալու՝ յաւիտենական լոյսին, աղքատ ու թշուառական մարդոց պէս, կեցած ենք «արդիական» լոյսի կտուցի մը տակ, որ աղօտօրէն կը վառի անառականոցի մը պատին վրայ, «արդիական» տղաք։

Մեծ սպանդին տարականոն եւ անառաւօտ գիշերին մէջ, քաղքենիութիւնը մնաց «զգաստ», երիտասարդ ու զգայասէր այրի մը պէս որ կը սպասէ իր «սուգ»ին վերջաւորութեան։ Հիմա ան խենէշութեամբ կը գիջանայ (գրականութեան եւ գեղարուեստի մէջ) «արդիական» կնոջ մը մերկ մարմնին վրայ։ Ընդարձակ պոռնկատուն մըն է հիմա ներկան՝ ուր գինի կը խմեն ու քօքթայ եւ չարլսթօն կը պարեն՝ տեմար, տխուր եւ պզտիկ մարդիկ՝ մինչ անդին բազմամիլիոն մարդիկ կը հիւծին անօսւոյ եւ ժողովուրդներ կը ծիւրեն, ազատութեան եւ շունչի պակասէ։

Իրական գրագէտը՝ որ արուեստի բոցէն կ՚այրի, որուն հոգին կը վառի, մեծ մարխի կտորի մը պէս, ջահի մը պէս, նոր ճամբաներու դիմաց եւ նոր հորիզոններու բացառիկ երազով, չի կրնար հաւատարիմ շունը մնալ՝ այս սնանկ ու խզացեալ իրաւակարգին, նոյն ինքն սնանկ «արդիականութեան»։ Չի կրնար առանց դաւաճանելու իր կոչումին, առանց խզելու իր կապերը՝ իր գաղափարներուն եւ հաւատքին հետ։

Որովհետեւ, հիմա, ո՛չ ոք կրնայ ժխտել այս ճշմարտութիւնը որ՝

— Ժողովուրդներ եւ հսկայ բազմութիւններ իր արիւնոտ մականին տակ եւ եղերական գերութեան մը մէջ պահող...

— Մարդոց այս բարեբեր եւ ծլարձակ երկիրը՝ անընդհատ արեան եւ աւերածի դաշտերու վերածող..

— Մտքի ազատութիւնը վաճառքի հանող, յանուն բարոյականի ճշմարտութիւնը պղծող, ժամնայի համար, արծաթի կամ ոսկիի զարշ կտորի մը համար՝ իր չունեցած կուսութեան գօտին քակող...

— Միջազգային քաղքենիութեան եւ դրամատիրութեան...

— Լաւագոյն զինակիցը, նեցուկը եւ անոր զօրութեան պատուանդանը՝ — իրա՛պէս ապաքաղաքացի, հաւատքէ եւ խանդավառութենէ զրկուած, պոռնիկմտաւորականութիւնն է...

Փաստե՞ր կ՚ուզէք։ Ահաւասիկ եւ ափերով,—

— Բանուորներ եւ գիւղացիներ չեն, մեծ քաղաքներու այս ամբողջ ծախուած մամուլը խմբագրող՝ ատամնաթափ շնագայլերը որ՝ իրենց կտոր մը հացի համար, ամէ՛ն օր, բացառիկ սրիկայութեամբ՝ կը թունաւորեն աշխատող եւ տառապող մարդոց միտքը...

— Բանուորներ ու գիւղացիներ չեն, բոլոր համալսարանի ա՛յն դասախօսները, գրագէտները, կրօնական կամ այլ բարձր պաշտօնատարները, որ իշխանդրամատիրութեան, իբրեւ յետին վարձկան, իբրեւ ստորին գործակատար, կը կատարեն իրենց տէրերուն կամքը...

— Բանուորներ և գիւղացիներ չեն՝ որոնց ուսերուն վրայ կը հանգչի այս անհեթեթ եւ չարագործ իրաւակարգին ամբողջ շէնքը...

— Առանց մտաւորականութեան մեղսակցութեան՝ քանիչորս ժամէն, այս իրաւակարգը իր սիւներուն վրայ կրնայ փուլ գալ...

Լաւ է լռել, որովհետեւ, «արդիական» գրագէտներուն համար «արջու քարոզ» են այս բոլորը, «պարապ վախտի խաղալիք»։ Մինչ այդ՝ կեանքը կ՚երթայ՝ յառա՛ջ ու գրականութիւնը՝ ետ։ Գրականութիւնը, հոս, կ՚երթայ՝ ե՛տ...

* * *

Անոնց «քաղաքակրթութիւն»ը,

Անոնց «գրականութիւն»ը,

Անոնց «ստեղծագործութիւն»ը,

Անոնց . . .

Կարծես թէ իրապէ՛ս իրենց դասակարգէն անջատուած մարդիկ չըլլային իրենց քաղաքակրթութեան լաւագոյն մասին ստեղծողները։ Կարծես թէ անօթի մնացած չըլլային, ու իրենց ակռաներուն տակ իրենց դառնութիւնը, ծերութիւնը եւ վիշտը տարիներով ծամած չըլլային իրենց ազնուագոյն գիտութիւնները։ Կարծես թէ ուրացուած, հալածուած, դաւադրուած չըլլային իրենց ամէնէ՛ն մաքուր եւ հարազատ գրագէտներն ու բանաստեղծները...

Ո՛չ, քաղքենիութիւնն ու դրամատիրութիւնը գրականութիւն, գեղարուեստ, գիտութիւն չունին։ Անոնք ապականած են ի՛նչ որ գոյութիւն ունեցած է։ Ապասերած եւ իր նպատակէն շեղեցուցած, ստրկացուցած են՝ մարդկային ստեղծագործութիւնը։ Դարերու ժառանգը մարդկութեան։

Արուեստը՝ գերի է այս իրաւակարգին մէջ..

Գիտութիւնը՝ գործիք, աշխարհակալութեան ու կողոպուտի համար...

Գրականութիւնը՝ վաճառքի և առուծախի առարկայ...

Թո՛ղ փորձէ որ եւ է գրագէտ ապացուցանել իր անկախութիւնը։

Թո՛ղ փորձէ որ եւ է արուեստագէտ ձգտիլ բացարձակ ազատութեան։

— Կը տեսնենք թէ ի՞նչ պատասխան կը ստանայ...

— Զգալի, խնդրեմ, քաղքենի նախապաշարումներուն, քաղքենի կարգուսարքին։ Անուններ կ՚ուզէ՞ք։

— Բայց Վոլթէրը, Ժան Ժաք Ռուսօն, Օսքար Ուայլտը, Անտրէ Ժիտը, Ռէնպօն, Վէրլէնը, Կիւսթավ Բուրպէն, բայց Էմիլ Զոլան, Տոլթոյէվսկին, Կորքին ու երկա՛ր է, երկա՛ր՝ շարանը..

Ու հակառակ իրենց է որ, անընդհատ կը մեծնայ, կը տարածուի, արբունքի հասնող առողջ տղու մը պէս հասակ կը նետէ ու կը զօրանայ, կ՚ամրանայ իր ոսկորներուն մէջ, կ՚առնականանայ իր կենսուրախ եւ մեծ ձայնովը, մեր շուրջը, այս տիտանական ու հրաշալի քաղաքներուն եւ հեզ գիւղերուն մէջ, ճակատագրական ու իր մեծ ճամբուն վրայ տապալելով ամէն խոչընդոտ եւ արգելք, աշխատող եւ տառապող մարդոց նոր քաղաքակրթութիւնը, որ իր գերիշխանութիւնը պիտի հաստատէ վերջնականօրէն, մարդոց այս մեծ, մեքենական եւ զարմանալի կեանքին վրայ, աւերակելէ յետոյ պարպուած եւ սնանկ այս իրաւակարգը։

Կան որ չեն զգար այս նոր, հաւաքական ու զօրաւոր կեանքին հոյակապ արշաւը՝ հին արժէքներուն վրայ։ Անհատները հետզհետէ գեղեցկութիւն եւ ձեւ կը փոխեն, նաեւ ժամանակը։

Ո՞վ են այս կոյրերը՝ որ չեն տեսներ վերջին տարիներու ճակատագրական յեղափոխութիւնները, որ կ՚ակօսեն քսաներորդ դարը, յեղաշրջելով ընկերային բարքերը ու դիմակազերծ ընելով մարդիկը՝ որ դեռ կը կրեն անցեալի տխուր եւ սեւ վերարկուն։ Անցեալի զարհուրելի բեռը։

Սահմանէ սահման կ՚անցնի ու արգելքներուն վրայէն կը ցատկէ այդ քաղաքակրթութիւնը։ Ան կը զգացնէ իր ներկայութիւնը ափէ ափ։ Այդ քաղաքակրթութիւնը դեռ չկայ՝ որոշ եւ յստակ դիմագծով մը։ Դեռ չունի իր գրական եւ գեղարուեստական դէմքը։ Բայց պէտք է վստահիլ իրեն։

Ան պիտի գայ ու սրբէ՛ տանի՝ քաղքենիներու դիզած այս ամբողջ աղտը...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

140 ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ
ՈՐ ՏԱՐԻՆ ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ԿԸ ԾԱԽՍԷ. ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

Նուէր Ֆրանսայի Հայերուն

Ներկայ եմ Սուլթանապատի Ազգային դպրոցի տարեվերջի հանդէսին։

Նորաշէն, բաւական ընդարձակ սրահը լեցուն է երկսեռ բազմութեամբ։ Անշուշտ սրտով կապուած են իրենց դպրոցին։ Առաջին կարգերը նստած են կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչը, ոստիկանապետը եւ ուրիշ պետական պաշտօնեայ մը։

Հանդէսը կը բացուի «Մեր Հայրենիք»ով, դպրոցի քառաձայն խումբին կողմէ։ Բոլորը մէկէն ոտքի կը կանգնին. կ՚երեւան հատ - հատ տատանուողներ, քիչ մը կ՚ուշանան կանգնելու. մէկը քովի սենեակը կ՚երթայ եւ կը վերադառնայ երգին աւարտումէն յետոյ։ Հայ է, բայց չուզեր լսել «Թշուառ, անտէր». չէ՞ որ հայրենիքը այժմ «ազատ է եւ անկախ»։ Ստրուկի հոգեբանութիւն, որ դարերու խորերէն կուգայ եւ ազգային մաքուր ոգիով համակուած այս հեռաւոր գաղութին մէջ ալ կ՚արժանանայ ընդհանուր արհամարհանքի։

Եօթը հոգինոց Հոգաբարձութեան գանձապահը կը կարդայ դրամական հաշիւները. 39,000 ղրան մուտք (մօտ 4000 տոլար), որ գանձուած է՝ թոշակներէ՝ 15,190 ղրան, ներկայացումներէ՝ 10,099, հանգանակութիւններէ՝ 5255, օգնի պետական տուրքէն՝ 3,208, զանազան՝ (դիմակահանդէս եւյլն.) 5,248։ Ուսումնական ծախքերը եղած են 33,752 ղրան, ուրեմն 5000 ղրանի չափ հաւսոյթի յաւելում, ինչ որ եզակի յաջողութիւն է պարսկահայ ժամանակակից դպրոցներու կեանքին մէջ։

Առանց մանրամասնութիւններու, ուրեմն կ՚երեւայ Հոգաբարձութեան անխոնջ աշխատանքը եւ գաղութին զոհաբերութեան ոգին չորսդասեան (միջին) դպրոցի մը համար, մանկապարտէզով եւ երեք տարրական դասարաններով։ Աշակերտներու թիւն է 147 հոգի՝ 4-17 տարեկան, տղայ եւ աղջիկ։

Դպրոցի վարիչը ներկայացուց ուսումնական մասը։ Իր 50 էջնոց տեղեկագրէն կը քաղեմ հետեւեալ շահեկան կտորները.—

Դպրոցը հիմնուած է 1908ին, քսան տարի առաջ, երբ տակաւին 5—7 հայ ընտանիք կար այս փոքր քաղաքին մէջ (այսօր 140 ընտանիք)։ շրջակայ գիւղերէն եւս հաւաքելով աշակերտներ 10—15 հոգի, ժողվեր են սենեակի մը մէջ եւ «այբ» ու «բէն» սորվեցուցեր, առանց կանխատեսելու, թէ օր մը կրնայ մեծնալ գաղութը, ուրեմն եւ դպրոցը։ Դժբախտաբար առաջին 12 տարիներու համար գրաւոր ոչինչ կայ պահուած։ Վերջին ութ տարուան պատկերը ամփոփուած է տեղեկագրին մէջ։ 1923ին շինուեր է նոյն դպրոցական շէնքը, որ նստած է 38900 ղրանի։ Նոյն տարուան ուսումնական ծախքը եղած է 27430 ղրան։ Ուրեմն մէկ տարուան մէջ գաղութը տրամադրած է 66330 ղրան, բացի զանազան նպատակներով տրուած գումարներէն։

1920էն մինչեւ 1928 դպրոցի վրայ ծախսուած է 215952 ղրան. ահա մանրամասնութիւնը.—

Տարի	Աշակ.	Ղռ.	Մէկ աշկ.ի
1920/21	35	3000	85.71
21/22	40	4260	106.50
22/23	65	15400	236.90
23/24	96	27430	285.73
24/25	100	32460	324.60
25/26	110	29700	270.—
26/27	143	31050	217.13
27/28	147	33752	229.60

Վերջին երկու տարիներու աշակերտներու թիւին մէջ են նաեւ մանկապարտէզի փոքրիկները։ 1924/25ին դպրոցը ունեցեր է նաեւ հինգերորդ դասարան, բայց յետոյ փակուեր է, քանի որ վերջին դասարանը կը մնան 5—7 հոգի, որոնց համար առանձին դասարան պահել գործնական չէ։ Այսուհետեւ, երբ արդէն կը շատնայ աշակերտութեան թիւը, կարելի պիտի ըլլայ դպրոցը հասցնել միջնակարգի։ Ութ տարուան մէջ պաշտօնավարած են 33 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ. այս տարի՝ 10 հոգի, որոնց երկուքը պարսիկ։

Մանկապարտէզին մէջ տեղաւորուած են 4—6 տարեկանները. տարրական դասարաններուն մէջ՝6—16 տարեկան, իսկ միջին դասարաններուն մէջ 10 — 17 տարեկան. անկանոնութիւն մը, որ պիտի սրբագրուի ժամանակի ընթացքին։

Վերջին 5 տարիներուն դպրոցն ունեցեր է իր բժիշկը, որ ձրիաբար քննած է եւ բժշկած աշակերտները։ Ութ տարուան մէջ ուսում առած են 736 հոգի, որոնց 544ը մանչ, 192ը աղջիկ։

Շրջակայ գիւղերէն բացառաբար մանչեր կուգան ուսանելու, այս պատճառով աղջիկներու թիւը աւելի քան պակաս է։ Այս տարուան 147 աշակերտներէն 104ը մանչ են (հարիւրին 70.75) եւ 43ը աղջիկ (հարիւրին 29.25)։ 133ը ծնողներ ունին, 14ը միայն մայր։ Որբ երախաներ չկան։ 54ը Սուլթանապատ ծնած են, 54ը շրջակայ գիւղերէն, 35ը Պարսկաստանի զանազան քաղաքներէն եւ 4ը Արաբկիրէն ու Պաղտատէն։ 147 հոգին 92 ընտանիքի զաւակներ են։ Ծնողներու զբաղումներն են՝ 39 ծառայ, խոհարար, 39 արհեստաւոր, 15 խանութպան, 34 պաշտօնեայ, 20 վաճառական, (հաշուուած է իւրաքանչիւր աշակերտի վրայ)։ Ուրեմն ունեւոր՝ հարիւրին 13.6. միւս դասակարգերը հարիւրին 86.4։ Չքաւոր աշակերտներու հագուստի եւ գրենական պիտոյքներու համար հանգանակուած է խումբ մը տիկիններու ձեռքով 1925/26 ուսումնական տարին 1230 ղրան, 1926/27ին 480 ղռ., 1927/28ին 1545 ղրան։

Այս տարի պարտադրուած է բոլոր աշակերտ-աշակերտուհիներուն համազգեստը։ Տարուան ընթացքին տրուած են 222 դաս, որոնց 160ը հայերէն, 42ը պարսկերէն, 20ը անգլիերէն։ Ազգային իշխանութեան կազմած ծրագրով պիտի տրուէր 214 դաս, որոնց 165ը հայերէն, 31ը պարսկերէն, 18ը անգլիերէն. իսկ Թէհրանի ինքնակոչ յանձնախումբին կազմած ծրագրին համաձայն, որ մերժուեցաւ, պիտի աւանդուէր 212 դաս, որոնց 121ը հայերէն, 91ը պարսկերէն, իսկ անգլիերէն ոչ մէկ դաս։ Դպրոցը երեք տարի շարունակաբար տուած է ընթացաւարտներ, 19 հոգի, որոնց 6ը այս տարի, (1ը աղջիկ)։ 1925 Հոկտեմբերին կազմուած է Աշակերտ. Միութիւնը, որ այս տարի իր անդամներուն համար կազմակերպած է 4 հանդէսներ, 3 հաւաքոյթներ (Նոր Տարի, Մայիս 1, Մայիս 28) եւ 5 դասախօսութիւններ, որոնցմէ մէկը Րաֆֆիի 40ամեակի եւ միւսը Խ. Աբովեանին 80ամեակին առթիւ։ Դպրոցի «Ֆրանգեան» գրադարանը ունէր 115 կտոր գիրք, այս տարի աւելցեր է 284, ընդամէնը 399 կտոր։

Չեն պակսիր քարտէսներ, նկարներ, բնագիտական գործիքներ եւյլն., նուիրուած զանազան ազգայիններու կողմէ։ Զգալի էր դասագիրքերու պակասը։ Թաւրիզէն՝ Ա. Աֆթանդիլեանի, Մ. Ստեփանեանի եւ Գ. Յակոբեանի կազմած դասագրքերը անգնահատելի ծառայութիւն են մատուցած այս դպրոցին։ Այդ գրքերէն ապսպրուած 202 կտորը խոշոր չափով լրացուցած են բացը։

Տեղեկագիրը կը շեշտէ այն

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՓԱԿՈՒՄԸ

նչպէս յայտնի է, Սուրիոյ մանադրական օրինագծին մը յօդուածներուն առթիւ, մը ծագեցաւ հոգատար պե- ծան եւ Սահմանադիր ժո- միջեւ։

Այս առթիւ, Ֆրանսական պանը՝ Սահմանադիր ժողո- ղղեց դիտողագիր մը, որուն որ մասերը կը ներկայա- ք ստորեւ.—

«Յանձնախումբին կողմէ մը- ուած սահմանադրական օրի- ծին վիճաբանութեան առթիւ ք կը սեպեմ ժողովիդ ուշա- թիւնը հրաւիրել այն ան- ճշտութեան վրայ, թէպէտ ներկայիս վէճի ենթարկել ցեր, որոնց լուծումը դո բս միայ ժողովիդ իրաւասութե- այն պատճառով, որ անոնք ունին հոգատարութեան հետ, ն համար Ֆրանսական կառա- ութիւնը պատասխանատու է երու դաշնակցութեան։ Այդ ատարութեան իրաւասութիւ- չպիտի կրնային փոփոխու- ն ենթարկուիլ. առանց Ազգե- դաշնակցութեան կանխայայտ անութեան»։

Մարզպանը կը գտնէ որ սահ- մանադրական օրինագծի կարգ մը մադրութիւնները կը հակա- միջազգային այն դաշնա- րուն, որոնցմով ճշդուած է տար պետութեան պատաս- խանատուութիւնը։ Կան նաեւ մադրութիւններ, որոնց կի- րարկումը կը պահանջէ Ֆրանսա- կառավարութեան հաւանու- թիւնը։

Մարզպանը իր դիտողագիրը երջացնէ ըսելով.— Ֆրանսա- կառավարութիւնը չպիտի ր հաւանութիւն յայտնել տեսակ սահմանադրութեան որ զէնքը կը դրկէ միջազգա- իր պարտականութիւնները արելու միջոցներէն»։

Այս դիտողագիրը կարդաց- ւ Սահմանադիր ժողովին 9 տոսի նիստին մէջ, որմէ յե- վարչապետը Շէյխ Թաճէտ- ճառով մը յայտնեց թէ ացնէ դիտողագրին կէտերը արզպանին տեսութիւնները, վարչապետէն յետոյ խօսք ն ազգայնական ընդդիմադիր փոխաններ։ Անոնց տեսու- նը կարելի է ամփոփել այս ով.— 1) Հոգատարութիւնը կողմանի դաշինք մըն է։ իոյ ժողովուրդին կարծիքը ի չէ առնուած անոր մէջ։ 2) պահանջեն որ Ֆրանսա

Թող տայ որ իրենք իսկ պատ- րաստեն իրենց սահմանադրու- թիւնը։ Սկզբունքները որոնց մասին կը խօսի դիտողագիրը, պիտի արձանագրուին այն դաշնագրին մէջ, որ պիտի կնքուի Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ։

50ի վրայ 42 քուէով, որոշ- ուեցաւ այս իմաստով պատաս- խանել հոգատարութեան դիտո- ղագրին։

Յետոյ կազմուեցաւ յանձ- նախումբ մը՝ պատասխանը մշա- կելու պաշտօնով։ Բայց Հալէպի փոքրամասնական երեսփոխանը ձանկէ քաշուեցաւ յանձնախում- բէն, յայտնելով թէ՝ չի կրնար այդ իմաստով պատասխան մը ստորագրել, քանի որ հոգատարու- թիւնը միջազգային գործ մըն է, որուն հիմը կը կազմէ ազգային փոքրամասնութեանցպաշտպանու- թիւնը. իսկ սահմանադրական օրինագիծը կը խեղդէ անոնց իրա- ւունքները։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ՊԱՅՔԱՐ ԿԱՐՄՐԱԽՏԻ ԴԷՄ

Երեւանի մէջ նշանակուած է յատուկ յանձնախումբ մը, պայ- քարելու համար կարմրախտի դէմ, որ տարածուած է Երեւանի, Ղամ- պակ - Լոռիի եւ Նոր - Բայազիտի գաւառներուն մէջ։

Կազմուած են նաեւ բժշկական մասնախումբեր, որոնք պիտի զբաղին կարմրախտային շիճուկով պատուաստելու համար մանուկ- ները։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ ԴՊՐՈՑ

Լէնինականի մէջ բացուած է երիտասարդ գիւղացիներու յա- տուկ նախապատրաստական դպրոց։ Ընդունուած են արդէն 41 գիւղա- ցիներ՝ Հայաստանի բոլոր գաւառ- ներէն։ Անոնց ձրի տրամադրուած են բնակարան, սնունդ, հագուստ եւ դպրոցական պիտոյքներ։ Դպրո- ցին ծրագիրը կազմուած է այն հաշուով, որ գիւղացի տղաքը կա- րողանան աշնան ընդունուիլ բան- ւորական ճեմարանի առաջին դաս- ընթացքը։

ՆՈՐ ԳԻՒՂ

Լէնինականի գաւառական կո- միտէն որոշեց հիմնել 62 տունով նոր գիւղ մը՝ Աղբաբայի գաւա- ռակին մէջ, գաղթականներու հա- մար։ Տուն շինելու համար ամէն օժանդակութիւն ցոյց պիտի տրուի անոնց։

ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆԸ

Հայաստանի մէջ, արհեստի գործակցութեան առաջին հիմքը դրուած է 1925ին, իսկ տնայնա- գործներու համագործակցականը հաստատուած է 1926ին։

Տնայնագործներու առաջին համագումարին ներկայ էին միայն 14 լիազօրներ։ 1928ին սկիզբը արդէն, այս համագոր- ծակցականին կոչուած միութիւն- ներու թիւը կը հասնէր 45ի, 750 անդամներով, որ մինչեւ Մայիս, բարձրացաւ 1512ի։

Անցեալ տարի, համագոր- ծակցականը ունեցեր է 37.000 րուբլիի զուտ շահ, որ բաժնուած է տրուած դրամագլուխներու քա- նակին համեմատ։

Սկզբնական շրջանին, համա- գործակցումը կը կատարուէր Ե- րեւանի եւ մօտակայ վայրերուն մէջ։ Իսկ այս տարի ուժ տրուած է նաեւ գիւղերուն։

Համագործակցականին մէջ, աչքի կը զարնեն ջուլհակութիւնը եւ մանուածք գործագործու- թիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԲԵՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 20 Օգոստոս.— Այս երկրորդ անգամն է որ Լիոնը կը վայելէ թատերական ընտիր ներ- կայացումներ։ Առաջինը ներկա- յացուեցաւ Յունիս 16ին, գերա- սան Պ. Մարութեանի ինքնագիր Թատերգութիւնը. «Ձուլեմա Հա- միտ», Նախաձեռնութեամբ Հեղի- նակին։ Ներկայ էր խուռն բազմու- թիւն մը։

Իսկ երկրորդ ներկայացումը, Իտալացի հռչակաւոր Ճիաքոմէթ- թիի նշանաւոր «Ոճրագործի աղ- ջիկը կամ Քօրրատօ»ն, տեղի ու- նեցաւ Օգոստոս 18ին, Նախաձեռ- նութեամբ տաղանդաւոր դերա- սան Պ. Ջարիֆեանի, եւ սիրայօ- ժար մասնակցութեամբ Պ. Մա- րութեանի։ Սրահը արդէն լեցուն էր խուռն բազմութեամբ մը, այն- պէս որ շատեր ոտքի վրայ մնացին։

Պ. Ջարիֆեան «Քօրրատօ»յի դերով խոր տպաւորութիւն գործեց ժողովուրդին վրայ։ Պ. Մարութ- եան ալ յաջող էր իր դերին մէջ։ Դժբախտաբար զանգառութիւններ պակաս չէին կարգադիր յանձնա- խումբին կողմէ։ Հանդիսականներն ալ մեղքեր ունին։ Դեռ վարագոյ- րը չբացուած, արդէն ծայր տալ սկսած էին բարձրաձայն ու խառն ի խուռն խօսակցութիւնները։ Բա- ցումէն յետոյ ալ, ճշմարիտ բա- բելոն մը։

Ժողովուրդի բուռն ցանկու- թեան վրայ, յառաջիկայ կիրա- կի նոյն դերասաններու կողմէ պի- տի ներկայացուի «Օթելլօ»ն, թէատրը Սիկալի ընդարձակ ու շքեղ սրահին մէջ։

Ս. Փողհարեան

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՑԱՒԸ

ԼԻՈՆ, 20 Օգոստ.— Մարսէյ- լէն վերջ, Լիոնն էր որ կ'ազմը- կէր, Թալուի Հայրենակցական Միութիւն մը կազմելու համար։

1926ին, Մարսէյլի մէջ Թա- լուցիներու ստուար թիւ մը հա- ւաքուած էր Պ. Միսաք Ամիր- խանեանի սրճարանը, Հայրենակ- ցական Միութիւնը վերակազմե- լու համար։ Նախապէս կազմուած էր 1923ին, բայց սակաւաթիւ անդամներով։ Անկէ յետոյ, երբ օտարներու Ֆրանսա մուտքի միջոցները ակսան դիւրանալ, Սուրիայէն եւ զանազան վայրե- րէ մեծ թիւով հայրենակիցներ լքելով իրենց գործերը, որ հա- մեմատաբար լաւ էին, գաղթե- ցին Ֆրանսա։

Մարսէյլն ըլլալով առաջին կայանը Ֆրանսա գաղթողներու, ունեւորները հոն ապաստանե- ցան։ Իսկ մնացեալները, որ հա- զիւ ճանապարհածախսի գումար մը ունէին, հեռացան, ալ աւելի դիւրամատչելի տեղերու մէջ ա- պաստանարան որոնելու համար։

Այսպէս թէ այնպէս, Հայ- րենակցական Միութիւնը ունեցաւ շատ մը անդամներ, բայց ո՛չ գոր- ծի յաջողութիւն։ Շատ չանցած Հայրենակցական Միութիւնը կը լուծուէր։ Եկողներն ալ տեղի պայ- մաններուն ծանօթ չըլլալով, մեծ դժուարութիւններու կը մատ- նուէին։

Թալուցիները ո՛չ մէկ ատեն կրցած են համահայրենակցական միութիւն մը ապրեցնել։ Քանի մը ամիսներ առաջ, «Յառաջ»ի մէջ հայրենակից մը՝ Աղմշատցի ստորագրութեամբ, հարց կուտար թէ «ինչո՞ւ անջատ անջատ»։— Որովհետեւ քանի զգալի եղած է միութեան մը պէտքը, այնքան շատ եղած են խոչընդոտները։ Ամէն ժողովներու մէջ նոյն յանկերգը. ինչո՞ւ Հաւաւցիները քուէ կը ստա- նան, Խոշմաթցիները չեն ստանար, ինչո՞ւ Զիթացիներէն երկու հոգի վարչական կազմի մէջ բաժին կ'ունենան, եւ Արմճացիներէն մէկը չընտրուիր վարչական ան- դամ...

Այսօր ալ, Լիոնը գրեթէ միեւ- նոյն վիճակին մատնուած է։ Դեռ վեց ամիս չըներ Միութեան կազ- մութիւնը եւ արդէն երկու մասի բաժնուած է։ Մէկը կ'ապրի Հայ- րենակցական Միութիւն անունով։ Իսկ միւսը «Թալուի եւ Ցարակից Գիւղերու օգնութեան Միութիւն»։ Երկուքն ալ լուռ ու մունջ իրենց պատեանները քաշուած են, կար- ծես միայն կնիքի եւ տետրակի համար կազմուած ըլլային։

Այս վիճակը պատիւ չի բերեր մեզի։ Թալուն եղած է այն հա- յաշատ կեդրոնը, ուր ժողովուր- դը յաջողած է վառ պահել հայ- րենի աւանդութիւնները։

Սթափեցէ՛ք, հայրենակիցներ։

Պ. Նազարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆութպոլի եղանակին սկզբնա- ւորութեան առիթով փարիզի պատւոյ դասակարգի (Division d'Honneur) պատկանող խումբերը, հիմակուց սկսած են բա- րեկամական փորձ - մրցումներու, պատրաստուելու համար ախոյ- եանական մրցումներուն, որոնք պիտի սկսին Սեպտեմբեր 23ին։

Ֆրանսայի մէջ մեծ կարեւո- րութիւն կը տրուի այս մրցում- ներուն եւ իւրաքանչիւր խումբի վարիչները մեծ ջանքեր կը թա- փեն, կարող խաղացողներով զօ- րացնելու համար իրենց խումբերը։ Այս ութը խումբերուն յաւա- գոյններէն Club Françaisի խումը երկու շաբաթէ ի վեր սկսած է իր փորձերուն։ Անդամներուն մէջ կը գտնուի Սարգիս Կարա- պետեանը. որ իր առաջին փոր- ձին իսկ, յաջող խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Club Français անց- եալ կիրակի մրցելով հիւսիսի ախոյեան Amiens A. C.ի դէմ, հաւասար արդիւնք ունեցած է. հոս մեր հայրենակիցը, որ կեդրո- նի յառաջապահի պաշտօնը կը վարէր, լիուլի արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը։ Իր հա- կառակորդը, Nicolas որ Ֆրան- սայի Ազգային խումբին կեդրոնի յառաջապահն է, կը շահի երկու նշանակէտներ, որու փոխարէն Ս. Կարապետեան եւս կը շահի երկու նշանակէտներ։ Հայ մար- զիկին նուրբ խաղարկութիւնը կը գնահատուի 15 հազարէ ա- ւելի հանդիսատեսներու կողմէ։ Club Françaisի վարիչները մե- ծապէս գոհ մնալով, հրաւիրած են զինքը մասնակցելու Անվէրսի մէջ տեղի ունենալիք մեծ մրցու- մին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի Օգոս. 26ին, Club Françaisի եւ Պելճիքայի ախոյեան խումբին միջեւ։ Կը յուսանք թէ Անվէրսի Հայերն ալ ներկայ պիտի գտնուին, քաջա- լերելու համար հայ մարզիկը։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՐ ՈՒ ԿԻՆ.— Պլան-Մէնիլի բնակիչներէն տէր եւ տիկին Սի- մոն, հաշտ չէին իրարու հետ։ Այրը նախանձի անհերքելի պատճառներ կուտար իր կնոջ։ Չէր գիտեր գոհանալ իր օրինաւոր կո- ղակիցովը, որ կը սիրէր իր ամու- սինը, ինչպէս կին մը գիտէ սիրել այն որ ձեռքէն կը սկսի փախչիլ։ Այրը փախաւ տունէն ու շաբաթ մը ամբողջ զուարճանալէ յետոյ, վերադարձաւ տուն, խոստանալով այլեւս չվերսկսիլ։ Բայց յաջորդ օրն իսկ, երբ դուրս կ'ելլէր, յայտ- նեց իր կնոջ թէ իրիկունը տուն չպիտի գար, շատ կարեւոր գործի մը պատճառով։

Կէս օրուան մօտ, կինը գնաց գտաւ իր ամուսինը եւ խնդրեց որ տուն գայ։ Այրը մերժեց։ Կռիւը ծայր տուաւ երկուքին միջեւ։ Զայրացած՝ կինը քաշեց ատրճա- նակը որ միշտ վրան կը կրէր, ու կրակեց ամուսնին վրայ։ Մարդը ինկաւ ծանրօրէն վիրաւոր եւ իր հոգին աւանդեց քանի մը ժամ յետոյ հիւանդանոցին մէջ։ Իսկ կինը՝ վիրաւորելէ յետոյ իր ան- հաւատարիմ մարդը՝ փորձեց անձնասպան ըլլալ եւ ատրճանակ մը տեղաւորեց իր անրակին։ Կնոջ վիճակը ծանր չէ։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Ժընեւէն կը գրեն մեզի.—

Պ. Հրանտ Փաստրմաճեան, որդի հանգուցեալ Գարեգին Փաս- տրմաճեանի (ընկեր Արմէն Գարօ), յաջողութեամբ աւարտած է Ցու- րիխի ճարտարագիտական վար- ժարանը (խճուղիներու, երկա- թուղիներու եւ կամուրջներու ճիւղը) եւ պիտի անցնի Ամերի- կա, ուսումը կատարելագործելու։

*** Նոյնպէս յաջողութեամբ աւարտած է Քրիստափոր Թա- դէոսեանը (երեք մրցանակներով) Ժընեւի Գեղարուեստական վար- ժարանի ճարտարապետական ճիւղը։ Ծախքը ստանձնած է Հայկական Տունը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳՐԻ Օ- գոստոսի թիւը հետեւեալ բո- վանդակութեամբ.—

Ծակ Պտուկը՝ Յ. Օշական, Սի- րոյ Թերթիկներ՝ Հայման, Արեւ- մուտք—Սէնի Սեւ Հայելին՝ Կոս- տան Զարեան, Նաւը՝ Վահրամ Սօֆեան, Օրերուս հետ կողք կող- քի՝ Օհան Կարօ, Փարաւոն Սէմ- Անտոն՝ Նշան Պէշիկթաշլեան, Ստուերիս՝ Անտոն Կազէլ, Հրա- ժեշտ՝ Արսէն Անէմեան, Հինգ պահեր՝ Մաննիկ Պէրպէրեան, Մեղրալուսին՝ Լեւոն Էսաճանեան, Այս ցուրտ ձմրան՝ Արմէն Անուշ, Ես քեզի...՝ Վահան Գոնչէկիւլ- եան, Մղձաւանջ՝ Լաս, Իրիկուն՝ Հ. Տէվլէթեան, Իմ բանտը՝ Ն. Տէր Միքայէլեան, Ես կ'ուզէի ըլլալ...՝ Գեղամ Գեղակ, Իտալա- կան էսքիզներ՝ Ա. Ահարոնեան, Լուսնկային՝ Յովհ. Մահտեսեան, Հայ Արուեստին եւ Մտքին Հետ- քերը Ռումանիոյ մէջ՝ Յ. Ճ. Սի- րունի, Ցիսուն Ցարի Առաջ՝ Մ. Վարանդեան, Դիտողութիւններ՝ Հայոց Լեզուի Մասին՝ Նիկոլ Աղ- բալեան, Հայ - վրացական կնճի- ռը՝ Ա. Ջամալեան, Մենք եւ մեր Հարեւանները՝ Արտ. Աբեղեան, Մկրտիչ Աճեմեան՝ Արմէն Սեւան, Հայ Յեղափոխականի Յուշերից՝ Ռ. Խան-Ազատ, Հայկական Խնդրի Պատմական Փուլերը՝ Գէորգ Ղա- զարեան, Վան — Քաղաքամիջի Ապրիլեան Կռիւները՝ Հայկ Կո- սոյեան, Հայ Յեղափոխականի Յի- շատակները՝ Ռ., Ապրումներ՝ Մալխաս, Ճշդում մը՝ Վրթ. Ղա- զարեան, Իմ կեանքի յուշերից՝ Մաթէոս, Հայ կեանքը (ամսա- կան տեսութիւն) Ա. Աթան։

Հասցէ՝ Haïrenik 13-15 Shawmut Street, Boston Mass U.S.A.

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԼԼԱ ՏԵԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

II

Մէկ քանի վանականներ— ները ինկած եւ խոնաւ վայ- աղտոտ եւ հնոտիով, կտրած թափերով բակէն կ'անցնէին բարբառով աղօթելով։ Յա- ոց հետ կը խօսէին պա- անէն ոստիկանն ու վանակա- ոստիկանը երբեմն ուղղակի ւայն կը հարցնէր.

— Մայրիկդ ի՞նչ կ'ընէ։

— Կը մանէ։

— Է՞ ուրի՞շ։

— Աղբիւրը կ'երթայ։

— Ըսէ՛ որ հոս գայ, խօսելիք ։

— Շատ լաւ, կը պատասխա- ն մեղ պզտիկը։

իրիկունը Ոլիին կ'ըսէր ոստի- կանին յանձնարարութիւնը, ու մայրը կը պատասխանէր ապտա- կելով եւ կ'արգիլէր բակը վերա- դառնալ (սակայն անգամ մը տե- սաւ որ մայրը ոստիկանի մը հետ կը խօսէր) բայց բնականաբար չէր հնազանդէր, որովհետեւ Ջուանէի կամ Մոմագործին զաւակներուն հետ միայն կրնար ժամանակ անցնել։

Կիրակի եւ գարնան տօնական օրերէն զատ տխուր միայնութիւն մը կը տիրէր մեծ, արեւոտ բա- կին մէջ։ Ամէն կողմ մոմի հոտ կը տարածուէր։ Հսկայ ընկուզենին ճենարճէնթու լեռէն աւելի բարձր կը թուէր Անանիային։ Եկեղեցիին մէջի անխնամ նկարները կը մթագնէին, կ'եղծանէին։ Ապա- գային միշտ յիշեց սակայն քաղցրութիւնն այդ ամայի վայ- րին, ուր վարսակը գարնան կը ծլէր քարերուն մէջէն եւ աշնան կը թափէին ընկուզենիին կարմիր տե- րեւները մեռած թռչուններու նման։ Ջուանէ, որ կը փափաքէր բակին մէջ խաղալ եւ կը ձանձրա- նար երբ Անանիա հետը չէր եր- թար, կը նախանձէր Մոմագործին տղոցը, չէր ուզեր որ Անանիա ա- նոնց մօտ երթայ։

— Վաղը ինծի հետ եկո՛ւր,— կ'ըսէր Անանիային, երբ կրակին մէջ շագանակ կը կարմրցնէին։ Ինծի հետ եկո՛ւր, քեզի պիտի սորվեցնեմ նապաստակներու բոյնի մը տեղը։ Այնքա՜ն նապաստակ- ներ կան. Մատի մեծութիւն ու- նին, մերկ են եւ երկար ականջ- ներով։ Է՜հ, որքա՜ն երկար են ականջները, կ'ըսէր զարմացում կեղծելով։

Անանիա փնտռելու կ'երթար նապաստակները, բնականաբար չէր գտներ։ Միւսը կ'երդուընար որ առաջ կային, փախած ըլլալու էին, առաջ եկած ըլլալու էր։

— Դուն անոնց հետ կ'երթաս, կ'ըսէր արհամարհանքով։ Եթէ երէկ եկած ըլլայիր ինծի հետ։

— Դո՞ւն ինչու չառիր։

— Քեզի հետ առնել կ'ուզէի, հիմակ նայինք թէ կրնա՞նք գտ- նել որիները բոյնը։

Փոքրիկ հովիւը կը ջանար Անանիան քովը պահել, բայց տղան կը սկսէր մսիլ, հո՛ն, մշու- շապատ լերան ստորոտը, ու տուն կը դառնար։ Շատ քիչ անգամ կը տեսնէր մայրը, որովհետեւ միշտ դուրսն էր, օրականով կ'աշխատէր տուներուն եւ դաշտերուն մէջ, գետնախնձորի մշակութիւններուն մէջ. իրիկունը տուն կը վերադառ- նար յոգնած, ցուրտէն տժգունած, անօթի։ Երկար ատենէ ի վեր Ա- նանիայի հայրը ֆոննի եկած չէր, տղան չէր յիշեր նոյնիսկ զայն տե- սած ըլլալը։

Աւազակին այրին միայն քիչ մը մայրութիւն կ'ընէր իրեն։ Քա- նի՜ անգամներ զայն օրրած էր տարօրինակ ու մելամաղձոտ եր- գերով։ Քանի՜ անգամներ գլուխը մաքրած, եղունգները կտրած, քիթը խնչել տուած էր։ Ամէն ի- րիկուն կրակին մօտ մանելով՝ ա- ւազակին պատմութիւնները կը պատմէր տղոց, որ ուշի ուշով մտիկ կ'ընէին, բայց Ոլի այլեւս չէր յուզուէր, յաճախ կը ձգէր օճախը՝ կ'երթար պառկելու։ Անա- նիա մօրը հետ կը պառկէր, անկող- նին վարի կողմը։ Շատ անգամ մայրը արդէն քնացած էր, պաղ, գրեթէ սառած, ու կը ջանար տաքցնել անոր ոտքերը իր տաք տոտիկներով։

Երբեմն գիշերուան լռութեան մէջ կը լսէր մօրը հեծկլտուքը, բայց չէր համարձակեր պատճառը հարցնելու։ Օր մը բացուեցաւ Ջուանէին, որ մէկ քանի բա- ցատրութիւններ տուաւ։

— Գիտնալու ես որ դուն ըն- կեցիկ մըն ես, այսինքն հայրդ մօրդ ամուսինը չէ։ Քեզի պէս շատեր կան։

— Ինչո՞ւ ամուսնացած չեն։

— Որովհետեւ ուրիշ կնիկ ու- նի. պիտի ամուսնանան՝ երբ անի- կա մեռնի։

— Ե՞րբ պիտի մեռնի այդ կնիկը։

— Երբոր Աստուած ուզէ։ Գիտնալու ես որ հայրիկդ երբեմն կուգար մեզ տեսնելու, ես զինքը կը ճանչնամ։

— Ի՞նչպէս է, կը հարցնէր Անանիա բնազդական ատելու- թեամբ մը դէպի այդ անծանօթ հայրը, որ զինք տեսնելու չէր գար եւ անշուշտ մայրը կուլար անոր համար։

— Հայրիկդ գեղեցիկ է, բարձ- րահասակ եւ զինուորական վերար- կու մը ունի։

— Ո՞ւր է։

— Նուօրօ է։ Մեծ քաղաք մըն է, լերան գլուխէն կը տեսնուի։ Ես կը ճանչնամ Նուօրոյի գերա- պայծառը։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՍՈՒՄ

խանէ այս նամակին, այլ հրամայած է քննութիւն բանալ: Վկաներ կը հաստատեն թէ փանկալոս ծունկի եկած եօթը անգամ գնդակ պարպած է ամբոխին վրայ, իսկ իր քովի սպան՝ չորս անգամ:

Աթէնքի մէջ կռիւ ծագեցաւ չափաւոր համայնավարներու եւ արմատական մարքսիստներու միջեւ: Այս վերջինները չափաւոր համայնավարներու խմբագրատունը երթալով քար ու քանդ ըրին տպագրական մեքենաները:

⁂ Դեկտեմբերին Ծերակոյտի ընտրութիւններ պիտի կատարուին Յունաստանի մէջ, անկէ վերջ ալ պիտի ընտրուի Հանրապետութեան Նախագահը, բստ Սահմանադրութեան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Միլանոյէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ իտալական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան Վէնիզէլոսի յաղթանակին: Ակնկալելով վէնիզէլոս յառաջիկային արեւմտեան Եւրոպայի մէջ իր կատարելիք ճամբորդութեան ընթացքին մեծ հմայք պիտի ունենայ:

Վէնիզէլոս իր առաջին այցելութիւնը պիտի տայ Մուսոլինիի: Ֆաշիստ թերթերը գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն Վէնիզէլոսի այն յայտարարութիւնը թէ ֆաշիսմը վերաշինական մեծ աշխատանք կատարած է Իտալիոյ մէջ: Հռոմէն վերջ, Վէնիզէլոս պիտի այցելէ Փարիզ եւ Լոնտոն:

Անգլիա եւ Միջագետք

Պաղտատէն կը հեռագրեն.— Երեսփ. Ժողովին մէջ վարչապետը ակնարկելով անգլեւիրաքեան դաշնագրին կցուած ելմտական եւ զինուորական համաձայնագիրներուն, որոնք դեռ չեն վաւերացուած; բսաւ թէ իր կառավարութիւնը երբեք պիտի չընդունի Անգլիոյ առաջարկը, որով կ'ուզուի Իրաքի վճարել տալ տարբերութիւնը որ կայ Միջագետքի անգլիական զինուորներուն համար եղած ծախքերուն եւ այն գումարին միջեւ որ պիտի ծախսուէր, եթէ այդ զինուորները Անգլիա մնային:

Վարչապետը աւելցուց որ Անգլիա բազմաթիւ քաղաքական եւ տնտեսական շահեր ունի աշխարհի այդ մասին մէջ, ուստի եւ իրեն կ'իյնայ վճարել իր զինուորներուն համար եղած ծախքերը, մինչ Իրաք ի վիճակի չէ ընելու ելմտական այնպիսի զոհողութիւններ, որոնք համեմատական չեն իր եկամուտներուն հետ: «Իրաք իր ունեցած ամբողջ դրամը պէտք է ծախսէ երկրի բարգաւաճումին եւ արտադրողական ծրագիրներու իրագործման: Արդէն բստ դաշնագրի մեզմէ կը պահանջուի ստանձնել արտաքին պաշտպանութեան պատասխանատուութիւնը եւ ներքին կարգին պահպանումը: Ասոնք նկատի առնելով, պաշտօնապէս հաղորդեցինք անգլիական կառավարութեան թէ չենք կրնար ստանձնել անգլիական զինուորներուն այս երկրին մէջ պահուելուն առթիւ եղած աւելորդ ծախքերը, թէեւ պահանջուած գումարը 20,000 ոսկիէն աւելի չէ: Եթէ մենք հիմա սկզբունքով ընդունինք այս պայմանը, ու եթէ յառաջիկային, ո եւ է պատճառով, Անգլիա ստիպուի սեծ թիւով զինուորներ ղրկել Իրաք, այն ատեն մեր կարողութենէն վեր ծախքերու պիտի ենթարկուինք:

«Գալով Իրաքի երկաթուղիներու սեփականութեան խնդրին, յայտնեցինք անգլիական կառավարութեան թէ մինչեւ որ համաձայնութիւն չգոյանայ գնման գինին վրայ, չենք կրնար այս մասին վերջնական բանակցութեանց սկսիլ:»

Մուսուլի քարիւղները դէպի Հայֆա

«Էնֆորմասիոն» կը տեղեկանայ թէ վերջնապէս համաձայնութիւն գոյացած է անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան խմբակցութեանց միջեւ, որպէսզի Մուսուլի քարիւղները դէպի Միջերկրական փոխադրող խողովակները յանգին Հայֆա, Պաղեստինի եզերքը, անգլ. հոգատարութեան ենթակայ: Անգլեւհոլանտական քարիւղի մեծ ընկերութիւնը՝ Ռոյըլ Տըչ-Շէլ ընդարձակ հողեր գնած է Հայֆայի մէջ, մեծ զտարաններ հաստատելու համար հոն:

Նոր այբուբենին տարածումը

Լատինական տառերու՝ գործածութեան եւ տարածման համար նորանոր միջոցներ կը ծրագրուին Թուրք պատկան վարչութեան կողմէ: Որոշուած է վարժապետանոցներու վերջին կարգի ուսանողներուն նոր այբուբենը սորվեցնել, որպէսզի առաջիկայ տարի բաւական թիւով երիտասարդ ուսուցիչներ գտնուին, որ կարող ըլլան նոր տառերով թուրքերէն ուսուցանելու: Այբուբենի Յանձնաժողովը մօտ օրէն պիտի հրատարակէ նոր տառերու ուղեցոյց գրքոյկներ, որոնք երեք աստիճանով պիտի ըլլան և բոլոր խաւերուն ալ մատչելի բովանդակութեամբ:

Միւս կողմէ, գրավաճառները մեծ տագնապի մը երկիւղը կ'ապրին, խորհելով որ հին գիրերով նոր տպագրուած դասագիրքերու ահագին մթերքը պարապը պիտի անցնի եւ մեծ վնասի պիտի ենթարկուին: Գրավաճառները որոշած են հաւաքաբար դիմում կատարել կրթական տնօրէնութեան, այս մասին տեղեկութիւններ ստանալու եւ բստ այնմ նոր գործի ձեռնարկելու համար:

Պատի ծանուցումներն ու վաճառականներու ցուցատախտակները նոր տառերով պիտի գրուին: Շոգենաւային ժամանակացոյցներն ալ նոր այբուբենով պիտի ըլլան այսուհետեւ:

Գրամեքենայի ներկայացուցիչները մեծ քանակութեամբ մեքենայ ապսպրած են Եւրոպայէն, նկատելով որ բոլոր պաշտօնատուները մօտ օրէն պէտք պիտի ունենան անոնց:

Թուրք եւ հունգար բարեկամութիւն

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Թէֆվիք Րիւշտի պէյ, որ վեց շաբաթէ ի վեր արտասահման կը գտնուէր, Պոլիս վերադարձած է: Ինչպէս գրած ենք, Փեշթայի մէջ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ այցելեց Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէնի, ինչպէս նաեւ արտաքին նախարարին, որուն հետ ճաշեց: Պէթլէն բաժակաճառին մէջ շեշտեց.

— Ինծի համար մասնաւոր հաճոյք մըն է յանձին ձեզի ողջունել Թուրք ազգը, որ ցեղագրական կապեր, եւ հին բարեկամութիւն ունի մեզ հետ, եւ հիացում առթած է իր հերոսական ճիգերովը: Համոզուած եմ որ ձեր այցելութիւնը, բացի իր թողելիք թանկագին յիշատակէն, պիտի նպաստէ ամրացնելու բարեկամութեան այն կապերը, որ դարերէ ի վեր կը միացնեն երկու ազգերը:

Թէվֆիք Րիւշտիի և Հունգարիոյ վարչապետին ու արտաքին նախարարին միջեւ կատարուած տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ Փեշթայի թուրք դեսպան Վասըֆ պէյ:

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ պետական մարդիկը տեսակէտի կատարեալ ներդաշնակութիւն մը ունեցան իրենց երկիրները շահագրգռող քաղաքական բոլոր խնդիրներուն շուրջ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին քաֆէ օ ֆլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի: մէթրօ իթալի: Օրակարգ. Շրջ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն:

ԱՄԵՆՈՒՆ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

փարիզահայ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով առիթը պիտի ունենայ վայելելու բնութեան ու միանգամայն արուեստի հրաշալի ապրումները, Ռօպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական շքեղ եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, ուր այս կիրակի, տեղի կ'ունենայ Զ. Ե. Ո. Մ. Լսարանական յանձնախումբի՝ ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ կազմակերպած խնջոյքը: Առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր:

կը նախագահէ Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

կը մասնակցին երգիչ Պ. Մ. Մամիկոնեան (Premier Prix de Conservatoire de Dijon), թառիստ Պ. Ժորժ, ինչպէս նաեւ ՇԱՆԹ Թատերախումբը սիրուն անակնկալներով: Մասնաւոր նուագախումբ եւրոպական եւ արեւելեան պարերու:

Ծառերու վրայ շինուած 24 ելեկտրազարդ տաղաւարները պիտի տրամադրուին հասարակութեան: փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր: ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշերը միասին բերել: ջուր պիւֆէ սովորական գիներով:

ԱՆՁՐԵՒԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՍՐԱՀ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակց. միջոցներ.— Լիւքսէմպուրկի եւ Տանֆէր-Ռօշրոյի կայարաններէն ամէն քառորդ ժամը շոգեկառք: Փոոթ Տ'Օրլէանէն թռամուէյ թիւ 128 իջնել ՌՈՊԷՆՍՈՆ: Ժապաւինեալ առաջնորդներ ժողովուրդը կ'առաջնորդեն դաշտը, որ 3 վայրկեան կը տեւէ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 10 Bld. Rabateau.

Առնել Թռամուէյ Թիւ 46:

Կը խօսի Պ. ԱՐՇԱԿ ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Թէատրը Սիկալի սրահին մէջ դերասան՝ Յ. Զարիֆեան, մասնակցութեամբ Մ. Մարութեանի եւ տեղական ուժերու: կը ներկայացնէ՝

ՕԹԷԼԼՈ — Գիները ժողովրդական

ՕՐ. ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԱՒՇԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ԳԱԲՐԻԷԼ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
12 Օգոստ. 1928 Bagneux

Հ. Յ. Դ.

Հրազդան խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին, Ave. Gobelins ծանօթ հաւաքատեղին:

Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 184 Ave. Italie.

Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին 60 Rue des Ecoles, La Chope Parisienneի վերնայարկը:

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը: Օրակարգ. նախորդին շարունակութիւնը:

Լիոնի «Վրէժ» խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Լիոնի Պատանեկան Միութեան վարչութիւնը ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, կարեւոր խնդրոյ մը համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 128 Rue Etienne Dollet, Գրադարանի սրահը:

Կ'ուզուին արուեստական մարգրիտ շարող երիտասարդ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: դիմել՝ Mlle Suzanne, 93 Rue Pelleport. Մէթրօ Pelleport.

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

փեշթայի հանգանակութեան ցանկը.—

Ա. Ծովիկեան 150, Ա. Շահինեան 100, Ո. Զարխուկեան 30, Շ. Պօհճալեան 50, Ե. Արապեան 10, Ս. Ավանէսեան 30, Տօքթ. Յովհաննէսեան 30, Ա. Յարութիւնեան 15, Եղբարք Գալըաքեան 5, Յ. Արթինեան 15, Գ. Մէրճէմէքեան 10: Գումար 445 փէնկօ:

Այս գումարը դրամատան միջոցաւ տոլարի վերածուած է՝ եւ զանազան մանր ծախքերէն զատ զուտ 75 տոլար ղրկուած է յառաջ: (Տես յառաջ Յուլիս 27 եւ Օգոստոս 18):

Լիոն, Մամբրէ.— Գրել՝ Journal Aztag, B. P. 587, Beyrouth.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն յարգոյ յաճախորդներուս, ընկերներուս ու ծանօթներուս կը յայտարարեմ թէ՝ 106 թիւ Rue de Richelieu աշխատանոցս, անորոշ ժամանակի մը համար փոխադրած եմ Place St. Michel, 31 Rue de la Harpe, 4րդ յարկ, Métro St. Michel.

դերձակ ԿԱՐՕ Պ. ԵՐԱՆԵԱՆ

Կ'ուզուին երկու վարպետ կտրողներ (coupeur): Տեւական գործ ամբողջ տարուան համար: Եթէ կտրողը ընտանիքի տէր է, եւ իր ընտանիքի անդամներուն մէջ կան տափատ եւ բաճկոն կարողներ, անոնց համար ալ կ'ապահովուի մշտական գործ: Լաւ վճարում: Անհրաժեշտութեան պարագային կրնանք կանխավճար ընել:

դիմել՝ Ա. Հաճեանի, 36 եւ 40 Bld. Jean Jaurès, Draguignan (Var).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արաքսի վարժուհին 15, Մայտա 12,50, Սաթենիկ եւ Տրդատ 15, Ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17,50, Այլեւս չեն սիրեր 12, Մանօն Լէսքօ 20, Կէս կոյսեր 20, Տարա 10, Բասքութին 9, Մատնիչը 9, Ծապլվար 5, Արաբի Մահարի 5, Հերոդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5, Մոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը բժիշկ է (կերպ.) 3, Թագաւորը կը ձանձրանայ (կատակերգ.) 3, [...]րիպ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ 5, Ալիքսիանոս 2, [...] 6, կիլիկեան կսկիծներ 20, ընդարձակ երգեցողութ. [...] եւ պատարագի 5, երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, [...] երազահաններ 5, 10, եւ 12, Ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր: Պահանջեցէք մեր գրացուցակը [...] փօսթի ծախք չառնուիր: Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ: Ուեւէ գիրք կրնանք կազմել տալ [...] 4—5 ֆր. տարբերութեամբ, բստ գրքի մեծութեան:

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, 100 Ֆր.է աւելիին [...]

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋԸ

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

ԱՆՁՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

քերթուածներու գիրքը

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

24 AOUT 1928

… ՏԱՐԻ ԹԻՒ 733 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊՂՏՈՐԵՆ

Քիչ անդին կը հրատարակենք երկտող լուր մը, որ առաջին նարկը չէ, դժբախտաբար:

Պատմողը՝ Քոթիի «Լ'Ամի տիւ Փէօփլը»ն է, անուշահոտութեանց հռչակաւոր գործարանատիրոջ նոր թերթը, որ կը սիրէ մուկ հանել: Իր երեւումն ալ դղրդագին եղաւ, քանի որ կը ախուի տասը սանթիմի, մինչ ֆրանսական միւս թերթերու ն է 25 կամ 30 սանթիմ:

Պ. Քոթի անբաւական համարելով ազնուապետական «Ֆիգաօ»ն, այս թերթը հիմնեց յատկապէս պայքար մղելու համար մանակակից շարժումներու, մասնաւորապէս համայնավարութեան եւ ընկերվարութեան դէմ: Միւս կողմէ, իբրեւ թունդ ռանսացի եւ ազնուապետական, պարբերաբար կը հարուածէ եւ օտարականները:

Մէկդի դնելով իր համոզումները, կ'ուզէինք ուշադրութիւն ւէրել իր երէկուան ազդարարութեան վրայ:

Ինչպէս բսինք, իր պայքարին մաս կը կազմէ այդ գրուն ալ, բայց այս անգամ խառնուած է նաև Հայերու անունը:

Մենք աչքի առջեւ չունինք ակնարկուած տետրակը, «հայէն, իտալերէն և սպաներէն»: Այնպէս որ, վերապահութեամբ նդունինք այն յայտարարութիւնը թէ տետրակը ստորագրած հայ համայնավար կոմիտէ մը»:

Չենք ծածկեր. կա՛ն ափ մը հայ շողորթներ եւ բախտախնդիրներ, որոնք բան-գործ ըրած են պոչ կազմել միջազգային րաւանի մը, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան: մօզումէ աւելի, կիրքի կամ հացի խնդիրն է որ ոստոստել տայ այս քոսոտ քուռակներուն:

Չենք ծածկեր. անոնք ցրուած են նաեւ հայատառ թռուցիկներ, թութակաբար թարգմանելով վարիչ կեդրոնի (ֆրանսական) հրատարակութիւններէն: Քանի մը տարի առաջ, աւելի մարձակ էին, եւ Ապրիլ 11/24ի սգահանդէսն անգամ կը ղրէին թռուցիկներով:

Բայց, ի՞նչ կը հետեւի այս իրողութենէն: Ի՞նչ բսել կ'ուզէ «Լ'Ամի տիւ Փէօփլը»: Այս ափ մը խամաճիկներուն մարդն է որ կը սպառնայ Ֆրանսայի, երբ հարիւր հազար ռանսացի համայնավարներ կամ համակիրներ անգամ չեն կըրեր մազ մը շարժել: Պ. Քօթի գիրք մըն ալ գրած է համայնավարութեան դէմ, եւ գիտէ այս շարժումին գաղտնի ցանցը: Այն ատեն, ի՞նչ հարկ շեշտել Հայերու անունը, անպիսի պահուն մը երբ կը շեշտուի օտարատեաց հոսանքը:

Այս դիտողութիւնները անոր համար որ, իբրեւ ամբոխի ութ, կրնայ ծանր թիւրիմացութիւններ պատճառել «ժողովրդին Բարեկամը»:

Բայց, չմոռնանք մեր ոչխարները:

Առաջին անգամը չէ որ մենք այդ ապուշներուն երեսին կը նենք իրենց անմիտ եւ անօգուտ խեղկատակութիւնը, նոնայէն մինչեւ Յունաստան եւ Ամերիկա: Եւ ամէն անգամ ճաղկած ենք ոչ թէ ընդհանուր բառերով, այլ մէջտեղ դնելով նց թեթեւսօլիկ արարքներուն հետեւանքները:

Մէջտեղն են իրենց շահատակութիւնները՝ Յունաստանի ուր յայտնապէս ազդարարութիւններ ուղղուեցան կառաւարութեան կողմէ, եւ աքսորներ անգամ կատարուեցան: Մէջն են իրենց գոյնզգոյն քուրջի կտորները, թերթ կամ թռուցիկ ճպուռի ճռճռոցներով:

Տարբեր պարագաներու մէջ, կարելի էր ծիծաղիլ եւ անցնիլ: Յետեւ, պարզապէս արգահատանքի արժանի են այդ ...»երը:

Եւ փաստ է որ անոնք ոչ մէկ տեղ կրցած են իրենց ...էն քաշել հայ աշխատաւորութիւնը: Ընդհակառակն: Եթէ ...ք ուզէինք ամբողջութեամբ հրատարակել այն բոլոր նա...երը որ կը գրուին իրենց դէմ, յատկապէս աշխատաւորներու կողմէ, ապահովաբար Երեւան կ'առնէին իրենց շունչը:

Բայց ահա թէ մինչեւ ո՛ւր կը հասնի իրենց շողորթութեան արձագանգը:

Պ. Ռոպէռ տը Քէ, ֆրանսացի պաշտօնատար մը որ կիլիկէն ծանօթ է Հայերուն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի կացութեան մասին տեղեկագիր մը ուղղած է Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբին: Եգիպտական «Էլ ...մ» թերթը հրատարակեց այդ տեղեկագիրը, որմէ բառ առ կը քաղենք հետեւեալ հատուածը,

— «1927ի գարնան, ընդհանուր ապահովութեան գլխաւոր զբաղումը եղաւ հսկել համայնավարական պայքարին վրայ, որ տարածուած էր Լիբանանի հայ գաղթականներու մէջ: Այս պրոպագանդին ...հիմնագլուխի հսկողութեան համար շատ սերտ յարաբերութիւն մը հաստատուեցաւ Պաղեստինի, Իրաքի եւ Եգիպտոսի ոստիկանութեանց հետ, իբր հետեւանք Սայտայի եւ Երուսաղէմի մէջ ...րուած խորհրդակցութիւններուն:»

Մեր կարմիր-կտուց կաքաւները ո՛ր եւ է պատասխանատուութիւն կը զգա՞ն օտար երկիր ապաստանած գաղթական ...ութիւններուն հանդէպ, որոնք հարիւրին 90 գիւղացիներ ...ւորներ են:

Բայց մանաւանդ, այդ պատասխանատուութիւնը կը զգա՞ն ...ք որ, արջու ծառայութիւն կը մատուցանեն գիտակցաբար անգիտակցաբար, իբրեւ թէ խորհրդային Հայաստանին ...ալու համար...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Հայաստանի կառավարական կազմին մէջ կատարուած փոփոխութեանց առթիւ, երկարապատում խմբագրական մը գրած է «Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, Հետաքրքրութեան համար կը քաղենք հետեւեալ հատուածը (10 օգոստ.)

— «Սկսելով Աշոտ Յովհաննէսեանէն, որ իբր Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը ամենաազդեցիկ դիրքը կը գրաւէր Խորհրդային Հայաստանի մէջ, համանման Ստալինի դիրքին՝ Մոսկուայի մէջ, իր հեռացումը ըլլայ արդիւնք տրոցկիական հակումներու, ինչպէս պատճառ կար ենթադրելու, թէ հետեւանք կուսակցական ուրիշ ներքին պատճառներու՝ այդ հեռացումը կարելի է նկատել նպաստաւոր փոփոխութիւն մը՝ Հայաստանի ղեկավարութեան մէջ:

Աշոտ Յովհաննէսեան կը նկատուէր ամէնէն անհաշտ, վերացական, եւ համայնավար տեսաբանութեան տառին կառչող կուսակցականը ամբողջ երկրին մէջ:

Այդ տեսակ մէկը թերեւս արժէքաւոր էր երբ իր ժամանակն ու աշխատութիւնը սահմանափակէր գրքերու մէջ եւ անմիասգամ (?) գովքը ընէր համայնավար բանալիով բացուելիք դրախտին և համաշխարհային երազային յեղափոխութեան յաղթանակին, բայց անարժէք եւ վնասակար էր, երբ իր դիրքը զինքը չփման կը բերէր համայնավար տեսաբանութեան գործնական թարգմանութեան հետ եւ իրեն կուտար տիրական ձայն անոր մէջ:

Ինչ ալ ըսեն արտասահմանեան խեղճ ու կրակ համայնավարները՝ համայնավարութիւնը այսօր վերածուած է տնտեսական մէկ քանի վարկածներու շատ մեղմացած կիրարկումին եւ ազգային կառավարութիւններ յառաջ բերելու եւ դաշնակցութեամբ մը իրար կապելու քաղաքականութեան: Համաշխարհային յեղափոխութեան դեռ պզտիկ ճիգեր կ'ըլլան, ճիշդ է, եւ կը խօսուի անոր մասին, բայց գողգոթայի տեղ՝ գրեթէ փափուքով մը, որ կը յիշեցնէ մութին մէջէն առանձին քալող մարդը, որուն համար, կ'ըսեն, կը սուլէ, քաջութիւն առնելու համար: Համաշխարհային յեղափոխութեան մասին դեռ կը խօսուի, որպէսզի չըսեն, թէ Համայնավարութիւնը լքեց իր ուխտը:

Իրողութիւնը այն է, որ ընդգծենք: Արտասահմանեան համայնավար իմաստակները այդ որակումին, անոր մէջ գործածուած «ազգային կառավարութիւն» բառերուն դէմ ընդվզելէ առաջ՝ պէտք է բացատրութիւն տան, թէ ինչո՞ւ Ռուս, Հայ, Ուկրայնացի, Վրացի անունները փակցուած են կառավարութիւններուն, ինչո՞ւ սահմանաքարեր դրուած են իւրաքանչիւրին աշխարհագրութիւնը ճշդելու համար, ինչո՞ւ իւրաքանչիւրին թոյլ տրուած է իր լեզուով կառավարուելու, իր լեզուով յառաջ տանելու իր մշակոյթը:»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋԻՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

66րդ Ցանկ

	Ֆր.
Տէսինի Հ. Յ. Դ. «Վրէժ» խումբին Օգոստ. 12ի փեճակահանութենէն	100.—
65րդ ցանկին գումարը	90,992.85
Ընդհ. գումար	91,092.85

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԵՐԹ ՄԸ ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Ամի տիւ Փէօփլը» իր երէկուան թիւին առաջին էջին վրայ երեք սիւնակնոց խորագիրով կը գրէ՝ «Թունալից պրոպագանդ մը Ֆրանսայի դէմ» ու կը պատմէ թէ ինչպէ՛ս կարգ մը գործակալներ Ֆրանսայի դէմ թշնամական պրոպագանդ կը մղեն: Թէ ինչպէս Արժանթին Նստած Ֆէհմի անուն մէկը Սուրիան եւ ֆրանսական միւս գաղթավայրերը կ'ողողէ այնպիսի հրատարակութիւններով, որոնց մէջ Ֆրանսան կը ներկայացուի իբրեւ վայրենի երկիր մը, որուն զինուորները Սուրիոյ մէջ իր ամուսնին ներկայութեան կը բռնաբարեն կին մը:

Այդ գրգռիչ հրատարակութիւններով հեղինակները Լիբանանցիներու, Սուրիացիներու, Թունուզցիներու, Ալճերիացիներու, Քամպոճցիներու, Սուտանցիներու, Մարոքցիներու, Անամցիներու, Թոնքինցիներու, Ալզասցիներու, Լորէնցիներու, Քորսիքացիներու, Նիսցիներու, Սավուացիներու, Պրըթոններու եւ Հոլենոսցիներու ուշադրութեան կը յանձնեն «յաղթական ու բռնակալ Ֆրանսացիին» կեղեքումները:

Թերթը ըսելէ յետոյ թէ կառավարութիւնը ո՛չ մէկ միջոց ձեռք կ'առնէ այս քարոզութիւններուն վերջ տալու համար, կ'աւելցնէ.

«Այս պահուս իսկ, ո՛չ թէ Պուէնոս-Այրէսի կամ Պէյրութի, այլ Մարսիլիոյ մէջ, մեր հողին վրայ, եւ այն թաղերուն մէջ ուր համախռնուած է մտահոգութիւն պատճառող օտար բնակչութիւն մը, կը տարածեն բոլշեւիկեան գրքոյկներ, որոնք ֆրանսայի դէմ ատելութեան կոչ մըն են: Այդ գրքոյկները խմբագրուած են երեք լեզուներով (հայերէն, իտալերէն եւ սպաներէն) եւ ստորագրուած՝ «Հայ Համայնավար Կոմիտէ»ի մը կողմէ: Տեղական իշխանութիւնները չեն շարժիր: Միեւնոյն գաղտնի եւ գերագոյն ուժը կ'անդամալուծէ զանոնք»:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ

Այս առաւօտ Փարիզ կը հասնի Ամերիկայի արտաքին նախարար Ֆրէնք Քէլլոկ, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող դաշնագիրը ստորագրելու համար: Քէլլոկ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ ճաշի հրաւիրուած ըլլալով, հինգ օր պիտի մնայ Ֆրանսայի մէջ եւ հաւանաբար պիտի հրաժարի Անգլիա այցելելու ծրագրէն:

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման Պերլինէն ճամբայ կ'ելլէ վաղը եւ Փարիզ կը հասնի կիրակի ժամը 2ին: Օգոստոս 28ին մինչեւ պիտի մեկնի: Գերման դահլիճին մէջ արտաքին քաղաքականութեան մասին միաձայնութիւն տիրելուն, գործելու կատարեալ ազատութիւն տրուած է Շթրէզէմանի:

Անգլիոյ կողմէ դաշնագիրը պիտի ստորագրէ լորտ Քըշընտըն, որ կիրակի օր ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Փարիզ: Լորտը ժընեւ պիտի մեկնի Օգոստոս 29ին՝ ներկայ ըլլալու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի բացման նիստին:

Իտալիոյ կողմէ պիտի ստորագրէ Փարիզի դեսպան Մանզոնի:

ԵԳԻՊՏՈՍ ԱԼ Կ'ՈՒԶԷ ՍՏՈՐԱԳՐԵԼ

Գահիրէի ազգայնական մամուլը կը յայտնէ որ Եգիպտոսի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ իրաւարարական դաշնագիր մը կնքելու նախաձեռնարկ եղած էր նախորդ վարչապետ Նահաս փաշա: Կ'ըսէ մասնաւորապէս թէ երբ Քէլլոկի առաջարկը ղրկուեցաւ մեծ պետութեանց, Անգլիա մտադրած էր ընել կարգ մը վերապահումներ, որոնց մէկ մասը Եգիպտոսի նկատմամբ: Նահաս փաշա հեռագրով հրահանգ տուաւ Ուաշինկթընի եգիպտական դեսպանին՝ Քէլլոկի գաղափարը շօշափել Եգիպտոսի մասին, դիտել տալով անոր որ Եգիպտոսի աշխարհագրական դիրքը կարեւոր ազդակ մը կը կազմէ միջազգային խաղաղութեան համար, զոր պէտք չէ զանց առնել, թէ Եգիպտոսը իբրեւ գերիշխան անկախ պետութիւն մը՝ չէր կրնար ընդունիլ որ իր մասին կարգադրութիւններ ըլլան առանց իր գիտութեան:

Նահաս փաշա գոհացուցիչ գտնելով դեսպանին պատասխանը, Միացեալ Նահանգներուն մօտ անհրաժեշտ դիմումները կատարեց՝ ճշդելու համար Եգիպտոսի դիրքը հանդէպ Քէլլոկի ուխտին:

Կարգ մը նախարարներ կացութեան տեղեկացան երկու օր յետոյ միայն. օր մը վերջ ալ խնդիրը հաղորդուեցաւ անգլիական մարզպանին, որ մինչեւ այն ատեն լուր չունէր եղած բանակցութիւններէն:

Շատ չանցած ծագեցաւ նախարարական տագնապը եւ Նահաս փաշայի դահլիճը ճամբուեցաւ:

Պուլկար տագնապը կը կնճռոտի

Պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆի հրաժարիլը կը դժուարացնէ Լիափչէֆի դահլիճին դիրքը: Երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը զօրավարին ինպաստ կ'արտայայտուի. սակէ զատ մամուլը մեծ գովեստներ կը շռայլէ հրաժարեալ նախարարի հասցէին՝ պահանջելով որ կրկին պաշտօնի գլուխ հրաւիրուի:

Կը կարծուի թէ Լիափչէֆ պիտի ստիպուի դահլիճին հաւաքական հրաժարականը ներկայացնել թագաւորին: Այն ատեն նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը պիտի յանձնուի Տոքթ. Ցան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓԱՐԻԶԷՆ ԹԻՖԼԻՍ

Եթէ քսութիւնը մարդուն հետ ծնած չըլլար, բոլշեւիկ Հայը պիտի ստեղծէր զայն:

Հիմա պատմենք:

Թիֆլիսի «Պրոլետար» թերթին մէկ աշխատակիցը՝ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Տիկ. Արմէնեան-Երամեան խմբակին հետ, որ Փարիզի մէջ մէկ քանի ներկայացումներ տալէ յետոյ, վերադարձեր էր Թիֆլիս:

Խմբակը՝ իր տպաւորութիւններու կարգին, նաեւ կը պատմէ.

— Զնայած արտասահմանեան դաշնակներու գործ դրած բոլոր միջոցներուն (անոնք խումբի անդամները կ'անուանեն Մոսկուայի գործակալներ)... եւլն.: («Պրոլետար», թիւ 175 (238):

Խմբակին գեղարուեստական արժէքը մէկ կողմ:

Փնտռենք նախ, ինչ որ մարդուն մէջ կը գերակշռէ մնացեալը՝ բարոյականը:

Տիկին Դուրեան-Արմէնեան կրնայ շնորհալի կամ անշնորհ դերասան մը ըլլալ:

Իբր կին է որ, նախ իրաւունք ունի բոլորին յարգանքին:

Երամեան կրնայ տաղանդաւոր կամ շնորհազուրկ խաղացող մը ըլլալ:

Քանի՞ հոգի սիրտ ու քսակ կը բանան իրեն՝ հիմնուելով իր խաղարկութեանէն:

Իբր մարդ է որ նա՛խ պիտի արժեցնէ ինքզինքը՝ ամէն ուր որ ներկայանայ:

Եւ ամէն ուր որ ներկայանայ՝ պիտի բախի տարրական պահանջի մը:

Ամէն մարդ դեռ կը յամառի բարոյականի կուտ մը փնտռել նոյնիսկ բոլշեւիկին ու դերասանին մէջ:

Այնքա՛ն ծթռած է բուրժուական այս աշխարհը...:

Բեմէն դուրս, ո՛չ ոք իրաւունք կուտայ դերասանին կեղծելու, ստելու:

Չէ՞ որ ամէն բան իր տեղն ու ժամանակն ունի տղնդերներու այս իրաւակարգին մէջ ?:

Ու դերասանը որ կը ստէ՝ բան մը կը կորսնցնէ իր տաղանդէն...:

Այնքա՛ն անմիտ է տէրտիլբական այս մարդկութիւնը:

Բայց Տիկ. Դուրեան-Արմէնեան՝ շնորհալի արուեստագիտուհի, Պ. Երամեան՝ տաղանդաւոր դերասան, չեն գիտեր, պէտք չունին գիտնալու այս անիմաստ ըմբռնումները:

Ու Փարիզի մէջ՝ քծնելէ յետոյ անոնց, որ իրենց դէմ «գործ դրեր են բոլոր միջոցները», Թիֆլիս երթալու պէտք կը զգան հայհոյելու համար անոնց դէմ:

Անո՛նց դէմ որոնց խմբագրատունը ջուրի ճամբայ եղած էր իրենց համար, որպէսզի ուժ տան ներկայացումներու «ռէքլամ»ին:

Եւ ի՛նչ աղաչանքներ ու ժըպիտներ, տող մը, բառ մը աւելի տպել տալու համար:

«Դաշնակ» Յառաջը մէջտեղն է, խումբին յայտարարութիւններովը:

Բայց ըսինք:

Եթէ քսութիւնը մարդուն հետ ծնած չըլլար, բոլշեւիկ Հայը պիտի ստեղծէր զայն:

Հո՛ս քծնիլ: դերասանութի՛ւն:

Հո՛ն ստել: բոլշեւիկութի՛ւն...:

Մ. ՆՈՒՅԱՆՑ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ շրջանին մէջ 10 հոգի եւ մեծ թիւով կենդանիներ սառած են ցուրտէն: Մարաշի մէջ փոթորիկը թռցուցած է շատ մը տուներու տանիքները: Չարշամպայի մէջ կայծակը այրած է 10 տուներ: Մինչ սաստիկ տաք կ'ընէ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Էնկիւրիի մէջ: (Ճ. Թրիպիւն)

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(խոշոր եւ հիմնական փոփոխութիւններ մարդկային կեանքի մէջ)

Երէկ՝ գիւղացի տղաք էինք՝
փակ հորիզոնի մը դէմ,
Այսօր՝ կեցած ենք, անեզրքին հետ,
դէմ յանդիման . . .

Այո՛, անընդհատ, հին ու քաղքենի անհատապաշտութիւնը, կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, տեղի կուտայ ու իր դիրքերը կը զիջի՝ հաւաքականութեան առջեւ։ Ու ցաւով է որ, քաղքենի տեսաբաններն ու գաղափարախօսները՝ կը հաստատեն այդ երեւոյթը։ Մեքենականութիւնը՝ որ հաւաքականութեան յաղթանակին գլխաւոր զէնքերէն մէկն է, իր գերիշխանութիւնը կը տարածէ սահմանէ սահման։ Ասիկա անհատին կորուստը չի նշանակեր։ Թո՛ղ իրենց զէնքերը վար առնեն բոլոր տեսակի սոփեստներն ու սուտգրոյց դասախօսները։ Մարդը՝ կ'ապրի հաւաքականութեան հետ, հաւաքականութեան մէջ։ Գերակշռութեան հարց է։ Մինչեւ հիմա՝ անհատականութիւնն է՛ որ իշխած է հաւաքականութեան։ Վաղուան քաղաքակրթութեան մէջ, առաջին տեղը, հաւաքականութեանը պիտի ըլլայ։

Ու մինչդեռ, հետզհետէ անհատականութիւնները, կը կորսնցնեն իրենց առաջնակարգ ու գերակշիռ դիրքը, մինչդեռ կեանքը, նոր հուներ կը գտնէ՝ ճակատէ ճակատ, մենք կը յամառինք մեր հաւատարիմ մագիլներով՝ կառչած մնալ հին արժէքներու, հին յիշատակներու, հին դրութեանց, հին աշխարհին (*)։

Երէկ, գիւղացի տղաք էինք, փակ հորիզոնի մը դէմ։ Մեր գիտութեան եւ ծանօթութեան դաշտը՝ գիւղական կամ գաւառական շրջափակէ մը անդին չէր անցներ։ Մեր յուզումները, գաղափարներն ու կռիւները՝ չափուած էին մեր կեանքին վրայ՝ որ փոքր էր, աննշան եւ աղքատ։ Աշխարհին վրայ, եթէ մեծնայինք մեր գիւղաքաղաքին մէջ, պիտի շարունակէինք, մեր հայրերուն պէս նայիլ՝ իրենց, մեր տէրերուն աչքերով։ Ես կը յիշեմ դեռ մեր գիւղացիներուն մեծ տրտմութիւնը։ Անոնց պզտիկ ու առանց փորձառութեան ստացուած գիտութիւնը։ Աշխարհի մասին անոնց նեղ, պզտիկ, սահմանափակ կարծիքը։ Ու կը զգամ վրանին։

Ու եթէ, անոնք իրաւունք ունէին, ամէ՛ն երեւոյթ դատելու կոյր, տեղական և պզտիկ ազգայնականութեան մը անկիւնէն, վաղուց է, մենք այդ իրաւունքը չունինք այլ եւս։

Հիմա, մենք տղաք ենք, որ կեցած ենք ահա՛ ճակատագրական անկիւնադարձի մը վրայ, ճակատագրական ճամբաներու դէմ։ Բառուղիի պէս է՝ այս մեծ քաղաքը ու կը բացուի բոլո՛ր ճամբաներուն վրայ։ Մենք պէտք է որ աշխատինք տեսնել ճշմարտութիւնը։ Կեանքը՝ պէ՛տք է ճանչնանք։ Նոյն իսկ գրականութեան մէջէն, նոյն իսկ գրականութիւնով։ Մեր նայուածքները պէ՛տք է ազատագրուին՝ նախապաշարումին եւ ներքին կուրութեան կապանքներէն։ Ամբո՛ղջ կեանքին, մարդոց եւ ազգերու տառապանքներուն դիմաց, մեր ամբողջ հասակովը կեցած, մեր սրտերուն խորը՝ մեր ժողովուրդին ամբողջ ցաւը, առանց շփոթի, մենք պէտք է նայինք մերկ եւ դառն ճշմարտութեան...

* *

Ընկերնե՛ր, նոր եւ ճակատագրական փոփոխութիւններ կան . . .
Մեծ եւ հերոսական բաներ պատահած են կեանքի մէջ . . .

Կեանքը փոխուած է զարմանալիօրէն։ Երթանք արագ։ Նկատենք մեր շուրջի փոփոխութիւնները։ Աշխարհի վրայ՝ նայինք այս բարձրութենէն։ Մեծ ու ճակատագրական բաներ պատահած են։ Մեր տառապանքներն ու ուրախութիւնները, անհունապէս մեծցած են, հասակ նետած։ Անծանօթ գիւղերէ եւ գաւառներէ եկած ենք հոս՝ քաղաք մը, ուր կը բաբախէ աշխարհի սիրտը։ Ու միայն մենք չենք որ ենթարկուած ենք մարդկային այս տեղափոխութիւններուն։ Աշխարհը ամբողջ, շարժման ու ալեկոծութեան մէջ է։ Եւ յետոյ՝ գրական, գեղարուեստական տեսակէտէ, պէտք չէ մոռնալ որ հիմնական է՝

1.— Ցեղերու եւ ժողովուրդներու արեան այս շրջաբերութիւնը։ Ժողովուրդներու հոգին հրապարակի վրայ է, մակընթացութեան մէջ։

2.— Մեր շարժանկարը, արքայօրէն կը նստի մարդոց հոգիներուն վրայ, կ'անցնի արագութեամբ երկիրէ երկիր, սահմանները կը վերցնէ ու տարածութիւնները կը մօտեցնէ իրարու՝ յառաջիկայ եղբայրութեան մը մէջ։

3.— Սաւառնակները կը ճեղքեն միջոցը՝ խելայատոյտ արագութեամբ, անապատներ գրեթէ չկան ալ, անբնակ պատնէշները կը քանդուին...

4.— Անթել հեռախօսը՝ տարածումի անսահման միջոց մըն է՝ այսօր անկատար բայց իր ապագան յղի է անակնկալներով, յղի է նոր կարելիութիւններով։

Այս բոլորը՝ մարդիկը եւ ցամաքները կը շաղկապեն իրարու։ Ընդհանուր գծեր եւ յատկանիշներ կը պատրաստեն՝ մարդկութեան։ Կը քանդեն նախապաշարումները՝ յամառ եւ հետեւողական շարունակութեամբ մը։

Ու դեռ, մեծ-պատերազմի յաղթանակութենէն տասնըչորս տարի յետոյ, կարելի է նկատել որ բացարձակ ու առաջնակարգ բաներ պատահած են։

1.— Քաղաքական տեսակէտէ. — Հիմա կը ճանչնանք՝ քաղքենի իրաւակարգին սեւ ու փտտած դէմքը, կը ճանչնանք՝ քաղքենի կամ ոչ, դիւանագէտներու հոգեկան ամբողջ անմաքրութիւնն եւ ապականութիւնը։

2.— Ընկերային տեսակէտէ. — Ընտանիքին, նախ քան պատերազմը, արդէն խարխլիլ սկսած շէնքը, տեսանք որ սկսաւ ճարճատիլ։ Տեսանք՝ ընտանիքին պատերէն ներս ներփակուած անբարոյութիւնը։ Իր բռնութիւնը՝ անհատին վրայ։ Տեսանք որ այս իրաւակարգը կը հանդուրժէ անհատին գերութեան՝ ընտանիքէն ներս։ Ուրեմն ի՛նչ սկզբունքի հակառակութիւն կարելի է յարուցանել, յեղափոխական հաւաքականութեան առջեւ որ կ'ուզէ խոնարհեցնել փոքրամասնական անհատին յանդուգն գլուխը՝ ընդհանուր եւ յեղափոխական նպատակի մը համար (*)։

3.— Մտաւորական մարզի մէջ. — Քաղքենի գաղափարաբանութեան շառաչուն պարտութիւնը։ Տեսանք բոլոր ընկերային ու մաքի դրութիւններու ամբողջ ներքին փտախտը՝ պատերազմի արիւնոտ հրապարակին վրայ՝ ազատ արձակուած ախորժակներուն առջեւ։ Տեսանք նաեւ պատերազմէն յետոյ՝ Ուիլսընի միամիտ մարդկայնականութեան արագ հաշուեյարդարը։

Տեսանք՝ մարդկային բազմութիւններ, անասելի տառապանքի եւ սեւ թշուառութեան մէջ։ Տեսանք՝ փոքր ազգեր որ պատերազմի մողոքին, հերոսութեամբ բերին իրենց լիակատար տուրքը ու մնացին կրկին մերկ, կրկին գերի, կրկի՛ն չուառական։ Տեսանք՝ երկիրներ որ արիւնով ողողուեցան ու քաղաքներ՝ որ ոսկիի յորձանքի մը մէջ ապականեցան...

Եւ եթէ ճիշդ է որ գրականութիւնը՝ հայելին է մարդկային կեանքին, արտայայտիչն է այդ կեանքի ձգտումներուն, եղբայրակցութիւնը դիւրին պիտի ըլլայ հանել։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Գրականութիւնն ու արուեստները տեսակ մը բարձրագոյն, յատկանշական ու հաւադրօշ արտայայտութիւնը կը կազմեն տուեալ քաղաքակրթութեան մը եւ տուեալ ժամանակին։ Յունական խաղաղ, բացառապէս ներդաշնակ ու յստակ արուեստը՝ հասած էր իմաստուն եւ մեծ քաղաքի մը, Աթէնքի կոնքերուն մէջ։ Հռոմէական քաղաքակրթութիւնը տեսակ մը յապաղումն ու երկարաձգումն էր ատտիկեանին։ Ատկէ՝ հռոմէական ու յունական արուեստներու արեան փոխադարձ հարազատութիւնը։ Հռոմէական տնտեսութեան եւ բացարձակապետութեան ու հասարակապետութեան տեսակ մը խառնուրդ հանդիսացող իրաւակարգի մը ապասերումին հետ զուգընթաց՝ բորոտեցաւ նաեւ Հռոմի արուեստը։ Միջնադարը նշանակելի է նոր տարրով մը, յաղթական ու երիտասարդ բարբարոսութեան մը բերած պատուաստով՝ յոգնած բայց քաղաքակիրթ ժամանակի մը։ Միջնադարեան արուեստը՝ կ'արտայայտէ յստակօրէն այս հակամարտութիւնը։ Աւելի յետոյ, քաղքենիութեան տարած շառաչուն եւ վերջնական յաղթութիւնը՝ աւատապետական եւ կղերա-ազնուապետական իրաւակարգին վրայ՝ գրականութեան մէջ կը բանայ նոր ժամանակաշրջան մը։ Այս շրջանը կը զանազանուի միւսներէն սանձարձակ, բազմապահանջ ու խստօրէն տարամերժ անհատապաշտութեամբ մը՝ գրական մարզին մէջ։ Շրջանին երեք կարեւոր դպրոցները, վիպապաշտները, խորհրդապաշտները եւ տպաւորապաշտները՝ անհատապաշտ դպրոցներ են։ Վաղուան քաղաքակրթութիւնը՝ ճակատագրապէս պիտի հանդիսանայ հակագործողութիւն մը քաղքենիներու խոտելի եւ անսահման անհատապաշտութեան դէմ։ Իրապաշտ եւ բնութենապաշտ դպրոցները, սաղմնային վիճակի մէջ կը կրեն, անորոշ ճիգ մը՝ որ հաւաքականութեան դրօշը կը ցցէ՝ փոքրամասնութեան դէմ։ Վաղուան գրականութեան գլխաւոր գիծերէն մէկը՝ ուրեմն պիտի ըլլայ իր հաւաքապաշտութիւնը, աւելի յայնօրէն ապահովելու համար ամբողջ ժողովուրդը կազմող անհատներուն եւ ոչ թէ փոքրամասնութեան մը անհատականութեան ազատութիւնը։

Վ. Շ.

(*) Մնաց որ յեղափոխական այս միջոցները բացառապէս ժամանակաւոր հանգամանք ունին ու գործադրելի են միայն՝ այն միջանկեալ ժամանակի տեւողութեան ընթացքին որ կը բաժնէ քաղքենի իրաւակարգին տապալումը՝ ընկերվարական իրաւակարգի վերջնական յաղթանակէն եւ հաստատումէն։ Պատմութիւնը՝ արդէն բացած է փակագիծ մը որ պիտի գոցուի միայն այն ատեն, երբ յեղափոխութիւնը տեղի ունենայ եւ ամէ՛ն վերադարձ անհնար դառնայ դէպի հին իրաւակարգը։ Այս փակագծի ընթացքին ու մանաւանդ յետոյ է որ պիտի կազմակերպուի նոր քաղաքակրթութիւնը եւ որ իր կարգին ծնունդ պիտի տայ իրապէս նոր գրականութեան մը, ազատ, խորապէս մարդկային ու անպայման զուրկ դասակարգային բնոյթէ։ Մինչ այդ՝ գլուխ բանելու համար քաղքենի, անհատապաշտ ու նրբացած արուեստին՝ հնարաւոր է եւ օգտակար բանուորական եւ դասակարգային՝ մարտունակ, յարձակողական ու արու գրականութեան մը ծաղկումը, որ յամենայն դէպս աւելի մարդկային կրնայ ըլլալ քան հինը՝ որ ստեղծագործութիւնն է շահագործող ու փատ փոքրամասնութեան մը։ Այս գրականութիւնը այսուհանդերձ, իր դասակարգային բնոյթին իսկ պատճառաւ՝ չի կրնար լիապէս համարուիլ վաղուան քաղաքակրթութեան արտայայտիչը, այլ միայն անհրաժեշտ հանգրուան մը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 11Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

1919էն ի վեր ամէն տարի Օգոստոս 11ին կը տօնուի Վայմարի Սահմանադրութեան տարեդարձը եւ հանդէսները այնքան աւելի փառաւոր կ'ըլլան, որքան կ'ամրապնդուի ընկերվարականներու դիրքը։ Այս տարի աւելի ընդարձակած էին հանդիսութիւններու սահմանը, բայց չէին յաջողած համազգային տօնի վերածել զայն, այնպէս ինչպէս Յուլիս 14ը Ֆրանսացիներուն համար։ Բացայայտ է ազգայնականներու դիմադրութիւնը, զոր մասամբ յարգելով, Հանրապետական կուսակցութիւնները, հակառակ իրենց յաջողութեան վստահ ըլլալնուն, քուէի չդրին խնդիրը։ Մահու եւ կենաց խնդիր մը չէ վերջապէս. տօնը համազգային ըլլայ թէ պարզ պետական, միեւնոյն է առ այժմ, ժամանակն է որ պիտի լուծէ այս հարցն ալ։ Իսկ կուսակցութիւնները Ռայխսթակէն ներս մտած ատեն միշտ կը կարդան իրենց դէմ գրուած վերտառութիւնը. «Erst das Vaterland, dann die Partei»: «Առաջ հայրենիքը, վերջը կուսակցութիւնը»։

* *

Եւ դրօշակի երկուութիւնը մնաց ու մնաց. սեւ, կարմիր, ոսկի՞ թէ սեւ, ճերմակ, կարմիր... Երկուքն ալ խոր արմատներ ունին ժողովուրդին մէջ։ Սեւ, կարմիր, ոսկին սկիզբը առած է 1815ի երիտասարդ յեղափոխականներու «Burshenschaft»ի օրերէն, գործածուած ըլլալով առաջին անգամ Եէնա քաղաքի մէկ նկուղին մէջ։ Ժամանակի ընթացքին այս դրօշը ընդհանրացած եւ դարձած է խորհրդանիշը Մեծ-գերմանական միութենականութեան. այսինքն անոր տակ պիտի միանային գերման բոլոր ցեղերը, Աւստրիան ալ մէջը, եւ պիտի կազմէին մեծ եւ զօրաւոր գերման կայսրութիւն մը։ Այս շարժումը Հապսպուրկներու զօրաւորագոյն քաղաքագէտին՝ Մեթէրնիխի եւ ուրիշ գերման իշխաններու միջոցաւ արգիլուեցաւ թէեւ, բայց զանազան առիթներով (յեղափոխական շրջաններու, մանաւանդ 1848ին եւն.) երեւան եկաւ, մինչեւ 1871 թուականը, երբ Մոց եւ Մաասընի հիմնած «Մաքսային միութեան (Zollverein) դրօշակը՝ սեւ, ճերմակ, կարմիր, եղաւ նաեւ յաղթական գերմանիոյ պետական դրօշը, Պիզմարքի օրով։

Բայց 1918ի յեղափոխութիւնը եւ անոր բռնած դիրքը դէպի «սեւ, կարմիր, ոսկի»ի միութենական դրօշը, եկան ապացուցանելու որ հակառակ մօտ մէկ դարի ծածուկ կեանքին, այս դրօշակը եւ անոր գաղափարականը շարունակ ապրած է ամբողջ գերման ժողովուրդին մէջ։ Վայմարի Ժողովին, շատ բնականօրէն եւ իրաւամբ առաջարկուեցաւ որ թագաւորներու եւ իշխաններու զոհուած, «մրրկաւ բաժնուած» գերմանները միանան, բայց օտար կապանքներ արգելք հանդիսացան։ Հակառակ այս ամէնուն, Սահմանադրութեան 61րդ յօդուածը, միացումը ներքին խնդիր նկատելով, թոյլատու է որ Աւստրիա միանայ Գերմանիոյ, եթէ ժողովուրդը այդ պահանջէ։

Իսկ ամէնէն վերջի 100,000 երգիչներու Վիէննա երթեւեկը եւ զանազան պաշտօնական արտայայտութիւնները ապացոյցներ չե՞ն միացման կամ «Անշլուս»ի գաղափարին յաղթանակին, ուրիշ խօսքով «սեւ, կարմիր, ոսկի» դրօշին ոգիին ընդարձակման։

Այսօր դէմ հին ազգայնականութիւնը, ազնուականութիւնը, պաշտօնէութիւնը, կուրացած կարծես, չի տեսներ որ դարը փոխուած է։ Նոյն զինուորապաշտութիւնը, նոյն այլամերժ եւ ինքնասէր տրամադրութիւնները։ Դրօշակի գործածութեան առթիւ կ'ըսեն. «Գոնէ Աւստրիան միանալէն վերջ անոր մասին խօսք ընէին. «սեւ, կարմիր, ոսկի»ն զուտ գերմանացիին դրօշակը չէ, այլ «Հրեաներու Հանրապետութեան»ը»։ Ու կ'երազեն հին բարի օրերը, լաւ վճարուած աւելորդ պաշտօններով...։

Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ տարրերու այս հակամարտութիւնն եւ դրօշի կռիւը, իրողութիւնն այն է որ Հանրապետութեան տեւողութեան ըմբռնումը չափաւոր, աստիճանական կերպով կը զարգանայ, ու թերեւս լաւ է որ այդպէս է... Միայն կարգ մը թերթերու չափազանցեալ նկարագրութիւնները անտեղի են։ Կայսրերու ժամանակին ծննդեան տարեդարձի օրերու եռուզեռը չի բաղդատուիր Օգոստոս 11ի տօնին հետ, որ դեռ համազգային հանգամանք չունի։ Հանրապետութիւնը մանուկ մըն է կարծես, որուն ծննդեան օրը ծնողները եւ միայն մօտիկ պարագաները կը հետաքրքրէ...։

* *

Հանրապետութեան հրապարակը, Բրանդէնբուրկէն Թոր, Ունթըր դըն Լինդըն պողոտան եւ Ռայխսթակը դրօշազարդուած են։ Հազորդակցութեանց սպասարկութիւնները կը կատարուին դրօշազարդուած կառքերով։ Ժամը 12ին Ռայխսթակի առջեւ հասան Նախագահ Հինտէնպուրկ եւ վարչապետ Հ. Միւլլեր, որոնց յաջորդեցին շատ մը պետական մարդիկ, օտար ներկայացուցիչները, Ներքին Նախարար Սէվըրինկը եւ այլն։ Տեղի ունեցան բանախօսութիւններ, յետոյ «կեցցէ՜ Հանրապետութիւնը» պաշտօնական բացագանչութիւնը եւ երգ՝ «Գերմանիա ամէն բանէ վեր»։

Քաղաքին ամէն մասերուն մէջ ցանցառ թիւով դրօշակներ կախուած էին պատուհաններէն դուրս։ Դպրոցները գոց էին, հանդէսներ տեղի ունեցան դպրոցներու եւ հանրային շէնքերու մէջ, բացի համալսարանէն։ Մանաւանդ դպրոցական հանդէսներու բանախօսները շատ վարանոտ խօսեցան, աւելի պատմագիտական տեսակէտով մօտեցան օրուան նշանակութեան։ Շատեր ըսած են. «Թէեւ ազգային տօն մը չէ այս, բայց քանի որ պէտք է տօնել, կը տօնենք»։

Երեկոյին Քրօլ Օփերային մէջ դարձեալ հանդէս կար։ Ներկայ էր ընկերվարական վարչապետը Հ. Միւլլեր եւ շատ մը գրչի ու արուեստի մարդիկ, ինչպէս, Հ. Զուտէրման, Մ. Լիբերման եւ այլն. եղան տօնական կրկնութիւններ, իսկ դուրսը լուսախաղեր։

Կրունըվալտ կոչուած Պերլինեան գեղեցիկ անտառին մօտ, բացատանի մը վրայ ալ հրախաղութիւններ եւ զանազան հանդիսութիւններ տեղի ունեցան։ Մասնաւոր հետաքրքրութեան արժանացաւ «ամէն բան հայրենիքին համար» հրարձակը, որ երկար ատեն գոյնզգոյն ցոյց տուաւ երիտասարդ գերման Հանրապետութեան առաջին Նախագահ Էպէրթի եւ ծերունազարդ նախագահ Հինտէնպուրկի պատկերները։

Թ. Գ. ԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻ[...]

«ՄԱՎՈՒՆԱՃԻ»ՆԵՐ[...]
ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ԳՐԵԼ [...]
(Քաղուած Թուրք Թեր[...]

Թուրքիոյ խալք կ[...] թեան պատուիրակներ[...] Շինասի փաշա հետեւ[...] տարաբուութիւններն Թուրք Թերթերուն.

— Նոր գիրերը ուսուց[...] տարածել մեր կուսակ[...] վրայ ինկող մեծ պար[...] թիւն մըն է։ Կուսակ[...] ժողովրդական դասար[...] մէջ, ուսուցիչներու նոր տառերը պիտի սո[...] ու տարածենք։ Սակայ[...] դասարանները անբաւ[...] լալով նոր տառերու բացման համար, ամէ[...] մէջ դասարաններ պի[...] նանք։

Սակայն՝ նախեւ առա[...] է ուսուցիչ հասցնել։ այբբենարանը տպա[...] Ասոր համար է որ դա[...] րը անմիջապէս չեն բանալ։ Սակայն, ամէ[...] գայի մէջ, մինչեւ սկսուած պիտի ըլլայ[...] րու դասաւանդութեան ւալման։

* * Նախակրթարան[...] նիչները կրթական[...]

...ՐԵՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

...խորհրդային Միութեան ա...որական գործավար Միկոյեա...տիպողական հրաւէրին վրայ, ...ծ Հինգշաբթի օր «Համա...րդային ցորենի խորհրդաժո...մը գումարուեցաւ Մոս...յի մէջ, գբաղելու համար ...ահաւաքման խնդրով, մաս...մբար Յուլիսին եւ Օգոստո...նեք բերուած գէշ արդիւն...պատճառով:

Միկոյեան խորհրդաժողովին ...եւ պարզեց վիճակագրական ...տօնատան հաղորդած տեղե...թիւնները: Ցետոյ Ուկրայնայի, ...կայի, Կովկասի, Սիպերիոյ եւ ...մի ներկայացուցիչները իրենց ...ններու վիճակին մասին ա...ձին տեղեկագիրներ ներկա...ցուցին: Ուրբաթ օր Միկոյեան ...ւ երկար տեղեկագիր մը՝ ...ն պատճէնը ձեռք չէ անցած ...:

«Իզվեստիա» կ'ըսէ թէ այս ...նակին պայքարին առթիւ ...ծադրուած նոր մեթոտները ...ծեգին տնպխի պայմաններ, ...ց հետեւանքը շատ ողբալի ...ի ըլլայ, եթէ երբեք կառա...ւթիւնը անմիջապէս չընչէ ...նք եւ խիստ միջոցներ ձեռք ...նէ, «մթնոլորտը մաքրելու» ...րգիլելու համար որ մահացու ...նկցութիւն մտնէ պետական ...ազան կազմակերպութեանց ...եւ:

«Պրաւդա» դիտել կուտայ թէ ...նաւոր ցորենի գնորդներ ցո... նոր քաղաքականութեան ...գտան փախուստի ճամբայ ...եւ շատ մը տեղեր, մասնաւո...ր Ուկրայնայի եւ Խրիմի ...գիները պետութեան որո...ն կրկինը կամ եռապատիկն ...այդ է պատճառը որ, կ'ըսէ, ...ացիները չեն ուզեր պետա...կազմակերպութեանց ծախել ...ց ցորենը: «Էքոնոմիչէսկա...ժիզն» կը հաշուէ որ Ուկրայ...ի հողագործական արտադրու...նները այս տարի 100էն 20 ...ւս են 1927էն:

...խորհրդային մասնաւոր յանձ...

...եր, արդէն իսկ սկսած են, ...ի մը օրէ ի վեր, նոր թուր...էն տառերով գրել իրենց ...ական նամակները և գրու...նները:

...Թուրք կիներու Միու...ն ալ որոշած է՝ ազատ եւ ...գասընթացքներ հաստա...Թուրքերէն նոր տառերը և ...պրութի-նը ուսուցանելու ...ր կիներուն եւ աղջիկնե-...

Նաժողով մը Խրիմի մէջ երեւան հանեց 20 նախկին կալուածատէրեր եւ զանոնք Սիպերիա աքսորեց, որովհետեւ անոնք կանոնաւորապէս կը ստանային իրենց բաժինը գիւղացիներուն տրուած հողերէն եւ զանոնք կը մշակէին անձամբ: Ամբողջ 10 տարի ծածկած էին իրենց նախկին հանգամանքը: Անոնց պատկանող արջառը, պարտէզները եւ այգին գրաւուեցան իշխանութեանց կողմէ:

Երեք հոգինոց յանձնաժողով մը նշանակուեցաւ դոնէցի ածխահանքերն երթալու եւ կարգապահութիւնը վերահաստատելու համար հոն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԱՐԿԱԾ

Թէ աշխատանքի հետեւանքով արկածեալ օտար բանուորները ի՞նչ իրաւունքներ ունին.— Մէկ քանի հայրենակիցներու հարցումին կը պատասխանենք հրապարակաւ, աւելի լայն շրջանակներու ծանօթացնելու համար օրէնքի տրամադրութիւնները.

Օտար բանուորը որ աշխատանքի պահուն կ'ենթարկուի արկածի մը, օրէնքի բոլոր տրամադրութիւններէն կ'օգտուի ֆրանսացիի մը հաւասար իրաւունքներով:

Մինչեւ որ իր վէրքը գոցուի կամ ինքը դարձեալ ընդունակ դառնայ աշխատելու, կը ստանայ օրական հատուցում մը որ կը հաւասարի իր բուն օրավարձքի կէսին: Հատուցումը կը հաշուուի շաբաթական եօթն օր, առանց կիրակի կամ տօնական օրերը բացառութիւն նկատելու: Նոյնպէս անգործութեան այդ ամբողջ շրջանին մէջ՝ ձրի կը ստանայ բժշկական խնամքներ եւ դեղեր:

Բուժումէն յետոյ, եթէ արկածին հետեւանքով, աշխատանքի ժամանակաւոր կամ տեւական անկարողութեան ենթարկուի, օտար բանուորը իրաւունք ունի ամբողջովին ստանալու օրէնքով նախատեսուած թոշակը: Բայց այս թոշակը ան կը ստանայ այնքան ատեն որ կը մնայ ֆրանսական հողի վրայ: Երբ ուզէ հեռանալ ֆրանսայէն՝ կը ստանայ միանուագ գումար մը, որ կը հաւասարի իրեն յատկացուած տարեթոշակին երեք անգամին:

Իսկ եթէ պատահի որ արկածեալ աշխատաւորը մեռնի, անոր ժառանգորդ կը հանդիսանան՝ Ա.— իր ամուսինը (այր կամ կին) եւ տղաքը. Բ.— եթէ ամուսին կամ զաւակներ չունի, ժառանգութիւնը կ'իյնայ իր ծնողքին, եթէ անոնց ապրուստը կ'ապահովէր մեռեալը:

Ժառանգորդներն ալ սակայն օրէնքի այս տրամադրութիւններէն կ'օգտուին այն ատեն միայն, եթէ ֆրանսական հողի վրայ կը բնակին: Եւ եթէ օր մը անոնք ալ հեռանալ ուզեն ֆրանսայէն, կը ստանան միայն մէկ անգամ, գումար մը որ կը հաւասարի իրենց յատկացուած թոշակին եռապատիկին:

Այսպէս ուրեմն, մեռած բանուորի մը կինը ժառանգական ո՛եւէ իրաւունք չունի, եթէ մահացու արկածին պահուն կը բնակէր ֆրանսայէն դուրս: Սակայն եթէ արկածի զոհը իրեն հետ մէկտեղ ֆրանսա բերած էր իր կինը միայն եւ իր երկրին մէջ ձգած էր իր զաւակները, կինը կը ստանայ օրինական հատուցումը, իսկ զաւակները կը զրկուին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 1929Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Ո՛Չ ՄԷԿ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ

Տարեկան 10,000 ֆրանքէն աւելի շահող թոշակաւորները միայն տուրքի ենթակայ փոխանակ 7000ի:

Վարչապետ եւ ելմտական նախարար Փուանքարէ արդէն պատրաստեց 1929ի ելմտացոյցի նախագիծը, որ վերամուտին՝ խորհրդարանին պիտի ներկայացուի: Նոր ելմտացոյցը ծայրը ծայրին հաւասարակշռուած է, մեկնելով մէկտեղ նոր տուրքեր չսահմանելու սկզբունքէն: Ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար, հին տուրքերը կատելով մուտքի ընդհանուր գումարը՝ մէկ միլիառ ֆրանք յաւելուածական հասոյթ նախատեսուած է Տօրսի ծրագրին վրայ (Գերմանիոյ պարտքը):

Ելքի բաժինը ենթարկուած է մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան: Իւրաքանչիւր գլխու յատկացուած ծախքերը քննուած են մանրամասն եւ այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ մեծ խնայողութիւններ ստանալ: Նոյնիսկ ազգային պաշտպանութեան ծախքերը կրճատուած են: Միայն բարելաւելու համար զինուորական կեանքի պայմանները, յատկացուած վարկը վերածուած է 1 միլիառի:

Տնտեսական, ճարտարարուեստական եւ երկրագործական վարկեր.— 500 միլիոն երկրագործական վարկ, 50 միլիոն ճամբաներու բարելաւման. Ջրային ուժի գործարաններու կառուցման համար. յատկացուած է 9 միլիոն աւելի այս տարի: 16 միլիոն ներքին՝ գետային նաւարկութեան եւ 35 միլիոն ծովային նաւահանգիստներու:

Օժանդակային.— Վարկը բարձրացած է 40էն 65 միլիոնի: Կառավարութիւնը պիտի պահանջէ խորհրդարանէն որ թոյլ տայ մինչեւ 80 միլիոնի բարձրացնել այս գումարը, երբ պէտք տեսնուի:

Հարային ծախքեր.— Երեք կէտերու վրայ ուշադրութիւն դարձուցած է նախարարը. Ա.— Աժան բնակարաններու շինութիւնը: 106 միլիոնի յաւելում մը անհրաժեշտ նկատած է այս առթիւ: Բ.— Ապահովագրուած բանուորներու եւ գիւղացիներու հանգստեան թոշակը 100էն 50 յաւելում մը կրած է: Այս պատճառով 100 միլիոն աւելի սահմանուած է Աշխատանքի գլխուն: Գ.— 12 միլիոն աւելի՝ ընկերային հիւանդութիւններու, մանաւանդ թոքախտի դէմ պայքարին համար:

Ամսականներու եւ աշխատավարձերու, ինչպէս նաեւ ոչ-առեւտրական արհեստներու վրայ տուրքը, եւ հասոյթի վրայ ընդհանուր տուրքը ցարդ կը գանձուէին 7000 ֆրանքի վրայ, ըստ 1925ի օրէնքին: կառավարութիւնը նկատած է որ այդ թուականէն ասդին, ապրուստի պայմանները սղած են եւ հետեւաբար անհրաժեշտ դարձած է այս գումարին բարձրացումը: կ'առաջարկէ ուրեմն գումարը բարձրացնել 10,000ի,— այսինքն բանուորներու եւ պաշտօնեաներու տուրքը հաշուել 10,000էն վեր գումարին վրայ: Այս կերպով, պիտի թեթեւնան այն հարկատուները՝ որոնք ապրուստի շատ համեստ միջոցներ ունին: Ասոր հետեւանքով յառաջ եկած տուրքերու նուազումին դէմ կառավարութիւնը կ'առաջարկէ փոքր յաւելում մը ընել եկամուտի ընդհանուր տուրքի սակին վրայ:

ՇԻՇ ՄԸ ԳԻՆԻՆ ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔԻ

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 2000 ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Պատերազմէն առաջ, գինիին 100 լիտրը մեծաքանակ կ'արժէր 10 ֆրանք: Երբեմն, վաճառականը եթէ յաջողէր 12 ֆր.ի քշել, պատմական օր մըն էր իրեն համար:

1928 Օգոստոս 14ին, նոր տեսակի գինիին լիտրը կ'արժէր 200-250 ֆրանք: Այսինքն ինչ որ 10 սանդիմ կ'արժէր 1914ին, կ'արժէ այսօր 2 ֆրանք կամ 2,20:

Այսպէս ուրեմն, 1914էն ի վեր, գինիին գինը կրած է 100ին 2000 յաւելում:

Այս առասպելական յաւելումը սակայն, աստիճանաբար տեղի չէ ունեցած, այլ մէկ ոստումով, քանի որ դեռ 1926ին, նոյն գինին կը ծախուէր 70 ֆր.ի:

Բայց 1926ին բերքը շատ տկար էր, որով անցեալ ամրան, գինին այնքան նուազ էր, որ արտադրող գինեպանը ջանաց նուազագոյն վաճառումով ստանալ առաւելագոյն շահը: Վաճառականը գլուխ ծռեց այգեգործին պահանջին ու եւ իր միսը հանեց սպառողէն՝ յաճախորդին գրպանէն:

Յաջորդ բերքը գոհացուցիչ էր: Գինին առատ: Բայց գինեը անգամ մը բարձրանալէ յետոյ, իջնալու տրամադրութիւն ցոյց չեն տար:

Իսկ այս տարի, կը նախատեսուի որ խաղողի բերքը շատ աւելի առատ պիտի ըլլայ քան անցեալ տարուանը եւ լայնօրէն պիտի գոհացնէ գինիի շուկային պահանջը:

Բայց պիտի իջնէ՞ գինիին գինը:

Այգեգործներու Միութիւնը, որ հաճը առած ըլլալ կը թուի մեծ շահերուն, ոչ միայն կ'ընդդիմանայ իր բոլոր ուժով, այլ նաեւ փորձեր կ'ընէ նոր յաւելում մը պարտադրելու հրապարակին, որուն տէրն է:

Ֆրանսա տարեկան կը սպառէ 50 միլիոն հեկտոլիտր գինի: Թունուզը կ'արտադրէ 8—9 հարիւր հազար: Բայց անցեալ տարի, գինիի սովի պահուն, երբ Ֆրանսա պէտք ունէր 10 միլիոն հեկտոլիտրի, այգեգործներու միութիւնը ընդդիմացաւ ներածել տալու 2-300,000 հեկտ. Թունուզեան գինի:

Ու մինչեւ այսօր, կ'ընդդիմանայ ամէն անգամ որ փորձ մը կ'ըլլայ գինիին գինը իջեցնելու եւ այժմ կ'աշխատի 5 ֆրանքի բարձրացնել հասարակ գինիին շիշը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ ԳԱՆՁԱԿԻ ՄԷՋ

Գաւառական եւ քաղաքական կոմիտէներու խառն նիստին մէջ որոշուեցաւ վեց ամսուան ընթացքին, այսինքն մինչեւ 1929 Յունուար, գաւառի ամբողջ վարչական թղթակցութիւնները կատարել թրքական նոր այբուբենով: Զայն ժողովրդական դարձնելու համար, որոշուեցաւ նաեւ գաւառական կոմիտէի նախահաշուին մէջ մտցնել՝ նոր այբուբենով շաբաթաթերթ հրատարակելու ծախքը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԷՍԻՆ, 21 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի Վրէժ խումբին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 12ին: Շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 206 կնոջ ձեռքի պայուսակ մը, 119 զարդարանքի տուփ մը, 28 սեղանի ժամացոյց մը, 173 շիշ մը անուշահոտութիւն, 142 նապաստակ մը, 263 օճառ, 202 կնոջ գուլպայ:

Շահողթիւներու տէրերը դիմեն անձամբ կամ նամակով Սմբատ Յակոբեանի 10 Rue Wilson մինչեւ Սեպտ. 12. հակառակ պարագային կը կորսնցնեն:

Գոյացած գումարէն 100 ֆր. կը տրամադրենք Պուլկարիոյ մեր աղէտեալ եղբայրներուն, իսկ 60 ֆրանք Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի՝ իրբեւ քաջալերանք, մաղթելով որ համերաշխաբար շարունակեն իրենց գործը: Մնացած գումարը առ այժմ պիտի պահուի, ի հարկին յատկացուելու համար նմանօրինակ գործերու:

Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԱՆԴ ԲԺԻՇԿԸ.— Սէն Նիքօլա տ'Ալիէրմօնի բժիշկներէն մէկը՝ որ մորֆինամոլ էր, անցեալ օր նորէն թմրեցուցիչի ներարկում մը ըրաւ ինքզինքին, որմէ յետոյ նոպայէ մը բռնուած՝ յանկարծ մեկնեցաւ տունէն եւ սկսաւ փողոցէ փողոց քալել ըստ բախտի...:

Հիւանդ էր բժիշկը, այնքա՛ն որ չէր իսկ մտածեր ինքզինքը բժշկելու մասին: Առանց գիտնալու թէ ինչ կ'ընէ, կանգ առաւ տան մը առջեւ, որուն տէրն իսկ չէր ճանչնար. Ներսը մարդ չկար: Բաց պատուհանէ մը ներս մտաւ, եւ հանուելէ յետոյ, նետուեցաւ անկողնին վրայ ու թաղուեցաւ խոր քունի մէջ:

Բայց կ'երեւի, քնանալէ առաջ, սկսած էր ծխել, որ անկողինը կրակ առեր էր: Բժիշկը ուրեմն, երբ բոցերու եւ ծուխի գալաններու մէջ աչքը բացաւ, աճապարանքով դուրս նետուեցաւ անկողնէն, հագաւ տանտիրոջ զգեստները ու մեկնեցաւ տունէն... առանց ետ նայելու:

Իրիկուան՝ աշխատանքէ դարձող գործաւորները երբ տեսան որ տունէն մուխ կ'ելլէ, լուր տուին հրշէջներուն, որ փութացին մարել կրակը:

Իսկ ակամայ հրձիգը, 24 ժամ յետոյ միայն գտնուեցաւ անտառի մը մութ անկիւնին մէջ կծկուած ու փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր յայտնեց թէ բան չի յիշեր:

ԶԻՆՈՒՈՐԸ ՈՍՏԻԿԱՆԻՆ ԴԷՄ.— Անցած իրիկուն, բազմաթիւ խմաններ հաւաքուած էին Պիսէթրի մէկ սրճարանին մէջ եւ ուրախ զուարթ կը զուարճանային, երբ երկու զինուորներ ներս մտան աղմուկով եւ հրամայեցին որ իրենց ըմպելի տրուի, միեւնոյն ատեն սպառնալով յաճախորդներուն եւ սրճարանի տիրուհիին: Հասկնալով որ արդէն գինով են, տիրուհին մերժեց զինուորներուն ըմպելի տալ: Կատղած՝ զինուորները հրեցին, հրմշտկեցին յաճախորդները, սեղանները տապալեցին, եւ այնքա՛ն աղմուկ բարձրացուցին, որ անկից անցնող ոստիկան մը ներս մտաւ, խելքի հրաւիրելու համար գինովները:

Անոնցմէ մէկը, աւելի վայրագած՝ գրպանէն հանեց ածելի մը, եւ անով ուժգին հարուածներ իջեցուց ոստիկանին, որ երեք տեղէ վիրաւոր, ինկաւ գետին:

Ոճրագործը զինուորը յետոյ փախաւ, օգտուելով իրարանցումէն. բայց իրիկուան դէմ ձերբակալուեցաւ եւ դատարան յանձնուեցաւ:

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

II

— Դուն հոն գացա՞ծ ես:

— Այո՛, գացած եմ: Ջուանէ ...էր:

— Ճիշտ չէ, գացած չես: Կը ...մ որ գացած չես:

— Քու ծնելէդ առաջ գացեր ...ը հասկնա՞ս:

...ս խօսակցութենէն ետք Ա... յօժարաբար կ'ընկերանար ...էին, նոյնիսկ զուրտին: Միշտ ...ութիւններ կ'ուզէր Նուօրո...որը մասին: Կը հարցնէր թէ ...մբով կ'երթան հոն: Գրեթէ ...գիշեր այդ ճամբան կ'երա... բազմաթիւ եկեղեցիներով ...ք մը կը տեսնէր շրջապատ...ձէնարճէնթուէն աւելի բարձր ...ով:

Նոյեմբերի վերջերը իրիկուն մը, Նուօրոյէն տօնախմբութենէ մը վերադարձին, Ոլի կռուեցաւ այրիին հետ: Ժամանակէ մը ի վեր կը վիճէր ամէնուն հետ եւ կը ծեծէր տղաքը:

Անանիա լսեց մօրը լացը գրեթէ ամբողջ գիշերը: Հակառակ որ նախընթաց օրը զինքը ծեծած էր՝ սաստիկ գթաց մօրը վրայ: Կ'ուզէր ըսել.

— Մայրի՛կ, մի՛ լար: Ջուանէ կ'ըսէ թէ մեծնալուդ պէս երթալու եւ հայրդ ստիպելու ես որ գայ ձեզ գտնէ: Ես կ'ուզեմ հիմա երթալ, թոյլ տուր որ երթամ, մայրի՛կ:

Չհամարձակեցաւ արտայայտուելու:

Գիշեր էր տակաւին երբ Ոլին անկողնէն ելաւ: Խոհանոց գնաց, վեր ե...ւ, նորէն վար իջաւ եւ վերադարձաւ ծրարով մը:

— Զայն տուաւ տղուն: Հագուեցաւ եւ վիզն անցուց շղթայ մը, որ՛է կը կախուէր կանաչ կերպասէ ամուր կարուած պզտիկ տոպրակ մը:

— Ի՞նչ կայ մէջը, հարցուց տղան օշափելով տոպրակը:

— Քեզի բախտ բերող թուղթ մը կայ, քահանայ մը տուաւ ամբ... եկած ատենս: Միշտ կուրծքիդ վրայ պահելու ես, երբեք կորսնցնելու չես:

— Ինչպէս էր քահանան, երկար մօրուք, գաւազան ունէ՞ր, հարցուց տղան մտախոհ:

— Այո՛, գաւազանեւ մօրուք ունէր: Խօսք տուր որ մէկուն պիտի չտաս, պիտի չկորսնցնես տոպրակը: Երդում ըրէ՛:

— Կ'երդնում խաչիս վրայ, պատասխանեց Անանիա ծանրօրէն:

Ոլի վերցուց ծրարը, սեղմեց տղուն ձեռքը եւ խոհանոց տանելով մը սուրճ, կտոր մը հաց առաւ ու դուրս ելան:

Արշալոյս էր:

Սաստիկ ցուրտ էր: Մշուշը կը ծածկէր հովիտն ու լեռները: Զիւնապատ կատարներ միայն կ'երեւային ճերմակ ամպի մը նման: Սրատա լեռը կը բացուէր երբեմն մշուշին շարժական քօղին ետին:

Անանիա եւ մայրը անցան ամայի արահետներէ, իջան գորշ եւ խոնաւ ճամբան: Անանիա զգաց սրտին տրոփիւնը, այդ գորշ ճամբան, որ միշտ կը ցածնար դէպի անծանօթ անդունդ մը, մշուշով լեցուն՝ Նուօրոյի ճամբան էր:

Մայր ու որդի կը քալէին արագաբար: Տղան կը վազէր գրեթէ, բայց յոգնութիւն չէր զգար: Քալելու վարժ էր եւ որքան դժուարէն կ'իջնէին, այնքան թեթեւ, տաք կը զգար ինքզինքը: Քանի մը անգամ հարցուց.

— Ո՞ւր կ'երթանք մայրիկ:

— Շագանակ հաւաքելու, պատասխանեց մայրը:

Անանիա կը վազէր, կը գլտորէր, երբեմն կը շօշափէր կուրծքը տեսնելու համար թէ տոպրակը տեղն է: Մշուշը կը փարատէր, կապոյտ երկինքը կը պարզուէր հոս ու հոն ճերմակ ամպերով ծածկուած:

— Ո՞ւր պիտի երթանք, հարցուց Անանիա՝ շագանակենիներու անտառ մը ցոյց տալով:

— Աւելի անդին, ըսաւ մայրը:

Անանիա սկսաւ վազել: Երբեք այնքան առաջ գացած չէր արշաներու ատեն: Հովիտին մէջ շարունակական վայրէջքը, նոր տեսարաններ, մամուռէ կանաչ պատեր, կարմիր հատիկներով ծածկուած թուփեր հաճելի էին պզտիկին:

— Բայց ո՞ւր է այն տեղը, հարցուց անգամ մըն ալ Անանիա՝ ձեռքերը բանալով եւ բարկութիւն կեղծելով:

— Հիմա կը հասնինք, յոգնա՞ծ ես:

— Ո՛չ, յոգնած չեմ, գոչեց եւ սկսաւ վազել:

Եկաւ վայրկեան մը սակայն ուր թեթեւ ցաւ մը զգաց ծունկերուն մէջ, այն ատեն կամաց մը մօրը մօտ եկաւ եւ սկսաւ շատախօսել: Բայց մայրը, ծրարը գլխուն վրայ, տժգոյն եւ շրջանակուած աչքերով հազիւ կը պատասխանէր:

— Այս գիշեր պիտի վերադառնա՞նք, կը հարցնէր, ինչո՞ւ չթողուցիր որ Ջուանէին ըսեմ: Հեռո՞ւ է անտառը, Մամոյատա՞ կը գտնուի:

— Այո՛, Մամոյատա կը գտնուի:

— Ա՛հ, հո՛ն է, ե՞րբ տօն կայ Մամոյատայի մէջ: Ստոյգ է որ Ջուանէ Նուօրօ գացած է ժամանակին: Ասիկա է հոն տանող ճամբան, ես գիտեմ, 10 ժամ պէտք է հոն հասնելու համար: Դուն Նուօրօ գացա՞ծ ես: Ե՞րբ տօն կը կատարուի Նուօրոյի մէջ:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Հեթում

քոֆի, որ այժմ Եուկոսլաւիոյ հետ մերձեցման կուսակից է։ Միւս կողմէ կ'ըսուի որ եթէ Լիափչէֆ իշխանութեան գլուխ մնայ, անմիջապէս պիտի լուծէ Խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել պիտի տայ։

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վիէննայի եւ Պուտափէշթի մէջ շատ հաւատք չեն ընծայեր որ կարելի ըլլայ բուռն գործողութիւն մը կատարել Մակեդոնացի Յեղափոխականներուն դէմ։ «Փէշթէր Լոյտ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կ'ըսէ թէ ինչ կառավարութիւն որ ալ իշխանութեան գլուխ գտնուի Պուլկարիոյ մէջ, անհրաժեշտ կամքը, քաջութիւնը եւ միջոցները չպիտի ունենայ յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար այդ դժուարին գործը։

Գալով պուլկարեւսերպ յարաբերութեանց, թղթակիցը կ'ըսէ թէ Զաղրէպի դէպքերուն մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Սոֆիայի մէջ, ուր ո եւ է կասկած չունին թէ ի վերջոյ յաղթանակը պիտի տանի ռամկավար - գիւղացի միացեալ խմբակցութիւնը։ Ո՛չ մէկ պուլկար պատասխանատու անձնաւորութիւն կը փափաքի քայքայումը դրացի պետութեան, որ կը նկատուի իբրեւ ապահովութիւն մը Յոյներուն եւ Թուրքերուն դէմ։

Հակաֆրանսական ցոյցեր Իտալիոյ մէջ

Շաբաթ օր Փարիզի մօտ Սէնթ-Ուէնի մարզարանին մէջ տեղի ունեցան միջազգային համալսարանական մրցումները, որոնց մէջ յաղթանակը տարին իտալացի ուսանողները։ Հակաֆաշիստ իտալացիները ցոյց կատարեցին։ Ընդհարումներ պատահեցան եւ ոստիկանութիւնը վերահաստատեց կարգը։

Իտալացի մարզիկները Հռոմ դարձան Չորեքշաբթի օր։ Մեծ բազմութիւն մը ներկայ էր կայարանը։ Ցրուիչներ կը ծախէին թերթ մը որ Ֆրանսայի դէմ խիստ յարձակումներ կ'ընէր։ Մարզիկները մեծ թափօրի մը ընկերակցութեամբ անցան փողոցներէն։ Կոլոննայի հրապարակին վրայ ֆաշիստ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Թուրաթի խանդավառ ծափերու մէջ ճառ մը խօսեցաւ ծաղրելով Ֆրանսան, «որ այլեւս լատիներէնը չի հասկնար եւ մոռցած է իր ծագումը։ Ամօ՜թ Ֆրանսայի, որ ոտնակոխ ըրաւ հիւրընկալութեան բոլոր պարտականութիւնները»։ Վերջացնելով ըսաւ թէ «պատերազմը մօտ է ֆաշիստ քաղաքակրթութեան եւ միւսին միջեւ։ Ճակատագիրը պիտի վճռէ յաղթանակը։ Բախտը պիտի վիճակի երիտասարդ ժողովուրդներուն եւ դժբախտութիւնը հին կամ ծերած ժողովուրդներուն։»

«Հավաս»ի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ գրաքննութիւնը արգիլած է հրատարակել հակաֆրանսական բոլոր ակնարկութիւնները ցոյցին պահուն։

Փարիզի Ուսանողական Միջազգային Համագումարին մասնակցող իտալական պատուիրակութիւնը աշխատանքները կիսատ ձգելով առջի իրիկուն Իտալիա վերադարձաւ։

Ռումբ մը իտալական հիւպատոսարանին մէջ

Պրիւքսէլէն կը հեռագրեն թէ Լիէժի իտալական հիւպատոսարանին պատուհաններուն տակ ռումբ մը պայթած է՝ վիրաւորելով դռնապանը եւ նիւթական կարեւոր կորուստներ պատճառելով։ Կը կարծուի թէ այս եղեռնափորձը հետեւանքն է վերջերս Պելճիքայի մէջ ֆաշիստ գործակալներու եւ իտալացի քաղաքական տարագիրներու միջեւ ծագած վէճերուն։

Ռուսիոյ բանտերը կը պարպուին ?

Րիկայէն հեռագրի մը համաձայն, բանտերը վերջին ծայր խճողուած ըլլալով, խորհրդային կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է բանտարկեալներու թիւը նուազեցնելու համար։

Բոլոր դատապարտեալները, որոնց պատիժը հինգ ամիսը չանցնիր, անմիջապէս ազատ պիտի արձակուին։ Աւելի երկար դատապարտութիւն կրած ուրիշ բանտարկեալներ նոյնպէս ազատ պիտի ձգուին՝ եթէ երբեք ապահովութիւններ տան թէ բարի վարք պիտի ունենան։ Երկարատեւ բանտարկութեան դատապարտուած յանցաւորները իրենց պատիժին կէսը կրելէն յետոյ հեռաւոր շրջաններ պիտի ղրկուին։

Այս միջոցներուն շնորհիւ կը յուսան բանտերու բնակչութիւնը կէս առ կէս զեղչել։

Լատինատառ գիրքեր կը տպուին

Թուրք Լեզուական Յանձնաժողովը 5000 ոսկիի նոր վարկ մը ուզած է լատինական տառերով նոր գիրքեր տպելու համար։ Շուտով հրապարակ կ'ելլէ նոր այբբենարանը։

Օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններու թուրք ուսուցիչներուն համար հինգ դասընթացք պիտի հաստատուի, 3ը Բերայի մէջ, 2ը Պոլսոյ կողմը։ Բերայի դասընթացքները պիտի բացուին Էսայեանի, Զափիոնի և հրէական լիսէին մէջ։ Պոլսոյ կողմի դասընթացքներն ալ՝ Պէզճեան վարժարանի եւ Ֆէնէրի յունական լիսէին մէջ։ Դասախօսութիւնները Սեպտ. 10ին պիտի վերջանան։

Այս տարի դպրոցները ուշ պիտի բացուին, որպէսզի մինչ այդ Ազգ. Ժողովը քուէարկէ նոր օրէնքը եւ կարելի ըլլայ վարժարաններու մէջ գործածել նոր տառերը։

Իտալօ-թուրք առեւտրական դաշնագիր

Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ առեւտրական դաշնագրի մը կնքումին համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակը ներկայիս տեղեկագիր մը կը պատրաստէ, թուրքեւիտալական առեւտրական յարաբերութեանց մասին։

Քննութեանց համաձայն, Թուրքիայէն Իտալիա ղրկուած ապրանքներուն մեծ մասը «թրանզիթ» ապրանքներ են, ծխախոտ, կաղին, հաւկիթ, ձէթ եւայլն, որոնք Իտալիոյ ճամբով Գերմանիա, Ֆրանսա եւ Սպանիա կը ղրկուին։ Ուղղակի Իտալիա ղրկուած ապրանքները գլխաւորաբար կը կազմեն բամպակ եւ բուրդ։ Իտալիայէն Թուրքիա եկած ապրանքներն ալ մեծ մասով նոյնպէս «թրանզիթ» են, ուրիշ երկիրներէ եկած ըլլալով։ Իսկ ուղղակի Իտալիայէն կուգան կերպասեղէն, ինքնաշարժ եւ երկրագործական գործիքներ։ Այս կերպով, Իտալիա միջնորդի դեր մը կատարէ եւրոպական եւ ամերիկեան ապրանքներ ծախելով Թուրքիոյ։

Տոքթոր Նանսէն յոռետես է

Տոքթ. Ֆրիտեօֆ Նանսէն կը յայտարարէ թէ այլեւս ո՛չ մէկ յոյս կայ Ամունտսէնը եւ ընկերները գտնելու։ Հակառակ այս յայտարարութեան, խորհրդային օգնութեան կոմիտէն «յանուն մարդկային իբրօգնութեան պարտականութեան», որոշած է շարունակել իր փնտռտուքները։

«Կրասին» կրկին ճամբայ ելաւ Սթուվանկէրէն դէպի բեւեռային շրջանները։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ 0 Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի: մէթրօ իթալի: Օրակարգ. Շրջ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն:

ԱՄԷՆՈՒՆ ՋՈՒԱՐՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

փարիզահայ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով առիթը պիտի ունենայ վայելելու բնութեան ու միանգամայն արուեստի հրաշալի ապրումները, Ռոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական շքեղ եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, ուր այս կիրակի, տեղի կ'ունենայ Զ. Ե. Ո. Մ. Լսարանական յանձնախումբի՝ ի նպաստ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ կազմակերպած խնջոյքը: Առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր:

կը նախագահէ Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

կը մասնակցին երգիչ Պ. Մ. Մամիկոնեան (Premier Prix de Conservatoire de Dijon), թառիստ Պ. Ժորժ, ինչպէս նաեւ ՇԱՆԹ Թատերախումբը սիրուն անակնկալներով: Մասնաւոր նուագախումբ եւրոպական եւ արեւելեան պարերու:

Ծառերու վրայ շինուած 24 ելեկտրազարդ տաղաւարները պիտի տրամադրուին հասարակութեան: փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր: ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշերը միասին բերել: ջոխ պիւֆէ սովորական գիներով:

Ա Ն Զ Ր Ե Ւ Ի Պ Ա Ր Ա Գ Ա Յ Ի Ն Մ Ա Ս Ն Ա Ւ Ո Ր Ս Ր Ա Հ
Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Հաղորդակց. միջոցներ.— Լիւքսէմպուրկի եւ Տանֆէր-Ռօշրօյի կայարաններէն ամէն քառորդ ժամը շոգեկառք։ Փոոթ Տ'Օրլէանէն թռամուէյ թիւ 128 իջնել ՌՈՊԷՆՍՈՆ։ Ժապաւինեալ առաջնորդներ ժողովուրդը կ'առաջնորդեն դաշտը, որ 3 վայրկեան կը տեւէ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 10 Bld. Rabateau.

Առնել Թռամուէյ թիւ 46:

Կը խօսի՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին թէատրը Սիկալի սրահին մէջ դերասան՝ Յ. Զարիֆեան, մասնակցութեամբ Մ. Մարութեանի եւ տեղական ուժերու: կը ներկայացնէ՝

ՕԹԷԼԼՕ

Գիները ժողովրդական

Հ. Յ. Դ.

Ազբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 184 Ave. Italie.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Օրակարգ. նախորդին շարունակութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղըՇաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 128 Rue Etienne Dollet, Գրադարանի սրահը:

ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ԳՆԴՈՒՆԻԷ կը խնդրուի ներկայանալ խմբագրատուն կարեւոր գործի մը համար:

ԴԱՄԱՍԿԱՏՈՒՓ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք
փարիզ, Ա. Փ.— 35։
մարսէյլ, Տ. Տ. Հայր. Միութ. — 10 ֆր.։
պոռտօ, Ճիվան.— 10։
ցէսին, Ա. Դ.— 70։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Յ. ՊՈՒՌՆԱՋԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն յարգոյ յաճախորդներուս, ընկերներուս ու ծանօթներուս կը յայտարարեմ թէ՝ 106 թիւ Rue de Richelieu աշխատանոցս, անորոշ ժամանակի մը համար փոխադրած եմ Place St. Michel, 31 Rue de la Harpe, 4րդ յարկ, Métro St. Michel.

Դերձակ ԿԱՐՕ Պ. ԵՐԱՆԵԱՆ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՆՈՐ ԴԱՍԱԳ[ԻՐՔ]

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ Դ[...]

Ա. ԱՍՏԻՃԱՆ.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան [...]կան մշակումը դպրոցական առաջին եւ երկրորդ [...] համար։

Բազմաթիւ ձեռագիր օրինակներ ու նկարներ նիւթի[...] իսկ նիւթերը մանկան կեանքէն ու շրջապատէն առնուա[ծ] [...]ջական փոքրիկ պատմութիւններ են արտագրութեան, [...] թեան եւ շարադրական նախապատրաստութեան համ[ար] ուղղագրական ղեկավարութիւն, ամփոփ ուղեցոյց մը [...] համար :

Բ. ԱՍՏԻՃԱՆ.— Շարադրութեան եւ քերականութեան [...]կան ըմբռնումները դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ [...] համար :

Բազմաթիւ շարադրական նիւթեր ու պատկերներ. աշխատանքի միջոցով իւրացումը քերականական սոյն օր[ենքներու] որոնք կը համապատասխանեն տղու այդ տարիքին ու ամփոփ ուղեցոյց մը ուսուցչին համար:

Առաջին գրքի գինն է 8օթը ֆրանք, երկրորդ գր[քին] [...] ֆրանք։ Դպրոցներուն 20% զեղչ։ Ճամբու ծախքը [...] վրայ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։ Դպրոցները կրնան [...] մէյ մէկ օրինակ, իբրեւ նմուշ։

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.

Madame D. SEGBOSSIAN, Ave. Ed. Branly, 11 [...] (S. et O.), France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

25 AOUT 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 734 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

Մէկ օրէն միւսը, բուռն թափ կը ստանայ Թուրքերէնը լատիներէն տառերով գրելու շարժումը:

Այս անգամ ալ ազդանշանը տուաւ Մ. Քէմալ, մէկ-երկու շաբաթ առաջ, ճառ մը խօսելով եւ լատինատառ նամակ մը կարդալով Սարայ Պուրնուի դարաստանին մէջ:

Պոլսոյ թերթերէն քաղելով, «Յառաջ»ը օրը օրին կը հաղորդէ այս շարժման վերաբերող լուրերը: Ինչքան ալ չափազանցութիւն տեսնուի այդ լուրերուն մէջ, անվիճելի է մէկ բան,— քէմալական կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը լրջօրէն, վճռապէս գործի ձեռնարկած են, կարելի եղածին չափ շուտ ընդհանրացնելու, ժողովրդականացնելու համար լատինատառ այբուբենը:

Մէկ հրամանի վրայ, լարուած է ամբողջ կուսակցական եւ պետական մեքենան: Լատինատառ դասեր կը տրուին Տոլմա Պաղչէի պալատէն մինչեւ քարափ, մակուկավարներուն, թըրքական շրջանակներէն մինչեւ փոքրամասնութեանց դպրոցները: Արդէն իսկ յանձնարարուած է լատինատառ տպել ազդերն ու ժամանակացոյցները:

Իսկ մամուլը, որ ամիսներէ ի վեր կը գործածէ եւրոպական թուանշանները, չի բաւականանար «կազի»ին հրամանը փառաբանելով եւ նոր տառերուն արժէքը տարփողելով, այլ եւ գործնական օրինակներ կուտայ: Ֆրանսերէն «Միլլիյէթ»ը ամէն լատինատառ հատուած մը ունի, տպագիր կամ ձեռագիր, …րակից թարգմանութեամբ: Հայ վարժապետներ անգամ, որոնք իրենց կեանքը նուիրած են Թուրքերէնի ուսուցման, նոր տառերուն գովքը կ'երգեն, շողիքներ վազցնելով:

Մէկ խօսքով, եղածը ոչ քմահաճոյք է, ոչ ալ «մօտա» կամ …րծի վրայ երեւալու մարմաջ:

Օրէնքին քուէարկութենէն առաջ, հանրային կարծիքն է կը պատրաստուի: Օրէնքին քուէարկութիւնը պարզ ձեւականութիւն է, եւ կրնայ տեղի ունենալ Ազգ. Մեծ Ժողովի բացումէն անմիջապէս յետոյ, մէ՛կ նշանի վրայ, եւ յոտնկայս: Եւ արդէն, ամէնէն առաջ պաշտօնատարներն ու երեսփոխաններն են որ վարժութիւններ կը կատարեն Տոլմա-Պաղչէի պալատին մէջ, գրատախտակին առջեւ, եւ Մ. Քէմալի շուքին տակ:

Թուրքիոյ շուայտ, իրենց բառով՝ անբարոյական այլ յանդուգն դիկտատորը այս յեղաշրջման մէջ ալ իրեն հետ ունի Իթթիհատի եւ Խալքի հնոցին մէջ եփած «կոմիտէճի»ները, նոր սերունդը, եւ կիները:

Մանաւանդ վերջին երկուքը, որոնք բնազդօրէն սիրահար ըլլալով նորութեան, միեւնոյն ատեն երախտապարտ են, որովհետեւ իսկապէս կը վայելեն այս բոլոր յեղաշրջումներուն բարիքները: Ինչ որ կը մնայ անդին, իբրեւ «ողջամիտ» տարր կամ հին սերունդ, այնքան ալ արժէք չունի: Անոնք իրենց տեղէն արժեցան, երբ քսանըչորս ժամուան մէջ կը ջնջուէին սուլթանութիւնն ու խալիֆայութիւնը, վերջին սուլթանին եւ խալիֆային վտարումով, երբ Ալ Օսմանի գերդաստանին արուեէգ անդամները կ'անարգուէին իբրեւ ծախու խամաճիկներ, կաւատներ եւ պոռնիկներ: Անոնք հազիւ համարձակեցան վեհերոտ բողոք մը սարքել Էրզրումի մէջ, երբ ցեխին մէջ կը գլորուէր նուիրակա՛ն ֆէսը, եւ կը բզքտուէին փաթթոցները, կախաղանի սպառնալիքով:

«Իթթիհատ-Թէրագգը»ն պարզապէս հնամաշ Սահմանադրութիւն մը հռչակած էր, երեսուն տարուան բռնակալն ալ [illegible] պահելով գահուն վրայ, եւ սակայն տեղի ունեցաւ Մարտ 31ը (1909), — «Շէրիաթ իսթէրո՛ւք»: Այսօր ոչ Շէրիի, ոչ ալ Շէրիաթի հետք է մնացած, եւ իսլամութիւնն անգամ կը [illegible], գահընկէց: Բայց ոչ մէկ ձայն ու ծպտուն: Այո՛, ինչպէս դիտել կուտար օրագրող մը, եթէ Մ. Քէմալ հրամայէ շերանօթ մը անցընել գլուխը, «գապո՛ւլ» պիտի աղաղակեն, այնքան խոր է եւ տիրական՝ ահու սարսափը:

Կասկած չկայ որ նոր յեղաշրջումը՝ լատինատառ այբուբենը մեծագոյնն է եւ աննախընթաց: Տակաւին կանուխ է, նախատեսելու համար անոր բոլոր հետեւանքները,— քաղաքակրթական, քաղաքական, ընկերային թէ համաթրքական: (Չմոռնանք որ կովկասի մէջ ալ մղում կը տրուի լատինատառ գրութեան, չորս-հինգ տարիէ ի վեր):

Առաջին արդիւնքը պիտի ըլլայ, անշուշտ, կտրել կապը հին եւ նոր սերունդին միջեւ, վերջինը շղթելով թունդ ազգայնական հնոցի մը մէջ: Անհամար քանակութեամբ գիրքեր պիտի դատապարտուին մոռացութեան, ի հարկէ աստիճանաբար: Կառավարութիւնը պիտի թելադրէ, և գրավաճառները նոր տառերով պիտի տպեն ա՛յն գիրքերը որոնք «բարեյոյս» են, ինչպէս մեր երանեալ հայրենիքին մէջ ալ):

Երկրորդ արդիւնքը պիտի ըլլայ՝ փոքրամասնութեանց արագ թրքացումը, քանի որ արդէն վարժ են եւրոպական տառերու, իսկ Թուրքերէնն ալ կը խօսին աւելի ախորժակով քան հայրենի լեզուն (առաւելապէս Հայերը, այնտեղ եւ այստեղ):

Իբրև երրորդ արդիւնք, անշուշտ լատիներէն տառերը աւելի պիտի մտերմացնեն Թուրքերու յարաբերութիւնները արեւմտեան աշխարհին հետ, որ միշտ շահագրգռուած է Թուրքիայով Թուրքերով, բայց խրտչած՝ անոնց լեզուէն ու տառերէն: Լատիներէն տառերը սիրել կրնայ տալ նաեւ լեզուն, եւ բազմացնել …ամութիւնները:

... Բայց, ըսինք թէ կանուխ է տակաւին:

Մնաց որ, միշտ ալ առիթներ պիտի ունենանք հետեւելու այս խաղաղ յեղափոխութեան փուլերուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ամբողջ Թուրք մամուլը սիւնակներ կը նուիրէ նոր տառերու գործածութեան հարցին: Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ.

— «Մէկ գիրէն միւսը անցած ատեն, պարտաւոր ենք այնպէս մը շարժիլ որ ոչ եւ է դժուարութիւն չծագի: Բայց, մեր ամբողջ ուժը նոր գիրերու տարածման յատկացնելով հանդերձ, արդեօք ո՛րքան ժամանակի մէջ պիտի կարենանք մեր նպատակին հասնիլ: Այդ ժամանակի մասին բոլորը միաձայն չենք տեսներ, եւ ասիկա ալ բնական է: Հետեւաբար, պէտք չկայ աւելի զբաղիլ ժամանակի խնդրով, այլ աշխատելու է կարելի եղածին չափ արագօրէն ապահովել նոր տառերու կիրարկումը: Այս մասին քիչ մը փութկոտութիւն կը տեսնենք լրագրական տեղեկատուութեանց մէջ:

Տակաւին չենք պատրաստած մեր լեզուին նոր այբբենարանը, քերականութիւնը և բառարանը: Անոնք պիտի գրուին, տպուին եւ ցրուուին: Ասոնց վրայ դասաւանդութիւն պիտի ըլլայ, ժողովուրդը քիչ թէ շատ պիտի ընտելանայ նոր գրութեան: Մինչ այդ ուսուցիչները պիտի սկսին նոր տառերով դաս տալ նախակրթարանի առաջին կարգերուն, յետոյ վերի կարգերուն գիրքերը աստիճանաբար նոր գիրերով պիտի տպուին: Որքան ալ շատ աշխատինք, այս բոլորը քիչ շատ ժամանակ կ'ուզէ: Նկատի չունենալ այս բոլորը եւ ըսել թէ այսօրուընէ վաղը նոր տառերու կիրարկումին կ'անցնինք, մեր կարծիքով լրջօրէն անխմաստ եւ աւելորդ փութկոտութիւն մըն է:»

*** Սթամպուլ (ֆրանսերէն) խօսելով նոյն հարցի մասին, կը գրէ.

— «Հոս ալ օրինակը վերէն կուգայ: Կազի փաշան հիանալի վճռականութեամբ ու արագութեամբ կը գործէ: Ան ուղիղ իր նպատակին կը դիմէ, կանխաւ հարուածելով ու ոչնչացնելով դիմադրական ամէն հաւանական շարժում:

Այսպէս է որ Գասթէմունիի մէջ, որ կրօնական մոլեռանդութեան ամենայայտնի կեդրոններէն մէկն էր, Կազին ֆէսը նետել տուաւ ու գլխարկը տարածեց, եւ հոս Պոլսոյ մէջ, ուր ամէնէն աւելի հին տառերու կուսակիցներ կան, ան կը դատապարտէ հին տառերը ու անոնց տեղ լատին տառերը կ'որդեգրէ:

Երկու տարին պիտի բաւէ կերպարանափոխութիւնը կատարեալ դարձնելու համար, որովհետեւ ազգն ու կառավարութիւնը վճռած են կորովով ու շուտափոյթ մինչեւ ծայրը տանիլ այս մանաւանդապէս դժուարին աշխատանքը:»

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Ազգ. Կեդր. վարժարանին մէջ գիշերային դասընթացք մը պիտի բացուի, նոր տառերը սորվեցնելու համար ժողովուրդին: Այս դասընթացքին պիտի կարենան հետեւիլ անխտիր ամէն ազգի եւ դասակարգի պատկանող անձեր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարներու թոշակը 180,000 ֆրանք

Վարչապետ Փուանքարէի պատրաստած նոր ելմտացոյցի նախագծին համաձայն, յառաջիկայ Յունուար 1էն սկսեալ Նախարարներու թոշակը պիտի բարձրանայ 180,000 ֆրանքի:

Նախապէս երեսփոխաններն ու ծերակուտականները կը ստանային տարեկան 9000 ֆրանք: Պատերազմէն առաջ այս գումարը բարձրացաւ 15,000 ֆրանքի, 1920ին՝ 27,000 ֆրանքի, իսկ այժմ թոշակը հնգապատկուած է եւ կը ստանան 45,000 ֆրանք:

Նախարարները կը ստանային տարեկան 60,000 ֆրանք: 1920ին. Միլրանի վարչապետութեան օրով այդ գումարը բարձրացաւ 80,000 ֆրանքի: Փոխ-Նախարար մը կը ստանար 25,000 ֆրանք: 1920-1926՝ 45,000 ֆրանքի բարձրացաւ այդ գումարը. իսկ վերջերս երբ Ալզասցի երեսփոխան Օպէրքիրշ Աշխատանքի փոխ-Նախարար նշանակուեցաւ, Փուանքարէ 60,000 ֆրանք տարեթոշակ սահմանեց անոր և Խորհրդարանը առարկութիւն չըրաւ:

Նոր տարիէն սկսեալ, Նախարարներու Նախապատեբազմեան թոշակը 3ով պիտի բազմապատկուի. վարչապետը եւ Նախարարները պիտի ստանան $60,000 \times 3 = 180,000$, փոխ-Նախարարները՝ $25,000 \times 3 = 75,000$: Ներկայ դահլիճը բաղկացած ըլլալով 14 անդամներէ, տարեկան յաւելումին ընդհանուր գումարը պիտի ըլլայ 2,415,000 ֆրանք, այսինքն կէս միլիոն ոսկեդրամ ֆրանքէն քիչ մը պակաս:

Յոյն դահլիճին վերակազմութիւնը

Աթէնքէն կը հեռագրեն Օգոստոս 23 Թուականով.—

Նախարարական խորհուրդը գումարուեցաւ այս իրիկուն, քննելու համար քաղաքական կացութիւնը եւ վաղը պիտի շարունակէ իր աշխատանքները, ամբողջացնելու համար դահլիճին կազմը:

Երկաթուղային Նախարար Խրիսթոմէնոս, որ բժիշկ է, առողջապահական Նախարար պիտի անուանուի, յաջողութեամբ պայքարելու համար Յունաստանի մէջ տիրող նոր համաճարակին դէմ: Երկրագործական Նախարար Քանովաս պիտի նշանակուի երկաթուղային Նախարար:

Զօրավար Քոնտիլիս նշանակուեցաւ պատերազմական Նախարար. Փափանասթասիու՝ երկրագործական և Միխալաքոփուլոս՝ արտաքին Նախարար: Ներքին Նախարար հաւանաբար անուանուի ելմտական Նախարարը. իսկ ծովային Նախարար պիտի անուանուի մասնագէտ մը՝ Միաուլիս:

Խորհրդարանի գումարումէն վերջ ուրիշ փոփոխութիւններ ալ պիտի ըլլան:

Այսօր կէսօրէն վերջ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ ընտրութեանց արդիւնքը: Նոր խորհրդարանը պիտի ունենայ 228 հանրապետական երեսփոխաններ: Արքայական խմբակը 22 Ներկայացուցիչներ ունի:

*** Վէնիզէլոս իր բարեկամներուն յանձնարարեց զգուշանալ ո՛ր եւ է ցոյցէ՝ իր ընտրական մեծ յաղթանակը տօնելու համար:

«Կիրքերը հանդարտեցնելու համար, կ'ըսէ զեկոյց մը, աւելի լաւ պիտի ըլլայ որ յաղթականները շատանան միայն ա՛յնքան փայլուն յաղթանակի մը տուած բարոյական գոհացումով եւ զգուշանան աղմկալի ցոյցերէ:

«Ասիկա անհրաժեշտ է՝ մանաւանդ անոր համար որ երէկի հակառակորդներէն շատեր կառավարական ցանկին քուէ տուին: Այժմ կառավարութեան ու ժողովուրդին նշանաբանը պէտք է ըլլայ միայն,—«Աշխատանք և Յունաստանի վերաշինութիւն»:

Ալպանիոյ թագաւորին հռչակումը

Այսօր է որ Ալպանիոյ Սահմանադիր Ժողովը Թիրանայի մէջ թագաւոր պիտի հռչակէ Ահմէտ Զօկուն, Իսքէնտէր պէյ Գ. անունով: Ամբողջ Ալպանիոյ ժողովուրդը համաձայն է որ երկիրը թագաւորութեան վերածուի: Կը հերքուի այն լուրը թէ Իտալիոյ դրդումով է որ տեղի կ'ունենայ այս փոփոխութիւնը:

Ալպանական կառավարութիւնը Նախապէս կարծիքը շօշափած էր շատ մը պետութեանց եւ պատասխան ստացած էր թէ ո՛րեւէ առարկութիւն չունին, եթէ Ալպանիոյ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը այդպէս կը փափաքի:

Կ'ըսուի թէ Նոյնիսկ Եուկոսլաւիա անմիջապէս պիտի ճանչնայ Նոր թագաւորը:

Վանը՝ Թուրքիոյ «անկախութեան դրօշն է»

Թուրքիոյ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ, որ պտոյտի ելած է արեւելեան Նահանգները, Վանի մէջ այցելած է դատական պաշտօնատունն ու Թուրք Օճաղը:

Այս վերջինին կողմէ իրեն ի պատիւ տրուած թէյասեղանի մը ընթացքին, գործավարը ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— «Ձեր Նորաշէն օճախին պատերը կրնան սեւ ըլլալ. հոգ չէ: Կը բաւէ որ ձեր սիրտերն ու խիղճերը ճերմակ ըլլան: Վանը անկախ եւ ազատ Թուրք ազգի սահմանագլխի ճամբաներուն վրայ ծածանող եւ միշտ բարձրանալու սահմանուած անկա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԾԱԹԸՆԿԱԼՆԵՐՈՒ ԵԼՈՅԹԸ

Նորէն գործի են անցեր մեր կարմիր գորտերը եւ հրապարակը կ'աղմկեն իրենց կռկռոցներով:

Ապրիլեան խորհրդարանային ընտրութիւններէն ի վեր, կծկուեր էին ճախճախուտքին մէջ:

Դեռ չէ մոռցուած, որ այդ օրերուն շարժման մէջ դրած էին իրենց ռազմական ու յեղափոխական բոլոր ուժերը, գրաւելու համար... Ֆրանսայի խորհրդարանը:

Խելօք դաւիթները կը հրաւիրէին Ֆրանսահպատակ հայ բանուորները՝ իրենց քուէները տալ համայնավար թեկնածուներուն, որոնք երկրային դրախտ կը խոստանային:

Ընկեր Փանջունին Ծապլվարի մէջ աւելի մեծ «մասսա» ունէր իր ետեւ, եւ սակայն յանդգնութիւնը չէր կրցած այդքան առաջ տանիլ:

Ֆրանսացի համայնավարներու պարտութիւնը սահմռկեցուց նաեւ մեր կապիկները, որոնք դեռ նոր կը սկսին արթննալու նշաններ ցոյց տալ:

Ի՞նչ է պատահեր հիմա, որ ճահիճը սկսած է Նորէն շարժիլ:

Անշուշտ նոր պատուիրակ է եկեր. ու պէտք է վերջապէս բան մը ընել՝ երեսուն արծաթը արդարացնելու համար:

Հապա՞ եթէ շնորհզուրկ ըլլան ...

Կարդացիք ֆրանսական թերթին գրածը: Մարդիկը Մարսիլիոյ մէջ նորէն Թռուցիկ հաներ են:

Որո՞ւն հոգը՝ եթէ այդ Թռուցիկները մատի փաթթոց ընելով, հիւրընկալ երկրի մամուլը վարկաբեկել փորձէ հայութիւնը:

Որո՞ւն հոգը՝ եթէ այդ քուրջի կտորները ցրուող միամիտ եւ մոլորած երիտասարդները վաղը սահմանէն դուրս հանուին:

Որո՞ւն հոգը՝ եթէ ֆրանս. իշխանութիւնները այլեւս արգիլեն Հայերու մուտքը Ֆրանսա՝ իբրեւ արգիլուած ապրանք:

Վարագոյրին ետեւ գործող վարիչները ապահոված են իրենց անձն ու ապագան: Մէկ մասը ֆրանս. քաղաքացի դարձած է, ուստի եւ երկրէն վտարուելու վախը չունի. միւս մասը, փորձանքի մը պարագային, շունչը պիտի առնէ խորհրդային դրախտը, ուր աւելի բարձր ու հասութաբեր պաշտօններ կը սպասեն:

Միայն խեղճ բանուորն է, որ իր միամտութեան զոհ պիտի երթայ, վարիչներու դիւային քրքիջներուն մէջ:

Որովհետեւ, վաղը՝ վտանգի պահուն, ո՛չ ոք ձեռք պիտի երկնցնէ իրեն:

Ո՛չ Հօկը, ո՛չ ալ ռամկավար ջոջը, հակառակ անոր որ երկուքին մէջ ալ կան... «Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ»ներ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԷԼԼՈԿ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երէկ առաւօտ փարիզ հասաւ Միացեալ Նահանգներու արտաքին Նախարար Քէլլոկ: Հավրի մէջ, տեղւոյն քաղաքապետը Քէլլոկի նուիրեց յատկապէս պատրաստուած ոսկի գրիչ մը, որով պիտի ստորագրուի նոր դաշնագիրը: Գրիչին վրայ արձանագրուած է լատիներէն՝ si vis pacem, para pacem, (*եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, խաղաղութիւն պատրաստէ*)

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(յեղափոխութեան հունով է միայն՝ որ գրականութիւնը կրնայ նորոգուիլ եւ երիտասարդանալ)

— Ճի՞շտ է, թէ ոչ։ Կա՞ն գերի, ստրուկ, ուրիշներու երկաթէ կրունկներուն տակ հեծող ժողովուրդներ։ Ճի՞շտ է որ ասիական, ափրիկեան եւ ամերիկեան հարթավայրերուն եւ անապատներուն մէջ, մարդկային կեանքին հետ մարդիկ կը վարուին շնական եւ բացառիկ անգթութեամբ մը, արդարացնելով հինաւուրց առածը որ կ'ըսէ, — Մարդը մարդուն գայլ։

Ճի՞շտ է որ պոռնկութիւնը նախարարութիւններու սանդուղներուն վրայ կը պտտայ, մայրաքաղաքներու գոհիներուն մէջ իր թշուառութիւնը կ'ոռնայ ու հիւանդանոցներու մէջ կը կողկողի։ Ճի՞շտ է որ կեանքը դառն է, սեւ, դժուարատար մարդոց մեծամասնութեան համար ու մահը յաճախ ցանկալի։ Ճի՞շտ է որ Մեծն-Բրիտանիոյ արքային հին գլուխը աւելի կ'արժէ քան հազարաւոր գունաւոր մարդոց հոգին։ Ճի՞շտ են այս բոլորը...

Եթէ այո՛, հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս անիրաւ աշխարհը կը մնայ քար քարի վրայ։ Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ գրականութիւնը չէ վերածուած բողոքի եւ ըմբոստութեան անզսպելի եւ մեծ աղաղակի մը։ Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ բացառութիւն են Հանրի Պարպիւսներն ու Իվան Պապէնները ու «մտաւորական» մարդիկ (ո՛ մտաւորակա՛ն) կը համարձակին հեգնել, յեղափոխութեան թմբուկ բայց արու երգը։ Յեղափոխութեան մանուկ երգը։

Որովհետեւ։ Որովհետեւը՝ ես գիտեմ հիմա։ Որովհետեւը՝ ձեզի ըսի արդէն։ Որովհետեւ՝ մտաւորականութեան մեծագոյն մասը՝ ստորին ծառան է քաղքենի դասուն, տաղասացը՝ անոր տխուր սխրագործութիւններուն։ Անոր սեղանէն կշտացող՝ հաւատարիմ մանկլաւիկը։

Փակագիծ, — հապա ինչո՞ւ համար ես ալ կը գրեմ պզտիկ, տկար ու քաղքենի երգեր, սիրոյ յիմար երգեր՝ երբ կեանքը կ'ոռնայ մեր շուրջը, երբ մարդկային տառապանքը՝ իր հերոսութիւններով եւ գեղեցկութիւններով, կը խորտակէ իր ամբարտակները ու կը տապալէ մեզ։

Երեք տարիէ ի վեր այդ հարցումը կուտամ ես ինծի, մտածումի եւ ինքնամփոփումի պահերուս, ինչպէս երբ պզտիկ տղայ մըն էի ու օր մը, տխրած ու զառնացած, հարցուցի մայրիկիս թէ մարդիկը ինչո՞ւ չար են։ Երեք տարիէ ի վեր՝ ես այդ հարցը կուտամ ինքզինքիս։ Պատասխանը պիտի ստանաք այս յօդուածին վերջը։ Կրնաք հաւատալ որ այդ պատասխանը ճիշտ է։ Ես զայն կ'որոճամ երեք տարիէ ի վեր ու այսօր դուրս պիտի փսխեմ զայն։

Օ՛ բոլո՛ր ժողովուրդներու վատասիրտ եւ հեգ մտաւորականութիւնը։ Բոլո՛ր ժողովուրդներու եսասէր, ունայնամիտ եւ փառամոլ գրագէտները։ Անոնց մեծ մասը, գիրքերու մէջ է միայն որ գաղափարական են, վեհանձն, անձնազոհ, քաջ ու մարտիկ։ Կեանքին մէջ՝ անոնց վատութիւնը սահման չունի։ Անոնց տկարութիւնը՝ չափ չի ճանչնար։ Իսկ իրենց գրականութի՞ւնը...

Ու յոգնած ենք ի հարկէ այս «գրականութենէն»։ Գոյութիւն ունեցող բոլոր գրական եւ գեղարուեստական դպրոցներէն։ Դժգոհ ենք՝ ամէ՛ն բանէ։ Ու անտանելի է ասիկա։ Խանդավառութիւն չունինք։ Ամէ՛ն մարդու իր «դպրոց»ը։ Ո՞վ պիտի ազատէ մեզ այս խառնիճաղանճէն։ Այս փակուղին ե՞լք ունի թէ չէ։ Այս բոլոր գրական ճգնաժամութիւնները պիտի հասնի՞ն եզրակացութեան մը։ Ո՞րը պիտի ըլլայ վաղուան գրականութիւնը։ Ի՞նչ հունով պիտի զարգանայ ան։

* * *

Այստեղ, եթէ կ'ուզէք յառաջանանք կարճ եւ արագ նախադասութիւններով։ Դուք, իւրաքանչիւրդ, եթէ հաճելի է ձեզի, զարգացուցէք միտքերս։ Ուրեմն՝ նոր քաղաքակրթութիւն մը երկունքի մէջ է։ Ապագային՝ պէ՛տք է որ ունենանք իրապէս ազատ, երիտասարդ ու յեղափոխական գրականութիւն մը։ Մեր պարտքն է՝ կամ դրօշակիրը ըլլալ այդ առողջ ու կենսուրախ, մեծ կամ եղերական գրականութեան եւ կամ, եթէ ընդունակ, եթէ արժանի չենք ատոր, հող պատրաստել, միտքերը հասունցնել, ճամբայ բանալ...

Ահա՛ նաեւ նօթեր՝ կցկտուր եւ անհրաժեշտ, եզրակացութեան մը յանգելու համար։ Կ'ընդօրինակեմ՝ հին տետրակէ մը։ Կը զարգացնէք։

— Բազմութիւնները կը կեդրոնանան մեծ քաղաքներու մէջ։ Գեղեցիկ ու եղերական են այս հոծ մարդկային համախմբումները — միլիոնաւոր մարդոց՝ զարթումը մտքի կալուածներուն մէջ — գերի ցեղեր որ կ'արթըննան քնացած հսկաններու պէս — բազմութիւններ որ կ'երթան իրենց ճակատագրին՝ յեղափոխութեան։ Մեծ եւ բացառիկ յեղափոխութեան մը։

— Մարդկութիւնը՝ մորթ կը փոխէ։ Օձի խորխի պէս՝ կը ձգէ զայն գետինը, իր աղտոտ մորթը։ Իր ողնաշարը կը պնդանայ։ Ո՞ւր է համապատասխան գրականութիւնը։ Բաղդատել 18րդ և 20րդ դարու գրականութիւնները։ Տարբեր են դարերը, ժամանակները՝ գրականութիւնը նոյն։ Ձեւի եւ արտայայտութեան տարբերութիւն կայ միայն։ Հիմնական գիծերը՝ նոյնն են։ Ինչո՞ւ կեանքին այս արագընթաց ալշաւը եւ գրականութեան ու արուեստներու այս բացառիկ դանդաղաշարժութիւնը։ Խնդիր է եւ շատ լուրջ։ Մտաւորականութեան յեղափոխականացումը։

— Գրականութեան ազնուապետական բնոյթը։ Մտաւորականութեան, այդ մակաբոյծ, հեզ ու հոգիպէս թշուառ եւ սնանկ դասակարգին՝ զզուելի և ապօրինի մենատիրութիւնը։ Դարերու բռնութեան չարաչուք բեռը՝ աշխատաւոր մարդկութեան ուսին։ Կրօնքի՝ թանձր խաւարը։ Նախապաշարումներու՝ պատը։ Կրթութեան՝ աչառու եւ միակողմանի դերը։

— Ի՞նչ կ'ըսէր Արիստոտէլ գերութեան մասին՝ դարեր առաջ։ Այսօր ալ դեռ՝ կործանած է թէեւ Հռոմը, կործանած է Աթէնքը, բայց միլիոնաւոր բազմութիւններ, իրենց կռնակը կապած ուսերուն վրայ պիտի կրեն արիւնելով՝ այս տիտանեան քաղաքներուն բեռը՝ որպէսզի հեզ ու պզտիկ փոքրամասնութիւն մը արտադրէ «գեղեցիկ» գործեր։

— Ո՞վ կրնայ ըսել՝ «գեղեցիկ» կրնա՞յ ըլլալ գործ մը որ կը պայմանաւորուի բազմաթիւ մարդոց տառապանքով։ Արուեստագէտը թո՛ղ ինք տառապի։ Քաղքենի «գեղեցկութիւն»։ Գեղեցկութեան ըմբռնումին յեղաշրջումը դարերու մէջէն։ Կիներ որ իրենց ռնգածակերուն գինդեր կ'անցնեն։ Խարտոցուած ակռաներ։ Պոռնկական գիջութեան եւ անկարող ծերերու հեշտութեան՝ յաղթանակը։ Շնութիւնը՝ արքայ։ Նոր գեղեցկութիւններ։ Ամբոխներու մեծ եւ գեղեցիկ գոյրոյթը։ Տապալե՛լ։ Նորը կառուցանե՛լ։

— Բազմութեան արշաւը՝ դէպի յառաջ։ Ընդհանրական աշխատանքին համերգը։ Հողը որ կ'արտաշնչէ։ Քաղաքները որ կը քրտնին։ Հաւաքականութեան անմահ հոգին որ իր մէջ կը կփէ՝ մեծ անհատականութիւնները։

Որ իր առաւելութիւնները կը խտացնէ, կը կեդրոնացնէ, ճակատագրական պահերու, ճակատագրական մարդոց վրայ։ Կը կոտրէ զանոնք՝ եթէ դաւաղրեն։

—Արուեստը, իր սկզբնաւորութեան՝ հաւաքական առողջ ու կենսունակ երգ մըն էր։ Յետագային՝ խեղաթիւրեցին զայն։ Աշուղական գրականութիւն։ Տրուպատուրներ։ Ժողովուրդին հոգին։ Իրական արուեստագէտը՝ պիտի ըլլայ մեծ քաղաքացի մը։ Ֆ. Տոսթոյէվսկի՝ աքսորական ու յեղափոխական, Վ. Հիւկօ՝ ըմբոստ եւ քաղաքացի, Լամարթին՝ հանրապետական եւ պետական գործիչ, տ'Անունցիօ՝ զինուոր եւ «հերոս», Ռ. Ռոլան՝ մեծ աշխարհաքաղաքացի եւ աշխատաւորական, Լ. Տոլստոյ՝ բարոյախօս եւ մարդկայնական, Կորքի՝ բարեկամ ժողովուրդին, Պարպիւս՝ կուսակցական, Սայեաթ Նովան՝ «խալխի նօքար»։

— Կան որ չեն զգար նոր քաղաքակրթութեան արշաւը։ Խուլ են եւ կոյր։ Կան՝ որ կը զգան բայց անդամալոյծ են՝ գերի են իրենց արեան, որ թունաւորուած է։ Կան ալ որ կը փորձեն՝ հաւատարմութեամբ ծառայել անոր՝ ծիծաղելու չէ իրենց սխալներուն, թոթովումներուն, վրէպներուն վրայ։

Այո՛, վաղուան քաղաքակրթութիւնը հաւաքական է, տարածուն եւ ընկերվարական։ Վաղուան գրականութիւնն ալ պիտի ըլլայ՝ հաւաքական, տարածուն եւ ընկերվարական։ Ըսի արդէն որ արուեստը, իր սկզբնաւորութեան, իր երիտասարդութեանը, եղած է առողջ եւ աղուոր շնչառութիւնը, գեղեցկատենչ ու նախնական ժողովուրդներու։ Յետագային է որ մտաւորականներու յաւակնոտ եւ բռնական դասակարգ մը՝ ուզած է գերել, ազնուապետականացնել, մենատիրականացնել գրականութիւնն ու արուեստները։ Ու դարերով, վատօրէն, տմարդօրէն խաբած են մեզ, մեր արեան մէջ կաթելով՝ իրենց կեղծպարիշտ եւ եսասէր թոյնը, հաւատացնելով որ պէ՛տք է անջատել արուեստը՝ հաւաքականութենէն։ Ի՜նչ անորակելի տգիտութեան մէջ պահած են աշխատաւոր բազմութիւնները՝ որպէս զի, յետագային կարենան ըսել թէ՝ արուեստը պէտք չունի ամբոխին վաւերացման։

Յոգնա՛ծ, յոգնած ենք ալ գիրքերու փոշին շնչող այս քաղքենի գրականութենէն։ Արուեստը՝ անհուն եւ կենսուրախ կապոյտ մըն է, ուղղուած յաւիտենական գեղեցկութեան ու արարած մը չկայ հոս, այս հրաշալի ու բերրի հողին վրայ որ չզգայ բանաստեղծութիւնը՝ որ ծաղիկի մը պէս կը ծլի եւ ջուրի պէս կը ձայնէ եւ որ կը խեղդուի անսուաղ այս պանդոյր եւ վատ իրաւակարգին մէջ։

Ասկէ դուրս՝ շաղփաղփ եւ զուր շատախօսութիւն է քաղքենիներու գրականութիւնը եւ ձեր ամբողջ «արդիականութիւն»ը, գրասենեակի գրականագէտ գրագէտներ։ Վաղուան գրականութիւնը, արձակ ու առողջ աղաղակը պիտի ըլլայ՝ աշխատող եւ տառապող բազմութիւններու կառուցանելիք մեծ քաղաքներուն։

* * *

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Մինչ այդ, պէտք է աշխատիլ կատաղութեամբ, յամառութեամբ, վայրենութեամբ՝ ազատուելու համար այս ազնուապետական գրականութեան լուծէն։ Ու եթէ՝ մեր արիւնը վերջնականօրէն թունաւորուած է ու պիտի մնանք՝ այսպէս տժգոյն ու քաղքենի տղաք, տունը մնացած մտաւորականներ, որ կ'երգեն պզտիկ երգեր, այդ պատճառ մը չէ՝ որ ճշմարտութիւնը մնայ խեղդուած գրքի դէզերու տակ։ Գոնէ՝ պէ՛տք է քաջութիւնն ունենալ աղաղակելու որ խաւարին մէջ խեղդուած՝ պզտիկ եւ հեք տղաք ենք, բայց յեղափոխականօրէն կ'ողջունենք վաղուան արեւածագը։

Մինչդեռ, դուք կը շատախօսէք, կը շատախօսէք անվերջօրէն, արգահատելիօրէն ու կը կենաք հոս ու ձեր երկու ծոյլ ոտքերով՝ ամուր կը խրիք ձեր շուրջը բարձրացող ցեխին մէջ։ Ու ձեր մութ աչքերով՝ կը նայիք քաղքենիներու սուտ լոյսերուն։ Կրնա՛ք հաւատալ որ ո՛չ մէկ իզմ չի փրկեր ձեզ։ Յեղափոխական եւ առողջ խոյանք մը փորձեցէք ու նայեցէ՛ք վաղուան լոյսին։

Ոտքեր ունիք քալելու համար դէպի մեծ ապագան ու աչքեր՝ նայելու համար անհորիզոն երկինքին։ Եւ եթէ կոյր էք՝ կրնաք քալել խարխափելո՛վ խարխափելո՛վ...

Երեք տարի առաջ, կը մտածէի ես ալ՝ ձե՛զի պէս։ Քաջութիւն է սրբագրել իր սխալ կարծիքը։ Ես իմ ամբողջ անկեղծութեամբս եւ անձկութեամբ կը հետեւիմ հո՛ն, փորձուած յեղափոխական ճիգին։ Դուք՝ կը ծաղրէք զայն։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՁԵՌՔԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ
ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Որքան ալ սրտապնդիչ երեւոյթ ըլլայ Մարսիլիոյ հայ դպրոցներու գոյութիւնը, նոյնքան եւ աւելի մեծ չափերով ոյժ եւ միջոցներ պէտք է տրամադրել անոնց վերակազմութեան գործը հիմնաւորելու համար։

Չի բաւեր միայն Մարսիլիա եւ արուարձանները օժտել մանկապարտէզ-նախակրթարաններու ցանցերով, մեծ զոհաբերութիւններով պահել անոնց գոյութիւնը, եթէ հաստատութիւնները չպիտի դառնան մէյմէկ փարոսներ մատաղ սերունդի կրթութեան։

Զինադադարէն եւ Իզմիրեան աղէտներէն ետք, գաղթահայ դպրոցները, առանց բացառութեան, ենթարկուած են նորօրինակ անկանոն ու վնասակար ազդեցութիւններու, որոնք օրը օրին աւելի կը տկարացնեն մեր կրթական գործի թափն ու կարգաւորումը։ Մեծամեծ զոհողութիւններով բացուած մեր մանկապարտէզ-նախակրթարանները ամէնուրեք կորսնցուցած են իրենց իրական ու յստակ կերպարանքը ու դարձած տեսակ մը մանկանոց-հաւաքավայրեր, որոնք յաճախ տարբերութիւն չունին Տէր Թոդիկեան խամբոցներէն։

Նոր ժամանակներու մեր «վարժապետները» միամտութիւնն ունին կարծելու թէ՝ որքան բազմաթիւ ըլլան դպրոցներու մէջ դասաւանդուած ութիւնները, որքան որ անծանօթ, անգործածելի եւ անմատչելի ըլլան այդ նիւթերու անուններն ու իմաստները, այնքան աւելի կը բարձրանայ մեր դպրոցներու կրթական դաստիարակչական մակարդակը։

Եւ սակայն ատոնց հակառակ, ամէնուրեք կարելի է նկատել պակասը այնպիսի դասաւանդութեանց, որոնք եւրոպական բոլոր երկիրներու վարժարաններու վարիչներու գուգուրանքին արժանացած են։ Ամենալայն հնարաւորութիւններ կ'ընծայուին պետութեանց ու դպրոցավար մարմիններու կողմէ այդ առարկաներու դասաւանդութիւնները դնելու հիմնաւոր, մեթոդիկ ու լուրջ, հիմունքներու վրայ։

Այդ գործնական ու արդիական առարկաներէն մէկն է ձեռական աշխատանքը։ Մեր մէջ աղջկանց ձեռագործը իբր երրորդական, չորրորդական նշանակութիւն ունեցող առարկայ կանուխէն ծանօթ է, թէեւ բաւական զարկ տրուած է անոր յառաջդիմութեան եւ տեւականութեան։ Խօսիլ աղջիկներու ձեռագործի դասաւանդութեան անհրաժեշտութեան մասին, ժամավաճառութիւն պիտի ըլլայ։

Մեզ զբաղեցնողը մանչերու ձեռագործն է— ձեռական աշխատանքը, որ գաղթահայ դպրոցներու բացարձակ մեծամասնութեան ցարդ անծանօթ կը մնայ, զրկելով մեր ժամանակներու մատաղ սերունդը այդ խիստ գործնական ու միանգամայն անհրաժեշտաառարկայի բարիքներէն։

Այսօր փաստ է, որ մեր մամիկները եւ առհասարակ բոլոր հայ մայրերը, երբ իրենց աղջիկներու կրթութեամբ զբաղիլ սկսին, առաջին հարցումը կ'ըլլայ՝ «ձեռագործի դաս կուտա՞ն» ու եթէ դրական է պատասխանը, այն ատեն է միայն որ կը համաձայնին իրենց աղջիկները դպրոց ղրկելու, մեծամեծ ակնկալութիւններ ունենալով ձեռագործի դասաւանդութենէն։

Իսկ ի՞նչ է ձեռական աշխատանքը։

Տարրական նախակրթարաններու, ինչպէս եւ մանկապարտէզներու մէջ ձեռական աշխատանքի եւ ձեռագործի նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ վարժեցնել աշակերտութիւնը գործածական բազմատեսակ առարկաներու շինութեան, մանուկ ու մատղաշ հոգիներու մէջ ստեղծելով փափաք, կամք, կարողութիւն, ընդունակութիւն եւ հնարամտութիւն։

Ձեռագործի եւ ձեռաշխատութեան պարտաւորիչ կիրառութեամբ, գոհացում կը տրուի աշակերտներու իրենց տեղը չմնալու հակումին եւ բան մը ձեւակերպելու, շինելու, բնական ու գեղեցիկ փափաքին։ Միւս կողմէ ալ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի որ զարգանայ անոնց մէջ գործելու ձգտումը, սիրելի դարձնելով ըստ ընդունակութեան, ո՛եւէ արհեստ։

Անկասկած պէտք է հետամտիլ որ հաւասարակշռուին ձեռագործի, ձեռաշխատութեան եւ ուսումնական զբաղումները, հնարաւորութեան չափ լայն տեղ ու դիւրութիւններ տալով ձեռագործին եւ ձեռնաշխատութեան։

Եւրոպական բազմաթիւ երկիրներու եւ կովկասահայ շատ մը վարժարաններու եւ մանկապարտէզներու համար արդէն իսկ երջանիկ հնութիւններ են ձեռաշխատութեան դասաւանդութիւնները։ Ֆրէօպէլը և ուրիշ բազմաթիւ մանկավարժներ ալ շեշտած են անոնց անհրաժեշտութիւնը եւ մեծապէս նպաստած այդ նպատակին յաջողութեան ու տեւականութեան։

Ձեռաշխատութեան արդիւնաւորութիւնն ու յաջողութիւնը ապահովուած ըլլալով նիւթերու դիւրամատչելիութեամբ, պէսպէսութեամբ, գունագեղութեամբ եւ գրաւչութեամբ, կը մնայ զանոնք հնարագէտ մտքէ մղուած ճարտար ձեռքերու կաղապարումին կամ ձեւաւորումին յանձնել։

Կաւը կամ փլասթալինը ամէնէն նպատակայարմար նիւթերն են, որոնք իբրեւ լաւագոյն միջոց ընդունուած են, վարժեցնելու համար աշակերտներու ձեռքերը՝ տեսողութեան տակ ինկող բազմաձեւ առարկաներու շինութեան կամ ձեւաւորումին համար։

Կաւը ամէն տեղ կը գտնուի ու նոյնիսկ, շատ մը տեղերու մէջ ալ գունաւոր, դեղին կամ կարմիր, կապոյտ, կանաչ կամ ճերմակ, պայմանաւ որ իւրաքանչիւր դասէն առաջ հայթայթուի հարկ եղածքանակութեամբ նոր կաւ, որպէսզի մանուկներ հաճոյքով տարուին շինելու համար իրենց տեսողութիւնն ու ուշադրութիւնը գրաւող, ինչպէս նաեւ ձեռքերը գործելու ընդունակ դարձնող առարկաներ։

Կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը, կաւէ «մոտէլաժ»ի դրութիւնը, դրականապէս զօրաւոր միջոց մը՝ ուրիշ առարկաներու ուսուցման համար, որպէսզի աշակերտները հիմնապէս իւրացնեն նաեւ ուրիշ առարկաներ, առանց ձանձրոյթի եւ առանց դժկամակութեան։ Օրինակ՝ բրագիտութեան մէջ զանազան առարկաներու եւ կամ առարկայի մը մասերը կազմող մոտէլներ շինելով, կաղապարելով եւ ձեւաւորելով։

Նոյնը կարելի է
երկրաչափութեան հա
մէջ գիծերը չափող
ներն շինելով եւ տար
ներն ու մարմինները
րութեամբ ըմբռնելու
երկրաչափական զան
ւեր պատրաստելով։

Աշխարհագրութեան
խարհագրական ձեւեր
թութիւններ դիւրաւ
համար՝ reliefներ շի
պարզ յատակագիծեր

Ձեռաշխատութեան
ւանդութեան մէջ իբր
կար միջոցներ ընդուն
նաեւ թուղթէ ծալլուա
կտրտուածքներ եւ
ձեւերը տետրակներու
լու եւ փակցնելու վար
ները՝ միշտ ալ նախ
թուղթի եւ տետրակ
տեսակներ, ապահով
գունաւոր մատիտներ
հրամեշտ գործիքներ
նիւթերէն են նաեւ խա
թիթեղ, մոմ, փայտ

Եւ աշակերտութ
տեւ ու կանոնաւոր ա
վարժեցնելու համար,
բոլոր դասարաններու
բեք պէտք չէ տրուին
սակ գործեր եւ աշխա
որոնք մէկ դասի տեւ
չպիտի կրնան վերջան

Աւելի դժուար ձեռ
ըը, որոնց շինութիւնը
դասապահներու կը
պէտք է տալ միմիայն
դասարաններու աշա
րուն, ուշադրութեամբ
որ սկսուած գործերը
չձգուին, որովհետեւ
աշակերտը պիտի
ձեռքով գործ մը
տեսնելու ուրախութեան
ունելով դէպի անտարբ
եւ անյարատեւութիւն
րանալի է այս պար
մէջ նաեւ դերը ուսուց
սուցչին, որ պէտք է
ըլլայ բարեացակամօր
գործուած սխալները
ուղղէ առանց սրտմտե
գործնականօրէն ցոյց
քան թէ բերանացի
թիւններով գոհանալով

Մարսիլահայ դպր
այս տարի միայն
վարժարանն ընդունեց
գործի եւ ձեռաշխատ
պաշտօնական դասա
Այս տարի գնուեցան
ծիքներ, անբաւարար
նիւթեր, երեւան բեր
եւ գեղեցիկ արդիւնք մ

Իսկ մանկապարտէզ
(թէեւ ձեռաշխատանքը
պարտէզի մէջ դասա
ամենաառաջնակարգ
է), ցարդ նկատելի
քրութիւն երեւան եկա
չպիտի գայ, սակայն ըլլ
մեր մանկապարտէզն
րուն համարեա մեծ
թիւնը, ո՛չ միայն ի վ
ձեռաշխատութիւն դա
լու, այլ եւ անտեղեակ
ծանօթ է անոր գոյութ

ՀԱՅ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ ԿԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏ

Վերջերս սկսած են պ
հանել Պոլսոյ խորհրդայ
տատութիւններու մէջ
Հայերը։

Քանի մը օր առաջ
հանուած է նաեւ խոր
դրամատան փոխ տնօ
Թաղէոսեան։

Մոսկուայի կառավար
Ռուսիա հրաւիրած է
դէոսեանը, որ սակայն
թէ չէ պատասխանած
ւէրին։ Պ. Թաղէոսեան
գէտ է դրամատան վեր
գործերու եւ պատերազ
ռաջ ու յետոյ Թիֆլիզի
սական ուրիշ քաղաքներ
վարած է դրամատան
պաշտօններ։

Պ. Թաղէոսեանի հեռ
այլեւս ո՛ր եւ է հայ պաշ
չէ մնացած ռուսական
տան մէջ։ Խորհրդային
հաստատութիւններն ալ
հանած են իրենց հայ պ
(ժամ
եաները։

…Յ ԿԵԱՆՔԸ ՕՏԱՐ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Վիշի, 20 Օգոստ. 1928

…յս օրերս Casino de Vichy-ի կը ներկայացուի հայ կեան-…առնուած թատերախաղ մը՝ …ւուր կին»ը (La Giaour), զոր …ած է Շիւքրի Կանէմ՝ …ակցութեամբ Արրինէն փէյ-…։ …ութը հետեւեալն է։

1895ին՝ Հայաստանի խաղաղ …երէն մէկուն մէջ, փոքր ժամանակ Ցովհաննէս եւ աղջնակ մը՝ …ինէ, անբաժան ընկերներ՝ կը …ն իրարու հետ։

Յանկարծ չարաշուք աղմուկ … կը բարձրանայ, հեռուէն՝ …ւ մը կը նշմարուի, բոլորը կը …ն, կը փախչին՝ հալածուած …րտերու խմբակէ մը՝ որ կը …պատէ ու կը ջարդէ ինչ որ …նէ ճամբուն վրայ։

… թուրք հարիւրապետ մը, որ …խումբով անկից կ'անցնէր, փա-…ած կը մտնէ ջարդարար …ժանը։ Հարիւրապետը հմայ-…ծ Ցովհաննէսի գեղեցկութե-…, կ'որդեգրէ զայն ու հետը կը …։

Արրինէ որ մութ անկիւն մը …ուըտած էր, յուսահատ կը վա-… Ցովհաննէսի ետեւէն։ Զինուոր-…ը կը շրջապատեն սարսափա-… աղջնակը՝ որ իր պարուհիի …հաս տաղանդով՝ կը զուարճ…նէ եւ գութի կը բերէ զանոնք։

Երկրորդ արարին՝ արդէն 15 …իներ անցած են այս դէպքէն …ր։ Սահմանագլուխին մօտ՝ …ք զօրախումբը հաւաքուած՝ …սպասէ իր հրամանատարին …հանգներուն։ Այս վերջինը՝ …էն տարիքն առած, ուրիշ մէկը …թէ ո՛չ խորթ հայրը Ցովհան-…, որ խոստմնալից, երիտասարդ … մըն է այժմ օրը։ Մոռցած է …յն ինչ որ կապ ունէր իր …ւթեան հետ, իր ծագումը, …ն իսկ, հիմա կը կոչուի …։ Իր մտքին մէջ սակայն, …օրերէն, միայն Արրինէի յի-…կը կ'ապրի, եւ այդ օրերուն, պարուհիներու խումբ մը կը …ի այն քաղաքը, ուր կը …կի զօրախումբը, Ապտու-… մէջ կը ճանչնայ իր ման-…թեան բարեկամուհին։

Երրորդ արար.— Կէս գիշեր է։ …ինէ կը սպասէ Ցովհաննէսին, …ւ եւ յուզումով։ Վախ մը կը …հոգէ զայն։ Երիտասարդը մոռ-…է ամէն ինչ։ Ուրացա՞ծ է, …ով ու մարմնով չի՞ պատկանիր …մի ցեղին։ Կուգայ վերջա-…կը համբուրուին։ Սէրը կ'ար-…յ անոնց մէջ. կ'ոգեկոչեն հին, …օրերը։

Պահ մը Արրինէ կը յուսայ որ Ցովհաննէս եկած է իրեն հետ փախչելու։ Երիտասարդը կը զարմանայ. ինչպէ՞ս կարելի է։ Թուրքերը շատ բարի գտնուած են իրեն հանդէպ։ Հարիւրապետը հօր պէս խնամած է զինքը։ Ինչպէ՞ս կարելի է ուրանալ։ Ըմբոստացած՝ Արրինէ կ'ոգեկոչէ իրենց մանկութենէն եղերական տեսարաններ, իրենց մեռած ծնողները, այրուած տուները, լքուած հայրենիքը որ անդադար կը մարտիրոսագրուի։

Ցովհաննէսի հոգիին մէջ, յեղաշրջում մը առաջ կուգայ։ Կ'ուրանայ ներկան որ իրը չի կրնար ըլլալ։ Պիտի փախչի Արրինէի հետ։ Ուրախութենէն թուլցած՝ Արրինէ այն ատեն անոր կը բանայ իր սիրտը, իր սարսափելի գաղտնիքը։ 15 տարիներէ ի վեր անդադար կը լրտեսէր թրքական բանակը։ Արրինէ հոգին է յեղափոխութեան, որուն ղեկավարը պիտի ըլլայ Ցովհաննէս։ Բայց որովհետեւ չէր կրնար փախչիլ պարուհիի զգեստով, պահ մը կը հեռանայ հագուելու համար իր գիւղացի կնոջ տարազը։

Ցովհաննէս առանձին՝ կը մտածէ, կ'երազէ։ Կը բանայ պատուհանը՝ արշալոյսին առաջին շողերը կ'իյնան սենեակին վրայ։ Պահակախումբ մը կ'անցնի։ Իր զօրաբաժինը պիտի մեկնի։ Առանց իրե՞ն։ Պատասխանէ՛ իր բարերարներուն…։ Երբե՛ք։ Տէրը ինքն է։ Արրինէ իրը պէտք է ըլլայ եւ հետեւի իրեն։ Եթէ մերժէ, պիտի ձերբակալէ զայն իբր լրտեսուհի։ Իսկ իր բանտարկեալը ուրեմն, Արրինէ պիտի միայն ենթակայ իր շնորհին…։

Կը վերադառնայ Արրինէ։ Ցովհաննէս կոպտօրէն անոր կը յայտնէ իր որոշումը։ Անանկնկալի եկած «կեավուր կին»ը՝ Արրինէ կը պաղատի, մինչ միւէզզինին ձայնը կը հասնի հեռուէն։ Ցովհաննէս՝ մոլեռանդ մահմէտական, կը ծնրադրէ Ալլահին։ Արրինէի համար՝ անողոք յայտնութիւնն է։ Ո՛չ մէկ յոյս Ցովհաննէսէն. կորսուած մըն է ցեղին համար։ Եւ անձկութեամբ. կը հարցնէ անոր թէ պիտի մատնէ՞ իր գաղտնիքը.

— Իմ իրաւունքս եւ պարտքս է, կ'ըլլայ կարճ ու դաժան պատասխանը։ Ու տեսնելով որ իր յեղափոխական եղբայրները պիտի մատնուին, Արրինէ չի վարանիր.

— Սիրոյ եւ հայրենիքին միջեւ, ընտրութիւնը կատարած եմ, կը ձայնէ։

— Ուրեմն, սէ՞րը, կը գոչէ Ցովհաննէս։

— Ո՛չ, հայրենիքը։

Ու երիտասարդ հայուհին զաշոյնը կ'իջեցնէ իր մօրեղբօր հայրենակցին՝ իր մանկութեան բարեկամին, իր սիրահարին սրտին։

* * *

Խաղին հեղինակը Շիւքրի Կանէմ՝ Սուրիացի է։ Թատրոնին վարչութիւնը ջանք չէր խնայած շքեղ ներկայացում մը յաջողցնելու համար։ Լամծիս համեմատ մօտ 40.000 ֆրանք ծախսուած է։

Կատարեալ հայ կնոջ նման հագուած էին Արրինէի եւ Ցովհաննէսի մայրերը, նստած իրենց տան սեմին առաջ։ Բայց դէմքով աւելի Մարօքցիի կամ Ալճերիացիի կը նմանէին։ Առաջին արարուածին մէջ, կողոպուտի եւ ջարդի տեսարանին, երբ հրդեհը կը բարձրանար բեմին վրայ եւ իրարանցումը ծայր կուտար հալածականներուն մէջ, յուզուած ձայներ՝ վարէն կը մրմնջէին,— խե՜ղճ հայեր։ Նոյն յանկերգով չէ՞ր նաեւ, որ քաղաքակիրթ աշխարհը կը դիմաւորէր քստմնելի իրականութիւնը,— «խե՜ղճ հայեր», ու կը գոհանար արգահատանքի մրմունջներ արձակելով։

Մեզի կը մնայ մեր կարգին կրկնել.

«Այսքան չարիք թէ մոռանան
Մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ
նախատինք։»
Բայց մեր կարմիր կոտցնե՞րը…
Ողջ աշխարհ պիտի նախատէ
մեզ եթէ մոռնանք։

Ահա փաստը, La Giaour-ը։

Բաբգէն Քէշիշեան

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՎ

Մուսթաֆա Քէմալ լատինական տառերով թուրքերէն ձեռագիր նամակներ կը հրատարակէ Պոլսոյ թերթերուն մէջ։

«Հաքիմիյէթի Միլլիյէ» թերթին տնօրէնութիւնը մասնաւոր դասընթացք մը հաստատած է՝ կարելի եղածին չափ կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, Թուրք նոր տառերը սորվեցնելու համար իր պաշտօնեաներուն եւ ծառայողներուն։

«Միլլիյէթ կարգ մը լուրերու վերնագիրը նոր տառերով կը գրէ եւ կը հրատարակէ Ջիանկէօք Ալփի. Ճէլալ Սահիրի եւ ուրիշ բանաստեղծներու ոտանաւորները։

«Վագըթ» որ քանի մը օրէ ի վեր անունը լատինական տառերով կը գրէ, մրցում մը կազմակերպած է իր ընթերցողներուն համար։

Պոլսոյ մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ցէրման» անուն թերթ մը — այժմ միայն ուրբաթ օրերը — որուն անունը խոշոր լատինական տառերով գրուած է։

«Սօն Սաաթ»ներ կը յայտարարէ թէ ամէն օր երկու սիւնակ պիտի յատկացնէ լատինական տառերով գրուած լուրերու եւ յօդուածներու։

Գործի դրամատան (իշ պանքասի) ընդհանուր տնօրէնը բոլոր մասնաճիւղերուն ուղղեալ շրջաբերականով մը հրամայած է իսկոյն լատինական տառերու գործածութեան ձեռնարկել եւ ամէն ամիս քննութեան ենթարկել պաշտօնէութիւնը։ Բոլոր պաշտօնեաները ստիպուած պիտի ըլլան որոշուած պայմանաժամի ընթացքին նոր տառերու գործածութիւնը սորվելու։

Մամուլի ընդհ. տնօրէնութիւնը արդէն սկսած է նոր տառեր գործածել ներքին սպասարկութեան ինչպէս նաեւ թերթերու հետ կատարած թղթակցութեանց ընթացքին։

Ռազմական Ակադեմիին որոշումով պաշտօնեաները լատինական տառերով սկսած են ստորագրել։ Արգիլուած է արաբական տառերով ստորագրել։

* * Ներքին գործավարութիւնը բոլոր կուսակալութեանց շրջաբերականով մը հաղորդած է որ ասկէ վերջ ամէն օր պաշտօնատուններ, թղթատարական վարչութիւններ, ոստիկանատուններ եւ ոստիկան - զօրաց հրամանատարութիւններ դրօշակ պարզեն։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԱՐ ԱՆԶԳԱՅՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 22 Օգոստոս.— Օրեր ու ամիսներ կուգան ու կ'երթան, առանց մխիթարական հետք մը ձգելու այս գաղութին վրայ, որ պատկառելի թիւ մը կը ներկայացնէ։ Լիոնը չունի տակաւին մանկապարտէզ մը։ Որչափ ալ գրուի եւ խօսուի այս գաղութին մասին, քիչ է։ Քար անտարբերութիւն կը տիրէ ամբողջ քաղաքին մէջ։ Երբ կ'անցնիս հայաշատ փողոցներէն, շատ քիչ թիւով հայ երիտասարդներու կը հանդիպիս, որոնք հայերէն թերթ կը կարդան։ Մեծ մասը կը նախընտրէ պարապ ժամերը անցնել սալոններուն անկիւնը, վատնելով տասնեակ մը ֆրանքներ, մինչ 50 սանդիմը շատ կը տեսնեն հայերէն թերթի մը համար։ Երբ կը համարձակիս պատճառը հարցնել, բարձրաձայն կը պատասխանեն.

— Եղբայր, ի՞նչ կայ հայ լրագիրներուն մէջ որ մէկ հատը 50 սանդիմի կը ծախեն։ Տես տեղական լրագիրները հայերէններէն երկու անգամ աւելի ծաւալ ունին եւ 25 սանդիմի կը ծախեն։

Այս երանելինները անշուշտ չեն գիտեր որ ֆրանսերէն թերթերը մեծ մասով բաժնետիրական ձեռնարկներ են։ Ամէնէն խեղճ թերթին վաճառումը 50 հազարէն պակաս չէ, իսկ բախտաւորները կը ծախուին մինչեւ 150,000, 300,000, 500,000 կամ մէկ միլիոն, առանց հաշուելու էջերով ծանուցումները, որոնք միլիոններ կ'արտադրեն։ Դեռ չենք խօսիր գաղտնի վարկերու եւ զանազան կասկածելի եկամուտներու մասին։ Իսկ հայերէն թերթը պիտի ապրի մի միայն իր քանի մը հազար ընթերցողներուն և բաժանորդներուն վճարումով։ Յետոյ, ֆրանսացի ընտանիք մը եթէ կը բաղկանայ վեց անդամներէ, իւրաքանչիւրը մէկ - մէկ թերթ կ'առնէ, մինչ մեր մէկ լրագիրը յաճախ 5 - 6 հոգի կը կարդան։ Ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ այս քար անտարբերութիւնը…։

Կարապետ Ցովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԷՎՐԱՆ.— «Արաքս» Մարզական Միութիւնը նոր եղանակին բացումը կատարեց կիրակի 12 Օգոստոս, խաղալով Abeye-ի ֆրանսական խումբին դէմ, որ պարտուեցաւ 1ի դէմ 5 նշանակէտով։

Ֆրանսացիներու փափաքին համաձայն, փոխ-վրէժի մրցումը կատարուեցաւ այս կիրակի, իրենց մարզադաշտին վրայ։ Թէև Ֆրանսացիները զօրացուցած էին իրենց խումբը «Սթատ տը լ'Էսթ»ի երկու լաւ խաղացող տղաքներով, բայց «Արաքս» կրցաւ հաւասար մնալ, 2ի դէմ 2 նշանակէտով։

Սէվրանի «Արաքս»ը չշփոթել Լըվալուայի համանուն խումբին հետ։ Օ. Լ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԺԱՆ ԱԶԱՏԵՑԱՒ.— Փարիզի փաստաբանական կաճառէն Դուքս Միլոշ տը Զէլիէս՝ որ երբեմն, Պոսնայի վրայ իշխող արքայական գերդաստանէ մը կը սերի, աղջի գիշեր այցելութիւնը ընդունեց իր խորթ զաւկին, 28 տարու երիտասարդ մը, ծոյլ, հեշտասէր եւ անգործ։ Առենէ մը ի վեր, ան սկսած էր կարգ մը վատահամբաւ զբօսավայրեր յաճախել ու գինովնալ։ Քանիցս իր մայրն ու խորթ հայրը մեղմութեամբ յանդիմանած էին զայն, իր յոռի վարմունքին համար, բայց ի զուր։ Երիտասարդը՝ ամէն գալուն դրամ կը պահանջէր։ Իսկ աղջի իրիկուն, մօրմէն պահանջեց որ դրամէն առաջ՝ նախ խմելիք տայ իրեն։

— Եթէ սպառնաց, խմելիք չտաս, էրիկդ կը սպաննեմ։

Մայրը սարսափած՝ դուրս փախաւ սենեակէն եւ ապաստանեցաւ ուրիշ սենեակ մը։

Այն ատեն երիտասարդը՝ որ բոլորովին կորսնցուցեր էր իր գիտակցութիւնը, պատէն կախուած զարդի դաշոյն մը առաւ եւ սպառնալիքով իր խորթ հօրմէն փրցուց 100 ֆրանք. բայց յանկարծ՝ մատնուեցաւ բուռն կատաղութեան մը, եւ ճափոնական սուր մը առնելով յարձակեցաւ սենեակին բարձերուն վրայ, անխնայ ծակծկեց զանոնք, յետոյ դառնալով իր խորթ հօրը՝ գոչեց.

— Հիմա կարգը քեզի եկաւ։

Բայց հայրը արդէն, դուրս նետուած էր պատուհանէն եւ իր կանչերուն վրայ, անցորդներ ներս խուժելով, զսպեցին կատղած գինեմոլը, մինչեւ որ ոստիկանները եկան ու զայն առաջնորդեցին բանտ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Բարեգործական գրասենեակէն մեզի հաղորդուած զեկոյց մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ներկայիս կը շարունակուի 325 հողագործ ընտանիքներու տեղաւորումը, որուն յատկացուած է 14.000 անգլ. ոսկիի գումար մը։ Ասկէ զատ, բացի այն թաղէն որ Պէյրութի քաղաքամասին մէջ կը հիմնուի եւ որ յառաջիկայ հոկտեմբերին վերջացած պիտի ըլլայ, ուրիշ 200 ընտանիքի ալ քաղաքին մէջ տեղաւորման աշխատութիւնները կը կատարուին այս միջոցին։ Այս վերջին գործին սահմանուած է 2000 անգլ. ոսկի։ Ամփոփելով, ներկայիս կը կիրարկուի ծրագիր մը որուն համաձայն 2250 ընտանիք կամ աւելի քան 12,000 գաղթական պիտի տեղաւորուին, իւրաքանչիւր ընտանիքի համար 25 անգլ. ոսկիի ծախքով մը։

Անգլիական կազմակերպութիւնները, որ արդէն 5000 անգլ. ոսկի յանձնած էին, 2000 անգլ. ոսկի եւս վճարած ըլլալով, Միութիւնը, ըստ իր յանձնառութեան, 200 անգլ. ոսկի վճարում մը եւս կ'ընէ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին։

Այս տեղեկագրէն վերջ, անգլ. կազմակերպութեանց վճարումներու համագումարը 12,000 ոսկիի յանգած է։

* * Ալպանական կառավարութեան Ժընեւի ներկայացուցիչը Միութեան պատուիրակին փափաք յայտնած է Ալպանիա փոխադրել քանի չափ շերամաբոյծ ընտանիքներ, որոնց ամէն դիւրութիւն ընծայելու պատրաստ է ալպանական կառավարութիւնը։

Պատուիրակը հաւաստած է թէ յիսունի չափ հայ արհեստաւորներ հաստատուած են Ալպանիա եւ բարգաւաճ վիճակ մը ունին, վկայելով թէ կառավարութեան եւ թէ բնակչութեան բարեացակամութիւնը։

* * Կիպրոսի մէջ հայ երկրագործական գաղութներ հիմնելու ծրագիրը ելք չէ ունեցած, անգլ. կառավարութիւնը ոեւէ տրամադրութիւն ցոյց տուած չըլլալով հաստատման ծախքերը ստանձնել, իսկ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակն ալ այսպիսի ձեռնարկի մը համար պէտք եղած գումարները չունենալով։

«ՅԱՌԱՋ»,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

II

— Նուօրոյի տօնն անցած է, …օր առաջ էր, պատասխանեց …ուզե՞ս Նուօրօ մնալ։

— Ինչո՞ւ չէ, եւ յետոյ…

— Գիտես որ հայրիկդ Նուօ-… կը փափաքի՞ս անոր մօտ …

…նանիա քիչ մը մտածեց եւ …

— Այո՛։

…ն բանի վրայ կը մտածէր …«այո՛» ըսելով։ Մայրը չհար-…ցուց միայն.

— Կ'ուզե՞ս որ հօրդ քով տա-…

— Այո՛։

…օրին հասան պարտէզի մը …ր կին մը կը բանէր։ Կա-…տու մը մօղեգի մը վրայ կը նետուէր։ Անանիա միտք պահեց միշտ այս մանրամասնութիւնները։ Օդը տաքցած էր քիչ մը, երկինքը՝ կապոյտ։ Լեռները գորշ կ'երեւային։ Արեւը կը տաքցնէր խոտը, կը փայլեցնէր առուակներուն ջուրը։

Ոլի նստեցաւ եւ բացաւ ծրարը. կանչեց Անանիան որ պատին վրայ ելեր էր կինն ու կատուն դիտելու։

Այդ պահուն ճամբուն դարձուածքէն երեւցաւ ֆոննիի սուրհանդակը։ Դեղին պեխերով, կարմիր մարդ մը կը վարէր զայն։

Ոլի ուզեց պահուըտիլ։ Բայց մարդը տեսաւ եւ կանչեց.

— Կնի՛կ, ո՞ւր կ'երթաս։

— Ուր որ ինծի հաճելի է, պատասխանեց ցած ձայնով։

Անանիա պատին վրայէն կառքին մէջ նայեցաւ եւ պարապ տեսնելով՝ ըսաւ կառապանին.

— Զիս կառքիդ մէջ առ, կառքիդ մէջ առ։

— Ո՞ւր կ'երթաք ուրեմն, կրկնեց մարդը՝ կառքին ընթացքը յամրացնելով։

— Որքա՜ն հետաքրքիր ես, Նուօրօ կ'երթանք։ Գթա՛ մեր վրայ, կառքիդ մէջ առ, էշերու չափ յոգնած ենք, ըսաւ Ոլի։

— Մամօյատէն անդին կ'առնեմ կառքին մէջ, պատասխանեց մարդը։

Ստուգիւ Մամօյատէն անդին երկուքն ալ կառքին մէջ նստեցուց եւ սկսաւ շաղակրատել Ոլիի հետ։

Անանիա, սաստիկ յոգնած, ճշմարիտ հաճոյք մը զգաց մօրն ու մարդուն մէջտեղ նստելով։ Երբ վերադառնամ Ջուանէին պիտի ըսեմ, ես կառք նստեցայ դուն, չես նստած, կը մտածէր Անանիա։

— Ինչո՞ւ Նուօրօ կ'երթաս, հարցուց նորէն կառապանը։

— Կ'ուզես գիտնա՞լ, աշխատելու կ'երթամ, պայմանաւորուեցայ բարի կնոջ մը հետ։ Ֆոննիի մէջ չէի կրնար ապրիլ. Ջուանէ Աթօնցուի այրին զիս տունէն վռնտեց։

— Ճիշդ չէ, մտածեց Անանիա։ Ինչո՞ւ մայրը կը ստէր։ Ինչո՞ւ չէր ըսեր թէ հայրը գտնելու կ'երթար։ Անանիա քուն ունէր, գլուխը դրաւ մօրը ծունկին վրայ եւ քնացաւ։

— Ո՞վ կայ արդեօք մեր տնակին մէջ, հայրս հոն չէ՞, հարցուց Ոլի։

— Հայրդ չկայ, մեռած է։

Կինը խոր հառաչ մը արձակեց։ Կառքը պահ մը կեցաւ եւ յետոյ շարունակեց յառաջանալ։

Տղան Նուօրօն տեսնելով՝ յուսախաբ եղաւ։ Տուներն աւելի մեծ էին, բայց ոչ երեւակայածին չափ։ Լեռները շատ փոքր էին եւ տղաքը տարբեր կերպով հագուած՝ տարբեր լեզու մը կը խօսէին։

Մայր ու որդի թափառեցան մինչեւ իրիկուն եւ վերջապէս եկեղեցի մտան։ Խորանին վրայ մոմեր կը վառէին, քաղցր երգ մը կը բարձրանար, բազմութիւն կար։ Անանիա կը մտածէր Ջուանէին պատմելիքներուն վրայ։

Մայրը ականջին ըսաւ.

— Ես կ'երթամ տեսնելու բարեկամուհին, որուն քով պիտի պառկինք այս գիշեր։ Դուն տեղէդ չշարժի՛ս, մինչեւ որ դառնամ։

Անանիա մինակ մնաց եկեղեցիին խորը. քիչ մը վախցաւ, բայց շուտով մոռցաւ դիտելով բազմութիւնը, մոմերը, ծաղիկները, սուրբերը։ Յանկարծ միտքը եկաւ հայրը. ո՞ւր էր, ինչո՞ւ անոր քով չէին երթար։

Ոլի շուտով վերադարձաւ։ Բռնեց Անանիային ձեռքէն եւ տարբեր դռնէ մը դուրս ելլելով՝ զանազան ճամբաներէ անցան։ Անանիա անօթի եւ ծարաւի էր։ Կը տրտնջէր, մտածելով այրի կնոջ օջախին, շագանակներուն եւ Ջուանէի շատախօսութիւններուն վրայ։

Մացառով ծածկուած նեղ ճամբայ մը հասան։

— Անանիա, կը տեսնե՞ս սա վերջին տունը որ մեծ եւ բաց դուռ մը ունի, ըսաւ Ոլի դողդոջուն ձայնով մը։

— Այո՛։

— Քու հայրդ ներսն է, կ'ուզես զինքը տեսնել, անանկ չէ՞։ Հիմակ ետ դառնանք, դուն մեծ դուռնէն ներս կը մտնես։ Դիմացը բաց դուռ մըն ալ կայ, հոնկէ ներս կ'երթաս, իւղի ջաղացք մը կը տեսնես։ Բարձրահասակ մարդ մը թեւերը վեր առած, գլուխը բաց, ձիուն ետեւն է գրեթէ, անիկա հայրդ է։

— Դուն ինչո՞ւ ներս չես գար։

— Ես յետոյ կուգամ։ Հապա թէ ներս մտնես՝ կ'ըսես. «Ես Ոլի Դերիոսի զաւակն եմ»։ Հասկցա՞ր, երթա՛նք։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

խութեան դրօշակն էր։ Վանի աւերումը անկախութեան եւ ազատութեան ճամբուն վրայ իր ստացած վէրքերուն արտայայտութիւնն է։ Այս փառայեղ ու մեծ վէրքը պանծացնող ձեր հերոսական ճիգերուն կը նախանձիմ։ Անկախութեան յաղթական դրօշը պէտք է բարձրանայ Վանի երիտասարդութեան անընկճելի ձեռքերուն մէջ։

Խրուաթներու անջատողական շարժումը

Կեանքը չէ խաղաղած տակաւին Խրուաթիոյ մէջ, ուր անջատողական շարժումները հետզհետէ շեշտուած հանգամանք կ'առնեն։

Առջի օր Լուպլիանայի մէջ, խրուաթ կուսակցութեան նոր նախագահ Մաչէքի նախագահութեամբ ժողով գումարեց գիւղացի-դեմոկրատ միացեալ խմբակցութեան վարիչ մարմինը։ Մաչէք տեղեկութիւններ տուաւ Պելկրատի միջխորհրդարանային համաժողովին մօտ կատարուած դիմումներու մասին։ Որոշուեցաւ հեռագրական նոր դիմում մը կատարել Պերլին՝ համաժողովի նախագահ ընկերվարական Լէօպէի։

Փարիզի Սուրիացիներուն բողոքը

Փարիզի «Սուրիացի Արաբներու ընկերակցութիւնը» հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ մամուլին.

—«Փարիզի Սուրիացի Արաբներու Ընկերակցութիւնը բուռն կերպով կը բողոքէ Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի աշխատանքներուն ընդհատման դէմ։

Սուրիոյ մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչին կողմէ կատարուած այս ձեռնարկը թոյլ չի տար այլեւս շարունակել համաձայնութեան եւ գործակցութեան այն քաղաքականութիւնը, որուն վրայ այնքան յոյսեր դրուած էին։ Կը վախցուի մանաւանդ որ ատիկա ըլլայ նախաբանը նոր տագնապի մը, որ Սուրիոյ մէջ պիտի վերարծարծէ քմահաճոյքի եւ դժգոհութեան անտանելի վիճակը։ Այն ատեն Սուրիա պիտի կորէ ամէն յոյս թէ՝ իր ամէնէն օրինաւոր բաղձանքները պիտի իրականանան խաղաղութեան եւ հանդարտութեան մէջ։

Ֆրանսայի ռամկավարական կարծիքը ապահովաբար համաձայն չէ այսպիսի արարքի մը որ, այնքան ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ։»

Չիչերին հիւանդանոց փոխադրուած

Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, արտաքին գործավար Չիչերին, հիւանդութիւնը ծանրացած ըլլալով, հիւանդանոց փոխադրուած է։ Չիչերին քանի մը տարիէ ի վեր շաքարախտէ կը տառապի։

Փոխ-գործավարի պաշտօնը կը վարէ Լիտվինոֆ։

Բոլշեւիկները անբաղձալի Անգլիոյ մէջ

Այսօր, շաբաթ Շարպէտիգի մէջ պիտի գումարուի համայնավարական խորհրդաժողով մը, որուն ներկայ ըլլալու համար Ռուսիայէն պիտի գան որոշ թիւով պատուիրակներ։ Անգլիական գաղտնի ոստիկանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, արգիլելու համար պատուիրակներու մուտքը անգլիական հողէն ներս։

Օդանաւորդներու հետքը գտնուած

Հարաւային կրօէնլանտայէն հասած տեղեկութեան մը համաձայն, կիրակի առաւօտ կրօէնլանտայի եզերքին կարգ մը կէտերուն վրայ տեսնուած է ամերիկեան «Կրէյթըր Րոքֆորտ» օդանաւը, որ Միացեալ Նահանգներէն Շուէտ կ'երթար։

Երկու նաւեր ղրկուեցան՝ օդանաւը գտնելու համար

Օդային թղթատար Նիւ-Եորքէն Փարիզ

Առջի օր առաջին անգամ ըլլալով Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ օդային թղթատարի փորձ մը կատարուեցաւ։ «Իլ-տը-Ֆրանս» ֆրանսական անդրատլանտեան շոգենաւը Սիլլի կղզիներէն երեք հարիւր յիսուն քիլոմեդր արեւմուտքը կը գտնուէր, երբ ֆրանսացի օդանաւորդ Տէմուժօ օդանաւով մը շոգենաւին մէջէն ճամբայ ելաւ դէպի Ֆրանսա եւ Պուռժէի օդանաւային կայանը հասաւ հինգշաբթի կէս օրէն վերջ։ Օդանաւորդը միասին կը բերէր իւրաքանչիւրը 40 քիլօ կշռող երկու պարկեր, որոնց մէջ կային 2400 նամակներ։

Այս առաջին փորձը յաջողութեամբ պսակուած ըլլալով, այսուհետեւ կանոնաւոր սպասարկութիւն պիտի կատարուի։

Մահափորձ իտալական հիւպատոսի մը դէմ

Սէն Ռաֆայէլէն կը հեռագրեն թէ առջի իրիկուն ժամը 10էն յետոյ, իտալական հիւպատոս Մարքիզ Տէլ Մուրօ իր բնակարանէն ելած դէպի կառատունը կ'ուղղուէր։ Իրեն կ'ընկերանար սպասուհին։ Հազիւ քանի մը քայլ առած էին, երբ ճամբան եզերող մայրիներուն ետեւ պահուըտած անծանօթ մը հրացան արձակեց հիւպատոսին վրայ։

Քանի մը արճիճ հանդիպեցաւ հիւպատոսի դէմքին, զայն թեթեւօրէն վիրաւորելով։ Սպասուհին ալ թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ։ Մահափորձին հեղինակը յաջողեցաւ փախչիլ։

Պըրտ ճամբայ կ'ելլէ դէպի հարաւային բեւեռ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ այսօր կէսօրին Հոպոքընէն Պըրտի հետ դէպի հարաւային բեւեռ ճամբայ կ'ելլեն 31 հոգի, «Սիթի-ավ-Նիւ-Եորք» (Նիւ-Եորք քաղաք) շոգենաւով։ Այս վերջինը Նոր Զելանտա պիտի երթայ, ուսկից արշաւախումբը օդանաւով բեւեռ պիտի մեկնի Սեպտեմբերի վերջը։

Երկրաշարժ Պարսկաստանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Օգոստոս 22ի գիշերը ժամը 11ին սաստիկ երկրաշարժ տեղի ունեցաւ Սապզէվարի, Նեվշապուրի եւ Շիրվանի մէջ, Խորասանի նահանգ։ Տասը հոգի մեռան Նեվշապուրի մէջ, ուր քանի մը շէնքեր փլասուեցան։

Գործազրկութիւնը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ ածխահանքերուն վիճակը երթալով կը վատթարանայ, փոխանակ բարուոքելու։ Այս տարուան երկրորդ եռամսեային արտադրութիւնը եղած է 56,842,300 թոնօ, մինչ անցած տարի նոյն շրջանին եղած էր 64,280,000։

Արտադրութեան այս նուազումը կը ծանրացնէ բնականաբար գործազրկութիւնը։ Ապրիլ, Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն գործարաններու մէջ աշխատող բանուորներու միջին թիւը եղած է 930,000 հոգի. մինչ անցած տարի նոյն շրջանին եղած էր 1,022,700։

ԱՄԷՆՈՒՆ ՃՈՒԱՐՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Փարիզահայ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով առիթը պիտի ունենայ վայելելու բնութեան ու միանգամայն արուեստի հրաշալի պարունակները, Ռոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական շքեղ եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, ուր վաղը կիրակի, տեղի կ'ունենայ Զ. Ե. Ռ. Մ. Լսարանական յանձնախումբի՝ ի նպաստ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ կազմակերպած խնջոյքը։ Առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը նախագահէ Պ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՃԵԱՆ

Կը մասնակցին երգիչ Պ. Մ. Մամիկոնեան (Premier Prix de Conservatoire de Dijon), թառիստ Պ. Ժորժ, ինչպէս նաեւ ՇԱՆԹ Թատերախումբը սիրուն անակնկալներով։ Մասնաւոր նուագախումբ եւրոպական եւ արեւելեան պարերու։

Ծառերու վրայ շինուած 24 ելեկտրազարդ տաղաւարները պիտի տրամադրուին հասարակութեան։ Փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր։ Ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշերը միասին բերել։ Ճոխ պիւֆէ սովորական գիներով։

Ա Ն Ձ Ր Ե Ւ Ի Պ Ա Ր Ա Գ Ա Յ Ի Ն Մ Ա Ս Ն Ա Ւ Ո Ր Ս Ր Ա Հ
Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Հաղորդակց. միջոցներ.— Լիւքսէմպուրկի եւ Տանֆէր-Ռօշրոյի կայարաններէն ամէն քառորդ ժամը շոգեկառք։ Փոռթ Տ'Օրլէանէն թռամուէյ թիւ 128 իջնել ՌՈՊԷՆՍՈՆ։ Ժապաւինեալ առաջնորդներ ժողովուրդը կ'առաջնորդեն դաշտը, որ 3 վայրկեան կը տեւէ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան կողմէ։

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 10 Bld. Rabateau.

Առնել թռամուէյ թիւ 46։

Կը խօսի՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին թէաթրը Սիկալի սրահին մէջ դերասան՝ Յ. Զարիֆեան, մասնակցութեամբ Մ. Մարութեանի եւ տեղական ուժերու։ Կը ներկայացնէ՝

ՕԹԷԼԼՕ Գիները ժողովրդական

Հ. Յ. Դ.

Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 184 Ave. Italie.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Օրակարգ. նախորդին շարունակութիւնը։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 Rue de Rivoli, մեթրօ Chatelet

Կը դարմանեն արմատապէս եւ նոր մեթոտով այրերու եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութիւնները (ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն)։ Մասնաւոր լապօրաթուար։ Արմատական դարմանում լայներակութեան (վարիս)։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—8, կիրակի օրերը 9—12, կը խօսուի նաեւ Գերմաներէն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 128 Rue Etienne Dollet, Գրադարանի սրահը։

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ Դաշտի Անդրանիկ Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները վաղը՝ կիրակի ժամը 2ին, 14 Rue Colbert.

Վարձու սենեակներ

Հայաշատ կեդրոնի մէջ ունիմ, վարձու սենեակներ 90, 120, 140 ֆրանք, նոյնպէս պայլով խանութ մը։ Դիմել՝ 58 Rue Bernard du Bois, Marseille.

Կ'ուզուին երկու աշխատաւորներ ֆրանսական ճաշարանի մէջ թեթեւ աշխատանքի համար։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

Կ'ուզուին ժէռսէ ռոպ կարող վարժ եւ վարպետ գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ Երուանդ Պօտուրեանի, 7 Rue Tournon, սենեակ թիւ 51, մեթրօ Օտէօն։

Կ'ուզուին երկու վարպետ կտրողներ (coupeur)։ Տեւական գործ ամբողջ տարուան համար։ Եթէ կտրողը ընտանիքի տէր է, եւ իր ընտանիքի անդամներուն մէջ կան տափատ եւ բաճկոն կարողներ, անոնց համար ալ կ'ապահովուի մշտական գործ։ Լաւ վճարում։ Անհրաժեշտութեան պարագային կրնանք կանխավճար ընել։

Դիմել՝ Ա. Հաճեանի, 36 եւ 40 Bld. Jean Jaurès, Draguignan (Var).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Ե. Պ.— 25։
Քոլոնպ, Օր. Ս. Ք.— 35։
Լառմոն Յ. Զ.— 100։
Մարսէյլ, Գործ.— 648։
ՊՈԼԻՍ, Ռ. Գ.— Ձեր ուզած հասցէն չունինք։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Վայրկենական լուսանկարչութիւնը մէկ օրուան մէջ սորվելու եւ անոր վերաբերեալ ամէն ինչ կարենալ ընելու համար, գնեցէք միակ ընդարձակ եւ գնահատուած լուսանկարչական գիրքը։

«Պատկերազարդ լուսանկարչութիւն ամէնուն համար»։

Գին՝ 10 ֆր. Արտ. 75 սէնդ.

Դիմել՝ G. MOMDJIAN, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ոսկերիչ Ակօլիի եւ Էլէնիքայի աղջիկը՝ Պապիկեան Բըրլանդի, 24 տարեկան, ծնած Եոզկատ, Քէօսէ Օղլու փողոց, կը փնտռէ իր հօրեղբայրը եւ մօրեղբօրորդին Աշճըպաշեան Յովհաննէսը, որոնք 5 տարի առաջ Տիթրոյթ (Ամերիկա) կը գտնուէին։ Գրել՝ Իսկէնտէրեան Անտոն վրդ.ի, 5 Avenue d'Orléans, Paris.

— Կը փնտռեմ Սեբաստիոյ Տէնտիլ գիւղէն եղբայրս Արամ Տօնիկեան, հօր անունն Պանտիլ, մօր անունն Վառվառ։ Տեղահանութեան միջոցին իր մօրը եւ երեք քոյրերուն հետ անհետացած է։ Կը փնտռեմ նաեւ հօրաքրոջս որդին կարապետ կ. Տէմիրճեան կամ Վարդանեան, որ կը գտնուէր Ռումանիա ընդհ. պատերազմէն առաջ։ 1922ին Հայաստան մեկնիլը իմացած եմ։ Գրել՝ Djivan Donikianի chez Mr. Chezeaux, 20 Allées de Tourny, Bordeaux (Gironde), France. Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն յարգոյ յաճախորդներուս, ընկերներուս ու ծանօթներուս կը յայտարարեմ թէ՝ 106 թիւ Rue de Richelieu աշխատանոցս, անորոշ ժամանակի մը համար փոխադրած եմ Place St. Michel, 31 Rue de la Harpe, 4րդ յարկ, Métro St. Michel.

Դերձակ ԿԱՐՕ Պ. ՆՐԱՆԵԱՆ

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

Վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքական գիտութեանց վարժարանէն։

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ Ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները։

Կ'ընդունի ամէն օր (ի բացառեալ Շաբաթէ) կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արաքսի... վարժուհին 15, Մայտա 12,50, Սամսոնիկ եւ Տրդատ 15, ... ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17.5... այլեւս չեն սիրեր 12, Մանոն Լէսքօ 20, Կէս կոյսեր 2... տարա 10, Բասբութին 9, Մատնիչը 9, Թապլվար 5, Աբ... Մահարի 5, Հերոդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5, ... մոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը բժիշկ է ... կերգ.) 3, Թագաւորը կը ձանձրանայ (կատակերգ.) 3, Ա... րիպ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ իսմայիլ 5, Ալիքսիանոս 2, ... 6, Կիլիկեան կսկիծներ 20, ընդարձակ երգեցողութ. առա... եւ պատարագի 5, երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, 2... երազահաններ 5, 10, եւ 12, ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, ... նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ Պահանջեցէք մեր գրացու... փօսթի ծախք չառնուիր։ Միութիւններու եւ գրադարա... մասնաւոր զեղչ։ Ոեւէ գիրք կրնանք կազմել տալ ... 4—5 ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին 15...

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

26 AOUT 1928

... ՏԱՐԻ ԹԻՒ 735 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱԲՈՒՍԻԿ ՄՈՒՐՀԱԿ ՄԸ ԵԻՍ

...վաղը, Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ, ...դիսաւորպէս պիտի ստորագրուի այն դաշինքը որ կը ձգտի ...նքէ դուրս հռչակել պատերազմը։

Առաջին առթիւ պիտի ստորագրեն 15 պետութիւններ, ...նց գլուխը կը գտնուին Ֆրանսա, Մ. Նահանգները, Անգլիա, ...րմանիա և Իտալիա։ Ստորագրութենէն 48 ժամ յետոյ, պատ...ը պիտի հաղորդուի ուրիշ 47 պետութեանց, որպէս զի մաս...կցին։ Վերապահում կը մնայ միայն խորհրդային իշխանու...եան հանդէպ, որուն հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն ...չին Մ. Նահանգները։ Ատոր ալ միջոցը գտեր են, — Մոս...ւայի ֆրանսական դեսպանը պիտի ներկայացնէ դաշնագիրը։

Առաջին անգամ չէ որ կ'արտայայտուինք միջազգային այս ...ձեռնարկի մասին։ Եւ ամէն անգամ ալ բացատրած ենք, թէ ...ամտութիւն է կարծել որ պատերազմը իսկապէս օրէնքէ ...րս կ'ելլէ եւ խաղաղութիւնը կ'ամրապնդուի յաւիտենապէս։ Փ. Քէլլոկ, Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարը, որ ...աւոր հեղինակն է նոր դաշինքին եւ որուն Փարիզ ժամա...մը կատարուեցաւ արտակարգ զգուշութիւններով, ոստիկան...րու եւ ոստիկան-գինուորներու զօրաշարժով, ինք ալ այդ ...ակնութիւնը չունի։ Հազիւ հասած տեղն, երբ քաղաքապետը ...մատուցանէր ոսկի գրիչը, որով պիտի ստորագրուի դաշինքը, Քէլլոկի առաջին խօսքերը եղան.

— «Կը յուսամ թէ այս մեծ դաշինքը աւելի պիտի դժուարացնէ ...պատերազմը»։

Այո՛, այս բոլոր ձեռնարկներն ու մարզանքները պիտի ...այեն «աւելի դժուարացնելու» պատերազմը, ոչ թէ խափա...ու զայն, ինչպէս կը խորհէին, սկզբնական շրջանին (1927 ...րիլ 6)։

Կասկած չկայ որ ջանքեր կը թափուին հաստատուն վի...կի մը վերածելու միջազգային կացութիւնը, բազմազան ...ձնառութիւններ կնքելով հարեւանէ հարեւան, երկիրէ երկիր ...աշխարհէ աշխարհ։ 1914ի աննախընթաց սպանդը շշմեցու...ծ է մարդկութիւնը, իսկ այն ինչ որ տեղի կրնայ ունենալ ...ուհետեւ, տասն անգամ աւելի ահաւոր հանգամանք պիտի ...նայ, շնորհիւ նոր գիւտերու։

Այս տեսակէտէն, անկեղծօրէն պատերազմին դէմ են ըն...կերականներն ու աշխատաւորականները։ Մենք առիթ ու...նք վերլուծելու Պրիւսէլի համագումարին քուէարկած ...նաձեւերը, որոնք բոլորն ալ պատերազմը դժուարացնելու կը ...ին։ Յատկանշական է Գերմանիոյ ընկերվարականներուն ...ծագած իրարանցումը, մարտանաւի մը շինութեան առ..., այն ալ ընկերվարական վարչապետի մը օրով...

Պատերազմին դէմ ցոյցեր կը կատարեն նաեւ համայնա...ները, իրականին մէջ հրահրելով զայն, իբրեւ միջոց մը ...նց իշխանութիւնը յաւերժացնելու։

Արդարեւ, իրերու ներկայ վիճակին մէջ, խորհրդային իշ...նութիւնը նոր խառնակութեամբ մը կրնայ ամրապնդել իր ...խուտ գոյութիւնը։ Թո՛ղ աշխարհ բռնկի, որպէսզի միւս ...րներն ալ վերածուին բանուորա-գիւղացիական իշխանու...նց, կամ գոնէ զրկուին Խորհրդային Միութեան փնասելու ...ոցներէն։

Եւ ահաւասիկ հակապատերազմեան նոր մարզանք մը կը ...արեն օրուան տէրերը, դրամապետական աշխարհակալները, ...ր դաշնագրին հետ միաժամանակ ստորագրելով սպառազի...ւթեան նոր յանձնառութիւններ եւ ապսպրանքներ։

Ամէնէն առաջ՝ Մ. Նահանգները, որոնք անդադար կը ...պտեն բանակին, նաւատորմին եւ օդային տորմիղին պա...նները, կը բաղդատեն զանոնք ուրիշներու հետ, եւ վիթ...րի վարկեր կը քուէարկեն առանց վերապահութեան։ Ֆրան...յի 1929ի ելմտացոյցը նոր յաւելում կը նախատեսէ պատե...ազմական ծախքերուն մէջ։ Անգլիան աւելի մտահոգ է, օդա...ային վերջին ռազմափորձերէն ի վեր, եւ գիշերը ցորեկին ...ռնած կը մտմտայ, Լոնտոնի պաշտպանութիւնը աւելի զօ...ցնելու համար։ Իտալիան սպառազէն պետութիւն մըն է ...ին, իր սեւ շապիկաւորներու կազմակերպութեամբ։ Հեռա... Ճափոնը նախանձոտ աչքերով կը նայի նոր Զինաստանի ...ծնութեան ճիգերուն եւ ուժ կուտայ իր բանակին եւ նա...տորմին, իր կամքը քալեցնելու համար։

Այսպէ՛ս է աշխարհի վիճակը, միայն մեծերը նկատի առ...ով։ Իսկ երբ հաշուի առնենք փոքրերուն եւ մանաւանդ ...րտեալներուն կացութիւնը եւ հոգեբանական վիճակը, դիւ...ն է հետեւցնել թէ ո՛րքան մօտ ենք պատերազմին եւ որքան ...ռու՝ իրական խաղաղութենէն։

Տակաւին չյիշեցինք ընկերային յարաճուն դժգոհութիւն...ը եւ տնտեսական տագնապները, որոնք առնուազն ներքին ...տերազմի պայթուցիկներ են։

Սխալ չպիտի ըլլար պնդել թէ՝ մեծերն ու բախտաւորները ...ւելապէս ա՛յս պարագաները նկատի առնելով, կը փորձեն ...դժուարացնել» պատերազմը։ Եւ ուշադիր դիտող մը պիտի ...տովանի թէ՝ փորը կուշտ եւ կռնակը տաք աշխարհակալ...ն են որ կ'ուզեն ոստիկանի դեր կատարել պարտուածներուն ...պատժուածներուն գլխուն, իրենց սեփական խաղաղութեան ...ար։ Յանուն «սրբազան եսասիրութեան»։

Վաղուան դաշինքը նոր մէկ տպագրութիւնն է Ազգերու ...նակցութեան, անոր պէս ուռուցիկ, եւ նոյնքան անկարող՝ ...չարիքին դէմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԽՏԱՒՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹ

«Յուսաբեր» լմբագրականի մը մէջ յիշելով պելժիոյ ժողովուրդին եւ վարիչներուն օրինակը երէկ, վտանգի պահուն եւ այսօր՝ խաղաղութեան շրջանին, դիտել կուտայ (16 օգոստ.).

— «Երկու նուիրական գաղափարներ — Ազգութեան եւ Հայրենիքի — յարատեւօրէն մահացու վտանգի տակ կը գտնուին։ Տակաւին երէկ մեր ամենի ոսոխը սրածեց շուրջ մէկ միլիոն մարդ եւ հիմէն կործանեց ամբողջ հայրենիք մը։ Նաեւ այսօր ճիշտ մեր սահմաններուն վրայ, ան նորէն զաւեր կը նիւթէ վաղը վերջին ու մահացու հարուածը տալու համար մեզ։

Յարատեւ վտանգը — յարատեւ գործակցութեան գաղափարը պիտի ներշնչէր մեզ։ Քանի որ թշնամի մը ունինք՝ որ հասարակաց է, ու գաղափար մը կը հետապնդենք՝ որ ընդհանուրինն է, ապա ուրեմն, քանի դեռ թըշնամին պարտուած ու գաղափարը յաղթանակած չէ, գործակցութիւնը պիտի շարունակուէր բոլոր հայ քաղաքական հոսանքներուն միջեւ։

Յարատեւ գործակցութեան փոխարէն — մենք ունինք, սակայն, յարատեւող պայքարներ։

Վատագոյն ախտ մը եկած և բոյն դրած է մեր հոգիներուն մէջ։

Ազգովին ու յարատեւօրէն պիտի գործակցէինք յանուն մեր վտանգուած հայրենիքին եւ մեր հալածական ժողովուրդին։

Ազգովին ու յարատեւօրէն, այս գործակցութեան փոխարէն, կը պայքարինք իրարու դէմ՝ դիւրացնելով թշնամիին գործը եւ յաւելեալ դժուարութիւններ ստեղծելով մեր ժողովուրդին համար։

Դարերու ստրկական կեանքը այս անխնամ ժառանգութիւնը ձգած է մեզ,— անտաւոր, վատասերած ու պալարոտ։

Հայութիւնը յարատեւօրէն հարուածներ կը ստանայ, դուրսը՝ թշնամիէն, իսկ ներսը՝ մեզմէ։

Ու կը զարմանանք տակաւին, որ ուրիշները ազատ են ու բախտաւոր, իսկ մենք ստրուկ ենք ու թշուառ։»

ԴԱՐՁԵԱԼ ՁԱԽՈՂԵՑԱՆ

Երէկ առաւօտ ժամը 5.45ին Պուրժէի կայանէն ճամբայ ելաւ «Ֆրանս» օդանաւը՝ ղեկավարութեամբ օդանաւորդներ Բուաուրէի, Մայեր-Նէյի եւ Մայեուի՝ կտրելու համար Ատլանտեանը։ Մեկնումը շատ դժուար եղաւ։ Օդանաւը չէր կրնար վեր բարձրանալ եւ կը յառաջանար գրեթէ գետնի վրայէն։ Երբ Մորէ գետակին հասաւ, Բուաուրէ ճիգ մը ըրաւ զայն ցատկելու համար։ Օդանաւը յաջողեցաւ գետին միւս կողմն անցնիլ, սակայն ետեւի մասի պէնզին պարպող գործիքը բացուելով ամբողջ պէնզինը պարպուեցաւ։ Յետոյ կրցաւ քիչ մը բարձրանալ եւ ծառերուն վրայէն քսուելով անցնիլ, սակայն շատ չանցած իր դէմ գտաւ հաստ հեռագրաթելեր. չկրնալով անոնց վրայէն թռիլ, տակէն անցաւ։ Սակայն առջեւը հեռագրաթելերու ուրիշ գիծ մը կար, շատ ցած՝ տակէն կարենալ անցնելու համար։ Օդանաւը այդ թելերուն զարնուելով սիւնը տապալեց, սակայն փասուեցաւ եւ պէնզինը պարպելով Պուրժէ դարձաւ։ Օդանաւորդները ողջ առողջ են։

«Ֆրանս»ի շարժիչ մեքենան 600 ձիու ուժ ունի եւ ժամը 190—195 քիլոմեդր կրնայ կտրել։ Բեռցած էր 3900 լիդր պէնզին եւ ամբողջութիւնը կը կշռէր 4700 քիլօ։

*** Լէվին, Պէրթ Աքոսթա և Օր. Մապէլ Պոլ մօտ օրէն Քրոյտընի (Լոնտոն) օդանաւային կայանէն ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Նիւ Եորք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր դաշնագիրը կը ստորագրուի վաղը

Վաղը երկուշաբթի կէսօրէն վերջ արտաքին Նախարարութեան շէնքին մէջ կը ստորագրուի պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող դաշնագիրը, 15 պետութեանց միջեւ։ Բացի Քէլլոկէ, այս առթիւ Փարիզ հասան նաեւ Քանատայի Նախագահը Մաքէնզի-Քինկ եւ Ճափոնի լիազօրը կոմս Ուշիտա, որ Թոքիոյէն կուգայ։

Ուաշինկթընի կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ բոլոր այն երկիրները, որոնց հետ դիւանագիտական յարաբերութեան մէջ է (45 երկիր), պիտի հրաւիրուին մասնակցելու դաշնագրին, անմիջապէս որ անիկա ստորագրուի Փարիզի մէջ։ Հաւանաբար այս մասին Քէլլոկ հրաւէր պիտի ուղղէ երեքշաբթի օրն իսկ։ Ռուսիա, որուն հետ պաշտօնական յարաբերութիւն չունի Ամերիկա, հրաւէրը պիտի ընդունի Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ։

Ալպանիոյ թագաւորին հռչակումը

Երէկ Թիրանայի Սահմանադիր ժողովը թագաւոր հռչակեց Ահմէտ Զօկուն։ 21 թնդանօթներ այս լուրը հաղորդեցին ամբողջ երկրին։

Նոր թագաւորը իր գահակալութեան առթիւ ընդհանուր ներում պիտի շնորհէ ո՛չ միայն քաղաքական բանտարկեալներուն, այլ եւ սովորական ոճրագործներուն։ Այս պատճառով յետաձգուած է մահապատիժը կարգ մը անձերու, որոնք վերջերս Պաշտպանութեան Մասնաւոր Դատարանին կողմէ դատապարտուած էին։

Սահմանադիր ժողովի երէկի նիստին մէջ կարդացուեցաւ Ահմէտ Զօկուի մէկ կոչը՝ ուղղուած ժողովուրդին։ Մեծ ցոյցեր կատարուեցան բազմաթիւ քաղաքներու մէջ։ Շքոտրայի մէջ կառավարիչը կազմակերպեց մեծ ցոյց մը՝ հաստատելու համար թէ նոյնիսկ կաթոլիկ ժողովուրդը համակիր է Ահմէտ Զօկուի։

Նոր Սահմանադրութիւնը պիտի խմբագրուի ամերիկեանին վրայ։ Որով Ալպանիա վարչապետ չպիտի ունենայ։

Ալպանական դրօշակին վրայ պզտիկ փոփոխութիւն մը պիտի կատարուի։ Ներկայ կարմիր դրօշակին վրայի սեւ արծիւին գլուխը արքայական թագ մը պիտի դրուի։

Իտալական թերթերը երկար յօդուածներ կը հրատարակեն Ալպանիոյ մասին։

«Ճոռնալէ տ'Իտալիա» կը գրէ. Իտալիա կ'ողջունէ Ալպանացիներու կենսունակութեան այս թարմ ապացոյցը եւ գոհունակութիւն կը յայտնէ ամրապնդմանը համար Ալպանիոյ, որ կարգապահ տարր մըն է Պալքանեան քաղաքականութեան ալեկոծ ծովուն մէջ։ Իտալիա պաշտպանողական զինակցութիւն մը կնքած է Ալպանիոյ հետ, այն համոզումով որ իտալական քաղաքականութիւնն է օգնել Ալպանիոյ։ Թէեւ Իտալիա Պալքաններու մէջ քաղաքական գերակշռութեան ո եւ է նպատակ չի հետապնդեր, սակայն պիտի հակառակի որ ո եւ է ուրիշը քաղաքական գերակշռութիւն փորձէ ձեռք բերել հոն։

«Իտալիա անկեղծօրէն կը հաւատայ «Պալքանները Պալքանցիներուն» նշանաբանին։ Ալպանիա իր աշխարհագրական դիրքին շնորհիւ կարող է արգիլել որ եւ է ընդհարում Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի թշնամի եւ մրցակից ժողովուրդներուն միջեւ։ Թագաւորութեան հաստատումը պիտի զօրացնէ Ալպանիան՝ իր հաւասարակշռելու պաշտօնին մէջ»։

Մակեդոնական կոմիտէն եւ Իտալիա

Հռոմի «Թրիպունա» թերթը քննադատելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ եղած դիմումը պուլկար կառավարութեան մօտ՝ լուծելու համար Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութիւնը, կը գրէ.

— «Անգլեւֆրանսական դիմումին արդիւնքն եղաւ վերարծարծել բոլոր այն վէճերն ու արարքները, որոնք զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութենէն վերջ մոռացութեան մէջ ինկած էին։ Երկրորդ արդիւնքն եղաւ տագնապ առաջ բերել պուլկար կառավարութեան եւ կառավարական մեծամասնութեան շարքերուն մէջ։ Պուլկար կառավարութեան ամէն մէկ գործը այս միջամտութեան ազդեցութեան տակ պիտի իյնայ եւ այնպէս պիտի կարծուի թէ պարտադրուած է կառավարութեան։ Ուրիշ խօսքով, այդ միջամտութեան հետեւանքը պիտի ըլլայ այն՝ որ Մակեդոնական կազմակերպութիւնն ու իր պաշտպանները հնարաւորութիւն պիտի ունենան զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնով առաջ եկած տագնապին յաղթել՝ ազգային արժանապատուութիւնը պաշտպանելու համար կոչ մը ուղղելով։

«Լոնտոն եւ Փարիզ պէտք է գիտնան որ ո՛չ Եւրոպա եւ ոչ ալ աշխարհի մնացեալ մասը անգլեւֆրանս. համաձայնութիւնները կրնան ընդունիլ իբրեւ անհրաժեշտ նախերգանք մը ծագելիք ամէն խնդրի, ինչպէս Քէլլոկի Ուխտին վերապահումները, նաւային զինաթափութեան բանաձեւերը, ափրիկեան կամ ասիական կայունացումը, կամ պալքանեան տագնապին հակակշիռը։»

Վերջացնելով, «Թրիպունա» կը գանգատի որ Անգլիա և Ֆրանսա իրաւունք չունին ուրիշի ներքին գործերուն միջա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆԱԽ ԼԵԶՈՒՆ

Թերթէ թերթ, ատենը մէյ մը վէճեր կը փոխանակուին հայ գրականութեան շուրջ, կարծիքներ կը յայտնուին, առաջարկներ կը հրապարակուին, ծրագիրներ կը մշակուին։

Բոլորը տարուած են նոյն մտահոգութեամբ, — Հայ գրականութեան զարգացումն ու թարմացումը։

Բայց դեռ չըսուեցաւ ինչ որ անհրաժեշտ ու կենսական է, ինչ որ հիմնակէտը կը կազմէ ո՛չ թէ ճոխ, առոյգ գրականութեան, այլ որ եւ է տեսակի գրականութեան, յաջող թէ ձախող՝ գրական որ եւ է փորձի ու ճիգի։

Մինչդեռ գրողը կ'երազէ նորութեան փառքը, մեր լեզուն գլուխն առած կը քալէ, արագօրէն դէպի ետ... ։

Փաստի պէտք ունի՞ լեզուական այս անկումը։ Կոյրն իսկ պիտի կրնար որ եւ է հրատարակութեան մէջ, մատը դնել լեզուի ու ոճի վէրքերուն վրայ։ Ա՛յնքա՛ն ցցուն են անոնք... կոշկոռ կապած են։

Նոր գրականութեան որ եւ է փորձարկու, նախ պիտի մեկնէր այս երեւոյթէն։

Գրողը,— այն որ հինէն դըժգոհ՝ վաղուան գրականութիւնը կը մարգէ, չի գիտեր իր լեզուն։ Աւելի կը գրէ տաճկերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն, քան թէ հայերէն ։

Մանաւանդ նորերու լեզուին մէջ, կը վխտան օտարաբանութիւններ, որոնք բարդուած խրթին՝ «արուեստագէտ» ոճի ճիգերու վրայ, յաճախ կը յանգին առեղծուածային բառակոյտի մը, ու խորքը՝ եթէ կայ, ողջ ողջ կը թաղուի։

Հետաքրքիր ու համբերատար հայագէտ մը ի՜նչ այլանդակութիւններ երեւան պիտի հանէր, կարճ ատենուան մէջ, թղթատելով շաբթուան մը հրատարակութիւնները։

Փորձեցէք, սակայն, դիտողութիւն մը ընել, մեղմ նոյնիսկ, փափկանկատ ու բարեկամական։

Եթէ պահպանողական չէք, առնուազն անմիտ էք։ Վէճը պատրաստ է ծանծրալի, անպէտ ու յաճախ ծամծմուած, ճառելու համար հայերէնի նորոգութեան... պէտքէն։

Բայց ո՛չ ոք կը խոստովանի թէ լեզու մը նորոգելու, զայն դարձնելու համար օրուան անթերի գործիք մը, պէտք է լաւ ճանչնալ ։

Մինչդեռ իրականութիւնն այն է, որ բոլոր վէճերուն տակ՝ կը խեղդուի կոպիտ իրականութիւնը.

Որ մեր նորերը հայերէն չեն գիտեր ։

Ու վազելէ առաջ փնտռտուքներու ետեւէ, որքա՛ն պէտք ունէին նա՛խ իրենց լեզուն սորվելու ։

Մ. ԻՐԻՑԱՆՑ

ՀԱՅԻՆ քիլոն 10 սանդիմ պիտի աժաննայ օգոստոս 30էն սկսեալ եւ պիտի ծախուի 1 ֆր. 95 սնդմ.ի։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ Քէմալ Մարմարայի մէջ նաւային պտոյտ մը կատարելէ յետոյ հինգշաբթի օր ցամաք ելաւ Ռոտոսթօ։

ԱՅՍՕՐ եւ վաղը ամբողջ Փարիզը պիտի դրօշազարդուի եւ գիշերը պետական շէնքերը պիտի լուսազարդուին՝ Քէլլոկ-Պրիան դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՍԵՐՈՒՆԴ

«Հայրենիք» օրաթերթը վերջերս շահեկան յօդուածներու շարք մը հրատարակեց։ Յօդուածագիրը, Ս. Սուրեան, ակնարկ մը կը նետէր գաղութներու մէջ այս պահուս աճող հայ գրականութեան վրայ, եզրակացնելու համար որ մեր գրողները, երէց թէ երիտասարդ, կտրուած հայրենի հողէն, հետզհետէ կը խամրին։ «Բոլորի գրուածքներն էլ աչքի են զարնում տժգունութեամբ, սակաւարիւնութեամբ՝ անարեւ կեանք ունեցող երախայի պէս։ Տեսք կայ — հոտ չկայ։ Ձեւ կայ՝ հոգի չկայ։ Կեանք չկայ։»

Ու «Հայրենիք»ի աշխատակցին հանած հետեւութիւնը այն կ՚ըլլար, որ առանց հայրենի հողէն աւիշ ծծելու, նորոգուելու ու թարմանալու, գաղութներու մէջ հայ գրականութիւն չպիտի ծաղկի. հիները պիտի խամրին, ու նորերը խորթ պիտի ըլլան մեր գրականութեան համար։ Հայ ժողովուրդը հետզհետէ ինքզինքը չպիտի ճանչնայ իր գրականութեան մէջ։

Կը փորձուիմ մէջ բերել ամբողջ հատուած մը, ուր յօդուածագիրը իր վճիռը կ՚արձակէ.

«Հայկական հողը, օդն ու ջուրը, հայ ժողովուրդը իր բնական հայրենիքում, հայկական կենցաղը, երգն ու վիշտը, խօսուն լեզուն — այդ ամէնը անհրաժեշտ է մեր անհայրենիք ու հայրենաբաղձ երիտասարդ գրագէտների համար։ Ամերիկայում կամ Սէնի եզերքին հայ գրագէտ չի ստեղծուի։ Ի զուր չէ, որ դարեր շարունակ աշխարհի չորս ծայրերում գոյութիւն են ունեցել հայկ. տպարաններ, թերթեր ու պարբերականներ, անհաշիւ գրքեր լոյս տեսել, Վիեննա ու Վենետիկ ենք ունեցել, բայց մի հատ հայ բանաստեղծ գաղութներում, մի հատիկ վիպասան չենք ունեցել։ Ալիշանը, Բագրատունին, եւայլն, արհեստական երեւոյթներ են եւ ընդհանուր դրութիւնը չեն փոխում։ Ընդհակառակը, մենք գիտենք եւ այսօր էլ տեսնում ենք, որ գաղութային մթնոլորտը սպանում է երկրից դուրս եկած տաղանդները եւ կենսական նիւթ չի տալիս նորերին՝ աճելու։»

Ու ցաւին դարմանը, «Հայրենիք»ի աշխատակցին համար, հնարաւոր է այն ատեն միայն, երբ մեր գրողները հայրենի հողէն, հայ ժողովուրդի հոգիէն կը ծծեն իրենց աւիշն ու ներշնչումը։

*
* *

Մէ՛կը չի կրնար ժխտել որ գրականութիւն մը պէտք է բխի ցեղի մը հոգիէն։ Պէտք է ան իր սնունդը առնէ, այո՛, հայրենի հողէն ու ջուրէն։

Բայց սխալ է այդ հողն ու ջուրը պայման նկատել գրականութեան մը։ Որպէսզի ցեղ մը իր գրականութիւնն ունենայ, պէտք է արդէն ինքը ընդունակ ըլլայ բաբախելու, ներշնչուելու, ստեղծելու։ Պէտք է ան այդ կրակը թափած ըլլայ իր տղոց մէջ, բայց մանաւանդ տաղանդ ունենան այդ տղաքը։ Անպատճառ հողին ու ջուրին կառչիլ, կապուիլ տեղական ձեւերուն ու գոյներուն, չի նշանակեր ստեղծել տոհմիկ գրականութիւն։ Պէտք է սրբազան կրակը, որ դարերու խորէն կ՚ուգայ։ Պէտք է մանաւանդ բացառիկ ուժը, որ բնութիւնը կը թափէ բացառիկ զաւակներու մէջ։

Չմոռնանք որ հայ գրականութիւնը ծաղկած է գաղութներու մէջ։ Պոլիսն ու Թիֆլիսը, Իզմիրն ու Բագուն գաղութներ էին հայ ժողովուրդին համար, բայց առանց անոնց մենք գրականութիւն չպիտի ունենայինք այսօր։ Անոնք որ այդ գաղութներուն մէջ գրականութիւն ստեղծեցին՝ անմիջական հաղորդութիւնը չունէին հայրենի հողին ու ջուրին, ու անոնց գեղեցկութիւններուն։ Այդ գրականութիւնը ստեղծուեցաւ այն բացառիկ կրակին ուժովը՝ որ վառակեր էր հայ երիտասարդներու հոյլ մը,— արուեստի՛ն ուժով։ Ճիշդ է, այդ գրագէտները անմիջական շփում ունեցան հայ զանգուածներու հետ, ու անոնցմէ յաճախ նիւթ ու շունչ ծծեցին, բայց հեռուն էր իսկական հայրենիքը, իսկակա՛ն ժողովուրդը, ու դեռ քունի մէջ էր անիկա։

*
* *

Չմոռնանք նաեւ որ մեր շատ մը տաղանդաւոր գրագէտները ծաղկեցան պատասհմանի մէջ, նոյնիսկ հոծ գաղութներէ հեռու։ Վարուժան՝ Վենետիկ ու Պելճիքա գրեց իր «Ցեղին սիրտը»ն ու «Հեթանոս երգեր»ը, ու Սիամանթօն՝ իր ամբողջ գործը. Եթէ Մեծարենց Պոլիս ծաղկեցաւ, Վահան Տէրեան՝ Մոսկուայի մէջ հասակ նետեց. իսկ գրագէտներ ունեցանք որոնք երբեք չտեսան հայրենի հողը, ոչ իսկ գաւառը։

Ու կրնա՞յ մէկը պնդել որ անոնք մաս չեն կազմեր հայ գրականութեան, թէ գաւառով զբաղած քանի մը գրագէտներն են որ պատմութեան պիտի մնան իբրեւ հա՛յ գրող։ Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր գրականութեան վիճակը, եթէ գաւառով սնած ու անկէ անդին հորիզոն չունեցող գրողներուն միայն մնայինք։ Աղէտ պիտի ըլլար անիկա։

*
* *

Եթէ վանքերը գրական պտուղ չտուին, անոր համար չէր որ անոնք գաղութներու մէջ ապրեցան։ Անոնք նախ, բանասիրական աշխատանքներու լծեցին իրենք զիրենք, ու զուտ գրականութիւն մշակելու յաւակնութիւնը երբեք չունեցան։

Անոնց ըրած գրականութիւնը թարգմանութենէ եւ ուսումնասիրութենէ անդին չանցաւ։ Եւ եթէ անոնք երբեմն փորձուեցան քերթուած, վէպ ու թատերախաղ գրելու եւ ձախողեցան, անոր համար էր որ աշխարհէն, կեանքէն կտրուած էին, բանտուած չորս պատերու մէջ, ու հոն բանտած իրենց հոգին ալ։ Իրենց գրական երկերուն առհասարակ կեանքը պակսեցաւ։ Չի կրնար շնչել քերթուած մը ուր չի բաբախեր սիրտը, ու վէպը՝ որ վանք. ներքինի կը հոտի։ Վենետիկի մէջ բուսած երգերը, վէպերն ու թատերախաղերը երբեք չպիտի անցնին մեր գրականութեան, որովհետեւ կեղծ են, հոգի չունին, աշխարհ չեն տեսած։ Կեանքն է որ անոնց կը պակսի։ Բագրատունին եթէ «Հայկ Դիւցազն»ը գրեց՝ իր բացառիկ տաղանդին ուժո՛վն էր. բայց տաղանդն իսկ չկրցաւ անոր կեանք ներարկել. անոր գեղեցկութիւնը ջերմանոցի մը մէջ բուսած ծաղիկի մը աղուորութիւնն է, որ քեզ կը դիւթէ, բայց չի յուզեր. Ալիշանը եւս բացառութիւն մը Բագրատունիին պէս. իր խորունկ սիրտն էր որ կրցաւ այդ երգերը պոռթկալ։ Եթէ կեանքը խառնուէր անոնց՝ Ալիշան գոհարներ պիտի թողուր մեր գրականութեան։ Եթէ Վենետիկը գրական ուրիշ պզտիկ կայծեր ունեցաւ, անոր համար էր որ մարդիկ երբեմն պատուհանը բացին, ու դուրսէն օդ կանչեցին ներս։

Բայց, փոխարէն, ի՞նչ տուին մեզի Հայաստանի վանքերը։ Մեր նոր գրականութիւնը գրեթէ բա՛ն մը պարտական չէ անոնց։ Արմաշն ու Երուսաղէմը աւելի մօտ էին հայ զանգուածներուն, բայց գրականութիւնը չծաղկեցաւ անոնց ծոցը։ Էջմիածինը հայրենի սրտին վրայ էր, բայց ի՞նչ տուաւ մեր գրականութեան՝ բանասիրական երկերէ զատ։

*
* *

Վէրքը ուրիշ տեղ փնտռենք։ Եթէ հայ գրականութիւնը չկրցաւ դիմագծութիւն ունենալ՝ հողին ու ջուրին մէջ չփնտռենք պատճառը։ Հայ ժողովուրդին ապրած պայմաններն էին որ անդամալոյծ ըրին այդ գրականութիւնը։ Ոչ մէկ սերունդ իր ամբողջ խօսքը ըսաւ. կիսատ մնաց ու շիջեցաւ։ Ու սերունդը որ անցնողին յաջորդեց՝ խարխափելով ելաւ արեւուն. դայեակ չունեցաւ, ու ինք ալ կիսատ ձգեց ու գնաց։

Սերունդները չկապուեցան իրարու։

ՍԻՐՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԱՀԸ ՄԵՌՑՆՈՂ ՄԱՐԴԸ

Ժամկոչը կղպեց ժամուն երկաթէ դուռը, ներս ձգելէ վերջ Յովնաթանը, որ թօթուեց վրայէն ձիւնը, հանեց ձեռքերուն բուրդ ձեռնոցները ու խաչակնքելով, յառաջացաւ դէպի խորանը։ Ընկճուած էր քիչ մը՝ ժամկոչին պաղ վերաբերումին համար։ Մինչդեռ Աստուծոյ տունը բաց պէտք էր ըլլար աշխարհի բոլոր մարդոց առջեւ։

Ժամկոչին վերաբերումին մէջ Յովնաթան տեսաւ ամբողջ գիւղին սիրտը։ Աւելի առաջ չտապաւ ան՝ սակայն, իբրդառնութիւնները։ Պաղելու եւ հանգչելու փափաքը մեծ գոհունակութեան ալիքներով կուգար խեղդել ամէն ցաւ։ Վաղը պիտի մեկնէր արդէն, ու տարի մը վերջ հազիւ վերադառնար այդ գիւղը։

Ծրար մը կոնակին՝ հսկայական շուքով մը Յովնաթան քալեց դէպի լոյս մը, որ լեզուի պէս կը խօսէր ու պատերուն մաշած սեւցած սուրբերը կ՚օրօրէր։

Պահ մը կեցաւ ժամուն մէջտեղը։ Հով մը կը ցնցէր պատուհանները։ Դրացիի մը բուխերիկը կը ճչար հեռուէն՝ վիրաւոր թռչունի մը պէս։

Յովնաթան կեցաւ անգիտակցաբար, նայելու համար պատկերի մը, որ բաներ մը կ՚արթնցնէր մէջը, յետոյ պատուհաններուն՝ ուրկէ զիզուող ու երկաթներուն փաթթուող ձիւնին եռոցի ձայն մը կը թափէր եկեղեցիին լռութեան մէջ, վերածելով զայն փսփսացող ոգիներու աշխարհի մը։

Որքան ալ չուզէ մարդ, խաւարընդգալաբար կը խրէզայինք տիղմին մէջ։ Սրտաքին խաւարը ծնունդ կուտայ ներքին մթութեան մը ուր աշխարհը կ՚ընկղմի ամբողջութեամբ՝ ձգելով ետեւէն դառնութեան ահաւոր վիհեր։

Յովնաթան կարծեց պահ մը, երբ քիչ մը ինքզինքին եկաւ, նաւաբեկութենէ մը ազատիլ եւ միակ ազատողը ըլլալ։ Իրմէ զատ ոչ ոք կը տեսնէր շուրջը։ Հաւանաբար մոռնար նաեւ իր ձին, եթէ ասիկա կիցերու հարուածներ չտար դուրսը՝ բակին սալայատակներուն վրայ։

Աշխարհը, սակայն, ուշ կամ կանուխ իր ձգողական ուժի օրէնքով կը քաշէ մարմինները ասոնք կամայ կամ ակամայ կ՚իջեցնեն իրենց հետ՝ իրենց հոգիները։ Անհրաժեշտ է հսկայական գինովութիւն մը, հաւատք մը՝ կարենալ պահելու համար ինքզինքը՝ իրականութիւններէն ու մղձաւանջներէն վեր։ Յովնաթան ոչ մէկը ունէր ոչ միւսը։ Հոգեկան թանձր խաւարէ մը վերջ, կը վերադառնայ աշխարհին։

Ան կը վերադառնայ իր քայլերուն վրայէն, որոնց հետքերը հալած ձիւներով սեւ դիմագիծներ կը ներկայացնէին կիսամութին մէջ։ Հոս ու հոն եկորներու պէս քանի մը աթոռակներ ու քուրջէ բազմոցներ։ Ծանր ու խոնաւ հոտ մը ունէր եկեղեցին։ Եւ փիղի հաստ ոտքերու պէս փայտէ չորս սիւներ։ Ցած առաստաղ մը կը ճնշէր գլխուն վրայ։ Յովնաթան յարմար դատեց մաշած դուռին մօտ դառնալ ու հոն պառկիլ, մօտիկ ըլլալու համար իր ձիուն ու կառքին, որ կը ճռնչար ատեն ատեն, թախծոտ նուագարանի մը նման։

Վար կ՚առնէ ուսէն՝ տոպրակը ու խարխափելէն դուրս կը քաշէ հացի կտոր մը։ Յետոյ կը դնէ գլուխը անոր վրայ ու կ՚երկարէ ոտքերը պաղ տախտակամածին։

Դուռին ճեղքէն, տախտակամածին վրայէն քամի մը դանակի պէս կը զարնէր կոնակին։ Ան հոգ չըրաւ, քանի կը կրծէր իր հացը. բայց երբ քունը սկսաւ ծանրանալ բիբերուն վրայ, տարօրինակ ջղայնութիւն մը ունեցաւ ու չկրցաւ հանգստանալ, մինչեւ որ դիրքը չփոխեց եւ պաղելու վտանգէն ինքզինքը ազատած չզգաց։ Յովնաթան գնաց պառկելու դէպի անկիւնը, խորանին նայող դուռի մը դիմաց։ Ու խաղաղութեամբ սպասեց, իր սովորութեան համաձայն՝ որ քունը, վայրի թռչունը ներս իյնայ իր աչքերէն։ Բանի տարիքը կ՚առնէ մարդ, այնչափ դժուար կը քնանայ, կը խորհէր Յովնաթան։ Քունը, սակայն, երբ կը վրիպի, կը ստեղծէ չարչրկող քաոս մը։ Կը թմրեցնէ զոհին ուղեղը, կ՚անդամալուծէ զայն ու վրան կ՚իյնայ ահաւոր ծանրութեամբ մը։ Պատերը կը շարժին այն ատեն, կը խորանան, կը թաւալին, կը բարձրանան։ Պատուհանները մարմին ու կերպարանք կ՚առնեն։ Շուքեր կը փրթին պատերէն, երթալ ընկղմելով հոս ու հոն։ Յիշատակի կտորներ, տեսիլքներ, վայրագ թեւթափներով կուգան դառնալ քնացողին շուրջ, խլելով անոր բերնէն օդը, անոր տակէն հողը։ Յովնաթան կը կորսնցնէր քիչ քիչ՝ իր գլտնուած տեղին դիրքը, իր գոյութիւնը ու կ՚ելլէր, կ՚ելլէր շարունակ՝ անջրպետի մը մէջ, կամ կը խրէր իր յոգնած, կոտտացող երակներուն ցանցին մէջ, ու կը չարչրկուէր։

Առաջքը առնելու համար արագօրէն ծաւալող չարչարանքին, գերագոյն ճիգ մը ըրաւ ան։ Ելաւ նստաւ տախտակամածին վրայ։ Հանեց ուխտարի մորթէ վերարկուին գրպանէն ծխախոտը։ Փաթթեց հատ մը իր սառած մատներուն փչելով, ու վառեց լուցկին։

Լուցկիին լոյսը սեւ ծրար մը բացաւ մութին մէջ, Յովնաթան մոռցաւ սիկարը։ Վառեց երկրորդ լուցկի մը, դիտելու համար անակնկալ դրացին։

Սեւ լաթի մը տակ տարածուած պզտիկ մարմին մըն էր ալ դարեւ։

Իրեն պէս ո՞ր ճամբորդն էր որ եկած ինկած էր հոս, գիշերը անցնելու համար, կը խորհէր Յովնաթան ու ո՞ր խեղճն էր որ այս ցուրտին առանց բարակ լաթի մը տակ յանձն առած էր քնանալ, երբ անակնկալ կերպով ոտքին անցաւ ծածկող ծածկոցը ու դուրս ձգեց կնոջ սըժգոյն դէմք մը։

Լուցկին մարեցաւ ու Յովնաթան քաջութիւնը չունեցաւ ուրիշ մը վառելու։ Դագաղ մը, փայտէ խաչեր ու եկեղեցական զանազան առարկաներ խրած էին լոյսին մեռնող հարուածին հետ, մարդուն աչքերուն մէջ։ Սարսուռ մը հազարաւոր անիւներ կը գլորէր անոր միսերուն մէջ։ Բայց Յովնաթան բռնեց ինքզինքը։ Ջուզեց հաւատալ անմիջապէս՝ ինքզինքին ու հոտ մղեց մեռելի մը քով ըլլալու գաղափարը։ Ինկաւ ամբողջ ուշադրութեամբը քարացած մարմնին վրայ, կեանքը մատնող նշաններ փնտռելու համար։ Սկսաւ հազալ կամաց մը, նախ, յանհանգստացնելու համար անծանօթ կինը։ Ու բարձրացո՛ւց ձայնը։

Ոչ մէկ նշան։ Յովնաթան նկատեց այն ատեն որ կինէն պզտիկ շշուկ մը, ճնճին խուլոց մը անգամ չէր հասեր։ Ան կը տանի այն ատեն կամաց մը ձեռքը, որ կը նստի սառած շրթունքներու վրայ եւ ուրկէ կը նետուի ետ զսպանակաւոր բանի մը նման։

Ջղային ուժգնութեամբ մը հարուածեց այն ատեն մարդը, իր առջեւ տարածուած մսակոյտը՝ հաստ, կարծր կօշիկի մը քիթովը ու ինքզինքը կորսնցնելով, ինկաւ անոր վրայ։ Հազիւ կրցաւ ան ինքզինքը նետել քանի մը քայլ ետ։ Մարդուն մարմինը այդ հարուածէն վերջ, ամէն բանի մը դպելուն կը սարսռար, տկար տենդի թրթռացումներով։

Խոշոր վախը, սակայն, կը լեցնէ մարդը մէկ վայրկեանի մէջ հսկայական ատելութիւնով մը, քաջութեամբ եւ կատաղութեամբ։

Յովնաթանի աչքերը անսանական փայլ առին՝ պառաւի գլուխի մը չափ լուսամուտի մը առջեւ։ Թեւերը դուռին երկաթներուն կը նայէր, կզակները սեղմած։ Սեւ ծրարը մութին մէջ հալած ու տարածուած էր պատէ պատ։ Տժգոյն դիմակը կը փայլատակէր ատեն ատեն, թեթեւ ճառագայթ մը խլելով խորանէն եկող լոյսէն։ Մեռելը կը ծծէր, կը խմէր Յովնաթանի սիրտը։ Կոնակէն դուռը հովին ցնցումներով կը հրէր մարդը երեսի վրայ, նետելու համար զայն մեռելին վրայ։ Մարդուն աչքերը սկսեր էին պղտորիլ։ Դիակի մը փոխարէն ստուերներու ամբոխ մըն էր որ կ՚ալեկոծէր հիմա անոնց դէմ։ Թեւեր ու ոտքեր, մատներ ու ակռաներ կը քաշէին մարդը։

Հովը դուռը կը լզէր։ Ժամուն ներսէն, ծովի մը հեռաւոր ալեկոծումին նման այլանդակ ձայներ կը գլորէին, մերթ ընդ մերթ։ Բուխերիկը կը ճչար։ Ձին պայտերը կը զարնէր քարերուն։

Յովնաթան զէնքը քաշեց մէջքէն։

— Հա՛, հոգիդ սուրբ, զօրաւոր Աստուած...

Այսպէս ըսած է ան միշտ լեռներուն մէջ, գայլերուն ու աւազակներուն դիմաց։ Առանց անոնց, Յովնաթանի ձայնը պիտի սառէր արճանակին վրայ։

Ու կրակեց ետեւէ ետեւ։

Փամփուշտները ծիծեռնակներու ճռուողիւնով, օձերու սուլոցներով կը խրէին աջ ու ձախ։ Ապակի մը կոտրեցաւ. հեռուն։ Հով մը սրարշաւ եկաւ ձիւն տարածել ժամուն մէջ ու շարժել առաստաղէն կախուած պրիսմակէ ջահերը։ Խորանին պատրոյգը օրօրուեցաւ ու ալեկոծեց ստուերները։ Հազարաւոր ոգիներու կոկորդներու կլկլոցով, եկեղեցին ձէթ կը կլլէր կարծէք։ Եկեղեցին կը շարժէր ալեկոծութեան բռնուած ու ճռացող առագաստանաւի մը պէս, խուճապի բռնուած հրեշտակներու երամի մը պէս։ Եկեղեցին կ՚արձագանգէր խոռոչի մը նման։

Շուներ հաչեցին։

Փեղկեր բացուեցան։ Բազերու ձայներով ծանր անըմբռնելի բառեր լսուեցան։

Զարհուրելի երեւոյթ մը սակայն կը կեցնէ յանկարծ փամփուշտներուն սուլոցը։ Մեռելը կը շարժի։ Զէնքը կ՚իյնայ Յովնաթանի ձեռքէն։ Մեռելը ճիչ մը կ՚արձակէ։ Յովնաթան կը պոռայ կատաղօրէն։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

93.— ՕՐՕՐ ԽՆՈՒՍԷՆ

Ջուրն է եկեր, բնդ(*) է կապեր
Խնուս բերդի տակ
կոտրեր են Թեւեր. ո՛վ զարկեց
եղնիկին գնդակ,
վախ մէջ իմ սրտիկին վառեց
բոց ու կրակ։
Ա՜խ, դու բրինդար(**) տնաւեր։
Բինկէօլ սարէն վար է իջեր իմ
եղնիկ.
Խօթ աղբիւրէ ջուր է խմեր իմ
եղնիկ.
Թողէք ձեր անանուն Աստուածն
որ սիրէք,
Նրթամ, տեսնեմ էն իմ վիրաւոր
եղնիկ։
Հաւաքեց՝ Ա. Հայկունի

(*) Լճակ։
(**) Վիրաւոր։

ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆ

...գիս ծով մ'է այս գիշեր, խոր-
ճուրդներով գալունի,
...մնա՛կ, ինկի՛ր մէջն անոր,շող
մ'ալ դու դիր ընտանի,
...մակ իղձերս Թող լողան, ճեր-
մակ լոյսիդ տակ աղուոր
...գաղութեամբ ճամբուրուած
գիշերին մէջ ճեշտօրօր:

...ր ծաղիկներ Թո՛ղ բուսնին, իմ
մաճճիս շուրջ կաԹնային,
...ր բալրումներ Թող խռնկեն, նոր
երանգներ Թող ծնին,
...երազներ բուրվառող ոլորտիս
մէջ ԹաԹխրւած
...ս ալ ծաղկի վարդի պէս,
սիրոյ անուրջը գրկած:

...երմուԹիւնս ցօղէ մտերիմիս
ճոգիին,
...նչ էուԹիւնը աղուոր, մինչեւ
ալքերն իր սրտին,
...անդրադարձ շողի պէս, իբրեւ
ճեղուկ մ'արծաԹէ
...իմ սրտիս եւ ճոգւոյս խորու-
Թեան մէջ կաԹկըԹէ:

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

«L'Amitié Française»ի մէջ՝
...պրսէլ Փ...ն խօսելով Հայ եւ ռուս
...ղթականներու վրայ՝ կը գրէ.
—«Մեծ պատերազմէն յե-
...յ. ցրուած՝ Ռուսիոյ եւ Թուր-
...իոյ սահմանակից եւրոպական եր-
...կրներուն մէջ, յետոյ Մերձաւոր
...րեւելքէն մինչեւ Չինաստան,
...իպուեցան ի վերջոյ դարձեալ
...եղափոխուիլ՝ փնտռելու համար
...րկիր մը որ կարենար իրենց գործ
...պահովել:
...փորձը դառն էր, դժուար, տա-
...պալից ու արկածալից:
...Բայց պէտք է խոստովանիլ
...էօգնութեանգործինմէջ,Նանսէնի
...յին վրայ, անհատներ, ընկերու-
...ններ եւ պետութիւններ, ցան-
...ր բացին բարեհաճութեան, այ-
...սիրութեան եւ վեհանձնութեան:
Շնորհիւ այս ճիգերուն, բազ-
...Թիւ գաղթականներ փրկուե-
...ստոյգ մահէ: Անկից յետոյ,
...նք կրցան հիմնել ատոմձանա-
...ր զօրացնել, տեւական կազ-
...ակերպութիւն այն երկրին մէջ,
...իրենց ապաստան էր տուեր, եւ
...նութեան գործը դեռ այսօր կը
...րունակուի, այնպէս որ, կարելի
...նախատեսել այն պահը, ուր
...աղթականներու նիւթական հաս-
...տման հարցը լուծուած պիտի
...լայ:
Դեռ աւելին կար: Այս գաղ-
...թականները որ գրկուած էին ի-
...ց հպատակութենէն եւ յաճախ
...քնութեան որեւէ փաստաթուղթ
...չունէին, կը նմանէին անանուն
...կորներու ու կ'ենթարկուէին
...ս վիճակէն բխող դժուարու-
...թիւններու:

կառավարութիւններու միջեւ համաձայնութեամբ մը ի նպաստ անոնց ստեղծուեցան Նանսէնեան անցագիրները, որոնց շնորհիւ անոնք կրցան տիրանալ իրենց օրինական ինքնութեան եւ երկրէ երկիր տեղափոխութեան իրաւունքին: Յառաջդիմութիւն մըն էր, բայց դեռ անցնելիք պատուար մը եւս կը մնար,— այն էր՝ ճշդել անոնց իրաւական վիճակը, քանի որ, անոնց արտասահմանի մէջ բնակութիւնը կը ձգտի տեւական դառնալ:

Ասոր համար, պէտք էր պետութիւններու հետ անոնց յարաբերութիւնները կանոնագրել, հաստատել՝ քաղաքացիական փաստաթուղթերու ստացման պայմանները, կամ իրենց բնիկ երկրին մէջ ստացած թուղթերուն արժէքը վաւերացնել, եւայլն:

Անապահով եւ անկայուն վիճակը ուր ցարդ կը գտնուէին գաղթականները, ոչ միայն կարելի չէր հաշտեցնել իրաւունքի ըմբռնումին հետ, այլ նաեւ վնասաբեր էր իրենց՝ գաղթականներուն իսկ, ու նաեւ հպատակներուն այն երկրին ուր կը բնակէին:

Դիւրին է հասկնալ թէ՝ հայ-րենազուրկ մէկ միլիոն անձեր, ընդհանուրին օգտին իսկ համար, կարելի չէր որ մնային անպաշտպան եւ առանց ունենալու իրենց յատուկ՝ բացորոշ, իրաւական վիճակը:

Այս կէտն է որ ճշդելու համար վերջերս խորհրդակցութեան նստած էին Ժընեւի մէջ, զանազան պետութիւններ:

Անոնք՝ յանդգնօրէն ընդառաջ գացին հարցին, եւ աննախընթաց այս խնդրին՝ նոր բայց ընդհանուր շահին համապատասխան լուծումներ տալով, քանի մը ժողովներու մէջ, անոնք ճշդեցին գաղթականներու իրաւական դրութեան պայմանները:

Նշանակալի յառաջդիմութիւն մըն է որ գաղթականներուն պիտի պարգեւէ աւելի բարօրութիւն:

ՄԱՆՉ ԶԱՒԱԿ ՇԻՆԵԼՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Վարշաւայէն «Տէյլի Նիւզ»ի կը հաղորդեն որ Տօքթ. Կարոլ Շտոցքա, որ հայր է ինը մանչ զաւակներու, կը յայտնէ թէ սեռերու որոշման հարցը լուծած է եւ թէ գտած է գաղտնիքը, որուն համաձայն ծնողները եթէ ուզեն միայն մանչ զաւակ պիտի կրնան շինել:

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Կեսարիա քաղաքէն օգոստ.18ին երկու ընտանիք (7 հոգի) հասան Պոլիս եւ Խնամատարութեան կողմէ տեղաւորուեցան Օրթագիւղի կայանը: Հաւանական է որ այս օրերս ուրիշ ընտանիքներ ալ հասնին:

ԼՈՆՏՈՆԻ «ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ»

Լոնտոնի օդային ռազմափորձին մասին, որ տեղի ունեցաւ երկու շաբաթ առաջ, մասնագէտներու տեղեկագիրը դեռ չէ հրապարակուած: Բայց անգլիական ու եւրոպական թերթեր, դեռ կը շարունակեն զբաղիլ անով:

Երբ մեծ պատերազմը վերջացաւ, Անգլիա նկատեց որ ծովերու տիրապետութիւնը այլեւս ամէն ինչ չէր: Պէտք էր եթէ ոչ տիրել գոնէ դիմագրել օդին: Այս հարցն էր որ պիտի լուծէր Լոնտոնի վրայ օդային յարձակումը: Նման փորձ մը կատարուած էր անցեալ տարի: Բայց ստացուած արդիւնքը անորոշ էր: Պէտք էր ուրեմն կրկնել: Եւ այս տարի, նոյն փորձերը պատրաստուեցան աւելի կատարեալ կերպով:

Տրամադրելի բոլոր միջոցները գործածուեցան: Թշնամիին ուժը բաղկացած էր 300 ռմբաձիգ օդանաւերէ: Իսկ Լոնտոնի զօրամասը ցամաքային պաշտպանութեան ամէնէն կատարեալ միջոցներուն հետ, իր տրամադրութեան տակ ունէր 200 կռոր հալածանքի եւ պայքարի օդանաւեր: Ասկից զատ՝ զօրաշարժի ենթարկուած էին պահեստի զինտակներն ու օդանաւորդները: Մէկ խօսքով՝ օդային յարձակման դէմ՝ Լոնտոնը պաշտպանելու համար ամէն միջոց ձեռք առնուած էր: Բայց հակառակ ասոր, Լոնտոնը ռմբակոծուեցաւ վտանգաւոր կերպով:

Կը հաշուուի որ չորս օր տեւող այս գործողութիւններու ընթացքին, յարձակող օդանաւերը պիտի կրնային 102 թոնօ պայթուցիկ տեղացնել քաղաքին վրայ: Իրականութեան մէջ, վնասները ահաւոր պիտի ըլլային, քաղաքը քանդուած պիտի ըլլար, փոխարէն 179 օդանաւի, զոր թշնամին կորսնցուցած պիտի ըլլար պայքարին մէջ:

Բայց ինչ որ ալ ըլլան ռազմափորձին եզրակացութիւնները, օդանաւորդական միջազգային շրջանակները, անգլիական յաղթանակ մը կը նշմարեն անոր մէջ:

Չորս ցերեկ ու գիշեր տեւող այս փորձերուն ընթացքին, որեւէ օդանաւորդ չէ արկածուած: Օդանաւ մը միայն կրակ առաւ օդին մէջ. իսկ նաւորդը կրցաւ անվնաս փրկուիլ, անկարգելով իջնելով տանիքի մը վրայ: Հինգ հարիւր օդանաւեր միասնակցած են փորձին՝ հաւաքաբար կտրելով 400,000 մղոն ճամբայ, նուազագոյն արկածով: Մասնագէտները այս արդիւնքը կը նկատեն շատ պատուաբեր անգլիական օդանաւերուն համար և զանոնք կը դնեն առաջին գծին վրայ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՓՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թամօէն Չերմուկներու ճամբուն վրայ, Մարսէյլէն հանրակառքով քսան վայրկեան հեռու, դաշտային սակայն օդաւէտ արուարձաններէն մէկն է նաեւ Լա Փոմը:

Երկու բարեկեցիկ Հայեր երկու մեծ շէնքեր վարձելով հոն ամփոփած են մօտ 12-15 ընտանիքներ, որոնք ընդհանրապէս բանուոր ըլլալով, կ'ապրին համեստ կեանք մը:

Ընտանիքի անդամներուն գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին մեծավ պզտիկով: Կան ընտանիքներ որոնց անդամներուն մեծ մասը Մարսէյլ կ'իջնէ գործելու համար եւ իրենց ծախքը կ'ըլլայ անհամեմատ աւելի: Երթեւեկի այս դժուարութիւններով հանդերձ, մեր հայրենակիցները գոհ են իրենց վիճակէն, որովհետեւ կը ծծեն անապակ օդ եւ կ'ապրին քաղաքներու ժխորէն հեռու, խաղաղ ու հանգիստ:

Լա Փոմի յիշեալ երկու շէնքերէն մէկը ունի պզտիկ սիրուն պարտէզ մը կանաչ թուփերով. առջեւէն կ'անցնի Մարսէյլի հանրածանօթ Ջրանցքը: Այս պարտէզին մէկ անկիւնը պատրաստուած է կոկիկ բեմ մը: Երկու տարի է զանազան միութիւններու եւ կուսակցութիւններու կողմէ այս պարտէզին մէջ կը սարքուին ընտանեկան խնջոյքներ, հանդէսներ եւ հաւաքոյթներ: Օգոստ. 19ի կիրակին ալ Բարձր Հայքի Երիտ. Միութիւնը տուաւ իր դաշտահանդէսը:

Մարսէյլէն, Սէն Լուէն եւ Վալպարէյլէն ընտրեալ հասարակութիւն մը փութացեր էր քաջալերել այս բուռ մը եռանդուն երիտասարդները, որոնք առանց նկատի առնելու իրենց անկայուն բանուորի դիրքը, հաւաքուեր են միութեան մը շուրջ եւ անօրինակ զոհաբերութեամբ կը ջանան ապրեցնել իրենց մայրենի լեզուն, Հայը Հայ պահելու համար այս օտար հորիզոններու տակ:

Բեմին երկու կողմերը զարդարուած էին հայկական ու ֆրանսական դրօշակներով: «Մեր հայրենիք»ով բացումը կատարուելէ վերջ, երիտասարդ մը երկու խօսքով բացատրեց իրենց նպատակն ու ծրագիրը: Խմբերգներէն վերջ երիտասարդ մը արտասանեց «Դէպի երկիր»ը: Հաւ. գիւ արտասանած էր՝

«Ամէն տեղ է որոնում Հայը
ապաստան
Բացի այն երկրից որ կոչւում
է Հայաստան»

Ծերունի մը յանկարծ հառաչեց քովէս.

— Իրաւունք ունիս, զաւակս, Թափառական ազգ ենք, Թրքացեր են հայրենիքի մեր հայրենակիցները, եւ ահա այդ Թրքացածներու ձեռքն է մեր ճակատագիրը:

Վշտահար ծերունին յուզուած կը պատմէր թէ՝ զաւակ մը ունի Հայաստանի մէջ, հարս ու թոռնիկներ, ու երկու տարի է կ'աշխատի «վիզա» առնել, բայց չի յաջողիր:

Երգերէն, արտասանութիւններէն վերջ, ընկեր Մ. Գույումճեան բանախօսութեամբ մը բացատրեց Թափառական հայ երիտասարդներու հայրենասիրական այսպիսի շարժումներու գաղտնիքը: Շնորհաւորելով Բարձր Հայքի երիտասարդները, Թելադրեց միանալ մէկ նպատակի շուրջ, առանց քաղաքի ու գաւառի նեղմիտ հաշիւներու:

Աճուրդէ մը վերջ, քրքջալից զաւեշտով մը վերջացաւ հանդէսը, գոհ տպաւորութիւն մը ձգելով բոլոր ներկաներուն վրայ:

*** Միեւնոյն օրը Թան Միրապօի մէջ տեղի կ'ունենայ դաշտահանդէս մը, Հօկ-համայնավարներու կողմէ: Ներկաները զգուանքով կը պատմեն շարք մը անպատուաբեր արարքներ: Յայտագրի չգոյութեան պատճառով, «ես արտասանութիւն գիտեմ, երգել գիտեմ» ըսողը բեմ կը հանեն, եւ ի լրումն խայտառակութեան, տղեկ մը Թուրքերէն արտասանութիւն մը կ'ընէ ու կը ծափահարուի իր ընկերներուն կողմէ...

Ե՞րբ պիտի զգաստանան արդեօք...

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՇՈՄԵՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՇՈՄԵՐԱՔ, 22 օգոստոս.— Այս գիւղը կը գտնուի Փրիվայէն 7 քիլոմեդր հեռու, բլուրի մը ստորոտը: Մեր հայրենակիցներուն թիւը կը հաշուուի 70—80, մեծ մասը Եոզղատցիներ եւ Մալաթիացիներ: Հոս ալ սովորութիւն եղած է Թուրքերէն խօսիլ, կարծես իրենց մայրենի լեզուն ըլլար: Քանի մը Ֆրանսացիներ որոնք ընդհ. պատերազմին մեր կողմերը եկած ըլլալով, սորված են քանի մը Թուրքերէն բառեր, կ'ելլեն մեզի համար կ'ըսեն թէ սահմանէն վտարուած սուլթանական Թուրքեր ենք...

Գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին մետաքսի գործարաններու մէջ: Կիները 9—10 ժամ աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 15—17 ֆր., իսկ այրերը 20—22 ֆր.: Հայերը իրենց ժրաջան աշխատութեամբ սիրելի դարձած են գործարանատիրոջ: Կօշկակար հայրենակից մըն ալ ունինք, որ տեղացիներուն ուշադրութիւնը գրաւած է:

Երկու տարուան ընթացքին ունեցած ենք երեք ծնունդ եւ երկու մահ: Մէկուկէս տարի առաջ, քանի մը Հօկճիներ, ֆութպոլի խումբ մը կազմեցին, հրապուրելով երիտասարդութիւնը: Շատեր ուզեցին միանալ այդ մարզական խումբին, բայց մեր պարոնները պայման դրին որ նախ Հօկին անդամագրուին: Եւ խեղճերը գնեցին մէկ մէկ անդամատետր: Խարդախութիւնը երկար չտեւեց: Առաջին բանախօսութեան, որ տեղի ունեցաւ սենեակի մը մէջ, պարզուեցաւ գաղտնիքը եւ 50 անդամներէն մնացին 17 հոգի: Հօկը այս մէկ ու կէս տարուան ընթացքին երկու բանախօսութենէ զատ գործ չէ ունեցած: Ընդհակառակն անդամները իրարու ետեւէ հրաժարելով կազմեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան խումբ մը Փրիվայի մէջ (այժմ ենթակոմիտէ):

Երկրորդ բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ օգոստոս 20ին, նախագահին բնակարանը: Ոռոշեալ ժամը անցած էր, բայց հազիւ 10 հոգի կը համրուէր, որոնց երկուքը դաշնակցական, երեքը չէզոք, իսկ մնացեալներն ալ վարչութեան անդամներ:

Օրուան «բանախօսը», որուն անունը յիշել մեծ պիտի ըլլար, նշանացի հրաւէրով մը բարձրացաւ բեմ եւ սիկար մը վառելէ ու օդի հոտող Թաշկինակը հանելէ յետոյ, յայտարարեց թէ Թուրքերէն չի գիտեր, բայց պիտի ջանայ Թուրքերէն բանախօսել, քանի որ ներկաները հայերէն չեն հասկնար: Պատրուակ մը՝ իր հայերէն չգիտնալը ծածկելու: Եւ սկսաւ Թուրքերէն հայհոյել Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Սուտերու տոպրակը պարպելէ յետոյ, յայտնեց թէ կրնանք հարցումներ ուղղել, բայց փոխանակ պատասխանելու, սկըսաւ նոր հէքեաթներ պատմել: Մէկ տարուան Դաշնակցականներ անգամ կը ծիծաղէին իր տգիտութեան վրայ:

Ե. Նաւասարդեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՑՈՐՔ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մօտ երկու ամիս դադարէ վերջ «Ցորք» պատրաստած է մրցումներու շարք մը, որոնց առաջինը տեղի կ'ունենայ այսօր, կիրակի, Շուազի-լը-Ռուայի մարզարանը տեղական Ա. խումբին դէմ (S. C. Choisy): Պատուոյ դասակարգէն այս խումբը, որ մինչեւ 1926 մեծ ճամբաւ ունէր, վերջին երկու եղանակները տկար անցնելէ վերջ, այս տարի կրցած է զօրացնել իր խումբը ուժեղ խաղացողներով եւ տարակոյս չկայ որ իր հին դիրքը վերագրաւէ պատուոյ դասակարգին մէջ: Ժամադրավայրն է Սէն-Միշէլի կայարանը 1,30ին, շոգեկառքը կը մեկնի 1,55ին:

Տ. Ֆ. Գ.

ՆԱՒԹ ՇԻՐԱԿԻ ՄԷՋ

«Շիրակեան նաւթ» իտալեւպելժ բաժնետիրական ընկերութեան Շիրակի տափաստանին մէջ ունեցած մեծաշնորհի շրջանը տուաւ իր առաջին պտուղը: 375 մեղր տարածութեամբ հոր փորուելէ յետոյ, առաջին նաւթը երեւան եկաւ:

Նաւթէն առաջ կազեր դուրս եկան: Երկու օրուան ընթացքին մօտ 80 փութ նաւթ ստացուեցաւ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

II

...Ետ դարձան: Անանիա կը զգար
...մայրը կը դողար, ակռաները
...րու կը զարնուէին: Մեծ դրան
...առջեւ հասնելուն՝ ծռեցաւ, տղուն
...երուն վրայ ամրացուց տոպրա-
..., համբուրեց եւ ըսաւ.
—Գնա՛ հիմա:
Անանիա ներս մտաւ մեծ
...անէն, տեսաւ միւս դուռը, յա-
...ջացաւ եւ ինքզինքը գտաւ սեւ
...մը: Ցեսաւ վառած փուռ մը,
...ուն վրայ կաթսայ մը կ'եռար:
...մը կը դարձնէր ծանր, բոլոր
...ւ մը, որ կլոր տաշտի մը մէջ
...Բարձրահասակ մէկը, գլուխը
..., բոլոր զգեստներով, ձիուն
...ւէն կ'երթար՝ Թիով մը խառ-
...լով տաշտին մէջի նիւթը: Ուրիշ
երկու հոգիներ կ'երթային ու կուգային, մղելով մեքենայ մը, ուրկէ իւղ կը հոսէր:

Կրակին առջեւ, կարմիր գլխարկով տղայ մը նստած էր: Առաջին անգամ ան տեսաւ օտարական պզտիկը եւ մուրացիկ մը կարծելով պոռաց.— կորսուէ՛:

Անանիա, երկչոտ, տոպրակին տակ անշարժ, չպատասխանեց: Կը սպասէր մօրը գալուն:

Թի ունեցող մարդը խիստ նայուածքով մը մօտեցաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ուզես:

Իր հայրն էր: Անանիա երկչոտութեամբ անոր նայեցաւ եւ կրկնեց մօրը Թելադրած խօսքը.

— Ես Ոլի Դերիոսի զաւակն եմ:

Միւսներն ալ կանգ առին: Մէկը կանչեց անմիջապէս.

— Ի՞նչ, զաւա՞կդ:

Բարձրահասակ մարդը Թին վար նետեց, ծռեցաւ, բռնեց Անանիայի թեւէն, ցնցեց զայն եւ հարցուց.

— Ո՞վ, ո՞վ ղրկեց քեզ, ի՞նչ կ'ուզես, ո՞ւր է մայրդ:

— Դուրսն է..., հիմա պիտի գայ...

Մարդը դուրս վազեց: Ոլի անհետացած էր եւ մէկը տեղեկութիւն մը չառաւ իր մասին:

Մարդուն Ցատանա անուն կինը, չափահաս, բայց դեռ գեղեցիկ, գիրուկ եւ ճերմակ, շագանակագոյն աչքերով եւ թեթեւ պեխերով, լսելով պատահածը՝ վազեց եկաւ: Ջաղացք գալուն պէս, Անանիայի ուսէն բռնեց, ուշով քննեց:

— Մի՛ լար պզտիկս, ըսաւ քաղցրութեամբ: Հիմա մամադ պիտի գայ:

— Ո՞ւր գացեր է, ո՞ւրկէ պիտի գտնեմ, կը հարցնէր լքուած փոքրիկը, յուսահատօրէն եւ լալով անմխիթար:

Վախցած ըլլալու է: Ո՞ւր է արդեօք հիմակ: Ինչո՞ւ չի գար: Այդ չար, բոլոր մա՞րդն է իր հայրը:

Ցատանայի քաղցր խօսքերն ու գգուանքները հանդարտեցուցին տղան: Լալը դադրեցուց. սրբեց արցունքները այտերուն վրայէն, յետոյ մտածեց փախչելու մասին:

Կինը, ջաղացպանը, մարդիկը, տղան ամէնն ալ կը կանչէին, կը խնդային:

— Ճիշդ զաւակդ է, բոլորովին քեզի կը նմանի, կ'ըսէր կինը:

Ջաղացպանը կը գոչէր.

— Չեմ ուզե՛ր, չե՛մ ուզեր:

— Սիրտ չունիս, այս ի՞նչ անգութ ես:

Ո՛վ Ս. Կատարինէ, կարելի՞ է որ մարդ մը այսքան չար ըլլայ, կ'ըսէր Ցատանա, քիչ մը կատակով, կէս լուրջ: Անանիա միշտ նոյնն ես, երբեք չես փոխուիր:

—Ո՞վ կ'ուզես որ ըլլամ: Հիմա ոստիկանատուն կ'երթամ:

— Դուն տեղ մը պիտի չերթաս, յիմա՛ր: Կ'ուզես հրապարակ հանել անհաւատարմութիւնդ, ուժգնօրէն գիտել տուաւ կինը:

Որովհետեւ միւսը դեռ կը պնդէր, կինը աւելցուց.

— Շատ աղէկ, վաղը կ'երթաս, հիմակ գործդ նայէ՛ եւ յիշէ՛ որ Սողոմոն իմաստուն կ'ըսէր, «Իրիկուան կատաղութիւնդ վաղուան ձգէ՛...»:

Երեք մարդիկն ալ աշխատիլ սկսան:

Ջաղացպանը դեռ կը հայհոյէր, միւսները կը ծիծաղէին: Կինը կը կրկնէր.

— Թէ՛ յանցաւոր ես, Թէ՛ իրաւունք ունենալ կ'ուզես: Ոչ Թէ դուն, այլ ես բարկանալու եմ:

—Մի՛ լար տղաս, ըսաւ դառնացողին, որ նորէն հեծկլտալ սկսեր էր, վաղը կարգի կը դնենք ամէն բան: Թռչունները բոյնէն կը հեռանան երբ որ թեւերը բացուին:

— Գիտէ՞ք որ այս Թռչնիկը կ'ապրէր, հարցուց մէկը:

— Ո՞ւր գնաց մայրդ, հարցուց կարմիր գլխարկով տղան՝ Անանիայի առջեւ կենալով:

— Բուստիանէ՛ դուն, գոչեց ջաղացպանը, եթէ չկորսուիս, ծեծ պիտի ուտես...

— Փորձեցէ՛ք քիչ մը, պատասխանեց տղան լրբօրէն:

Ցատանա կը հարցաքննէր տղան՝ զննելով խեղճ զգեստները: Անանիա պատմեց գլխէն անցածը, հեծկլտուքներով ընդմիջուած անորոշ ձայնով մը:

— Խե՜ղճ պզտիկս, անթե՜ւ Թռչուն, անբոյն եւ անթեւ, կ'ըսէր կինը գթալով: Մի՛ լար, հոգիս, անօթի ես, անանկ չէ՞: Հիմա տուն երթանք, քեզի ուտելիք տամ, յետոյ քնանալու կ'երթաս եւ վաղը կը կարգադրենք ամէն բան:

Այս խոստումով մօտակայ տնակը տարաւ եւ ճերմակ հաց, պանիր, հաւկիթ մը եւ խնձոր մը տուաւ:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

մտնելու, կամ, եթէ կը միջամտեն... Իտալիան ալ միասին պէտք է առնեն ։

ՊՈՒԼԿԱՐ ՏԱԳՆԱՊԸ ՓԱՐԱՏԱԾ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վարչապետ Լիափչէֆ յաջողած է ներդաշնակութիւնը վերահաստատել դահլիճին մէջ։ Ու այժմ տագնապը յետաձգուած կը թուի, մինչեւ Ժընեւի Եւմտական Յանձնաժողովին յառաջիկայ նիստը, որուն մէջ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին պուլկարական փոխառութեան մասին։

Պատերազմական նախարար զօր. Վոլքոֆ Վառնա երթալով երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ թագաւորին հետ։ Զօրավարը թագաւորին հետ պիտի մասնակցի այն զինուորական արարողութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Պուլկարիոյ ազատագրութեան 50ամեակին առթիւ եւ տօնելու համար 1877ին պուլկար կամաւորներու Շիփքայի կիրճին մէջ մղած կռիւներուն տարեդարձը։

Պուրոֆ այժմ կը հերքէ թէ ոեւէ վէճ կար իր եւ զօր. Վոլքոֆի միջեւ։ Այս վերջինին հրաժարականը մերժուած է։

Կառավարութիւնը տակաւին նկատի կ'առնէ անգլեւֆրանսական դիմումը Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան մասին, եւ միաժամանակ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են յեղափոխականներուն դէմ։

Դեռ մանրամասնութիւններ չկան, սակայն շնորհիւ այդ միջոցներուն, կարելի պիտի ըլլայ կարգը պահպանել սահմանագլուխին վրայ։

Թուրք նաւատորմին ռազմափորձերը

Թուրք նաւատորմը, որ ամիսէ մը ի վեր կղզիներու բացերը գիշեր-ցորեկ ռազմափորձ կը կատարէր, Տարտանէլ մեկնեցաւ։ «Փէյքը Շէվքէթ» թորփիլանաւն ալ Ոսկեղջիւրէն ելլելով միացաւ նաւատորմին։ Ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Ֆեվզի փաշա ներկայ գտնուեցաւ ռազմափորձերուն, ընդծովեայի մը մէջէն։ Փաշան իր տեսած կանոնաւորութեան համար գոհունակութիւն յայտնեց ծովակալին։ Նաւատորմը Տարտանէլի մօտերը պիտի շարունակէ իր ռազմափորձերը, որոնց պիտի մասնակցին «Համիտիէ» եւ «Մէճիտիէ» զրահաւորները, եւ «Փէյքը Շէվքէթ», «Պէրքը Սաֆվէթ», «Թաշոս», «Պասրա» եւ «Սամսոն» թորփիլանաւերը։ Նաւատորմը հինգ օր յետոյ Պոլիս պիտի դառնայ։

Դասընթացք թուրք նոր տառերու համար

Նոր տառերը ս.արածելու նպատակով թափուած ջանքերը փութով առաջ կը տարուին։ Բացուած է առաջին դասընթացք մը, որուն կը հետեւին 200 ուսուցիչներ։ Պօլուի, Իզմիթի եւ Պրուսայի նախակրթարաններու ուսուցիչները եւ կրթական քննիչները Պոլիս հրաւիրուած են՝ հետեւելու համար այս դասընթացքին։ Ուսուցիչները ցերեկները դպրոցականներուն, իսկ գիշերները ժողովուրդին պիտի սորվեցնեն նոր տառերը։ Պոլիս քաղաքը բաժնուած է կրթական 10 շրջանակներու։ Այս բոլոր շրջանակներուն մէջ դասընթացքներ պիտի բացուին։ Մեծ իրաբանցումի մատնուած են Պապը Ալիի գրավաճառները։ Ջուլիչները մամլոյ ընկերակցութեան դիմելով խնդրեցին որ թերթերը տեղական նոր տառերը նախընտրեն եւ Եւրոպայէն ապսպրանք չընեն ։

Համալսարանի տնօրէնութիւնը ժողովրդային դասախօսութիւններու շարք մը կազմակերպած է՝ նոր տառերու գործածութեան ի նպաստ։ Միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի կարելի ըլլայ անթել հեռաձայնով Պոլսոյ ամէն կողմէն լսել այս դասախօսութիւնները։ Դասախօս կարգուած է հոգեբանութեան ուսուցիչ Շէքիփ պէյ։ Սէյրը Սէֆայինի ընկերութիւնը հանած է շոգենաւերու արաբական տառերով գրուած անունները, անոնց տեղ լատինական տառեր զետեղելու համար։ Քաղաքապետ եւ կուսակալի փոխանորդ Մուհիտտին պէյ սկսած է նոր տառերով ստորագրել պաշտօնաթուղթերը։ Պետական միւս պաշտօնատարներն ալ սկսած են նոր տառերով ստորագրել։

Երեսուն մեռեալ, երկու հարիւր վիրաւոր

Նիւ-Եորքի մեթրոյին մէջ աջի իրիկուն ժամը 5.10ին պատահած արկածի մը հետեւանքով սպաննուեցան 30 եւ վիրաւորուեցան 200 հոգի։ Մեթրոն ճամբայ ելած էր Թայմզ-Սքուէր կայարանէն, որ քաղաքին կեդրոնը եւ բանուկ տեղ կը գտնուի։ Կառախումբի ետեւի կառքը գիծէն դուրս ելաւ եզրնուեցաւ պողպատեայ հաստ սիւնի մը՝ փապուղիին ճիշտ մէջտեղը։ Մնացեալ եօթը կառքերն ալ դուրս ելան գիծէն։ Կառախումբը մինչեւ բերանը լեցուած էր ճամբորդներով եւ բախումը այնքան սաստիկ էր, որ բազմաթիւ ճամբորդներու գլուխը ճզմուեցաւ վայրկենապէս։ Ելեկտրական հոսանքը կտրուեցաւ եւ հազարաւոր մարդիկ մութին մէջ իրարու վրայ խռնուած, խարխափելով դուրս ելլելու ճամբայ կը փնտռէին։ Ոստիկանական մեծ ուժեր շարժման մէջ դրուեցան՝ աղէտեալները ազատելու համար։ Ծանր վիրաւորները հիւանդատար կառքերով հիւանդանոց փոխադրուեցան։

«Ազատ Թուրքիա»յի խմբագրին դէմ

Պոլսոյ «Ազատ Թուրքիա»յի խմբագրապետին դէմ օրինական հետապնդումի ձեռնարկուած է և թուղթերը դատարանի յանձնուած են ընդհ. դատախազութեան կողմէ։

«Ագշամ»ի տեղեկութեանց համաձայն, յիշեալ թերթը փակուած եւ օրինական հետապնդումի ձեռնարկուած է՝ որովհետեւ հակառակ քաղաքական թերթ մը չըլլալուն, քաղաքական յօդուածներ հրատարակած է։

Աթէնքի համաճարակը կը ծաւալի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ համաճարակը կը ծաւալի մայրաքաղաքին մէջ։ Վէնիզէլոս անձամբ կը զբաղի՝ միջոցներ ձեռք առնելու համար նոր հիւանդութեան դէմ եւ ամէն օր կը խորհրդակցի ձեռնհաս իշխանութեանց հետ։ Հիւանդութիւնը մուտք գտած է նաեւ բանակին մէջ, ուր օրական 40—50 հոգի կը վարակուի։ Հիւանդանոցները մինչեւ բերանը լեցուած են։

Աթէնքի եւ Պիրէոսի քաղաքապետները ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւնով մը կը զգուշացնեն զանոնք մժեղներուն դէմ, որոնք են պատճառը հիւանդութեան ծաւալումին և կը յանձնարարեն վերջին ծայր հոգ տանիլ մաքրութեան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ Օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը։ Օրակարգ։ Շրջ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն եւ ընտրութիւն պատգամաւորներու։ *Ներկայանալ անդամատետրով։*

ԱՄԷՆՈՒՆ ՃՈՒԱՐՃՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Զ. Ե. Ո. Մ. Լսարանական յանձնախումբի ի նպաստ գրադարանի կազմակերպած խնջոյքը՝ այսօր Ռոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած պարտէզին մէջ։

Մուտքը ազատ է

Տօքթ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
36, Rue de Bellefond, 36
PARIS (9e)
մէթրօ՝ Poissonnière
Tél. Trudaine 88-77

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն յարգոյ յաճախորդներուս, ընկերներուս ու ծանօթներուս կը յայտարարեմ թէ՝ 106 թիւ Rue de Richelieu աշխատանոցս, անորոշ ժամանակի մը համար փոխադրած եմ Place St. Michel, 31 Rue de la Harpe, 4րդ յարկ, Métro St. Michel.

Դերձակ ԿԱՐՕ Պ. ԵՐԱՆԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ժէռսէ ռօպ կարող վարժ եւ վարպետ գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ Երուանդ Պօտուրեանի, 7 Rue Tournon, սենեակ թիւ 51, մէթրօ Օտէօն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ երկու վարպետ կտրողներ (coupeur)։ Տեւական գործ ամբողջ տարուան համար։ Եթէ կտրողը ընտանիքի տէր է, եւ իր ընտանիքի անդամներուն մէջ կան տափատ եւ բաճկոն կարողներ, անոնց համար ալ կ'ապահովուի մշտական գործ։ Լաւ վճարում։ Անհրաժեշտութեան պարագային կրնանք կանխավճար ընել ։

Դիմել՝ Ա. Հաճեանի, 36 եւ 40 Bld. Jean Jaurès, Draguignan (Var).

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ արուեստական մարգրիտ շարող երիտասարդ գործաւորուհիներ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ Mlle Suzanne, 93 Rue Pelleport. Մէթրօ Pelleport.

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
E. STEFIKI
վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեանց վարժարանէն։
106 Ave. Kléber, Paris (16e)
Հեռ. Passy 72.56
ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները։
Կ'ընդունի ամէն օր (ի բացառեալ շաբաթէ) կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
123 Blb. Sebastopol, Մէթրօ Réaumur եւ St. Denis։ Միզանցքային, մորթի եւ արիւնի հիւանդութիւններ։
Խորհրդակցութիւն՝ 9—12, 2—8 եւ կիրակի առաւօտները։
ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld. Raspail, Paris (6e)
Ֆրանսերէն լեզուի գործնական վարժարան։ Նախապատրաստական դասընթացք համալսարան մտնելու համար Սեպտեմբեր եւ Հոկտեմբեր ամիսներուն։ Շաբաթը 15 ժամ գործնական դաս ֆրանսերէն լեզուի, 30 դասախօսութիւն, 10 շրջում-դասախօսութիւն Փարիզ եւ շրջակաները։ Մէկ ամսուան համար 155 ֆրանք, երկու ամսուան համար 230 ֆրանք։
Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Տնօրէն ROBERT DUPOUEY, 101.Bld. Raspail, Paris (6e).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 Rue de Rivoli, մէթրօ Chatelet
Կը դարմանեն արմատապէս եւ նոր մեթոտով այրերու եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութիւնները (ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն)։ Մասնաւոր լապօրաթուար։ Արմատական դարմանում լայներակութեան (վարիս)։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—8, կիրակի օրերը 9—12, կը խօսուի նաեւ Գերմաներէն։

B. GINDINE
ԿԱՌՔԻ ԿԱԶՄԱՏՆԵՐ
Carrosseries
21-23 Quai de Seine. Paris Courbevoie.

WAGRAM-AUTO կը սորվեցնէ ինքնաշարժ վարել 1928ի կառքերու վրայ եւ կը դիւրացնէ արտօնագրի ստացումը։ Ամբողջ դասընթացք, կամ առանձին դասեր, սկսեալ 15 ֆրանքէ։ 63 Ave. de la Grande Armée. Tél, Passy 79-43։

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷ՛Ք
BOULANT
ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ
Հետեւեալ չափաւոր գիներով
12 ֆրանք 34 Bld. St. Michel
16 ֆրանք 1 Bld. Montmartre
18 ֆրանք 35 Bld. des Capucines

Բ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ
վկայեալ հիւանդապահ, նախկին տամնապետ հիւանդապահ Արեւելեան բանակին, 14 երկար տարիներու փորձառութեամբ կը խնամէ ամէն տեսակ հիւանդներ։ *Մասաժ, վանտուզ, փիքիւր, փանսըման* եւայլն։ Վկայեալ աղքատներուն ձրի։
Հասցէ՝ 6 Rue Grégoire du Tours. Paris (6e),

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՏՕՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ
փոխադրուած է 34 Rue de Moscou, Մէթրօ՝ Rome, Թռամ. 30 և 5
Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—5
Մասնաւոր ժամադրութիւն ուզողները պէտք է որ գրեն վերոգրեալ հասցէին։

Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԻՐԱՒԱԳԷՏ
Կը զբաղի ամէն տեսակ առեւտրական, քաղաքային եւ պատժական դատերով։ Կը ստանձնէ մասնաւորապէս ինքնաշարժի արկածներու եւ վարձակալութեան վերաբերեալ դատական գործեր, ինչպէս նաեւ ապահովագրական վէճեր։ Կը խմբագրէ ամէն տեսակ actes (baux, vente et nantissement de fonds de commerce, constitution et liquidation de sociétés). *Ֆրանսահպատակութիւն ուզողներու համար կը կատարէ վարչական ձեւակերպութիւնները լաւագոյն պայմաններով։*
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 9.30-12 և ժամադրութեամբ
13 Rue Béranger, Métro République, Tél. Archives 15-14

ՅԱԿՈԲ ՊԱՀՐԻ եւ ԳԱՄԷՐ ԲԵՆԻԱՄԻՆ
ԻՐԱՒԱԳԷՏՆԵՐ
ՊՈԼՍՈՅ ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԷՆ
8 Ave. Frémiet, Métro: Passy Tél. AUTEUIL 72—69
Կը ստանձնեն վաճառականական, ժառանգական եւ այլ ամէն կարգի դատերու պաշտպանութիւնը, ինչպէս նաեւ միջազգային իրաւական եւ վարչական ամէն տեսակ խնդիրներու հետապնդումը։
Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ՝ լաւ պայմաններով։
Կ'ընդունին՝ ամէն օր (բացի կիրակիէ) ժամը 9էն 12 եւ կէսօրէ վերջ ժամադրութեամբ։

24, RUE ST. LAZARE
PARIS (9e)
ԱՀԱ ԱՅՍ Է ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ
ՎԱՀՐԱՄ ՃԷՆԱԶԵԱՆԻ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑԻՆ

ՔԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՏԻՒՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
23 Rue Gentrale, Le CANNET (A. M.)
Անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներու ճոխ ... նորաձեւութեան եւ ճաշակի նրբութեամբ անմրցելի, ... դժուարահաճներուն անգամ կատարեալ գոհացում։
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՒԱԿԱՆ Է
Պէտք ունիմ պատուաւոր դերձակ աշկերտի մը լաւ ... րումով։ Դիմել ուղղակի մեզ եւ կամ Մարսէյլ, Գր... «Յառաջ» 13 Rue des Dominicaines, Marseille.

BANQUE COMMERCIALE DU LEVANT
O. MAGARIAN
18 Rue Laffite, PARIS (9e) Tél. PROV. 3...
Հայ առեւտրական տուներու գործառնութիւնները դիւրացնելու ... գաղթական ազգայիններու մէջ խնայողութիւնը քաջալերելու ... տակով հաստատուած դրամատունս, կը ստանձնէ դիւրատար պայմաններով ... զեղչել առեւտրական մուրհակներ եւ բանալ ընթացիկ հաշիւ ... նոյնիսկ ամենափոքր գումարներու համար։

ՓԼԱՔՆԵՐ 18 ՖՐԱՆՔ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՅՈՒՆԱ...
Զուտ խաղողէ անարատ օղի (Պօրտօ պատրաստուած), արեւելեան նպարեղէններուն լաւագոյնը, ապուխտ, երշիկ, աղի ձուկեր, ... ձէթ, ձիթապտուղ, էրմիս գօնսէրվներ, թէյ եւայլն, անուշեղէններ ...
Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ քով
28, Rue Lesage, Paris (20e) Tél. Ménil. ...
Métro Belleville Tramway 5 ...
Բաց է ամէն օր մինչեւ ժամը 9,30

SOLUTION ...

ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԸՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ԸՆԵԼ ՈՒԶՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Կ'ՈՒԶԷ՞Ք *լաւ շահելու համար ձեր շինելիք լուսանկարները ապակիի միջոցաւ շինուած լուսանկարի*
նման յստակ, մաքուր եւ անմրցելի օրէն յաջող ըլլան, գնեցէք նորահնար, կատարելագործեալ, խիստ փոքր ծաւալով եւ թեթեւ (տես պատկերը) վայրկենական լուսանկարի մեքենաներէն հատ մը։ Սոյն մեքենաներուն միջոցաւ քաշուած լուսանկարներէն հետաքրքրողներուն ձրիաբար կը ղրկեմ։
ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ ԳԻՆԸ՝ 1300 ՖՐԱՆՔ
Դիմել՝ H. FÉRMANIAN
10 Rue de Falicon, NICE, A. M.

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ
48 Rue Montmartre (*Բակի մէջ՝ աջ կողմի առաջին ...*
Այս անգամ իր անձնական դարմանատունը հաստատ... կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԱՆԱՆՑ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹ... հիւանդութիւնները։
Tél. Central 73-38 Métro: Sentier կամ ...
Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8։ ... բակի եւ տօն օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12։

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEV...
Տէր եւ տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-...
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քի... կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9—12։

ԲԺՇԿԱ-ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺ...
ՏՕՔԹ. ՍԷԹԵԱՆ
38, Ave. St. Ouen PARIS (18me) Tél. MARCADET ...
Ընդհանուր հիւանդութիւններ սեռամիզային, վեներ... թոքի, կանանց հիւանդութիւններ. վիրաբուժական գ... ղութիւն, ելեկտրադարմանում։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ Ակռայի դարմանում, քաշել 10 ֆ... արուեստական ճերմակ ակռայ 20 ֆրանք, ոսկի քուր... ֆրանքէն սկսեալ։
ԱՄԷՆ ՕՐ ՈՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՕԳՈՍՏՈՍ
1928

28 AOUT 1928

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 736

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿԱԿԱՆ "ՇԱՆԹԱԺ,,

Օգոստոս 22ին, նորէն արծարծելով գաղութներու կազմա-... պութեան խնդիրը, հրաւէր կ'ուղղէինք ռամկավարներուն, ...ւէր կանգնին «Արեւ»ի յուլիս 24 թուակիր խմբագրակա-...ն: կամ դրժեն զայն:

Արտատպենք, նորէն, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնա-...թերթին խելօք խօսքերը.

— «մեզ համար ամէն ժամանակ, բայց հիմա աւելի քան եր-...ք պէտք մըն է, հրամայական պահանջք մը, քով քովի բերել, ...մադրել մեր փոքր ու անբաւական ոյժերը, հնարաւոր եղածին ...փ ներդաշնակել մեր բոլոր ճիգերը, անհատական թէ հաւա-...կան, որոնք կը ձգտին հանրային բարօրութեան»:

...Ո՛չ մէկ պատասխան՝ միւս ռամկավար օրկաններէն: Եւ ...մէկ նոր արծարծում՝ «Արեւ»ի կողմէ:

Անշուշտ խղճին վրայ բեռ մը ունենալուն համար է որ ...նոցը կը վերցնէ... Երեւանի փարիզեան թուղթակը:

Եւ ի՜նչ սրտառուչ ասպետականութեամբ մը.

— «պէտք է կարծել որ, ինքզինքը դէպի Խ. Հայաստան բար-...ցակամ տրամադրուած համարող Ռամկավար կուսակցութիւնը ...ի մասնակցի այդ տեսակ ընդհ. կազմակերպութեան մը, եթէ ...նիսկ անոր շարքերուն մէջ նման տրամադրութիւններ գոյու-...ն ունենան: Այդ տեսակ կազմակերպութեան մը ա՛լ աւելի դէմ ...տի ըլլայ Հօկը, որ կոչուած է գաղութահայ աշխատաւորու-...ինը հայրենիքին հետ կապելու: Հօկի դէմ ուղղուած ամէն քայլ, ...ք կը համարենք ուղղուած գաղութահայ աշխատաւորութեան ...Խ. Հայաստանի միջեւ եղած կապին դէմ:»

Շատ բան կը սպասէինք Երեւանի կամկարներէն, բայց ոչ ...յս մէկը: Այս թանկագին խոստովանութիւնը՝ իրենց խար-...ախ եւ անպատիւ խաղերուն:

Մենք նոր չէ որ դիմակազերծ կ'ընենք Հօկը, իսկապէս ...յրենիքին օգնութեան համար եւ մե՛ր նախաձեռնութեամբ ...զմակերպուած Հօմին ծաղրանկարը: Օգոստ. 22ի խմբագրակա-...ն մէջ ալ, միջանկեալ շեշտեր էինք.

— «Այնուհետեւ խրամատը աւելի բացուեցաւ, շնորհիւ խար-...խ կազմակերպութեան մը, որ կը կոչուի Հօկ, եւ որ, հայրենի-...օգնելու պատրուակին տակ, կը ձգտի կազմալուծել բոլոր ազ-...ին օրկանները: Տեսակ մը քաղաքական «շանթաժ»:

«Երեւան»ը (24 օգոստոս) խե՛լք բրեր է եզրակացնելու թէ ...ռաջ»ի նոր յարձակումը կը զուղադիպի Հօկի համագումա-...ի, հետեւաբար եւ «կ'ապացուցէ՛ միայն այդ կազմակեր-...ութեան կենսունակութիւնն ու հմայքը»:

Արեւո՛ւդ մեռնիմ, աղբէր ջան...

«Յառաջ»ը այնքան մոռցեր է աւերակ Հօկն ու իր փլատակ-...րը, որ շատ-շատ մանր մունր թղթակցութեանց մէջ տեղ ...տայ անոր առածի կարգ անցած շահատակութիւններուն և ...լարումներուն: Իսկ եթէ իրենք, Երեւանցիները, տակաւին գա-...փար չունին անոր արդի վիճակին, անցեալին ու ներկային ...այ, անշուշտ իմացան կարկտան «համագումար»ին զեկու-...ումներէն, մանաւանդ գաւառի պատգամաւորներուն տեղեկա-...րներէն:

Աշնան տերեւներու պէս թափեցան անոր անդամները, ...դամենը երկու տարուան մէջ: Հայրենիքի հետ կապը խա-...րուեցաւ, թուլցաւ ինչպէս ուրիշ իրողութեանց, նոյնպէս և ...կին աճպարարութեան շնորհիւ: Եւ դեռ երես ունին պար-...ծենալու:

Եթէ Երեւանէն եկած նոր առաքեալները նոր դեղեր եւ ...մարներ բերած են զայն վերակենդանացնելու համար, լաւ ...ր Սէն-Միշէլի կամուրջէն գետը նետեն զանոնք, որովհետև ...նքան եւ աւելի խայտառակ վախճանի մը պիտի յանգի այդ ...նարկն ալ:

Ապացոյց՝ ահա հրապարակային խոստովանութիւնը իրենց ...պաշտօնաթերթին. — Պիտի չթողուն որ ռամկավարները մաս-...նակցին գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութեան: «Այդ ...տեսակ կազմակերպութեան մը դէմ պիտի ըլլայ Հօկը»:

Իսկական «շանթաժ» մը, որուն առջեւ ուսերը թօթուելով ...նցնին գաղութներու աշխատաւոր բազմութիւնները: Բուն ...կ անո՛նք որոնց վրայ յոյս դրեր են այդ խառնակիչները, ...ֆզա» եւ պաշտպանութիւն խոստանալով, անդամավճարներ ...ւզելով, եւ յետոյ բոլորի քթին խնդալով:

Անշուշտ «կենսունակութեան եւ հմայքի» ազդեցութեան ...կ է որ, խումբ խումբ հեռացան երկու երեք տարի առաջ ...ամտօրէն արձանագրուած երիտասարդներ, յետոյ մամուլին ...հանելով իրենց տեսածներն ու լսածները:

Բայց մենք պիտի մաղթէինք որ նոր ներարկումներ կա-...րէին Գ. Վարդանեանները, որպէսզի Երեւանը անգամ մըն ալ, ...յս անգամ աւելի ջախջախիչ փաստերով համոզուէր թէ՝ ...րելի չէ հայրենիքին օգնութիւն սպասել կամ հայրենիքի ...ն կապը ամրապնդել՝ հայրենիքի իրաւունքներէն զրկելով ...աշխատաւոր բազմութիւնները եւ շարունակ «զուռնա» փչելով ...րենց երեսին:

Ամէն «շանթաժ» իր վերջալոյսն ունի:

Այս մէկը աւելի երկար չի կրնար տեւել, որքան ալ նոր ...քեր ու շարժանկարներ երեւան պողոտաներուն վրայ, Հօկի ...ատացած» օգնութեան հարիւրապատիկը ծախսելով աջ ու ձախ: ...Եւ, ո՛վ հեգնութիւն, թշնամիներէն առաջ բարեկամներն են ...մերկացումներ կըկատարեն,—Հօկի հիմնադիր հնչակեանններն ...ռամկավարները:

Վաղը կը հրատարակենք նոր վկայութիւն մը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱՑՄԱՆ ՄԵԹՈՏՆԵՐ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ պարզելով թուրքիոյ դատական գործավարին պտոյտը եւ կատարած գործերը քրտական շրջաններու մէջ, կը գրէ (12 օգոստոս).

— Քրդական խնդիրը, ինչպէս քանիցս շեշտուած է այս սիւնակներուն մէջ, ներքին ազգագրական մեծագոյն կնճիռն է, որ գոյութիւն ունի Թուրք հանրապետութեան մէջ: Անկոբայի վարիչներուն «հաշտաբար» եւ «մեղմ» քաղաքականութիւնը հանդէպ քիւրդ ցեղապետներու եւ աքսորականներու, թրքացման քաղաքականութենէն շեղում մը չի նշանակեր: Ընդհակառակն ամէն նշան կայ պնդելու համար թէ ատիկա հնարք մըն է աւելի ուժգին թափով եւ մեթոտներու յաւելումով իրականցնելու ձուլման մեծ ծրագիրը, որ ի սպառ պիտի խափանէր ներքին ազգայնական շարժումներու ապագայ հնարաւորութիւնները:

Եւ արդէն թուրք կառավարութիւնը երկու մեթոտ որդեգրած կը թուի հանդէպ Քիւրդերու — ձուլել եւ հալածել: Ձուլել անոնք, որ տրամադրութիւն ցոյց կուտան ձուլուելու, իրենց զաւակները իբր թուրք կրթելու եւ իրենք զիրենք թուրք ազգութեան մէկ մասը նկատելու: Հալածել անոնք, որ կը մերժեն հպատակիլ ձուլուելու հրամանին, որ կը շեշտեն իրենց ազգային նկարագիրը, կ'ուզեն քիւրդ ապրիլ եւ իբրեւ քիւրդ կրթել ու դաստիարակել իրենց զաւակները. դարձեալ՝ կոտորել, սպաննել ու փճացնել այն բոլոր քիւրդ ցեղերն ու անհատները, որոնք ազատ ու անկախ Քիւրդիստանի մը կազմութեան ջանքեր կը թափեն, կը կազմակերպուին ու զէնքով ու գրչով կը կռուին թրքացման բոլոր տեսակ ծրագիրներուն դէմ:

Թուրք դատական գործավարին այցելութեան շարժառիթները այս հիմնական ծրագրէն կը բխին: Անոր խօսած ճառերը թէ հրաւէր մըն են խաղաղ Քիւրդերուն՝ թրքանալու, միեւնոյն ատեն սպառնալիք մըն են ըմբոստ Քիւրդերուն, թէ Անկորա անսայթաք ու անվհատ պիտի շարունակէ հալածել ու հարուածել զիրենք, քանի անոնք չեն ընդունիր թրքական քուրային մէջ իսպառ անյայտանալու ծրագիրը»:

ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Տոլստոյի հարիւրամեակի յանձնախումբը վերջացուցած է հանդիսութեանց յայտագիրը: Սեպտեմբեր 10ին (հ. տ. 28 օգոստոս 1928), մեծ Թատրոնին մէջ տեղի պիտի ունենայ կազմակերպիչ յանձնախումբին հանդիսաւոր նիստը, ուր պիտի խօսի կրթական գործավար Պ. Լունաչարսկի: Սեպտ. 11ին պիտի բացուի Տոլստոյի ցուցահանդէսը, 12ին՝ կարգադիր յանձնախումբը եւ հիւրերը պիտի երթան Եասնայա Պոլիանա գիւղը, ուր հռչակաւոր փիլիսոփան անցուցած է իր ամէնէն բեղուն օրերը: Սեպտ. 15ին տեղի պիտի ունենայ Տոլստոյի նուիրուած երեկոյ մը:

⁂ Թիֆլիսի համալսարանի թանգարանին մէջ գտնուեցան թանկագին վաւերաթղթեր՝ Տոլստոյի կովկաս բնակութեան մասին: Այս նիւթերը պիտի հրատարակուին համալսարանի վարչութեան կողմէ: Եալթայի դիւանատան մէջ ալ գտնուած են ոստիկանական թղթակցութիւններ՝ Տոլստոյի բնակութեան առթիւ (1902):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

Երէկ ժամը 3ին Քէ տ'Օրսէ՝ արտաքին նախարարութեան ժամացոյցի սրահին մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ ստորագրուեցաւ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող պատմական դաշնագիրը՝ 15 անկախ պետութեանց եւ գաղթապետութեանց միջեւ:

Կիրակի օր Փարիզ հասած էին արդէն բոլոր դաշնագիր պետութեանց պատուիրակները՝ Լորտ Քըշընտըն, Անգլիոյ պատուիրակ, Զալէսքի՝ Լեհաստանի արտաքին նախարարը: Իսկ կէսօրէն յետոյ հասաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Կուսթավ Շթրեզեման, որուն ժամանումը տեսնելու համար ահագին բազմութիւն մը խռնուած կար Կար տիւ Նորի առջեւ:

Երբ նախարարը հասաւ, ամբոխին մէջէն «կեցցէ՛ Շթրեզեման» պոռացին: 1870ի ֆրանքօ-գերման պատերազմէն ի վեր առաջին անգամն է, որ գերման նախարար մը պաշտօնապէս կ'ընդունուի Ֆրանսայի մէջ:

Երէկ առաւօտ վարչապետ Փուանքարէ ելմտական նախարարութեան շէնքին մէջ ընդունեց Ճափոնի լիազօր պատուիրակ կոմս Ուչիտան, Պելճիքայի արտաքին նախարար Հիմանսը և Շթրեզեմանը:

Կէսօրէն յետոյ պատուիրակները հետզհետէ սկսան հասնիլ արտաքին նախարարութեան շէնքը եւ առաջնորդուեցան Պրիանի գրասենեակը: Երբ բոլորն ալ հասան, Մեծ Նրբանցքի ճամբով գացին ժամացոյցի սրահը, ուր կարմիր գորգով ծածկուած պայտաձև սեղանի մը առջև նստան հետեւեալ կարգով.— Մէջտեղը նստաւ ֆրանսական պատուիրակութիւնը, որուն աջ կողմը դիրք գրաւեցին Գերմանիոյ, Պելճիքայի եւ Իտալիոյ, իսկ ձախ կողմը՝ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի ու Քանատայի պատուիրակութիւնները: Սեղանի աջ թեւին առջեւ նստան Ճափոնի, Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ, իսկ ձախ թեւին առջեւ՝ Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտոյ, հարաւային Ափրիկէ և Իրլանտայի պատուիրակները:

Արարողութեան ներկայ էին նաեւ վարչապետ Փուանքարէ եւ Տիկին Քէլլոկ, նախարարներ, դեսպաններ, դիւանագէտներ եւ հրաւիրեալներ:

⁂ *Դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ գոհաբանական աղօթքներ կատարուեցան Անգլիոյ մէջ: Բոլոր քարոզիչները փառաբանեցին հակապատերազմեան դաշինքը, իբրեւ մարդկութեան մեծագոյն հանդիսաւոր գործը որ կը ձգտի քրիստոնէական ամէնէն փառաւոր իտէալին — եւ յերկիր խաղաղութիւն,* ի մարդիկ հաճութիւն»: *Թագաւորը եւ իշխաններն ալ ներկայ եղան գիւղական մատուռի մը արարողութեանց:*

⁂ *Ահաւասիկ դաշնագրին գլխաւոր յօդուածները,*

Յօդ. 1.— Ստորագրող բարձր կողմերը հանդիսաւորապէս կը յայտարարեն, իրենց ժողովուրդներուն անունով, թէ կը դատապարտեն պատերազմի դիմելու սովորութիւնը՝ միջազգային վէճեր կարգադրելու համար եւ եա կը կենան պատերազմէն, իբրեւ ազգային քաղականութեան միջոց՝ իրենց փոխադարձ յարաբերութեան մէջ:

Յօդ. 2.— Ստորագրող բարձր կողմերը կ'ընդունին թէ բոլոր անհամաձայնութեանց եւ վէճերու լուծումն ու կարգադրութիւնը— ի՛նչ հանգամանք եւ ծագում ալ ունենան— պիտի հետապնդուի միայն խաղաղասիրական միջոցներով:

Յօդ. 3.— Ներկայ դաշնագիրը պիտի վաւերացուի յառաջաբանին մէջ յիշուած պետութիւններուն կողմէ, համաձայն իրենց սահմանադրական պահանջներուն եւ գործադրելի պիտի ըլլայ վաւերացման գիրերը... յանձնուելէն անմիջապէս յետոյ:

Եղբայրասպան կռիւներ Մակեդոնիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ 26 օգոստոս թուականով.

Մակեդոնական աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն, Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան անդամներէն 14 հոգի, — բոլորն ալ կուսակիցներ վերջերս սպաննուած զօր. Փրոթոկէրոֆի,— սպաննուած են հետեւեալ պարագաներու տակ.—

Ասոնք հարաւի շրջանները գացած էին՝ ապստամբական շարժում մը կազմակերպելու համար Իվան Միխայլոֆի՝ կազմակերպութեան ներկայ վարիչին եւ Փրոթոկէրոֆի սպանիչին դէմ: Սակայն բոլորն ալ սպաննուեցան Միխայլոֆի կուսակիցներուն կողմէ, կռիւի մը ընթացքին որ տեղի ունեցաւ Մէսթա գետին եզերքը, Մէխոմիայի մօտ:

Ալպանիոյ թագաւորութիւնը

Վիեննայի բոլոր թերթերը երկար յօդուածներ կը գրեն Ալպանիոյ վարչաձեւին փոփոխութեան մասին: Բոլորն ալ դիտել կուտան թէ այս դէպքը միջազգային ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ, որովհետեւ Ալպանիա կարեւոր դիրք մը ունի երկու մրցակից պետութեանց միջեւ: «Ռայխսփոսթ» կը գրէ թէ Ահմէտ Զօկու ինքզինքը թագաւոր հռչակել տուաւ՝ մղուած անձնական փառասիրութենէ եւ փափաքելով հիմնել արքայական գերդաստան մը՝ իր բոլոր առաւելութիւններով: «Իտալիա, կ'ըսէ թերթը, մանաւորապէս պէտք է ուրախանայ այս փոփոխութենէն, որովհետեւ եթէ հանրապետութիւնը տեւէր, նա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ուրեմն, թուրքերը վերջնականապէս որոշած են ընդունիլ լատինական տառերը:

Հեռագիրը հաղորդեց արդէն, որ այս տարի դպրոցները մէկ ամիս ուշ պիտի բացուին թուրքիոյ մէջ, որպէսզի պատրաստութիւններ տեսնուին՝ նոր տարեշրջանէն սկսեալ ուսուցումը լատինական տառերով կատարելու համար:

Շատեր այս որոշումը ծայրայեղ յեղափոխական, յանդուգն եւ աննախընթաց կը գտնեն:

Ես այդ կարծիքէն չեմ:

Թուրքերը սեփական լեզու չունին արդէն: Ինչ որ թուրքերէն կը կոչուի, խառնուրդ մըն է թաթարերէնի, պարսկերէնի եւ արաբերէնի: Այս խառնուրդ լեզուն գրաւորապէս արտայայտելու համար, թուրքերը սեփական գիր ալ չունին եւ դարերէ ի վեր կը գործածեն արաբական տառերը:

Դարերու ընթացքին իր կրած ազդեցութեանց տակ եղծանած է թուրքերէնի ինքնուրոյն դիմագիծը: Այնպէս որ Անատոլուի թուրքը մեծ դժուարութիւն կը քաշէ թուրք գրական լեզուն կամ պոլսական նուրբ բարբառը հասկնալու համար:

Իթթիհատի «Թիւրքճի»ները Սահմանադրութեան շրջանին *Թիւրք Օճաղ*ներու միջոցաւ փորձեցին շարժում մը ստեղծել՝ դէպի զուտ թրքականութիւն: Այդ ուղղութեամբ նախափորձեր ալ եղան: Սակայն առանց արդիւնքի:

Այսօր լատինական տառերը ընդունելով, թուրքերը մեծ զոհողութիւն մը չէ որ կ'ընեն: Իրենց չպատկանող այբուբենք մը կը փոխանակեն ուրիշ այբուբենքով մը: Ա՛յսքան միայն:

Այս «յեղափոխութիւն»ը աննախընթաց ալ չէ, քանի որ Ադրբէջանի եւ Ռուսիոյ թուրքերը ընդունեցին արդէն լատինական տառերը:

Յետոյ ժողովուրդն ալ մեծ բան մը չի կորսնցներ եւ Անատոլուի գիւղացին ո՛չ մէկ պատճառ ունի գանգատելու: Որովհետեւ թուրք բնակչութեան հարիւրին տասը միայն կարդալ-գրել գիտէ. մնացածը «տգիտութեան խոր խաւարին մէջ կը խարխափի»:

Նոր սերունդը դիւրաւ պիտի վարժուի նոր գիրերուն: Պոլսական թերթերը խոշոր տառերով կը յայտարարեն թէ չորս դասաւական է՝ նոր գիրերն ու ուղղագրութիւնը սորվելու համար:

Պիտի սուժեն միայն հին գլուխ թուրքերն ու պաշտօնացուրկ հօճաները, որոնք գիրէն առաջ գանգատի ու բողոքի ուրիշ շատ պատճառներ ունին:

Լատինատառ թուրքերէնը յեղափոխութիւն չէ, այլ քանի մը տարիէ ի վեր սկսուած մեծ յեղափոխութեան բնական վախճանը:

Բուն յեղափոխութիւնը խալիֆայութեան ու Շէրիաթին ջնջումն էր, փաթթոցին, ֆէսին ու չարշաֆին բարձումը եւ կրօնական միւս արմատական բարեկարգումները, որոնք անմարսելի էին թուրք մոլեռանդ եւ տգէտ ժողովուրդին համար:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼԷՆԻՆԳՐԱԴԻ մէջ ձերբակալուեցան եւ դատարան յանձնուեցան 30 մաքսանենգներ, որոնց մէկ մասը կ'ամբաստանուի իբրև լրտես, ի հաշիւ Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ:

ՎԱՅՄԱՐ

Օգոստոս 11ին, Գերմանիոյ մէջ տօնուեցաւ «Վայմարի Սահմանադրութեան» ինննորդ տարեդարձը։

Կարգ մը պարագաներ պատճառ եղան, որ այս տարի տօնակատարութիւնը տեղի ունենայ առանձին շուքով, ու ամէնէն առաջ այն, որ այս պահուս կառավարութեան գլուխը կը գտնուին ընկերվարականները, որոնք տասը տարի առաջ իրենց խոհուն եւ կորովի ընթացքով փրկեցին յեղափոխութիւնը այլասերումէ ու երկիրը տակնուվրայութենէ եւ այնուհետեւ ինը տարի շարունակ անդուլ աշխատանք թափեցին՝ ամրապնդելու նոր կարգը։ Ու այսօր անոնք մեծագոյն իրաւունքը ունին՝ Սահմանադրութիւնը իրենց գործը համարելու, վասնզի առանց ընկերվարականներու Վայմարը անհնարին կը լինէր։

1918ի նոյեմբեր 9ին Բերլինի մէջ տեղի ունեցաւ գերման Հանրապետութեան հռչակումը։ Հին կարգին ներկայացուցիչները հրաժարեցան ամէն պայքարէ եւ անշշուկ քաշուեցան ասպարէզէն։ Պետութեան ճակատագիրը անցաւ ընկերվարութեան ղեկավարներու ձեռքը, եւ իրենց պաշտօններու վրայ ձգուած հին նախարարները ենթարկուեցան անոնց։

Սակայն յեղափոխութենէն ելած կառավարութիւնը տակաւին երկար ատեն չէր վայելեր պէտք եղած հեղինակութիւնը։ Ամէն քաղաք ունէր իր բանուորական եւ զինուորական խորհուրդը, որ շարունակ կը խառնուէր կառավարութեան կարգադրութիւններուն եւ յաճախ արգելք կը հանդիսանար անոր գործունէութեան։ Միրքերը դեռ գրգռուած վիճակի մէջ էին, եւ տարբեր շրջաններու մէջ գոյութիւն ունեցող տարտամ ու անառարկայ թշնամանքը ամէն րոպէ կրնար արտայայտուիլ վտանգաւոր պոռթկումներով։

Զանազան վայրերու մէջ ծագած ըմբոստութիւններուն վերջ տալու գործը առաջին իսկ պահէն յանձնուած էր ականաւոր ընկերվարական գործիչ եւ խորհրդարանի անդամ Գուստաւ Նոսկէին, որ նոր կառավարութեան մէջ ստանձնած էր պատերազմական նախարարի պաշտօնը։

Հետաքրքրական է Նոսկէի պատմութիւնը խաղաղ եւ գողտրիկ Վայմար քաղաքը Սահմանադիր Ժողովի վայր դարձնելու մասին։

Այն հարցը, կը պատմէ Նոսկէ, թէ ո՛ւր պիտի գումարուէր Ազգային Ժողովը, յաճախ քննութեանց առարկայ եղած էր։ Բերլինը այդ նպատակի համար աննպաստ վայր մըն էր։ Արդէն կառավարութիւնն իսկ անկարող էր հոն հանգիստ կերպով իր գործերը վարելու. ան շարունակ փողոցի ճնշման տակ կը գտնուէր։ Վիլհէլմշտրասէէն (*) անվերջ ցուցարարներու խումբեր կ'անցնէին, մէկը միւսի ետեւէն պատուիրակութիւններ կ'ուզէին ներկայանալ կառավարութեան։ Այդ ճակատագրական օրերուն մասնաւորապէս Էբերտ(**) լրջօրէն կը խորհէր՝ դահլիճը Բերլինէն ուրիշ տեղ մը փոխադրել։ Սակայն, երբ ըմբոստութիւնը ճնշուելէ յետոյ կառավարութիւնը վերջնապէս տիրացաւ Բերլինին, կարելի եղաւ հրաժարիլ անկէ հեռանալու գաղափարէն։

Ատոր հակառակ, ո՛չ ոք կրնար վստահ ըլլալ, թէ Ազգային Ժողովը միջոց կ'ունենար Բերլինի մէջ անարգել կերպով իր աշխատանքը կատարելու։ Վայմար երթալու գաղափարը հետզհետէ աւելի լուրջ նկատողութեան կ'արժանանար։ Շայդեման եւ Լանդսբերգ հակառակ էին անոր։ Էբերտ կը դատէր զուտ գործնական նկատումներով, թէ անկարելի է ամիսներ շարունակ հրացաններով պաշտպանել Ազգային Ժողովը ցուցարարներու ճնշումէն։

«Երկուշաբթի յունուար 20ին, կ'ըսէ Նոսկէ, ես արտայայտուեցայ ի նպաստ Վայմարի, գիտակցելով հանդերձ այն անպատեհութիւններուն, որոնք պիտի ծագէին անկէ որ Ազգային Ժողովը եւ կառավարութիւնը քանի մը ամիս անջատուած կը լինէին պետական հաստատութիւններու վայրէն»։

Նոսկէի պատճառաբանութիւնը հետեւեալն էր.— Նոյն ատեն զօրավարները յայտնած էին անոր, թէ «Անկախ ընկերվարականները» եւ «Սպարտակ»ի անդամները իրենց քարոզներով զինուորները այնպիսի վիճակի հասցուցած էին, որ անկարելի էր վստահիլ բանակի հաւատարմութեան։ Այսպէսով, ոչ մէկ երաշխիք կար, որ Ազգային Ժողովը գոհացուցիչ չափով պաշտպանուած կը լինէր, եթէ երկար ատեն Բերլին մնար։ Ջղագրգիռ մայրաքաղաքի ազդեցութիւնը ոչ միայն աննպաստ, այլ եւ մեծապէս վտանգաւոր պիտի լինէր։

Վայմարը դիւրին էր ռազմականօրէն պաշտպանել։ Այդ գործը յանձնուեցաւ զօրավար Մերկերին։ Որոշուեցաւ քաղաքի մէջ քիչ զօրք ունենալ, բայց դուրսէն զինուորական լայն գօտիով պաշտպանել այն։

Երբ զօրքի տեղաւորման նախապատրաստական աշխատանքը կատարողները Վայմար եկան, այնտեղի զինուորական պատգամաւորներու խորհուրդը զինաթափ արաւ անոնք եւ հեռագրեց Բերլին Նոսկէին, թէ տեղական զօրքը հակառակ է, որ հոն օտար զօրամասեր ուղարկուին։ Նոսկէ ոչ միայն կարեւորութիւն չտուաւ այդ բողոքին, այլ եւ սպառնաց ծանր պատիժներով, եթէ Վայմար ուղարկուող մարդոց անգամ մը եւս ձեռք դպի։ Ատոր վրայ խորհուրդը տեղի տուաւ։

«Երբ մենք,— կը պատմէ Նոսկէ,— փետրուար 3ին Վայմար հասանք, տեղական խորհուրդը այցելեց ինծի։ Խօսակցութեան եղանակը քիչ մը գրգռուած էր, վասնզի զինուորական խորհուրդները իրենք զիրենք ամբողջ Թիւրինգենի շրջանի տէրը կը կարծէին։ Անոնց ինքնավստահութիւնը նուազեցաւ, երբ ես յայտնեցի, թէ հաւանական է որ այսօր իսկ Վայմարի խորհուրդը իմ մարդիկը զինաթափ անելու համար խիստ պատժի ենթարկուի։ Բաւական մեծ տպաւորութիւն գործեց նաեւ իմ այն յայտարարութիւնը, թէ հրամայած եմ Վայմարի շուրջը 7000 զինուոր համախմբել։ Արդիւնքը եղաւ այն, որ ինծի հանդիսաւոր հաւաստիացում տրուեցաւ, թէ ոչ ոք կը խորհի Ազգային Ժողովին դէմ որ եւ է քայլ առնել, եւ թէ դժգոհութեան պատճառը այն է միայն, որ Թիւրինգենի հին զինուորները վիրաւորանք կը նկատեն իրենց հանդէպ երեւան բերուած անվստահութիւնը. չէ՞ որ իրենք ալ կարող էին պէտք եղած կերպով պաշտպանել Վայմարը։ Ի վերջոյ եկանք համաձայնութեան, որ դրացի քաղաքներու զօրքերն ալ մասնակցին Վայմարի պաշտպանութեան։ Իրականութեան մէջ այդ տեղի ունեցաւ միայն սահմանափակ չափով»։

Երբ Ազգային Ժողովը սկսաւ իր աշխատանքին, պարզուեցաւ որ բոլոր մտահոգութիւնները զուր էին, եւ ապահովութեան արտակարգ միջոցները աւելորդ։

Վայմարի Սահմանադրութիւնը ծնաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ։

Ռ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

(*) Վիլհէլմշտրասէ Բերլինի այն փողոցն է, ուր կը գտնուին կառավարական հաստատութիւնները։

(**) Ֆրիտրիխ Էբերտ նախագահն էր ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ եղաւ առաջին նախագահը գերման Հանրապետութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԱՀԸ ՄԵՌՑՆՈՂ ՄԱՐԴԸ

Բ.

Իրականութիւն մըն էր այլեւս գիւղացիներուն համար՝ ժամուն իրարանցումը։ Ասոնք դուրս կուգան քիչ վերջ, մոմէ լապտերներով, փայտերով ու շուներով։ Քանի մը կարճ խօսակցութիւններէ, արագ փըսփսուքներէ վերջ անոնք կը շարժին դէպի եկեղեցին։ Կասկած չկար որ նշանաւոր Յովնաթանն էր։ Ինչ՞ը լսեց ժամկոչը զայն հիւրընկալած ըլլալուն համար։

Գիւղէ գիւղ, չարասրտի ու կախարդի համբաւ էր տարածած Յովնաթան։ Անոր խոշոր, կոպիտ կազմուածքը, անոր ծուռ նայուածքները, անոր կզլուած բերանը կը ծածկէին տեւականօրէն յուզուող, անհանգիստ հոգի մը։ Նուագի մը, հէքեաթի մը դէմ շուտով կը լեցուէին Յովնաթանի աչքերը։ Բայց որովհետեւ կը պահէր իր այս թեթեւ արցունքները եւ որովհետեւ ինքզինքին ամօթ էր. սեպած ուրիշ աւելի ծանր արցունքներով փլիլ մարդոց առջեւ, Յովնաթան նկատուած էր իբրեւ ահռելի քարասիրտ մը։

Մարդիկ մարդոց կէսերը կը կը տեսնեն միայն։ Միւս մասերը կը մնան խաւարին մէջ, ինչպէս երկրագունդին կէսը։ Ու երեւցող կէսին լոյսը կը սեւցնէ միւսը։

Հոգիներ կան որ տիեզերական օրէնքներու հետ կապուած կարծէք կը դառնան իրենք իրենց վրայ տեւականօրէն։ Ուրիշներ ալ որ յանկարծակի սասանումով մը ու տարիներու ընթացքին, կը դարձնեն իրենց միւս երեսները։

Զունենալով այն կերպարանքը զոր կ'ուզէր տալ ինքզինքին, չկրնալով հասնիլ այդ հեռաւոր ու աղուոր պատկերին որ գծած էր պզտիկուց՝ ինքզինքին համար, Յովնաթան նախընտրած էր լռել։

Նեղուելով իր շրջակայքէն զոր դժուար կուգար իրեն տանիլ, ան կը խրտչէր գրեթէ միշտ ու կը խրտչեցնէր։

Զարախօսութիւնները սակայն անվնաս շրջանակի մէջ կը մնային, տրուած ըլլալով Յովնաթանի կարգ մը առաւելութիւնները որ անուանի կը դարձնէին զինքը՝ իր կառապանի արհեստին մէջ։ Ճամբորդ մը որ լեռներ պէտք էր անցնէր, գայլեր ու աւազակներ պէտք էր դիմաւորէր կը նախընտրէր յանձնել իր հոգին Յովնաթանին ու անոր խելացի, կայծակէ ձիուն, կը նախընտրէր տանիլ անոր անմարդակերպ կերպարանքը, որ պզտիկ ժպիտ մը տալ անգամ չէր գիտեր։

Ոչ մէկ բան, արդարեւ, կ'ուրախացնէր մարդը, ոչ մէջքին փաթթուած ոսկիներու գօտին, ոչ ձին, ոչ կինը, ոչ ալ իր գործած հերոսական մարդասպանութիւնները։

Ոչ ոք կը սիրէր Յովնաթան։ Ոչ իսկ գինին որով կ'ուռեցնէր ան իր փորը ու կը պարպէր գլուխը։

Եթէ մէկը յաճողէր սակայն վեր առնել քիչ մը՝ անոր վերարկուին թեւերը, պիտի տեսնէր մարդուն դաստակներուն վրայ քանդակուած վէրքերու օղակներ, շղթաներէ խածխծուած միսի մը ահռելի հետքերը։

Բանտը խմած էր տարիներով, Յովնաթանի հոգին, վերածելով զայն ատելութեան ու անխղճութեան անդունդի մը։ Իր խուցին մէջ, խաւարին ու խոնաւին մէջ, տարիներով, ոտքերուն ու ձեռքերուն շղթաները իրար քաշած, հայհոյած, հրէշային վիճակ մը առած էր Յովնաթան, մինչեւ թրքական սահմանադրութիւնը որ կը բանայ անոր առջեւ դուռը։ Բայց հետքերը կը մնան միսին ու հոգիին մէջ։ Ազատութիւնը չկրցաւ փոխել մարդը։ Կովկաս քանի մը ամիս թափառելէ վերջ, կը վերադառնայ հայրենիք։ Հողը կը քաշէր մարդը։ Գլուխը կը ծռէ հողին, ժամանակի մը համար ու կը սկսի աշխատիլ։ Կը ծրարէ, մէկդի կը դնէ իր յուսախաբութիւններու բեռը ու իր դառնութիւնը ազգային ճակատագրին հանդէպ։ Գիւղացի, անուս Յովնաթանը կը զգար արդէն ահաւոր աղէտը, որ պիտի գար շուտով քայքայել, ծամել ու արիւնաթաթախ պատառներով կուլ տալ ամբողջ ժողովուրդ մը։

Բայց ո՞վ էր որ պիտի հասկնար զինքը։ Ո՞վ էր որ պիտի պատռէր ակամայ բերուած դիմակը, իջնելու համար դէպի մարդուն հոգիէն ներս, զուրգուրանքի կարօտ, յուզումներու ու խաւարի մը մէջ քնացող աղամանդը։

Ոչ ոք դարձեալ պիտի ուզէր հասնիլ օգնութեան անոր ճգնաժամին մէջ։

Գիւղացիները որ իրենց քուներուն մէջէն ճանչցան անոր ճիչը, անոր ատրճանակին հարուածները, չուզեցին մօտենալ ու շղթայ կազմած կեցան, սպասեցին եկեղեցիին դրան առջեւ։

Ոչ ոք յանդգնեցաւ երթալ բանալ դուռը, երբ Յովնաթան երկաթները ծեծելով կը պօռար ներսէն.

— Բացէք, շա՛ն լակոտներ, Զիմառա գիւղին աղջիկը ծարաւ է։

Այս խօսքերը աւելի կը շփոթեցնէին սակայն Զիմառացիները։

Ժամկոչը խաչակնքեց՝ իր ճերմակ ցանուցիր մազերէն մինչեւ իր ներս փախած փորը։

— Ի՞նչ աղջիկ է. Յովնաթանէն ու մեռելէն զատ ոչ ոք կար ներսը։

Յովնաթանը խենթեցած ըլլալու է։ Ի՞նչ պիտի ըսէ գիւղին մըխթարը, երբ իմանայ որ մեռելի մը քով մարդ է տարած պառկեցնել։

Ու ան սկսաւ ամփոփել իր նայուածքը՝ կարմրած ուռած կոպճներու միջեւ։

Սանդուղներ բերին գիւղացիները։ Շուներու հաչոցներով ու պառաւներու վլվլուկներով՝ մարդ հանեցին զանգակատունը։ Ամէնէն կտրիճը որ անձը վտանգի դնելով բարձրացաւ ձիւներուն, ոտքերուն տակ կոտրող կղմինտրներուն ու զանգակին տակէն վայրագօրէն փախչող ագռաւներուն մէջէն, հրամայեց վայրենիներուն լուռ մնալ։ Ցուրտէն ու սարսափէն կծկտած մարդեր սպասեցին վարը։ Որ մէկը քալեց մինչեւ պատուհանները։ Ներսէն սառած շողին ոչ մէկ ճամբայ կուտար սակայն նայող աչքերուն։ Որ մէկը բարձրացաւ անյայտացած սուզակին ետեւէն՝ մինչեւ սանդուղներուն կէսը։ Որ մէկը գնաց ձիուն մօտ որ ոտքերուն տակի ձիւները նետելով, պզտիկ պատ մըն էր բաշած մէկ կողին։ Հովը մէկիկ մէկիկ կը մարէր լապտերները։

Ձիւներուն վրայ տարածուող շուքերը կը փաթթուէին մարդոց ոտքերուն ու կը նետուէին ժամուն պատերուն ու հոս ու հոն բարձրացող շիրիմներուն վրայ։ Հովը անակնկալ հարուածով մը հորը ձգեց ժամուն ջրհորին գոլլը որ մեծ աղմուկով մը գնաց ընկղմիլ սառած ջուրերուն մէջ։ Շուները վազեցին հորին շուրջ։ Կիները փաթթուեցան հանդիպած մարդուն։

Վերադարձաւ վերջապէս սուզակը։ Ան պոռաց սանդուղներուն վրայէն.

— Ճիշդ է, կնիկ մը կայ թեւերուն մէջ, մութ էր, շատ բան չտեսայ, անկիւն մը քաշուած էին, կինը կուլար. շատ բան չտեսայ, բանանք դուռը, խենթեցած չէ, ճիշդ է ըսածը...

— Բանանք դուռը, որոշեց գիւղը։

Ու խմբակը քալեց։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(վերջին մասը՝ վաղը)

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԲԵՐՆՈՎ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ, նորընտիր ընդհ. քարտուղար Պ. Հայկազ Կոստանեան ընդարձակ զեկուցում մը ըրաւ օրուան խնդիրներուն շուրջ։ Կը թարգմանենք գլխաւոր կէտերը, քաղելով Թիֆլիսի *Պրոլետար* թերթի յուլիս 18ի, 22ի եւ 25ի թիւերէն.

— Երբ կը խօսինք տնտեսական աշխատանքի թերութիւններուն մասին, առաջին առթիւ պէտք է կանգ առնենք հանքային արդիւնաբերութեան վրայ։ Ալլահվէրտիի եւ Ղափանի հանքերու խնդիրը արդէն շատ զբաղեցուցած է մեզ։ Ամէն ոք գիտէ թէ հանքագործները, ինչպէս նաեւ Շրջանային Կոմիտէի, Արհեստակցական Միութեանց եւ ուրիշ Մարմիններու ներկայացուցիչներ երկար ատենէ ի վեր կ'աղաղակեն թէ՝ այնտեղ խայտառակութիւններ տեղի կ'ունենան եւ անբնական երեւոյթներ երեւան եկած են աշխատանքի մէջ։ Շատերը սակայն կը կարծեն թէ այս բոլորը ըսի-բասներ են եւ չափազանցութիւններ Ալլահվէրտիի հանքերուն շուրջ։

Սակայն իրողութիւնը սա է որ Կեդր. Կոմիտէի նախագահութիւնը անցեալ տարի որոշեց հետազօտել հանքային արդիւնաբերութիւնը եւ հեղինակաւոր անձերէ կազմուած Յանձնաժողով մը առաջին առթիւ քննութեան ենթարկեց Ալլահվէրտիի հանքերը։ Յանձնաժողովին տեղեկագիրը քննեցինք նախագահութեան նիստին մէջ, անհրաժեշտ եզրակացութիւնները հանեցինք եւ հիմա հանքային արդիւնաբերութեան թերութիւնները ամէն ատենէ աւելի լաւ գիտենք։

Նախ քննենք բաժնեթուղթերու խնդիրը։ Լուր տարածուած է թէ հանքերուն կացութիւնը գէշ է այն պատճառաւ որ բանուորները ուղղակի բաժնետէր են։ Մինչդեռ քննութիւնները ցոյց տուին որ բաժնեթուղթերուն մեծ մասը 15 ձեռնարկուներու քով կը գտնուի, հետեւաբար բանուորները չեն կրնար բաժնետէր ըլլալ։

Քննութեան արդիւնքը երեւան բերաւ որ հանքերուն վարչութեան մէջ, կարգ մը անձեր կապ կը պահեն ֆրանսացի նախկին բաժնետէրերուն հետ, ինչպէս նաեւ անոնց՝ որ մինչեւ այսօր դեռ այս արդիւնաբերութեան շուրջը կեցած են։ Ուրեմն կասկած չկայ որ նախկին բաժնետէրերէն եթէ 5-6 հոգի մնացեր են, կրնան մեծ վնաս հասցնել մեր արդիւնաբերութեան։

Ասկէ զատ, շատ խօսուած է ներածուած մեքենաներու չարաբաստիկ հարցի մասին։ 400 հազար րուբլի արժէքով այդ մեքենաներու մասին, թէեւ դեռ որոշ տուեալներ չունինք վերջին խօսքն ըսելու համար, սակայն քննութեան արդիւնքը ցոյց տուած է որ այդ մեծաքանակ գործիքները ձեռք բերելու տնտեսական եւ արհեստագիտական նպատակայարմարութիւնը դեռ չէ ապացուցուած։

Հանքերուն բարձրագոյն վարիչները, որոնք Ֆրանսացիներու հետ աշխատած են երկար
տարիներ եւ հիմա կը շ
կեն իրենց աշխատանք
մեթոդներով եւ
ներով բնաւ կապ չուն
հրդային իշխանութեան
տանքի ոգիին եւ մեթո
հետ։

Բանուորներ վարձելու
ձակելու խնդիրը կա
խայտառակութիւն դա
բանուորները մարդու
դներ եւ նոյնիսկ նկա
առներ մեր կուսակցու
արհեստակցական միու
միտէներուն հրահանգն
սակցութեան, արհեստա
միութեանց եւ խորհրդա
միններու կազմած ես
կատարելապէս խախտ
տեղ։

Գալով արդիւնաբեր
մենք ամէն ամիս խոշ
մարներ կը կորսնցնենք
վէրտիի մեր տեղական
ները կ'ըսեն թէ անհա
աւելորդ ծառայողներ
րենց որակին անհամա
խան բարձր թոշակներ
քանի մը լաւ մասնագ
նենք, սակայն դեռ կը
տասնեակներով անպ
նագէտներ, որոնք
բանուորներուն բան
վեցնեն, մինչդեռ իրենց
լու պէտք ունին։

Քննութիւնը ցոյց
արհեստակցական կ
պուած շարքեր չկան,
ծային աշխատանքը կը
աշխատանքի պաշտպան
շատ գէշ կազմակերպ
բժշկական օգնութիւնը
խանձելի է, արտադր
հրդակցութիւնները չ
սպասուած արդիւնքը
հագուստը (հերթու մէ
լու յատուկ) ժամանա
տրուիր եւլն.։ Իսկ ամե
Լոռը՝ աշխատավարձի
մը մինչեւ 20 օր կ'ուշ
կերնե՞ր, այս փաստը
ռակ փաստ է։

Ուրիշ խնդիր մըն
ազգայնական հակումն
սին։ Կան այնպիսի
որոնք կը փորձեն Ալլ
արդիւնաբերութեան
ունեցած թերիներն
բացատրել յոյն բանուոր
ազգայնական հակումներ

Եւ կը կարծեմ որ նմ
մայնավարները, այսպէս
մերկացնեն սուտ իրենց
կան ազգայնական անձ
գին։ Այսպիսի խնդիր
նելը՝ պատիւ չբերեր մե
ւիկներուս։ Եթէ նոյն
գայնական հակումներ
թիւն ունենային այդ
ւորներուն մէջ, մեղաւոր
մենք պիտի ըլլայինք։
հերթին, մենք դեռ պի
ուածենք մեր սեփական
կան ազգայնական հակ
եւ ապա միայն խօսինք
րու կամ Մալոկաններ
նական հակումներու մա

Իրական տուեալներ
վկայեն որ այդ հանքեր
աշխատող բանուորներ
բիւրին 51,8ը Հայեր են
րը կը կազմեն 20,8
Պարսիկները՝ 16,7, Ռ
Ռուսները՝ 1,96 եւ Թ
1,55։

Հանքագործներուն
բնակարաններ շինելու համ
հազար րուբլի ուզեց
միայն 295 հազար րու
ցան, սկսան զարհու
աղմկել, Բայց հետեւ
եղաւ որ, 295 հազարէն
160 հազարը ծախսուած
շինելու համար։

Այս գործին մէջ պէտ
ջամէր թէ կեդրոնակ
տէն, թէ գաւառական
եւ թէ շատ շատեր
բնաւ նպատակ չունին
մեզը փաթթելու եր
մարդու վզին։ Այս ա
պէտք է մերկացնենք
լոր թերութիւնները,
լով թէ շատ աղմ
դուրս կը թափի։ վերջ
ջոյ, որքան աւելի կեղ
դուրս ժայթքէ այդ
վէրքէն, այնքան աւելի
առողջ կ'ըլլայ օրգանը։
Ալլահվէրտիի հանքեր

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՍՈՎԸ

«Թան»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ (24 Օգոստոս)

Երկարատեւ երաշտութեան մը պատճառաւ, սով կը տիրէ կարգ մը շրջաններու, մասնաւորապէս Գոնիայի շրջանին մէջ, ուր վրդովիչ հանգամանք մը կը ստանայ անիկա։

Բոլորին համար անակնկալ մը չեղաւ ասիկա, որովհետեւ կարգ մը նախանշաններ ցոյց կու տային որ սով մը մօտալուտ է՝ եթէ կլիմայական պայմանները աննպաստ ըլլան։ Երաշտութիւնը միայն սով չէ որ պատճառեց. անիկա ունեցաւ ուրիշ ծանր հետեւանքներ ալ, այն՝ որ երկար ատենի համար վնասեց այդ շրջանի երկրագործական գործունէութեան եւ թէ կացութիւնը շտկելու համար, նախ հսկայ ջոհողութիւններ պէտք պիտի ըլլան՝ յետոյ ալ գործադրութեան պէտք է դրուի ոռոգումի ծրագիր մը, որուն ձեռնարկուեցաւ քանի մը տարի առաջ, բայց որ այսօր բոլորովին լքուած է։

Սովի ճիրաններուն մէջ ինկած, հիւանդութեանց սպառնալիքին ենթակայ, բնակչութիւնը, ամէն միջոցէ զրկուած, դժուարութեամբ եւ շատ անբաւարար չափով կերակրուած, աճապարանքով կը փախչի այս անհիւրընկալ հողամասէն, եւ դէպի ուրիշ աւելի բախտաւոր շրջաններ տանող ճամբաներուն վրայ, իրարու կը յաջորդեն թշուառ ու սոված գիւղացիներու երկար կարաւաններ, իրենց առջեւէն քշելով այն անասունները, որոնք կրցած են ազատիլ աղէտէն,— որովհետեւ միայն հունձքը չէ որ փճացած է, այլ արջառն ալ մեծ մասամբ փճացած կամ ցրուած է։

Հակառակ արագ բայց բացարձակապէս անբաւարար օգնութեանց, հակառակ միտքերը հանդարտեցնելու համար տագնապին ծանրութիւնը ծածկելու մասին տրուած կարգախօսին, կարելի չէ ծածկել տխուր երեւոյթը այդ շրջանին, որ երբեմն Թուրքիոյ շտեմարանը կը կոչուէր՝ գոնէ հրատարակուող թերթ մը յուզիչ նկարագրութիւնը կ'ընէ ատոր։

Ճամբաներուն վրայ կ'անցնին քանի մը նիհար հօտեր, զորս շահադէտները կը գնեն ոչինչ գիներով։

Ուրիշ չսպասուած մէկ արդիւնքն է հետեւեալը. այն պահուն որ կառավարութիւնը մտահոգ երկրագործական բանուորներու պակասէն, կ'ուսումնասիրէ խոպան շրջաններու մէջ խեղճութեամբ ապրող բնակչութիւնները փոխադրել աւելի արգասաբեր շրջաններ, որոնց արտադրութիւնը պիտի աւելնայ այս ձեւով, ահա՛ մինչեւ հիմա ամէնէն արգասաբեր նկատուած շրջաններէն մէկն ալ հետզհետէ կը պարպուի իր բնակիչներէն, որոնցմէ շատեր հիւանդութեան, անօթութեան եւ թշուառութեան զոհ երթալով, այլեւս չպիտի տեսնեն հայրենի հողը։

Կառավարութիւնը եւ առեւտրական սենեակները անմիջապէս ձեռնարկեցին ալիւր եւ ցորեն զրկել աղէտեալ վայրերը, սակայն հրամաններու ուշգործադրութիւնը, օգնութեանց անբաւականութիւնը, երաշտութեան երկարիլը, խոտի պակասը մեծապէս կը ծանրացնեն կացութիւնը։

Ներկայ սովը նոր բան չէ այդ շրջանին համար. սակայն, ամէն անգամ որ կրկնուի, մեծապէս կը ճնշէ բնակչութեան մը վրայ, որ արդէն ա՛յնքան յաջորդական աղէտներ կրած է։ Ընդհանուր, այս տարուան տարապայման տաքը մէկն է տագնապի պատճառներէն։ Սակայն եթէ փնտռելու ըլլանք անոր բուն աղբիւրը, տակաւին կը գտնենք նախկին վարիչներու վարչ. զանցառութեան ու անհոգութեան մէջ. ուրիշ պատճառ մըն է՝ արդէն իսկ եղժտացոյցին խիստ ծանրաբեռնուած աղքատութիւնը։

Անատօլուի նախկին տէրերը գիտցած էին օգտուիլ անոր հողէն՝ Գոնիայի նահանգին մէջ կառուցանելով ցանց մը ոռոգումի ջրանցքներու, որոնք դաշտ կը բերէին զայն շրջապատող լեռներու ջուրերը։ Այս ջրանցքները, որոնք փճացած են ժամանակի ընթացքին, նախնական, հապճեպ եւ մասնակի կերպով նորոգուած, կ'օժանդակէին հողին արգասաւորութեան, սակայն բուսականութիւնը տարուէ տարի կամաց կամաց անհետացած եւ անձրեւները հազուադէպ դարձած են։ Արտադրութիւնը մեծ համեմատութեամբ պակսեցաւ, ու գիւղացիները մեծ վնասներու ենթարկուած եւ ծանր ծախքերու տակ կքած, հետզհետէ ուրիշ շրջաններ գաղթեցին եւ այսպէս, դանդաղօրէն, այս նահանգը անապատային վիճակ մը կը ստանայ։

Մօտ երեսուն տարի առաջ, ոռոգումի մասնակի աշխատանքներ կատարուեցան, փորուեցաւ ջրանցք մը, որ տակաւին խիստ նեղ շրջանի մը մէջ իր բարերար ազդեցութիւնը կը գործէ։ Թուրքիոյ մէջ 25 տարիէ ի վեր իրարու յաջորդող քաղաքական վերիվայրումները ընդհատեցին սկսուած աշխատանքները եւ շատ մը ճիւղեր բանալու ծրագիրը նոյնիսկ նկատի չառնուեցաւ։ Գլխաւոր ջրանցքը վնասուած ըլլալով, այսօր անօգտագործելի է։

Արդ, եթէ այս ջրանցքները լաւ պահուած ըլլային, երաշտութիւնն ու անոր պատճառած չարիքներըլխնայուած կ'ըլլային այդ հողամասի բնակիչներուն եւ միեւնոյն ատեն տնտեսական եւ ընկերային շահեր կ'ապահովուէին։

Ու կացութեան մը առջեւ, որուն ո՛չ մէկ դարման կարելի է տանիլ,— այնքան մեծ է աւերումը եւ այնքան անիրականալի եւ սուղ պիտի ըլլար այսօր այդ նահանգին ոռոգումը,— որոշուած է դիմել արմատական միջոցի մը, այն է՝ պարպել գիւղերը եւ անոնց բնակիչները փոխադրել այնպիսի հողեր, որ աւելի յարմար են մշակութեան եւ անասնաբուծութեան։

Թէ՛ ազգային եւ թէ ընկերային տեսակէտէ, երեւոյթը տխուր է եւ դժբախտ հանգրուան մը՝ Ինկիւբիի կառավարութեան ձեռնարկած վերաշինական գործին համար։ Անատօլուի գիւղացիին մտայնութիւնն է արտադրել այնքան միայն որ իրեն անհրաժեշտ է։ Ուստի վախ կայ որ որոշումը գէշ օրինակ մը ըլլայ եւ յուսահատութեան մղէ ուրիշ շրջաններ ուր նոյն զգալի է երաշտութիւնն ու իր տխուր հետեւանքները, առանց սակայն նոյն վնասները պատճառելու։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՕՍՔԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երբ թերթը կ'առնեմ, «Ձայներ գաւառներէն» սիւնակին մէջ յաճախ կը հանդիպիմ Մարսէյլէն հասած լուրերուն, որոնք արուարձաններու կեանքին, տեղական վէճերու կամ աւելի շահեկան նիւթերու շուրջ կը խօսին։ Շատ հեղ խմբագրականներ ալ կարդացած ենք, գովեստներ Մարսիլիոյ գաղութին մասին։

Եւ սակայն, Մարսիլիոյ գաղութը պէտք չէ գոհանայ այդքան գովասանքով, որովհետեւ ունի շատ ընելիք, որոնց առջեւ յաճախ կ'ընկրկի։ Մարսիլիահայ կազմակերպութիւնները եւ բոլոր հաւաքական ուժերը պէտք է աւելի լայնցնեն իրենց գործունէութեան ասպարէզը։

Մեր խօսքը ընդհանրապէս Հայրենակցական Միութիւններուն կ'ուղղենք։ Այս տարի եթէ ոչ բոլորը, գէթ մեծ մասը իւրաքանչիւրը դաշտահանդէս մը սարքեց ի նպաստ այս կամ այն ձեռնարկին։ Այս բոլորը շատ գովելի, սակայն ինչո՞ւ այժմ պատեան քաշուած լուռ կը մնան։

Յաճախ մամուլը կը զբաղի Հայրենակցականներով, կը բացատրէ թէ ինչպէս կարելի է կազմել միացեալ ճակատ, եւ գործել յանուն ժողովուրդի հոգեկան պահանջներուն։ Մարսիլիոյ Հայրենակցականները անշուշտ կը տեսնեն օրն ի բուն փողոցները դեգերող փոքրիկ մանուկներ, որոնք անխնայ զոհ կ'երթան ձուլման յորձանքին։ Շատ անգամ այս անորակելի յանցանքը ծնողներու կը վերագրուի, ինչ որ արդար է։ Մենք զանոնք չենք արդարացներ։ Բայց նոյնքան եւ աւելի յանցապարտ են 60 է աւելի Հայրենակցական Միութիւնները, որոնք իրենց ծրագիրներու յօդուածներուն մէջ ունին այս ամենակարեւոր խօսքը.— Փրկել նորահաս սերունդը ապազգայնացման վտանգէն։ Արդէն ի՞նչ կ'ընեն խօսքը գործի վերածելու համար։

Ամէն շաբաթ ներկայացում եւ դաշտահանդէս, իսկ արդի՞ւնքը։ Մարսէյլի գաղութը նախապէս պէտք է ստեղծէ միջգաւառային ժողով մը որ կարենայ լայն ասպարէզ տալ Հայր. Միութեանց։ Այս առաջարկը կ'ուղղենք մասնաւորապէս Խարբերդցիներու, Բալուցիներու, Զարսանճագցիներու եւ շրջակայ գաւառներու։ Թող անոնք մտնեն խոնարհ խաւերու մէջ, քննեն տիրող դժնդակ պայմաններու տակ քաշքշուած կեանքը, եւ զարկ տան կրթական գործին։

Եթէ Մարսիլիոյ Հայրենակցականները ուզեն, կրնան ոչ միայն մէկ մանկապարտէզ, այլ նախակրթարան իսկ ապրեցնել։

Ժողովուրդին ձայնը շատ է սրտառուչ։

Անցեալ օր աղքատ ծնողք մը կը հեծկլտար.

— Ունիմ երկու փոքրիկ մանչ զաւակներ, որոնք հայրենի օջախէն զրկուելէ վերջ, այժմ դպրոցազուրկ կը մնան. իրենց օրական պատառ հացը ճարելու համար մէկը թերթ կը ծախէ, իսկ միւսը փայտէ սնտուկ մը, օրնիբուն վզէն կախ՝ փողոցներ կը դառնայ որ զոյգ մը կօշիկ ներկէ։ Այս վիճակէն իսկ գոհ եմ, միայն թէ, փոքրիկներս իրենց մայրենի լեզուն հետզհետէ կը մոռնան։ Ամէն իրիկուն երբ տուն կը վերադառնան, տեսակ մը կը գտնեմ զանոնք, օրէ օր աւելի օտար բառեր կը խառնեն երբ ինծի հետ խօսին...

Այս բոլորը յանձնելով Հայրենակցականներու ուշադրութեան կ'ո զենք հաւատալ թէ անոնք պիտի վանեն ամէն քէն ու վէճ, եւ լայնօրէն պիտի խորհին մասնաւորապէս այն վտանգին համար, որ ամէն օր սրտակեղեք ճիչեր արձակել կու տայ։

Սթափինք բոլորս, առանց տրտնջալու։

Մ. Թաշճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐԳՈՒԻԼ ԿՈՒԶԷՐ.— Աղուոր աչքեր ունէր Օր. Իզապէլ եւ առանց ուզելու, մէկ նայուածքով կրակներ էր ձգեր Թիւլփէնի սրտին մէջ, նկարիչ՝ որ ատենէ մը ի վեր կ'աշխատէր նկարազարդելու Իզապէլի մօրն անուշեղէնի խանութը։

Թիւլփէն կ'աղաչէր, կը պաղատէր Իզապէլի, բայց ի զուր։ Անոր սիրտը այնքան կարծր էր, որքան նայուածքը հմայիչ։ Ճարահատ՝ նկարիչը մտածեց դիմել ինքնատիպ միջոցի մը, աղջկան սիրտը տաքցնելու եւ ձեռքը խնդրելու համար։ Եւ այն միջոցին որ Իզապէլ կառքը հեծած՝ տունէ տուն օրուան հացը կը բաշխէր իր յաճախորդներուն, նկարիչը նետուեցաւ կառքին վրայ, ուզեց գեղանի կառապանուհիին քովը տեղ բռնել, յետոյ սիրտը բանալ, բայց զարմանքով ու ցասումով տեսաւ որ աղջիկը, առանց մտիկ ընելու, կառքէն վար կը նետուէր։ Անուղղայ սիրահարը հետեւեցաւ անոր օրինակին. վերջին խօսք մը կ'ուզէր. մինչ աղջիկը որ կ'երեւի, նոյնքան ինքնատիպ էր որքան սիրահարը յամառ, կը փութար փրկութիւնը փնտռել Սէնի մէջ։ Գետը կը նետուէր...։

Բայց Թիւլփէնի սէրը՝ միայն կոյր չէր, այլ նաեւ զոհաբերող։ Նկարիչը գետնետուեցաւ ետեւէն բռնեց աղջիկն ու ցամաք հանեց։

Փրկած էր իր պաշտելին...։ Եթէ ոչ սիրով՝ գոնէ երախտագիտութեան համար, ան իրը պիտի ըլլար։ Ո՛չ մէկ կասկած։ Թիւլփէն ուրեմն, հագաւ իր պաշտօնական զգեստները ու գնաց օրիորդին ձեռքը խնդրելու։

Եւ մինչդեռ շնորհակալութեան ու երախտագիտական խօսքերու կը սպասէր, հագիւ խանութէն ներս էր մտեր, աղջկան մայրը բացաւ օրհնած բերանը ու հրամայեց որ դուրս ելլէ։

Այն ատեն կատղած՝ նկարիչը առաւ 2 քիլոնոց հաց մը ու զայն իջեցուց ուրիշ կնոջ մը գանկին, յաճախորդ մը որ անխոհեմութիւնն ունեցեր էր միջամտելու եւ զինքն այպանելու։

Դեռ բարկութիւնը չէր իջեր սակայն։ Հաց մըն ալ նետեց Իզապէլի մօրը գլխուն։ Կինը ինկաւ ուշակորոյս։

Իսկ ամուսնութեան զայրացկոտ թեկնածուն՝ բանտ գնաց հանդարտութիւն և մխիթարանք փնտռելու իր սիրակէզ սրտին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

II

...ա երբեք ա՛յնքան լաւ ...։ Խնձորը մայրական ...եր, Ցատանայի քաղցր ... վերջապէս հանդարտե...ան։

...աղը... կ'ըսէր կինը։

...աղը... կը կրկնէր տղան։

...եռ կը ճաշէր, Ցատանա ... կը պատրաստէր ամուս...ր, հարցումներ կ'ուղղէր ...րհուրդներ կու տար։

...աչքերը վեր վերցնելով, ...տեսաւ Բուստիանեդդուի ...մ քը։

...րսուէ՛, ըսաւ, կորսուէ՛, ...

...՛ղ որ ներս գամ, ցուրտ ... աղաչեց տղան։

— Ջաղա՛գք գնա։

— Ո՛չ, հայրիկս հոն է, շատ մարդ կայ։

— Մտի՛ր, խեղճ որբ, դո՛ւն ալ անմայր ես։ Անանիան ի՞նչ կ'ըսէ։ Դեռ կը կանչէ՞։

— Թո՛ղ կանչուըռտէ, ըսաւ տղան փոքրիկին քով նստելով։ Վերցուց խնձորին կեղեւը եւ սկսաւ կրծել։

— Ամէնն ալ հոն, վարժապետ պանէ, հայրս, պերան, ստախօս կարքիտէն, կորրետա, ամէնը, ամէնը։

— Ի՞նչ կ'ըսեն, հարցուց կինը հետաքրքրութեամբ։

— Ամէնն ալ կ'ըսեն թէ որդեգրելու էք այս պզտիկը։ Պերա կը հարցնէր. «Ո՞րու պիտի թողուս ունեցածդ»։

Կնոջ հետաքրքրութիւնը չգոհացաւ, ուստի յանձնարարեց տեղերնուն չշարժիլ եւ ջաղացք դարձաւ։

Երբ մինակ մնացին՝ Բուստիանեդդու ըսաւ փոքրիկ լքեալին։

— Հայրս գանձանակին մէջ 100 լիր ունի։ Ես գիտեմ թէ ո՛ւր է բանալին։ Հոս մօտը կը բնակինք։ Կալուած մը ունինք որուն համար երեսուն լիր տուրք կը վճարենք։ Անցեալները պաշտօնեան եկաւ եւ գրաւեց գարինիս։ Ի՞նչ կայ ամանին մէջ որ ձայն կը հանէ, չե՞ս կարծեր որ մուխ առնէ։

Կափարիչը վերցուց եւ նայեցաւ։ Հա՜ գետնախնձոր է եղեր, կարծեցի որ ուրիշ բան է. փորձեմ։

Երկու մատներով գետնախնձոր մը վերցուց, բաւական փչեց վրան եւ կերաւ։ Ուրիշ մըն ալ առաւ...

— Ի՞նչ կ'ընես, ըսաւ փոքրիկ Անանիան, եթէ այդ կինը վերադառնա՜յ...։

— Մենք, ես ու հայրս, «մաքարնա» կրնանք պատրաստել, դուն ալ կրնա՞ս։

— Ես չեմ կրնար, պատասխանեց Անանիա տխրութեամբ։

Մօրը վրայ կը մտածէր միշտ։ Տխուր հարցումներ կը պաշարէին փոքրիկ ուղեղը։ Ո՞ւր գացեր էր, ինչո՞ւ ներս չէր եկած, ինչո՞ւ լքած էր եւ մոռցած զինքը։ Հիմակ որ տաքցած եւ կշտացած էր՝ կ'ուզէր լալ, կ'ուզէր փախիլ-փախի՜լ, փնտռել մայրը՝ այս գաղափարը գրաւեց էութիւնը, ա՛լ չթողուց զայն։

Քիչ վերջ Ցատանա ներս մտաւ։

Ետեւէն եկաւ ցնցոտիներով կին մը, որուն խոշոր բերնին վարի շրթունքը կը կախուէր։ Խոշոր ու կարմիր քիթ մը ունէր։

— Ա՞ս է թոռնիկը, հարցուց թոթովելով։ Գուրգուրանքով նայեցաւ փոքրիկին։ «Նայիմ դէմքիդ, օրհնեալ ըլլաս։ Գեղեցի՜կ է աստղի մը պէս։ Ինքը չուզե՞ր, դուն մի՛ թողուր, Ցատանա՛»։

Մօտենալով համբուրեց Անանիան, որ երեսը ծռեց, որովհետեւ կնոջ խոշոր բերանը գինի եւ օղի կը հոտէր։

— Հօրաքոյրս Նաննա, ըսաւ Բուստիանեդդուն խմելու նշան ընելով, այսօր պէտք եղածէն չափ առեր է։

— Ին...ի՞նչ ունիս դուն, ի՞նչ կ'ընես հոս, գնա պառկէ՛։

— Դո՛ւն ալ պառկելու գնա, վրայ բերաւ Ցատանա։ Երկուքնիդ ալ գացէք, ուշ է արդէն։

Դուրս մղեց հարբածն ու տղան եւ դուռը գոցեց։

— Ցոգնած ըլլալու ես, հոգիս, քեզ ալ քնացնելու եմ, ըսաւ Անանիային եւ մօտակայ ընդարձակ սենեակ մը տանելով՝ օգնեց հանուելու։ Մի՛ վախնար, վաղը մայրիկդ պիտի գայ կամ կ'երթանք կը փնտռենք զինքը։ Խաչ հանել գիտես, հաւատամքը կրնաս ըսել։ Այո՛ ամէն, իրիկուն ըսելու ես։ Թո՞ւղթ (Նուսխա) ալ ունիս, ի՜նչ գեղեցիկ է։ Այո՛, Ս. Յովհաննէս քեզ պիտի պաշտպանէ։ Այո՛, ան ալ քեզի պէս մ»րկ տղայ մըն էր, բայց Քրիստոսը մկրտեց-քնացի՛ր տղաս։

Անանիա մեծ անկողինի մը մէջ գտաւ ինքզինքը։ Ցատանա ծածկեց լաւ մը եւ դուրս ելաւ։ Փոքրիկը ձեռքը յուռութքին վրայ դրաւ, աչքերը գոցեց բայց չկրցաւ քնանալ։

Վաղը... վաղը...։ Քանի՞ տարի անցեր էր ֆոննի թողելէն։ Ի՞նչ կը մտածէր արդեօք Զուանէ, բարեկամին բացակայութիւնը տեսնելով։ Շփոթ մտածումներ, տարօրինակ պատկերներ կը տանջէին փոքրիկ միտքը. մօրը պատկերը միշտ հոն էր։ Ո՞ւր գացեր էր. կը մսէ՞ր, վաղը պիտի տեսնէ՞ր... Վաղը...։ Եթէ անոր մօտ չտանէին զինքը, պիտի փախէր...։

Լսեց ջաղացպանին ներս մտնելը, կնոջ հետ վիճիլը. չար մարդը կը կանչէր.

«Չեմ ուզե՛ր այդ պզտիկը, չե՛մ ուզեր»։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

խագաՀական ընտրութիւնները պիտի կատարուէին 1932ին եւ ԱՀմէտ Զօկու իշխանութենէն պիտի քաշուէր: Մինչ այժմ Իտալիա վստահ է թէ նոյն մարդը միշտ իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ:

«Թայմզ» կը հաստատէ թէ իշխան Վիլհելմ տը Վիտ, որ իբրեւ Ալպանիոյ իշխան իշխեց 1914 մարտէն սեպտեմբեր, յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ ալպանական գահուն բոլոր իրաւունքները կը պատկանին իրեն եւ իր ժառանգորդներուն: Ինք Ալպանիոյ իշխան ընտրուած էր 1914 փետրուարին եւ այժմ վստահ է թէ Ալպանացիներու մեծամասնութիւնը իրեն ուժ պիտի տայ: Սակայն այսօր անկարելի է ազատ հանրաքուէի դիմել: Ինք անձնական ո եւ է փառասիրութիւն չունի եւ միայն ժողովուրդին բարօրութեան վրայ կը մտածէ: Ներքին եւ արտաքին քաղաքական դժուարութիւններ չյարուցանելու համար, յարմար ժամանակին պիտի սպասէ:

Խռովարարներուն դէմ

Պելկրատի մէջ, Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց, խորհրդակցելու եւ միջոցներ ձեռք առնելու համար խրուաթ ընդդիմադիրներուն դէմ, որոնք ձեռնթափ չեն եղած: Խրուաթ գիւղացիական կուսակցութիւնը մասնաւոր բողոք եւ պատուիրակ մը ղրկած էր Պերլին, միջխորհրդարանական խորհրդաժողովին: Այս ձեռնարկը դաւաճանական կը յին համարուի եւ հետապնդումներ պիտի կատարուին: Նոյն իսկ խօսք կայ թէ պիտի ձերբակալուի Պ. Մաչէք, որ հանգուցեալ Ռատիչի յաջորդեց իբրեւ վարիչ:

Թուրքերէն տառերու ընդհանրացումը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ նոր այբուբենի գործածութիւնը հետզհետէ կը տարածուի ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար պաշտօնատուներու եւ հաստատութիւններու մէջ: Փոխանակութեան Խառն Յանձնախումբը սկսած է իր թղթակցութիւնները նոր տառերով կատարել: Դատական պաշտօնատուները սեպտեմբեր 6ին դասընթացք մը պիտի բանան, պաշտօնեաներուն համար: Տէֆթէրտարութիւնը եւ Օսմ. Դրամատունը դասընթացքներ բացած են արդէն: Դրամատունը իր մասնաճիւղերուն ալ հրահանգ ղրկած է որ ժամ առաջ դասընթացքի սկսին բոլոր պաշտօնեաներուն համար:

Նոյնպէս Սակարանին մէջ ուսուցումները սկսած են եւ թիւերն ու ցուցանակները նոր տառերով կը գրուին: Կուսակալութեան եւ Քաղաքապետութեան ղրկուած Նամակներուն մեծ մասին հասցէները նոր գիրերով գրուած կ'ըլլան:

Անատոլուի Հեռագրական Գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ այս տարի նախակրթարաններու առաջին կարգին մէջ, ուսուցումը նոր տառերով պիտի ըլլայ: Կառավարութեան կողմէ ալ կէս միլիոն այբբենարան կը տպուի ժողովուրդին համար: Այս այբբենարաններէն 150,000 օրինակ արդէն հրապարակ հանուած եւ ձրիօրէն ժողովուրդին բաժնուած են:

*** Թրքական հրամանատարութիւնը հրամայած է բանակին մէջ փութով տարածել նոր տառերը:

Մասնաւոր դասընթացքներ պիտի բացուին նախ սպաներուն համար, որոնք իրենց կարգին նոր տառերը պիտի սորվեցնեն զինուորներուն:

Միւս կողմէ թերթերը առայժմ որոշ սիւնակներ պիտի յատկացնեն լատինական տառերով գրուած լուրերուն, իսկ մէկ տարի յետոյ ամբողջովին լատինական տառերով լոյս պիտի տեսնեն:

Գործը հանգանակութեան մնաց...

«Ռոթէ ֆանէ» Աւստրիոյ համայնավարներուն օրկանը, խոշոր տառերով կը ծանուցանէ թէ տագնապալի կացութեան մէջ կը գտնուի, տպագրական ծախքերը մեծապէս աւելցած ըլլալով: Կը բացատրէ թէ ամսէ ամիս կ'աւելնան նիւթական դժուարութիւնները. յետոյ դիտել կուտայ թէ համայնավարական գործունէութիւնը շատ աւելի մեծ խոչընդոտներու կը հանդիպի Աւստրիոյ քան ուրիշ եւրոպական երկիրներու մէջ:

Թերթը հանգանակութեան ձեռնարկած է: Բոլոր ընթերցողներուն հրաւէր ուղղած է մասնակցելու: Բայց «Ռոթէ ֆանէ» կը խոստովանի թէ հանգանակութիւնը առժամեայ միջոց մըն է, եւ անհրաժեշտ է աւելցնել բաժանորդներու թիւը, այլապէս չի կրնար ապրիլ:

Երկրաշարժ Զաղրէպի մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի ցնցումներ պատահեցան Զաղրէպի մէջ, երեսուն երկվայրկեան տեւողութեամբ:

Զարհուրելի համաճարակը

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— «Տանկ» ջերմին համաճարակը երկիւղալի համեմատութիւններ կ'առնէ Պիրէոսի մէջ, ուր տասը հոգի մեռած են արդէն: 300 խանութներ եւ 72 գործարաններ փակուեցան: Հիւանդներուն թիւը այնքան աւելցած է որ շատ մը դեղարաններ փակուեցան, իրենց մթերքը սպառած ըլլալով: Կառավարութիւնը նոր միջոցներ ձեռք առաւ:

Ջերմը կը տեւէ երեք կամ եօթն օր: Պատերուն վրայ փակցուած ազդեր կ'ըսեն թէ զգուշութեան գլխաւոր միջոցն է մաքրութիւնը: Կը յանձնարարուի գործածել միջատասպան փոշիներ, հեղուկներ եւայլն: Ջրի բժիշկներ տրամադրուած են ժողովուրդին:

Յոյն համայնավարները իրար կը բզքտեն

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ յոյն համայնավարները երկու հակառակորդ թեւերու բաժնուած են, ծայրայեղ մարքսիստներ եւ չափաւորներ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք, կամ Տրոցկիականներ եւ Ստալինականներ:

Շաբաթ գիշեր մարքսիստներու խումբ մը կ'երթայ համայնավար օրկան «Րիզօսբաստիս»ի տպարանը, մեքենաները կը խանգարէ ու մաս մը գործիքներ վերցնելով կը հեռանայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼԻՍ պիտի այցելեն իտալացի հազար ֆաշիստ երիտասարդներ, որոնք շոգենաւով մը զբօսապտոյտի ելած են: Ֆաշիստները քանի մը օր Պոլիս մնալով, հետաքրքրական եւ գեղեցիկ վայրերը պիտի այցելեն:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ հրատարակուող «Խալք Սէսի» անուն քաղաքական թերթը, սկսած է Մարտինի մէջ հրատարակուիլ իբրեւ օրաթերթ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ Օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը: Օրակարգ: Շրջ. ժողովի օրակարգի վիճաբանութիւն եւ ընտրութիւն պատգամաւորներու: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պարսկաստանի Մարաղա քաղաքէն Արամ Ղարիպեան որ 1925 — 1927 կը գտնուէր Փարիզ կամ Մարսէյլ ուսկից մեկնած է Ամերիկա: Մէկ ու կէս տարիէ ի վեր լուր ստացած չէ: Իմացնել իր եղբօր՝ Arménag Garipian Str. Militar 5, Braila, Roumanie կամ «Յառաջ»ի վարչութեան:

— Կը փնտռուի Վանի Ալիւր Գիւղացի Պետրոս Շահզատէեան որ մէկուկէս տարի առաջ կը բնակէր Վաթըրթաուն: Կը կարծուի թէ այժմ փոխադրուած է Պոստոն: Գրել՝ Akabi Chahzadéian, Ave. B. Palissy, Թիւ 6, IX, Décines (Isère).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Յ. ՊՕՒՌՆԱՋԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ:

Կ'ուզուին երկու վարպետ կտրողներ (coupeur): Տեւական գործ ամբողջ տարուան համար: Եթէ կտրողը ընտանիքի տէր է, եւ իր ընտանիքի անդամներուն մէջ կան տափատ եւ բաճկոն կարողներ, անոնց համար ալ կ'ապահովուի մշտական գործ: Լաւ վճարում: Անհրաժեշտութեան պարագային կրնանք կանխավճար ընել:

Դիմել՝ Ա. Հաճեանի, 36 եւ 40 Bld. Jean Jaurès, Draguignan (Var).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արաքսիա կամ վարժուհին 15, Մայտա 12,50, Սաթենիկ եւ Տրդատ 15, Անին ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17.50, Երբ այլեւս չեն սիրեր 12, Մանօն Լէսքօ 20, Կէս կոյսեր 20, Թէսաթրա 10, Բասբութին 9, Մատնիչը 9, Ծապլվար 5, Աբու Լալա Մահարի 5, Հերոդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5, Խնդամոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը բժիշկ է (կատակերգ.) 3, Թագաւորը կը ծանծրանայ (կատակերգ.) 3, Աշըգ Ղարիպ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ 5, Ալիքսիանոս 2, Եէնովէվա 6, կիլիկեան կսկիծներ 20, ընդարձակ երգեցողութ. առաւօտեան եւ պատարագի 5, երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, 25 եւ 30, երազահաններ 5, 10, եւ 12, ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր: Պահանջեցէք մեր գրացուցակը: Փօսթի ծախք չառնուիր: Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ: Ուեւէ գիրք կրնանք կազմել տալ ու ղրկել, 4—5 ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան:

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին 15 ֆր.ի: Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ Դ...

Ա. ԱՍՏԻՃԱՆ.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան կան մշակումը դպրոցական առաջին եւ երկրորդ տա... համար:

Բազմաթիւ ձեռագիր օրինակներ ու նկարներ նիւթին... իսկ նիւթերը մանկան կեանքէն ու շրջապատէն առնուած... ջական փոքրիկ պատմութիւններ են արտագրութեան, ... թեան եւ շարադրական նախապատրաստութեան համար... ուղղագրական ղեկավարութիւն, ամփոփ ուղեցոյց մը ... համար:

Բ. ԱՍՏԻՃԱՆ.— Շարադրութեան եւ քերականութեան... կան ըմբռնումները դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ տա... համար:

Բազմաթիւ շարադրական նիւթեր ու պատկերներ. աշխատանքի միջոցով իւրացումը քերականական սոյն օր... որոնք կը համապատասխանեն տղու այդ տարիքին ու ... ամփոփ ուղեցոյց մը ուսուցչին համար:

Առաջին գրքի գինն է եօթը ֆրանք, երկրորդ գրքինը ... ֆրանք: Դպրոցներուն 20% զեղչ: Ճամբու ծախքը ... վրայ: Ամէն պատուէր կանխավճար: Դպրոցները կրնան ... մէյ-մէկ օրինակ, իբրեւ նմուշ:

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.
Madame D. SEGBOSSIAN, Ave. Ed. Branly, 11 C... (S. et O.), France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ — 3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շ. 40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928
29 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 737 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՃ ԿԱՊԵՑԷՔ ՎԷՃԵՐԸ

Սեղանի վրայ ունինք շարք մը դիտողութիւններ, բողոքներ ւ փոխադարձ պատասխաններ, Հայրենակցական Միութեանց ասին, կամ անոնց զանազան հատուածներուն կողմէ:

Նոր չէ որ պիտի բացատրենք թէ խմբակցական ոգին եւ եղ հայրենասիրութիւնը, տեղասիրութիւնը վարակեր են մեր յրենակցական Միութիւնները:

Ցենք ուրանար Հայրենակցական Միութեանց գործնական րժէքը, մանաւանդ մեր այս թափառական եւ ցիրուցան վիճակին մէջ: Եւ եթէ յաճախ կը մատնանշենք թերութիւնները, պատճառը այն է որ կը հաւատանք այդ արժէքին: Այլապէս, ինչո՞ւ պիտի զբաղէինք:

Անցեալ օր, սրտցաւ հայրենակից մը մատը վէրքին վրայ նելով, կը տրտնջար թէ Մարսէյլի Միութիւնները իրենց յաուցած աղմուկին չափ գործ չեն արտադրեր: Ու կը յիշէր տառուչ պարագաներ: Ուրիշներ ալ ուշադրութիւն հրաւիրած այդ կէտին վրայ: Իսկ մենք թանձրացեալ ծրագիրներ դրած ք մէջտեղ, միշտ այն վստահութեամբ թէ աստիճանաբար դարմանուին թերիները:

Դժբախտաբար չունինք այդ մխիթարութիւնը: Բարի լուրու կարգին, միշտ ալ անպակաս են կազմալուծման եւ պառակտումի պատմութիւններ:

Անցեալ տարի, Խարբերդ-Ծովքի (Մարսէյլ) Հայր. Միութիւնը բաժնուած էր երկու թեւերու, երկուքն ալ պաշտօնաւն, եւ մէկը միւսին ոխերիմ թշնամի: Այս տարի, Բալուի այր. Միութեան (Մարսէյլ եւ Լիօն) մէջ որդ է ինկեր, եւ երւ խմբակցութիւններ տէր կը կանգնին ժառանգութեան: Բավէճը կարճ կապելու համար, առ այժմ կ՚ընդհատենք Նոր ողոք-պատասխաններու հրատարակութիւնը: Մեր բաղձանքը է որ ոչ մէկը ըսած ըլլայ վերջին խօսքը, եւ վէճը հարւի փոխադարձ բարեացակամութեամբ: Անշուշտ կան Բացիներ որ կ՚ըմբռնեն թէ «մենք»ի եւ «դուք»ի փոխասացունէն բարիք չի ծնիր, այլ անհրաժեշտ է անկեղծ գործակցուն եւ սրտցաւ գործունէութիւն: Ի՞նչ բան է, վերջապէս, որ կրնար բաժնել: Եթէ երիտասարդներ կամ խսկապէս գործօն րրեր դժգոհ մնալով անշարժութենէն, կ՚ուզեն աշխատանք փել եւ արժեցնել Միութեան անունը, ինչո՞ւ սրտմտիլ եւ պահել: Կեանքը շարժում եւ գործ կը պահանջէ: Ճակատագրական է որ յոգնածը եւ ձանձրացածը քաշուին, եւ էլի ընդունակներ յառաջ նետուին:

Այս խորհրդածութիւնները կ՚ընենք, առանց ռեւէ միջաութիւն փորձելու: Եւ այն հաւատքով թէ պաղ հով մը եկեր ցեր է ինչպէս Ծովքի, նոյնպէս Բալուի, Պօլուի կամ ուրիշ յրենակիցներու միջեւ, եւ պառակտումի որդը պիտի խղդուի քն իր մէջ:

Այլապէս, ողբալի պիտի ըլլար մեր վիճակը, օրուան այս մուն: Եւ մեր թշնամիները իրաւունք պիտի ունենային պնդելու թէ Հայերը անընդունակ են ո՛ր եւ է հաւաքական գործի, իրենք իրենց վիճակին մնալով, իրարու գլուխ կը պատռեն: Անցնելով բուն հարցին, աւելորդ անգամ մըն ալ կը շեշտենք, թէ Հայրենակց. Միութիւնները միշտ պիտի երբեան մ կազմալուծուին, աւելի ճիշդ՝ չպիտի կրնան իրենց ուժին մապատասխան գործ արտադրել, որքան ատեն որ շարունակեն գործել այսպէս պատն երեսին, առանց որոշ ծրագրի, և անց սերտ գործակցութեան: Իրենց պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ մանաւանդ անոր համար որ, տակաւին չէ կանացած գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութիւնը, ռոշոր բացեր, ստիպողական պահանջներ կան հրապարակի վրայ:

Ներկայ պարագաներուն մէջ, Հայրենակց. Միութիւնները ային ստանձնել, օրինակ, չափահասներու կամ անչափահասու հայկական դաստիարակութեան հոգատարութիւնը: Միութիւններ կան որ լայն միջոցներ ունին. ուրիշներ աւելի հաւ են. բայց բոլորը մէկ ձեռք-ձեռքի՝ հրաշքներ կրնան ծել: Ոչ մէկ օրկան կրնայ այնքան ճշգրիտ գաղափար ուլ փողոցը մնացած, օտարացման դատապարտուած մաւներու համրանքին եւ կացութեան մասին, որքան Հայրենակցական Միութիւնները:

Իսկ ասոր համար տարրական պայման է որ ոչ միայն րքանչիւր Հայր. Միութիւն ինքն իր մէջ համերաշխ եւ ւր ըլլայ, այլ եւ ընդունի թէ ինք միայն իր գիւղին, աւակամ քաղաքին համար չէ, այլ ընդհանուր շղթայի մը մէկ կը: Հակառակ պարագային, ի՞նչ տարբերութիւն քրտական իրէթ»ներէն, — պահելով ամէն համեմատութիւն:

Գործը ուղիղ ճամբու վրայ դնելու համար, Հայր. Միութիւնները պիտի ունենան մէկ նշանաբան.

— Թէեւ տարբեր անուններով, մենք ջարդուած եւ աւեհայրենիքին ժառանգորդներն ենք այս օտար ափերուն , եւ թոյլ չենք տար ոչ իրար խաչաձեւել կամ զրկել, ոչ ոլորիլ տեղական, աշխարհագրական նախապաշարումներով: Անգամ մը այս յստակ հասկացողութեան գալէ յետոյ, րին է գործունէութեան ընդհանուր ծրագիր մշակել: Մաանդ որ, բոլոր ծրագիրներն ալ իրար կը լրացնեն արդէն, ց հիմնական կէտերուն մէջ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՋՈՒՐԸ ՎԱՐԱԿՈՂ ՄԱՆՐԷՆԵՐ»

Մարսէյլէն հայրենակից մը հետեւեալ թղթակցութիւնը ղրկած է Հալէպի *Եփրատ*ին (15 օգոստոս), որ ծանօթ է իբրեւ Թունդ հակադաշնակցական, եւ կը խմբագրուի ռամկավարներու կողմէ.

— Տեղիս «Հօկը» գտնուած ըլլալով կարգ մը պորտաբոյծ, հաստափոր իմաստակներու ազդեցութեան ներքեւ, (որոնց Խ. Հայաստանն ալ ցարդ ապաւինած ու խաբուած է, արտասահմանի մէջ որեւէ գործ կարենալ կատարելու համար, ինչ որ շատ ցաւալի է, քանի որ անոնք վարպետ են լոկ խառնակչութեան եւ քանդելու) չկարողացաւ իր կոչումը պահել, եւ շուտով ինկաւ ճախճախուտքի մը մէջ, ուրկէ ոչ միայն ազատուելու ճիգ չըներ, այլ և կ՚երթայ՝ դէպի իր վերջնական անկումը...

Գրեթէ տարի մը առաջ, Փարիզի «Հօկ»ի կեդր. վարչութիւնը հոս կը պահէր Ծիւհէրեան անուն մէկը, իբր գործիչ, որ այսօր Երեւան Թերթի խմբագրութիւնը կը վարէ: Անոր կողքին կը գտնուէին Հայաստանցի Ծիտէճեան մը եւ «Տարօնացի» մը որոնք, «Հօկ»ի համար տեսէք թէ ի՛նչ մեծ ծառայութիւններ մատուցին:

Այդ «ընկեր»վարականները, ի պաշտօնէ կարմիր էին, սենտիք, ստանալով անծանօթ դրամարկղներէ լեցունկեկ ամսականներ, համապատասխան գործի էին լծուած, եւ քանի որ իբր կարմիր գործելու հնարաւորութիւն չկար, իրենց օտարական ըլլալնուն համար, ուստի մտան «Հօկ»էն ներս ու քանդեցին զայն, քանի որ «Հօկ»ին անդամակցող 200—250ի չափ չէզոքներ կամ ուրիշ տարբեր դժգոհ մնացին անոնց գործերէն, ու հեռացան: Դրամ, պաշտօն, Հայաստանի մուտք, տեղական պաշտպանութիւն, եւայլն խոստանալով, շատերը խաբխբեցին, իրենց գործիք ըրին. բայց գաղտնիքը շուտով երեւան ելլելով գրեթէ բոլորը (ես ալ մէջը ըլլալով) պաղեցան եւ այդ «ընկեր»ներուն զզուանք յայտնելով, հեռացան «Հօկ»էն: (Հնչակեաններու պարագան տարբեր պատմութիւն եւ իմաստ ունի, որը մասնաւոր յօդուածի մը նիւթ ընել կ՚արժէ):

Ատոնց ծանրախոհ ու շրջահայեաց չգտնուելուն պատճառաւ, Հայերու մասին տեղական կառավարութեան մօտ կասկած արթնցաւ. իբրեւ անբաղձալի տարրեր բաւական մը Հայեր հարցաքննուեցան. բանտ մտնողներ եւ աքսորուողներ ալ եղան, եւ այժմ պզտիկ նշան մը կամ թշնամական խօսք մը կըրնան շարժառիթ ծառայել, որպէս զի Հայեր յաճախ չափչփեն ոստիկանատունէ ոստիկանատուն: Սակայն բարեբախտաբար, ֆրանսական ոստիկանութիւնը վերջապէս հասկցած ըլլալով ամէն գաղտնիք, լուրջ կասկածներ չի սնուցաներ Հայերուս վրայ, եւ բարեբախտաբար կը բաւականանայ ջուրը վարակող մանրէները մաքրագործել կամ խելքի բերելով:

Յիշեալ «ընկեր»ները այժմ, հոսէն կծիկը դրած են թէեւ, սակայն Փարիզէն հրահանգ հրահանգի վրայ կը տեղայ, նոր եռ ու զեռ արթնցնելու համար ներկայ «Հօկ»ին մէջ, որ 20—25 կարմրահաւատ տգէտներէ կը բաղկանայ իրականին մէջ: Այդ հրահանգներու նշանաբանն է քանդել Բարեգործականը, դաստիարակել իրենք զիրենք «Հօկ»ի նորաբաց լսարանին մէջ, Մարքսիզմ-Լէնինիզմ եւ Ցէմինիզմ դասախօսելով:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վենիզելոս - Թեվֆիք Րիւշտի տեսակցութիւնը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ արտաքին գործավար Թեվֆիք Րիւշտի պէյ մօտերս տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Վենիզելոսի հետ՝ Թուրքեւհելլէն առկախ խնդիրները լուծելու համար :

∴ Վէնիզէլոս Թուրքեւհելլէն յարաբերութեանց մասին առջի օր տեսակցեցաւ երկրագործական նախարար Քանավոսի հետ, որ միաժամանակ արտաքին փոխ-նախարարի պաշտօն կը վարէ: Վէնիզէլոսի նպատակն է ամրացնել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Առ այս հրահանգներ տուաւ ձեռնհաս իշխանութեանց՝ առկախ խնդիրները կարելի եղածին չափ շուտ կարգադրելու համար:

∴ Կ՚ըսուի թէ Վէնիզէլոս անձամբ պիտի մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին, որ կը բացուի սեպտեմբեր 3ին, Ժընեւի մէջ:

Կարեւոր խորհրդաժողով մը Իզմիրի մէջ

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյի հրաւէրով, Իզմիրի շրջանի ընդհ. դատախազները ժողով մը գումարեցին Իզմիրի մէջ եւ քննեցին շատ կարեւոր հարցեր: Խորհրդակցութիւնները գլխաւորաբար տեղի ունեցան հետեւեալ կէտերուն շուրջ.—

1.— Օրինական ի՞նչ գործողութիւն կատարել անոնց հանդէպ, որոնք բաց ծովերու վրայ գտնուող օտար շոգենաւերու մէջ յանցանք մը կը գործեն Թուրքիոյ եւ Թուրք յեղափոխութեան դէմ, այդ անձերը օտար ըլլան թէ Թրքահպատակ: 2.— Օտար երկիրներու մէջ, Թուրքիոյ, Թուրք յեղափոխութեան եւ Թուրք հայրենակցներու դէմ գործուած յանցանքները: 3.—Ընդհանրապէս յետադիմական արարքներու հանդէպ ընդհ. դատախազներուն ձեռք առնելիք միջոցները: 4.—Կրօնքը քաղաքականութեան խառնողներուն հանդէպ կատարուելիք օրինական գործողութիւնը: 5.— Շոգենաւերու մէջ գործուած հասարակ յանցանքները եւ ասոնց վերաբերեալ միջազգային իրաւունքի խնդիրներ: 6.— Պաշտօնի բերումէն յառաջ եկած յանցանքներ: 7.— Բազմակնութեան ձեռնարկողներուն դէմ կատարուելիք հետապնդումը: 9.— Ընդհ. դատախազներու հսկողութիւնը որբերու իրաւունքներու պաշտպանութեան մասին:

Ժողովէն յետոյ, դատական գործավարը յայտարարած է. «Շատ գոհ եմ այն շահագրգռութենէն եւ հմտութենէն, որով ընդհ. դատախազները քննեցին օրակարգի հարցերը: Էնկիւրի վերադարձիս, Էնկիւրիի և Էսկի-Շեհիրի ընդհ. դատախազներն ալ նման ժողովներու պիտի կանչեմ:

Պուլկար գաղթականներու դիմումը

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Ցարիպրոտի եւ Պոսիլէկրատի պուլկար գաղթականները Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ուղղուած կոչով մը, կը բացատրեն իրենց հայրենակիցներուն դժուարին վիճակը այդ շրջաններուն մէջ եւ կուտան մէկ ցանկը անոնց, որոնք ջարդուած են՝ դիւրացնելու համար եուկոսլաւ կառավարութեան, մասնաւորաբար Պելկրատի զինուորական իշխանութեանց ձեռնարկած մաքրագործման քաղաքականութիւնը: (Վերոյիշեալ քաղաքները 1919ին Պուլկարիայէն անջատուելով, կցուած էին Եուկոսլավիոյ, այս վերջիններուն Պուլկարիոյ հանդէպ ռազմագիտական դիրքը զօրացնելու նպատակով):

Խնդրարկուները Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կ՚առաջարկեն որ անկողմնակալ եւ ամբողջական քննութիւն մը կատարուի իրենց երկրին մէջ եւ կը խնդրեն որ ստիպեն Սերպերը ետ դարձնել այն դպրոցներն ու եկեղեցիները, որոնք Պուլկարներուն կը պատկանէին կցումէն առաջ: Այդ հիմնարկութեանց ազգագրական նկարագիրը, կ՚ըսեն, վեր է ամէն տարակոյսէ :

Տոպրուճայի գաղթականական կազմակերպութիւնը եւս նման խնդրագիր մը ներկայացուց Ժընեւի արիսպագոսին, այդ շրջանի պուլկար գաղթականներու սիստեմատիկ կեղեքումին մասին: Տոպրուճան ալ Զինադադարին անջատուեցաւ Պուլկարիայէն եւ տրուեցաւ Ռումանիոյ:

Համայնավարներուն ցոյցը

Պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակող դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ, Փարիզի համայնավարները ծրագրած էին մեծ ցոյցեր կազմակերպել, այդ դաշնագիրը նկատելով ուղղուած Խորհրդային Միութեան դէմ:

Ոստիկանական տեսուչը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առած էր եւ ոստիկանական կարեւոր ուժեր դրուած էին բանուորական թաղերու եւ մեծ գործարաններու առջեւ: Շնորհիւ այս խիստ միջոցներուն, ոեւէ խլրտում չծագեցաւ արտաքին նախարարութեան շէնքին մօտ: Պզտիկ ցոյցեր կատարուեցան Սէն-Տընիի մէջ՝ 500 հոգիի մասնակցութեամբ և Մէնիլմոնթանի կողմերը, «Անկցի՛ պատերազմը, անկցի՛ Քէլլոկի դաշնագիրը» աղաղակներով: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 180 համայնավարներ, որոնք թռուցիկ կը ցրուէին կամ պատերը թուղթեր կը փակցնէին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՃԱՆՃԻՆ ՈՒԺԸ

«Յառաջ»ի մէկ քանի խմբագրականները՝ որ գաղութներու կազմակերպութեան պէտքը կը շեշտէին, անքնութեան մատնած են նորէն «Երեւան»ը:

Հայաստանի այս ծուռ բերանը, որմէ դեռ չէ եղած որ շիտակ խօսք մը ելլէ, շփոթութեան կակազումներ կ՚ունենայ, ամէն ամէն անգամ որ նման հարցեր տրուին :

Իսկ այս անգամ, կը փութայ ռամկավարներու կողմէ հերքել «Արեւ»ի համամտութիւնը, գաղութներու մէջ անհրաժեշտ գործակցութեան մասին:

Ու նորէն կը պարզուի թէ՝

Ա.— Ռամկավարը երբ պէտքն զգայ հերքելու ռամկավարը, կը դիմէ Հօկի միջնորդութեան: Իր կուսակցին դէմ վիճելու չափ սիրտ ալ չունի:

Բ.— Ռամկավարը որ գործելու իր բնախօսական անկարողութիւնը կը ջանայ պարտկել՝ օդին նետուած խօսքերով, կամ դաշնակցութեան դէմ հայհոյչներով, կը սնանի լո՛կ Հօկի հրահանգներով:

Գ.— Երբ փորձէ իր իսկ գլխով մտածել, (*Արեւ*ի փորձը) կը զգմի Հօկի պատրաստ սպառնալիքին տակ :

Ասոնք անշուշտ, դաշնակցականի վերագրումներ են. բայց 40 փաստերով հաստատուած:

Հօկի եւ ռամկավարի այս կապակցութիւնը, հայացումն է կարմիրներու եւ անգոյններու սիրալիր համաձայնութեան, որուն կենդանի օրինակը կուտան Մոսկուայի եւրոպացի գործակալները:

Եւ ահա թէ ինչպէս, գործակցութիւնը որ ռասկավարին համար անկարելի է դաշնակցութեան հետ, կը դառնայ անհրաժեշտ Հօկին հետ,

Հօկէն դուրս, գաղութի ամէն կազմակերպութիւն՝ դէմ է Հօկի: Իսկ ով Հօկի հետ չէ, դէմ է Խորհրդային Հայաստանի:

Այս է գոնէ խոստովանութիւնը «Երեւան»ի. իսկ մեր բացատրութեամբ, որ այլեւս փաստի չի կարօտիր, հետեւեալն է:

Ամէն կազմակերպութիւն որ գաղութի մէջ ծնունդ կ՚առնէ Հօկէն դուրս, ուժերու ամփոփում է:

Ուժի ամէն ամփոփում նոր պատուար մըն է Հօկի դէմ, որ կը յաջողի միայն հոն, ուր ցրւում ու պառակտում կայ:

Ու Խորհրդային Հայաստանի հանդէպ իր յանձնառութիւնը արժեցնելու համար, Հօկը պէտք ունի ո՛չ թէ պառակտելու եւ քայքայելու, քանի որ դեռ միացող ու կազմակերպուող չկայ, այլ սաղմին մէջ իսկ խեղդելու կազմակերպութեան ամէն ճիգ:

Եւ ահա թէ ինչո՞ւ, տեղին ու մարդուն համեմատ՝ քսութեամբ, բարոյական սպառնալիքով կամ զգացումներու շահագործումով, կը ջանայ իր կոտրած մականին տակ հաւաքել թոյլերն ու անմիտները:

Կը յաջողի՞:

Թող ընթերցողը դատէ «Երեւան»ի ուրախութենէն, երբ ան հպարտութեամբ կը հարցնէ:

— Եթէ Հօկը ուժ մը չէ, ինչո՞ւ ուրեմն դաշնակցութեան տեսակէտը (կազմակերպութիւն) չի քալեր գաղութներու մէջ:

Պատասխանը թրքական առած մըն է.

— Ճանճը բան մը չէ, սիրտ կը պղտորէ:

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՆՈՐԵՆ
ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

Պ. Զարեհ Փիլէնեանի փայլուն յաջողութենէն քաջալերուած, խնդրած էինք Գլորիտայի Համալսարանի Նախագահէն ընդունիլ նաեւ երկու հայ ուսանողներ։ Անմիջապէս գոհացում տրուեցաւ մեր խնդրանքին։ Այս ուսանողները՝ պ. պ. Մանուկ Շահինեան եւ Կարապետ Խուպէսէրեան, ընտրեցինք Յունաստանի Շիրայի որբանոցէն եւ զանոնք մկրտեցինք Մելիք-Թանգեան սաներ, ի պատիւ յոբելեարին։ Ատրպատականի առաջնորդը ամէն անգամ որ հանդիպում մը ունենար Շահին հետ, անկէ կը խնդրէր դեղ ու դարման հայ եւ պարսիկ գիւղացիներու արգահատելի վիճակին։ Ունեցած ենք ժամանակին Պարսկաստանի ուրիշ առաջնորդ մըն ալ, Պոլսեցիներուն ծանօթ Գրիգորիս եպիսկ. Յովհաննէսեանը, որ երբ Պարսկաստանի Շահին կողմէ իրեն կ'առաջարկուէր ներկայացնել իր խնդրանքները, անիկա պատուանշան մը Հայրապետին, պատուանշան մը Պոլսոյ Պատրիարքին եւ պատուանշան մըն ալ իրեն համար կը խնդրէր։ Մելիք-Թանգեան սաներն ալ յաջողապէս կը շարունակեն իրենց ուսմունքը։ Առնցմէ մէկը պ. Մ. Շահինեան, այս տարի 100ի վրայ 92 միջինով իր դասարանին առաջինը հանդիսացաւ եւ իբրեւ «Պատուոյ Սան» արձանագրուեցաւ։ Այս մասին Համալսարանի տնօրէնութենէն ստացուած գնահատական նամակ մը, պատիւ կը բերէ որքան պ. Շահինեանին, նոյնքան իր պատկանած ազգին։

Գոհացուցիչ է նաեւ Անդրանիկի յիշատակին ձօնուած սաներու վիճակը։ Քոլորատոյի երկրագործական Համալսարանին մէջ ունինք այժմ չորս ուսանող։ Առաջին երեքը՝ պ. պ. Գեղամ Կէօքճեան, Պետրոս Պօյաճեան եւ Արթիւր Աչճեան՝ Անդրանիկի սաներ են։ Առաջինը կը հետեւի անասնաբուժութեան եւ մանրէաբանութեան, երկրորդը՝ ջրային մեքենագիտութեան եւ երրորդը՝ քիմիագիտութեան։ Երեքն ալ շատ յաջող աշակերտներ են եւ այս տարի, 90է աւելի միջին մը ունենալով՝ առանց քննութեան փոխեցին իրենց դասարանը։ Համալսարանին յարգելի Նախագահը, գուրգուրալից համակրանքով մը տոգորուած է հայ ուսանողներուն հանդէպ։ Իւրաքանչիւր տարի կը ստանանք 2-3 գնահատական նամակներ։

Հողի եւ հողագործութեան անմահ եւ աննման երգիչ՝ հոգելոյս Խրիմեան Հայրիկին յիշատակը պանծացնելու համար, իր մահուան երեսնամեայ տարելիցը յարմար նկատեցինք, իր անունով երեք սաներ զետեղելու համար ամերիկեան համալսարաններուն մէջ։ Այս կերպով, կը կարծենք թէ՝ լաւագոյն կերպով յարգուած պիտի ըլլար յիշատակը հայ մեծանուն Կաթողիկոսին, որուն «Պապիկ Թոռնիկ»ը, Վիրգիլեան շունչով գրուած իր հայ «Մշակական-ք»ը՝ հայկական հողագործական կեանքին վրայ, իրական հայրենասիրութեան մշտավառ եւ անշէջ բոց մըն է։ Գլորիտայի համալսարանի մեր երկու ուսանողներէն պ. Մ. Շահինեանի բացառիկ յաջողութիւններէն քաջալերուած, խնդրեցինք տնօրէնութենէն ընդունելու նաեւ երեք ուսանողներ։ Ուրախ ենք ըսելու թէ մեր խնդրանքը ընդունուած է։ Այդ երեք ուսանողները ընտրեցինք Սելանիկի ամերիկեան գոլէճէն, (պ. պ. Հայկ Մօզեան, Լեւոն Պապոյեան եւ Պետրոս Գըլըճեան)։ Կը յուսանք մօտերս ճամբայ հանել զանոնք։

Այս բոլոր տղաքը տոգորուած են հայրենասիրական շունչով։ Անհամեմատ օրինակ մը տուած ըլլալու համար, յիշենք հոս, Նիւ Եորքի Սիրակուզի համալսարանի մեր ուսանողներէն պ. Արշակ Սարգիսեանի (քիմիաբանութեան) մէկ նամակին հետեւեալ մասերը.

— «Ես ո եւ է ատեն նպատակ չունիմ հոս հաստատուելու եւ ամէն գնով դրամ դիզելու: Ես բնաւ այդ սիրտումը չեմ ունեցած եւ յուսամ թէ՝ ասկից յետոյ ալ այդպիսի նիւթապաշտութեինով չվարակուիմ: Իմ միակ եւ ամենամեծ փափաքս է ծառայել հայ ժողովուրդին, ուր որ ալ ըլլան, ինչ վիճակի մէջ ալ ըլլան: Ցաւակից ըլլալ անոնց վիշտերուն եւ մասնակցիլ անոնց զարգացման գործին; Եթէ երբեք այս միակ բանը իրականանայ, ես իմ նպատակիս կը հասնիմ եւ Ամերիկայի մէջ անցուցած ուսանողական կեանքս պարապը անցած չըլլայ: Եթէ ոչ, ուր որ ալ ըլլամ, եթէ ստիպուած լինիմ հեռու ապրիլ հայ ժողովուրդէն, այն ատեն սրտիս մէջ կսկիծ պիտի ըլլայ, որ զիս պիտի տանջէ մինչեւ մահ:»

Այս մխիթարական լուրերուն մէջ, կարելի չէ առանց կսկիծի յիշել Ջաւէն Սիրմէլեանի վիճակը։ «Լոյս Զուարթ»ի պատանի հեղինակը Քալիֆորնիա, սանաթօրիոմի մը մէջ օրէ օր կը հալի, մոմի մը նման։ Այդ կրակուրոց տղան Թոքախտի տէր եղաւ պարզ այն պատճառով, որ արձակուրդի շրջանին, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կողմէ Քէնըլսի շրջանին շրջուն նպաստահաւաք կարգուելով, այնպիսի եռանդով գործի փարած էր որ, Նպաստամատոյցին կրցաւ շօշափելի գումար մը հաւաքել, ի վնաս իր թոքերուն։ Խեղճ տղուն տառապանքը կը հպարտանայ, իմանալով թէ՝ իր ընկերները վաղն ի վաղ Հայաստան կ'երթան եւ ինքը գամուած կը մնայ անկողնին մէջ։ Կարելի չէ բացատրել այն համակրանքը, որով Ջաւէն շրջապատուած էր Քէնըլս Նահանգի Քօլէճին մէջ։ Ան իր Նախագահին՝ Ցոքթ. Ժառտինի — այժմու Քոլէճի դահլիճին երկրագործական նախարարը — աչքի լոյսն էր։ Նախարարը Ջաւէնին պատուիրած էր շրջանաւարտ ըլլալէ ետքը, Ուաշինկթըն իր պաշտօնատունը այցելելով տեսնել զինքը եւ Հայաստան չվերադարձած, ստանալ իր հրահանգները։ Բայց Ջաւէն, փոխանակ Հայաստան երթալու, ճակատագրին մէկ անգութ հարուածովը, կ'երթար նախ Մեքսիկայի, ապա Քալիֆորնիոյ սանաթօրիոմները։

Հազիւ մէկուկէս տարուան կեանք մը ունի մեր կազմած գիւղատնտես սաներու յանձնախումբը եւ արդէն օգնած ենք Ֆրանսա գիւղատնտեսութեան հետեւող տասնէ աւելի ուսանողներու։ Ունինք նոր խնդրանքներ, որոնց ալ պիտի ջանանք գոհացում տալ։ Մեր յանձնախումբը ուրիշ ընկերակցութիւններու կամ միութիւններու նման անդամագրական չէ։ Զուրեցինք հայ ժողովուրդին համբերութիւնը չարաչար գործածել։ Մինչեւ այսօր հասոյթի համար թատերական հանդէս մը անգամ չսարքեցինք։ Հայ մամուլի միջոցով, շարունակ պարզեցինք մեր նպատակը եւ դիմեցինք հայ ժողովուրդին գիտակցութեան։ Եւ այդ ոգին տուաւ սքանչելի արդիւնքներ։ Հեռաւոր Աւստրալիայէն անգամ ինքնաբեր նուիրատուութիւններ եղան։ Մեր ուսանողներն անգամ մեզի կ'օգնեն։ Քանի մը շաբաթ առաջ Քոլորատոյի երկրագործական քոլէճի մեր ուսանողներէն՝ պ. Գեղամ Կէօքճեանէ ստացանք 17 տոլարի նուէր մը։ Պ. Կէօքճեան 90է աւելի միջին թիւ մը ունենալուն համար, ընդհ. քննութեանց մասնակցելէ զերծ կացուցուած է։ Ընդհ. քննութիւնները տեւած են 4 օր։ Գեղամ իր այս 4 օրուան աշխատանքի փոխարժէքը — միւս օրերուն պարտաւորուած էր աշխատիլ իր ծախքերը հոգալու համար — 14 տոլարը ինչպէս նաեւ այդ 4 օրուան ընթացքին, գիշեր մը ամերիկացի երեք ուսանողներու քննութեանց պատրաստութեան օգնած ըլլալուն համար ստացած 3 տոլարը վրան բարդելով, մեզ ղրկած է այդ 17 տոլարը, ի նպաստ մեր գիւղատնտեսական ֆոնտին։

Մեր յանձնախումբն ալ, իր կարգին, ինքնաբեր նպաստներ կը յատկացնէ։ Այս կերպով ժողովուրդը իր կազմակերպութիւններով, երկուստեք ինքնաբերաբար ազգային պահանջներով զբաղելու տրամաբանական ուղղութեան մէջ կը մտնեն։ Այսպէս Զափահաս Որբերու Երկսեռ Միութեան, առանց ոեւէ, ուղղակի կամ անուղղակի թելադրութեան կամ դիմումի, տարեկան յատկացուցինք 500 ֆր. Ֆրանսայի ագարակներուն եւ գիւղերուն մէջ, հասարակ ճնճղուկներու նման, տարտղնած հայ չափահաս որբերու ընթերցասիրութեան ճաշակին գոհացում տալու համար։ Ըլլայ Ֆրանսայի, ըլլայ Յունաստանի եւ Սուրիոյ գիւղերուն եւ ագարակներուն մէջ ցրուած որբերու այլասերման խնդիրը՝ մեր կարեւոր հոգերէն մէկը կը կազմէ։ Վստահ ենք թէ՝ մեր այդ չափահաս տղաքը դիւրին դիւրին պիտի չմոռնան իրենց առաքինութիւնները, որոնք առհաւական խոր դրոշմ ունին։ Պիտի ջանանք, յառաջիկայ տարիէն սկսեալ մեր այդ նպաստի գումարը բարձրացնել 1000 ֆրանքի, որպէսզի կարելի ըլլայ, ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ Սուրիոյ եւ Յունաստանի որբերուն ալ տրամադրել ձրի լրագիրներ եւ գիրքեր։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԱԶԸ ՄԵՌՑՆՈՂ ՄԱՐԴԸ

Գ.

Ժամկոչը, կուզիկ, փլփլած ժամկոչը շունչ առնելով հանեց իր բանալիները։ Ան ձեռքը դրած էր ձախ ականջին որ միւսէն քիչ մը աւելի կը լսէր սպասելով ինքնակոչ կամաւորի մը։

Ցտան որ ներս սողաց, առաւ բանալիները ու բացաւ կղպանքը։ Դուռը, հնադարեան դուռը ճռընչաց։ Բոլորը պատերուն փական։ Յովնաթանի կոնակը երեւցաւ սեմին։ Ներսէն դուրս կը բերէր իրեն վզին փաթթուած ու քաշել չկրցող կիսամերկ կնիկ մը։

— Սրմա՛ն...

Լապտերներու լոյսին տակ բարեկամներ ճանչցան մեռելը։ Ու Յովնաթան կոնակը չդարձուցած տակաւին՝ անոնք փախան իրենց տուները։

Դոներն ու պատուհանները ետեւէ ետեւ փակուեցան։ Աղմուկները արագօրէն փաթթուեցան լռութեան ճախարակներուն վրայ։ Շուներուն հաչոցները զսպուեցան փայտերու հարուածներով։ Հոս ու հոն գլորած քանի մը ծերեր ոտքի կ'ելնէին մէկիկ մէկիկ ու կը կորսուէին տնակներու ետին։

— Եկո՛ւր աղջիկս, ըսաւ Յովնաթան, երբ նկատեց ասիկա։ Մարդը ծածկեց իր ծանր վերարկուին տակ Սրման ու տարաւ զայն գրկած՝ մինչեւ կառքը, տեղաւորեց ու փաթթեց ձիուն վրայ ձգած վերմակովը։ Յետոյ վերադառնալով գնաց գետին ինկած լապտեր մը վերցուց։ Անոր լոյսով բացաւ կնոջ ոտքին մատներուն փամփուշտին բացած վէրքը, որ անոր ողջնալուն պատճառ եղած էր։ Յովնաթան սրբեց արիւնը։ Փաթթեց անոր ոտքերը կառքին մէջ մնացած պարապ պարկով մը։

Բարի ու անուշ ձայն մը ունէր Յովնաթան։ Կինը կը հանգստանար լսելով զայն։ Ասիկա շունչ առաւ ու սկսաւ դիտել շուրջը։ Իրականութիւնը զարհուրելի հարուածներով կը բանէր կնկան ուղեղին մէջ։ Սրմա չէր կրնար ըմբռնել իր այդ վիճակը։ Յովնաթան, զոր անունով կը ճանչնար միայն, համոզած էր զինքը իր արթնցած պահուն թէ օտար գիւղի մը եկեղեցին են եկած պառկելու։ Եկեղեցին ծանօթ է սակայն՝ իրեն։ Պատերն ու խաչերը, ջրհորն ու դպրոցը, Մովսէս աղբօր հիւղակը, ժամկոչին պատուհանը բոլորը, բոլոր ծանօթ են իրեն։ Սրմա չկրցաւ ըմբռնել իր մեռկութիւնը, իր ալլանդակ ճամբորդութիւնը, իր վերաւորուիլը։ Ներսը մութին մէջ, սարսափահար փաթթուած էր Յովնաթան։ Անիկա ատեն չէր ունեցած հարցնելու։ Կինները բերաններին պէտք է գոց պահեն։ Սրմա չյանդգնեցաւ նորէն՝ անմիջապէս խօսիլ Յովնաթանին։ Տկարութիւն մը կը կծկէր զայն մաս մաս։ Սրմա կախեց գլուխը կուրծքին վրայ, խաչաձեւած թեւերուն ու ձիունէն թրջած վերմակին վրայ, թարթիչներու տակէն նայելով մարդուն որ կը նկատէր իր ամբողջ խորհուրդին բանալին եւ որուն հանդէպ կը սկսէր լեցուիլ անզօր, խեղճուկ ատելութիւնով ու սարսափով մը։

Յովնաթան ուշադրութիւն չէր ըներ։ Յոգնած ու ընկճուած էր։ Որքան ճիգ պէտք եղաւ նետուելու համար մութին մէջ, դէպի շարժող ու ճչացող մեռելը խուժելով զայն յանպատրաստից ստախօսութիւնով մը։ Որչափ կասկած թաւալեցաւ մարդուն մէջէն ողջ մէկը վիրաւորուած ըլլալու։

Ու կնոջ, իր թեւերուն մէջ ինկած պահուն որչափ անծանօթ յուզումներ զարկին սրտին ու անցան։

Ու քնատութիւնը՝ օրերու ձիւնոտ ու բուքոտ ճամբայէ մը վերջ։ Յոգնած էր Յովնաթան ուկատղած։ Կը հայհոյէր երեսը գիւղին դարձուցած։ Ու կը մտածէր իր ընելիքի մասին։

Անհաւկիչ կերպարանք մը առած էր Յովնաթան, այնքան որ կինը կառքին մէջ, տեսնելով չկրցաւ զսպել ինքզինքը։ Սրմա կը խորհէր որ ազատում չկայ այդ մարդուն ձեռքէն։ Սրմա կուլար սարսափէն ու փախելու ճիգ մը ընելու անկարողութենէն։ Ան ծածկած էր իր երեսը ափերուն մէջ թէ պաշտպանելու համար զայն, թէ չտեսնելու համար Յովնաթանը, թէ ցոյց չտալու համար անոր՝ իր սարսափը։ Աշխարհի ամէնէն աղուոր ձեռքերն էին անոնք, բուստէ նրբին դաստակներով, կապոյտ մետաքսի թելի պէս երակներով։ Կառքին առջեւի նստարանին դրուած լապտերը կը թափէր ամբողջութեամբ անոր երեսին ու ձեռքերուն վրայ թափանցիկ դարձնելով զանոնք ու նարինջի գոյն տալով անոնց։

Սրմա կը պահէր իր լացը, բայց արցունքները կը յորդէին մատներուն ճեղքերէն, կաթիլ կաթիլ փայլուն ու դանդաղօրէն շարժող հեղուկէ շերամներու պէս։

Անոնց ու Սրմայի սեւ մազերուն վրայ ձիւնի փաթիլներ կ'իյնային ու կը հալէին։

Երկար տեւեց Յովնաթանի շուարումը։ Ու գիտեմ որ ան զգաց կակուղ եւ թմրեցնող բանը որ կը քալէ մարդուն ներսէն եւ որ գութ ու խղճմտանք կը կոչուի։ Յովնաթան յառաջացաւ դէպի կինը, երկչոտօրէն, ձախլիկ։ Իր բոլոր շարժումները կը մատնէին կին գրկել չգիտցող, բայց տղայական քաղցրութեամբ լեցուն մարդ մը։

Յովնաթան վար ուզեց առնել կնկան ձեռքերը։ Ասիկա վախէն ետ նետեց ինքզինքը։ Մարդը սպասեց վայրկեան մը։ Յետոյ վերստին բռնեց անոր դաստակները։

— Մի՛ լար, աղջիկ։

Վերմակը սահեցաւ աղջկան կոնակէն։ Յովնաթանի աչքերը տեսան ամենադեղեցիկ մարմինը։ Անոնք մնացին այսպէս պահ մը։ Յետոյ զօղուեցան տեղի տալով շրթունքներուն, որ կը կրկնէին միեւնոյն բանը։

— Մի լա՛ր, մի՛ լար։

Շրթունքներէն զատ ոչ մէկ բան կը շարժէր Յովնաթան։ Անոր ուղեղը խելագարօրէն կը թաւալէր քաղցրութիւններու մթնոլորտի մը մէջ, թէեւ դէմքը կը պահէր առաջուան կատաղութիւնը։

Ի՞նչ անցաւ այն ատեն անոր մէջէն։ Ան երկարեց թեւերը ու վեր քաշեց վերմակը։

Յովնաթանի ձայնին անուշութիւնը մեղմացուց նորէն՝ կինը։ Պերճախօս չէր մարդը, բայց արտասովոր ուժ մը անոր ձայնին մէջ, կը մաղնիսացնէր լսողը։

Յովնաթան սպասեց քանի մը վայրկեան եւս, համոզուելու համար իր յաղթանակին։

Վերջը անցաւ ձիուն գլուխը ու կառքը դուրս քաշեց իր ձիւնէ անկողինէն, տարաւ կեցուց ճամբու մը վրայ։ Ձեռքը առաւ սանձը։ Ելաւ նստաւ Սրմայի քով։

Ասիկա մէկ փափաք ունէր հիմա։ Հեռանալ երթալ ուր որ պէտք էր, ազատելու համար ժամ առաջ։

Կառքին անիւները կը ծամէին ձիւնը ու մերթ ընդ մերթ սեղմուած փսորներ կը նետէին ուղեւորներուն վրայ։ Ձին ուժ կուտար ետեւի ոտքերուն, մէջքին մկանները քաշելով։ Յովնաթան կը չխչխկացնէր շրթունքները ու կը սաստէր կենդանին կարճ սուլոցներով։

Այս շարժումը թեթեւութիւն մը բերաւ կնոջ վրայ, որ ուզեց գլուխը ձգել մարդուն տաքուկ կուրծքին ու քնանալ։ Բայց աչքերը չգոցած, բացաւ զանոնք ահաւոր սարսափով մը.

— Սրմա՛, Սրմա՛, ո՞ւր կը տանի քեզ այդ մարդը.

Սրմա տեսաւ մէկ ակնթարթի մէջ, շուքեր՝ երդիքներուն ու սանդուղներուն վրայ։ Պատուհանի մը մէջ, ճանչցաւ գիւղին տէրտէրը որ ճրագ մը ձեռքին՝ ճերմակ գիշերանոցի մը մէջ, կը կանչէր զինքը ժորուքը հովին տուած։

— Աստուծոյ շնորհը վրադ, Սրմա՛, աղջիկս...

Ինչպէս կ'իյնան օրօրոցէ մը, կամ բարձր պատուհանէ մը, եւ կամ ծառի մը վրայէն գետի մը մէջ, այնպէս զահավիժեցաւ Սրմա։ Անոր ուղեղը ալիք ալիք ցրուեցաւ անծանօթ ու խուլ մթնոլորտի մը մէջ։ Լսուեցաւ անոր ճիչը ու կառքէն դուրս ինկող անոր մարմինին անկումը։

— Տխմարնե՛ր, հայհոյեց Յովնաթան կառքէն վար ցատքելով։

Գիւղը հաւաքուեցաւ նորէն։ Դիակը վերցուցին Յովնաթանի ծունկերուն վրայէն ու վայնասուններով տարին նորէն եկեղեցի։

Կառապանը վերցուց ձիւներուն վրայ տարածուած վերմակը ու բարձրացաւ կառքը։

Երկու արցունք քարասիրտ մարդուն աչքերուն եզերքը, տեսաւ վերջապէս գիւղին լակոտը որ դիակին ու զայն տանող խմբակին ետեւէն երթալու տեղ, կեցած կը նայէր։

Կառքը մտրակի կայծակներով վազեց ամպի մը պէս, գիւղին ճերմակ ու ամայի ճամբուն վրայէն։

(Վերջ) Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆ ՄԵՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մեծ զբօսարաններու տնօրէնները ատենէ մը ի վեր կը նշմարէին թէ՝ հասարակութիւնը այլեւս հաճոյք չզգար այն տեսարաններէն, ուր մերկ կիներ դերեր կը կատարեն։ Տնօրէնները դարձեալ հրապուրելու համար իրենց յաճախորդները, այս անգամ դերասանուհիները բեմ կը հանեն վերէն վար հագուած։ Այս կերպ «պարկեշտ» խաղարկութիւնը հաճոյք պատճառած է պէրլինցիներուն, որոնք դարձեալ սկսած են լեցնել միւզիք-հօլերը։

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ Բ...

ՆՈՐ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄ...

Երէկ հրատարակե...
յաստանի համայնավար...
ցութեան ընդհ. ...
Հայկազ Կոստանեանի ...
առաջին մասը։ Աւրտրեւ ...
վերջին մասը, Թարգ...
Թիֆլիսի «Պրոլետար...

Ուրիշ օրինակ մըն ...
Անտառներու վարչութեան ...
ուար է անտարբեր ...
տութեամբ խօսիլ այս ...
մասին։ Երբ Լիակա...
ստուգուած տեղեկութ...
պահանջեցի, բոլոր ...
թիւնները մէկ թերթ...
ղրկեցին ինծի։ Այդ ...
մէջ կ'ըսուի թէ բոլոր ...
կութիւնները կամ բաց...
կամ չեն աշխատիր, ...
յացուած տեղեկագրին ...
հիմնարկութեան վարիչ...

«Ձեր այն հարցումին ...
Կոստանեան, թէ ո՞ր ...
կութիւնները բաց ունին ...
տասխանեմ թէ բոլոր ...
ունին։ Իսկ անոնք որ ...
նին, դադրած են, ...
վաղուց է որ չեն ...
խատիլ»։

Բայց այս բոլորը կը ...
կե՞ն արդեօք թէ վ...
պէտք է վերաւորուի ...
տողութիւններէն, երբ ...
կցութիւնը իրեն կը ...
այս կամ այն խայ...
թիւնը կամ սխալը, ...
գործած է կամայ թէ ...

Ի՞նչ տրամաբանութ...
այս։ Անոնք (վարիչներ...
մարներ կը վառնեն, ...
պէս ջուրը կը թափեն ...
մարները, իսկ կուսակ...
իրաւունք չունի իրեն ...
քաշելու եւ գիտողու...
նելու։

Ո՛չ, ընկերնե՛ր, մեն...
կերպ կ'ըսենք։ Մենք ...
թէ կուսակցութիւնը ...
անտարբեր եւ անվրդով ...
երբ այդ գումարները ...
թափուին, երբ ատոնք ...
պէս կը վառնուին։

Ընկերնե՛ր, կան ...
որոնք «միջազգային...
որոշ խնդիրներու մէջ ...
սեն թէ այդ ինչ բանը ...
Հայաստանի մէջ, անոնք ...
միջապէս դիտել կուտա...
Վրաստանի մէջ ալ գէշ ...
բէջանի մէջ ալ (ճի...
Անոնց կ'ըսեն թէ՝ դուք ...
ները ջուրը կը թափէ ...
վին կուտաք, իսկ ան...
պատասխանեն թէ Վր...
մէջ ալ հովին կուտան...
այնքան «միջազգային...
որ նոյն իսկ բացերը, ...
եւ թափթփածութեան ...
դրանքները հաւասար...
տարածեն ամբողջ Անդր...
վրայ, վախնալով թէ ...
յանկարծ Վրաստանի կ...
բէջանի խաթրին դպչի...
ծաղ)։ Աստուած թող ...
մեզ այս տեսակ միջազ...
կաններէն։

Կարելի չէ կանգ ...
կեղծ մասնագէտներու ...
Մեր մէջ որոշ թիւով կ...
նագէտներ կան։ Անոնք ...
պէս մասնագէտ չէին, ...
կարգապահութեան թեր...
մաններուն մէջ, յանկար...
նագէտ դարձած են։ Կա...
բագաներ, երբ կօշկակ...
թխէ կարկանդակը, իսկ ...
կանդակ թխողը կօշիկ ...
Դէպքեր են եղած, երբ ...
տրագէտը տուն է շին...
ճարտարապետը եւեկ...
մօթէօր է հաստատած։

Խոշոր գումարներ են ...
սուած տուներու կա...
վրայ. իսկ այդ տուները ...
որակով վար են քնն...
թենէ։ Բնաւ ուշադրութ...
նուած չեն լայն յարմար...
ներ, օդաւէտութեան, ...
պահութեան եւլն.։ Շին...
այնպիսի տուներ, ուր ...
լի է նոյն իսկ կահ ...
մտցնել, այնքան փոքր ...
տուհաններն ու դուռները ...

Պէտք է միանգամ ...
կարգի դնենք այս գոր...
բոլորին չարաբաստիկ ...
դիրը։ Յանուն ինչ որ ...

...ագին հաստատութեամբ պատեր չինեն։
...ճատերը կը կարծեն թէ ամէ... «հայկական գլխաւորը» ...ն է։ Ես ձեզ կը հաւատացնեմ ...մեզմէ ոչ ոք դէմ է հայկա... ...ոճին։ Բայց մեզի ցոյց ...ոճին։ Մեր մէջ կը ...կէք այդ ոճը։ Մեր մէջ կը ...ուքին ինչ որ այլանդակ պա... ...ներ, ինչ որ հռոմէական «կօ... ...ներ, եւ կ'ըսեն թէ ասիկա ...կական ոճ է։
...ի հարկէ մենք այնքան ծա... ...ը չենք այս գործին. բայց ...արկալ յիմարներ ալ չենք, ...այդ ընդունինք իբր հայկա... ...ոճ։ Այդ կառուցումներուն ...ոչ մէկ հայկական ոճ կայ, ...կայ եկեղեցական, ասորա... ...միջնադարեան ոճ, մեղմ... ...ն արտայայտուած։ ինչո՞ւ ...ր վիզին կը փաթթեն այդ ...ը։
...իմ կարծիքով, պէտք է լուրջ ...ագրութիւն դարձնել որ մեր ...րտարապետական ոճը նախ ...առաջ մէկնակէտ ունենայ ...ր թեքնիքը, մեր նուաճում...ը։
...նոր-Բայազիտի մէջ բջիջ ...կայ, 11 անդամով։ Բննու... ...մբ հաստատուեցաւ որ ան... ...միներէն տասը կուլակներէ ...նուոր) բաղկացած է։
...ընկերնե՛ր, մենք հասած ենք ...ն աստիճանին, որ մեր բջիջ... ...ուն մէջ «կուլակ»ներ նստած ...ասիկա շատ գէշ երեւոյթ ...է։ Մենք պէտք է ազատ... ...նք այդ ունեւորներէն, եւ ...ակցութեան շուրջ համա... ...րենք չքաւորներն ու բան... ...ները։
...կարգ մը շրջաններու մէջ, ...ուորները յարձակողականի ...ած են, եւ մենք ո՛չ միայն ...ոց չունինք հակայարձակու... ...ձեռնարկելու, այլ նոյնիսկ ...ն ատեն չենք կրնար յաջող ...նապաշտպանութիւն մը ը... Անհրաժեշտ է վերջ տալ ...տպանողական քաղաքակա... ...թեան եւ ուժեղացնել յարձա... ...ը ունեւոր տարրին դէմ։
...եր համագործակցական (կոո... ...ատիւ) շարժումը թոյլ է։ ...ի մթերման գործը տուժեց։ ...ունք Հայ Գիւղացիական ...ագործակցականին տեղեկա... ...ը, այդ մասին։
...Յունուարէն յետոյ ծրագրին ...ողումը պէտք է բացատրել ...ւ, որ ունեւորները պահեցին ...ց գինին եւ յետոյ շուկայ ...ցին, որպէսզի ձախողի գի... ...մթերման մեր գործը»։
...Պանիր-Իւղ» վարչութեան ...աւելի գէշ է գործը։ Փաս... ...թուղթ մը կարդամ ձեզի.— ...նկատի ունենալով ալիւրի ...կասը, ալիւրը կը տրուի ...ն բուրդի եւ մեղրի փոխա... Զքաւորները եւ միջակ ...ի մարդիկը, անցեալ տար... ...ն վերջերը սպառեցին իւենց ...ն ու բուրդը։ Իսկ անհատ... ...ը մթերեցին ընդհակառակն։ ...վ, անոնք յաջողեցան ստա... ...ալիւրի մեծ մասը եւ նոյն... իսկ մթերել։ Հազուագիւտ չեն այնպիսի դէպքեր, երբ չքաւորը փութը 16 րուբլիէն պանիր կը գնէ ունեւորէն, որպէսզի «պանիր-իւղ» վարչութեան յանձնէ փութը 12 րուբլիի, եւ փոխարէնը ալիւր ստանայ»։

Պէտք է ըսել թէ մենք ինքններս յաճախ հող կը ստեղծենք անհատներուն համար։ Անհատը կ'օգտագործէ ամէն միջոց, իր ազդեցութիւնը ուժեղացնելու համար գիւղին մէջ։ Մենք լուր ունինք, որ Դիլիջանի Կարմիր գիւղի համայնավար երիտասարդներու բջիջը ստիպուեր է երկար ատեն գաղտնի գործել։ Որովհետեւ անհատները կը ստիպեն չքաւորները որ բջիջէն հեռացնեն իրենց զաւակները։

Դէպքեր եղած են, երբ անհատը վճարած է չքաւորին գիւղատնտեսական հարկը, եւ ըսած է.— Կառավարութիւնը կը կողոպտէ ձեզ, իսկ մենք ահա կ'օգնենք։

Վորոնցովկրատի մէջ, անհատները ունին մասնաւոր կոմիտէներ, չքաւորներուն օգնելու համար։ Այդ կոմիտէները «քրիստոնէական ոգիով» կ'աշխատին։ Ունեւորները մեզի հետ զուգահեռաբար կը գործեն։ Այսպէս, տօնեցին Լէնինի մահուան օրը, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձը եւլն.։ Օրինակ, երբ հակադրութիւն մեզի, Մայիս 1ը տօնեցին որպէս «սիրոյ յաղթանակի օր»։

Գիտէք որ գաղափարախօսական ճակատի խնդիրները, վերջերս բացառիկ նշանակութիւն ստացան Հայաստանի մէջ։ Իբրաւացի չեն այն ընկերները, որոնք կ'ըսեն թէ նախորդ ղեկավարներուն հետ մեր ունեցած անհամաձայնութիւնները միայն գաղափարական հարցերու կը վերաբերին։

Նախորդ ղեկավարներուն գլխաւոր սխալը այն եղաւ, որ անոնք վերջնական ծրագիր չունէին մեր թշնամիներուն եւ հակառակորդ տարրերուն հանդէպ։ Անոնք աւելի շատ պատմական, ակադեմական վիճաբանութիւններով զբաղեցան։ Մինչդեռ պէտք է պայքար մղէին, քանի որ անհերքելի փաստեր ունինք ունեւոր տարրերու ուժեղացման դէմ։ Բացի մեզի թշնամի կուսակցութիւններէ (դաշնակ, մուսավաթական, մենշեւիկ), վաղուց ջախջախուած, հինցած հոսանքներու վերածնումն ալ կը նկատենք։ Այդ հոսանքներն են Տրոցկիականները եւ կուսակցական ուրիշ աղանդները։ Այդ բովանդակ բորբոսը մեծ մասով ազգային զգեստ կը հագնի։

Ուստի, ընկերնե՛ր, մենք պէտք է պայքար մղենք ազգայնականութեան եւ ազգայնական հակումներու դէմ։ Մենք պէտք է անկեղծօրէն յայտարարենք որ այս վայրկեանին ալ, մեր կուսակցութեան որոշ անդամները ազգայնական հակումներ կ'արտայայտեն։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ
(քաղուած Թուրքերէն Թերթերէն)

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ

Թուրքերէն Նոր տառերու գործածութիւնը շատ կարճ միջոցի մէջ, պիտի ընդհանրանայ Պոլսոյ մէջ։ Նոր տառերը սորվողներու միջեւ մրցում մը պիտի հաստատուի 5000 ոսկի պարգեւով։ Շահողներէն 5 հոգիի 50 ական ոսկի, 20 հոգիի 25 ական ոսկի, 100 հոգիի 15ական ոսկի, 100 հոգիի 10ական ոսկի եւ 350 հոգիի 5 ական ոսկի պարգեւ պիտի տրուի։

*** Ենկիւրիի մէջ ամէն ոք ինչպէս նաեւ գործավարներ, երեսփոխաններ, կառավարական պաշտօնատարներ նոր տառերը սորվիլ սկսած են։ Կրթական գործավարն ալ դաս կ'առնէ։ Ժողովուրդը գրավաճառներուն դիմելով նոր այբենարաններ կ'ուզէ։ Հեղինակները իրենց դասագրքերուն ու տեսակ տառերով տպագրուիլը կը հարցնեն կրթական գործավարութենէն։ Հրահանգ տրուած է որ դասագրքերը նոր տառերով տպագրուին։

Նոր տառերու գործածութեան մասին, կառավարութեան կողմէ Ազգ. մեծ ժողովին առաջարկուելիք օրէնքը ընդունուելէ անմիջապէս վերջը, Ենկիւրիի մէջ կատարեալ իրաւասութեամբ, գործադիր բարձր մարմին մը պիտի կազմուի եւ նոր տառերուն հանրային կեանքի մէջ գործածութիւնը՝ այս մարմին կողմէ պիտի ապահովուի։ Այս կերպով կը յուսացուի որ կարճ ժամանակի մէջ այս տառերու գործածութիւնը պիտի ընդհանրանայ։ Հանրապետութեան նախագահը շատ մօտէն կը հետաքրքրուի այս աշխատութիւններով։ Կառավարական տպարանին մէջ, այբենարանին եւ ուղղագրութեան օրէնքներու յատուկ տետրակներու տպագրութիւնը վերջ գտած է, եւ քանի մը օրէ ի վեր հազարաւոր օրինակ հրապարակ հանուած են։ Բնաւ կարդալ գրել չգիտցողներու համար պարզ այբենարան մը պիտի հրատարակուի։ Նոր տառերը սորվողներու համար ալ ընթերցման գրքերու տպագրութեան ձեռնարկուած է։

*** Կարգ մը ընկերութիւններ նոր տառերով գրուած նամակներ յանձնեցին Պոլսոյ կուսակալութեան, որ ընդունեց եւ գործադրութեան դրաւ։ Պետական պաշտօնատարներն ալ սկսած են նոր տառերով ստորագրել։

Քաղաքապետութիւնը հրահանգեց բոլոր ընկերութեանց ու հաստատութեանց, որ նոր տառերով գրեն իրենց գրութիւնները։ Ճաշարաններու ցուցակներն ալ ենթակայ են նոյն պարտաւորութեան։ Որոշուած է նոյնպէս վիճակահանութիւն մը սարքել, եւ պարգեւ տալ անոնց որ լաւագոյն կերպով կը սորվին նոր տառերը։ Յետոյ, պետական ու մասնաւոր հաստատութեանց մէջ պաշտօնեայ առնուած ատեն, նախապատուութիւն պիտի տրուի անոնց որոնք թուրքերէն նոր տառերով կրնան գրել։

*** Ստանայէն կը հեռագրեն թէ Քաղաքապետութիւնը սկսած է նոր տառերով գրել փողոցներու անուններուն ցուցատախտակները։

Գոնիայի մէջ ալ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ։ Առաջին դասընթացքը բացուած է Թուրք Օճաղին մէջ։ Կուսակալութեան յանձնաժողովին անդամները նոր տառերով կը ստորագրեն։

*** Կրթական գործավարութիւնը հրատարակիչներուն յայտնած է թէ նոր տառերով պէտք է հրատարակուին դասագիրքերը։

Ժողովրդային դասարաններ պիտի հաստատուին եւ ասոր համար մասնաւոր ծախք յատկացուած է ելմտացոյցին մէջ։ Պոլսոյ 19րդ կրթական շրջանակին մէջ դասեր պիտի տրուին։

Վարժարանները հաւանաբար հոկտեմբերին պիտի բացուին եւ մինչեւ այն ատեն նոր տառերով դասագիրքեր տպագրուին։

Նախակրթարաններու յատուկ գրքերուն տպագրութիւնը դադրած է։ Պոլսոյ գրավաճառները նոր տառերով գրքերու տպագրութեան համար, կրթական գործավարութենէն արտօնութիւն կը պահանջեն։

Մամուլի դիւանի անդամներուն, գրաշարներուն եւ մամուլի աշխատաւորներուն շաբաթը 3 օր նոր տառերու վրայ դասախօսութիւն կ'ըլլայ։

ԷՏԻՐՆԷԻ ՎԻՃԱԿԸ

Էտիրնէէն հասած ճամբորդներէ քաղելով, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Սոֆիայի «Արաքս»ը.—

Ադրիանուպոլիսը՝ Թրակիոյ այս երբեմնի գլխաւոր քաղաքը, որ թուրք սուլթաններու աթոռանիստը եղած է, եւ որ մինչեւ վերջին պատերազմները 100·110,000 չէն ու ծաղկեալ բնակչութիւն մը ունէր, այսօր՝ ամէնքէն լքուած, պարզ գիւղաքաղաք մըն է, անկէ եկող ճամբորդներու վկայութեամբ։

Ադրիանուպոլսոյ մէջ, երբեմն 7-8000 Հայեր կ'ապրէին եւ բաւական բարգաւաճ կեանք մը ունէին։ Այսօր Գարա. Աղաճն ալ մէջը ըլլալով, 150է աւելի չէ անոնց թիւը։ Ասոնց մեծամասնութիւնը, մեր ազգային անօրինակ տոկունութեանը շնորհիւ այսօր ալ գրեթէ բարեկեցիկ են։ Կան միայն 20 աննեցուկ պառաւներ, որոնք՝ հանրային անմիջական օգնութեան կարօտ են։ Երիտասարդութիւն չկայ։ Անոնց թիւը խիստ սահմանափակ է։ Եւ այս պատճառաւ ծնունդ, պսակ գրեթէ տարիներու ընթացքին գոյութիւն չէ ունեցած։ Պարզ ըսած, 2-3 տարուան մէջ, միմիայն 2 պսակ կատարուած է։ Կրօնական ծէսերը կը կատարուին քաղաքին մէջ գտնուող պուլկար հոգեւորականութեան ձեռքով։

Հայերը որ ժամանակին 3 եկեղեցի ունէին 6 քահանայով եւ Առաջնորդարան մը իր առաջնորդովը, (վարդապետ կամ եպիսկոպոս), կրօնական ժողով, Դատաստանական ժողով, թաղական խորհուրդ եւ հոգաբարձութիւն, այսօր ոչինչ ունին։ Եկեղեցիներէ երկուքը, կառավարութեան կողմէ գրաւուած են։ Ս. Թորոս եկեղեցին պարսպահի վերածուած է։ Միայն Գարա. Աղաճի եկեղեցին Հայերուն ձեռքն է եւ ան ալ փակ է մեր իշխանութեանց ապիկարութեան պատճառաւ։ Քաղաքին մէջ չկայ հայ հոգեւորական մը, որ մխիթարէ ժողովուրդը։

Դպրոց՝ բացարձակապէս գոյութիւն չունի։ Ո՛չ աշակերտ, ո՛չ աշակերտուհի, ո՛չ վարժապետ եւ հետեւաբար ոչ ալ վարժարան։

Քաղաքը ամայի է։ Շէնքերը, մանաւանդ բնակարանները, անպէտ կալուածներ են, որոնք աւելի ծախքի պատճառ կ'ըլլան քան օգուտ հասոյթ կ'ապահովեն։ Յաճախ տարեկան կալուածային տուրքին քանակը աւելի բարձր կ'ըլլայ քան եկամուտները։ Այս պատճառաւ ալ, շատեր աւելի յարմար կը գտնեն ծախել իրենց շէնքերը, կամ փլցնել եւ նախանիւթը օգտագործել։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐ ՈՒ ՄԱՅՐԱՊԵՏՆԵՐ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Սիպերիա աքսորուած են 200 վանականներ եւ մայրապետներ, որոնք բռնի ուժով դիմադրած էին Չեկայի զինուորներուն։ Այս վերջինները Թուլայի եւ Քալուկայի շրջաններուն մէջ կ'ուզէին փակել 14 վանքեր, որոնց համար կասկած կար թէ Թանկարժէք եկեղեցական գանձեր կը պահեն։

Վերոյիշեալ 14 վանքերն ալ փակուած են այժմ եւ գիւղացիներու բնակութեան պիտի յատկացուին։ Մոսկուա հրամայած է ջնջել կրօնական բոլոր աղանդները, մասնաւորապէս Մկրտականները, որոնց գործունէութիւնը հետզհետէ կը զարգանայ հակայեղափոխականներու շրջանակին մէջ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը գրեն.—

Չակառակ Պատգ. Ժողովի դիւանին կողմէ եղած երրորդ հրաւէրին, կարելի չեղաւ Պատգ. ժողովի կանոնաւոր նիստ գումարել։ Կը բացակայէին հնչակեան եւ ռամկավար պատգամաւորները, ինչպէս նաեւ քանի մը չէզոքներ։ Մայր Դիւանն ալ ամբողջ կազմով բացակայ էր։

Այս անել կացութեան ելք մը գտնելու մտահոգութեամբ, հրաւէրին պատասխանող 12 պատգամաւորներ որոշեցին խորհրդակցական ժողով մը գումարել։ Այս թիւը յետոյ բարձրացաւ 16ի։

Աժամեայ ատենապետ ընտրուեցաւ Պ. Յ. Տէրենց (ռամկ.) վարելու համար խորհրդակցութիւնները։

Կեդր. վարչութեան փոխ-ատենապետ Տոքդ. Բըրքեաշարեան խնդրեց որ կարդացուի վարչութեան նիւթական ու բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը, որ լախտի հարուած մըն է Մազլըմեան եպիսկ.ի եւ իր արբանեակ Եսայեանի համար։

Կարդացուեցաւ նոյնպէս Յ. Եսայեանի արտաքին նախարարութեան տուած «Ժուռնալ»ը, հպատակութեան խնդրին առթիւ վարչութեան ըրած առաջարկին շուրջ։ Եսայեան, իր «Ժուռնալ»ով կ'ըսէ թէ, «Մազլըմեանի հրահանգով դատապարտելի կը գտնէ անհատի մը (իմա Աբիկեանին, ատենապետ կեդր. վարչութեան) յղած գրութիւնը, քանի որ այդ մարդը խաղալիք մըն է չարագործներու խմբակի մը ձեռքը։»

Եսայեան երկու «Ժուռնալ» եւս տուած է Դաշնակցութեան դէմ։

Որոշուեցաւ որ կեդր. վարչութիւնը իր կազմը լրացնէ, խորհրդակցելով զանազան հոսանքներու եւ սրտցաւ հայրենակիցներու հետ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ.— Անցած օր կէս գիշերին, սուր կանչեր կը բարձրանային Օրնանօ պողոտային վրայ, ու մարդ մը՝ կոկորդէն վիրաւոր, արիւնթաթախ կ'իյնար գետին։ Կինը որ անոր կ'ընկերանար ու վիրաւորեր էր զայն, կը փախէր արագօրէն ու հետքը կը կորսնցնէր՝ խառնուելով ամբոխին։

Վիրաւորը որ Ներկարար մըն էր, պատմեց թէ՝ իր սիրուհին է ոճրագործը, որուն յայտնած էր թէ՝ կ'ուզէր ամէն կապ խզել։ Սիրուհին զայրացած՝ ածելիով վիրաւորեր էր զայն։

Այսքանը միայն պատմելէ յետոյ, վիրաւորը չուզեց յայտնել իր ոճրագործ սիրուհիին անունը, որպէսզի ան հետապնդման չենթարկուի։

Ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է քննութեան։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը
(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

II

...ետոյ լռութիւնը տիրեց։ Ցան... ...մէկը դուռը բացաւ, ոտքին ...երուն վրայ քալելով յառա... ...անկողնին մօտ, կամաց մը ...ց վերմակը եւ թեթեւ մը ...ուեց Անանիայի այտը։ Պզտի... ...ր քնանալ կը ձեւացնէր, աչ... ...ակէն տեսաւ որ հայրն էր։ ...էջ ետք Ցատանաներս եկաւ, ...այի մեծ անկողինը մտաւ։ ...կը լսեց կնկան հառաչելով, ...ալով աղօթելը։

III

...էկը լուր չտուաւ ոստիկանու... ...փոքրիկ Անանիայի լքումը։ ...րցաւ անհետանալ։ Երբեք ...հնաւկցուեցաւ թէ ո՛ւր գա... ...։ Մէկը կ'ըսէր թէ տեսած էր նաւու մը մէջ։ Վաճառական մը, որ գործի համար Թերակղզի գացած էր, կ'ապահովցնէր Ոլին Հղոմ՝ի մէջ տեսած եւ անոր հետ քանի մը ժամ միասին անցուցած ըլլալը։

Այս ամէն խոսակցութիւնները կ'ըլլային ջաղացքին մէջ, տղուն ներկայութեամբ։ Երեւութապէս ընտելացած վայրի գազանիկի մը նման, միշտ փախելու վրայ կը մտածէր։ Փոնին եղած ատեն, երբ մօրը հետ էր, կը փափաքէր փախիլ եւ գտնել հայրը։ Հիմակ, որ այս երազն իրականացած էր, կ'ուզէր գտնել մայրը։ Աւելի լաւ ենթէ ան հեռու էր, ծովէն անդին. որքան հեռու ըլլար, այնքան ինքզինքը կարող կը զգար հետապնդելու, գտնելու։ Բայց չէր սիրեր մայրը, որովհետեւ աւելի ծեծ կերած էր անկէ քան թէ գգուանքներ ընդունած. հապա լքումին նախատի՛նքը, որուն ամօթը կը զգար բնազդաբար։ Բայց չէր սիրեր հայրն ալ, այդ իւղոտ մարդը, որ լքումի առաջին վայրկեաններուն ատելութեամբ ընդունած էր զինք, զզուանք ու սարսափ արթնցնելով իր մէջ. մարդը, որ գաղտնի կը համբուրէր զինքը, սակայն ուրիշներուն առջեւ գէշ կը վարուէր հետը։

Ցատանա կը պաշտպանէր եւ կը սիրէր զինքը։ Կամաց կամաց ինքն ալ սիրեց զայն։ Նոր մայրը կը հագուեցնէր, կը լուար, կը սանտրէր, աղօթքներ կը սորվեցնէր, եկեղեցի կը տանէր, իրեն հետ կը պառկեցնէր եւ լաւ ուտելիքներ կուտար։ Քիչ ժամանակէն փոխուեցաւ, գիրացաւ, պզտիկ պարոն մը դարձաւ։ Սկսաւ նուօրոյի բարբառը խօսիլ Բուստիանեդդուի շեշտերն առնելով։

Բայց իր փոքրիկ սիրտը չէր փոխուեր, չէր կրնար փոխուիլ։ Տարօրինակ դէպքերու, պատահարներու, փախուստի երազները կը տանջէին փոքրիկ հոգին։ Բնազդական հայրենաբաղձութիւն մը կը զգար կորսուած անձերուն, իրերուն եւ ծննդավայրին հանդէպ։ Կը փափաքէր մինչեւ այն ատեն վայելած վայրի ազատութեան եւ վերջապէս իրարու հետ կը շփոթուէին գթութեան եւ ամօթի զգացումը, հեռաւոր մայրը գտնելու հաստատ մտածումը։

Անծանօթ բանի մը մարմաջն ունէր։ Կ'ուզէր մայրը գտնել, որովհետեւ ամէնը մայր ունէին, որովհետեւ իր զրկուած ըլլալը ցաւէ աւելի նուաստացում կը պատճառէր։ Կը հասկնար որ մայրը չէր կրնար ջաղացպանին քով մնալ, որովհետեւ անիկա ուրիշ կին մը ունէր, բայց երկուքին մէջէն նախընտրելու էր իր մայրը։ Թերեւս բնազդաբար կը զգար որ մայրը ամէնէն տկարն էր, ասոր համար անոր կողմը կը բռնէր։

Ժամանակի ընթացքին այս զգացումները մթագնիլ սկսան, բայց չանհետացան սրտէն, ինչպէս փոքրիկ յիշողութեան մէջ կը փոխուէր, բայց չէր անհետանար հեռաւոր մօրը բարոյական ու ֆիզիքական դիմագիծը։

Օր մը Բուստիանեդդուէն տարօրինակ պատմութիւն մը լսեց։

— Մայրս մեռած չէ, ըսաւ տղան գրեթէ պարծենալով։ Քու մօրդ նման Թերակղզին է, տունէն փախաւ՝ երբ հայրս բանտ էր։ Երբ մեծնամ պիտի երթամ գտնեմ զինքը։ Հօրեղբայր մը ունիմ որ Թերակղզին է եւ ուսման կը հետեւի։ Օր մը մօրս հանդիպեր է եւ ուզեր է ծեծել, բայց մարդիկ չեն թողուցեր։ Այս կարմիր գլխարկը հօրեղբօրս է։

Այս կարճ պատմութիւնը մխիթարեց Անանիան եւ սերտ բարեկամութեամբ կապեց տղուն հետ։ Բազմաթիւ տարիներ միասին անցուցին ձիթարանին մէջ, Ցատանայի տունը, մերձակայ փողոցներուն մէջ։ Բուստիանեդդու գրեթէ Զուանէի տարիքն ունէր, էապէս վեհանձն եւ բուռն էր։ Դպրոց կ'երթար. կամ կ'երթամ կ'ըսէր, բայց վարժապետը տոմսակով մը տեղեկութիւն կ'ուզէր անտեսանելի տղուն հօրմէն, որ չուանով մը կը կապէր զայն եւ կը ստիպէր սորվելու։ Բանտարկուած ոճրագործներու նման, Բուստիանեդդու այս տեսակ մը բանտէն դուրս կուգար աւելի խորամանկ եւ վարժ։ Լուրջ անձ մը կը դառնար՝ հօրը յաճախակի եւ երկարատեւ բացակայութիւններու միջոցին, կարծես կը զգար պատասխանատուութեան ծանրութիւնը։ Կը լուար ճերմակեղէնները, կ'աւլէր տունը, ուտելիքը կը պատրաստէր։ Անանիա յաճախ յօժարակամ կ'օգնէր իրեն։

(Շար.) *Թարգմ.՝ Հեթում*

Ռատիչի տունը կ'այրին

Զաղրէպէն կը հեռագրեն թէ առջի օր հրդեհ ծագած է Ռատիչի ամառնային բնակարանէն։ Հրշէջները երեք ժամուան աշխատանքէ վերջ յաջողեցան մարել կրակը։ Կը կարծուի թէ հրդեհը դիտումնաւոր է, քանի որ ծագած է միաժամանակ երկու տեղէ՝ սրահէն եւ տանիքէն։ Քննութիւնը հաստատեց թէ առաջին բոցերու երեւումէն յետոյ տեսնուած են զինուորներ, որոնք հապճեպով կը մեկնէին տունէն՝ ինքնաշարժներ նստած։

Այս դէպքին վրայ ցոյցեր կատարուեցան Զաղրէպի մէջ եւ ռումբ մը նետուեցաւ Ռատիչի գերեզմանին վրայ։

Նոր եւ աւելի ծանր ցոյցերու կը սպասուի։

Զրահաւոր մը Սեւ ծովուն տակ

Նովորոսիսկէն կը հեռագրեն 27 օգոստոս թուականով.— Տարիներով ի զուր փնտռելէ վերջ ռուսական «Ազատ Ռուսիա» տրէտնօթը, որ Սեւ Ծովուն մէջ ընկղմած էր 18 յունիս 1918ին, հետախուզիչ ընդծովեաններ օգոստոս 20ին գտան հսկայ զրահաւորը, որ ցռուկը օդին՝ պառկած է 42 մեդր խորութեան տակ։ «Ազատ Ռուսիա» 25.000 թոնօ տարողութիւն ունէր։ Ձեռնարկներ կ'ըլլան ծովուն երեսը հանելու համար։

Նոր հիւանդութիւն մը Մարսիլիոյ մէջ

Մարսիլիոյ մէջ ծագած է նոր հիւանդութիւն մը, որ շատ կը նմանի բծաւոր ժանտատենդի (թիֆիւս)։ Հիւանդը նախ ջերմ կ'ունենայ, յետոյ ալ մորթի բորբոքում։

Գիտական Ակադեմիայի առջի օրուան նիստին մէջ տոքդ. Ռու ներկայացուց բժշկ. տեղեկագիր մը, զոր գրի առած էին Մարսիլիայէն եւ Թունուզէն երկու բժիշկներ։ Այդ տեղեկագրին համաձայն, Մարսիլիոյ բծաւոր ժանտատենդին ենթակայ հիւանդներուն արիւնը կապիկներուն ներարկելով, ստացուած է ջերմային հիւանդութիւն մը, որ փոխանցուած է կապիկէ կապիկ։

Մասնագէտներու կողմէ փորձերը կը շարունակուին՝ Մարսիլիոյ հիւանդութեան էութիւնը եւ բծաւոր ժանտատենդի հետ անոր կապը հասկնալու համար։

Վիլնան՝ լիթուանական թղթադրամին վրայ

Լիթուանիոյ կառավարութիւնը շուտով հրապարակ կը հանէ 50 լիթանոց (մօտ մէկ անգլ. ոսկի) նոր թղթադրամներ, որոնց մէկ կողմին վրայ տպուած է Վիլնայէն տեսարան մը, միւս կողմին վրայ կ'երեւայ պատկերը Լիթուանիոյ մեծ դուքս Կէտիմինի, որ իշխած է 1316էն 1341 եւ Վիլնան Լիթուանիոյ մայրաքաղաք բրած։ Հակառակ անոր որ Վիլնան այժմ կը պատկանի Լեհաստանի, վերջերս Լիթուանիոյ նոր Սահմանադրութիւնը զայն մայրաքաղաք հռչակեց Լիթուանիոյ։ Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ ամբողջ վէճը կը դառնայ այդ քաղաքին շուրջ։

⁂ Քովնոյէն կը հեռագրեն 27 օգոստ. թուականով.— Վարչապետ Վալտէմարաս խօսք առնելով խորհրդաժողովի մը մէջ, որուն կը մասնակցէին Լիթուանիոյ բոլոր կողմերէն եկած 3000 ազարակապաններ, յայտարարեց թէ Լիթուանիա երբեք չի հրաժարիր Վիլնայի վրայ իր իրաւունքներէն։ «Խնդիր չէ թէ Լիթուանիա այսօ՞ր պիտի տիրանայ Վիլնայի թէ վաղը. միայն պէտք է ապահով ըլլայ թէ օր մը չէ օր մը այդ քաղաքը իրենը պիտի ըլլայ»։

Մահ մարաջախտ Ֆայոլի

Առջի օր կարճ հիւանդութենէ մը յետոյ մեռաւ մարաջախտ Ֆայոլ, Ֆրանսայի զինուորական կարեւոր դէմքերէն մէկը։ 76 տարեկան էր եւ ծնած էր Լը Փիւի։ Պատերազմէն ի վեր առաջին մարաջախտն է որ կը մեռնի։

Երբ ընդհանուր պատերազմը ծագեցաւ, Ֆայոլ հանգստեան կոչուած էր, տարիքին պատճառաւ. սակայն շուտով գործօն ծառայութիւն ստանձնեց եւ կարգ մը փայլուն յաջողութիւններէ վերջ, իր բանակը մեծ ճակատամարտներ մղեց Լորէնի, Շանփանեիի եւ իտալական ճակատին վրայ։ Ամէն տեղ ռազմագիտական մեծ տաղանդ ցոյց տուաւ։ Երկին Ֆրանսա կանչուելով, կարեւոր դեր մը խաղաց պատերազմի վերջին վճռական օրերուն։

Մարաջախտ Ֆայոլ ուսուցիչ եղած է Փարիզի զինուորական վարժարանին մէջ, ուր իրեն աշակերտած են մարաջախտ Ֆոշ, մարաջախտ Փէթէն եւ ուրիշ զինուորական կարեւոր դէմքեր։ Գրած է նաեւ մասնագիտական գիրքեր։

Մուսթաֆա Քէմալ Ռոտոսթոյի մէջ

Գրած էինք թէ Մուսթաֆա Քէմալ Ռոտոսթօ գացած է «էրթօղրուլ» զրօսանաւով։ Իրեն կ'ընկերանային ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ եւ երեսփոխաններ Սալիհ, Ֆալիհ Րըֆքը, Րուշէն Էշրէֆ, Րէճէպ Զիւհտի, Խալքի ընդհ. քարտուղար Սաֆվէթ, Մոսկուայի դեսպան Թէվֆիք պէյեր, զօրաբանակի հրամանատար Սալիհ փաշա և այլ զինուորականներ։ Մ. Քէմալ ցամաք ելլելով ուղղակի կառավարչատունը գնաց եւ հոն սկսաւ նոր գիրերը սորվեցնել պաշտօնեաներուն։

Գիշերը Մ. Քէմալ անթելով երաժշտական կտոր մը ուղեց Պոլսոյ կեդրոնէն. երկու վայրկեան ետքը, ուզուած կտորը սկսաւ եւ զրօսանաւին մէջ անթելով ունկնդրուեցաւ։

Մուսթաֆա Քէմալ Պոլիս վերադարձած է արդէն։

Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ

Սուրիոյ մէջ կալուած ունեցող Թուրքերուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ արտաքին գործավարին, եւ գանգատեցաւ թէ իրենց իրաւունքները չեն յարգուիր, թէ ֆրանսական իշխանութիւնը ոչ թոյլ կուտայ ծախել իրենց կալուածները, ոչ ալ վարձքերը գանձել։ Թուրք կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս խնդրին, եւ մօտ օրէն բանակցութեան պիտի սկսի, երբ ֆրանսական դեսպանը Էնկիւրի երթայ։

⁂ «Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ Մէսթան աղա անուն պետ մը սպաննուած է Սուրիոյ սահմաններուն վրայ, Քիւրտ-Տաղիի շրջակայ Քիւրտերուն կողմէ։ Սպանեալը եղբայրն է Քիւրտ-Տաղի երեւելիներէն եւ Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի անդամներէն Հաճի Րէշիտ աղայի։

⁂ Այնթապէն կը հաղորդեն թէ թուրք ոստիկան զինուորները յաջողած են սպաննել չորս չարագործներ, որոնք երկար ատենէ ի վեր շահատակութիւններ կ'ընէին հարաւային սահմանին վրայ, մարդ կողոպտելով եւ սպաննելով։ Սպաննուածներն են Այնթապցի Մուհսին, Մէհմէտ եւ երկու ընկերները։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս երեկոյ, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

Ցեսինի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Café de la Paixի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Պատեն. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.ին Գրադարանի ընթերցասրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մոնթառժի, Գ. Պ.— 70։
Լը Ման, Ս. Մ.— 140։
Տրակինեան, Հ. Յ. Մ.— 100։
Փարիզ, Տիկ. Ա. Ս.— 50։
Փարիզ, Ս. Ռ.— 20։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պարսկաստանի Մարաղա քաղաքէն Արամ Ղարիպեան որ 1925 — 1927 կը գտնուէր Փարիզկամ Մարսէյլ ուսկից մեկնած է Ամերիկա։ Մէկ ու կէս տարիէ ի վեր լուր ստացած չէ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Arménag Garipian Str. Militar 5, Braila, Roumanie կամ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Վանի Ալիւր Գիւղացի Պետրոս Շահզատէեան որ մէկուկէս տարի առաջ կը բնակէր Վալթըրթաուն։ Կը կարծուի թէ այժմ փոխադրուած է Պոստոն։ Գրել՝ Akabi Chahzadéian, Ave. B. Palissy, թիւ 6, IX, Décines (Isère).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ 1928

30 AOUT 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 738 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԵԱՆ

Մեր վերջին երկու թիւերով թարգմանեցինք Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան նորընտիր ընդհ. քարտուղար Հայկազ Կոստանեանի ջախջախիչ զեկուցումը, զանազան «խայտառակութեանց» մասին։

Ընթերցողներուն յիշողութիւնը թարմացնելու համար, ամփոփենք ինչ որ կ՚ըսէր կարմիր լիազօրը.—

1. Հանքային արդիւնաբերութիւն.— *Զանազան մարմիններու ներկայացուցիչներ երկար ատեն է ի վեր կ՚աղաղակեն թէ* այնտեղ խայտառակութիւններ տեղի կ՚ունենան»։

2. «*Բանուորներ վարձելու եւ արձակելու խնդիրը* կատարեալ խայտառակութիւն է դարձեր։ բանուորները մարդու տեղ չեն դներ։»

3. «*Գալով արդիւնաբերութեան,* մենք ամէն ամիս խոշոր գումարներ *կը կորսնցնենք։ Ալլահվէրտիի մեր ընկերները կ՚ըսեն թէ* Ղափանի թիւով աւելորդ պաշտօնեաներ կան, իրենց որակին անհամապատասխան թոշակներով… դեռ կը պահուին տասնեակներով անարժէք մասնագէտներ, որոնք իբրեւ թէ բան պիտի սորվեցնեն բանուորներուն, մինչդեռ իրենք սորվելու պէտք ունին»։

4. «*Աշխատավարձի վճարումը մինչեւ 20 օր կ՚ուշանայ*»։

5. «*Ալլահվէրտի հանքերուն մէջ ոչ ծրագիր կայ, ոչ ալ տնտեսութիւն։* Այլ ուռուցիկ ծրագիր, կողոպտելու քաղաքականութիւն, անհոգութիւն, ամենատմարդի եւ անզգայ վերաբերում բանուորներու հանդէպ»։

6. «*Մեր քննութիւնը երեւան բերաւ այնպիսի թերութիւններ որոնք յատուկ են ոչ միայն Ալլահվէրտիին, այլ եւ մեր տնտեսական շինարարական միւս ճիւղերուն*»։

7. *Կարճեւանի ջրանցքին համար յատկացուած էր 74,000 ռուբլի։ Յետոյ ուզեցին 150,000, 360,000։ Յետոյ 350,000 եւ, վերջէն 372,000։ Գումար՝ մէկ միլիոն ռուբլի։*

8. «*Իջեւանի ջրաելեկտրակայանին համար նախապէս ըսին թէ պէտք է 60,000 ռուբլի։ Սակայն այդ գումարը ոչ թէ օրէ օր, այլ ժամէ ժամ աւելցաւ եւ հիմա ոչ մէկը կրնայ ըսել թէ քանի միլիոնը պիտի բաւէ…։ Այս բոլորին մէջ հսկայական չափով «տոնքիշոթութիւն» կայ եւ անիշխանութիւն*»։

9. Անտառներու վարչութիւն.— «*Բոլոր հիմնարկութիւնները դրամ բաց ունին, կամ չեն աշխատիր։*

10. «*Վարիչները գումարներ կը վատնեն. պարզապէս ջուրը կը թափեն այդ գումարները*»։

11. «*Մեր մէջ որոշ թիւով կեղծ մասնագէտներ կան։ Կան պարագաներ երբ կօշկակարը կը թխէ կարկանդակը, իսկ կարկանդակ թխողը կօշիկ կը շինէ…*»։

12. «*Խոշոր գումարներ են ծախսուած տուներու կառուցման համար. բայց բնաւ ուշադրութեան չեն առնուած յարմարութիւնները, առողջապահութիւնը եւայլն.։ Շինուած են այնպիսի տուներ ուր անկարելի է կահ կարասի մտցնել*»։

13. «*Ընկերներ, մենք հասած ենք այն աստիճանին, որ մեր ընկերներուն մէջ «կուլակ»ներ (ունեւոր գիւղացի) նստած են*»։

14. «*Մեր համագործակցական շարժումը թոյլ է։ Գինիի պատրաստման գործը տուժեց։ Պանիր-իւղ վարչութեան մէջ աւելի գէշ է վիճակը։ Հազուադէպ չեն այնպիսի պարագաներ, երբ սպառողը փութը 16 ռուբլիէն պանիր կը գնէ ունեւորէն, որովհետեւ գի Պանիր-իւղ վարչութեան յանձնէ փութը 12 ռուբլիէն փոխարէնը ալիւր ստանայ։*

14. «*Պէտք է պայքար մղենք ազգայնականութեան եւ ազգայնական հակումներուն դէմ։ Պէտք է անկեղծօրէն յայտարարենք թէ այս վայրկեանիս ալ, մեր կուսակցութեան որոշ անդամները ազգայնական հակումներ կ՚արտայայտեն*»։

Զմոռնանք որ այս յայտնութիւնները կը շօշափեն մեր «ազատ եւ անկախ» հայրենիքին վարչական գործունէութեան մէկ մասը միայն,—արդիւնաբերական և տնտեսական ճակատը։ Այն ալ շատ հարեւանցի։ Տակաւին պէտք է բանալ բուն պետական յօրինուածքին եւ գործունէութեան «բաց»երը։

Պէտք է լսել նոյնքան սրտաբաց զեկուցումներ ներքին եւ արտաքին գործավարութեան, առողջապահական վարչութեան, «շինարարական» աշխատանքի, գաղթականներու տեղաւորման, բանուորներու եւ գիւղացիներու Տեսչութեան գործերու, հոչակաւոր Չեկա-յի քաջագործութեանց եւ խորհրդային գործունէութեան ուրիշ բազմաթիւ ճակատներու մասին, ամբողջական գաղափար կազմելու համար։

«Յառաջ»ի մէջ ամէն օր կ՚երեւան կիսկատար տեղեկութիւններ, քաղուած՝ խորհրդային թերթերէ, որոնք տասն անգամ աւելի ճոխ պատկեր կը ներկայացնեն գոյնզգոյն «խայտառակութեանց» (իրենց բառով)։

Քանի մը տարի առաջ, Պ. Ռիկոֆ Նախիջեւան այցելելով, զարմանահար տեսաւ որ այդ «ինքնավար» նահանգին ամբողջ վարչական մեքենան կը գտնուի նախկին աւազակներու եւ կաշառարարներու, խաներու եւ բէկերու ձեռքը, եւ փորձեց աւելի քշել զանոնք։

Այսօր, նոր քննութեամբ երեւան կուգայ որ դարձեալ նոյն տեսակէն մարդիկ տէր-տիրական են Հայաստանէն յափշտակուած այդ հողամասին մէջ։

Եւ այսպէս ամէն տեղ։

Իսկ այս բոլորին իբրեւ թագ ու պսակ՝ «ազգայնական հակումներ», մինչեւ անգամ կուսակցութեան ծոցին մէջ…

Ի՞նչ կ՚ուզէիք որ աւելցնէինք չոր փաստերու այս դէզին վրայ, իբրեւ խորհրդածութիւն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱԽՏԻՆ ԶԳՈՒԱԾ

Սուրիոյ որբուհիներուն «արտածման» առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, *Հայրենիք* հետեւեալ հարցումները կ՚ուղղէ (15 օգոստոս).

—«*Պէյրութի մեր թղթակիցը խտացեալ գոյներով կը նկարագրէ հայ որբերու եւ որբուհիներու հանդէպ կազմակերպուած աւարառութիւնը, այսինքն այն բազմապիսի ձեւերը, որոնց շնորհիւ Սուրիա գտնուած մեր որբերն ու որբուհիները կը տարուին օտար երկիրներ, պարզապէս նախ անոնց աշխատանքը շահագործելու եւ ապա զանոնք ձուլելու նպատակաւ։*

Անշուշտ ասիկա դեռ մէկ մասն է այն ընդհանուր աւարառութեան, որուն ենթակայ են մեր գաղութները Սուրիոյ, Յունաստանի եւ ուրիշ զանազան երկիրներու մէջ։ Ինչպէս քանիցս տեսանք վերջին տարիներու ընթացքին, աշխարհի զանազան անկիւններէն մասնաւոր եւ վարձուած գործակալներ կը ղրկուին մասնաւորաբար Սուրիա եւ Յունաստան, հայ գաղթականները փայլուն խոստումներով շլացնելու եւ հեռաւոր ափեր գաղթեցնելու համար։ Այդ կազմակերպեալ գաղթեցման անմիջական դրդապատճառը ամենուրեք նոյնն է.—լեցնել կարգ մը երկիրներ նոր ու աշխատասէր տարրերով։

Սակայն հարց կը ծագի թէ երբ օտար երկիրներ կ՚ուզեն օգտագործել մեր առողջ, երիտասարդ եւ կենսունակ տարրերը, մենք մեր կողմէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք կ՚առնենք, արգիլելու համար «արտագաղթը»։ Ի՞նչ կը մտածենք եւ մանաւանդ ի՞նչ կ՚ընենք պաշտպանելու մեր չափահաս որբերը, իսկ հիմա նաեւ մեր որբուհիները, որոնց կը սպասէ մութ ու մռայլ ապագայ մը օտար եւ փորձութիւններով լի երկիրներու մէջ։ Դարձեալ ի՞նչ կ՚ընեն մեր քաղաքական կազմակերպութիւնները եւ յատկապէս անոնց ղեկավար մարմինները, որոնք ամէն օր կը խօսին ու կը վիճին մեր թուական ամբողջութիւնը պահպանելու մասին։ Ի՞նչ կ՚ընէ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, որուն գլխաւոր պարտականութիւններէն մին պիտի ըլլար հսկել որբերու եւ որբուհիներու պահպանման վրայ։ Ի՞նչ կ՚ընեն արտասահմանի մեր եկեղեցական եւ ազգային մարմինները, որոնք իբրեւ թէ աշխատանքի բնական բաժանումով մը, աւելի կը հետաքրքրուին որբերու եւ գաղթականներու գործերով։ Ի՞նչ կ՚ընեն այն մարմինները, որոնք, ազգային հարստութեանց իբրեւ կտակակատար, այժմ կը բնակին Փարիզ ու կը ճառեն հայրենասիրութենէ։ Ի՞նչ կ՚ընեն Սուրիոյ տեղական ազգային եւ ամէն տեսակի ու գոյնի մարմինները, որոնք իրականութեան աւելի մօտիկ կանգնած եւ «աւարառութեանց» փաստերուն շատ աւելի տեղեակ, կրնային գործնական թելադրութիւններ ընել եւ նպաստել այս նուաստացուցիչ եւ վնասակար երեւոյթին անհետացման։ Վերջապէս ի՞նչ կ՚ընենք ամէնքս առանց բացառութեան, պահպանելու համար մեր գաղթային բեկորները, մանաւանդ սերը մեր որբերուն եւ որբուհիներուն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԻՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Քանի մը օրէն Ժընեւի մէջ կը գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը ինչպէս նաեւ տարեկան Ընդհանուր ժողովը։

Այս առթիւ դարձեալ նկատի պիտի առնուի արտասահմանի հայ եւ ռուս գաղթականներուն իրական վիճակը։ Այս խնդրով զբաղող յանձնաժողովի նիստերուն մասնակցելու համար Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Ժընեւ մեկնեցաւ ընկ. Ա. Հանըմեան։

Հաւանաբար Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայ նստաշրջանին մէջ կարելի ըլլայ նաեւ ստանալ կարգ մը պետութեանց պատասխանը՝ Տոքթ. Նանսէնի ծրագրին նիւթապէս օժանդակելու մասին։

Հրաւէր բոլոր պետութիւններուն

Փարիզի մէջ հակապատերազմեան դաշնագրին ստորագրութենէն յետոյ, 48 երկիրներու ամերիկեան դեսպաններն ու դիւանագիտական ներկայացուցիչները այդ երկիրներու արտաքին նախարարներուն ուղղուած ծանուցագիրներ յանձնեցին՝ լիակատար մանրամասնութիւններ տալով դաշնագրին մասին։

Մոսկուայի ֆրանս. դեսպան Ժան Հէրպէթ ֆրանս. կառավարութեան կողմէ հրաւիրեց Լիտվինոֆը՝ մասնակցելու դաշնագրին։ Լիտվինոֆ խնդրեց դեսպանէն որ իրեն յանձնէ դաշնագրին մասին միւս պետութեանց հետ փոխանակուած բոլոր ծանուցագրերուն պատճէնը, ինչպէս նաեւ ցանկը այն պետութեանց, որոնք հրաւիրուած են մասնակցելու։

⁂ *Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին ուղղուած հեռագրով մը, Լիտվինոֆ կը յայտնէ թէ Խորհրդային Միութիւնը կը մերժէ մասնակցիլ սպառազինութիւնը հակակշռող յանձնաժողովին։ Այս մերժումին պատճառն այն է՝ որ յիշեալ յանձնաժողովը չի կրնար ոեւէ գործնական արդիւնքի յանգիլ, որովհետեւ Խորհրդ. Միութեան կողմէ ներկայացուած զինաթափութեան երկու ծրագիրները նկատի չառնուեցան զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին կողմէ։*

Թուրքիա եւ նոր դաշնագիրը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ որ տակաւին յայտնի չէ թէ Թուրքիա պիտի ստորագրէ՞ հակապատերազմեան նոր դաշնագիրը։ Շաբթուս Թուրքիա եւս պիտի ընդունի մասնակցութեան հրաւէրը։ Պաշտօնական եւ անպաշտօն շրջանակներու մէջ դաշնագիրը ջերմապէս կ՚ողջունուի, իբրեւ նոր քայլ մը դէպի խաղաղութիւն. սակայն միեւնոյն ժամանակ, Թուրքերը որ վերջին ծայր իրապաշտ են, չեն յուսար որ անիկա կարենայ արգիլել պատերազմները, ինչպէս չկրցան ընել նախկին դաշնագիրները։

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ դաշնագիրը ուսումնասիրելէ յետոյ պիտի խորհրդակցի կարգ մը ասիական պետութեանց, մասնաւորաբար Պարսկաստանի ու Աֆղանիստանի, ինչպէս նաեւ Խորհրդային Ռուսիոյ հետ, իր վերջնական որոշումը տալէ առաջ։ Այս խորհրդակցութենէն պէտք չէ եզրակացնել սակայն թէ Թուրքիա ո եւ է ձեւով կապուած է այդ պետութեանց հետ։

Եզրակացնելով, «Թայմզ»ի թղթակիցը կ՚ըսէ որ Թուրքիա հաւանաբար պիտի յարի նոր դաշնագրին, եթէ երբեք անակնկալ ճնշում մը չբանեցուի իր վրայ արտաքին աղբիւրէ։

Յունաստանի համաճարակը կը ծաւալի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ «տանկ» հիւանդութիւնը, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր աւերներ կը գործէր, այժմ վրդովիչ համեմատութիւններ առած է Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ։ Հիւանդներու ընդհանուր թիւը կը հաշուուի 160-200,000։ Միայն թէ՝ մինչ սկիզբները այդ հիւանդութենէն շատ մեռնողներ կային, այժմ հիւանդութիւնը աւելի թեթեւ է։ Ամենէն շատ կը վարակուին անոնք որ սրտի կամ երիկամունքի հիւանդութիւն ունին։

Համաճարակին հետեւանքով, Աթէնքի մէջ գործերը բոլորովին դադրած են. շատ մը խանութներ, գործարաններ եւ գրասենեակներ փակած են իրենց դուռները, պաշտօնեաներու եւ գործաւորներու հիւանդութեան հետեւանքով։ Գլխաւոր դրամատուն մը, որ 180 պաշտօնեայ ունէր, այժմ միայն 20 պաշտօնեայ կ՚աշխատցնէ. կառավարական պաշտօնատուները, երկաթուղիները, թրամուէյները, թղթատարական գրասենեակները բոլորովին կազմալուծուած են։

Մեծ քանակութեամբ սառոյց, լիմոն եւ զանազան դեղեր կը սպառին. գալով հացին, մինչ նախապէս Աթէնքի մէջ կը սպառէր օրը 225 թոնօ հաց, այժմ միայն 75 թոնօ կը ծախուի։ Մայրամուտէն յետոյ փողոցները ամայի են։ Ջերմը կը տեւէ 6—10 օր։ Այժմ հիւանդութիւնը կը տարածուի նաեւ Յունաստանի ուրիշ նահանգներուն մէջ, հաւանաբար Աթէնքէն փախչողներն են որ կը վարակեն այդ շրջանները։

⁂ *Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Աթէնքի ճիւղէն հասած հեռագիր մը կը հաստատէ թէ «տանկ» հիւանդութենէն տառապողներուն թիւը 200,000 հոգիի հասած է։ Հեռագիրը կ՚աւելցնէ թէ հիւանդ պառկած են նոյնիսկ Նպաստամատոյցի բժիշկները, հիւանդապահուհիներն ու պաշտօնեաները։*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ

Տոքդ. Պարոնիկեան, ներկայացուցիչը «գերմանահայ Լուսաւորչական Առաքելութեան», որու մասին թղթակցութիւն մը եւ խմբագրական մը հրատարակեց *Յառաջ* (11 օգոստ.), կը շարունակէ ման գալ քաղաքէ քաղաք։

Պատուիրակը Պուքրէշ երթալով, խորհրդակցական ժողով մը կազմած եւ համաձայնութիւն գոյացուցած էր, հոգեւոր դպրոց մը բանալու համար։

Նպատակը — «յատկապէս հոգեւորականներ պատրաստել հայ եկեղեցին համար», օգտուելով Տրէզտէն հաստատուած ընկերութենէ մը, որ մօտ 10,000 անդամ ունի եղեր։

Տրուած լուրին համաձայն, դպրոցը պիտի բացուէր Պուքրէշի մէջ, արտօնութեան հոգը ստանձնած ըլլալով Ռումանիոյ թեմական խորհուրդը։

Տոքդ. Պարոնիկեան Պուքրէշէն կ՚անցնի Սոֆիա, միեւնոյն քարոզներով եւ խոստումներով։ Յետոյ Ֆիլիպէ եւ Վառնա։ Իսկ հիմա ձայնը կուգայ Սելանիկէն։

Հորիզոն օրը օրին նկարագրեց անոր քարոզներն ու աշխատանքները, որոնց տպաւորութիւնը այնքան ալ տաք չէր։

Միեւնոյն ատեն, փորձեց պաշտպանել ծանօթ ձեռնարկը, հաւատալով որ «հիմնուելիքը ոչ թէ բառին ամբողջական առումով կղերանոց մըն է, այլ միաժամանակ հոգեւորական եւ աշխարհիկան դաստիարակութիւն ջամբող հաստատութիւն մը»։ (23 օգոստ.)։

Մինչդեռ, Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը, «շնորհաւորելի» կը գտնէր գերմանահայ Առաքելութեան ձեռնարկը, որ կը ձգտի պատրաստել «կղերական կամ աշխարհիկան լուսաւորչական աստուածաբաններ», «Հայոց եկեղեցին մաքրել տգէտ քահանաներէ եւ վարդապետներէ», եւայլն։

— «*Անհրաժեշտ առաջին քայլն է այս Հայոց Առաքելական եկեղեցւոյ կենդանացման, եթէ անոր որդիքը կ՚ուզեն ապրեցնել զայն*» (10 օգոստ.)։

Ինչպէս կը տեսնէք, ոչ միայն Տոքդ. Պարոնիկեանն է որ կը պտտի քաղաքէ քաղաք, ճեմարան խաղցնելով, այլ եւ ձեռնարկին գաղափարը ձեւ ու մարմին կը փոխէ աշխարհէ աշխարհ…

Իսկ ամէնէն կարեւորը,—մեր քիթին տակն է Տրէզտէնը, բայց տակաւին տող մը գիր գրող չեղաւ, հաստատելու համար թէ ո՛րքան լուրջ է սա տասը հազար անդամնոց ընկերութիւնը. եւ իրականին մէջ ի՛նչ պաշտօն տուած է Տոքդ. Պարոնիկեանի, որ տեղին եւ մարդուն համեմատ լեզու կը գործածէ, իբրեւ վարպետ գործակալ։

Վ.ԱՇ.

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԿԸ ՀԱԼԱԾԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Վարշաւայի ոստիկանութիւնը առջի օր 120 խուզարկութիւններ ըրաւ քաղաքին զանազան մասերուն մէջ եւ ձերբակալեց 62 համայնավարներ։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց նաեւ 448 քիլօ պրոպագանդի գրքոյկներ եւ թռուցիկներ, ինչպէս նաեւ կարգ մը կեղծ անցագիրներ։

Այս վաւերաթուղթերու քննութենէն յայտնուեցաւ որ համայնավարները բուռն պրոպագանդ մը կազմակերպած էին Լեհ բանակի շարքերուն մէջ եւ ցոյցեր, պիտի կատարէին կիրակի օր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԷՄՔ ՄԸ – "ԽԱԼԻՖԱ" ԽՈՐԷՆ

Խորէն վարդապետը, զոր յիշեցի նախորդ թղթակցութեանս մէջ եւ որ Արաղի շրջանին մէջ թողած է անմոռանալի յիշատակներ, աշխարհական անունով Վարդան Տէր Վարդանեանն է, ծնած Ղարաբաղ։ Ուսած է Գէորգեան Ճեմարանը։ Դաշնակցական էր, լաւ ձի նստող, հրացան բանեցնող եւ ամբողջ հոգիով ու մտքով նուիրուած հայ ժողովուրդին։ Առաջին անգամ 1899ին կը մտնէ Պարսկաստան եւ Ջուղայի ազգային դպրոցներուն մէջ կը պաշտօնավարէ, իբրեւ դասատու։

Հարաւային պարսկահայութեան մէջ այդ թուականներուն շատ ուժեղ էր հոգեւորականութեան եւ Նոր Ջուղայի վանքին ազդեցութիւնը։ Այնքան ուժեղ, որ ուրիշ ոեւէ հեղինակութիւն անկարող էր փոխարինել։ Աշխարհական հանրային գործիչներ, նոյնիսկ յեղափոխական կազմակերպութիւններ վանքի անունով խօսելու ատեն միայն կրնային օգտակար ըլլալ շրջապատին։ Եպիսկոպոսները, վարդապետները գիւղերուն մէջ մանաւանդ ամէն ինչ էին, անոնց մէկ հատիկ խօսքը աստուածային պատգամ էր։

Ահա այսպիսի ժամանակի մը կը զուգադիպի Վարդան Տէր Վարդանեանի ուսուցչական գործունէութիւնը Նոր Ջուղայի մէջ։ Կ'ուզէ գիւղերն անցնիլ աշխատելու, սակայն կը հանդիպի այնպիսի դժուարութիւններու, որ ճարահատ վեղար կ'անցընէ գլխին։ Կ'ըսեմ ճարահատ, քանի որ զինքը մօտէն ճանչցող անձեր կը պնդեն թէ ոչ մէկ բանով կապուած է եղեր կրօնքին ու եկեղեցիին, ընդհակառակն յայտնի էր իր հակակրօնական մտքերով։ Միայն կ'ընդունէր հայ եկեղեցիին գոյութիւնը՝ իբրեւ հայ ժողովուրդի ինքնուրոյնութիւնը պահպանող ազդակ մը՝ մահմետական երկիրներու մէջ։ Ծանօթ էր Տէրվիշ Վարդան անունով, որովհետեւ տէրվիշի կենցաղ ունէր. քարի վրայ, լեռներու ծայրերը, «քօլեր»ու մէջ, ձմեռուան ցուրտին ու բուքին, թէ յուլիսի տաքերուն, միեւնոյնն էր. գիտէր աշխատիլ առանց յոգնելու եւ առանց հանգստի, առանց սնունդի մասին մտածելու։

Վարդապետ ձեռնադրուելէ յետոյ, կը հեռանայ Նոր Ջուղայէն եւ կը հաստատուի Համատան, Սուլթանապատ, մօտէն հետեւելու գիւղական կեանքին եւ «րէֆորմներ» մտցնելու այնտեղ։ Տարիներ շարունակ կը պայքարի բողոքականներու դէմ։ Անոնք իրեն համար Ամերիկայէն եկած մարդորսներ էին, որ դրամով, պաշտօնի խոստումով եւ խաբուսիկ հեռանկարներով կ'այլասերէին հայ գիւղացին, անոր մէջ մեռցնելով այն բոլորը ինչ որ հայկական է, ազգային է։ Կ'աշխատէր ապացուցանել, թէ Ջուղայի եւ Արաղի հազարաւոր հայ գիւղացիները երեք դար շարունակ Հայ են մնացեր՝ շնորհիւ լուսաւորչական եկեղեցիին, շնորհիւ խաչի եւ եթէ անոր հասկացութեան մէջ խախտի այդ հաւատքը, այլեւս չի կրնար հայ մնալ։ Ապա աղանդական խտրութեան հետեւանքով կը ստեղծուին ներքին պայքարներ, գիւղը գիւղի, հարեւանը հարեւանի դէմ եւ կը տուժէ համայնականը, համազգայինը, ինչպէս այն օրերուն Ասորիները, որոնք զանազան կրօնական «թայֆա»-ներու բաժնուած, մեռցուցեր էին այն բոլորը, որ ասորական էր։ Միաժամանակ Խորէնը իր ազդու եւ վճռական իշխանութեամբ կը ջնջէր գիւղերու մէջ եղած թայֆայական վէճերը եւ կը կռուէր յետադիմութեան, գէշ սովորութիւններու, ստրկական բարքերու դէմ։ Իր անձնական օրինակով գիւղացիներուն կը թելադրէր ըլլալ դիմադրող եւ մինչեւ վերջ պաշտպանել իրենց շահերը ամէն տեսակ յափշտակիչներէ եւ շահագործողներէ։ Ինքը ձի ու հրացան առնելով բոլորին կը պարտադրէր զէնք գործածել, միշտ պատրաստ ըլլալու աւազակային յարձակումներու դէմ։ Եւ կը յաջողէր։ Տաբաղի, կենցաղի, կաշառակերութեան, մատնութեան եւ ուրիշ շատ արմատացած վնասակար սովորութիւնները վերցուց, շատ անգամ, երբ խօսքը, քարոզը չէին օգներ, մտրակի ուժով, բռնութեամբ։

Շինեց բազմաթիւ եկեղեցիներ եւ դպրոցներ. Սուլթանապատի ընդարձակ եկեղեցին իր ջանքերով կառուցուեցաւ, իսկ Բեազագի Ազնա գիւղին մէջ հիմնեց դպրոց մը, որ այն ժամանակ Սուլթանապատի մէջ իսկ չկար։ Բանի մը դասարաններ, ուսուցչական խումբ իր անմիջական հսկողութեան տակ եւ պարտադիր ուսում անխտիր բոլոր դպրոցական հասակ ունեցողներուն։ Ազնայի դպրոցի ընթացաւարտներ տեսայ, իր աշակերտները, որ այսօր գիւղական աշխատանքի լծուած են, բայց հայերէն ու պարսկերէն շատ լաւ կը գրեն ու կը կարդան։ Թէեւ նման աշխատանքներ կատարած է նաեւ Արաղի միւս շրջաններուն մէջ, Բուրվարի, Քէմէրէ եւ Շափլաղ, բայց իր աշխատանքներու արդիւնքը — մանաւանդ կրթական ասպարէզին մէջ,— աւելի շատ Բեազագի մէջ կ'երեւայ։

Իշխելու, հրամայելու արտակարգ ընդունակութեան տէր ըլլալով, բոլոր պարսիկ խաները, կալուածատէրերը եւ հոգեւորականները ծայրայեղ ակնածանք կը տածէին։ Շատ Պարսիկներ տեսայ, որոնք հիացումով եւ յարգանքով կը խօսին «խալիֆա» Խորէնի մասին։

Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ, երբ ռուս զօրքը Սուլթանապատ կը մտնէ, պարսիկ հոգեւորականութիւնը միայն «խալիֆա» Խորէնի բարեհաճ միջնորդութեան շնորհիւ կը յաջողի փրկել քաղաքը անկարգութիւններէ եւ արիւնահեղութենէ։ Տաճկական զօրքի գրաւման ժամանակ, ընդհակառակն, Խորէն վարդապետը ճարահատ կը թափառի գիւղէ գիւղ, ծպտուած վիճակի մէջ, հաւատալով ռուս զօրքի յաջողութեան եւ անոր միջոցով Հայաստանի անկախութեան, կարելին ըրաւ օգտակար ըլլալու դաշնակից ուժերուն Պարսկաստանի մէջ, միշտ կոչեր ուղղելով շրջանի հայութեան.— «Պատրաստ եղէք ազատագրուած հայրենիք անցնելու»։ Միաժամանակ յենլով ռուսական ուժին ու ազդեցութեան, փրկարար դեր կը կատարէր ոչ միայն հայ, այլ եւ պարսիկ աշխատաւոր գիւղացիութեան, սանձելով գիւղատէրերու ախորժակները, թոյլ չտալով աննկարագրելի կեղեքումներ, որ մինչ այդ կը գործադրուէին կալուածատէր աւատապետներու կողմէ ռայա գիւղացիին հանդէպ։ Ջնջեց շատ ապօրինի տուրքեր, ձրի աշխատցնելու սովորութիւններ, թալան եւ մարմնական պատիժներ՝ չգործուած յանցանքներու համար։

Բոլոր հակադաշնակցական ուժերը, մանաւանդ Նոր Ջուղայի մէջ, ամէնէն կեղտոտ զէնքերով կը պայքարէին շարունակ, իր գործունէութեան առաջ քարեր նետելով, բայց Խորէն ամէնուն դէմ, բոլոր ճակատներուն վրայ կը յաջողէր յաղթական ելլել, քանի որ գիւղացիութիւնը իրեն հետ էր չտեսնուած համակրանքով։ Անշուշտ գիւղերու մէջ եւս կային հակախորհրդականներ, որոնք իր բացակայութեան հազիւ խլրդային աշխատանքի անցած, զինաթափ կ'ըլլային անմիջապէս որ Խորէնը կ'երեւար իր պարթեւ հասակով, «փարաջա»ն հագած ու վեղարը գլխին, իբրեւ Վանքի փոխանորդ, կամ կովկասեան փափախը գլխին, «չէրքէզկա»ն հագած իբրեւ ձիաւոր ֆէտայի։

Աջհամբոյր չէր առներ, բայց շինուելիք դպրոցին կամ եկեղեցիին համար դրամ կ'ուզէր։ Բոլորը պէտք է տային։ Եթէ հարուստ մը տետրակը ետ դըրկէր, ինքը կ'երթար, կը հրամայէր եւ առանց ուզածը առնելու չէր վերադառնար։ Այսպէս ժողովուրդէն եւ ժողովրդասէր տարրերէն կ'առնէր ինքնակամ եւ սրտով, հակառակորդներէն եւ ժողովրդի շահերուն դէմ գացողներէն՝ բռնի, մինչեւ իր կեանքին վերջը, այն է՝ մօտ տասը տարի առաջ։

Չկրցայ ստուգել 1917ի վերջե՞րը թէ՝ 1918ի սկիզբները Թէհրան գտնուած միջոցին, հակառակորդները, միացած պարսիկ տաճկասէրներո՞ւ, թէ անոնց թելադրանքով, կը կաշառեն իր ծառայ Աւետիսը, որ Խորէնը կը սպաննէ իր սենեակին մէջ, գըլխին ատրճանակի չորս գնդակներ պարպելով։ Այսպէս դաւադրաբար կը կտրուի թելը կեանքի մը, որ հազիւ 48 տարեկան, առոյգ, եռանդով լի եւ ոգեւորուած, տակաւին շատ ընելիքներ ունէր այս ամէն օր կեղեքուող, չարչրկուող ժողովուրդի բարիքին համար։ Իր թաղումը եւ յիշատակին տրուած հոգեհանգիստները մայրաքաղաքէն մինչեւ Բեազագի, Բուրվարիի հեռաւոր գիւղերը չտեսնուած շուքով կը նկարագրեն։ Շատ տեղեր հայ գեղջկուհիներ իր սուգը լացած են պատմական եղերամայրերու պէս։

Այս շրջանին մէջ, ամէն տեղ ամէն մարդ իր քաջութեան, անկաշառութեան, մարդասիրութեան եւ դէպի աշխատաւորութիւն ունեցած սիրոյ շուրջ անհաւատալի բաներ կը պատմէ առասպելական գոյներով։ Եւ այդ բոլորին մէջ Խորէնը կ'երեւայ ոչ իբրեւ սովորական, տակաւին տասը տարի առաջ շնչող մարդ մը, այլ գերբնական ձիրքերով օժտուած առասպելական էակ մը։

Այդպէս է ժողովրդի մարդը։

Այդպէս գիտէ աստուածացնել մեր ժողովուրդը իր իսկական բարեկամը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Դամասկոսի պատր. փոխանորդ Սուրէն Վրդ. Քէմհաճեանի կրկնակի դիմումներուն ի պատասխան, ֆրանս. մարզպանութեան Տեղեկատու Դիւանին կողմէ ղրկուած է պաշտօնագիր մը որմէ կը հասկցուի թէ Վնասուց Հատուցման Յանձնաժողովը ի վիճակի չէ՝ «իր հասոյթներուն համեստութեան պատճառով», 1925ի Դամասկեան դէպքերու ընթացքին արկածեալ Հայերուն վնասուց հատուցում ընել, այլ օգնութիւն պիտի ընծայէ այրիներու, որբերու եւ կարօտներու։

Առ այժմ նկատի առնուած են միայն Գատէմի մէջ վնասուող 236 տուն Հայերը, որոնց պահանջումներուն ընդհ. գումարը կը հասնի 12,726 օսմ. հնչուն ոսկիի։ Իսկ Պապը Մուսալլայի արկածեալներուն համար պատր. փոխանորդը իր դիմումը պիտի կրկնէ։

Այս վերջիններուն հետ Հայերուն ամբողջ վնասը կը հասնի 22,000 օսմ. հնչուն ոսկիի։

Ուրեմն շահագրգռուողներուն կը մնայ մինչեւ մէկ ամիս իրենց դիմումները կատարել տեղւոյն Ազգ. Առաջնորդարանը, եթէ ո՛չ իրենց ամբողջական վնասը՝ գէթ անոր մէկ մասը առնելու համար՝ այս ճամբով։

Դիմող որբերը, այրիներն ու կարօտ ծերերը կամ ծայր աստիճան աղքատները պէտք է ունենան ինքնութեան թուղթեր, ցանկին համապատասխան եւ պէտք է իրենց այժմու հասցէն նշանակեն։ Այս պայմաններու մասին ալ պէտք է վկայականներ ունենան տեղւոյն ազգային իշխանութիւններէն։ (Եփրատ)

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՆՈՐ ԼԻՒՆԲԵՆԱՐԱՆԸ

Հայաստանի կառավարութեան «Լուսժողկոմը» (Լուսնի ժողովրդական կոմիսար) մեծ խնամքով հրատարակած է նոր Լիւնբենարան մը։ Անոնք որ հայ լեզուն մտահան ըրած են, առանց ուղեղի, հաճոյքի ժամերուն կըրնան ուսանիլ։ Իսկ պզտիկները գիրքը ձեռք չառած՝ Լուսնի լոյսով կը կարդան արագ։

Նոր Լիւնբենարանէն Ա.ը իր նախապատուութենէն շնորհազուրկ եղած է, եւ արտաքսուած է Այբենարանի վարի մութ նկուղը որովհետեւ յամառութեամբ մը կը հաւատայ իր աստուածային ծագումին, պնդելով որ երեք ատամ ունի, բայց մէկ ինչ իւն։

Ա.ի տեղը տնկած են Լ.ը, ի պատիւ Լէնինի, որովհետեւ այս մարդը Հայաստանի Արեւը մարեց եւ տեղը Լուսին մը դրաւ, գիշեր եւ ցորեկ մէկ տեսակ լուսաւորելու։

Բ.ը իր տեղը պահած է՝ բանուոր ըլլալուն համար։ Ապա կուգայ Պ.ն, որ կը հաւատայ Բ.ի պրոլետարական ծագման եւ անդադար կը բառաչէ բերանբաց, «Պրոլետարներ բոլոր յերկիրներու, բառաչեցէք»։

Գ.ը սկիզբէն դաշնակից ըլլալով Բ.ին, իբրեւ գիւղացի կանգնած է բանուորին կողքին եւ իր հետ կը քաշէ Կ. Մ. Զ. տառերը, իբրեւ նոյն դասակարգի մէջ իրար հետ կենակցող՝ կուլակ, միջակ եւ չքաւոր տառեր։

Հ. Յ. Դ. տառերը թէեւ իրենց տեղերը պահելու համար յեղափոխութիւն մը փորձեցին, բայց վերջէն «խորհրդային Հայաստան»ի մէջ «դեկլարացիա»տուին (թէեւ չեն հրաժարած իրենց տեղերը պահելու մտքէն)։ Առ այժմ Յ.ն Յովհ. Քաջազնունու նման յայտարարած է որ ինքը անելիք մը չունի, իր ձայնը տուած է Ն.ին։ Այս պատճառով մեծ տեղ ունի յերեւանի մէջ։

Կարսի դաշնագրով Թ.ն իր տեղը կը մնայ։ Նոյն դաշնագրի մէկ տրամադրութեան համաձայն, Նախիջեւանը Թրքացնելու համար Ն. տառը կուգայ Թ.էն անմիջապէս յետոյ, Ի.ը եւ Վ.ը երբեմն հաւասար տեղ պահելու համար վէճ ունէին, այժմ Ի.ը Հայ կոմունիստներու պահանջով իր ամբողջ իրաւունքները զիջած է Վ.ին, ի փառս Վրաստանի առաջնութեան եւ զարգացման։ Անդորրութիւնը կատարեալ է։

Է. Օ. Եւ. սկիզբէն իսկ չէկայի ճեղիսակ Մ. Աբեղեանի որոշումով գնդակահարուած են։ Անոնց ինչքերը հագուստներուն հետ միասին տրուած են չէկիստ Ե.ին, Ո.ին եւ մասամբ ալ Վ.ին։

Իսկ միւս տառերը համակերպած կը սպասեն, թէ օր մը իրենց տեղերը պիտի վերադառնան, տարագիր Արեւմտահայերու նման։

Այս հիմերով, ամէն ոք ազատօրէն կրնայ Նոր Լիւնբենարանի տառերու դասաւորում ընել ինչպէս որ կ'ուզէ։

Ես այսպէս դասաւորած եմ.—

Լ.* Բ. Պ. Գ. Կ. Մ. Զ. Հ. Յ. Դ. Ռ. Ե. Վ. Ու. Թ. Ն. Ժ. Ի. Խ. Տ. Ց. Ղ. Ճ. Շ. Ռ. Ջ. Ր. Ծ. Ս. Ց. Ք. Փ. Ա.։

Եւ այժմ Հայաստանի մանուկները լուսնի լոյսի տակ նստած, բազկատարած կ'երգեն նոր դասագրքի առաջին երգը։

(երգել «Առաւօտ Լուսոյ»ի եղանակով)։

Առաւօտ Լէնին,
Կեսօրին Լէնին,
Յերեկո Լէնին,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Տէր ողորմեա։

ՀԱՅԿՕ

Յ. Գ. Սոյն Լիւնբենարանէն մէկ մէկ օրինակ ղրկուած է Վենետիկ՝ Հ. Վ. Հացունիին, Հ. Արսէն Ղազիկեանին եւ Հ. Ղ. Տայեանին։ Վիեննա՝ Հ. Յակոբ Տաշեանին, Հ. Աքիսին եւ ուրիշներու, որ հայերէն տառերն ու անոնց ուղղագրութիւնը սորվին եւ անվիճօրէն չխօսին ու չգրեն հայկաբանութեան մասին, որովհետեւ Հայաստանի մէջ հայ մանուկներն այդ լեզուն չեն հասկնար։

Հայ թերթերը պարտաւոր են արտատպել այս, գրել եւ տպել անոր համեմատ, որպէսզի Հայաստանի մեծերն ու փոքրերը կարենան կարդալ։

ՆՈՅՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐ ԿԵՆՑԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

(Խորհրդածութիւններ)

Օտար ափերու վրայ, հայութիւնը՝ իբրեւ ամբողջութիւն մը՝ կրցած է մնալ իր ազգային-բարոյական սահմաններուն մէջ, ինքնիրեն արտօնելով քիչ մը ընդլայնում։ Այն հարիւրին 90 անբասիր երիտասարդութիւնը, որ ծուռ նայիլ մը անգամ չէր գիտեր երբ Յունաստան, Սուրիա, Ֆրանսա եւ այլուր ինկաւ, ի՞նչ կրնար ընել ասկէ պակաս, քանի որ իր ազգը իր անցեալը յիշեցնող ոչ մէկ բան կը հանդիպէր, ո՛չ մէկ պաշտօնական մարմին ձեռք կ'երկարէր իրեն, գէթ իբրեւ բարոյական զօրավիգ։ Իսկ այս երկիրներէն ոչ մէկը հող ունէր մեր փնտռած հայկական կենցաղին ամրապնդման համար։ Ընդհակառակը հիւրասիրողը ուրիշ նկատումներ ունէր։ Յետոյ բոլորովին տարբեր էին հոս կեանքի, հաճոյքի եւ սիրոյ ըմբռնումները...։ Այստեղ ոչ կոնդակը, ոչ ալ քարոզը կ'անցնէր. մարդը, Տարվինի մարդը կեցեր էր իր ամէնէն նախնական բնազդով։ Մեր երիտասարդները չէին անդրադառնար, որ իրենց տեսած նոր կեանքը, նախ հիւրընկալ երկրի տականքն էր, երկրորդ իրենց համար չէր, իրենց չէր յարմարեր։ Իրենք ուրիշ ցեղի մը զաւակներն էին, ուրիշ կենցաղի ծնունդ եւ ուրիշ բարքերու վարժուած։

Բարքերու անխուսափելի անխուսափելի անկումը տիրեց սակայն։ Ո՛չ միայն իրենց ի՛նչ ըլլալը ուրանալը, իրերամերժ ըլլալը, ընտանեկան ըմբռնումներու վերջակէտ դնելը, օտար ամուսնութիւններ կնքելը, որոնք ահաւոր կորուստներ են արդէն իսկ աղճատուած հայ ցեղին համար, այլեւ վայրի ամուսնութիւնները, ամուսնական անհաւատարմութեան անխիղճ բարքերը սկսան տեղ գրաւել հայ նոր իրականութեան մէջ։

Պարզեցինք պատճառները,— դարը եւ միջավայրը։ Ուրեմն անհրաժեշտ էր լաւ ճանչնալ միջավայրը եւ քալել դարուն պահանջներուն համեմատ, առանց ծայրայեղութեանց մէջ ինկնալու, այլ մանաւանդ ապահովելով ազգայինը։

* * *

Եթէ հայ էրիկմարդը սանձարձակութեան տուաւ ինքզինքը, հայ կինն ալ որոշ չափով մեղք ունի ատոր մէջ։ Փոքր սայթաքումէ մը վերջ, յուսախաբ՝ քաշուեցաւ իր տունը եւ կրաւորական դիրքով մը մնաց օդէն կախուած... Հայ կինը, միակ մաքրութիւնը մեր իրականութեան, հակառակ արտաքին վայելչական կապկումներուն եւ արդիականութեան, դեռ չէ ըմբռնած իր կացութիւնը, եթէ կ'ուզէ՝ իր առաքելութիւնը։ Հայ կնոջ վրայ կը ծանրանայ հայ երիտասարդութիւնը անդունդէն փրկելու կարեւոր պարտականութիւնը։

... «Յարմար էր, ամուսնացան։ Հիմա բաժնուած կ'ապրին գրեթէ։ Բաժնուիլ կ'ուզեն, չեն կրնար։ Օրէնք չկայ, հաւատք չկայ։ Խեղճ աղջիկը առտուն Փարիզ կ'երթայ աշխատիլ, իրիկունը գործէն կուգայ, չոր հացին հետ արցունքի աղը բերանը անկողին կը մտնէ, մարդու չերեւար։ Էրիկը գիշերը ուշ կուգայ...»։

Մե՛ղք, կ'ըսենք ատոր, բայց ա՛յնչափ։ Պէտք կա՞յ դեռ ըսելու որ լալը օգուտ չըներ, հայ կինը պէտք է շարժի, աչքերը բանայ եւ շուրջը նայի։ Պէտք է արժեցնել գիտնայ իր թագուն արժանիքները եւ վերջապէս պէտք է պարտադրէ ինքզինքը։

... «Հայ աղջիկները նազ կ'ընեն, աղուոր չեն, գէշ են, հսկողութեան տակ են, երիտասարդական անմեղ տեսութիւն մը իսկ չես կրնար ընել իրենց հետ», կ'ըսեն մեր տղաքը եւ իրաւունք ունին քիչ մը։ Ասոնք բանալը հայ աղջկան տասնա-
բանեան պէտք էր ըլլա[յ]
հետեւ էրիկմարդը ա[զա]-
լով, վարժուած է առն[ել]
տրուելու, ա՛լ չի կրնա[ր]
տուկ հնհնուքներով, կե[ղ]-
ծուքներով, կամ բոլոր[ո]-
ուած «լուռ սէր»ով մը
կորսնցնել։ Ան ունի հ[ամ]
հայեացքներ կեանքի
Հայ աղջկան կը մնայ
առաջ քալել ու ձեռք
տղուն քանի դեռ ու[շ]
տրամաբանութեան
չափաւորել զայն, առան[ց]
կորելու...

Ի՞նչ կ'ընեն ծնողները
ասենք, եավաշ, եավաշ»,
կան է որ հագուեցնեն
ատենը մէկ մը ղուր
ծախու հանեն, փնտռեն
այր՛. դեռ պիտի սպա[սէ]
աղջիկը, որ քաղաքակ[իրթ]
նը չուզուի, երիտասա[րդ]
«քիչ մը դրամ բռնեն
իրենց վայրի ամուսնու[թ]
րով բոլորովին հեռանա[ն]
Ո՛չ, անգամ մըն ալ ո՛չ
ջիկը ինք պիտի վճռէ
տագիրը, իր ծնողքին
զաններուն եւ ընկերակ[ց]
նակին հաւանութեամբ
շ'ատ ո՛րքան շուտ
լաւ։ Ոչ միայն օրէ օր
տուող կնոջական արժա[նա]
ւութեան պարտականու[թ]
է այս, այլ եւ ազգայ[ին]
թեան։

Հայ աղջիկն է միա[կ]
լոր ազդակը, փճանալու
մէջէն մեր երիտասարդ[ը]
դարձ բերելու, մեր
խելքի բերելու կամ մ[ե]-
զան փրկելու ա՛յնքան
գործին համար։

Միւս կողմէ մեր երի[տասարդ]-
ներն ալ կը տեսնեն հա[յ]
ա) հայկական ներդա[շ]
մուսնութիւն մը աւելի
կան է քան օտար մը։
կեանք մը ինչքան վ[...]
եւ շնական բան է։ Գ[...]
կեանքը անիմաստ է
ապագան՝ կորուստ։

Այո՛, բոլշեւական հա[...]
եւ զարմանային գեղե[...]
ները (մանաւանդ օտա[ր]
տական) շատ կ'անցնի[...]
ջը գիշալը օգուտ
ազգը պէտք ունի
մասնաւորաբար ընտանի[...]
պանման համար։

* *

Բայց կայ նորաձեւութ[...]
մըն ալ, որ դուրսը
դուրսը աչք բացա[ծ]
ուած է օտարի հոտ
ուելի համաշխարհիկ
քաղաքացի է քան «[...]
տունեայ»։ Անոր հոգե[...]
բովին ուրիշ է. ան
գոհանայ կէս-կատար
րով։ Ան սկսած է վ[...]
ղաքակրթական «[...]
աններեւակայելի ինքն[...]
թիւն մը եւ կանխահա[...]
րութիւն մը օտարին
է ապրիլ իր մէջ։ Ան
հանիր այլեւս, օտար
եւ լեզուն աւելի մա[...]
գան իրեն։ Եւ ան կա[...]
հասած է, թռչելու
ձեռքէն...

Ահա, ընդհանուր
այն կացութիւնը որ
Ջեռնհասներուն կը
մանրամասն շօշափե[լ]
ծուած հարցերը եւ
որ պէտք է»։

ՊԼԱՀ[...]

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Վանայ լիճը 340[...]
քիլոմեթր տեղ կը բռն[է]

* Արարատը 515[...]
բարձր է ծովուն մակեր[եսէն]

* Սպահանի (Նոր [Ջուղա])
մեծ կամուրջը Ալլահվ[երտի]
նուն հայ վաճառական[ի]
տուած է։

* Ծափողներու կէ[...]
չի ըլլթակ չունին։

* Իրենց ծնողքին
զաւակներն եղած են,
Պիզմարք, Կէօթէ,
Լէոնարտօ տա Վինչի,
Հայնէ, Փօ, Թէքըրէ,
Նիւնկ, Շօփընհաուէր,
Նիւթըն, Ռուսսօ։

* 1550ին մարդ[ու]
միջին երկարութիւնը
էր. հիմա 50 տարի է։

ՊԱՅՔԱՐԸ ՕՏԱՐԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

L'Ami du People, որ իր [...]տակութեան առաջին օրէն իսկ [...]ած պայքար կը մղէ օտարա[...]ներուն եւ մասնաւորաբար օ[տար] աշխատաւորներուն դէմ, վեր[ջերս] սկսած է իր սլաքները ուղղել [աշխ]ատանքի պաշտօնատան դէմ (Avenue Rapp), ուր թէ՛ անոր [կող]մէ գործուած գեղծումներ կը [...]տանչէ, ապօրէն թոյլտուու[թի]ւններ այն տեսակ օտարական[...]ներու, որոնք Ֆրանսա մտած են, [...]որ վարձուոր (salarié) աշխատե[լու] պայմանով։

Իր յայտնութիւններուն [...]ում, այս անգամ ալ «L'Ami [du] Peuple» (Թիւ 118, 27 օգոստ.), [...]րգ մը օտարներու կարգին, կու[տայ] նաեւ մէկ քանի Հայերու [...]ուններ, որոնք ապօրէն թոյլ[տ]ուութիւն ստացած են աշխատե[լու] Ֆրանսայի մէջ։

«Պ. Փայվա...? որ կը բնակի 13, Ավընիւ Կանպէթթա, Հայ [...]ն է, կանանց կօշիկներու մաս[նա]գէտ, Ֆրանսա մտած է 1928 [Յ]ունուար 25ին, հետեւեալ մա[կա]գրութեամբ. «Ցայտարարած է Ֆրանսա չի գար թոշակաւոր [...]ծով մը զբաղելու»։ Հակառակ [ատ]որ, աշխատելու թոյլտուութիւն [տրու]ած է անոր, անմիջապէս ա[ռան]ց քննութեան, Պ. Փէլիսիէի [կող]մէ» (Աշխատանքի պաշտօնա[տա]ն պետը)։

[...] դարձեալ, «յիշեալը չպիտի [...]րժէ անշուշտ բացատրել թէ՛ [ինչ]ո՞ւ անմիջապէս նման թոյլ[տ]ուութիւն տուած է հետեւեալ [...]ու Հայերուն ալ.— Գույում[ճեա]ն Սարգիս, 20 Ռիւ տը Պըլօն, [...]ապվուա եւ Մուտուրեան Գաբ[րիէ]լ 56 Ռիւ Ժիւլիէն Լաքրուա»։

[Ի]ր փաստերը շարելէ յետոյ [L'A]mi du Peuple կ'աւելցնէ.— «Արնայ զարմանալի թուիլ թէ [պաշ]տօնական շրջանակները, որոնց [հա]մար թերթին յայտնութիւն[ները] լսելի հարուածներ են, այն[...] [...]ն եռանդ ցոյց կուտան, անոնց [...]գցութիւնը մեղմացնելու հա[մա]ր։

«Պատճառն այն է որ, դեռ [...] չըսինք Աշխատանքի պաշտօ[նա]տան զեկավարներուն, անոնց բա[րե]կամութիւններուն եւ յարաբե[րու]թիւններուն վրայ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վերջին վիճա[կա]գրութիւնը, գործազրկութեան [պա]տկերը ցոյց կուտայ հետեւեալ [ձե]ւով.—

Օգոստոս 18ին, պաշտօնապէս [ար]ձանագրուած անգործներու թիւն էր 1023, որոնց 741ը այրեր, 228ը կիներ։ Վերջին շաբթուան մէջ. Նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 1044, որոնց 759ը այրեր եւ 285ը կիներ։

Նոյն թուականին, Փարիզ քաղաքին անգործներու օժանդակող դիւանը արձանագրած էր 623 հոգի (497 այր, 226 կին), անցեալ շաբթու, անոնց թիւն էր 645։ Սէն նահանգին մէջ՝ 101 անգործներ (71 այր, 30 կին)։ Երեք հոգի նուազած անցեալ շաբթուան վրայ։ Ամբողջ նահանգին մէջ, շաբթուան ընթացքին անգործներու թիւը պակաս կ'ըլլայ 25 հոգի։ Մնացեալ ամբողջ նահանգներուն մէջ, անգործներու թիւին վրայ աւելցած է միայն 4 հոգի։

Օգոստոս 13էն մինչեւ 18, 742 օտար աշխատաւորներ մտած են Ֆրանսա, իսկ անկից մեկնած են 705 հոգի։

ՀԱԿԱՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, օգոստոս 27ին ժամը 3ին, 15 պետութիւններու ներկայացուցիչները ստորագրեցին հակապատերազմեան դաշնագիրը։

Այս առթիւ, աւելորդ չըլլար ակնարկ մը նետել նախապատրաստական աշխատանքներուն վրայ, որոնք յանգեցան դաշնագրին։

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանն էր, որ 1927 ապրիլ 6ին, Ամերիկայի՝ ընդհանուր պատերազմի մասնակցութեան տասնամեայ տարեդարձին խմբագրի մը հետ տեսակցութեան ձեւով գաղափարը հրապարակ կը նետէր եւ կոչ կ'ուղղէր Ամերիկայի։ 1927 Յունիսին, Պրիան՝ նոյն իմաստով պաշտօնական առաջարկ կը ներկայացնէր Ամերիկայի։ Դեկտեմբեր 28ին էր միայն որ Քէլլոկ նպաստաւոր պատասխան մը կուտար Պրիանի, բայց կ'առաջարկէր դաշինքը կնքել ո՛չ միայն Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի, այլ բոլոր մեծ պետութիւններուն միջեւ։ Ֆրանսա սկզբունքով կը համաձայնէր Ամերիկայի առաջարկին ու պէտքը կը շեշտէր այս ուղղութեամբ դաշնագրի նախագիծը պատրաստելու։ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ այս մասին կարծիքի փոխանակութիւններէ յետոյ, փետրուար 6ին, երկու երկիրները կը կնքէին իրաւարարութեան դաշնագիր մը, որուն մէկ հատուածը կը դատապարտէր պատերազմը, իբր ազգային քաղաքականութեան գործիք։ Անկից յետոյ կը կատարուէին ընդհանուր բանակցութիւններ, պատերազմի դէմ հաւաքական դաշնագրութեան համար։

Մարտ 31ին, Պրիան յուշագրով մը կը պնդէր երկու կէտերու վրայ. Ա.— Մասնակից պետութիւններէն մէկը՝ եթէ խզէր դաշինքը ու պատերազմը յայտարարէր ուրիշ պետութեան մը դէմ, միւս պետութիւնները ազատ պիտի զգային իրենք զիրենք, Բ.— Միայն մեծ պետութիւնները չէ որ պէտք է ստորագրեն հակապատերազմեան դաշնագիրը։

Ապրիլ 13ին, Քէլլոկ՝ առանց նկատի առնելու Ֆրանսայի նոր առաջարկները՝ դաշնագրի նախագիծ մը կ'ուղղէր Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ճափոնի։ Իսկ Պրիան իր կարգին, իր տեսակէտներու հիման վրայ նախագծուած դաշնագրի օրինակ մը կը ղրկէր բոլոր մեծ պետութիւններուն։ Խորհրդակցութեան հրաւիրուած պետութիւնները քանի մը շաբաթ յետոյ կը պատասխանէին Քէլլոկի, կարգ մը վերապահումներով։ Նշանակելի էր մանաւանդ Անգլիոյ պատասխանը, որ կը ծանրանար Պրիանի կարգ մը կէտերուն վրայ եւ պայման կը դնէր որ Անգլիա ազատ ըլլար գործելու այն շրջաններուն մէջ, ուր կենսական շահեր ունի։ Ապրիլի վերջերը՝ Քէլլոկի մէկ ճառը կ'ընդունէր Ֆրանսական կարգ մը տեսակէտները. եւ 23 յունիսին՝ յուշագրով Ամերիկա նոյնը կը հաստատէր պաշտօնապէս։ Յուլիս 14ին, Ֆրանսա կը պատասխանէր Ամերիկայի, հիմնուելով անոր վերջին յուշագրին վրայ ու կ'որոշուէր հակապատերազմեան դաշնագրին ստորագրութեան թուականը։

ՊՐԻԱՆԻ ՃԱՌԸ

Հակապատերազմեան դաշնագրին ստորագրութենէն անմիջապէս առաջ, ի ներկայութեան օտար բոլոր պատուիրակներուն, նախարարներու, երեսփոխաններու եւ մասնաւոր հրաւիրեալներու, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը կարդաց իր ճառը, որուն գլխաւոր հատուածները կուտանք ստորեւ.

Ի՛նչ աւելի բարձր դաս կարելի է տալ քաղաքակիրթ աշխարհին, քան տեսարանը այս հաւաքոյթին, ուր հակապատերազմեան դաշնագիրը ստորագրելու համար, Գերմանիա միւս բոլոր ստորագրողներուն՝ իր հին հակառակորդներուն միջեւ տեղ կը գրաւէ, իր լիակատար հաւնութեամբը եւ առանց վարանումի։

⁂ Առաջին անգամ ըլլալով, դաշնագրի մը մէջ որ գրաւի կը դնէ մեծ ազգերու պատիւը,— անոնց որոնք իրենց ետեւն ունին քաղաքական կռիւներով ծանր անցեալ մը, անվերապահ կերպով աշխարհի երեսին կը նետուի պատերազմը, իբր ազգային քաղաքականութեան գործիք, այսինքն՝ իր ամէնէն յատկանշական եւ ամէնէն զարհուրելի ձեւին մէջ, — անձնապաշտ եւ կամաւոր պատերազմը։

⁂ Այն պետութիւնը որ պիտի արհամարհէր իր դաշնագրի բոլոր ընկերներուն դատապարտութիւնը, պիտի ենթարկուէր դրական վտանգի մը։ Պիտի տեսնէր թէ կամաց-կամաց, ազատօրէն իրեն դէմ կը կազմուի տեսակ մը համերաշխութիւն, որուն զարհուրելի հետեւանքը պիտի զգար շատ չանցած։

⁂ Խաղաղութիւն յայտարարելը լա՛ւ է, չատ է։ Բայց պէտք է զայն կազմակերպել։ Ուժի լուծումներուն տեղը պէտք է դնել իրաւական լուծումներ։ Այդ է վաղուան գործը։

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լաւրանական յանձնախումբի կազմակերպած դաշտահանդէսը, ի նպաստ Փարիզի Գրադարանին, տեղի ունեցաւ կիրակի՝ Ռոպէնսոնի Aux Grands Arbres կոչուած գեղարուեստական պարտէզին մէջ։ Քիչ անգամ տեսնուած է այդքան բազմութիւն՝ դաշտահանդէսի մը մէջ։

Նախագահը՝ բանաւէր Պ. Կ. Բասմաջեան ներկայացուց Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը, որ իր կազմութենէն ի վեր կը ձգնի վառ պահել հայրենիքի յիշատակը եւ փոխադարձ օգնութեան ոգին, եւ շեշտեց անհրաժեշտութիւնը այն բոլոր կուսակցութիւններուն եւ միութիւններուն, որոնք հարազատ ներկայացուցիչներն են հայ ժողովուրդին եւ կը ջանան վառ պահել հայրենիքի եւ ազգութեան գաղափարը։ Այս առթիւ կոչ ըրաւ ներկայ հասարակութեան որ օժանդակէն այս միութեան եւ գրադարանին ուր շատ մը հայ երիտասարդներ մտքի սնունդ կը գտնեն։ Յետոյ երեւցաւ ժորժը իր թառով, որ ազդանշան մը եղաւ ընդհանուր ոգեւորութեան։ Պ. Մամիկոնեան (Տիժոնի երաժշտանոցէն) երգեց եւրոպական կտորներ։ Հաճելի էին Օր. Գրիգորեանի կովկասեանի պարերը։ Զափահաս որբի մը Թամարան ալ իր կարգին ոգեւորութիւն պատճառեց։ Փորգավաճառ Պ. Ն. Սիլիճեան կազմակերպիչ յանձնախումբին տրամադրութեան տակ դրած էր գորգ մը որ աճուրդի դրուելով բարձրացաւ 1050 ֆրանքի։ Տէր եւ Տիկին Բերոբէ Յարութիւնեան իրենց վերջին անգամ աւելցուցած 50 ֆրանքին տեղ 100 վճարելով շահեցան գորգը։ Յուզիչ էին Տիկին Յարութիւնեանի խօսքերը. «Տղաքս, հեռաւոր Մարոքէն եկայ, կ'ուզէի որ յիշատակ մը թողում ձեր քով. այդ յիշատակը թող ըլլայ այս գորգը, բայց ինծի համար աւելի մխիթարական պիտի ըլլայ որ ե՛ս ունենամ յիշատակ մը այս մեծ սերունդէն ու երբ Մարոք դառնամ, այս գորգի միջոցաւ ձեզ աչքի առջեւ ունենամ։»

Սիրուն էին «Շանթ» թատերախումբի անակնկալները։

Խնջոյքը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն եւ հասարակութիւնը տուն դարձաւ այն տպաւորութեամբ, թէ այս մեծ սերունդը շնորհիւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան լուռ եւ յամառ աշխատանքին պիտի ըլլայ վաղուան պարտաճանաչ հայ քաղաքացին։

Ա. Յ. Տիծեռնակ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԷՆՍԷՆ.— Օգոստոս 19ին, Սէն-Մօր, Մառն գետի ափին կանանչազարդ պարտէզի մը մէջ, տեղիս «Հայ Կրթասիրաց Երկսեռ Միութիւնը» սարքած էր ընտանեկան հանդիպում մը։ Հայրենակիցներ, որոնց մեծ մասը հեռաւոր արուարձաններէ եկած էին, առտուն ժամը 10էն սկսեալ, տեղաւորուած էին իրենց ճոխ ուտելիքներով։

Միութեան կողմէ բացման խօսքը առաւ Պ. Հայկազուն Բամպուքճեան, հրաւիրելով ներկաները որ ձեռք-ձեռքի տան եւ քաջալերեն այս ձեռնարկը։ Մէջ ընդ մէջ վայելեցինք հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր՝ խմբերգ, նուագ եւ արտասանութիւն։ Վարչութեան անդամներէն Պ. Յովսէփ Կիւլպէնկեանի Միութեանս նուիրած երեք գեղարուեստական առարկաները վիճակահանութեան դրուելով, համեստ գումար մը ապահովուեցաւ։ Իբրեւ անակնկալ նպաստակ մը եւս աճուրդի դրուեցաւ։ Հանդէսը փակուեցաւ Սեբաստահայ պարով։

Երեկոյին ժամը 8.30ին, վերադարձին կառախումբին մէջ նուագով երգեցինք «Մեր Հայրենիք»ը եւ «Լուսին չկար»ը և արդէն կայարան հասած էինք։

Գրիգոր Հատմեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, 26 Օգոստոս.— Մարսէյլէն 36 քիլոմեթր հեռու ծովեզերեայ գեղեցիկ տեղ մըն է Լա Սիոթան։ Չորս հարիւրի չափ Հայեր կան, մեծ մասով Պրուսացիներ։ Ասկից առաջ, Պալաքեան եպսկ. չորս թաղական նշանակած էր, մանկապարտէզ մը բանալու համար։ Ոչ մէկ արդիւնք։ Ունեցած ենք երկու արկած, մէկը՝ երախայ մը որ եռացած ջուրի մէջ խաշեցաւ, իսկ միւսը՝ հինգ տարեկան աղջիկ մը, որ ինքնաշարժին տակը մնաց եւ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։

Այստեղ կը գտնուի հսկայ նաւարան մը, ուր 3000 բանուորներ կ'աշխատին։ Հայ բանուորներու թիւն է 300։ Օրական 8 ժամուան աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 22-25 ֆրանք։ Կան ընտանիքներ որ զաւկի տէր ըլլալով մինչեւ 28 ֆրանք կը շահին։ Մեր քաղաքապետին մահուան առթիւ, մենք ալ 100 ֆրանք հաւաքելով ծաղկեպսակ մը դրինք գերեզմանին վրայ։

Այստեղ շատ տուներու մէջ 2-3 պզտիկ կայ, բայց ի՛նչ օգուտ որ մանկապարտէզ մը չունինք։

Ինը ընկերներ կազմեցինք Հ. Յ. Դ. «Կայծակ» խումբը, որ հետզհետէ պիտի զարգանայ։ Այստեղ ալ բոլոր հայրենակիցները դառնօրէն կը գանգատին որ Հայաստանի վարիչները չեն բանար հայրենիքի դուռները։

Ղ. Թորոսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՎԱԽ.— Օրիորդ Կօնզալէս, առջի գիշեր, յանկարծ քունէն արթնցաւ, աղմուկի մը պատճառով։ Լոյսը վառեց ու սարսափով նշմարեց որ անծանօթ ձեռք մը կը ջանար մեղմօրէն դուռը բանալ։

Բայց դեռ օգնութիւն կանչելու ատեն չունեցած, մարդ մը ներս կը խուժէր ու ատրճանակը անոր ուղղած՝ կը սպառնար զայն սպաննել, եթէ բառ մը հանէր բերնէն։

Այս սպառնալիքին վրայ աղջիկը կը նուաղէր եւ քիչ յետոյ, երբ իր գիտակցութիւնը գտաւ, նշմարեց որ սենեակին մէջ իրմէ զատ մարդ չի կար։

Գողը իր կարգին վախնալով, աճապարեր էր փախչիլ, առանց հետը գոնէ դգալ մը տանելու։

ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզ հրատարակուող ռուսական թերթի մը երկու խմբագիրները կ'աշխատէին իրենց գրասենեակին մէջ, երբ անոնցմէ մէկը Ռատիանով, յանկարծ զարակ մը բացաւ, անկից առաւ ատրճանակ մը ու կրակեց իր պաշտօնակցին Մակարէնքոյի վրայ։

Հարուածները բարեբախտաբար վրիպեցան ու մինչեւ ուրիշ պաշտօնեաներ ներս կը փութային հրազէնի պայթիւնին վրայ, իրարանցումէն օգտուելով, Ռատիանով կը փախէր։

Մակարէնքօ յայտարարեց թէ՛ քանի մը օրէ ի վեր, իր պաշտօնակիցը շատ ջղագրգիռ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՀԱՄԱՐ

Յառաջիկայ կիրակի օր, 2 Սեպտեմբեր 1928, պատարագէն յետոյ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի եկեղեցին, ազգային հերոս Զօրավար Անդրանիկի մահուան տարելիցին առթիւ։

(Հոգաբարձութիւն)

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ

Ընկերներ, աշխատակիցներ եւ թղթակիցներ, կը խնդրուի ձեռագիրները գրել թուղթին միայն մէկ երեսը, մելանով եւ դիւրընթեռնլի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

III

Բուստիանեդդու փոխադար[ձա]բար կը խրատէր պզտիկը, շատ [...]բարի եւ շատ աւելի չար բա[ներ] կը սորվեցնէր անոր։ Օրերուն [...] մասն ու ցուրտ իրի[կունե]րը կ'անցնէին ջաղացքին [մէ]ջ, ուր Անանիա մեծը— այս[պէս] կը կոչէին որդիէն որոշելու [հա]մար — կ'աշխատէր հարուստ [...]նէլ Կարբոնիի հաշուոյն, որուն [կը] պատկանէր ձիթարանը։

Ջաղացպանը, որ եղանակին [...]մեծ մասը հողագործ, պարտիզ[պա]ն, այգեպան կը դառնար, [«...]թրոն» կը կոչէր պարոն Կար[բո]նին։ Երկար տարիներ ասոր մօտ [աշ]խատէր թէեւ. աշխատութիւնը [...] անկախ էր ու լաւ կը շահէր։

Ձիթարանին մէկ կողմը բակ մը կար, միւս կողմը պարտէզ մը, որ մինչեւ գլխաւոր ճամբան կը հասնէր։ Գեղեցիկ բայց քիչ մը անխնամ պարտէզ մըն էր, հնդկաթուզի, նշենիի, դեղձի, փտած բունով կաղնիի ծառերով։

Այս պարտէզն ալ պարոն Կարբոնիին էր եւ դրացի ստահակներու երազը։ Բայց ծերունի պարտիզպանը Պերա, միշտ գաւազանով զինուած, մէկու մը ներս մտնելու չէր թողեր։ Ատկէ կը տեսնուէին Նուօրոյի գեղեցիկ եւ արագաշարժ աղջիկները, որոնք աստուածաշունչի կիներուն նման սափորը գլուխնին, աղբիւր կ'երթային։ Պերա աչքին տակէն կը նայէր մէկ կողմէն, լուբիայ եւ բակլայ կը ցանէր միւս կողմէն, միեւնոյն տեղը երեք հատ դնելով եւ անցորդները սարսափեցնելու համար աղաղակելով։

Անանիա եւ Բուստիանեդդու ջաղացքին պատուհանէն բուռն փափաքով կը դիտէին արեւոտ պարտէզը եւ կը սպասէին պարտիզպանին հեռանալուն։ Սակայն Պերա մինչեւ իրիկուն հոն էր, միայն իրիկունը ջաղացք կուգար տաքնալու եւ շաղակրատելու։

Այդ տարին առատ ձիթապըտուղ կար։ Մօտաւոր տեղերու կալուածատէրերն ալ ձիթարանին կը դիմէին։ Գիշեր ու ցերեկ գործ կար։ Իւրաքանչիւր երկու հեկտոլիտր ձիթապտուղէն կը թողէին 2 լիտր իւղ։ Դրան մօտ ալ սուրբերու յատկացուած իւղաբնակներ կային. բարեպաշտներ այդ պարտականութիւնն ալ չէին մոռնար, օրուան մէջ մզուած իւղէն քիչ մը լեցնելով այս կամ այն պնակին մէջ։ Ձիթապտուղի պարկեր, աղտոտ տակառներ կը գտնուէին հոս ու հոն տաք, աղտոտ ջաղացքին մէջ, ուր կը շարժէին յատկանշական տիպարներ մութ-կարմիր ու տկար ձիով մը դարձուած անիւին շուրջ, եռացող կաթսային առջեւ, միշտ շարժող մեքենային մօտ։ Իրիկուններ ալ կաթսային կրակին մօտ կը հաւաքուէին դրացի մշկոտ անձերը։ Ջաղացպանին եւ յաճախորդներուն ընկերութեան մէջ էին 5ի մօտ միշտ հարբած անհատներ։ Ասոնցմէ մէկը, Եփիս կառու, արբեցութենէն ծայրայեղ թշուառութեան մէջ ինկած երբեմնի կալուածատէր մըն էր։ Ամէն իրիկուն ջաղացքին մէջ կը քնանար, պառկած տեղը աղտոտ միջատներով ապականելով։

Իրիկուն մը վէճի բռնուեցան ջաղացպանն ու հարուստ գիւղացի մը, որ ձիթապտուղի պարկին մէջէն միջատ մը գտած էր։

— Ամօ՛թ է ձեզի համար, ինչո՞ւ կը թողուք որ հոս գան Նուօրոյի բոլոր դատարկապորտները, կը կանչէր գիւղացին։

— Գիտնալու էք որ կառու ձեզմէ աւելի հարուստ էր, կը պատասխանէր ջաղացպանը։

— Ատիկա պատճառ մը չէ որ հիմակ ողորմութեամբ ապրի եւ միջատներ ունենայ, պատասխանեց միւսը։

Այդ ատեն պարտիզպան Պերա, որ խոշոր գաւազանով մը նստած էր կրակին մօտ, սկսաւ երգել.

Ամէն ապրող անձ ոջիլ ունի.
Դուն որ կը կարծիս մաքուր ըլլալ,
Օձիքիդ վրայ կը պտըտի հատ մը։

Գիւղացին անգիտակցաբար օձիքին տարաւ ձեռքը, ամէնը խնդացին։ Ինքն ալ խնդաց, հանդարտեցաւ եւ նոյնիսկ շիշ մը գինի բերել տուաւ։

Երկու պզտիկները մեծերուն խօսքերուն մտիկ կ'ընէին եւ կը զուարճանային։ Երբ Եփիս եկաւ, սովորականին պէս հարբած, պարոն Կարբոնիի որսորդի հետ զգեստը հագած, Բուստիանեդդու դիմացը ելաւ եւ պարտիզպանին երգը երգեց։

Եփիս դուրս ինկած աչերով տղուն նայեցաւ եւ դեղնած օձիքը շօշափել սկսաւ։ Ամէնը ծիծաղիլ սկսան եւ դժբախտ մարդը շուրջը նայեցաւ, երերաց եւ սկսաւ լալ։

— Եփի՛ս, կանչեց պարտիզպանը, գաւաթ մը գինի ցոյց տալով։

Գինովը յառաջացաւ եւ ժըպտելով ձեռքը երկարեց։

— Ո՛չ, ըսաւ Կարքիդէ, կարմիր երեսով երիտասարդ կօշկակար մը, եթէ չպարես խմելիք չկայ։

Պարտիզպանին ձեռքէն առաւ գաւաթը, վեր. վերցուց՝ մինչդեռ Եփիս գինիին բիրտ փափաքէն մղուած թեւը կ'երկարէր առնելու համար.

— Տո՛ւր, տո՛ւր։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կովկասի ճիւղին ընդհ. տնօրէն Մ. Պարքլի էչիսըն Պոլիսէն Յունաստան մեկնեցաւ, իրեն հետ տանելով առողջապահական կազմածներ եւ դեղեր։ Հիւանդութիւնը մեծ աւերներ գործած է մանաւորաբար աղքատ թաղերուն մէջ։

Լիփագմայի հայկական թաղն ալ, գաղթականներու միւս թաղերուն նման, բազմաթիւ զոհեր տուած է այս հիւանդութեան։ Պետական կազմակերպութիւններու կարգին Հայ Կարմիր Խաչն ալ կարելին կը փորձէ՝ պայքարելու համար համաճարակին դէմ։

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը Պոլսէն Առողջապահական Մարմին մը եւ նոր դեղեր պիտի ղրկէ՝ անմիջապէս որ հրահանգ ստանայ Մ. Պարքլի էչիսընէն։

.˙. Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ հելլէն կառավարութեան ստիպողական կոչին վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ անմիջապէս Աթէնք ղրկուեցաւ Տոքթ. Մաքէնզի, իր առողջապահական բաժնի տնօրէնը։ Այս դիմումը կատարուած է, որովհետեւ Տանկ հիւանդութիւնը կը շարունակէ իր աւերները։

Երկրաշարժ Կիլիկիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ

Երեքշաբթի օր սաստիկ երկրաշարժ պատահեցաւ Ատանայի շրջանին մէջ։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին դեռ առաջ եկած վնասներու մասին։

.˙. Թեհրանէն ալ կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի 33 անջատ ցնցումներ զգացուեցան Շուշթէրի մէջ, Գարուն գետի եզերքը, հարաւ արեւմտեան նաւթահորերուն մէջ։ Բնակիչները փախան քաղաքէն։ Կորուստի մասին մանրամասնութիւն չկայ դեռ։

.˙. Թեհրանէն ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, վերջին օրերու տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով յորդած են Պարսկաստանի գետերը, վնասներ պատճառելով Րիզա Շահի ծննդավայր Ֆիրուզքուհի։ Վնասուած է նաեւ Խորամպարէի շրջանին մեծ մասը՝ Էլպրուս լեռներու հովիտին մէջ։

Փճացած են բազմաթիւ կամուրջներ եւ մշակուած արտեր։ Մարդու կորուստ ալ կայ։ Բացի նիւթական մեծ վնասներէ, հեղեղէն քշուած են ընտանի անասունները։

Ուրիշ լեռնային շրջաններու մէջ եւս աղիտալի վնասներ պատճառեց անձրեւը։

Աֆղանիստանի բարենորոգումները

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցներէն մէկը, որ վերջերս Քապուլէն վերադարձաւ՝ կը գրէ թէ Աֆղանիստանի թագաւորն ու թագուհին Եւրոպայէն վերադառնալէ ի վեր կ'աշխատին «արեւմտականացնել» իրենց երկիրը։

Թագուհին այլեւս քօղ չի կրեր։ Թագաւորը հրամայած է մանաւոր խորհրդարանի անդամներուն — որոնք երեք տարին անգամ մը ժողովի կը հրաւիրուին — որ տափատով համազգեստ և գլխարկ կրեն։ Այս հագուստները պիտի կարուին Քապուլի մէջ։ Այլ եւս պիտի վերնան երկար վերարկուները, խոշոր գօտին և փաթթոցը։

Ամանուլլահ թագաւորը նոյնպէս արգիլած է որ երեսփոխանները երկար մօրուք կրեն։ Ուստի եւ հրամայուած է Աֆղանիստանի սափրիչներուն՝ ածիլել յիշեալներուն մօրուքը, կամովին թէ բռնի։

Ընդհարումներ Զաղրեպի մէջ

Երէկ գրեցինք թէ կրակի տուած են Ռատիչի բնակարանը։ Պելկրատէն 28 օգոստոս թիւով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդուին այս մասին.—

Երէկ կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին կրակ ծագեցաւ Զաղրէպի մէջ խրուաթ - գիւղացի կուսակցութեան կեդրոնին այն սրահէն, ուր ցուցադրուած էր Ստեփան Ռատիչի մարմինը մինչեւ թաղումը։ Սենեակին մէջ դեռ կային շատ մը ծաղկեպսակներ եւ փունջեր. բազմաթիւ մոմեր կը շարունակէին դեռ վառիլ հոն։

Անհազանգը տրուեցաւ գրեթէ անմիջապէս Ռատիչի ընտանիքին կողմէ, որ գիւղացի - խրուաթ կուսակցութեան կեդրոնին մէկ յարկաբաժնին մէջ կը բնակի։ Հրշէջները շուտով մարեցին հրդեհը։ Վկաներ հաստատեցին թէ զինուորական համազգեստ հագած երկու հոգի, որոնցմէ մէկը յիսնապետ, ինքնաշարժով կը փախչէին երբ հրդեհը սկսաւ։

Ամբողջ կէսօրէն յետոյ անվերջանալի թափօր մը անցաւ այրած շէնքին առջեւէն, եւ իրիկունը, ժամը 8.30էն սկսեալ, աւելի քան 50,000 հոգինոց հսկայ թափօր մը պտտեցաւ փողոցներուն մէջ։

Ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան հետ եւ երկուստեք զէնք պարպուեցաւ։ Իրիկուան դէմ ռումբ մը նետուեցաւ Ստեփան Ռատիչի գերեզմանին վրայ։

Երուսաղէմի հացագործներուն գործադուլը

Երուսաղէմի արաբ եւ հրեայ հացագործները գործադուլ յայտարարեցին՝ պահանջելով օրական տասը ժամուան աշխատանք —շաբաթ օրերը եւ տօներու նախօրեակին 12 ժամ— փոխանակ ներկայ 14 եւ աւելի ժամերուն։ Բանթողները բռնի միջոցներու կը դիմեն գործադուլին չմասնակցող հացագործներուն դէմ եւ քարիւղ կը թափեն անոնց եփած հացին վրայ։

600 միլիոն ոսկի, 18 զրահապատ ինքնաշարժ

Նիւ - Եորքէն կը հեռագրեն.— Չէյզ Նէշընըլ Պէնքը իր հին շէնքէն նոր շէնքը պիտի փոխադրէր 600,000,000 տոլարի արժէքով ոսկի եւ արժեթուղթեր։ Հակառակ անոր որ նոր դրամատունը հինէն հինգ վայրկեան միայն հեռու է, դարավերջիկ աւազակներու յարձակումէ մը կը վախցուէր։ Ուստի շարժման մէջ դրուեցան 18 զրահապատ ինքնաշարժեր, իւրաքանչիւրը 5 զինեալ պահակներով։ Սակայն ինքնաշարժերէն միայն մէկուն մէջ դրուած էին դրամները։ Պահակները զինուած էին նաեւ արտասուաբեր ռումբերով։ Մանաւոր ոստիկաններ կը պահէին փողոցը, հեծեալ ոստիկաններ ժողովուրդին կ'արգիլէին այդ փողոցը մտնել։ Ասկէ զատ զինեալ ուժեր կը պահպանէին հին եւ նոր շէնքերու մուտքը։

Փոխադրութիւնը տեւեց երեք շաբաթ։ Հեռաձայնի մասնաւոր գիծ մը կը միացնէր երկու շէնքերը՝ կարաւանին մեկնումն ու ժամանումը ծանուցանելու համար։

Առջի օր տոլարներու վերջին միլիոնը ապահովութեամբ զետեղուեցաւ իր նոր նկուղներուն մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Ցեսինի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Café de la Paixի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Պատեն. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.ին Գրադարանի ընթերցասրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Տ. Տ. ՀԱՅՐԵՆ. միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Լիոն եւ Ցէսինի բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. գրադարանին մէջ։ Հայրենակիցներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Պառ տը լա փօսթի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լոնտոն, Ժ.— Ստացանք։
Ռոման, Ա. Վ.— 40։
Լը Քրէօզէ, Յ. Դ.— 35։
Մոնժէն, Յ. Յ.— 100։
Պազարճըք, Գործ.— 151.50։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պարսկաստանի Մարաղա քաղաքէն Արամ Ղարիպեան որ 1925 — 1927 կը գտնուէր Փարիզ կամ Մարսէյլ ուսկից մեկնած է Ամերիկա։ Մէկ ու կէս տարիէ ի վեր լուր ստացուած չէ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Arménag Garipian, Str. Militar 5, Braila, Roumanie կամ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Սեբաստացի Հրաչեայ Գաբիկեան, հօր անունը Ռուբէն որ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Գրել՝ Զ. Գաբիկեանի, 745 E. 175th. st., Bronx N. Y. U. S. A.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918։»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.։ Դիմել՝ Յառաջի։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋԸ

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

ԱՆՁՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

քերթուածներու գիրքը

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սիմոնէ եւ Մառի (6 հատոր, 1140 էջ) 50, Արաքս[…] վարժուհին 15, Մայտա 12,50, Սաթենիկ եւ Տրդատ 1[…] ծախուեցաւ 15, Սիրանոյշ 20, Բերայի գիշերները 17[…] այլեւս չեն սիրեր 12, Մանօն Լէսքօ 20, Կէս կոյսեր 2[…] տարա 10, Րասբութին 9, Մատնիչը 9, Ծապլվար 5, Ա[…] Մահարի 5, Հերոդիաս 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5[…] մոլիկ աղջիկը 5, Թապլաքեար փիլիկ 5, Սէրը բժիշկ է […] կերգ.) 3, Թագաւորը կը ծանծրանայ (կատակերգ.) 3, […] րիպ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ իսմայիլ 5, Ալիքսիանոս 2, […] 6, կիլիկեան կսկիծներ 20, ընդարձակ երգեցողութ. առա[…] եւ պատարագի 5, երգարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 15, […] երազահաններ 5, 10, եւ 12, ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, […] նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ Պահանջեցէք մեր գրա[…] փօսթի ծախք չառնուիր։ Միութիւններու եւ գրադա[…] մասնաւոր զեղչ։ Ուեւէ գիրք կրնանք կազմել տալ […] 4—5 ֆր. տարբերութեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գի[րք] կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիի[ն …]

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Par[is]

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette

Le Gérant: E. SOU[…]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
31
ՕԳՈՍՏՈՍ
1928
31 AOUT 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 739
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ

Աչքի առջեւ ունինք Հալէպի Առաջնորդարանին մէկ վիճակացոյցը, որ կը ներկայացնէ Սուրիոյ հայկական դպրոցներուն թիւը, աշակերտներով, ուսուցիչներով եւ տարեկան ծախքով։

Այդ վիճակացոյցին համաձայն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ունինք 36 ազգային դպրոցներ, տարեկան 6043 թրքական հնչուն ոսկի ծախքով։ Աշակերտներու ընդհ. թիւն է՝ 5840, որոնց 2791ը մանչ, 2049ը աղջիկ։ Ուսուցիչներու թիւը՝ 168 (90 ուսուցչուհի, 78 ուսուցիչ)։

Հասկնալի է որ այս ցուցակէն դուրս կը մնան օտար դպրոցները, որոնք ունին բազմաթիւ հայ աշակերտներ։ Ուրեմն, դպրոցականներու թիւը շատ աւելի մեծ է, քան կը ներկայացնէ Հալէպի Առաջնորդարանին վիճակացոյցը։ Ամիսներ առաջ, մեր թղթակիցը գաղափար տուած էր այդ մասին։

Դպրոցներու եւ աշակերտներու թիւով առաջին տեղը կը բռնէ Հալէպ, որ ունի ութ կրթարան եւ մօտ 3000 աշակերտ, 93 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներով։ Տարեկան ծախք՝ 4200 թրքական ոսկի։ Դպրոցներուն առաջինը՝ Հայկազեան, կը համրէ 740 աշակերտ. երկրորդը՝ վրանաքաղաքի Մեսրոպեան վարժարանը՝ 437։ Հաւասար թիւով աշակերտներ ունին Այնթապի Կրթասիրաց եւ Կիլիկիոյ Գաղթ. վարժարանները (550 եւ 552)։

Եօթը դպրոց ունի նաեւ Քէսապի շրջանը, 360 աշակերտով։ Իսկ Սուէյտիոյ շրջանը կը պահէ վեց դպրոց, 300 աշակերտով։

Տարեկան 6043 ոսկի ծախքին 4200ը յատկացուած ըլլալով Հալէպի, դիւրին է հետեւցնել թէ ի՛նչ ողորմելի գումարներով կը կառավարուին միւս քաղաքներու եւ գիւղերու դպրոցները, մանաւանդ անոնք որ կայաններու մէջ հաստատուած են։

Յիշենք մէկ-երկու օրինակներ։ Հոմսի դպրոցը ունի 95 աշակերտ եւ երեք ուսուցիչ. տարեկան ծախք՝ 115 ոսկի։ Թրրքխանի դպրոցը՝ 200 աշակերտ և հինգ ուսուցիչ. ծախք՝ 120 ոսկի։ Երեք-չորս դպրոցներ, որոնք 20—30 աշակերտ ունին, տարեկան կը ծախսեն... [illegible] ոսկի (մէկը՝ միայն [illegible]եց ոսկի, 22 աշակերտի և մէկ ուսուցչի համար)։ Եւ այսպէս դպրոցներ կան տարեկան 24, 30, 35, 42, 55 կամ 60 ոսկի ծախքով։

Այս թուանշանները շարած ատեն, ակամայ կը յիշենք հեռաւոր Պարսկաստանի մէկ բոյնը, Սուլթանապատը, որ ունի 140 հայ ընտանիք, և սեփական դպրոց, 147 աշակերտով եւ տարեկան չորս հազար տոլար ծախքով։ Այս գաղութը հիմնուած է 1908ին, երբ հազիւ 5-6 հայ ընտանիք կը համրուէր։ 1923ին արդէն հիմը դրեր են դպրոցական շէնքին, 3890 տոլար ծախքով։

Իսկ բոլորս ալ քիչ-շատ գիտենք թէ ի՛նչ կը ներկայացնեն մեր մօտաւոր գաղութներու կրթարանները, իբրեւ շէնք, մանաւանդ Սուրիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ եւ նման երկիրներու մէջ։ Միայն մեր տեսածը յիշելով, Յունաստանի գաղթականներուն մէջ կրթարաններ գիտենք որոնց քով պալատներ են Պոլսոյ կարգ մը բանտերը, իրենց առանձին «խօվուշ»ներով եւ յարմարութիւններով։ Հալէպի Առաջնորդարանի տեղեկագրէն կ՚երեւայ որ հարիւրաւոր աշակերտներ կը կրթուին գաղթակայաններու մէջ. բայց թէ ի՛նչ պայմաններու տակ, — տեսնողը միայն կրնայ պատմել։

Ըսել կ՚ուզենք թէ, Թուրքիոյ խորերէն դէպի դուրս, դէպի ծովեզերքներն ու պողոտաները նետուելէ վերջն ալ, տակաւին անխախտ կը պահենք Տէր-Թոդիկեան հոգեբանութիւնը, գոնէ շէնքի եւ ծախքի մասին։ (Մնացածը, բուն կրթական աշխատանքը, սերտ կապ ունի այս երկուքին հետ)։ Արեւելքի մէջ, ամիրաներ ու աղաներ ժամ ու դպրոց կը շինէին, յարակից կալուածներով, «ի փառս» ազգին եւ իրենց գերդաստանին։ Այսօր ունինք տասն անգամ տասը տեսակ բախտաւորներ, տասնապատիկ հարստութեամբ, բայց տակաւին ոչ մէկը խելք ըրաւ հինգ-տասը յարմար շէնք շինել կամ գնել, իբրեւ կրթարան։

Գալով ուսումնական ծախքին, մարդիկ աւելի շատ կը հետաքրքրուին տիրացուներուն շապիկով, պատարագի զգեստներով, եւ սուտ-իրաւ մասունքներու ճոխութեամբ, քան սասալածական ժողովուրդին կենդանի մասունքներով եւ անոնց ճակատագրով։

Ապացոյց՝ ահա Սուրիոյ եւ Լիբանանի վիճակացոյցը, չոր թուանշաններով։ Եթէ ունենայինք, այստեղ կամ այլուր, կրթական ընդհ. տեսչութիւն մը, որ քննութեան ձեռնարկէր, ապահովաբար պիտի սարսափէինք հետեւանքներէն։ Մենք վարժուե՛ր ենք ուրիշներուն խեղճութիւնը կամ ապիկարութիւնը պատմելով, բայց մոռացութեան կուտանք մեր սեփական անճարակութիւնը։

Քաղաքական հոգերէն դուրս, ի՛նչ աւելի կենսական խնդիր ունինք այսօր, քան փրկութիւնը նոր սերունդին։

Եւ սակայն, — որոճացէ՛ք թուանշաններուն վրայ։

Անոնց լեզուն շատ աւելի պերճախօս է, քան բոլոր խրատներն ու թելադրութիւնները։

Եւ մենք յիշեցինք պատահական թիւեր, այն ալ մէկ շրջանի մասին։

Մեր թղթակիցներուն կը մնայ լրացնել ամբողջ պատկերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ԿԱ՞Յ

Գ. Եղիկեան, հնչակեան վաստակաւոր գործիչը, իրենց կուսակցութեան յառաջիկայ պատգամաւորական ժողովին առթիւ նոր յօդուածաշարք մը գրի առնելով Նոր Երկիրի մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (26 օգոստոս).

— «Ուժեղ կեդրոն պիտի ստեղծել, որպէս զի շրջաններն ու մասնաճիւղերը հաւաքւին այդ կեդրոնի շուրջը։

Իսկ կեդրոնը միայն այն ժամանակ աշխատելու ընդունակ կը դառնայ, երբ կուսակցութեանս ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը ապահովուած են։

Դժբախտաբար, Աթէնքի պատգամ. ժողովը մեր կուսակցութեան անկախութիւնը վտանգի տակ դրաւ։ Ասել եմ այս քանիցս եւ կրկնում եմ այստեղ։

Որ եւ է կուսակցութիւն անկախ է, երբ նա իր սեփական սկզբունքները, գործելակերպը, նպատակներն ու ձգտումները ունի։ Հնչակեան կուսակցութիւնը այդ բոլորը ունեցել է, ունի եւ պիտի ունենայ։ Աթէնքի պատգմ. ժողովը սակայն գտաւ որ Հնչակեան կուսակցութիւնը այլ եւս ոչինչ չունի, այլ նա մի մասնաճիւղ է Գ. Միջազգայինի, որին չի միանում, որովհետեւ Հնչակեան անունով աւելի օգտակար կը լինի նրան քան թէ [illegible] գայ, այլ խօսքով Հնչակեան լինելուց դադարի։

Սա նշանակում է, որ մեր կուսակցութիւնը այլ եւս ո՛չ մի հարց ու խնդիր չունի անկախօրէն վճռելու, այլ նա պիտի ուրիշների վճռած խնդիրները դարձնի ժողովրդի սեփականութիւն։ Նա մի խողովակ է միայն ուրիշների մտքերը տարածելու, ուրիշների քաղաքականութիւնը վարելու։

Թէեւ այդպիսի որոշում տալուց յետոյ էլ մեր այդ ընկերները յայտարարել եւ յայտարարում են, որ մեր կուսակցութիւնը անկախ պիտի մնայ։ Սա պարատօքս է։ Սա այլանդակութիւն է։

Եթէ մի կուսակցութիւն իր ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը պահում է միմիայն նրա համար, որ ուրիշներին աւելի հաւատարիմ ծառայի, այդ ցոյց է տալիս, որ այդ կուսակցութիւնը կորցրել է իր սկզբունքներն ու նպատակները, հետեւաբար ե՛ւ իր անկախ գոյութեան հիմքը։»

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

67րդ Ցանկ

	Ֆր.
Զարուհի Աբգար Քէշիշեան, Կարտան	20.—
66րդ ցանկին գումարը	91,092.85
ընդհ. գումար	91,112.85

ՕՔՍՖՈՐՏԻ մէջ բացուեցաւ Արեւելագէտներու համաժողովը։ Հայաստանի մասին եւս զեկոյց պիտի տրուի։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ արտաքին նախարար Քէլլոկ Իրլանտա մեկնեցաւ։

ԱԶԳԵՐՈՒ Դաշնակցութեան խորհուրդի նոր նստաշրջանը բացուեցաւ երէկ Ժընեւի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Իւմանիթէի, 29 օգոստոս թուականով.—

Գ. Միջազգայինի վեցերորդ համագումարի 37րդ նիստին, Թուրքիոյ պատուիրակ ընկեր Ֆախրի յայտարարեց.

«Թուրքիոյ մէջ կրնանք նկատել ճարտարարուեստական որոշ զարգացում մը եւ համապատասխան դասակարգային զատորոշում մը։ Ահա թէ ինչու ճիշտ չէ Թուրքիան դասել տնտեսապէս յետամնաց երկիրներու խումբին մէջ, ինչպէս եղած է թէզերուն մէջ։ Վերջին տարիներս քէմալականութիւնը ամբողջովին դարձած է դէպի օտար աշխարհակալութիւնը։ Այս քաղաքականութեան փոփոխութեան պատճառն է քէմալական քաղքենիութեան անկարողութիւնը միջոցներ գտնելու՝ դրամատիրական զարգացման համար, ներքին համախմբումի շնորհիւ։ Ուստի կը մօտենայ աշխարհակալ պետութիւններուն։ Օրինակ՝ Իտալիոյ հետ կնքած դաշնագիրը, որ ուղղուած է Խորհրդային Միութեան դէմ։ Թուրքիոյ համայնավար կուսակցութեան գործն է՝ զանգուածներուն առջեւ դիմակազերծ ընել դաւաճանութիւնը քէմալականներուն, որոնք հակայեղափոխական բանակի կողմն անցան, ուժեղ կերպով ամրապնդել անոնց կազմակերպութիւնը, կազմել բանուորներու եւ գիւղացիներու միացեալ ճակատ եւ ուժգնօրէն կռուիլ՝ պատերազմի պատրաստութեանց դէմ։

Յոյն համայնավար մը ձերբակալուած

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Լէֆթէր անուն յոյն համայնավար մը, որուն տունը խուզարկուելով, գտնուեցան համայնավարական կարգ մը գիրքեր եւ փաստաթուղթեր։ Ձերբակալուածը պիտի դատուի մօտերս։

Ամերիկայի հրաւէրը Թուրքիոյ

Պոլիսէն կը հեռագրեն օգոստոս 29 թուականով.— Թուրքիոյ ամերիկեան դեսպան Ճոզէֆ Քրիու պաշտօնապէս հաղորդեց Թուրք կառավարութեան՝ Քէլլոկի դաշնագրի ստորագրութիւնը։ Դաշնագրին բնագիրը յանձնելով, դեսպանը յոյս յայտնեց որ Թուրք կառավարութիւնը շուտով պիտի ստորագրէ զայն։

Շէյխ Սայիտի եղբայ[illegible]

Տիգրանակերտէն 25 օգոստ. թիւով կը հեռագրեն [illegible].— Շէյխ Սայիտի եղբայր Ապտիւրրահման եւ Մէհտի էֆէնտիները որ զղջում յայտնած ըլլալով Տիգրանակերտի մէջ կը սպասէին Արեւելեան նահանգներու առաջին մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյի վերադարձին, անոր հետ տեսակցելէ վերջ իրենց երկիրը մեկնեցան։

Իպրահիմ Օղլուներէն Ապտիւրրահման ալ այսօր Մարտինէն գալով մարզպանին հետ տեսակցելէ վերջ, մեկնեցաւ իր երկիրը՝ Վիրանշէհիր։ Իպրահիմ Թալի պէյ երէկ Մարտին գնաց եւ նոյն գիշերը վերադարձաւ։ Ամէն կողմ հանդարտութիւնը կը շարունակուի։ Ամէն մարդ իր գործով կը զբաղի եւ կ՚աղօթէ հանրապետական կառավարութեան եւ անոր հիմնադիր Մեծ Կազիին համար։

Թրքական նոր տառերը ժողովուրդին սորվեցնելու համար ամէն կողմ դասընթացքներ հաստատուիլ սկսած են։ Մարզպանութեան պաշտօնատուները սկսած են նոր գրերով գրել։

Աթէնքի ժողովուրդին 100էն 80ը հիւանդ

Աթէնքէն հասած վերջին հեռագիրներու համաձայն, Յունաստանի մայրաքաղաքին բնակչութեան 100էն 80ը բռնուած է «տանկ» հիւանդութենէն, որ հետզհետէ կը տարածուի ամբողջ նահանգին մէջ։ Ելմտական նախարարութիւնը 5,800,000 տրախմիի բացառիկ վարկ մը յատկացուց Աթէնք եւ Պիրէոն քաղաքներուն՝ կռուելու համար համաճարակին դէմ։

Աթէնքի քաղաքապետութիւնը նոյնպէս խնդրեց կառավարութենէն, որ արտօնէ ներքին փոխառութիւն մը, որուն արդիւնքը պիտի յատկացուի հիւանդութեան դէմ պայքարին։

Առողջապահական մարմիններ կը ղրկուին քաղաքին զանազան թաղերը, առողջապահական խորհուրդներ կուտան ժողովուրդի եւ լեմոն, սառ ու կաթ կը բաժնեն աղքատներուն։

Հրամայուեցաւ հականեխել հանրային բոլոր պաշտօնատուները։ Վերջին օրերս օդը զովացած եւ առատ անձրեւ տեղացած ըլլալով, կը յուսացուի թէ համաճարակը պիտի նուազի շուտով։ Երեքշաբթի 208 նոր դէպքեր պատահեցան, որոնց 19ը մահացու։

Միւս կողմէ առողջապահական նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ թոքախտ սկսած է տիրել Աթէնքի բնակչութեան մէջ։

«Տանկ» հիւանդութեան հետեւանքով առաջ եկած վնասը քանի մը միլիոն տրախմի կը հաշուուի։

Դաւաճանը Տօլմա-Պաղչէի պալատին մէջ

Խալք կուսակցութեան Պոլսոյ ընդհ. քարտուղարութեան հրաւէրով շաբաթ օր Պոլիս գտնուող բոլոր երեսփոխանները Տօլմա-Պաղչէի պալատը գացին եւ տեղ գրաւեցին ընդունելութեան մեծ սրահին մէջ, ուր գրասեղաններ եւ նստարաններ շարուած էին։ Պատէն կախուած էր գրատախտակ մը։ Առաջին կարգին վրայ նստած էին Մ. Քէմալ, Ըսմէթ եւ Քեազիմ փաշաները։ Երեսփոխաններէն զատ, ներկայ էին Շիւքրի Նայիլի փաշա եւ պահակազօրքի սպաները։

Ուսուցչանոցի գրականութեան դասախօս Իպրահիմ Նէճմի պէյ ամբողջ երկու ժամ բացատրութիւն տուաւ նոր թրքական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՋՕՐԱՇԱՐԺԸ

Քէլլոկի ծանօթ դաշնագրին ստորագրութիւնը շարժման մէջ դրաւ բոլոր ծայրայեղ տարրերը, մասնաւորապէս համայնավարները, որոնք ամէն առիթ կը շահագործեն՝ ջուրը պղտորելու եւ ձուկ որսալու համար։

Փարիզի փողոցները ողողուեցան տպագիր ու մեքենագիր գոյնզգոյն թռուցիկներով, որոնք կը կրկնեն գոց եղած կարգախօսները։

Փողոցային ցոյցի փորձեր ալ եղան։ Բայց խաղաղութեան դաշնագիրը ստորագրուեցաւ՝ կատարեալ խաղաղութեան մէջ։

Այս առթիւ հետաքրքիր զօրաշարժ մը փորձեց իգական սեռն ալ, յանձին քուէպահանջ կիներու։

Երեսփ. ժողովը ընդունած է քուէի իրաւունք տալ ֆրանսացի կիներուն, սակայն ծերակոյտը կը հակառակի։ Ու կիները պարբերական ցոյցեր կը կազմակերպեն ծերակոյտին առջեւ։

Ջո՛ւր աշխատանք, որովհետեւ ծերակուտականները այլ եւս անցուցած են հրապուրելու եւ հրապուրուելու տարիքը։

Այս անգամուան իրենց ցոյցը ծերակոյտին դէմ չէր, այլ՝ Քէլլոկի դաշնագրին եւ միջազգային բնոյթ ունէր։

Գլխաւորութեամբ ամերիկացի օրիորդ Տորիս Սթիվընսի, քանի մը ամերիկացի, գերման եւ ֆրանսացի կիներ՝ դրօշակներով եւ թռուցիկներով զինուած՝, երեքշաբթի օր ինքնաշարժով գացին Ռամպույեէի դղեակը, ուր Հանրապետութեան նախագահը հացկերոյթով մը կը պատուէր նագէնները։ [illegible]

Արշաւանքը կազմակերպուած էր այնքան արագ, որ ինքնաշարժին մէջ պատրաստեցին իրենց ռազմական յատակագիծը։

Չէին մոռցած գրի մեքենայ մը առնել իրենց հետ։ Հապճեպով մեքենագրեցին Պ. Տումէրկի ուղղուած խնդրագիր մը, որով տեսակցութիւն մը կը խնդրէին պատուիրակներէն։

Հասնելով դղեակին առջեւ, մեր ամազոնները՝ դրօշակները պարզած՝ սկսան յառաջանալ դէպի մուտքի դուռը։ Նախագահը բռնած էր ցուցանակ մը՝ որուն վրայ մեծատառ գրուած էր, «Հաւասար իրաւունքներ կը պահանջենք»։

Շքազգեստ հագած մանկլաւիկները թերեւս արտօնէին անոնց մուտքը, երբ յանկարծ գաղտնի ոստիկան մը ցուեցաւ, մէկ վայրկեանի մէջ խլեց բոլոր դրօշակները, պատռեց խնդրագիրը եւ «երթաք բարով» ըսաւ հերոսուհիներուն։

Սակայն կինը յուսահատիլ չի գիտեր. խնդրագրին ուրիշ մէկ օրինակը հանելով ուզեցին իրենց նպատակը իրագործել տարբեր ճամբաներով։

Գաղտնի ոստիկանը, ճարահատ, երկուքի բաժնեց արշաւախումբը՝ «բաժանեա զի տիրեսցես»ի սկզբունքը գործադրելով։ Ֆրանսուհիները զատեց օտարուհիներէն։ Յետոյ ուղղակի բանտ ղրկեց այս վերջինները։

Այս կերպով առաջքն առնուեցաւ միջազգային պատերազմի մը, որ ստորագրուած օրն իսկ ջուրը պիտի ձգէր Քէլլոկի դաշնագիրը։

Քուէպահանջները վճռած են շարունակել պայքարը անվհատ, եւ կը ճչան.

— Թէեւ Ֆրանսուհիները դեռ չեն քուէարկեր, սակայն Ֆրանսայի պետական մարդիկը պէտք է յիշեն թէ 30 երկիրներու մէջ 140 միլիոն կիներ այրերու հաւասար քաղաքական իրաւունքներ կը վայելեն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԲՈՅՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Երեք ամիս առաջ Յառաջի մէջ կը գրէի թէ պարտականութիւն կը ծանրանայ մեր վրայ, մեր ջանքերուն ու ճիգերուն, մեր աշխատանքներուն եւ զոհողութեանց գոնէ մէկ երրորդը յատկացնել գաղութներու տնտեսական, կրթական, ընկերական եւ բարոյական վիճակի բարելաւման եւ երրորդն ալ կեդրոնացնել նորէն Հայաստանի մէջ։

Դժբախտաբար ամիսները կ'անցնին, տարիները կը բոլորին եւ մենք կը յարատեւենք մեր անշարժութեանը մէջ։ «Որչափ շուտ, այնչափ լաւ» անգլ. իմաստուն խօսքը միշտ բզզոց կուգայ մեր ականջներուն։ Մեր մէջ դասակարգ մը կայ, որ Հայաստանի բոլշեւիկեան ռէժիմը անարդարօրէն մատի փաթթոց ընելով, կը զլանայ իր օգնութիւնը Հայաստանին։ Ահա այդ դասակարգին համար Սուրիոյ հողագործական գաղութները գեղեցիկ միջոցներ են իր հայրենասիրական անյետաձգելի պարտականութիւնը կատարելու համար։ Պատրուակները մէկդի։ Հողագործական հարուստ գաղութները օրհնութիւններ են հայրենիքին համար։ Այս ճշմարտութենէն առաջնորդուած՝ պէտք է գործել։ Պէտք է վրանաբնակ ժողովուրդը շուտով կապել հողին։ Մենք վաչկատուն ցեղ չենք։ Պէյրութի վրանաքաղաքին մէջ ամէն օր իրարու գլուխ կը պատռեն։ Ժամ առաջ ասոնց ձեռքը արօր տալու է, որպէս զի ճեղքեն հողին փորը, թօթափեն ծուլութիւնը եւ ազնուացնեն իրենց նկարագիրը։

Պէտք է գործել արագօրէն։ «Ազդակ» վերջերս Բարեգործականին սուրիական գաղութներու մասին ըրած 200 ոսկիի մէկ մասնաւճարը քննադատած էր շատ իրաւամբ։ Զարմանալի է որ նման հսկայ ձեռնարկի մը մեր բերելիք մասնակցութիւնը 200ով, 2000ով կ'ըլլայ։ Ասիկա [illegible] մութիւն մըն է։ Ձեմ գիտեր թէ՝ ե՞րբ պիտի սթափին Բարեգործականի ծերակուտականները։ Ամերիկացին գործի առթիւ կ'ըսէ «Պէտք է եղջիւրէն բռնել եզը»։ Մինչդեռ մենք եզան պոչէն կը բռնենք, կը քաշենք, կը քաշենք ուժգնօրէն կը քաշքշենք աջ ու ձախ մինչեւ որ փրցնենք։ Պոչը մեր ափին մէջ սեղմած մենք ալ կը գլտորինք...

Շատ շատերու կարգին, այսօրուան համար բարձր մշակութիւնները սանկ մէկդի, պիտի յիշեմ քանի մը մանր մշակութիւններ, որոնք սննդական, տնտեսական եւ ճարտարարուեստական տեսակէտներով ունին մեծ առաւելութիւններ։

Ահա ձեզի գետնախնձորը (Ամերիքան ֆըստըղը), որ քաջայարմար է Սուրիոյ որքան կլիմային, նոյնքան հողին։ Նախ ըսեմ որ գետնախնձորը ունի սննդական մեծ արժէք։ Մէկ լիպրա գետնախնձորը, ուժի տեսակէտով, հաւասար է 4 լիպրա եզան միսին, 2 լիպրա պանիրին, 33 հաւկիթին եւ 2 «կալօն» կաթին։ Կարծես մեր մտաւորականներուն յատուկ աժանագին բայց թանկագին սնունդ մը ըլլար...։ Հողագործական տեսակէտով ալ արժէքաւոր է։ Գետնախնձորենիի արմատներուն վրայ գտնուող բակտերիաները մթնոլորտին ազատ ազօթը իւրացնելով, հողին արտադրական ուժը կ'աւելցնեն։ Ճարտարարուեստական տեսակէտով ալ շատ կարեւոր է։ Գետնախնձորէ կը շինեն իւղ, կարագ եւ ծաղ (քէյք)։ Գետնախնձորի զտուած իւղը, ձէթին տեղը կրնայ բռնել։ Ձէթը գետնախնձորի իւղով կը խարդախեն։ Իսկ գետնախնձորի հում իւղը օճառի պատրաստութեան մէջ կը գործածուի։ Ֆրանսայի մէջ տարեկան 16,000,000 «կալօն» գետնախնձորի ուտելի իւղ եւ 23,000,000 «կալօն» ալ վար տեսակէն իւղ կը սպառի օճառի պատրաստութեան համար։ Գետնախնձորի իւղը, ուրիշ կարգ մը իւղերու նման, բարձր տաքութեան ազդեցութեամբ, շուտով չտարրալուծուիր։ Այս պատճառով եփումի եւ խորովումի համար միւս իւղերէն լաւագոյն է։ Սարտին ձուկերը ձէթով կը դրուին տուփերու մէջ, բայց անոնք նախապէս գետնախնձորի իւղին մէջ կ'եփուին։ Մարկարինի պատրաստութեան մէջ մեծաքանակ գետնախնձորի իւղ կը գործածուի։ Իսկ գետնախնձորի կարագը՝ միսէն մէկուկէս անգամ աւելի պրոտէին (protéine), երեք անգամ աւելի ճարպ եւ երեք անգամ աւելի ջերմոյժ (քալօրի) ունի։ Հարաւային Ափրիկէի Միութիւնը, որ երկրագործութիւնը կը նկատէ «երկրին ողնայար»ը, գետնախնձորն ալ Միութեան համար այդ ողնայարին մէկ յարգի օղակը դարձուցած է։ Այս բոյսին օգտակարութիւնը ցուցնելու համար, հոս յիշեմ ամերկ. դրուագ մը։

Ամերիկեան բամպակի գօտիին հարաւային նահանգներու բամպակի խոզակները ենթակայ են պատենթեւ միջատի մը (շարանսօ) աւերիչ հարուածներուն։ Այս միջատին գործած աւերներուն հետեւանքով, Թէքսաս, Ճորճիա եւ Ալապամա նահանգներուն մէջ գետնախնձորի մշակութիւնը, իբրեւ փոխան, լայն ծաւալ ստացաւ, մեծամեծ շահեր ապահովելով երկրագործներուն։ Ալապամա նահանգի էնթըրփրայզ քաղաքի բնակիչները, որոնք գետնախնձորի միջոցաւ մեծ հարստութիւն դիզած են, արձան մը կանգնած են բամպակի վերոգրեալ միջատին համար, որ պատճառ եղած էր գետնախնձորի մշակութեան ծաւալումին։ Միացեալ Նահանգները 1925ին 958,000 էյքըր գետնախնձոր ցանած եւ 698,000,000 փաունտէ աւելի գետնախնձորի բերք մը ունեցած են։

Անուշ փաթաթէսը որքան [illegible] սական տեսակէտով ուրիշ կարեւոր մշակութիւն մըն է սուրիահայ գաղութներուն համար։ Այս ալ սննդական մեծ արժէք ունի։ Մ. Նահանգները 1926ին 830,000 էյքըր անուշ փաթաթէս ցանած եւ 83,000,000 գրիւ բերք առած են։ Ինչպէս գետնախնձորը, նմանապէս անուշ փաթաթէսն ալ կը ցանեն Եգիպտոսի մէջ։ Առատ շաքար կը պարունակէ։ Եգիպտացիները փուռին մէջ խորովելով, հացի տեղ կ'ուտեն։

Սուրիահայ գաղութներու համար կարեւոր է նաեւ գետնատանձի (եէր էլմասը) մշակութիւնը։ Այս բոյսը Փոքր Ասիոյ մէջ, արտերու եւ այգիներու մէջ ինքնաբերաբար բուսած ըլլալուն համար, խիստ ծանօթ է հայ երկրագործներուն։

Ամերիկացիները զայն կը կոչեն Երուսաղէմի կանկառ։ Վերջերս այս բոյսը կարեւորութիւն ստացած է։ Ունի նաեւ սննդական մեծ արժէք։ Համով հոտով կերակուրներ կը պատրաստուին անով։ Ճարտարարուեստական տեսակէտով խիստ կարեւոր է։ Եւրոպայի մէջ անով ալքօլ կը պատրաստեն։ Ֆրանսայի մէջ առատօրէն կը մշակեն։ 1925ին Ֆրանսայի մէջ մօտ 300,000 արտավար մշակուած էր։ Այս բոյսին ելունդները մասնաւոր յատկութիւն մը ունին։ Փաթաթէսին մէջ եղածին հակառակ, իբրեւ ջրաբնածխատ, փոխանակ նշայի (ամիտոն) ինիւլին (inuline) կ'ամբարուի ելունդներուն մէջ։ Շաքարախտի ենթականերուն համար միակ յանձնարարելի ելունդն է։ Իբրեւ ճարակ, որքան իր տերեւները, նոյնքան իր ելունդները շատ օգտակար են անասուններուն։ Մանաւանդ ինիւլինի արտադրութեան համար կարեւոր է։

Քանի մը փոքր մշակութիւններու համար, բոլորն ալ քաջայարմար Սուրիոյ կլիմային եւ հողին, սանկ հարեւանցի ակնարկ մը նետելով, տեսանք թէ՝ անոնք որքա՞ն տնտեսական մեծ արժէք կը ներկայացնեն։ Ցաւալին այն է որ մենք դեռ կը տոտոնանք եւ չենք ուզեր կատարել մեր պարտականութիւնը հանդէպ մեր դժբախտ գաղթականներուն, որոնք կը կորսնցնեն թանկագին ժամանակ, իրենց տնտեսական քայքայուած վիճակը ժամ առաջ շտկելու համար։ Լրագրական անիմաստ պայքարներով կը սպառենք եւ կը սպաննենք մեր ժամանակը, լալահառաչ բուերու նման թառելով աւերակներու վրայ։ Թմրած են մեր զգացումները եւ ցամքած մեր արիւնը։ Նորագոյն պատուաստի մը պէտքը զգալի է։ Բայց ո՞վ պիտի պատրաստէ այդ ազգային շիճուկը։

Ո՞ւր է ազգին բնախօսը...։

ՍԵԴՐԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԻԱՅ» ԱՌԹԻՒ

Մեր ազգային կեանքում վերջերս սովորութեան կարգն է անցել տարուայ մէջ որոշ օրեր նուիրել զանազան գաղափարներ մարմնացնող երեւոյթներին, օրինակ Մայիս 28ին, Դաշնակցութեան, այլ նաեւ մշակոյթին։ Ինձ կը թուի թէ «Մշակոյթի օր» կամ «Հայ մշակոյթի օր» արտայայտութիւնը բոլորովին ճիշտ չէ։

Նախ՝ ի՞նչ ասել է մշակոյթ կամ կուլտուրա։ Մշակոյթ ասելով հասկանում ենք գիտութիւն, գեղարուեստ, տնտեսութիւն, իրաւունք, կրօն, պետութիւն եւ փիլիսոփայութիւն։ Ըստ իս, վերջինը՝ փիլիսոփայութիւնը այնքան ապագայ ունի, ինչքան նա գիտութեան հետ միանալու է եւ նրա տուեալների վրայ հիմնելու իր բոլոր ընդհանրացումները։ Այս բոլոր մատնանշած տարրերը մշակոյթի՝ որեւէ քաղաքակիրթ ազգի կեանքի ամբողջական պատկերն են ցուցադրում։ Մշակոյթի տարրերից իւրաքանչիւրը — քանի որ բոլորն էլ միեւնոյն քաղաքակրթութեան մէջ իշխող ընդհանուր ոգու ազդեցութիւնն են կրում — միւս տարրերից բնականօրէն ազդւում եւ միւսների վրայ էլ իրենց կողմից ազդում են։ Որեւէ ազգի մշակոյթի զարգացում պայմանաւորուած է ինչպէս արտաքին պարագաներով, օրինակ աշխարհագրական միջավայր, տնտեսական եւ քաղաքական յառաջդիմութիւն եայլն, նաեւ ազգի նախնական դարերում ժողովրդի ներքին, այսպէս ասած ընդաբոյս յատկութիւններով։ Օրինակ, ոչ ոք լրջօրէն չի կարող մեզ համոզել, որ եթէ Թուրքերը լինէին նախկին Հելլէնների տեղը, նոյն աշխարհագրական եւ տնտեսական ու քաղաքական նպաստաւոր պայմաններում, կը ստեղծէին հելլէնական դասական մշակոյթը։

Արդ, ի՞նչ ասել է «Մշակոյթի [illegible] ասել, որ հայ ժողովուրդը հնաւուրց անցեալում եւ հայ ազգը հայ տառերի գիւտից յետոյ գեղարուեստ, տնտեսութիւն, կրօն, պետութիւն եայլն է ստեղծել ու զարգացրել, ուրիշ խօսքով ասած մենք քաղաքակիրթ ժողովուրդ (անցեալում) եւ ազգ (տառերի գիւտից յետոյ եւ ներկայում) եղած ենք եւ ենք — այսպիսի մի ակնբախ փաստի համար յատուկ տօն նշանակելը առնուազն աւելորդ է։ Մեր ազգի ամենախոնարհ խաւերն անգամ գիտեն, որ մեր ապաբախտ նախահայրերը ողբերգական պայմաններում իսկ արժէքներ են ստեղծել ու մեզ աւանդել եւ մեր սրբազան պարտականութիւնն է այդ արժէքները յարատեւ դարձնել ու բարգաւաճել։

Իրականին մէջ սակայն մշակոյթի տարբեր բնագաւառները տարուայ մէջ առանձին-առանձին ապրումների եւ համապատասխան տօնակատարութեանց առիթ են դառնում։ Օրինակ, մեր կրօնական տօները հայ մշակոյթի կրօնական կողմին են նուիրւած։ Մայիս 28ի պատմական տօնը, որով հայ ժողովուրդը իր պետական ստեղծագործութեան կորովն է փառաբանում — նոյնպէս մեր մշակոյթի պետութեան վերաբերեալ բնագաւառն է ցուցադրում։ Ըստ ինքեան հասկանալի է, որ մեր կեանքի միւս կողմերը եւս կարող են զատ-զատ յատուկ տօներով օժտուել։

Ինձ թւում է, որ այն տօնը, որ սխալմամբ մենք «Մշակոյթի Օր» անունով ենք որակում, պիտի կոչւի «Հայ գիրի եւ գրականութեան օր» եւ դա հետեւեալ պատճառաբանութեամբ։ Թէ՛ գրերի գիւտը ընդհանրապէս մարդկային մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան փոխանցման եւ արագացման (զարգացման տեսակէտից դիտած) համար եւ մասնաւորապէս մեզ պէս բազմապիսի հակոտնեայ արտաքին ուժերի ազդեցութեան տակ գտնուող փոքր ազգի համար ինչ հսկայական նշանակութիւն է ունեցել — այս խնդրին իրազեկ լինելու համար պիտի ուսումնասիրել ոլ եւէ ազգի զարգացման թափը նախքան գրերի գիւտը եւ գրերի գիւտից յետոյ։ Գրերի գիւտը հայ ժողովրդի անհատական կառուցւածքի ստեղծման ամենախոշոր տարրերից մէկն է։ Բայց եթէ «գիր» բառը պիտի յիշւի այս տօնի մէջ, ապա անքակտելիօրէն դա պիտի տեղի ունենայ Մեսրոպ Մաշթոցի օրը, որովհետեւ պատմականօրէն այդ անձի անուան հետ է կապւած այս մեր ազգային գոյութեան համար նշանակալից իրադարձութիւնը։

Սակայն ամէնէն կարեւորը «գրականութիւն» բառն է իր բոլոր ճիւղերով։

Դիտւած փաստ է, որ մեծ անձնաւորութիւնները իրենց ամենաողբերգական վիճակներում անգամ անսասան կառչած են մնում իրենց երբեմնի լաւագոյն օրերի դաւանանքներին, ապրումներին եւ արժէքներին։ Հայրենազուրկ հայ զանգւածները այսօր մի կտոր հացի համար իրենց գոյութեան գերագոյն ճիգն են հանդէս բերում, եւ ինչ կայ աւելի վսեմ ու ոգեւորիչ հայ երիտասարդութեան համար քան՝ տեսնել տարուայ մի օրը յատկացւած հայ ստեղծագործութեան կարողութեան այն մասին, որ ընդգրկում է գրականութիւնը (արա բոլոր ճիւղերով)։ Մի բացառիկ օր նուիրել այն խնկելի դէմքերին, որոնք ամենաաննպաստ պայմաններումիսկ գրական արժէքներ ստեղծեցին ու ստեղծում են այսօր։ Մեր արդի ահաւոր պայմաններում գրականութեամբ հետաքրքրւելու համար բացառիկ ճիգ պիտի գործադրել։ Հանրային կամքի արտակարգ լարումն է պէտք այդ ճիգը ուժեղացնելու համար։

Այդ նկատառումով էլ հէնց պիտի դրան առանձին օր յատկացնել։

ԴՈԿՏ. Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՔԵՐԹՈՂ ՄԸ ԵՐԵՔ ԴԱՐ ԱՌԱՋ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հնդկահայ հայկաբան Մեսրոպ Սէթեան երեւան հանած է հայ նշանաւոր քերթող մը՝ Սարմատ անուն, որ 3 դար առաջ մեծ համբաւ շահած է Հնդկաստանի մէջ եւ գրած է գեղեցիկ պարսկերէն քառեակներ, որոնք նուազ արժէք չունին քան Օմար Խայեամի քառեակները։ Ցիշեալին հայ անունը դեռ չէ հասկցուած։ Սարմատ անհիմն հռչակած ըլլալով Մուհամմէտ Մէտիներկինք համբաւեալը Գաբրիէլ հրեշտակապետի առաջնորդութեամբ, գլխատուած է 1661ին Տէլհի մայրաքաղաքին մէջ. գերեզմանը կը մնայ նոյն քաղաքին մէջ։

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ

Ընկերներ, աշխատակիցներ եւ թղթակիցներ, կը խնդրուի ձեռագիրները գրել թուղթին միայն մէկ երեսը, մելանով եւ դիւրընթեռնլի։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(քաղուած Թուրքերէն Թերթերէն)

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՆՈՅ. 1ԷՆ

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը հետեւեալ շրջաբերականը ուղղած է կրթական տեսչութեանց, նոր տառերու գործածութեան առթիւ.—

«Սեպտ. 1ին ամէն վերատեսչութեան կեդրոնին մէջ դասընթացք մը պիտի բացուի, որուն հետեւելու պարտաւոր են նախակրթարանի բոլոր ուսուցիչները։ Այս դասընթացքը աւարտող ուսուցիչները յետոյ իրենց կարգին ուրիշներու պիտի սորվեցնեն նոր տառերը եւ կանոնները։

Առաւելագոյն մինչեւ Հոկտ. 15 պէտք է վերջանան դասընթացքները։ Պէտք է հոգ տանիլ որ դասընթացքներուն հետեւողները կարենան լաւ կարդալ, ուղիղ հնչել, եւ մանաւանդ շատ ընթեռնելի ու մաքուր ձեռագիր ունենալ։

Դասընթացքներէն յետոյ, քննութիւն մը պիտի կատարուի։ Ամէնէն յաջողակները պաշտօնի պիտի կոչուին դպրոցներու մէջ, իբր այբուբենի եւ ընթերցանութեան ուսուցիչ։ Այս մասին կարելի է բացառիկ միջոցներու դիմել այս տարի։ Օրինակ, եթէ դպրոցի մը ուսուցիչներուն մէջ չգտնուին պէտք եղած կարողութիւնը ներկայացնողներ, կարելի է ուրիշ դպրոցներէ ուսուցիչներ պաշտօնի կոչել առժամապէս։ Ի հարկին կարելի է հրաժարիլ դասարանական դրութենէն եւ այբուբենի ու ընթերցանութեան մասնագէտ ուսուցիչներ պաշտօնի բերել։ Բնականաբար ասիկա չի նշանակեր կարգերու ջնջումը, եւ ընդհ. դասերու համար նորէն պիտի շարունակուի դասարանական դրութիւնը։

Նախակրթարաններու դասաւանդութիւնը պիտի սկսի [illegible]։ Սկիզբները, այբուբէն եւ Թուրքերէն դաս չ պիտի տրուի, այլ աշակերտները ուրիշ դասերով պիտի զբաղին. Թուրքերէնի դասերուն տեղ գործնական գիտելիքներ, ձեռագործ, գծագրութիւն եւ նման դասեր պիտի աւանդուին։ Երբ ուսուցիչները կարենան լաւ մը սորվիլ նոր տառերը, այն ատեն այբուբենը եւ ընթերցանութիւնը նոր տառերով պիտի սկսին։

Միայն անհրաժեշտ է որ նոր տառերով ընթերցանութիւնը նոյեմբերի սկիզբը անպատճառ սկսի։ Նախակրթարաններու մէջ, Նոյեմբեր 1էն սկսալ, բոլոր կարգերու մէջ նոր տառերով ընթերցանութեան եւ ուղղագրութեան դասեր պիտի տրուին։ Այս մասին պէտք եղած վարժութիւնը ձեռք բերելէ յետոյ, Թուրքերէնի դասաւանդումը ամբողջովին նոր տառերով պիտի կատարուի։

Միջնակարգ դպրոցներու եւ լիսէներու մէջ, նոր տառերուն ուղղագրութիւնը եւ կանոնները պիտի աւանդուին բոլոր կարգերու աշակերտներուն։ Այս վարժարաններուն տնօրէնները պէտք է անմիջապէս դասընթացքներ բանան, նոյն տառերը սորվեցնելու համար իրենց ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն։ Այս առթիւ կարելի է օգտուիլ Ֆրանսերէնի ուսուցիչներէն»։

*** Շոգենաւերու, կառախումբերու, Թրամուէյի տոմսակները, պաշտօնատուններու էթիքէթները, եւ ամէն տեսակ աֆիշները նոր տառերով տպագրութեան համար տպարաններու մօտ կատարուած դիմումները համրանք չունին։

*** Հինգ դասընթացք պիտի բացուի փոքրամասնութեանց եւ օտար դպրոցներու Թուրքերէնի ուսուցիչներուն համար։

*** Նոր տառերու օրինագիծը Ազգ. Մեծ Ժողովէն ընդունուելէ վերջ Թերթերուն կէսը նոր տառերով պիտի հրատարակուի
րի վերջ ալ ամբողջովին

*** Կրթական գործ
թիւնը որոշած է փոխ
տառերով Թերթերու
կութիւնը եւ հրամ
տական տպարանին իսկ
գրել եւ հրատարակել
լայի «Աշխարհութիւն»
թարգմանութիւնը։

*** Հարկ եղած
ձեռք առնուած են որ
տական տպարանը ամբող
տառերով տպագրութեան
Հարկ եղած տառերը եւ
մեքենաները ապսպրուած
ընթացք մը բացուած է
նին մէջ գրաշար եւ
հասցնելու համար։ Նախ
գրաշար կատարելապէս
տերով կրնան աշխատ
երկու ամիս միւս գրաշ
սորված պիտի ըլլան։
շաբաթը 4 պրակ կը
րասոռի։ Էնկիւրիի մ
միէթը Միլլիյէ»ի
գրաշարներուն համար
թացք մը բացած է։

ԳԱՂԹԻ ՀՈՍԱՆՔԸ ԱՇԽԱՐՀ

1920էն 1923
խարհի մէջ կը հաշուու
լիոն 200,000 գաղթ
որոնք եթէ ոչ վերջն
ժամանակի մը համար
ուած էին տեղ մը. իսկ
թշուառներ, անկայուն
կը թափառէին երկրէ
բախտի։

1925ին համաշ
գաղթականութեան պա
տեւեալն էր.—

Գերմանիայէն
գաղթէին 63,472 հոգի
նիայէն՝ 55,444,
140.594, Խորհրդայ
Լեհաստանէն՝ 38.44
տարիներու հետ բայց
այս թիւերը սակայն
այդ թուականին՝
բոպայէն նուազ կը գաղթ
թէ Միացեալ Նահանգ
Նահանգները՝ որ 191
գունէին մէկ միլիոն
օտարականներ, 1926ին
304,488 անձերու թո
ներս մտնել։ Ասոնց
Եւրոպացի էին եւ Ամեր
ները արտօնուած էին
տարեչափի նոր օրէնքին
դրութեան դրուեցաւ 19

Տարեչափի օրէնքին
լապէս նպաստաւորուեցա
պայի հիւսիսային երկի
բոլորութիւնն այն է
Գերմանիա, Սկանտինեա
կիրները՝ Ամերիկայի
թայթեն այն տեսակ
րոնք բաղձալի կը նկա
հաւաքականութիւնը հ
լու ընդունակ տարրեր
կը զգուշանայ անոնց
առանց ամուր կռուան
կը վազեն բախտ փորձ
նախընտրուին անոնք, ո
եան ժողովուրդին աւելի
ազգագրական տեսակէ
րաւ կը ձուլուին եւ տրա
տեւականօրէն հոն հաս

347 ՆՈՐ ԱՍՏՂ

Ամառնային պայման
ներէ օգտուելով, Սոնն
կազէլսպերկի (Գերմանի
դագէտները, երկինքը
նկարած են, շատ զօրա
ծիքով մը։

Քաշուած լուսանկա
րեւան հանեցին բազմաթի
ղեր, որոնք ցարդ ան
մնային։

Սոննէպերկի դիտար
կերպով երեւան հան
աստղեր, որոնք տկար
ունին. իսկ կազէլպերկի
դագէտները գտան միայ
աստղեր։

...ԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(...ղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՁԵԿՈՅՑ ՄԸ

...Ռուսիոյ ելեւմտական գործա-...րին փոխանորդը, Կուզնեցեւ, ...եանի մէջ զեկոյց մը տուած ...Հայաստանի կացութեան մա-...ն.

— «Կեդրոնի մէջ, առանձին ...ադքրքրութիւն առաջ բերած ...յութեան սահմանամերձ հան-...պետութիւններու, մասնաւո-...պէս՝ Հայաստանի վիճակը, եր-...մը որ կը գտնուի Պարսկաս-...նի եւ Թուրքիոյ սահմաննե-...ն վրայ։

«Ես կը կամենայի տեղն ու ...ը որոշել թէ ինչ աստարէզի ...եւ ի՛նչ չափով մենք կըր-...նք գոհացնել Հայաստանի ...ն պէտքերը, երբ պահանջ ...ւր օգնել անոր խորհրդային ...տացոյցով։

«Հայաստանի գործավարնե-...ու նախագահին հետ զրոյցի ...ջոցին, պարզուեցաւ, որ մենք ...րու հետ համաձայն ենք ել-...տացոյցի կազմութեան և անոր ...ղ գիւղատնտեսական պէտքե-...ն անդրադառնալու հարցին ...սին։ Ան յայտնեց ինք թէ ...ելով հողի սակաւութեանը, ...րապետութեան մէջ կայ մօտ ...0,000 դեսեատին անմշակ ...ղ եւ գործավարներու խոր-...րդը մտադիր է կարելի ա-...կցութիւնը ցոյց տալ գիւղա-...ութեան, որպէսզի հայթայթէ ...ւններ եւ գործիքներ՝ օգտա-...րծելու համար այդ անմշակ ...երը, կեդրոնին մէջ. մեր ե-...մտական աղբիւրներու չա-...վ, հնարաւոր ամէն աջակցու-...ւն ցոյց կը տրուի, հանրապե-...կան ելմտացոյցներու առա-...ղրած բոլոր խնդիրներուն, ...ղատնտեսութեան արտադրու-...ւնը բարձրացնելու ուղղու-...մբ»։

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

...ւենինականի երկրաշարժէն ...սուած գաւառակներուն մէջ, ...արարութիւնը առաջ կը ...րուի։ Առաջին գաւառակին՝ ...քանդրովկայի մէջ պիտի ...ւին 11 տուներ։

...Ծրագրուած տուներէն զատ, ...քանդրովկայի նոր կազմա-...պուած համայնքին համար, ...տի կառուցուի լաւ շէնք մը, ...ր յարմարութիւններով, — ...ւ, գիւղատնտեսական գործիք-...րու պահեստ եւայլն։

...Բայանտուր գիւղին մէջ, ...զրուած 20 տուներէն կէսը ...դէն շինուած են։

...Թուրքի Ղարաքիլիսայի մէջ ...ուելիք տուներուն հիմնեղէ-...բերուած է արդէն։

...Զորրորդ գաւառակի Տավշան-...ւղ գիւղին մէջ, երկյարկա-...16 տուներու շինութիւնը ...ցած պիտի ըլլայ Օգոստոսի ...ջը։

...11 տուներ պիտի շինուին ...եւ Ղազարապատի, 14 ալ ...ալագի գիւղերուն մէջ։

Գաւառի շինարարական այս աշխատանքները կը կատարեն 320 բանուորներ։ Բոլոր շէնքերը պատրաստ կ'ըլլան մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը, այնպէս որ աշնան հոն կարելի կ'ըլլայ բնակուիլ։

ԱՐԹԻԿԻ ՏՈՒՖԻՆ ՅՂԿՈՒՄԸ

Շինանիւթերու Թրըսթին առաջին փորձերը յղկելու համար Արթիկի տուֆը, տուին նպաստաւոր արդիւնքներ։ Թրըսթը մտադիր է փորձերը շարունակել աւելի լայն սահմաններու մէջ, որով կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել Արթիկի տուֆը արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերու մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՑԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ցորենի վերջին բերքը գիւղացիներէն գնելու համար, սովետներու բոլոր ջանքերը նորէն ձախողումի ենթարկուեցան։

Խորհրդային մամուլի տուած տեղեկութիւններէն դատելով, օգոստոսի առաջին կիսուն, ամբողջ Ռուսիոյ մէջ միայն 105,000 թոնօ արմտիք կարելի եղաւ հաւաքել, ինչ որ գնումի նախատեսուած քանակութեան հարիւրին 12ը միայն կը կազմէ։

Ուկրայնայի մէջ, ամբարուած ցորենը կը հասնի շրջանին համար նշանակուած քանակութեան հարիւրին 14ին։ Կեդրոնական Ռուսիոյ մէջ, իշխանութիւնները փորձեցին պարտադրել գիւղացիներուն, որ այս տարուան ցորենը ծախեն հին գինով։ Հետեւանքը եղաւ այն որ գիւղացիները բոլորովին դադրեցան շուկային արմտիք հայթայթելէ։ Նոյնպէս նաեւ Կովկաս եւ Սիպերիա։ Կարգ մը վայրերու մէջ, տեղական իշխանութիւնները վերսկսան ցորենի բռնագրաւման, հակառակ որ դեռ յուլիսին, Կրեմլինը հանդիսաւոր կերպով խոստացեր էր արգիլել նման գործողութիւնները։

ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ.— Խորհրդային Ռուսիոյ ելմտական գործավարը հրատարակեց երկրին ելմտացոյցը 1928-29ի համար։

Մուտքերու ընդհանուր գումար նշանակուած է 6970 միլիոն րուբլի, կազմուած հետեւեալ կերպով.—

Տուրքեր՝ 3255 միլիոն րուբլի, փոխառութիւններ՝ 700 միլիոն, փոխադրութեան հասոյթներ՝ 1870 միլիոն, Վոտկայի մենաշնորհ՝ 1413 միլիոն եւայլն։

Գալով ելքին, ճարտարարուեստի համար նշանակուած է 2100 միլիոն, փոխադրութեան միջոցներու՝ 2245 միլիոն, (բաց՝ 395 միլիոն)։ Հողագործութեան զարգացման յատկացուած է 1050 միլիոն։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ճարտարարուեստական արտադրութիւնը հետզհետէ կը նուազի, հակառակ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն։ «Փրաւտա»յի տեղեկութիւններուն համաձայն, բաղդատմամբ յունիսի, յուլիս ամսուան մէջ ընդհանուր արտադրութեան նուազումը կը հաշուուի 30 միլիոն րուբլիէն աւելի։ Բազմաթիւ գործարաններ փակուած են ժամանակաւոր կերպով։ Գործարաններու մէջ, մեքենաները յաճախ խանգարման կ'ենթարկուին, շատ մաշած ըլլալով։ Պաշտօնէութեան անփութութիւնն ալ կը նպաստէ միւս կողմէ, աշխատանքի դադարման։

Ռուս ճարտարագէտները այնքան սարսափած են Դոնէցի դատավարութենէն, որ ամէն ինչ կը ձգեն իր վիճակին, չեն համարձակիր պահանջկոտ գտնուիլ հանդէպ ստորադաս պաշտօնեաներու, վախնալով որ իբր «հակայեղափոխական» կը զրպարտուին։

Բոլշեւիկեան կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն բազմաթիւ նիստեր ունեցաւ, միջոցներ փնտռելու համար պարենաւորման տագնապին դէմ, որ երթալով կը սաստկանայ, որովհետեւ, հրապարակին վրայ ապրանքի չգոյութեան պատճառով, գիւղացիները ամէն տեղ կը զգուշանան ծախելու իրենց ցորենը։

Այս կացութեան հանդէպ, բոլշեւիկ ղեկավարներու չափաւոր խմբակը կը պահանջէ ցորենի ազատօրէն կատարեալ ազատութիւնը։ Բայց Ստալին եւ իր բարեկամները կը շարունակեն կիրարկել պաշտօնապէս որոշուած գիներու դրութիւնը եւ գնումներու պետական մենաշնորհը։

ՓՐՈՖ ՎԱՀԱՆ ՏՈՏՈՄԵԱՆՑԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Գերմանական «Ստրուպէ եւ Վինքլէր» հանրածանօթ հրատարակչականը Պերլինի մէջ լոյս ընծայած է փրոֆ. Վ. Տոտոմեանցի խմբագրութեամբ կազմուած քառահատոր «Համագործակցականի Միջազգային Հանրագիտարան»ը,

Այս մեծածաւալ եւ արժէքաւոր գործին իրենց աշխատակցութիւնը բերած են ականաւոր գիտնականներ, ինչպէս Շառլ Ժիտ (Փարիզ), Տոքթ. Վ. Քրէպս (Պերլին), Պ. Բէտֆերն (Մանչեսթր), Ռ. Շլոսէր (Քէօլն) եւ Տոքթ. Ուորպաս (Նիւ Եորք)։

«Հանրագիտարան»ը լոյս տեսած է Յուլիսի վերջերուն։ Հրատարակչականը գայն լոյս ընծայած է նման գործի մը համար նկատելիօրէն մեծ քանակութեամբ այն է՝ 2000 օրինակ. Հակառակ իր այս մեծ քանակին եւ հակառակ անոր որ գործը լոյս տեսած է ընդամէնը քանի մը շաբաթ առաջ, «Հանրագիտարան»ը արդէն գրական եւ նիւթական մեծ յաջողութիւն ապահոված է հեղինակին։

Ցարդ ո եւ է երկրի մէջ եւ ո եւ է լեզուով հանրագիտարան լոյս տեսած չէ համագործակցականներու մասին։ Այսպիսով փրոֆ. Վ. Տոտոմեանցին գործը իր տեսակին մէջ առաջինն է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գաղութներու մէջ կան վրդովիչ երեւոյթներ որ յաճախ կը վրիպին թղթակիցներու ուշադրութենէն։ Միայն Մարսէյլի մասին խօսելով, կը դիտեմ հետեւեալ չարիքները.—

1.— Ծննդաբերութիւններու հետեւանքով, հայ կիները յաճախ կ'ենթարկուին հիւանդութիւններու, որոնք առանց դարմանի մնալով կը չարչրկեն ենթակաները։ Կ'արժէր որ մասնագէտ բժիշկներ անտարբեր չմնային այս նոր տագնապին հանդէպ, թելադրելով անհրաժեշտ խորհուրդները։

2.— Հաճոյքով կը տեսնենք, թէ մեր հայրենակիցներէն շատեր, հետզհետէ կ'ազատին պանդոկներու անտանելի կեանքէն։ Ասոնք բախտաւորներն են որ կ'երթան որ եւ է արուարձան հող կը գնեն եւ տուն կը շինեն։ Բայց այդ միջոցներէն զուրկ բազմաթիւ հայրենակիցներ միշտ կը տառապին պանդոկներու մէջ։ Կարգ մը հայ պանդոկատէրեր չափը անցուցած են, եւ վայրենօրէն կը վարուին մանաւանդ հայ յաճախորդներու հանդէպ։ Կը ճանչնամ մէկը որ միշտ կը հայհոյէ իր վարձակալներուն, ասիական քաշկռտուքով եւ կ'արգիլէ անոնց ընդունիլ իրենց բարեկամ-ազգականներու այցելութիւնները։ Ցնծութիւններու համար դուռը բաց կը թողու, բայց հիւանդ հայ կնոջ եւ տնական գործերուն օգնել փորձող հայ կինը կը վտարէ, որովհետեւ, ան այդ պանդոկին չէր հանած։ Վարձակալ մը երբ ուզէ մեկնիլ, կը բռնանայ անոր վրայ, եւ կը գանձէ սենեակին վարձքը մինչեւ ամսավերջ։

Ուրիշ մը, որ կեանքին մէջ միայն մէկ անգամ «փաթրօն» է եղած, այն ալ հոս Մարսէյլի մէջ, ճարպիկութեամբ ազատած ըլլալով իր ստացուածքները, իր հայ վարձակալներուն զրկանք միայն կը պատճառէ պանդոկին մէջ։ Որ եւ է չնչին պատրուակով ջուրը կը կտրէ, լոյս չի տար, մաքրութեան հոգ չի տանիր եւայլն։

Երկար է շարքը մեր լուռ ցաւերուն...։

Կ. Սեւեան

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ

ԼԻՈՆ.— Գրած էի թէ Լիոնի գաղութը քար անտարբերութիւն ցոյց կուտայ հանրային գործերու եւ իր լեզուին հանդէպ։ Թրքախօսութիւնը պատուհաս է դարձեր այս գաղութին գլխուն։ Կարծեմ թէ կարելի է ասոր ճար մը դարմանել չարիքը, կազմելով Երիտասարդաց Միութիւն մը։ Գլխաւոր նպատակը պէտք է ըլլայ կազմակերպել երիտասարդութիւնը, զարկ տալ անոր մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական պահանջներուն, բանալ լսարան, կիրակնօրեայ դասախօսութիւններ, ամբողջ հայ հասարակութեան եւ մասնաւորապէս երիտասարդներուն տրամադրութեան տակ դնել ամէն տեսակ գիրքեր եւ թերթեր, վարժեցնել ընթերցասիրութեան։ Այսպէսով ամէն մէկ երիտասարդ կրնայ օրինակ ըլլալ 12-15 տարեկան պատանիներու, որոնց գլխուն վերեւ Դամոկլեան սուրի նման կախուած է այլասերման վտանգը։

Օ՛ն, երիտասարդներ, դէպի գործ։

Կ. Յովակիմեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՏՆՏՈՒՆ ԵՒ ԼՈՐՏՈՒՆ.— Սպանիոյ Մալեռլ գիւղին մէջ, այծարածի մը կինը քնախտի ենթարկուած էր. գիշերը խոր ու ծանր քուն մը կը քաշէր եւ առտուն ուժասպառ կ'արթննար. իր տղեկը զոր կը դիեցնէր, անընդհատ կը ճչար, կերած կաթը քիչ կուգար։ Արդ, քանի մը օր առաջ, իր տնակին կից շտեմարանին մէջ, երբ խոտի խուրձ մը կը տեղափոխէր, կինը՝ զամբիւղի մը մէջ տեսաւ հսկայ օձ մը, որ փաթթուեցաւ անոր մէջքին եւ աշխատեցաւ անոր ծծերէնմէկը բանել, կնոջ աղաղակներուն վրայ, անոր ամուսինը վազեց եւ սպաննեց օձը։

Կը կարծուի թէ կնոջ մօրտկարութեան պատճառն այն էր, որ օձը օգտուելով կնոջ քունէն, գիշերը կը մտնէր անոր անկողինը ու կուշտուկուռ կը ծծէր անոր կաթը։

Կինը յուզումէն անկողին ինկած է։

ՑԱՐՁԱԿՈՒՄ ԵՒ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ.— Փի Թոյի մէջ, գործարանի մը տնօրէնը Հէլլէր, աջքի գիշեր, արթնցաւ յանկարծ։ Օգնութիւն կը կանչէին դուրսէն։ Ելաւ, մօտեցաւ պատուհանին ու տեսաւ թէ երկու անձեր անցորդ մը կը ծեծէին, յետոյ զայն կը դնէին կառքի մը մէջ եւ արագօրէն կը մեկնէին։

Քանի մը վայրկեան դեռ, հեռացող կառքէն կուգային օգնութեան աղաղակները։

Հէլլէր անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Փնտռտուքները սակայն արդիւնք չտուին։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Չեխթարի Սէնաֆոնթէ անուն խտալացի մը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ երէկ առտու, Լիէժի մէջ։ Իր երկու հայրենակիցներն էին որ զինքը ծուղակի մէջ ձգած էին։ Ոճիրէն անմիջապէս յետոյ, անոնցմէ մէկը ձերբակալուեցաւ։ Վիրաւորին կարծիքով՝ ինքը զոհ գացած է քաղաքական ոճիրի մը, որուն ներքին ծալքերը պիտի հրապարակուին շատ չանցած։

ԳԵՂԵՑԻԿ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը.—

Հայրենակիցներ, փարիզի Զափահաս երկսեռ Որբերու Միութիւնը կ'ուզէ հիմնել հայկական նուագախումբ մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ ազգային երաժշտութեան զարկ տալ եւ տարածել զայն հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ։

Կոչ կ'ուղղենք ամէն դասակարգի հայութեան աջակցիլ այս համազգային գեղեցիկ գործին, որ կոչուած է հայկական պրոպագանդի լաւագոյն միջոցն ըլլալ այս հիւրընկալ երկրին մէջ։ Ո՞ր Հայն է որուն սիրտը չպիտի բաբախէ հպարտութեամբ, երբ սրահի մը մէջ կամ անտառի մը խորը լսէ հայկական երաժշտութիւնը։

Մօտ տասնըհինգ հազար հայութիւն կայ փարիզի եւ արուարձանի մէջ. ինչո՞ւ չկարենայ ապրեցնել համեստ նուագախումբ մը։ Ձեր նուէրներով ճոխացուցիք մեր գրադարանը, ուրմէ կ'օգտուին բոլորը։ Իր կարգին քաջալերեցէ՛ք նաեւ նուագախումբի կազմութիւնը։

Միութիւնս կը խնդրէ բոլոր կուսակցութիւններէն, միութիւններէն եւ անհատներէն չխնայել իրենց բարոյական կամ նիւթական աջակցութիւնը։

Կը հրաւիրուին բոլոր անոնք որ գտնուած են ո՛ր եւ է նուագախումբի մէջ եւ կամ գիտեն նուագել այժմէն արձանագրուիլ։ Մասնաւոր կարգադրութիւն պիտի ըլլայ նաեւ անոնց համար որ կ'ուզեն նուագ. սորվիլ։

Պէտք ունինք հայ երաժշտագէտի մը, որ կարենայ միաժամանակ ղեկավարել նուագախումբը։

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի Մասնաճիւղի վարչութիւնը այս առթիւ հրապարակ հանած է 5, 10, 15 ֆրանքնոց եւ աւելի բարձր գիներով նուիրատոմսեր «Նուագախումբի ֆօնտ»ի համար։ կարելի է ստանալ վարչութեան բոլոր անդամներէն։

Վարչութիւնս ծրագրած է սարքել մեծ երեկոյթ-պարահանդէս մը, դարձեալ ի նպաստ «Նուագախումբի ֆօնտ»ին։

Նուիրատուութեան կամ անդամակցութեան համար դիմել.— M. Gureghian, 53, Rue Arthur Rozier, Paris (19e)։

(Կնիք)

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԷԼԼԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Ա. ՄԱՍ

III

— Եթէ չպարես, չեմ տար։ ...Եփեսս շրջան մը ըրաւ։

— Երգելու ալ ես, Եփե՛ս։ ...Ան ատեն նստած բերան բա-...եւ սկսաւ երգել.

«Երբ Անելիա, այնքան մա-...եւ այնքան պարզ...»

Միշտ կը կրկնէր նոյն տողը, ...ին բառին, բերանը կը ծռմռ-...՝ միւս տողը յիշելու համար, ...ց չէր գտներ։

Անանիա եւ Բուստիանեդդու ...նդային կոկորդալիր։ Բուստիանեդդու առաջարկեց ...սեղներ դնել գինովին պառ-...տեղը։

— Ինչո՞ւ կ'ուզես գնդասեղներ բողոքին՝ ձիթապտուղի պարկի մը վրայ նստեցուց։

— Չե՞ս ամչնար, Եփե՛ս։ Աչք չունի՞ս, չե՞ս տեսներ ամէնը վրադ կը խնդան, ինչո՞ւ խնդուքնին աւելցուցին երբ զիս տեսան։ Ես այսօր աշխատեցայ։ Ա՜հ, Եփես, Եփես, յիշէ՛ երբեմնի հարստութիւնդ։ Ես ջուր կը բերէի քեզի. մայրիկիդ շապիկին կոճակները ոսկիէ էին։ Այնքան հարուստ եւ փայլուն էր տունդ, որ եկեղեցիի կը նմանէր Վրադ կը խնդան իբր թէ փողոցին մէջ պարող արջ մը ըլլայիր։ Դեռ կը խնդան, իրենք մեզմէ աւելի հարբած են։ Քիչ մը իւղ տո՛ւր, ջաղացպան, կինդ սրբուհի մըն է բայց դուն սատանայ մը։ Ե՞րբ պիտի գտնես գանձը։

— Ճիշտ խօսելով անիկա քեզմէ աւելի կ'ախտի, ի՞նչ ունիս անոր հետ, հարցուց Պերա՝ ջաղացպանին ակնարկելով։

— Դո՛ւն լռէ՛, ծերունի մեղաւոր, պատասխանեց կինը։

— Որպէսզի խսկապէս պարէ։ Ես ասեղ ունիմ։

— Դնենք, ըսաւ միւսն ալ ակամայ։

Գինովը դեռ կը պարէր, շարժելով, իյնալով, ձեռքերը գաւաթին երկնցնելով։ Ամէնն ալ կը խնդային։

Ուրախութիւնը վերջին աստիճանին հասաւ՝ երբ ներս մտաւ գինով Նաննա։ Այդ իրիկունը բացառաբար խմած չէր, զգեստները մաքուր էին եւ դէմքը սովորականէն նուազ զզուելի։ Աչքերը կը փայլէին։ Ցերեկը ուտելիք խոտեր հաւաքեր էր եւ համեմելու համար իւղ ուզելու եկեր էր։ Տեսնելով որ Եփեսը ծաղրանքի առարկայ դարձեր է, թեւէն բռնեց եւ հակառակ գիւղացիին

— Բո՛ւհ, բո՛ւհ ըսաւ ծերուկը, այսօր քարոզ կուտաս, որովհետեւ գինի չես քաշեր։

— Ինծի ի՛ւղ տուր Անանիա Ատոնդու, այսօր դաշտին մէջ բան մը տեսայ, ոսկի դրամի կը նմանէր։

— Զառի՞ր, հարցուց ջաղացպանը, կրթնելով թիին վրայ։

— Ահա՛, ըսաւ կինը գրպանէն հանելով եւ ջաղացպանին տալով։ Մարդը ձեռքերը ծունկերուն վրայ քսեց եւ յետոյ քննեց ժամանակի ընթացքին սեւցած կանաչցած պղինձէ դրամը։

Բուստիանեդդու եւ Անանիա դրամը տեսնելու վազեցին։

Եփես պարկին վրայ նստած կուլար՝ յիշելով մայրն ու հայրական հարուստ տունը։ Ի զո՛ւր կը ջանար մխիթարել կարքիդէ՝ գաւաթը նուիրելով։ Ո՛չ, գինին անգամ չէր կրնար ամոքել այդ յուշերուն ցաւը։ Ասով մէկտեղ առաւ գաւաթը ու լալով խմեց։

Հարուստ գիւղացին եւ Բուստիանեդդուի հայրը, կարմիր մօրուքով, ձիթագոյն երիտասարդ մը, Նաննան հարբեցնելու համար կը դաւադրէին, որպէսզի Պերայի մասին գիտցածը ըսէ, մինչդեռ պարտիզպանը կը պոռար աշխատողներուն. «Թող գնդակ մը ծակէ լեարդնիդ, որքա՜ն ծոյլ են այսօրուան երիտասարդները»։

— Դո՛ւն եկո՛ւր, աշխատէ՛ մեր տեղը, որպէս զի հասկնաս մեր ուժը։

— Նաննա՛, ըսաւ գիւղացին, ընթրիք բերել կուտամ տունէս. հո՛ս կեցիր։

— Ջուարճանա՞լ կ'ուզես, ըսաւ կինը, Եփեսը բաւական չէ՞։

Սակայն չմեկնեցաւ, գնաց խեղճին քով որ դեռ կուլար եւ սկսաւ խորհուրդ տալ այլեւս չխմելու, ծնողքին անպատուութիւն չպատճառելու։ Մինչդեռ Կարքիդէն լեցուն գաւաթ մը ցոյց տալով կնոջ՝ խմելու նշաններ կ'ընէր եւ անձայն կը հրաւիրէր խմելու թովիչ ըմպելին։

— Ինծի տո՛ւր, կանչեց վերջապէս կինը։

Բուստիանեդդու եւ Անանիա հարբածներուն ետին կեցած կը խնդային միշտ։

Նաննա առաւ գաւաթը, խմեց եւ սկսաւ պատմել պարտիզպանին շահատակութիւնները։ Ծերունի պարտիզպանը ճամբուն մօտ կը սպասէր աղբիւր գացող աղջիկներուն։ Երբ մէկը անցնէր, պարտէզ կը կանչէր բանջար եւ լուբիայ տալու խոստումով եւ երբ յաջողէր՝ աղջկան «Ողջոյն քեզ Մարիամ» կը սորվեցնէր։

Պարտիզպանը բարկացաւ, սպառնաց գաւազանով. «Սպասէ՛, առնելիքդ ըլլայ»։

— Ի՞նչ ըսի որ, «Ողջոյն քեզ» սորվեցնել...

Ամէնը կը խնդային, Անանիան ալ, թէեւ չէր հասկնար թէ ի՛նչու պարտիզպանը բռնի «Ողջոյն քեզ» կը սորվեցնէր աղբիւր գացող աղջիկներուն։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

տառերու եւ անոնց հնչումին ու կանոններուն մասին։ Յետոյ դադար տրուեցաւ։ Այդ միջոցին լիմոնատ, սուրճ եւ «կազի» սիկարներ հրամցուեցան երեսփոխան «աշակերտ»ներուն։ Միեւնոյն ատեն, նոր տառերը աւելի ըմբռնող երեսփոխանները լուսաբանութիւններ տուին իրենց «տկար» ընկերներուն։ Դադարէն յետոյ սկսաւ երկրորդ դասը եւ տեւեց մինչեւ իրիկուան ժամը 8.30։

Պետական Տպարանը աւարտեց նոր այբենարանին տպագրութիւնը։ Լոյս հանուած 200,000 օրինակէն 50,000ը ձրիօրէն պիտի բաժնուի պաշտօնեաներուն, իսկ մնացեալը պիտի ծախուի ժողովուրդին, հատը 7.30 ղրուշէն։ Տպարանը ձեռնարկեց նաեւ նոր բառարանի տպագրութեան։ Բառարանը առ այժմ միայն 50,000 բառ կը պարունակէ, որովհետեւ Լեզուական Յանձնաժողովը միայն այդչափ բառ կրցած է ճշդել։ Յետագային պիտի պատրաստուի աւելի ընդարձակ բառարան մը, մօտ կէս միլիոն (.°) բառով, կը գրէ Թուրքերէն թերթ մը։

Իտալացիներու արտագաղթը արգիլուած

Իտալիոյ արտաքին Նախարարութեան հրատարակած վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, 1928ի առաջին վեցամսեային իտալական արտագաղթը մեծապէս նուազած է՝ բաղդատմամբ 1927ի նոյն շրջանին։

Ֆաշիստ կառավարութիւնը արտագաղթը արգիլելու մասնաւոր քաղաքականութիւն կը հետապնդէ, որպէսզի Իտալիա աւելի զօրանայ։

Արտագաղթը, որ կ՚ազքատացնէր երկիրը, այժմ արգիլուած է։ Միայն թէ ֆաշիստ կառավարութիւնը թոյլ կուտայ վերջնականապէս արտասահման հաստատուած Իտալացիներուն իրենց մօտ կանչել՝ իրենց ընտանիքին անդամները՝ կին, հայր, մայր, անչափահաս ամուրի զաւակ, ամուրի կամ անզաւակ այրի քոյր, մեծ հայր եւ մեծ մայր։

Ասոնցմէ դուրս ո՛չ ոքի արտօնուած է տեւական կերպով գաղթել Իտալիայէն։ Այս ձեւով հետզհետէ այլեւս արտագաղթ չպիտի կատարուի։

Գալով աշխատելու համար կատարուած ժամանակաւոր արտագաղթին, ասիկա մէկ կողմէ շահաւոր կը նկատուի ազգային տնտեսութեան համար, միւս կողմէ ազգագրական ոեւէ կորուստ չի կազմեր։

Այս կարգի արտագաղթերու ժամանակաւոր հանգամանքը ապահովուած է աշխատանքի պայմանագրութեամբ, որուն պայմանաժամը երեք տարիէն աւելի չի կրնար ըլլալ. ասկէ զատ գաղթողը չի կրնար իրեն հետ տանիլ իր ընտանիքին որ եւ է մէկ անդամը եւ կամ զայն իր մօտ կանչել՝ արտասահման գտնուած միջոցին։

Գալով մտաւորականներուն, առեւտրականներուն, գործարանատէրերուն եւ ճարտարագէտներուն, որոնք կը կազմեն արտասահման մեկնող Իտալացիներու երրորդ դասակարգը, ասոնք կը նկատուին տարրեր, որ կրնան տնտեսական նոր հոսանքներ ստեղծել Իտալիոյ եւ իրենց հաստատուած երկրին միջեւ, բարձր կը պահեն Իտալիոյ հմայքը արտասահմանի մէջ եւ իտալական գաղափարներուն, մշակոյթին եւ ճարտարարուեստին համար պրոպագանդի ազդեցիկ գործիք մը կը կազմեն։

Կարմիրները եւ անգլիացի նաւազները

Լոնտոնէն Շիքակօ Թրիպիւնի կը հեռագրեն 29 օգոստոս թուականով.—

Այսօր հաստատուեցաւ թէ համայնավարները պրոպագանդի թռուցիկներ բաժնած են Սեւ ծովու ռուսական նաւահանգիստները մեկնող անգլիական շոգենաւերու նաւազներուն։ Այդ թռուցիկներէն օրինակներ կը տրուէին անոնց ռուս նաւազներու ակումբին մէջ։

Անգլիական շոգենաւերու նաւապետներու տեղեկագրին համաձայն, համայնավարները վճռական ջանքեր կ՚ընեն անգլ. նաւազները շահելու համար կարմիրներու դատին եւ յաջողած են բաւական պղտորել անոնց միտքերը, ըմբոստութիւն հանելու համար։

Երբ շոգենաւերը կը հասնին Սեւ ծովու նաւահանգիստները, նաւազները կը հրաւիրուին այցելել ռուս նաւազներու ակումբները եւ հոն համայնավար քարոզութիւններ կ՚ըլլան անոնց՝ շարժանկարի, գրքոյկներու եւ թռուցիկներու միջոցաւ։ Ռուսերը իրենց ամբողջ ուժը կը թափեն անգլիացի նաւազներու վրայ, քանի որ ուրիշ ո՛չ մէկ ազգի նաւազ ցամաք կ՚ելլէ ռուսական նաւահանգիստները։

Մորմոններու ժողովը Մէօտոնի մէջ

Մորմոնները ներկայիս համաժողով մը կը գումարեն Փարիզի արուարձան Մէօտոնի մէջ, հեռու Սոլթ Լէյք Սիթիի իրենց միջնաբերդէն։ Համաժողովին նպատակն է միջոցներ խորհիլ՝ մորմոն հաւատքը տարածելու համար աշխարհի մէջ։

Մորմոնները ամէն տարի եւրոպական քաղաքի մը մէջ կը գումարեն իրենց համաժողովը։ Անցած տարի Տրէզտէնի մէջ գումարած էին։

Պատուիրակներու զեկոյցէն կը հասկցուի թէ ներկայիս 700,000 հետեւորդներ ունի Մորմոններու աղանդը ամբողջ աշխարհի մէջ։ Ֆրանսայի մէջ հիմը դրուած է միայն վեց ամիս առաջ, սակայն անդամներու թիւը այժմ 600ը կ՚անցնի. իսկ Գերմանիոյ մէջ անոնց թիւն է 11,000։

Համաժողովի աշխատանքները կ՚աւարտին՝ վաղը՝ սեպտ. 1։

Աղանդաւորները ունին 700 միսիոնարներ աշխարհի ամէն կողմը, որոնք աւետարանը կը քարոզեն. մեծ մասը Եւրոպայի մէջ են եւ ձրի կը գործեն։

Բոլշեւիկի մը խորհրդաւոր մահը

Փեքինէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Խարպինի մէջ յանկարծամահ եղած է չինական արեւելեան երկաթուղիի ընդհանուր տնօրէն Լաշեւիչ։ Մահուան պարագաները այնքան խորհրդաւոր կերպով քօղարկուած են որ, եթէ հաստատուի թէ Լաշեւիչ քաղաքական սպանութեան զոհ գացած է, ընդհարումները անխուսափելի կը նկատուին Մանչուրիոյ մէջ։

Կրնայ ըլլալ որ Լաշեւիչ —որ ամբաստանուած էր թէ զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթած է Մոնկոլներուն, — անձնասպան եղած ըլլայ. միւս կողմէ կ՚ըսուի թէ չինացի սպայ մը սպաննած է զայն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ

կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ, *Տամի ընկերվարական երեսփոխան* ԺԻՒԼՄՈՔ *եւ* Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Հայկ. պարեր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն հայերէն և ֆրանսերէն։ Կը ներկայացուի՝ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։

Ճ Ո Խ   Պ Ի Ւ Ֆ Է

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. պատանեկան միութեան բացման հանդէսը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 3րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԶՈՒԻԼԼԷՐԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, նուագ։ կը ներկայացուի՝

«ԱՄԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ»

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

(ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1922ին) — Հիմնադիր-ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Է. ՇՐՋԱՆ 1928—1929 — 101րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ Է. ԹԱՏԵՐԱՇՐՋԱՆԻՆ

14 Հոկտեմբեր 1928 կիրակի գիշեր ժամը ճիշտ 8.30ին

Բովանդակ աշխարհի հայ բեմերուն վրայ առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ

Société des Auteurs et Compositeurs Dramatiquesի

կը ներկայացուի յայտնի թատերագիր ROMAIN COOLUSի

ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ կամ ՍՐՏԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐ...

(COEUR à COEUR)

Աշխարհահռչակ սիրային եւ բարոյալից մեծ տռամ 3 արար

կը մասնակցին փարիզահայ բեմին ամենալաւ ուժերը

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Ծանօթ.— *Կը խնդրուի Փարիզի հայ կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։*

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 20, Ատանվիլի գեղատեսիլ գետափը

ՊԱՐԻ ԵՒ ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ — ՃԱԶՊԱՆՏ

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

Հասցէ՝ L'Arche de Noé (Նոյեան տապան) dans le bas de la rue du Barrage. Créteil (Seine).

Անձրեւի պարագային պատսպարուելու տեղ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՕՐ. ՓԵՐՈՒԶ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԵՒ

ԹԱԳԻՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Լիոն — 26 Օգոստ. 1928

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի «*Վռամեան*» *ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները անխտիր։*

Պուա քոլոմպի *Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին* 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

Մարսէյլի *Պատան. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.ին Գրադարանի ընթերցասրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Տ. Տ. ՀԱՅՐԵՆ. միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Տէսինի բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. գրադարանին մէջ։ Հայրենակիցներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Պառ տը լա փօսթի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին։

ՎԻԷՆ, Հ.Մ.Ը.Մ.— Օգոստ. 19ի ողիմպիականին նկարագրութիւնը ստացանք Օգոստ. 30ին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Սեբաստացի Հրաչեայ Գաբիկեան, հօր անուն Ռուբէն որ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Գրել՝ Ջ. Գաբիկեանի, 745 E. 175th. st., Bronx N. Y. U. S. A.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ *Յ. ՊՈՒՌՆԱԶԵԱՆ* կը ծանուցանէ թէ՝ Անգլիա մեկնած ըլլալով, իր յաճախորդները կ՚ընդունի Սեպտ. 1էն սկսեալ։

ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ԺԻԼԻԷՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի պիտի ունենայ հիմնարկէքը Թաղիս Մատուռ-Մանկապարտէզի շէնքին՝ փոնտագը Շանթըֆլօրիի իր սեփական հողին վրայ։

Պիտի նախագահէ Մարսէյլի Առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոս։ Ներկայ պիտի ըլլան քահանաները եւ Ազգ. կեդր. վարչութիւնը։ Ջափահաս երկսեռ որբերու նուագախումբը պիտի բերէ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը։

Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր ազգակիցները։

(Կնիք)

Ուշադրութի՛ւն

ՍԵՒՈՒՆԻ ԳՐԱՏԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՀԻՆ ՊԱՅՄԱՆ[...]

ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Կ՚ԻՄԱՑ[...]

50 ՖՐԱՆՔԷ ՎԵՐ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 1[...]

Աշըք Ղարիպ 7, ինքնուսուցիչ գրուցա[...] 7, 10, երգարան 3. 5, 12.50, 25, 30, երազահան [...] երկու խուլեր 2, Հարիւրապետ Ֆօքլիքօ 20, կարմիր [...] Արշին մալ ալան 4, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. [...] ներ 8, 10, 12, 14, Լեռան ոգին 15, վանականին սէր[...] 5, Ոսկի եռանկիւնը (312 էջ) 25, Աղջկան մը [...] (Տքթ. փաշայեան) 7.50, Արսէն Լիւբէն 9, Շէրլոք Հոլմ[...] քախտը 3, ջերմամիզութիւն 3, Սիրոյ խորանին առջեւ [...] սաբեր այբենարան 5, Նոր մանկապարտէզ 6։

Ինչպէս նաեւ ամէն ուզուած գիրք։ Պահանջեցէ՛ք [...] էջնոց նոր գրացուցակը որ լեցուն է ձեր ուզածներով [...] զատելի գիներով։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-[...]neaux (Seine).

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

191 Cours Lafayette, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette

Le Gérant: E. SO[...]